DÖNEM: 26 **CİLT: 51** **YASAMA YILI: 3**

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

2’nci Birleşim
3 Ekim 2017 Salı

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi’nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
I.- GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	**269**
II.- GELEN KÂĞITLAR	**270**
III.- YOKLAMA	**290**
IV.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI	**290, 309, 312, 321**
A) ÇEŞİTLİ İŞLER	*290*
1.- Başkanlıkça, Genel Kurulu ziyaret eden Ürdün Temsilciler Meclisi Başkan Vekili Atef Tarawneh ve beraberindeki heyete “Hoş geldiniz.” denilmesi	290
B) TEZKERELER	*309:311, 312:314*
1.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, Samsun Milletvekili Ahmet Demircan’ın bakan olması nedeniyle Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi’ndeki boşalan üyelik için Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanlığınca aday gösterilen İstanbul Milletvekili Tülay Kaynarca’nın üyeliğine ilişkin tezkeresi (3/1189)	309

Sayfa

2.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Taha Özhan ve Başkan Vekili Cemalettin Kani Torun'un, ABD, Katar ve İsviçre ziyaretlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının 20/7/2017 tarih ve 41 sayılı Kararı'yla uygun bulunduğuna ilişkin tezkeresi (3/1191) 309:310

3.- Başbakanlığın, Siirt Milletvekili Besime Konca'nın, terör örgütü propagandası yapmak suçundan cezalandırılmasına ilişkin Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 31/05/2017 tarihli ve E: 2017/43 ve K: 2017/125 sayılı kararının, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 04/07/2017 tarihli ve E: 2017/1143 ve K: 2017/1121 sayılı ilamı ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmek suretiyle kesinleşmesi nedeniyle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin tezkeresi (3/1190) 310

4.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İsmail Kahraman başkanlığındaki bir heyetin, Rusya Federal Meclisi Federasyon Konseyi Başkanı Valentina Matvıenko'nun vaki davetine icabeten Parlamentolar Arası Birlik (PAB) 137. Genel Kurulu Toplantısı'na katılmak üzere Rusya'ya resmî ziyarette bulunmasına ilişkin tezkeresi (3/1192) 311

5.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının 20 Temmuz 2017 tarihli toplantısında aldığı bazı milletvekillerinin izin talepleri ile ödenek ve yolluk verilmesiyle ilgili kararlarına ilişkin tezkeresi (3/1193) 312

6.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, Başkanlık Divanının 12 Eylül 2017 tarihli toplantısında milletvekili izin taleplerine ilişkin olarak Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve Şırnak Milletvekili Leyla Birlik'in ardışık on günü aşan izin taleplerinin, bu milletvekillerinin sair süreçte yasama faaliyetine katılımı ve izin taleplerinin zamanında yapılması dikkate alınarak kabulünün ayrı ayrı Genel Kurulun onayına sunulmasına ilişkin tezkeresi (3/1194) 312:314

C) ÖNERGELER *321:324*

1.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, (2/269) esas numaralı Toplumsal Barış ve Demokrasinin Tesisi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi'nin doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/105) 321:324

Sayfa

V.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI **290, 304,309**

1.- Oturum Başkanı TBMM Başkan Vekili Ayşe Nur Bahçekapılı'nın, 15 Temmuz gecesi halkın en büyük gücün kendisi olduğunu gösterdiğine, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'i sevgiyle andığına, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını ve yeni hicri yıl ile muharrem ayının huzur ve bereket getirmesini dilediğine ilişkin konuşması 290:291

2.- Oturum Başkanı TBMM Başkan Vekili Ayşe Nur Bahçekapılı'nın, Başkanlık Divanı olarak Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediklerine ilişkin konuşması 304

3.- Oturum Başkanı TBMM Başkan Vekili Ayşe Nur Bahçekapılı'nın, Başkanlık Divanı olarak Fransa'daki elim kazada ve Las Vegas'daki katliam sonucunda hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet dilediklerine ilişkin konuşması 309

VI.- GÜNDEM DIŞI KONUŞMALAR **291, 294**

A) MİLLETVEKİLLERİNİN GÜNDEM DIŞI KONUŞMALARI *291:293, 294:297*

1.- Adıyaman Milletvekili Behçet Yıldırım'ın, Adıyaman'daki tütün sorununa ilişkin gündem dışı konuşması 291:293

2.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Kerbelâ olayına ilişkin gündem dışı konuşması 294:296

3.- Iğdır Milletvekili Nurettin Aras'ın, Hazreti Hüseyin'in şehadeti ve aşure olayının yıl dönümüne ilişkin gündem dışı konuşması 296:297

VII.- AÇIKLAMALAR **293, 297, 305, 311, 347**

1.- Adıyaman Milletvekili Adnan Boynukara'nın, Adıyaman Milletvekili Behçet Yıldırım'ın yaptığı gündem dışı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması 293:294

2.- İstanbul Milletvekili Sibel Özdemir'in, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılında vatandaşların huzur ve refahını artıran politikaların hayata geçirilmesini dilediğine ve ülkeye kötü bir tablo yaşatan bu iktidara hep birlikte "Dur." diyeceklerine ilişkin açıklaması 297

Sayfa

3.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Üsküdar'ın Kirazlıtepe Mahallesi'ndeki kentsel dönüşümle ilgili sorunların bir an önce halledilmesini beklediğine ilişkin açıklaması 297:298

4.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu'nun, Bursa Karacabey Canbolu Deresi'nde yaşanan toplu balık ölümleri konusunda yetkilileri göreve davet ettiğine ilişkin açıklaması 298

5.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel'in, tek kişinin aldığı bir kararla TEOG'un kaldırılmasına ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ın istifa etmesine ilişkin açıklaması 298

6.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın'ın, yeni yasama döneminin hayırlı olmasını dilediğine ve Hükûmetin bütçe harcamaları konusunda açıklama yapmasını talep ettiğine ilişkin açıklaması 298:299

7.- İstanbul Milletvekili Didem Engin'in, Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun İstanbul'da yapılan 10'uncu Avrupa Bölge Toplantısı'nın boykot edilmesine ilişkin açıklaması 299

8.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı'nın, atama bekleyen hekimlerin atamalarının bir an önce yapılması gerektiğine ilişkin açıklaması 299

9.- Mersin Milletvekili Ali Cumhur Taşkın'ın, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet ve 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine ilişkin açıklaması 299:300

10.- Denizli Milletvekili Kazım Arslan'ın, Millî Eğitim Bakanından yeni eğitim ve öğretim müfredatı, imam-hatip okulları ve taşımalı eğitim konularıyla ilgili bazı sorularına cevap istediğine ilişkin açıklaması 300

11.- Balıkesir Milletvekili Mehmet Tüm'ün, "OHAL'den zarar gören kimse olmamıştır." ifadesinin doğru olmadığına ilişkin açıklaması 300

12.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Hükûmetin hayvancılık politikalarının yetersiz ve yanlış olduğuna ve getirilen yöntemlerle etin ucuzlamasının mümkün olmadığına ilişkin açıklaması 300:301

13.- Sivas Milletvekili Ali Akyıldız'ın, muharrem ayına ve bu ülkede sessiz sedasız oruç tutulduğuna, ibadetlerin yapıldığına ilişkin açıklaması 301

14.- İstanbul Milletvekili Selina Doğan'ın, bu yasama yılında da demokrasiyi ve etkin parlamentoyu savunmaya devam edeceklerine ilişkin açıklaması 301

15.- Mersin Milletvekili Hüseyin Çamak'ın, yeni yasama yılının hayırlı olmasını dilediğine ve Mersin'de yaş meyve üreticilerinin sorunlarıyla ilgili Hükûmetten taleplerine ilişkin açıklaması 301:302

16.- Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu'nun, 26'ncı Dönemin Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine ilişkin açıklaması 302

17.- Kayseri Milletvekili Çetin Arık'ın, Genel Kurulu ziyaret eden Talas Belediye Başkanı ve muhtarlara "Hoş geldiniz." dediğine ve Kayseri Büyükşehir Belediyesinin toplu taşıma ücretlerine zam kararından bir an önce vazgeçmesini istediğine ilişkin açıklaması 302:303

Sayfa

18.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Erdoğan'ın, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması 303

19.- Gaziantep Milletvekili Abdullah Nejat Koçer'in, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması 303

20.- Gaziantep Milletvekili Ahmet Uzer'in, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması 303

21.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul'un, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ve Üçüncü Yasama Yılının da vekiller açısından sıkıntılı geçeceğini düşündüğüne ilişkin açıklaması 304

22.- Gaziantep Milletvekili Canan Candemir Çelik'in, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması 304

23.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ'ın, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ve muharrem ayının insanlığa barış, kardeşlik, huzur getirmesini dilediğine ilişkin açıklaması 305

24.- Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş'ın, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ve Genel Kurulu ziyaret eden Talas Belediye Başkanı ile muhtarlara AK PARTİ Grubu adına "Hoş Geldiniz." dediğine ilişkin açıklaması 305

25.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, 26'ncı Dönem milletvekilleri olarak Üçüncü Yasama Yılında da Türk milletinin ümitlerini ve beklentilerini karşılamak için çalışma azminde olduklarına ve Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması 305:306

26.- Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine, Fransa'da ırkçı bir saldırı sonucu çıkan yangında yaşamını yitiren 3 yurttaşımıza Allah'tan rahmet dilediğine, Las Vegas'ta 58 kişinin ölümüyle sonuçlanan katliamı kınadığına, HDP eş genel başkanları başta olmak üzere belediye eş başkanı veya parti yöneticilerine dönük siyasi soykırım operasyonlarını bir kez daha kınadığına ve Katalonya halkının iradesini saygıyla selamladığına ilişkin açıklaması 306:307

27.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'i şahsı ve CHP Grubu adına rahmetle andığına ilişkin açıklaması 307

28.- Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının ve muharrem ayının hayırlı olmasını ve Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması 307:308

29.- Çanakkale Milletvekili Bülent Turan'ın, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'in ailesine ve Meclise baş sağlığı dilediğine, Las Vegas kentinde yaşanan terör saldırısını şiddetle kınadığına, Fransa'daki kundaklamada hayatını kaybeden 3 yurttaşımıza Allah'tan rahmet dilediğine ve muharrem ayına ilişkin açıklaması 308

Sayfa

30.- Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, siyasallaştırdığı yargı marifetiyle halk iradesine saldırı düzenleyen ve bir sömürge hukuku işleten siyasi iktidardan er geç demokratik yollardan hesap sorulacağına ilişkin açıklaması 311:312

31.- Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Meclisin en önemli denetim mekanizmalarından olan sözlü soruların Anayasa değişikliğiyle 2019'dan sonra artık uygulanmayacak olmasına ilişkin açıklaması 347

VIII.- ÖNERİLER **314**

A) SİYASİ PARTİ GRUBU ÖNERİLERİ *314:320*

1.- HDP Grubunun, Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve arkadaşları tarafından, SEGBİS sisteminin yargılamada yetersiz kalması, yüz yüzelik ilkesinin bertaraf edilmiş olması ve savunma hakkının etkin kullanılmamasının yol açtığı sorunların giderilmesi amacıyla 3/10/2017 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 3 Ekim 2017 Salı günkü birleşiminde sunuşlarda okunmasına ve ön görüşmelerinin aynı tarihli birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi 314:320

B) DANIŞMA KURULU ÖNERİLERİ *320:321*

1.- Danışma Kurulunun, Genel Kurulun 3/10/2017 Salı günkü birleşiminde bir saat sözlü soruların görüşülmesini müteakip 12/10/2016 tarihinde dağıtılan 399 sıra sayılı Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu'nun gündemin "Özel Gündemde Yer Alacak İşler" kısmına alınmasına ve rapor üzerindeki genel görüşmenin Genel Kurulun 3/10/2017 Salı günkü birleşiminde yapılmasına, bu raporun görüşmelerinin tamamlanmasına kadar çalışmalarını sürdürmesine; 4/10/2017 Çarşamba günkü birleşiminde sözlü soruların görüşülmemesine ilişkin önerisi 320:321

IX.- SÖZLÜ SORULAR VE CEVAPLARI **324**

1.- İstanbul Milletvekili Erkan Kandemir'in, telekomünikasyon, internet ve bilişim sektöründe kaydedilen gelişmelere ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanından sözlü soru önergesi (6/47) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

2.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, HES inşaatları kapsamında yapılması gereken peyzaj çalışmalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/59) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

3.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, çimento fabrikalarında lastik yakılmasına ve oluşan çevre kirliliğine ilişkin sözlü soru önergesi (6/76) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

Sayfa

4.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Karadeniz Bölgesi'ndeki HES'lere ve doğaya etkilerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/95) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

5.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir'de kurulan bir tesisin çevreye olası etkilerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/104) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

6.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak'ın, Antalya'da kış aylarında yaşanan hava kirliliğine ilişkin sözlü soru önergesi (6/122) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

7.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'ye bağlı bir mahalledeki kentsel dönüşüm çalışmalarına ve tarihi yapılar ile ilgili incelemelere ilişkin sözlü soru önergesi (6/144) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

8.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Tuz Gölü'nün dip temizliği ile atıklardan arındırılmasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/166) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

9.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, tapu çalışanlarının sorunlarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/173) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

10.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık arıtma tesisine ilişkin sözlü soru önergesi (6/265) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

11.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık arıtma tesisine ilişkin sözlü soru önergesi (6/266) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 324, 327:346

12.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık depolama sahasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/267) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

13.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki ÇED uygulamalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/272) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

14.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Bakanlık ile bağlı kurum ve kuruluşların hizmet binalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/317) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

15.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Uzungöl bölgesi ile ilgili imar çalışmalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/325) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

16.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, küresel ısınmanın etkilerine ve alınacak önlemlere ilişkin sözlü soru önergesi (6/348) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

Sayfa

17.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adana'nın Ceyhan ilçesindeki atık su arıtma tesisinin yaydığı kokuya ilişkin sözlü soru önergesi (6/351) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

18.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adıyaman'ın Kahta ilçesindeki atık su arıtma tesisinin çalışmamasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/352) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

19.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Sürmene Çamburnu Kutlular Düzenli Katı Atık Depolama Sahası'na ilişkin sözlü soru önergesi (6/393) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

20.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, nişasta bazlı şeker üretim kotasının artırılmasına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/436) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

21.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kentsel dönüşüm alanlarında yer alan tarihî yapılara ilişkin sözlü soru önergesi (6/476) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

22.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, koruma altına alınan alanlara ve denetimlerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/484) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

23.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, şans oyunlarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/495) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

24.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, sivil memurların özlük haklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalara ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/501) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

25.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilindeki Kızılca Deresi'ne dökülen atığa ve alınan önlemlere ilişkin sözlü soru önergesi (6/504) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

26.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, engellilerin erişebilirliklerinin sağlanmasına yönelik kamu kuruluşları ve belediyeler tarafından yapılan çalışmalara ilişkin sözlü soru önergesi (6/608) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

27.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, KPSS-2016/1 yerleştirme işlemleri kapsamında Bakanlığa yerleştirilen mimar ve mühendislerin atamalarının yapılmamasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/665) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 325, 327:346

28.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Kızılca Deresi Islah Projesi'ne ilişkin sözlü soru önergesi (6/682) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

Sayfa

29.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda yürütülen çalışmalara ilişkin sözlü soru önergesi (6/693) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

30.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de taşra teşkilatı bulunmayan kamu kurum ve kuruluşlarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/715) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

31.- Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer'in, kentsel dönüşüm çalışmalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/722) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

32.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Aladağlar Milli Parkı'nda ve Bor ilçesinde bazı ağaç türlerinde görülen kurumaların önlenmesine yönelik çalışmalara ilişkin sözlü soru önergesi (6/749) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

33.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2000 yılından itibaren özelleştirilen şeker fabrikalarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/754) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

34.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, mülteciler için yapılan harcamalara ve bu harcamaların denetimine ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/775) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

35.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, asbestli ürünlerin kullanıldığı binaların yıkımında ek önlem alınıp alınmadığına ilişkin sözlü soru önergesi (6/786) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

36.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ÇED sürecinden muaf tutulan projelere ilişkin sözlü soru önergesi (6/793) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

37.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 2016 yılında havası temiz il kapsamına alınan illere ve hava kirliliğiyle mücadeleye ilişkin sözlü soru önergesi (6/795) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

38.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yerel basının desteklenmesine yönelik çalışmalara ve resmî ilan alan yerel basın kuruluşlarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/807) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

39.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kentlerdeki çok katlı yapılara sınırlama getirilmemesine ilişkin sözlü soru önergesi (6/821) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

40.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ülkemizde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlere ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/824) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı 326, 327:346

Sayfa

X.- KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER **347**

A) KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER *347:380*

1.- Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (10/2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18) (S. Sayısı: 399) 347:380

XI.- YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI **381**

1.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı'nın, TBMM'de düzenlenen iftar davetine ilişkin sorusu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Ahmet Aydın'ın cevabı (7/14740) 381:382

2.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2002-2017 yılları arasında yıllara göre işsizlik oranı, dış ve iç borç miktarı ile ithalat ve ihracat oranlarına ilişkin Başbakandan sorusu ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek'in cevabı (7/14938) 383:384

3.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 yılından itibaren yapılan ihalelere ilişkin sorusu ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak'ın cevabı (7/15014) 385:386

4.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, Doğal Afet Sigortalar Kurulu yöneticilerinin mali ve sosyal haklarına ilişkin Başbakandan sorusu ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek'in cevabı (7/15303) 387:389

5.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, 26. Yasama Dönemi'nde verilen soru ve Meclis araştırması önergeleri ile kanun tekliflerine ilişkin sorusu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Ahmet Aydın'ın cevabı (7/15446) 390:391

I.- GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

TBMM Genel Kurulu saat 14.00'te açıldı.

Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'in vefatı nedeniyle saygı duruşunda bulunuldu.

TBMM Başkanı İsmail Kahraman, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine ilişkin bir konuşma yaptı.

Genel Kurulu teşrif eden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a Başkanlıkça "Hoş geldiniz." denildi.

İstiklal Marşı okundu.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılı açış konuşmasını yaptı.

3 Ekim 2016 Salı günü saat 15.00'te toplanmak üzere birleşime 14.58'de son verildi.

İsmail KAHRAMAN
Başkan

Fatma KAPLAN HÜRRİYET
Kocaeli
Kâtip Üye

İshak GAZEL
Kütahya
Kâtip Üye

II.- GELEN KÂĞITLAR

No: 2

2 Ekim 2017 Pazartesi

Yazılı Soru Önergeleri

1.- Mardin Milletvekili Ali Atalan'ın, Mardin'in Nusaybin ilçesinde ilan edilen sokağa çıkma yasakları ile ilgili denetim önergelerine ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16256) (Başkanlığa geliş tarihi: 22.08.2017)

2.- İstanbul Milletvekili Celal Adan'ın, Nevşehir Kapadokya bölgesindeki turizmcilerin sorunlarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16257) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

3.- İstanbul Milletvekili Celal Adan'ın, Eskişehir'de uyuşturucu ile mücadeleye, belediye ve TOKİ arasındaki anlaşmazlığa ve işçilerin sorunlarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16258) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

4.- İstanbul Milletvekili Celal Adan'ın, Ardahan ilinin çeşitli sorunlarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16259) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

5.- İstanbul Milletvekili Celal Adan'ın, Van-Şırnak karayolu projesine, Van çevre yolu projesine ve Van'da işsizliğin önlenmesine ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16260) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

6.- İstanbul Milletvekili Celal Adan'ın, Van ilinin çeşitli sorunlarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16261) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

7.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın, TBMM Başkanı'nın makam aracı ile ilgili iddialara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16262) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

8.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci'nin, müftülere evlendirme yetkisi getiren düzenlemeye ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16263) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

9.- Tekirdağ Milletvekili Faik Öztrak'ın, kabine değişikliği sonrasında bazı kamu bankalarının bir bakanın görev alanı içinde gösterilmemesine ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16264) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

10.- Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Haymana ilçesinin su ihtiyacına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16265) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

11.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi'nin, il ve ilçe müftülerine evlendirme yetkisi verilmesine yönelik kanun tasarısına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16266) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

12.- İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, İstanbul'da yaşanan sel felaketine, kentleşme ve imar politikalarına ve afet riskinin azaltılmasına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16267) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

13.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 1966 yılında Muş'un Varto ilçesinde meydana gelen deprem dolayısıyla 2009 yılında Erzurum'un Hınıs ilçesinde yapılan deprem konutları için hak sahiplerinden para istendiğine dair iddialara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16268) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

14.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, Tarsus T Tipi Kadın Kapalı Cezaevi müdürü ile ilgili iddialara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16269) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

15.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, terör olayları nedeniyle engelli hale gelen ve gazi statüsündeki memurlara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16270) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

16.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir il ve ilçelerinde yaşanan işsizlik sorununa ve çözüme yönelik yatırım ve çalışmalara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16271) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

17.- Mardin Milletvekili Ali Atalan'ın, Mardin Midyat'ta bulunan AFAD kampından zorla çıkarıldığı iddia olunan Ezidîlere ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16272) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

18.- Diyarbakır Milletvekili Feleknas Uca'nın, Mardin'in Midyat ilçesindeki AFAD kampında kalan Ezidilerin kamptan çıkmaya zorlandıkları iddiasına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16273) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

19.- Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Çankaya ilçesi Uluç Mahallesi'nde bulunan metruk binalara ve güvenlik sorununun çözümüne ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16274) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

20.- İstanbul Milletvekili Ali Şeker'in, 2002 yılından bu yana sözlü ve fiziki şiddete uğramış olan sağlık çalışanlarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16275) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

21.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Kuzey Irak'ta yapılacak bağımsızlık referandumuna yönelik afişlerdeki haritalarda bazı illerimize yer verildiği iddiasına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16276) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

22.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, 2016 yılında ortaya çıkan Panama Belgeleri'nde adı geçtiği iddia edilen Türk vatandaşlarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16277) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

23.- Burdur Milletvekili Mehmet Göker'in, Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde Atatürk heykeline saldıran şahsın akıl sağlığına yönelik rapor bulunup bulunmadığına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16278) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

24.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci'nin, İstanbul'un Eyüp ilçesinde Defterdarlık Mahallesi'nde bulunan Abdülvedüt türbesinin bulunduğu alanın imar durumunun değiştirilmesine ve alanla ilgili işlemlere ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16279) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

25.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan'ın, Ankara ve diğer bazı şehirlerin girişlerinde emniyet gerekçesiyle yapılan tek şerit uygulamasına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16280) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

26.- Ankara Milletvekili Necati Yılmaz'ın, Ankara Mehmet Akif Ersoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin taşınmasına ve okul arazisinin kullanım amacına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16281) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

27.- Muş Milletvekili Burcu Çelik'in, çocuk işçilere ve çocukların çok ağır işlerde çalıştırıldığı iddialarının araştırılmasına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16282) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

28.- Van Milletvekili Lezgin Botan'ın, Van'ın Edremit ilçesinde açılan halk plajındaki tuvalet, soyunma odası ve otoparkın 1. dereceden SİT alanı olan Dilkaya Höyüğü ile Ermeni mezarlığı olarak bilinen alana yapılmasına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16283) (Başkanlığa geliş tarihi: 03.08.2017)

29.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, 2010 KPSS puanıyla kamuya yerleştirilen personele, hakkında FETÖ ile mücadele kapsamında işlem yapılanlara ve ihraç edilenlerin yerine 2010 KPSS puanına göre alım yapılıp yapılmayacağına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16284) (Başkanlığa geliş tarihi: 04.08.2017)

30.- İstanbul Milletvekili Gürsel Tekin'in, TMSF tarafından el konulan FETÖ'ye ait şirketlerle ilgili satış sürecine ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16285) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

31.- İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Diyanet İşleri Başkanlığına tahsis edilen İstanbul Üniversitesi Alfred Heilbronn Botanik Bahçesi'nin müftülük tarafından kullanım amacına ve bahçenin nasıl taşınacağına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16286) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

32.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından protokol imzalanan bir vakfa ve protokolün iptalinin söz konusu olup olmayacağına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16287) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

33.- Ankara Milletvekili Murat Emir'in, bakan yardımcılarının ve KİT'lerde, bağlı ortaklıklarda, çoğunluğu kamuya ait şirketlerde, belediyelere bağlı şirketler ile özelleştirme ve Varlık Fonu kapsamındaki şirketlerdeki yönetim kurulu üyelerinin maaşlarına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16288) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

34.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın, Anadolu Ajansı'nda çalışan personel sayısına, kurumun 2016 yılı gelir ve giderleri ile kar zarar durumuna, kuruma aktarılan kamu kaynağına, abone sayısına, abonelik gelirlerine ve hisse yapısına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16289) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

35.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16290) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

36.- Ankara Milletvekili Murat Emir'in, merkezi yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin yemek ve temizlik hizmetlerini karşılayan firmalara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16291) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

37.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2006 tarihinde Balıkesir'in Savaştepe ilçesinde iki çocuğun öldürülmesiyle ilgili soruşturmaya ve 2002-2017 yılları arasında Türkiye genelinde çocuklara karşı gerçekleşen saldırılara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16292) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

38.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın, Türkiye'nin İngiltere'den vatandaşları izlemeye yönelik yazılımlar satın aldığı iddiasını içeren bir habere ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16293) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

39.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bir köşe yazısında yer alan camilerde rüşvet pazarlıkları yapıldığına yönelik iddiaların soruşturulmasına ve 2010-2017 yılları arasında hakkında ihaleye fesat karıştırma ve rüşvet suçundan işlem yapılan kişilere ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16294) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

40.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2010-2017 yılları arasında kadına yönelik şiddete dair bazı verilere ve kadına yönelik şiddetin önlenmesine dair politikaların geliştirilmesine ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16295) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

41.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan'ın, Türk Ticaret Bankası emeklilerinin munzam sosyal güvenlik emekli ve yardım sandığı yönetimine dair usulsüzlük iddialarına ve yönetimin görevden uzaklaştırılmama sebebine ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16296) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

42.- Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, motosikletlerin trafikteki yerini anlatmak üzere bilgilendirici çalışmalar yapılmasına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16297) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

43.- Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Keçiören ilçesi Yeşiltepe Mahallesi ve Çankaya ilçesi Boztepe Mahallesi'nde sokak aydınlatmalarının çalışmamasına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16298) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

44.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, son beş yılda engellilere yönelik gerçekleşen cinsel ve fiziksel şiddet olayları ile saldırıların önlenmesi ve kısa sürede tespitine yönelik çalışmalara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16299) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

45.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan'ın, Kırıkkale'nin Sulakyurt ilçesinde 10 Haziran 2017 tarihinde yaşanan dolu afeti nedeniyle çiftçilere yapılacak yardımlara ve kredi borçlarının ertelenmesine ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16300) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

46.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel'in, 2017 Afrika Tecrübe Paylaşım Programı kapsamında Afrika ülkelerine gönderilecek öğrencilerin seçim kriterleri ile başvuran ve seçilen öğrencilerin cinsiyet dağılımına ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16301) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

47.- Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer'in, Manisa'da yayın yapan bir özel televizyon kanalına belediyelerce verilen reklamlara ilişkin Başbakan'dan yazılı soru önergesi (7/16302) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

48.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Recep Akdağ) yazılı soru önergesi (7/16303) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

49.- Ankara Milletvekili Nihat Yeşil'in, Anadolu Ajansı'nın abone yapmadığı medya kuruluşları ile son beş yıl içinde tahsil edilen ve edilemeyen abonelik ücretlerine ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Bekir Bozdağ) yazılı soru önergesi (7/16304) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

50.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar'ın, TRT bünyesinde çalışan personele, 2002 yılından itibaren yapılan işe alımlara ve FETÖ bağlantısı gereği hakkında işlem yapılanlara ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Bekir Bozdağ) yazılı soru önergesi (7/16305) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

51.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Bekir Bozdağ) yazılı soru önergesi (7/16306) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

52.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Hakan Çavuşoğlu) yazılı soru önergesi (7/16307) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

53.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Fikri Işık) yazılı soru önergesi (7/16308) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

54.- İzmir Milletvekili Selin Sayek Böke'nin, 2017 yılı borçlanma limitinin aşılmasına ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Mehmet Şimşek) yazılı soru önergesi (7/16309) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

55.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Mehmet Şimşek) yazılı soru önergesi (7/16310) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

56.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, bazı davalarda yapılan tutuklunun tahliyesine itiraz uygulamalarına ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16311) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

57.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel'in, 677 sayılı KHK'nın 4. maddesine göre terör nedeniyle tutuklu veya hükümlü bulunup sınavlara giremeyecek kişilerin 12-18 yaş grubu çocukları kapsayıp kapsamadığına ve ceza infaz kurumlarında öğrenimlerine devam eden çocuklara ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16312) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

58.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel'in, 2015 ve 2016 yıllarında cezaevlerinde çocuklara işkence ve kötü muamele iddiasıyla başlatılan soruşturmalara ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16313) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

59.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel'in, ceza infaz kurumlarına, çocuklar için yapılan ceza infaz kurumlarında veya çocuk eğitimevlerinde kalan çocuklara ve ceza infaz kurumlarındaki çocuk ölümlerine ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16314) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

60.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın, Silivri Cezaevi'nde tutuklu bulunan bir gazetecinin saçının zorla kesildiği iddiasına ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16315) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

61.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16316) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

62.- İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Haziran 2013-Ağustos 2017 arasında sosyal medya paylaşımı nedeniyle hakkında dava açılanlara ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16317) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

63.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, cezaevlerinde bulunan çölyak hastası tutuklu ve hükümlülere, çölyak hastaları için cezaevlerinde alınan tedbirlere ve Karaman M Tipi Cezaevi'ndeki hasta bir tutuklunun durumuna ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16318) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

64.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan'ın, Van T Tipi ve F Tipi cezaevlerinde yaşandığı iddia edilen işkence ve kötü muamele olaylarına ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16319) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

65.- Tekirdağ Milletvekili Emre Köprülü'nün, Tekirdağ ilindeki huzurevi ihtiyacının karşılanmasına ve huzurevlerinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalara ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16320) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

66.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp'ın, müftülere nikah kıyma yetkisi verilmesini öngören kanun tasarısına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16321) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

67.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın'ın, kardeşlerinin ve yakın akrabalarının kamu görevlerine ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16322) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

68.- İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, İzmir'de koruyucu aile uygulamasında cinsiyet baz alınarak yapılan değişikliğe ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16323) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

69.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp'ın, Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde bulunan engelli merkezine dair iddiaların soruşturulmasına, söz konusu kurumun denetimine ve engelli bireylere yönelik çalışmalara ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16324) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

70.- İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın, 20 Şubat 2015'te Ege Üniversitesi kampüsünde hayatını kaybeden bir öğrencinin şehit sayılmasına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16325) (Başkanlığa geliş tarihi: 04.08.2017)

71.- İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, kadın cinayetlerinin ve çocuk istismarının önlenmesine ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16326) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

72.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16327) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

73.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Avrupa Birliği Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16328) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

74.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, KOSGEB tarafından uygulanan Girişimcilik Destek Programı kapsamında son beş yılda düzenlenen kurslara ve kurslardan sonra kendi işletmesini kuran kişilere ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16329) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

75.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, KOSGEB Girişimcilik Destek Programı çerçevesinde Adana'da yapılan uygulamalara ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16330) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

76.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16331) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

77.- Edirne Milletvekili Erdin Bircan'ın, sigortalı bir işte çalışmadan önce doğum yapan kadınlara borçlanma hakkı tanınmasına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16332) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

78.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, çocuk işçilere dair verilere ve çocuk işçiliğinin önlenmesine ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16333) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

79.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, sosyal medya paylaşımlarıyla ilgili bazı iddialara ve 15 Temmuz darbe girişiminden sonra sosyal medya paylaşımları nedeniyle hakkında adli ve idari işlem yapılan Bakanlık personeline ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16334) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

80.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, solvent içeren kimyasallarla çalışan kişilere ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16335) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

81.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2017 yılı itibarıyla engelli memur sayısına ve boş kadrolara ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16336) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

82.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 4/C'lilere 65 yaşına kadar çalışma hakkı verilmesine ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16337) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

83.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, grev hakkından yararlanan ve toplu iş sözleşmesi yapan sigortalı işçi sayısı ile grevli toplu iş sözleşmesi yapılan iş yerlerine ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16338) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

84.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, grev hakkından yararlanamayan ancak toplu iş sözleşmesi yapabilen sendika ve işçi sayısına, sigortalı işçi çalışan iş yeri ile sendikalı iş yeri sayısına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16339) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

85.- Ankara Milletvekili Murat Emir'in, Ankara'nın Çankaya ilçesi Eti Mahallesi'nde bulunan ve SGK ile Ankara Büyükşehir Belediyesi arasında gerçekleştirilen trampa kapsamında devredilen taşınmaza ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16340) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

86.- İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, üretimde yaşanan artışın istihdama yansıması için işçilerin çalışma koşullarının işçi sağlığı ve iş güvenliği kurallarına uygun hale getirilmesine yönelik çalışmalara ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16341) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

87.- Adana Milletvekili İbrahim Özdiş'in, 20 Temmuz 2017 tarihinde Adana Organize Sanayi Bölgesi'nde hayatını kaybeden beş işçinin sigortasız çalıştırıldığına dair iddialara ve şirket ve yöneticileri hakkında yapılan işlemlere ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16342) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

88.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16343) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

89.- Burdur Milletvekili Mehmet Göker'in, Burdur'da son on beş yılda iş kazası nedeniyle ölen ya da yaralanan işçilere ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16344) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

90.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın'ın, ÇED gerekli değildir kararı verilen projelere ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16345) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

91.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp'ın, İstanbul Fikirtepe bölgesinde Bakanlık ve Kadıköy Belediyesi tarafından yapılan hava kirliliği ölçümlerine, PM10 ve PM2.5 kirleticilerine dair değerlerin yüksekliğine ve alınacak önlemlere ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16346) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

92.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp'ın, Artvin Cerattepe'de maden sahasından çıkan atıkların su kaynaklarını kirlettiğine dair iddialara, yapılan denetimlere ve Cerattepe'deki madencilik faaliyetinin ekonomiye ve kamuya yararına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16347) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

93.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir'in Erdek ilçesindeki bazı sahillerde görülen alg patlamasına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16348) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

94.- Denizli Milletvekili Melike Basmacı'nın, Denizli il ve ilçelerinde kentsel dönüşümle ilgili çalışmalara ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16349) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

95.- İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Sivas Karşıyaka Mahallesi Tarihi Kesik Köprü yakınlarında görülen balık ölümlerine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16350) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

96.- İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Van'ın Edremit ilçesinde halk plajı ve tuvaletinin Dilkaya Höyüğü ile Ermeni mezarlığı olarak bilinen alana yapılmasına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16351) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

97.- Muğla Milletvekili Nurettin Demir'in, Fethiye Körfezi'nde yaşanan kirliliğe ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16352) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

98.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16353) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

99.- Hakkari Milletvekili Nihat Akdoğan'ın, Hakkari kent merkezinde devam eden yol yapım çalışmalarına ve ne zaman bitirileceğine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16354) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

100.-Burdur Milletvekili Mehmet Göker'in, yaz dönemi kararnamesi ile atanan bir büyükelçiye ilişkin Dışişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16355) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

101.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Dışişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16356) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

102.-İzmir Milletvekili Aytun Çıray'ın, buğday, arpa, mısır, pirinç, canlı büyükbaş, küçükbaş ve et ithalatında vergilerin sıfırlanmasına dair kararla üreticilerin yaşayacağı mağduriyetlerin telafisine ilişkin Ekonomi Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16357) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

103.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, istihdam artışı yaşanmaksızın üretimde meydana gelen artışın istihdama yansıması için alınan tedbirlere ilişkin Ekonomi Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16358) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

104.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, 2017 Temmuz ayı enflasyon oranına ve yükselmesini önlemeye yönelik çalışmalara ilişkin Ekonomi Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16359) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

105.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Ekonomi Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16360) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

106.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Van iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16361) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

107.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Yozgat iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16362) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

108.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Şırnak iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16363) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

109.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Şanlıurfa iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16364) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

110.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Siirt iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16365) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

111.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Rize iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16366) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

112.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Osmaniye iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16367) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

113.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Nevşehir iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16368) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

114.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Muş iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16369) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

115.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Mardin iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16370) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

116.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Kütahya iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16371) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

117.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Kırşehir iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16372) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

118.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Kırıkkale iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16373) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

119.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Kilis iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16374) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

120.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Kastamonu iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16375) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

121.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Kars iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16376) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

122.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Karaman iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16377) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

123.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Karabük iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16378) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

124.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Kahramanmaraş iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16379) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

125.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Iğdır iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16380) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

126.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Hakkari iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16381) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

127.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Gümüşhane iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16382) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

128.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Erzurum iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16383) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

129.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Erzincan iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16384) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

130.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Düzce iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16385) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

131.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Diyarbakır iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16386) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

132.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Çankırı iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16387) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

133.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Bitlis iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16388) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

134.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Bingöl iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16389) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

135.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Bayburt iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16390) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

136.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Batman iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16391) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

137.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Aksaray iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16392) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

138.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Ağrı iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16393) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

139.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 mali yılı içerisinde Adıyaman iline ayrılan ödenek miktarına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16394) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

140.-Batman Milletvekili Saadet Becerekli'nin, Türkiye Petrolleri'nde çalışan 500 civarında işçi için yapılacak olan erken emeklilik uygulamasına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16395) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

141.-Batman Milletvekili Saadet Becerekli'nin, Türkiye Petrolleri'nin faaliyet alanının daraltılmasına ve saha hizmetleri faaliyetlerinin TPIC'e devredilmesine ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16396) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

142.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, akaryakıt fiyatlarına yapılan zamlara ve akaryakıttan alınan vergilere ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16397) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

143.-Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal'ın, Dicle Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin bazı uygulamalarına yönelik iddialara ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16398) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

144.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Şanlıurfa'nın Hilvan ilçesinden elektrik ihtiyacını karşılayan mezra ve köylerde yaşanan elektrik kesintilerine ve çiftçilerin uğradığı zarara ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16399) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

145.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16400) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

146.-Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir'in, Mardin'in Mazıdağı ilçesine bağlı bazı köylerde köylülerin üzerinde fosfat bulunan tapulu arazilerinde özel bir şirketin çalışma yapmasına ve köylülerin evlerinden tahliyelerine dair tebliğin soruşturulmasına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16401) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

147.-Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Ayhan'ın, Şanlıurfa'da yaşanan elektrik kesintilerine ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16402) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

148.-Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa'nın Soma ilçesinde TKİ Ege Linyit İşletmesine ait kentsel dönüşüm kapsamındaki arazilere ve üzerinde müessese idare binası ve lojman yapılması için gerçekleştirilen son ihaleye ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16403) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

149.-Burdur Milletvekili Mehmet Göker'in, Türkiye Futbol Direktörü'ne Türkiye Futbol Federasyonu tarafından ödenecek tazminat miktarına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16404) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

150.-Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu'nun, görevden ayrılan Milli Takımlar Teknik Direktörü'ne ödeneceği iddia edilen tazminata ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16405) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

151.-Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın'ın, 6639 sayılı Kanuna göre araştırmacı kadrosuna atanan kişilere ve Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının ardından yapılan ve yapılmayan göreve iadelere ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16406) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

152.-Kayseri Milletvekili Çetin Arık'ın, Türkiye Futbol Direktörü'ne Türkiye Futbol Federasyonu tarafından ödenecek tazminat miktarına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16407) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

153.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yurtlarda kalan çocuklara yangın ve tabii afetlere karşı eğitim verilip verilmediğine, kamu yurtlarına ve özel yurtlara ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16408) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

154.-Van Milletvekili Lezgin Botan'ın, görevden ayrılan Türkiye Futbol Direktörü'ne TFF tarafından ödenecek tazminatın miktarına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16409) (Başkanlığa geliş tarihi: 04.08.2017)

155.-Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal'ın, Türkiye Atletizm Federasyonu'nun bazı uygulamalarına yönelik iddialara ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16410) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

156.-Bursa Milletvekili Erkan Aydın'ın, Süper Kupa Finalinde üstünde Yaşa Mustafa Kemal Paşa Yaşa yazan bir pankartın stadyuma alınmamasına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16411) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

157.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16412) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

158.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, Beşiktaş-Konyaspor maçında Beşiktaşlı taraftarların hazırladığı bir pankartın stada alınmamasına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16413) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

159.-İzmir Milletvekili Tacettin Bayır'ın, Beşiktaş-Konyaspor Süper Kupa final maçında yaşanan olayların soruşturulmasına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16414) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

160.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Şanlıurfa'da Suruç Ovası Sulama Projesi kapsamındaki ekili tarım arazilerine su verilmediği iddiasına ve Akçakale ilçesinde pamuk ve mısır ekimi yapan çiftçinin zararının karşılanmasına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16415) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

161.-Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, AB tarafından pestisit nedeniyle ithalatı yasaklandığı için ihracattan geri dönen tarım ürünlerine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16416) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

162.-Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ'ın, klorpirifos zehri tespit edilen ve bu nedenle AB ülkelerinden iade edilen gıda miktarlarına ve iade edilen gıdaların imha edilip edilmediğine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16417) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

163.-İzmir Milletvekili Atila Sertel'in, Bakanlar Kurulu Kararı ile et ve bazı tarım ürünlerinin ithalatında öngörülen sıfır gümrük vergisi uygulamasına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16418) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

164.-Mersin Milletvekili Hüseyin Çamak'ın, Akdeniz meyve sineği zararlısı ile mücadeleye, ihracatta geri dönüşlere karşı alınan önlemlere ve zararlı kalıntısı veya klorpirifos maddesi görülen ürünlerin akıbetine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16419) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

165.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Et ve Süt Kurumu ile Toprak Mahsulleri Ofisi'ne Bakanlar Kurulu Kararı ile verilen ithalat yetkilerinin çiftçilere olumsuz etkilerine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16420) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

166.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, GDO'lu mısır ve soya ürünlerinin hayvan yemi ya da yem ham maddesi olarak kullanılabilmesine, kullanımının denetimine ve Biyogüvenlik Kurulu üyelerine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16421) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

167.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Şanlıurfa'da yapılan Akziyaret sulama projesine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16422) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

168.-Burdur Milletvekili Mehmet Göker'in, içeriğinde genetiği değiştirilmiş organizma bulunan ürünlere, GDO'lu ürünlerin insan sağlığına zararına ve yem amaçlı ithal edilen GDO'lu soya ve mısırın amacı dışında kullanılmasının engellenmesine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16423) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

169.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16424) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

170.-Burdur Milletvekili Mehmet Göker'in, son on yılda ekilen ve dikilen tarım arazilerinde yaşanan azalışa, bu durumun engellenmesine yönelik çalışmalara ve ilaç, mazot ve gübre fiyatlarının yüksekliğinin tarıma etkisine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16425) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

171.-Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya'nın, bitkisel ve hayvansal gıda ürünlerinin denetimlerine ve iç piyasada ürünler son tüketiciye ulaşmadan önce ilaç kalıntı tahlili yapacak bir laboratuvar sisteminin ne zaman kurulacağına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16426) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

172.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Düzce'nin Cumayeri ilçesinden geçen Melen Çayı'nda balıkların telef olduğu iddiasına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16427) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

173.-Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş'ın, 2011 yılından bu yana fındık ihracatı yapan ilk on beş şirkete ve ihraç edilen fındık miktarına ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16428) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

174.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16429) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

175.-Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan'ın, Bakanlık ve bağlı kuruluşlarca 2002-2017 yılları arasında Kocaeli iline yapılan yatırımlara ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16430) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

176.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, İstanbul Maçka Demokrasi Parkı'nda bulunan kafelerin temizlik denetimlerine ve fiyat uygulamalarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16431) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

177.-Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın'ın, Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin iki yüz adet yeni otobüs alımı kararına ve Bakanlığa borçlanma talebinde bulunup bulunmadığına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16432) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

178.-Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer'in, Manisa'nın Saruhanlı İlçe Belediyesi ile ilgili usulsüzlük iddialarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16433) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

179.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, İstanbul'un Üsküdar ilçesi Kısıklı Mahallesi Büyük Çamlıca Caddesi'nde yaşanan yol çökmesine ve Çamlıca-Libadiye tünel inşaatına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16434) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

180.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi öncesinde ve sonrasında ruhsatsız silah kullanan kişi sayılarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16435) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

181.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, polislerin sağlıklı bir yaşam sürmesi ve refahı için atılacak adımlara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16436) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

182.-Diyarbakır Milletvekili Nimetullah Erdoğmuş'un, Van Edremit'te 1. derece arkeolojik SİT alanı olan höyük ve mezarlık alanı üzerine plaj ve müştemilatının yapılmasına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16437) (Başkanlığa geliş tarihi: 03.08.2017)

183.-Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan'ın, Van'ın Edremit ilçesinde açılan halk plajındaki tuvalet, soyunma odası ve otoparkın 1. dereceden SİT alanı olan Dilkaya Höyüğü ile Ermeni mezarlığı olarak bilinen alana yapılmasına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16438) (Başkanlığa geliş tarihi: 03.08.2017)

184.-Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan'ın, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik'te yapılan değişikliğe, ruhsatlı silahlara, bunlarla meydana gelen ölümlü vakalara ve silah satışlarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16439) (Başkanlığa geliş tarihi: 03.08.2017)

185.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinin engelli vatandaşların şehir içinde gündelik hayatlarını devam ettirebilmesi için aldığı tedbirlere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16440) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

186.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Düzce'nin Yığılca ilçesinde inşaatı süren çimento fabrikasının çevreye ve üreticilere etkilerine ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16441) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

187.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16442) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

188.-Bartın Milletvekili Muhammet Rıza Yalçınkaya'nın, polislerin mali ve sosyal haklarının iyileştirilmesine ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16443) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

189.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, OHAL süresince çalışma saatleri artırılan polislere fazla çalışma ödemesi yapılmamasına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16444) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

190.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Haziran 2013-Ağustos 2017 arasında sosyal medya paylaşımı nedeniyle gözaltına alınanlara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16445) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

191.-Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer'in, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in başkan olduğu tarihten itibaren alınan büyükşehir belediyesi meclis kararlarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16446) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

192.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Küçüksu Mesire Alanı'na İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından asfalt döküldüğüne dair iddialara ve alanın belediyeye tahsis işleminin iptaliyle ilgili mahkeme kararı bulunup bulunmadığına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16447) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

193.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Kalkınma Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16448) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

194.-Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Bandırma Edincik Mahallesi'ndeki tarihi eserlerin korunmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16449) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

195.-Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan'ın, Bakanlık ve bağlı kuruluşlarca 2002-2017 yılları arasında Kocaeli iline yapılan yatırımlara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16450) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

196.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Van'ın Edremit ilçesinde halk plajı ve tuvaletinin Dilkaya Höyüğü ile Ermeni mezarlığı olarak bilinen alana yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16451) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

197.-İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci'nin, TÜİK verilerine göre 2006 ve 2007 yıllarında ülkemizdeki müzelerde bulunan eser sayısında meydana gelen değişikliğe ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16452) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

198.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Yozgat'ta bulunan Mercimek Tepe Höyüğü için kazı çalışmalarının başlatılmasına ve höyüğün ortaya çıkarılarak turistlerin ziyaretine açılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16453) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

199.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16454) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

200.-Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, otel doluluk oranlarını gösteren TÜİK verilerine ve turizm gelirlerindeki düşüşe ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16455) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

201.-İzmir Milletvekili Murat Bakan'ın, Et ve Süt Kurumu ile Toprak Mahsulleri Ofisi'ne Bakanlar Kurulu Kararı ile verilen ithalat yetkilerinin değerlendirme kriterlerine ilişkin Maliye Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16456) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

202.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın, kamu kuruluşlarındaki makam aracı sayısına ve bunların yakıt ve bakım masraflarına ilişkin Maliye Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16457) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

203.-Ankara Milletvekili Murat Emir'in, son on yılda uyuşturucu madde ticareti yaparken yakalanan ve gelir vergisine tabi tutulan kişilere ve toplanan gelir vergisine ilişkin Maliye Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16458) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

204.-Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Ayhan'ın, Özelleştirme Yüksek Kurulunca Şanlıurfa'daki bazı sosyal donatı alanlarının konut alanına dönüştürülmesine ilişkin Maliye Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16459) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

205.-Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan'ın, Bakanlık ve bağlı kuruluşlarca 2002-2017 yılları arasında Kocaeli iline yapılan yatırımlara ilişkin Maliye Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16460) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

206.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2017 yılındaki engelli öğretmen atamalarına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16461) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

207.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yer değişikliği talep eden yükseköğrenim kurumları personelinin durumuna ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16462) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

208.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, mesleki açık liselerin yüz yüze ders ve atölye uygulamalarıyla hafta içi yapılan ders saatlerinin okul normu ders yükü içinde değerlendirilmesine yönelik çalışmalara ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16463) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

209.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Harran Üniversitesi Birecik MYO'da öğrencilere sağlanan sosyal ve kültürel imkanlara ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16464) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

210.-İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, Bakanlığın protokol imzaladığı bir vakfa ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16465) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

211.-Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir il ve ilçelerinde ilk ve orta öğretimde öğretmen, yönetici ve diğer personel açığına ve eğitimdeki sorunların çözümüne yönelik çalışmalara ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16466) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

212.-Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar'ın, Ensar Vakfı ile beş yıllık protokol imzalanmasına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16467) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

213.-Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan'ın, Bakanlık ve bağlı kuruluşlarca 2002-2017 yılları arasında Kocaeli iline yapılan yatırımlara ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16468) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

214.-Sinop Milletvekili Barış Karadeniz'in, Bakanlığın protokol imzaladığı bir vakfa ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16469) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

215.-Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil'in, mülakat ile yapılan sözleşmeli öğretmen alımlarına ve Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararının uygulanmasına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16470) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

216.-Kayseri Milletvekili Çetin Arık'ın, 1994-2015 yılları arasında Kayseri'de hayırseverler tarafından yaptırılarak Bakanlığa devredilen okullara ve imam hatip okullarına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16471) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

217.-Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, 4+4+4 sistemine geçilmeden önceki ve sonraki beş yıllık dönemlerde okula devam etmeyen kız çocuklarına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16472) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

218.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Bakanlık ve vakıflar arasında imzalanan protokollerin usul ve esaslarına ve vakıfların kurs açma yetkilerinin mahiyetine ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16473) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

219.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Şanlıurfa Milli Eğitim Müdürlüğü Rehberlik Araştırma Merkezi binasının taşınma gerekçesine ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16474) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

220.-İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci'nin, Anadolu ve Fen liselerinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin haftalık ders saatinin artırılmasına ve Biyoloji ve Yabancı Dil derslerinin haftalık ders saatlerinin düşürülmesine ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16475) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

221.-Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar'ın, Aydın Milli Eğitim Müdürü tarafından Aydın Milli Eğitim Müdür Yardımcılıklarına yapılan atamalara ve hemşehricilik iddialarının soruşturulmasına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16476) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

222.-Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, 4+4+4 sistemine geçilmeden önceki ve sonraki beş yıllık dönemlerde Adana'da okula devam etmeyen kız çocuklarına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16477) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

223.-Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil'in, Türk Hava Kurumu Üniversitesi'nde açılan Sağlık Kurumları İşletmeciliği yüksek lisans programının kapatılmasına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16478) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

224.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16479) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

225.-Van Milletvekili Nadir Yıldırım'ın, sosyal medyada paylaşılan bazı videolara ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16480) (Başkanlığa geliş tarihi: 03.08.2017)

226.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16481) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

227.-Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara'nın, Antalya Alakır Nehri üzerindeki HES firmasının yüzde on oranındaki can suyunu bırakmadığı ve Koca Dere üzerinden su taşıyarak derenin kurumasına neden olduğuna dair iddialara ve firmayla ilgili işlemlere ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16482) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

228.-İzmir Milletvekili Müslüm Doğan'ın, İzmir'in Bayındır ilçesinin bazı mahallelerinde çıkan orman yangınına ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16483) (Başkanlığa geliş tarihi: 28.07.2017)

229.-Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Simav Çayı'nın kirlilik nedenleri, kirliliğin önlenmesi ve temizlenmesine yönelik çalışmalar ile Simav Çayı'na zehirli atık bırakan sanayi kuruluşlarına uygulanan cezai işlemlere ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16484) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

230.-Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan'ın, Bakanlık ve bağlı kuruluşlarca 2002-2017 yılları arasında Kocaeli iline yapılan yatırımlara ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16485) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

231.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Düzce'nin Cumayeri ilçesinden geçen Melen Çayı'ndaki balık ölümlerine, çay suyunda yapılan testlere ve Melen Çayı'nın içme suyu olarak kullanımına onay veren raporlara ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16486) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

232.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16487) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

233.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba'nın, Malatya'da yapılan DSİ hizmet binasına Meteoroloji ve Orman ve Su İşleri il müdürlüklerinin de taşınmasına ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16488) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

234.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba'nın, Malatya'da yaşanan sulama suyu sorununa ve çözümüne ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16489) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

235.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Düzce'nin Akçakoca ilçesine bağlı Esma Hanım Köyü'nün içme suyu sorununa ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16490) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

236.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Düzce'nin Yığılca ilçesinde bulunan Hasanlar Barajı'nın İSKİ Su Havzası'ndan çıkarılıp çıkarılmadığına ve Melen Çayı Projesi'ndeki suyun teminine ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16491) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

237.-Mardin Milletvekili Ali Atalan'ın, Mardin'in Nusaybin ilçesinde kırsal alanda çıkan orman yangınına ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16492) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

238.-Siirt Milletvekili Besime Konca'nın, 2002-2017 yılları arasında Botan Çayı'nda gerçekleşen can kayıplarına, nedenlerine ve sorumluların ortaya çıkarılmasına ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16493) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

239.-İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, Antalya'da bir köpeğin araçla ezilerek öldürülmesi olayına ve Hayvan Koruma Kanunu Tasarısı'na ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16494) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

240.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2016 ve 2017 yıllarında Niğde ilinde vefat nedeni olarak görünen ilk on hastalığa ilişkin Sağlık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16495) (Başkanlığa geliş tarihi: 31.07.2017)

241.-İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci'nin, behçet hastalığıyla ilgili istatistiki verilere ve tedavi yöntemlerine ilişkin Sağlık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16496) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

242.-Van Milletvekili Lezgin Botan'ın, Van'ın Erciş ilçesinde yapımı devam eden devlet hastanesinin ne zaman hizmete açılacağına ilişkin Sağlık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16497) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

243.-Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara'nın, şehir hastanelerine ilişkin Sağlık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16498) (Başkanlığa geliş tarihi: 07.08.2017)

244.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Sağlık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16499) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

245.-Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya'nın, Adana'nın Karataş ilçesindeki hastane ve sağlık hizmeti ihtiyacına ilişkin Sağlık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16500) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

246.-Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara'nın, Adana Şehir Hastanesine yönelik bina, personel ve kapasite planlamasına ilişkin Sağlık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16501) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

247.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın, İstanbul'da bulunan Kartal Yavuz Selim Devlet Hastanesi'nde bir hasta yakınını darp eden özel güvenlik görevlileri ve sivil kişiler hakkında yapılan işlemler ile hastanın tedavisi yapılmadan çıkarılmasına ilişkin Sağlık Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16502) (Başkanlığa geliş tarihi: 09.08.2017)

248.-Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir'in Erdek ilçesindeki bazı sahillerde görülen alg patlamasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16503) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

249.-Van Milletvekili Lezgin Botan'ın, Van'ın Edremit ilçesinde Van Gölü kıyısına sahilin doldurulmasıyla yapılan köprülü kavşak projesine ve İdare Mahkemesi'nin yürütmeyi durdurma kararına rağmen çalışmaların sürmesine ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16504) (Başkanlığa geliş tarihi: 01.08.2017)

250.-Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan'ın, Bakanlık ve bağlı kuruluşlarca 2002-2017 yılları arasında Kocaeli iline yapılan yatırımlara ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16505) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

251.-Çanakkale Milletvekili Bülent Öz'ün, Çanakkale İl Özel İdaresi bünyesindeki GESTAŞ A.Ş.'ye ait deniz araçlarının yaptığı kazalara ve yolcu güvenliği için alınan önlemlere ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16506) (Başkanlığa geliş tarihi: 02.08.2017)

252.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, bağlı kurum ve kuruluşlarda mobbinge maruz kalan kişilere ve bunlarla ilgili çalışmalara ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/16507) (Başkanlığa geliş tarihi: 08.08.2017)

Süresi İçinde Cevaplandırılmayan Yazılı Soru Önergeleri

1.- Bitlis Milletvekili Mizgin Irgat'ın, Elazığ T Tipi Cezaevi'nde tutuklu bulunan iki belediye başkanına yönelik bazı hak ihlali iddialarına ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/13416)

2.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın, avukat adli ve idari yargı hakim adaylığı mülakatlarına ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/13417)

3.- Adana Milletvekili İbrahim Özdiş'in, avukat kaynaklı hakim alımında bir siyasi partinin teşkilatlarında görevli avukatlara ağırlık verildiği iddiasına ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/13418)

4.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu'nun, avukatlıktan hakimlik ve savcılığa giriş mülakatlarında başarılı olan adaylara ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/13419)

5.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu'nun, 2003-2016 yılları arasında Edirne'de yapılan yatırım miktarına ve sağlanan istihdama ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/13420)

6.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, Adana Aladağ kız öğrenci yurdu yangınıyla ilgili yargılama sürecine yönelik iddialara ilişkin Adalet Bakanı'ndan yazılı soru önergesi (7/13422)

No: 3

3 Ekim 2017 Salı

Teklif

1.- Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Mehmet Muş ve 4 Milletvekilinin; İstanbul İli Eyüp İlçesinin Adının Eyüpsultan Olarak Değiştirilmesi ve Nüfus Hizmetleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/1826) (İçişleri Komisyonuna) (Başkanlığa geliş tarihi: 03.10.2017)

3 Ekim 2017 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.00

BAŞKAN: Başkan Vekili Ayşe Nur BAHÇEKAPILI

KÂTİP ÜYELER: Özcan PURÇU (İzmir), İshak GAZEL (Kütahya)

BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 2'nci Birleşimini açıyorum.

III.- YOKLAMA

BAŞKAN - Elektronik cihazla yoklama yapacağız.

Yoklama için beş dakika süre veriyorum ve süreyi başlatıyorum.

(Elektronik cihazla yoklamaya başlandı)

IV.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) ÇEŞİTLİ İŞLER

1.- Başkanlıkça, Genel Kurulu ziyaret eden Ürdün Temsilciler Meclisi Başkan Vekili Atef Tarawneh ve beraberindeki heyete "Hoş geldiniz." denilmesi

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın İsmail Kahraman'ın konuğu olarak ülkemizi ziyaret etmekte olan Ürdün Temsilciler Meclisi Başkan Vekili Sayın Atef Tarawneh ve beraberindeki heyet şu anda Meclisimizi teşrif etmiş bulunuyorlar. Kendilerine yüce Meclisimiz adına "Hoş geldiniz." diyorum. (Alkışlar)

III.- YOKLAMA (Devam)

(Elektronik cihazla yoklamaya devam edildi)

BAŞKAN – Toplantı yeter sayısı vardır, görüşmelere başlıyoruz.

V.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Oturum Başkanı TBMM Başkan Vekili Ayşe Nur Bahçekapılı'nın, 15 Temmuz gecesi halkın en büyük gücün kendisi olduğunu gösterdiğine, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'i sevgiyle andığına, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını ve yeni hicri yıl ile muharrem ayının huzur ve bereket getirmesini dilediğine ilişkin konuşması

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, bugün yasama yılının ilk çalışma haftasına başlıyoruz. Bu süreçte, bütün iyi dileklerimle ve ülkemizi önceleyen yaklaşım ve davranışlarla siyasete, Gazi Meclise yakışan adımlar atacağımızdan hiç kuşku duymuyorum.

Sayın milletvekilleri, bu coğrafyada bin yıllık siyasi tarihe ve devlet geleneğine sahibiz. Asırları aşıp gelen güçlü inanç değerlerimiz var. Bu birikimin gücüyle her zaman var olmayı başardık. Büyük bedeller ödeyerek elde ettiğimiz ve Atatürk'ün lideri olduğu cumhuriyetimizle girdiğimiz kurtuluş ve kuruluşun emanetini taşımak zorundayız. Bu yüzyılın başından itibaren ülkemizi kontrol etmeye çalışan istismarcı güçler ve onlarla iş birliği yapanlar, ayaklarının altındaki zeminin kaydığını hissetmeye başladılar, buna karşı direndiler, önlem almaya çalıştılar, terör üzerinden oynadıkları oyunda da kaybettiler. Demokratik siyaset, teröre dayanan siyaseti etkisizleştirdi. Sonra, bürokratik siyaset üzerinden yaptıkları entrikalarla da başarısız oldular. Devlet içinde güçlenen demokratik merkezin kararlı duruşuyla dağıldılar. 15 Temmuzdaysa en alçakça kalkışmalarını yaptılar ancak yine başaramadılar. 15-16 Temmuz gecesi bu halk birlikte, bize en büyük gücün kendisi olduğunu bir kez

daha gösterdi. İnanıyorum ki bu gücün Gazi Meclisteki temsilcileri olan bizler, yeni yasama yılında yaptığımız tüm çalışmalarda bu gerçeği unutmayacağız.

Bu vesileyle 15-16 Temmuz gecesi bizlere liderlik yapan Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a da bir kez daha saygılarımı sunuyorum.

Gerçek şudur ki, 15 Temmuz ve sonrası halkın siyasal sistem üstündeki gücü artmış, demokratik devlet aklının gelişmesine imkân tanınmış ve devletin millî ve yerli karakteri güçlenmiştir. Yerli ve millî olmanın kapsayıcı, kuşatıcı ve 21'inci yüzyılda da tüm küresel emperyal duruşları tehdit eden bir gücü vardır. Yerli ve millî olmak Batı medeniyeti karşıtı bir söylem değildir.

Sayın milletvekilleri, Türkiye'nin demokratik bütünlüğü tek seçeneğimiz ve kurtuluşumuzdur. Ülke bütünlüğünü korumak, terörle ve FETÖ'yle mücadele etmek ve devleti demokratik yoldan güçlendirmek kırmızı çizgilerimizdir. Bu aziz milletimizin yüz yıllarca süren adalet ve hakkaniyet mücadelesi bundan sonra da yüzyılımızı belirleyen dinamik olacaktır. Dünyayı ve bölgemizi sahte özgürlük söylemleriyle yeni bir kaos ve düşmanlık sürecine götürmek isteyenler, elbet ve elbet milletin çelik iradesinde eriyip gidecektir. Evet, dünya 5'ten büyüktür.

Sayın milletvekilleri, Meclisimizin ilk Başkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere tüm başkanlarımızı saygıyla anıyorum.

Meclisimizde görev yapan devlet ve siyaset adamlarını saygıyla selamlıyorum.

Gaziantep Milletvekilimiz Sayın Abdulkadir Yüksel'i sevgiyle anıyorum.

Yüce Meclisimizin Üçüncü Yasama Yılının ülkemize, milletimize, tüm milletvekillerimize ve tüm çalışanlarımıza hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum.

Ayrıca sayın milletvekilleri, yeni hicri yılın ve muharrrem ayının ülkemize, devletimize ve milletimize huzur ve bereket getirmesini diliyorum.

Sayın milletvekilleri, şimdi, gündem dışı konuşmalara geçeceğiz. Daha sonra, önceden olduğu gibi on beş dakika, 15 milletvekiline yerlerinden birer dakika olmak üzere söz vereceğim. Yalnız, sevgili milletvekili arkadaşımız Sayın Abdulkadir Yüksel için söz almak isteyen Gaziantep milletvekillerimize de ayrıca yerlerinden birer dakika süreyle söz vermek düşüncesindeyim.

Şimdi, gündeme geçmeden önce üç sayın milletvekiline gündem dışı söz vereceğim.

Gündem dışı ilk söz, Adıyaman'daki tütün sorunu hakkında söz isteyen Adıyaman Milletvekili Behçet Yıldırım'a aittir.

Üçüncü Yasama Yılının ilk gündem dışı konuşması size nasip oldu.

Buyurun Sayın Yıldırım. (HDP sıralarından alkışlar)

VI.- GÜNDEM DIŞI KONUŞMALAR

A) MİLLETVEKİLLERİNİN GÜNDEM DIŞI KONUŞMALARI

1.- Adıyaman Milletvekili Behçet Yıldırım'ın, Adıyaman'daki tütün sorununa ilişkin gündem dışı konuşması

BEHÇET YILDIRIM (Adıyaman) – Teşekkürler Başkanım.

Sözlerime başlamadan, canların yasımuharrem ayında tuttukları orucun Hak nezdinde kabulünü, ayrıca yeni yasama yılının Türkiye halklarına onurlu bir barış getirmesini diliyorum.

Bu yasama yılında aramızda bulunması gerekirken haksız, hukuksuz bir şekilde cezaevlerinde tutulan, başta eş genel başkanlarım olmak üzere tüm vekil arkadaşlarımın en kısa zamanda aramızda olmalarını temenni ediyorum.

Bu yasama yılında, önümüzdeki günlerde 130 maddelik torba yasa geliyor. Bu torbayla da Adıyaman tütününe yasak geliyor ve bu, şimdiden Adıyaman'ın gündemine bomba gibi düştü. Adıyaman halkı, üreticisi tütüne yasal güvence beklerken yabancı sigara fabrikalarına, firmalarına güvence, Adıyaman tütününe yasak geliyor. Bu bir yasa tasarısı değil, açıkça Adıyaman'ın ölüm fermanıdır. Adıyamanlının sadece tütünü yasaklanmıyor, yaşamı, ekonomisi çökertiliyor, âdeta nefessiz bırakılıyor. Adıyaman için olmazsa olmaz olan, tek geçim kaynağı diyebileceğimiz tütün için üretiminden, nakliyesinden, satışından, içimine kadar kabul edilemez yasaklamalar, cezalar veya yaptırımlar söz konusu. Bu konuyu Adıyaman halkı iki gün önce sosyal medyada yayarak deyim yerindeyse sokaklara döküldü, dün sabah saatlerinden itibaren demokratik tepkilerini dile getirdiler. Tütün, Adıyaman için siyasetüstü bir konudur; sağcısıyla solcusuyla, köylüsüyle memuruyla, Sünni'siyle Alevi'siyle, Meclise getirilmesi beklenen torba yasaya karşı olduklarını haykırdılar.

Bu kabul edilemez yasa tasarısının gündeme geleceğini şubat ayında yine bu kürsüden dile getirmiştim. AKP'nin Adıyaman'ın tütününü yasaklayacağını daha önce söylemiştim ki maalesef haklı çıkıyorum. Bakanlar, özellikle İçişleri Bakanı, Maliye Bakanı tütün için yasaklamalar getireceklerinin işaretlerini ta o zaman vermişlerdi. Hatta tütüne terör suçu kapsamında yaklaşımlar göstermiş, havuz medyası da tütünü âdeta terörist ilan etmişti.

Adıyaman'ın bu önemli sorunu bugün çok daha ciddi boyutlara varmıştır. Sadır ekiminden içimine kadar çeşitli zorluklar ve cezalar içeren torba yasa tasarısının 68'inci ve 69'uncu maddelerini kabul etmek, sessiz kalmak mümkün değildir. Bu torba yasa tasarısı komisyona ve Meclise gelmeden halkımız tepkisini göstermeye başlamıştır; aynı duyarlılığı bizlerden yani Meclisten ve Meclisteki Adıyamanlı vekillerden beklemektedir. AKP'nin cevval vekilleri gazete haberlerine tepki koyarken çok cesurdular. Şimdi kendi partileri tütüne yasak getiriyor. Aynı cesareti yine Adıyaman halkı, Adıyamanlılar için göstermeleri gerekiyor. Adıyaman milletvekillerinin bu yasa tasarısına karşı açık tutum almaları ve "Biz bu yasa tasarısını kabul etmeyeceğiz." demeleri gerekiyor. Öyle, "Görüşeceğiz." "Görüşüyoruz" "Toplantı hâlindeyiz." demesinler, net bir şey söylesinler.

Dün Adıyaman'da yapılan, 5 bin kişinin katıldığı onurlu, haklı yürüyüşü istismar, provokasyon ve siyasi rant sağlama düşüncesiyle yapılmış olarak değerlendiren AKP milletvekillerine buradan sesleniyorum: Sizler makam, mevki, koltuk derdinde olabilirsiniz ama Adıyaman halkı emeğinin, ekmeğinin, rızkının derdinde. Onların haklı taleplerini ve yürüyüşlerini anlamlı buluyor, emeği geçenleri kutluyorum; Mecliste de sorunlarının takipçisi olacağımı belirtiyorum. Eğer bu yasa geçerse değil 5 bin, yüz binler yürüyecektir.

İktidar vekilleri, söz verebilecek misiniz? Şimdi, bu tütüne getirilmesi düşünülen yasakları torbadan çıkarabilecek misiniz? Niye susuyorsunuz? En azından bugünlük, çıkıp bu kürsüden taahhütte bulunmanızı istiyorum. AKP milletvekilleri yasağı engellemezse halka ne diyecekler? Adıyaman halkı sizden net bir taahhüt bekliyor, haberiniz olsun.

Bu problemin çözümü, küçük çiftçiye, üreticiye yasak değil, mevcut üretim şeklini yasal hâle getirmektir. Üreticiyle, esnafla görüşülsün, ilgili STK'larla, odalarla görüşülüp ortak bir çözüm bulunabilir. Makul bir vergilendirme yapılıp denetimi… Kimsenin denetimden, vergiden kaçtığı yok. Küçük üreticiyi destekler tarzda yasal düzenlemeler yapılabilir. Her türlü teşvik ve desteği sermaye şirketlerinin yerine kendi bölgesinde, kendi yaşam alanında istihdam yaratmış, geçimini sağlayan tütün üreticisine vermek gerektiği kanaatindeyim. Bu nedenle, Hükûmeti, bu konuda Adıyaman'ın tütün üreticisinin sesini duymaya ve gelenek hâline gelmiş, binlerce ailenin geçim kaynağı olmuş küçük üreticileri dinlemeye davet ediyorum. Hükûmete ve yasaklamanın öncülüğünü yapan Karadenizli bakanlara buradan sesleniyorum: Adıyaman'ın özellikle dağ köylerinin, Çelikhan ilçemizin ana

gelir kaynağı olan tütünden elinizi çekin. Giresun için fındık ne demekse, Rize için çay ne demekse Adıyaman'ın Çelikhan ilçesi için de tütün o demektir.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum. (HDP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Yıldırım.

ADNAN BOYNUKARA (Adıyaman) – Sayın Başkan…

BAŞKAN – Sayın Boynukara…

ADNAN BOYNUKARA (Adıyaman) – İzin verirseniz kısa bir açıklama yapmak istiyorum 60'a göre.

BAŞKAN – Adıyaman milletvekili olarak…

ADNAN BOYNUKARA (Adıyaman) – Evet.

BAŞKAN – Buyurun, bir dakika…

LEVENT GÖK (Ankara) – Başkanım, gündem dışı konuşmalarda Hükûmet cevap verir. Yani burada böyle bir usul yok Sayın Başkan.

VII.- AÇIKLAMALAR

1.- Adıyaman Milletvekili Adnan Boynukara'nın, Adıyaman Milletvekili Behçet Yıldırım'ın yaptığı gündem dışı konuşmasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

ADNAN BOYNUKARA (Adıyaman) – Teşekkür ederim Başkanım.

Bu konu gündeme geldiği andan itibaren, AK PARTİ Adıyaman milletvekilleri olarak Sayın Başbakanımızla, Sayın Maliye Bakanımızla, Sayın İçişleri Bakanımızla, Sayın Tarım Bakanımızla, Sayın Gümrük ve Ticaret Bakanımızla ayrı ayrı görüştük. Bu görüşmeleri, pazar günü, yeni yasama yılının açılışı sırasında yaptık. Hükûmetimiz konuyu dün Bakanlar Kurulunda da görüştü. Sayın Başbakanımızın talimatlarıyla çiftçiler açısından mevcut durumun korunması, nakil işlemleri açısından yine mevcut durumun korunması ve 50 kilo için mevcut durumun korunması konularında, mevcut tasarının ilgili maddelerinin revize edilmesine ilişkin…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Tamamlayın lütfen.

ADNAN BOYNUKARA (Adıyaman) – …mevcut tasarıdaki maddelerin değiştirilmesine ilişkin Sayın Başbakanımızın talimatı vardır, Maliye Bakanımız buna ilişkin çalışmaları yapmaktadır. Komisyona gelmeden bunların çözüleceğini bekliyoruz. O şekilde bize açıklama yapıldı, söz verildi.

Bizim derdimiz çiftçinin korunması, buna özen gösteriyoruz. Adıyamanlı çiftçiler, ziraat odalarının yöneticileri ve Adıyamanlı milletvekilleri birlikte hareket ederek bu sonuca ulaşmışlardır, bu tutumlarıyla da Adıyaman'ı karıştırmak isteyen istismarcılara izin vermemişlerdir. İstismarcıları ciddiye almayan Adıyamanlıların hepsine teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Boynukara.

LEVENT GÖK (Ankara) – Sayın Başkan…

BAŞKAN – Buyurun Sayın Gök.

LEVENT GÖK (Ankara) – Sayın Başkan, siz Sayın Boynukara'ya söz verdiğiniz zaman ifade ettim ama belki siz duymadınız ve o sırada sayın konuşmacı başladı. Gündem dışı konuşmalarda, gündem dışı konuşmalara Hükûmet cevap verebilir. Dolayısıyla…

BAŞKAN – Adıyaman milletvekili…

LEVENT GÖK (Ankara) – Olabilir, ama şimdi…

BAŞKAN – Şimdi, Sayın Gök…

LEVENT GÖK (Ankara) – Bakın, Sayın Başkanım…

BAŞKAN – Bakın, burası Genel Kurul, Adıyaman'la ilgili bir problem var, hepimiz izliyoruz…

LEVENT GÖK (Ankara) – Sayın Başkanım, şimdi şunu rica ediyoruz…

BAŞKAN – Ben bitireyim sözümü, sonra size vereceğim sözü.

Sayın Behçet Yıldırım konuyu gündeme getirdi, Sayın Boynukara da bir açıklama yapmak istedi, sadece bunu yerine getirdim.

LEVENT GÖK (Ankara) – Tabii, elbette...

BAŞKAN – Bu önemli değil, hangi partiden olursa olsun bu davranışı gösteririm, bundan da emin olun lütfen.

LEVENT GÖK (Ankara) – Şöyle, şundan dolayı ifade etmek istiyorum: Yani İç Tüzük'e göre yöneteceğiz elbette Meclisimizi ama Meclisimizin de uyması gereken kurallar var, konular var. Yani sayın konuşmacı konuştuğu zaman Hükûmetten bir kişi eğer bu konuya cevap vermek isteseydi o dediğiniz olabilirdi ama sayın konuşmacı Hükûmeti temsil etmiyor. İç Tüzük'ümüz de "Gündem dışı konuşmalara…"

BAŞKAN – Çok yaptık bunun örneğini Sayın Gök.

LEVENT GÖK (Ankara) – "…Hükûmet cevap verebilir." diyor. Ben bunu hatırlatıyorum.

BAŞKAN – Bunun örneğini, bu tarz çalışmanın örneğini çok yaptık. Daha ilk günden, ilk saatten birbirimizin sözüne, ifadesine saygı duymayı siz de benim kadar istersiniz, buna eminim.

LEVENT GÖK (Ankara) – Bir daha dikkatli olunması kaydıyla hatırlatıyorum Sayın Başkan. Ama önemli olan şu: Yani gündem dışı konuşmaları Hükûmetin de izlemesi gerekir.

BAŞKAN – O da Hükûmetin sorumluluğunda olan bir şey, evet.

LEVENT GÖK (Ankara) – Yani söyleyecek sözü olan bir Hükûmetin burada ifadesi etmesinde bence daha yarar vardır. İç Tüzük bunu amirdir, ancak Hükûmet cevap verebilir.

BAŞKAN – Çok örneğini yaptık Sayın Gök.

Peki, teşekkür ederim.

BEHÇET YILDIRIM (Adıyaman) – Başkanım…

SALİH FIRAT (Adıyaman) – Başkanım…

BAŞKAN – Tamam, bu konuyu kapatıyorum.

VI.- GÜNDEM DIŞI KONUŞMALAR (Devam)

A) MİLLETVEKİLLERİNİN GÜNDEM DIŞI KONUŞMALARI (Devam)

2.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Kerbelâ olayına ilişkin gündem dışı konuşması

BAŞKAN - Gündem dışı ikinci söz, ortak acımız, matemimiz Kerbelâ olayı hakkında söz isteyen İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'a aittir.

Buyurun Sayın Tanal. (CHP sıralarından alkışlar)

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Değerli Başkanım, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla, hürmetle selamlıyorum.

AK PARTİ Gaziantep Milletvekili Sayın hemşehrim Birecik Belediye Başkanımız Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet diliyorum, ailesine ve sevenlerine sabır diliyorum.

Değerli Başkan, değerli milletvekilleri; Kerbelâ hak aramanın ve özgürlüğün destanıdır. Kerbelâ sabrın, teslimiyetin ve adanmışlığın azametidir. Kerbelâ'yı uzaklarda arama. Kerbelâ, kötü ile zalimin, mazlum ile lanetlinin, kutsal ile karanlığın, karanlık ile aydınlığın hesaplaşmasıdır. İmam Hüseyin burada kutsallığı, mazlumun aydınlığını temsil etmektedir. Zalimlere seslenmek lazım: "Aç kalmak, alçalmaktan hayırlıdır."

Kerbelâ sadece bir iktidar mücadelesi olarak görülemez ve değerlendirilemez. Hak gelince zail olması gereken batılın yeniden uyandırılmasıdır Kerbelâ'da olan. O nedenledir ki günümüzün dünyasının en kanlı coğrafyası yani Orta Doğu coğrafyasında akan kan, aslında Hazreti Hüseyin'in dinmeyen kanıdır. Bu kan, zulmedenlerin, hakka, hukuka ve adalete inanmayanların akıttığı kandır. Oysa Hazreti Hüseyin "Ben zulme karşı adaletin savaşını verirken zalim olan birisinin bu harekâta katılmasını istemiyorum." demiştir. Ne zaman? Şehadetinden çok kısa bir süre önce, üstelik şehit olacağını bilerek. Böylece zalimlerin kendisiyle birlikte olamayacağını şehadetinden önce söyleyerek bir vasiyeti tarihe bırakmış oldu.

Dolayısıyla, bizim, Hazreti Hüseyin'in yaşamına ve nefes verdiği Kerbelâ'nın kumuna düşen kanına baktığımızda görmemiz gereken husus, kin ve nefret olmamalıdır. Hazreti Hüseyin'in dilinde, fikrinde, irfanında kin ve nefret yoktur. Babası Hazreti Ali gibi ve babasının bildiği her şeyi öğrendiği dedesi Sevgili Peygamberimiz gibi Hazreti Hüseyin de mutlak adalet savaşçısıdır. "Ali'den başka yiğit, Zülfikar'dan keskin kılıç yoktur." denilirken aslında kastedilen, bir savaş aracı olarak kılıcın keskinliği değildir, Hazreti Ali ve evlatlarının adaletli olduğudur, Hazreti Ali ve evlatlarının tüm kararlarının hakkaniyetten ve adaletten yana olmasıdır yani İslam'dan ve onun Peygamberi Hazreti Muhammed'in ilminden yana olmasıdır. Elde tutulan Zülfikar, doğruluk, dürüstlük, yüksek ahlak ve adalet demektir. Zülfikar'da kindarlık, düşmanlık, ötekileştirme, "sen-ben" ayrımı bulunmamaktadır. Zülfikar'da "biz" vardır, eşitlik vardır, kardeşlik vardır, mutlak bir adalet vardır.

Biz de adaletin savaşını verirken şehit düşen Hazreti Hüseyin gibi olmalıyız. Eğer biz adilsek adalet mücadelemizin bir anlamı vardır. Biz Sünni'siyle, Şii'siyle, Alevi'siyle tüm İslam dünyası olarak bunu şu ana kadar başaramadık ama tüm amalarımızı, lakinlerimizi, ancaklarımızı geride bırakıp İslam dünyasının sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel geri kalmışlığının ortak çözümlerini üretmeliyiz. Barış, adalet, kardeşlik dini olan İslam'ın hüküm sürdüğü coğrafyadaki kanın, gözyaşının, eşitsizliğin karşısında çaresizliğimizin nedenleri üzerine soğukkanlılıkla düşünmeli, akılcı bir yol bulmalıyız.

İnsanlık tarihinin en acı katliamlarından birisi olan Kerbelâ, haksızlığa karşı göstereceğimiz cesaretin, zulme karşı kuracağımız umudun adıdır. Unutulmamalıdır ki günümüzün yezitleri karşısında sessiz kalanları, tiranlar karşısında susmayı kabul edenleri, zulüm sahipleriyle bir olanları tarih yazmayacaktır. Tarih, haksızlığa karşı dilsiz şeytan olmayanları yazmıştır ve yazmaya da devam edecektir. Allah'ın bizleri zulmün karşısında susturmamasını, Allah'ın bizi adaletten yana olanlardan eylemesini, dilsiz şeytan kılmamasını diliyorum. Allah yasımızı ve matemimizi kabul eylesin.

Müslümanların etnik kimlik ve inanç farklılıkları gerekçesiyle birbirlerine uyguladıkları zulme ve zulümden faydalanan kimi çevrelere karşı, Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, Türkiye Cumhuriyeti'mizin demokratik, laik, sosyal hukuk devleti kimliğinin tüm İslam dünyasına rehber olmaya devam edeceğine inanıyorum.

Hepinizi saygı ve hürmetle selamlıyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Tanal.

Gündem dışı üçüncü söz, Sevgili Peygamberimizin torunu Hazreti Hüseyin'in şehadeti, âşûrâ olayının yıl dönümü münasebetiyle söz isteyen Iğdır Milletvekili Nurettin Aras'a aittir.

Buyurun Sayın Aras. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

3.- Iğdır Milletvekili Nurettin Aras'ın, Hazreti Hüseyin'in şehadeti ve aşure olayının yıl dönümüne ilişkin gündem dışı konuşması

NURETTİN ARAS (Iğdır) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Kerbelâ olayının 1.378'inci yıl dönümünü anıyoruz.

Şam'ı, garibanı geride bıraktık. Vahiy ailesinin Rum esirler gibi şehir şehir dolaştırıldığı günleri yaşıyoruz. Bir müddet sonra, Hazreti Hüseyin ve esirler Şam'a, Yezid'in sarayına getirilecek. Hazreti Hüseyin'in kesik başı Yezid'in önüne bırakılacak, Yezid de elindeki çubukla Hazreti Hüseyin'in dudaklarına vuracak, dudaklarıyla oynayacak ve şöyle söyleyecektir: "Bedir'de Huneyn'deki atalarım sağ olsaydı, bunu görselerdi 'Oğlumuz Yezid çok büyük bir iş başardı.' derlerdi." Bundan da anlaşılıyor ki Hazreti Resulullah'ın getirdiği ahlaki faziletler Emevilerin yüreklerindeki çirkinliği ve Bedir'deki, Huneyn'deki kinlerini kıl kadar temizlememiştir. Hilafetin ve velayetin yetkin mahzarı Hazreti Hüseyin'e düşmanlık eden binlerce insan cenneti kazanmak maksadıyla Kerbelâ'ya gelmişlerdi. Hazreti Hüseyin'in kanını dökerek Allah'a yakınlaşmak istiyorlardı. Bu oyunu ve düzeni kuran ise meşum Emevi saltanatının öncü siyasetçileriydi.

Peki, buraya nasıl gelinmişti? Hazreti Ali'nin şehadetinden sonra, Şam beldesi hariç diğer bütün İslam beldeleri Hazreti Hasan'a biat etmişlerdi. Muaviye'nin biat etmeyi bırakın bu esnada Hazreti Hasan'a tazyiklerini görüyoruz. Hazreti Hasan'ın hilafeti kendisine terk etmesini istiyordu. Bu konuda mektuplar yazıyor, bu konuda elçiler gönderiyor, bu konuda Hazreti Hasan'ın etrafındaki güçleri para gücüyle boşaltmaya çalışıyordu ve bunda da önemli ölçüde muvaffak olmuştur. Zaten Muaviye, zekâsı ve şeytani düşünceleriyle saltanat yönetimini bir İslami yönetim gibi halka kabul ettirmişti. Hazreti Resulullah'ın dediği gibi Allah'ın dinini insanları aldatma kaynağı, Allah'ın kullarını kulağı küpeli köleler hâline getirmişti, Allah'ın malını da kendi malı hâline getirmişti. Değerli milletvekilleri, hak ile batıl birbirine karışmıştı.

Hazreti Hasan şunu anlamıştı: Çok Müslüman kanı dökülecekti. Bu yüzden hilafetten imtina ederek iktidarı Muaviye'ye bıraktı. Tabii, Hazreti Hasan'ın sulhunda ibret alınacak çok şey var. Hem İslam kanının dökülmesini önledi hem de batıl olarak çok önemli bir güce kavuşan Muaviye'nin halk tarafından sınanmasını istedi. Eğer Muaviye'nin tek hedefi iktidarı ele geçirmek olsaydı Hazreti Hasan'ın kenara çekilmesiyle birlikte bu emeline kavuşmuştu. Demek ki Muaviye'nin başka emelleri de vardı. Zira, hem Hazreti Hasan'ın dostlarını idam ettiriyor, sürgünlere gönderiyor, zindanlara atıyordu hem de sonunda Hazreti Hasan'ı da zehirleterek öldürttü. Nihayetinde de oğlu Yezid'i başa geçirerek biat almaya başladı. Yezid'e de vasiyetinde "Hazreti Hüseyin'den mutlaka biat almalısın." dedi.

Tabii ki Hazreti Hüseyin, aynı zamanda nübüvvet aracılığıyla kişiliğine nakşedilen eşsiz karakterin, paha biçilmez seciyenin, vahyin memesinden emdiği terbiyenin, yine Kur'an'ın indiği mekândan aldığı yüksek eğitimin sayesinde bu tür bir rezalete, dünyanın aldatıcı lezzetlerine asla izin vermezdi ve kıyam etme kararı aldı. Kıyam ederken de dedi ki: "Ben, zalimlerle birlikte…"

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Bir dakika daha verelim Sayın Başkan eğer arkadaşlar da razı olurlarsa.

BAŞKAN – Peki.

Bir dakika daha ek süre veriyorum.

Tamamlayın lütfen Sayın Aras.

NURETTİN ARAS (Devamla) – Tarihte tabii ki bu türden gaddarca gerçekleşen savaşlar, cinayetler olmuştur. Bu cinayetlerin tümü, savaşların tümü tarihin derinliklerine gömülüp gitmiştir. Birinin sırf mazlum olarak öldürülmesi onun tarihin hafızasında kalıcı olmasını gerektirmez ancak Hazreti Hüseyin için durum çok farklıdır. Çünkü tarihin yüzüğünde yüzük taşı gibi parlayan cihat ve içtihat, kıyam ve ikdam kadrinin ilk örneği tabii ki âşûrâ vakasıdır. Zira Hazreti Hüseyin, Allah'ın dinini ihya etmek için kıyam etmiştir. Allah indinde de, ilahide de ölümü olmayan diri olduğuna göre Hazreti Hüseyin de Allah'ın dinini ihya eden birisi olarak asla ölmeyecektir, âlem levhasında adı daima kayıtlı kalacaktır.

Ben de kardeşimiz Abdulkadir Yüksel'in ölümü nedeniyle ailesine sabırlar diliyorum. Bana hususen Antep'te ehlibeytle ilgili yardım etmişti. Allah bugünlerin şehidi Hazreti Hüseyin'e Abdulkadir Yüksel kardeşimizi komşu etsin.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Aras.

Sayın milletvekilleri, şimdi talepte bulunan sayın milletvekillerine birer dakika yerlerinden söz vereceğim. Söz vereceğim sayın milletvekillerinin isimlerini okuyorum: Sayın Özdemir -sizinle başlıyoruz- Sayın Tanal, Sayın Kayışoğlu, Sayın Adıgüzel, Sayın Aydın, Sayın Engin, Sayın Atıcı, Sayın Taşkın, Sayın Arslan, Sayın Tüm, Sayın Gürer, Sayın Akyıldız, Sayın Doğan, Sayın Çamak, Sayın Bektaşoğlu ve Sayın Arık.

Sayın Özdemir, buyurun.

VII.- AÇIKLAMALAR (Devam)

2.- İstanbul Milletvekili Sibel Özdemir'in, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılında vatandaşların huzur ve refahını artıran politikaların hayata geçirilmesini dilediğine ve ülkeye kötü bir tablo yaşatan bu iktidara hep birlikte "Dur." diyeceklerine ilişkin açıklaması

SİBEL ÖZDEMİR (İstanbul) – Sayın Başkan, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılında ülkemizin içinde bulunduğu sorunlara çözüm üretilmesini, vatandaşımızın huzur ve refahını artıran politikaların hayata geçirilmesini diliyorum. Ancak eğitim başta olmak üzere, ekonomi, dış politika ve kalkınma politikalarında iktidar partisinin ülkemizi getirdiği kötü tabloyu hep birlikte yaşıyoruz: İşte Millî Eğitim Bakanının okullar açılırken eğitim sisteminde değişikliğe gidileceğini öğrenmesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanının kadın sorunlarına karşı ilgisizliği, Ekonomiden sorumlu Bakanın vergi ve gelirler konusunda tutarsızlığı ve kendisinin yok sayılması… Motorlu taşıtlar vergisi sorulduğunda "MTV müzik televizyonu mu?" diyerek dalga geçen bir Başbakanın ve partisinin ülkemizi yönetecek bir iradesi kalmamıştır. Hukuksuz, kuralsız, liyakatsiz bir yönetim anlayışının faturasını öğrencilerimize, gençlerimize, emekçilerimize, üreticilerimize ödeten bu iktidara hep birlikte dur diyeceğiz.

BAŞKAN – Sayın Tanal...

3.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın, Üsküdar'ın Kirazlıtepe Mahallesi'ndeki kentsel dönüşümle ilgili sorunların bir an önce halledilmesini beklediğine ilişkin açıklaması

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Efendim, Genel Kurulda Sayın Çevre ve Şehircilik Bakanı da var, kendisi Üsküdar ilçemizin Kirazlıtepe Mahallesi'ndeki kentsel dönüşümle ilgili sorunları yerinde incelemek için gitmişti. Ancak TOKİ Fikirtepe'de vatandaşın arsasını metrekaresini 11 bin TL'ye alırken Boğaz manzaralı olan

Kirazlıtepe'de metrekaresini 3.000-3.500 liraya almaktadır. Bu zulme ne zaman son vereceksiniz? Tabii ki her planlamanın bir kâr getirisi olur ama kâr getirisinin Kirazlıpete'de oturan vatandaşımıza verilmesi gerekirken üçüncü şahıslara dağıtılması hak, nesafet ve adaletle bağdaşmamaktadır. Kirazlıtepe'nin tapu, imar sorununun bir an önce halledilmesini bekliyorum.

Saygı ve hürmetlerimi sunarım.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Kayışoğlu...

4.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu'nun, Bursa Karacabey Canbolu Deresi'nde yaşanan toplu balık ölümleri konusunda yetkilileri göreve davet ettiğine ilişkin açıklaması

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – Teşekkürler.

Bu yıl Bursa Karacabey Canbolu Deresi'nde 3 kez toplu balık ölümleri yaşandı. Aslında toplu balık ölümleri Bursa'nın kronik bir sorunu hâline dönüştü. Bursa'da her yıl Yenişehir Kocasu, İznik Gölü ve Karacabey Canbolu'da balık ölümleri yaşanıyor. Her olaydan sonra yetkililer sorularımıza açıklayıcı cevap vermedikleri gibi, bugüne kadar bu katliamlara karşı önlem almıyor, denetim yapmıyor, sorumluları da açıklamıyorlar. Balıkların dili yok diye bu zulüm niye? Bir daha Bursa'da toplu balık ölümü yaşanmasın diyor, yetkilileri göreve davet ediyoruz.

BAŞKAN – Sayın Adıgüzel...

5.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel'in, tek kişinin aldığı bir kararla TEOG'un kaldırılmasına ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ın istifa etmesine ilişkin açıklaması

ONURSAL ADIGÜZEL (İstanbul) – Teşekkürler Sayın Başkan.

80 milyon vatandaşın kaderi, bir partinin genel başkanının iki dudağı arasında. Akşamdan sabaha tek kişinin aldığı bir kararla TEOG kaldırıldı. Yeni eğitim öğretim yılı başlamasına rağmen bugün hâlâ 1 milyonu aşkın öğrencinin liselere nasıl yerleşeceği belirsiz. YÖK Başkanı, üniversite sınavları için değişiklik konusunda "Bu yıl öngörmüyoruz." dedi. Bir hafta geçmedi, öğrendik ki yapılan değişiklik bu yıldan itibaren geçerli olacak. 4 milyondan fazla oy alan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı istifa etti. Sağlık sorunları bahanesini yalanlayan Kadir Topbaş "İnsan her şeyi affeder, adam yerine koyulmamayı affetmez." demişti. Bu ülkenin vatandaşları, bizler bu istifanın hangi pazarlıklar sonucu gerçekleştiğini bilmiyoruz.

Ben buradan bir kez daha sesleniyorum: Tek bir kişinin "Her şeyi ben bilirim." kibrinin bedelini 80 milyona ödetmekten vazgeçin; ortak akla, vicdana ses verin.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim ben de.

Sayın Aydın…

6.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın'ın, yeni yasama döneminin hayırlı olmasını dilediğine ve Hükûmetin bütçe harcamaları konusunda açıklama yapmasını talep ettiğine ilişkin açıklaması

ERKAN AYDIN (Bursa) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Yeni yasama döneminin hayırlı olmasını diliyorum ancak bu yasama döneminin halkımız için pek de hayırlı olacağını düşünmüyorum. Belli ki Hükûmet har vurup harman savurduğu 2017 yılı bütçesinin faturasını halkımıza çıkaracak. Açıklamalara göre, Hükûmet, zamları yola çıkardı bile. Yılbaşında 45,2 milyar TL olarak planlanan 2017 bütçe açığı 89,2 milyar TL'ye uzanıyor. Bu para nerelere harcandı? Hükûmetin bunu halkımıza açıklaması gerekiyor ama açıklamıyor. Ayrıca, bütçe

dışı verdiği garantilerle imza attığı sözleşmeleri ticari sır gerekçesiyle de açıklamıyor çünkü açıklarsa hangi şirkete döviz kuru üzerinden ne ödeyeceği ortaya çıkacak. Biz, Hükûmetin, zamdan önce bütçeyi nerede harcadığını, bizim de halk adına yaptığımız bu bütçeden hesap sormamız gerektiğini düşünüyor, bunun açıklanmasını talep ediyoruz.

Saygılarımla.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Engin…

7.- İstanbul Milletvekili Didem Engin'in, Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun İstanbul'da yapılan 10'uncu Avrupa Bölge Toplantısı'nın boykot edilmesine ilişkin açıklaması

DİDEM ENGİN (İstanbul) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Uluslararası Çalışma Örgütü ILO'nun 10'uncu Avrupa Bölge Toplantısı İstanbul'da yapılıyor. Bu toplantı Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonunun ortak girişimiyle boykotla başladı. Boykotun nedeni olarak ise Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin, hukukun üstünlüğünün yok edilmesi gibi gerekçeler gösterildi. Toplantıya 51 üye ülkeden sadece Bosna-Hersek, Azerbaycan, Kazakistan ve kısmi olarak Rusya katılıyor.

Buradan AKP yöneticilerine sesleniyorum: Şimdi, siz "Bu boykotun kıymetiharbiyesi yoktur." diyebilirsiniz, Türkiye'nin uluslararası arenada nasıl itibar ve prestij kaybettiğini, politikalarınızın ülkemize ve halkımıza nasıl ağır bedeller ödettiğini görmezden gelip toplantıda kendiniz çalıp kendiniz oynayabilirsiniz. Ama unutmayınız ki sizler kendiniz çalıp kendiniz oynadıkça bütün dünya AKP Türkiyesindeki demokrasinin sefaletini daha iyi görüyor ve daha iyi anlıyor.

BAŞKAN – Sayın Atıcı…

8.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı'nın, atama bekleyen hekimlerin atamalarının bir an önce yapılması gerektiğine ilişkin açıklaması

AYTUĞ ATICI (Mersin) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Değerli arkadaşlar, hastaların doktor beklediği, doktor olmadığı için öldüğü veya sakat kaldığı bir ortamda yaklaşık 2.500 yeni mezun hekim atama beklemektedir. Güvenlik soruşturması bahane edilerek hekimler dört beş aydır bekletiliyor. Uçan sinekten haberi olması gereken devletimizi yönetenlerin, bir güvenlik soruşturmasını dört beş ayda tamamlayamaması ya âcizliktir ya da kasıtlıdır.

AKP Hükûmeti kendine muhalif olan hekimleri atamayarak halka âdeta zulüm yapmaktadır. Güvenlik soruşturmalarının adil, tarafsız ve süratle yapılarak genç hekimlerimizin bir an önce atanması gerekmektedir. AKP'nin hekimler arasında bile ayrım yapması üzücü ve düşündürücüdür. Genç hekimler bir an önce atanmalı ve hastalarla buluşturulmalıdır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim ben de.

Sayın Taşkın…

9.- Mersin Milletvekili Ali Cumhur Taşkın'ın, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet ve 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine ilişkin açıklaması

ALİ CUMHUR TAŞKIN (Mersin) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Her kalbin çarpıntısı kendi ecelinin ayak sesidir. Ölüm eski bir şeydir ama başa gelince yeni görünür. Hepimiz ölümle nişanlıyız ve her insan ölecek yaştadır. Öleceğimizi bildiğimiz hâlde ondan gaflet etmemiz akla ziyandır. Şair Cahit Sıtkı Tarancı'nın dediği gibi "Neylersin ölüm herkesin başında. Uyudun uyanmadın olacak. Kim bilir nerede, nasıl, kaç yaşında? Bir namazlık saltanatın olacak. Taht misali o musalla taşında."

Geçen hafta aramızdan ayrılan Gaziantep Milletvekilimiz Çok Değerli Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet diliyorum, kederli ailesine ve yakınlarına bir kez daha başsağlığı ve sabırlar diliyorum.

Bu vesileyle, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının Meclisimize, ülkemize ve aziz milletimize hayırlı olmasını diliyorum.

BAŞKAN – Sayın Arslan…

10.- Denizli Milletvekili Kazım Arslan'ın, Millî Eğitim Bakanından yeni eğitim ve öğretim müfredatı, imam-hatip okulları ve taşımalı eğitim konularıyla ilgili bazı sorularına cevap istediğine ilişkin açıklaması

KAZIM ARSLAN (Denizli) – Millî Eğitim Bakanına soruyorum:

1) Yeni eğitim ve öğretim müfredatının içinden Büyük Önderimiz Atatürk'ün ismini çıkardınız. Bundaki amacınız nedir?

2) Bu yılki eğitim ve öğretim döneminde fen ve matematik ağırlıklı bir eğitim yerine daha çok imam-hatip ağırlıklı bir eğitim sistemi oluşturdunuz. Bu değişikliğe neden ihtiyaç duydunuz?

3) Ülkemizde milyonlarca imam-hatip mezunu var. Bunları nerede çalıştırmayı düşünüyorsunuz?

4) Fen, matematik, teknik ve meslek okullarını öncelikle açmak yerine neden hep imam-hatip okulları açıyorsunuz?

5) Yeni eğitim müfredatında dinî motiflerin öne çıkarıldığı görülmektedir. Buna neden gerek duydunuz?

6) Taşımalı eğitimin faydalı olmadığı bir gerçektir. Eğitim ve öğretimin verimini ve kalitesini düşürdüğü hâlde bundan ne zaman vazgeçeceksiniz?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim ben de.

Sayın Tüm…

11.- Balıkesir Milletvekili Mehmet Tüm'ün, "OHAL'den zarar gören kimse olmamıştır." ifadesinin doğru olmadığına ilişkin açıklaması

MEHMET TÜM (Balıkesir) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

"OHAL'den zarar gören kimse olmamıştır." diyenlere sesleniyorum: Yüz bini aşkın kamu görevlisini tek gecelik kararlarla ihraç ettiniz; yetmedi, hak arama yollarını kapattınız. Milletvekillerini cezaevine attınız. "Bir komisyon kurulacak." dediniz, altı ay sonra ancak kurabildiğiniz komisyonun etkili bir hak arama yolu olmadığını kendiniz itiraf ettiniz. Grevlere müdahale ettiniz, mitingleri yasakladınız, televizyon kanallarını kapattınız, üniversitelerde akademisyen avına çıktınız; yetmedi, heykelleri ablukaya aldınız, türküleri bile yasakladınız. OHAL sürecinde işinden, ekmeğinden edilen 30'u aşkın insanı intihara sürüklediniz. Siz unutturmaya çalışsanız da 2 gencecik insan, Nuriye ve Semih aylardır işleri, ekmekleri, onurları için direniyorlar. Bunlara rağmen siz hâlâ "OHAL'den kimse zarar görmedi." diyorsunuz. Gelin, o cümleyi "OHAL'den zarar gören hiçbir yandaşımız olmamıştır." diye düzeltin de bir kerecik olsun dürüst olun. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Sayın Gürer…

12.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Hükûmetin hayvancılık politikalarının yetersiz ve yanlış olduğuna ve getirilen yöntemlerle etin ucuzlamasının mümkün olmadığına ilişkin açıklaması

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Sayın Bakan Eşref Fakıbaba et fiyatlarının ucuzlayacağını, Et ve Süt Kurumunun marketlerde reyon açacağını söyledi; önceki bakan "Et ucuzlayacak." dedikçe zam geldi. Et ve Süt Kurumu on üç yıl özelleştirme kapsamında kaldı, içi boşaltıldı, 2014 yılında özelleştirme kapsamından çıkarıldı. Kurum,

satış noktaları açtı, et yetiştiremedi; marketlere reyon açarsa kısa sürede talebi karşılayamayacak, raflar boş kalacaktır, marketlere kira bedeli ödeyecektir. Önce, et sağlamak gerekir. İthal et çözüm değildir. Hükûmetin hayvancılıkta politikaları yetersiz ve yanlıştır. Yoksulun kısa vadede ucuz ete erişmesi mucizedir. Çözüm, sözleşmeli ve aile tipi besiciliği desteklemek, girdi fiyatlarını düşürmek, hibe ve teşviki gerçek ihtiyacı olana vermektir. Hayvancılıkta köyü ve üreticiyi desteklemek gerekir. Getirilen yöntemlerle etin ucuzlaması mümkün olmadığı gibi halkın da ucuz ete erişmesi mümkün değildir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim ben de.

Sayın Akyıldız…

13.- Sivas Milletvekili Ali Akyıldız'ın, muharrem ayına ve bu ülkede sessiz sedasız oruç tutulduğuna, ibadetlerin yapıldığına ilişkin açıklaması

ALİ AKYILDIZ (Sivas) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Bildiğiniz gibi, muharrem ayındayız ve bu ülkede sessiz sedasız bir oruç tutuldu, ibadetler yapıldı, ne sokak iftarları ne davul zurnayla milletin birbirini rahatsız etmesi ne mesailerin aksaması. "Allah'tan ve adaletten başkasına boyun eğmemek, zalime ve zulmüne biat etmemek, hürriyet ve hakkaniyet yolunda can korkusuna düşmemek, işte budur benim yolum. Selam olsun yolumun yolcularına, selam olsun Hakk'a teslim olup ona gönülden inananlara. Ne mutlu benim için matem tutanlara, ne mutlu fikrimi çerağ gibi rehber edip gerçeğe yürüyenlere. Kerbelâ meydanında Hak için kendini kurban eyleyen Şahı Merdan oğlu İmam Hüseyin'im ben." Zalimin ve zulmünün karşısında dik duruşu, mazlumların sessiz ve ölümcül bir çığlığına dönüşen direnişi, davası uğruna kanını sebil eden, davası uğruna canını feda eden İmam Hüseyin'in ve ehlibeytin yanındayız biz; Yezid'in ve günümüz Yezidlerinin yanında değiliz.

BAŞKAN – Bizden de selam olsun Sayın Akyıldız.

Sayın Doğan…

14.- İstanbul Milletvekili Selina Doğan'ın, bu yasama yılında da demokrasiyi ve etkin parlamentoyu savunmaya devam edeceklerine ilişkin açıklaması

SELİNA DOĞAN (İstanbul) – Sayın Başkan, Parlamentonun itibarsızlaştırılmaya çalışıldığı, fiilî ve hukuki olarak etkisizleştirildiği bir dönemin ardından yeni yasama yılını açtık. Biliyoruz ki demokrasilerin olmazsa olmazı etkin bir parlamentodur. Biz bu yasama yılında da demokrasiyi ve etkin parlamentoyu savunmaya devam edeceğiz; çocuklarımıza, kadınlarımıza yine sahip çıkacağız; laikliği, bilimsel ve laik eğitimi yine bu kürsüden savunacağız; işçilerin, KHK'yla haksız bir şekilde ihraç edilenlerin sesi olmaya devam edeceğiz; cezaevlerindeki gazetecilerle, aydınlarla, halkın oylarıyla seçilen milletvekilleriyle dayanışma içinde olacağız; onları yalnız bırakmayacağız; Avrupa Birliğini ve demokratik değerleri sonuna kadar sahiplenmeye devam edeceğiz; doğayı yağmalayanlara, şehirleri kimliklerinden koparark yaşam alanlarını betonlaştıranlara Mecliste yine karşı duracağız; yeni yasama yılında ırkçılığın ve cinsiyetçiliğin karşısında durmayı sürdüreceğiz; sorunları görülmeyen azınlıkların ve tüm ötekilerin seslerini Parlamentoya yine taşıyacağız.

BAŞKAN – Sayın Çamak…

15.- Mersin Milletvekili Hüseyin Çamak'ın, yeni yasama yılının hayırlı olmasını dilediğine ve Mersin'de yaş meyve üreticilerinin sorunlarıyla ilgili Hükûmetten taleplerine ilişkin açıklaması

HÜSEYİN ÇAMAK (Mersin) – Sayın Başkan ve değerli milletvekilleri; yeni yasama yılının hayırlı olmasını dilerim.

İki hafta önce Mersin'de şeftali üretiminin en fazla yapıldığı Tepeköy, Sarılar ve Kocayer köylerini ziyaret ettim. Buradaki üreticilerimiz isyan etmektedir. Meyve suyuna 30 kuruştan, sofralık şeftali ise 40 kuruştan satılmış. Üreticilerimiz bunu tamamen tekelleşmeye bağlıyor. Bu anlamda, zor durumda olan çiftçilerimizin Hükûmetten talepleri var:

1) Tekelleşmenin önüne geçmek için tedbirler alınmalı.

2) Üreticilerimizin banka borçları faizsiz olarak ertelenmeli.

3) Bu yörenin özellikle iki yıldır belası olan Akdeniz meyve sineğiyle topyekûn ve etkin bir mücadele yürütülmeli.

4) Konsantre meyve suyu ithalatına son verilmeli.

5) Yaş meyvede kesinlikle taban fiyat belirlenmeli ve üreticilere teşvik verilmeli…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Sayın Bektaşoğlu…

16.- Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu'nun, 26'ncı Dönemin Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine ilişkin açıklaması

BÜLENT YENER BEKTAŞOĞLU (Giresun) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; bugün ilk çalışma günümüz. Bugün ettiğimiz yeminde de yer alan devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın bölünmez bütünlüğünü koruyacağımıza, Atatürk devrimlerine, laik demokratik cumhuriyete, parlamenter sisteme bağlılığımıza dair verdiğimiz sözleri ve diğer cümleleri bir kez daha hatırlatıyor ve millî iradenin tecelligâhı olan yüce Meclisin çatısı altında yer alan bütün arkadaşlarımın da bir kez daha hatırlamasını istiyoruz. Çünkü ülkemizin, milletimizin var ya da yok olması bu sözlerin gereğini yapıp yapmamamıza bağlı. Ülkemiz bu değer ve erdemlerden uzaklaştıkça neler olduğunu hep birlikte görüyor ve yaşıyoruz. Bu kaos ortamından çıkışın tek yolu cumhuriyet ve demokrasiye sıkı sıkıya sarılmaktır, bunu yapacağız ve yapmak zorundayız. Bu dönemde de halkımızdan aldığımız güçle, azim, kararlılık, inanç ve haklılıkla güzel ülkemizin hak ve menfaatlerini koruyacağımıza, milletimize hizmet edeceğimize söz veriyoruz.

Bu duygularla 26'ncı Dönemin Üçüncü Yasama Yılını temsil ettiğimiz aziz milletimize ve Giresun'umuza hayırlar getirmesini diliyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Son olarak Sayın Arık, buyurun…

17.- Kayseri Milletvekili Çetin Arık'ın, Genel Kurulu ziyaret eden Talas Belediye Başkanı ve muhtarlara "Hoş geldiniz." dediğine ve Kayseri Büyükşehir Belediyesinin toplu taşıma ücretlerine zam kararından bir an önce vazgeçmesini istediğine ilişkin açıklaması

ÇETİN ARIK (Kayseri) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Kayseri'den gelen Talas Belediye Başkanımız ve Talas'tan gelen muhtarlarımız Genel Kurulumuzu izliyorlar. Kendilerine öncelikle hoş geldiniz diliyorum.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, memleketim Kayseri'de toplu taşıma ücretlerine yüzde 25 oranında zam yaptı. Oysaki Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı "2017 yılı ulaşım yılı olacak." demişti, meğerse zam yılı olacakmış. Son yaptıkları zamla gösterdiler ki ulaşım yılındaki amaçları halkın cebindeki üç kuruşa göz dikmekmiş. AKP'liler işçiye, memura, emekliye yüzde 3'ü çok görüp kaşıkla verdiğini kepçeyle almaya devam ediyorlar, sonra da halkın aklıyla alay edercesine "Zam değil, düzenleme." diyerek halkı kandırmaya çalışıyorlar. Kayserili hemşehrilerim adına alınan bu zam kararından bir an önce vazgeçilmesini istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Arık.

Sayın milletvekilleri, şimdi, sevgili arkadaşımız Abdulkadir Yüksel'i anmak adına sisteme giren Gaziantep milletvekillerine söz vereceğim.

Sayın Erdoğan buyurun.

18.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Erdoğan'ın, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

MEHMET ERDOĞAN (Gaziantep) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Çok değerli arkadaşlar, Parlamentomuzun çok değerli bir üyesini, Meclis tatilde olmasına rağmen 25 Eylül Pazartesi günü odasında çalışırken fenalaşması üzerine kaybettik, Allah rahmet eylesin. Çok değerli bir kardeşimizdi.

Bütün parti gruplarına, bütün milletvekillerine çok teşekkür ediyorum. Ailesi hepinize selam ediyor, hepinize çok teşekkür ediyor. Eşi ve 3 çocuğu sizlere minnet borçlu olduklarını ifade ettiler; bunu bildirmemi özellikle istediler çünkü telefonla aramayan vekilimiz kalmamış, her parti grubundan arkadaşları aramış. Ben Levent Gök'e de ayrıca teşekkür ediyorum, bizimle beraber cenazeye katıldı, Birecik'e kadar geldi. Tüm katılan, taziye bildiren, cüz okuyan, hatim indiren, bizleri arayan, iyi dileklerini ileten tüm Parlamento heyetine teşekkür ediyorum, herkes sağ olsun. Vekilimize de Allah'tan rahmet diliyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederiz Sayın Erdoğan.

Sayın Koçer…

19.- Gaziantep Milletvekili Abdullah Nejat Koçer'in, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

ABDULLAH NEJAT KOÇER (Gaziantep) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Gaziantep Milletvekili, değerli insan Abdulkadir Yüksel kardeşimizi Mecliste çalıştığı sırada görev başında kaybetmenin derin üzüntüsü içerisindeyiz. Abdulkadir Yüksel kardeşimize Allah'tan rahmet, ailesine, yakınlarına başsağlığı diliyorum, mekânı cennet olsun. Gaziantep'e ve ülkemize yaptığı hizmetler hiçbir zaman unutulmayacaktır.

Abdulkadir Yüksel kardeşimizi görev yaptığı Türkiye Büyük Millet Meclisinde bugün bir kez daha saygıyla, rahmetle anıyor, yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Uzer…

20.- Gaziantep Milletvekili Ahmet Uzer'in, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

AHMET UZER (Gaziantep) – Sayın Başkanım teşekkür ediyorum.

Çok değerli bir milletvekilimizi kaybettik. İyi bir baba, iyi bir eş, iyi bir arkadaş, gerçekten mükemmel bir insandı; ruhu şad olsun, mekânı cennet olsun. On yıllık belediye başkanlığından sonra iki yıldan beri Mecliste beraber mesai yaptık. Gerçekten de çok deneyimi olan çok değerli bir arkadaşımızdı. Kendisini rahmetle yâd ediyoruz. Ben, bizleri arayarak taziyelerini ileten bütün milletvekili arkadaşlarımıza –tüm gruplardan- teşekkür ediyorum. Allah mekânını cennet etsin diyorum.

BAŞKAN – Amin.

Sayın Toğrul…

21.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul'un, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ve Üçüncü Yasama Yılının da vekiller açısından sıkıntılı geçeceğini düşündüğüne ilişkin açıklaması

MAHMUT TOĞRUL (Gaziantep) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Ben de Gaziantep Milletvekili Sayın Abdulkadir Yüksel'in vefatından derin üzüntü duyduğumuzu ifade ediyorum. Kendisine rahmet, yakınlarına, ailesine sabır ve metanet diliyorum.

Sayın Başkan, bugün 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılı. Üçüncü Yasama Yılının da İkinci Yasama Yılı gibi vekiller açısından sıkıntılı geçeceğini, vekillerin rehin alınacağı ya da vekilliklerinin düşürüleceği ve bunun da sizler aracılığıyla olacağını görüyoruz. Bundan büyük üzüntü duyduğumu ifade ediyorum, bu durumu kınadığımı, kabul etmeyeceğimizi ifade ediyorum.

Teşekkürler.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Candemir Çelik…

22.- Gaziantep Milletvekili Canan Candemir Çelik'in, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

CANAN CANDEMİR ÇELİK (Gaziantep) – Sayın Başkanım, değerli milletvekillerim; geçtiğimiz hafta içerisinde geçirmiş olduğu kalp krizi sonucu hayatını kaybeden Abdulkadir Yüksel kardeşimize, dava arkadaşımıza Allah'tan rahmet diliyorum.

Bu süreç içerisinde bizleri ve aileyi yalnız bırakmayan Sayın Cumhurbaşkanımıza, Başbakanımıza, Meclis Başkanımıza ve bütün gruplarımıza, milletvekillerimize yürekten teşekkür ediyorum.

Üstat Necip Fazıl'ın dediği gibi "Ölüm güzel şey, budur perde ardından haber… Hiç güzel olmasaydı ölür müydü Peygamber?" diyerek sayın vekilimize tekrar Allah'tan rahmet diliyor, hepinize şükranlarımı sunuyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederiz.

V.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Oturum Başkanı TBMM Başkan Vekili Ayşe Nur Bahçekapılı'nın, Başkanlık Divanı olarak Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediklerine ilişkin konuşması

BAŞKAN - Bizler de Divan olarak bir kez daha Abdulkadir kardeşimize, arkadaşımıza Allah'tan rahmet diliyoruz.

MEHMET GÖKDAĞ (Gaziantep) – Sayın Başkan, söz talebim vardı.

LEVENT GÖK (Ankara) – Sayın Başkan, Mehmet Gökdağ var efendim. Mehmet Bey de Antep Milletvekilimizdir.

BAŞKAN – Özür dilerim.

Şu cümlemi bitireyim, size de söz vereyim.

Mekânı cennet olsun, ailesine sabırlar diliyoruz.

Tekrar özür dilerim.

Sayın Gökdağ, buyurun.

VII.- AÇIKLAMALAR (Devam)

23.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ'ın, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ve muharrem ayının insanlığa barış, kardeşlik, huzur getirmesini dilediğine ilişkin açıklaması

MEHMET GÖKDAĞ (Gaziantep) - Evet, biz de değerli milletvekili arkadaşımız Abdulkadir Yüksel'in ölümünden gerçekten büyük üzüntü duyduk. Ben kendisine Allah'tan rahmet diliyorum, ailesine ve yakınlarına başsağlığı ve sabır diliyorum.

Ayrıca mazlumların zalime direncinin tarihsel sembolü muharrem ayının, bir daha bu tür acıların yaşanmaması dileğiyle insanlığa barış, kardeşlik, huzur getirmesini yürekten diliyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Elitaş siz grup adına mı konuşacaksınız yoksa şahsınız adına mı?

MUSTAFA ELİTAŞ (Kayseri) – Şahsım adına konuşacağım izin verirseniz.

BAŞKAN – Buyurun.

24.- Kayseri Milletvekili Mustafa Elitaş'ın, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ve Genel Kurulu ziyaret eden Talas Belediye Başkanı ile muhtarlara AK PARTİ Grubu adına "Hoş Geldiniz." dediğine ilişkin açıklaması

MUSTAFA ELİTAŞ (Kayseri) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Gaziantep Milletvekilimiz Abdulkadir Yüksel geçen hafta Hakk'ın rahmetine kavuştu, ebediyete uğurladık. Allah'tan rahmet diliyorum. Genç bir arkadaşımızdı, çalışkan bir kardeşimizdi.

Buradan tüm siyasi parti gruplarına ve değerli milletvekillerine acımızı paylaştıkları için teşekkür ediyorum. Milliyetçi Hareket Partisi, Halkların Demokrasi Partisi grup başkan vekilleri ve milletvekili arkadaşlarımız doğrudan arayarak başsağlığı dileklerini ilettiler. Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkan Vekili Sayın Gök ve Gaziantep Milletvekilimiz Mehmet Bey, değerli milletvekilimizi uğurlamak için bizimle birlikte orada bulundular. Tüm milletvekili arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Talas Belediye Başkanımızla birlikte buraya gelen değerli muhtarlarımıza da AK PARTİ Grubu adına hoş geldiniz dileklerimi iletiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Tekrar Allah rahmet eylesin.

Şimdi, söz talebinde bulunan grup başkan vekillerine söz vereceğim.

Sayın Akçay, buyurun.

25.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, 26'ncı Dönem milletvekilleri olarak Üçüncü Yasama Yılında da Türk milletinin ümitlerini ve beklentilerini karşılamak için çalışma azminde olduklarına ve Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Çatısı altında bulunmaktan büyük kıvanç duyduğumuz Gazi Meclisimiz tarihî varlığını, bugününü ve geleceğini büyük bir başarı ve mücadele azmiyle tescil etmiştir. Bu vizyonla 26'ncı Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi mensubu milletvekilleri olarak Üçüncü Yasama Yılında da büyük Türk milletinin ümitlerini ve beklentilerini karşılamak için gecemizi gündüzümüze katarak çalışma azmindeyiz. Bu

yasama döneminde zorluklarla dolu ekonomik, sosyal, güvenlik, terörle mücadele ve dış politika gündemleriyle karşı karşıyayız. Bu mukaddes çatı altında milletimizin birliği, devletimizin dirliği, vatanımızın bütünlüğü için samimiyetle çalışarak sorunlara kalıcı çözümler üreteceğimize inanıyoruz. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ifade ettiği üzere "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir."

Coğrafya alın yazısıdır. Dünyanın en zor coğrafyasındayız. Bu coğrafyayı şehit kanlarıyla sulayıp vatan yaptık. Gazi Meclisin mensubu milletvekilleri günü geldiğinde canı pahasına müdafaadan kaçınmayacaktır. Millî Mücadele yıllarında zalimlere karşı Türk milletinin zafer kılıcı olan Meclisimiz olarak, demokrasi düşmanlarına, Türkiye'ye kefen biçme hevesinde olanlara en güçlü mesajı buradan birlik ve beraberlik içerisinde vermeliyiz. Oyalanacak vaktimiz de yoktur, israf edilecek değerimiz de yoktur. Bir taraftan ülkemizin ve milletimizin tarihî hak ve çıkarlarına tek yürek hâlinde sahip çıkmalı, diğer taraftan milletimizin sorunlarına ve beklentilerine dair düzenlemeleri hayata geçirmeliyiz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Tamamlayın lütfen Sayın Akçay.

ERKAN AKÇAY (Manisa) - Bu çerçevede, faaliyetlerini millî bir bilinçle sürdüren tüm milletvekillerimize yeni yasama yılında başarılar diliyorum, Cenab-ı Allah hepimizin yardımcısı olsun.

Ayrıca, geçtiğimiz günlerde hayatını kaybeden Adalet ve Kalkınma Partisi Gaziantep Milletvekili arkadaşımız, güzide ve munis şahsiyet Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet; ailesine, Adalet ve Kalkınma Partisine , Gaziantep'e ve aziz milletimize başsağlığı diliyorum.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Akçay.

Sayın Yıldırım…

26.- Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine, Fransa'da ırkçı bir saldırı sonucu çıkan yangında yaşamını yitiren 3 yurttaşımıza Allah'tan rahmet dilediğine, Las Vegas'ta 58 kişinin ölümüyle sonuçlanan katliamı kınadığına, HDP eş genel başkanları başta olmak üzere belediye eş başkanı veya parti yöneticilerine dönük siyasi soykırım operasyonlarını bir kez daha kınadığına ve Katalonya halkının iradesini saygıyla selamladığına ilişkin açıklaması

AHMET YILDIRIM (Muş) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Ben de öncelikle 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının bütün ülkemize hayırlı, uğurlu olmasını temenni ediyorum.

Yine, Fransa'da ırkçı bir saldırı sonucu -kundaklama olduğu iddia edilen- çıkan yangında 3 yurttaşımız yaşamını yitirdi. Kendilerine Allah'tan rahmet diliyorum, bütün Türkiye'ye ve ailelerine de başsağlığı diliyorum.

Aynı şekilde, dün Amerika Birleşik Devletleri Las Vegas'ta bir saldırıda şimdiye kadar 58 kişinin ölümüyle sonuçlanan katliamı da kınadığımızı belirtiyorum.

Sayın Başkan, bugün 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılını açmış olduk. Ancak unutulmamalıdır ki eksik toplanıyor ve halk iradesinin yansıma mekânı olan burada halk iradesinin önemli bir bölümünün oyuna veya desteğine, vekâletine mazhar olmuş olan partimizin 2 eş genel başkanı, 2 grup başkan vekiliyle birlikte 9 milletvekili tutukludur. Bunu sıklıkla dile getirdik, yine söyleyeceğiz, bu Meclisin utancıdır. Çünkü 1990'lı yıllarda bile 1990'lı yıllardaki o faşist yöntemleri uygulayan siyasi zihniyetce bir defa vekillik düşmeden, ki vekillik düşürülürken de herkese ayrı ayrı söz hakkı, savunma hakkı vermeden böyle bir pespaye yönteme meyledilmemişti. Düşünün, Parlamentonun 3'üncü büyük

partisi, 2'nci büyük muhalefet partisinin eş başkanları, grup başkanlarıyla birlikte 9 milletvekili, bir de ana muhalefet partisinin milletvekiliyle birlikte 10 milletvekili tutukludur; bu, Parlamentonun alnına çalınmış bir kara lekedir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Tamamlayın lütfen Sayın Yıldırım.

AHMET YILDIRIM (Muş) – Teşekkür ederim.

Bunun karşısında durduk, bunun mücadelesini verdik. Biz, Eş Genel Başkanımız Sayın Selahattin Demirtaş ve Figen Yüksekdağ başta olmak üzere, bütün söylemlerinin ve yaptıkları etkinliklerin arkasındayız; aynı söylem ve etkinliğin sadece destekleyicisi ya da arkasında olanı değil, sahibiyiz. Onların bütün etkinlikleri bizim de etkinliğimizdir. Bu anlamda eş genel başkanlarımız başta olmak üzere bütün siyasi tutsaklara, belediye eş başkanı veya partimizin diğer yöneticilerine dönük geliştirilmiş siyasi soykırım operasyonlarını bir kez daha yasama yılının açılışında kınayarak özellikle konuşmamı bitirmek istiyorum.

Bir de, önceki gün Katalonya'da yapılan referandumda Katalonya halkının açığa çıkarmış olduğu iradeyi de saygıyla selamlıyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Özel...

27.- Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'i şahsı ve CHP Grubu adına rahmetle andığına ilişkin açıklaması

ÖZGÜR ÖZEL (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Gaziantep Milletvekilimiz rahmetli Abdulkadir Yüksel'i bir kez daha buradan hem şahsım adına hem grubumuz adına rahmetle anıyoruz.

Kendisi eczacı meslektaşımdır. Siyaset sırasında, Birecik'teki Belediye Başkanlığı görevi sırasında eczacı meslektaşları için, siyasi parti ayrımı olmaksızın hepimizin son derece takdir ettiği çalışmaları olmuştur. Parlamento çatısı altında buluştuk ve eczacı milletvekilleri olarak bir araya gelebildiğimiz kısıtlı birkaç toplantıda da meslek adına koyduğu tavrı, uzlaşmacı kişiliği, vefatından sonra hem eczacılık camiasında hem siyaset camiasında kendisiyle ilgili yapılan değerlendirmelerin tamamı tertemiz ve kocaman bir kalbe işaret ediyor. Allah gani gani rahmet eylesin. Ben böyle bir meslektaşımı ve Parlamento böyle bir milletvekilini bu kadar zamansız kaybettiği için derin bir üzüntü içinde olduğumuzu bir kez daha tekrarlıyorum.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Gök, buyurun.

28.- Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının ve muharrem ayının hayırlı olmasını ve Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'e Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

LEVENT GÖK (Ankara) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; içte ve dışta çok yoğun sorunlar yaşadığımız bir süreçte 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılına başlıyoruz. Yasama yılımızın Parlamentomuza, ülkemize hayırlı olmasını diliyorum.

Elbette bugün hepimizi üzen bir açılış gerçekleştiriyoruz. AK PARTİ Grubu bir eksikle bugün toplandı. Geçtiğimiz hafta içerisinde çok zamansız bir şekilde aramızdan ayrılan, hepimizin çok sevdiği, nezaketiyle, karşılıklı ilişkilerimizde bir saygınlığı beraber yürüttüğümüz değerli kardeşimiz

Abdulkadir Yüksel'in vefatı hepimizi derinden üzdü. Hele bir de çalışma yaparken böyle bir rahatsızlığı aniden geçirerek hayatını kaybetmesi hepimizin ne denli yorucu ve stresli bir işle uğraştığının bir göstergesi. Abdulkadir Yüksel gövdesini ortaya koydu, bedenini ortaya koydu, görevini en iyi şekilde yapmaya çalıştı, maalesef hayatını kaybetti. Tüm sevenlerine, AK PARTİ Grubuna, ailesine bir kez daha başsağlığı diliyoruz ve kendisine Allah'tan rahmet diliyorum.

Bu arada muharrem ayı içerisindeyiz. Muharrem ayı, acıların azaltıldığı, güçlüklerin üstesinden gelindiği, haksızlığa karşı mücadelenin yükseldiği bir sürecin bize müjdecisi. Muharrem ayının tüm İslam âlemine ve ülkemize hayırlı olmasını dileyerek tekrar yasama yılımızın başarılı geçmesini diliyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Gök.

Sayın Turan…

29.- Çanakkale Milletvekili Bülent Turan'ın, 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının hayırlı olmasını dilediğine, Gaziantep Milletvekili Abdulkadir Yüksel'in ailesine ve Meclise baş sağlığı dilediğine, Las Vegas kentinde yaşanan terör saldırısını şiddetle kınadığına, Fransa'daki kundaklamada hayatını kaybeden 3 yurttaşımıza Allah'tan rahmet dilediğine ve muharrem ayına ilişkin açıklaması

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 26'ncı Dönem Üçüncü Yasama Yılının ülkemize, milletimize ve çatısı altında görev yapmaktan onur duyduğumuz Gazi Meclisimize hayırlı olmasını ümit ediyorum. Umarım bu yeni dönem, millî birlik ve beraberlik içerisinde bu ruhla beraber milletimize hizmet etmekten bizi geri koymaz, daha yoğun, daha beraber çalışma imkânı bulabiliriz.

Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; yeni yasama yılına ne yazık ki değerli bir kardeşimizin, vekilimizin, dostumuzun eksikliğiyle başlıyoruz. Geçtiğimiz hafta Antep Milletvekilimiz Abdulkadir Yüksel Hakk'ın rahmetine kavuştu. Birecik'te on yıl belediye başkanlığı yapan, halkın kalbinde yer edinmiş Sayın Yüksel deneyimli bir siyasetçiydi. Yüksel gibi bir ismin vefatı Meclisimiz için de bir kayıptır.

Bu vesileyle vekilimizin ailesine, seçmenlerine, Gaziantep'e ve Meclisimize başsağlığı diliyorum. Bu arada, o süreçte bizi hiç yalnız bırakmayan tüm milletvekillerimize, tüm gruplarımıza da teşekkür etmek istiyorum.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; Amerika'nın Las Vegas kentinde bir konserde, malumunuz, bir saldırı oldu ve 59 Amerikan vatandaşı hayatını kaybetti. Bu terör saldırısını şiddetle kınıyoruz. Saldırıda hayatını kaybeden insanlar için Amerikan halkına başsağlığı diliyoruz.

Fransa'daki kundaklamayı da yakından hep beraber takip ettik. Burada da hayatını kaybeden 3 vatandaşımız var. Bununla ilgili de ölenlere Allah'tan rahmet diliyoruz, tüm ailelerine sabırlar niyaz ediyoruz ve Hükûmetimizin bu konuda süreci yakından takip ettiğini beyan etmek istiyorum sizlere.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; ayrıca muharrem ayının içerisindeyiz malumunuz. Muharrem ayı, biz Müslümanlar için çok özel bir ay; ders alacağımız, hüzne boğulacağımız, çok farklı hatıraların, acı hatıraların yaşandığı bir ay. Ben bu vesileyle muharrem ayının hüzünden öte, ders alınarak, ibret alınarak yeni fotoğraflara vesile olmasını, yeni sonuçlara vesile olmasını ümit ediyorum, tekrar anmak istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

V.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

3.- Oturum Başkanı TBMM Başkan Vekili Ayşe Nur Bahçekapılı'nın, Başkanlık Divanı olarak Fransa'daki elim kazada ve Las Vegas'daki katliam sonucunda hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet dilediklerine ilişkin konuşması

BAŞKAN – Biz de Divan olarak hem Fransa'daki elim kazada hayatını kaybeden vatandaşlarımıza hem de Las Vegas'daki bir katliam sonucunda hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet diliyoruz. Amerikan halkına da başsağlığı dileklerimizi sunuyoruz.

Sayın milletvekilleri, gündeme geçiyoruz.

Başkanlığın Genel Kurula sunuşları vardır.

Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet Özhaseki, gündemin "Sözlü Sorular" kısmının 1, 2, 12, 15, 16, 24, 33, 42, 44, 98, 99, 100, 104, 125, 132, 140, 143, 144, 162, 180, 192, 195, 199, 203, 205, 285, 309, 320, 327, 334, 335, 352, 355, 369, 380, 387, 389, 401, 415 ve 418'inci sıralarında yer alan önergeleri birlikte cevaplandırmak istemişlerdir. Sayın Bakanın bu istemini sırası geldiğinde yerine getireceğim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının iki tezkeresi vardır, okutup bilgilerinize sunacağım.

IV.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

B) TEZKERELER

1.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, Samsun Milletvekili Ahmet Demircan'ın bakan olması nedeniyle Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi'ndeki boşalan üyelik için Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanlığınca aday gösterilen İstanbul Milletvekili Tülay Kaynarca'nın üyeliğine ilişkin tezkeresi (3/1189)

3/8/2017

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna

Samsun Milletvekili Ahmet Demircan'ın bakan olması nedeniyle, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi'ndeki boşalan üyelik için Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanlığınca aday gösterilen İstanbul Milletvekili Tülay Kaynarca'nın üyeliği, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında 3620 sayılı Kanun'un 2'nci maddesinin (a) fıkrası uyarınca Genel Kurulun bilgisine sunulur.

İsmail Kahraman
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

2.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Taha Özhan ve Başkan Vekili Cemalettin Kani Torun'un, ABD, Katar ve İsviçre ziyaretlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının 20/7/2017 tarih ve 41 sayılı Kararı'yla uygun bulunduğuna ilişkin tezkeresi (3/1191)

11/8/2017

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna

TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Taha Özhan ve Başkan Vekili Cemalettin Kani Torun'un ABD, Katar ve İsviçre ziyaretleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının 20/7/2017 tarih ve 41 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Söz konusu ziyaretler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında 3620 sayılı Kanun'un 10'uncu maddesi gereğince Genel Kurulun bilgilerine sunulur.

İsmail Kahraman
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Başbakanlığın Anayasa'nın 84'üncü maddesine göre Siirt Milletvekili Besime Konca'nın kesin hüküm giydiğine dair kesinleşen mahkeme kararı hakkında bir tezkeresi vardır, okutup bilgilerinize sunuyorum:

3.- Başbakanlığın, Siirt Milletvekili Besime Konca'nın, terör örgütü propagandası yapmak suçundan cezalandırılmasına ilişkin Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 31/05/2017 tarihli ve E: 2017/43 ve K: 2017/125 sayılı kararının, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 04/07/2017 tarihli ve E: 2017/1143 ve K: 2017/1121 sayılı ilamı ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmek suretiyle kesinleşmesi nedeniyle, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine ilişkin tezkeresi (3/1190)

3 Ağustos 2017

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Siirt Milletvekili Besime Konca'nın terör örgütü propagandası yapmak suçundan cezalandırılmasına ilişkin Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 31/5/2017 tarihli ve E: 2017/43 ve K: 2017/125 sayılı kararının, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesinin 4/7/2017 tarihli ve E: 2017/1143 ve K: 2017/1121 sayılı ilamı ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmek suretiyle kesinleşmesi nedeniyle; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca milletvekilliğinin düşürülmesine dair Adalet Bakanlığından alınan ilgi yazı sureti ve eki dosya ilişikte gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Bekir Bozdağ

Başbakan Yardımcısı

(HDP sıralarından sıra kapaklarına vurmalar)

BAŞKAN – Böylece, Anayasa'nın 76'ncı maddesi kapsamında milletvekili seçilmeye engel bir suça ilişkin olan ve Anayasa'nın 84'üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince bilgiye sunulan kesinleşmiş mahkeme kararı doğrultusunda Siirt Milletvekili Besime Konca'nın milletvekilliği düşmüştür.

Bilgilerinize sunulur. (HDP sıralarından sıra kapaklarına vurmalar)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının bir tezkeresi daha vardır, okutup oylarınıza sunacağım…

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Sayın Başkan…

SİBEL YİĞİTALP (Diyarbakır) – Sayın Başkan, milletvekili arkadaşımızın vekilliği düşürülüyor, her birimiz birer dakika söz almak istiyoruz.

BAŞKAN – Ben takdir edersem söz veririm size.

Evet, okutuyorum:

4.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İsmail Kahraman başkanlığındaki bir heyetin, Rusya Federal Meclisi Federasyon Konseyi Başkanı Valentina Matvıenko'nun vaki davetine icabeten Parlamentolar Arası Birlik (PAB) 137. Genel Kurulu Toplantısı'na katılmak üzere Rusya'ya resmî ziyarette bulunmasına ilişkin tezkeresi (3/1192)

25/9/2017

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İsmail Kahraman başkanlığındaki heyetin Rusya Federal Meclisi Federasyon Konseyi Başkanı Valentina Matvienko'nun vaki davetine icabeten Parlamentolar Arası Birlik (PAB) 137. Genel Kurulu toplantısına katılmak üzere Rusya'ya resmî ziyarette bulunması hususu, 28/3/1990 tarihli ve 3620 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 9'uncu maddesi uyarınca Genel Kurulun tasviplerine sunulur.

İsmail Kahraman

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Başkanı

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

AHMET YILDIRIM (Muş) – Sayın Başkan, İç Tüzük 60'a göre bir söz talebim var.

BAŞKAN – Sayın Yıldırım, sizi dinliyorum.

Buyurun.

VII.- AÇIKLAMALAR (Devam)

30.- Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, siyasallaştırdığı yargı marifetiyle halk iradesine saldırı düzenleyen ve bir sömürge hukuku işleten siyasi iktidardan er geç demokratik yollardan hesap sorulacağına ilişkin açıklaması

AHMET YILDIRIM (Muş) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Şimdi, Sayın Başkan, maalesef, yine bir kadın milletvekilinin vekilliğinin düşürülme tezkeresini okutma işi size düştü. Sizin açınızdan gerçekten üzüntü verici bir durum, bir kadının bir kadın için böyle pespaye bir kararla vekilliğinin düşürülmesine sebep olacak tezkereyi çok alelade bir işmiş gibi okutması.

BAŞKAN – "Pespaye iş" derken hangisini kastediyorsunuz?

AHMET YILDIRIM (Muş) – Mahkeme kararı için söylüyorum.

BAŞKAN – Evet, buyurun.

AHMET YILDIRIM (Muş) – Siz açılış konuşmasında değerli bir konuşma yaptınız, dediniz ki: "15-16 Temmuz gecesi bu halk en büyük gücün kendi gücünün olduğunu bütün ülkeye, dosta, düşmana göstermiştir." Aynen bugünkü iktidarın halkın gücünü nasıl derdest ettiğini, halk iradesine nasıl saldırdığını, siyasallaştırdığı yargı marifetiyle muhalefet partisi milletvekillerine nasıl yargı saldırısı gerçekleştirdiğini ibretle izliyoruz. Çünkü bunun adı yargı falan değil. Bakın, bu karar açıklanmadan bir buçuk ay önce Batman AKP Milletvekili o mahkemenin başkanıyla poz vermiştir. Hem de makamında poz vermiştir, mahkemede poz vermiştir; adliyede mahkeme başkanının odasında. Böyle siyasallaşmış bir yargının kararı bizim için esas alınabilecek bir karar değildir. Eğer hukuktan söz edilecekse ancak bunun adı "Kürde karşı, siyasi iktidarın sömürge hukukudur." Halk iradesini çiğneyen, halk iradesini hiçe sayan, siyasallaştırdığı yargı marifetiyle halk iradesine saldırı düzenleyen ve bir sömürge hukuku işleten siyasi iktidardan er geç, demokratik yollardan, bunların hesabı sorulacaktır diyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Siz de gayet iyi biliyorsunuz ki ben görevimi yapıyorum.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Sayın Başkan, 60'a göre söz istiyorum.

SİBEL YİĞİTALP (Diyarbakır) – Sayın Başkan…

BAŞKAN – Lütfen, işlemlerim var, bitirip söz veririm; takdir ederim söz verip vermemeyi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, milletvekillerinin izin talepleri ile ödenek ve yolluklarına ilişkin iki tezkeresi vardır, okutuyorum:

IV.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

B) TEZKERELER (Devam)

5.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının 20 Temmuz 2017 tarihli toplantısında aldığı bazı milletvekillerinin izin talepleri ile ödenek ve yolluk verilmesiyle ilgili kararlarına ilişkin tezkeresi (3/1193)

24/7/2017

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının 20 Temmuz 2017 tarihli toplantısında milletvekili izin talepleri ile ödenek ve yolluklarına ilişkin olarak ekli hususlar kararlaştırılmıştır.

Genel Kurulun onayına ayrı ayrı sunulur.

Saygılarımla.

İsmail Kahraman

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Başkanı

6.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığının, Başkanlık Divanının 12 Eylül 2017 tarihli toplantısında milletvekili izin taleplerine ilişkin olarak Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve Şırnak Milletvekili Leyla Birlik'in ardışık on günü aşan izin taleplerinin, bu milletvekillerinin sair süreçte yasama faaliyetine katılımı ve izin taleplerinin zamanında yapılması dikkate alınarak kabulünün ayrı ayrı Genel Kurulun onayına sunulmasına ilişkin tezkeresi (3/1194)

22/9/2017

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanının 12 Eylül 2017 tarihli toplantısında milletvekili izin taleplerine ilişkin olarak; Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve Şırnak Milletvekili Leyla Birlik'in ardışık on günü aşan izin taleplerinin, bu milletvekillerinin sair süreçte yasama faaliyetine katılımı ve izin taleplerinin zamanında yapılması dikkate alınarak kabulünün ayrı ayrı Genel Kurulun onayına sunulmasına karar verilmiştir.

Saygılarımla.

İsmail Kahraman

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Başkanı

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, şimdi Başkanlığın okunan tezkerelerine konu Başkanlık Divanı kararlarını ayrı ayrı okutup oylarınıza sunacağım:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kuruluna

"Başkanlık Divanının Genel Kurula sunulacak izin talepleri ile ödenek ve yolluklara ilişkin 20/7/2017 tarihli kararlarının ilgili kısmı.

1- Ağrı Milletvekili Leyla Zana'nın Anayasa'ya uygun ant içmeyerek milletvekilliği görevine başlamaması ve aralıksız iki ayı aşan (212 birleşim) devamsızlığı sebebiyle İç Tüzük'ün 154'üncü maddesi hükmü kapsamında 17/11/2015 ila 30/4/2017 dönemine ilişkin ödenek ve yolluğunun verilmemesinin Genel Kurula teklif edilmesine,"

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

"2- Aşağıda belirtilen milletvekillerinin ardışık on günü aşan izin taleplerinin bu milletvekillerinin sair süreçte yasama faaliyetine katılımı ve izin taleplerinin zamanında yapılması dikkate alınarak kabulünün İç Tüzük'ün 151'inci maddesine göre ayrı ayrı Genel Kurulun onayına sunulmasına, bu kapsamda;

a) Bursa Milletvekili Cemalettin Kani Torun'un, kızının rahatsızlığı nedeniyle 8/6/2017 tarihi itibarıyla ardışık on üç gün süreli izin taleplerinin kabulüne,"

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

"b) İstanbul Milletvekili Erdal Ataş'ın, seçim bölgesinde yapacağı siyasi çalışmalar ve katılacağı bir dizi etkinlik nedeniyle 6/6/2017 tarihi itibarıyla ardışık on üç gün süreli izin taleplerinin kabulüne,"

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

"c) İstanbul Milletvekili Hüda Kaya'nın, seçim bölgesinde yapacağı çalışmalar ve ramazan etkinlikleri nedeniyle 23/5/2017 tarihi itibarıyla ardışık yirmi üç gün süreli izin taleplerinin kabulüne,"

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

"d) Mardin Milletvekili Erol Dora'nın, İsveç'in Stockholm şehrinde aile ziyareti ve seçim bölgesindeki esnaf toplantılarına katılması nedeniyle 29/5/2017 tarihi itibarıyla on bir gün süreli izin taleplerinin kabulüne,"

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

"3) Mazeretleri nedeniyle;

a) Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir'in 17/7/2017 tarihinden itibaren on bir gün izinli sayılmalarının İç Tüzük'ün 151'inci maddesi uyarınca Genel Kurulun onayına sunulmasına,"

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

"b) Şırnak milletvekili Leyla Birlik'in 17/7/2017 tarihinden itibaren on bir gün izinli sayılmalarının İç Tüzük'ün 151'inci maddesi uyarınca Genel Kurulun onayına sunulmasına,"

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Kabul edilmiştir.

Birleşime on beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 16.18

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.34

BAŞKAN: Başkan Vekili Ayşe Nur BAHÇEKAPILI

KÂTİP ÜYELER: Fatma Kaplan HÜRRİYET (Kocaeli), İshak GAZEL (Kütahya)

BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 2’nci Birleşiminin İkinci Oturumunu açıyorum.

Halkların Demokratik Partisi Grubunun İç Tüzük’ün 19’uncu maddesine göre verilmiş bir önerisi vardır, okutup işleme alacağım ve oylarınıza sunacağım.

VIII.- ÖNERİLER

A) SİYASİ PARTİ GRUBU ÖNERİLERİ

1.- HDP Grubunun, Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve arkadaşları tarafından, SEGBİS sisteminin yargılamada yetersiz kalması, yüz yüzelik ilkesinin bertaraf edilmiş olması ve savunma hakkının etkin kullanılmamasının yol açtığı sorunların giderilmesi amacıyla 3/10/2017 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun 3 Ekim 2017 Salı günkü birleşiminde sunuşlarda okunmasına ve ön görüşmelerinin aynı tarihli birleşiminde yapılmasına ilişkin önerisi

3/10/2017

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Danışma Kurulu 3/10/2017 Salı günü (bugün) toplanamadığından, grubumuzun aşağıdaki önerisinin İç Tüzük’ün 19’uncu maddesi gereğince Genel Kurulun onayına sunulmasını saygılarımla arz ederim.

Ahmet Yıldırım

Muş

Grup Başkan Vekili

Öneri:

3 Ekim 2017 tarihinde, Adana Milletvekili Sayın Meral Danış Beştaş ve arkadaşları tarafından (5495 sıra numaralı) SEGBİS sisteminin yargılamada yetersiz kalması, yüz yüzelik ilkesinin bertaraf edilmiş olması ve savunma hakkının etkin kullanılmamasının yol açtığı sorunların giderilmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olan Meclis araştırması önergesinin, Genel Kurulun bilgisine sunulmak üzere bekleyen diğer önergelerin önüne alınarak 3/10/2017 Salı günlü birleşiminde sunuşlarda okunması ve görüşmelerin aynı tarihli birleşiminde yapılması önerilmiştir.

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi grup önerisinin gerekçesini açıklamak üzere Adana Milletvekili Sayın Meral Danış Beştaş konuşacak.

Buyurun Sayın Danış Beştaş.

Süreniz beş dakika. (HDP sıralarından alkışlar)

HDP GRUBU ADINA MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; biraz önce halk iradesinin temsiliyeti tekrar eksiltildi. Siirt Milletvekilimiz Besime Konca’nın milletvekilliğinin, tümüyle siyasi bir kararla, AKP iktidarının ve AKP Genel Başkanının talimatları doğrultusunda, Batman Ağır Ceza Mahkemesinde ve istinaf mahkemesinde bir haftalık bir süreyle

kesinleştirildikten sonra Meclisin ilk iş günü düşürüldüğünü, bunu kınadığımızı, bu kararın meşru olmadığını ve tanımadığımızı belirterek sözlerime başlamak istiyorum. Besime Konca bizim milletvekilimizdir, halkın iradesidir. Meclisin bu tutumunun da kesinlikle kabul edilebilir bir yanı yoktur.

Değerli milletvekilleri, SEGBİS sistemi şu anda tam anlamıyla adil yargılamanın önünde ciddi bir engel olarak duruyor. Eş Genel Başkanlarımız Demirtaş ve Yüksekdağ başta olmak üzere, diğer bütün milletvekillerimiz ve şu anda cezaevinde tutulan herkes için aslında ortaya konulan bir sistem. Bunu şöyle tanımlayayım: FaceTime ya da Skype'la bağlanmayı biliyorsanız SEGBİS sistemi de öyledir -ve yargılamalarda buna ilişkin soru önergeleri de verdik, tabii ki yanıt alamadık- ve burada yargılama tümüyle aslında teknolojik bir ortamda ve savunma hakkının kullandırılmaması söz konusu.

Demirtaş'ın dosyası özel olarak da saraya bağlı bir ekip tarafından takip ediliyor ve bu ekibin verdiği talimatlar mahkemeye iletiliyor, bu çok açık. Bunu nasıl anlıyoruz diyeceksiniz, Demirtaş'a özel hazırlanan KHK hükümleriyle anlıyoruz. En son olarak, mahkemelerin atıf yaptığı 694 sayılı KHK'nin 147'nci maddesinde SEGBİS uygulaması genişletildi ve "Sanıklar -onlar "sanık" diyor ama biz "rehinler" diyoruz- Demirtaş ve tüm milletvekilleri SEGBİS'e çıkmazsa susma hakkını kullanmış olacak." deniyor.

Şimdi, bir kere, bu "Adil yargılamayı yapmıyoruz. Biz seni yargılamıyoruz, yargılayamıyoruz." demektir çünkü susma hakkını kullandırmak "Sen konuşmasan da ben sana ceza vereceğim…" Çünkü Demirtaş konuştukça, vekiller konuştukça iktidarın suçları ortaya çıkacak, açığa çıkacak ve bunları kapatmaya yönelik bir sistem olarak önümüzde duruyor.

Demirtaş -biz de Şırnak'taki davasını izledik- ısrarla, mahkemelere çıkıp konuşma isteğini ifade etmesine rağmen mahkemeler SEGBİS'e zorla getirme kararı verecek kadar büyük bir garabete imza attılar. Türkiye tarihinde ilk kez, Demirtaş'la ilgili, SEGBİS'e zorla getirilme ve zorlaması yapılıyor. Peki, SEGBİS'e gerçekten… Öyle tuhaf ki "Sen duruşmaya gelme, konuşma, düşüncelerini söyleme, suçlamalara cevap verme, SEGBİS'e bağlan, bağlanmıyorsan da seni susmuş kabul ediyoruz." diyorlar ve bu, bütün tutuklulara şu anda dayatılan bir sistem aynı zamanda.

Bunun adı "Biz seni konuşmasan da yargılarız, ceza veririz." demektir, bunun adı şantajdır. Yargı bir şantajın aracı olmaktadır. Savunma hakkının olmadığı bir yerde asla adil yargılama yoktur. Ortada bir suç olduğu iddiası da boş bir safsatadır.

Demirtaş susma hakkını kullanmak istemiyor, Demirtaş konuşmak istiyor. Demirtaş zaten susmadığı için, susturulamadığı için şu anda o ve milletvekillerimiz cezaevinde rehin olarak tutuluyor. Siz Demirtaş'ı susturamayacaksınız. Şu anda bütün çabalarınıza rağmen halkın sevgisi de ilgisi de desteği de artarak devam ediyor.

Siz yüz yüze savunmayı ortadan kaldırıyorsunuz SEGBİS'le ve bu KHK'yle Anayasa ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu tümüyle yürürlükten kaldırılıyor çünkü burada… Şunu özellikle söylemek isteyelim: Ne Demirtaş ne hiçbir milletvekilimiz ve diğer siyasiler bu zorbalık karşısında -bunun adı zorbalıktır- susmayacak ve bunu teşhire devam edecektir diyorum.

Yani son olarak -tabii beş dakikada ne anlatılır bilmiyoruz ama- şu safsatayı halka anlatanlara da bütün Türkiye halkına söylüyorum: Demirtaş'ın mahkemedeki sözleriyle yargılanmaktan korkuyorlar. Bu, Demirtaş'ın yargılanmadığının ilanıdır, bir yıldır -4 Kasımda bir yıl dolacak- tutuklu olduğu mahkemenin daha duruşma günü belli değil. Ona özel bir mahkeme heyeti tahsis edilmiş ve bu mahkeme heyeti yargılamamak için dosyayı sürüncemede bırakmaya devam ediyor.

Sayın Başkan, bir dakika toparlamam için…

BAŞKAN – Buyurun bir dakika.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Devamla) – Şöyle özetleyeyim değerli arkadaşlar: Şu ana kadar tutuklu olduğu duruşmadan çıkmadı mahkemeye, diğer milletvekilleri de çıkarılmıyor, SEGBİS'e zorlanıyorlar. Bunun adı şudur genel olarak: "Biz milletvekillerini kendi çizdiğimiz rotaya göre, konuşturmadan, SEGBİS'e zorlayarak, mahkemeye getirmeden…" "Paramız yok." diyorlar zaten. Bu büyük bir ayıp zaten, parayı biz veririz, siz rahat olun. Siz cezaevine götürürken özel uçaklarla götürdünüz, şimdi mahkemeye getirmek için bir de "Para yok." gibi trajikomik bir gerekçeye sığınıyorsunuz. 6-6,5 milyon ve totalde 20 milyon insanın iradesini şu anda cezaevinde tutuyorsunuz ve üstüne üstlük konuşmasına da izin vermiyorsunuz. Bütün dünyaya ve Türkiye yurttaşlarına şunu söylemek istiyorum: Şu anda Demirtaş'ın, Yüksekdağ'ın ve 9 milletvekilimizin cezaevinde olmasının talimatı AKP Genel Başkanı ve AKP Hükûmeti tarafından verilmiştir. Siyasi rakiplerini cezaevine kapatarak meydanı boşaltmaya çalışıyorlar ama biz tek bir kişi kalsak bile bu meydan size kalmayacak, bu meydan her zaman dolu olacak.

Teşekkür ediyorum. (HDP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Halkların Demokratik Partisi grup önerisinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Ankara Milletvekili Sayın Levent Gök konuşacak.

Buyurun Sayın Gök.

Süreniz üç dakika.

CHP GRUBU ADINA LEVENT GÖK (Ankara) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; geçtiğimiz aylar içerisinde buradan apar topar geçirilen İç Tüzük değişikliğinin ilk uygulamasını yapıyoruz. Türkiye'nin en önemli sorunlarının görüşülmesine ve muhalefetin sesinin çıkmasına olanak sağlayan grup önerilerini, her partiden onar dakika konuşma imkânının toplamda kırk dakikayla olduğu grup önerilerini toplamda on dört dakikaya indiren bir uygulamanın ilk, birinci dakikasındayız, şu hâlimize bakın.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Meclis konuşmak için vardır, Meclis söz söylemek için vardır. Sözü olan, iddiası olan, konuşacağı konusu olan gelir, buradan konuşur.

Şimdi, çok önemli bir konuda, SEGBİS gibi, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi'nin yargılamada yarattığı sorunların görüşülmesi gibi bir konuda biz üç dakikada görüşlerimizi ifade edeceğiz. Ya bu kadar ucuz mu değerli arkadaşlar? Türkiye'yi bu kadar ucuz mu görüyorsunuz? Türkiye bu kadar bedava mı yönetiliyor? Yani Türkiye'nin en önemli sorunları buraya gelecek, gerekçesini açıklamak isteyen, grup önerisini veren beş dakika; diğer partiler üç dakika… Değerli arkadaşlarım, şu anda yaşadığımız, Meclisimiz açısından bir utanç vesilesidir, utanç. Konuşulacak konular burada konuşulacak, sokakta değil burada konuşulacak. Bu olanağın yitirildiği bir tablo iyi bir tablo değildir. Bundan eminim ki iktidar partisi ve bu İç Tüzük değişikliğini destekleyen Milliyetçi Hareket Partisi, bir an önce bu uygulamadan vazgeçilmesi konusunda bir irade, tavır geliştirirler. Şu ana kadar konuştuk, kaldı süremiz bir dakika ve biz bir dakikada da bu önerge üzerinde görüşlerimizi açıklayacağız. Nasıl olacak bu? Yeterli mi? Değil.

İlgilinin yüz ifadesini göreceksiniz SEGBİS sisteminde, vücut hareketlerini, tavır ve davranışlarını gözlemleyeceksiniz. İlgilinin duygularını anlamaya ve söylediklerini dinlemeye çalışacaksınız. Değerli arkadaşlarım, ceza yargılamasında ve bütün yargılamalarda en önemli usul, hâkimin sanıkla ya da davanın taraflarıyla yüz yüze gelmesi ilkesidir. Hâkim, orada vücut dilini görecektir, tıpkı sizin beni gördüğünüz gibi. Bakacaktır sanığa ya da davanın taraflarına, vücut dili söylediklerinin dışında da

bir şey anlatıyor mu anlatmıyor mu? Hâkim bunları nasıl değerlendirecek? Televizyon kanalından kendisine yansıyan bir görüntüyle bunları izleyecek, mekanik bir görüntü yani biz işin inceliğini kaldırıyoruz, bir mekanik görüntüyle hâkime "Sen bunları yorumla." diyoruz. Böyle bir tablo dünyanın hiçbir yerinde olmadı değerli arkadaşlarım, hiçbir yerinde olmadı. Giderek ağırlaşan, adil yargılama hakkını etkileyen bu hususların tümü adil yargılama hakkının ihlalidir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

LEVENT GÖK (Devamla) – Sayın Başkan, konuşmak istiyoruz.

BAŞKAN – Peki, bir dakika daha süre vereyim size.

Tamamlayın lütfen.

LEVENT GÖK (Devamla) – Yani, bunlar konuşulmazsa değerli arkadaşlarım, biz nelerde buluşacağız?

Şimdi, burada şu konuştuğumuz dahi meramımızı anlatmaya yetmiyor değerli arkadaşlarım. Şimdi, bu bakımdan, tekrar bu İç Tüzük değişikliğinin, her partinin onar dakika ifadesini bulduğu grup önerilerinin düzenlenmesi zorunlu değerli arkadaşlarım, İç Tüzük değişikliğinde yaptığınız diğer antidemokratik uygulamalar gibi.

Buradan bir şey çıkmaz, hayırlı sonuçlar çıkmaz. Yaşayarak göreceğiz. Bu İç Tüzük değişikliği, ayrıca, bir anda size süratli bir çalışma olanağı da sağlamayacak. Uluslararası anlaşmalarda göreceğiz, başka diğer anlaşmalarda göreceğiz yani bu muhalefetin sesini oradan kıs, buradan kıs; bir şey konuşulmasın, o duyulmasın, bu duyulmasın. Bunların tümü yanlıştır değerli arkadaşlarım.

Bu önerge haklı bir önergedir, gerçekçi bir önergedir. Yargılamada karşılaşılan usulsüzlükleri, hataları, bunları araştırmaktan niye kaçınalım değerli arkadaşlarım? Bunu AK PARTİ de verebilir, MHP de verebilir, biz de verebiliriz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

LEVENT GÖK (Devamla) – Yani, bunları araştıralım. Meclis zaten bunları araştırma yeri değil midir? Meclis bunların konuşulacağı yer değil midir? Mecliste bu sesler çıkmayacaksa nerede konuşulacak değerli arkadaşlarım?

Ben bir sayfa not hazırladım, daha iki cümlesini sizlerle paylaşamadım; bundan büyük üzüntü duyuyorum.

BAŞKAN – Sayın Gök, teşekkür ederim.

LEVENT GÖK (Devamla) – İktidar partisinin bu yapıcı söylemlere, haklı uyarılara ihtiyacı yok mudur?

Ülke dökülüyor; eğitimde dökülüyor, dış politikada dökülüyor.

BAŞKAN – Sayın Gök...

LEVENT GÖK (Devamla) – Bütün kurumlarımız çökmüş durumda. Başbakan ayrı telden, bakan ayrı telden, Cumhurbaşkanı ayrı telden...

Değerli arkadaşlar, bu gidişat iyi bir gidişat değil.

BAŞKAN – Sayın Gök, teşekkür ederim.

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Konuya geçelim.

BAŞKAN – Artı bir dakika daha süre verdim size.

Lütfen...

LEVENT GÖK (Devamla) – Bakın, yasama yılının bu ilk gününde ben sizlere tarihî bir çağrıda bulunuyorum: Gelin, bu yapılan antidemokratik değişiklikleri tekrar baştan görüşelim ve Parlamentomuza, ülkemize yakışır bir İç Tüzük'ü beraber hazırlayalım.

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – İnşallah.

BAŞKAN – Sayın Gök…

LEVENT GÖK (Devamla) – Bu anlamda verilen önergeyi desteklediğimizi ifade ediyorum.

Hepinize saygılar sunarım. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Bolu Milletvekili Sayın Ali Ercoşkun konuşacak.

Buyurun Sayın Ercoşkun. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

Süreniz üç dakika.

AK PARTİ GRUBU ADINA ALİ ERCOŞKUN (Bolu) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Değerli milletvekilleri, HDP grup önerisi aleyhine söz almış bulunuyorum. Bu vesileyle yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Sözlerimin başında Gaziantep Milletvekilimiz Abdulkadir Yüksel ağabeyi rahmetle, minnetle bir kez daha anıyorum, mekânı cennet olsun, Cenab-ı Hak geride kalanlara sabırlar versin.

Evet, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi yani kısaca SEGBİS olarak tanımlanan bu sistem, aslında 21'inci yüzyılın gerektirdiği teknolojik imkânları kullanarak vatandaşların daha hızlı ve daha etkin bir şekilde hukuk sisteminden faydalanmasını sağlamak amacıyla oluşturuldu, 21 Eylül 2011'de Resmî Gazete'de yayınlanan yönetmelikle birlikte de kullanılmaya başlandı, tabii akabinde de bir genelge söz konusu. SEGBİS yargı çevresi dışında bulunan ya da mahkemede hazır bulunamayan kişilerin video konferansıyla dinlenmesi ve ifadelerinin kayıt altına alınmasını sağlamakta, SEGBİS'le hem ifade alma ve sorgu işlemleri hem de duruşmalar videoyla kayıt altına alınabilmektedir.

Anayasa'mızın yani Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 141'inci maddesinin son fıkrasında yargılanmanın en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması…

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Hatta hiç yapılmasın ya, gerek yok, ceza verilmiş zaten.

ALİ ERCOŞKUN (Devamla) – …yargı organlarının görevi olarak belirlenmiş olup SEGBİS kullanımıyla bu görevin daha etkin olarak yerine getirilmesi amaçlanmakta.

ZİYA PİR (Diyarbakır) – Masraf… Doğrudan saray, mahkeme kararlarını versin, hiçbir masrafınız olmaz o zaman.

ALİ ERCOŞKUN (Devamla) – Ülkemizin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında belirtilen makul sürede hâkim önüne çıkarılma…

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Kanun dışında bir şey söyleyin ya, bunları biz biliyoruz.

ZİYA PİR (Diyarbakır) – Mahkemeleri de kaldırın.

ALİ ERCOŞKUN (Devamla) – …6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında belirtilen kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek mahkeme önünde makul sürede yargılanma ilkeleri doğrultusunda insan hakları ihlalleri önlenmekte, dolayısıyla ülkemizin imza attığı sözleşmelere bu manada bağlılık oluşmaktadır.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Asla bir bağlılık yoktur. Bütün ihlalleri yapıyorsunuz.

ALİ ERCOŞKUN (Devamla) – Tabii, çıkarılan yönetmelik -bu yönetmeliğin dayanak noktası- 2004 yılındaki 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, aynı şekilde, 2005 tarihli 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2007 tarihli 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu'na dayanılarak hazırlanmıştır.

SEGBİS içerisinde görüntü ve sesin aynı anda, güvenli bir şekilde iletilebilmesi ve kaydedilmesi gerekmekte. Tabii, görüntünün de ilgilinin yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, tavır ve davranışlarını gözlemlemeye, ses ve ilgili duygularını anlamaya ve söylediklerinin anlaşılır şekilde dinlenmesine imkân verecek nitelikte olması gerekiyor.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Öyle bir niteliği yok.

ALİ ERCOŞKUN (Devamla) – Yani, buradaki maksat kişinin bu devirde, bu yüzyılda mahkemede kendisini ifade edebilecek ortamı oluşturmayı içermek. Bunun SEGBİS'te sağlanabildiğini düşünüyoruz ve bu çerçevede HDP'nin vermiş olduğu grup önerisinin aleyhinde olduğumuzu bildirir, yüce heyetinizi saygıyla selamlarım. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Ercoşkun.

Halkların Demokratik Partisi grup önerisini oylarınıza sunacağım…

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – 60'a göre bir söz talebim vardı Başkan, rica etsem.

BAŞKAN – Şimdi bu işleme başladım, sizin söz talebiniz bir önceki birleşimdeydi.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Ben yine istedim de dikkatinizi çekemedim.

BAŞKAN – O birleşimde kaldı.

Evet, Halkların Demokratik Partisi grup…

ERTUĞRUL KÜRKCÜ (İzmir) – Karar yeter sayısı istiyoruz Başkan.

BAŞKAN – Halkların Demokratik Partisi grup önerisini oylarınıza sunacağım, karar yeter sayısı arayacağım.

Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Karar yeter sayısı yoktur, birleşime on dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 16:51

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 17.01

BAŞKAN: Başkan Vekili Ayşe Nur BAHÇEKAPILI

KÂTİP ÜYELER: Fatma KAPLAN HÜRRİYET (Kocaeli), İshak GAZEL (Kütahya)

BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 2'nci Birleşiminin Üçüncü Oturumunu açıyorum.

Halkların Demokratik Partisi grup önerisinin oylamasında karar yeter sayısı bulunamamıştı. Şimdi öneriyi tekrar oylarınıza sunacağım ve karar yeter sayısı arayacağım.

Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Grup önerisi kabul edilmemiştir, karar yeter sayısı vardır.

Sayın milletvekilleri, şimdi bir Danışma Kurulu önerisi vardır, okutup oylarınıza sunacağım.

B) DANIŞMA KURULU ÖNERİLERİ

1.- Danışma Kurulunun, Genel Kurulun 3/10/2017 Salı günkü birleşiminde bir saat sözlü soruların görüşülmesini müteakip 12/10/2016 tarihinde dağıtılan 399 sıra sayılı Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu'nun gündemin "Özel Gündemde Yer Alacak İşler" kısmına alınmasına ve rapor üzerindeki genel görüşmenin Genel Kurulun 3/10/2017 Salı günkü birleşiminde yapılmasına, bu raporun görüşmelerinin tamamlanmasına kadar çalışmalarını sürdürmesine; 4/10/2017 Çarşamba günkü birleşiminde sözlü soruların görüşülmemesine ilişkin önerisi

Danışma Kurulu Önerisi

Danışma Kurulunun 3/10/2017 Salı günü yaptığı toplantıda, aşağıdaki önerinin Genel Kurulun onayına sunulması uygun görülmüştür.

İsmail Kahraman
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Bülent Turan	Levent Gök
Adalet ve Kalkınma Partisi	Cumhuriyet Halk Partisi
Grubu Başkan Vekili	Grubu Başkan Vekili
Ahmet Yıldırım	Erkan Akçay
Halkların Demokratik Partisi	Milliyetçi Hareket Partisi
Grubu Başkan Vekili	Grubu Başkan Vekili

Öneri:

Genel Kurulun;

3/10/2017 Salı günkü (bugün) birleşiminde bir saat sözlü soruların görüşülmesini müteakip 12/10/2016 tarihinde dağıtılan 399 sıra sayılı Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu'nun, gündemin "Özel Gündemde Yer Alacak İşler" kısmına alınması ve rapor üzerindeki genel görüşmenin Genel Kurulun 3/10/2017 Salı günkü (bugün) birleşiminde yapılması, bu raporun görüşmelerinin tamamlanmasına kadar çalışmalarını sürdürmesi;

4/10/2017 Çarşamba günkü birleşiminde sözlü soruların görüşülmemesi;

önerilmiştir.

BAŞKAN – Kabul edenler… Kabul etmeyenler… Danışma Kurulu önerisi kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, İç Tüzük'ün 37'nci maddesine göre verilmiş bir doğrudan gündeme alınma önergesi vardır, okutup işleme alacağım ve oylarınıza sunacağım.

IV.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

C) ÖNERGELER

1.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, (2/269) esas numaralı Toplumsal Barış ve Demokrasinin Tesisi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi'nin doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/105)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

2/269 esas numaralı Kanun Teklifi'min İç Tüzük'ün 37'nci maddesine göre doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasını arz ederim.

Saygılarımla

Mustafa Sezgin Tanrıkulu

İstanbul

BAŞKAN – Teklif sahibi olarak İstanbul Milletvekili Sayın Mustafa Sezgin Tanrıkulu konuşacak.

Buyurun Sayın Tanrıkulu, süreniz beş dakika.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (İstanbul) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Yeni yasama yılının da Türkiye'ye hayırlar getirmesini diliyorum.

Öncelikle, geçtiğimiz günlerde kaybettiğimiz milletvekili dostumuz Abdulkadir Yüksel'i rahmetle anıyorum. Ailesine ve AK PARTİ camiasına da baş sağlığı diliyorum ama Sayın Başkan, bugün başka bir milletvekili de siyaseten öldü. Bir kadın milletvekili ve size denk düştü ama nedense onunla ilgili konuşmaya kimseye izin vermediniz.

Bu arada, Kürdistan Yurtseverler Birliği Başkanı, Genel Sekreteri, Irak Cumhuriyeti'nin önceki Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin, biraz önce, rahmete gittiğini öğrendim.

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri…

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – O, Kürtlerin "Mam Celal"iydi. Anısı önünde saygıyla eğiliyorum ve tüm Kürtlere, tüm halkına, tüm yurttaşlarımıza, dünya halklarına da başsağlığı diliyorum.

Sayın Başkan, evet, benimle ilgili bir İç Tüzük değişikliği oldu. Bundan sonra konuşamayacağım bir yıl boyunca bu madde bağlamında çünkü her milletvekili bir kez konuşacak. (2/269) esas numaralı Teklif'im üzerine söz aldım ama bu teklifle ilgili olarak… Zaten eklerde var, mutlaka okursunuz. Biraz sonra reddedeceksiniz zaten ama beni yaralayan bir meseleye burada değinmek istiyorum.

Mehmed Uzun belki AK PARTİ sıralarına bir şey ifade etmiyordur ama Kürt dilinin en önemli yazarlarından bir tanesiydi. Çok kısa yaşamında 20'ye yakın roman, deneme eseri bıraktı. Çok genç yaşta yaşamını yitirdi. Yurt dışında sürgündeydi. Kanser olduğunu öğrenince Diyarbakır'a geldi. Üç ay ömrü kalmıştı ve Diyarbakır'da doktorlar, sevenleri onu daha sonra, daha uzun yaşattılar Diyarbakır'da ve Diyarbakır'a defnedildi, Dicle Nehri'ne nazır bir mezarlıkta şimdi yatıyor. Kendisine Allah'tan rahmet diliyorum. Ama dün, benim içimi yaralayan çok önemli bir hadise oldu değerli arkadaşlar. Şu, Diyarbakır'da Mehmed Uzun Parkı'nın açılışındaki fotoğraf, şu da aynı fotoğraf -Diyarbakır Yenişehir Belediyesinde kayyum var- bu da dün çekilmiş fotoğraf değerli arkadaşlar. Bu da açılışta Mehmed

Uzun'un anısına dikilen anıt, harflerden oluşuyor. Onun dile, ana dile yaptığı vurgu nedeniyle böyle bir anıt yapılmıştı. Evet, şu anda isim yok parkta, biraz önce de baktırdım ve bu anıt da sökülmüş, gelmeden önce bir daha teyit ettim. Yenişehir Belediyesi bir açıklama yapmış "Bizimle alakalı değil." diye. Yarım saat önce -bende kayıtları var- tekrar oraya gittiler, aynen bu şekilde, önceki gün var ama yok şu anda.

Değerli arkadaşlar, bakın, eğer bölücülükse, bölücülükse, gerçek anlamda bölücülükse bu kayyumların yaptığı bölücülüktür. Mehmed Uzun'un adından ne istiyorsunuz, ne istiyorsunuz? Bütün Kürtlerin neredeyse ortak duygusuna hitap eden Kürtçenin en önemli yazarından ne istiyorsunuz, adından ne istiyorsunuz? Nedir sizlerin bu adla alıp veremediğiniz, nedir? Nedir bu kayyumların yaptığı, nedir?

Değerli arkadaşlar, bakın, size Ceylan Önkol'u da söyleyeceğim. Bakın, Ceylan Önkol'un Lice'de bir parka adı verilmişti, adını kaldırdılar; benim çok yakından tanıdığım, ailesini çok iyi bildiğim ve hunharca öldürülen Fırat Sımpil'in adı koyuldu. Yahu kayyum; ne yapacaksan yap, Fırat'ın adını da koy bir parka ama Ceylan'ın adını niye kaldırıyorsun, neden kaldırıyorsun Ceylan'ın adını? Bunun Kürtlerde hangi duyguya yer açacağını bilmiyor musunuz?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Değerli arkadaşlarım, bakın, sizin sonuçta geldiğiniz nokta bu. Kayyumlar sizin vicdanınızı aldı götürdü, vicdanınızı.

ZEKİ AYGÜN (Kocaeli) – Hadi git oradan be!

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Vicdanınızı aldı, götürdü.

ZEKİ AYGÜN (Kocaeli) – Hadi git oradan be!

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri…

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Bunu söyleyen kimdir, biliyor musunuz? Muhsin Kızılkaya'dır. Sen git oradan, sen git, tamam mı?

BAŞKAN – Teşekkür ederiz Sayın Tanrıkulu.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) - Bu sözleri söyleyeceğim.

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Sayın Başkan, ilk günden böyle bir üslup olmaz ki ya!

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Sen git oradan, sen git!

BAŞKAN – Sayın Tanrıkulu…

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Eğer vicdanı olan -Kürt söylemiyorum- bir milletvekili varsa bu kürsüden, buradan Mehmed Uzun'un adının silinmesine benden daha fazla karşı çıkar, vicdan varsa eğer çıkar, bu kürsüden, varsa.

BAŞKAN – Sayın Tanrıkulu, teşekkür ederim.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Ben, burada bunları kayıt altına alınması için söylüyorum…

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Söylemiyorsunuz bağırıyorsunuz Sayın Tanrıkulu.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Ama vicdanınızı kaybetmişsiniz, bunu bilin. Vicdanınızı kaybetmişsiniz.

Kalkın bir şey söyleyin, hepinize sataşıyorum, gelin söyleyin.

BAŞKAN – Sayın Tanrıkulu, müsaade ederseniz ben idare edeyim Genel Kurulu.

BÜLENT TURAN (Çanakkale) - Cevap verilir de tazminat doğuyor sonra işte.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Otur yerine.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Utanmazlık yapma!

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Konuşma! Terbiyesizlik yapma!

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Yapma utanmazlık.

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri…

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Konuşma oradan!

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Yapma utanmazlık!

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Terbiyesiz sensin.

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, lütfen…

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Utanmazlık yapma!

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Sensin utanmaz.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Utanmazlık yapma diyorum sana.

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Terbiyesizlik yapma utanmaz!

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Sayın Başkan, ilk günden bu olur mu?

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, lütfen, ilk gün böyle bir şeye muhatap olmayalım.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Terbiyesiz!

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Sen terbiyesizsin!

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Ben Mehmet Uzun’dan bahsediyorum.

BAŞKAN – Sayın Tanrıkulu, lütfen yerinize geçer misiniz, süreniz bitti.

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Terbiyesiz sensin!

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Sensiz terbiyesiz!

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Utanmaz!

EJDER AÇIKKAPI (Elazığ) - Ahlaksız herif!

BAŞKAN – Sayın Tanrıkulu…

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Sayın Başkan, yerine geçer mi artık?

MUSTAFA SEZGİN TANRIKULU (Devamla) – Ne yapacaksın!

EJDER AÇIKKAPI (Elâzığ) – Sen ne yapacaksın? Sen ne yapacaksın?

BAŞKAN – Sayın Tanrıkulu…

Birleşime beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 17.11

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 17.17

BAŞKAN: Başkan Vekili Ayşe Nur BAHÇEKAPILI

KÂTİP ÜYELER: Fatma Kaplan HÜRRİYET (Kocaeli), İshak GAZEL (Kütahya)

BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 2'nci Birleşiminin Dördüncü Oturumunu açıyorum.

İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun İç Tüzük'ün 37'nci maddesine göre vermiş olduğu kanun teklifinin doğrudan gündeme alınması önergesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın milletvekilleri, gündemin "Sözlü Sorular" kısmına geçiyoruz.

IX.- SÖZLÜ SORULAR VE CEVAPLARI (x)

1.- İstanbul Milletvekili Erkan Kandemir'in, telekomünikasyon, internet ve bilişim sektöründe kaydedilen gelişmelere ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanından sözlü soru önergesi (6/47) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

2.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, HES inşaatları kapsamında yapılması gereken peyzaj çalışmalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/59) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

3.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, çimento fabrikalarında lastik yakılmasına ve oluşan çevre kirliliğine ilişkin sözlü soru önergesi (6/76) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

4.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Karadeniz Bölgesi'ndeki HES'lere ve doğaya etkilerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/95) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

5.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir'de kurulan bir tesisin çevreye olası etkilerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/104) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

6.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak'ın, Antalya'da kış aylarında yaşanan hava kirliliğine ilişkin sözlü soru önergesi (6/122) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

7.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'ye bağlı bir mahalledeki kentsel dönüşüm çalışmalarına ve tarihi yapılar ile ilgili incelemelere ilişkin sözlü soru önergesi (6/144) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

8.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Tuz Gölü'nün dip temizliği ile atıklardan arındırılmasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/166) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

9.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, tapu çalışanlarının sorunlarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/173) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

10.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık arıtma tesisine ilişkin sözlü soru önergesi (6/265) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

11.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık arıtma tesisine ilişkin sözlü soru önergesi (6/266) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

(x) Sözlü soru önergeleri Genel Kurulda okunmamış olup tutanağa eklidir.

12.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık depolama sahasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/267) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

13.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki ÇED uygulamalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/272) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

14.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Bakanlık ile bağlı kurum ve kuruluşların hizmet binalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/317) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

15.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Uzungöl bölgesi ile ilgili imar çalışmalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/325) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

16.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, küresel ısınmanın etkilerine ve alınacak önlemlere ilişkin sözlü soru önergesi (6/348) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

17.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adana'nın Ceyhan ilçesindeki atık su arıtma tesisinin yaydığı kokuya ilişkin sözlü soru önergesi (6/351) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

18.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adıyaman'ın Kahta ilçesindeki atık su arıtma tesisinin çalışmamasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/352) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

19.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Sürmene Çamburnu Kutlular Düzenli Katı Atık Depolama Sahası'na ilişkin sözlü soru önergesi (6/393) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

20.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, nişasta bazlı şeker üretim kotasının artırılmasına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/436) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

21.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kentsel dönüşüm alanlarında yer alan tarihî yapılara ilişkin sözlü soru önergesi (6/476) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

22.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, koruma altına alınan alanlara ve denetimlerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/484) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

23.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, şans oyunlarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/495) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

24.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, sivil memurların özlük haklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalara ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/501) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

25.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilindeki Kızılca Deresi'ne dökülen atığa ve alınan önlemlere ilişkin sözlü soru önergesi (6/504) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

26.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, engellilerin erişebilirliklerinin sağlanmasına yönelik kamu kuruluşları ve belediyeler tarafından yapılan çalışmalara ilişkin sözlü soru önergesi (6/608) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

27.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, KPSS-2016/1 yerleştirme işlemleri kapsamında Bakanlığa yerleştirilen mimar ve mühendislerin atamalarının yapılmamasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/665) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

28.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Kızılca Deresi Islah Projesi'ne ilişkin sözlü soru önergesi (6/682) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

29.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda yürütülen çalışmalara ilişkin sözlü soru önergesi (6/693) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

30.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de taşra teşkilatı bulunmayan kamu kurum ve kuruluşlarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/715) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

31.- Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer'in, kentsel dönüşüm çalışmalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/722) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

32.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Aladağlar Milli Parkı'nda ve Bor ilçesinde bazı ağaç türlerinde görülen kurumaların önlenmesine yönelik çalışmalara ilişkin sözlü soru önergesi (6/749) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

33.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2000 yılından itibaren özelleştirilen şeker fabrikalarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/754) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

34.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, mülteciler için yapılan harcamalara ve bu harcamaların denetimine ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/775) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

35.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, asbestli ürünlerin kullanıldığı binaların yıkımında ek önlem alınıp alınmadığına ilişkin sözlü soru önergesi (6/786) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

36.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ÇED sürecinden muaf tutulan projelere ilişkin sözlü soru önergesi (6/793) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

37.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 2016 yılında havası temiz il kapsamına alınan illere ve hava kirliliğiyle mücadeleye ilişkin sözlü soru önergesi (6/795) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

38.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yerel basının desteklenmesine yönelik çalışmalara ve resmî ilan alan yerel basın kuruluşlarına ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/807) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

39.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kentlerdeki çok katlı yapılara sınırlama getirilmemesine ilişkin sözlü soru önergesi (6/821) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

40.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ülkemizde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlere ilişkin Başbakandan sözlü soru önergesi (6/824) ve Çevre ve Şehircilik Bakanı Mehmet Özhaseki'nin cevabı

BAŞKAN - Soru-cevap işlemine ayrılan süreyi daha verimli kullanmak için, gruplar arasındaki uzlaşıyı da dikkate alarak, önergelerin okunma işlemi yapılmayacaktır. Önergeler tam metin hâlinde Tutanak Dergisi'nde bastırılmaktadır. Ayrıca, cevaplanacağı önceden bildirilen soru önergelerinin özet bilgilerini içeren liste gruplara dağıtılmıştır.

"Sunuşlar" bölümünde belirttiğim üzere, birlikte cevaplandırmak istediği sözlü soru önergelerini cevaplandırması için Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet Özhaseki, kürsüye davet ediyorum sizi.

Buyurun Sayın Bakan. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Kayseri) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sırayla bendeki sorulara cevap vermek istiyorum.

1 adet Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 8 adet Başbakanlık ve 31 adet de Çevre ve Şehircilik Bakanlığına ait soru önergesi var.

İstanbul Milletvekili Sayın Erkan Kandemir'in (6/47) esas numaralı Sözlü Soru Önergesi'nin cevabı: Sabit telekomünikasyon altyapısının geliştirilmesi temelli fiber altyapı oluşturulmaktadır. Bu konuda ikinci düzenlemelerimizi yayınladık. Bu çerçevede, yetkilendirilen işletmelere kullanım onayları vererek altyapı kurmalarını sağlıyoruz. Bu düzenlemelerle fiber altyapı yatırımlarının önündeki engelleri kaldırdık ve kamu kurumlarının işletmecilerinden talep ettikleri geçiş hakkı bedellerine üst sınır getirilmiştir. Yapılan düzenleme ve uygulamalar sonucunda fiber abone sayısı 2010 yılında 71.717 iken 2017 yılının ikinci çeyreği itibarıyla 2.1 milyona ulaşmıştır. Ayrıca, yapılan düzenlemelerle sektörde tam rekabet sağlanmış ve işletmecilerin tarife ve uygulamalarına yönelik düzenlemeler tamamlanmıştır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/436) esas numaralı Sözlü Soru Önergesi'nin cevabı: Avrupa Birliğinde nişasta bazlı şeker türlerinden sadece biri için kota tahsis edilmekte, glikoz ve kristal fruktoz gibi diğer türler kota uygulamasına tabi olmaksızın üretilip pazarlanmaktadır. Ayrıca, kotalar ülkemizde olduğu gibi ticari bazda değil, kuru madde bazında belirlenmektedir. Ülkemizde ise tüm nişasta bazlı şeker türleri için kota tahsis edilmektedir.

4634 sayılı Şeker Kanunu bunların toplam kotadan alacağı payı sınırlamış, yeni nişasta bazlı şeker fabrikası kurulması için Şeker Kurumundan kota temini zorunluluğunu getirmiştir.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/495) esas numaralı soru önergesine cevap: Millî Piyango İdaresince düzenlenen şans oyunlarını oynayan kişi sayısının tespiti fiilen mümkün olmamakla birlikte, 2014 yılından bu yana şans oyunlarına ait satılan, oynanan bilet kolon adetleri 2014 yılında 2 milyar 393 milyon 797 bin 113, 2015 yılında 2 milyar 270 milyon 591 bin 703, 2016 yılı 22/7/2016 tarihi itibarıyla 1 milyar 266 milyon 368 bin 229'dur.

Devlet eliyle oynatılan şans oyunları bağımlılık yaratacak nitelikte değildir, yazılı ve görsel medyada reklam yapılmamaktadır; 18 yaşın altındaki kişilere bilet satışına ve ikramiye ödenmesine izin verilmemektedir; okul, yurt, ibadethane, gençlik merkezi gibi yerlerin yakın çevresine bayilik verilmemektedir.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Millet evini satıyor İddaa oynayacağım diye Sayın Bakan, nasıl bağımlılık yaratmıyor?

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Yine, Niğde Milletvekilimiz Sayın Ömer Fethi Gürer'in…

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Şu kumarı kaldıralım devlet…

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Değerli Vekilim, her bir soru-cevapta başlayacaksak işimiz zor yani.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Sayın Bakan, sorulara karşı…

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Bakın, şöyle, müsaade ederseniz bu çevre işiyle ilgili de birtakım cevaplar vereceğim ama işin başında peşinen şunu söyleyeyim: Burada bulunan milletvekili arkadaşlarımızdan herhangi birisi telefonla çevreyle ilgili benden bir talepte bulunduğunda, telefonuna çıkmazlık etmediğim gibi, o işi takip etmediğim hiçbir olay da olmamıştır. Geldiklerinde, orada oturup, çay, kahve içip bire bir çevreyle ilgili bütün problemlerini takip ediyoruz, bundan emin olun.

Evet, o cevaplar resmî cevaplardır, bana verilen kurumların cevaplarını ben size aktarıyorum ama çevreyle ilgili bir şikâyet olduğunda sizlerden rica ediyorum, lütfen telefon edin ve takip edelim bire bir. Özellikle de rica ediyorum.

Yine, Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/501) esas numaralı soru önergesine cevap: Emniyet teşkilatında, Emniyet Hizmetleri Sınıfı Dışındaki Görevli Personelin Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Esaslarına Dair Yönetmelik taslağının yürürlüğe girmesini müteakip, emniyet teşkilatındaki sivil personelin görevde yükselmesine dair uygulamalar mümkün olacaktır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/715) esas numaralı soru önergesinin cevabı: 3046 sayılı Kanun'un 17'nci maddesinde "Bakanlık ve bağlı kuruluşlarının taşra teşkilatı, bu Kanunla birlikte teşkilat kanunları, İl İdaresi Kanunu ile belirlenen esas ve usullere göre kurulur." hükmü yer almaktadır. Bu çerçevede taşra teşkilatı kurulması, ilgili kamu kurum ve kuruluşunun teşkilat kanununda taşra teşkilatı kurulabileceğine dair hüküm bulunması ve bu hususa ihtiyaç duyulması hâlinde mümkün bulunmaktadır.

Yine, Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/754) esas numaralı soru önergesinin cevabı: 2000 yılından bugüne kadar üç adet şeker fabrikasının farklı oranlardaki kamu hisselerinin özelleştirilmesi işlemleri gerçekleştirilmiştir. Amasya Şeker Fabrikasında kamu hissesi yüzde 15, 2004 yılında; Baha Esat Tekand Kütahya Şeker Fabrikası, özelleştirilen kamu payı yüzde 56, 2004 yılında; Adapazarı Şeker Fabrikası Anonim Şirketi özelleştirilen kamu payı yüzde 95,37 2005 yılında. Özelleştirme sonucu üretim faaliyeti sona eren herhangi bir şeker fabrikası bulunmamaktadır. 99 depreminde hasar gören ve yedi yıl atıl durumda kalan Adapazarı Şeker Fabrikasıysa özelleştirme sonrası faaliyete başlamıştır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/775) esas numaralı soru önergesinin cevabı: 28/4/2011 tarihinden bu yana devam eden Suriye insani krizinde ülkemize sığınan geçici koruma altındaki Suriyeli misafirlerimize 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca yürürlüğe konulan 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği'yle ilgili mevzuat çerçevesinde bakanlık, valilik ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı koordinesinde verilen her türlü eğitim, sağlık ve benzeri hizmetler hâlihazırda devam etmekte olup yapılan harcamalar Sayıştay denetimlerine tabidir.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/807) esas numaralı soru önergesinin cevabı: 2016 yılı sonu itibarıyla basın ilan kurumunda görev alanında 616 ve valiliklerin görev alanında 540 olmak üzere resmî ilan yayınıyla alakalı gazetelerin Türkiye genelindeyse sayısı 1.156'dır. Türkiye İstatistik Kurumunun yazdığı medya istatistiklerine göre 2016 yılı sonu itibarıyla yurt genelindeki gazete ve dergi sayısı toplamı 6.265 adettir. Dolayısıyla resmî ilan ve reklam yayınlamaksızın yayın hayatını sürdüren gazete ve dergi sayısı 2016 yılı itibarıyla 4.358'dir. Yerel basının desteklenmesi kapsamında Basın İlan Kurumu tarafından KOSGEB'le birlikte Yazılı Basının Dijital Reklam Piyasalarına Entegrasyonu Projesi ve muhtelif kalkınma ajanslarıyla birlikte yazılı basın işletmelerine yönelik eğitim projesi yürütülmüştür. Ayrıca gazete işletmelerinde KOSGEB yatırım ve destek programlarının tanıtımı bölge toplantıları ve İstanbul'daki yerel gazetelerin mevcut durumu ve değer zinciri göstergelerinin araştırılmasına dair çalışmalar yapılmıştır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/824) numaralı esas soru önergesi: Ülkemizde faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin faaliyet alanları toptan ve perakende ticaret, gayrimenkul, imalat sanayi, ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetleri, inşaat, otel, lokanta, elektrik, gaz ve su; tarım ve avcılık, ormancılık, madencilik ve taş ocakçılığı; sağlık işleri, eğitim ve sosyal hizmetler, kiralama, mali aracı kuruluşların faaliyetleri ile diğer toplumsal, sosyal ve kişisel hizmetler gibi

alanlardır. 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun 3'üncü maddesi kapsamında, yabancı yatırımcılar tarafından Türkiye'de doğrudan yatırım yapılması serbest olup söz konusu yatırımcılar yerli yatırımcılarla aynı hak ve yükümlülüklere tabidir. Yabancı sermayeli şirketlere denetim ve çevre yetkilerinin izlenmesi konusunda yerli firmalardan farklı bir uygulama yoktur.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/59) esas numaralı soru önergesine cevap: HES projelerinin inşaat çalışmaları sürecinde tahrip olan ve zarar gören doğayla ilgili çevreye uyum sağlayan bir arazi morfolojisinin tasarlanması ve tahrip edilen yüzeylerin bitkilendirilmesi amacıyla HES projelerinin ÇED süreci içerisinde eş zamanlı bir peyzaj çalışması yapılması da istenmektedir. Peyzaj onarım çalışmaları, inşaat süresi öncesi, inşaat sırası ve inşaat sonrası dönemde olmak üzere üç aşamada değerlendirilmekte ve raporlanmaktadır. Söz konusu raporlar, HES projelerinin ÇED inceleme değerlendirme komisyonlarında görev alan Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından onaylanmaktadır. İlgili rapor, peyzaj onarım planı ya da peyzajı eski hâline getirme planı olarak proje başlamadan hazırlatılmakta ve ÇED raporunun ekinde de yer alması sağlanmaktadır. ÇED, bir izin hükmü taşımadığından HES projeleri hakkında verilen ÇED kararları da inşaat izni yerine geçmemektedir. HES projelerinin inşaat ve işletme aşamalarında ortaya çıkabilecek etkiler değerlendirilerek gerek proje tanıtım dosyalarında gerekse ÇED raporlarında projeden kaynaklı meydana gelebilecek olumsuz etkilerin önlenmesi, alınabilecek tedbirlerin belirlenmesi ve muhtemel zararların karşılanması amacıyla gerekli çalışmalar yaptırılarak taahhütler alınmaktadır. Bununla birlikte, Bakanlığımız, hem taşra teşkilatı hem de merkezinde bulunan izleme ve kontrol birimleri "ÇED Olumlu" ve "ÇED Gerekli Değildir" kararları verilen projeler için gerek inşaat gerekse işletme dönemlerinde izleme ve kontrol çalışmaları yapmaktadır. Bu kontrol faaliyetleri sonucunda taahhütlere uymadığının tespit edilmesi hâlinde meri mevzuat uyarınca gerekli ceza ve müeyyideler ve idari yaptırımlar uygulanmaktadır.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/76) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Bakanlığımızca yayınlanan Çevre İzin ve Lisans Yönetmeliği kapsamında atık geri kazanımı ya da bertarafı faaliyetinde bulunmak isteyen ve yönetmelik kapsamında yer alan işletmelere başvuruların uygun bulunması hâlinde Çevre İzin ve Lisans Belgesi düzenlenmektedir.

Ayrıca, çimento fabrikalarının emisyon kaynakları, Sanayi Kaynaklı Hava Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği gereğince her iki yılda bir akredite kuruluşlar tarafından ölçülerek raporlanmak zorundadır. Bakanlığımızca yapılan denetimlerde bu raporlar incelenir, limit değerlerin aşılması durumunda söz konusu tesislere idari yaptırım uygulanır. Ayrıca, hâlihazırda ülkemizde bulunan tüm çimento fabrikalarının bacalarındaki emisyon değerleri anlık olarak sürekli izlenmekte ve ölçüm sonuçları Bakanlık merkez ağından takip edilmektedir. Limit aşımı olması durumunda söz konusu tesise müdahale edilmektedir. Bakanlığımız tarafından çevrimiçi izlenmesi yapılan atık yakan ya da yakmayan tüm çimento fabrikalarına ve geçici faaliyet belgesiyle Çevre İzin ve Lisans Belgesi verilmiş çimento fabrikalarına ilişkin listeler, talep edilmesi hâlinde, sayın milletvekiline de takdim edilecektir.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/95) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Bakanlığımız, gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesiyle ilgili alınacak önlemlerin seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolü sürdürerek çalışmaları yürütmekle yükümlüdür.

ÇED bir izin hükmü taşımadığından HES projeleri hakkında verilen ÇED kararları da inşaat izni yerine geçmemektedir. Bu bağlamda, diğer bütün projelerde olduğu gibi, HES projelerinde de söz konusu çevreye bırakılması muhtemel atık, emisyon ve deşarjların ilgili kriterleri sağlayacağı garanti

edilir. Bu durum da yapılan modelleme çalışmalarıyla gösterilir. Her modelleme çalışması için mutlaka en kötü durum senaryosu öngörülür ve bu durumun sonuçlarına göre varsayımlar ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Faaliyet sırasında yapılan izleme çalışmalarıyla da yönetmelikle belirlenen sınırlar içerisinde deşarj yapıldığı kontrol edilir. Bu sayede, faaliyete bağlı çevresel etkilerin makul seviyelerde kalacağından emin olunur.

Balıkesir Milletvekili Sayın İsmail Ok'un (6/104) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Balıkesir ili Dumanca mevkisinde Varaka Kâğıt Sanayi AŞ tarafından yapılması planlanan Kâğıt Üretim Tesisi ve Enerji Santrali Projesi'ne ilişkin, ÇED yönetmeliği kapsamında, 1/4/2015 tarihinde Bakanlığımıza başvuru yapılmıştır. Projenin kurulacağı alan ve projenin türü dikkate alınarak ilgili kamu kurum ve kuruşlarından inceleme, değerlendirme komisyonu oluşturulmuştur. Proje alanı 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planında sanayi ve depolama bölgesinde, 1/5.000 ve 1/1.000 ölçekli imar planında sanayi alanlarında, enerji santrali olarak planlanan alan da trafo ve enerji üretim tesis alanlarında, kömür stok sahası olarak planlanan alan da sanayi depolama alanında kalmaktadır.

Projeye ilişkin hazırlanan ÇED raporu, ilgili mevzuatlar kapsamında, inceleme, değerlendirme komisyonu üyesi kurumlar ve Bakanlığımızca değerlendirilmiş, yeterli bulunmuş, Bakanlığımızca 9/10/2015 tarihinde ÇED olumlu kararı verilmiştir. ÇED olumlu kararı, Balıkesir İdare Mahkemesi tarafından 2016/713 no.lu kararla iptal edildiğinden, iptal gerekçeleri doğrultusunda revize edilmek suretiyle yeniden hazırlanan ÇED raporu da Bakanlığımıza sunulmuştur.

Balıkesir İdare Mahkemesinin 2016/713 sayılı kararı dikkate alınarak komisyon üyesi kurum, kuruluşlar arasına Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü de eklenmiştir.

Proje kapsamında oluşturulacak emisyonların Balıkesir Havaalanına ve Havalimanına iniş-kalkış yapacak uçaklara etkisinin değerlendirilmesine yönelik olarak Hacettepe Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümüne Hava Kalitesi Kümülatif Etki Değerlendirme Raporu hazırlatılmıştır. Bahse konu projeye ilişkin 2/9/2016 tarihinde verilen ÇED olumlu kararının iptali ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin Balıkesir İdare Mahkemesinde Bakanlığımız aleyhine açılmış olan dava süreci de devam etmektedir.

Antalya Milletvekili Sayın Çetin Osman Budak'ın (6/122) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Antalya ilinde özellikle kış aylarında ısınma amaçlı yakıtlardan kaynaklanan hava kirliliğinin önlenmesi için kriterler, ilgili yönetmelik doğrultusunda mahallî çevre kurulu kararıyla belirlenmiştir. Antalya'da uyulmasına karar verilen bu değerler, belirlenmiş değerlerin iyileştirilmiş hâlidir. 2014 yılında Bakanlığımız tarafından başlatılan ve 2016 yılında tamamlanan Antalya ili içerisinde "Hava Kalitesi Ön Değerlendirme Projesi" kapsamında kirletici envanteri oluşturulmuş, emisyon yükü hesaplanmış, hava kirletici kaynaklar dikkate alınarak belirlenen noktalarda ölçümler gerçekleştirilmiş ve hava kalitesi modellemesi yapılmıştır. Proje çıktılarına göre Antalya iline ilave 4 adet daha hava kalitesi izleme istasyonu kurulumu yapılacaktır.

Bakanlığımız, ilgili yönetmelik uygulama yetkisini Antalya Büyükşehir Belediyesine vermiştir. Her türlü katı yakıtın Antalya Büyükşehir Belediyesine ait, Bakanlığımız tarafından akredite olmuş yakıt laboratuvarında analizleri yapılarak standartları sağlayanların girişine izin verilmektedir. Ayrıca doğal gaz sistemine geçişle ilgili çalışmalar da hız kazanmıştır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/144) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Niğde Kentsel Dönüşüm Projesi'nde tescilli yapılar ve mağaralar ilgili kurumlarla iş birliği hâlinde incelenmiş, soru önergesine konu olan camiler proje alanında korunmuş ve bu yapılarla ilgili herhangi bir yıkım faaliyetinde bulunulmamıştır. Ayrıca ilgili belediyeden istenen görüş yazısında -özetle-

Efendibey Mahallesi, kentsel dönüşüm projesi alan sınırları içerisinde kalan tescilli yapılarla ilgili gerekli araştırmaların yapıldığı, ilgili kurum olan Nevşehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından söz konusu parsel ve yapılar etrafında koruma sınırları getirildiği ve bu sınırların (1/1000) ölçekli uygulama imar planlarına işlendiği, il müze müdürlüğüyle koordinasyon içerisinde yıkım çalışmalarının sürdürüldüğü, alan içerisinde Fesleğen, Sürmeli, Dutlu ve Çınarlı camilerinin proje kapsamında korunacak yapılar arasında yer aldığı belirtilmiştir.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/166) esas numaralı soru önergesinin cevabı: 2001 yılından itibaren Tuz Gölü Özel Çevre Koruma Bölgesi'nde yer alan 9 akarsu ve 3 göl olmak üzere 12 noktada aylık periyotlarla fiziksel, kimyasal ve biyolojik izleme çalışmaları yürütülmektedir. Bölgedeki Altınekin, Kulu ve Zincirlikuyu arıtma tesisleri aktif hâlde çalışmakta olup faaliyete geçtikleri yıldan itibaren izleme çalışmaları da aylık olarak devam etmektedir.

Ayrıca Tuz Gölü Su Kaynakları İzleme Projesi, Tuz Gölü Yönetim Planı, Tuz Gölü Biyolojik Çeşitliliğin Tespiti Projesi de yaptırılmıştır.

Tuz Gölü'nde Üreyen Flamingo Kolonilerinin Sayımı, İzlenmesi ve Popülasyonlarının Belirlenmesi Projesi de 2016 yılında başlatılmıştır.

Sonuç olarak ortalama 60 santimetre civarında tuzlu sudan oluşan ve tuz tabakasıyla kaplı olan Tuz Gölü'nde dip çamurunun varlığına ilişkin herhangi bir tespit bulunmamaktadır.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Kanalizasyonlar nereye gidiyor? Sorayım onu da.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Tamam.

Hakikaten bir sıkıntı varsa gelin orada… Doğrusu, bana verilen cevapları okuyorum, dürüst olmak lazım.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Sayın Bakanım, 2000 yılına kadar Konya kanalizasyonu ve atık sular, fabrikadan deşarj edilen atıklar Tuz Gölü'ne aktı.

BAŞKAN – Sayın Bakan, buyurun lütfen.

Karşılıklı konuşmayalım lütfen Sayın Gürer.

Buyurun.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Ben zaten sayın vekilimizin dediğini anladım, mesajını da aldım. Bunlar, hakikaten, bana arkadaşlarımızın, teknik elemanların yazdığı bilgiler, ben bunları size aktarıyorum. Ancak bunlarla ilgili yanlış bilgi varsa, lütfen, bir telefon açın, buyurun, bir çay kahve içelim, takip edelim. Bu çevre hepimizin yani. Onun için ben özellikle sizi davet ediyorum bu konuda, bunun özelini bilen sizsiniz.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/173) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Niğde Tapu Müdürlüğünün hâlihazırdaki fiziki mekânı, diğer tapu müdürlüklerinde hizmet sunulan alanlara kıyasla daha dar ve sıkışık durumdadır, valilik konağının bitişiğinde ve merkezî bir yerde yer aldığından bugüne kadar hizmet sunumu gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak artık ihtiyaca cevap veremediği için Kırbağları Mahallesi 56 ada, 14 parselde tapu ve kadastro müdürlüklerinin ortak ihtiyacına cevap verebilecek bir taşınmaz, kurumumuza, tahsis edilmiş ve imar planlarında gerekli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. İnşa edilecek binanın yatırım programına alınmasına ilişkin, Kalkınma Bakanlığı nezdinde girişimlerde bulunulmuş, süreç hâlen devam etmektedir.

Mesleki eleman yetiştirecek okullar da şu aşamada yeterli olarak değerlendirilmektedir. Hâlihazırda Gazi Üniversitesinin dört yıllık Tapu Kadastro Yüksekokulu, bu yıl ilk mezunlarını verecek olup iki yıllık Ankara Gazi Üniversitesi Polatlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Aydın Adnan

Menderes Üniversitesi Atça Meslek Yüksekokulu, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sarıgöl Meslek Yüksekokulu, Kahramanmaraş Sütçü İmam Göksun Meslek Yüksekokulunda tapu kadastro bölümleri mezun vermeye devam etmektedir. Okullardan mezun olan öğrencilerimizin büyük çoğunluğu, KPSS puanlarına göre Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne yerleşmektedir. Ayrıca gerek eğitim müfredatının oluşturulmasına katkı yapılması gerekse mesleki dersler için eğitici görevlendirme suretiyle bu okullar Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmektedir.

Tapu çalışmalarının sorunlarına Bakanlık olarak her zaman duyarlılık gösterilmiş ve gösterilmeye de devam edilmektedir. Bu amaca yönelik olarak 2015 yılı içerisinde, çalışan memnuniyetine yönelik birkaç etaplı çalışmalar sürdürülmektedir.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/265) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Sürmene ilçesi Çamburnu Mahallesi Kutlular mevkisindeki katı atık arıtma tesisine ait havuz duvarları sahanın yapımı aşamasında mevzuata uygun olarak çizilen projelere istinaden inşa edilmiş olup söz konusu yapım işinde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğümüz tarafından gerekli kontroller yapılmıştır. Söz konusu arıtma tesisi biyolojik arıtma olduğundan bakteri ve mikroorganizmalar tarafından arıtma işlemi yürütülmekte ve su içerisindeki bakteri ve mikroorganizmalar, çöp suyu içerisindeki organik bileşikleri parçalayarak suyun arıtımının zararsız hâle getirilmesini sağlamaktadır. Dolasıyla havuz duvarının yıkılmasıyla birlikte toksik ve ağır metallerin toprağa tedavisi mümkün olmayan zararlar verdiği iddiası da doğru olmamakla birlikte, olayın meydana geldiği gün Sürmene Cumhuriyet Başsavcılığı, 2011/1285 sayılı dosyayla konuyla ilgili soruşturma başlatmıştır.

Ayrıca söz konusu suyun, çevresindeki tarım arazileri üzerinde herhangi bir kirliliğe yol açıp açmadığının araştırılması hususunda Trabzon Tarım İl Müdürlüğü tarafından yapılan analizler sonucunda ise havuzdan akan suyun tarım arazileri üzerinde herhangi bir kirlilik oluşturmadığı ve yalnızca bakır oranının tüm numunelerde yüksek çıktığı belirtilmiştir. Depolama alanının daha önceden bakır madeni olduğu düşünüldüğünde bu oranın yüksek çıkması da normal sayılmaktadır.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/266) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Sürmene Çamburnu Kutlular Düzenli Depolama Sahası, 2005 yılında ÇED olumlu belgesi almıştır. Saha ömrü yaklaşık olarak 1,5 milyon metreküp olarak planlanmış olup sahanın konik şeklinde coğrafi konumundan ötürü kademeli olarak çöp doldurdukça yukarıya doğru inşası devam ettirilerek depolama işlemlerine devam edilmektedir. Söz konusu alan içerisinde Ek 1 Lot Projesi planlanmış olup bu kapsamda 6/1/2017 tarihinde valilik oluru ile "Ek lot projesi için ÇED gerekli değildir." kararı verilmiştir.

Söz konusu tesis, ikinci sınıf düzenli depolama alanı olup evsel atıklar dışında sahaya başka hiçbir atık kabul edilmemektedir. Bu nedenle oluşan sızıntı sularının karakteristiği de evsel niteliklidir. Depolama sahasının bulunduğu bölgenin, coğrafi konumundan ötürü fazla yağış aldığı bilinen bir gerçektir. Sahaya yağan aşırı yağış miktarındaki yağmurdan ötürü oluşan sızıntı suları, arıtma tesisi kapasitesinin yetersiz kaldığı durumlarda tankerlerle derin deşarj sistemine taşınmaktadır. Yönetmelik gereğince derin deniz deşarj sistemleri de atık su arıtma tesisleri gibi bir arıtma yöntemidir. Bu itibarla çöp sızıntı suları, derin deniz deşarj sistemleri vasıtasıyla bir arıtma işlemine tabi tutularak deşarj edilmektedir.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/267) ve (6/393) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Düzenli depolama sahasında oluşan metal gazının değerlendirilmesi için Trabzon ve Rize İlleri Yerel Yönetimleri Katı Atık Tesisleri Yapma ve İşletme Birliği tarafından metan gazından elektrik üretilmesi işi 14/8/2014 tarihinde ihale edilerek 2,8 MVA kapasiteyle tesis kurulmuştur. Metan gazından elektrik üretim işini alan Zarif Enerji AŞ tarafından EPDK'den gerekli işletme izni alınarak Eylül 2015

tarihinde tesis üretime başlamıştır. Gerek tesis kurulmadan önce gerekse kurulumundan sonra depolama sahasındaki metan ölçümleri düzenli olarak yapılmakta ve elektrik üretimi gerçekleştirilmektedir. Elektrik üretim tesisi kurulmadan önce, sahada oluşan metan gazı, gaz toplama bacalarıyla toplanmakta ve "flare"le yakılarak atmosfere bırakılmaktaydı. Depolama tesisiyle birlikte, ilgili olarak, tesisin ÇED yönetmeliğindeki eşik değerleri altında kalması nedeniyle "kapsam dışı" yazısı alınmış olup EPDK'den de işletme izni alınmıştır.

Depolama sahasına yakın yerleşim yerleri konusu, tesise ait ÇED sürecinde değerlendirilmiş olup bu sürecin sonucunda işletmeyle ilgili ÇED olumlu kararı da verilmiştir.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/272) esas numaralı soru önergesi: Çevresel etki değerlendirmesi gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin ve seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolü sürdürülebilecek çalışmaları kapsamaktadır. Bakanlığımızca yeterlilik verilmiş kurum ve kuruluşlar, ÇED başvuru dosyası, ÇED raporu, proje tanıtım dosyası hazırlamak ve sunmak, ÇED olumlu kararı alınan projelerin başlangıç ve inşaat dönemine ilişkin süreçte komisyonca belirlenecek periyotlarda yatırım sürecinde kaydedilen gelişmelerle ilgili bilgilendirmeyi yapmakla sorumludurlar. Söz konusu kurum ve kuruluşlar, proje sahibi tarafından yetkilendirildiğine dair vekâletnameyle Bakanlığımızda ÇED sürecini yürütürler. Bakanlığımızca yeterlilik verilmiş kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanıp sunulan ÇED raporları, projeler konusu, yapılacağı yer ve etki alanı dikkate alınarak ilgili kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, Bakanlık yetkilileri, proje sahibi ve Bakanlıkça yeterlilik verilmiş kurum ve kuruluşlardan oluşan bir komisyon tarafından inceleme, değerlendirme sürecinden geçirilerek karar aşamasına gelir. Dolayısıyla kamuoyunda çıkan, Doğu Karadeniz'de HES'lere ait ÇED raporlarının gerçeği yansıtmayarak ekolojik dengeyi gözetmediği yönündeki iddialar asılsızdır. Söz konusu projelere ÇED yönetmeliği raporu kapsamında "ÇED olumlu" veya "ÇED gerekli değildir." kararı verilmektedir. Yalnız şu uyarıyı yapmam lazım: "ÇED gerekli değildir." cümlesi, aslında "ÇED raporuna gerek yoktur." değil, Bakanlıkça değil, ilinde verilecektir manasına gelmektedir yani ilinde müracaat edilip oradan verilenlere "ÇED gerekli değildir." raporu veriliyor.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/317) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Bakanlığımız merkez teşkilatı önceki yıllarda kiralık binalarda hizmet vermiştir. Aynı şekilde Çevre ve Şehircilik il müdürlükleri ve Tapu Kadastro taşra birimleri bütçe imkânları dâhilinde yatırım programına alınmak suretiyle kendi binalarına kavuşmaktadırlar. Bina kiralamaları, metrekare maliyetleri de belirtilmek suretiyle Başbakanlıktan izin alınarak yapılmaktadır.

Sayın Vekilimiz istedikleri takdirde, listenin tamamı kendilerine kira bilgileriyle birlikte ulaştırılacaktır.

Trabzon Milletvekili Sayın Haluk Pekşen'in (6/325) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi'ni kapsayan, İller Bankası anonim şirketi tarafından hazırlanan Trabzon ili Çaykara ilçesi Uzungöl 1/5.000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı ve 1/1.000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planı Bakanlığımızca onaylanmıştır. Söz konusu koruma amaçlı imar planının tamamı, Uzungöl Özel Çevre Koruma Bölgesi ve üçüncü derecede doğal sit alanının ve bir kısmı da Uzungöl Tabiat Parkı varlıkları sınırları içerisinde kalmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu alanda tescilli yapılar ve koruma alanları bulunmaktadır. Bu planla, tabiat ve kültür varlıklarını korurken aynı zamanda turizmi sürdürülebilir hâle getirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, planlama aşamasında birçok araştırma yapılmış, tüm kurum ve kuruluşlardan gelen görüşler dikkate alınmıştır. Yapılan

Uzungöl koruma amaçlı imar planında mevcut tarihî doku mümkün olduğunca korunmuştur. Bu amaçla yol genişlikleri, kat adetleri, imar ada şekilleri ve benzeri planlama koşulları mevcut, hâlihazır doku göz önünde bulundurularak planlanmıştır. Ancak Trabzon İdare Mahkemesinin 11/8/2016 sayılı Kararı'yla söz konusu planın yürütülmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/348) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Ulusal İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı su kaynakları yönetimi, tarım gıda güvencesi, ekosistem hizmetleri, biyolojik çeşitlilik ve ormancılık afet yönetimi ve insan sağlığı konularına odaklanılmış olup eylemlerin hayata geçirilmesine yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Bu çerçevede, 2012-2013 yılları arasında TÜBİTAK iş birliğiyle İklim Değişikliğinin Etkileri ve Uyum Konusunda Farkındalığın Geliştirilmesi Projesi yürütülmüştür. Ülkemiz, Paris Anlaşması kapsamında, küresel iklim değişikliğiyle mücadele için 2030 yol haritasını belirlemiştir. Ülkemiz, hızla gelişen bir ekonomi olarak sera gazı emisyonlarını 2030 yılında yüzde 21'e kadar, artıştan azaltmayı hedeflemektedir. Ulusal katkımıza göre 2030 yılında 246 milyon ton, 2012-2030 yıllarında ise toplam 1 milyar 920 milyon ton sera gazı emisyonu önlenmiş olacaktır.

Adana Milletvekilimiz Sayın Elif Doğan Türkmen'in (6/351) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Kozan ilçesi kentsel atık sularının arıtıldığı atık su arıtma tesisi, stabilizasyon havuzu prensibinde çalışan bir doğal arıtmadır. Stabilizasyon havuzları, organik madde giderme, alg üretimi ve oksijen temini, koliform giderme ve nitrik asit madde giderme amaçlı biyolojik arıtma ünitesi olarak dünyada yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. 1996 yılında işletmeye alınan Kozan Atık Su Arıtma Tesisi, 100 bin eş değer nüfusa göre planlanmış 22 bin metreküp gün kapasitelidir. Adana Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğümüz ve Adana Büyükşehir Belediyesi tarafından Bakanlığımızca akredite edilmiş laboratuvarlara yaptırılan analizlerde, deşarj suyunun, Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği sınır değerlerini sağladığı görülmektedir. Ayrıca, deşarj suyu direkt olarak sulamada kullanılmamaktadır. Deşarj, en yakın alıcı ortam olan Tabak Deresi'ne yapılmaktadır. Tabak Deresi, Mercimek beldesine yakın bir noktadan Ceyhan Nehri'ne bağlanmaktadır.

Yine, Adana Milletvekili Sayın Elif Doğan Türkmen'in (6/352) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından Adıyaman ili Kâhta ilçesi Belediye Başkanlığına yüzde 100 hibeyle 1992 yılında ihale edilen Kâhta Kanalizasyon Arıtma Tesisi Projesi ve kanalizasyon inşaatı için 23/12/1992 yılında GAP İdaresi ile ihaleyi kazanan MEGASAN İnşaat Sanayii Ticaret AŞ'yle sözleşme yapılarak işe başlanılmıştır. 2009 tarihli, Başbakanlık GAP İdaresi Başkanlığınca çeşitli sebeplerden dolayı sözleşmenin tasfiye edilmesi ve projenin yeniden ihaleye çıkarılması yönünde karar alınmıştır. Gelinen noktada, Bakanlığımız ile Selçuk Üniversitesi arasında imzalanan protokol çerçevesinde yürütülen Ülke Genelinde Evsel/Kentsel Atıksu Arıtma Tesislerinin Mevcut Durumunun Tespiti, Revizyon İhtiyacının Belirlenmesi Projesi kapsamında Kâhta Belediyesi atık su arıtma tesisiyle ilgili durum belirlenmiş olup, atık su arıtma tesisinin mevcut hâliyle gereken deşarj standartlarını sağlayamayacağı belirtilmiş olup 18 milyon 279 bin 121 TL proje bedelli yeni bir atık su arıtma tesisinin yapılması için çalışmalar başlamıştır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/476) esas numaralı soru önergesinin cevabı: 6306 sayılı Kanun kapsamındaki alanlarda kalan yapılar ile riskli yapıların 2863 sayılı Kanun kapsamında olması durumunda ilgili kültür varlıklarını koruma bölge kurulunun görüşü alınarak uygulama yapılır. 6306 sayılı Kanun kapsamında Niğde ilinde "riskli alan" ilanı gerçekleştirilmiş olup söz konusu alanda yer alan tescilli ve Cumhuriyet Dönemi yapılara ilişkin herhangi bir yıkım kararı bulunmamaktadır; bununla birlikte, alan içerisindeki yapıların tahliye ve yıktırma işlemlerinin yapılması hususlarında Niğde Belediyesine de geçici olarak yetkilendirme verilmiştir.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/484) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Ülkemizde bulunan doğal sit alanlarının yeniden değerlendirme sürecinde ekolojik temelli bilimsel araştırma projeleri gerçekleştirilmekte, söz konusu proje sonuçlarına ilişkin idari işlemlerin tamamlanmasının ardından doğal sit alanlarının yeni kategorileri belirlenmektedir. Millî parklar, tabiat varlıkları, parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar ve benzeri koruma statüsü bulunan diğer alanların tescil, onay ve ilanına ilişkin iş ve işlemler Bakanlığımızca yürütülmektedir. Doğal mağaraların ve doğal sit özelliği taşıyan jeolojik alanların tespiti, tescili ve korunmasına ilişkin araştırma yapılması, envanterinin oluşturulması, yönetilmesi ve korunması amacıyla Bakanlığımız ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı arasında protokol yapılmıştır. Mutlak korunması gerekli hassas "zone" kullanımının yanı sıra yerleşim, sanayi, turizm gibi sektörleri kapsayabilen özel çevre koruma bölgelerinde bahsedilen sektörlerin hassas "zone" alanlarına etkilerini minimize etmek üzere her tür ve ölçekte plan onama ve denetim yetkisi Bakanlığımıza aittir.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/504) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Söz konusu olay, 27/6/2016 tarihinde Kızılca Deresi'ne, akış olmayan kısmına yapılan illegal deşarj neticesinde meydana gelmiştir. Dere içerisine deşarj edilen sıvı atıkların Niğde Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğümüzce derhâl numune alınarak aynı gün Bakanlığımız çevre referans laboratuvarına gönderilerek karşılaştırma analizlerinin yapılması istenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, deşarjı yapılan sıvı atığın uçucu organik bileşikler, petrol türevi maddeler, organik türde kimyasal maddeler olduğu tespit edilmiştir. Numunelerin yapılan analiz sonuçlarına göre Niğde'nin merkez ilçesi Kızılca Deresi'nden alınan numune ile Özbak Geri Dönüşüm Sanayii ve Ticaret Limited Şirketinden alınan numunelerin sonuçlarının örtüştüğü tespit edilmiştir. Emniyet Müdürlüğünce yapılan tahkikat neticesinde de deşarjı gerçekleştiren kişiler belirlenmiş olup söz konusu kişilerin, adı geçen firmada çalıştıkları tespit edilmiştir. Yapılan bu tespitler uyarınca, adı geçen firmaya Çevre Kanunu'na göre 2 milyon 148 bin 132 TL idari yaptırım cezası uygulanmış, ayrıca Türk Ceza Kanunu kapsamında da kovuşturma yapılması için cumhuriyet başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/608) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Bakanlığımızca yapım çalışmaları yürütülen kamu kurum ve kuruluşlarına ait yeni binalarda yürürlükteki engellilere yönelik mevzuata uygun projelendirme yapılmakta olup mevcut kamu kurum ve kuruluşlarına ait binalarda talep edilmesi durumunda mevzuatı kapsamında gerekli incelemeler yapılarak yapılması gereken düzenlemeler ile ilgili proje ve yapım süreçleri il müdürlüğümüzle koordineli yürütülmektedir. Fiziksel çevre koşullarına ilgili idarelerce plan ve yapılaşma aşamasında engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Sadece 2016 yılı içerisinde şikâyete konu 382 adet yapı veya inşaatta mevzuat hükümleri kapsamında ilgili idarelerce imar denetimi yapılması talimatlandırılmıştır. Diğer taraftan yol, kaldırım gibi umuma açık mahallerde her türlü ulaşımı ve erişimi zorlaştıran unsurların giderilmesi için bütün valilik ve belediyeler de talimatlandırılmıştır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/665) esas numaralı soru önergesinin cevabı: KPSS 2016/1 yerleştirme sonucuna göre Bakanlığımız emrine yerleştirilenlerden 2/10/2017 tarihi itibarıyla güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması işlemleri sonuçlananlardan 56 kişinin atamaları yapılmış olup 1 kişinin güvenlik soruşturması işlemleri devam etmektedir. Başka kurumlarda çalışan 2 kişinin, kurumlarınca muvafakat verilmediğinden atamaları yapılamamıştır, 5 kişi, atanma hakkından feragat etmiştir, 3 kişi de müracaatta bulunmamıştır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/682) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Devlet Su İşleri 4. Bölge Müdürlüğü tarafından dâhilinde yapımı devam eden Niğde İl Merkezi Taşkın Koruma İkmal İnşaatı işi 5/8/2016 tarihinde ihale edilmiş olup sözleşme 18 milyon 860 bin TL bedelli olarak 9/1/2017 tarihinde imzalanmıştır. İş yeri teslimi ve işe başlanması 10/1/2017 olan mevzubahis işin bitim süresi de 26/12/2017'dir.

2/10/2017 tarihi itibarıyla Kızılca Tabakhane Deresi'nde 2.377 metre çift taraflı kârgir duvar inşaatları ile 2.105 metre çift taraflı beton duvar imalatları tamamlanmıştır. Blokaj ve taban betonu çalışmaları eş güdümlü olarak devam ettirilmekte olup korkuluk imalatları devam etmektedir. 6 adet prefabrik menfezin de yapımına başlanmıştır. Kaya Deresi inşaatının 430 metre çift taraflı kârgir duvar imalatları, taban betonu ve korkuluk imalatları tamamlanmış olup 2 adet prefabrik menfez yapımı tamamlanmıştır. Söz konusu iş, süresinde tamamlanacak olup fiziksel gerçekleşme yüzde 85'tir. Tesis tamamlandığında, Kızılca Deresi'nde Niğde-Bor kara yolundan tarihî Sarıköprü'ye kadar olan kısım, taşkın risklerinden korunmuş olacaktır.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/693) esas numaralı soru önergesinin cevabı: Ülkemiz, çok önemli çevre anlaşmalarına imza atarak çevrenin korunması ve iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında küresel sorunlara hiçbir zaman sessiz kalmayacağını göstermiştir. 2004 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne, 2009 yılında Kyoto Protokolü'ne taraf olmuştur. 2010 yılında Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi'ne, 2011 yılında Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı'nı ve İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı'nı yayımlamıştır. 21 Nisan 2016 tarihinde Paris Anlaşması'na imza atmıştır. Ülkemiz, küresel iklim değişikliğiyle mücadele için Paris Anlaşması kapsamında 2030 haritasını da belirlemiştir.

Ülkemiz, hızla gelişen bir ekonomi olarak, sera gazı emisyonlarını 2030 yılında yüzde 21'e kadar, artıştan azaltmayı hedeflemektedir. Ulusal katkımıza göre 2030 yılında 246 milyon ton, 2012-2030 arasında ise toplam 1 milyar 920 milyon ton sera gazı emisyonu önlenmiş olacaktır.

Adana Milletvekili Sayın Zülfikar İnönü Tümer'in (6/722) esas numaralı soru önergesinin cevabı: 81 ilimizin tamamında kentsel dönüşüm uygulamaları yapılmaktadır. 6306 sayılı Kanun kapsamında 52 ilimizde 216 adet riskli alan, yine, 6306 sayılı Kanun kapsamında 25 ilimizde 76 adet rezerv yapı alanı, 5393 sayılı Kanun kapsamında 28 ilimizde 116 adet kentsel dönüşüm, gelişim proje alanı, 5366 sayılı Kanun kapsamında 5 ilimizde de 9 adet yenileme alanı ilan edilmiştir. Toplamda arkadaşlar, değişik adlarla da olsa dönüşüm alanları sayısı Türkiye'de 417'dir yani.

Adana ilimizde 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun kapsamında Ceyhan ilçesi Türlübaş, Konakoğlu, Kaltakiye, Aydemiroğlu, Civantayak mahallelerinde 1 adet alan; Çukurova ilçesi Belediye Evleri Mahallesinde 1 adet alan; Seyhan ilçesi Fatih, 2000 Evler, İsmetpaşa mahallelerinde 3 adet alan; Yüreğir ilçesi Cumhuriyet, Koza ve Yeşilbağlar, Köprülü mahallelerinde 3 adet alan riskli alan olarak ilan edilmiştir. Riskli alanlarda dönüşüm çalışmalarını gerçekleştirmek üzere Adana Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Ceyhan, Çukurova, Seyhan ve Yüreğir belediye başkanlıkları geçici olarak yetkilendirilmiştir. Dönüşüm kapsamındaki iş ve işlemler, geçici olarak yetkilendirilen belediye başkanlıkları tarafından yürütülmektedir. Ayrıca, Seyhan ilçesi Fatih mahallesinde 1 adet alan; Yüreğir ilçesi Karşıyaka, Koza, Yeşilbağlar mahallelerinde 2 adet alan rezerv yapı alanı olarak belirlenmiştir. Rezerv yapı alanlarında uygulama çalışmaları gerçekleştirmek için Adana Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Yüreğir Belediye Başkanlığı geçici olarak yetkilendirilmiştir. Bu kapsamdaki iş ve işlemler, geçici olarak yetkilendirilen belediye başkanlığı tarafından yürütülmektedir.

Diğer taraftan, 5393 sayılı Belediye Kanunu uyarınca ilgili idarelerce Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Bakanlığımıza iletilen Kozan ilçesi Mahmutlu ve Yarımoğlu mahallesinde 1 adet; Seyhan ilçesi Barbaros, Bey, Döşeme, Mestanzade, Şehit Duran ve Yenibey mahallelerinde 3 adet alan, kentsel dönüşüm ve gelişim alanı olarak ilan edilmiştir; söz konusu alanlarda ilgili belediye başkanlıkları da uygulamayı yürütmektedirler.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/749) esas numaralı Sözlü Soru Önergesi'nin cevabı: Aladağlar Millî Parkı sınırları içerisinde göknar ağaçlarında meydana gelen kurumalar için Kayseri Orman Bölge Müdürlüğüyle Orman ve Su İşleri Bakanlığı 7. Bölge Müdürlüğü arasında imzalanan protokol çerçevesinde ağaçların zayıflamasına sebep olan ökse otu toplattırılmış ve 30 adet feromon tuzağı asılarak ağaçların kurumasına sebep olan göknar kabuk böceğiyle mücadele edilmektedir. Bu mücadeleler iki yıldan beri uygulanmakta olup kurumalar tamamen bitene kadar da artırılarak devam edecektir.

Özel mülkiyete konu alanlarda bulunan karaağaçlar, mikroskobik boyuttaki bir mantarın yol açtığı "karaağaç hastalığı" denilen ölümcül bir hastalıktan çok etkilenmekte olup mücadele edilmesine rağmen hastalık tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tam olarak önlenememiştir.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/786) esas numaralı Sözlü Soru Önergesi'nin cevabı: Yönetmeliğe göre, yıkım çalışmasına başlanılmadan önce yıkım faaliyetini gerçekleştirecek kişi, kuruluş veya firmaların mücavir alan sınırları içerisinde ilgili belediyeye, dışında ise mahallin en büyük mülki amirine başvurarak yıkım izni almaları zorunludur.

Yıkımı yapılacak yapıların içlerindeki geri kazanılabilir malzemelerin öncelikle ayrıştırılması ve geri kazanılması esastır. Bu çerçevede kapı, pencere, dolap, taban ve duvar kaplamaları, döşemeleri ve yalıtım malzemeleri gibi inşaat malzemeleri ile tehlikeli atıklar yıkımı yapılacak yapılardan ayıklanır ve ayrı toplanması; yıkım işlemleri sırasında gürültü, toz ve görüntü kirliliğiyle ilgili olarak yönetmelikte ayrıca belirtilen tedbirlerin alınması zorunludur.

Çalışanların sağlığını ve güvenliğini korumak amacıyla, asbest içeren malzemelerin kullanıldığı binaların yıkımı, sökümü, tamiratı ve tadilatı sırasında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan mevzuata uyulması da gerekmektedir.

Ayrıca, Bakanlığımız, 1993 yılından itibaren çevre ve insan sağlığının korunması amacıyla asbest kullanımıyla ilgili yasaklama ve kısıtlama çalışmalarını yürütmektedir. Bu çalışmalar, aşamalı olarak tüm asbest içeren ürünlerin üretimine ve bu ürünlerin piyasaya arzının yasaklanmasına ve kısıtlanmasına yönelik olarak yapılmıştır.

Son olarak, 2010 yılında asbest lifleri ve kasıtlı olarak eklenen bu lifleri içeren eşyaların imalatı, piyasaya arzı ve kullanımı da tamamen yasaklanmıştır.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Sayın Bakan, asbestli borularla içme suyu gidiyor hâlâ. Çoğu yerde asbestli borular kaldırılmadı.

MELİKE BASMACI (Denizli) – Hâlâ, Denizli dâhil. Denizli, Acıpayam, Yazır dâhil.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – İller Bankasına sordum, "var" dedi.

MELİKE BASMACI (Denizli) – Yeni döşeniyor, geçen hafta gördüm daha.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Şöyle Değerli Başkanım, değerli milletvekilleri; ilçelerde, illerde ve beldelerde altyapı yapma işi, bir taraftan SUKAP projesi kapsamında belli nüfusun altındakilerin yüzde 50'si hazineden bağış, hibe olarak, diğer taraftan İller Bankasından kredilendirilerek yapılmaktadır. Ancak bütün belediye başkanı arkadaşlarımızın aynı duyarlılıkta olup, başka türlü işleri bırakarak önce eğer hakikaten asbestli su borusu varsa…

MELİKE BASMACI (Denizli) – Var.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – …insan olarak, sorumluluk taşıyan bir adam olarak önce koşup buraya gelmesi lazım. Öyle bir adam varsa lütfen gelsin.

MELİKE BASMACI (Denizli) – Size gönderelim mi Sayın Bakan?

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Yani geriden yuvarlak bir şekilde söylemenin bir manası kimseye yok.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Hükûmet de müdahale etsin.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Asbestli su borusu hâlâ bir belediye başkanının beldesinde var ve insanlara su veriyorsa o belediye başkanını Allah ıslah etsin.

MELİKE BASMACI (Denizli) – Ya geçen hafta döşendiyse…

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri…

MELİKE BASMACI (Denizli) – Geçen hafta döşendiyse size gönderelim mi Sayın Bakan?

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, karşılıklı konuşmayalım lütfen.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Gönderin, hakikaten, kimse o arkadaş gelsin ben yardımcı olayım ona. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

MELİKE BASMACI (Denizli) – Denizli Acıpayam Yazır kasabası…

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Ona ben yardımcı olacağım, söz veriyorum herkesin huzurunda. Şu anda zaten İller Bankasında krediler bir tek su, kanal vesaireye veriliyor. O yüzden, arkadaşlarımızdan kimin varsa sıkıntısı gelsin, ben bekliyorum.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/793) esas numaralı Sözlü Soru Önergesi'nin cevabı: Bakanlığımız görev alanları dâhilinde değerlendirilen projelerden kamu yararı kararı gerekçesiyle ÇED raporu aranmayan veya gerekli görülmeyen proje bulunmamaktadır. Bununla birlikte, kamu yararı kararı alınan projelerde de ÇED Yönetmeliği kapsamında gerekli iş ve işlemler yerine getirilmektedir. Diğer taraftan, ÇED sürecinin uygulanmasına ilişkin yasal yükümlülükler ÇED Yönetmeliği kapsamında düzenlenmiş olup Bakanlığımıza veya çevre ve şehircilik il müdürlüğüne yapılacak başvuruyla tüm projeler için proje bazında herhangi bir ayrım gözetilmeksizin yönetmelikle belirlenmiş hükümlere uyulması yasal bir zorunluluktur. Dolayısıyla hiçbir ÇED raporunun mahkeme kararıyla yok sayılması ve projelerin bu şekilde faaliyete geçmesi de mümkün değildir.

Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/795) esas numaralı Sözlü Soru Önergesi'nin cevabı: Türkiye'de hava kalitesi, şu anda 249 sabit, 4 adet mobil hava kalitesi ölçüm aracıyla günde yirmi dört saat süreyle ve saatlik sonuçlarla izlenmektedir. Isınma kaynaklı başlıca hava kirleticileri olan partikül madde ve kükürtdioksit 81 ilde 223 noktada ölçülmektedir. Hava kalitesinin daha az belirsizlik ve daha çok parametrede ölçülebilmesi açısından hava kalitesi ölçüm istasyonu sayısının 330 olması hedeflenmektedir. AB direktifleri 2008 yılında ulusal mevzuata aktarılmıştır. 2008 yılından beri hava kalitesi sınır değerleri kademeli olarak azaltılmaktadır. Partikül madde ve kükürtdioksit parametreleri için AB sınır değerlerine 2019 yılında ulaşılacaktır. Ayrıca hava kalitesi ölçüm sonuçlarına göre topoğrafik durumu, meteorolojik koşullar, kirletici kaynaklarda meydana gelen değişimlere bağlı olarak saatlik, günlük ya da aylık olarak sürekli değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle "en kirli" ya da "en temiz iller" şeklinde sıralama yapmak söz konusu işin tekniği açısından doğru ve güvenilir bir yaklaşım olmadığından böyle bir sıralama Bakanlığımızca da yapılamamaktadır. Ancak Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliği çerçevesinde yayımlanan 2013/37 sayılı Bakanlığımız genelgesi kapsamında illerimizden hava kalitesini iyileştirmeye yönelik eylemlerin yer alacağı temiz hava eylem planlarını hazırlayarak Bakanlığımıza göndermeleri talep edilmiştir. Bu kapsamda temiz hava eylem planları Bakanlığımıza ulaştırılmıştır. Eylem planları kapsamında illerde kirliliğin kaynağında azaltımına ve hava kalitesinin korunmasına yönelik eylemler belirlenmiş olup

süreç Bakanlığımızca takip edilmekte ve periyodik olarak izlenmektedir. Çalışmalar taşra teşkilatımız koordinasyonunda hem yerel yönetimler hem de mahalli çevre kurulları aracılığıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği hâlinde yürütülmektedir.

Evet, Niğde Milletvekili Sayın Ömer Fethi Gürer'in (6/821) esas numaralı Sözlü Soru Önergesi'nin cevabı: Burada sabırla bizi dinleyen milletvekillerine müjde olsun, son cevap arkadaşlar.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Keyifle dinliyoruz Sayın Bakan.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Okurum, bir daha baştan başlarım Mahmut Bey.

Kentlerde yapılan kat yükseklikleri imar planı kararıyla belirlenmektedir. Çevre düzeni planlarında yerleşmenin gelecekteki nüfus projeksiyonu öngörülmektedir. Çevre düzeni planlarına uygun olarak yapılan nazım imar planlarında ise nüfus yoğunlukları belirlenmektedir. Planlarda nüfus yoğunluğu, alanın ve bölgenin özelliğine, coğrafyasına, ekonomik ve sosyal gelişimine, dokusuna, risklere ve diğer özelliklerine göre oluşmaktadır. Bunun için bölge veya alan kapsamında araştırma, etüt ve veriler elde edilmektedir. Uygulama imar planlarında da belirlenen nüfus yoğunluğuna göre kat yükseklikleriyle ilgili kararlar alınmaktadır. Uygulama imar planlarında alanın özelliğine göre bazı yerler az katlı, bazı yerler de çok katlı öngörülmektedir. Uygulama imar planlarının bazılarında ise emsal verilerek, yüksekliği serbest bırakılmak koşuluyla, kat yüksekliği ruhsat aşamasında belirlenmektedir. Yapıların yüksekliklerine genel olarak herhangi bir kısıtlama getirmek yerine, yukarıda belirtildiği gibi imar planlarıyla yapı yüksekliklerinin belirlenmesi alanın özelliği açısından daha uygun olacaktır. Ancak Bakanlığımızca yayınlanan yönetmeliklerde yatay yapılaşmayı özendiren hükümler vardır. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin "İmar planı değişiklikleri" başlıklı 26'ncı maddesinde, plan değişikliğiyle plana verilen kat adedinin veya bina yüksekliğinin artırılması hâlinde karşılıklı bina cepheleri arasında asgari mesafe koşulu getirilmesi öngörülmektedir. Bu hükümle, kat yüksekliğini artıran plan değişiklikleri sınırlandırılmıştır.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Bir yerde 5 katlı, bir yerde 55 katlı binalar var Sayın Bakanım, özellikle İstanbul'da.

BAŞKAN – Sayın Yedekci, lütfen…

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Niğde'de bile 16 kat.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Kişiye özel imar veriliyor. Nasıl oluyor bu işler? Hiç bunlara cevap vermiyorsunuz Sayın Bakanım.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Şimdi vereceğim, sürem var.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Hadi, bekliyoruz.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Niğde'de bile 16 kat oldu Sayın Bakanım.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Bu hükümle, kat yüksekliğini artıran plan değişiklikleri sınırlandırılmıştır.

Ayrıca, aynı maddede genel olarak, kat adedi veya bina yüksekliğini artıran imar planı değişikliklerinin, yörenin yerleşim yerleri, dokusu ve kimliği dikkate alınmak suretiyle, şehrin veya alanın yakın çevresinin silüeti, yapıların güneşe göre cephesi ve yönlenmesi özelliklerini olumsuz yönde etkilememesi esas alınarak yapılması öngörülmüştür.

Değerli Başkanım, benim cevaplarım bunlar ama vaktim olduğu için sadece arkadaşlarımızın sorduğu bir soruya da burada cevap vererek huzurlarınızdan ayrılmak istiyorum.

Şimdi, imar planlarının yapılması hususunda 1/100.000'liklerin yapılması Bakanlığımıza ait. 1/100.000'liklerden kasıt nedir? Belki de ilgisi olmayan arkadaşların sadece öğrenebilmesi açısından söylüyorum, planın ana karakterleri, nerenin konut olacağı, nerenin tarım alanı olduğu, nerenin ticaret alanı olabileceği, nerede ne kadar nüfus yoğunluğunun yer alabileceği gibi ana plan kriterleri bizim Bakanlığımız tarafından belirlenir. Bu planlar daha sonra ilgili şehirlerin meclisine gönderilir. 1/5.000'likleri büyük şehirlerde büyükşehirler yapar ama bizim 1/50.000'lik ve 100.000'liklere uygun olarak yaparlar. Yani bizim tarım alanı olarak belirlediğimiz bir yeri onların konuta açma imkânları yok veyahut da tersini yapma imkânları da yok. Ana planlamaya karakter olarak aykırı düşecek bir planlama yapamazlar. Ben kuralları söylüyorum sadece, bunların ara ara delindiğine de şahit oluyoruz da…

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Biz uygulamaları soruyoruz Sayın Bakan.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Sizin şikâyetçi olduğunuz konulardan ben de şikâyetçiyim. Müsaade ederseniz, söyleyeyim ben.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Üsküdar Kirazlıtepe ne olacak Sayın Bakanım?

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Onu da söyleyeyim, peki. Olur, olur efendim.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Teşekkür ederim.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Gaziosmanpaşa'yı da söylerseniz.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Sonra 1/1.000'likler ilçelere gider. 1/1.000'likler ilçelere gittikten sonra ilçeler de, 1/1.000'likler yapılırken onlar da 1/5.000'liğe aykırı düşmemek üzere plan yaparlar. Arada git geller olur, itirazlar olur; nihayetinde, en sonunda 1/100.000'liklere herkes uymak zorunda kalır. Ancak -Bakanlık olarak- bir Bakan olarak ben en azından iki senedir herhangi bir şehre gidip de resen bir plan yapmıyorum, eline tapusunu alıp gelen insanların tapusunu eline tutuşturup geri gönderiyorum. Sadece riskli alan ilan ettiğimiz yerlerde, kentsel dönüşüm alanlarında yetki bizde olduğu için, çevrenin imarını aşmayacak şekilde, oradaki riskli yapıları da dönüştürebilecek şekilde bir planlamaya gidiyoruz. Çoğu zaman da ilgili belediye başkanı arkadaşlarımızdan emsalleri de sorarak yapıyoruz.

Burada yetki kimde? Büyükşehir meclisinde, ilde, ona bağlı olan ilçelerde. Orada meclis üyeleri, kendi şehirleriyle ilgili, eğer yüksek katlı yapmak istiyorlarsa ona kendileri karar veriyorlar ama konut alanları içerisinde karar veriyorlar.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – 6306 sayılı Kanun'la belediyeleri baypas ettiniz ya Sayın Bakanım.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Bunu tek tek incelemek lazım. Yani, bir yerde eğer hakikaten 5 katlılar var da birisi 15 katlı dikilmişse…

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Öyle dikildi Niğde'ye.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – …oradaki vatandaşın kendi belediyesine dönüp "Ne iş arkadaş?" diye sorması lazım, çok açık olarak ifade ediyorum ben bunu.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Sayın Bakanım, 6306 sayılı Kanun'la belediyeleri baypas ettiniz.

BAŞKAN – Sayın Yedekci…

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) - Bakanlık olarak siz veriyorsunuz kat yüksekliklerini.

BAŞKAN – Sayın Yedekci, lütfen… Usule uygun… Bakın, ikaz ediyorum sizi ama dinlemiyorsunuz ve usule aykırı bir tavır içindesiniz. Lütfen…

Buyurun Sayın Bakan.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Bu konularda fikir teatisinde bulunmak üzere değerli arkadaşlarımızı ben her zaman Bakanlığa bekliyorum. Bir tane bizim Bakanlıktan usule aykırı olarak gönderilen, hiçbir şekilde kanuni olmayan, rant sağlayan bir yükselti verildiğini kimse gösteremez; çok net söylüyorum bunu. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Kirazlıtepe'yi de bir anlatabilir misiniz Sayın Bakan, Üsküdar Kirazlıtepe…

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Kirazlıtepe, İstanbul'da Fikirtepe, Armutlu, bunun dışında birçok alanda kentsel dönüşüm projeleri takip ediliyor. Aslında, doğrusu, o ilin büyükşehir belediyesi ve ilgili ilçe belediyesinin oturarak oradaki vatandaşlarla…

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Bizimki istifa etmiyor.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Gülay Hanım, ne olur ya, durun ya, sohbet ediyoruz ya. Vallahi bir şey anlamıyorum söylediğinizden, kusura bakmayın da. Cevap vereceğim ama anlamıyorum ki cevap vereyim.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Şöyle diyorum, niye anlamıyorsunuz Sayın Bakanım…

BAŞKAN – Sayın Bakan…

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – İnsanların mülkiyet hakları gasbediliyor diyorum, niye anlamıyorsunuz?

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Ya, şu Fikirtepe'yi, Kirazlıtepe'yi soruyor Mahmut Bey, onu anlatıyorum. Siz niye karıştırıyorsunuz ya?

BAŞKAN – Sayın Bakan, bir konuya açıklık getirmek istiyorum: Şu aşamada eğer sorulara vereceğiniz cevaplar bittiyse size sadece yazılı soru veren sayın milletvekillerimiz soru sorabilir.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Sadece iki cümle söyleyip ayrılıyorum efendim, bitti benimki.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Kirazlıtepe önemliydi Başkanım, özür diliyorum.

BAŞKAN – Sadece onlar soru sorabilir.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Evet, İstanbul'un birçok yerinde yapılan dönüşümlerde ve Türkiye'deki dönüşümlerde benim temel prensibim şu: Dönüşüm esas. Deprem ülkesiyiz, hazırlık yapmalıyız. Bunun için de ben sanki başımı koydum, her alanda uğraşıyorum, savaşını da veriyorum. Gidip Bakanlık olarak bire bir proje ortağı olarak, çözüm ortağı olarak girdiğim yerler oluyor. Bunları niye yaptığımı hepiniz biliyorsunuz zaten.

Birkaç temel prensibim var; bir: Yerinde dönüşüm esas. Vatandaşın evini yıkıyorsak eğer oradan vermek esas; iki sokak bu taraftan, iki sokak öbür taraftan, fark etmez.

İkincisi: Orada bir vatandaşın eğer evi varsa her birini ev sahibi yapabilmek için çırpınıyorum. Ufak tefek borçlandırmalar olabilir, ufak tefek, yerine göre, arsasına göre, üstündeki binaya göre değerlendirmelerde borçlandıracağımız alan bulunabilir ama benim şahsi olarak ve temsil ettiğim Bakanlığın da şu andaki temel prensibi, ikinci prensibi de, evi yıkılan herkesi ev sahibi yapmak prensibi.

Kirazlıtepe'yi de yakından takip ediyorum. Daha önceden gelişmiş bir ortam var. Oradaki insanların bir kısmının arsası olmadan 3 katlı, 4 katlı ev yaptıklarına şahidiz. Hiç arsa yok kendinde. Bakın, arsa hazinenin, mülkiyet hazinenin, 4 katlı ev yapmış, 4 kardeş oturuyor. Veyahut da zeminde

30 metre yeri var ama 100 metreden 3 kat ev yapmışlar, oturuyorlar. Veyahut da bir vatandaş gelmiş, 500 metre arsası var, üzerine bir tane ev yapmış, oturuyor. Şimdi, bu adamlara hangi kriterlere göre ev vereceksiniz? Birisi işgalci, 4 katlı; birisi 30 metrenin yerine 100 metre yapmış, işgalci, 4 kat evi var; birisi, 500 metre arsası var, üzerinde bir tane evi var.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Sorun ne biliyor musunuz?

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Bunların bütün kriterlerinin tek tek belirlenip doğru ve adaletli şekilde şahıslara evlerini verebilme hususunda büyük bir gayret var. Oradaki en çok niza çıkaran grup… Vatandaşı suçlamak için söylemiyorum, onlarla ben oturdum, görüştüm, yine gidip görüşeceğim, biraz önceki söylediğim prensipleri de uygulamaya çalışacağım, yani kimin evi yıkılıyorsa oradan ev sahibi etmeye çalışacağım, ayrı bir şey. Ancak vatandaş diyor ki: "Ben hazineye de yapsam, burada 4 katım var benim. İşgalciyim ama evimi vereceksin." En çok niza da oradan çıkıyor.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Onu demiyor. Sayın Bakanım, diyor ki: "Fikirtepe'de sen metrekaresine 11 bin TL veriyorsan, benim Kirazlıtepe Boğaz manzarası, deniz görüyor, bundan daha fazla vermen lazım. Fikirtepe deniz görmüyor." Çünkü Kirazlıtepe'de 3.500 TL veriyor.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Mahmut Bey, şöyle, oradaki gelişmeleri yakından takip ediyorum.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Peki, birlikte toplantıya gidebiliriz, bakın, ona da varım.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Herkesi ev sahibi yapmaya gayret ediyorum. Gelin, özel sohbette görüşelim. Meclisin huzurunu fazla işgal etmeyelim.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum efendim. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Çok teşekkür ederiz Sayın Bakan, sağ olun.

Birleşime beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 18.11

BEŞİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 18.19

BAŞKAN: Başkan Vekili Ayşe Nur BAHÇEKAPILI

KÂTİP ÜYELER: Özcan PURÇU (İzmir), İshak GAZEL (Kütahya)

BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 2’nci Birleşiminin Beşinci Oturumunu açıyorum.

Sözlü soru önergelerinin cevaplandırılmasına ayrılan bir saatlik süreden yedi dakika kalmıştı.

Şimdi kalan sürede kısa açıklama talebinde bulunan sözlü soru önergesi sahiplerine yerlerinden söz vereceğim.

Sayın Gürer…

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Teşekkürler Sayın Başkan.

Sayın Bakanın verdiği yanıtlardan dolayı teşekkür ederim ama sorularımızın tamamına içerik olarak istediğimiz yanıtları verdiğini söyleyemem. Ülkemizde küresel ısınma etkisi mevsimlik değişimlerle dengesizliklere yol açmaktadır; dolu, don, sel olarak ciddi zarar vermektedir. Su kaynakları doğru kullanılmamaktadır, doğa yeterince korunmamaktadır, çevre kirliliği gerektiği gibi önlenmemektedir. Küresel ısınmaya karşı katı önlemlerin alınması gereklidir. ÇED raporları dikkate alınmamaktadır. Niğde ilinde Akkaya Barajı çok ciddi bir çevre felaketidir. On yıldır yalnız konuşulmakta ve ne yazık ki çözüm üretilmediğinden koku Niğde ve Bor’u sarmıştır, suyun içinde canlı yaşamaz durumdadır, kent de risk altındadır. Niğde Belediyesinin yapacağı arıtma, sorunu çözemeyecektir.

Ayrıca, şans oyunları, nişasta bazlı tatlandırıcılarla ilgili Bakanın yanıtlarını da yetersiz buluyorum. Ülkemizde şans oyunları artık insanların yuvasını yıkacak biçimde yokluk ve yoksullukla yöneldikleri bir alan olmuştur. Bunun daraltılması ve önlenmesi gerektiğini düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Sayın Pekşen…

HALUK PEKŞEN (Trabzon) – Sayın Bakan, açıklamalarınıza çok teşekkür ediyorum.

Bilmiyorum, Bakanlığınız döneminde hiç Trabzon’a gittiniz mi ama lütfeder Trabzon’a gelirseniz -gerçekten gelmenizi de çok isterim; eğer kabul ederseniz ben de sizin yanınızda refakat ederim, rehberlik de yaparım- bu, size verilen bilgilerin ne derece gerçek dışı olduğunu bizzat gözünüzle görürsünüz. Hatta Sayın Bakan, bence lütfedin bir Trabzon’a gelin, hiçbir söylemeyeyim, bir Uzungöl’ü görün, bir Çamburnu’nu görün, bir Yomra ilçesini görün, bir Trabzon merkezi görün.

Bir de 18’inci madde uygulamasının bir kamulaştırma bedeli ödememek için nasıl kötü niyetli kullanıldığını bizzat yerinde görmenizi tavsiye ederim. Sayın Bakan, sizi Trabzon’a bekliyoruz, bu söylediklerinizi, bu anlattıklarınızı yerinde görmenizi tavsiye ediyoruz.

Teşekkür ediyoruz.

BAŞKAN – Teşekkür ederim ben de.

Sayın Tümer…

ZÜLFİKAR İNÖNÜ TÜMER (Adana) - Sayın Bakan, kentsel dönüşüm projelerinde plan yapma ve uygulama yetkisi Bakanlığınızda tabii. Bunları geçici olarak belediyelere verdiğinizi ifade ettiniz. Örneğin Adana Köprülü Mahallesi’nde Bakanlığa sunulan proje iki yıl sonra onaylanabildi. Kentsel dönüşüm projelerinin bir an evvel hayata geçmesi adına bu yetkileri büyükşehir belediyelerine vermeniz gerektiğini düşünüyorum.

Kimisi Bakanlığınızca kimisi TOKİ ve ilçe belediyeleri eliyle hayata geçirilmeye çalışılan Adana Yüreğir Sinanpaşa, 2016 yılından bu yana metruk binalarla dolmaktadır. Onun yanı sıra Göl Mahallesi, Gürselpaşa, İsmetpaşa, Kışlak, Başak, Karacaoğlan, Yavuzlar, Akıncılar, Serinevler Mahallesi kentsel dönüşüm alanları da gelişim adına bir süreç beklemektedir ama maalesef bir ilerleme kaydedilmemektedir. Bu konuda ilginizi bekliyoruz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Budak...

ÇETİN OSMAN BUDAK (Antalya) – Sayın Bakan, verdiğiniz cevaplar için çok teşekkür ederim.

Antalya'nın hava kirliliğiyle ilgili yaptığınız açıklamalara da teşekkür ediyorum ama çözüm o açıklamalarınızın içinde maalesef yok. 4 hava ölçüm istasyonu daha kurulacağı söyleniyor. Antalya'nın iklimini biliyorsunuz. Bütün günün ortalamasını alan sonuçlar gerçek hava kirliliğini göstermiyor. Antalya'daki iklim, ancak akşamdan itibaren yakılan kalitesiz katı yakacaklardan dolayı nefes alınamaz durumda, astım hastalıkları çok arttı. Sadece hava kirliliğinden dolayı önemli sağlık problemlerinin olduğu Antalyalılar tarafından bilinmekte. O yüzden Antalya'ya yapılabilecek en önemli destek, Antalya'da bir an önce doğal gaz hatlarının tamamlanması. Antalya'nın sınırlarına kadar gelen doğal gaz, mahallerine maalesef inemedi. Antalya'nın özellikle kenar mahallelerinde doğal gaz yatırımını yapabilecek bir güce sahip olmayan, ekonomik anlamda güce sahip olmayanlar var; birincisi bu.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ÇETİN OSMAN BUDAK (Antalya) – Efendim, çok kısa kaldı.

BAŞKAN – Buyurun.

ÇETİN OSMAN BUDAK (Antalya) – İkincisi de Antalya'ya yapılacak kömür yardımlarının da 5.500 kalorinin altında değil, minimum 7.500 kalorinin üstünde olması gerekiyor. Sizin bir talimat vermeniz yeterli. Bu denetimler sıklaştırılırsa nispeten bu konuyla ilgili sıkıntıyı ortadan kaldırırız.

Yine bir konu var Antalya'da: Özellikle taş ocaklarıyla ilgili bütün Türkiye'den çok ciddi sorunların size de iletildiğini biliyorum. Antalya'da Kayabaş köyünde, Korkuteli sınırlarında, Fethiye yoluna sıfır, kara yoluna sıfır bir taş ocağı var ve bu taş ocağında patlamalı çalışmalar yapılıyor. Bu çalışmayla yoldan geçen araçlara ve yakınında bulunan köye taş yağmuru oluyor. Patlama esnasında köylüler boşaltılıyor, köyler boşaltılıyor, patlama yapılıyor. Yolun sınırındaki olan yerde tarım, özellikle de sera tarımı söz konusu ve buradaki insanlar son derece mağdur ve çözüm üretilemedi maalesef.

Çok vahşi bir şekilde yapılan taş ocağı konusunu da bizzat size buradan iletmek istedim. Bu konularla ilgili sizin de görüşlerinizi almak isterim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Bakan, buyurun.

Kürsüden de cevaplayabilirsiniz, yerinizden de, tercih sizin.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Ben de söz istemiştim Sayın Başkan ama.

BAŞKAN – Siz sözlü soru önergesi vermediğiniz için…

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Verdim.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Kayseri) – Yoktu, Gülay Hanım'ın sorusu yoktu.

BAŞKAN - Bu birleşimde cevaplandırılacak soru listesinde sizin sorunuz yok Sayın Yedekci.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Birkaç tane soru verirseniz Gülay Hanım, kesin konuşursunuz.

GÜLAY YEDEKCİ (İstanbul) – Çok verdim.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Bende yoktu.

Efendim, Niğde Atık Su Arıtma Tesisini dedi herhâlde milletvekilimiz, orada arkadaşlarla sohbet ederken…

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Akkaya Barajı.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Akkaya Barajı, tamam.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Çevre felaketi.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Buradaki bilgilerin bir kısmıyla ilgili benim malumatım olan konular var, bir kısmıyla da bana verilen bilgileri burada aktardım ben. Arkadaşlarımız bunlardan tatmin olmamış olabilirler. Eğer mümkünse, kürsüden randevulaşmak ayıp ama cuma günü burada olan arkadaşlarımızı belli bir saatte bekliyorum. İlgili uzmanları çağıracağım, sizleri dinleyeceğiz orada, beraberce konuşacağız, şehirlerimizdeki sıkıntıların ne olduğunu tespit edip yüz yüze konuşacağız.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Saat kaçta Sayın Bakanım?

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – On bir iyi mi arkadaşlar? Bu konuda sıkıntısı olan arkadaşları cuma günü on birde bekliyorum. Beraberce, hangi konu olursa olsun, ilgili uzmanları çağıracağım oraya.

Trabzon'la ilgili de Değerli Vekilim, hakikaten gelirseniz memnun olurum. Uzungöl'den ben de şikâyetçiyim, onları beraber konuşalım.

BÜLENT YENER BEKTAŞOĞLU (Giresun) – Yaylalar…

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Ayder Yaylası'nda mesela bir çalışma başlattık.

BÜLENT YENER BEKTAŞOĞLU (Giresun) – Bütün yaylalar.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Şöyle söylemek istiyorum: Ayder'de başlayan bu çalışmada, oradaki konutlar nerede olacak, otoparklar nerede olacak, yolların yeni konumu, kaçak yapıların hâlihazırdaki durumu, bütün bunların yıkılıp yeniden yapılabilmesiyle ilgili orada yeni bir koruma amaçlı imar planı çıkarıyoruz, çıkmak üzere. Çıktığı zaman da bire bir uygulayacağımız bu projeler bütün yaylalarda üç aşağı beş yukarı aynı eksen üzerinde devam edecek. Bu aynısı…

BÜLENT YENER BEKTAŞOĞLU (Giresun) – Yıkım başlamış.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) – Tabii, başka çaremiz yok, başka türlü temizleyemeyiz zaten.

BÜLENT YENER BEKTAŞOĞLU (Giresun) – Ama izin vermeseydiniz keşke efendim, hem yapılıyor…

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANI MEHMET ÖZHASEKİ (Devamla) –Bana mı soruyorsunuz? Otuz yıldır, kırk yıldır yapılıyor, orada geleneksel yapılar var. Yani, şu andaki bina stokundaki çirkinlik için, son üç beş yıllık birine, belediye başkanına falan hamle etmek doğru değil; bu, bizim kültürümüz, orada yaşayan insanların kültürü. Kimseyi de suçlamak adına söylemiyorum ama bu bizim sorunumuz, hep beraber çözüm bulmak doğru diye düşünüyorum.

Kentsel dönüşüm projelerinde, doğru, yetki bizim Bakanlığımızda, planlama yetkisi bizde. Büyükşehir belediyeleri bu konuda istediklerinde kendilerine yetkiyi veriyoruz ama geçici olarak veriyoruz. Şundan dolayı: Bize getirecekleri evraklarda eğer eksiklik olursa tamamlaması için yeniden kendilerinden istiyoruz. Bizdeki inceleme süresi taş çatlasa bir ay sürüyor, öyle iki sene falan sürmez ama herhangi bir şekilde orada zemindeki sıkıntıyı veya üstteki yapılarla ilgili sıkıntıyı, orada deprem riski olan yapıları tespit etmeyip bize gelip bir dilekçeyle "Burada kentsel dönüşüm yapacağım, hadi izin verin." diyorsa öyle bir şey yok, on sene de olsa bekler o ama evrakları tamamlaması için mecburen süreler veriyoruz, geldikten sonra da işin planlaması geliyor. Mesela, İstanbul'da gelen kentsel dönüşümlerle ilgili 1 milimetre yoğunluk vermemek adına çırpınıyorum âdeta, vermiyorum da. Ancak, bazen öyle şeyler var ki vatandaşın ev sahibi olabilmesi için ufak tefek artışlar yapıyoruz, kurtarabilmesi için, adamın orada ev sahibi olabilmesi için; çok ufak tefek. Şimdi, Adana gibi, Kayseri gibi -kendi şehrimi de söyleyeyim- yerlerde bazen belediye başkanı arkadaşlarımız bizden yetkiyi istiyorlar, geçici değil de devamlı verirsek hiç ummadığınız şekilde gökdelenler dikiyorlar. Bazı belediye başkanı arkadaşlar, "Ya, burada kentsel dönüşüm yapacağım, şehrimi geleceğe hazırlayacağım, hem mimari açıdan çok güzel bir şey olacak hem de aynı zamanda depremsellik açısından şehrim burada çok daha rahat bir ortama kavuşacak." diye düşünmesi gerekirken "Buradaki dönüşümden ben kaç para kazanırım? Üstten ne kadar daha alırım? Belediyeme ne gelir?" Kendisine demiyorum. Bu çirkinlikler başlayınca imar rezaletleri ortaya çıkıyor. O zaman diyoruz ki: "Kardeşim, dosyanı hazırla getir, bak geçici olarak sana yetkiyi verdik, sen buradaki imar planlarını yap, getir bir göreyim." Emin olun, tek tek -nihayetinde yirmi bir yıl belediye başkanlığı yapmış arkadaşınızım- başına geçiyorum, belediye başkanını da çağırıyorum "Şu doğru olmuş mu ya?" diyorum. Hangi partili olursa olsun, hiç önemli değil "Şu olmaz kardeşim, vallahi olmaz." diyorum, iyilikle gönderiyorum, yeniden yapmasını istiyorum. Gece gündüz bununla uğraşıyoruz, geçici yetki vermemizin tek sebebi bu, başka bir sebebi de yok arkadaşlar.

Antalya'daki hava kirliliğiyle ilgili hakikaten sizin tespitiniz doğru Sayın Vekilim. Buraya eğer doğal gaz gelmezse -aynı şekilde başka Anadolu şehirlerinde bunu çok yaşadık- o kirlilikten kurtulmak çok kolay değil. Hava kirliliğini önleyebilmenin birinci yolu yakıtlar, ikincisi toplu ulaşım araçlarının -bizim bildiğimiz gibi- raylı sistemlere, elektrikli araçlara dönmesi, yapılacak kontroller, sonra evlerde yakılan yakıtlar, sırayla geliyor bu iş. Bunların yetkisini biz Antalya Büyükşehir Belediyesine devrettik, daha önceden devredilmiş bir yetkiden bahsediyorum. Orada kontroller yapılıyor ama daha da sıklaştırılmasında fayda var diye düşünüyorum.

Bunun dışındaki özellerle ilgili cuma günü saat 11.00'de Bakanlığımıza arkadaşları bekliyorum. Bire bir bu konuları konuşalım, yerinde tespit yapalım.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum efendim. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim.

Soru önergeleri cevaplandırılmıştır.

Sayın Gök, söz talebiniz var.

VII.- AÇIKLAMALAR (Devam)

31.- Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Meclisin en önemli denetim mekanizmalarından olan sözlü soruların Anayasa değişikliğiyle 2019'dan sonra artık uygulanmayacak olmasına ilişkin açıklaması

LEVENT GÖK (Ankara) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, görüldü ki sözlü soruların cevaplandırılması ve bunun Meclis açısından bir denetim olarak kullanılması ne kadar yararlı oluyor. Milletvekilleri yöreleriyle ilgili sorunları bakana iletiyorlar, bakanla da karşılıklı görüşerek bir anlamda sorunların gündeme gelmesini temin ediyorlar. Meclisin en önemli denetim mekanizmalarından olan sözlü sorular, bildiğiniz gibi, Anayasa değişikliğiyle artık 2019'dan sonra uygulanmayacak. Doğal olarak bunu kayda geçirmek açısından ifade ettim. Mecliste en önemli denetim mekanizmalarından bir tanesinin ne kadar yararlı olduğunu bugün bir kez daha tespit etmiş olduk. Bunu da bu Anayasa değişikliğini gerçekleştirenlere ithaf ediyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Yazılı önergeler var, başka denetim yolları var, onlar denenebilir Sayın Gök.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Yazılıya yanıt çok gelmiyor.

BAŞKAN – Gündemin "Özel Gündemde Yer Alacak İşler" kısmına geçiyoruz.

Bu kısmın 1'inci sırasında yer alan, Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla -Anayasa'nın 98'inci, İç Tüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca- Kurulan (10/2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18) esas numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun 399 sıra sayılı Rapor'u üzerinde genel görüşmelere başlıyoruz.

X.- KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

A) KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

1.- Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (10/2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18) (S. Sayısı: 399) (x)

BAŞKAN – Komisyon yerinde.

Hükûmet yerinde.

İç Tüzük'ümüze göre Meclis Araştırması Komisyonunun Raporu üzerindeki genel görüşmede ilk söz hakkı önerge sahiplerine aittir. Daha sonra, İç Tüzük'ümüzün 72'nci maddesine göre siyasi parti grupları adına birer üyeye, şahısları adına iki üyeye söz verilecektir. Ayrıca istemleri hâlinde komisyon ve Hükûmete de söz verilecek. Bu suretle Meclis araştırması komisyonu raporu üzerindeki genel görüşme tamamlanmış olacaktır.

Konuşma süreleri komisyon, Hükûmet ve siyasi parti grupları için yirmişer dakika, önerge sahipleri ve şahıslar için onar dakikadır.

Komisyon raporu 399 sıra sayısıyla bastırılıp dağıtılmıştır.

Şimdi, rapor üzerinde söz alan sayın milletvekillerinin isimlerini okuyorum: Önerge sahibi adına Kocaeli Milletvekili Sayın Fatma Kaplan Hürriyet, Adana Milletvekili Sayın Meral Danış Beştaş konuşacaklar. Hükûmet adına Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Betül Sayan Kaya

---

(x) 399 S. Sayılı Basmayazı tutanağa eklidir.

konuşacaklar. Siyasi parti grupları adına ise Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Aydın Milletvekili Sayın Deniz Depboylu, Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Şırnak Milletvekili Sayın Aycan İrmez, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Tekirdağ Milletvekili Sayın Candan Yüceer, Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Düzce Milletvekili Sayın Ayşe Keşir konuşacaklardır. Şahsı adına ise Aydın Milletvekili Sayın Deniz Depboylu ile Burdur Milletvekili Sayın Bayram Özçelik konuşacaklardır.

Şimdi, ilk olarak, önerge sahipleri adına Kocaeli Milletvekili Sayın Fatma Kaplan Hürriyet'i kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Kaplan Hürriyet. (CHP sıralarından alkışlar)

Süreniz on dakika.

FATMA KAPLAN HÜRRİYET (Kocaeli) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu hakkında görüşlerimizi bildirmek üzere söz almış bulunmaktayım. Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, Komisyonun çalışma usulleriyle ilgili Genel Kurula bilgi aktarmak istiyorum. Komisyon çalışmaları devam ettiği müddetçe yurt içi ve yurt dışında, yurt içindeki değişik illerde yapılan birçok toplantıyı büyük bir özenle ve özveriyle takip ettik. Araştırma konusuyla ilgili birçok konuda görüşlerimizi ve çözüm önerilerimizi sunmaya gayret gösterdik. Ancak, bu toplantılarda verdiğimiz katkılar, öneriler, ne yazık ki Komisyon raporuna gerektiği kadar yansıtılmadı.

Komisyon çalışmaları kapsamında alınan birçok karar, AKP'nin çoğunluk sayısına dayalı olarak, muhalefet partisi üyelerinin görüşü alınmadan hayata geçirildi. Özellikle çalışma planlamaları, dinlenecek uzman kişilerin seçimi, ziyaret edilecek şehirler ve bu şehirlerdeki dinlenecek uzmanların kimler olacağı konusunda Komisyon toplantılarında tartışılmadan kararlar alındı.

Farklı şehirlerdeki ziyaretlerde çok sayıda uzman ve alanında sosyal çalışmacılar ile yerel uygulayıcılardan çok kapsamlı bilgiler alındı. "Bu bilgilerin harmanlanması ve raporda nasıl yer verileceği konusunda tüm Komisyon üyeleriyle birlikte kafa yoralım ve raporu hepimizin hemfikir olacağı şekliyle oluşturalım." dediğimiz hâlde, maalesef, bu taleplerimiz dikkate alınmadı.

Kısacası, uzlaşma ve iş birliği konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmediğini üzülerek söylemek zorundayız. Örneğin, bizim talebimiz doğrultusunda görüşleri alınmak üzere davet edilen hukukçu ve kadın hakları aktivisti Hülya Gülbahar, Hükûmeti eleştirdiği gerekçesiyle şiddet yüklü bir dile maruz bırakıldı, hatta toplantıdan kovuldu.

Yine, Komisyonun nisan ayı içinde İstanbul'da gerçekleştirilen toplantısında, yine Hükûmeti eleştirdiği için, toplantıya davet edilen çocuk hakları savunucusu bir sivil toplum kuruluşu temsilcisine bazı Komisyon üyeleri tarafından kullanılan dil ve saldırgan üslup Komisyon çalışmalarına da gölge düşürmüştür.

Sonuç olarak, görüşlerin özgürce ifade edilemediği ve buna olanak sağlanmadığı Komisyon toplantılarının sağlıklı sonuçlar üretebildiğini söyleyebilmek, ne yazık ki olanaksızdır değerli arkadaşlar.

Raporu detaylı incelediğimizde görülecektir ki raporun ilk 260 sayfasının yaklaşık 200 sayfası genel olarak Hükûmet programını ve AKP'nin yerel uygulama ve projelerini anlatmaya, tanıtmaya dönük hâle gelmiştir. "Biz Hükûmet olarak ne kadar çok çalışıyoruz, kadın ve çocuklara yönelik çok sayıda projemiz var." demek adına bu raporda bu kadar geniş yer ayrılmıştır Hükûmet programına.

Peki bu kadar çok önleyici, koruyucu ve yaptırıma dayalı Hükûmet programı ve projeleri vardı da neden boşanmalar artıyor? Neden öldürülen ya da şiddet gören kadın sayısı artıyor? Neden istismara uğrayan çocuk sayısı artıyor? Demek ki yanlış giden bir şeyler var, demek ki bunların dışında daha etkin önlemlerin alınması şarttır diye düşünüyoruz. Raporda olumlu şekilde ifade edilen önemli hususlar da var ancak bunların büyük bir kısmı ne yazık ki hep eksik bırakılmış.

Sizlere Komisyonda yer alan bazı istatistikleri sunmak istiyorum. Türkiye'de en düşük kaba evlenme hızı binde 9,84 gösterilirken kaba boşanma hızı binde 2,77. Avrupa Birliği oranlarına baktığımızda, Türkiye'nin en çok evlenen ülkeler arasında, boşanma oranları itibarıyla da yine boşanma sayılarının en az olduğu ülkeler arasında olduğunu rahatlıkla görebiliyoruz. Komisyonda sunum yapan araştırma şirketlerinin verdiği bilgiler ışığında da boşanma oranlarının gelecekte de düşük olacağı anlaşılmaktadır. Yani bizim bu Komisyonda asıl olarak konuşmamız gereken konu boşanma değildir değerli arkadaşlar, çünkü Türkiye'nin boşanmayla ilgili aslında çok da sorunu yoktur. Türkiye'de asıl mesele boşanamama sorunudur. Evlenme kadar boşanma da normal bir süreçtir, boşanma bir tabu değildir; aile bireylerinin mutsuz ve huzursuz olduğu hâlde evliliklerini her koşulda sürdürmelerini beklemek sağlıklı aile açısından doğru bir yaklaşım asla değildir. Asıl tartışmamız gereken ve çözüm bulmamız gereken konular kadını ve erkeği boşanmaya iten nedenlerdir, boşanma süreçlerinin bizim ülkemizde ne kadar sancılı olduğudur. Bu sancılı süreçte zarar gören kadın ve çocukların nasıl korunacağıdır konuşmamız gereken konular.

Türkiye'nin taraf olduğu Kadının Statüsü Komisyonu 60'ıncı Oturum Sonuç Bildirgesi'nde "Ailenin güçlü olması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıyla mümkün olur. Eşitliğin sağlandığı aile kurumunda bireyler güçlü kişiliklere sahip olur." denilmektedir. Ancak şu anda konuştuğumuz bu raporun geneline baktığımızda toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına yeterince vurgu yapılmadığını görüyoruz. Bu, rapordaki en temel eksikliktir değerli arkadaşlar. Toplum içerisinde kadının güçlendirilmesiyle desteklenmemiş aile politikalarının uygulamaya konulması yaşanan sorunları da elbette ortadan kaldırmayacaktır. Taraf olduğumuz sözleşmeler kadınların kalıplaşmış rollerin içine sıkıştırılmaması, bu kalıpların değiştirilmesi için üye ülkelere görevler yüklerken, bu raporda bu konulara yer verilmemiş olması yine büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkıyor.

Komisyon raporunda, ailenin güçlendirilmesine eğitim müfredatında yer verilerek tüm okul hayatının içine yerleştirilecek şekilde planlanması gerekliliği belirtiliyor. Bu, olumlu bir yaklaşım ancak bu komisyon raporunun üzerinden on yedi ay geçtikten sonra bakıyoruz ki yeni bir müfredat hazırlanıyor ve bırakın kadının güçlendirilmesini, ikinci hatta üçüncü plana atıldığını görüyoruz bu yeni eğitim müfredatında. Yine hatırlayın, bu raporun açıklanmasının ardından, altı ay sonra, o dönemin Adalet Bakanı Sayın Bekir Bozdağ Meclisin gece saatlerine kadar süren bir çalışma gününde "cinsel istismar suçunda mağdur ile failin evlenmesi hâlinde fail hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya cezanın ertelenmesine imkân veren düzenleme" diye bir önerge koydu önümüze. Gerekçe olarak da "Bu komisyon çalışmaları kapsamında, küçük yaşta yapılan evlilikler sonucu oluşan mağduriyetler var, bu mağduriyetleri gidermeliyiz." dediler ama önergeyi incelediğimizde ne yazık ki bu gerekçeyle hiçbir alakası yoktu. Küçük kız çocuklarının tecavüzcüsüyle zorla evlendirilmesinin önünü açacak facia bir önergeydi. Neyse ki muhalefetin oluşturduğu dik duruş ve peşinden gelen toplumsal muhalefetle birlikte bu önergede geri adım atıldı.

Raporun bütününe baktığımızda, değişik kurumlarca hayata geçirilen ya da uygulanması planlanan eğitim programlarından bahsedilmiştir ama bu eğitim programlarının, ne hikmetse, hep tek taraflı, sadece kadının eğitilmesine dönük programlar olduğunu görüyoruz. Hatta, Şanlıurfa'ya benim de katıldığım bir ziyaret esnasında orada, Şanlıurfa'da bize sunum yapan uzman arkadaş şöyle bir cümle kurmuştu:

“Kadınlara yasal hakları konusunda verdiğimiz eğitimler neticesinde kadını bilinçlendiriyoruz ama bir süre sonra eşiyle arasında ufak bir sorun çıktığında ‘Bak, seni boşarım; bak, tazminat haklarım da var, ben haklarımı öğrendim.’ gibi erkeğin tehdit olarak algıladığı diyaloglar yaşanıyor ve bundan dolayı da zaman zaman şikâyetler geliyor.” Yani bu bize gösteriyor ki eğitimler tek taraflı olmamalıdır, tüm bireylerin eğitilmesi önemlidir. Özellikle tarladaki, kahvedeki, camideki, fabrikadaki erkeğin eğitimi, bilinç düzeyinin yükseltilmesi bu açıdan daha da önem kazanmaktadır. Durum böyle olmasına rağmen ne yazık ki raporda bu tür sosyal olgulardan hiç bahsedilmemiş, hatta raporun bir yerinde “Kadınların haklarını öğrenmeleri boşanmaları artırıyor.” diye de bir cümle kullanılmış ama detaylandırılmadığı için ne kastedildiği anlaşılmamış ve yanlış yorumlara da sebep olacak bir cümledir. Bu örneklerde de gördüğümüz gibi, bu raporun ruhu, sorunların tespiti ve getirilen öneriler bütünsel bakış açısını ortaya koymaktan uzaktır. Bu rapor içerisinde belirtilen eğitim müfredatının kadını ötekileştiren bir hâle dönüştürmesi, kız çocuklarını tecavüzcüsüyle evlendirmenin kıyısına getirmesi açısından oldukça sakıncalı bir hâl almıştır değerli arkadaşlar.

Ayrıca, raporun “Boşanma Süreci Danışmanlığı Hizmetine İlişkin Öneriler” başlıklı bölümde, ASP ile Adalet Bakanlığı arasında yapılacak protokolle, boşanma davası açmak isteyen çiftlere boşanma öncesi danışmanlık hizmeti zorunlu hâle getirilmesi şeklinde bazı öneriler sunulmaktadır. Bunun da altyapısı detaylandırılmadığı sürece oldukça sakıncalı sonuçlara sebep olacağını düşünüyoruz. Aile danışmanlığı hizmetlerinin taraf olduğumuz sözleşmeler, CEDAW ve İstanbul sözleşmeleri ilkeleri doğrultusunda mutlaka hükümler ihtiva etmelidir diye düşünüyoruz.

Bir de, ara buluculuk sisteminden bahsedilmektedir. Hollanda ve Almanya’ya yaptığımız ziyaretlerde boşanma sürecinde ara buluculuk sisteminden bize bahsetmişlerdi ama bu raporda geçen ara buluculuk ile yurt dışında bize verilen ara buluculuk birbirinden tamamen farklı uygulamalardır. Bu konular da mutlaka dikkat edilmesi gereken şeylerdir diye düşünüyorum değerli arkadaşlar.

Uzun sözün kısası, her cümlesi farklı bir alana saptırılan, cinsiyet ayrımını körükleyen, çocuk yaşta evlilikler konusunda herhangi bir önlemin alınmasına iştirak etmeyen, kadına yönelik şiddetin yok edilmesine yönelik bir yaptırımı bulunmayan bu rapora asıl düşülecek şerh, bu raporun toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak şekilde yeniden ele alınması, aksi takdirde kabul edilmemesine yönelik olacaktır. Aile Bakanlığının 2016 yılındaki hiçbir hedefini gerçekleştiremediğini kendi raporuyla açıklamasını da hatırlatarak bu komisyon raporunun yeniden gözden geçirilmesini istemek de en doğal hakkımızdır diyorum.

Genel Kurulu saygıyla selamlıyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Kaplan Hürriyet. (CHP sıralarından alkışlar)

Önerge sahipleri adına şimdi de Adana Milletvekili Sayın Meral Danış Beştaş konuşacaklar.

Buyurunuz Sayın Danış Beştaş. (HDP sıralarından alkışlar)

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Adana) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; önerge hakkındaki konuşmamı iktidardaki partinin kadın hak ihlallerine yönelik karnesiyle ilgili yapmak istiyorum, zaten grubumuz adına Şırnak Milletvekilimiz Aycan İrmez bizim şerhimiz doğrultusunda rapora ilişkin düşüncelerimizi ifade edecektir.

Değerli milletvekilleri, bilmem farkında mısınız ama bugün bir kadın milletvekilimizin, Siirt Milletvekilimiz Sayın Besime Konca’nın vekilliği düşürüldü. Oradan başlayalım. Bu, vekilliği düşürülen dördüncü kadın milletvekilimiz. İlkin, Eş Genel Başkanımız Figen Yüksekdağ’la başladı, sonra Diyarbakır Milletvekilimiz Nursel Aydoğan, sonra Van Milletvekilimiz Tuğba Hezer, bugün de Siirt Milletvekilimiz Besime Konca’nın milletvekilliği düşürüldü, bir de Faysal Sarıyıldız vardı, bir erkek vekilimizin de vekilliği düşürüldü.

Aslında, bu düşürme kararı AKP'nin kadın düşmanlığının ilanıdır, ilanlarından bir tanesidir. Besime Konca'nın yargı sürecini yakından izleyen biri olarak şunu söyleyeyim: Ceza verilen dosyada ne var biliyor musunuz? Besime Konca bir cenaze töreninde tek cümle söylüyor: "Sevgili Batman halkı, hepinizi saygıyla selamlıyorum." Dosyadaki iddia bu ve bununla ilgili Besime Konca üç defa gözaltına alındı, iki defa tutuklandı.

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, lütfen… Bir uğultu var salonda.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Devamla) - Mahkeme "Ceza verin." talimatını aldığı için o kadar büyük bir hızla yargılamayı sürdürdü ki iki üç ay içinde iki yıl altı aylık bir ceza verdi "Batman halkı, sizi selamlıyorum." dediği için ve istinafta ne kadar kaldı biliyor musunuz; bir hafta. Bir hafta istinat mahkemesi tarafında, bölge adliye mahkemesi tarafından onandı çünkü emir büyük yerdendi. Daha Batman Ağır Ceza Mahkemesine karar gelmeden Anadolu Ajansı ve yandaş medya "Besime Konca'nın kararı onandı." diye haber ilettiler. Çünkü yine emir büyük yerdendi. İşte, bu, AKP'nin kadın düşmanlığının alanlarından biridir. Biz, Halkların Demokratik Partisi olarak hem Meclisteki kadın oranını hem belediye başkanlıklarındaki kadın oranını hem belediye meclis üyeliklerindeki kadın oranını yükselten bir partiyiz. Biz, demokratik siyasette hayatın her alanında olduğu gibi kadınların temsilini olmazsa olmaz bir olgu olarak ve esas olarak görüyoruz. İşte, bu, kadınlara yönelimin, HDP'ye yönelimin önemli bir parçası olarak görülmesi gereken bir olgu.

Tabii ki, kadına düşmanlık sadece bununla sınırlı değil. Daha dün Hatun Ana'nın cenazesini gömdürmediler, Ankara'da gömdürülmedi. "Annelerin gözyaşı akmasın." diyen iktidar şimdi "Ananızı gömemezsiniz." diyor. Irkçılığı, faşizmi, ayrımcılığı öyle bir aşamaya getirdiler ki, artık annelerimizi gömemez hâle geldik.

Başka bir kadın, Taybet Ana -burada çok söyledik- bir hafta cenazesi Silopi'de sokakta çocukların gözü önünde bekletildi.

Yine, Cemile Çağırga, 13 yaşında bir çocuk; Cizre'de öldürüldükten sonra, annesi, "Çocuğumun cenazesi bozulmasın." diye bir hafta dipfrizde bekletti. Cemile Çağırga'nın annesi bunu anlatıyor.

Selamet Menteş Nusaybin'de kendi balkonunda Kanaslarla, büyük silahlarla öldürüldü.

Yine, Erciş'te Hediye Ataman güvenlik güçlerince kendi evinin içindeyken yakıldı, yakılarak öldürüldü. Bu Meclis gündeminde defalarca söylenmesine rağmen hiç kimse, iktidar bunu dikkate almadı.

Peki, başka neler var? O kadar uzun ki… Şu anda Ayşe Öğretmen gündemde. Ayşe Öğretmen "Çocuklar ölmesin." dediği için bir yıl üç ay hapis cezası aldı. Ve şu anda hamile, çocuğunu cezaevinde doğuracak. Yine kadına düşmanlık, yine faşizm her yerde kol geziyor.

Bizim Muş Milletvekilimiz Burcu Çelik. 3 yaşında Asmin isminde bir çocuğu var. Bir milletvekili ve şu anda çocuğundan ayrı yaşıyor, çocuğuna annesi bakıyor ve Asmin, bir hafta cezaevinde kaldıktan sonra psikolojisi bozuldu, artık kapalı yerlere girmek istemiyor. İşte, bu politikanın dışa yansıması bu şekilde oluyor değerli arkadaşlar. Kadına yönelik şiddet yüzde 1.400 artarken, bu, şiddete dâhil edilmiyor. Hâlbuki hayatın her alanında kadına yönelik şiddet, kesinlikle AKP'nin kadına yaklaşımıyla doğrudan bağlantılı tesis ediliyor.

Yine, belediye eş başkanlarına kayyum atanması ve kadın belediye eş başkanlarının tutuklu olması da kadın düşmanlığının başka bir göstergesidir. Yüzlerce kadın merkezi, belediyelerimize bağlı olan kadın merkezi, yine AKP iktidarı tarafından kapılarına kilit vuruldu, sığınaklar kapatıldı.

Şimdi, gelmişler, diyorlar ki…

BAŞKAN – Sayın Danış Beştaş, bir dakika…

Sayın milletvekilleri, lütfen sessizliğimizi koruyalım, rica ediyorum.

Buyurun.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Devamla) – Süremden gitti ama herhâlde verirsiniz.

BAŞKAN – On beş saniye veririm.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ (Devamla) – Peki, nedir? Yani bunun temelinde yatan ne? Aslında, bunu, iktidardaki partinin yetkilileri her fırsatta söylüyorlar.

Sadece birkaç örnek: Mehmet Şimşek, "Kadınlar iş aradığı için işsizlik yüksek." demişti.

Yine, Fatma Şahin, "Medya olayları abartıyor, kadına yönelik şiddet algıda seçicilik." demişti.

Melih Gökçek, "Anası tecavüze uğruyorsa neden çocuk ölsün?" demişti.

AKP'nin Genel Başkanı, Münevver Karabulut cinayetinde tarihe kara bir not düşmüştü, "Yalnız bırakılan ya davulcuya ya zurnacıya…" demişti.

Vecdi Gönül, "Türk kadını evinin süsüdür." demişti.

Yine, "Kadınsa o da iffetli olacak, mahrem, namahrem bilecek, herkesin içerisinde kahkaha atmayacak, bütün hareketlerinde cazibedar olmayacak." demişti.

Recep Akdağ, dönemin Sağlık Bakanı "Tecavüze uğrayan doğursun, gerekirse devlet bakar." demişti. Ne tesadüf, bugün kadına yönelik şiddeti, istismarı meşrulaştıran bir yasa tasarısı İçişleri Komisyonunda görüşülürken bir kadın vekilimizin vekilliği talimatla düşürüldü hem de Meclisin ilk iş gününde. Bu da şu mesajı veriyor: "Biz bu politikalarımızda devam edeceğiz." Kadınlar ölmeye devam edecek, kadınlar siyasetten dışlanmaya devam edecek, kadınlar işsizlikle boğuşmaya devam edecek, kadınlar şiddet görmeye devam edecek. Bir yandan da "Boşanmayı önleyelim." adı altında, tıpkı müftülüklere nikâh kıyma yetkisi verilmesi gibi, alttan alta da asıl ideolojik yaklaşımı sergilediklerini görüyoruz, biliyoruz, bunu yaşıyoruz ama buna karşı biz tabii ki susmayacağız, bizi bu alanlardan asla dışlayamayacaklar. Biz sadece Mecliste temsiliyet yapan bir partinin mensupları değiliz. Bizler evden, işten, tarladan, fabrikadan geliyoruz; yalnızca Mecliste değiliz, her yerdeyiz. Bizi Millet Meclisinden atabilirsiniz ama Besime Konca'nın vekilliğini düşüremezsiniz. Şu anda internete bir göz atın, yüz binlerce insan "Besime Konca bizim vekilimizdir." diyor. Evet, bizim vekilimizdir, diğer vekillerin düşürülmesinde olduğu gibi. AKP iktidarı tarihe, aynı zamanda, en çok vekil düşüren, faşizmi tahkim ederken bir partiyi tasfiyeye yönelen, kadın düşmanlığını ayyuka çıkaran ve inanç ayrımını yok sayan, ayrımcılığı körükleyen bir parti olarak geçecek.

Peki, gerçekten buna karşın kadınlar susuyor mu? Bizler susacak mıyız? Hayır. Halkların Demokratik Partisi olarak kadın politikamız hayatın her alanında devam edecek ve biz kadın oranlarını, kadın temsiliyetini, kadın-erkek eşitliğini, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için bütün gücümüzle, bütün inancımızla bu alanda mücadele etmeye devam edeceğiz. Bu konuda susanların, burada vekillikler düşürülürken bu konuda tek söz etmeyenlerin de tarih karşısında vebali çok ağır olacak. "Biz oy verdik, oy vermedik." tartışmasını tarih dinlemeyecek, tıpkı Deniz Gezmiş idamında oy verenlerin hâlâ hesabını veremediği gibi.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum. (HDP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Şimdi Hükûmet adına Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Fatma Betül Sayan Kaya konuşacak.

Buyurun Sayın Sayan Kaya. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

Süreniz yirmi dakika.

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI FATMA BETÜL SAYAN KAYA (İstanbul) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; yüce Meclisimizi ve heyetinizi saygıyla selamlıyor, böyle önemli bir konuda hassasiyet göstererek aramızda bulunan, katkı veren tüm milletvekili arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlarla ve aile kurumunun güçlendirilmesiyle ilgili olarak kurulan Meclis araştırması komisyonumuz ülkemiz adına değerli bir çaba sarf ederek bu raporu hazırladı. Ben, Komisyon Başkanımıza, Komisyon üyelerimize, ayrıca katkı sunan akademisyenlere, kamu görevlilerine ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerine teşekkür ediyorum.

Aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik her türlü çaba, esasen ülkemizin sağlam ve aydınlık geleceğini teminat altına almak için atılmış çok değerli bir adımdır. Biz, güçlü Türkiye'nin yolunun güçlü ailelerden geçtiğine inanıyoruz ve buna yönelik her türlü tedbiri titizlikle almaya gayret ediyoruz. Bakanlıkların yeniden yapılandırılması sürecinde Bakanlığımızın isminin "Aile ve Sosyal Politikalar" olarak belirlenmesi de asla tesadüfi bir tercih değildir.

Burada bir hususun altını özellikle çizmek isterim. Aile kurumunun güçlendirilmesi ve aileye yönelik tehditlerin ortadan kaldırılması için elbette yasal ve idari olarak alınması gereken önlemler var ve biz bu önlemleri eksiksiz yerine getirmeye gayret ediyoruz. Ancak şu gerçeği de unutmamalıyız: Aileyi güçlendirmek, bu kurumu tehdit eden unsurları ortadan kaldırmak hukuki bir mesele olduğu kadar aynı zamanda da bir zihniyet meselesidir. Dünyanın en ağır yasalarını, en mükemmel kanunlarını çıkarabilirsiniz ancak gerekli zihniyet dönüşümünü sağlayamadığınız takdirde bu yasalar kâğıt üzerinde kalmaktan öteye gitmez. Biz bu bakımdan gerekli zihinsel, ahlaki ve tarihî kodlara sahip olan bir medeniyet olmakla övünüyor ve bu medeniyeti sağlam ve güçlü aileler üzerine kurmaya gayret ediyoruz. Sahip olduğumuz bu geleneğin aksine, zaman zaman karşı karşıya kaldığımız şiddet olaylarını da büyük bir üzüntüyle karşılıyoruz. Bu olaylara asla bireysel vakalar olarak bakmıyor, her bir olayın sonuna kadar üzerine gidiyor ve takipçisi oluyoruz.

Bu vesileyle, geçtiğimiz günlerde bir magandanın, bir eşkıyanın saldırısına uğrayan kardeşime ve onunla birlikte şiddete uğrayan tüm kadınlara geçmiş olsun dileklerimi iletmek istiyorum. Her zaman olduğu gibi bu konunun da sıkı bir takipçisi olarak bu failin kısa sürede yakalanmasını sağlayan emniyet güçlerimize teşekkür ediyorum.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın her fırsatta ifade ettiği gibi kadına şiddet insanlığa ihanettir. Aile kurumunu ele aldığımız bu önemli oturum vesilesiyle, aile bütünlüğünün önündeki en önemli engellerden biri olan kadına şiddetle mücadelede Hükûmetimizin, Bakanlığımızın kararlılığını da vurgulamak ve bu mücadelede herkesin desteğini beklediğimizi ifade etmek istiyorum.

Biz kadına karşı şiddeti insanlığa karşı bir suç olarak görüyoruz ve bu anlayışla da gereken her türlü tedbiri almanın mücadelesi içindeyiz. Konunun ideolojik ayrıştırmalara, yaşam tarzı tartışmalarına ve gündelik siyasi kaygılara alet edilmeden ele alınmasının, meselenin çözümü noktasında elzem gördüğümüz bir husus olduğunun da altını çizmek istiyorum.

Bugün maalesef Kastamonu'dan üzücü bir haber aldık. Bu müessif olay sonucunda bir kadın cinayete kurban gitti. Hepimizi derinden sarsan bu menfur olayla ilgili tüm tahkikatı yapacak ve sonuna kadar takipçisi olacağız.

Değerli arkadaşlar, başta da ifade ettiğim gibi aile kurumunun güçlendirilmesini biz ülkemiz için bir gelecek meselesi olarak görüyoruz. Çünkü bireylerin psikolojik, sosyal ve fiziki ihtiyaçlarının karşılanması, bunun yanında toplumsal değerlerin aktarılması ve neslin devamının sağlanması bakımından ailenin önemi çok büyük. Birey ve toplum için üstlendiği fonksiyonlar bakımından aile, yeri doldurulamayacak bir kurum. Bu nedenle, aile kurumunun korunması, desteklenmesi ve güçlendirilmesi hayati bir öneme sahip. Üstelik, dünyada yaşanan hızlı değişim ve bu değişimin sonuçları aile kurumu üzerinde daha da hassas olmamızı gerektirmekte.

Raporda aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen sorunlu alanlar olarak ailede yoksulluk, iş gücüne katılım, iş ve aile hayatının uyumlaştırılması, şiddet, engelli üyenin varlığı ve çocuğun durumu gibi hususlara dikkat çekildiği görülmekte. Bu nedenle, konuşmamda özellikle bu hususlarda hükûmetlerimizin sosyal politikaları, geliştirilen ve uygulanan hizmet modelleri hakkında genel bilgiler verip konuya ilişkin görüşlerimi de paylaşmak istiyorum.

Hükûmet olarak on beş yıl evvel çıktığımız yolda temel ilkemiz "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın." ilkesi oldu. Bu kapsayıcı temel felsefe, Hükûmetimizin ve Bakanlığımızın bütün çalışmalarında yol haritası olmuştur ve bu yol haritası doğrultusunda ülkemiz önemli mesafeler katetti. Bu yol haritasının öncelikli başlıklarından biri, doğal olarak sosyal devlet ilkesidir. İhtiyaç sahibi tüm vatandaşlarımız için Bakanlık olarak toplumun tümünü kapsayan sosyal yardım ve sosyal hizmet politikaları geliştirdik. 2016 yılı itibarıyla 32 milyar liralık bir bütçeyi sosyal yardıma ayırdık, bu kaynağı ihtiyaç sahiplerine dağıttık. 2002 yılında ihtiyaç sahibi ailelerimizin sadece 4 yardım türünde temel ihtiyaçları karşılanırken 2017 yılı itibarıyla 34 farklı yardım türünde ailelerimizi destekliyoruz. Bu kapsamda, ihtiyaç sahibi ailelerin gıda, yakacak, barınma, eğitim gibi temel ihtiyaçlarını karşılıyor, ayrıca eşi vefat etmiş kadınlara, muhtaç asker ailelerine her ay düzenli yardımlar yapıyoruz. Diğer yandan, 2015 yılının Mayıs ayında Doğum Yardımı Programı başlatılarak annelere 300 lira ile 600 lira arasında değişen tutarlarda ödeme yapmaya başladık. Böylece, dinamik nüfus yapısının korunması yolunda da önemli bir adımı atmış olduk.

Sosyal yardım programlarımızı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarıyla ülke genelinde tüm il ve ilçelerde kurulu bulunan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarımız aracılığıyla yürütüyoruz.

Sosyal yardım programlarımızı Bakanlığımız tarafından geliştirilen Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi üzerinden takip ediyoruz. Sistemin diğer ilgili kurumların veri tabanıyla entegrasyonunda teknik altyapımızı tamamladık. Böylece, sosyal yardım işlemleri daha da hızlanacak, ayrıca yardımlarda mükerrerliklerin önüne geçeceğiz. Bu sistem altyapımızı kullanarak artık sosyal yardım artı dönemini başlatıyor, vaka yönetiminin ilk aşamasına geçiyoruz. Böylece, sosyal yardım için müracaat eden kişilerin sosyal incelemeleri neticesinde tespit edilen ihtiyaçları karşılanacak, aynı zamanda da birbiriyle ilişkili ancak farklı kurumlar tarafından müdahale gerektiren sorunlara ortak müdahaleyi sağlayacak kurumlar arası iş birliğini, yapıyı da kuracağız.

Yoksullukla mücadele alanında da çok önemli gelişmeler kaydettik. Günlük 4,3 doların altında yaşayan nüfusumuz 2002 yılında yüzde 30 iken 2015 yılında bu oran yüzde 1,5'a düşmüştür. 2006 yılından itibaren de kişi başı günlük harcaması 1 doların altında kalan insanımız kalmamıştır.

Bakanlık olarak sosyal yardım ve istihdam bağlantısının kurulmasına da özellikle önem veriyoruz. Devletten sosyal yardım alan hanelerde yaşayan çalışabilir durumdaki bireylerin istihdamı hâlinde bir yıl süreyle işveren sigorta priminin Bakanlığımız tarafından üstlenildiği düzenlemeyi gerçekleştirdik. Bu düzenleme, 2018 yılı başında yürürlüğe girecek. Önümüzdeki dönemde istihdam dostu sosyal yardım modellerine öncelik vereceğiz.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; aile bütünlüğünün korunmasında kadının güçlendirilmesi son derece önemli. Bu nedenle, geliştirdiğimiz ekonomik destek mekanizmalarında hak sahibi doğrudan kadınlar olarak belirlendi. Bunun bir sonucu olarak düzenli yardım sağlananların yüzde 76'sı kadınlardan oluşmakta. Ayrıca, sosyal yardımlar yıllık proje desteği uygulamasında hak sahibinin kadın olduğu projelere ek kota uyguluyoruz, düzenli geri ödeme yapanların da son bir yıllık ödeme tutarını almıyor, onlara hibe ediyoruz. Yine, yoksulluğun önlenmesi kapsamında, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle kadınlara mikro kredi uygulamasıyla iş yapmaları için mali kaynak sağlıyoruz.

"Kadın" ve "yoksulluk" asla yan yana gelmesini istemediğimiz iki kavram. Bu nedenle, kadın istihdamını ve kadınların girişimci olmasına yönelik her adımı destekliyoruz. Ülkemizde, işveren ve kendi adına çalışanlar içinde kadınların oranı yüzde 14,6. Bu oranı hiç yeterli bulmuyor ve hedefi yüzde 50 olarak koyuyoruz. Kadın girişimciler için iş kurma sürecinde önlerine çıkan engelleri aşmalarına yardımcı olmak üzere kadın iş geliştirme merkezlerini kurduk. Kredi garanti kurumlarına sağlanacak hazine desteği konusunda pozitif ayrımcılık içeren düzenlemeler yaptık. KOSGEB Girişimcilik Destek Programı'ndan daha fazla faydalanabilmelerine yönelik kota getirdik. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı kapsamında projelerine ayrıcalıklar tanıyoruz. Hükûmet programlarımız ve temel politika belgelerimizde kadının statüsünü güçlendirici eylem planlarını belirledik ve uyguluyoruz.

Diğer yandan, aile kurumunun korunması ve güçlendirilmesi amacıyla ülkemizde kadın istihdamının artması, çalışma hayatında kadınların kalmaya devam etmesi, ayrıca kadının aile ve iş hayatını uyumlu yürütebilmesine büyük önem veriyoruz. Bu çerçevede, çalışan kadınların hamilelik, doğum, süt izinlerine yeni düzenlemeler getirdik. Çocuk, mecburi ilköğretim çağına gelene kadar her iki ebeveynin de yararlanabildiği esnek çalışma modelini uygulamaya başladık. Kadın istihdamı kapsamında yaptığımız çalışma ve uygulamalarımız sonunda, 2005 yılında 22,7 olan kadının iş gücüne katılım oranını Haziran 2017 itibarıyla yüzde 34,1'e yükselttik. Bu artışı da yeterli bulmuyor ve 2023 vizyonumuzda yer aldığı gibi bu oranı yüzde 41'e yükseltmek üzere çalışıyoruz.

Sayın Başkan, değerli üyeler; başta da ifade ettiğim gibi, şiddet asla kabul edilemez bir insanlık suçudur. Hükûmetlerimiz döneminde kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadele konusunda yasal düzenlemeler yaptık. Başbakanlık genelgesiyle, kadına karşı şiddeti izleme komiteleri kurduk. Ayrıca, 81 ilde de bulunan kadına yönelik şiddetle mücadele il koordinasyon izleme ve değerlendirme komisyonları çalışmalarını sürdürüyor.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Üçüncü Ulusal Eylem Planı'mızın çerçevesinde biz de çalışmalarımızı sürdürüyoruz. İlgili kamu kurum ve kuruluşlarının katılımıyla bir çalışma grubu oluşturduk. Çalışma grubu, öncelikle 6284 sayılı Kanun gereğince yürürlüğe giren mevzuat ve uygulamaları değerlendirecek ve bizlere öneriler getirecek.

Şiddet mağdurlarına yönelik etkin müdahale ve koruma sağlanması hususu son derece önemlidir. Bunun için bilişim teknolojilerinden de etkin bir şekilde faydalanıyoruz. Bu çerçevede, Bakanlık olarak Adalet Bakanlığıyla, UYAP'la teknik entegrasyon çalışmalarımızı tamamladık ve karşılıklı veri paylaşımına başladık, ilgili diğer kurumlarımızla birlikte teknik entegrasyon çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bunun yanında, Adalet Bakanlığıyla imzaladığımız protokolle teknik takip sistemlerini kullanmaya başladık. İlk aşamada 2 ilde başlayan elektronik kelepçe uygulamamızı Haziran 2017'de 6 ile çıkardık.

Diğer yandan, istismara ve şiddete uğrayan kadınların korunması, güçlendirilmesi ve varsa çocuklarıyla birlikte ihtiyaçlarını karşılamak üzere ülkemiz genelinde 137 kadın konukevimiz hizmet vermekte. Bunun 102'si Bakanlığımıza bağlı ve kadın konukevlerimizde bugüne kadar 120 bin kadın ve beraberindeki 66 bin çocuk, 186 bin kişiye hizmet verdik.

Şiddetle mücadelede yirmi dört saat esasıyla hizmet veren önemli hizmet birimlerimizden biri de şiddet önleme ve izleme merkezleri olan ŞÖNİM'ler. ŞÖNİM'lerimiz şu anda 68 ilimizde hizmet vermekte, bu illeri 81'e çıkarmak üzere çalışıyoruz. ŞÖNİM'lerde bugüne kadar 148 bin kadın, 37 bin çocuk olmak üzere 185 bin kişiye hizmet verdik. Bakanlık olarak kadın-erkek fırsat eşitliğinin güçlendirilmesi ve kadına yönelik şiddetle mücadele konularında farkındalık ve duyarlılığı artırmak amacıyla eğitim, seminer ve konferanslarımıza devam ediyoruz ve özellikle altını çizmek istiyorum ki bu eğitimlerimizi ağırlıklı olarak erkeklere veriyoruz; jandarmalara, erbaşlara ve bütün savcılıklarda bu eğitimlerimiz devam ediyor.

Ülkemizdeki istatistiki veriler incelendiğinde erken yaşta evliliklerin yıllar itibarıyla azalma eğilimine girdiği görülmekte. Erken yaşta evliliklerin 2002 yılında oranı yüzde 7,3'ken bu oran 2016 yılında yüzde 4,6'ya geriledi. Ancak biz bunu asla yeterli bulmuyoruz, erken yaşta evlilikleri sıfırlamak üzere kararlılıkla mücadelemizi sürdürüyoruz. Bu sorunun çözümüne yönelik, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Ulusal Eylem Planı ve Strateji Belgemizi tamamladık. Diğer yandan, özellikle, erken yaşta evliliklerin oranının yüksek olduğu 8 il için bu yıl içinde ayrı bir saha çalışması yaptık ve her bir ilimiz için özel bir eylem planımızı hazırladık, uygulamaya soktuk. Bu konudaki çalışmalarımızın olumlu sonuçlarını inşallah hep birlikte göreceğiz.

Bu alandaki asıl mücadelenin kız çocuklarının öğrenim hayatına devam etmesi ve takibi yoluyla olacağını düşünüyoruz. Hükûmetlerimiz döneminde bu konuda da büyük başarı elde edilmiştir. Nitekim, ülkemizde kız çocukları için ortaöğretim kademesinde net okullaşma oranı 2002 yılında yüzde 45 iken bu oran 2016-2017 öğretim yılında yüzde 82,4'e yükseldi. Ama biz bu oranı da yeterli bulmuyoruz; hedefimiz, ortaöğretimde kız çocuklarında okullaşma oranını yüzde 100'e çıkarmak. Bakanlık olarak yürütülen eğitim politikalarını desteklemeyi, geleceğimize ışık tutan çocuklarımızın ve gençlerimizin eğitimli bir birey olarak yetişmesini, güçlü kadın, güçlü aile ve güçlü toplum için çalışmaya devam edeceğimizi bir kez daha ifade ediyorum.

Değerli milletvekilleri, komisyon raporunda aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen sorunlar arasında ailede engelli bir üyenin olması durumuna da dikkat çekilmiştir. Toplumumuzun önemli bir kesimini oluşturan engelliler uzun yıllar yanlış anlayışlar sonucunda âdeta toplumdan soyutlanmıştı. Bu alanda özellikle son on beş yılda devrim niteliğindeki gelişmeler kaydedildi. Bunun için önemli yasal ve anayasal düzenlemeler yaptık. Zira hükûmetlerimiz döneminde engellilere yönelik hizmetlerde paradigma değişikliğine gidilmiş ve ülkemizin ilk engelliler kanunu çıkarılmıştır. Yapılan düzenlemelerle yüzde 40 ve üzeri engeli olanlardan 18 yaşını dolduranlara, ayrıca muhtaç durumda olan ve 18 yaş altı engelli çocukların yakınlarına düzenli nakdî destek sağlanmakta. Bakanlık olarak engelli ve yaşlılarımızın en fazla ailelerinin yanında iken mutlu ve huzurlu olduklarına inanıyoruz. Bu çerçevede, engelli ve yaşlılarımızın aileleriyle birlikte kalmalarına imkân sağlayan evde bakım aylığı uygulamasını hayata geçirdik. Bugün itibarıyla yaklaşık 500 bin kişiye evde bakım aylığı desteği veriyoruz. Bu kapsamda 2016 yılında 5 milyar lira ödeme yaptık.

Diğer yandan, engellilerimizin eğitimine de ayrıca önem veriyoruz. Özellikle, Engelliler Kanunu'yla yapılan düzenlemelerle özel eğitim hizmetlerinden yararlanan engelli öğrenci sayısında ciddi bir artış sağladık. Özel eğitim okullarında, özel eğitim sınıflarında, kaynaştırma sınıflarında öğrenim gören engelli öğrenci sayısı 2001-2002 öğretim yılında 53 bin iken bugün sayı yaklaşık 306 bin. 2012 yılında dünyada bir ilk olan Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı sistemini uygulamaya koyduk. Böylece, 2002 yılı itibariyle engelli kontenjanında memur olarak çalışan engelli sayısı 5.777 iken 2017 yılı Eylül ayı itibarıyla bu sayıyı 49.873'e yükselttik. Özel sektörde de engelli istihdamının

artırılmasını teşvik etmek için gerekli düzenlemeleri yaptık. 2017 yılı Haziran ayı itibarıyla istihdam edilen engelli işçi sayısı kamuda 10.550, özel sektörde ise 93.088'e ulaşmakta. Önümüzdeki dönemde engelli bireylerin sosyal hayata daha aktif katılımlarını sağlamak için gündüzlü olarak hizmet verecek olan engelsiz yaşam merkezleri projemizle sosyal politikalar alanında yeni bir soluk getireceğiz. Bu hizmet aynı zamanda, neredeyse tüm vaktini engelli bireyine ayırmak durumunda kalan ailelere de dokunacak, onlara nefes aldıracak.

Sayın Başkan, değerli üyeler; çocuklara yönelik hizmet politikalarımız da aile bütünlüğünü koruma merkezlidir. Bunun için, ihtiyacı olan aileleri destekliyor…

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI FATMA BETÜL SAYAN KAYA (Devamla) - Başkanım, ek süre talebim var.

BÜLENT YENER BEKTAŞOĞLU (Giresun) – Bir on dakika verelim, bir on dakika.

BAŞKAN – Tamamlayın lütfen Sayın Bakan.

CEYHUN İRGİL (Bursa) – Kadın konusunda dert bitmez, bir saat bile verebilirsiniz. Bu ülkede kadınların derdi çok o yüzden saatlerce konuşuruz.

BAŞKAN – Buyurun.

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI FATMA BETÜL SAYAN KAYA (Devamla) – Sosyal ve ekonomik destekle koruyucu aile ve evlat edinmeye ağırlık veriyoruz. SED hizmeti kapsamında çocuklarımız kuruluş bakımına alınmadan aile birliği içinde desteklenmekte. Bu hizmet kapsamında, 2017 yılı içinde 139.086 çocuğumuzu ailesinin yanında destekledik. Kurumumuzun gözetiminde bakımlarının sağlanması kapsamında, korunmaya muhtaç çocuklarımızı koruyucu aile hizmetinden yararlandırıyoruz, böylece çocuklar aile birliği ve bütünlüğü içinde yetişiyor. Koruyucu aile hizmetinden yararlandırılan çocuk sayımız ağustos ayı itibarıyla 5.330'a, evlat edinilme işlemi gerçekleştirilen çocuk sayımız da 15.676'a ulaşmış durumda.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) – Sorun çok, sorun. Bunlar iyi kısmı, kötü kısmı da var.

CEYHUN İRGİL (Bursa) – Olumlu yanlarını sayıyor.

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI FATMA BETÜL SAYAN KAYA (Devamla) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; günümüzde medya ve internetin aile kurumu üzerindeki etkileri dikkat çekici. Bu alana uygun sosyal politikalar geliştirmek durumundayız. Esasen, 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'yle getirilen düzenleme çerçevesinde Nisan 2017'de çok önemli bir adım attık. Bu düzenlemeye göre aile ve çocuk dostu yapım ve diziler mali yönden teşvik edilecek.

Ülkemizde sosyal medya kullanımının yetişkinlerle birlikte giderek daha küçük yaş gruplarında da yaygınlaştığını görüyoruz. Çocukların bu platformlarda duygusal, bilişsel, psikososyal gelişimlerini olumsuz etkileyecek paylaşımların incelenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması amaçlı çalışmalar yapıyoruz. Nitekim, ekim ayının ortalarında, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte, uluslararası çocuk ve bilgi güvenliği etkinlikleri kapsamında dijital oyunlar çalıştayı ve sempozyumunu gerçekleştireceğiz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI FATMA BETÜL SAYAN KAYA (Devamla) – Medya alanında, aile eğitim programı kapsamında aile ve bireylere bilinçli medya ve internet kullanımı konusunda çalışmalar yapıyoruz.

Bir hususun daha...

Başkanım, iki dakika istiyorum sizden.

BAŞKAN – Size iki dakika süre verdim, son olarak bir dakika daha vereyim, lütfen tamamlayın.

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI FATMA BETÜL SAYAN KAYA (Devamla) – Maalesef, son dönemde, çarpık ilişkilere yönelik haberlerin medyamızda sık bir şekilde yer aldığına şahit oluyoruz. Konuşmamın başında da ifade ettim, ailenin korunması konusu her şeyden önce toplumsal bir zihniyet meselesi. Bu konuda tabii ki en büyük görev bizlere düşüyor. Biz üzerimize düşen görevleri alıyoruz ancak bu çaba toplumsal bir boyut kazanmıyorsa, sivil toplum akademi camiası, siyaset kurumu ve medyasıyla bu çabayı eğer omuzlamıyorsa o zaman bizim attığımız adımlar da hak ettiği karşılığı bulmaz. Bu da her şeyden önce ailelerimizin birliğini, bütünlüğünü dolayısıyla ülkemizin geleceğini olumsuz yönde etkiler.

Ben bu yüzden buradan bir kez daha bütün medya temsilcilerimize çağrıda bulunmak istiyorum: Gelin, hep birlikte ülkemizin ratingini yükseltmenin çabasında olalım. Bu çarpık ilişkilere dair haberlere yer vermenin ne ülkemize ne de milletimize hiçbir faydası yok. Bu konuda medyamızın gereken duyarlılığı göstereceğine inanıyor ve çalışmalarımıza verdikleri katkılardan dolayı teşekkür ediyorum.

ERTUĞRUL KÜRKCÜ (İzmir) – Sonunda sansüre bağladın yani.

CEYHUN İRGİL (Bursa) – Kanun hükmünde kararnameyle yasaklanabilir aslında bu tür haberler!

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, lütfen...

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANI FATMA BETÜL SAYAN KAYA (Devamla) – Aileyi merkez alarak, aile değerlerinin korunmasını gözeterek kadın, genç, yaşlı çocuk, engelli tüm vatandaşlarımızın yaşam kalitesini artırmak için çalışmalarımızı kararlılıkla sürdüreceğimizin bir kez daha altını çiziyor, hepinizi sevgiyle saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın milletvekilleri, gruplar adına ilk olarak Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Sayın Deniz Depboylu konuşacak, Aydın Milletvekili.

Sayın Depboylu, sizin hem grup adına hem de şahsı adına bir konuşma talebiniz var. Kısa bir açıklama yapmak zorundayım. Bu tür birleştirmelerde grup adına son olarak konuşma, şahsı adına ilk olarak konuşma olduğu zaman olabiliyor ancak arkadaşlarımın bana söylediğine göre gruplar arasında bir uzlaşı olduğundan, emsal olmamak kaydıyla sizin sürenizi otuz dakika olarak veriyorum.

Buyurun. (MHP sıralarından alkışlar)

MHP GRUBU ADINA DENİZ DEPBOYLU (Aydın) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, 399 sıra sayılı Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu üzerinde konuşmak üzere Milliyetçi Hareket Partisi Grubumuz adına söz almış bulunmaktayım. Konuşmama başlamadan önce, aziz Türk milletini ve sizleri saygıyla selamlıyorum.

Yine, konuşmama başlamadan önce, Fransa-Almanya sınırında yer alan Mulhouse'daki bir sosyal konutta çıkan yangında hayatını kaybeden vatandaşlarımıza da Allah'tan rahmet, yakınlarına da başsağlığı ve sabır diliyorum.

Değerli milletvekilleri, sağlıklı bir toplumu sağlıklı aileler oluşturur. Tarihimizi de iyice incelersek Türk ailesinin dirlik ve düzenlik içinde olduğu devrelerde devletin de dirlik ve düzenlik içinde olduğunu görürüz. Bu bakımdan, törelerimizde aile, ülke, devlet ve millet kavramları iç içe bir manzara gösterir. Aile demek bir noktada düzen demektir.

Son yıllarda hızla yükselen boşanma oranı ve bu sorunun beraberinde getirdiği diğer sorunlar hakkında çözüm üretebilmek için Meclisimizde kurulan araştırma komisyonu çalışmalarını tamamladı ve nihayetinde bize bir rapor olarak iletildi. Tabii ki bu Komisyonun kurulmasında amaç boşanmaları tamamen engellemek değildi. Nihayetinde boşanmak, bir çözüm niteliğinde gerçekleşen süreçlerden biridir. Eğer aile kurumu sağlıklı işlemiyorsa, eşler birbirlerine duyduğu sevgi ve saygıyı tamamen yitirmişse ve aile kurumu içerisinde yaşayan bireyler bu birliktelikten zarar görmeye başladıysa ve özellikle de çocuklar zarar görmeye başladıysa tabii ki boşanma sağlıklı bir sonuç olarak kabul edilebilir. Ancak hızla artan boşanma oranlarına baktığımızda -bir de bir gerçekle karşılaştık ki- boşanmış çiftlerin manidar bir kısmının daha sonra ilk eşleriyle tekrar evlendiğini görmekteyiz. Bu da demek oluyor ki eğer o süreçte kendilerine bir yardım eli uzatılsa veya sorunlarını çözmede onlara yol gösteren birileri olsa belki de bu yıkım yaşanmayacak, o acı tecrübe de yaşanmamış olacaktı.

Bu Komisyon kurulurken bizim de önergemiz vardı. Bu önergeyi sunmamızın amacı, boşanmalara engel olmaktan öte önlem ve yardım mekanizmalarının geliştirilmesini sağlamaktı. Kabul edersiniz ki boşanmada ve aile içi yaşanan sorunlarda en çok etkilenen çocuklar olmakta ve biz, en başta çocuklarımızı da koruma altına almak için onların yaşadığı her türlü sıkıntıda ailelerine destek vererek çocuklarımızın da yaşayacağı sorunların, sıkıntıların önüne geçmek durumundayız.

Yine maalesef, şiddete baktığımızda, özellikle kadına yönelik şiddete baktığımızda en fazla aile fertlerinden geldiğini görüyoruz. Belki kadınların da zaman zaman şiddete başvurduğu… Kadınların hiçbirisi hiç şiddet uygulamamıştır demek belki mümkün değil ama şunu da kabul etmek gerekir ki kadına yönelik şiddete baktığımızda veya diğer şiddet türlerine baktığımızda erkeklerin burada daha fazla rol aldığını da görmekteyiz.

Bu Komisyon çalışmaları boyunca çok detaylı çalışmalar yapıldı, çok detaylı araştırmalar yapıldı. Toplantı sürecine katılan sivil toplum kuruluşlarından örgütlerinden yaptığımız gezilere, yaptığımız multidisipliner çalışmalara katılan katılımcılara şöyle bir baktığımızda, meslekleri, konumları, hepsini dikkate aldığımızda, gerçekten bir aileyi ilgilendirebilecek, bir aile içinde sorun yaşanmasına önlem olabilecek veya sorun yaşayan ailelerin destek alabileceği ya da gidebileceği kurumları da dikkate aldığımızda gayet verimli bir yelpaze içerisinde çalışıldığını düşünmekteyim. Ancak tabii ki bütün bu sorunların çözümüne ulaştıracak bir sonuç çıkarıp çıkarmadığı noktasında biraz temkinli olmak gerekiyor çünkü bazı eksikliklerin olduğu kanaatindeyim.

Değerli milletvekilleri, Anayasa'mızın 41'inci maddesinde, ailenin korunmasıyla ilgili olarak gerekli tedbirleri almak üzere teşkilat kurmak devletin görevi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla ailelerin yaşayabileceği her türlü sorun için önlem almak ve sorun yaşayan ailelere destek vermek de devletin önemli yükümlülüklerinden biridir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görevleri arasına giren bu sorumluluk için 61'inci Hükûmetten bu yana destek projeleri üretilmekte ve bu projelerin gördüğümüz kadarıyla en önemli, en büyük kısmını kapsayan adıysa Aile Sosyal Destek Programı. Bu ASDEP diye de kısalttığımız Aile Sosyal Destek Programı 61'inci Hükûmette var, 62'de var, 63'te var, devam ediyor böyle, 65'inci Hükûmete kadar hep görüyoruz ama bazen tanımları değişmiş, zannediyorum arada kafalar karışmış biraz ve 2017'ye geldik, Aile Sosyal Destek Programı modelini hazırlayıcı, uygulayıcı bir rol üstlenmiş olan Bakanlığımızın yaptığı çalışmalar içerisinde manidar bir şey maalesef göremiyoruz. Neden? Çünkü yapılan çalışmalar, biz isterdik ki 61'inci Hükûmetten bu yana artık oturmuş olsun, bu ASDEP projesiyle ihtiyacı olan her bireye, her aileye yardım gidiyor olsun ama maalesef, pilot uygulamalar dışında yapılmış belli çalışmalar, yaygın bir çalışma bulunmamakta.

ASDEP projelerinde çalışmak üzere istihdam edilecek personelin yetiştirilmesi amacıyla bugüne kadar yapılan uygulamalar da maalesef hatalarla dolu. En başta, lisansüstü program adı olan

"aile danışmanlığı" unvanının, içeriği ve eğitim uygulamaları yetersiz olan sertifika programlarıyla bu programlara katılanlara verilmesi büyük bir haksızlık. Zira siz de hepiniz de biliyorsunuz ki aile danışmanlığıyla ilgili bir lisansüstü programına giren kişi birçok sınava giriyor, ALES'e giriyor, yabancı dil sınavına giriyor; hak ediyor, iki yıl çaba harcıyor, tez sunuyor ancak öte yandan, açılmış bir sertifika programında 465 saatlik bir uygulamayla aynı unvan aile danışmanlığını yapabilecek alt yapıya sahip olmayanlara veriliyor. Bu büyük bir haksızlıktır. Bir kere ben de bu eğitimden, sertifika eğitiminden geçtim ama kesinlikle yeterli olmadığını biliyorum ve bunu büyük bir haksızlık olarak kabul ediyorum.

Bugüne kadar açılmış olan kurslar kimi zaman ticari amaçlarla, denetimsiz olarak açıldı, sadece üniversiteler tarafından açılmadı veya bakanlık tarafından açılmadı ve bu sertifika eğitimlerini veren eğitimcilerin akademik bilgi ve becerileri sorgulanmadı, yeterince denetlenmedi. Yani bu sertifikayı alan arkadaşların kimlerden eğitim aldığı maalesef, hiçbir zaman denetlenmendi, yetersiz kişiler tarafından eğitildiler; eğitildiğini zannedenler de bu uygulamaları açtıkları aile danışma merkezlerinde uygulamaya çalıştı. Kurslara katılan kişilerin bir kısmı aldığı sertifikayla aile danışmanlığı açma yetkisi alarak aile ve evlilik terapileri yapmaya başladı. Ancak sertifika sahibi olan bazı meslek gruplarının eğitimleri ise bunlar için yeterli değildi. Sadece aile danışmanlığı da yapmadı bu kişiler, çocuklara, ergenlere ve yetişkinlere de danışmanlık ve psikolojik hizmetler sunmaya başladılar. Sunulan raporda bu sorunun dile getirilmesi umut verici. Ancak bundan sonra istihdam edilecek personelin görev dağılımında aile danışmanlığı sertifikasına sahip olmaları sebebiyle yanlış istihdam edilmeleri riski bulunmaktadır.

Uygulamada ayrıca ASDEP Projesi'yle ilgili bir bilgi geliyor, inşallah doğru değildir. Bu projede hâlihazırda görev alan arkadaşların masabaşında çalıştığı ve evrak doldurduğuyla ilgili bir bilgi var. İnşallah doğru değildir diyorum çünkü böyle bir çalışmada masabaşı çalışması uygun değildir, sahada çalışılması gerekir, sahada gerekli tespitlerin yapılıp yardım götürülmesi gerekmektedir.

Yine raporda üzerinde durmak istediğim bir konu: Ara buluculuk kavramı ve boşanma danışmanlığı süreci. Her ne kadar "Ara buluculuk hizmeti barıştırma gibi algılanmamalı." şeklinde raporda belirtilmiş olsa da toplumda yerleşmiş algı bu yöndedir. Çünkü bugüne kadar eşinden şiddet gören veya boşanmak isteyen, birtakım huzursuzluk yaşayan kadınlar veya aileler "Hadi gelin, ara bulalım, sizi barıştıralım. Hadi, eşinin yanına dön, evine dön; barış. Eşindir yapar." şeklinde yanlış yönlendirmelerle kadın cinayetlerine kadar varan sonuçlarda sorumsuzlukla o sürece sürüklenmişlerdir. O nedenle ara buluculuk bizim toplumumuzda yanlış bir intibaya sahiptir. Yanlış algıların önüne geçebilmek için ara buluculuk yerine, bu hizmeti sunmak yerine, bu isim altında sunmak yerine boşanma danışmanlığı hizmetini yapılandırmak daha doğru olacaktır.

Bu sebeple, boşanma süreci danışmanlığı ve ara buluculuk eğitimi almış ve bu alanda yeterli olan personelin, başvurulması hâlinde sadece söz konusu hizmet kapsamında görevlendirilmesi gerekmektedir. Oluşturulacak birimlerde çalışacak meslek grupları; avukatlar, psikologlar, psikolojik danışmanlar, çocuk gelişimi uzmanı pedagoglar ve sosyal hizmetler uzmanları olmalıdır ve boşanacak aileler, yaşadıkları sorunlara göre bu uzmanlardan hangisine ihtiyaç duyuyorlarsa onlardan gidip yardım alabilmelidir.

Kurumlar arası koordinasyon sorununa değinilmiş raporda. Bu, evet, önemli; zira biz, yaptığımız saha çalışmalarını… Mesela, Bursa'ya gittik. Bursa'da belediyeler muhteşem aile danışma merkezleri açmışlar. Ziyaret ettik. Baktık kaç kişi başvurdu? Çok cüzi bir sayı. Daha sonraki toplantılarda aile hâkimlerine "Böyle bir hizmet var, bugüne kadar hiç yönlendirdiniz mi?" diye sorduğumuzda "Bizim böyle bir şeyden haberimiz yok." dediler ve yine STK'lara sorduğumuzda, "Sizin bilginiz var mı?" dediğimizde, yine olumsuz cevap aldık. Ee, bu durumda bu çalışmaların, bir şekilde, ihtiyacı olanlara

duyurulması gerekiyor. Raporda bu sorun dikkate alınmış ama Millî Eğitim Bakanlığıyla kurulacak koordinasyon önerisi eksik kalmış. Okullarda özellikle çocukların yaşadığı sorunlarla ilgilenen rehber öğretmen, okul psikolojik danışmanlarıyla yapılacak iş birliği, sorun yaşayan ailelerin bu kurum ve kuruluşlardan haberdar olmasını ve yararlanmasını kolaylaştıracaktır. Çünkü, inanın, ailelerin yaşadığı sorunlarla ilgili bilgileri en çok çocuklar rehber öğretmenlerine anlatıp haberdar etmektedirler. Bu şekilde aileye ulaşabilecek okul psikolojik danışmanları, rehber öğretmenler aileleri de yardım almak üzere doğru kurumlara, doğru uzmanlara yönlendirebileceklerdir.

Aile içi şiddet, ihmal, istismarın önlenmesine yönelik öneriler mevcut raporda. Bu konuda özellikle üzerinde durmak istiyorum ki ülkemizde ŞÖNİM sayısı çok az. Bu merkezlerin sayısı artırılmalı, lokasyonları ulaşım açısından stratejik olarak planlanmalı ve hizmetleri konusunda kamuoyu da bilgilendirilmelidir.

Aile işi şiddetin engellenmesi şiddet olgusunun her yönüyle ele alınarak incelenmesi ve mücadelesiyle mümkündür. Geniş kapsamlı tedbir, eğitim ve propaganda kampanyası başarıyı artıracaktır. Şiddetin toplumda yaygınlaşarak kanıksanması, aynı zamanda kötülüğün sıradanlaşmasıdır. O nedenle, toplum içinde yaşanan her türlü şiddet olayıyla mücadele edilmek üzere kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır.

Şiddetle mücadele etmek her birey, kurum ve kuruluşun sorumluluğudur. Şiddetin önlenmesine yönelik yapılacak çalışmalar özellikle küçük yaşta başlamalıdır; okullarda değerler eğitimi, akran ara buluculuğu, öfke kontrolü, problem ve çatışma çözme becerileri olarak erken yaşlarda bireylere kazandırılmalıdır.

Bu konuda dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri, şiddet uygulayanlara ve istismar suçlularına verilen cezaların caydırıcılık gücüne sahip olmasıdır. Yani, hiçbir şekilde, bu suçu işleyenlere, o ya da bu sebeple ceza indirimine gidilmemelidir.

Yine, çok önemli, sadece cezayla bunu engellemek, önlemek mümkün de değil. Hadi eşinden boşandı, bir daha bir araya da gelmediler ama o kişi gidecek, başka biriyle yaşayacak, evlenecek, çocuğu olacak ama bu şiddete eğilimli davranışları devam edecek. O zaman bunun da önüne geçmek için şiddet suçlularının tamamına tedavi ve rehabilitasyonların zorunlu hâle getirilmesi şarttır, bu çok önemlidir. Bu, suçun tekrarlanmamasını sağlayacaktır. Sadece burada mağduru korumayacak, aynı zamanda suçluyu da stabilize edecek, düzeltecek, onun da yaşamına artı bir değer katacaktır.

Yardım talep eden her birey koruma altına alınmalıdır çünkü bugüne kadar yardım talep edip de ölümle sonuçlanan, yaşamını kaybetmiş olan birçok kadın mevcuttur.

Yine, acil yardım telefon numaraları -bunu çocuk istismarları komisyonunda çok dile getirdik- tek bir numara altında toplanmalıdır ve bu numara öyle kolaylıkta bir numara olmalıdır ki ihtiyaç duyan çocuk, yaşlı, her yaş grubunda kişinin anında aklına gelip tuşlayabileceği bir rakam olmalı, tek bir sistem altında birleştirilmelidir.

Tabii ki bir de erken dönem, diğer bir deyişle erken yaş evlilikleri var. Bu erken yaşta yapılan evliliklerin önlenmesi, engellenmesiyle ilgili de titizlikle çalışılması gerekmektedir. Nihayetinde çocukluk çağında gerçekleşmiş evliliklerin içerisinde şiddetin daha fazla olduğu, bu çocukların şiddete daha çok maruz kaldığı istatistiklerle de bizim bilgilerimizde de bilinmektedir, mevcuttur.

Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezinin yaptığı araştırmaya göre çocuk yaşta evlenen kız çocuklarının diğer yaş gruplarındaki kadınlara göre fiziksel şiddete 2 kat, cinsel şiddete 3 kat daha fazla maruz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, çocuk yaşta evlenmiş olan kızlarımızın uğradığı fiziksel şiddetten dolayı eşlerini haklı görme gibi bir durum ortaya çıkabilir çünkü gelişim çağları daha

tamamlanmadığı için onların böyle düşünmelerine sebep olabilir. Bu da ne demektir? Eşini haklı görürse bunu anlatmayacaktır. Zaten o yaştaki bir çocuğun korku, utanma duyguları da ön planda olacağı için nihayetinde bu gizli kalacak ve daha kötü sonuçlara gidebilecektir, ilerleyen süreçte belki de ölümüyle sonuçlanabilecektir.

Ayrıca depresif belirtilerin çocukluk çağında evlenenlerde 18 yaş üstü evliliklere göre daha yaygın olduğu, hatta 15-17 yaşındaki evli olan kızlarımızda evli olmayanlara göre çok daha fazla olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Unutmamamız gereken bir nokta var: 14/9/1990 tarihinde imzalanan 9/12/1994 tarihinde 4058 sayılı Kanun'la onaylanmış, 11/12/1994 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi yani Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre özel durumlar hariç 18 yaşına kadar herkes çocuk kabul edilmektedir ve biz bunu imzaladık, yükümlüyüz.

İstatistikler… Çocuk yaşta evliliklerle ilgili istatistikler, evet var. Ben 2016 istatistiğini bilmiyorum, 2014'tekini biliyorum. O da 16-17 yaş arasında 1.670 erkek, 34.629 kız çocuğun evlendiğini bildiren TÜİK. Ama önemli bir nokta var: TÜİK bunu sadece resmî nikâhlara bakarak yapıyor, resmî nikâh kayıtlarına bakarak yapmış. Oysa çok daha fazla, 180 bin civarında olduğuna dair de bir bilgiye sahibiz. Maalesef, ülkemizde çok daha erken yaşta çocuklar resmî olmayan yollarla evlendirilmektedirler.

Sorunun çözümü için de hukuk sisteminde çocuk evliliklerinin tekrar ele alınması gerekmektedir. Zira, Türk Medeni Kanunu'na göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Çocuk Koruma Kanunu'na göre 18 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanunu'na göre de 15 yaşını doldurmamış kızlar -bu kelimeyi, tabiri kullanmaktan hiç hoşlanmıyorum ama kanunda böyle- "çocuk gelin" kabul edilmektedirler. Bir kere bunun da -çocuktan gelin olmaz- değiştirilmesi gerekmektedir. Kanunlar arasındaki bu uyumsuzluk geleneksel yaşayışa sahip ailelerin kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerine karşı verilen tüm mücadeleleri de sonuçsuz bırakmaktadır. Erken yaşta evlenmek kız çocuğun eğitim hayatını sonlandırmaktadır. Erken evlilik mağdurlarının daha fazla kız çocukları olduğunu hesaba katarsak erken yaş evliliklerin daha çok kız çocuklarının eğitimini yarıda kestiğini öne sürebiliriz. Bunun sonucunda ise toplumda kadın ve erkekler arasında var olan eşitsizlik daha da derinleşecek; kadının sosyal, kültürel, ekonomik hayattaki gücü buna paralel olarak zayıflayacaktır ve bunun önüne geçebilmek için, kız çocuklarımızın eğitimini tamamlayabilmesi için erken yaş evliliklerle ciddi bir şekilde mücadele etmemiz gerekmektedir.

Taraflardan her ikisi de 15 yaşın altındaysa -şimdi, bu çok önemli bir konu, bu raporda çok açıklayıcı bir şey yok bunun için- bu durumda her iki tarafta çocuktur ve bu durumda her iki tarafta istismar mağdurudur. Evlenme ailelerin rızasıyla yapılmışsa bu istismar olayında suç ailelerindir. Bu durumda cezalandırma aileye yönelik olmalıdır çocuklara yönelik değil, çocuklar koruma altına alınmalıdır. Eğer 18 yaş altında bir evlilik gerçekleşmişse o çocukların eğitiminin nasıl devam edeceği noktasında biraz kafa yormamız gerekiyor. 15 yaş altındaki evliliklere yasak diyoruz ama 15 ile 18 yaş arasını ne yapacağız? Şimdi, bu dönemdeki çocukların eğitimi yarım kaldığında ne olacak? Şöyle bir baktığımızda bugüne kadar oluşmuş mağduriyetlerin ele alınacağı bir çalışma da yapılmamış. Bu konuyla ilgili de multidisipliner bir çalışma yapılması gerekiyor. Konuyla ilgili çalışmaların -bence, bize göre, biz böyle düşünüyoruz- Türk Barolar Birliği, Türk Psikiyatri Derneği, Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Türk PDR Derneği ve sosyoloji dalında özellikle aile sosyolojisi alanında uzmanlaşmış akademisyenler tarafından değerlendirilerek uygun ceza yöntemlerinin geliştirilmesi; tabii bununla birlikte, önlemlerin alınacağı ve bu çocukların nasıl koruma altına alınacağı, bu kanunların çocukları en iyi koruma kapsamına alacak şekilde nasıl hazırlanacağı konusunda da bir çalışma yapılması şarttır. Ayrıca bu çocukların eğitimlerini devlet gözetiminde tamamlamalarının sağlanması da çok önemlidir.

Yine, çok önemli bir konu var ki erken yaş evlilikleriyle ilgili. Maalesef bunun raporda tamamen gözden kaçtığını düşünüyorum, gözden kaçtığına inanıyorum çünkü bu ciddi bir konu. 29 Mayıs 2015 tarihinde Anayasa Mahkemesinin Türk Ceza Kanunu'nun 230'uncu maddesinin resmî evlenme olmaksızın dinsel törenini yaptırma ve yapma suçlarını düzenleyen (5) ve (6) numaralı fıkralarının iptaline oy çokluğuyla karar vermiş olması maalesef erken yaş evliliklerinin ve çok eşliliğin önünü açmıştır. Yani bu kararla ne olmuştur? O zaman için 12'ye 4 oyla kabul edilmiş bir uygulama yani dinî nikâh için gidildiğinde eskiden dinî nikâhı kıyacak olan hoca "Resmî nikâhınız var mı?" diye soruyordu ama artık sormuyor. Bu da özellikle sosyokültürel olarak biraz daha geride kalmış veya eğitim düzeyi daha düşük veya kendi geleneklerine göre küçük yaşta çocuklarının evlendirilmesini yadırgamayan ülkemizin belli kesimlerinde erken yaşta çocukların resmî nikâh olmadan dinî nikâhla evlendirilmesine sebep olmaktadır. Bir kere bu uygulamanın da tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir çünkü bu yaşta yasal olmayan evliliklerle birleşen çocukların kendi çocukları olduktan sonra, aradan belli bir zaman da geçtikten sonra resmî nikâh için başvurduklarında veya doğum için hastaneye gittiklerinde mağduriyetlerinin ikinci kez başlaması demek oluyor ki bununla ilgili birçok sıkıntı yaşayan aileler olduğunu da biliyoruz. Bunun tekrar gözden geçirilmesi gerekiyor, bu bağlamda Anayasa Mahkemesinin aldığı kararın tekrar gözden geçirilmesi gerekiyor. Nihayetinde biz biliyoruz ki erken yaş evlilikleri hiç de öyle bahsedildiği kadar az değil. Kars, Ardahan, Iğdır'a çocuk istismarını Araştırma Komisyonuyla birlikte gittiğimizde, bu 3 ilden 2'sinde 15-19 yaş arasında doğum yapma oranının yüzde 12,61; bir ilde yüzde 9,7; Türkiye'de de yüzde 5 olduğu valiliklerce bize bildirilmişti. Yani bu durumda bizim çok ciddi önlemler almamız gerekiyor.

İç ve dış göç sorunlarımız var. Suriye'den 3 milyon mülteci kabul ettik. Bu aileler şimdi Türkiye'de kendi başlarına, kendi içlerinde yaşadıkları sorunların yanı sıra; kızlarını evlendirerek, oğullarını evlendirerek hem Türk ailelerinin hem de Suriye ailelerinin birleştiği evlilikleri de görüyoruz, böylece aralarındaki kültür farklılıklarından doğan sorunlar da var. Yine, bu da ileride tabii ki diplomasiye dayalı yaşanabilecek birtakım sorunlarla karşılaşmamıza sebep olabilir. Bu konuda da bence çalışmalar yapılmak durumunda.

Yine, geçici olarak gerçekleşen iç göç hareketleri beraberinde farklı sorunlar yaşayan ailelerimiz var ki özellikle çocukların eğitimiyle ilgili sorunlar yaşıyorlar, bunlar da dikkate alınmalı.

Yine, bir konu daha var ki Suriye'den gelen mülteci ailelere verilen haklarla ilgili. Şimdi, bu haklarla ilgili olarak dikkat etmemiz gereken bir şey var: Eşitlik ilkesi. Mesela, bir telefon geldi bugün bana, dediler ki: "Üniversitede okuyan Türk gençlerine geri ödemeli 425 lira, Suriyelilere geri ödemesiz 1.200 lira ödeniyor." Şimdi diyebilirsiniz ki "Suriyeliye ödenen bu 1.200 lira bizim vergilerimizden değil, Avrupa Birliğinden gelen katkı paylarıyla…" Eşitlik ilkesini siz görünürde bozduğunuz zaman bunun nedenini hiçbir şekilde açıklayamazsınız ve bu eşitlik ilkesi bozulduğu zaman toplum içerisinde nefrete dönüşmeye başlar ki bunun doğuracağı sonuçlarla da uğraşmak oldukça zordur.

Yine, anlamadığım bir konu -Sayın Bakanımız da buradayken- Suriyeli mültecilere verilen bu haklar, mesela ücretsiz sağlık hizmetleri, Ahıskalı Türklere neden verilmiyor? Bunu da anlamak biraz zor. Bu konuda da çalışılması, çalışmaların yapılması gerektiği kanaatindeyim; inşallah yapılır.

Yine, yurt dışında yaşayan ailelerimizle ilgili ciddi sorunlar mevcut. Bu sorunlarla da ilgili çalışma yapmak lazım. Gerçi, bu çalışmaların hem yurt içinde hem yurt dışında yapılması gerekiyor ki onları şöyle sıralayabiliriz:

Aile kurmadan önce evlenecek gençlere evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerinin verilmesi lazım.

Evliliklerinin her aşamasında çiftlere yönelik danışmanlık ve terapi hizmetlerinin sunulması.

Ailelerle bütüncül yaklaşımla aile danışmanlığı ve eğitim hizmetlerinin sunulması.

Boşanma aşamasında, ailelere yönelik boşanma danışmanlığı ve ara buluculuk hizmetlerinin verilmesi.

Boşanma davalarının Türkiye'de tanınmasına ve verilerin tutulmasına ilişkin çalışmaların yapılması.

Kültürel bağların ve aidiyetin kuvvetlendirilmesine yönelik çalışmaların yapılması.

Suça karışmış ve cezaevine girmiş vatandaşlarımızın tutukluluk süresince ve ceza süreleri bittiğinde rehabilitasyonla topluma kazandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması çünkü yurt dışında bununla ilgili epey bir sorun çıkmıştı karşımıza.

Evlilik yoluyla Türkiye'den farklı ülkelere giden kadın ve erkeklere gittiklerinde karşılaşacakları zorluklarla ilgili olarak danışmanlık hizmeti de verilmelidir. Özellikle dil sorunu, yaşayacakları ülkenin kanun ve ilgili mevzuatı, çalışma ve sosyal güvenlik sorunları, hak ve görevleriyle ilgili eğitim verilmek durumunda.

Ayrıca, raporda belirtildiği gibi, koruyucu Türk ailelerin sayısının artırılması da çok önemli çünkü Türk çocukları ailede bir sorun hissedildiği anda hiç tanımadıkları yabancı ailelere verilmekte, bu da hoş değil.

Yine, ailelerin yapısının bozulmasına sebep olan bağımlılık yapan madde ve alışkanlıklarla da mücadele edilmesi gerekiyor ki 10 yaşa kadar düştü madde kullanımı, biliyoruz. Bununla ilgili de henüz ülkemizde tam yerleşmemiş olan bağımlılık danışmanlığı hizmetlerinin olması gerekiyor, bu çok önemli.

Aile eğitim programlarının yaygınlaştırılması gerekiyor ama bunu yaparken neler yapacağız? Çatışma çözme becerileri, yine aileyle ilgili bilgiler, öfke kontrolü, bunların hepsi verilmeli ama özellikle askerlik döneminde benzeri eğitimlerin erkeklere de verilebilmesi için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri arasında bence bir koordinasyonlu program hazırlanmalı. Zira kadınlar her yerde eğitim alabiliyor ama erkeklere de özellikle bu konularda destek gerekiyor.

Özellikle üzerinde durmak istediğimiz bir konu da aile bütünlüğünde eş durumu tayinleri. Bu konuda çok büyük sıkıntı var. Ailenin birliğini, bütünlüğünü koruyacaksak eşlerin bir arada, ailelerin bir arada durmasını sağlamak lazım; bu konudaki engellerin de ortadan kaldırılması gerekiyor.

Türk kültürümüzün ve dinimizin ahlak, hoşgörü, sağduyu, şefkat, anlayışla yoğrulmuş kadim öğretilerine dayanarak bilimsel yöntemler kullanılarak hazırlanmış değerler eğitimi bireylere, ailelere ve çocuklarımıza mutlaka sunulmalıdır ve bunların da STK'lar tarafından desteklenmesi sağlanmalıdır.

Teşekkür ediyorum, yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum. (MHP ve AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Depboylu.

Şimdi Halkların Demokratik Partisi Grubu adına Şırnak Milletvekili Sayın Aycan İrmez konuşacak.

Buyurun Sayın irmez. (HDP sıralarından alkışlar)

Sizin de süreniz yirmi dakika.

HDP GRUBU ADINA AYCAN İRMEZ (Şırnak) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 399 sıra sayılı Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu üzerine Halkların Demokratik Partisi Grubu adına söz aldım.

Grubum adına söz almışken 4 Kasımda gözaltına alınan, tutuklanan ve bir darbenin sonucu olarak hâlâ cezaevinde bulunan Eş Genel Başkanlarımız Sayın Selahattin Demirtaş, Sayın Figen Yüksekdağ ve Grup Başkan Vekillerimiz Çağlar Demirel, İdris Baluken ve diğer tüm milletvekillerinin bu Parlamentonun seçilmiş üyeleri olduklarını ve burada bizimle birlikte olmaları gerekirken cezaevinde rehin tutulduklarını tekrar hatırlatmak ve bunun bu Meclisin utancı olduğunu belirtmek isterim.

Ayrıca, konuşmama geçmeden önce, maalesef, bugün yine bir ilki daha yaşadık: Siirt Milletvekilimiz ve Kadın Meclisi Sözcümüz Sayın Besime Konca'nın milletvekilliğinin düşürülmesi. Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında gerçekleştirilen bu hukuksuzluk, AKP zihniyetinin ne menem bir şey olduğunu bir kez daha maalesef gözler önüne sermiştir. Bu Parlamentonun seçilmiş üyesi olan ve burada bizimle birlikte olması gereken arkadaşlarımızın cezaevinde rehin tutulmaları yetmezmiş gibi bir de vekillikleri de düşürülüyor. Hükûmet yetkililerinin dillerinde pelesenk olmuş olan "millî irade" kavramının kuru bir retorik olduğunu buradan bir kez daha maalesef ortaya koydular. Bu tarihî hatalar mutlaka tarih ve hukuk önünde mahkûm edilecektir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; öncelikle Ocak 2016'da kurulan ve yaklaşık dört ay çalışma yürüten ve son derece önemli bir konuyu kendisine konu alan bir Meclis araştırması komisyonunun çalışmalarına ilişkin raporun aradan yaklaşık bir buçuk yıl geçtikten sonra ancak Meclis Genel Kuruluna gelebiliyor olması başlı başına bir handikaptır. Öyle ki her an farklı bir biçimine tanık olduğumuz kadına yönelik şiddet vakalarının hız kesmeden hatta artarak süregidiyor olması, aslında sorunu çözmek için hemen hiçbir yapısal adımın atılmadığının da önemli bir kanıtıdır.

Değerli milletvekilleri, elbette öncelikle üzerinde görüştüğümüz bu raporun hazırlandığı komisyon çalışmalarının biçimine, yöntemine dair özellikle problemli birkaç noktayı dikkatinize sunmak isterim. Araştırma Komisyonunun üyelerinin belirlenmesini takiben muhalefet partilerinin Komisyon çalışmaları süresince görüşlerine başvurulmasını önerdiği kişilerin ve sivil toplum örgütlerinin büyük bir çoğunluğunun sürece dâhil edilmemesi, çoğulcu bir katılımcılık ilkesinin esas alınmaması, türlü ısrarlar neticesinde Komisyon çalışmalarına dâhil edilen kişilerin ve sivil toplum örgütü temsilcilerinin de Komisyonun çalışmalarına tam olarak katkı vermesine izin verilmemesi AKP hükûmetleri boyunca alışkanlık hâline getirilmiş tahakkümcü yasama faaliyetlerinin bir tezahürü ve yeni bir örneği olmuştur.

Değerli milletvekilleri, toplumun tümünü ilgilendiren bir konu olması, özellikle kadın hakları savunucusu sivil toplum örgütlerinin ilgi odağında olduğu aşikâr olan bu Komisyon çalışmalarında söz konusu sivil toplum örgütlerinin geniş ve nitelikli katılımına izin verilmemesi, bu konuda özen gösterilmemesi eril devlet anlayışının bir yansıması olarak okunmalıdır.

"Meclis" dediğimiz kurum, toplumun tüm farklı kesimlerini çoğulcu karakteriyle barındırması gereken, her kesimin söz söyleme hakkını güvence altına alan bir zemin olmak durumundadır. Aksi durum, tekçi, ataerkil ve antidemokratik uygulamaların devamlılığını pekiştirmekten başka sonuç vermeyecektir. Bir bakıma, bu zihniyet, Komisyonun üzerinde çalıştığı konu bağlamında değerlendirecek olur isek Meclisin çalışma bütünlüğünü zedeleyen bir siyasi şiddet biçimi olarak okunmalıdır.

Değerli milletvekilleri, şimdi, bizim özellikle önemli şerh koyduğumuz rapor incelendiğinde, özetle "aile" "boşanma" "kadın" "erkek" "şiddet" ve benzeri kavramlara yüklenen anlamlar, bu kavramların içerisinde geçtiği toplumsal problemlere dair nitelikli, ufuk açıcı, sorunları ortadan kaldırmaya dönük anlamlı yapısal değişiklik öngörüleri olan bir bakış açısı göremiyoruz, maalesef.

Ne yazık ki bu rapor, içeriği ve çarpık yanları sorgulanmaksızın, aile kurumunun kuru kuruya yüceltilmesinin bir belgesi niteliğindedir. Evet, aile kurumu toplumsal yaşamın tarih boyunca ortaya çıkardığı ve toplumun devamlılığı anlamında önemli fonksiyonları bulunan ender kurumlardan biridir. Ancak, bugün, 21'inci yüzyıl Türkiyesinde bizim Parlamentoda yapmamız gereken, ülkemizde eşit

haklara sahip, özgür bireylerin mutlu ve sağlıklı bir kişisel ve toplumsal yaşamı yürütebilmelerinde çağdaş sosyal devlet ilkesinin neresinde olduğumuzu sorgulamak, bunu özellikle kadınların insan hakları çerçevesinde sorgulayabilmektir.

Değerli milletvekilleri, Komisyonun adında ve raporun kendisinde altı çizilen ve sorun olarak görülen boşanma oranlarının artışı ve boşanma kurumunun büyük bir sorun olarak görülmesi, aslında gerçek sorunu görmezden gelen, boşanmaya giden yolları görmezden gelen, üzerini örtmeye çalışan bir bakışın, bir yaklaşımın ürünüdür. Elbette ki kişiler arasında kurulan evlilik, birlikte yaşam ilişkilerinin sağlıklı, mutlu, özgür, demokratik ve güvenli bir atmosferde sürdürülebilmesi istenir olandır. Ancak asgari demokratik koşulların, asgari özgürlüklerin özellikle de kadının aleyhine olacak bir biçimde sürdürülmesinin ailenin kutsanmasıyla başarılamayacağı da orta yerde durmaktadır.

Değerli milletvekilleri, boşanma oranlarının Türkiye'de çok yüksek olduğuna ilişkin iddiaların bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu durum, Komisyon raporunda da yerini aldığı üzere ilgili araştırmalarca çürütülmüş bir iddiadır. Kaldı ki boşanmak da evlenmek kadar temel bir insan hakkıdır. Burada önemli olan nokta, bireylerin, özellikle kadınların boşanmadan önce, boşanırken ve boşandıktan sonra karşı karşıya kaldıkları hukuki, sosyal, ekonomik, toplumsal ve psikolojik problemlerin giderilmesi konusunda devletin ve hükûmetlerin, kısaca yasa ve uygulamaların nerede durduğudur. Soruna kaynaklık eden önemli noktaların başında burası gelmektedir.

Değerli milletvekilleri, bakınız, maalesef insanlar sadece savaş zamanlarında şiddet görmüyor. Böyle düşünürsek yanılırız. Eğer kadınlar ve çocuk yaşındaki genç kızlar evlerde, sokaklarda, okullarda ve iş yerlerinde sık sık şiddetin her türlüsüne maruz kalıyorsa bu, aslında toplumda cinsiyet temelli bir nefret söyleminin, nefret suçunun ve aslında bir savaşın devam etmesidir ve bunun durdurulması gerekmektedir.

Evet, maalesef araştırmalarda ortaya konulan veriler -oransal olarak değişse de- kadınlara yönelik şiddet içerikli davranışların her bir ırk, kültür, dil, ulus ve ideolojilerdeki erkekler tarafından yapıldığını ve kadınların türlü şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. Özellikle erkeğin kadından üstün görüldüğü ve kadın ve erkek rollerinin katı çizgilerle birbirinden ayrıldığı toplumlarda kadınların daha çok istismara maruz kaldıklarına kendi içinde yaşadığımız toplumu baz alırsak sürekli tanık olmaktayız ve mağdur olmaktayız. Diğer bir deyişle, ciddi kapsamlı ve nitelikli bir yapısal planlama olmadığı takdirde şiddet babadan oğula geçmeye devam edecek, mağduriyet de anneden kıza geçmeye devam edecek ve aslında toplum içerisinde şiddet nesilden nesile taşınmaya devam edecektir.

Değerli milletvekilleri, boşanmalara önemli ölçüde kaynaklık eden ve bizce asıl üzerinde durulması gereken konu olarak aile içi şiddet, başka bir nitelemeyle kadına şiddet erkek tarafından uygulanan şiddeti tarif etmektedir. Tabii, şiddeti, evlilik ilişkisi içerisinde ya da dışında bir bireyin hayatının, bedeninin, psikolojik bütünlüğünün ya da özgürlüğünün güç ya da zor kullanılarak tehlikeye uğratılması biçiminde kabaca tanımlayabiliriz. 1992 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetin Engellenmesi Bildirgesi'nde, genel anlamda, kadına yönelik şiddet ister özel ister toplumsal yaşamda olsun tehdit, cebren ya da keyfî olarak özgürlükten alıkoymak da dâhil olmak üzere kadına fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar ve acı veren ya da verebilecek cinsiyete dayalı her türlü şiddet hareketi olarak tanımlanmaktadır. Bu genellemeyi aile içerisinde yaşanan şiddet çerçevesinde değerlendirecek olursak, erkek tarafından kadına yönelik şiddet, kadının istemediği hâlde cinsel ilişkiye, ev işlerine zorlanması, aile ve arkadaşlarıyla görüştürülmemesi, çalışma ve okuma hakkının elinden alınması, alaya ve hakarete maruz kalması, aşağılanması ve benzeri çerçevesinde düşünülebilir.

Değerli milletvekilleri, kadınların özellikle aile içerisinde, evlilik ilişkisinde yaşadığı şiddetin, ihmal edilerek şiddete maruz kalma; duygusal, psikolojik şiddete maruz kalma; tehdit, aşağılama, küçümseme,

sindirme, bezdirme biçimindeki sözel şiddete maruz kalma; itip kakma, tokatlama, yaralama, dövme, yakma gibi fiziksel şiddet; bunların yanında fiziksel şiddetin bir üst boyutu olan ensest, tecavüz ve fuhşa zorlanma gibi çeşitleri bulunan cinsel şiddet biçiminde çoğaltılabilecek araştırma verilerine ve kriminal verilere yansımış onlarca türüne maruz kaldıkları bilinmektedir. Ne yazık ki erkek tarafından kadına yönelik şiddet sadece fiziksel şiddetle kalmayıp diğer şiddet türleriyle de beraber uygulandığından bu durum birbirini besleyen ve üreten mekanizmalardan oluşan bir şiddet çemberi oluşturmaktadır. Aile içi şiddetin ne derece yaygın olduğu söz konusu olduğunda kadının mağduriyetinin ön plana çıkıyor olmasının elbette ki belirli dayanakları vardır. Şiddete ilişkin araştırma ve vaka oranlarına bakıldığında erkeğin kadına uyguladığı şiddetin ezici biçimde yüksek olduğu bilinmektedir. Tabii, bir noktanın altını özellikle çizmek zorundayız. Aile içi şiddeti ortaya çıkaran etkenlerin yalnızca aile kaynaklı olmadığını, erkek-kadın ayrımcılığını meşru kılan toplumsal, ekonomik, politik, hukuksal ve eğitimsel yapıların da etkili olduğunu söylemek zorundayız. Bunu gözden kaçırmamak zorundayız, bunu gözden kaçırmaya çalışan zihniyetlerle mücadele etmek zorundayız.

Aile, karşılıklı görev ve sorumluluklara dayanan, tarihsel olarak ekonomik ve ideolojik koşullarla değişegelmiş bir yapıdır. Ne var ki aile tarih ötesi, ekonomik ve politik şartlardan bağımsız, mutlak ve ideal bir yapı gibi tariflenmekte. Bu ideal yapının korunması gereği özellikle muhafazakâr siyasetçilerce sıkça gündeme getirilmektedir. Bu siyaset anlayışı aile içindeki iktidar ilişkilerini ve kadın-erkek eşitsizliğini gizleyerek ev içi şiddet, işsizlik, boşanma, yoksulluk gibi konuları ailenin çözülmesiyle açıklamakta, ailenin ne şartta olursa olsun korunmasını öncelemektedir.

Neoliberal politikalar sonucu kısıtlanan sosyal güvenlik ve refah hizmetlerinin aileye, esasen ailedeki kadınlara devredilmesi de ailenin güçlendirilmesi söylemiyle meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bakın, tüm dünyada kentleşme, kadınların iş gücüne katılımının artması, kadınların güçlenmesi ve aile içinde yaşadıkları sorunlara karşı çıkabilmeleri sonucu boşanma oranları artsa da Türkiye, boşanma oranları bakımından OECD ülkeleri arasında sonlarda, 27'nci sırada yer almaktadır. Bu bilgi, Komisyona görüş bildiren uzmanların sunumlarında da teyit edilmiştir.

Değerli milletvekilleri, taciz ve kötü muameleye dayalı evliliklerde çocuklar da fiziksel ve psikolojik zararlar görmektedir. Şiddet içeren bir evliliğin devlet tarafından çocukların korunması maksadıyla sürdürülmesinin teşvik edilmesi, Türkiye'nin imzacısı olduğu ve taraf devletleri çocukları bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet ve suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye -ırza geçme dâhil- her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korumakla yükümlü olan Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne de aykırıdır.

Aslında Türkiye'deki sorun boşanma oranlarının yükselmesi değil, taciz ve kötü muamele içeren evlilikler içindeki kadınların boşanmak istediklerinde eşleri ve aileleri tarafından baskıya ve şiddete maruz kalmaları ve maalesef öldürülmeleridir.

Boşanmak isteyen kadınlar yalnızca şiddet görecekleri korkusuyla değil, sosyal ve ekonomik güvenceden yoksun olacakları için de evliliklerini sürdürmeye mecbur bırakılmaktadırlar.

Elbette ki eşitlikçi bir ilişkinin sürdürüldüğü, kadının çeşitli şiddet biçimlerine maruz kalmadığı demokratik aileler sağlıklı bir toplumun oluşabilmesinde önemli bir role sahiptir. Ancak hepimiz bilmekteyiz ki Türkiye'de içinde bulundukları evlilikleri sonlandırmak isteyen kadınların birçoğu evlilik dışında kendilerini ve hanede birlikte yaşadıkları kişileri idame ettirebilecek ekonomik olanaklara sahip değildir.

Kadınların istihdama katılımı Türkiye'de maalesef yüzde 27,1 gibi düşük bir oranda seyrettiğinden kadınların çoğu evlilikleri boyunca ücretli bir işte çalışamıyorlar. Boşanma durumunda da iş bulmakta güçlük çekiyor, cinsiyetçi iş bölümü sebebiyle düşük ücretli ve güvencesiz, ailelerini geçindirmelerine

imkân vermeyen işlerde çalışıyorlar. Devlet ve özel iş yerleri yaygın, ücretsiz ve ulaşılabilir ve nitelikli bir çocuk bakım hizmeti sunmadığından kazandıklarıyla çocuk bakımı masraflarını dahi karşılayamıyorlar.

Değerli milletvekilleri, ön yargılar, toplumsal roller, boşanmış kadınlara yönelik çevre baskısı, kadınların tekrar evlenmeye zorlanmaları sebebiyle, boşanmak, kadınların ancak en son olarak başvurabildikleri bir durumdur. "Aileyi korumak" adı altında kötü evliliklerin devamının özendirilmesi, şiddete karşı koruyucu ve güçlendirici önlemler almak yerine karakollar ve sözüm ona şiddet önleme ve izleme merkezleri aracılığıyla kadınların şiddet uygulayan erkeklerle bir araya getirilerek ara buluculuk yapılması, kadınları güçlendirici, kadın dayanışmasını esas alan destek mekanizmaları bulunmadığından kadınların bir hapishane gibi tarif ettikleri sığınaklara yerleşmek istememeleri kadına yönelik şiddeti önemli ölçüde artırmaktadır. Bu yaklaşımla kurgulanan, kadını değil, aileyi korumayı esas alan politikalar kadınların kötü muameleye maruz kaldıkları evliliklerinin içinde sıkışmasına sebep olmaya devam etmektedir.

Türkiye'de kadına yönelik şiddet her boyutuyla giderek daha da artmakta, ülkenin en can alıcı sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Eril zihniyetin sistematik bir politikası olan kadına yönelik şiddet toplumsal bir şiddet olarak ortaya çıkmaktadır. AKP döneminde -elde edilen verilere göre- 8 bine yakın kadın katledilmiştir. Kadına yönelik şiddetin nedenleri incelendiğinde, erkek şiddetinin üretildiği en büyük kaynağın aile olduğu görülmektedir. Kadın cinayetlerinin failleri incelendiğinde, büyük oranının kadınların eşleri, babaları, nişanlıları ya da erkek kardeşleri olduğu görülmektedir.

Türkiye'de eşi vefat etmiş kadınlar ile boşanmış kadınlar benzer yoksulluk koşullarıyla baş etmeye çalışmalarına rağmen, eşi vefat etmiş kadınlar için sosyal yardım programlarından boşanmış kadınlar maalesef yararlanamıyorlar. Bu durum, devletin sosyal politika oluştururken hak ve ihtiyaç saikiyle değil, kendince kadını ikinci sınıf insan gören bir siyasi anlayışın saikleriyle hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Pek çok ülkede evliliğini sona erdiren kadınlara yönelik sosyal destek programları oluşturulmuştur. Boşanmış kadınların iş gücüne katılımını kolaylaştıracak önlemlerin alınması, tüm bireylere tanınması, gereken yaşlı, hasta ve çocuk bakım hizmetlerinin boşanmış kadınları da kapsayacak şekilde genişletilmesi, maddi, hukuki ve psikolojik destekler, kadınların devam ettirmek istemedikleri evliliklerini sonlandırmalarına yardımcı olmaktadır.

Toplumumuzun bir gerçeği olan aile kurumu, âdeta ulus devlet sisteminin mikro bir prototipi hâline getirilmek istenmektedir ve iktidarcı, baskıcı yaklaşıma sahip antidemokratik bir kurum hâline getirilmiştir. Ancak kadın cinayetleri ve ev içi şiddetin bu denli yoğun olarak üretildiği çarpık aile yapıları, bu gerçekliğiyle ele alınmadığı zaman kadınların öldürülmesini teşvik eden bir kurum hâline dönüşmektedir.

AKP'nin, iktidara geldiği günden bugüne kadını sadece ailenin hizmetkârı olarak gören, kadını ikincilleştiren yaklaşımı, aile içindeki şiddeti daha da görünmez hâle getirmiştir ve kadının aile içinde giderek güçsüzleşmesine hizmet etmiştir. Oysaki yapılması gereken, kadının aile içerisinde siyasal, sosyal ve ekonomik tüm açılardan güçlendirilmesi ve sosyal devletin oluşturacağı kadın politikalarının da buna paralel geliştirilmesidir diyerek sözlerimi bitiriyorum, Genel Kurulu da saygıyla selamlıyorum. (HDP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın İrmez.

Şimdi de Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Tekirdağ Milletvekili Sayın Candan Yüceer konuşacak.

Buyurun Sayın Yüceer. (CHP sıralarından alkışlar)

CHP GRUBU ADINA CANDAN YÜCEER (Tekirdağ) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu üzerine söz aldım. Yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Dün Dünya Çocuk Günü'ydü, mutlulukların hep onların olması dileğiyle tüm çocukların Dünya Çocuk Günü'nü kutluyorum. Umarım çocukların yüzünden gülümsemesinin çalınmadığı bir dünya bırakabiliriz onlara, tüm olumsuzluklara rağmen bu umudun hep diri tutulması çok önemli diye düşünüyorum.

Değerli milletvekilleri, tüm evlilikler ömür boyu sürmek ve mutlu olmak amacı taşırlar ama bazı durumlarda aile ilişkileri arasında sağlıklı bir yapı oluşmayabilir. Bu sorunların çözülememesi, bunların aşılamaması durumunda da boşanma süreci gerçekleşebilir. Boşanma bir travmadır, travmatik bir süreçtir. Gerçekten kişinin ruhsal yapısını etkiler, yaşamını etkiler. Hiç kimse huzursuz olmak için, mutsuz olmak için evlenmez. Daha mutlu, daha huzurlu bir gelecek ümidiyle evlilik kurumunun kurulması ama sonuçta boşanma kararının verilmesi ve boşanma sürecinin gerçekleşmesi çiftler arasında gerçekten çok yıkıcı bir süreç ama daha çok, kadınlar arasında özellikle zorlu ve yıkıcı bir süreç. Bu denli yıpratıcı bir sürecin neden göze alındığı sorulması gereken bir soru. Hiç kimsenin "Ben şu kadar zaman sonra boşanacağım." diye evlenmediği ve boşanmanın son çare olarak görüldüğü ön kabulüyle eğer bu soruna yaklaşırsak daha sağlıklı bir sonuç alabiliriz diye düşünüyorum.

Şu açık bir tespittir: Boşanmaların kendi başına toplumsal bir sorun olmasından çok, toplumsal sorunların bir uzantısı olduğu gerçeği. Boşanma göç, ekonomik sıkıntılar, kentleşme, geleneksel aile yapılarının çözülmesi, erken evlilik oranlarının yüksekliği ve şiddet gibi nedenlere bağlı bir sonuçtur. Örneğin, 2013 bütçe görüşmesinde dönemin Bakanı Sayın Fatma Şahin ekonomik krizlerin ailedeki boşanma oranlarını yükselttiğini söyleyerek bu tespiti dile getirmiştir.

Boşanmaların en önemli nedenlerinden biri de aile içi şiddet, kadının yaşadığı fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddet. Yani boşanma oranlarının artmasını eğer biz bir sorun olarak ortaya koyuyorsak başta ekonomi ve kadına yönelik şiddet olmak üzere bütün sorunları ortada açık bir şekilde tartışmamız gerekir.

Bir taraftan, ben Komisyonun kurulmasını da ekonomik ve sosyal sorunların derinleştiğinin ve uygulanan politikaların iflas ettiğinin bir itirafı olarak da görüyorum tabii ki. Asıl araştırılması gereken, boşanmaların artmış olmasından öte, bu kadar sorunun içinde bu boşanma oranları nasıl bu düzeyde, bu seviyede kalıyor. Bu da bir soru. Aile içi kadına yönelik şiddetin "Kol kırılır, yen içinde kalır." atasözünde olduğu gibi saklanması, toplumun, hatta kadınların bunu olağan görmesi ve kadınların özellikle aşırı fedakârlıklarıyla evlilikler sürüyor çünkü mevcut sistemde ekonomik ve sosyal olarak güçsüz kadınların özverisiyle bu evlilikler sürüyor.

Bakın, bir rapor var. 2016 yılı aile yapısı araştırmasına göre yüzde 18 civarında 18 yaşında, altında evlilik var. Yüzde 60 oranında görücü usulüyle evlilik yaşandığı, yüzde 23 oranında da hâlâ akraba evliliklerinin devam ettiği görülüyor. Kendi görüşü sorulmadan, ailesinin kararıyla evlenen kadın oranı ne kadar biliyor musunuz? Yüzde 15. Bu rakamlar aslında sadece yansıyanı ama bu rakamlar evliliğin yapısında bir sorunumuz olduğunu da gösteriyor; boşanmanın köklerinde evlenme aşamasındaki koşulların olduğu gerçeğiyle de bizi yüz yüze bırakıyor.

Öte yandan, Türkiye'de boşanmak kadar boşanamamak da bir sorun. Örneğin, Mart 2011'de, çocuk cinsiyeti nedeniyle kadın üzerinde oluşturulan psikolojik şiddet, başlık parası ve geleneksel evlilikler hakkındaki komisyon raporunda, özellikle kadınların mutsuz olsa dahi çevre baskısı, baba evine dönmenin hoş karşılanmaması ve ekonomik durumunun yetersiz olması sebebiyle boşanmaya ulaşamadığı ve hatta şiddet gördüğü ifade ediliyor. Bu tespitin ne kadar doğru olduğunu, cinayetlere

kurban giden her 5 kadından 1'inin boşanmak istediğini görüyoruz. Ne hazin ki Sayın Bakan da biraz önce ifade etti, Kastamonu'da bugün bir olay gerçekleşti; devletin koruması altında bir kadın… Çoğu zaman bu kadınlar hazin bir şekilde, ya devlet koruması altında ya da devlet korumasına ulaşma aşamasında katlediliyor ve devlet buna sadece seyirci kalıyor.

Değerli arkadaşlar, raporda ve devlet yönetimindeki en büyük açmazı, bütün sorunların çözümüne ailenin kutsallığının vurgulanarak başlanması oluşturuyor. Aile elbette toplumun temeli, elbette çok önemli bir kurum. Buna kimsenin itirazı yok, hiçbirimizin ama toplumsal bir kuruma aşırı bir şekilde kutsiyet atfedilirse, sadece bu perspektiften bakılırsa o zaman gerçek sorunları, diğer şeyleri ıskalamış oluyorsunuz. Boşanma sorunu da bireyler yok sayılarak, temelindeki sorunlar görmezden gelinerek, boşanmanın bir hak olduğu gerçeği ıskalanarak değil, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalara temel alınarak, bireyler ve bireylerin hakları gözetilerek sorunların, özellikle ekonomik sorunların masaya uzun bir şekilde yatırılarak enine boyuna incelenmesiyle ele alınmalı. Ama bu raporda da genel uygulamada da yapılan bu değil. Kafalar yine kuma gömülmekte, diziler, medya vesaire suçlanmaktadır.

Bu bir yüzleşme gerçeğini bize hatırlatıyor. Kadını ikinci sınıf gören zihniyetle, kadını yok sayan zihniyetle yüzleşmek zorundayız. Yalnızca uygulama hatalarıyla da değil, iktidardan ve söylemlerinden kaynaklı sorunlarla da yüzleşilmeli. Ama bu da yeterli değil, toplumsal algıyla ve bu zihniyetle de yüzleşmemiz gerekiyor. İşte, bu raporda olmayan budur. Kolaycılığa kaçılarak tüm sorunlar medya, eğitim gibi belli kaynakların üzerine yıkılmış. Ben demiyorum ki bunlar etken değil, tabii ki çok önemli, muhakkak ki etken ama sorunların asıl kaynağı zihniyettir. İster dinsel anlayıştan olsun ister kültürel farklılıklardan olsun isterse gelenekten olsun, kaynağı ne olursa olsun şu an toplumda kadın ve erkeğin eşit olmadığına dair çarpık, yaygın bir anlayış vardır. Bir de bunun üzerine kadınları sadece iyi eş, iyi anne, iyi ev kadını olarak gören bir yönetim şekli hüküm sürülürse -bunun üzerine eklenince de- o zaman kadınlar için hayat yaşanmaz bir hâle geliyor. İşte, kadınların istihdamda yeterince yer alamamalarının, eğitim hakkından yeterince faydalanamamalarının, toplumsal yaşamda kendilerine yer bulamamalarının sebepleri bunlar.

İstediğiniz kadar uluslararası sözleşmelerin altına imza atın, dilediğiniz kadar kanun yapın, yönetmelik çıkarın; bu anlayışla, artık betonlaşmış bu zihniyetle mücadele etmediğiniz sürece sorunların sadece çevresinden dolanmanın ötesine geçemezsiniz. Bakın, hepimiz için gurur vesilesi olan İstanbul Sözleşmesi'ne Türkiye'de ilk imzayı koymadık mı? Eksiklerine rağmen 6284 sayılı bir kanunumuz yok mu? Ama İstanbul Sözleşmesi çıktı çıkalı, 6284 sayılı Kanun Meclisten geçti geçeli tüm bakanların ve bürokratların ifadesi… Uygulamada bu sorunların çözüldüğüne dair olumlu bir gelişme yok. Tüm STK'lar bu konuda bildiriyor. Peki, uygulamadaki bu isteksizliğin sebebi ne? Çünkü bu kalıp yargılar sürekli besleniyor.

Değerli milletvekilleri, bu raporda değerler eğitiminden bahsediliyor, tanımında da aile içi rollere dönük farkındalıktan söz ediliyor. Nasıl bir farkındalıktır bu? Nasıl bir değerden söz ediyoruz? "Kadın ile erkek eşit değildir, fıtrata ters." anlayışının farkındalığı mı ya da "Anneliği reddeden, evini çevirmekten imtina eden kadın, iş hayatında ne kadar başarılı olursa olsun yarımdır, eksiktir." anlayışı mı; "Kadın evinin süsüdür." farkındalığı mı; "Herkes içinde kahkaha atan kadın iffetsizdir." farkındalığı mı ve daha sayamadığım yüzlerce, kadını yok sayan, ikinci sınıf gören bir zihniyetin, anlayışın farkındalığı mı? (CHP sıralarından alkışlar)

Değerli milletvekilleri, biliyorsunuz, bunların hepsi AKP kurucularının söylemleri. Bu anlayışı ve bakış açısını temel alarak verilen değerler eğitiminin kime ne faydası olacak Allah'ınızı seversiniz? Toplumsal algıyı, bu yanlış algıyı sürekli vurgulayan, olmadı, daha ötesi olumlayan bir anlayışın kadınlar konusunda, kadın hakları konusunda, eşitlik konusunda diyeceği ne olabilir? Bireysel olarak

eşitliğe inanmayabilirsiniz, bu sizin eksikliğinizdir, bu sizin yarımlığınızdır ama bunu bir politika hâline getiriyorsanız artık bu bireysel olmaktan çıkmıştır. Bunun bir yansımasına da biz Komisyon toplantılarında tanık olduk. Komisyon üyesi bir milletvekili, sivil toplum kuruluşlarını dinlediğimiz sırada, bir kadın hakları savunucusuna Hükûmeti eleştirdiği gerekçesiyle had bildirme cüretini kendinde görebildi, İstanbul Toplantıları'nda da benzer davranışlar görüldü. İşte, yanlış olan bu. Bu toplumdaki yanlış algıları siz iktidar politikası hâline getirirseniz, kültürü, geleneği, dini gerekçe göstererek kadınları ikinci sınıf, yok sayarsanız o zaman bu sorunların çözümünü yapamazsanız, isterseniz bin tane komisyon kurun, bin tane rapor yazın. Uygulamadaki sorunları çözmezseniz, ortadan kaldırmazsanız, bu sorunlara neden olan zihniyeti değiştirmezseniz, bu zihniyeti besleyenlere dönüp bir laf, bir söz söylemezseniz o raporların kıymetiharbiyesi yoktur. Hakikaten tuğla kalınlığında bir rapor var elimizde ama neresinde var bu söylemlerin zarar verdiği ben göremedim, gören biri varsa lütfen haber versin. Ha yoksa, ki yok, o zaman bu raporun değeri tartışmalıdır.

Bakın, 493 sayfalık raporda yalnızca 1,5 sayfa "Toplumsal Farkındalık ve Zihinsel Dönüşüm" başlığı altında "Toplumsal farkındalık ve zihinsel dönüşüm sorununun çözümünde başlıca unsur eğitim ve medyadır." diyorlar. Kendi içinde eksiklik olmakla beraber bence yanlış bir değerlendirme değil ama asıl sorun hayata nasıl yansıdığı, bizi ilgilendiren kısmı burası. İzninizle ben size bir örnek vermek istiyorum: Millî Eğitim Bakanlığının hazırlattığı ders programında kadının aile reisine itaat etmesi gerektiğine, iffetin ancak evlenerek korunabileceğine, ateist veya diğer dinlere mensup kişilerle yapılan evliliklerin kabul edilemez olarak değerlendirildiğine, küçük yaşta evliliklerin örf gereği olduğuna yönelik ifadeler var. Bu ifadeler Talim Terbiye Kurulu Başkanı Alpaslan Durmuş tarafından da savunulabilmekte.

SALİH CORA (Trabzon) – Nerede yazıyor?

CANDAN YÜCEER (Devamla) – Ben size gönderirim Değerli Milletvekili.

Şimdi, bu ne perhiz bu ne lahana turşusu? Hangi toplumsal zihniyeti değiştireceksiniz bunlarla? Böyle eğitim vererek nasıl bir zihniyet değişikliği sağlayacaksınız? Eski Medeni Kanun'da bile "itaat" kelimesi geçmezken, çocuk evliliklerin, erken yaştaki evliliklerin önünü almak için uluslararası sözleşmelere imza atmışken ders programlarında böyle bir müfredatın, böyle ifadelerin konulması ne anlama geliyor sizce, ne anlamı var bunun?

Bakın, eğitimin cinsiyet eşitliğinin sağlanması için ders programları, bununla ilgili müfredatlar, kitaplar tek tek ayıklandı; o günlerden, kadınları ikinci sınıf sayan ayrımcı ifadelerin bilerek, isteyerek ders müfredatlarına konulduğu bugünlere geldik. Bundan sonra farkındalık yaratmaktan, zihinleri dönüştürmekten bahsetmenin bir anlamı olmuyor. Bunlar yalnızca laiklik ilkesine aykırı olduğu için yanlış değil, aynı zamanda imzamız olan uluslararası sözleşmelere de aykırı çünkü onlarda "toplumsal cinsiyet eşitliği" denir. Eşlerden birinin ötekine itaat etmesini önerdiğiniz bir müfredatta bunun artık farkındalığını, eşitliğini sağlayamazsınız.

Raporda "İnsan merkezli bir eğitim olmadığında sorunların kendisiyle değil ancak gölgeleriyle uğraşılabilir." deniyor. Şimdi, bakın eğitim sistemine: İnsan mı merkezde, yoksa bir ideoloji mi, bir dinsel yorumun yansıması mı? Söz konusu kadın olunca gölge boksu yaptığınızı biliyorduk ama bu müfredatla, bu eğitim müfredatıyla gerçekten buna kuş kondurdunuz açıkçası.

SALİH CORA (Trabzon) – Ya, bunu eleştireceğinize çözüm önerin.

CANDAN YÜCEER (Devamla) - Değerli milletvekilleri, 19 Temmuzda Hükûmette bir değişiklik yaşandı. Yeni Kabinenin ilk icraatı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'nın Meclis Başkanlığına sevki oldu. Ne var bu tasarıda? Müftülere

nikâh yetkisi var. Allah aşkına, ülkede 81 ilde, 921 ilçede evlendirme dairesi yok mu? Buralarda binlerce evlendirme memuru yok mu? Ya da 18 binin üzerinde muhtar nikâh kıyamıyor mu da böyle bir keyfî kararın altına imza atılıyor? Bunun, kadınları, kadın haklarını, Medeni Kanun'u ne kadar olumsuz etkileyeceği görülmüyor mu bunu imzalayanlar tarafından? Ya da bunun altına imza atanlar erken yaştaki çocuk evliliklerini meşrulaştıracaklarını görmüyorlar mı?

SALİH CORA (Trabzon) – Zorunluluk yok, keyfî.

CANDAN YÜCEER (Devamla) - Evlenme akdinin evlendirme memuru önünde olmasının kadın ve çocuk hakları açısından, kadın-erkek eşitliği açısından çok önemli olduğunu görmezden geliyorlar.

İMRAN KILIÇ (Kahramanmaraş) – Örnek aldığınız çağdaş Batı'ya bakın, çağdaş Batı'ya, kiliseler var.

CANDAN YÜCEER (Devamla) - Medeni Kanun'a göre belirlenmiş yaş sınırı, evlenme ehliyeti, sağlık koşullarının yeterli olması, yakın hısımlık olmaması gibi tasarıyla öngörülen düzenlemeler, bundan sonra, artık, dinî yaklaşımla, müftülerin, imamların dünya anlayışına göre belirlenecek.

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Yok, tek kayıt var.

CANDAN YÜCEER (Devamla) - Bundan zararı olan, tabii, bunun altına imza atan Hükûmet temsilcileri değil, kadınlar. Amaçlanan, kadınların haklarını korumak da değil, amaçlanan belli; amaçlanan, Medeni Kanun'la düzenlenen tüm alanların dinî kurallara dayanan bir sisteme dönüştürülmesi. Laiklikle, cumhuriyetle bitmeyen bir hesap var ama bu arada da kadınların hayatı zorlaşmış, toplumsal zihniyet daha da güçlenmiş, umurunuzda değil çünkü kadınlar umurunuzda değil. Kadın hakları denilince, kadın hakları eşitliği denilince bir alerji ortaya çıkıyor. İsteniyor ki kadınlar sesini çıkarmasın "Hak, hukuk, eşitlik." demesin. İsteniyor ki kadınlar "Hayatı beraber kuruyoruz, nimetleri de eşit paylaşıyoruz." demesin. İsteniyor ki kadınlar "Bu benim bedenimdir, benim kararım. Size ne?" demesin ama diyorlar ve diyecekler. Bakın, günlerdir kadınlar sokaklarda hakları için mücadele ediyorlar, bu düzenlemeye karşı seslerini çıkarıyorlar çünkü bunun ne getirebileceğini öngörebiliyorlar. Laikliğin, laik devlet düzeninin tek koruma duvarı olduğunu biliyorlar. Yalnızca kendileri için…

SALİH CORA (Trabzon) – Kadın grup başkan vekiliniz var mı Hanımefendi, kadın grup başkan vekiliniz var mı?

CANDAN YÜCEER (Devamla) – Sulandırmayın olanı, ciddi bir şey konuşuyoruz şurada, çok hayati şeyler konuşuyoruz. Çok ayıptır, çok ayıptır gerçekten.

SALİH CORA (Trabzon) – Kadın grup başkan vekiliniz var mı?

CANDAN YÜCEER (Devamla) – Çok ayıptır, çok ayıptır!

BAŞKAN – Karşılıklı konuşmayalım lütfen. Lütfen karşılıklı konuşmayın.

Buyurun devam edin.

CANDAN YÜCEER (Devamla) – Kadınlar sadece kendi hakları için mücadele etmiyorlar; kız çocukları için, onların geleceği için, eşit, özgür olabilsinler diye mücadele ediyorlar. Siz duymuyor olabiliyorsunuz ama haklılığın sesi eninde sonunda en sağır kulakta bile yankılanacaktır ve sizlerin kulaklarınızda da yankılanacaktır.

Bakın, Türk Ceza Kanunu'nun 103'üncü maddesine ilişkin bir düzenleme getirdiniz geçtiğimiz yasama döneminde. Çocuk yaştaki evlilikleri meşrulaştıran, kız çocuklarına tacizi, tecavüzü cezasız bırakan, tecavüze uğramış kız çocuklarının ceza almış sanıklarına, mahkûmlara af getiren bir düzenlemeyi oldubittiyle getirmiştiniz. Bu utanç vesikasına kadınlar "Artık yeter!" demişti, duymak zorunda kaldınız, şimdi de duyacaksınız.

Değerli milletvekilleri, ülkemizde kız çocukları nesiller boyunca süren eşitsizliğin gölgesinde büyüyorlar. Gelenek deniliyor, töre deniliyor, din gerekçe gösteriliyor; yok sayılıyorlar. Ne mirastan ne de eğitim hakkından yeterince faydalanamıyorlar. Çocuk yaşta evlendiriliyorlar, kendileri çocukken çocuklarını kucaklarına alıyorlar. Sizler aynı sonuçları doğuracak düzenlemelerin altına imza atmayın, ısrarla kız çocuklarını, kadınları dezavantajlı duruma düşürecek uygulamaların altına imza atmayın.

Artık, bakın, 21'inci yüzyıldayız, devran artık böyle dönmüyor, suyun akışını tersine çeviremezsiniz, döndüremezsiniz. Ülkenin yarısını yok sayarak ayakta durabilmiş, varlığını sürdürebilmiş tek bir ülke yok dünyada. O yüzden, bunun size bir şey anlatması lazım ve bundan sonraki iktidar politikalarını da buna göre değerlendirmemiz lazım. Bakın, diyoruz ki: "Aile bütünlüğü, aile bütünlüğü…" E, bir yandan, "aile bütünlüğü, aile bütünlüğü" diyoruz ama şu an eş durumundan tayin bekleyen, atamasını bekleyen binlerce öğretmen var gerçekten, on binlerce memur var; bunlara kör, sağırız. OHAL bahanesiyle binlerce, on binlerce insanı işinden, ekmeğinden ettiniz, hepsinin yuvası yıkıldı, evlilikleri dağıldı ama bunları umursamıyorsunuz.

BÜLENT TURAN (Çanakkale) – Yapılıyor, yapılıyor.

CANDAN YÜCEER (Devamla) – Ama muhakkak ki biraz önce de ifade ettiğim gibi, o sağır kulaklarınız bunları eninde sonunda duyacaktır.

Hepinize saygılarımı sunuyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Yüceer.

Şimdi, son olarak Adalet ve Kalkınma Partisi Grubu adına Düzce Milletvekili Sayın Ayşe Keşir konuşacak.

Buyurun Sayın Keşir. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

AK PARTİ GRUBU ADINA AYŞE KEŞİR (Düzce) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu üzerine grubum adına söz almış bulunuyorum. Yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Sözlerime başlamadan evvel, geçtiğimiz günlerde Hakk'a yolcu ettiğimiz Abdulkadir Yüksel Milletvekilimizi buradan tekrar rahmetle anmak istiyorum.

Değerli milletvekilleri, Komisyonumuz TBMM'de bulunan dört partinin ortak kararıyla kurulmuş, 14 Ocak 2016 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Tüm çalışmalarımızı ve önerilerimizi içeren rapor da 16 Mayıs 2016 tarihinde Başkanlık makamına sunulmuştur.

Değerli milletvekilleri, hiçbir sosyal sorunun diğerinden ayrı düşünülemeyeceği gibi boşanmalar ve/veya ailenin yaşadığı sorunlar, aile içi iletişim, ergen iletişimi, medya kullanımı, sağlık sorunları, çatışma çözümü, ekonomik sebepler, şiddet, bağımlılık ve benzeri başlıklardan ayrı düşünülemez. Bundan dolayıdır ki Komisyon olarak zor olanı seçtik, kapsamlı, bütüncül ve disiplinler arası bir çalışmayı verilen süre içinde tamamlamaya gayret ettik.

Aile, insan ve toplum arasında bir köprüdür hem etkileşim ağı hem de kurum olarak nitelendirilmektedir. Bu sebeple, sağlıklı ve güçlü aile, sağlıklı ve güçlü bireyler ve toplum demektir. Mahiyeti ve yapısı bakımından aile tarih boyunca tüm toplumlarda değişime uğramıştır. Siyasal ve ekonomik hayatın zamanla gelişimi, sosyokültürel değişimler yapısı ve kapsamı itibarıyla aile olgusunda da değişimlere yol açmıştır. Otuz yılı aşkındır alanda çalışan biri olarak şunu öncelikle ifade etmem lazım konuşmamın başında: Ailenin güçlenmesi ile kadın, erkek, çocuk, yaşlı bireylerin güçlenmesi asla birbirinin alternatifi değildir; aynı şekilde, kadın ya da çocuk haklarını savunmak ile aile bütünlüğünü savunmak da birbirinin alternatifi değildir.

Dört aylık görev süresi içinde Komisyon çalışmalarımızda aile birliğinin korunması ve boşanma olaylarını, aile kurumunu oluşturan eşler, çocuklar kadar aile büyükleri, kardeşler, yakın akraba etkileri gibi bütün unsurları bütüncül olarak ele aldık. Ailenin her bir üyesinin yaşadığı sorunlar, çözüm önerileri, koruyucu, önleyici tedbirler de bu sebeple çalışmalarımızda ele alınmıştır.

Değerli milletvekilleri, Komisyon çalışmaları kapsamında araştırma ve incelemeler için 19 toplantı yapılmış, bakanlık birim ve kamu kurumlarından çok sayıda uzmanın, bürokratın ve sivil toplum kuruluşu temsilcisinin, akademisyenlerin, mağdur aile bireylerinin, örnek ailelerin, medya profesyonellerinin görüşüne, tanıklığına ve uzmanlığına başvurulmuştur. Farklı bölgelerde 9 il ziyareti, 2 yurt dışı programı ile 4 ülke ziyareti gerçekleştirerek yerinde incelemeler yapılmıştır. Tüm bu toplantılarda -dikkatinizi çekmek istiyorum- 500'ü aşkın kişi ve kurum dinlenmiştir. Benden önceki konuşmacılar Komisyon çalışmalarının usulüyle ilgili eleştiri getirdiğinde şunu ifade etmem lazım: Usul tartışması asla Komisyon çalışmalarımızda açılmamıştır, eğer böyle bir endişeleri varsa bu tartışmayı Komisyon çalışmaları sırasında açmış olmalarını beklediğimi ifade etmek isterim. Tüm konuşmacıların, görüşlerine başvurduğumuz konuşmacı ve uzmanların, tüm siyasi partilerin yetkilileri söz aldıkları her anda konuşmalarını yapmışlar ve sözleri asla kesilmemiştir.

Komisyonumuz araştırma alanına giren hususları yalnızca olumsuz örnekleriyle değil olumlu rol modellerini de dinleyerek incelemiştir. Bu kapsamda çalışma ziyaretlerimizde bazı ailelerin evlerine konuk olduk. Sağlıklı ve güçlü bir aile olma deneyimlerini dinledik. Yurt dışındaki vatandaşlarımızın bulundukları ülkelerde yaşadıkları deneyimleri de Komisyonumuza katkı sağladı. Çalışmalarımız esnasında aileyi sorunlarla değil, çözümlerle gündem yapmak temel gayemiz oldu. Bu alanda aile kurumunun güçlenmesinin bireyin ve ailenin çözüm üretme kapasitesinin artırılmasıyla mümkün olabileceğini gördük.

Değerli milletvekilleri, Komisyon çalışmalarımız üç temel bölümde değerlendirildi. Birincisi, aile yapısının güçlendirilmesi, değişim ve dönüşümün zamanın ruhuna uygun olarak yönetilmesi için gerekli araç ve yöntemler. İkincisi, ailenin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. Üçüncüsü, boşanma süreci ve boşanma sonrası sürecin çatışma çözümü yaklaşımıyla sağlıklı yürütülebilmesi. Komisyon çalışmalarımız süresince aile bütünlüğünü etkileyen unsurlar, ailenin çözüm üretme kapasitesi, iş gücü piyasası, iş ve aile yaşamının uyumlulaştırılması, medya ve aile, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları, aileye destek mekanizmaları, hukuksal uygulamalar, yurt dışında yaşayan ailelerin sorunları ayrı ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Değerli milletvekilleri, alanda uzun zamandır çalışan uzman görüşleri ve yapılan araştırmalar göstermiştir ki Türk aile yapısı geçirdiği değişim ve dönüşümde bazı sorunlar yaşamakla birlikte dünyada hâlâ güçlü, sağlıklı yapılardan biridir. Sağlıklı bir ailede haklar kadar görevler de önemli yer tutar. Kadın, erkek, çocuk, yaşlı tüm aile bireylerinin hakları kadar durum ve şartlara göre değişse de sorumlulukları vardır. Güçlü bir ailede aile bireyleri çözüm için ortak gayret gösterirler. Diğer yandan şehirleşme ve göç başta olmak üzere geniş aile yapımız hızla yerini çekirdek aileye bıraksa da Türkiye'de Kuzey Avrupa ülkelerindeki gibi atomize bir çekirdek aileden bahsedilememektedir. Ülkemizde sosyoekonomik yapı ne olursa olsun çekirdek aileler arasında hizmet alışverişi ne mutlu ki hâlâ devam etmektedir. Uzmanlar bu yapıya "çekirdek aileler ağı" demektedirler. Aileye ilişkin koruyucu, önleyici tedbirlerin başında çekirdek aileler arasında oluşan etkileşimi ve iletişimi teşvik eden öneriler raporumuzda geniş bir şekilde yer almıştır.

Değerli milletvekilleri, şimdi sizlere Komisyon çalışmalarımız sırasında ele aldığımız sorun ve çözüm önerilerinden bazı başlıklar sunmak istiyorum.

TBMM'de yasama faaliyetlerinde aile politikalarının bütüncül bir şekilde ele alınması için aile konusunda faaliyet gösteren müstakil bir ihtisas komisyonu kurulması önerilmektedir raporumuzda.

Türk aile yapısı araştırmasının sonuçlarına göre ailelerin en fazla iletişim konusunda sorunlar yaşadığı ortaya çıkmıştır. Bu alanda yapılması gereken çalışmalara ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Ben bir medya meslek mensubu olarak "medyanın suçlandığı" ifadesini kabul etmiyorum ama "medyanın sorumluluğu" ifadesini burada tutanaklara geçirmek istiyorum.

Aile bireyleri sorunlarını konuşarak değil, sessiz kalarak, küserek ifade etmektedirler. Bu durumda sorunlar çözülememekte, aile çözümün değil, sorunun merkezi hâline gelmektedir. Aileyi güçlendirmek ve sorun çözme kapasitesini geliştirmek amacıyla devam eden aile eğitim programlarının ve aile danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Aile bütünlüğünü etkileyen kadına yönelik şiddet konusunda değişen ihtiyaçlara göre hukuksal düzenlemelerin yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Türkiye, AK PARTİ hükûmetleri döneminde İstanbul Sözleşmesi'ni ilk imzalayan ve uyum yasasını Parlamentosundan geçiren ilk ülke olarak 6284 sayılı Kanun'da kadına yönelik şiddetle mücadeleyi kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Okulda, sporda görülen şiddet eğilimini azaltıcı, koruyucu, önleyici tedbirleri artırmaya yönelik bütüncül çalışmalar yapılmalıdır. Şiddetle mücadele şiddet kolluk ya da yargıya intikal ettikten sonra yapılacak cezaimüeyyidelerle sınırlı kalmamalıdır. Bu anlamda, disiplinler arası bir yaklaşımla, ilgili kurumların eş güdümle çalışması önem arz etmektedir.

6284 sayılı Kanun'un uygulanması sırasında bazen sorunlarla karşılaşılmaktadır. Mesela, koruma tedbir kararlarının izleme ve değerlendirilmesi konusunda bir çalışmaya ihtiyaç olduğu yine Komisyon çalışmalarımızda ortaya çıkmıştır. Kadın yoksulluğu, kadına yönelik şiddet ve erken yaşta evliliklerin azaltılmasının en önemli yolu kadının eğitim ve istihdama erişiminin artırılmasıyla mümkündür. AK PARTİ hükûmetleri döneminde on iki yıla çıkan zorunlu eğitimle, 81 ilde açılan üniversitelerle kız çocuklarının okumasında dünyada önemli bir mesafe katedilmiştir.

Ülkemizde boşanma süreci ve sonrasının çatışmalı geçtiği göz önünde bulundurularak Komisyon çalışmalarımızda bu konuda bazı önerilerde bulunulmuştur. Boşanma sürecinde eşlerin, varsa çocukların olumsuz etkilenmemesi için sürecin çatışma çözümleyici bir perspektifle ele alınması önemlidir. Komisyon çalışmalarımız sırasında görülmüştür ki boşanma sürecinde özellikle velayet ve mal paylaşımı konularında çatışma daha da derinleşmektedir. Eşler boşanmış olsalar dahi çocukları varsa ebeveyn hukukları ve sorumlulukları devam eder. Çocuğun yüksek yararı gözetilerek boşanma sürecinin sağlıklı götürülmesi önem arz etmektedir. Şiddet şikâyetleri hariç hâlen uygulanan ve seçenekli olan boşanma süreci danışmanlığının yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Diğer yandan, dünya örneklerinde olduğu gibi, şiddet şikâyetleri hariç boşanma sürecinde, velayet ve mal paylaşımında aile ara buluculuğu konusunun çalışılması da raporumuzda önerilmiştir. Yakın zamanda Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Dairesinin Avrupa Konseyi ve ilgili tüm taraflarla bu konuyu çalışmaya başlaması ve aldığı mesafe memnuniyet vericidir.

Değerli milletvekilleri, hiçbir çocuk anne veya babasıyla icra dairesi aracılığıyla görüşmeyi hak etmemektedir. Boşanma süreci ve sonrasında ebeveynlerin çocukların velayeti konusundaki sorunları, ne yazık ki çocuk teslimi ve çocukla şahsi ilişki temin etme konusunu icra daireleri üzerinden yapılmasını sağlamaktadır. Bu, çocuğun ve tarafların manevi olarak zarar görmesi demektir aynı zamanda. Halk arasında "çocuk icrası" olarak bilinen bu uygulama icra daireleri görev kapsamından çıkarılmalıdır. Bu konuda Adalet Bakanlığının üzerinde çalıştığı bir düzenlemeyle mağduriyetlerin giderileceğine inancımız sonsuzdur.

Evlilik sona erdikten sonra aile konutu şerhinin kaldırılmasına ilişkin açılan davanın idari bir işlem sayılmasını da yine raporumuzda önerdik. Boşanma sonrasındaki süreçte özellikle işsizlik problemi yaşayan ve herhangi bir mesleki tecrübesi olmayan boşanmış bireyler ve öncelikle kadınlar için özel politikalar izlenmesini önermekteyiz. İş ve meslek danışmanlığı hizmetleri hâlâ ŞÖNİM'lerde devam ettiği gibi, bu hizmetlerin kadın konukevlerinde yaygınlaştırılması önerilerimiz arasında bulunmaktadır.

Bağımlılık, ihmal, istismar ve şiddet aile hayatını olumsuz etkileyen sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağımlılık, madde ve teknoloji, internet bağımlılığı, şans oyunları, kumar, şiddet gibi davranış bağımlılığı şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bağımlılık tedavisine ilişkin merkezlerin nitelik ve nicelik olarak yeniden değerlendirilmesini öneriyoruz. Ancak esas önem arz eden husus, bağımlılıkla mücadelede koruyucu ve önleyici tedbirlerin yaygınlaştırılmasıdır.

Ülkemizde yapılan araştırmalar aile üyelerinin en fazla televizyon karşısında zaman geçirdiğini göstermektedir. İşte biz bu araştırmalara dayanarak "medya" başlığına geniş yer verdik. Buradan medya suçlama dilinin çıkartılmış olmasını üzüntüyle karşılıyorum çünkü yapılan araştırmalar göstermiştir ki ailelerin birlikte en çok vakit geçirdiği araç televizyondur. Bu nedenle raporda medya-aile etkisi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Televizyonun yanı sıra sosyal medya aile hayatını etkileyen unsurlardandır. Sosyal medya bağımlılığı aile içi iletişimi olumsuz etkilemektedir. Aile bireyleri internette fazla zaman geçirdikçe yüz yüze iletişimde kopukluklar yaşanmaktadır. Medya ve sosyal medya okuryazarlığının küçük yaşlardan itibaren kazandırılması bu anlamda önem arz etmektedir. Medya ve aile ilişkilerinde unutulmaması gereken bir konu da, ister kamu ister özel sektör kuruluşu olsun tüm medya kurumları kamu hizmeti vermektedir. Ayrıca çok uzun yıllar önce, 1950'lerden itibaren yapılan araştırmalar göstermiştir ki medya bir sosyal öğrenme aracıdır -bu, tartışılmaya açık da bir konu değildir, araştırma sonuçlarını ifade ediyorum burada- bundan dolayıdır ki dizi, film, programların olumsuz rol modellere yer vermesinden ziyade aileye ilişkin olumlu mesajlar vermesi konusunda sorumlu yayıncılık anlayışını önemsediğimizi ifade ettik.

Değerli milletvekilleri, kamu hizmetlerinin kurgu, planlama ve uygulamalarında aile dostu politikalar perspektifine geçilmesini bütüncül bir yaklaşımla, farkındalık, zihniyet dönüşümü yaşanmasına ve koruyucu, önleyici tedbirlerin alınması ve yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Raporumuzda önerilen bu politikaların bir ayağı olan aile dostu medya yapımlarının teşvik edilmesi hususunun 690 sayılı KHK'yla düzenlenmesi sevindirici bir gelişmedir.

Yapılan araştırmalarda görüldüğü üzere, ülkemizde doğurganlık oranı düşmekte, ilk doğum yaşı yükselmektedir. İş gücü piyasasında aile bütünlüğünü etkileyen unsurların azaltılması amacıyla iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusunda çalışmalar devam etmelidir. Konuyla ilgili yasal çalışmaların yanı sıra hem kadınlar hem erkekler hem de toplumun genelinde bir zihniyet dönüşümüne ihtiyaç vardır. Ekonomik nedenler, eğitim sürecinin tamamlanması ve kariyer endişesi nedeniyle evlilik süresinin ertelendiği ve evlenme yaşının yükseldiği bilinmektedir. Bu gerekçelerle evliliğin ertelenmemesi için yükseköğrenimi sırasında evlenmeyi arzu eden gençlere burs imkânlarının artırılması ve alternatif barınma imkânlarının sunulmasını da önermekteyiz.

Değerli milletvekilleri, engelli ve yaşlı bireylere ait sorunlar bireysel boyutta kalmamaktadır, aileye ve topluma da etki etmektedir. Engelli bireylerin hakları ilk kez AK PARTİ hükûmetleri döneminde 2005 yılında yasalaşmıştır. Engelliliğe yönelik hizmetlerde paradigma değişikliği bu süreçten sonra yaşanmıştır. Raporumuzda bundan sonraki süreç içinde engellilik türüne, ihtiyacına göre ihtisas programları ihtiyacını vurgulamış bulunmaktayız. Ayrıca ağır engelli çocuğu olan, terk edilmiş ve boşanmış anneler bazı uygulamalardaki mağduriyetlerini yine Komisyonumuza başvurarak ifade etmişlerdir.

Değerli milletvekilleri, evinde çocuklarıyla birlikte yaşayan yaşlıları da kapsayacak şekilde yaşlı bireylere yönelik gündüz bakım modelleri ve evde sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına raporumuzda yer verdik.

Ayrıca yurt dışında boşanma, miras gibi davalara ilişkin kararların Türkiye'de hüküm doğurabilmesi için mahkeme kararıyla tenfiz kararının alınmasının yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın hayatını zorlaştırdığı görülmektedir. Bu konuya raporumuzda yer vermiştik. 690 sayılı KHK'yla bu konunun düzenlenmesi yine sevindirici bir gelişmedir.

Komisyonumuzda değerlendirdiğimiz konular elbette bunlarla sınırlı değildi, vatandaşlarımızdan, STK'lardan gelen pek çok konu ve sorun başlığını Komisyonumuzda değerlendirdik. Türk Medeni Kanun, 6284 sayılı Yasa, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu başta olmak üzere pek çok kanunla ilgili ve konuyla ilgili mevzuat düzenleme önerilerimiz raporumuzda geniş bir şekilde yer almıştır.

Değerli milletvekilleri, aile canlı bir sistemdir ve her ailenin yapısının farklı olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla ailenin varlığını güçlü ve sağlıklı şekilde sürdürmesini amaçlayan, aileyi sorunun değil çözümün merkezi olarak gören, kadim doğruları ve yeni gerçekleri dikkate alan bütüncül politikalar zamanın gereğidir. Sadece bir evi, duvarları, odayı, bir bütçeyi, ev içi görevleri ya da yirmi dört saati paylaşarak aile olamayız. Evliliği sadece kadının veya erkeğin bugünkü ihtiyaçları üzerinden de tanımlayamayız. İhtiyaç analizimiz değişince aile olmaktan vaz mı geçeceğiz? Artık yeni kavramlar ve kodlarla konuşmalıyız. Kendimiz için istediğimizi diğeri için istemedikçe asla gerçek bir aile olamayız. Çözüm üretemesek de bazen, hatta anlaşamasak da dinlemek, dert ortağı olmaktır aile;. zaman zaman fikir ayrılıklarına düşsek de bir masada yemek yemek, hasta olana ilacını götürebilmektir. Araya yollar, şehirler girse de ayrı olmamaktır aile olmak. Haklarımızı kutsarken görevlerimizi de unutmamaktır.

Değerli milletvekilleri, AK PARTİ köklü medeniyetimizden gelen kadim değerleri sosyal politikalarımızın temeline oturtmuştur. Türk aile yapısının köklerden gelen değerleri yaşatması, ortaya çıkan sorunlara da zamanın ruhuna uygun çözümler aranması, değişim ve dönüşümün sağlıklı şekilde yönetilebilmesi Hükûmet programlarımızda geniş bir şekilde yer almıştır. Komisyon raporunun ailenin varlığını güçlü ve sağlıklı bir şekilde sürdürmesini amaçlayan, aileyi sorunun değil çözümün merkezi olarak gören, kadim doğrular ve yeni gerçekleri dikkate alan bütüncül politikalar üretilmesi ve uygulanmasına vesile olmasını diliyorum.

Komisyon çalışmalarımızın yürütülmesinde desteklerini esirgemeyen başta Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Başbakanımız Sayın Binali Yıldırım, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız Sayın İsmail Kahraman'a, Komisyonumuzun kurulmasına vesile olan, önerge veren tüm imza sahiplerine, Komisyonun kurulmasını destekleyen Parlamento üyelerine, Komisyonda birlikte çalıştığımız tüm üyelerimize, Komisyonumuza bizzat sunum yapan, sorularımızı cevaplayan Aile ve Sosyal Politikalar ve Adalet Bakanlarımıza, Komisyonumuza sunum yapan, bilgi, belge sunan ve çalışmalara katkı sağlayan tüm diğer bakanlık ve kamu kurumlarına, sivil toplum kuruluşlarına, akademisyenlere, medya ve sanat dünyasının değerli temsilcilerine, Komisyon ziyaretlerinde bizleri evlerinde kabul eden kıymetli ailelere, yurt içi ve yurt dışı temaslarda desteklerini esirgemeyen yetkililere, Komisyon çalışmalarımızı izleyen değerli basın mensuplarına, mesai mefhumu gözetmeksizin büyük bir emek ve gayretle çalışan Komisyon uzmanlarımıza, Meclis personeline ve onların ailelerine en içten şükranlarımı sunuyorum ve yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Keşir.

Şimdi, şahsı adına Burdur Milletvekili Sayın Bayram Özçelik konuşacak.

Buyurun Sayın Özçelik. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAYRAM ÖZÇELİK (Burdur) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu hakkında şahsım adına söz almış bulunmaktayım. Yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Aile… Acaba sağlıklı bir ailede miyiz? Kendi değerlerine göre aile bireyleri arasında haklar-sorumluluklar dengesini kurabilmiş aile sağlıklı aile.

Acaba güçlü bir ailede miyiz? Hak-görev dengesini kuramamış olsa bile aileyi ilgilendiren sorunlar karşısında dayanışma ve iş birliğiyle sorunu çözen veya çözmeye gayret eden bir ailede miyiz?

Aile kurumu tüm toplumlar için temel yaşam ünitesidir. Alternatifi olmayan bir kurumdur aile. Aile, değer aktaran bir kurumdur. Biraz önce "Rapor olsa ne olur?" gibi cümleler kullanıldı. O rapor çerçevesinde ailemizin güçlenmesiyle ilgili, tespitlerimiz ve önerilerimizle ilgili birtakım düzenlemeler yapıldığı takdirde Türk aile yapısını daha da güçlendirmiş olacağız ve aynı zamanda ailenin değer aktaran bir kurum olduğunu da hepimiz çok iyi biliyoruz. Sevgiyi nerede öğrendik? Saygıyı nerede öğrendik? Hoşgörüyü, fedakârlığı, merhameti, hak ve adaleti, sabrı, sorumluluğu, öz güveni nerede öğrendik biz? Ailemizin içerisinden. Aile kurumunun sağlıksız yapılanması durumunda toplumu tehdit eden sorunların baş gösterdiğini de hepimiz çok iyi biliyoruz.

Şimdi, bu Komisyonda biz üç ana kategoride, Sayın Başkanım da ifade etti… Önce aile bütünlüğünün korunması, aile birliğinin güçlendirilmesi adına koruyucu, önleyici aile hizmetleri, sosyal politikaları ne olmalıdır?

İkincisi: Sorun yaşayan ailelerin yaşadıkları sorunun çözümü esnasında sunulacak rehberlik hizmetleri ve sorunların çözümüne yönelik uygulamalar ne olmalıdır?

Üçüncüsü de: Aile birliğini sonlandırmaya karar vermiş kişilerin mağduriyet yaşamalarının önüne geçecek insani değerlerin önemsendiği ve en önemlisi çocukların üstün yararının gözetildiği uygulamaların hayata geçirilmesi.

Her ailenin yapısı detaylı incelendiğinde -parmak izimiz- parmak izi kadar farklı olduğu görülmektedir her ailenin. Bu nedenle, aileye yönelik uygulanan tüm politikalarda insan merkezli ve koruyucu, önleyici bir yaklaşım esas alınmalıdır.

Sosyal politikalarımızda aile odaklı düşünmeye, vizyon geliştirmeye, misyon geliştirmeye, değişime ihtiyacımız vardır. Kamu tarafından şehircilik, ulaşım, haberleşme, iletişim, kültür-sanat, spor gibi tüm alanlarda üretilen sosyal politikalarda aile birliğini ve bütünlüğünü sağlamaya katkı verecek, aile bireylerinin daha fazla bir arada olmalarına, iyi ve kaliteli zaman geçirmelerine, daha fazla iletişim kurmalarına imkân sağlayan unsurlar göz önünde bulundurulmalı ve önceliklendirilmelidir.

Dünyanın değişen değerlerine bağlı olarak aile yapılarının değişmesi, ailenin ve bireylerin gereksinimlerinin ve sorun alanlarının bu değişime göre yeniden şekillenmesi kaçınılmazdır. Değişen dünya şartlarına bağlı olarak insani ve kültürel değerlerimizden vazgeçmek zorunda kalmadığımız uygulamaları üretmek zorundayız. Bu noktada tüm sorumlulara da büyük görevler düşmektedir.

Aile içi iletişimde hak ve sorumluluklar dengesinin kurulmasına yönelik rehberlik ve bilgilendirme çalışmalarına geçmek lazım. Kişiler aile içinde "Hak bakış açısı kadar hakkım." diyor, "Bu benim hakkım." Hak bakış açısı kadar sorumluluk bakış açısının da olması gerektiğini, bu konuda da düzenlemelerin yapılması gerektiğini öneriyoruz.

Aile bütünlüğünün korunmasına, ailenin güçlendirilmesine yönelik koruyucu aile tedbirlerinin yanı sıra Komisyon çalışmalarımız sırasında karşımıza çıkan ikinci husus, sorun yaşayan ailelerin aile bütünlüklerinin korunması için alınacak tedbirler ve sunulacak hizmetlerdir.

Türkiye'de ailelerin yaşadığı sorunların başlıcalarının; aile içinde hak ve ödevler noktasında yaşanan çatışmalar, eşlerin birbirine karşı sorumsuz ve ilgisiz davranması, iletişim ve problem çözme konusunda eksiklikler, ekonomi temelli yaşadıkları sorunlar, evde bakım yükü olan birey ve bireylerin varlığı gibi sorunlar olduğu görülmektedir.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması'nın ortaya koyduğu sonuçlara göre eşle en çok sorun yaşanan konu, ev ve çocuklarla ilgili sorumluluklardır.

Türkiye'deki ailelerin iletişim konusunda ciddi anlamda sorun yaşadıklarını görüyoruz. Türkiye genelinde evli bireylerin yaklaşık üçte 2'si eşleriyle önemli bir sorun yaşadığında kimseden yardım almayı maalesef düşünmüyor. Her 5 kişiden 1'i eğer yardım alırsa bu yardımı ilk sırada aile büyüklerinden alacağını söylüyor ve uzman kurum ve kişilerle görüşeceklerini ifade edenlerin oranıysa yüzde 3. Bu sonuçlar bize eşlerin problem çözme becerilerinin yetersizliğini göstermektedir.

Aile eğitim programlarından bahsedildi, aile danışmanlığından bahsedildi. Ekonomik sorunlar var. Tabii ki, gelirin yeterli olmaması durumunda harcamalar konusunda eşler arasında sorun yaşandığı da bilinmektedir.

Küçük çocuklar, engelliler, hasta ve yaşlılar gibi özel gereksinimi olan bireylerin bakım yükünün azalması amacıyla sosyal yardım programları revize edilerek aile içi stresin azaltılması öngörülmelidir.

Kamuda eş durumu tayinleri dikkate alınmalıdır. İş ve aile yaşamının uyumlaştırılması sağlanmalıdır. Bütüncül ve eş güdümlü bir hizmet sunumunun sağlanması gerekmektedir.

Değerler eğitimi, eğitim müfredatı, ailenin güçlendirilmesi ve bireylerin çözüm üretme kapasitelerinin geliştirilmesi doğrultusunda hedefler içermekle birlikte değerler eğitiminin tüm okul hayatının içine yerleştirilecek şekilde planlanması gerekmektedir.

Yaşlı bireylerin yüzde 60'ı çocuklarıyla birlikte hayatlarına devam etmek istiyor. Bakın, yüzde 60'ı çocuklarıyla beraber hayatına devam etmek istiyor. O zaman, bizim konut politikalarımızda aile dostu konut politikalarını mutlaka geliştirmemiz lazım. Gündüzlü bakım modeli, evde sağlık hizmetlerini de artırmamız gerekiyor ve yaşlılarımız için de aktif yaşlanma stratejisi ortaya koymamız gerekiyor.

Medyada düzenleme ve denetleme yetkisi bulunan kuruluşların koordineli çalışması sağlanmalıdır.

RTÜK tarafından yapılan izleme fonksiyonunun kanal izlemesinden ziyade tematik izlemeye kaydırılması gerekiyor. Böylece hangi kanalda yayınlandığına bakılmaksızın benzer temalardaki, içeriklerdeki ihlallere aynı yaptırımların da uygulanması gerekiyor. Tematik izlemenin, örneğin çocuk kanalları izlenirken pedagojiye hâkim, dinî içerikli yayınların izlemesinin ilahiyat bilgisine sahip uzmanlar tarafından yapılması gerekiyor.

Boşanmış olsalar da ebeveyn sorumluluklarını sağlıklı bir şekilde yerine getirmelerini kolaylaştıracak gerekli tedbirlerin alınmasının da gelişmesi sağlanacak. Boşanma olaylarında en fazla etkilenenin çocuklar olduğunu da konuşmacılar ifade etti.

Yurt dışında yaşayan Türk ailelerin yaşadıkları sorunlarla ilgili olarak da bakanlığımız bu adımları attı, atmaya da devam edecek. Aile ataşeliklerinin yaygınlaştırılması özellikle yurt dışı ziyaretlerimizde bizden istenen talepler oldu.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Bir de "Harçları kaldırın." diyor.

BAYRAM ÖZÇELİK (Devamla) - Komisyon raporumuzun ailemizin bütünlüğünün korunmasına, ailelerimizin daha da güçlenmesine vesile olması dileğiyle yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Özçelik.

MAHMUT TANAL (İstanbul) – Bayram Bey, yurt dışındakiler "Harçları da kaldırın." diyor, onu söylemedin ama.

BAŞKAN - Teşekkürler, sağ olun.

Sayın milletvekilleri, Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla -Anayasa'nın 98'inci, İç Tüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca- Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu üzerindeki genel görüşme tamamlanmıştır.

Alınan karar gereğince, kanun tasarı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işleri sırasıyla görüşmek için, 4 Ekim 2017 Çarşamba günü saat 14.00'te toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

İyi geceler diliyorum.

Kapanma Saati: 21.02

XI.- YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı'nın, TBMM'de düzenlenen iftar davetine ilişkin sorusu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Ahmet Aydın'ın cevabı (7/14740)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı tarafından yazılı olarak yanıtlanmasını Anayasanın 98 ve İçtüzüğün 96'ıncı maddeleri gereği talep ederim.

Aytuğ Atıcı
Mersin Milletvekili

Ramazan Ayı; kardeşliğin ve barışın ön planda olduğu; yardımlaşma ve dayanışmanın pekiştirildiği, insanlar arasındaki her türlü ayrımın ortadan kaldırılarak sofraların paylaşıldığı önemli ve çok anlamlı bir aydır.

Ramazan Ayı'nda vatandaşlar oruçlarını tutarak ibadetlerini yerine getirirken aynı zamanda kendilerini sorguya çekme fırsatı bulup yanlışlarından dönme imkânı yakalarlar.

Ramazan Ayı'nın ruhunu yaşamak ve yaşatmak için öncelikle israftan ve şatafattan kaçınılması gerekir.

14 Haziran 2017 Çarşamba günü Türkiye Büyük Millet Meclisi Şeref Kapısı önünde Meclis Başkanlığı'nca şatafatlı bir "protokol" iftar yemeği organize edilmiştir.

Gün boyu Meclis'in tüm personelleri seferber edilerek, hazırlıklar yapılmış; gerek güvenlik düzeni, gerekse araç otopark düzeni sırf bu yemek için değiştirilmiştir.

Milletin temsil edildiği Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde şatafatlı protokol iftarları verilmesi kültürümüzle bağdaşmamaktadır. İnancımıza ve kültürümüze göre ibadet de, hayır da kişiseldir. TBMM Başkanlığı'nca düzenlenen bu iftar yemeğinin giderlerinin milletin sırtına yüklendiği konusunda bir algı oluşmuştur.

Bu algıyı ortadan kaldırmak üzere;

1-Bu iftar yemeği için yemek ve personel giderleri dahil olmak üzere kaç TL harcanmıştır?
2-Bu iftar yemeğinin giderleri nereden karşılanmıştır?
3-Bu iftar yemeğine davet kriterleri nelerdir? Bu kriterler kim tarafından belirlenmiştir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

Sayı : 43452547-120.07-121974 02.10.2017
Konu : Soru Önergesi

Sayın Aytuğ ATICI
Mersin Milletvekili

İlgi : 19.06.2017 tarihli ve (7/14740) esas numaralı yazılı soru önergeniz.

TBMM'de düzenlenen iftar davetine ilişkin ilgi önergenizde yer alan sorularınız ekte cevaplandırılmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Saygılarımla.

Ahmet AYDIN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanvekili

Ek: Soru Cevabı

EK

CEVAPLAR:

Cevap 1.- 14 Haziran 2017 Çarşamba günü TBMM'de verilen iftar yemeğinin toplam maliyeti 97.475,00 TL'dir.

Cevap 2.- Yemeğin maliyeti Başkanlık bütçesinin Temsil, Ağırlama, Tören, Fuar ve Organizasyon Giderleri tertibinden karşılanmıştır.

Cevap 3.- İftar davetleri; Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlarından Sayın Ömer İZGİ döneminden itibaren, olağanüstü durumlar nedeniyle iptal edilenler dışında, bugüne kadar geleneksel olarak devam ettirilmektedir. İftar davetleri daha önce mevcut milletvekilleri ile TBMM eski başkanlarına verilmekte iken, 26. Yasama Dönemi'nde düzenlenen iftar davetlerine ise mevcut milletvekilleri ve TBMM eski başkanlarının yanı sıra eski dönem milletvekilleri ile devlet protokolüne mensup kişiler de davet edilmiştir.

2.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2002-2017 yılları arasında yıllara göre işsizlik oranı, dış ve iç borç miktarı ile ithalat ve ihracat oranlarına ilişkin Başbakandan sorusu ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek'in cevabı (7/14938)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Başbakan **Binali YILDIRIM** tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Dr. Sezgin TANRIKULU
İstanbul Milletvekili

1. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2002-2017 arasında yıllara göre ülkemizdeki işsizlik oranı nedir?

2. Ülkemizde 2002-2017 arasında yıllara göre ülkemizin dış borcu nedir?

3. Ülkemizde 2002-2017 arasında yıllara göre ülkemizin iç borcu nedir?

4. Ülkemizin 2002-2017 arasında yıllara göre ithalat ve ihracaat oranları nedir?

T.C.
BAŞBAKANLIK
Hazine Müsteşarlığı
Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü

Sayı: 60805253-610/
Konu: 7/14938 Sayılı Soru Önergesi

29.09.2017

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: Başbakanlık Bakanlar Kurulu Sekreterliği'nin 13.07.2017 tarihli ve 55607020-610-E.47232 sayılı yazısı.

İstanbul Milletvekili Sn. Sezgin TANRIKULU tarafından tevcih edilen 7/14938 sayılı soru önergesine ilişkin olarak Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan cevap metni ekte yer almaktadır.

Bilgileri ile gereğini arz ederim.

Mehmet ŞİMŞEK
Başbakan Yardımcısı

EK: Cevap Metni

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ SAYIN SEZGİN TANRIKULU'NUN BAŞBAKAN SAYIN BİNALİ YILDIRIM'A TEVCİH ETTİĞİ 7/14938 ESAS NUMARALI SORU ÖNERGESİ İLE İLGİLİ OLARAK HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI TARAFINDAN HAZIRLANAN CEVAP METNİ

Ülkemizin işgücü istatistiklerine ilişkin verilere Türkiye İstatistik Kurumu'nun internet sitesindeki ilgili bağlantı (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007) üzerinden erişim sağlanabilmektedir.

Türkiye'nin iç ve dış borcuna ilişkin verilere ise Hazine Müsteşarlığı'nın internet sitesinde yer alan bağlantıdan (https://hazine.gov.tr/tr-TR/Istatistik-Sunum-Sayfasi?mid=59&cid=12&nm=33) erişilebilmektedir.

Ülkemizin dış ticaret istatistiklerine ilişkin verilere Türkiye İstatistik Kurumu'nun internet sitesinde bulunan bağlantılardan (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046 ve http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1108) ulaşılabilmektedir.

3.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, 2017 yılından itibaren yapılan ihalelere ilişkin sorusu ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak'ın cevabı (7/15014)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Sayın Berat ALBAYRAK** tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Dr. M. Sezgin TANRIKULU
İstanbul Milletvekili

1. 2017 yılından itibaren kaç ihale yapılmıştır? Bu ihaleler nelerdir?
2. İhaleler hangi usulle yapılmıştır?
3. İhale bedelleri nedir?
4. İhalelerde en yüksek - en az fiyatlar ve fiyatları veren firmalar nedir?
5. İhaleleri hangi firmalar hangileridir?

T.C.
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : 64272063-610-26349
Konu : Yazılı Soru Önergesi (7-15014)

02 Ekim 2017

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : TBMM Başkanlığının 10.07.2017 tarihli ve 43452547-120.07-108446 sayılı yazısı.

İstanbul Milletvekili Sayın Sezgin TANRIKULU' nun tarafıma tevcih ettiği 7/15014 esas numaralı yazılı soru önergesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 99 uncu maddesi gereği ekte cevaplandırılmaktadır.

Bilgilerinize arz ederim.

Dr. Berat ALBAYRAK
Bakan

Ek :7-15014 Esas Numaralı Önerge Cevabı

Sorular 1, 2, 3, 4, 5:
-2017 yılından itibaren kaç ihale yapılmıştır? Bu ihaleler nelerdir?
-İhaleler hangi usulle yapılmıştır?
-İhale bedelleri nedir?
-İhalelerde en yüksek- en az fiyatlar ve bu fiyatları veren firmalar nedir?
-İhaleleri hangi firmalar hangileridir?

Cevaplar 1, 2, 3, 4, 5:
Soru önergesinde kastedilen ihalelerin kapsamı tam olarak anlaşılmamakla birlikte Bakanlığımızın kamu alımları açısından 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'na tabi olması sebebiyle bu kanuna tabi tüm ihalelere ilişkin bilgiler Kamu İhale Kurumu'nun internet sitesinde yer almaktadır.

4.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun, Doğal Afet Sigortalar Kurulu yöneticilerinin mali ve sosyal haklarına ilişkin Başbakandan sorusu ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek'in cevabı (7/15303)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın **Başbakan Sayın Binali YILDIRIM** tarafından yazılı olarak yanıtlanmasını arz ederim.

Dr. M. Sezgin TANRIKULU
İstanbul Milletvekili

1. Doğal Afet Sigortalar Kurulu, yönetim kurulu üyeleri, daire başkanları, amirler, müdürler ve diğer yöneticilerinin aldıkları maaşlar nedir? Kurumdan ikramiye almakta mıdırlar ve aldıkları ikramiye nedir?

2. Kuruma ait lojmanlarda yöneticiler kalmakta mıdır? Yöneticiler için kiralanan konut var mıdır varsa kimlere, hangi ücret karşılığında kiralanmıştır?

3. Kuruma ait makam aracı sayısı nedir? Yöneticiler için kiralanan makam araçları var mıdır? Kuruma ait ve kiralanan Makam araçlarının model, markası ve yılı nedir? Hangi yöneticilere tahsis edilmiştir?

4. Yönetim kurulu toplantılarına katılmaları karşılığında yönetim kurulu üyeleri oturum başına ek ücret almakta mıdır? Oturum başına alınan ücret ne kadardır?

T.C.
BAŞBAKANLIK
Hazine Müsteşarlığı
Sigortacılık Genel Müdürlüğü

03.10.2017

Sayı : 59174234
Konu : 7/15303 sayılı Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA
(Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı)

İlgi: Başbakanlığın 27.07.2017 tarih ve 55607020-610- E.50987 sayılı yazısı.

İstanbul Milletvekili Sayın Dr. M. Sezgin TANRIKULU tarafından tevcih edilen 7/15303 sayılı soru önergesine ilişkin olarak Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan cevap metni ekte yer almaktadır.

Bilgileri ile gereğini arz ederim.

Mehmet ŞİMŞEK
Başbakan Yardımcısı

EKLER:
1- Yazı

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ SN. SEZGİN TANRIKULU'NUN BAŞBAKAN YARDIMCISI SAYIN MEHMET ŞİMŞEK'E TEVCİH ETTİĞİ 7/15303 ESAS NUMARALI SORU ÖNERGESİ İLE İLGİLİ OLARAK HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI TARAFINDAN HAZIRLANAN CEVAP METNİ

Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK), zorunlu deprem sigortası (ZDS) teminatı sunmak üzere kamu-özel işbirliği ile kurulmuş, kamu tüzel kişiliğini haiz bir sigorta havuzudur. DASK; teknik anlamda bir sigorta havuzu olup, Kurum'a ait işlerin yürütülmesi için fiziki bir yapılanmaya ihtiyaç yoktur ve Yönetim Kurulu dışında hiçbir personeli bulunmamaktadır. Bunun yerine, etkinliğin artırılması ve maliyetlerin asgari düzeyde tutulması amacıyla tüm işler için dışarıdan hizmet satın alımı yapılmaktadır. Kurumun teknik ve operasyonel işleri, Hazine Müsteşarlığı tarafından beş yıllık dönemler için belirlenen bir sigorta veya reasürans şirketi tarafından yerine getirilmektedir.

DASK; biri başkan olmak üzere toplam yedi üyeden oluşan Yönetim Kurulu tarafından yönetilmektedir. Yönetim Kurulu üyelerine, 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu'nun 4 üncü maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında; kamu iktisadi teşebbüslerinde yönetim kurulu başkan ve üyelerine ödenen aylık ücret ve diğer ödemeler tutarında ücret ödenmektedir.

Doğal Afet Sigortaları Kurumu Çalışma Esasları Yönetmeliği'nin 15 inci maddesinin dördüncü fıkrası;

"Teknik İşletici, Kurumla ilgili iş ve işlemlerin yürütülebilmesini teminen, kendi faaliyet gösterdiği mekânlardan farklı bir mekânda bir hizmet birimi oluşturur, yeterli sayıda uzman personeli tam zamanlı olarak hizmet biriminde görevlendirir ve Kurum iş ve işlemlerinin eksiksiz şekilde yürütülmesi için gereken idari ve teknik alt yapıyı sağlar. Bu çerçevede, işlerin gerektirdiği diğer personel (tam veya yarı zamanlı olarak), mekân, ofis yazılım programları ve teknik donanımlar, kırtasiye malzemeleri ve benzeri diğer ihtiyaçlar Teknik İşletici tarafından sağlanır. Müsteşarlık gerekli gördüğü takdirde, Teknik İşleticiden hizmet birimine yönelik iyileştirici önlemler almasını isteyebilir." hükmünü içermektedir.

Bu kapsamda; Kuruma ait makam aracı, kiralanan konut veya lojman bulunmamaktadır.

Ayrıca, Yönetim Kurulu üyelerine yukarıda belirtilen mevzuat kapsamında ödenen ücretler dışında herhangi bir ek ödeme yapılmamaktadır.

5.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, 26. Yasama Dönemi'nde verilen soru ve Meclis araştırması önergeleri ile kanun tekliflerine ilişkin sorusu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Ahmet Aydın'ın cevabı (7/15446)

21/07/2017

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki belirtilen sorularımın, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın **İsmail KAHRAMAN** tarafından **yazılı** olarak cevaplandırılmasını saygıyla arz ederim.

İsmail OK
Balıkesir Milletvekili

Yazılı ve sözlü soru önergeleri, Meclis'in dolayısıyla milletvekillerinin kullanabildiği hükümet denetimi yollarından birisidir. Diğer denetim yolları arasında genel görüşme önerisi, meclis araştırması veya meclis soruşturma önerileri ve gensoru bulunmaktadır.

Bu konular ile ilgili olarak ;

1- 1 Kasım 2015 tarihinden itibaren 26.Yasama Döneminde verilen yazılı soru önergesi kaçtır? Kaç soru önergesi cevaplanmıştır?
2- 26.Yasama Döneminde verilen sözlü soru önergesi kaçtır? Kaç soru önergesi cevaplanmıştır?
3- 1 Kasım 2015 tarihinden itibaren 26.Yasama Döneminde verilen araştırma önergesi kaçtır? Kaç önerge kabul edilmiştir?
4- 1 Kasım 2015 tarihinden itibaren 26.Yasama Döneminde verilen kanun teklifi kaçtır? Kaç kanun teklifi kabul edilmiştir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

Sayı : 43452547-120.07- 12175 02.10.2017
Konu : Soru Önergesi

Sayın İsmail OK
Balıkesir Milletvekili

İlgi : 21.07.2017 tarihli ve (7/15446) esas numaralı yazılı soru önergeniz.

26. Yasama Dönemi'nde verilen soru ve Meclis araştırması önergeleri ile kanun tekliflerine ilişkin ilgi önergenizde yer alan sorularınız ekte cevaplandırılmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Saygılarımla.

Ahmet AYDIN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanvekili

Ek: Soru Cevabı

EK

CEVAPLAR:

Cevap 1.- 26. Yasama Dönemi'nde, 02.10.2017 tarihi itibarıyla, 16.507 yazılı soru önergesi işleme alınmıştır. Anılan yazılı soru önergelerinden 1.804'ü süresi içinde, 6.349'u süresi geçtikten sonra olmak üzere toplam 8.153'ü cevaplandırılmıştır. 2 yazılı soru önergesi geri alınmış olup 1.951 yazılı soru önergesi ise işlemdedir.

Cevap 2.- 26. Yasama Dönemi'nde, 02.10.2017 tarihi itibarıyla, 884 sözlü soru önergesi işleme alınmış ve bunlardan 405'i cevaplandırılmıştır. 1 sözlü soru önergesi geri alınmış olup 434 sözlü soru önergesi Gündemdedir. 44 sözlü soru önergesi ise Gündeme alınmayı beklemektedir.

Cevap 3.- 26. Yasama Dönemi'nde, 02.10.2017 tarihi itibarıyla, 2.038 Meclis araştırması önergesi işleme alınmış olup bunlardan 24'ü kabul edilmiştir.

Cevap 4.- 26. Yasama Dönemi'nde, 02.10.2017 tarihi itibarıyla, 1.825 kanun teklifi işleme alınmış olup bunlardan 39'u kabul edilmiştir.

DÖNEM: 26 **YASAMA YILI: 3**

2'NCİ BİRLEŞİM
3 EKİM 2017 SALI
SAAT: 15.00

DANIŞMA KURULU ÖNERİSİ

1.- Genel Kurulun toplantı günlerinden Salı gününün denetim konularına (Anayasanın süreye bağladığı konular hariç), Çarşamba ve Perşembe günlerinin de "Kanun Tasarı ve Teklifleri ile Komisyonlardan Gelen Diğer İşler"in görüşülmesine ayrılması, Salı ve Çarşamba günlerinde birleşimin başında bir saat süre ile Sözlü Soruların görüşülmesi, "Sunuşlar" ve işaret oyu ile yapılacak seçimlerin her gün yapılması önerilmiştir.

(Genel Kurulun 15.12.2015 tarihli 14'üncü Birleşiminde kabul edilmiştir.)

GRUP ÖNERİLERİ

1.- 307 Sıra Sayılı Kanun Teklifi'nin İçtüzüğün 91'inci maddesine göre Temel Kanun olarak görüşülmesi ve birinci bölümünün 1 ila 8'inci maddelerden, ikinci bölümünün Geçici 1'inci madde dâhil olmak üzere 9 ila 17'nci maddelerden oluşması önerilmiştir.

(Genel Kurulun 25.04.2016 tarihli 80'inci Birleşiminde kabul edilmiştir.)

2.- 466 ve 469 Sıra Sayılı Kanun Tasarılarının İçtüzüğün 91'inci maddesine göre Temel Kanun olarak görüşülmesi,

466 Sıra Sayılı Kanun Tasarısı'nın birinci bölümünün 1 ila 16'ncı maddelerden, ikinci bölümünün 17 ila 27'nci maddelerden (25'inci maddenin birinci fıkrası; ikinci fıkrası; üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkraları; altıncı fıkrası; yedinci fıkrası; Geçici 1'inci madde; Geçici 2'nci madde; Geçici 3'üncü madde; Geçici 4'üncü madde; Geçici 5'inci madde dâhil) oluşması,

469 Sıra Sayılı Kanun Tasarısı'nın birinci bölümünün 1 ila 25'inci maddelerden, ikinci bölümünün 26 ila 49'uncu maddelerden (Geçici 1'inci madde; Geçici 2'nci madde; Geçici 3'üncü madde dâhil) oluşması,

önerilmiştir.

(Genel Kurulun 14.03.2017 tarihli 81'inci Birleşiminde kabul edilmiştir.)

3.- 491 Sıra Sayılı Kanun Tasarısı'nın İçtüzüğün 91'inci maddesine göre Temel Kanun olarak görüşülmesi ve birinci bölümünün 1 ila 16'ncı maddelerden, ikinci bölümünün 17 ila 39'uncu maddelerden (Geçici 1'inci madde dâhil) oluşması önerilmiştir.

(Genel Kurulun 17.07.2017 tarihli 112'nci Birleşiminde kabul edilmiştir.)

KOMİSYON TOPLANTISI

*** İçişleri Komisyonu**

3.10.2017 Salı - Saat: 15.30

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ GÜNDEMİ

2'NCİ BİRLEŞİM 3 EKİM 2017 SALI SAAT: 15.00

1 – BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

1.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu'nun Toplumsal Barış ve Demokrasinin Tesisi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi'nin (2/269) İçtüzük'ün 37'nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınmasına İlişkin Önerge

---

2 – ÖZEL GÜNDEMDE YER ALACAK İŞLER

❄ ❄ ❄

---

3 – SEÇİM

❄ ❄ ❄

---

4 – OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

❄ ❄ ❄

---

5 – MECLİS SORUŞTURMASI RAPORLARI

❄ ❄ ❄

---

6 – GENEL GÖRÜŞME VE MECLİS ARAŞTIRMASI YAPILMASINA DAİR ÖNGÖRÜŞMELER

1.- Antalya Milletvekili Hüseyin Samani ve 23 Milletvekilinin, seracılığın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1)

2.- Ardahan Milletvekili Orhan Atalay ve 25 Milletvekilinin, boşanma olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/2)

3.- Malatya Milletvekili Öznur Çalık ve 21 Milletvekilinin, kayısının üretiminden pazarlanmasına kadar tüm sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/3)

4.- Konya Milletvekili Muhammet Uğur Kaleli ve 23 Milletvekilinin, Konya Kapalı Havzası ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/4)

5.- Çorum Milletvekili Lütfiye İlksen Ceritoğlu Kurt ve 28 Milletvekilinin, tıbbi ve aromatik bitkilerin satılması ve bu konuda girişimciliğin desteklenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/5)

6.- Kayseri Milletvekili İsmail Tamer ve 27 Milletvekilinin, istilacı yabancı türlerin çevresel, ekonomik ve sağlık alanlarındaki olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/6)

7.- Kırıkkale Milletvekili Ramazan Can ve 30 Milletvekilinin, ülkemizdeki korunan alanların etkin yönetimi ve sürdürülebilirliği yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/19)

8.- Rize Milletvekili Hasan Karal ve 22 Milletvekilinin, bal ve diğer arı ürünlerinin üretiminde ve pazarlanmasında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/20)

9.- Konya Milletvekili Mustafa Baloğlu ve 23 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin çalışma koşulları ve bu konudaki tüm sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/21)

10.- İstanbul Milletvekili Erol Kaya ve 21 Milletvekilinin, su kirliliği ile daha etkin mücadele edebilmek için çözüm önerilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/22)

11.- Antalya Milletvekili Gökcen Özdoğan Enç ve 22 Milletvekilinin, kadına şiddetin önlenmesi adına yürütülen çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/23)

12.- Adana Milletvekili Necdet Ünüvar ve 21 Milletvekilinin, iş kazaları ve meslek hastalıklarının toplum üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/24)

13.- Adana Milletvekili Necdet Ünüvar ve 21 milletvekilinin, kanser hastalarının ve yakınlarının yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/25)

14.- Bolu Milletvekili Ali Ercoşkun ve 20 milletvekilinin, ülke genelinde iklim değişikliklerinin yol açtığı çevre sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/26)

15.- Bursa Milletvekili Hüseyin Şahin ve 26 milletvekilinin, mobilya sektörünün önündeki engellerin kaldırılarak dünyadaki üretim payının arttırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/27)

16.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu'da meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/28)

17.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 milletvekilinin, Türkiye'de meydana gelen seçim ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/29)

18.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 23 milletvekilinin, sınır güvenliği sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/30)

19.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili ve Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Türkiye-Rusya arasındaki gelişen olaylar konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/1)

20.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 milletvekilinin, Ardahan'ın Göle ilçesinde meydana gelen ölüm olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/31)

21.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 23 milletvekilinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddetin hukuksal boyutlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/32)

22.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili ve Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, iş kazalarının önlenebilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/33)

23.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili ve Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, IŞİD ile petrol ticareti yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/34)

24.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Manisa Milletvekili Özgür Özel, Ankara Milletvekili Levent Gök ve İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın, basın özgürlüğü ile ilgili ihlaller konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/2)

25.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Ankara Milletvekili Levent Gök, Manisa Milletvekili Özgür Özel ve İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın, basın ve ifade özgürlüğüne yönelik ihlallerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/35)

26.- Bilecik Milletvekili Yaşar Tüzün ve 46 milletvekilinin, silika kullanılan ve silikoz gelişme riski olan sektörlerde çalışma koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/36)

27.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 19 milletvekilinin, engelli vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/37)

28.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 Milletvekilinin, Tahir Elçi'nin öldürülmesi olayının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/38)

29.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 26 Milletvekilinin, çiftçilerin yaşadığı mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/39)

30.- İstanbul Milletvekili Sibel Özdemir ve 23 Milletvekilinin, eğitim sisteminde yaşanan sorunlar ve öğretmen ihtiyacının karşılanması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/40)

31.- Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal ve 21 milletvekilinin, kaçak yapılaşmadan rant sağlayanların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/41)

32.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 20 milletvekilinin, erken evliliğe zorlanan kız çocuklarının korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/42)

33.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 23 milletvekilinin, Adana'da yaşanan suda boğulma vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/43)

34.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, 24'üncü Yasama Dönemi 680 Sıra Sayılı araştırma komisyonu raporu konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/3)

35.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Türkiye'de engelli bireylerin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/44)

36.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 22 milletvekilinin, Türkiye'de engelli bireylerin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/45)

37.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 20 milletvekilinin, zihinsel engelliliğin önüne geçilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/46)

38.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, madenlerde iş güvenliği ve işçi sağlığı koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/47)

39.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın, Suriye ve Irak'ta meydana gelen gelişmelerin milli güvenliğe ve Türkmen varlığına etkileri konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/4)

40.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Doğu ve Güneydoğu'da meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/48)

41.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 20 Milletvekilinin, IŞİD'e silah sevkiyatı yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/49)

42.- İzmir Milletvekili Özcan Purçu ve 22 Milletvekilinin, Roman vatandaşların barınma sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/50)

43.- İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve 23 milletvekilinin, kadın sığınma evlerindeki koşulların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/51)

44.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, kadına şiddetin önlenmesi adına yürütülen çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/52)

45.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, kadın cinayetlerinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/53)

46.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, kadına şiddetin önlenmesi adına yürütülen çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/54)

47.- Siirt Milletvekili Besime Konca ve 21 milletvekilinin, kadına şiddetin önlenmesi adına yürütülen çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/55)

48.- Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 23 milletvekilinin, göçmenlik ve mültecilik konusunda ülkemizde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/56)

49.- İstanbul Milletvekili İlhan Cihaner ve 23 milletvekilinin, Rusya resmi makamlarının Türkiye ile ilgili iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/57)

50.- Ankara Milletvekili Şenal Sarıhan ve 21 milletvekilinin, genç ve kadın işsizliği ile mücadelede uygulanması gereken politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/58)

51.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 21 milletvekilinin, öğretmenlerin ve öğretmenlik mesleğinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/59)

52.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 21 milletvekilinin, IŞİD terör örgütü tarafından gerçekleştirilen eylemlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/60)

53.- Manisa Milletvekili Özgür Özel ve 20 milletvekilinin, Diyarbakır'da gayri resmi bir tim bulunduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/61)

54.- Edirne Milletvekili Erdin Bircan ve 20 milletvekilinin, Ergene Nehrini kirleten kaynakların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/62)

55.- İstanbul Milletvekili Mehmet Akif Hamzaçebi ve 20 milletvekilinin, Riva Deresi ve havzasındaki kirliliğin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/63)

56.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, genç işsizliği ile mücadelede uygulanması gereken politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/64)

57.- Hakkari Milletvekili Selma Irmak ve 23 milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu'da yaşanan düşük olaylarında şiddet ortamının etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/65)

58.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, taksicilerin ve minibüsçülerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/66)

59.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, çocuklara karşı cinsel istismar ve saldırı vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/67)

60.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, çocuğa karşı şiddetin önlenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/68)

61.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, ekonomik kriz riskinin ve ekonomideki kırılganlığının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/69)

62.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, ülkemizde yaşanacak olası bir deprem durumunda alınabilecek tedbirlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/70)

63.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, orman yangınlarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/71)

64.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, son yıllarda hayvan sayısının düşmesi ve et fiyatlarının yükselmesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/72)

65.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 23 milletvekilinin, Balıkesir'in Bandırma ilçesinde yapılacak olan termik santralin çevreye olası zararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/73)

66.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 24 milletvekilinin, Ankara'daki şehir için ulaşım ve trafik sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/74)

67.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 21 milletvekilinin, zeytincilikte yaşanan sorunların ve dış ticaret olanaklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/75)

68.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 28 milletvekilinin, ülkemize sığınan Suriyeli mültecilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/76)

69.- Aydın Milletvekili Bülent Tezcan ve 20 milletvekilinin, jeotermal santrallerin kurulması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/77)

70.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, aile yapısı ve sosyal dokusunu bozan unsurların saptanması ve kadına şiddetin önlenmesi adına yürütülen çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/78)

71.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 20 milletvekilinin, Konya-Ereğli ve Niğde-Bor havzalarında petrollü şeyl bulunduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/79)

72.- Sinop Milletvekili Barış Karadeniz ve 20 milletvekilinin, genç işsizliği ile mücadelede uygulanması gereken politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/80)

73.- Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu ve 20 milletvekilinin, sebze ve meyve üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/81)

74.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 20 milletvekilinin, Niğde'de bulunan tarihi zenginliklerin korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/82)

75.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 milletvekilinin, engelli vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/83)

76.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 milletvekilinin, aile hekimlerinin ve hastanelerin yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/84)

77.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Tahir Elçi'nin öldürülmesi olayının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/85)

78.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 25 milletvekilinin, yolsuzlukla etkin mücadele için gerekli yolların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/86)

79.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 27 milletvekilinin, Türkiye-Yunanistan arasındaki ada ve adacıkların hukuki statüsü ve ve buralardaki egemenliğin hangi ülkeye ait olduğunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/87)

80.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 26 milletvekilinin, şeker üretiminde istikrarı sağlamak için gerekli politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/88)

81.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 26 milletvekilinin, Türkiye'nin ve KKTC'nin münhasır ekonomik bölge üzerindeki haklarının korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/89)

82.- Muğla Milletvekili Akın Üstündağ ve 25 milletvekilinin, Güvercinlik Turizm Merkezi projesinin yasal altyapısının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/90)

83.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 milletvekilinin, Tahir Elçi'nin öldürülmesi olayının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/91)

84.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekçi ve 26 milletvekilinin, Türkiye'nin Suriyeli göçmenler sebebiyle karşılaşabileceği sosyolojik problemlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/92)

85.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 28 milletvekilinin, Doğu Karadeniz bölgesinde yaşanan afetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/93)

86.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 29 milletvekilinin, Artvin'de yaşanan sel felaketinin bölgede yarattığı tahribatın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/94)

87.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 26 milletvekilinin, Konya'nın Karapınar ilçesinde meydana gelen obrukların tehlike oluşturma ihtimalinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/95)

88.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 29 milletvekilinin, memur adaylarının yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/96)

89.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 milletvekilinin, tarım üreticilerinin üzerindeki vergi yükünün araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/97)

90.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 milletvekilinin, Diyarbakır'da gayri resmi bir tim bulunduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/98)

91.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 25 milletvekilinin, Rusya'nın ekonomik yaptırımlarından etkilenecek sektörlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/99)

92.- Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan ve 25 milletvekilinin, TOKİ'de yaşandığı öne sürülen yolsuzluk ve usulsüzlük iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/100)

93.- İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 30 milletvekilinin, Diyarbakır, Suruç ve Ankara'da yaşanan patlamaların birbiriyle bağlantılı şekilde araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/101)

94.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 milletvekilinin, ülkemizde yaşanan çocuk kaçırma olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/102)

95.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 milletvekilinin, Çay-Kur işletmesinin zarar etmesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/103)

96.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 milletvekilinin, çocuk mahkumların hapishane koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/104)

97.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 28 milletvekilinin, çocuklara karşı cinsel istismar ve saldırı vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/105)

98.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 milletvekilinin, kamuda çalışan avukatların yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/106)

99.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 milletvekilinin, bitkisel yağ sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/107)

100.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 25 milletvekilinin, insan ve yük taşımacılığında kullanılan asansörlerin bakım sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/108)

101.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 milletvekilinin, ASELSAN çalışanlarının şüpheli ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/109)

102.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 29 milletvekilinin, seçim sonuçlarının denetlenmesi ve kamuoyu tarafından ölçülebilir hale getirilmesi için yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/110)

103.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 milletvekilinin, ruhsal hastalıkların ve antidepresan kullanımının gelir düzeyi ile bağlantısının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/111)

104.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 28 milletvekilinin, hasta mahkumların sağlık hizmeti alırken yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/112)

105.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 milletvekilinin, İstanbul'a göç edenlerin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/113)

106.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 milletvekilinin, gençler arasında yaygınlaşan uyuşturucu kullanımı ve madde bağımlılığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/114)

107.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 25 milletvekilinin, İstanbul'un suç haritasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/115)

108.- Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 28 milletvekilinin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları çalışanlarının yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/116)

109.- Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 28 milletvekilinin, Kaz Dağlarında yaşanan çevre sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/117)

110.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 28 milletvekilinin, yerel basının karşılaştığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/118)

111.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 29 milletvekilinin, sağlık çalışanlarına uygulanan şiddetin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/119)

112.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 27 milletvekilinin, sağlık çalışanlarına uygulanan şiddetin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/120)

113.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 26 milletvekilinin, uluslararası çevre hukukuna aykırı eylemlerin neden olduğu zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/121)

114.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 27 milletvekilinin, elektrik dağıtımının özelleştirilmesi sonrasında tüketicilerin yaşadığı mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/122)

115.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 25 milletvekilinin, Karadeniz bölgesinde yaşanan sel felaketlerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/127)

116.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 24 milletvekilinin, askerlik görevini yapan kişilerin şüpheli ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/128)

117.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 26 milletvekilinin, memur ve emekli maaşlarının zam oranlarının TÜFE'ye uygunluğunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/129)

118.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 24 milletvekilinin, faili meçhul cinayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/130)

119.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 24 milletvekilinin, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun sonrası mağdur olan vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/131)

120.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 23 milletvekilinin, İstanbul'un Kurbağalıdere mevkiindeki çevre sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/132)

121.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 24 milletvekilinin, İstanbul Tuzla'daki kent dokusunun zarar gördüğü iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/133)

122.- İstanbul Milletvekili Gürsel Tekin ve 30 milletvekilinin, Rusya ile ilişkilerde yaşanan sorunlar nedeniyle Rusya'da zorluk çeken vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/134)

123.- Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu ve 23 milletvekilinin, Rusya'ya yapılan yaş meyve sebze ihracatında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/135)

124.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 28 milletvekilinin, HES'lerin sosyo-ekonomik, biyolojik ve çevresel etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/136)

125.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 25 milletvekilinin, bir yabancı casus yazılım şirketinin ülkenin iç ve dış güvenliğini tehdit ettiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/137)

126.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 28 milletvekilinin, 23 Ekim 2014 tarihinde gerçekleşen bir cinayetin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/138)

127.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 25 milletvekilinin, Artvin'in Yusufeli ilçesinin baraj suları altında kalması sebebiyle vatandaşların yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/139)

128.- İstanbul Milletvekili Mehmet Akif Hamzaçebi ve 26 milletvekilinin, yetiştirme yurdundan ayrılan gençlerin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/140)

129.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 milletvekilinin, Organize Sanayi Bölgelerinin mevcut sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/141)

130.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 milletvekilinin, esnaf ve sanatkarların yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/142)

131.- Muğla Milletvekili Mehmet Erdoğan ve 19 milletvekilinin, Muğla'da turizm alanlarının özel şirketlere ihale yoluyla devredilmesinin meydana getireceği sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/143)

132.- Muğla Milletvekili Mehmet Erdoğan ve 20 milletvekilinin, kamuda çalışan avukatların yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/144)

133.- Muğla Milletvekili Mehmet Erdoğan ve 20 milletvekilinin, mahalle ve köy muhtarlarının mevcut sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/145)

134.- Muğla Milletvekili Mehmet Erdoğan ve 20 milletvekilinin, arı yetiştiriciliği ve bal üretimi yapan vatandaşların mevcut sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/146)

135.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 23 milletvekilinin, Mersin'de kurulacak nükleer santralin vereceği olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/147)

136.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, ceza infaz koruma memurlarının mevcut sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/148)

137.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 22 milletvekilinin, faili meçhul cinayet davalarının zamanaşımına uğramasını önlemek üzere yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/149)

138.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 46 milletvekilinin, Balıkesir'de kurulması planlanan HES'lerin yol açacağı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/150)

139.- Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 34 milletvekilinin, Türkiye'deki yargı sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/151)

140.- Yalova Milletvekili Muharrem İnce ve 32 milletvekilinin, yasadışı telefon ve ortam dinlemelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/152)

141.- Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın ve 28 milletvekilinin, Antalya Büyükşehir Belediyesi personelinin yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/153)

142.- Afyonkarahisar Milletvekili Burcu Köksal ve 31 milletvekilinin, çocuk yaşta evliliklerin olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/154)

143.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 32 milletvekilinin, Suriyeli sığınmacıların toplum sağlığına etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/155)

144.- Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 33 milletvekilinin, 6360 sayılı kanun sonrası yerel yönetimlerde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/156)

145.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ve Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, enerjide dışa bağımlılığın azaltılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/157)

146.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Diyarbakır, Suruç ve Ankara'da yaşanan terör olaylarındaki ihmal iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/158)

147.- Şırnak Milletvekili Ferhat Encu ve 23 milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu'daki çatışmalar sebebiyle eğitimde yaşanan aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/159)

148.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 22 Milletvekilinin, basın özgürlüğünün sağlanması için yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/160)

149.- Hatay Milletvekili Serkan Topal ve 21 Milletvekilinin, dış politikada yaşanan sorunların sosyo-ekonomik etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/161)

150.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 22 milletvekilinin, sokağa çıkma yasaklarının yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/162)

151.- Hatay Milletvekili Serkan Topal ve 20 Milletvekilinin, yolsuzlukların önlenmesi için gerekli çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/163)

152.- İzmir Milletvekili Kamil Okyay Sındır ve 35 Milletvekilinin, basın özgürlüğünün sağlanması için yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/164)

153.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 milletvekilinin, üniversitelerdeki terör örgütü yapılanmalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/165)

154.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, aile hekimlerinin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/166)

155.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacıların oluşturdukları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/167)

156.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, Fatih projesi için özel bir müfredat oluşturulması ihtiyacının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/168)

157.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 21 Milletvekilinin, sağlık harcamalarındaki artışın yol açtığı sosyoekonomik sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/169)

158.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 21 Milletvekilinin, Turgutlu Çaldağı'nda nikel madeni çıkarılmasının olumlu ve olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/170)

159.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 20 Milletvekilinin, Gediz nehrinin kirlenme sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/171)

160.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 20 Milletvekilinin, ülkemizdeki su kaynaklarının etkin idare yöntemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/172)

161.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 21 Milletvekilinin, ülkemizdeki tarımsal sulama sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/173)

162.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 21 Milletvekilinin, Soma Termik Santralinde kükürt arıtma tesisi bulunmaması sebebiyle yaşanan hava kirliliği sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/174)

163.- Bursa Milletvekili İsmet Büyükataman ve 21 Milletvekilinin, olası bir deprem felaketinin yol açacağı zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/175)

164.- Bursa Milletvekili İsmet Büyükataman ve 21 Milletvekilinin, ülkemizde yaşayan Balkan göçmenlerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/176)

165.- Bursa Milletvekili İsmet Büyükataman ve 21 Milletvekilinin, demiryolu taşımacılığının geliştirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/177)

166.- Bursa Milletvekili İsmet Büyükataman ve 21 Milletvekilinin, ülkemizde yaşayan Ahıska Türklerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/178)

167.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 20 Milletvekilinin, kayıp çocukların kaybolma sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/179)

168.- İstanbul Milletvekili Arzu Erdem ve 21 Milletvekilinin, ceza infaz kurumlarının işleyişinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/180)

169.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 21 Milletvekilinin, Rusya krizi nedeniyle zarar gören narenciye üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/181)

170.- İstanbul Milletvekili İzzet Ulvi Yönter ve 22 Milletvekilinin, üniversitelerdeki terör örgütü yapılanmalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/182)

171.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 19 Milletvekilinin, engelli vatandaşların kamusal hizmetlerden tam olarak yararlandırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/183)

172.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 19 Milletvekilinin, Türkiye ve İzmir'de yaşanabilecek olası bir deprem felaketinin yol açacağı zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/184)

173.- İstanbul Milletvekili Aykut Erdoğdu ve 51 Milletvekilinin, 17-25 Aralık soruşturmaları sonrası idarenin tasarruf ve eylemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/185)

174.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, PKK terör örgütü tarafından alıkonulan asker, polis ve kamu görevlilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/186)

175.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, düzensiz göç ve insan kaçakçılığının yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/187)

176.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, gözaltı ve cezaevindeki kadınlara yönelik cinsel taciz ve şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/188)

177.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 20 Milletvekilinin, Antalya'nın turizm ile ilgili sorun ve ihtiyaçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/189)

178.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın, rüşvet ve yolsuzluk olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/190)

179.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, Türkiye'de geçmişten bugüne yaşanan yolsuzluk olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/191)

180.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacıların sosyal ve ekonomik sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/192)

181.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 21 Milletvekilinin 6360 sayılı kanun sonrası yerel yönetimlerde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/193)

182.- Çorum Milletvekili Tufan Köse ve 24 Milletvekilinin, Türkiye'deki sendikaların siyasal iktidarla olan ilişkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/194)

183.- Çorum Milletvekili Tufan Köse ve 23 Milletvekilinin, bilinçsiz avlanmaların ekolojik dengeye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/195)

184.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 21 Milletvekilinin, eğitim sisteminde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/196)

185.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 19 Milletvekilinin, çölyak hastalığının sebeplerinin ve sonuçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/197)

186.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 20 Milletvekilinin, Balıkesir bölgesindeki akarsuların kirliliklerinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/198)

187.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 19 Milletvekilinin, yerli sanayinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/199)

188.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 19 Milletvekilinin, ülkemizin gelecekte ihtiyaç duyacağı mesleklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/200)

189.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 21 Milletvekilinin, 2015 yılı içerisinde öğretmenlerin hizmet içi eğitim seminerine katılmasının yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/201)

190.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, eğitimli işsizlerin karşılaştıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/202)

191.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 19 Milletvekilinin, öğretmenlerin ve öğretmenlik mesleğinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/203)

192.- Muğla Milletvekili Mehmet Erdoğan ve 23 Milletvekilinin, Rusya ile yaşanan kriz sebebiyle yaş meyve sebze üreticilerinin yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/204)

193.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 19 Milletvekilinin, denizlerimizdeki kirlilik ve kirliliğe neden olan etkenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/205)

194.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, şüpheli asker ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/206)

195.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, kalkınma ajanslarının amaçlarına ulaşıp ulaşmadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/207)

196.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, ülke kalkınmasına etki edecek yeni teşvik modellerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/208)

197.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, maden bölgelerindeki geçim sorunlarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/209)

198.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, özel sektörün aşırı borçlanmasına neden olan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/210)

199.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, iç göçlerin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/211)

200.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, ülkemizden gerçekleşen beyin göçünün sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/212)

201.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, ülkemizdeki istatistik sisteminin dünyaya uyumlaştırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/213)

202.- Erzurum Milletvekili Kamil Aydın ve 19 Milletvekilinin, kaçak ve sahte tüketim mallarının üretiminin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/214)

203.- İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve 23 Milletvekilinin, hasta tutuklu ve hükümlülerin koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/215)

204.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 23 Milletvekilinin, Suriye uyruklu bazı kişilerin El-Nusra örgütüne teslim edildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/216)

205.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 21 Milletvekilinin, dershanelerin kapatılması sonrasında eğitim sisteminde yaşanan karışıklığın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/217)

206.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 22 Milletvekilinin, Güneydoğu Anadolu Projesine bağlı olarak yapılması planlanan sulama kanallarının son durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/218)

207.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da uygulanan politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/219)

208.- İzmir Milletvekili Zeynep Altıok ve 25 Milletvekilinin, aydınlatılamamış faili meçhul cinayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/220)

209.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 23 Milletvekilinin, sınır illerindeki sosyal uyum sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/221)

210.- İzmir Milletvekili Ahmet Kenan Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Rusya ile yaşanan siyasi krizin ekonomiye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/222)

211.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 20 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/223)

212.- Muğla Milletvekili Mehmet Erdoğan ve 20 Milletvekilinin, turizm sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/224)

213.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan ve 20 Milletvekilinin, yetiştirme yurdunda yetişip yurttan ayrılan çocukların karşılaşacakları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/225)

214.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 20 Milletvekilinin, 6360 sayılı kanundan kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/226)

215.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın, rüşvet ve yolsuzluk iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/227)

216.- Aydın Milletvekili Bülent Tezcan ve 23 Milletvekilinin, ülkemizdeki yolsuzluk olaylarının gelir dağılımı üzerindeki etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/228)

217.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 22 milletvekilinin, süt üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/229)

218.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 21 milletvekilinin, rehabilitasyon merkezleri, bakım evleri ve çocuk yuvalarında istihdam edilen personelin niteliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/230)

219.- İstanbul Milletvekili Yakup Akkaya ve 23 milletvekilinin, sendikacılık ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/231)

220.- Tekirdağ Milletvekili Emre Köprülü ve 22 milletvekilinin, ayçiçeğinin yurt içi üretiminin arttırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/232)

221.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 34 milletvekilinin, çocuk işçiliğinin tüm boyutlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/233)

222.- Hatay Milletvekili Mehmet Necmettin Ahrazoğlu ve 20 milletvekilinin, demir-çelik sektörünün yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/234)

223.- Hatay Milletvekili Mehmet Necmettin Ahrazoğlu ve 19 milletvekilinin, Hatay ilinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/235)

224.- Siirt Milletvekili Kadri Yıldırım ve 22 milletvekilinin, İŞ-KUR'un işçi alımlarıyla ilgili bazı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/236)

225.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken, son dönemde dış politikada yaşanan olumsuzlukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/237)

226.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 21 milletvekilinin, IŞİD'in Gaziantep'teki faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/238)

227.- İstanbul Milletvekili Ali Şeker ve 21 milletvekilinin, İstanbul'da yapımı devam eden bazı projelerin çevreye olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/239)

228.- İzmir Milletvekili Kamil Okyay Sındır ve 30 milletvekilinin, amatör spor kulüplerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/240)

229.- Ankara Milletvekili Ali Haydar Hakverdi ve 19 milletvekilinin, Gezi olayları sürecinde yaşananların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/241)

230.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 22 milletvekilinin, kayısının üretiminden pazarlanmasına kadar tüm sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/242)

231.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 20 milletvekilinin, madencilik faaliyetlerinin turizm ve tarım alanlarındaki olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/243)

232.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 20 milletvekilinin, özelleştirme işlemleri konusundaki yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle oluşan kamu zararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/244)

233.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ ve 19 milletvekilinin, antep fıstığı üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/245)

234.- Kırklareli Milletvekili Vecdi Gündoğdu ve 21 milletvekilinin, Kırklareli'nin İğneada beldesinde yapılması planlanan nükleer enerji santralinin bölgeye vereceği olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/246)

235.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ve Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, 24 'üncü Yasama Dönemi 680 Sıra Sayılı araştırma komisyonu raporu konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/5)

236.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, derin devlet uygulamalarının varlığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/247)

237.- İstanbul Milletvekili Atila Kaya ve 21 milletvekilinin, taşeron işçi ve sözleşmeli personelin kadroya geçirilmesi ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/248)

238.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 22 milletvekilinin, Paris'te üç PKK'lı kadının öldürülmesi olayının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/249)

239.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 22 milletvekilinin, çocuk cezaevleri ile ilgili yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/250)

240.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 milletvekilinin, Geri Gönderme Merkezlerinde yaşandığı iddia edilen şüpheli mülteci ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/251)

241.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 22 milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu'da yaşandığı iddia edilen çocuk ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/252)

242.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 22 milletvekilinin, kamu görevlilerinin gerçekleştirdiği iddia edilen cinsel şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/253)

243.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 milletvekilinin, Artvin'in Yusufeli ilçesinde yapılan baraj sebebiyle yapılan kamulaştırmalardan kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/254)

244.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 25 milletvekilinin, Sarp sınır kapısında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/255)

245.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 milletvekilinin, Ardanuç-Yalnızçam-Ardahan karayolu inşaatının tamamlanamaması sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/256)

246.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 25 milletvekilinin, kamu ihalesi mevzuatının değiştirilmesine yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/257)

247.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 24 milletvekilinin, Elazığ ve çevre illerde yaşanacak olası bir depremle ilgili yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/258)

248.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekçi ve 24 milletvekilinin, çocuk yaşta yapılan evliliklerin ve çocuk istismarının önlenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/259)

249.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 milletvekilinin, Artvin'in Şavşat ilçesinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/260)

250.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 milletvekilinin, Artvin'in Borçka ilçesinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/261)

251.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 milletvekilinin, Karadeniz bölgesinde yaşanan kanser vakalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/262)

252.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 milletvekilinin, Artvin şehir merkezindeki madencilik faaliyetlerinin çevreye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/263)

253.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 milletvekilinin, Artvin'in Ardanuç ilçesinde yapılan çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/264)

254.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 milletvekilinin, Artvin'in Damar Beldesinde madenlerden kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/265)

255.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 milletvekilinin, 12 Eylül 1980 askeri yönetiminin Artvin'deki uygulamalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/266)

256.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 24 milletvekilinin, tavukçuluk sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/267)

257.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 24 milletvekilinin, faili meçhul cinayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/268)

258.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 23 milletvekilinin, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından muhtaç vatandaşlara yapılan yardımların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/269)

259.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 24 milletvekilinin, bir şirketteki işçilerin haksız yere işten çıkartıldığı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/270)

260.- Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 21 milletvekilinin, çocuk işçiliği ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/271)

261.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 25 milletvekilinin, orman köylüleri ve ormancılık kooperatiflerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/272)

262.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 25 milletvekilinin, eski hükümlülerin topluma uyumu çerçevesinde yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/273)

263.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 25 milletvekilinin, dericilik sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/274)

264.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 24 milletvekilinin, patates üretiminde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/275)

265.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 24 milletvekilinin, Bolu ve Düzce illerinin olası bir depreme ne kadar hazır olduklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/280)

266.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 24 milletvekilinin, süt ve süt ürünleri sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/281)

267.- Zonguldak Milletvekili Şerafettin Turpcu ve 19 milletvekilinin, Zonguldak'ta gerçekleşmiş maden kazaları sebebiyle yaşamını kaybeden madencilerin ailelerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/282)

268.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 22 milletvekilinin, beyaz et sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/283)

269.- Mersin Milletvekili Oktay Öztürk ve 19 milletvekilinin, bir yargı kararının idare tarafından uygulanmadığı iddiasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/284)

270.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 20 milletvekilinin, çiftçilerin kredi borçları nedeniyle içinde bulunduklar-ı durumun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/285)

271.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 22 milletvekilinin, başta Antalya'dakiler olmak üzere koruma altındaki alanlarda oluşan tahribatın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/286)

272.- Burdur Milletvekili Mehmet Göker ve 24 milletvekilinin, ülkemizde yaşanan çevre sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/287)

273.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 22 milletvekilinin, belediye başkanlarının malvarlıklarında usulsüz artış olup olmadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/288)

274.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 21 milletvekilinin, turizmin canlandırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/289)

275.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 24 milletvekilinin, atık yağların neden olduğu su ve çevre kirliliğinin boyutlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/290)

276.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 22 milletvekilinin, sahte içki üretimi ve satışı dolayısıyla meydana gelen ölüm olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/291)

277.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 22 turizm sektöründe çalışanların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/292)

278.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 20 milletvekilinin, ODTÜ üzerindeki olumsuz algının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/293)

279.- Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 22 milletvekilinin, başta Tekirdağ ili olmak üzere Marmara bölgesinde yaşanan hava kirliliğinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/294)

280.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 25 milletvekilinin, Kur'an kurslarında yaşanan denetim eksikliği ve diğer eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/295)

281.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 24 milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu'daki sokağa çıkma yasakları sebebiyle yaşandığı iddia edilen hak ihlalleri konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/6)

282.- İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu ve 23 milletvekilinin, yardımcı Hizmetler Sınıfı personelinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/296)

283.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 20 milletvekilinin, zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/297)

284.- Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve 20 milletvekilinin, bağcılık sektörü ve üzüm üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/298)

285.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan ve 19 milletvekilinin, Eğirdir gölünün tabii zenginliklerinin korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/299)

286.- Denizli Milletvekili Emin Haluk Ayhan ve 21 milletvekilinin, ihracatta yaşanan düşüşün nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/300)

287.- Denizli Milletvekili Emin Haluk Ayhan ve 21 milletvekilinin, Dahilde İşleme Rejimi uygulamasının oluşturduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/301)

288.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 20 milletvekilinin, sağlık sektöründeki kamu özel ortaklığı projelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/302)

289.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 21 milletvekilinin, hemşirelik mesleğinin ve hemşirelerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/303)

290.- Tokat Milletvekili Kadim Durmaz ve 24 milletvekilinin, Tokat'ta gerçekleştirilmesi planlanan HES projelerinin olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/304)

291.- İzmir Milletvekili Tacettin Bayır ve 28 milletvekilinin, İşsizlik Sigortası Fonunun daha etkin kullanılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/305)

292.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 25 milletvekilinin, Geri Gönderme Merkezlerinde yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/306)

293.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 milletvekilinin, TRT sınavlarındaki torpil iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/307)

294.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 milletvekilinin, Habur sınır kapısında bekletilen kamyon ve tır şoförlerinin mağduriyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/308)

295.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 22 milletvekilinin, kara taşımacılığının sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/309)

296.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 27 milletvekilinin, demir-çelik üretimi ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/310)

297.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 milletvekilinin, 26 Aralık 1978 tarihinde Kahramanmaraş'ta yaşanan olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/311)

298.- İzmir Milletvekili Özcan Purçu ve 23 Milletvekilinin, Roman vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/312)

299.- Denizli Milletvekili Melike Basmacı ve 25 Milletvekilinin, Rusya ile yaşanan siyasi kriz sonrası Denizli tekstil sektörünün karşılaştığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/313)

300.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, Uludere'de yaşanan olayın tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/314)

301.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 25 Milletvekilinin, trafik kazalarının azaltılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/315)

302.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 23 Milletvekilinin, meslek hastalıklarını oluşturan sebeplerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/316)

303.- İstanbul Milletvekili Didem Engin ve 26 Milletvekilinin, İstanbul'daki hava kirliliğinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/317)

304.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Sağlık Net Projesi ile ilgili çekincelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/318)

305.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 25 Milletvekilinin, enerji verimliliğini arttırma yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/319)

306.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, 2012 - 2015 yılları arasında gerçekleştirilen tüm kamu alımlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/320)

307.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/321)

308.- Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 28 Milletvekilinin, jeotermal enerjinin yaygınlaşması ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/322)

309.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 25 Milletvekilinin, zorunlu trafik sigorta primlerinin meydana getirdiği mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/323)

310.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 Milletvekilinin, 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara'da gerçekleşen terör saldırısının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/324)

311.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, ASELSAN çalışanlarının şüpheli ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/325)

312.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 Milletvekilinin, sokak hayvanlarının yaşam haklarına dair sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/326)

313.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, yerel yönetimlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/327)

314.- Hatay Milletvekili Mehmet Necmettin Ahrazoğlu ve 20 Milletvekilinin, rödevanslı maden işletmelerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/328)

315.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen terör saldırısının tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/329)

316.- Burdur Milletvekili Mehmet Göker ve 20 Milletvekilinin, yerel basının karşılaştığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/330)

317.- Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 28 Milletvekilinin, göçmen kaçakçılığı ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/331)

318.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 26 Milletvekilinin, bebek ölümlerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/332)

319.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 Milletvekilinin, avukatların ve avukatlık mesleğinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/333)

320.- Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu ve 26 Milletvekilinin, Alaşehir ovası su kaynaklarının kirlenmesi ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/334)

321.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 20 Milletvekilinin, basın ve medya sektörü üzerindeki baskı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/335)

322.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 20 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin barınma, ulaşım ve sağlık konularındaki sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/336)

323.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 20 Milletvekilinin, kaçak göçmenler ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/337)

324.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 21 Milletvekilinin, kamu ve özel sektörde çalışan taşeron işçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/338)

325.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, elma ve patates üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/339)

326.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 22 Milletvekilinin, Türkiye ile KKTC arasındaki su temini projesindeki anlaşmazlıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/340)

327.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Ankara Milletvekili Levent Gök, Manisa Milletvekili Özgür Özel ve İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın, basın - yayın mensupları ve kuruluşlarına yapılan saldırıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/341)

328.- Bursa Milletvekili Kadir Koçdemir ve 19 Milletvekilinin, yerel yönetimler mevzuatı ile ilgili eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/342)

329.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Gerçekleri Araştırma Komisyonu kurulması adına yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/343)

330.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 24 Milletvekilinin, Türkiye genelinde sit alanı olmaktan çıkarılıp yapılaşmaya açılmış yerlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/344)

331.- Manisa Milletvekili Özgür Özel ve 24 Milletvekilinin, Sultanahmet Meydanında gerçekleşen terör saldırısının tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/345)

332.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, Çukobirlik'in genel durumunun tetkiki için yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/346)

333.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Türkiye'de IŞİD terör örgütü mensubu canlı bombaların yaptığı eylemlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/347)

334.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, kamuda çalışan avukatların özlük haklarıyla ilgili mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/348)

335.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ ve 23 Milletvekilinin, zorunlu trafik sigorta primlerinin meydana getirdiği mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/349)

336.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Hrant Dink cinayeti ile ilgili iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/350)

337.- Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu ve 22 Milletvekilinin, elektrik dağıtım hizmetlerinin aksamasından kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/351)

338.- İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 20 Milletvekilinin, sağlık turizminin geliştirilmesi için yapılabilecek çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/352)

339.- Sinop Milletvekili Barış Karadeniz ve 22 Milletvekilinin, nükleer santrallerin yaşam ve çevre hakkı konusunda oluşturacağı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/353)

340.- Mardin Milletvekili Mithat Sancar ve 22 Milletvekilinin, çocukların şiddete maruz kalmasından kaynaklanan sorunların ve ayrımcılık iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/354)

341.- İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve 22 Milletvekilinin, eğitimcilere ve akademisyenlere baskı yapıldığına yönelik iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/355)

342.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 22 Milletvekilinin, cemevlerinin yasal statüye kavuşması için yapılması gereken çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/356)

343.- İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve 22 Milletvekilinin, kamu çalışanlarının ifade özgürlüğü ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/357)

344.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 22 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasağının uygulandığı bölgelerde çalışan sağlık görevlilerinin yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/358)

345.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/359)

346.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 19 Milletvekilinin, zeytin üreticilerinin ve zeytincilik sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/360)

347.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Roman vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/361)

348.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 22 Milletvekilinin, yetiştirme yurtlarından ayrılan gençlerin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/362)

349.- Eskişehir Milletvekili Cemal Okan Yüksel ve 20 Milletvekilinin, dış politikada yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/363)

350.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 27 Milletvekilinin, yayla alanlarındaki yapılaşmadan kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/364)

351.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 25 Milletvekilinin, uyuşturucu kullanımı ve madde bağımlılığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/365)

352.- Gaziantep Milletvekili Akif Ekici ve 24 Milletvekilinin, bankalarla ilgili kredi geri ödemelerinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/366)

353.- 2. İzmir Milletvekili Özcan Purçu ve 21 Milletvekilinin, Roman vatandaşların yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/367)

354.- 3. Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 25 Milletvekilinin, fındık üretiminin yapısal sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/368)

355.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 27 Milletvekilinin, Sungurlu Barajı'nın yapımından kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/369)

356.- Ankara Milletvekili Aylin Nazlıaka ve 28 Milletvekilinin, arkeoloji mesleğinin ve arkeologların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/370)

357.- Ankara Milletvekili Aylin Nazlıaka ve 27 Milletvekilinin, trafik kazalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/371)

358.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 22 Milletvekilinin, tutuklu ve hükümlülerin başka cezaevlerine nakillerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/372)

359.- Hatay Milletvekili Mehmet Necmettin Ahrazoğlu ve 19 Milletvekilinin, Hatay'ın turizm potansiyelinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/373)

360.- Hatay Milletvekili Mehmet Necmettin Ahrazoğlu ve 19 Milletvekilinin, yerel medya kuruluşlarının ve çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/374)

361.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 20 Milletvekilinin, iş kazalarının azaltılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/375)

362.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan ve 19 Milletvekilinin, ödenmeyen çek ve senetlerle ilgili yaşanan olumsuzlukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/376)

363.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 22 Milletvekilinin, hasta tutuklu ve hükümlülerin yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/377)

364.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 22 Milletvekilinin, gençler arasında yaygınlaşan uyuşturucu kullanımı ve madde bağımlılığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/378)

365.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 22 Milletvekilinin, dilencilik şebekelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/379)

366.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 22 Milletvekilinin, Ezidileri Avrupa'ya yasadışı yollarla götüren insan kaçakçılığı şebekelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/380)

367.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 22 Milletvekilinin, Şeyh Said isyanında idam edilen kişilerin mezar yerlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/381)

368.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ve Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Kıbrıs sorununun çözüm yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/382)

369.- Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Parsak ve 19 Milletvekilinin, zorunlu trafik sigorta primlerinin meydana getirdiği mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/383)

370.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan ve 20 Milletvekilinin, arı ve bal ürünlerinin üretiminde ve pazarlanmasında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/384)

371.- Ankara Milletvekili Mustafa Mit ve 20 Milletvekilinin, 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun uygulamalarındaki eksiklik ve aksaklıklar konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi. (8/7)

372.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 21 Milletvekilinin, Afşin - Elbistan Termik Santralinin çevreye ve insan sağlığına verdiği zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/385)

373.- Balıkesir Milletvekili Mehmet Tüm ve 24 Milletvekilinin, faili meçhul siyasi cinayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/386)

374.- Batman Milletvekili Saadet Becerekli ve 22 Milletvekilinin, Ilısu Barajı'nın Hasankeyf Bölgesine vereceği zararın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/387)

375.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 21 Milletvekilinin, cezaevlerindeki çocuk tutuklu ve hükümlülerin durumlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/388)

376.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 19 Milletvekilinin, HGS ve OGS sistemlerinden gelen hatalı cezalardan kaynaklanan mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/389)

377.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 19 Milletvekilinin, seracılık faaliyetlerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/390)

378.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, sosyal güvenlik kurumlarının edindikleri gayrimenkullerin durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/391)

379.- Kocaeli Milletvekili İlyas Şeker ve 36 Milletvekilinin, Kadastro Kanunu ve Medeni Kanuna aykırı olarak mülkiyet hakkı elinden alınan tapu sahiplerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/393)

380.- İstanbul Milletvekili Gürsel Tekin ve 21 Milletvekilinin, trafik kazalarının azaltılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/394)

381.- Sivas Milletvekili Ali Akyıldız ve 21 Milletvekilinin, kapatılan Sivas Demir Çelik Fabrikası işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/395)

382.- İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu ve 23 Milletvekilinin, Doğu Karadeniz'de yapılan çay üretimi ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/396)

383.- Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 21 Milletvekilinin, Ergene Nehrini kirleten kaynakların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/397)

384.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, domuz gribinden kaynaklanan ölümlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/398)

385.- Kahramanmaraş Milletvekili Fahrettin Oğuz Tor ve 20 Milletvekilinin, Kahramanmaraş'ın turizm yatırımlarından daha fazla yararlanması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/399)

386.- İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu ve 21 Milletvekilinin, kamu yönetimindeki teşkilatlanmaya ilişkin yapısal sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/400)

387.- Antalya Milletvekili Devrim Kök ve 22 Milletvekilinin, Antalya'nın Demre ilçesinde meydana gelen fırtına ve hortum nedeniyle mağduriyet yaşayan üreticilerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/401)

388.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 23 Milletvekilinin, Yedikule bostanları ve çevresinin korunması ile ilgili çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/402)

389.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 21 Milletvekilinin, FATİH projesi ile ilgili usulsüzlük iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/403)

390.- Ankara Milletvekili Aylin Nazlıaka ve 21 Milletvekilinin, Akkuyu Nükleer santralinin oluşturacağı risklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/404)

391.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 22 Milletvekilinin, hayvancılık sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/405)

392.- Ankara Milletvekili Aylin Nazlıaka ve 22 Milletvekilinin, Ankara'da bulunan organize sanayi bölgelerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/406)

393.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, faili meçhul cinayetlerin her yönüyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/407)

394.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 Milletvekilinin, Malezya'da yaşanan yolsuzluklar ile Türkiye'deki yolsuzlukların benzer yönlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/408)

395.- Kahramanmaraş Milletvekili Fahrettin Oğuz Tor ve 19 Milletvekilinin Kahramanmaraş'taki Suriyeli mültecilerin sebep olduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/409)

396.- İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu ve 20 Milletvekilinin, Türk Personel Rejiminin aksayan yönleri ve kamu çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/410)

397.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, kadına yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/411)

398.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, işçi ölümlerinin artışının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/412)

399.- Ankara Milletvekili Zühal Topçu ve 20 Milletvekilinin, meslek lisesi öğrencileri ve mezunlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/413)

400.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, öğretmen atamaları ve ücretli öğretmenlik ile ilgili yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/414)

401.- Denizli Milletvekili Emin Haluk Ayhan ve 20 Milletvekilinin, orta vadeli programların makro hedefleri ve öngörüleri arasındaki farkların nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/415)

402.- Denizli Milletvekili Emin Haluk Ayhan ve 20 Milletvekilinin, bir banka ile ilgili basında çıkan haberler sonrası ilgili kuruluşların yapması gereken çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/416)

403.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan ve 19 Milletvekilinin, kaçak ağaç kesimi ve orman yangınlarının sebep olduğu zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/417)

404.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 23 Milletvekilinin, TCDD'nin yüklenici firma işçilerine tazminat ödemek zorunda kaldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/418)

405.- İstanbul Milletvekili Selina Doğan ve 21 Milletvekilinin, azınlık okullarının yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/419)

406.- İzmir Milletvekili Müslüm Doğan ve 22 Milletvekilinin, Çaltı Çayının kirletilmesinin önlenmesi ile ilgili çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/420)

407.- Van Milletvekili Adem Geveri ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'deki mültecilerin hukuka aykırı alıkonulduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/421)

408.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 Milletvekilinin, kamusal alanda ana dil kullanımının engellendiği gerekçesiyle yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/422)

409.- 1. Mardin Milletvekili Erol Dora ve 22 Milletvekilinin, insan hakları temelinde iç mevzuatta yapılabilecek çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/423)

410.- 2. Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 22 Milletvekilinin, TOKİ ihalelerinde ortaya çıktığı iddia edilen kamu zararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/424)

411.- 3. Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 22 Milletvekilinin, elektrik dağıtımındaki kayıp kaçak tahsilatı sebebiyle yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/425)

412.- Antalya Milletvekili Devrim Kök ve 22 Milletvekilinin, Antalya'nın Alakır Vadisi'nde yapılacak olan HES'lerin çevreye vereceği olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/426)

413.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, özel sektörde çalışan çevre mühendislerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/427)

414.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, ulaşım işkolunda yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/428)

415.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, AK Partili belediyelerin sivil toplum kuruluşlarına yönelik tutumlarına ilişkin bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/429)

416.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, emeklilerin yaşadığı maddi ve manevi sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/430)

417.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülere uygulanan disiplin ceza ve tedbirlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/431)

418.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, Artvin genelindeki HES projelerinin vereceği olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/432)

419.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, kamuda çalışan mühendis ve mimarların özlük haklarıyla ilgili mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/433)

420.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, Afet ve Acil Durum İl Müdürlüklerinde çalışanların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/434)

421.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, işsizlik sigortası fonunda usulsüzlük yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/435)

422.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, İller Bankasının bazı ihalelerinde usulsüzlük olduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/436)

423.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, Artvin'deki Milli Eğitim atamalarında usulsüzlük iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/437)

424.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, TOKİ inşaatlarında meydana gelen ölümlü iş kazalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/438)

425.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, kapatılan il özel idarelerine ait malların devri ile ilgili yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/439)

426.- İstanbul Milletvekili Zeynel Emre ve 22 Milletvekilinin, çocuk işçilerin yaşadığı sorunların ve çalışma şartlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/440)

427.- İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 22 Milletvekilinin, çocuk işçiliğinin azaltılmasına yönelik politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/441)

428.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, inşaat sektöründeki iş güvenliği sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/442)

429.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Cizre'de yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/443)

430.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, TOKİ'nin bazı konut ve iş yerlerini geç teslim etmesi sebebiyle vatandaşların uğradığı mağduriyetin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/444)

431.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 Milletvekilinin, Cizre'deki sokağa çıkma yasaklarında yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/445)

432.- Eskişehir Milletvekili Cemal Okan Yüksel ve 31 Milletvekilinin, bütçe denetim raporlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/446)

433.- Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 21 Milletvekilinin, katı atık ve kâğıt toplayıcılığında yapılması gereken düzenlemelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/447)

434.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 24 Milletvekilinin, Melen Çayının kirletildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/448)

435.- Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın ve 23 Milletvekilinin, üniversite hastanelerinden yasal alacaklarının tahsil edemeyen tıbbi malzeme üreticisi ve tedarikçisi kuruluşların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/449)

436.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 23 Milletvekilinin, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndaki bazı personelin özlük ve çalışma koşullarındaki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/450)

437.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 30 Milletvekilinin, kağıt toplayıcılığında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/451)

438.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 22 Milletvekilinin, fındık üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/452)

439.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 21 Milletvekilinin, medyaya baskı uygulandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/453)

440.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, Cankurtaran Tünelinin inşaatında yaşanan aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/454)

441.- Uşak Milletvekili Özkan Yalım ve 26 Milletvekilinin, çocuk istismarlarının ve çocukların yaşam standartlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/455)

442.- Mersin Milletvekili Durmuş Fikri Sağlar ve 25 Milletvekilinin, faili meçhul cinayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/456)

443.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 26 Milletvekilinin, tutuklu ve hükümlü annelerin yanında kalan çocukların yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/457)

444.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, cezaevlerinde sağlık hizmetlerinin sunumunda yaşanan aksaklık ve eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/458)

445.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 20 Milletvekilinin, Dolmabahçe görüşmeleri ile ilgili bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/459)

446.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 27 Milletvekilinin, sanayi sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi.) (460)

447.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 Milletvekilinin, atanamayan polislerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/461)

448.- Kırklareli Milletvekili Vecdi Gündoğdu ve 24 Milletvekilinin, Kırklareli ilinin ekonomik, kültür, tarım ve turizm sektörlerindeki sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/462)

449.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 23 Milletvekilinin, kırmızı et sektöründeki fiyat istikrarsızlıklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/463)

450.- Şırnak Milletvekili Faysal Sarıyıldız ve 22 Milletvekilinin, Cizre'de yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/464)

451.- Iğdır Milletvekili Mehmet Emin Adıyaman ve 22 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasağı ilan edilen yerlerde yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi.. (10/465)

452.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 29 Milletvekilinin Toplum Yararına Çalışma Programı kapsamında işe alınan personelle ilgili usulsüzlük iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/466)

453.- Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu ve 20 Milletvekilinin, Turgutlu Çaldağı'nda nikel madeni çıkarılmasının olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/467)

454.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 27 Milletvekilinin, son dönemlerde yaşanan terör olayları ve diplomatik krizlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/468)

455.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Ankara'da toplu taşımada yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/469)

456.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, son dönemlerde yaşanan terör olayları ve diplomatik krizlerin turizm sektörüne verdiği zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/470)

457.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 26 Milletvekilinin, Türkiye'ye gelen sığınmacıların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/471)

458.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 24 Milletvekilinin, teknik bilimler öğrencileri ve mezunlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/472)

459.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 29 Milletvekilinin, Hasankeyf'in kültürel ve tarihsel mirasının korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/473)

460.- Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu ve 26 Milletvekilinin, kamu kurum ve kuruluşlarındaki sınavlardaki usulsüzlük iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/474)

461.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 30 Milletvekilinin, toplu açılış törenlerinde daha önce açılan tesislerin yeniden açılışa konu edildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/475)

462.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 29 Milletvekilinin, artan hava kirliliği ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/476)

463.- Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 29 Milletvekilinin, din eğitimi ve dini kurumların gözden geçirilmesi ile ilgili çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/477)

464.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 21 Milletvekilinin, çocuk işçiliği ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/478)

465.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 28 Milletvekilinin, Cumhurbaşkanı'na yönelik hakaretlerin nedenlerinin ve bu nedenlerin giderilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/479)

466.- İstanbul Milletvekili Didem Engin ve 23 Milletvekilinin, turizm sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/480)

467.- Kahramanmaraş Milletvekili Fahrettin Oğuz Tor ve 19 Milletvekilinin, Afşin - Elbistan termik santralinin çevreye verdiği zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/481)

468.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan ve 19 Milletvekilinin, kırmızı et fiyatlarındaki yükselişin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/482)

469.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 19 Milletvekilinin, 2001 yılından bugüne Genel Tarım Sayımının yapılmamış olmasının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/483)

470.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 19 Milletvekilinin, Balıkesir bölgesinin termal turizm ile ilgili sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/484)

471.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 19 Milletvekilinin, atanamayan öğretmenlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/485)

472.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 19 Milletvekilinin, öğretmenlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/486)

473.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 19 Milletvekilinin, erdek'te nüfus oranlarının düşmesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/487)

474.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, ekmek israfını önleme adına yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/488)

475.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, hayvancılık sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/489)

476.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Türkiye'de bir siyasi kriz yaşandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/490)

477.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, 1978 yılında Kahramanmaraş'ta yaşanan olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi.(10/491)

478.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 21 Milletvekilinin, kamu görevlilerinin gerçekleştirdiği iddia edilen kötü muamelelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/492)

479.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 21 Milletvekilinin, Suruç Devlet Hastanesinin kapasitesinin bölge ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/493)

480.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 21 Milletvekilinin, uyuşturucu bağımlılığının ve satışının engellenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/494)

481.- Milletvekili Mahmut Toğrul ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'de spor müsabakalarındaki nefret ve ayrımcılık söylemlerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/495)

482.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, işkence ve eziyet suçlarının önlenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/496)

483.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/497)

484.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 22 Milletvekilinin, elektrik arıza ve kesintileri ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/498)

485.- Burdur Milletvekili Mehmet Göker ve 28 Milletvekilinin, süt üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/499)

486.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, sokağa çıkma yasaklarında yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi.(10/500)

487.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, Türkiye'nin Suriye politikası konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi. (8/8)

488.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 21 Milletvekilinin, Cizre'de yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/501)

489.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, özel istihdam bürolarının işçilere ve çalışma koşullarına etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/502)

490.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, elektrik üretim maliyetlerine yasal olmayan şekilde eklenen bedellerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/503)

491.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 25 Milletvekilinin, olası bir İstanbul depremine yönelik alınan tedbirlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/504)

492.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 21 Milletvekilinin, emniyet kemeri kullanımı konusunda toplumsal bilincin arttırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/505)

493.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 22 Milletvekilinin, kamu yararına çalışan dernek ve vakıfların topladıkları bağışların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/506)

494.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Kent Konseylerinin genel durumunun ve sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/507)

495.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 20 Milletvekilinin, ekmek fiyatlarındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi.10/508)

496.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 20 Milletvekilinin, kırmızı et fiyatlarındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/509)

497.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 21 Milletvekilinin, istismara uğrayan çocukların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/510)

498.- Ankara Milletvekili Erkan Haberal ve 20 Milletvekilinin, şehit aileleri, gaziler ile harp ve vazife malullerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/511)

499.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 21 Milletvekilinin, Küçükkuyu - Dikili sahil şeridi Su Temin Projesinin yol açacağı ekolojik zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/512)

500.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 22 Milletvekilinin, çiğ süt üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/513)

501.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 20 Milletvekilinin, ülkemizdeki su kirliliğinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/514)

502.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 20 Milletvekilinin, çiftçilerin üretim ve pazarlama konusunda yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/515)

503.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 20 Milletvekilinin, çocuk kaybolma vakalarındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/516)

504.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 20 Milletvekilinin, kayısının ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlanması için yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi.10/517)

505.- Mersin Milletvekili Baki Şimşek ve 20 Milletvekilinin, PKK terör örgütünün mali kaynaklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/519)

506.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 20 Milletvekilinin, sözleşmeli aile hekimlerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/520)

507.- Adana Milletvekili Muharrem Varlı ve 21 Milletvekilinin, gübre fiyatlarındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/521)

508.- Adana Milletvekili Muharrem Varlı ve 21 Milletvekilinin, mısır üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/522)

509.- Adana Milletvekili Muharrem Varlı ve 21 Milletvekilinin, narenciye üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/523)

510.- Adana Milletvekili Muharrem Varlı ve 21 Milletvekilinin, hayvancılık sektöründe yaşanan sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/524)

511.- Adana Milletvekili Muharrem Varlı ve 21 Milletvekilinin, çiftçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/525)

512.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan ve 20 Milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde meydana gelen terör olaylarında ihmali ve kusuru bulunanların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/526)

513.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan ve 20 Milletvekilinin, bir üniversitede bir gencin öldürülmesi olayındaki ihmal iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/527)

514.- Ankara Milletvekili Mustafa Mit ve 20 Milletvekilinin, İşsizlik Sigortası Kanununun uygulamasında görülen eksiklik ve aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/529)

515.- Şırnak Milletvekili Ferhat Encu ve 20 Milletvekilinin, bölgelerarası dengesizliklerin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/530)

516.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 22 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasağı ilan edilen yerlerde bazı kamu kurumlarının askeri karargâh haline getirildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/531)

517.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 22 Milletvekilinin, bitkisel sıvı yağ pazarındaki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/532)

518.- Antalya Milletvekili Devrim Kök ve 23 Milletvekilinin, Manavgat ilçesindeki bir HES projesinin olası zararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/533)

519.- İzmir Milletvekili Kamil Okyay Sındır ve 23 Milletvekilinin, kırmızı etteki fiyat artışının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/534)

520.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, Büyük İstanbul İçme Suyu Projesinin gecikmesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/535)

521.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, Melen Çayının kirletildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/536)

522.- Afyonkarahisar Milletvekili Burcu Köksal ve 21 Milletvekilinin, kız çocuklarının eğitim - öğretim hayatının yarım kalmasının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/537)

523.- Diyarbakır Nursel Aydoğan ve 22 Milletvekilinin, askerlik görevini yapan kişilerin şüpheli intiharlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/538)

524.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 22 Milletvekilinin, Kürt dilinin araştırılması ve geliştirilmesi için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/539)

525.- Bitlis Milletvekili Mahmut Celadet Gaydalı ve 23 Milletvekilinin, Artvin Cerattepe'de yürütülen maden faaliyetlerinin çevreye vereceği olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/540)

526.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, Cizre'de yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak

alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/541)

527.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 22 Milletvekilinin, anadilde eğitim alamayan çocukların yaşadıkları öğrenme zorluklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/542)

528.- Siirt Milletvekili Kadri Yıldırım ve 22 Milletvekilinin, yok olma tehlikesi altındaki dillerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/543)

529.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, anadilde eğitim eksikliğinden kaynaklı pedagojik sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/544)

530.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, anadilde kamusal sağlık hizmetleri alımının öneminin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/545)

531.- Şanlıurfa Milletvekili Dilek Öcalan ve 22 Milletvekilinin, anadilde eğitimin önündeki engellerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/546)

532.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 19 Milletvekilinin, Adana İlinin işsizlik sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/547)

533.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 20 Milletvekilinin, mera alanlarının giderek yok olmasının önüne geçilmesi için yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/548)

534.- Erzurum Milletvekili Kamil Aydın ve 20 Milletvekilinin, 6340 sayılı Kanun sonrası köy, mahalle ve beldelerde tahakkuk ettirilen yüksek miktarlı su faturalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/549)

535.- Kahramanmaraş Milletvekili Fahrettin Oğuz Tor ve 20 Milletvekilinin, Kahramanmaraş'taki tarım topraklarının kirlenme sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/550)

536.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 19 Milletvekilinin, Balıkesir'in Ayvalık İlçesindeki bir atık su arıtma tesisinin kanalizasyon atıklarının denize bırakıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/551)

537.- Osmaniye Milletvekili Ruhi Ersoy ve 20 Milletvekilinin, esnaf ve sanatkârların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/552)

538.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 23 Milletvekilinin, Bursa - Ankara Hızlı Tren Projesi inşaatında yaşanan aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/553)

539.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 21 Milletvekilinin, Körfez bölgesindeki sanayi alanlarında yaşanan yangınların önlenmesi adına yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/554)

540.- Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 24 Milletvekilinin, Çanakkale'de çalışan ve yapılması planlanan termik santrallerin oluşturacağı kirliliğin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/555)

541.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, dolandırıcılık suçlarındaki artışın sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/556)

542.- Tekirdağ Milletvekili Emre Köprülü ve 25 Milletvekilinin, tarım sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/557)

543.- Samsun Milletvekili Kemal Zeybek ve 25 Milletvekilinin, şap hastalığının hayvancılık sektörüne verdiği zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/558)

544.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 29 Milletvekilinin, Uludağ ve Bursa Ovasının salip olduğu zenginliklerin korunması adına yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/559)

545.- Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 27 Milletvekilinin, süt üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/560)

546.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 28 Milletvekilinin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir sendikaya üye olanların lehine ayrımcılık yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/561)

547.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'de bulunan IŞİD militanlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/562)

548.- İzmir Milletvekili Kamil Okyay Sındır ve 30 Milletvekilinin, zeytinyağı üretimi ve tüketiminin arttırılması için yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/563)

549.- Adana Milletvekili Aydın Uslupehlivan ve 23 Milletvekilinin, son dönemdeki siyasal ve ekonomik gelişmeler sonrası turunçgiller üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/564)

550.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, sermaye birikimi süreçleri ile doğal yıkım arasındaki ilişkilerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/565)

551.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 21 Milletvekilinin, Yeşil Yol Projesinin yol açacağı iddia edilen zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/566)

552.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 22 Milletvekilinin, Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlandığı öne sürülen bir plandaki iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/567)

553.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 22 Milletvekilinin, Diyarbakır'ın Sur İlçesinde bazı tarihi yapıların zarar gördüğü iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/568)

554.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 22 Milletvekilinin, Diyarbakır'ın Sur İlçesinde bazı tarihi yapıların zarar gördüğü iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/569)

555.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Adana Milletvekili Levent Gök'ün, Haymana kaplıcalarının uluslararası boyutta tanıtılması için yapılması gereken çalışmaları araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/570)

556.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Çağlar Demirel'in bir Başbakanlık genelgesinin hukuki durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/571)

557.- Van Milletvekili Lezgin BOTAN ve 22 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasakları sebebiyle vatandaşların yaşadığı maddi ve manevi zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/572)

558.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 27 Milletvekilinin, Antalya Boğaçayı'ında yapılması planlanan projenin çevreye vereceği olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/573)

559.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 25 Milletvekilinin, intihar vakalarının psiko-sosyal ve ekonomik nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/574)

560.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent GÖK'ün, Ankara'da bulunan ve yok olma tehlikesi altındaki akarsu ile derelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/575)

561.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris BALUKEN'in, Hükümet ve IŞİD arasında ilişki bulunduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/576)

562.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 22 Milletvekilinin, akademisyenlerin bildirisi sonrasında yaşananların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/577)

563.- İzmir Milletvekili Ertuğrul Kürkçü ve 22 Milletvekilinin, yabancı bir araştırma kuruluşunun raporunda yer alan Türkiye ile ilgili iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/578)

564.- Şırnak Milletvekili Aycan İrmez ve 23 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasağı ilan edilen yerlerde yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/579)

565.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 28 Milletvekilinin, Basın - İlan Kurumu ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/580)

566.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 20 Milletvekilinin, terör olaylarındaki güvenlik zafiyeti iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/581)

567.- Aydın Milletvekili Hüseyin Yıldız ve 26 Milletvekilinin, Aydın ve çevresinde yaşanan hava kirliliğinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/582)

568.- Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın ve 22 Milletvekilinin, Akdeniz Üniversitesinde 2008 - 2015 yılları arasında gerçekleştiği öne sürülen yolsuzluk iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/583)

569.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 21 Milletvekilinin, esnaf ve sanatkârların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/584)

570.- Ağrı Milletvekili Berdan ÖZTÜRK ve 22 Milletvekilinin, ev kadınlarının çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/585)

571.- İstanbul Milletvekili Arzu Erdem ve 20 Milletvekilinin, ülkemizdeki intihar girişimlerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/586)

572.- İstanbul Milletvekili Arzu Erdem ve 20 Milletvekilinin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir Danıştay kararını uygulamamasının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/587)

573.- Iğdır Milletvekili Mehmet Emin Adıyaman ve 21 Milletvekilinin, kadın ölümlerinin ve kadına yönelik şiddetin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/588)

574.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel ve Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, bazı medya organları hakkında verilen yargı kararlarının basın özgürlüğünü ihlal ettiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/589)

575.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, bir firmanın ithal ettiği ayakkabılarda kanserojen madde bulunduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/590)

576.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, bazı oyuncak araç - gereçler ile kırtasiye malzemelerinin sağlık açısından risk oluşturduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/591)

577.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, üretim sektöründe asbest kullanımının yol açtığı zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/592)

578.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 22 Milletvekilinin, Van'da yaşanan elektrik arıza ve kesintilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/593)

579.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'deki kadın mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/594)

580.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 22 Milletvekilinin, VEDAŞ'ın kapsadığı illerdeki elektrik kesintilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/595)

581.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 22 Milletvekilinin, ÖYP'li araştırma görevlilerinin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/596)

582.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, işçi eylemlerine yönelik ILO sözleşmelerine aykırı tutumların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/596)

583.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, kadın sığınma evlerinin koşullarının ve ihtiyaçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/598)

584.- İzmir Milletvekili Müslüm Doğan ve 22 Milletvekilinin, Ankara Büyükşehir Belediyesinin bazı uygulamalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/599)

585.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 22 Milletvekilinin, DEP Milletvekillerinin cezaevine konulması ile ilgili geçmişteki sürecin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi. (10/600)

586.- AK Parti Grubu adına Grup Başkanvekili Çanakkale Milletvekili Bülent Turan'ın, CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu'nun, MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Yurt dışına kaçırılan kültür varlıklarımızın belirlenerek iadelerinin sağlanması ve mevcut kültür varlıklarımızın korunması için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi maksadıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/601)

587.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 28 Milletvekilinin, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından yapılacak petrol arama faaliyetleri konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/11)

588.- Siirt Milletvekili Kadri Yıldırım ve 23 Milletvekilinin, görevden uzaklaştırılan akademisyenler konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/12)

589.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 31 Milletvekilinin, Romanların karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık iddialarının araştırılarak bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/13)

590.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Kilis'e gerçekleştirilen roketli saldırılar konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/14)

591.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel ve Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Kilis'e gerçekleştirilen roketli saldırılar konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/15)

592.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın, Almanya Federal Meclisi'nin sözde Ermeni soykırımına ilişkin aldığı karar konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/16)

593.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 32 Milletvekilinin, Kilis halkının başta can güvenliği olmak üzere çeşitli sorunlar konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/17)

594.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Ankara Milletvekili Levent Gök, İstanbul Milletvekili Engin Altay ve Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, toplumsal barışı tehdit eden terör olayları konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/18)

595.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 24 Milletvekilinin, 18 yaşının altında evlenen kız çocukları konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/19)

596.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 37 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından ilan edilen olağanüstü hal süresince çıkarılan kanun hükmünde kararnameler konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/20)

597.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Ankara Milletvekili Levent Gök, İstanbul Milletvekili Engin Altay ve Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, hükümetin izlediği dış politika ve terör olayları konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/21)

598.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın, Cenevre'de devam eden Kıbrıs müzakereleri ile ilgili bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/22)

599.- İzmir Milletvekili Selin Sayek Böke ve 23 Milletvekilinin, Varlık Fonu ile ilgili bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/23)

600.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından ihraç edilen akademisyenler konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/24)

601.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 24 Milletvekilinin, milli eğitim müfredatındaki değişiklikler konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/25)

602.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri ile ihraç edilen kamu görevlilerinin ve akademisyenlerin ihraç süreçleri konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/26)

603.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 24 Milletvekilinin, dış politikada yaşanan bazı sorunlar konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/27)

604.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 21 Milletvekilinin, Şanlıurfaspor-Manisaspor maçında şike yapıldığı iddiaları ile Türk futbolunda yaşandığı iddia edilen haksızlıkların giderilmesi konusunda bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi (8/28)

605.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, yok olma tehlikesi altındaki doğal kaynakların korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/602)

606.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 24 Milletvekilinin, tarım sektöründeki üreticilerin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/603)

607.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, PKK tarafından kaçırılan kamu görevlilerinin maddi - manevi ve psikolojik durumlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/604)

608.- Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan ve 28 Milletvekilinin, organize sanayi bölgelerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/605)

609.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 28 Milletvekilinin, Meram Belediyesinde yaşandığı iddia edilen bazı usulsüzlüklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/606)

610.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 28 Milletvekilinin, kaçak avcılık sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/607)

611.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 31 Milletvekilinin, ÖTV ve KDV oranlarının yüksek olmasının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/608)

612.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 23 Milletvekilinin, 5553 Sayılı Tohumculuk Kanununun sektöre ve toplum sağlığına etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/609)

613.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 27 Milletvekilinin, Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/610)

614.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 20 Milletvekilinin, memur sendikalarının karşılaştıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/611)

615.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 20 Milletvekilinin, 12 - 17 yaş aralığındaki çocukların işledikleri suçların nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/612)

616.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 20 Milletvekilinin, okul müdürlerinin görevden alınmalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/613)

617.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 20 Milletvekilinin, terörle mücadele esnasında yaralanıp gazilik unvanı alamayanların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/614)

618.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 20 Milletvekilinin, Manyas Kuşgölü'ndeki kirliliğin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/615)

619.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 20 Milletvekilinin, yaş sebze ve meyve ihracatında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/616)

620.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 21 Milletvekilinin, cinsiyet ve ücret arasındaki ilişkinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/617)

621.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 22 Milletvekilinin, kadınların bakım hizmetlerine erişimde yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/618)

622.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, yoksulluğun toplumsal cinsiyete göre farklılaşmasının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/619)

623.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 25 Milletvekilinin, çay tarımındaki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/620)

624.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 25 Milletvekilinin, amatör spor kulüplerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/621)

625.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, çocuk yaşta evliliklerin olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/622)

626.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, biyolojik çeşitliliği koruma yöntemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/623)

627.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 21 Milletvekilinin, Genetiği Değiştirilmiş Organizmaların (GDO) insan ve hayvan sağlığı üzerindeki etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/624)

628.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, İstanbul'a içme suyu sağlayan barajlara kanalizasyon suyu karıştığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/625)

629.- Mardin Milletvekili Gülser Yıldırım ve 27 Milletvekilinin, ev eksenli çalışanların iş sağlığı ve güvenliği risklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/626)

630.- Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 21 Milletvekilinin, istihdamda cinsiyet eşitliğini sağlama yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/627)

631.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, engelliler açısından toplumsal cinsiyete duyarlı bir yasal mevzuatın geliştirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/628)

632.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 21 Milletvekilinin, toplumsal cinsiyet eşitliğine aykırı düzenlemelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/629)

633.- Hatay Milletvekili Hilmi Yarayıcı ve 34 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacıların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/630)

634.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 20 Milletvekilinin, iklim değişikliği ile mücadelede yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/631)

635.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 20 Milletvekilinin, Gönen Çayı'ndaki kirliliğin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/632)

636.- Edirne Milletvekili Erdin Bircan ve 21 Milletvekilinin, temel hak ve özgürlüklerle ilgili kısıtlama iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/633)

637.- Edirne Milletvekili Erdin Bircan ve 21 Milletvekilinin, yetiştirme yurtlarındaki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/634)

638.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, sosyal devlet anlayışındaki ve toplumsal hizmetlerdeki aksaklık ve eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/635)

639.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, önleyici hekimlik çalışmalarının yaygınlaştırılması adına yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/636)

640.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 19 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/637)

641.- İstanbul Milletvekili İzzet Ulvi Yönter ve 19 Milletvekilinin, vatandaşların kişisel verilerinin dolandırıcılar tarafından kullanılmasının yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/638)

642.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, köyden kente göçün oluşturduğu toplumsal etkilerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/639)

643.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınması için yapılacakların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/640)

644.- İstanbul Milletvekili Erdal Ataş ve 24 Milletvekilinin, Tunceli'nin Pülümür ilçesinde meydana geldiği iddia edilen bazı olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/641)

645.- Iğdır Milletvekili Mehmet Emin Adıyaman ve 23 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasağı ilan edilen yerlerde yaşandığı iddia edilen çocuk ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/642)

646.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 25 Milletvekilinin, şans oyunları bağımlılığının oluşturduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/643)

647.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 24 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/644)

648.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve 25 Milletvekilinin, kadınların kooperatif tipi örgütlenme ile istihdama katılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/645)

649.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Evren İlçesinde yaşanan göçün nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/646)

650.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'da insan sağlığını korumak üzere yapılan kontrol ve denetimlerin yeterliliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/647)

651.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Polatlı İlçesinde çiftçilerin karşılaştıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/648)

652.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Bala İlçesinde çıkarılan alçı taşının ekonomik olarak değerlendirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/649)

653.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, bazı kanaat önderlerinin mezar yerlerinin tespiti için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/650)

654.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 20 Milletvekilinin, dış ticaret verilerindeki bazı değişikliklerin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/651)

655.- Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 20 Milletvekilinin, Çanakkale Savaşlarının yapıldığı alanlardaki düzenleme ihtiyaçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/652)

656.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 20 Milletvekilinin, tarım arazilerinin yok olmasına sebep olan etkenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/653)

657.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 20 Milletvekilinin, işten çıkarılan basın çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/654)

658.- Antalya Milletvekili Devrim Kök ve 20 Milletvekilinin, mermer ve taş ocaklarının doğaya verdiği zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/655)

659.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 23 Milletvekilinin, yüksek elektrik faturalarında indirim yapılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/656)

660.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 19 Milletvekilinin, Türkiye'deki terör örgütlerinin iç ve dış desteklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/657)

661.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 20 Milletvekilinin, sanayi kentlerindeki iklim değişikliğinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/658)

662.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 20 Milletvekilinin, olası bir depreme yönelik alınan tedbirlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/659)

663.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 19 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/660)

664.- Tekirdağ Milletvekili Faik Öztrak ve 20 Milletvekilinin, net hata ve noksan kalemindeki artışın sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/661)

665.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 20 Milletvekilinin, Manyas Kuş Gölü'nün korunması için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/662)

666.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, İran'da yolsuzluk iddiası ile tutuklanan bir kişinin Türkiye'deki ilişki ağının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/663)

667.- İstanbul Milletvekili Selina Doğan ve 31 Milletvekilinin, sosyal medyadaki nefret söylemi iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/664)

668.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Kazan İlçesindeki yer altı sularını kirleten etmenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/665)

669.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 23 Milletvekilinin, çocuklara yönelik cinsel saldırı ve şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/666)

670.- Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın ve 20 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/667)

671.- Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu ve 20 Milletvekilinin, süt üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/668)

672.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 20 Milletvekilinin, çeltik üretiminin arttırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/669)

673.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, kültürel ve tarihi mirasların tahrip edildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/670)

674.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, Melen Çayı'nın kirletildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/671)

675.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 24 Milletvekilinin, vergi denetimi yoluyla bazı şirket ve STK'lara baskı uygulandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/672)

676.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 20 Milletvekilinin, dini istismar faaliyetlerinde bulunan oluşumların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/673)

677.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 23 Milletvekilinin, esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarına devlet desteği sağlanması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/674)

678.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 25 Milletvekilinin, süt üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/675)

679.- Antalya Milletvekili Devrim Kök ve 23 Milletvekilinin, FATİH Projesi ile ilgili bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/676)

680.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 23 Milletvekilinin, devlet korumasındaki çocukların yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/677)

681.- Samsun Milletvekili Kemal Zeybek ve 22 Milletvekilinin, Samsun'un Tekkeköy ilçesindeki hava kirliliğinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/678)

682.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 22 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/679)

683.- Mardin Milletvekili Erol Dora ve 21 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/680)

684.- İstanbul Milletvekili Garo Paylan ve 21 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/681)

685.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/682)

686.- Muğla Milletvekili Nurettin Demir ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'deki mülteci çocukların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/683)

687.- Kayseri Milletvekili Çetin Arık ve 23 Milletvekilinin, otizmin ve otizm tedavisi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/684)

688.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 21 Milletvekilinin, İznik Gölü'ndeki kirliliğin önlenmesi adına yapılacakların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/685)

689.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 23 Milletvekilinin, banka çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/686)

690.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'deki mülteci çocukların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/687)

691.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 22 Milletvekilinin, artan intihar vakalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/688)

692.- Şırnak Milletvekili Ferhat Encu ve 21 Milletvekilinin, örgün öğretim dışındaki öğrenci sayısındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/689)

693.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 22 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/690)

694.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, akademisyenlerin bildirisi sonrası yaşananların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/691)

695.- Muş Milletvekili Burcu Çelik Özkan ve 22 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasağı ilan edilen yerlerde yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/692)

696.- Siirt Milletvekili Kadri Yıldırım ve 21 Milletvekilinin, Kürdistan kelimesinin bilimsel ve tarihi boyutlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/693)

697.- Mardin Milletvekili Erol Dora ve 23 Milletvekilinin, sendikal örgütlenme sürecinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/694)

698.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 21 Milletvekilinin, otizmli çocukların yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/695)

699.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 24 Milletvekilinin, siyasilere fiziki ya da sosyal medya üzerinden yapılan saldırıların nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/696)

700.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, Silopi ve Sur ilçeleri için alınan kamulaştırma kararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/697)

701.- İzmir Milletvekili Müslüm Doğan ve 20 Milletvekilinin, Efemçukuru bölgesindeki kirliliğin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/698)

702.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 20 Milletvekilinin, Türkiye'de otizm spektrum bozukluğundaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/699)

703.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 22 Milletvekilinin, HDP il ve ilçe yöneticilerine yönelik yapılan soruşturmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/700)

704.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 19 Milletvekilinin, 2002 - 2016 yılları arasında suç artışına yol açan sebeplerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/701)

705.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/702)

706.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, üniversitelerdeki asayiş olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/703)

707.- Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Parsak ve 20 Milletvekilinin, gaziler ile şehit ve gazi yakınlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/704)

708.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, 663 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/705)

709.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 20 Milletvekilinin, üniversite hastanelerinin ve sağlık çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/706)

710.- Uşak Milletvekili Özkan Yalım ve 25 Milletvekilinin, nakliyecilere mazot desteği verilmemesinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/707)

711.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Diyarbakır'ın Sur İlçesindeki tahribatın giderilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/708)

712.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 21 Milletvekilinin, vakıfların amacına uygun faaliyetlerde bulunup bulunmadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/709)

713.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, üniversitelerde yaşanan olayların ve akademisyenlere baskı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/710)

714.- Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 22 Milletvekilinin, eczacıların tüm sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/711)

715.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 22 Milletvekilinin, enerji ihtiyacı ile ilgili çeşitli sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/712)

716.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 22 Milletvekilinin, Güney Marmara Bölgesi'ndeki su kaynaklarının korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi için gereken çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/713)

717.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 22 Milletvekilinin, vakıf, dernek, birlik gibi kuruluşlara yapılan yardımların miktarlarının ve amaçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/714)

718.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, Niğde ilindeki boşanma vakalarındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/715)

719.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'de hava kirliliğinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/716)

720.- Gaziantep Milletvekili Akif Ekici ve 23 Milletvekilinin, organik tarım ürünlerine bir standart getirilmesi için gereken çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/717)

721.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 23 Milletvekilinin, ceza infaz kurumlarında çalışan personelin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/718)

722.- Bolu Milletvekili Tanju Özcan ve 21 Milletvekilinin, turizm sektöründe yaşanan olumsuzlukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/719)

723.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/720)

724.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, 2022 Sayılı Kanunun uygulanmasındaki aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/721)

725.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, tarım politikalarının uygulanmasında karşılaşılan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/722)

726.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı eserlerde yapılan onarımlar ile ilgili aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/723)

727.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 19 Milletvekilinin, vakıf ve derneklerin açtıkları yurtların etkin denetimi için gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/724)

728.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu'daki terör olaylarının meydana getirdiği toplumsal tahribatın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/725)

729.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 20 Milletvekilinin, şehir hastanelerinin yol açacağı iddia edilen bazı olumsuzlukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/726)

730.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 20 Milletvekilinin, internet kullanımındaki kısıtlamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/727)

731.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 19 Milletvekilinin, Kanal İstanbul Projesi'nin İstanbul'a etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/728)

732.- Denizli Milletvekili Kazım Arslan ve 20 Milletvekilinin, eğitim - öğretimdeki kalite standartlarının arttırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/729)

733.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 21 Milletvekilinin, cezaevlerinde artan intihar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/730)

734.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 20 Milletvekilinin, Şanlıurfa'daki tarihi bir bölgenin imara açılacağı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/731)

735.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 20 Milletvekilinin, asgari düzeydeki elektrik, su ve doğal gaz ihtiyacının devlet tarafından karşılanması için gereken çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/732)

736.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 22 Milletvekilinin, mülteci kamplarındaki can ve mal güvenliği sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/733)

737.- Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 20 Milletvekilinin, kayıt dışı eğitim - öğretim merkezlerinde yaşandığı iddia edilen cinsel istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/734)

738.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, HES projelerinin doğaya zararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/735)

739.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 20 Milletvekilinin, üniversitelerdeki şiddet ve terör olaylarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/736)

740.- Tekirdağ Milletvekili Emre Köprülü ve 20 Milletvekilinin, Trakya'da yapılması planlanan termik santrallerin çevre ve insan sağlığına zararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/737)

741.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 20 Milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu'da sağlık kuruluşu binalarının karakollara dönüştürüldüğü iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/738)

742.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 37 Milletvekilinin, Rusya ile yaşanan siyasi kriz sonrası narenciye sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/739)

743.- Ankara Milletvekili Mustafa Mit ve 20 Milletvekilinin, bir ilaç firmasının bazı kurum ve kuruluşlarla rüşvet ilişkisi içine girdiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/740)

744.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Kahramanmaraş'ta yapılması planlanan mülteci kampının bölge yapısına etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/741)

745.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 22 Milletvekilinin, Diyarbakır'ın Sur İlçesi'nde tarihi dokuya bağlı kalınarak bir restorasyon çalışması yapılması için gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/742)

746.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 25 Milletvekilinin, el sanatları ustalarının korumaya alınarak bu sanatların gelecek nesillere aktarılmasına dair yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/743)

747.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, Cizre'deki barınma, beslenme ve yaşam koşullarına dair yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/744)

748.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 19 Milletvekilinin, Cizre'den göç eden vatandaşların sorun ve ihtiyaçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/745)

749.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Türkiye'de tehlike altındaki su kaynaklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/746)

750.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 20 Milletvekilinin, uzman jandarmaların özlük haklarına ilişkin sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/747)

751.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, son beş yıldaki işyeri kapanmalarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/748)

752.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 24 Milletvekilinin, bazı vatandaşların kimlik bilgilerinin çalındığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/749)

753.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın, öğretmen atamalarına ilişkin bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/750)

754.- Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer ve 20 Milletvekilinin, SGK tarafından ödeme kapsamına alınmamış olan bazı ilaçların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/751)

755.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 22 Milletvekilinin, ülkemizde CNG kullanımının sağlayacağı faydaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/752)

756.- Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 20 Milletvekilinin, avukatların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/753)

757.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, Sur ve Cizre'deki terör olayları sebebiyle yaşanan tahribatın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/754)

758.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 25 Milletvekilinin, öğrenci kimlik kartları ve bandrol uygulamasındaki eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/755)

759.- Ankara Milletvekili Erkan Haberal ve 19 Milletvekilinin, köy korucularının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/756)

760.- Ankara Milletvekili Erkan Haberal ve 19 Milletvekilinin, astsubayların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/757)

761.- Ankara Milletvekili Erkan Haberal ve 19 Milletvekilinin, polislerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/758)

762.- Ankara Milletvekili Erkan Haberal ve 19 Milletvekilinin, uzman erbaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/759)

763.- Ankara Milletvekili Erkan Haberal ve 19 Milletvekilinin, uzman jandarmaların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/760)

764.- Batman Milletvekili Saadet Becerekli ve 22 Milletvekilinin, Kütahya Gümüşköy'deki bir maden işletmesinin çevre üzerindeki etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/761)

765.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok ve 19 Milletvekilinin, kişisel verilerin çalındığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/762)

766.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, Cizre'deki kentsel dönüşüm sürecine tüm aktörlerin katılımının sağlanması yollarının araştırılarak

alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/763)

767.- İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve 21 Milletvekilinin, Türkiye'deki Suriyeli kız çocuklarının ikinci eş olarak evlendirildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/764)

768.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 22 Milletvekilinin, emeklilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/765)

769.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 22 Milletvekilinin, Doğu Türkistan'daki Uygur Türklerine karşı uygulanan baskıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/766)

770.- İzmir Milletvekili Aytun Çıray ve 20 Milletvekilinin, İran'da yargılanan bir kişinin Türkiye ile ilgili iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/767)

771.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, et ve süt üreticisinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/768)

772.- İstanbul Milletvekili Oğuz Kaan Salıcı ve 22 Milletvekilinin, şiddete maruz kalan kadınların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/769)

773.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, Suriye sınırındaki güvenlik problemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/770)

774.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, üniversitelerde artan şiddet olayları ve akademisyenlere baskı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/771)

775.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 23 Milletvekilinin, minibüsçülerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/772)

776.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'nin siber güvenlik konusundaki eksikliklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/773)

777.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, taşımalı eğitim ile ilgili yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/774)

778.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, uzman er ve erbaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/775)

779.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 21 Milletvekilinin, mültecilerin uyumuyla ilgili yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/776)

780.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 22 Milletvekilinin, Arakan Müslümanlarının maruz kaldığı hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/777)

781.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, trafik kazalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/778)

782.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, Diyarbakır'da yaşanan elektrik kesintilerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/779)

783.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, İstanbul'da meydana gelen asayiş olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/780)

784.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, Türkiye'de yaşanan doğal afetlerin nedenlerinin ve etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/781)

785.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, İstanbul'a göçün meydana getirdiği sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/782)

786.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Ankara Garı önünde gerçekleştirilen terör saldırısının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/783)

787.- Eskişehir Milletvekili Gaye Usluer ve 22 Milletvekilinin, Milli Eğitim müfredatının değiştirileceği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/784)

788.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, elma üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/785)

789.- Isparta Milletvekili İrfan Bakır ve 22 Milletvekilinin, elmacılık sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/786)

790.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, Artvin - Rize Ortak Hava Limanı Projesinin eksik yönlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/787)

791.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, görme engelliler için yapılan çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/788)

792.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, yolsuzlukların önlenmesi için gerekli çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/789)

793.- Hakkari Milletvekili Nihat Akdoğan ve 22 Milletvekilinin, Hakkari'deki sokağa çıkma yasaklarında yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/790)

794.- Iğdır Milletvekili Mehmet Emin Adıyaman ve 22 Milletvekilinin, Şii - Caferi mezhebine mensup vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/791)

795.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, haksız yere işten çıkarmaların sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/792)

796.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 21 Milletvekilinin, başta cinsel istismar olmak üzere çocuklara yönelik her türlü istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/793)

797.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 26 Milletvekilinin, özel güvenliklerin özlük haklarıyla ilgili sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/794)

798.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Kahramanmaraş'ın bir mahallesine yapılması planlanan konteyner kentin olası olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/795)

799.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 22 Milletvekilinin, İran'da yargılanan bir kişinin Türkiye ile ilgili iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/796)

800.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 25 Milletvekilinin, Gümüşhane'de bir kız öğrenci yurdunda yaşandığı iddia edilen taciz ve tecavüz vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/797)

801.- Samsun Milletvekili Kemal Zeybek ve 25 Milletvekilinin, Samsun'daki bazı ilçe belediyelerinde işten çıkarılan kişilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/798)

802.- Diyarbakır Milletvekili Ziya Pir ve 22 Milletvekilinin, Diyarbakır D Tipi Cezaevinde hak ihlalleri yaşandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/799)

803.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 21 Milletvekilinin, KCK operasyonlarıyla ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/800)

804.- Kars Milletvekili Ayhan Bilgen ve 20 Milletvekilinin, AVM'ler sebebiyle zarar gören küçük esnafın durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/801)

805.- Van Milletvekili Nadir Yıldırım ve 22 Milletvekilinin, hazineye ait arazi ve binaların bazı vakıflara bağışlandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/802)

806.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 20 Milletvekilinin, TBMM TV yayınlarındaki saat sınırlamasının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/803)

807.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 20 Milletvekilinin, İran'da yargılanan bir kişinin Türkiye ile ilgili iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/804)

808.- İstanbul Milletvekili Oğuz Kaan Salıcı ve 26 Milletvekilinin, okul servis araçlarında rehber personel bulunup bulunmadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/805)

809.- Yalova Milletvekili Muharrem İnce ve 21 Milletvekilinin, ülkemizde yaşanan terör olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/806)

810.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, taşeron işçilerin sorunlarının tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/807)

811.- Kahramanmaraş Milletvekili Fahrettin Oğuz Tor ve 20 Milletvekilinin, Kilis'e gerçekleştirilen roketli saldırıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/808)

812.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 20 Milletvekilinin, 1993 yılında gerçekleşen suikast ve faili meçhul cinayetlerin tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/809)

813.- Siirt Milletvekili Besime Konca ve 21 Milletvekilinin, çocuk cezaevlerinde yaşandığı öne sürülen kötü muamele ve işkence iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/810)

814.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 21 Milletvekilinin, eğitimde yaşanan yapısal sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/811)

815.- Gaziantep Milletvekili Akif Ekici ve 20 Milletvekilinin, bilişim sistemleri üzerinden yapılan dolandırıcılık faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/812)

816.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 23 Milletvekilinin, Büyük Menderes Nehri ve havzasının kirliliğinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/813)

817.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 23 Milletvekilinin, Aydın ilinde doğanın korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/814)

818.- Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal ve 22 Milletvekilinin, Antalya'da meydana gelen iklim olaylarının tarıma etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/815)

819.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Türkiye'ye girdiği iddia edilen kaynağı belirsiz paranın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/816)

820.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 24 Milletvekilinin, Ankara'da düzenlenen terör saldırısına ilişkin ihmal iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/817)

821.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 23 Milletvekilinin, beyaz et sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/818)

822.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, Maliye Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/819)

823.- İzmir Milletvekili Tacettin Bayır ve 25 Milletvekilinin, MKE'de yaşanan casusluk olayındaki ihmal iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/820)

824.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 20 Milletvekilinin, dini istismar ederek ticari kâr elde eden firmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/821)

825.- Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 22 Milletvekilinin, İstanbul'un silüetini bozan gökdelen ve yapıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/822)

826.- Gaziantep Milletvekili Akif Ekici ve 23 Milletvekilinin, Rusya ile yaşanan kriz sonrası turizm sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/823)

827.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Gölbaşı ilçesinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/824)

828.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, Milli Savunma Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/825)

829.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Ekonomi Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/826)

830.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/827)

831.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Başbakanlığa bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/828)

832.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/829)

833.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, İçişleri Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/830)

834.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Gümrük ve Ticaret Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/831)

835.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, Orman ve Su İşleri Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/832)

836.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Sağlık Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/833)

837.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/834)

838.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 22 Milletvekilinin, 6360 Sayılı Kanunun Bursa'da meydana getirdiği sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/835)

839.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 21 Milletvekilinin, korunmaya ve yardıma muhtaç çocukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/836)

840.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Ergenekon soruşturmasının siyasi boyutunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/837)

841.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Ergenekon davalarında yaşandığı iddia edilen hukuksuzlukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/838)

842.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Manisa Milletvekili Özgür Özel, İstanbul Milletvekili Engin Altay ve Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, ilkokul ve ortaokul öğrencilerine açılan yurt ve misafirhanelere kamu kurumları tarafından yapılan yardımların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/839)

843.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 22 Milletvekilinin, cezaevlerinde anneleriyle birlikte kalan çocukların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/840)

844.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 21 Milletvekilinin, Şanlıurfa'da yaşanan elektrik kesintilerinin yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/841)

845.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 21 Milletvekilinin, 1 Mayıs 1977 olaylarının tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/842)

846.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 22 Milletvekilinin, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/843)

847.- Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer ve 23 Milletvekilinin, Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen kamu özel ortaklığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/844)

848.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, çocuklara cezaevlerinde psikolojik şiddet uygulandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/845)

849.- Kırklareli Milletvekili Vecdi Gündoğdu ve 21 Milletvekilinin, Kırklareli ilindeki su kaynaklarının azalmasının ve kirlenmesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/846)

850.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 21 Milletvekilinin, taksi şoförlerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/847)

851.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 20 Milletvekilinin, İran'daki yolsuzluk iddialarının Türkiye'deki boyutlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/848)

852.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 23 Milletvekilinin, yaşanan polis intiharlarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/849)

853.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Roman kadınların yaşadığı ayrımcılık sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/850)

854.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Roman vatandaşların barınma sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/851)

855.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Roman vatandaşların sağlık sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/852)

856.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Roman vatandaşların istihdam sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/853)

857.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Roman vatandaşların önyargı, ayrımcılık ve sosyal dışlanma sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/854)

858.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Roman vatandaşların eğitim sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/855)

859.- İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 24 Milletvekilinin, köy enstitülerinin hayata geçirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/856)

860.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, liselerde okutulması düşünülen tarih ve coğrafya dersi öğretim programının içeriğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/857)

861.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, bilişim teknolojileri ve yazılım dersinin zorunlu hale getirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/858)

862.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın, milli ve manevi değerlerin korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/859)

863.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 20 Milletvekilinin, Türkiye'de gerçekleşen iş kazalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/860)

864.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Türkiye'de yaşanan sporda şiddet olaylarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/861)

865.- İzmir Milletvekili Musa Çam ve 25 Milletvekilinin, 1 Mayıs 1977 olayının tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/862)

866.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 21 Milletvekilinin, nükleer santrallerin olası zararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/863)

867.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Akyurt İlçesinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/864)

868.- Adıyaman Milletvekili Behçet Yıldırım ve 20 Milletvekilinin, Adıyaman'da artan intihar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/865)

869.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, kadınların istihdam sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/866)

870.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 21 Milletvekilinin, özel hastaneler ve sağlık merkezlerinin SGK ile sözleşmelerinin yenilenmeme sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/867)

871.- Aydın Milletvekili Bülent Tezcan ve 20 Milletvekilinin, narenciye üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/868)

872.- Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın ve 20 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki çalışma koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/869)

873.- Mersin Milletvekili Durmuş Fikri Sağlar ve 20 Milletvekilinin, Kanal İstanbul Projesi ile ilgili bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/870)

874.- Erzurum Milletvekili Kamil Aydın ve 19 Milletvekilinin, ülke ekonomisinin kötüye gittiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/871)

875.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 21 Milletvekilinin, İzmit Körfezinde gerçekleşen balık ölümlerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/872)

876.- Ankara Milletvekili Bülent Kuşoğlu ve 21 Milletvekilinin, bir vakıftaki yolsuzluk iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/873)

877.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 21 Milletvekilinin, laik sistemin yıpranmasının topluma etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/874)

878.- Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer ve 23 Milletvekilinin, medyaya baskı uygulandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/875)

879.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'nin eğitim sistemindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/876)

880.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu'daki elektrik kesintilerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/877)

881.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken ve Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, Dersim'de yaşanan olayların kapsamlı bir şekilde araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/878)

882.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 20 Milletvekilinin, 1971'de gerçekleşen bazı idamların tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/879)

883.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 20 Milletvekilinin, çocuk işçiliğinin son bulması için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/880)

884.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 20 Milletvekilinin, bal üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/881)

885.- Hatay Milletvekili Mehmet Necmettin Ahrazoğlu ve 25 Milletvekilinin, Kilis'e gerçekleştirilen roketli saldırıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/882)

886.- Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan ve 32 Milletvekilinin, otomotiv sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/883)

887.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 33 Milletvekilinin, uyuşturucu madde kullanımının artmasının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/884)

888.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 32 Milletvekilinin, sporda şiddet olaylarının engellenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/885)

889.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 28 Milletvekilinin, Haliç'te yapılması planlanan yat limanının olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/886)

890.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 30 Milletvekilinin, medyaya baskı uygulandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/887)

891.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 28 Milletvekilinin, emeklilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/888)

892.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 26 Milletvekilinin, Kilis'e gerçekleştirilen roketli saldırıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/889)

893.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 25 Milletvekilinin, SSPE hastalarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/890)

894.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 25 Milletvekilinin, Kilis'e gerçekleştirilen roketli saldırıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/891)

895.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 27 Milletvekilinin, işçi ve tüm emekçilerin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/892)

896.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 23 Milletvekilinin, ülkemizdeki çocukların yaşadıkları maddi yoksunluğun sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/893)

897.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 21 Milletvekilinin, termik santrallerin çevreye duyarlı elektrik üretmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/894)

898.- İstanbul Milletvekili Yakup Akkaya ve 19 Milletvekilinin, iş kazalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/895)

899.- Siirt Milletvekili Besime Konca ve 21 Milletvekilinin, Kahramanmaraş'taki mülteci kampının olası olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/896)

900.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 21 Milletvekilinin, HES'lerin olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/897)

901.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 22 Milletvekilinin, polis intiharlarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/898)

902.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın, memur sendikaları üzerinde siyasi ve bürokratik baskı olduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/899)

903.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 20 Milletvekilinin, toplumsal yaşamda artış gösteren nefret söylemlerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/900)

904.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 20 Milletvekilinin, terörle mücadelede yaşanan sivil ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/901)

905.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 23 Milletvekilinin, medyaya baskı uygulandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/902)

906.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 28 Milletvekilinin, Bursa'daki deprem riskine ilişkin yapılan çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/903)

907.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 24 Milletvekilinin, THK hakkında öne sürülen bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/904)

908.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 22 Milletvekilinin, İstanbul'da kentsel dönüşüm projesi başlatılan bazı bölgelerdeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/905)

909.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, iş kazaları ve meslek hastalıklarını önleme yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/906)

910.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'de erken çocukluk eğitiminin standartlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/907)

911.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, üniversite öğrencilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/908)

912.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, amatör spor kulüplerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/909)

913.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, kütüphanelerin fiziksel altyapı koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/910)

914.- İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 37 Milletvekilinin, Suriyeli mültecilerin eğitim sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/911)

915.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 36 Milletvekilinin, engelli ve kimsesiz çocukların bakım ve korunma ihtiyaçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/912)

916.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 35 Milletvekilinin, özelleştirme gelirlerinin kullanıldığı alanların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/913)

917.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 33 Milletvekilinin, kamu ihalelerindeki usulsüzlük iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/914)

918.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel ve Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, sokağa çıkma yasaklarında yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/915)

919.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 20 Milletvekilinin, Diyarbakır'ın Sur ilçesindeki sokağa çıkma yasağının sebep olduğu iddia edilen ekonomik tahribatın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/916)

920.- Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 19 Milletvekilinin, engelli mahkûmların cezaevlerinde yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/917)

921.- Ankara Milletvekili Necati Yılmaz ve 19 Milletvekilinin, Ankara'nın altyapı sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/918)

922.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 21 Milletvekilinin, Doğu Anadolu fay hattındaki deprem riskinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/919)

923.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, ülkemizde kısırlığın artış nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/920)

924.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, memur maaşlarındaki vergi adaletsizliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/921)

925.- Hatay Milletvekili Serkan Topal ve 21 Milletvekilinin, Suriye'deki iç savaşın Hatay iline verdiği zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/922)

926.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Panama belgelerinde Türkiye ile ilgili iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/923)

927.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, engellilerin toplumsal yaşama katılması konusundaki temel sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/924)

928.- Muş Milletvekili Burcu Çelik ve 20 Milletvekilinin, cezaevlerindeki mahkûmların çalıştırılma esaslarına ilişkin uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/925)

929.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 20 Milletvekilinin, özel öğretim kursu ve temel liselerin eğitime katkılarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/926)

930.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, Adana ve çevresindeki cezaevlerinde yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/927)

931.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 20 Milletvekilinin, Kürt dilinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/928)

932.- İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve 21 Milletvekilinin, AFAD kamplarındaki mülteci çocukların cinsel istismara uğradığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/929)

933.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 19 Milletvekilinin, Kilis'e gerçekleştirilen roketli saldırıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/930)

934.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 20 Milletvekilinin, atık işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/931)

935.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 19 Milletvekilinin, çiftçilere toprak analiz desteğinin kesilmesinin sonuçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/932)

936.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 20 Milletvekilinin, işkence sonucu öldüğü iddia edilen bir kişinin ölümünün araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/933)

937.- Van Milletvekili Nadir Yıldırım ve 21 Milletvekilinin, AFAD kamplarındaki mülteci çocukların cinsel istismara uğradığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/934)

938.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, Türkiye'de yaşanan darbelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/935)

939.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 31 Milletvekilinin, bir dernek ile ilgili iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/936)

940.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 31 Milletvekilinin, işçi sağlığı ve iş güvenliği konusundaki eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/937)

941.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 32 Milletvekilinin, THK ve bağlı kuruluşlarına ilişkin yolsuzluk ve rüşvet iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/938)

942.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 25 Milletvekilinin, büfe esnafının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/939)

943.- Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu ve 24 Milletvekilinin, terör örgütünün Karadeniz kırsalındaki varlığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/940)

944.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın ve 24 Milletvekilinin, iş kazalarına yol açan etmenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/941)

945.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 25 Milletvekilinin, Konya'daki uyuşturucu madde bağımlılığının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/942)

946.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 24 Milletvekilinin, geri kabul anlaşmasına göre iade edilen mültecilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/943)

947.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, eğitim kurumlarında gerçekleşen taciz vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/944)

948.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 20 Milletvekilinin, Ordu ilinde inşa edilen HES'lerin doğaya verdikleri zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/945)

949.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 20 Milletvekilinin, Malatya tarım üreticilerinin doğal felaketler sebebiyle yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/946)

950.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 25 Milletvekilinin, engelli kadınlara yönelik şiddet ve ayrımcılığın engellenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/947)

951.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, YGS ve LYS'deki başarı ortalamasını arttırma yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/948)

952.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, kamu kurum ve kuruluşlarında engelli istihdamındaki kontenjan açıklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/949)

953.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, cezaevinden çıkan çocukların ve gençlerin topluma kazandırılma yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/950)

954.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, yükseköğretimin kalitesini olumsuz etkileyen unsurların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/951)

955.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 19 Milletvekilinin, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesini önlemek adına yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/952)

956.- Erzurum Milletvekili Kamil Aydın ve 19 Milletvekilinin, Erzurum'un Uzundere ilçesinde yapılacak HES'lerin olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/953)

957.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, Antalya ve çevresinde tabiata zarar veren maden sahalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/954)

958.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 19 Milletvekilinin, gıda fiyatlarındaki istikrarsızlığın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/955)

959.- Siirt Milletvekili Besime Konca ve 25 Milletvekilinin, koruculuk sisteminin olumsuz yönlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/956)

960.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 20 Milletvekilinin, kanser hastalığının tanı ve tedavi sürecindeki eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/957)

961.- Gaziantep Milletvekili Akif Ekici ve 27 Milletvekilinin, AFAD kamplarındaki mülteci çocukların cinsel istismara uğradığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/958)

962.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 Milletvekilinin, hükümet değişikliği sebebiyle ekonomide yaşanan kayıpların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/959)

963.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 25 Milletvekilinin, basın üzerindeki baskı ve sansür iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/960)

964.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 28 Milletvekilinin, telefon ve sosyal medya ortamındaki dolandırıcılık faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/961)

965.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 20 Milletvekilinin, trafik cezalarının caydırıcılığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/962)

966.- İstanbul Milletvekili Mehmet Akif Hamzaçebi ve 28 Milletvekilinin, orman sınırı dışına çıkarılan arazilerin ortaya çıkardığı sorunlar ve mülkiyet sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/963)

967.- İstanbul Milletvekili Mehmet Akif Hamzaçebi ve 30 Milletvekilinin, 6785 Sayılı İmar Kanunu'ndan doğan aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/964)

968.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Gezi Olayları sürecindeki polis şiddeti iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/965)

969.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 24 Milletvekilinin, Çorum olaylarının sorumlularının tespiti ve cezalandırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/966)

970.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 24 Milletvekilinin, AFAD kamplarında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/967)

971.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 23 Milletvekilinin, göçer ailelerin yaşadıkları sıkıntıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/968)

972.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 23 Milletvekilinin, engelli vatandaşların yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/969)

973.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, ambalaj atıklarının dönüşümü ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/970)

974.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, asbest içeren ürün kullanımının uluslararası mevzuata uyumlaştırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/971)

975.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 28 Milletvekilinin, tarım danışmanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/972)

976.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 28 Milletvekilinin, gelir adaletsizliğindeki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/973)

977.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 28 Milletvekilinin, işe bağlı nedenlerle yaşanan intiharların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/974)

978.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 27 Milletvekilinin, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarına siyasi baskı yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/975)

979.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 28 Milletvekilinin, yaş meyve ve sebze ihracatında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/976)

980.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, şeker pancarı ve şeker üretimi ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/977)

981.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 26 Milletvekilinin, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılabilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/978)

982.- Eskişehir Milletvekili Gaye Usluer ve 28 Milletvekilinin, Kur'an kurslarının mevzuata uygunluğunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/979)

983.- Kayseri Milletvekili Çetin Arık ve 23 Milletvekilinin, tütün dumanına maruz kalmanın yol açtığı zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/980)

984.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 25 Milletvekilinin, Tarım Sigortaları Havuzu Sistemi'nin (TARSİM) tüm boyutlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/981)

985.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 20 Milletvekilinin, Ankara'nın Kazan ilçesinde yaşandığı iddia edilen hukuksuzluk ve yolsuzlukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/982)

986.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 29 Milletvekilinin, Gezi olaylarındaki polis şiddeti iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/983)

987.- Bingöl Milletvekili Hişyar Özsoy ve 24 Milletvekilinin, Zonguldak'ın Kilimli İlçesinde bir maden ocağındaki işçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/984)

988.- Diyarbakır Milletvekili İmam Taşçıer ve 24 Milletvekilinin, Kürt işçilere yönelik saldırıların nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/985)

989.- Şırnak Milletvekili Ferhat Encu ve 22 Milletvekilinin, Uludere'de yaşanan bir olayın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/986)

990.- Hatay Milletvekili Hilmi Yarayıcı ve 22 Milletvekilinin, Suriye'deki cihatçıların Türkiye'den desteklendiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/987)

991.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 24 Milletvekilinin, muhtarların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/988)

992.- İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 25 Milletvekilinin, Gediz Havzasının temizlenmesi ve korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/989)

993.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 26 Milletvekilinin, Malatya'da doğal afetlerden zarar gören tarım üreticilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/990)

994.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 25 Milletvekilinin, 6360 sayılı yasa sebebiyle yaşanan mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/991)

995.- Osmaniye Milletvekili Ruhi Ersoy ve 20 Milletvekilinin, Osmaniye'deki Karaçay Vadisinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/992)

996.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 20 Milletvekilinin, şehit ve gazi yakınlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/993)

997.- Adana Milletvekili İbrahim Özdiş ve 22 Milletvekilinin, Adana'da yaşanan elektrik kesintilerinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/994)

998.- Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 24 Milletvekilinin, İzmir Aliağa'da bir cezaevindeki kötü muamele iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/995)

999.- Hatay Milletvekili Serkan Topal ve 20 Milletvekilinin, artan terör olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/996)

1000.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, behçet hastalarının ve ailelerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/997)

1001.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, FMF hastalarının ve ailelerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/998)

1002.- Adana Milletvekili Seyfettin Yılmaz ve 20 Milletvekilinin, geçici yangın işçilerinin kadroya alınması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/999)

1003.- Tekirdağ Milletvekili Emre Köprülü ve 19 Milletvekilinin, tarım kooperatiflerinin tarımsal sanayiye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1000)

1004.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 20 Milletvekilinin, ILO sözleşmelerine aykırı olarak yaşanan hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1001)

1005.- Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 20 Milletvekilinin, AVM çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1002)

1006.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 22 Milletvekilinin, yasal sınırların üzerinde çalışma sürelerinin insan sağlığı üzerindeki etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1003)

1007.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, Artvin'de Yüksek Gerilim Hattı Enerji Hattı güzergahından kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1004)

1008.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, Artvin'de yaşanan elektrik kesintilerinden kaynaklanan mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1005)

1009.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 22 Milletvekilinin, güneş enerjisi yatırımlarında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1006)

1010.- Ankara Milletvekili Şenal Sarıhan ve 21 Milletvekilinin, LGBTI bireylerin maruz kaldığı ayrımcılık ve nefret suçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1007)

1011.- Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Parsak ve 20 Milletvekilinin, yerel medya kuruluşlarının ve çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1008)

1012.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Türkiye'deki çocuk işçiliğinin tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1009)

1013.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 23 Milletvekilinin, CHP Genel Başkanı'nın bir demecinin çarpıtıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1010)

1014.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 24 Milletvekilinin, sosyal medyadaki nefret söylemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1011)

1015.- Burdur Milletvekili Mehmet Göker ve 21 Milletvekilinin, radyasyon alanında çalışan personelin sağlık sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1012)

1016.- İstanbul Milletvekili Arzu Erdem ve 21 Milletvekilinin, kadınların istihdamı konusunda yaşanan ayrımcılık sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1013)

1017.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 21 Milletvekilinin, turizm sektöründe yaşanan sorunların nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1014)

1018.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 19 Milletvekilinin, şap hastalığı nedeniyle hayvancılık sektöründe yaşanan kayıpların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1015)

1019.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 19 Milletvekilinin, itfaiyecilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1016)

1020.- İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu ve 20 Milletvekilinin, İstanbul'daki Suriyeli sığınmacılardan kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1017)

1021.- İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu ve 20 Milletvekilinin, personel rejiminde liyakat ilkesinden uzaklaşıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1018)

1022.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, eğitim alanındaki çeşitli sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1019)

1023.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, kentsel dönüşüm uygulamalarında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1020)

1024.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, ev işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1021)

1025.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 36 Milletvekilinin, ülkemizdeki yoksulluğun tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1022)

1026.-Antalya Milletvekili Devrim Kök ve 34 Milletvekilinin, Antalya EXPO 2016 ile ilgili yolsuzluk iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1023)

1027.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 34 Milletvekilinin, tiyatro çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1024)

1028.-Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ ve 37 Milletvekilinin, bakkal esnafının sorunlarının ve desteklenme yöntemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1025)

1029.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 35 Milletvekilinin, esnaf ve sanatkarın finansman ihtiyacının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1026)

1030.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 33 Milletvekilinin, Niğde ilindeki Akkaya Barajı'nın yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1027)

1031.-Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 37 Milletvekilinin, balıkçılık sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1028)

1032.-Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 33 Milletvekilinin, korunmaya muhtaç çocuklarla sevgi evlerindeki çocukların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1029)

1033.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 26 Milletvekilinin, iş kazalarının ve işçi ölümlerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1030)

1034.-İzmir Milletvekili Tacettin Bayır ve 32 Milletvekilinin, İzmir Karaburun'da kurulacak rüzgar enerjisi santrallerinin yol açacağı olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1031)

1035.-Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 34 Milletvekilinin, ülkemizdeki göllerin kirletilerek yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasını önlemek adına yapılacakların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1032)

1036.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 31 Milletvekilinin, sağlık hizmetindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1033)

1037.-Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 30 Milletvekilinin, ticari araç şoförlerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1034)

1038.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 23 Milletvekilinin, emeklilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1035)

1039.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 23 Milletvekilinin, Artvin'e doğal gaz hizmetinin gelmemesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1036)

1040.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 51 Milletvekilinin, Artvin Cerattepe maden sahasının bilirkişi raporuna ilişkin iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1037)

1041.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 24 Milletvekilinin, Antalya'nın Köprüçay Irmağında yaşanan balık ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1038)

1042.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 24 Milletvekilinin, radyoloji teknisyenleri ve teknikerlerinin çalışma koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1039)

1043.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 24 Milletvekilinin, Diyarbakır'daki madde bağımlılığı sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1040)

1044.- Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Parsak ve 20 Milletvekilinin, şeker pancarı üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1041)

1045.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 23 Milletvekilinin, Van ilinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1042)

1046.- Siirt Milletvekili Kadri Yıldırım ve 24 Milletvekilinin, sendikaların son bir yılda karşılaştığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1043)

1047.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, Türkiye'deki mültecilerin yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1044)

1048.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 24 Milletvekilinin, cezaevlerinde gündeme gelen kötü muamele ve keyfi uygulama iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1045)

1049.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 Milletvekilinin, son dönemlerde gerçekleşen terör olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1046)

1050.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 26 Milletvekilinin, polislerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1047)

1051.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 30 Milletvekilinin, astsubay ve uzman erbaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1048)

1052.- Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 21 Milletvekilinin, elma üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1049)

1053.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 22 Milletvekilinin, çocuk işçiliğinin yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1050)

1054.-İstanbul Milletvekili Selina Doğan ve 22 Milletvekilinin, TÜBİTAK'ta yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1051)

1055.-Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 20 Milletvekilinin, Kırklareli'ndeki madencilik faaliyetlerinin yol açacağı olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1052)

1056.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, TCDD'nin sorunlarının tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1053)

1057.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, TRT'nin son on yıldaki tüm faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1054)

1058.-Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 24 Milletvekilinin, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğündeki bazı çalışanlara mobbing uygulandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1055)

1059.-Adana Milletvekili Aydın Uslupehlivan ve 25 Milletvekilinin, ülkemizde yaşanan suda boğulma vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1056)

1060.-Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 24 Milletvekilinin, Balıkesir'in Dursunbey İlçesindeki şarbon hastalığının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1057)

1061.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 20 Milletvekilinin, sulak alanların kurumasının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1058)

1062.-İstanbul Milletvekili Edip Semih Yalçın ve 19 Milletvekilinin, Ankara - Sivas hızlı tren hattındaki güzergah değişikliğinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1059)

1063.-Mersin Milletvekili Oktay Öztürk ve 20 Milletvekilinin, ülkemize yönelik göç ve sığınmacı hareketlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1060)

1064.-Samsun Milletvekili Kemal Zeybek ve 25 Milletvekilinin, Samsun Anadolu Lisesi'nde yaşandığı iddia edilen bazı olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1061)

1065.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 28 Milletvekilinin, Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) faaliyetlerinin verimliliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1062)

1066.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, yerel basının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1063)

1067.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, tarım işçilerinin çocuklarının eğitim sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1064)

1068.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, ülkemizdeki mültecilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1065)

1069.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, AOÇ arazilerinin durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1066)

1070.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, tarım ve hayvancılık sektöründeki hibe uygulamalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1067)

1071.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, temizlik maddelerinin sağlık ve doğa üzerindeki olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1068)

1072.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 28 Milletvekilinin, küresel ısınma ve iklim değişikliği sorunuyla ilgili çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1069)

1073.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, kamu kuruluşlarının yurt dışı şirketlerinin durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1070)

1074.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 27 Milletvekilinin, ülkemizdeki çocuk işçiliğinin tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1071)

1075.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, DMO'nun son on yıldaki faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1072)

1076.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 25 Milletvekilinin, TRT'nin kaynaklarının verimsiz kullanıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1073)

1077.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 22 Milletvekilinin, pamuk üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1074)

1078.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 21 Milletvekilinin, Türkiye'deki okul yöneticilerinin tutumlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1075)

1079.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 24 Milletvekilinin, peynir imalatçılarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1076)

1080.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 24 Milletvekilinin, elektrikte kayıp - kaçak bedelinin hukuki niteliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1077)

1081.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 24 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1078)

1082.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, bir bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1079)

1083.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, bir bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1080)

1084.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, bir bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1081)

1085.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, bir Bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1082)

1086.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, bir bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1083)

1087.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, iş kazalarını engelleme yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1084)

1088.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, bir bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1085)

1089.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, bir bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1086)

1090.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, bir bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1087)

1091.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 24 Milletvekilinin, Yozgat ilinden yaşanan göçün nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1088)

1092.- Ankara Milletvekili Ayşe Gülsün Bilgehan ve 31 Milletvekilinin, dış politikada yaşanan değişikliklerin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1089)

1093.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yaşanan bir olayın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1090)

1094.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, dış politikadaki başarısızlık iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1091)

1095.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 24 Milletvekilinin, İstanbul'da 1994 yılından bugüne yapılan tüm imar değişikliklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1092)

1096.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 24 Milletvekilinin, kök hücre çalışmalarının geliştirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1093)

1097.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 24 Milletvekilinin, Türkiye'de meydana gelen orman yangınlarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1094)

1098.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 23 Milletvekilinin, Antalya'nın Kumluca İlçesinde çıkan orman yangınının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1095)

1099.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, iş kazalarındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1096)

1100.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, kamu kuruluşlarında yazılım projeleri ile ilgili karşılaşılan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1097)

1101.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 23 Milletvekilinin, engelli vatandaşların sosyal hayatta karşılaştıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1098)

1102.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 23 Milletvekilinin, eğitim politikalarının yol açtığı iddia edilen sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1099)

1103.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, bir STK'nın hazırladığı raporda Türkiye ile ilgili iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1100)

1104.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, bir kamu kurumunda yaşandığı öne sürülen yolsuzluk ve usulsüzlük iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1101)

1105.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, bir bakanlığın düzenlediği ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1102)

1106.- İstanbul Milletvekili Ali Şeker ve 21 Milletvekilinin, üniversite hastanelerinin piyasaya borçları nedeniyle karşılaştıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1103)

1107.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 21 Milletvekilinin, Kestel'deki hava ve çevre kirliliğinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1104)

1108.- Aydın Milletvekili Hüseyin Yıldız ve 37 Milletvekilinin, Menderes Nehrindeki kirliliğin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1105)

1109.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 23 Milletvekilinin, elma üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1106)

1110.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 28 Milletvekilinin, üniversite öğrencilerine açılan disiplin soruşturmaları ve verilen cezaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1107)

1111.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 25 Milletvekilinin, SEÇSİS sisteminin güvenirliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1108)

1112.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 28 Milletvekilinin, kentlerdeki ulaşım sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1109)

1113.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın, terör olaylarının artmasına neden olduğu iddia edilen yanlış politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1110)

1114.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, terör örgütleriyle mücadeledeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1111)

1115.- Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Parsak ve 20 Milletvekilinin, kiraz üreticisinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1112)

1116.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 24 Milletvekilinin, Diyarbakır'ın Lice İlçesindeki yangınların sebep olduğu zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1113)

1117.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel ve Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Diyarbakır'daki askeri operasyonlar ile ilgili bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1114)

1118.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 24 Milletvekilinin, HES'lerin vereceği zararların önlenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1115)

1119.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, İstanbul'da nüfus artışının sebep olduğu ekolojik tahribatın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1116)

1120.- Uşak Milletvekili Özkan Yalım ve 20 Milletvekilinin, ekilmeyen ve işlenmeyen tarım arazilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1117)

1121.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, terör örgütlerinin ülkemizdeki finansal faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1118)

1122.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 32 Milletvekilinin, OYAK'ta son günlerde yaşanan yönetim değişikliklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1119)

1123.- Mardin Milletvekili Mithat Sancar ve 24 Milletvekilinin, haklarında satış ve dağıtım yasağı olan yayınların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1120)

1124.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, kadın istihdamında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1121)

1125.- Denizli Milletvekili Kazım Arslan ve 21 Milletvekilinin, tarımda yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1122)

1126.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 24 Milletvekilinin, Madımak olayının tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1123)

1127.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 24 Milletvekilinin, Türkiye'de olası deprem felaketine karşı yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1124)

1128.- Antalya Milletvekili Devrim Kök ve 24 Milletvekilinin, Antalya'nın Kumluca İlçesi'nde meydana gelen yangının yol açtığı zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1125)

1129.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Türkiye'de yolsuzluk ve kara para ile etkin mücadele yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1126)

1130.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 Milletvekilinin, kamu kurumlarındaki araçların kullanım amacına ilişkin sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1127)

1131.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Suriyelilerin Türk vatandaşlığına geçirilmesi sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1128)

1132.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Türk hukuk sisteminin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1129)

1133.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve 25 Milletvekilinin, Ağrı ili için tarım envanterinin çıkarılması konusunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1130)

1134.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 24 Milletvekilinin, Adana ilinde kentsel dönüşüm politikalarının yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1131)

1135.- Mardin Milletvekili Erol Dora ve 24 Milletvekilinin, ders kitaplarının içeriği sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1132)

1136.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 25 Milletvekilinin, Lice'de yaşandığı iddia edilen bir olayın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1133)

1137.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 28 Milletvekilinin, Türkiye'de eğitim sistemindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1134)

1138.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 27 Milletvekilinin, Kanal İstanbul Projesinin çeşitli etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1135)

1139.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 27 Milletvekilinin, bir kamu arazisinde yapılan plan değişikliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1136)

1140.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 27 Milletvekilinin, Fatih Ormanının korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1137)

1141.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 26 Milletvekilinin, tarımsal sulamada KDV alınmaması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1138)

1142.- Siirt Milletvekili Besime Konca ve 24 Milletvekilinin, 15 Temmuz FETÖ darbe girişiminin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1139)

1143.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, verimli arazilerin korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1140)

1144.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 25 Milletvekilinin, ülkemizdeki tarihi ve kültürel varlıkların korunmasının yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1141)

1145.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 Milletvekilinin, Başbakan Yardımcılığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1142)

1146.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 33 Milletvekilinin, OYAK'ta yaşanan yönetim değişikliğinin ve finansal yapısında yaşanan dönüşümlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1143)

1147.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, kentlerdeki ulaşım sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1144)

1148.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 Milletvekilinin, Başbakan Yardımcılığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1145)

1149.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, trafik kazalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1146)

1150.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 25 Milletvekilinin, IŞİD terör örgütüyle etkin mücadele yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1147)

1151.- İstanbul Milletvekili Dursun Çiçek ve 30 Milletvekilinin, İstanbul'da yapılan kentsel dönüşüm projelerinde yaşanan sorunların nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1148)

1152.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 Milletvekilinin, Başbakan Yardımcılığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1149)

1153.- Denizli Milletvekili Melike Basmacı ve 27 Milletvekilinin, Denizli üzüm üreticisinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1150)

1154.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, parçalanmış tarım arazilerinin toplulaştırma çalışmaları sırasında köylerde ortaya çıkan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1151)

1155.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 27 Milletvekilinin, bir özel güvenlik şirketinin faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1152)

1156.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 25 Milletvekilinin, arıcılık sektörünün ve bal üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1153)

1157.- İstanbul Milletvekili Gürsel Tekin ve 29 Milletvekilinin, ölümlü iş kazalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1154)

1158.- Adana Milletvekili İbrahim Özdiş ve 25 Milletvekilinin, SGK ödemelerine konu olan bir anlaşmazlığın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1155)

1159.- İstanbul Milletvekili Dursun Çiçek ve 30 Milletvekilinin, bazı davalarda görevini kötüye kullanan kamu personelinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1156)

1160.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 28 Milletvekilinin, olası bir deprem felaketinde yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1157)

1161.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 30 Milletvekilinin, kıyı ve deniz işgallerinin yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1158)

1162.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 Milletvekilinin, Başbakan Yardımcılığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1159)

1163.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 Milletvekilinin, Başbakan Yardımcılığına bağlı kurum ve kuruluşların düzenledikleri ihalelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1160)

1164.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 29 Milletvekilinin, eczacıların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1161)

1165.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, kot taşlama işçilerinin çalışma koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1162)

1166.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 25 Milletvekilinin, Ordu'nun bazı ilçelerinde meydana gelen sel felaketinin yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1163)

1167.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 24 Milletvekilinin, terör olaylarındaki ihmal iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1164)

1168.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, ilkokulda okutulmakta olan bir kitap hakkındaki şikayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1165)

1169.- Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, Türkiye'deki su kullanımının ve risklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1166)

1170.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 24 Milletvekilinin, Türkiye'de acil sağlık hizmetlerinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1167)

1171.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 21 Milletvekilinin, organik tarımsal üretim ve pazarlamanın geliştirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1168)

1172.- Adana Milletvekili Mevlüt Karakaya ve 21 Milletvekilinin, tarım alanlarının arttırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1169)

1173.- Adana Milletvekili Muharrem Varlı ve 19 Milletvekilinin, yağlı tohum ithalatı ve ithalatın neden olduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1170)

1174.- Adana Milletvekili Muharrem Varlı ve 19 Milletvekilinin, yağlı tohum üretiminde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1171)

1175.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, sağlık çalışanlarının can güvenliğini sağlayacak tedbirlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1172)

1176.- Samsun Milletvekili Kemal Zeybek ve 20 Milletvekilinin, Elazığ'daki bir rehabilitasyon merkezinde yaşandığı iddia edilen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1173)

1177.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, maaş kesintilerinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1174)

1178.- İstanbul Milletvekili Erdoğan Toprak ve 22 Milletvekilinin, sporcu yetiştirilmesi ve spor stratejilerine dair yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1175)

1179.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 24 Milletvekilinin, gözaltına alındıktan sonra haber alınamadığı iddia edilen bir kişinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1176)

1180.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, 15 Temmuz Fethullahçı darbe girişimi sonrası görevden alınan kişiler yerine yapılacak atamalara ilişkin yöntemlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1177)

1181.- Muş Milletvekili Burcu Çelik ve 24 Milletvekilinin, KCK soruşturmaları ile ilgili hak ihlali iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1178)

1182.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, LPG'li araçların neden olduğu sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1179)

1183.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, tarihi çeşme ve sarnıçların korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1180)

1184.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 21 Milletvekilinin, turizm sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1181)

1185.- Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Parsak ve 20 Milletvekilinin, patates üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1182)

1186.- Afyon Milletvekili Mehmet Parsak ve 20 Milletvekilinin, haşhaş üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1183)

1187.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, KCK soruşturmalarındaki hak ihlali iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1184)

1188.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Ceylanpınar'da iki polisin şehit edilmesi olayının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1185)

1189.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, FETÖ tarafından gerçekleştirilen darbe girişiminin tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1186)

1190.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 24 Milletvekilinin, Diyarbakır'daki madde bağımlılığı sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1187)

1191.- Hakkari Milletvekili Nihat Akdoğan ve 24 Milletvekilinin, Yüksekova'daki operasyonlarda yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1188)

1192.- Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 24 Milletvekilinin, Adli Tıp Kurumu çalışanlarının verdikleri raporların doğruluğunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1189)

1193.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, vakıflarla ilgili yapılması gereken düzenlemelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1190)

1194.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, kadın konukevlerinin eksikliklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1191)

1195.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, mera alanı olmaktan çıkarılan alanların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1192)

1196.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, pazarcı esnafının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1193)

1197.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, sendikacılık mevzuatının eksikliklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1194)

1198.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, mahalli idarelerin son on yıldaki ağaçlandırma çalışmalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1195)

1199.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 24 Milletvekilinin, Adana'da yaşanan suda boğulma vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1196)

1200.- Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Ayhan ve 24 Milletvekilinin, Şanlıurfa'daki vatandaşların sağlık alanında yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1197)

1201.- İzmir Milletvekili Ertuğrul Kürkcü ve 24 Milletvekilinin, kapatılan üniversitelerle ilgili mağduriyet yaşayan öğrenci ve akademisyenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1198)

1202.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Gezi eylemlerinde yaşanan olayların yeniden araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1199)

1203.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 20 Milletvekilinin, Martı Projesinin oluşturacağı ekolojik ve demografik etkilerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1200)

1204.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, bazı firmaların vergi rekortmeni listesinde olmamasının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1201)

1205.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, emeklilerin ekonomik ve sosyal koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1202)

1206.- Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 24 Milletvekilinin, Ödemiş T Tipi Cezaevindeki kötü muamele ve işkence iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1203)

1207.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, derin devlet uygulamalarının varlığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1204)

1208.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, 15 Temmuz Fethullahçı darbe girişimi sonrası akademisyenlere karşı yapılan hukuki uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1205)

1209.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 24 Milletvekilinin, Diyarbakır Adliyesi'nde görülen bazı davaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1206)

1210.- Bartın Milletvekili Muhammet Rıza Yalçınkaya ve 22 Milletvekilinin, Bartın'da meydana gelen bir sel felaketinin yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1207)

1211.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, bir özel güvenlik şirketinin faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1208)

1212.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 26 Milletvekilinin, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin bir projesinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1209)

1213.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 21 Milletvekilinin, TBMM'nin güvenlik stratejisinin ve güvenlik açıklarının tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1210)

1214.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 22 Milletvekilinin, FETÖ yapılanmasının geçmişten bugüne tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1211)

1215.- Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 21 Milletvekilinin, Yıldız Dağları bölgesinde yaşayan vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1212)

1216.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, emeklilerin ekonomik ve sosyal koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1213)

1217.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, kamu personeli alımlarındaki usulsüzlük iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1214)

1218.- Ankara Milletvekili Nihat Yeşil ve 21 Milletvekilinin, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde Suriyeli göçmenler sebebiyle gerginlik yaşandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1215)

1219.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 20 Milletvekilinin, taşınacak askeri birliklerin arazilerinin nasıl değerlendirileceğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1216)

1220.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 23 Milletvekilinin, bor madeninin katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1217)

1221.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 22 Milletvekilinin, huzurevi ihtiyacının ve mevcut huzurevlerinin eksikliklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1218)

1222.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Engin Altay'ın, terörle mücadele sürecindeki yanlış politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1219)

1223.- Mardin Milletvekili Ali Atalan ve 24 Milletvekilinin, haksız yere el konulan arazi ve taşınmazlarla ilgili tapu - kadastro süreçlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1220)

1224.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, Hrant Dink cinayetinin yeniden araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1221)

1225.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, hasta tutuklu ve hükümlülerin yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1222)

1226.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 22 Milletvekilinin, taşınacak askeri birliklerin arazilerinin nasıl değerlendirileceğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1223)

1227.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 20 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin tekstil ve konfeksiyon sektöründe meydana getirdiği sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1224)

1228.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 21 Milletvekilinin, hukuk fakültesi mezunlarının yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1225)

1229.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 19 Milletvekilinin, ihraç edilen kamu personelleri ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1226)

1230.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, Osmangazi Köprüsünün ihale koşulları ile ilgili bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1227)

1231.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 23 Milletvekilinin, şüpheli asker ölümlerinin arkasında FETÖ terör örgütü olduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1228)

1232.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, kamu kadrolarındaki usulsüz atamaların ve sınavlarda yaşanan soru çalma hadiselerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1229)

1233.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, IŞİD terör örgütünün Türkiye'deki yapılanması ve faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1230)

1234.- Diyarbakır Milletvekili Nursel Aydoğan ve 24 Milletvekilinin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşanan elektrik kesintilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1231)

1235.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 25 Milletvekilinin, IŞİD terör örgütünün Gaziantep'teki yapılanmasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1232)

1236.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 24 Milletvekilinin, basın üzerindeki baskı ve sansür iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1233)

1237.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, intörn hekimlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1234)

1238.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 24 Milletvekilinin, bazı illerde yaşanan toplumsal şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1235)

1239.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Karadeniz Bölgesi'nde yaşanan sel felaketlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1236)

1240.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, 15 Temmuz darbe girişiminin siyasi ayağının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1237)

1241.- İzmir Milletvekili Ertuğrul Kürkcü ve 24 Milletvekilinin, bazı radyo ve televizyon kanallarının kapatılması kararının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1238)

1242.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 24 Milletvekilinin, Osmaniye Cezaevi ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1239)

1243.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, darbeye zemin hazırlamak için kullanılan sosyal medya hesaplarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1240)

1244.- Eskişehir Milletvekili Gaye Usluer ve 21 Milletvekilinin, sözleşmeli öğretmen alımları için yapılan mülakatların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1241)

1245.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, bazı belediyelere yapılan kayyum atamalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1242)

1246.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, öğretmenlere yönelik çeşitli uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1243)

1247.- Ankara Milletvekili Tekin Bingöl ve 22 Milletvekilinin, askeri alanların yapılaşmaya açılması ile ilgili hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1244)

1248.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 20 Milletvekilinin, Eski Özel Harekat Daire Başkanının ölümüyle ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1245)

1249.- Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 22 Milletvekilinin, 17-25 Aralık operasyonlarına dayanak oluşturan delillerin FETÖ mensupları tarafından üretilip üretilmediğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1246)

1250.- Tekirdağ Milletvekili Emre Köprülü ve 23 Milletvekilinin, uzman doktor açığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1247)

1251.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 22 Milletvekilinin, FETÖ mensuplarının Adli Tıp Kurumu'nda yapmış olduğu usulsüzlüklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1248)

1252.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, Haydarpaşa Garı'nın özelleştirilmesi sürecinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1249)

1253.- İstanbul Milletvekili Didem Engin ve 26 Milletvekilinin, gençlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1250)

1254.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 22 Milletvekilinin, kapatılan okullarda okuyan öğrencilerin hak kaybına uğrayıp uğramadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1251)

1255.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 26 Milletvekilinin, Manavgat Irmağı'nda meydana gelen balık ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1252)

1256.- Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 25 Milletvekilinin, Devletin içine sızdığı iddia edilen cemaatlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1253)

1257.- Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 26 Milletvekilinin, Aydın'daki jeotermal santrallerin denetiminin ve çevreye zararının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1254)

1258.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 25 Milletvekilinin, İstanbul Kabataş'ta yapılması planlanan bir inşaat projesinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1255)

1259.- İzmir Milletvekili Ertuğrul Kürkcü ve 24 Milletvekilinin, son yıllarda meydana gelen işçi ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1256)

1260.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 23 Milletvekilinin, bazı basın yayın kuruluşları ve gazetecilerle ilgili alınan kararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1257)

1261.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 25 Milletvekilinin, Resmi İlan ve Reklamlar ile Bunları Yayınlayacak Süreli Yayınlar Yönetmeliğinde yapılan değişikliğin ortaya çıkardığı sonuçların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1258)

1262.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 25 Milletvekilinin, kadın işçi ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1259)

1263.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara'da meydana gelen terör olayının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1260)

1264.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 22 Milletvekilinin, Çukurova Deltası'nda yaşanan çevre kirliliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1261)

1265.- Bursa Milletvekili Lale Karabıyık ve 21 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından yapılan görevden almalarla ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1262)

1266.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 21 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından yapılan uygulamaların toplumun ruh sağlığında meydana getirdiği etkilerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1263)

1267.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, emekli aylığı hesaplama yöntemlerindeki eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1264)

1268.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 20 Milletvekilinin, bir güvenlik şirketinin faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1265)

1269.- Antalya Milletvekili Devrim Kök ve 23 Milletvekilinin, belediyeler tarafından çeşitli cemaat, kurum ve kuruluşlar lehine yapılan işlemlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1266)

1270.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, vatandaşların kredi borçları ile ilgili hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1267)

1271.- Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 25 Milletvekilinin, Trakya Bölgesi'nde kurulması planlanan termik santrallerin olası etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1268)

1272.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 21 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından kapatılan bazı basın yayın kuruluşlarının kapatılma gerekçelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1269)

1273.- Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 20 Milletvekilinin, taşımalı eğitim sisteminde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1270)

1274.- Iğdır Milletvekili Mehmet Emin Adıyaman ve 24 Milletvekilinin, tekstil sektöründeki çalışma koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1271)

1275.- Van Milletvekili Nadir Yıldırım ve 24 Milletvekilinin, engelli yurttaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1272)

1276.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, kadın girişimcilerin desteklenmesi ile ilgili hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1273)

1277.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 22 Milletvekilinin, cezaevlerindeki koşulların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1274)

1278.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 20 Milletvekilinin, meslek odalarının denetim usullerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1275)

1279.-İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 21 Milletvekilinin, Türkiye'deki kayıp sığınmacı çocukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1276)

1280.-İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 22 Milletvekilinin, proje okul uygulamalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1277)

1281.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 20 Milletvekilinin, Necip Hablemitoğlu cinayetinin tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1278)

1282.-Kahramanmaraş Milletvekili Fahrettin Oğuz Tor ve 19 Milletvekilinin, Kahramanmaraş'ta 26 Ağustos 2016 tarihinde meydana gelen zehirlenme vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1279)

1283.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Türkiye ekonomisi ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1280)

1284.-Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 24 Milletvekilinin, Fethullahçı terör örgütüne ait taşınmazların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1281)

1285.-Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 21 Milletvekilinin, engelli kadın ve çocukların maruz kaldığı şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1282)

1286.-İstanbul Milletvekili Didem Engin ve 21 Milletvekilinin, balıkçılık sektörünün ve balıkçıların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1283)

1287.-Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 20 Milletvekilinin, LGBTİ bireylere yönelik şiddetin ve ayrımcılığın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1284)

1288.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından yerel siyasetçilere yönelik gözaltı ve tutuklamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1285)

1289.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 21 Milletvekilinin, Bağdat Caddesi ve İstanbul'un önemli merkezlerindeki ekonomik sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1286)

1290.-İzmir Milletvekili Ertuğrul Kürkcü ve 24 Milletvekilinin, Devletin olağanüstü hal nedeniyle uluslararası yükümlülüklerini ve yurttaşların hak ve özgürlüklerini ihlal edip etmediğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1287)

1291.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, 6-12 Ekim 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilen protestoların ve yaşanan ölüm olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1288)

1292.-Bartın Milletvekili Muhammet Rıza Yalçınkaya ve 25 Milletvekilinin, Batı Karadeniz'de yapılması planlanan termik santrallerin hukuki süreçlerinin ve olası etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1289)

1293.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, Pendik Belediyesi sınırları içinde usulsüz yapılaşmaya izin verildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1290)

1294.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, kamu kurum ve kuruluşlarında kadrolaşma iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1291)

1295.-Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, Artvin'in Arhavi ilçesinde yaşanan sel felaketi kapsamında gönderilen yardımların akıbetinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1292)

1296.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 22 Milletvekilinin, ülkemizdeki su kaynaklarıyla ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1293)

1297.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, yoksullukla mücadelede çocukların durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1294)

1298.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, engelli vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1295)

1299.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, tekstil iş kolunda çalışan kadınların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1296)

1300.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, eğitim sisteminin ve öğretmenlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1297)

1301.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 20 Milletvekilinin, IŞİD terör örgütünün Türkiye'deki faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1298)

1302.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, gençlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1299)

1303.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 20 Milletvekilinin, intihar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1300)

1304.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, emeklilerin ve yaşlıların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1301)

1305.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 21 Milletvekilinin, Türkiye'de basın özgürlüğünün araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1302)

1306.-Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 23 Milletvekilinin, geçmiş dönemlerde FETÖ mensuplarına usulsüz bir şekilde verildiği iddia edilen kamu ihalelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1303)

1307.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, çocuk işçiliği ile ilgili hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1304)

1308.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 23 Milletvekilinin, FETÖ ile bağlantılı olduğu iddia edilen siyasilerin ve üst düzey bürokratların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1305)

1309.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 21 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından basın - yayın kuruluşlarına baskı yapıldığı yönündeki iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1306)

1310.-İzmir Milletvekili Tacettin Bayır ve 23 Milletvekilinin, ÖYP kapsamındaki akademisyenlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1307)

1311.-Şırnak Milletvekili Aycan İrmez ve 24 Milletvekilinin, Şırnak'ta ilan edilen sokağa çıkma yasağı sonrasında meydana gelen olayların sonuçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1308)

1312.-İzmir Milletvekili Atila Sertel ve 21 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacılara yönelik harcamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1309)

1313.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, kız çocuklarının ve kadınların eğitiminin önündeki engellerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1310)

1314.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, sağlık politikasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1311)

1315.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, proje okul uygulaması ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1312)

1316.-Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 22 Milletvekilinin, bazı davalarda ortaya çıkan mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1313)

1317.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, adil yargılanma hakkının hayata geçirilmesinde karşılaşılan sorunların ve cezaevi koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1314)

1318.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, işçi ölümlerinin ve iş kazalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1315)

1319.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, IŞİD terör örgütünün muhtemel eylemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1316)

1320.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, 20 Temmuz 2015 tarihinden sonra gerçekleştirilen bazı terör saldırılarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1317)

1321.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, trans bireylere yönelik işlenen cinayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1318)

1322.-Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan ve 23 Milletvekilinin, yap-işlet-devret modeli ile yapılan ve devlet tarafından garanti verilen yatırımların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1319)

1323.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, kültür ve sanat alanındaki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1320)

1324.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, ülkemizde enerji üretim ve dağıtım sisteminin tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1321)

1325.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, sendikaların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1322)

1326.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, yerli linyit kullanımının tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1323)

1327.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 20 Milletvekilinin, terörle mücadele sırasında yaralanmalarına rağmen gazilik unvanı alamayan askerlerin durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1324)

1328.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, bir tutuklunun durumu ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1325)

1329.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 24 Milletvekilinin, askeri hastanelerin Sağlık Bakanlığına bağlanmasının ortaya çıkardığı sonuçların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1326)

1330.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, trafik kazalarının nedenlerinin ve ulaşım politikasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1327)

1331.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, ASELSAN çalışanlarının şüpheli ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1328)

1332.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, 28 Aralık 2011 tarihinde Uludere'de 34 vatandaşın ölümü ile sonuçlanan olayın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1329)

1333.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından kapatılan okullarda eğitim gören öğrencilerin durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1330)

1334.- Ankara Milletvekili Nihat Yeşil ve 23 Milletvekilinin, 2016 yılında meydana gelen iş kazalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1331)

1335.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 24 Milletvekilinin, kamu - özel sektör iş birliği ile gerçekleştirilen projelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1332)

1336.- İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu ve 20 Milletvekilinin, Doğu Karadeniz Bölgesinde meydana gelen sel ve heyelan felaketlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1333)

1337.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 26 Milletvekilinin, Bartın'ın Amasra İlçesi'nde yapılması planlanan termik santralin olası etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1334)

1338.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, proje okul uygulamasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1335)

1339.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 24 Milletvekilinin, üniversite öğrencilerinin barınma sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1336)

1340.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 24 Milletvekilinin, bazı okullarda meydana gelen zehirlenme vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1337)

1341.- Ankara Milletvekili Şenal Sarıhan ve 21 Milletvekilinin, Ankara'da 2012 yılında meydana gelen bir toprak kayması sonucu mağdur olan vatandaşların durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1338)

1342.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 23 Milletvekilinin, hasta tutuklu ve hükümlülerin sağlıklarına kavuşabilmeleri için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1339)

1343.- Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 22 Milletvekilinin, çeltik üretiminde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1340)

1344.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 21 Milletvekilinin, laiklik karşıtı eylemlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1341)

1345.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 21 Milletvekilinin, Şanlıurfa'da TYÇP kapsamında yapılan işçi alımlarında torpil yapıldığı iddiasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1342)

1346.- Denizli Milletvekili Kazım Arslan ve 21 Milletvekilinin, tarım sektöründe aracılık faaliyetlerinin ortaya çıkardığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1343)

1347.- Kayseri Milletvekili Çetin Arık ve 20 Milletvekilinin, kamuda çeşitli cemaatlerin kadrolaştığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1344)

1348.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 22 Milletvekilinin, FETÖ/PDY ile bağlantılı şirketlerle iş ortaklığı bulunan resmi kuruluşların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1345)

1349.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, arazi toplulaştırmasının ortaya çıkardığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1346)

1350.- Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişimi sırasında şehit ve gazi olanlarla diğer şehit ve gaziler arasındaki maddi ve manevi haklar açısından farklılıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1347)

1351.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 27 Milletvekilinin, Lyme hastalığının ülkemizdeki oranının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1348)

1352.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, 25 Ağustos 2016 tarihinde CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'na yönelik gerçekleştirilen silahlı saldırının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1349)

1353.- Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu ve 21 Milletvekilinin, Karadeniz Bölgesi'ndeki termik santrallerin doğaya ve insan yaşamına etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1350)

1354.- İzmir Milletvekili Atila Sertel ve 21 Milletvekilinin, termik santrallerin çevreye ve insan sağlığına etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1351)

1355.- Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 22 Milletvekilinin, kapya biber üretimi ve pazarlaması ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1352)

1356.-Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 21 Milletvekilinin, tarımsal üretimin önündeki engellerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1353)

1357.-Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 21 Milletvekilinin, enerji kooperatiflerinin gelişmesinin önündeki engellerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1354)

1358.-Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 21 Milletvekilinin, Gönen Çayı'ndaki kirliliğin ortaya çıkardığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1355)

1359.-İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 21 Milletvekilinin, yeniden yapılması planlanan TBMM halkla ilişkiler binası ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1356)

1360.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 26 Milletvekilinin, laik eğitim sisteminin güçlendirilmesi için yapılacak çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1357)

1361.-İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 30 Milletvekilinin, taşımalı eğitim sistemi ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1358)

1362.-Ankara Milletvekili Murat Emir ve 30 Milletvekilinin, bireysel silahlanmanın ortaya çıkaracağı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1359)

1363.-Hatay Milletvekili Birol Ertem ve 26 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacıların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1360)

1364.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 24 Milletvekilinin, öğrencilerin barınma sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1361)

1365.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 25 Milletvekilinin, cinsiyetçilik ve kadın düşmanlığı ile mücadele yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1362)

1366.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 23 Milletvekilinin, IŞİD terör örgütüyle mücadele yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1363)

1367.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 27 Milletvekilinin, elma üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1364)

1368.-Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 27 Milletvekilinin, fındık sektöründeki fiyat istikrarsızlığının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1365)

1369.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 24 Milletvekilinin, işsizlikle mücadele yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1366)

1370.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 24 Milletvekilinin, cinsel istismar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1367)

1371.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, hükümet politikalarının işsizlik sorununa etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1368)

1372.-Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 25 Milletvekilinin, domates üretiminde ve pazarlamasında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1369)

1373.-Bursa Milletvekili Erkan Aydın ve 25 Milletvekilinin, yerli ilaç sanayiinin geliştirilmesi için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1370)

1374.-Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 28 Milletvekilinin, Sarp Sınır Kapısı'nın fiziki koşullarından kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1371)

1375.-Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 27 Milletvekilinin, iş kazalarının, işçi ölümlerinin ve meslek hastalıklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1372)

1376.-Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 27 Milletvekilinin, Türkiye'deki işsizliğin özelliklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1373)

1377.-Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 23 Milletvekilinin, Döllük - Güllüce Sulama Projesi ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1374)

1378.-İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 24 Milletvekilinin, yetiştirme yurtlarından ayrılan gençlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1375)

1379.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1376)

1380.-Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 23 Milletvekilinin, aile hekimlerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1377)

1381.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 24 Milletvekilinin, yoksulluğun nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1378)

1382.-Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 22 Milletvekilinin, Ege Denizi'nde Türkiye'ye ait bazı adaların Yunanistan tarafından işgal edildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1379)

1383.-Kayseri Milletvekili Çetin Arık ve 20 Milletvekilinin, otizmli bireylerin eğitimleri için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1380)

1384.-Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 20 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından eğitim alanında hayata geçirilen bazı uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1381)

1385.-Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 21 Milletvekilinin, tıp fakültelerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1382)

1386.-İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 21 Milletvekilinin, İstanbul'da yürütülmekte olan kentsel dönüşüm ve yenileme projelerinden kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1383)

1387.-Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 23 Milletvekilinin, şeftali, nektarin, kayısı ve kiraz üretiminde ve pazarlamasında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1384)

1388.-İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 23 Milletvekilinin, Ege Denizi'nde Türkiye'ye ait bazı adaların Yunanistan tarafından işgal edildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1385)

1389.-Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer ve 21 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi yönündeki girişimlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1386)

1390.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 19 Milletvekilinin, Suriyeli işçilerin çalışma koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1387)

1391.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 24 Milletvekilinin, İstanbul'da gerçekleşecek olası bir depreme karşı yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1388)

1392.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 25 Milletvekilinin, yetiştirme yurtlarından ayrılan gençlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1389)

1393.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 23 Milletvekilinin, bazı medya kuruluşlarına baskı yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1390)

1394.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 25 Milletvekilinin, ruhsatsız hizmet veren sağlık kuruluşlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1391)

1395.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 25 Milletvekilinin, olağanüstü halin ekonomiye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1392)

1396.-Mardin Milletvekili Erol Dora ve 24 Milletvekilinin, TEOG sınavında uygulanan puan hesaplama yöntemiyle ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1393)

1397.-Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve 24 Milletvekilinin, medyada tekelleşmeye yönelik müdahale ve uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1394)

1398.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili İdris Baluken'in, Hükümetin Suriye ve Irak politikalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1395)

1399.-Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 24 Milletvekilinin, belediyelere yönelik bazı uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1396)

1400.-Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 22 Milletvekilinin, öğretmen alımlarında uygulanan mülakat yönteminin neden olacağı sonuçların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1397)

1401.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, gözaltı birimleri ve cezaevlerinde yaşandığı iddia edilen işkence ve kötü muamelelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1398)

1402.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 25 Milletvekilinin, bebek ve çocuk ticaretinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1399)

1403.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 28 Milletvekilinin, kadınların iş hayatına daha aktif katılabilme yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1400)

1404.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, engelli yurttaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1401)

1405.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 22 Milletvekilinin, elektrik üretim ve dağıtım tesislerinin özelleştirilmesinin ortaya çıkardığı sonuçların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1402)

1406.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 21 Milletvekilinin, nefret söylemlerinin ve suçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1403)

1407.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, tarım sektöründeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1404)

1408.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, veterinerlerin meslek sorunlarının ve hayvan hastalıkları ile ilgili projelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1405)

1409.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 22 Milletvekilinin, birlikte, bağlı ve ücretli olarak çalışan avukatların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1406)

1410.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 25 Milletvekilinin, kivi üretimi ve pazarlaması ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1407)

1411.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 25 Milletvekilinin, bal üretiminin ve arıcılık sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1408)

1412.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, insan hakları ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1409)

1413.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 22 Milletvekilinin, kamu avukatlarının mali ve özlük hakları ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1410)

1414.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, cinsel istismar ve şiddet suçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1411)

1415.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 24 Milletvekilinin, Adana'nın Karaisalı İlçesinin turizme kazandırılması için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1412)

1416.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 24 Milletvekilinin, Türkiye'de basın özgürlüğünün araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1413)

1417.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 21 Milletvekilinin, havza alanları, tarım alanları ve 2B alanlarının korunması için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1414)

1418.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın ve 22 Milletvekilinin, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik görüşmelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1415)

1419.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve Samsun Milletvekili Erhan Usta'nın, fındık üreticilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1416)

1420.-İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 27 Milletvekilinin, korunmaya muhtaç çocukların ve devlet yurtlarından ayrılan gençlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1417)

1421.-Afyonkarahisar Milletvekili Burcu Köksal ve 20 Milletvekilinin, yumurta sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1418)

1422.-Muş Milletvekili Burcu Çelik ve 21 Milletvekilinin, cezaevlerinde yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1419)

1423.-MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve Samsun Milletvekili Erhan Usta'nın, Türkiye ekonomisinde yaşanan olumsuzluklar ve bunun makroekonomik göstergeler üzerindeki etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1420)

1424.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 27 Milletvekilinin, 17 Kasım 2016 tarihinde Siirt'in Şirvan İlçesinde meydana gelen maden kazasının ve madenlerde gerçekleşen iş kazalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1421)

1425.-Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer ve 22 Milletvekilinin, kentsel dönüşüm projelerinin ve uygulamalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1422)

1426.-Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 23 Milletvekilinin, çocuklarda uyuşturucu ve madde bağımlılığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1423)

1427.-İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 21 Milletvekilinin, cezaevlerinde anneleriyle birlikte kalan çocukların durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1424)

1428.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, temel insan hakkı ihlallerinde faillerin cezasız kaldığı durumların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1425)

1429.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, nefret suçları ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1426)

1430.-Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 25 Milletvekilinin, vatandaşların başka ülkelere göç etme eğilimlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1427)

1431.-Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 25 Milletvekilinin, Bursa'da yaşanan su kirliliğinin ve buna bağlı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1428)

1432.-Hatay Milletvekili Serkan Topal ve 21 Milletvekilinin, eğitim alanındaki çeşitli sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1429)

1433.-Hatay Milletvekili Serkan Topal ve 22 Milletvekilinin, Suriye'deki olayların Hatay'a etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1430)

1434.-Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, Adana'da uyuşturucu madde kullanımı ve satışının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1431)

1435.-Kahramanmaraş Milletvekili Fahrettin Oğuz Tor ve 19 Milletvekilinin, Türkiye'de kayıt dışı ekonominin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1432)

1436.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, kadına yönelik şiddetin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1433)

1437.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 22 Milletvekilinin, narenciye sektöründe yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1434)

1438.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 22 Milletvekilinin, Adıyaman'ın Gerger ilçesinde meydana geldiği iddia edilen bir cinsel istismar vakasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1435)

1439.- İstanbul Milletvekili Gürsel Tekin ve 21 Milletvekilinin, çocuklara yönelik hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1436)

1440.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 23 Milletvekilinin, kamyoncuların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1437)

1441.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 23 Milletvekilinin, biyodizel ve biyoetanol üretimindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1438)

1442.- Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer ve 22 Milletvekilinin, intihar ettiği açıklanan tutukluların ölüm sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1439)

1443.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 22 Milletvekilinin, gıda mühendislerinin sorunlarının ve gıda zehirlenmelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1440)

1444.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 24 Milletvekilinin, denizcilik sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1441)

1445.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 25 Milletvekilinin, uyuşturucu ile mücadele yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1442)

1446.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Diyarbakır Milletvekili Çağlar Demirel'in, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından yapılan gözaltı ve tutuklamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1443)

1447.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, 29 Kasım 2016 tarihinde Adana'da bir kız öğrenci yurdunda meydana gelen yangının tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1444)

1448.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 21 Milletvekilinin, Tahir Elçi cinayetinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1445)

1449.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 20 Milletvekilinin, 29 Kasım 2016 tarihinde Adana'da bir kız öğrenci yurdunda meydana gelen yangının ve hükümetin eğitim politikalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1446)

1450.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, 29 Kasım 2016 tarihinde Adana'da bir kız öğrenci yurdunda meydana gelen yangının ve çocuk öğrencilerin barınma ve beslenme sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1447)

1451.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 29 Milletvekilinin, tecavüze uğrayan kadın ve çocukların mağduriyetlerinin giderilmesine yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1448)

1452.- Adana Milletvekili İbrahim Özdiş ve 25 Milletvekilinin, Adana'da uyuşturucu kullanımı ve buna bağlı suçların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1449)

1453.- Ankara Milletvekili Şenal Sarıhan ve 23 Milletvekilinin, Kredi Yurtlar Kurumuna bağlı yurtlarda yapılan Manevi Rehber isimli sohbetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1450)

1454.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 26 Milletvekilinin, taksici esnafının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1451)

1455.- İstanbul Milletvekili Mehmet Muş ve 123 Milletvekilinin, 29 Kasım 2016 tarihinde Adana'da bir kız öğrenci yurdunda meydana gelen yangının tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1452)

1456.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Ankara Milletvekili Levent Gök, İstanbul Milletvekili Engin Altay ve Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, vakıf ve derneklerin çocukların eğitimi ve barınması konularında yasal olmayan faaliyetleri ile kamu kurum ve kuruluşlarının bu alanlardaki eksikliklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1453)

1457.- Siirt Milletvekili Besime Konca ve 21 Milletvekilinin, 17 Kasım 2016 tarihinde Siirt'in Şirvan İlçesi'nde meydana gelen maden kazasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1454)

1458.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 20 Milletvekilinin, tutuklu gazetecilerin ve yazarların durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1455)

1459.- İzmir Milletvekili Zeynep Altıok ve 21 Milletvekilinin, İzmir'de bir kız çocuğuna yönelik cinsel istismar vakasının ve Türkiye'de cinsel istismar ve tecavüz olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1456)

1460.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, işsizlik sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1457)

1461.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 23 Milletvekilinin, Rize İdare Mahkemesinin çevre davalarında verdiği kararlarla ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1458)

1462.- Siirt Milletvekili Kadri Yıldırım ve 21 Milletvekilinin, doğanın korunabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1459)

1463.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 33 Milletvekilinin, öğrenci yurtlarının ihtiyaçlarının, sorunlarının ve denetimlerindeki aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1460)

1464.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 22 Milletvekilinin, öğrenci yurtlarının denetimindeki aksaklıkların giderilmesi, yurtlarda yaşanan yangın ve benzeri felaketlerin önlenmesi ve yurt ihtiyacının devlet eliyle karşılanması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1461)

1465.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 20 Milletvekilinin, yükseköğretimde parasız ve kamusal barınma hakkının sağlanmasına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1462)

1466.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 21 Milletvekilinin, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 2016 Yılı İlerleme Raporu ışığında Türkiye'de balıkçılık sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1463)

1467.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 2016 Yılı İlerleme Raporu ışığında Türkiye'de gıda sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1464)

1468.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 21 Milletvekilinin, Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan 2016 Yılı İlerleme Raporu ışığında Türkiye'de tarım sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1465)

1469.-İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 27 Milletvekilinin, meslek hastalıkları riski içeren sektörlerde çalışan işçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1466)

1470.-İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 21 Milletvekilinin, çocuk yaştaki evliliklerin önlenmesine ve çocukların cinsel istismardan korunmasına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1467)

1471.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 23 Milletvekilinin, tekstil sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1468)

1472.-Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 23 Milletvekilinin, Türkiye'nin Bosna-Hersek'ten yaptığı ayçiçeği ithalatında ortaya çıkan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1469)

1473.-Denizli Milletvekili Kazım Arslan ve 22 Milletvekilinin, FETÖ / PDY'nin seçimleri etkileme faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1470)

1474.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 21 Milletvekilinin, anaokullarında çocukların sağlıklı bir ortamda olmaları için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1471)

1475.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, Düzce Belediyesinin faaliyetlerinin denetlenebilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1472)

1476.-Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 23 Milletvekilinin, Bursa'da hava kirliliğinin değişkenlik göstermesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1473)

1477.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 21 Milletvekilinin, ekonomideki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1474)

1478.-Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 21 Milletvekilinin, engelli vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1475)

1479.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, HDP binalarına ve çalışanlarına yönelik saldırıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1476)

1480.-İstanbul Milletvekili Didem Engin ve 21 Milletvekilinin, esnafların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1477)

1481.-Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 23 Milletvekilinin, Milli Tarım Projesi kapsamında yapılan ziraat mühendisi istihdamının yeterli olup olmadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1478)

1482.-Ankara Milletvekili İbrahim Özdiş ve 23 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından açığa alınan, ihraç edilen veya tutuklanan kişilerden intihar edenlerin ailelerinin mağduriyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1479)

1483.-İzmir Milletvekili Atila Sertel ve 24 Milletvekilinin, AIDS hastalığı ile mücadele yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1480)

1484.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 24 Milletvekilinin, Adana E Tipi Kapalı Cezaevi'nde bazı çocuk mahkûmlara işkence yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1481)

1485.-Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 25 Milletvekilinin, Bursa'nın ulaşım sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1482)

1486.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, öğrencilerin yurt ihtiyaçlarının devlet eliyle sağlanmasına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1483)

1487.-Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 25 Milletvekilinin, öğrenci yurtlarının güvenliği ve denetimi ile ilgili hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1484)

1488.-İstanbul Milletvekili Mehmet Akif Hamzaçebi ve 22 Milletvekilinin, İstanbul'da yeşil alanların ve deprem toplanma alanlarının korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1485)

1489.-MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Samsun Milletvekili Erhan Usta ve Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Türkiye İstatistik Kurumunun ulusal hesap yönteminde yapılan revizyonun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1486)

1490.-İzmir Milletvekili Müslüm Doğan ve 21 Milletvekilinin, 1978 yılında Kahramanmaraş'ta meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1487)

1491.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, son bir buçuk yılda meydana gelen terör saldırılarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1488)

1492.-Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 22 Milletvekilinin, öğrenci yurtları ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1489)

1493.-Çanakkale Milletvekili Bülent Öz ve 23 Milletvekilinin, zeytin üreticilerinin ve zeytincilik sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1490)

1494.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 22 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından gerçekleştirilen soruşturma ve yargılamalarla ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1491)

1495.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, PISA raporunun Türkiye sonuçlarının ve hükümetin eğitim politikasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1492)

1496.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 23 Milletvekilinin, PISA raporunun Türkiye sonuçlarının ve hükümetin eğitim politikasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1493)

1497.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 23 Milletvekilinin, Türkiye'ye ait bazı adaların Yunanistan tarafından işgal edildiği yönündeki iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1494)

1498.- İzmir Milletvekili Mustafa Ali Balbay ve 20 Milletvekilinin, basın özgürlüğünü engelleyen faktörlerin tespit edilmesi ve ortadan kaldırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1495)

1499.- Denizli Milletvekili Kazım Arslan ve 21 Milletvekilinin, domuz istilalarının yol açtığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1496)

1500.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 22 Milletvekilinin, çocukların ve gençlerin terör örgütlerine yönelmesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1497)

1501.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın ve 21 Milletvekilinin, bebek ölümlerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1498)

1502.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, internet kesintilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1499)

1503.- Kars Milletvekili Ayhan Bilgen ve 20 Milletvekilinin, Sağlık Bakanlığındaki bir yolsuzluk iddiasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1500)

1504.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 22 Milletvekilinin, 2016 yılının son günlerde başlayan ve devam eden elektrik kesintilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1501)

1505.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 21 Milletvekilinin, Ağrı'da sağlık alanında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1502)

1506.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve 21 Milletvekilinin, ev işçilerinin çalışma koşullarının ve sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1503)

1507.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 21 Milletvekilinin, 1978 yılında Kahramanmaraş'ta meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1504)

1508.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 21 Milletvekilinin, çocuk mahkûmların yaşadıkları hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1505)

1509.- Şanlıurfa Milletvekili İbrahim Ayhan ve 20 Milletvekilinin, Şanlıurfa'da meydana gelen elektrik kesintilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1506)

1510.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 21 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından çıkarılan olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamelerinin sebep olduğu mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1507)

1511.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 21 Milletvekilinin, Şark İstiklal Mahkemeleri tutanaklarının kamuoyu ile paylaşılmamasının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1508)

1512.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 21 Milletvekilinin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki bazı üniversitelerin öğrenci sayısının diğer bölgelerdeki üniversitelerin öğrenci sayısına göre az olmasının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1509)

1513.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 21 Milletvekilinin, toplanma, gösteri yürüyüşü yapma ve protesto hakkının kısıtlanma sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1510)

1514.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 21 Milletvekilinin, yaz saati uygulamasının ortaya çıkardığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1511)

1515.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 20 Milletvekilinin, fuhşa zorlanan Suriyeli sığınmacı kadınların durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1512)

1516.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 20 Milletvekilinin, Şanlıurfa'daki jandarma ve emniyet birimlerinde işkence yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1513)

1517.- Afyonkarahisar Milletvekili Burcu Köksal ve 27 Milletvekilinin, sübyan okullarının faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1514)

1518.- İstanbul Milletvekili Oğuz Kaan Salıcı ve 21 Milletvekilinin, Avusturya Meclisi'nin Türkiye ile ilgili aldığı bir kararın sonuçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1515)

1519.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Türkiye ekonomisinde yaşanan olumsuz gelişmelerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1516)

1520.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 21 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı yerlerde yaşamını yitiren kişilerin yaşamlarını nasıl yitirdiklerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1517)

1521.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 21 Milletvekilinin, Adana'da yaşanan hava kirliliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1518)

1522.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri ile yapılan kamudaki ihraçların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1519)

1523.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 22 Milletvekilinin, DAİŞ'in Türkiye yapılanmasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1520)

1524.- Eskişehir Milletvekili Gaye Usluer ve 24 Milletvekilinin, İstanbul Başakşehir'de bir ilköğretim okulu öğretmeninin derste siyasi propaganda yaptığı iddiasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1521)

1525.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 19 Milletvekilinin, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının örgütlenme ve alan çalışmalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1522)

1526.- Eskişehir Milletvekili Gaye Usluer ve 19 Milletvekilinin, Sivas'ta bir anaokulunda çocuklara siyasi propaganda ve psikolojik baskı yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1523)

1527.-İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 22 Milletvekilinin, güvenlik birimlerini daha etkin hale getirmenin yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1524)

1528.-İzmir Milletvekili Zeynep Altıok ve 25 Milletvekilinin, Gediz Havzası'nda sanayiden kaynaklanan kirlenmenin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1525)

1529.-İstanbul Milletvekili Oğuz Kaan Salıcı ve 24 Milletvekilinin, trafik kazalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1526)

1530.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, kalsit madenciliğinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1527)

1531.-Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 20 Milletvekilinin, belediyeler tarafından dağıtılan bazı kitapların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1528)

1532.-Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 19 Milletvekilinin, Marmaray Projesinin tüm süreçleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1529)

1533.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 20 Milletvekilinin, engellilerin bakımı için anneye ödenen evde bakım ücretinin gelir testine tabi tutulmasının ortaya çıkardığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1530)

1534.-Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer ve 19 Milletvekilinin, bazı firmalar tarafından IŞİD terör örgütüne malzeme sağlandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1531)

1535.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 20 Milletvekilinin, milli eğitim politikalarının her yönüyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1532)

1536.-İzmir Milletvekili Özcan Purçu ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'ye sığınan Dom kökenli sığınmacıların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1533)

1537.-Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu ve 20 Milletvekilinin, milli eğitimin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1534)

1538.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 22 Milletvekilinin, Giresun'un Alucra İlçesinde yaşandığı iddia edilen bir cinsel istismar vakasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1535)

1539.-Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 20 Milletvekilinin, ülkemizde bireysel silahlanmanın nedenlerinin ve sonuçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1536)

1540.-Sinop Milletvekili Barış Karadeniz ve 20 Milletvekilinin, turizm sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1537)

1541.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 26 Milletvekilinin, yayın yasaklarının mahiyetinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1538)

1542.-İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 19 Milletvekilinin, sosyologların ve diğer atanamayan meslek gruplarının istihdam sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1539)

1543.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, madencilik sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1540)

1544.- İstanbul Milletvekili Oğuz Kaan Salıcı ve 25 Milletvekilinin, çocuk yoksulluğu sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1541)

1545.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 24 Milletvekilinin, IŞİD terör örgütüne Türkiye'den malzeme tedarik edildiği yönündeki iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1542)

1546.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, ekonomideki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1543)

1547.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 22 Milletvekilinin, öldürülen gazetecilerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1544)

1548.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 20 Milletvekilinin, kayyum atanan DBP'li belediyelerde kayyumların kadın çalışanlarına yönelik icraatlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1545)

1549.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, cemaat ve tarikatların faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1546)

1550.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 22 Milletvekilinin, terörle mücadelede eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1547)

1551.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, terör saldırılarındaki güvenlik zafiyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1548)

1552.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, sokakta çalışan ve yaşayan çocukların durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1549)

1553.- İstanbul Milletvekili Gülay Yedekci ve 22 Milletvekilinin, Ankara Ulus'ta gerçekleştirilmesi planlanan kentsel dönüşüm projesinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1550)

1554.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 20 Milletvekilinin, terör örgütleri tarafından kaçırılan vatandaşların durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1551)

1555.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 23 Milletvekilinin, Gebze - Orhangazi - İzmir otoyol projesi ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1552)

1556.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 19 Milletvekilinin, sığınmacı kadınların karşılaştıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1553)

1557.- Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'nin dış politikası ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1554)

1558.- Denizli Milletvekili Kazım Arslan ve 27 Milletvekilinin, Karaman'ın sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1555)

1559.- Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer ve 21 Milletvekilinin, kaçak ve sahte içki üretiminin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1556)

1560.- Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 23 Milletvekilinin, elektrik kesintilerinin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1557)

1561.- Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 22 Milletvekilinin, döviz kurlarındaki artışın ekonomiye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1558)

1562.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 21 Milletvekilinin, gazetecilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1559)

1563.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, 2016 yılında gerçekleşen terör olaylarının, darbe girişiminin ve Fırat Kalkanı Operasyonunun ekonomiye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1560)

1564.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Niğde'nin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1561)

1565.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Niğde'nin kültür ve turizm potansiyelinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1562)

1566.- Uşak Milletvekili Özkan Yalım ve 22 Milletvekilinin, muhtarların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1563)

1567.- Denizli Milletvekili Kazım Arslan ve 21 Milletvekilinin, tarikatların faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1564)

1568.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, Marmara Denizi ve körfezlerde meydana gelen kırmızı su oluşumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1565)

1569.- Van Milletvekili Nadir Yıldırım ve 21 Milletvekilinin, Van T Tipi Cezaevi'nde işkence yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1566)

1570.- Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 22 Milletvekilinin, Van T Tipi Cezaevi'nde işkence yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1567)

1571.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, SSPE hastalığına yakalanmış yurttaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1568)

1572.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 21 Milletvekilinin, cezaevleri arasındaki sevk ve nakillerle ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1569)

1573.- İstanbul Milletvekili Garo Paylan ve 21 Milletvekilinin, Hrant Dink cinayeti ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1570)

1574.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir ve Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, Trabzon Sürmene'de 7 Ocak 2017 tarihinde gerçekleşen yangının sebebinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1571)

1575.-Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 22 Milletvekilinin, işçi ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1572)

1576.-Denizli Milletvekili Emin Haluk Ayhan ve 20 Milletvekilinin, enerji sektöründeki özelleştirmelerin ve KİT'lerin hizmet alımı ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1573)

1577.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, eğitim müfredatındaki değişikliklerin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1574)

1578.-Iğdır Milletvekili Mehmet Emin Adıyaman ve 21 Milletvekilinin, tarım alanında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1575)

1579.-Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 21 Milletvekilinin, eğitim sistemindeki sorunların ve müfredat değişikliklerinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1576)

1580.-Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 22 Milletvekilinin, EXPO 2016 Antalya ile ilgili yapılan harcamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1577)

1581.-Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen ve 22 Milletvekilinin, kamu kurumlarının görev zararlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1578)

1582.-Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 23 Milletvekilinin, yabancı sermayenin Türk tarımı ve gıda sektöründeki durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1579)

1583.-Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 21 Milletvekilinin, Şanlıurfa'da FETÖ ile bağlantılı kişilere yapılan gözaltılarla ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1580)

1584.-Siirt Milletvekili Kadri Yıldırım ve 22 Milletvekilinin, uçaklarda Kürtçe anons yapılmamasının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1581)

1585.-Iğdır Milletvekili Mehmet Emin Adıyaman ve 20 Milletvekilinin, hayvancılık sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1582)

1586.-Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 27 Milletvekilinin, TBMM Genel Kurulu'nda yapılan bir oylama ile ilgili bir iddianın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1583)

1587.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, EPDK'nın almış olduğu bir tavan fiyat kararının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1584)

1588.-Bursa Milletvekili Erkan Aydın ve 26 Milletvekilinin, döviz kurlarındaki artışın etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1585)

1589.-Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 23 Milletvekilinin, döviz kurlarındaki yükselişin etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1586)

1590.-Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 22 Milletvekilinin, terör olaylarının ekonomiye etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1587)

1591.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 22 Milletvekilinin, çimento fabrikalarının çevreye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1588)

1592.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, Rus Büyükelçisinin öldürülmesi olayının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1589)

1593.- Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 20 Milletvekilinin, Elazığ T Tipi Kapalı Cezaevi'nde işkence ve kötü muamele yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1590)

1594.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 19 Milletvekilinin, Şanlıurfa Ceylanpınar'da 22 Temmuz 2015 tarihinde iki polisin şehit edilmesi olayının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1591)

1595.- Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 24 Milletvekilinin, İzmit Körfezi'nde akaryakıt sızıntısından kaynaklanan kirliliğin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1592)

1596.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 24 Milletvekilinin, yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1593)

1597.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 24 Milletvekilinin, doğanın korunması ve adil kaynak yönetiminin sağlanmasına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1594)

1598.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 23 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimiyle ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1595)

1599.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 25 Milletvekilinin, Marmara Denizi'ndeki kirlenmenin etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1596)

1600.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ ve 24 Milletvekilinin, Gaziantep'te uyuşturucu bağımlılığı ile hırsızlık ve gasp olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1597)

1601.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri ile ihraç edilen akademisyenlerle ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1598)

1602.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarında çalışanların özlük haklarıyla ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1599)

1603.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Anayasa değişikliği referandumunun şeffaf ve adil bir şekilde gerçekleştirilmesi için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1600)

1604.- İzmir Milletvekili Atila Sertel ve 22 Milletvekilinin, İzmir'in Kiraz İlçesi'nde kız çocuklarının küçük yaşta kaçırılarak evlendirilmesi olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1601)

1605.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 21 Milletvekilinin, verem hastası mültecilerin ücretsiz tedavi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1602)

1606.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, evcil hayvan kaçakçılığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1603)

1607.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 23 Milletvekilinin, öğretmenlerin ve öğretmenlik mesleğinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1604)

1608.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, Hızlı Geçiş Sistemi ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1605)

1609.- Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 26 Milletvekilinin, Kamuda 4 C'li statüsünde çalışanların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1606)

1610.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 23 Milletvekilinin, Rize - Artvin Havalimanı ihalesiyle ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1607)

1611.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 23 Milletvekilinin, TBMM Genel Kurulu'nda bazı Milletvekillerinin sahte oy kullandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1608)

1612.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 23 Milletvekilinin, 50. Yıl Yetiştirme Yurdunun su satışı faaliyetlerinden kaynaklandığı iddia edilen kamu zararının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1609)

1613.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 28 Milletvekilinin, Balıkesir'de kurulan ve kurulması planlanan HES'lerin, maden ocaklarının ve termik santrallerin doğaya etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1610)

1614.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, çocuk istismarını önleme ve çocuk haklarını koruma yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1611)

1615.- Diyarbakır Milletvekili Ziya Pir ve 20 Milletvekilinin, cezaevlerinde işkence ve kötü muamele yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1612)

1616.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Samsun Milletvekili Erhan Usta'nın, televizyonlarda yayınlanan evlilik programlarının aile kurumuna olumsuz etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1613)

1617.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 22 Milletvekilinin, Hükümetin kaya gazı ile ilgili çalışmalarının neler olduğunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1614)

1618.- Ankara Milletvekili Necati Yılmaz ve 20 Milletvekilinin, bireysel silahlanma ile ilgili hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1615)

1619.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 21 Milletvekilinin, eğitimdeki çeşitli sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1616)

1620.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 21 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacılarla ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1617)

1621.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 22 Milletvekilinin, İstanbul'un siluetini bozan yapılaşmanın sebeplerinin ve etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1618)

1622.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 22 Milletvekilinin, dış politika ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1619)

1623.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 21 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacıların ekonomi üzerindeki etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1620)

1624.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, Türkiye Varlık Fonu ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1621)

1625.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın ve 23 Milletvekilinin, Ege Denizi'nde Türkiye'nin haklarının korunup korunmadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1622)

1626.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, Türkiye'de konuşulan yerel dillerin ve azınlık dillerinin korunup geliştirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1623)

1627.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 21 Milletvekilinin, Türk Hava Yolları ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1624)

1628.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 21 Milletvekilinin, çocuk hapishanelerindeki işkence ve kötü muamele iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1625)

1629.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 20 Milletvekilinin, Şırnak'ın Cizre ilçesinde güvenlik güçleri tarafından yapılan bir operasyonla ilgili bazı iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1626)

1630.- Ankara Milletvekili Nihat Yeşil ve 27 Milletvekilinin, tarım sektöründe çalışanların sosyal güvenlik sisteminde yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1627)

1631.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 23 Milletvekilinin, olağanüstü hal kapsamında üniversitelerde yapılan çeşitli uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1628)

1632.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 23 Milletvekilinin, 2017 - 2018 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanacak olan yeni eğitim müfredatının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1629)

1633.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından akademisyenlerin ve diğer kamu görevlilerinin ihraç edilmesi ile ilgili hak ihlalleri yaşandığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1630)

1634.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, süt ve süt ürünlerindeki ithalatın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1631)

1635.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 23 Milletvekilinin, gıda ve tarım sektöründeki ithal ürünlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1632)

1636.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 20 Milletvekilinin, ülkemizdeki kaya gazı rezervlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1633)

1637.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 20 Milletvekilinin, sanat tarihi mezunlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1634)

1638.-Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 26 Milletvekilinin, dış politikadaki bazı uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1635)

1639.-Ankara Milletvekili Murat Emir ve 27 Milletvekilinin, Çayırhan-B Termik Santrali'nin doğaya vereceği olası zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1636)

1640.-CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, bazı öğretmenlerin kanun hükmünde kararnameler ile ihraç edilmesi sebebiyle eğitim sisteminde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1637)

1641.-Antalya Milletvekili Ahmet Selim Yurdakul ve 19 Milletvekilinin, SMA ve diğer rahatsızlıklar için tedavi yöntemlerinin ülkemize kazandırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1638)

1642.-İstanbul Milletvekili Edip Semih Yalçın ve 19 Milletvekilinin, İstanbul'un Şile ilçesine bağlı Darlık Köyü'nün orman vasfını kaybetmiş arazisinden kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1639)

1643.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, HDP eş genel başkanlarının ve Milletvekillerinin tutuklanması ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1640)

1644.-Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi'nden alınan yetersiz puanların nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1641)

1645.-Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, öğrenci yurtlarında çıkan yangınların nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1642)

1646.-Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, LGS ve LYS'de yetersiz başarı ortalamalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1643)

1647.-Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, öğretim programlarındaki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1644)

1648.-Ankara Milletvekili Zühal Topcu ve 20 Milletvekilinin, PISA ve TIMSS sınavlarındaki sonuçların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1645)

1649.-Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu ve 20 Milletvekilinin, Torul - Tirebolu demiryolu bağlantısı projesinden vazgeçildiğine yönelik iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1646)

1650.-Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu ve 20 Milletvekilinin, akaryakıt fiyatlarındaki artışın sebeplerinin ve etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1647)

1651.-Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 20 Milletvekilinin, madencilik sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1648)

1652.-Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 20 Milletvekilinin, Çanakkale'de meydana gelen depremlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1649)

1653.-Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 20 Milletvekilinin, Gaziantep Şahinbey Belediyesi tarafından yeni evlenen çiftlere dağıtılan kitapların etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1650)

1654.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, cezaevi koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1651)

1655.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 20 Milletvekilinin, çocuk yaştaki mültecilerin, sığınmacıların ve Türk vatandaşlarının çalışma koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1652)

1656.-Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 21 Milletvekilinin, yerel gazetelerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1653)

1657.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, Mardin'in Nusaybin ilçesinde yapılan bir askeri operasyonla ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1654)

1658.-İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 25 Milletvekilinin, sulak alanların mevcut durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1655)

1659.-İstanbul Milletvekili İsmail Faruk Aksu ve 20 Milletvekilinin, turizm sektöründeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1656)

1660.-Batman Milletvekili Saadet Becerekli ve 20 Milletvekilinin, Batman'daki hava kirliliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1657)

1661.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, HDP'li eski bir Milletvekilinin milletvekilliğinin düşürülmesi süreci ile ilgili hukuka aykırılık iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1658)

1662.-Bursa Milletvekili Erkan Aydın ve 22 Milletvekilinin, Türkiye'de bireysel silahlanmanın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1659)

1663.-Van Milletvekili Lezgin Botan ve 20 Milletvekilinin, Kürtçe faaliyet yürüten bazı kuruluşların kapatılmasının Kürtçe üzerindeki etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1660)

1664.-Ankara Milletvekili Murat Emir ve 24 Milletvekilinin, Ankara Maltepe'de bulunan eski Havagazı Fabrikasının ve asbestli kalıntılarının kaldırılması ile ilgili hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1661)

1665.-Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 21 Milletvekilinin, kadın istihdamı ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1662)

1666.-Muş Milletvekili Burcu Çelik ve 19 Milletvekilinin, kadınların sorunlarının ve kadın cinayetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1663)

1667.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 25 Milletvekilinin, çölyak hastalarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1664)

1668.- Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 25 Milletvekilinin, Aydın'da jeotermal enerji santrallerinden kaynaklanan kirliliğin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1665)

1669.- Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 25 Milletvekilinin, Ayvalık Adaları Tabiat Parkı ile ilgili koruma kararının kaldırılmasına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1666)

1670.- Eskişehir Milletvekili Gaye Usluer ve 22 Milletvekilinin, maarif müfettişliği sınavında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1667)

1671.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, DBP'li belediyelere atanan kayyumların faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1668)

1672.- İstanbul Milletvekili Sibel Özdemir ve 20 Milletvekilinin, ortaöğretim kurumlarında yaşanan cinsel istismar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1669)

1673.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 25 Milletvekilinin, denizlerdeki kirliliğin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1670)

1674.- Tekirdağ Milletvekili Emre Köprülü ve 20 Milletvekilinin, Balkan Türklerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1671)

1675.- Mardin Milletvekili Mithat Sancar ve 20 Milletvekilinin, Türkiye'nin uluslararası alandaki saygınlığını koruması için uyması gereken demokratik kriterlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1672)

1676.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 25 Milletvekilinin, son yıllarda yaşanan bireysel silahlı şiddetin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1673)

1677.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 25 Milletvekilinin, Türkiye'de gerçek işsizliğin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1674)

1678.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, meslek hastalıklarındaki artışın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1675)

1679.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, Niğde'deki milli parkla ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1676)

1680.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, Niğde'deki şifa merkezlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1677)

1681.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, DMO'ya ait bir arazinin bedelsiz el değiştirmesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1678)

1682.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, tehlike seviyelerine göre tanımlanan iş kollarındaki uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1679)

1683.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, kamyoncu esnafının ve şoförlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1680)

1684.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, İŞKUR'a müracaat eden üniversite mezunu işsizlerle ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1681)

1685.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, veterinerlik mesleğinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1682)

1686.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, Niğde'nin turizm potansiyelinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1683)

1687.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, Niğde'nin Altunhisar İlçesindeki tarihi kalıntıların ve Niğde'nin turizm potansiyelinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1684)

1688.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, Niğde'nin Ulukışla ilçesinin doğal ve tarihi yapısı ile gelişme potansiyelinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1685)

1689.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, ekonomideki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1686)

1690.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, FETÖ terör örgütünün yargıdaki faaliyetlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1687)

1691.-İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 22 Milletvekilinin, kadınların iş hayatındaki yerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1688)

1692.-Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 22 Milletvekilinin, kayıt dışı istihdamın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1689)

1693.-Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 22 Milletvekilinin, maaşlara yapılan enflasyon farkı zamlarının enflasyon karşısındaki durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1690)

1694.-Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal ve 21 Milletvekilinin, mevsimlik gezici tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1691)

1695.-İzmir Milletvekili Selin Sayek Böke ve 22 Milletvekilinin, kamuda çalışan mevsimlik işçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1692)

1696.-Muş Milletvekili Burcu Çelik ve 19 Milletvekilinin, cezaevlerinde siyasi tutuklu ve hükümlülere yönelik hak ihlali yapıldığına yönelik iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1693)

1697.-Şırnak Milletvekili Aycan İrmez ve 19 Milletvekilinin, sokağa çıkma yasağı ilan edilen yerlerde yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1694)

1698.-Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal ve 26 Milletvekilinin, Kayseri Pancar Ekicileri Kooperatifi ve Kayseri Şeker Fabrikasında yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1695)

1699.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, referandum için hayır kampanyası yürütenlere baskı yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1696)

1700.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, engelli bireylerin eğitime erişmelerinde yaşadıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1697)

1701.- Bitlis Milletvekili Mahmut Celadet Gaydalı ve 19 Milletvekilinin, İstanbul'da yapımı süren 3. havalimanı projesinin çevreye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1698)

1702.- İzmir Milletvekili Ertuğrul Kürkcü ve 19 Milletvekilinin, Türkiye ekonomisinin karşılaştığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1699)

1703.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, esnafın sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1700)

1704.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 26 Milletvekilinin, Orta Anadolu'nun tarım ve hayvancılıkla ilgili sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1701)

1705.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 30 Milletvekilinin, kaçak akaryakıt kullanımının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1702)

1706.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 22 Milletvekilinin, Said-i Nursi'nin, Şeyh Said'in ve Seyit Rıza'nın mezar yerlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1703)

1707.- Şırnak Milletvekili Aycan İrmez ve 19 Milletvekilinin, cezaevlerindeki açlık grevlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1704)

1708.- Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 19 Milletvekilinin, demir çelik sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1705)

1709.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 19 Milletvekilinin, cezaevlerindeki öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmeleri için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1706)

1710.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, şafi mezhebi enstitüsü kurulmasına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1707)

1711.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, Trabzon Limanı'nda yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1708)

1712.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, Türkiye'de yaşanan hava kirliliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1709)

1713.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, İstanbul'un Esenyurt İlçesindeki imar sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1710)

1714.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, Diyarbakır-Elazığ arasında bulunan Hazar Gölü ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1711)

1715.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, sanayinin ve KOBİ'lerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1712)

1716.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, sahte ve kaçak ürün ticaretiyle mücadele yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1713)

1717.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1714)

1718.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, Roman vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1715)

1719.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan ve 19 Milletvekilinin, işitsel engelli öğrencilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1716)

1720.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 23 Milletvekilinin, kırmızı et üretiminin arttırılmasına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1717)

1721.- Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 20 Milletvekilinin, Türkiye genelindeki açlık grevlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1718)

1722.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, cezaevlerindeki açlık grevlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1719)

1723.- Ankara Milletvekili Şenal Sarıhan ve 21 Milletvekilinin, Ankara'daki çiftçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1720)

1724.- İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 21 Milletvekilinin, depresyon hastalığı ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1721)

1725.- Ankara Milletvekili Necati Yılmaz ve 23 Milletvekilinin, işe bağlı intihar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1722)

1726.- Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan ve 20 Milletvekilinin, sporda şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1723)

1727.- Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer ve 21 Milletvekilinin, arı ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1724)

1728.- İstanbul Milletvekili Garo Paylan ve 22 Milletvekilinin, 1915 yılında çıkarılan Tehcir Kanunu'nun uygulaması ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1725)

1729.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, TEKEL'in özelleştirilme sürecinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1726)

1730.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, demiryolları ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1727)

1731.- Uşak Milletvekili Özkan Yalım ve 20 Milletvekilinin, engelli vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1728)

1732.- Tokat Milletvekili Kadim Durmaz ve 22 Milletvekilinin, emeklilerin yaşam koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1729)

1733.- Kocaeli Milletvekili Tahsin Tarhan ve 23 Milletvekilinin, Türkiye'de beyin göçünün araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1730)

1734.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 23 Milletvekilinin, muhtarların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1731)

1735.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, yargıda kadrolaşma iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1732)

1736.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım ve İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, OHAL KHK'ları ile yapılan ihraçların hak kayıplarına yol açtığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1733)

1737.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 24 Milletvekilinin, 687 Sayılı KHK'nın özel etüt eğitim merkezleri ile ilgili hükmünün araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1734)

1738.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım ve İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, yargıda kadrolaşma iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1735)

1739.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve 20 Milletvekilinin, çocuk işçiliğinin tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1736)

1740.- Tokat Milletvekili Kadim Durmaz ve 24 Milletvekilinin, nişasta bazlı şeker kullanımının ortaya çıkardığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1737)

1741.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 24 Milletvekilinin, İşsizlik Sigortası Fonu'nun daha etkin ve verimli kullanılabilmesi için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1738)

1742.- İstanbul Milletvekili Ali Şeker ve 23 Milletvekilinin, diyabet hastalığı hakkında toplumun bilinçlenmesine yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1739)

1743.- Ankara Milletvekili Necati Yılmaz ve 22 Milletvekilinin, TOKİ'nin sebep olduğu sorunların ve mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1740)

1744.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1741)

1745.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 21 Milletvekilinin, çocuk adalet sistemi alanındaki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1742)

1746.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak ve 21 Milletvekilinin, turizmdeki gerilemenin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1743)

1747.- Kayseri Milletvekili Çetin Arık ve 20 Milletvekilinin, Türkiye'ye ait bazı Ege adalarının Yunanistan tarafından işgal edildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1744)

1748.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, vahşi hayvan hastalıklarının önlenmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1745)

1749.- Mersin Milletvekili Hüseyin Çamak ve 20 Milletvekilinin, narenciye üreticilerinin ve ihracatçılarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1746)

1750.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, tarım üretimindeki eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1747)

1751.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda çocukların maruz kaldığı cinsel istismar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1748)

1752.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 21 Milletvekilinin, Türkiye'de bulunan mültecilerin, sığınmacıların ve yasa dışı göçmenlerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1749)

1753.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 23 Milletvekilinin, askeri yasak bölge ilan edilen yerlerde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1750)

1754.- Şırnak Milletvekili Aycan İrmez ve 21 Milletvekilinin, Şırnak'ın Silopi İlçesinde 4 Mayıs 2017 tarihinde iki çocuğun ölümüne neden olan olayın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1751)

1755.- Van Milletvekili Lezgin Botan ve 21 Milletvekilinin, engelli vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1752)

1756.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, kadına yönelik şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1753)

1757.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, engelli vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1754)

1758.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu'nun etkinliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1755)

1759.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 21 Milletvekilinin, Şırnak'ın Cizre İlçesinde sokağa çıkma yasağı sırasında ölümle sonuçlanan bazı olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1756)

1760.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, işsizlik sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1757)

1761.- İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 27 Milletvekilinin, kültür ve sanatta özgürlüklerin kaldırmaya çalışıldığına yönelik iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1758)

1762.- İstanbul Milletvekili Yakup Akkaya ve 23 Milletvekilinin, Toplum Yararına Çalışma Programları ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1759)

1763.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 22 Milletvekilinin, referandum sürecinde devlet imkanlarının haksız bir şekilde kullanıldığına yönelik iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1760)

1764.-Kırklareli Milletvekili Türabi Kayan ve 22 Milletvekilinin, ticari araç kullanan, toplu taşımacılık yapan ve toplu taşımacılık hizmetini kullanan vatandaşların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1761)

1765.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, çeşitli haklar bakımından gaziler arasındaki eşitsizliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1762)

1766.-Ankara Milletvekili Şenal Sarıhan ve 24 Milletvekilinin, Ankara'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların sorunlarının yerel halka etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1763)

1767.-İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 24 Milletvekilinin, nefret suçlarının etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1764)

1768.-İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 24 Milletvekilinin, Avrupa'daki ırkçı hareketlerin Avrupa'da yaşayan Türklere etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1765)

1769.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Hükümet yetkilileri tarafından gerçekleştirilen toplu açılış törenleri ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1766)

1770.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, mesleğe giriş sınavlarında FETÖ'nün mağdur ettiği kişilerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1767)

1771.-Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer ve 25 Milletvekilinin, İzmir'in Kiraz İlçesinde çocuklara yönelik istismar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1768)

1772.-Ankara Milletvekili Şenal Sarıhan ve 24 Milletvekilinin, Ankara'da artan hava kirliliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1769)

1773.-Ankara Milletvekili Nihat Yeşil ve 21 Milletvekilinin, Ankara'da yıkılan ve yıkılma tehdidi altında bulunan Cumhuriyet Dönemi yapıların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1770)

1774.-İstanbul Milletvekili Mehmet Akif Hamzaçebi ve 23 Milletvekilinin, bedelli askerlik uygulamasından elde edilen gelirlerin nereye harcandığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1771)

1775.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 19 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1772)

1776.-HDP Grubu adına Grup başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, OHAL KHK'ları ile ihraç edilen ve açlık grevinde olan iki kişinin durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1773)

1777.-İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 22 Milletvekilinin, ülkemizde ve bölgemizde yaşanan kuraklıkların ulusal güvenliğimize etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1774)

1778.- Bitlis Milletvekili Mizgin Irgat ve 20 Milletvekilinin, trafik kazalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1775)

1779.- İzmir Milletvekili Ertuğrul Kürkçü ve 21 Milletvekilinin, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile Kamu Denetçiliği Kurumunun insan hakları ihlalleri karşısında etkisiz kaldığına yönelik iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1776)

1780.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, Türkiye'de dil haklarının önündeki engellerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1777)

1781.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Engin Altay, Ankara Milletvekili Levent Gök ve Manisa Milletvekili Özgür Özel'in,Atatürk'e hakaret eden bazı kişilerin Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurtlarda konferanslar verdiği iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1778)

1782.- Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal ve 20 Milletvekilinin, tarımda çalışan mevsimlik gezici çocuk işçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1779)

1783.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 20 Milletvekilinin, AVM işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1780)

1784.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, hasta mahkûmların mahrumiyetlerine sebep olan koşulların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1781)

1785.- İzmir Milletvekili Müslüm Doğan ve 21 Milletvekilinin, Aydın'ın Söke ilçesindeki bir uranyum madeni ile ilgili iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1782)

1786.- Adana Milletvekili Şenal Sarıhan ve 23 Milletvekilinin, refakatsiz mülteci çocuklarla ilgili bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1783)

1787.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 21 Milletvekilinin, 2003-2016 yılları arasında Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli'de yatırım arazilerinin el değiştirmesinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1784)

1788.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 22 Milletvekilinin, Rusya'dan ithal edilen buğdayla ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1785)

1789.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 23 Milletvekilinin, bakliyat üretiminin arttırılması ve fiyatların düşürülmesi için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1786)

1790.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 23 Milletvekilinin, sentetik uyuşturucu madde kullanımının engellenmesi için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1787)

1791.- Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer ve 23 Milletvekilinin, denetmen raporları neticesinde emekli edilmeyen çiftçilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1788)

1792.- İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, ülkemizdeki çocuk işçiliğin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1789)

1793.-İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve 22 Milletvekilinin, cezaevlerindeki koşulların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1790)

1794.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 20 Milletvekilinin, tarımda üretimin ve pazarlamanın önündeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1791)

1795.-Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve 23 Milletvekilinin, işçilerin kıdem tazminatı hak etmeleri ile ilgili sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1792)

1796.-Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran ve 20 Milletvekilinin, Batman'da bir fuhuş çetesi ile ilgili iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1793)

1797.-Van Milletvekili Nadir Yıldırım ve 20 Milletvekilinin, gözaltına alındıktan sonra kaybolanların ve faili meçhul cinayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1794)

1798.-İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 22 Milletvekilinin, üniversite mezunları arasındaki işsizliğin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1795)

1799.-İstanbul Milletvekili Onursal Adıgüzel ve 23 Milletvekilinin, sivil yerleşim yerlerinde zırhlı araçların neden olduğu ölümlerin ve yaralanmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1796)

1800.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Eti Maden İşletmeleri'nin bor madenlerinin üretimi ve satışında etkinliğinin arttırılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1797)

1801.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, çocukların cinsel istismara uğramalarının önlenmesi için yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1798)

1802.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, ikili eğitim sisteminin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1799)

1803.-Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 23 Milletvekilinin, işçilerin uzun süre yasaya aykırı şekilde çalıştırılmasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1800)

1804.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, medyanın ve internetin çocukların şiddete yönelmelerine etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1801)

1805.-Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 23 Milletvekilinin, referandum sürecinde devlet imkanlarının kampanya amacı ile kullanılması iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1802)

1806.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1803)

1807.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 24 Milletvekilinin, Avukatlıktan Hâkimliğe Geçiş Sınavlarında torpil yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1804)

1808.-Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 24 Milletvekilinin, şehir hastanelerinin tüm yönleriyle araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1805)

1809.- Aydın Milletvekili Metin Lütfi Baydar ve 23 Milletvekilinin, okula gidemeyen çocukların okula gidememe nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1806)

1810.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 23 Milletvekilinin, ekonomideki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1807)

1811.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 22 Milletvekilinin, uyuşturucu madde kullanımının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1808)

1812.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, 1864 yılında yaşanan Çerkez Sürgünü'nün etkilerinin ve Çerkezlerin yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1809)

1813.- Van Milletvekili Bedia Özgökçe Ertan ve 21 Milletvekilinin, çocuklara yönelik istismar ve şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1810)

1814.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 20 Milletvekilinin, taşeron sisteminin sonuçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1811)

1815.- İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu ve 24 Milletvekilinin, çay tarımında organik gübreye geçişte yaşanması muhtemel sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1812)

1816.- Muğla Milletvekili Ömer Süha Aldan ve 19 Milletvekilinin, Muğla'da 13 Mayıs 2017 tarihinde meydana gelen trafik kazasının ve tüm trafik kazalarının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1813)

1817.- Adıyaman Milletvekili Behçet Yıldırım ve 20 Milletvekilinin, sağlığa ayrılan bütçenin ve sağlık çalışanların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1814)

1818.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve 20 Milletvekilinin, Türkiye'de cinsel eşitsizliğin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1815)

1819.- HDP Grubu adına Grup başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, gözaltına alındıktan sonra kaybolanların ve faili meçhul cinayetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1816)

1820.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 24 Milletvekilinin, genç işsizliğinin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1817)

1821.- Ankara Milletvekili Necati Yılmaz ve 22 Milletvekilinin, iş kazalarının ve işçi ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1818)

1822.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, çocuk işçilerin okullarda yaşadığı sorunların ve okullaşma sürecinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1819)

1823.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, öğrencilerin mutsuzluğunun, sorunlarının ve şiddet eğilimindeki artışın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1820)

1824.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, eğitim kurumlarında yöneticilerin görevlendirilmelerinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1821)

1825.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimi konusunda yapılanların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1822)

1826.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, Avukatlıktan Hâkim ve Savcı Adaylığına Geçiş Sınavında haksızlık yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1823)

1827.- Bingöl Milletvekili Hişyar Özsoy ve 20 Milletvekilinin, Türkiye Hükümetinin ABD'de bir lobi firmasına bir anlaşma karşılığı ödeme yaptığı iddiasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1824)

1828.- İstanbul Milletvekili Arzu Erdem ve 20 Milletvekilinin, ekmek israfının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1825)

1829.- Bitlis Milletvekili Mahmut Celadet Gaydalı ve 20 Milletvekilinin, Bitlis'te bazı belediyelere kayyum atanması ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1826)

1830.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 19 Milletvekilinin, kadın ceza evlerinde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1827)

1831.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, hasta tutuklu ve hükümlülerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1828)

1832.- İzmir Milletvekili Atila Sertel ve 22 Milletvekilinin, kamu kurumlarının yaptığı personel alım sınavlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1829)

1833.- Manisa Milletvekili Tur Yıldız Biçer ve 24 Milletvekilinin, kışlalarda yaşanan zehirlenme olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1830)

1834.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, Manisa'da bir kışlada yaşanan bir zehirlenme olayının ve askeri birliklere verilen yemek hizmetlerinin güvenliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1831)

1835.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekili Ankara Milletvekili Levent Gök'ün, Ankara'nın Haymana ilçesinde bulunan jeolojik mağaraların turizm potansiyelinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1832)

1836.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, Diyarbakır'ın Sur ilçesinin bir bölümü için alınan acele kamulaştırma kararının etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1833)

1837.- Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu ve 22 Milletvekilinin, Manisa'da askeri birliklerde yaşanan zehirlenme vakalarının ve Türk Silahlı Kuvvetlerinde yapılan yemek ihalelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1834)

1838.- İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 23 Milletvekilinin, hasta mahkûmlara yönelik ceza tehirini engelleyen yasal prosedürlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1835)

1839.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, Ege Denizi'ndeki bazı Türk adalarının Yunanistan tarafından işgal edildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1836)

1840.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 19 Milletvekilinin, tutuklu ve hükümlülere sunulan sağlık hizmetlerinde yaşanan aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1837)

1841.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, 15 Temmuz darbe girişiminin siyasi bağlantılarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1838)

1842.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 19 Milletvekilinin, mahkûmların sağlık hakkından yararlanmasında Adli Tıp Kurumu'ndan kaynaklanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1839)

1843.- Ankara Milletvekili Murat Emir ve 24 Milletvekilinin, olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri ile ihraç edilenler sebebiyle ortaya çıkan sosyal sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1840)

1844.- Tunceli Milletvekili Alican Önlü ve 22 Milletvekilinin, 1937-1938 yıllarında Tunceli'de meydana gelen olayların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1841)

1845.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 19 Milletvekilinin, yasama faaliyetlerinin sınırlandırıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1842)

1846.- Van Milletvekili Adem Geveri ve 20 Milletvekilinin, gözaltına alma süreçlerinde yaşanan hukuksuzluk iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1843)

1847.- Mersin Milletvekili Aytuğ Atıcı ve 20 Milletvekilinin, 31 Mayıs 2017 tarihinde Şırnak'ta meydana gelen helikopter kazasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1844)

1848.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Engin Altay, Ankara Milletvekili Levent Gök ve Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, 31 Mayıs 2017 tarihinde Şırnak'ta meydana gelen helikopter kazasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1845)

1849.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 20 Milletvekilinin, 5 Haziran 2015'te Diyarbakır'da meydana gelen terör saldırısı ile ilgili soruşturmada ihmali bulunanların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1846)

1850.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 29 Milletvekilinin, genç işsizliğinin nedenlerinin ve sonuçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1847)

1851.- Tokat Milletvekili Kadim Durmaz ve 26 Milletvekilinin, tarım ve hayvancılığın temel sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1848)

1852.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Sümer Holding'in özelleştirme süreciyle ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1849)

1853.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, imalat sanayinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1850)

1854.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, pamuk üretiminde yaşanan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1851)

1855.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, yap-işlet, yap-kirala, yap-işlet-devret ve işletme devri hakkı gibi uygulamalarda devletin denetim faaliyetlerinin araştırılarak

alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1852)

1856.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, ülkemizde yabancı uyrukluların arazi edinmelerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1853)

1857.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, stratejik önceliği olan alanların kullanımına yönelik deprem öncesi önlemlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1854)

1858.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, deprem sonrası acil durum ve kriz yönetimi planlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1855)

1859.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, depreme duyarlı şehir planlaması bağlamında kent planlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1856)

1860.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, Subakut Sklerozan Panensefalit (SSPE) hastalarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1857)

1861.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, suç ve intihar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1858)

1862.-Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 20 Milletvekilinin, cezaevlerindeki çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1859)

1863.-Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 26 Milletvekilinin, çevre hakkı ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1860)

1864.-Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu ve 23 Milletvekilinin, ülkemizden kaçırılan tarihi eserlerin yurda getirilmesi yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1861)

1865.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 23 Milletvekilinin, Türk Kızılayı'nın zarara uğratıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1862)

1866.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1863)

1867.-Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 23 Milletvekilinin, Antalya'nın Kemer İlçesinde faaliyet gösteren bir kömür madeninde meydana gelen patlamanın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1864)

1868.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, iş ve işçi sağılığı denetimleri ile mesleki yeterlilik belgesi alımlarındaki yetersizliğin nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1865)

1869.-Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 19 Milletvekilinin, amatör spor kulüplerinin yaşadığı sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1866)

1870.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 22 Milletvekilinin, Eti Maden Mazıdağ Tesislerinin özelleştirme sürecinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1867)

1871.-Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 20 Milletvekilinin, kentsel dönüşüme tabi tutulan binaların yıkımlarının usulüne uygun yapılıp yapılmadığının araştırılarak alınması

gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1868)

1872.-Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 21 Milletvekilinin, zeytincilik politikalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1869)

1873.-İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş ve 22 Milletvekilinin, Turkcell Yönetim Kuruluna SPK tarafından yapılan atamalarla ilgili iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1870)

1874.-İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 21 Milletvekilinin, sağlıkta performans sisteminin tüm boyutlarıyla araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1871)

1875.-Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 21 Milletvekilinin, enfeksiyon hastalıklarının nedenlerinin ve etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1872)

1876.-İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi ve 22 Milletvekilinin, anneleriyle birlikte cezaevinde kalan çocukların sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1873)

1877.-Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 24 Milletvekilinin, fındık üreticilerinin ve sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1874)

1878.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik 6284 sayılı Kanun ve İstanbul Sözleşmesinin uygulanmadığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1875)

1879.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, yerel yönetimlerin eğitim ve sporda etkilerinin arttırılmasına yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1876)

1880.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, zorla kaybetme suçlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1877)

1881.-Balıkesir Milletvekili Namık Havutça ve 27 Milletvekilinin, maden şirketlerinin faaliyetlerinin çevreye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1878)

1882.-Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen ve 23 Milletvekilinin, milletvekillerinin BYLOCK kullanıp kullanmadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1879)

1883.-Çanakkale Milletvekili Muharrem Erkek ve 24 Milletvekilinin, termik santrallerin insan yaşamına etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1880)

1884.-Kırklareli Milletvekili Vecdi Gündoğdu ve 23 Milletvekilinin, ülkemizde faaliyet gösteren çok uluslu maden şirketlerinin çevreye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1881)

1885.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, futbolda menajerlik sistemi uygulamasında ortaya çıkan sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1882)

1886.-Kırklareli Milletvekili Vecdi Gündoğdu ve 22 Milletvekilinin, ülkemizde toprak kaybının ve kirliliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1883)

1887.-İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 23 Milletvekilinin, Geri Gönderme Merkezleri ve mültecilerle ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1884)

1888.-Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, cezaevlerindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1885)

1889.-İzmir Milletvekili Selin Sayek Böke ve 21 Milletvekilinin, Katar krizinin Türkiye ekonomisine olası etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1886)

1890.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, OHAL KHK'ları ile yapılan ihraçların ve hak kaybı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1887)

1891.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 33 Milletvekilinin, kamudaki görevleri süresince belirli eğitimleri alıp iş tecrübesi edindikten sonra işten ayrılan mühendislerin işten ayrılma nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1888)

1892.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 38 Milletvekilinin, fruktozlu mısır şurubunun etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1889)

1893.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 44 Milletvekilinin, ülkemizde çocuk işçiliğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1890)

1894.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 42 Milletvekilinin, yapılan bağışların amacına uygun değerlendirilip değerlendirilmediğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1891)

1895.-İstanbul Milletvekili Ali Özcan ve 23 Milletvekilinin, 31 Mayıs 2017 tarihinde Şırnak'ta meydana gelen helikopter kazasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1892)

1896.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 23 Milletvekilinin, 31 Mayıs 2017 tarihinde Şırnak'ta meydana gelen helikopter kazasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1893)

1897.-Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 24 Milletvekilinin, yerel basın kuruluşlarının ve çalışanlarının sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1894)

1898.-Hatay Milletvekili Mevlüt Dudu ve 25 Milletvekilinin, Alevilerin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1895)

1899.-Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 26 Milletvekilinin, üniversite ve kamu hastanelerinin satın aldıkları ürünlerin ödemelerini geç yaparak mağduriyet oluşturduğu iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1896)

1900.-Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu ve 26 Milletvekilinin, dilenciliğe zorlanan kişilerin durumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1897)

1901.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 31 Milletvekilinin, erken çocukluk dönemi eğitiminin etkilerinin ve buna yönelik oluşturulabilecek politikaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1898)

1902.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 32 Milletvekilinin, hayvancılığın geliştirilmesine yönelik projelerin ve aile sistemine dayalı hayvancılığın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1899)

1903.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 33 Milletvekilinin, tohumculuk sektörünün sorunlarının ve tohum ithalatının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1900)

1904.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 33 Milletvekilinin, kitap okumanın özendirilmesine yönelik çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1901)

1905.- Hatay Milletvekili Mehmet Necmettin Ahrazoğlu ve 21 Milletvekilinin, sigara kaçakçılığının nedenlerinin ve yol açtığı kayıt dışı ticaretin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1902)

1906.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, ekonomideki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1903)

1907.- Gaziantep Milletvekili Mahmut Toğrul ve 20 Milletvekilinin, IŞİD terör örgütü tarafından 20 Ağustos 2016 tarihinde Gaziantep'te bir düğüne yapılan terör saldırısı sonucu yaşanan mağduriyetlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1904)

1908.- Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 20 Milletvekilinin, çocuk cezaevlerinde meydana gelen intihar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1905)

1909.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, Türkiye'de sivillerin devlet tarafından silahlandırıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1906)

1910.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 20 Milletvekilinin, zorla kaybedilenlerin ve faillerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1907)

1911.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, ihraç edilen akademisyenlerin ve ihraç edilmelerinin ardından açlık grevi başlatan iki akademisyenin durumlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1908)

1912.- Bursa Milletvekili Erkan Aydın ve 19 Milletvekilinin, sigortasız kayıt dışı çalışan yurttaşların kayıt altına alınma yöntemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1909)

1913.- Eskişehir Milletvekili Gaye Usluer ve 24 Milletvekilinin, Türkiye Maarif Vakfı'nın mütevelli heyeti ile yönetim ve denetim kurullarına atanan kişilerin maaşlarının, liyakatlarının ve huzur haklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1910)

1914.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 23 Milletvekilinin, basın özgürlüğünün önündeki engellerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1911)

1915.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, şehir hastaneleri ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1912)

1916.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, Türk Silahlı Kuvvetlerinde yapılan gıda ihalelerinin ve bu ihaleleri alan şirketlerin yeterli niteliklere sahip olup olmadıklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1913)

1917.- Diyarbakır Milletvekili Feleknas Uca ve 20 Milletvekilinin, Türkiye'ye göç eden Ezidilerin yaşam koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1914)

1918.-Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 20 Milletvekilinin, Diyarbakır'ın Suriçi bölgesinin yeniden yapılandırma sürecinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1915)

1919.-Diyarbakır Milletvekili Feleknas Uca ve 20 Milletvekilinin, son bir yıl içinde zırhlı araçların sebep olduğu ve ölümle sonuçlanan kazaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1916)

1920.-Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, nefret suçlarındaki artışın nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1917)

1921.-Mardin Milletvekili Erol Dora ve 21 Milletvekilinin, kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan nefret söylemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1918)

1922.-Van Milletvekili Nadir Yıldırım ve 21 Milletvekilinin, 15 Temmuz Darbe Girişimi sırasında sivillere silah dağıtıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1919)

1923.-Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, tarım ve hayvancılık sektörünün sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1920)

1924.-Diyarbakır Milletvekili Sibel Yiğitalp ve 20 Milletvekilinin, Tarsus C Tipi Kadın Kapalı Cezaevi ve T Tipi Kapalı Cezaevi'nde yaşandığı iddia edilen ihlallerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1921)

1925.-Şırnak Milletvekili Aycan İrmez ve 21 Milletvekilinin, sıcaklıkların artmasına bağlı olarak meydana gelen işçi ölümlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1922)

1926.-Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, HSK'nın yapısı ve yargı bağımsızlığı ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1923)

1927.-HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, iş sağlığı ve güvenliği alanında yaşanan ihmallerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1924)

1928.-Şırnak Milletvekili Aycan İrmez ve 21 Milletvekilinin, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1925)

1929.-İzmir Milletvekili Ertuğrul Kürkcü ve 21 Milletvekilinin, Avrupa Birliği'nin bazı kurumlarının Türkiye ile ilgili almış olduğu çeşitli kararların ve Hükümetin bu kararlara karşı tutumunun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1926)

1930.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, televizyonlarda hastalıklara bitkisel çözüm sunduğunu iddia eden kişilerin ve bu amaçlı bitki satışının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1927)

1931.-İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu ve 19 Milletvekilinin, Doğu Karadeniz Bölgesinin turizm potansiyelinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1928)

1932.-Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, Artvin'in Cerattepe mevkiinde yapılması planlanan madencilik faaliyeti ile ilgili yargı sürecine müdahale edildiği iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1929)

1933.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, 15 Temmuz Darbe Girişiminin ardından yaşanan çeşitli ekonomik ve sosyal sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1930)

1934.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş ve 20 Milletvekilinin, termik santrallerin çevreye etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1931)

1935.- İstanbul Milletvekili Eren Erdem ve 21 Milletvekilinin, Türkiye'nin teknolojik devrimi yakalayabilmesi için belirlenmesi gereken devlet politikasının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1932)

1936.- Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 21 Milletvekilinin, 2017 TEOG sınavında soruların çalındığı yönündeki iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1933)

1937.- Zonguldak Milletvekili Şerafettin Turpcu ve 24 Milletvekilinin, kömürle çalışan termik santrallerin çevreye ve halk sağlığına etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1934)

1938.- Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve 23 Milletvekilinin, Zonguldak Çaycuma Havaalanının daha aktif ve verimli kullanılması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1935)

1939.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, ülkemizdeki sığınmacı çocukların sayısının, yerlerinin ve yaşam koşullarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1936)

1940.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, OHAL uygulamalarının ülkemize etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1937)

1941.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 19 Milletvekilinin, 2007 yılından beri polis kurşunuyla hayatını kaybeden çocukların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1938)

1942.- Mersin Milletvekili Hüseyin Çamak ve 20 Milletvekilinin, sosyal hizmet alanındaki sorunların ve sosyal hizmet uzmanlarının istihdamındaki eksikliklerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1939)

1943.- CHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İstanbul Milletvekili Engin Altay, Ankara Milletvekili Levent Gök ve Manisa Milletvekili Özgür Özel'in, OHAL uygulamalarının ekonomiye etkisinin ve OHAL sürecinde yaşandığı iddia edilen hak ihlallerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1940)

1944.- Ordu Milletvekili Seyit Torun ve 26 Milletvekilinin, başta İstanbul olmak üzere büyükşehirlerde yaşanan sel felaketlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1941)

1945.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 24 Milletvekilinin, boğulma vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1942)

1946.- İzmir Milletvekili Murat Bakan ve 22 Milletvekilinin, IŞİD terör örgütünün ülkemizdeki örgütlenmesinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1943)

1947.- İzmir Milletvekili Ali Yiğit ve 24 Milletvekilinin, İzmir'de olası bir depremin riskinin ve etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1944)

1948.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, intihar olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1945)

1949.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, devlet kurumlarında işe alımlarda iktidar partisi aile üyelerine torpil yapıldığı iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1946)

1950.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 23 Milletvekilinin, özel kurs ve dershanelerin işleyişini daha verimli hale getirme ve meslek kurslarına uluslararası düzeye taşıma yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1947)

1951.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 24 Milletvekilinin, ülkemizde deprem riskinin ve olası depremler karşısında yapılması gerekenlerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1948)

1952.-Adana Milletvekili Aydın Uslupehlivan ve 22 Milletvekilinin, bonzai kullanımının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1949)

1953.-Kocaeli Milletvekili Haydar Akar ve 22 Milletvekilinin, organize sanayi bölgelerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1950)

1954.-Ankara Milletvekili Şenal Sarıhan ve 21 Milletvekilinin, Ankara'daki organize sanayi bölgelerinde meydana gelen patlamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1951)

1955.-Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve 22 Milletvekilinin, Zonguldak'ta yatırım teşvikleri ile belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığı araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1952)

1956.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, asansörlerin bakımlarında yaşanan ihmallerin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1953)

1957.-Artvin Milletvekili Uğur Bayraktutan ve 22 Milletvekilinin, Artvin'de tünellerin kazalara sebebiyet verdiği yönündeki iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1954)

1958.-İstanbul Milletvekili Didem Engin ve 21 Milletvekilinin, uyuşturucu kullanımı ve madde bağımlılığının nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1955)

1959.-Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve 21 Milletvekilinin, meslek hastalıklarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1956)

1960.-Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 21 Milletvekilinin, yangın merdivenlerinin standartlara uygunluğunun ve amaca uygun kullanıp kullanılmadığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1957)

1961.-Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt ve 22 Milletvekilinin, eğitimde niteliğin arttırılması yollarının ve bu alandaki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1958)

1962.-İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, ülkemizde meydana gelen trafik kazalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1959)

1963.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın ve 21 Milletvekilinin, Gümrük ve Ticaret Bakanının bazı açıklamaları ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1960)

1964.- Mardin Milletvekili Mithat Sancar ve 21 Milletvekilinin, kayyum atanan belediyelerdeki bazı yapıların kaldırılması yönündeki uygulamaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1961)

1965.- Şırnak Milletvekili Aycan İrmez ve 21 Milletvekilinin, 20 Temmuz 2015 tarihinde Suruç'ta meydana gelen terör saldırısı ile ilgili çeşitli iddiaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1962)

1966.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 21 Milletvekilinin, 20 Temmuz 2015 tarihinde meydana gelen terör saldırısıyla ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1963)

1967.- Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve 22 Milletvekilinin, yatırım teşvik uygulaması ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1964)

1968.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 20 Milletvekilinin, Ankara ve Kilis'te FETÖ/PDY ile ilişkili olduğu iddia edilen yedi kişinin kaçırılması olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1965)

1969.- Manisa Milletvekili Mazlum Nurlu ve 20 Milletvekilinin, Manisa'daki bina stokunun depreme dayanıklılığının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1966)

1970.- Malatya Milletvekili Veli Ağbaba ve 22 Milletvekilinin, 15 Temmuz Darbe Girişimi ile ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1967)

1971.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, hukuk sistemindeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1968)

1972.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 21 Milletvekilinin, orman yangınlarının sebeplerinin ve neden olduğu zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1969)

1973.- Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 23 Milletvekilinin, uyuşturucu madde kullanımındaki artışın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1970)

1974.- İstanbul Milletvekili Didem Engin ve 23 Milletvekilinin, ülkemizde obezitenin ve etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1971)

1975.- Antalya Milletvekili Niyazi Nefi Kara ve 20 Milletvekilinin, Demre Çayı kenarına dökülen sera atıklarının çevreye verdiği zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1972)

1976.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer ve 20 Milletvekilinin, ülkemizde kaçak göç ile meydana gelen iş gücünün araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1973)

1977.- Bursa Milletvekili Orhan Sarıbal ve 25 Milletvekilinin, 18 Temmuz 2017 tarihinde Bursa'da meydana gelen sağanak yağış ve dolu afetinin neden olduğu zararların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1974)

1978.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil ve 20 Milletvekilinin, Olağanüstü Hal kararları ve uygulamalarının etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1975)

1979.- Şanlıurfa Milletvekili Osman Baydemir ve 20 Milletvekilinin, Şanlıurfa Ceylanpınar ilçesinde 22 Temmuz 2015 tarihinde iki polisin şehit edildiği olayın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1976)

1980.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, uluslararası bir kuruluşun Türkiye'de bazı siyasilerle ilgili çeşitli iddialarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1977)

1981.- Şırnak Milletvekili Leyla Birlik ve 21 Milletvekilinin, kadın sığınma evlerinin koşullarının ve sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1978)

1982.- MHP Grubu adına Grup Başkanvekili Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, yurt dışına kaçırılan kültürel varlıklarımızın araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1979)

1983.- Sakarya Milletvekili Mustafa İsen ve 20 Milletvekilinin, yurt dışına kaçırılan kültürel varlıklarımızın tespiti ve yurda iadesi araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1980)

1984.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, kültürel eser kaçakçılığının ve kültürel varlıkların korunması yollarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1981)

1985.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 27 Milletvekilinin, din görevlilerinin rotasyonları neticesinde karşılaştıkları sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1982)

1986.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 Milletvekilinin, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun yürüyüş eylemi ve İstanbul Maltepe'de düzenlenecek miting için gereken güvenlik önlemlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1983)

1987.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 26 Milletvekilinin, Ankara ve Kilis'te FETÖ/PYD ile ilişkili olduğu iddia edilen yedi kişinin kaçırılması olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1984)

1988.- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu ve 22 Milletvekilinin, KHK ile ihraç edilen ve daha sonra açlık grevi başlatan iki kişinin durumlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1985)

1989.- Zonguldak Milletvekili Ünal Demirtaş ve 25 Milletvekilinin, ülkemizdeki sığınmacıların istihdam sorunlarının çözülmesi ve çalışanların kayıt altına alınması için araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1986)

1990.- Edirne Milletvekili Okan Gaytancıoğlu ve 23 Milletvekilinin, karton fiyatlarındaki artışın ve karton temininde yaşanan aksaklıkların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1987)

1991.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım ve İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, 6-8 Ekim 2014 tarihinde meydana gelen olaylarla ilgili çeşitli hususların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1988)

1992.- HDP Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu Demir'in, dini cemaatlerin açmış olduğu kurs ve okullarda yaşanan ihmallerin ve çocuklara yönelik istismar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1989)

1993.- Ağrı Milletvekili Berdan Öztürk ve 20 Milletvekilinin, çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1990)

1994.- Samsun Milletvekili Kemal Zeybek ve 25 Milletvekilinin, Türk Telekom çalışanlarının iş akitlerinin feshi, kuruma ait hisse senetlerinin rehin bırakılması ve kurumu devralan firmanın taahhütlerini yerine getirip getirmediğinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1991)

1.- İstanbul Milletvekili Erkan Kandemir'in, telekomünikasyon, internet ve bilişim sektöründe kaydedilen gelişmelere ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/47) (1)

2.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, HES inşaatları kapsamında yapılması gereken peyzaj çalışmalarına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/59)

3.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, ülkeye kaçak yollarla çay sokulmasına ve engellenmesi için yapılan çalışmalara ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/60)

4.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon Büyükşehir Belediyesine ait araçların deneyimli personel eksikliği nedeniyle kaza yaparak hurdaya çıktığı iddiasına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/61)

5.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, ceza ve tevkifevleri ile ilgili sorunlara ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/63)

6.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Atasu Barajı Havzası'nın korunmasına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/64)

7.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Yeşil Yol Projesi'ne ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/70)

8.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'dan yoğun olarak gerçekleşen göçe ve yapılan çalışmalara ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/71)

9.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'daki işsizlik verilerine ve istihdam olanaklarının artırılmasına yönelik çalışmalara ilişkin Kalkınma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/72)

10.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'a yönelik yatırımlara ilişkin Kalkınma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/73)

11.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un bir mahallesinin içme suyu ile ilgili sorunlara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/75)

12.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, çimento fabrikalarında lastik yakılmasına ve oluşan çevre kirliliğine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/76)

13.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, 2002 yılından itibaren Trabzon'a yapılan kamu yatırımlarına ilişkin Kalkınma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/80)

14.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, kamuda işe alım, terfi ve meslekten çıkarma uygulamaları ile ilgili iddialara ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/94)

15.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Karadeniz Bölgesi'ndeki HES'lere ve doğaya etkilerine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/95)

16.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir'de kurulan bir tesisin çevreye olası etkilerine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/104)

17.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, silah altındaki vatandaşların askerlik görevi süresince sigortalı sayılmalarına yönelik bir çalışma bulunup bulunmadığına ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/106)

18.- Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın'ın, Antalya Döşemealtı L Tipi Kapalı Cezaevinde tutuklu bulunan bir mahkumun tedavisinin engellendiği iddiasına ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/114)

19.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, sokağa çıkma yasaklarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/116)

20.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, Antalya L Tipi Kapalı Cezaevinde kalan hasta bir tutuklunun sevkinin yapılmamasına ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/117)

21.- Samsun Milletvekili Erhan Usta'nın, beyaz et sektöründeki sorunlara ilişkin Ekonomi Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/118)

(1) Bir birleşimde cevaplandırılmamıştır.

22.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, hakim ve savcı adaylarının seçimi için yapılan mülakatlara ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/120)

23.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak'ın, son dönemde Türkiye'nin dış politikasında yaşanan gelişmelerin turizme etkisine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/121)

24.- Antalya Milletvekili Çetin Osman Budak'ın, Antalya'da kış aylarında yaşanan hava kirliliğine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/122)

25.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde iline yönelik bazı ulaşım yatırımlarına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/124)

26.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilindeki bazı yol yapım çalışmalarına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/125)

27.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Çamardı-Kışlakçı-Pozantı duble yol yapım çalışmalarına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/127)

28.- Antalya Milletvekili Mustafa Akaydın'ın, Antalya'nın Kumluca ilçesinin Adrasan beldesinde bulunan ve doğal sit alanı olan bir köye ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/132)

29.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan'ın, 2011-2015 yılları arasında yapılan otoyollar ile ilgili verilere ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/135)

30.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan'ın, Hükümetin kişi başına düşen milli gelir hedefine ulaşılabilmesi için yapılan çalışmalara ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Mehmet Şimşek) sözlü soru önergesi (6/138)

31.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan'ın, Hükümetin kişi başına düşen milli gelir hedefine ulaşılabilmesi için yapılan çalışmalara ilişkin Ekonomi Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/139)

32.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan'ın, Hükümetin kişi başına düşen milli gelir hedefine ulaşılabilmesi için yapılan çalışmalara ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/140)

33.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'ye bağlı bir mahalledeki kentsel dönüşüm çalışmalarına ve tarihi yapılar ile ilgili incelemelere ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/144)

34.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki kaza riski bulunan bir yol ile ilgili alınan önlemlere ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/145)

35.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan'ın, terörle mücadeleyle ilgili çeşitli hususlara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/146)

36.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan'ın, Isparta'ya yönelik proje ve yatırımlara ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/147)

37.- İstanbul Milletvekili Ali Özcan'ın, müzeler ve ören yerlerine giriş ücretlerine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/148)

38.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki kütüphanecilik hizmetlerine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/158)

39.- Şırnak Milletvekili Ferhat Encu'nun, sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı yerlerde yasağı ihlal ettiği gerekçesiyle hakkında işlem yapılanlara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/161)

40.- Giresun Milletvekili Bülent Yener Bektaşoğlu'nun, Giresun'da yoğun kar yağışı nedeniyle kapanan köy yollarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/162)

41.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, asansörler ve yürüyen merdivenler ile ilgili çeşitli hususlara ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/165)

42.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Tuz Gölü'nün dip temizliği ile atıklardan arındırılmasına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/166)

43.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, belediyeler tarafından engellilere yönelik olarak yapılan yol ve kaldırım çalışmalarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/167)

44.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, tapu çalışanlarının sorunlarına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/173)

45.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de AVM'lerin şehir dışına alınması ve şehir içinde parklar yapılması ile ilgili çalışmalar olup olmadığına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/175)

46.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de hakkında icra takibi bulunan kişilere ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/178)

47.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Mahalli İdareler Halıcılık, El Sanatlarını Geliştirme ve Yayma Birliğinin son beş yıl içinde açmış olduğu kurslara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/179)

48.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, insansız hava araçları ile ilgili yasal mevzuata ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/182)

49.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Defterdarlığı personeline yönelik çalışmalara ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/184)

50.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, SODES kapsamındaki meslek edindirme kurslarının katılımcılarına ilişkin Kalkınma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/185)

51.- Isparta Milletvekili Nuri Okutan'ın, zorunlu trafik sigortası fiyatlarındaki artışa ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Mehmet Şimşek) sözlü soru önergesi (6/189)

52.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu'nun, Aydın'ın Kuşadası ilçesinde AVM inşası için yapılan bir kazı neticesinde yaşanan sorunlara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/190)

53.- Aydın Milletvekili Deniz Depboylu'nun, Aydın'ın Kuşadası ilçesinde AVM inşası için yapılan bir kazı neticesinde yaşanan sorunlara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/191)

54.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Türkiye'den Avrupa'ya kaçak yollardan geçiş yapan mültecilere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/194)

55.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Doğu ve Güneydoğu'daki çatışmalardan etkilenen bölgelerdeki vatandaşların vergi ödemelerinin ertelenmesine yönelik çalışmalara ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/196)

56.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Doğu ve Güneydoğu'daki çatışmalardan etkilenen bölgelerdeki vatandaşların çeşitli ödemelerinin ertelenmesine yönelik çalışmalara ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Mehmet Şimşek) sözlü soru önergesi (6/197)

57.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Ulukışla ilçesindeki Bolkar Dağlarında kış turizmi ile ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/199)

58.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Bakanlığa belediyeler tarafından yapılan başvurulara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/201)

59.- Ankara Milletvekili Nihat Yeşil'in, Ankara Büyükşehir Belediyesinin karla mücadele çalışmalarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/205)

60.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, Silivri Cezaevindeki bazı mahkumların yaşam koşulları ile ilgili çeşitli şikayetlerine ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/206)

61.- Ankara Milletvekili Nihat Yeşil'in, geleneksel irfan merkezlerine ve cemevlerine hukuki statü verilmesine ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/208)

62.- Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, yenilenebilir enerji ile ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/212)

63.- Ankara Milletvekili Nihat Yeşil'in, TBMM'nin içinde bulunduğu bölgenin "TBMM Külliyesi" olarak adlandırılmasına ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'ndan sözlü soru önergesi (6/213)

64.- İstanbul Milletvekili Barış Yarkadaş'ın, Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığına ve coğrafi işaret çalışmalarına ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/216)

65.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Sabiha Gökçen Havalimanı'nın temizlik ve hijyen koşullarının iyileştirilmesine ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/217)

66.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Yeşilgölcük'ün ilçe yapılmasına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/218)

67.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı bir köyün yol sorununa ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/223)

68.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin hızlı tren projesi kapsamı dışında bırakıldığı iddiasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/224)

69.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilinden geçen demir yolu hattına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/225)

70.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin havaalanı ihtiyacına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/226)

71.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde-Adana arasında uygulanan karşılıklı tren seferlerinin yeniden başlatılmasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/227)

72.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Çiftlik ilçesine bağlı Kitreli Köyü'nün tarihi yapısına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/235)

73.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Çiftlik ilçesine bağlı Kitreli Köyü'nün tarihi yapısına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/236)

74.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesindeki Keçikalesi'nin turizme kazandırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/237)

75.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesine bağlı Keçikalesi Kasabası'ndaki tarihi yapılara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/238)

76.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan bazı tarihi ve turistik bölgeler ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/239)

77.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan bazı tarihi ve turistik bölgeler ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/240)

78.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Kavlaktepe Yeraltı Şehri'nin turizme kazandırılması adına yürütülen çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/241)

79.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Kavlaktepe Yeraltı Şehri'nin turizme kazandırılması adına yürütülen çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/242)

80.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Kavlaktepe Yeraltı Şehri'nin turizme kazandırılması adına yürütülen çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/243)

81.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Ulukışla ilçesindeki tarihi bir kervansaraya ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/244)

82.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yeşilburç Beldesindeki tarihi bir hamama ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/245)

83.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Ulukışla ilçesindeki mağaraların turizme kazandırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/246)

84.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Ulukışla ilçesindeki tarihi bir kalenin turizme kazandırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/247)

85.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Fertek yerleşmesindeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/248)

86.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Fertek yerleşmesindeki tarihi bir hamama ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/249)

87.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yeşilburç Beldesinde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/250)

88.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yeşilburç Beldesinin turizme kazandırılması adına yürütülen çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/251)

89.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesindeki Avören Antik Kenti ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/252)

90.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Çiftlik ilçesindeki Sülün Mağarası'nın turizme kazandırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/253)

91.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki Bozköy Peribacalarının ve Kula Mağaralarının turizme kazandırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/254)

92.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesindeki Avören Antik Kentinin turizme kazandırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/255)

93.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesindeki Avören Antik Kentine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/256)

94.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un turizm bakımından desteklenen iller kapsamına alınmamasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/260)

95.- Kocaeli Milletvekili Haydar Akar'ın, Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Kartı Projesi'ne ve Proje kapsamında TÜBİTAK'ın geliştirdiği Ulusal Akıllı Kart Çipi'ne ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/261)

96.- Şırnak Milletvekili Ferhat Encu'nun, Doğu ve Güneydoğu illerinin TÜİK'in açıkladığı İllerde Yaşam Endeksi'ndeki yerine ve DAP Eylem Planı'na ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/263)

97.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Vakfıkebir Organize Sanayi Bölgesi'ne ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/264)

98.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık arıtma tesisine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/265)

99.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık arıtma tesisine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/266)

100.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Sürmene ilçesindeki katı atık depolama sahasına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/267)

101.- Mardin Milletvekili Ali Atalan'ın, güvenlik kuvvetlerinin kullandığı zırhlı araçlarda bulunan bir sisteme ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/268)

102.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Bor ilçesindeki Hitit Kaya Anıtı'nın korunmasına yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/270)

103.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, denetimli serbestlik uygulamasına ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/271)

104.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki ÇED uygulamalarına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/272)

105.- Mardin Milletvekili Gülser Yıldırım'ın, Suriye'ye son üç yılda yapıldığı iddia edilen silah ve mühimmat satışına ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/273)

106.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adana'nın Feke-Mansurlu-Gaffaruşağı yolunun bakım ve onarımının yapılmamasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/275)

107.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adana Metrosu ve Adana'ya hızlı tren hattının getirilmesi ile ilgili çalışmalara ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/276)

108.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adana'nın Karaisalı ilçesindeki orman kadastrosu çalışmalarına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/277)

109.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adana'nın Karataş ilçesindeki bir mahallenin köy konağı talebine ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/282)

110.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, iç ve dış borç miktarındaki artışa ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/284)

111.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir'deki Emniyet Köprülü Kavşağı ile Altıeylül Kavşağı yapımı işine ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/285)

112.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, televizyon kanallarında yer alan evlendirme programlarının olumsuz etkilerine ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/287)

113.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinin bir uygulamasına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/288)

114.- Şırnak Milletvekili Ferhat Encu'nun, organize sanayi bölgelerinde açılan kreşlere ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/296)

115.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, ülkemize son beş yılda sokulan kaçak çay miktarına ve kaçak çay ticaretine karşı alınan önlemlere ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/297)

116.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, televizyon kanallarında yer alan evlendirme programlarının olumsuz etkilerine ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Fikri Işık) sözlü soru önergesi (6/299)

117.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanı'nın bir açıklamasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/304)

118.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın'ın, Balıkesir İkinci Amatör Küme Marmara-Gönen Grubu'ndaki bir futbol müsabakasında yaşanan hakem ölümüne ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/306)

119.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın'ın, Ankara-Balıkesir arasındaki Karesi Ekspresi ve Mavi Tren seferlerinin yol yenileme çalışmaları nedeniyle kaldırılmasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/307)

120.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idareler tarafından hizmet binası olarak kullanılmak üzere kiralanan binalara ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/308)

121.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil'in, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı kapsamında yapılan çalışmalara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/309)

122.- Bursa Milletvekili Ceyhun İrgil'in, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı kapsamında yapılan çalışmalara ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/312)

123.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, Bakanlık tarafından 8 Mart Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla hazırlanan bir videoya ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/313)

124.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Bakanlığın İstanbul iline yönelik yatırım ve harcamalarına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/314)

125.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Bakanlık ile bağlı kurum ve kuruluşların hizmet binalarına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/317)

126.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Bakanlık ile bağlı kurum ve kuruluşların hizmet binalarına ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/318)

127.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Başbakanlık ile bağlı kurum ve kuruluşların hizmet binalarına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/319)

128.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Bakanlık ile bağlı kurum ve kuruluşların hizmet binalarına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/320)

129.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Bakanlık ile bağlı kurum ve kuruluşların hizmet binalarına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/321)

130.- Muş Milletvekili Ahmet Yıldırım'ın, KOSGEB'den hibe veya teşvik alan işletmelere ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/322)

131.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Şanlıurfa'daki organize sanayi bölgelerine ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/324)

132.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Uzungöl bölgesi ile ilgili imar çalışmalarına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/325)

133.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, sahte kimlik kartı kullanımına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/332)

134.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, asayiş olaylarına ve suça iten nedenlere yönelik çalışmalara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/333)

135.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, çalıntı araçlara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/334)

136.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, çocuklara yönelik cinsel istismar vakalarına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/335)

137.- Balıkesir Milletvekili İsmail Ok'un, intihar vakalarına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/336)

138.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Trabzon'un Özdil Beldesinin toplu taşıma hizmeti ile ilgili sorunlarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/339)

139.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Şanlıurfa ilinin metro ve hafif raylı sistem ihtiyacına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/342)

140.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, küresel ısınmanın etkilerine ve alınacak önlemlere ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/348)

141.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Şanlıurfa'nın adliye binası ihtiyacına ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/349)

142.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Şanlıurfa'da bölge adliye mahkemesi kurulması talebine ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/350)

143.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adana'nın Ceyhan ilçesindeki atık su arıtma tesisinin yaydığı kokuya ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/351)

144.- Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen'in, Adıyaman'ın Kahta ilçesindeki atık su arıtma tesisinin çalışmamasına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/352)

145.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki bir antik kentin turizme kazandırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/354)

146.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Konya-Aksaray-Nevşehir-Kayseri Yüksek Hızlı Tren Hattının güzergâhına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/356)

147.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Konya-Aksaray-Nevşehir-Kayseri Yüksek Hızlı Tren Projesi'ne ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/357)

148.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Akkaya Barajı yanındaki tarihi bir alanın turizme kazandırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/358)

149.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Bakanlığın fuhuş ve uyuşturucu konusundaki çalışmalarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/360)

150.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki amatör spor kulüplerine yapılan yardımlara ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/361)

151.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, derneklerle ilgili çeşitli verilere ve denetimlerine ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/362)

152.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Tasfiye Halinde T.Emlak Bankası A.Ş.'nin yeniden bankacılık hizmeti vermesi talebine ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Mehmet Şimşek) sözlü soru önergesi (6/371)

153.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ve Aksaray illerinde ilçe yapılması planlanan kasabalara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/378)

154.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, İstanbul'un Anadolu yakasında yeni ilçeler kurulması çalışmalarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/379)

155.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın'ın, astsubayların özlük haklarında iyileştirme yapılmasına ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/380)

156.- Balıkesir Milletvekili Ahmet Akın'ın, uzman erbaşların özlük haklarında iyileştirme yapılmasına ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/381)

157.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Bakanlığın Antalya iline yönelik yatırım ve harcamalarına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/382)

158.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Bakanlığın İzmir iline yönelik yatırım ve harcamalarına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/384)

159.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Bor Şeker Fabrikasında geçici işçi statüsünde çalışanların kadroya alınmasına ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/387)

160.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 1990-2016 yılları arasında yapılan özelleştirmelere ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/388)

161.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Havaalanı için ayrılan ödenek miktarına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/389)

162.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, Sürmene Çamburnu Kutlular Düzenli Katı Atık Depolama Sahası'na ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/393)

163.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kütüphane sayısının artırılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/395)

164.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Hızlı Geçiş Sistemi ücretlerinde indirim yapılmasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/397)

165.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Bakanlığın Mardin iline yönelik yatırım ve harcamalarına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/398)

166.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Bakanlığın Diyarbakır iline yönelik yatırım ve harcamalarına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/399)

167.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 30 Mart 2014 yerel seçimlerinin ardından parti değiştiren belediye başkanlarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/401)

168.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 30 Mart 2014 yerel seçimlerinin ardından parti değiştiren belediye başkanlarının belediyelerine sağlanan desteklere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/402)

169.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ülkemize kaçak yollardan şeker girişine ve alınan önlemlere ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/410)

170.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, bir elektrik dağıtım şirketinin uygulamalarıyla ilgili iddialara ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/419)

171.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kaçak şekerle mücadeleye ve yakalanan kaçak şeker miktarına ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/423)

172.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yurt dışına satış gibi gösterilerek yurt içine yapılan şeker satışına ve alınan önlemlere ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/424)

173.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yüksek yoğunluklu tatlandırıcı ithalatına sınırlama getirilmesine ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/425)

174.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, şeker üreten şirketlerin denetimine ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/426)

175.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Şeker Enstitüsünün bütçesine ve yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalara ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/427)

176.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Şeker Kurumunun idari giderleri için tahsil edilen katılım paylarına ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/428)

177.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'ye bağlı fabrikalarda rafineri kısmında şekerle temas eden makine ve aksamların krom nikel malzeme ile değiştirilmesine ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/429)

178.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin personel ihtiyacına ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/430)

179.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin üretim maliyetlerinin düşürülmesine yönelik çalışmalara ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/431)

180.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, nişasta bazlı şeker üretim kotasının artırılmasına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/436)

181.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Mardin Kalesi'nin turizme açılmasına yönelik çalışmalara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/459)

182.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Mardin Kalesi'nin turizme açılmasına yönelik çalışmalara ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/460)

183.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, esnaf ve sanatkarlara yönelik faizsiz kredi uygulamasına ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/462)

184.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, suça sürüklenen çocuklara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/464)

185.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, pasaport verilerine ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/465)

186.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Hızlı Geçiş Sistemi'nden 2015 yılında etiketsiz geçen araçlara ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/470)

187.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kamu iktisadi teşebbüslerinin yurt dışında kurduğu şirketlere ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/471)

188.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kamu kurum ve kuruluşlarının yazılım projelerine ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/472)

189.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilindeki öğrencilerin yurt sorununa ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/473)

190.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde iline bağlı köylerde yaptırılan spor sahalarına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/474)

191.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilinde cep telefonu ile iletişim sağlanamayan köylere ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/475)

192.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kentsel dönüşüm alanlarında yer alan tarihi yapılara ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/476)

193.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Bolkar Dağlarında kış sporları için yapılan çalışmalara ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/481)

194.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Çamardı ilçesindeki Aladağlar bölgesinde dağcılık okulu açılmasına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/482)

195.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, koruma altına alınan alanlara ve denetimlerine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/484)

196.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, trafik işaret ve levhalarının değiştirilmesine ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/488)

197.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, boşanma oranındaki artışa ve boşanma nedenlerine ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/489)

198.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, televizyon dizilerindeki bazı sahnelere ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Fikri Işık) sözlü soru önergesi (6/494)

199.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, şans oyunlarına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/495)

200.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, atanamayan polis meslek yüksek okulu mezunlarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/497)

201.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Devlet Demir Yollarında kapatılan istasyonlara ve işten çıkarılan personele ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/498)

202.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde-Çamardı arasındaki yol yapım çalışmalarına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/499)

203.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, sivil memurların özlük haklarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalara ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/501)

204.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, internet üzerinden kumar oynatılan sitelere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/502)

205.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilindeki Kızılca Deresi'ne dökülen atığa ve alınan önlemlere ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/504)

206.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin il merkezi ile Bor ilçesinin yüksek hızlı tren ağı kapsamına alınmasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/505)

207.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesinde çok sayıda tarihi eser barındıran bir bölgeye yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/518)

208.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesinde çok sayıda tarihi eser barındıran bir bölgeye yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/519)

209.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Tepeköy bölgesindeki tarihi yapılarla ilgili çalışma yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/520)

210.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Bor ilçesine bağlı Karamahmutlu Köyü'ndeki mağaralarla ilgili bilimsel çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/521)

211.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, bilimsel kazı çalışmaları ile ilgili verilere ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/522)

212.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Bolkar Dağları üzerinde kayak tesisi kurulmasına yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/523)

213.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/524)

214.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'ndeki tarihi Hasan Paşa Konağı'nın onarılmasına yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/525)

215.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Ballı Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/526)

216.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Ballı Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/527)

217.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki Hasaköy Kilisesi'nin onarılmasına yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/528)

218.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, görme engelliler için kütüphanelerde kitap okuyan gönüllülere ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/529)

219.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2014-2015 yıllarında Bakanlık tarafından basılan kitaplara ve abone olunan süreli yayınlara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/530)

220.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilinde tespit ve tescil edilmiş taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/531)

221.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin tarihi ve kültürel değerlerinin tanıtılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/532)

222.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de halıcılığın korunması için yapılan çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/533)

223.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Dündarlı Kasabası'ndaki tarihi alanlar ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/534)

224.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki Damlataş Mağarası'nın turizme kazandırılmasına yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/535)

225.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki Kiçiağaç ve Çamardı Kiliselerinin onarılmasına yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/536)

226.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Dündarlı Kasabası'nda bulunan bir taşla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/537)

227.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan tarihi bir bedesten ile konağa ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/538)

228.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Kalesi ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/539)

229.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilindeki bir tarihi yapının restore edilerek müzeye dönüştürülmesine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/540)

230.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt'un, TSK bünyesinde gerçekleşen asker intiharlarına ve alınan önlemlere ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/541)

231.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Murtandı Kalesi'nin onarılmasına yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/542)

232.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Darboğaz Sıdıran Kalesi'nin tanıtımına yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/543)

233.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Ballı Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/545)

234.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan H. Prodromos Manastırı'na ait kilise binasının onarılarak müzeye dönüştürülmesine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/546)

235.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Tepeköy bölgesindeki tarihi yapılarla ilgili çalışma yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/547)

236.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Tepeköy bölgesindeki tarihi yapılarla ilgili çalışma yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/549)

237.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan tarihi Yeraltı Karız Su Kanalları ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/550)

238.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Osmanlı dönemine ait cami ve kiliselere ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/551)

239.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki Alaaddin Camii ile ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/552)

240.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt'un, Esenboğa Havalimanı'ndan yurt dışına yapılan direkt uçuşlara ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/553)

241.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Ulukışla ilçesinde bulunan tarihi yapı ve alanlarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/554)

242.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki Alaaddin Camii'nin tanıtılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/555)

243.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Tepeköy Köyü'nde yapılan kaçak kazılara ve alınan önlemlere ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/557)

244.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Kalesi'nin bulunduğu alanda bilimsel kazı çalışması yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/558)

245.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/559)

246.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/561)

247.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/562)

248.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/563)

249.- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü Bozkurt'un, TSK bünyesindeki Kabul Toplama Merkezlerinin fiziki koşullarına ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/564)

250.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Gösterli Köyü'nde bilimsel kazı çalışmaları yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/565)

251.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki Gösterli yerleşmeleri ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/567)

252.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Hamamlı Köyü'ndeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/568)

253.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan bazı tümülüslerle ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/569)

254.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Hamamlı ile Kumluca arasında kalan bölgesindeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/570)

255.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/571)

256.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesinde çok sayıda tarihi eser barındıran bir bölgeye yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/572)

257.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan bazı mezar ve tümülüslerle ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/573)

258.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/574)

259.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesinde çok sayıda tarihi eser barındıran bir bölgeye yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/575)

260.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yaylayolu Köyü'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/576)

261.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesinde çok sayıda tarihi eser barındıran bir bölgeye yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/577)

262.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Çavdarlı Köyü'ndeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/578)

263.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan bazı tümülüslerle ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/579)

264.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yeşilgölcük Beldesi'ndeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/580)

265.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Bor ilçesinin Sokubaşı Mahallesi'nde bulunan yer altı şehrine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/581)

266.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Bor ilçesinde bulunan bir yer altı şehri ile ilgili çalışma yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/582)

267.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde ilindeki yer altı şehirleri ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/583)

268.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Yeşilgölcük Beldesi'ndeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/584)

269.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Aladağlar ve Bolkarlar'ın Niğde ili sınırları içinde kalan kısımlarındaki mağaralara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/585)

270.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Aladağlar ve Bolkarlar'ın Niğde ili sınırları içinde kalan kısımlarındaki antik dönem yerleşmeleri ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/586)

271.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Uluağaç Köyü'ndeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/587)

272.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesinde çok sayıda tarihi eser barındıran bir bölgeye yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/588)

273.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesinde çok sayıda tarihi eser barındıran bir bölgeye yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/589)

274.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Uluağaç Köyü'ndeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/590)

275.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Bağlama Yeraltı Şehri ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/591)

276.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin İçmeli yerleşmesinde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/592)

277.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Orhanlı Kasabası'nda bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/593)

278.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Kiçiağaç Köyü'ndeki tarihi yapılarla ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/594)

279.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Çınara yerleşmesi ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/595)

280.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Değirmenli Kasabası'nda bulunan mağara ile ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/596)

281.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Bor ilçesine bağlı Balcı Köyü'ndeki tarihi eserlerle ilgili çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/597)

282.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Edikli Beldesi'nde bulunan tarihi yapılarla ilgili çalışma yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/598)

283.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde-Ankara Otoyolu Projesi'ne ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/603)

284.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Pozantı-Çiftehan-Ulukışla-Zengen yolunun genişletilmesine ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/604)

285.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, engellilerin erişebilirliklerinin sağlanmasına yönelik kamu kuruluşları ve belediyeler tarafından yapılan çalışmalara ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/608)

286.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kamu kurum ve kuruluşlarında engelli istihdamına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/609)

287.- İzmir Milletvekili Atila Sertel'in, Yüksek Hakem Kurulu üyeliğine atanan bir kişiye ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/610)

288.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir'in, Ağrı'nın Diyadin Belediyesinin Kürtçe tabelasının indirilmesine ve Kürtçe'nin kullanılmasını engelleyenler hakkında yapılan işlemlere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/611)

289.- İzmir Milletvekili Atila Sertel'in, 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin ardından gazetecilere ve basın kuruluşlarına yönelik işlemlere ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Fikri Işık) sözlü soru önergesi (6/613)

290.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir'in, vergi muafiyetinden faydalandırılan bir vakfa ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/617)

291.- İzmir Milletvekili Atila Sertel'in, AVM'lerin şehir dışına taşınması ile ilgili çalışmalara ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/618)

292.- İzmir Milletvekili Atila Sertel'in, TFF 1. Lig maçlarının televizyondan yayınlanmamasına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/620)

293.- İzmir Milletvekili Atila Sertel'in, Devlet Demiryollarında geçici işçi ve sözleşmeli işçi statüsünde çalışanların kadroya alınmasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/623)

294.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Irak'ın Kerkük ili nüfusuna kayıtlı olan Türkmenlerden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kabul edilenlerin sayısına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/625)

295.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu'nun, FETÖ ile bağlantılı kuruluşlara ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/629)

296.- Mersin Milletvekili Serdal Kuyucuoğlu'nun, 2016 yılında esnaf sayısında meydana gelen azalmaya ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/630)

297.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Bor Şeker Fabrikasının teknolojik bakımdan yenilenmesine yönelik çalışmalara ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/637)

298.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de kurulması planlanan askeri birliğe ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/638)

299.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde-Ankara Otoyolu için yapılan kamulaştırmaların bedellerinin ödenmemesine ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/639)

300.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yurt dışında ikamet eden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ilişkin Dışişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/650)

301.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yurt dışındaki taşınmazlarına ilişkin Dışişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/652)

302.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, İstanbul Haydarpaşa-Pendik Demiryolu Hattı'nın yapımına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/657)

303.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Devlet Hava Meydanları İşletmesinin İzmir'deki Urla Arama Kurtarma İstasyonu Eğitim Tesisini kullanım hakkının kaldırılmasına ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/658)

304.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, İzmir Devlet Hava Meydanları İşletmesine Ege Denizi'nde arama ve kurtarma faaliyetleri için taşınmaz tahsisi yapılmasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/659)

305.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, DHMİ'nin işlettiği havalimanlarından zarar eden olup olmadığına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/660)

306.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir'in, Ağrı'da dernek ve vakıflara tahsis edilen arazilere ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/662)

307.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Zengen-Ulukışla-Pozantı yolunun duble yol yapılmasına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/663)

308.- Trabzon Milletvekili Haluk Pekşen'in, bakan korumalarının yolcu uçaklarına silahla binmelerinin oluşturduğu risklere ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/664)

309.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, KPSS-2016/1 Yerleştirme İşlemleri kapsamında Bakanlığa yerleştirilen mimar ve mühendislerin atamalarının yapılmamasına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/665)

310.- Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer'in, Adana'nın Ceyhan ilçesinde 2 Ocak 2017 tarihinde meydana gelen olaya ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/666)

311.- Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer'in, Adana'nın Ceyhan ilçesinde 2 Ocak 2017 tarihinde meydana gelen olaya ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/667)

312.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ithal mamullerin satış değeri toplamının işletmenin satışa sunduğu tüm mamullerin toplam satış değerinin yüzde yirmisini aşmamasına yönelik bir düzenleme yapılmasına ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/671)

313.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, belediyelerin bilimsel kazı yapabilmelerine ve bu amaçla belediyelere arkeolog ile sanat tarihçisi istihdamı için kadro verilmesine ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/673)

314.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, sürekli yaz saati uygulaması nedeniyle trafik kazalarının arttığı iddiasına ve alınan önlemlere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/674)

315.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, KOSGEB kredilerinden kahvecilerin yararlandırılmadığı iddiasına ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/675)

316.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Demirciler ve Oto Tamircileri Odası üyelerinin KOSGEB kredisinden yararlanamadığı iddiasına ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/676)

317.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Bor ilçesindeki Karma Organize Sanayi Bölgesinde "Teknoloji Park" kurulması ile ilgili yürütülen çalışmalara ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/677)

318.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Ankara-Aksaray-Adana ve Antalya-Aksaray-Nevşehir-Kayseri Yüksek Hızlı Tren Projelerine ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/678)

319.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Havaalanı'nın ihale tarihine ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/679)

320.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Kızılca Deresi Islah Projesi'ne ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/682)

321.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, özel şahıslara ait tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların korunmasına ve yaşatılmasına yönelik bir düzenleme yapılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/683)

322.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, özel olarak beslenmesi gereken engellilerin beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çalışmalara ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/684)

323.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, Adana E Tipi Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumunda meydana gelen yangına ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/687)

324.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2015 ve 2016 yıllarında engelli çocuklara yönelik gerçekleşen fiziksel ve cinsel taciz vakalarına ve önlenmesi için yapılan çalışmalara ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/689)

325.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, AVM'lerin esnafa olumsuz etkisi konusunda bir araştırma yapılıp yapılmadığına ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/691)

326.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2014-2016 yılları arasında uyuşturucudan yakalanan ve tedavi altına alınan kişilere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/692)

327.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda yürütülen çalışmalara ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/693)

328.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2015 ve 2016 yıllarında sit alanı olmaktan çıkarılan yerlere ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/694)

329.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2015 ve 2016 yıllarında meydana gelen trafik kazalarına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/695)

330.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulunun bulunmamasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/702)

331.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, mazot ve köprü geçiş ücretlerinde indirim yapılmasına ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/712)

332.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, özelleştirilmesinin ardından faaliyetleri sonlandırılan kamu kuruluşlarına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/713)

333.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kamu kurum ve kuruluşlarının özelleştirilmesi kapsamında yapılan taşınmaz satışlarına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/714)

334.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de taşra teşkilatı bulunmayan kamu kurum ve kuruluşlarına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/715)

335.- Adana Milletvekili Zülfikar İnönü Tümer'in, kentsel dönüşüm çalışmalarına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/722)

336.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Merkeze bağlı Çavdarlı Köyü'nün imam ihtiyacına ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Bekir Bozdağ) sözlü soru önergesi (6/731)

337.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, Uğur Mumcu cinayetiyle ilgili MİT'te bulunan belgelere ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/732)

338.- Diyarbakır Milletvekili Altan Tan'ın, 3 Aralık 1994 tarihinde bir gazetenin bombalanmasıyla ilgili MİT'te bulunan bilgi ve belgelere ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/733)

339.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, TCDD'nin yük taşımacılığındaki payını artırmaya yönelik çalışmalara ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/734)

340.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, demir yollarının çift hatlı hale getirilmesine yönelik çalışmalara ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/735)

341.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, TCDD'nin yol yapım çalışmaları ile ray ve travers değiştirme çalışmalarına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/736)

342.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Hasköy'de bulunan bir yer altı şehrine ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/737)

343.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesine bağlı Yeşilyurt Köyü'nde çok sayıda tarihi eser bulunan bir vadiye yönelik çalışmalara ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/738)

344.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de bulunan Osmanlı dönemine ait kiliselere ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/739)

345.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, tekerlekli ve akülü sandalye bekleyen yürüme engelli sayısına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/740)

346.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, görme engellilerin sayısına ve istihdamına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/741)

347.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, görme engelliler için kitap okuma birimi bulunan belediye ve kamu kurumlarına ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/742)

348.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Altunhisar ilçesine bağlı Yeşilyurt Köyü'nde bulunan tarihi yapıların onarılmasına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/743)

349.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir'in, İzmir'in Çeşme ilçesinde bir inşaat firmasının faaliyetleri ile ilgili iddialara ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/744)

350.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, nişasta bazlı şeker ve tatlandırıcıların halk sağlığına olumsuz etkilerine rağmen satışına izin verilmesine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/745)

351.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, KEY ödemelerine ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Mehmet Şimşek) sözlü soru önergesi (6/748)

352.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'nin Aladağlar Milli Parkı'nda ve Bor ilçesinde bazı ağaç türlerinde görülen kurumaların önlenmesine yönelik çalışmalara ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/749)

353.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, şube müdürü atmalarının iptaline yönelik yargı kararlarının uygulanmadığı iddiasına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/752)

354.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'deki üreticilere 2017 yılında sulamada kullanılan elektrik için destek verilip verilmeyeceğine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/753)

355.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2000 yılından itibaren özelleştirilen şeker fabrikalarına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/754)

356.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, iade edilen bir soru önergesine ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'ndan sözlü soru önergesi (6/755)

357.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, askerlik yaşı gelmiş kişilere ve bedelli askerlikle ilgili bir çalışma olup olmadığına ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/760)

358.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, öğretmen maaşlarında iyileştirme yapılmasına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/761)

359.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, OECD ülkeleri arasında öğrenci mutluluğu bakımından ülkemizin son sırada yer almasının nedenlerine yönelik bir çalışma yapılıp yapılmadığına ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/764)

360.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde Havaalanı'nın yapımına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/765)

361.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde-Ankara Otoyolu'nun yapımına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/766)

362.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Niğde'de pestisit ve atıklar için uygun depolama ve imha tesislerinin yapılmasına yönelik bir çalışma olup olmadığına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/767)

363.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Tariş Pamuk Birliği, Çukobirlik ve Antbirlik'in sektörde etkilerinin artırılmasına ve finansman sorunlarının çözümüne ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/768)

364.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, pamukta standardizasyon ve kalite kontrolü ile kirlilik soruna ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/769)

365.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, stratejik tarım ürünlerinde girdi maliyetlerinin düşürülmesine yönelik tedbirlere ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/770)

366.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, buğday ekim alanlarındaki gerilemenin nedenlerine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/771)

367.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, tütün üretimine ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/772)

368.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, özelleştirme kapsamındaki KİT'lerin kullanılmayan binalarının yangın ve deprem sigortalarının yapılıp yapılmadığına ilişkin Maliye Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/773)

369.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, mülteciler için yapılan harcamalara ve bu harcamaların denetimine ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/775)

370.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Mesleki Yeterlilik Belgesi Sınavında başarılı olanların sınav ve belgelendirme ücretlerinin İşsizlik Fonu'ndan karşılanmasına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/776)

371.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, görevde yükselme ve unvan değişikliği sınavına ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/777)

372.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, görevde yükselme ve unvan değişikliği sınavına ilişkin Sağlık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/778)

373.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kadroya geçen sözleşmeli personele getirilen nakil yasağına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/779)

374.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 26.11.2014 tarihinden önce sağlık ön lisans mezunu olanlara tanınan lisans tamamlama hakkının bu tarihten sonra mezun olanlara da tanınması konusunda bir çalışma olup olmadığına ilişkin Sağlık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/780)

375.- Adana Milletvekili Meral Danış Beştaş'ın, KHK ile kamudan ihraç edilen ve açlık grevi yapan iki kişinin gözaltına alınmasına ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/781)

376.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir'in, Ağrı'da Toplum Yararına Çalışma Programı kapsamında yapılan işe alımlara ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/782)

377.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, çiftçilerin elektrik borçlarına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/783)

378.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, tarımsal sulama amaçlı kullanılan elektrik tarifesinde indirim yapılmasına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/784)

379.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, araç camı silen çocukların trafikte oluşturduğu tehlikelere karşı alınan tedbirlere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/785)

380.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, asbestli ürünlerin kullanıldığı binaların yıkımında ek önlem alınıp alınmadığına ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/786)

381.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, futbol kulüplerinin borçlarına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/787)

382.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, engelli spor kulüplerine destek verilmediği iddiasına ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/788)

383.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, son beş yılda Türk vatandaşlığına geçen yabancı uyruklu sporculara ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/789)

384.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, TİGEM'in Sudan'daki tarımsal yatırım ve harcamalarına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/790)

385.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ülkemizde yatırım yapan yabancı uyruklu kişilerden vatandaşlık için başvuran olup olmadığına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/791)

386.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2016 yılında kaçak olarak definecilik yaptıkları gerekçesiyle haklarında yasal işlem yapılan kişilere ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/792)

387.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ÇED sürecinden muaf tutulan projelere ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/793)

388.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, imalat sanayinde son beş yılda açılan ve kapanan iş yerlerine ilişkin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/794)

389.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 2016 yılında havası temiz il kapsamına alınan illere ve hava kirliliğiyle mücadeleye ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/795)

390.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, çocukların zihinsel gelişimlerini desteklemek için yapılan çalışmalara ilişkin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/796)

391.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2016 ve 2017 yıllarında hastane enfeksiyonu nedeniyle meydana gelen ölüm vakalarına ve alınan önlemlere ilişkin Sağlık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/797)

392.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, dilenciliğin önlenmesi için yapılan çalışmalara ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/798)

393.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, anneleriyle birlikte cezaevinde kalan çocuklara ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/799)

394.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında hastanelerin acil servislerine başvuran kişilere ilişkin Sağlık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/800)

395.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, TSK envanterindeki helikopterlerde engel tanıma ve uyarı sistemi olup olmadığına ilişkin Milli Savunma Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/801)

396.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Hollanda ile yaşanan kriz sonrasında ekonomik yaptırım uygulanıp uygulanmadığına ilişkin Dışişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/802)

397.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, özelleştirilen hidroelektrik ve termik santrallere ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/803)

398.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, iklim değişikliği nedeniyle son beş yılda tarım sektöründe oluşan ekonomik zarara ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/804)

399.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, TEİAŞ'ın son beş yıldaki yatırımlarına ve elektrik iletiminde yaşanan arızalara ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/805)

400.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Türkiye Elektromekanik Sanayi A.Ş.'ye ait lojmanlara ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/806)

401.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yerel basının desteklenmesine yönelik çalışmalara ve resmi ilan alan yerel basın kuruluşlarına ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/807)

402.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Nevşehir'de son iki yılda kapanan otel sayısına ve son üç yılda Nevşehir'e gelen yabancı turist sayısına ilişkin Kültür ve Turizm Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/808)

403.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, malullük maaşı bağlanabilmesi için gereken prim gün sayısının düşürülmesine yönelik bir çalışma olup olmadığına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/809)

404.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, askerlik borçlanması ile emekli olan kişi sayısına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/810)

405.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, KİT'lerin yurt dışında kurduğu şirketlere ve bu şirketlerin denetimine ilişkin Başbakan Yardımcısı'ndan (Mehmet Şimşek) sözlü soru önergesi (6/811)

406.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ'ın, Gaziantep'teki Suriyeli sığınmacılardan ülkelerine dönenlerin sayısına ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/812)

407.- Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ'ın, TÜRGEV ve ENSAR Vakfı ile eğitimde işbirliği amacıyla yapılan protokollere ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/813)

408.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, son on yılda elektrik iletim hatlarıyla ilgili yapılan proje çalışmalarına ve zamanında tamamlanamayan projelere ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/814)

409.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, TEİAŞ'ın 2010-2016 yılları arasında gecikme yaşanan projelerine ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/815)

410.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, TEİAŞ'ın üretim ve tüketim tesislerinin üretim/tüketimlerini sistem işletmecisi tarafından verilen talimatlara uygun olarak gerçekleştirip gerçekleştirmediğine ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/816)

411.- Adıyaman Milletvekili Behçet Yıldırım'ın, askeri hastanelerin Bakanlığa bağlanmasından sonra alınan askerliğe elverişsizlik raporlarına ilişkin Sağlık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/817)

412.- Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir'in, Ankara Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde görevli polislerle ilgili bir iddiaya ilişkin İçişleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/818)

413.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, cezaevlerindeki mahkumlarla ilgili çeşitli verilere ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/819)

414.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, cezaevlerindeki kadın mahkumlarla ilgili çeşitli verilere ilişkin Adalet Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/820)

415.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, kentlerdeki çok katlı yapılara sınırlama getirilmemesine ilişkin Çevre ve Şehircilik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/821)

416.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, elektrik iletim sisteminde meydana gelen arızalara ve alınan tedbirlere ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/822)

417.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, elektrik üretim santrallerini işleten şirketlerden bağlantı ve sistem kullanım anlaşması imzalamayanlar olup olmadığına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/823)

418.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, ülkemizde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlere ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/824)

419.- Hatay Milletvekili Serkan Topal'ın, Hatay'daki üniversite öğrencilerinin barınma sorununa ve yurt projelerine ilişkin Gençlik ve Spor Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/825)

420.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, iş kazalarına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/826)

421.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, son beş yılda meydana gelen iş kazalarına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/827)

422.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, tohum ithalatına ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/828)

423.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, nadir hastalıklara ilişkin Sağlık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/829)

424.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, TEİAŞ'ın iletişim sistemine bağlı olup SCADA sistemine bağlı olmayan transformatör ve santrallerin SCADA sistemine dahil edilmesine yönelik çalışmalara ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/830)

425.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2015 ve 2016 yıllarında TEİAŞ'ın elektrik iletim hatlarında meydana gelen arızalara ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/831)

426.- İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu'nun, 2017 Yılı Yatırım Programı'nda Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü için ayrılan ödeneğe ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/832)

427.- İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu'nun, 2017 Yılı Yatırım Programı'nda Bakanlığın Rize ilindeki yatırımları için ayrılan ödeneğe ilişkin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/833)

428.- İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu'nun, 2017 Yılı Yatırım Programı'nda Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi için ayrılan ödeneğe ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/834)

429.- İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu'nun, 2017 Yılı Yatırım Programı'nda Ovit Tüneli ve bağlantı yolları için ayrılan ödeneğe ilişkin Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/835)

430.- İstanbul Milletvekili Mehmet Bekaroğlu'nun, 2017 Yılı Yatırım Programı'nda Rize ili içme suyu projesi için ayrılan ödeneğe ilişkin Orman ve Su İşleri Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/836)

431.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği'nde yapılan değişikliklere ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/837)

432.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, 2016 ve 2017 yıllarında yurt dışına eğitim için giden öğrencilere ilişkin Milli Eğitim Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/838)

433.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, yenilenebilir enerjiye yönelik ülkemizde ilk projenin ne zaman yapıldığına ve hangi illerin öncelikli olduğuna ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/839)

7 – SÖZLÜ SORULAR

434.- Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer'in, güneş enerjisi ve rüzgar enerjisinden elektrik üretiminin artırılmasına yönelik bir çalışma olup olmadığına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'ndan sözlü soru önergesi (6/840)

8 – KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

❄ ❄ ❄

TBMM Basımevi/2017

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ	YASAMA YILI
26	3

Genel Kurulda Okunmayan Sözlü Soru Önergeleri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Fatma Kurtulan
İstanbul

1. Telekomünikasyon ve mobil iletişim altyapısının geliştirilmesine yönelik devam eden altyapı projeleri nelerdir? Haberleşme sektöründe Bakanlığın 2023 hedefleri nelerdir?

2. 2003-2014 yılları arasında bilişim sektörünün toplam büyüklüğü kaç milyar dolara yükselmiştir?

3. 2015 yılı verilerine göre sabit telefon ve mobil telefon abone sayısı kaç milyona ulaşmıştır? Geçen yıla oranla abone sayılarında ne kadarlık bir artış sağlanmıştır?

4. İnternet hizmeti sunumunda geniş bant abone sayısı 2015 yılında kaç milyona ulaşmıştır? Geçen yıla oranla abone sayışandaki artış ne kadardır? İnternet hizmeti altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik Bakanlığın projeleri nelerdir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Karadeniz'de kurulu HES'ler doğanın içerisinde son derece çirkin bir görüntü oluşturmaktadır. Boru ve beton kanallar çirkin bir görüntünün yanı sıra doğayı da tahrip etmektedir. Bu bağlamda;

1. HES inşaatlarıyla oluşan çevreye uyumsuz yapılar peyzaj planlarıyla doğayla uyarlı hale neden getirilmemektedir?
2. Açıkta yer alan cebri boruların üzerleri neden toprakla kapatılmamaktadır? Toprakla kapatılarak üzerlerinin ağaçlandırılması zorunlu hale neden getirilmemektedir?
3. HES inşaatlarıyla doğada ciddi boyutta tahribatlar yapıldığından; bu tahribatı gidermek için peyzaj çalışmaları neden yapılmamaktadır?
4. Bakanlığınızın doğada inşaatlar nedeniyle meydana gelen tahribatların giderilmesi için düzenleyici ve koruyucu planları mevcut mudur? Bugüne kadar herhangi bir yerde bozulan doğayı iyileştirici bir çalışma yapılmış mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Çimento sektöründe geri kazanılabilen alternatif yakıt olarak kullanılan eski araç lastiklerinin yakılması işlemi sırasında ortaya çıkabilecek kirlilik, çevre, insan ve doğa sağlığına zarar verebilmektedir. Bu bağlamda;

1. Hangi çimento fabrikalarına lastik yakma izin ve lisansı verilmiştir?
2. Lastik yakan çimento fabrikalarında kütle denge ölçümleri ve emisyon baca gazı ölçümleri sürekli ve periyodik olarak yapılıyor denilmesine rağmen bu denetlemeler aynen maden ocaklarındaki gibi oluyorsa halkın can sağlığını kim gözetmektedir? Denetlemelerin kurallara uygun yapıldığından nasıl emin olunmaktadır? Dünyadaki uygulamalar nasıldır?
3. Çimento fabrikalarının lastik yakmaları sonucu oluşan çevre kirliliğine ve ilgili bölgedeki kanser vakalarında gözlemlenen artış oranlarına dikkat edilmekte midir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Karadeniz Bölgesi'nde her nehrin üzerine 4-5 tane mini santral kurulmasına izin verilerek yaratılan doğa katliamının, bölgenin doğal dengelerini yok edeceği gibi, uzun dönemde sürdürülebilir kalkınmasını da engelleyecektir. Bu bağlamda;

1. Karadeniz'in ekolojik özelliklerini ve doğal dengesini yok edecek, doğa katliamına sebep olacak HES inşaatlarına neden izin verilmektedir?
2. Küçük HES'ler yerine neden büyük havza projeleriyle elektrik üretimi planlanmamaktadır?
3. HES'lerin kısa dönemde kullanım ömrü ve getireceği faydanın, uzun dönemde bölgeye vereceği zararla ilgili fayda-zarar analizine neden önem verilmemektedir?
4. Öncelik çevre ve insan mı olacaktır ya da özel şirketlerin kar hırsı mı olacaktır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıda yazılı sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Fatma Güldemet SARI tarafından **sözlü olarak** cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.07/12/2015

İsmail OK
MHP Balıkesir Milletvekili

Balıkesir'de Albayraklar kağıt fabrikasında kurulan kömür ile enerji üretecek tesiste günde 500 ton kömür kullanılacağı iddia edilmektedir. Tesisteki kömür kullanımının çevreye geri dönüşü olmayan zararlar vereceği bilinmektedir.

Bu konular ile ilgili olarak;

1-Çevreye geri dönüşü olmayacak zararlar verecek olan tesisin açılmasına Bakanlığınızca neden göz yumulmuştur?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın **Çevre ve Şehircilik Bakanı** tarafından **sözlü** olarak yanıtlanması için gereğini arz ederim.

Çetin Osman BUDAK
Antalya Milletvekili

Turizmin başkenti Antalya'da kış aylarında ciddi bir hava kirliliği yaşanmaktadır. Her yıl tekrarlanan bu kirlilik karşısında hiçbir önlem alınmamaktadır.
Bu kapsamda;

1-Antalya'da kış aylarında sürekli yaşanan hava kirliliğinin kaynaklarına ilişkin bir inceleme yapılmış mıdır? Hangi sonuçlara ulaşılmıştır?

2-Sosyal destek kapsamında ücretsiz dağıtılan düşük kaliteli kömürlerin hava kirliliğini arttırdığı doğru mudur? Antalya'da daha kaliteli kömür dağıtımının sağlanması ya da yakıt desteği için hava kirliliğine yol açmayan alternatifler bulunması mümkün olacak mıdır?

3-Turizmin başkenti Antalya'da kış aylarında yaşanan hava kirliliğinin önüne geçilmesi için ne zaman bir adım atılacak mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 29.12.2015

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1- Niğde İli Efendibey Mahallesi'nde kentsel dönüşüm alanında tarihi yapılar için bir inceleme yapılarak mı yıkım izni verilmiştir?

2- Bu alanda açığa çıkan mağara yerleşmelerinde inceleme yapılmış mıdır?

3- Kentsel dönüşüm alanında Dutlu Camii, Sürmeli Camii, Fesleğen Camii ve Çınarlı Camii'nin yıkılması yönünde bir girişim var mıdır?

4- Fesleğen Camii tescilli, diğer camiler de Cumhuriyetin ilk yıllarına ait camilerdir. Bunların korunması ve tarihe bırakılması gereklidir. Bu anlamda bir inceleme yapılmış mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorumun Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 04.01.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-Tuz Gölü'ne Konya kanalizasyon ve fabrika atıkları yıllarca akmıştı. Arıtma sonrası bu akıntı kesildi. Tuz Gölü kapalı bir havzadır. O nedenle Konya'nın atıkları yıllarca aktığından dip temizliği ile gölün atıklardan arındırılması düşünülmekte midir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 11.01.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-Niğde'de ön başvuru salonu, vatandaş bekleme salonu ve akit salonunun ayrı olması gerekirken hepsi aynı alandadır. Personelin ofis sisteminde sağlıklı ve rahat çalışma ortamının oluşması için Niğde'de yeni bir binanın müdürlüğe kazandırılması ve rahat çalışma ortamı yaratılması düşünülmekte midir?

2- Mesleki eleman yetiştirecek olan okullar yeterli midir? Değil ise bu bağlamda bir girişiminiz var mıdır?

3- Tapu çalışanlarının sorunlarına yeterince duyarlılık gösteriliyor mu?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Sürmene İlçesi Çamburnu Mahallesi Kutlular mevkiinde katı atık arıtma tesisine ait atıksu arıtma tesisinin havuz duvarları yıkılmış ve arıtılmayan çöp sızıntı sularıyla çevredeki araziler zarar görmüştür. Bu bağlamda;

1. Çöp sızıntı sularında bulunan toksik ağır metallerin toprağa telafisi mümkün olmayan zarar vermesinden dolayı, çevre kirliliğine sebep olan sorumlular ile ilgili ne gibi bir işlem yapılmıştır?
2. Arıtma tesisinin havuz duvarlarının mevzuata uygun yapılıp yapılmadığı denetlenmemiş midir? Bu şekilde çevreye zarar veren arıtma tesisi olmuş mudur? Bu tesislerin çevre ve insanlara verdiği zararlar nasıl denetlenmektedir?
3. Çöp sızıntı suları ile kirlenmiş toprağın tarımsal amaçla kullanılması çok sakıncalı olduğuna göre, vatandaşların mağduriyeti nasıl giderilecektir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

1. Sürmene Çamburnu Kutlular Düzenli Katı Atık Depolama Sahası tesisinin kurulma aşamasında ve depolama alanının büyütülmesiyle ilgili ÇED raporu bulunmakta mıdır?
2. Kutlular çöp toplama sahasından her biri 33.000 metreküp olan günde en az 3 tanker son derece zehirli atık su toplanarak, çeşitli tesislerden derin deşarj sistemiyle denize verilirken bir arıtma yapılmakta mıdır?
3. Bölgedeki derin deşarj tesisleri kimyasal, biyolojik arıtma yapabilecek kapasitelerde midir ve bu arıtmalar yapılmakta mıdır?
4. Kutlular çöp toplama tesisi sızıntı suyu Yomra sınırları içinde bulunan derin deşarj tesisleri içinden değil de neden hemen tesisin 50 metre çıkışındaki logar kapağı açılarak doğrudan denize verilmektedir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Sürmene Çamburnu Kutlular Düzenli Katı Atık Depolama Sahası'nda gelen şikayetler üzerine yaptığımız incelemelerde çevre ve insan sağlığının ciddi tehdit altında olduğu gözlemlenmiştir:

1. Katı atığın depolandığı alandan çıkan metan gazının düzenli ölçümü yapılmakta mıdır? Metan gazının seviyesinden dolayı bölgenin yaşanılamaz hale gelmesiyle ilgili bir işlem neden henüz yapılmamıştır?
2. Depolama tesisi ile ilgili mevzuatın öngördüğü izinlerin hepsi tamam mıdır?
3. Depolama sahasına 10 metre mesafede evler olduğu bilinmekte midir? Bu evler neden henüz kamulaştırılmamıştır?
4. Çöp sızıntı sularının alıcı ortama verilmesi neden engellenmemektedir?
5. Çöp depolama alanının ömrünün yedi yıl olduğu ve dolduğu söylenmesine rağmen neden halen depolama alanı olarak kullanılmaktadır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Doğu Karadeniz'de verilen ÇED raporlarına rağmen, bölgede çok ciddi doğa tahribatları meydana gelmektedir. Kamuoyunda ÇED raporlarıyla ilgili iddialar, HES'ler için verilen ÇED raporlarının %90'nının objektiflikten uzak ve ekolojik dengeyi gözetmediği; bölgede ekolojik sisteminin geri dönülmez bir şekilde tahrip edilmesine altyapı sağladığıdır.

1. ÇED raporlarına rağmen bölgede doğa tahribatlarının meydana gelmesinin nedeni raporların gerçeği yansıtmaması mıdır?
2. ÇED raporlarını düzenleyenler ile raporları aldıran firmalar arasında ticari ilişkilerin bulunması nedeniyle sahteliklerin söz konusu olduğu hususunda Bakanlığınızca bir araştırma yapılmış mıdır?
3. ÇED raporlarını düzenleyenler kimlerdir? Aynı şahıslar mıdır?
4. ÇED raporlarının gerçeği yansıtmaması, doğa tahribatına neden olmasıyla ilgili bir hukuki süreç başlatılmış mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Bakanlığınız ve Bakanlığınıza bağlı birimlerin hizmet binası olarak özel ya da tüzel kişilerden çok yüksek maliyetlerle kira sözleşmeleri imzaladığı kamuoyu tarafından paylaşılmaktadır.

1. Bakanlığınız ve Bakanlığınıza bağlı birimlerin hizmet binaları olarak kullandığı yerler hangi kişi ya da kurumlara aittir?
2. Bakanlığınız ve Bakanlığınıza bağlı birimlerin hizmet binaları olarak kullandığı yerler için aylık ve yıllık olarak net ve brüt ne kadar kira bedeli ödenmektedir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Uzungöl bölgesinde son derece titizlikle planlanması gereken bir turizm altyapısı mevcut olmasına rağmen, devletin bu bölgeye ilişkin bölgenin beklentileriyle, bölgenin potansiyeli ile uyarlı bir altyapı ve turizm çalışması söz konusu değildir. Dünyanın benzer turizm beldelerinde tamamen o beldenin kendi özelikleri göz önünde bulundurularak imar düzenlemesi yapılmaktadır. Buradaki imar planlaması Türkiye'deki genel imar planlaması niteliğindedir. Özel bir imar planlaması yapılmadığı için bölge insanlarında büyük bir mağduriyet oluşmuştur.

1. Mağduriyetin giderilmesi için Uzungöl bölgesine ilişkin burayla uyarlı herhangi bir imar çalışması yapılmakta mıdır?
2. Uzungöl'de adalete aykırı bir şekilde yargılanma tehdidi ile karşı karşıya olan çok sayıda mağdur vatandaşlarımıza ilişkin bir çalışma yapılması düşünülmekte midir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla.04.04.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-Küresel ısınmanın ülkemize yansımaları ile ilgili çalışmalar varmıdır? Alınan karşı önlemler nelerdir? Bu bağlamda ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?

2-Küresel ısınmada yurttaşların bilinçlendirilmesi için kurumlarda ve okullarda konu ile ilgili eğitimler verilmesi düşünülmekte midir?

3- Bu bağlamda alınacak önlemlerin milli ekonomiye katkısı düşünülmüş müdür? Yapılan bir hesaplama var mıdır?

4- Küresel ısınma karşıtı önlemlerle milli gelire katkı sağlamak olası mıdır? Ya da bu yolla düşünülen faydanın ne kadar olacağı düşünülmektedir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını saygılarımla arz ederim. 07.04.2016

Av. Elif Doğan TÜRKMEN
Adana Milletvekili
TBMM Başkanlık Divanı Üyesi

Adana İli Ceyhan İlçesi'nin Kayhan Köyündeki arıtma tesisinden kaynaklanan pis kokular nedeniyle bölge insanı yaşayamayacak hale gelmiştir. Bu pis kokunun yanı sıra bu tesisten çıkan pis su ile de bahçe ve tarlalar sulanmaktadır. Bu arıtma tesisi mevcut haliyle insan ve çevre sağlığını tehdit etmektedir.

Bu bağlamda;

1- Arıtma tesisinden kaynaklanan bu sorunları gidermeyi düşünüyor musunuz?

2- Kayhan köyü ve sakinlerini bu arıtma tesisinin pis kokusundan ne zaman kurtaracaksınız?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını saygılarımla arz ederim. 07.04.2016

Av. Elif Doğan TÜRKMEN
Adana Milletvekili
TBMM Başkanlık Divanı Üyesi

Adıyaman İli Kahta İlçesinin Şıhbaba, Mülk, Çataltepe, Şakirtepe ve Ziyaret Köyleri bölgelerindeki Arıtma Tesisinin çalışmaması nedeniyle Kahta'nın suları 100. Yıl ve Ziyaret köyündeki gölete akmaktadır. Ancak özellikle yazın kokudan durulmamaktadır.

Öte yandan bu iki gölet tarım sulamasında da kullanılmaktadır. Arıtma tesisinin çalışmaması nedeniyle tarımsal sulama yapılan bu göletler kirlenmekte hem de çevreye pis koku yaymaktadır.

Bu bağlamda;

1- Arıtma tesisinden kaynaklanan ve bölge insanının büyük rahatsızlık duyduğu bu sorunları gidermeyi düşünüyor musunuz?

2- Bu köyler ve sakinleri pis koku ve pis sulardan ne zaman kurtulacaktır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Fatma Güldemet SARI tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Saygılarımla.

Av. Haluk PEKŞEN
Trabzon Milletvekili

Sürmene Çamburnu Kutlular Düzenli Katı Atık Depolama Sahası'nda gelen şikayetler üzerine yaptığımız incelemelerde çevre ve insan sağlığının ciddi tehdit altında olduğu durumu Bakanlığınıza sorulmuş; ancak bu konuda hiçbir ilerleme kaydedilmediği gibi; gerekli önlemler alınmamıştır:

1. Katı atığın depolandığı alanda biriken metan gazının toplu ölümlere neden olacağı tehdidine rağmen gereken önlemler neden alınmamıştır? Ne zaman alınması düşünülmektedir? Ne gibi iyileştirme çalışmaları yapılacaktır?
2. Depolama sahasına 10 metre mesafede yerleşim yerleri olmasına rağmen bu evler neden henüz kamulaştırılmamıştır?
3. Çöp sızıntı sularının hiçbir arıtma yapılmadan doğrudan denize verilmesi neden halen engellenmemektedir?
4. Çevre ve insan sağlığına yönelik tehditkâr durumun giderilmesi için neden hiçbir şey yapılmamaktadır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın T.C. Başbakanı Sn. Binali YILDIRIM tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla.01.06.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-AB ülkelerinde nişasta bazlı şeker üretimine % 5 kota ayrılmaktadır.Ülkemizde ise kota% 10 olduğu halde Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca 4634 sayılı yasanın ilgili maddesine göre Bakanlar Kurulu'na sunulan nişasta bazlı şeker kotası % 50 ye kadar çıkarılmaktadır. Şeker üretim stokları dikkate alınmadan yapılan uygulama sonunda mahkeme kararları ile verilen iptaller olmasına karşın kota artırılmasının gerekçesi nedir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Mehmet ÖZHASEKİ tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla.01.07.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-Ülkemizde kentsel dönüşüm alanlarında yer alan tarihi yapılarla ilgili bilimsel kurul kararları alınarak mı yıkım yapılmaktadır? Niğde ilinde kentsel dönüşüm alanında yapılarla ilgili kurul kararları var mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Mehmet ÖZHASEKİ tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla.01.07.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-Ülkemizde Koruma altına alınan alanlarda sıkı koruma gerektiren tabiat ve biyolojik çeşitlilik değerlerini barındıran; denetim, yönetim veya bilimsel amaçlı araştırmalar ve izlemeler dışındaki insan faaliyetlerine kısıtlanan alanları nerelerdir? Gerekli denetim sağlanabilmekte midir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın T.C. Başbakanı Sn. Binali YILDIRIM tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 13.07.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-Son iki yıldır İddia aylık kaç kişi oynamaktadır? Son iki yılda At yarışı aylık kaç kişi oynanmaktadır? Diğer şans oyunlarında son iki yıl oynayan rakamlar nedir? Devlet eliyle şans oyunlarının oynanmasını olağan görüyor musunuz?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın T.C. Başbakanı Sn. Binali YILDIRIM tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 13.07.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-TSK ve Emniyet Genel Müdürlüğünde çalışan sivil memurların görevde yükselmeleri, mali haklarının iyileştirilmesi, özel hizmet tazminatı almaları, kadro tanımlarının yapılması, ek göstergelerinin düzenlenmesi, makam temsil ve görev tazminatları almaları için çalışma yapılmakta mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Mehmet ÖZHASEKİ tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 13.07.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

Niğde ilinde Kızılca Deresi dökülen atık ile Haziran ayında Niğde'de önemli bir çevre felaketi ile karşı karşıya kalınmıştır. Atık ile 70 vatandaş zehirlenmiştir.

1-Atık içeriği nedir? Yetkililerin açıklamasına göre bir yerden getirilip dökülmüştür. Bu durumda bu atığın başkaca yerlere dökülmüş olması söz konusu mudur? Benzer durum yaşanmaması için gereken önlemler alınmış mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Mehmet ÖZHASEKİ tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 03.10.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-Fiziksel çevre koşullarının engellilerin lehine değiştirilmesi için belediyeler ve kamu kuruluşlarının yeterli çalışmaları yaptığını düşünüyor musunuz?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Mehmet ÖZHASEKİ tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 29.12.2016

Ömer Fethi GÜRER

Niğde Milletvekili

1-Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2016/1 KPSS ile aldığınız mimar mühendisleri 6 aydır neden işe başlatmıyor?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sn. Mehmet ÖZHASEKİ tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 09.01.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1-Niğde Kızılca Deresi Islah Projesi ne zaman tamamlanacaktır? Müteahhitler ile ilgili sorunların aşılması için çalışma yapılmakta mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki Sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet ÖZHASEKİ Tarafından Sözlü Olarak Yanıtlanmasını Arz Ederim. Saygılarımla. 21.02.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1) Küresel ısınma ve iklim değişikliği ile ilgili uygulamalı çalışmada bulunulmakta mıdır? Alınan önlemler var mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki Sorularımın T.C Başbakanı Sayın Binali YILDIRIM Tarafından Sözlü Olarak Yanıtlanmasını Arz Ederim. Saygılarımla. 21.02.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1) Niğde ili sınır ve çevre iller de bulunup, Niğde ilinde bulunmayan kamu kuruluşları birim teşkilatları hangileridir? Nedeni nedir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet Özhaseki tarafından sözlü olarak yanıtlandırılmasını arz ederim.

Zülfikar İnönü TÜMER
CHP Adana Milletvekili

1- Türkiye'deki kentsel dönüşüm çalışmaları hangi bölgelerde gerçekleşmektedir?
2- Ülke genelinde projelendirilen kentsel dönüşüm projelerinin sayısı kaçtır?
3- Adana'da Bakanlığınıza bağlı dönüşüm projeleri hangi ilçe ve mahallelerde yürütülmektedir?
4- Adana'da devam eden projelerde tamamlanmış ve yakın tarihlerde tamamlanması planlanan mevcut mudur?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Anayasa'nın 98. TBMM içtüzüğünün 96. ve 99. Maddesi gereğince Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet ÖZHASEKİ tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını saygılarımla arz ederim. 08.05.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1) Niğde Aladağlar Milli Parkı'ndaki Göknar ağaçlarının ve Bor İlçesinde halk arasında karaağaç olarak bilinen ağaçlarda görülen kurumaların önlenmesine yönelik çalışma yapılmakta mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Anayasa'nın 98. TBMM içtüzüğünün 96. ve 99. Maddesi gereğince T.C Başbakanı Sayın Binali YILDIRIM tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını saygılarımla arz ederim. 08.05.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1) 2000 yılından bugüne kadar kaç tane kamu şeker üretim işletmesi özelleştirilmiştir.
2) Kaçının özelleştirme sonrası faaliyeti sona ermiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Anayasa'nın 98, İçtüzüğün 96. maddesi gereği T.C Başbakanı Sayın Binali YILDIRIM tarafından sözlü olarak yanıtlamasını arz ederim. Saygılarımla. 17.05.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1) Mültecilerin tahsis edilen kamu kaynaklarının tüm birimlerdeki harcama toplamları ne kadardır?
2) Kaynakların kullanımının denetimi hangi kurumlarca yapılmaktadır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki Sorularımın Anayasanın 98. ve TBMM İçtüzüğünün 96 ve 99. Maddeleri Uyarınca Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet ÖZHASEKİ Tarafından Sözlü Olarak Yanıtlanmasını Arz Ederim. 31.05.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1) Asbestli ürünlerin kullanıldığı binaların yıkımında ek önlem alınmakta mıdır? Açığa çıkan toz insan sağlığına zararlı değil midir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Anayasa'nın 98, İç tüzüğün 96. maddesi gereği Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet Özhaseki tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 05.06.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1. Kamu yararı ifadesi ile kaç projede ÇED raporu aranmamış ya da ÇED raporu gerekli değil denilerek çalışma başlatılmıştır?
2. Mahkeme kararı ile Çevresel Etkilenme Değerlendirme Raporu yok sayılarak başlatılan proje sayısı kaçtır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Anayasa'nın 98, İç tüzüğün 96. maddesi gereği Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet Özhaseki tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 05.06.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

Hava kirliliği ülkemizde son yıllarda yeniden konuşulur olmuştur.

1. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre ülkemizde 2016 yılında kaç il havası temiz il kapsamında kalmıştır?
2. Hava kirliliği ile mücadelede neden yetersiz kalınmaktadır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Anayasa'nın 98, İç tüzüğün 96. maddesi gereği Başbakan tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 05.06.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1. Ülkemizde resmi ilan alan yerel basın sayısı nedir?
2. Son beş yılda kapanan yerel gazete sayısı kaçtır?
3. İlandan yararlanmadan çıkan aylık haftalık vb gazete dergi sayısı nedir?
4. Yerel basının desteklenmesine yönelik çalışmalar var mıdır?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Anayasa'nın 98, İç tüzüğün 96. maddesi gereği Çevre ve Şehircilik Bakanı Sayın Mehmet Özhaseki tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 05.06.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1. Kentlerde çok katlı yapılar ile oluşan sorunlara rağmen neden sınırlama getirilmemektedir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Anayasa'nın 98, İç tüzüğün 96. maddesi gereği Başbakan Yardımcısı Sayın Mehmet ŞİMŞEK tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını arz ederim. Saygılarımla. 05.06.2017

Ömer Fethi GÜRER
Niğde Milletvekili

1. Ülkemizde faaliyet gösteren çok uluslu şirketler hangi alanlarda faaliyet yapmaktadır?
2. Yeterli denetim yapılmakta mıdır?
3. Çevreye etkileri izlenmekte midir?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ	YASAMA YILI
26	1

SIRA SAYISI: 399

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan

MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

14 MAYIS 2016

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda "http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic" internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ xiii
GRAFİKLER LİSTESİ xv
KISALTMALAR TABLOSU xvii
KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞ'U xix
ÖNERGE METİNLERİ xx
TAKDİM YAZISI xlvii

KOMİSYONUN KURULUŞU VE ÇALIŞMALARI

A. MECLİS ARAŞTIRMASI ÖNERGELERİNİN KONUSU VE ÖZETİ 2
B. KOMİSYONUN KURULUŞU, GÖREV SÜRESİ VE KOMİSYON ÜYELERİ 3
C. KOMİSYON ÇALIŞMA SÜRECİ HAKKINDA USUL VE ESASLAR 6
D. KOMİSYON ÇALIŞMALARI SÜRECİ 6
D.1. Komisyon'da Yapılan Toplantıların Konusu, Bilgi Alınanlar ile Tutanaklar 6
D.1.1. 14 Ocak 2016 Tarihli Başkanlık Divanı Seçimi 7
D.1.2. 21 Ocak 2016 Tarihli (1.) Toplantı 7
D.1.3. 27 Ocak 2016 Tarihli (2.) Toplantı 7
D.1.4. 28 Ocak 2016 Tarihli (3.) Toplantı 8
D.1.5. 10 Şubat 2016 Tarihli (4.) Toplantı 9
D.1.6. 11 Şubat 2016 Tarihli (5.) Toplantı 10
D.1.7. 17 Şubat 2016 Tarihli (6.) Toplantı 12
D.1.8. 18 Şubat 2016 Tarihli (7.) Toplantı 13
D.1.9. 24 Şubat 2016 Tarihli (8.) Toplantı 14
D.1.10. 25 Şubat 2016 Tarihli (9.) Toplantı 16
D.1.11. 2 Mart 2016 Tarihli (10.) Toplantı 18
D.1.12. 3 Mart 2016 Tarihli (11.) Toplantı 21
D.1.13. 4 Mart 2016 Tarihli (12.) Toplantı 23
D.1.14. 23 Mart 2016 Tarihli (13.) Toplantı 25
D.1.15. 24 Mart 2016 Tarihli (14.) Toplantı 26
D.1.16. 30 Mart 2016 Tarihli (15.) Toplantı 27
D.1.17. 31 Mart 2016 Tarihli (16.) Toplantı 28
D.1.18. 13 Nisan 2016 Tarihli (17.) Toplantı 29
D.1.19. 14 Nisan 2016 Tarihli (18.) Toplantı 31

D.1.20. 21 Nisan 2016 Tarihli (19.) Toplantı 32
D.2. 16 Mayıs 2016 Tarihli Kapanış Toplantısı 34
D.3. Yurt İçinde Yapılan İncelemeler, Çalışma Ziyaretleri ve Diğer Faaliyetler 34
D.3.1. 21-22.02.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti 34
D.3.2. 14.03.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti 36
D.3.3. 21.03.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti 38
D.2.4. 27-28.03.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti 39
D.3.5. 07.04.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti 41
D.3.6. 09-10.04.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti 42
D.3.7. 10-11.04.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti 44
D.4. 3-5 Nisan 2016 tarihli Almanya ve Hollanda Çalışma Ziyareti ile 17-19 Nisan 2016 tarihli Danimarka ve İsveç Çalışma Ziyaretinin Mahiyeti ve Amaçları 46
F. KOMİSYONA SUNULAN ÖNERGELER, RAPORLAR VE BELGELER 55

AİLE BÜTÜNLÜĞÜNÜ OLUMSUZ ETKİLEYEN UNSURLAR İLE BOŞANMA OLAYLARININ ARAŞTIRILMASI VE AİLE KURUMUNUN GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

I. GENEL TANIMLAR 63
II. AİLENİN YAPISI 63
III. AİLE BÜTÜNLÜĞÜNÜ ETKİLEYEN UNSURLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 68
IV. HUKUKSAL UYGULAMALAR 76
V. BOŞANMA SÜRECİ VE SONRASINA İLİŞKİN UYGULAMALAR 80
VI. AİLEYE YÖNELİK POLİTİKALARDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ: AİLE DOSTU POLİTİKALAR 84

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE AİLE YAPISI

1.1. HUKUKSAL VE SOSYOLOJİK AÇIDAN AİLE KAVRAMI VE ÖNEMİ 86
1.1.1.Aile Kavramı 86
1.1.2. Ailenin Önemi 88
1.1.3.Aile Yaşam Döngüsü 89
1.2. TÜRKİYE VE DÜNYA İSTATİSTİKLERİNDE AİLE KURUMUNUN GÖRÜNÜMÜ 93
1.2.1. Aile İstatistikleri ile İlgili Genel Bulgular 93

1.2.2. Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi 103
1.2.3. Türkiye'de Engellilik ve Yaşlılık Açısından Mevcut Durum 106
1.2.4. Türkiye'de Aile İçi İlişkiler ve Aile Bireylerinin Yaşam Memnuniyeti 107
1.2.4.1. Mutluluk 107
1.2.5.2. Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler 110
1.2.5.3. Mutluluk Kaynağı Olan Değerler 114
1.2.5.4. Evlilikten Duyulan Memnuniyet 116
1.2.2.5. Son Bir Yılda Tasarruf Yapma ve Borçlanma 119
1.2.2.7. Umut Düzeyi 123
1.2.2.8. Toplumda İtibar Olgusu 125
1.2.2.9. Toplumsal Baskı 126
1.2.2.10. İlgi Alanları 127
1.2.2.11. Çevre Güvenliği 128
1.2.5. Türkiye'de Aile İçinde Zaman Kullanımı 130
1.2.6. Türkiye'de Ailelerin Sağlık Durumu 135
1.2.7. Türkiye'de Aile Kurumunun Ekonomik Yapısı 137
1.2.8. Bazı Dünya İstatistiklerinde Türkiye'nin Durumu 149
1.3. AİLE KURUMUNUN HUKUKSAL TEMELLERİ 151
1.3.1. Aile Kurumu, Evlenme ve Boşanma Hakkındaki Ulusal Mevzuat 151
1.3.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 151
1.3.1.2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu 152
1.3.1.3. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 153
1.3.1.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 154
1.3.1.5. Anayasa Mahkemesi Kararları 154
1.3.1.6. Aile Kurumu, Evlenme ve Boşanma Hakkındaki Diğer Kanunlar 154
1.3.2. Aile Kurumu, Evlenme ve Boşanma Hakkındaki Uluslararası Sözleşmeler 155
1.3.3. Aile Hukukunun Kurulması ve Düzenleme Alanı 161
1.3.3.1. Evliliğin Kurulması 161
1.3.3.2. Evlenme 162
1.4. TÜRKİYE'DE AİLE BÜTÜNLÜĞÜNÜN KORUNMASINA DAİR KAMU POLİTİKALARI 168
1.4.1.Aile Politikaları 168

1.4.2. Kalkınma Planlarında Aileye Yönelik Politikalar 170
1.4.3. 64. Hükümet Programı 178
1.4.4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yürütülen Hizmetler 180
1.4.4.1.Ailelere Yönelik Hizmetler 181
1.4.4.2.Çocuklara Yönelik Hizmetler 184
1.4.4.3.Yoksul Ailelere Yönelik Hizmetler 185
1.4.4.4. Yaşlılara Yönelik Hizmetler 186
1.4.4.5. Engellilere Yönelik Hizmetler 188
1.4.4.6.Kadınlara Yönelik Hizmetler 191
1.4.5. Eğitim, Kültür ve Dini Rehberlik Hizmetleri Kapsamında Yürütülen Kamu Politikaları 192
1.4.5.1. Eğitim Hizmetleri 192
1.4.5.2. Kültür Hizmetleri 197
1.4.5.3. Dini Rehberlik Hizmetleri 198
1.4.6. Sağlık, İstihdam ve Çalışma Yaşamı Kapsamında Yürütülen Kamu Politikaları 200
1.4.6.1. Sağlık Hizmetleri 200
1.4.6.2. Çalışma Yaşamına Yönelik Hizmetler 201
1.4.6.3. İŞKUR'un Bireylere İş, Meslek ve Gelir Desteği Sağlayarak Aile Kurumunun Güçlendirilmesine Yönelik Politika ve Uygulamaları 208
1.4.6.4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İşbirliği Protokolü 210
1.4.6.5. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerine (ŞÖNİM) Yönelik İŞKUR Faaliyetleri 211
1.4.6.6. İŞKUR Tarafından Engelli İstihdamına Yönelik Yapılan Faaliyetler 212
1.4.7. Kolluk Hizmetleri 213
1.4.7.1. Emniyet Genel Müdürlüğü 213
1.4.7.2. Jandarma Genel Komutanlığı 217
1.4.8. Adalet Hizmetleri 219
1.4.8.1. Aile Mahkemeleri'nin Kuruluşu ve Görevleri 222
1.4.8.2. Aile Mahkemelerinin İşleyişi 222

İKİNCİ BÖLÜM

BOŞANMA SÜRECİNE DAİR HUKUKİ VE KURUMSAL YAPI

2.1. TÜRKİYE'DE BOŞANMA OLGUSU 224
2.1.1. Evlenme 226
2.1.2. Boşanma 229

2.1.3.Uluslararası Karşılaştırma 230
2.1.4.Boşanma Nedenlerine Göre Boşanma Sayıları 232
2.1.5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Araştırmalara Göre Boşanma Gerekçesi Olabilecek Nedenler 234
2.1.5.1. Halkın Boşanmaya Dair Tutumları Araştırması 234
2.1.5.2. 2006 ve 2011 Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması 235
2.1.6. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Araştırmalara Göre Boşanma Nedenleri 236
2.1.6.1. 2008 Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması 236
2.1.6.2. 2006 ve 2011 Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'na Göre Boşanma Nedenleri 238
2.1.6.3.Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması 2014 239
2.2. BOŞANMANIN HUKUKSAL VE KURUMSAL YAPISI 240
2.2.1. Boşanmanın Sonuçları 240
2.2.1.1. Nafaka 240
2.2.1.2. Velayet 243
2.2.1.3. Çocukla Kişisel İlişki Kurma 245
2.2.1.4. Evlat Edinme (TMK m.305-320) 247
2.2.1.5. İcrâ 248
2.2.1.6. Tazminat 249
2.2.1.6.1. Maddi Tazminat (TMK m.174) 250
2.2.1.6.2. Manevi Tazminat (TMK m.176/2) 251
2.2.1.7. Mal Rejimi 251
2.2.1.8. Çeyiz ve Ziynet Eşyası (TMK m.226) 252
2.2.2. Boşanma Arabuluculuğu 252
2.2.2.1. Genel Olarak Arabuluculuk 252
2.2.2.2. Koşulları 253
2.2.2.3. Arabuluculuğa İlişkin Temel İlkeler 253
2.2.2.3.1. İradilik 253
2.2.2.3.2. Eşitlik 253
2.2.2.3.3..Gizlilik 254
2.2.2.4. Arabulucuların Bağlı Oldukları Hukuksal Rejim 254
2.2.2.5. Usul 254
2.2.2.5.1. Başvuru 254

2.2.2.5.2. Arabulucunun Seçilmesi 254
2.2.2.5.3. Arabuluculuk Faaliyetinin Yürütülmesi 254
2.2.2.5.4. Arabuluculuğun Sona Ermesi 255
2.2.3. Boşanma Arabuluculuğu Sisteminin Değerlendirilmesi 256
2.2.3.1. Genel Olarak Ailenin Korunması ve Sosyal Devlet Anlayışı 256
2.2.3.2. Aile Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk 256
2.3. MUVAZAALI (FİKTİF) BOŞANMA VE NEDENLERİ 257
2.3.1. Boşandığı Eşi ile Fiilen Birlikte Yaşama Durumu 257
2.3.2. Boşandığı Eşinden Farklı Biri İle Fiilen Birlikte Yaşama Durumu 258
2.3.3. Dul Yetim Maaşının Haksız Yere Alınması Durumu 258
2.3.4. Denetim Süreci 258
2.3.5. Denetimlerin Sonuçlarına İlişkin Yargı Süreci 259
2.4. BOŞANMA SÜRECİNDE BİREYLERE SUNULAN HİZMETLER 260
2.4.1 Boşanma Süreci Danışmanlığı 260
2.4.1.1 Boşanma Süreci Danışmanlığının Gelişimi 260
2.4.1.2. Boşanma Süreci Danışmanlığı Kapsamında Verilen Hizmetler 261
2.4.1.3 Boşanma Süreci Danışmanlığı Kapsamında Verilen Eğitimler 262
2.4.2. Boşanma Sonrası Süreçte İstihdam Hizmetleri 263

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİLE BÜTÜNLÜĞÜNÜ ETKİLEYEN UNSURLAR VE SORUN ALANLARI

3.1. AİLENİN ÇÖZÜM ÜRETME KAPASİTESİ 264
3.2. EKONOMİK NEDENLER 266
3.2.1. Yoksulluk Riski ve Diğer Ekonomik Nedenler 266
3.2.2. Çocuk İşçiliği 269
3.2.3. İşgücü Piyasasında Aile Bütünlüğünü Etkileyen Unsurlar 269
3.2.3.1. İşsizlik Riski 269
3.2.3.2. İşgücüne Katılım Oranı 270
3.2.3.3. Medeni Duruma Göre İstihdam Oranları 271
3.2.4. Yabancıların İstihdamı 272
3.2.5.İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) 274
3.2.6. İş ve Aile Yaşamının Uyumlaştırılması 274
3.3. BAĞIMLILIK 275
3.4. AİLEYİ ETKİLEYEN DİĞER SOSYAL NEDENLER 277

3.4.1. Sosyo Kültürel Nedenler 277
3.4.2. Erken Yaşta ve Zorla Evlilik 278
3.4.3.Kadına Yönelik Şiddet 278
3.4.4.Toplumsal Cinsiyet Eşitliği-Toplumsal Cinsiyet Adaleti 280
3.4.5. Çocuğa Yönelik Şiddet İstismar ve İhmal 281
3.4.6. Kırdan Kente Göç Örüntüsü 282
3.5. MEDYA VE İLETİŞİM ARAÇLARININ AILE BÜTÜNLÜĞÜNE ETKİSİ 282
3.5.1 Medyanın Toplum Üzerindeki Etkileri ve Sorumluluğu 283
3.5.2 Ailenin ve Aile Bireylerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları 284
3.5.3 Medyanın Aileye Etkisi 286
3.5.4 Medyanın Kadın - Erkek İlişkisi Üzerindeki Etkisi 289
3.5.5 Medyanın Çocuk ve Ergenler Üzerindeki Etkisi 292
3.5.6 Medyada Kadın / Anne Temsili 295
3.5.7 Medyada Erkek / Baba Temsili 295
3.5.8 Medyada Çocukların Temsili 296
3.5.9 Televizyon ve Yaşlılar 297
3.5.10 Televizyon ve Engelliler 297
3.5.11 Program Türleri ve Aile 298
3.5.11.1. Diziler 298
3.5.11.2. Haberler 300
3.5.11.3. Dini Programlar 302
3.5.11.4. Kadın Kuşak Programları 302
3.5.11.5. Evlilik Programları 304
3.5.11.6. Magazin Programları 308
3.5.11.7. Reklamlar 309
3.5.12. Medya ve Reyting Olgusu 310
3.5.12.1. Yazılı Basın 312
3.5.12.2. Meslek Etik İlkeleri 313
3.5.12.3. Yerel Basın 314
3.5.12.4. Ulusal Basın 315
3.5.12.5. Sinema 316
3.5.13. Aile Bireylerinin Sosyal Medya Kullanımı 317
3.5.13.1. İnternetle Gelen Sorunlar 318

3.5.13.1.1. İçerik Riskleri ... 318
3.5.13.1.2. Temas Riskleri ... 319
3.5.13.1.3. Ticari Riskler ... 319
3.5.13.1.4. Yasal Çerçeve ... 321
3.6. ENGELLİ VE YAŞLI AİLE BİREYLERİNİN YAŞADIĞI GÜÇLÜKLERİN AİLEYE ETKİSİ ... 323
3.6.1. Özel Gereksinimli Bireye Sahip Olan Ailelerde Yaşanan Sorunlar ... 324
3.6.1.1. Psikolojik ve Duygusal Sorunlar ... 324
3.6.1.2. Ekonomik Sorunlar ve Sosyal Sorunlar ... 325
3.6.1.3. Engelliliğin Önlenmesine Yönelik Koruyucu Tedbirlere İlişkin Sorunlar ... 325
3.6.1.4. İstihdama Yönelik Sorunlar ... 325
3.6.1.5. Mevzuat Uygulamasında Yaşanan Sorunların Tanımı ... 326
3.6.1.6. Engellilik ile ilgili diğer sorunlar ... 327
3.7. YAŞLILIK DÖNEMİNE İLİŞKİN SORUN ALANLARI ... 327
3.7.1. Yaşlı Bakımı ... 327
3.7.2. Yaşlının Sosyal Yaşama Katılımı ve Sosyal Entegrasyonu ... 328
3.7.3. Yaşlı Yoksulluğu ... 328
3.8. AİLE DANIŞMANLIĞI UYGULAMASINDA YAŞANAN SORUNLAR ... 328
3.8.1. Fiziksel Mekândan Kaynaklanan Sorunlar ... 328
3.8.2. Mesleki Yeterlilikte Yaşanan Sorunlar ... 329
3.8.3. İş Yükü Sorunlarından Kaynaklanan Sorunlar ... 329
3.8.4. Ekonomik Sebeplerden Kaynaklan Sorunlar ... 329
3.9. HUKUKSAL UYGULAMALARDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR ... 329
3.9.1. Adli ve Yasal Uygulamalardan Kaynaklanan Sorunlar ... 329
3.9.1.1. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununa Yönelik Sorunlar ... 329
3.9.1.2. 6284 Sayılı Kanuna Yönelik Sorunlar ... 333
3.9.1.3. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa İlişkin sorunlar ... 335
3.9.1.4. Diğer İlgili Mevzuat ve Uygulamalardan Kaynaklanan Sorunlar ... 335
3.10. KAMU PERSONEL SİSTEMİNDE AİLE BİRLİĞİ MAZERETİNE BAĞLI YER DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN SORUNLAR ... 336
3.10.1 Genel Kamu Personel Mevzuatı ... 336
3.10.1.1. Devlet Memurları ... 336
3.10.1.2. Sözleşmeli Personel (657 sayılı Kanun-4/B) ... 337

3.10.1.3. Geçici Personel (657 sayılı Kanun-4/C) 337
3.10.2 Kamu Personel Yer Değişikliği Sistemindeki Başlıca Sorunlar 337
3.10.2.1. Kapsam Sorunu 337
3.10.2.2. Eş Durumu Atamasında Norm Düzenlemesi Sorunu 338
3.10.2.3. Üniversitelerdeki Yer Değişikliği Sorunları 338
3.10.2.4. Kurumlar Arası Koordinasyon Sorunu 338
3.10.2.5. Engelli Memurların Sorunları 339
3.10.2.6. Kamu Personeli Olmayan Eşin Durumu 339
3.10.2.7. Ulaşım Sorunu 339
3.10.2.8. Yönetmelik Birliğinin Sağlanamaması 339
3.11. YURT DIŞINDA YAŞAYAN TÜRK VATANDAŞLARININ KARŞILAŞTIKLARI AİLE BÜTÜNLÜĞÜYLE İLGİLİ SORUNLAR 340
3.11.1. Göçmen Türk Aile Yapısı 340
3.11.2. Göçmen Ailelerin Temel Özellikleri ve Yaşanan Değişimler 340
3.11.2.1. Göçmen Ailelerin Sosyal Kültürel ve Eğitim Durumları 342
3.11.3. Yurt Dışındaki Türklerin Aile Eksenindeki Sorunları 343
3.11.3.1. Aile Ataşeliklerinin Eksikliği 343
3.11.3.2. Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlarımızla İlgili Bilimsel Araştırmaların Eksikliği Sorunu 344
3.11.3.3. Bazı Uygulamaları İtibariyle Aile Bütünlüğünü Etkileyen Gençlik Dairelerinden Kaynaklı Sorunlar 344
3.11.3.4. Tanıma ve Tenfiz Konusu 345
3.11.3.5. Ayrımcı Uygulamalarla Karşılaşılması Sorunu 345
3.11.3.6. Alkol ve Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımı Alışkanlığı ile Kumar Gibi Zararlı Alışkanlıklardan Türk Toplumunun Korunması Sorunu 345
3.11.3.7. Dil ve Eğitim Sorunu 346
3.11.3.8. Aileye Yaklaşımdaki Kültürel Farklılıklar ve Türk Uzman İhtiyacı 346
3.11.3.9. Medyanın Toplum Değerlerini Aşındırıcı Etkisi 347
3.11.3.10. STK'ların Sorunları ve Sosyal Yardım Çalışmaları Gerçekleştiren Çatı Kuruluşu İhtiyacı 347
3.12. CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE AİLE VE KENT İLİŞKİSİ 347
3.12.1. Cumhuriyetten Günümüze Kentleşme 347
3.12.2 Aile Dostu Kentlerin İmkanı 349

3.13. AİLEYE YÖNELİK KAMU POLİTİKALARININ KOORDİNASYONUNUN ÖNÜNDEKİ ENGELLER 350
3.13.1. Kamu Politikalarının Koordinasyonu 350
3.13.2. Aileye Yönelik Kamu Politikalarının Koordinasyonunda Yaşanan Sorunlar 351

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AİLE KURUMUNUN BÜTÜNLÜĞÜNÜN KORUNMASINA VE ÇÖZÜM ÜRETME KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİNE YÖNELİK TESPİT VE ÖNERİLER

4.1. FARKINDALIK VE ZİHNİYET DÖNÜŞÜMÜ 353
4.2. KAMU HİZMETLERİNE YÖNELİK ÖNERİLER 354
4.2.1. Sosyal Yardım Sistemine Yönelik Öneriler 354
4.2.2. Doğrudan Aile Bütünlüğünü Korumaya Dönük İstihdam Politika ve Uygulamalarına Geçiş 355
4.2.3. Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri 356
4.2.3.1. Eğitime Yönelik Öneriler 356
4.2.3.2. Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Verilen Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Öneriler 357
4.2.3.3. Özel Gereksinimli Aile Bireylerine Yönelik Öneriler 358
4.3. MEDYA 361
4.4. BAĞIMLILIKLA MÜCADELEYE YÖNELİK ÖNERİLER 366
4.5. AİLE SOSYAL DESTEK HİZMETLERİNE YÖNELİK ÖNERİLER 367
4.5.1. Aile Danışmanlığı Uygulamasına Yönelik Öneriler 367
4.5.2. Aile Danışmanlığının Standartlarına Dair Öneriler 368
4.5.3. Aile Danışmanlığı Model Önerisi 369
4.5.4. Aile Danışma Merkezlerinin Fiziksel Koşullarına Dair Öneriler 369
4.5.5. Boşanma Süreci Danışmanlığı Hizmetine İlişkin Öneriler 369
4.5.6. Aile Dostu Kentsel Planlama 370
4.5.7. Kamu Personel Sisteminde Aile Birliği Mazeretine Bağlı Yer Değişikliğine İlişkin Sorunlara Dair Çözüm Önerileri 371
4.5.8. Aile İçi Şiddet, İhmal ve İstismarın Önlenmesine Yönelik Genel Öneriler 372
4.6. AİLE HUKUKUNA YÖNELİK ÖNERİLER 373
4.6.1. Mevzuat ve Uygulamaya Yönelik Tespit ve Öneriler 373
4.6.2.Aile arabuluculuğu Konusunda Mukayeseli Hukuk ile Sonuç ve Öneriler 379
4.6.3. Kolluk Hizmetleri 381

4.7. AİLE BÜTÜNLÜĞÜ KONUSUNDA YURT DIŞINDA YAŞAYAN TÜRK VATANDAŞLARININ SORUNLARI HAKKINDA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ 381
4.8. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARIYLA İŞBİRLİĞİNE İLİŞKİN ÖNERİLER 383
4.9. AİLEYE YÖNELİK KAMU POLİTİKALARININ KOORDİNASYONUNA İLİŞKİN ÖNERİLER 384
4.9.1. İhtisas Komisyonu Kurulmasına İlişkin Öneri 384
4.9.2.Veri Toplama ve Entegresyonu 384
4.9.3. Kurumlar Arası Koordinasyon Önerisi 384
4.9.4.Aileye Yönelik Politikalarda Paradigma Değişimi: Aile Dostu Politikalar 386
KAYNAKÇA 387
RAPORA İLİŞKİN KARAR İMZA CETVELİ 397
RAPORA EK GÖRÜŞLER VE MUHALEFET ŞERHLERİ 398
MUHALEFET ŞERHİ 1 398
MUHALEFET ŞERHİ 2 409
MUHALEFET ŞERHİ 3 421

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Hanehalkı Büyüklüğünün En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller, 2015 94
Tablo 2. Yaş Grubuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015 113
Tablo 3. Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015 113
Tablo 4. Yaş Grubuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015 115
Tablo 5. Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015 115
Tablo 6. Yaş Grubuna Göre İlgi Alanları 127
Tablo 7. Medeni Duruma Göre İlgi Alanları 128
Tablo 8. Zamanın Hanehalkı ve Aile Bakım Faaliyetlerinde Cinsiyete ve Çalışma Durumuna Göre Dağılımı, 2014-2015 134
Tablo 9. Yaşlı Bakımı ve Sıklığının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2014-2015 [10+ Yaş].....135
Tablo 10. Bireylerin Genel Sağlık Durumunun Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı, 2014 [15+ yaş] 136
Tablo 11. En Son Mezun Olunan Okul ve Mezun Olunan Alana Göre İşgücü Durumu, 2014 143
Tablo 12. Gelire Göre Sıralı Gruplarda Tüketim Harcamalarının Türlerine Göre Dağılımı, Türkiye, 2013-2014.....145
Tablo 13. Aile Türlerine Göre Harcama Grupları 146
Tablo 14. Yıllara Göre Ev Hizmetleri Sektöründe Kadınlara Verilen İzinler Dağılımı.....203
Tablo 15. Ev Hizmetleri Sektöründe Çalışan Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyruğa Göre Dağılımı 203
Tablo 16. 1935-2015 Yılları Arası Türkiye'de Kaba Evlenme ve Boşanma Hızları (‰).....225
Tablo 17. Yasal Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Nüfus ve Oranı, 2015 (15 ve daha yukarı yaştaki nüfus).....226
Tablo 18. İlk Evlenme Yaşı, 2001-2015 227
Tablo 19. Evlenen Erkeklerin İlk Evlenme Yaşlarının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller, 2015.....227
Tablo 20. Evlenen Kadınların İlk Evlenme Yaşlarının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller, 2015.....228
Tablo 21. İlk Evlenme Yaş Farkının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller, 2015.....228
Tablo 22. İllere Göre Kaba Evlenme Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu On İl, 2015 (‰).....229

Tablo 23. İllere Göre Kaba Boşanma Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu On İl, 2015 (‰)....230
Tablo 24. Ülkelere Göre Kaba Evlenme Hızları, 2012 (‰)....230
Tablo 25. Ülkelere Göre Kaba Boşanma Hızları, 2012 (‰)....231
Tablo 26. Nedene Göre Boşanmalar, 2002-2015....232
Tablo 27. 1996 Halkın Boşanmaya Dair Tutumları Araştırması Boşanmaya Gerekçe Oluşturabilecek Durumlar (%)....234
Tablo 28. 2006 TAYA, Boşanmaya Gerekçe Oluşturabilecek Durumlar (%)....235
Tablo 29. 2011 TAYA, Boşanmaya Gerekçe Oluşturabilecek Durumlar (%)....236
Tablo 30. TBNA 2008, Boşanma Nedenleri(%)....237
Tablo 31. TAYA 2006 Boşanma Nedenleri (%)....238
Tablo 32. TAYA 2011, Boşanma Nedenleri (%)....239
Tablo 33. TBNA 2014, Boşanma Nedenleri (%)....239
Tablo 34. Boşanma Süreci Hizmetinden Yararlananlar....261
Tablo 35. Türkiye İşgücü Piyasası Verileri (2005-2015)....269
Tablo 36. Medeni Duruma Göre İstihdam Oranları (2005-2014)....271
Tablo 37. Yıllara Göre Ev Hizmetleri Sektöründe Kadınlara Verilen İzinler Dağılımı....273
Tablo 38. Ev Hizmetleri Sektöründe Çalışan Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyruğa Göre Dağılımı....273

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2015 (Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları) 94
Grafik 2. Hanehalkı Büyüklüğü Oranı, 2015 95
Grafik 3. Yıllar İtibariyle Mutluluk Düzeyi, 2003-2015 108
Grafik 4. Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyi, 2015 108
Grafik 5. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi, 2015 109
Grafik 6. Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyi, 2015 109
Grafik 7. Son Bir Yılda Evlenenlerin Mutluluk Düzeyi, 2015 110
Grafik 8. Gelir Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi, 2015 110
Grafik 9. Cinsiyete Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015 111
Grafik 10. Medeni Duruma Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015 112
Grafik 11. Çalışma Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015 113
Grafik 12. Cinsiyete Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015 114
Grafik 13. Çalışma Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015 116
Grafik 14. Evlilik Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015 116
Grafik 15. Cinsiyete Göre Evlilikten Duyulan Memnuniyet, 2003-2015 117
Grafik 16. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Evlilikten Duyulan Memnuniyet, 2015 117
Grafik 17. Cinsiyete Göre Akraba Ilişkilerinden Memnuniyet, 2003-2015 118
Grafik 18. Medeni Duruma Göre Akrabalık İlişkilerinden Memnuniyet, 2015 118
Grafik 19. Cinsiyete Göre Arkadaşlık İlişkilerinden Memnuniyet, 2003-2015 119
Grafik 20. Medeni Duruma Göre Arkadaşlık İlişkilerinden Memnuniyet, 2015 119
Grafik 21. Cinsiyete Göre Son Bir Yılda Tasarruf Yapma Ve Borçlanma, 2015 120
Grafik 22. Medeni Duruma Göre Son Bir Yılda Borçlanma Durumu, 2015 120
Grafik 23. Medeni Duruma Göre Son Bir Yılda Tasarruf Yapma Durumu, 2015 121
Grafik 24. Cinsiyete Göre 2016 Yılında Genel Olarak Hayattan Beklenti, 2015 121
Grafik 25. Son Bir Yılda Boşanmış Olan Bireylerin 2016 Yılında Genel Olarak Hayattan Beklentileri, 2015 122
Grafik 26. Son Bir Yılda Evlenmiş Olan Bireylerin 2016 Yılında Genel Olarak Hayattan Beklentileri, 2015 122
Grafik 27. Medeni Duruma Göre 2016 Yılında Genel Olarak Hayattan Beklentileri, 2015 123
Grafik 28. Cinsiyete Göre Umut Düzeyi, 2015 123
Grafik 29. Son Bir Yılda Evlenme Durumuna Göre Umut Düzeyi 124
Grafik 30. Medeni Duruma Göre Umut Düzeyi 124

Grafik 31. Hanehalkı Gelir Grubuna Göre Umut Düzeyi.....125
Grafik 32. Cinsiyete Göre Toplumda İtibar Olgusu, 2015 125
Grafik 33. Cinsiyete Göre Toplumsal Baskı, 2015.....126
Grafik 34. Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Medeni Durumdan Dolayı Toplumsal Baskı 126
Grafik 35. Cinsiyete Göre İlgi Alanları, 2015 127
Grafik 36. Evde Yalnız Otururken Kendini Güvende Hissetme, 2003-2015 128
Grafik 37. Medeni Duruma Göre Evde Yalnız Otururken Kendini Güvende Hissetme, 2015 129
Grafik 38. Yaşanılan Çevrede Gece Yalnız Yürürken Kendini Güvende Hissetme, 2003-2015 129
Grafik 39. Medeni Duruma Göre Yaşanılan Çevrede Gece Yalnız Yürürken Kendini Güvende Hissetme, 2015 130
Grafik 40. Faaliyet Türü Ve Cinsiyete Göre Kişi Başına Ortalama Faaliyet Süresi, 2014-2015 (10+ yaş) 131
Grafik 41. Çalışan Kişiler Için Faaliyet Türüne Ve Cinsiyete Göre Çalışma Durumuna Göre Kişi Başına Ortalama Faaliyet Süresi, 2014-2015 [15+ yaş].....132
Grafik 43. Türkiye'de Ailelerin Konut Durumu.....138
Grafik 44. Hanehalkı Sorumlusunun Cinsiyetine Göre Hanehalkı Tipi, 2014,(%).....139
Grafik 45. Ailelerin Gelir Dağılımı 139
Grafik 46. Bölgelerin Toplam İstihdamdan Aldığı Pay, 2014 (%).....140
Grafik 47. İstihdamın Sektörel Dağılımı, 2014 (%) 140
Grafik 48. Kurumsal Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre İşgücü Durumu, 2014.....141
Grafik 49. Mezun Olunan Okula Göre İşsizlik Ve İstihdam Oranı, 2014 142
Grafik 50. Türkiye'de Çalışan Çocukların Yaş Gruplarına Göre İstihdam Oranı.....144
Grafik 51. Gelir düzeyine göre eğitime harcanan pay (%), 2014 146
Grafik 52. Hane Tiplerine Göre Hanelerin Harcamaları 147
Grafik 53. Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı ve Harcamaların Dağılımı (%), 2014.147
Grafik 54. Hane, Gelirine Göre Tüketim Harcamaları. 148
Grafik 55. Cinsiyet Bazında Dünya Nüfus Piramidi 187
Grafik 56. Cinsiyete Göre Evlenen Çocukların Toplam İçindeki Oranı, 2002-2015 (16-17 Yaş Grubundaki Çocuklar) 226
Grafik 57: Eğitim Durumlarına Göre İşgücüne Katılım Oranları, 2015.....270
Grafik 58. İşgücüne Katılma Oranları (2006-2015) 271

KISALTMALAR TABLOSU

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AÇEV	Anne Çocuk Eğitim Proğramı
AEP	Aile Eğitim Programı
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİKB	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
AİPP	Aktif İşgücü Piyasası Politikaları
AK	Avrupa Komisyonu
AP	Avrupa Parlamentosu
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ASPİM	Aile Sosyal Politiklar İl Müdürlüğü
ATHGM	Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü
BADEP	Baba Eğitim Destek Proğramı
CEDAW	Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi
ÇİBS	Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DMK	Devlet Memurları Kanunu
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
GAP	Güney Doğu Anadolu Projesi
GSYH	Gayri-Safi Yurt İçi Hasıla
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	Hukuk Muhakemelri Usul Kanunu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IPA	Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
İİK	İcra İflas Kanunu
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MERNİS	Merkezî Nüfus İdare Sistemi
ÖDOP:	Öncelikli Dönüşüm Programı
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
SES	Sosyo Ekonomik Statü
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı
SIDA	İsveç Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Ajansı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
STO	Sivil Toplum Örgütü
ŞİVO	Şiddet İçerikli Video Oyunları
ŞÖNİM	Şiddet Önleme İzleme Merkezi
TAYA	Türkiye Aile Yapısı Araştırması
TBNA	Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCK	Türk Ceza Kanunu
TKYAİŞ	Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması
TMK	Türk Medeni Kanunu
TNSA	Türkiye Nüfus Araştırması
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TYP	Toplum Yararına Programlar
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFPA	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNWOMEN	Birleşmiş Milletler Kadın Birimi
UYAP:	Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
YBS	Yönetim Bilişim Sistemi
YGS	Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞ'U

Aile, insan ve toplum arasında bir köprü olması nedeniyle, hem etkileşim ağı hem de kurum olarak nitelendirilmekte olup sağlıklı ve güçlü aile, sağlıklı ve güçlü bireyler ve toplum demektir. Mahiyeti ve yapısı bakımından aile tarih boyunca tüm toplumlarda değişime uğramıştır. Siyasal ve ekonomik hayatın zamanla gelişimi, sosyo-kültürel değişimler, yapısı ve kapsamı itibariyle aile olgusunda da değişimlere yol açmıştır.

Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurların ortaya çıkarılması, boşanma olaylarının araştırılması ve aile kurumunun güçlendirilmesi için alınması gereken önlemleri belirlemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilen 4 partinin ortak kararı ile 14 Ocak 2016 tarihinde çalışmalarına başlayan, "Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu" çalışmalarını 14 Mayıs 2016 tarihi itibari ile tamamlamıştır.

Komisyonumuz, TBMM tarafından kendisine tevdi edilen araştırma konusu kapsamında; 4 aylık süre içinde, ailenin sağlıklı ve güçlü olabilmesi için (koruyucu, önleyici, destekleyici yaklaşımla) alınacak tedbirleri, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyebilecek risk faktörlerinin tespiti ve çözüm önerilerini, boşanma süreci ve sonrasının sağlıklı olması ve çatışmaların azaltılması, başta çocukların yüksek yararı gözetilerek, bütüncül bir yaklaşımla ele almıştır.

Komisyon raporunun, ailenin varlığını "güçlü ve sağlıklı" bir şekilde sürdürmesini amaçlayan, aileyi "sorunun değil çözümün merkezi" olarak gören, "kadim doğrular ve yeni gerçekler"i dikkate alan bütüncül politikalar üretilmesi ve uygulanmasına vesile olmasını dilerim.

Komisyonumuzun çalışmalarının yürütülmesinde desteklerini esirgemeyen Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın İsmail Kahraman'a; Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Komisyonumuzun kurulmasına vesile olan önergeleri veren tüm imza sahiplerine ve komisyonun kurulmasını destekleyen parlamento üyelerine; komisyonumuzda birlikte çalıştığımız tüm üyelerimize; Komisyonumuza bizzat sunum yapan ve sorularımızı cevaplayan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Sema Ramazanoğlu'na; Adalet Bakanı Sayın Bekir Bozdağ'a; Komisyonumuza sunum yapan, bilgi, belge sunan ve çalışmalarına katkı sağlayan tüm diğer bakanlıklara, sivil toplum kuruluşlarına, akademisyenlere, medya ve sanat dünyasının değerli temsilcilerine, komisyon ziyaretlerinde bizleri evlerine kabul eden kıymetli ailelere, yurt içi ve yurt dışı temaslarında desteklerini esirgemeyen Yetkililere; mesai mefhumu gözetmeksizin büyük bir emek ve gayretle çalışan uzmanlarımıza; en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe KEŞİR
Düzce Milletvekili
Komisyon Başkanı

ÖNERGE METİNLERİ

1. Ardahan Milletvekili Orhan Atalay ve 25 Milletvekilinin, boşanma olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/2):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aile kurumumuzun güçlendirilmesi için, ülkemizde meydana gelen, birçok ailenin dağılmasına ve çocuklarımızın mağdur olmasına neden olan boşanma olaylarının ve sebeplerinin araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla, Anayasa'nın 98 inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Orhan ATALAY	Ardahan
2)	Hasan KARAL	Rize
3)	Adem YEŞİLDAL	Hatay
4)	Hüseyin FİLİZ	Çankırı
5)	Şirin ÜNAL	İstanbul
6)	Hüseyin SAMANİ	Antalya
7)	Hacı Bayram TÜRKOĞLU	Hatay
8)	Orhan KARASAYAR	Hatay
9)	Ali ERCOŞKUN	Bolu
10)	Oktay ÇANAK	Ordu
11)	Ömer ÜNAL	Konya
12)	Erkan KANDEMİR	İstanbul
13)	Osman BOYRAZ	İstanbul
14)	Hilmi BİLGİN	Sivas
15)	Ziya ALTUNYALDIZ	Konya
16)	Nurettin YAŞAR	Malatya
17)	Fatma BENLİ	İstanbul
18)	Mustafa BALOĞLU	Konya

19) Halil ETYEMEZ	Konya
20) Şahin TİN	Denizli
21) Mehmet ALTAY	Uşak
22) Süreyya Sadi BİLGİÇ	Isparta
23) Erol KAYA	İstanbul
24) Mehmet ERDOĞAN	Gaziantep
25) Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
26) Tülay KAYNARCA	İstanbul

Gerekçe:

Toplumun en küçük birimi olan aile kurumunun temelini evlilik oluşturmaktadır. Milletlerin tarih sahnesindeki varlıklarını devam ettirebilmelerinin en sağlam ve sağlıklı yolu da bu kurumun canlılığını koruyabilmesidir. Sosyal yapıdaki bu önemi nedeniyle bütün ülkelerde ailenin kurulması veya aile birliğinin bozulması kanunlar çerçevesinde yapılan düzenlemelerle gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde artan genç nüfusa rağmen yeni bir ailenin ilk adımı olan evlilik oranlarında düşüş yaşanmaktır. 2014 yılında evlenmelerde önemli bir değişim gözlenmezken boşanmalar % 4,5 arttı. Evlenen çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre %0,1 azalarak 2014 yılında 599 bin 704 oldu. Kaba evlenme hızı ise binde 7,8 olarak gerçekleşti. Boşanan çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre % 4,5 artarak 130 bin 913'e yükseldi. Kaba boşanma hızı binde 1,7 olarak gerçekleşti. Boşanmaların 2014 yılında %39,6'sı evliliğin ilk 5 yılı, %21,8'i ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşti.

Bütün bu rakamsal değerler, toplumun temel taşı ve ana birimi olan aile kurumunun yara aldığını göstermekte ve tedbir alınmadığı takdirde de sıkıntılara sebep olacağı aşikardır.

Ak parti iktidarı döneminde aile kurumunun güçlendirilmesi amacıyla pek çok kanuni düzenleme yapılmış, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş, çeyiz, konut ve doğum yardımları çıkarılmıştır. Atılan bu yararlı adımlara rağmen aile kurumundaki bozulmanın nedenlerinin araştırılması faydalı olacaktır. Özellikle boşanma olayları, ailenin yıkımına ve pek çok çocuğun anne ve/veya baba sevgisinden mahrum kalmasına ve neticede çocuklarımızda tamiri mümkün olmayan psikolojik tahribatlara neden olmaktadır. Kimi zaman da tamamen sahipsiz kalan çocuklara devlet kol kanat germekte, aile sıcaklığı verilmeye çalışılmakta ama hiçbir zaman kendi ailesi gibi olmamaktadır.

Kısacası boşanma olaylarıyla ortaya çıkan aile dramlarının en büyük mağdurları çocuklar olmaktadır. Anne veya babasından ayrı kalmak zorunda kalan veya devletin kurumlarına verilen çocukların kişisel gelişimlerinde ciddi sorunlar ortaya çıkmakta ve bu nedenle ilerleyen yıllarda topluma entegre olma sorunu yaşamaktadırlar. Dolayısıyla boşanma hadiseleri, kişisel ve ailevi problemler olmaktan öte toplumun genelini ilgilendiren sonuçlar doğurmakta ve toplumumuzun aile yapısını derinden yaralamaktadır.

Toplumumuzun aile yapısının sağlam temeller üzerine kurulabilmesi için evlilik müessesinin güçlendirilmesi, ülkemizde meydana gelen, pek çok ailenin dağılmasına ve pek çok çocuğun mağdur olmasına neden olan boşanma olaylarının ve sebeplerinin araştırılması ve alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi için bir meclis araştırma komisyonu kurulmasının toplum hayatımıza önemli katkılar sağlayacağından yararlı olacağı kanaatindeyiz.

2. Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer ve 19 Milletvekilinin, kadına yönelik ekonomik ve fiziksel şiddetin boşanmalar üzerindeki etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/7):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Kadına yönelik ekonomik ve fiziksel şiddetin boşanmalar üzerindeki etkisi, boşanma aşaması ve sonrasında kadının yaşadığı sorunların araştırılarak kadının güçlenmesi, can güvenliğinin sağlanması yönünde hangi adımların atılması gerektiğinin belirlenmesi amacıyla Anayasanın 98 inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını saygılarımızla arz ederiz.

1)	Candan YÜCEER	Tekirdağ
2)	Ali YİĞİT	İzmir
3)	Utku ÇAKIRÖZER	Eskişehir
4)	Veli AĞBABA	Malatya
5)	Mustafa Sezgin TANRIKULU	İstanbul
6)	Okan GAYTANCIOĞLU	Edirne
7)	Burcu KÖKSAL	Afyonkarahisar
8)	Mevlüt DUDU	Hatay
9)	Mehmet TÜM	Balıkesir
10)	Gülay YEDEKCİ	İstanbul
11)	Erdin BİRCAN	Edirne
12)	Mustafa Ali BALBAY	İzmir
13)	İlhan CİHANER	İstanbul

14)	Onursal ADIGÜZEL	İstanbul
15)	Nurettin DEMİR	Muğla
16)	Çetin Osman BUDAK	Antalya
17)	Muharrem ERKEK	Çanakkale
18)	Lale KARABIYIK	Bursa
19)	Gamze AKKUŞ İLGEZDİ	İstanbul
20)	Devrim KÖK	Antalya

Gerekçe:

Boşanma, eşlerin evlilik durumlarını hukuken ve fiilen sona erdirmeleri olarak tanımlanmaktadır. Hukuki, psikolojik ve sosyal bir süreç olan boşanma, aile ve çocuklar için çoğunlukla travma yaşatabilen bir olgudur.

Ülkemizde her yıl yanlış ve yetersiz ekonomik politikalara bağlı olarak artan işsizlik ve yoksulluk aile içinde kadına şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfusun önemli bir kısmının yoksulluk sınırında yaşadığı ülkemizde 'ekonomik şiddet' başlı başına boşanma ve kadına yönelik şiddet nedenidir. Ülkemizde kadına yönelik şiddet, cinayet toplumsal bir gerçek ve kanayan bir yara olarak varlığını sürdürmektedir.

Ancak AKP iktidarı çıkarmaya çalıştığı reformlarla/yasalarla kadını dışlayıp sadece aileyi güçlendirmek çerçevesinde politikalar üretirken, kadını güçsüzleştirmekte, kadını aile içindeki görevi ve geleneksel normları çerçevesinde şekillendirilmekte, birey olarak değil, aile içinde tanımlanmaktadır.

Siyasi iktidar, ülkemizde toplumsal hayatın ve ekonomik yaşamının dışına itilmeye çalışılan kadınların birey-yurttaş olma hakkını gasp ederek, kadını sadece aile içinde var etmeye çalışmaktadır. Kadınların kimliğini ve haklarını aile kurumu içinde eritip boşanmayı **"toplumsal bir sorun"** olarak tanımlarken, boşanmanın da evlenmek gibi ve evlenmeye eşdeğerde meşru bir hak olduğunu **"sorun olmadığını"** görmemektedir.

Kadın sorunlarıyla ilgili Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, şiddeti görmezden gelip çiftler arası **"arabuluculuğa"** soyunmakta, başka bir seçeneğe kapıları kapatmakta, boşanmaları önlemek için çiftlere terapi ve ombudsmanlık hizmeti vermeyi bir meziyet olarak topluma sunmaktadır.

Anneliği bir kariyer olarak sunan, kadını geri planda tutan, kadını baskılayan açıklamalarla, kadının şiddet görmesi ve canı pahasına evliliği devam ettirmesi istenmekte, en az 3 çocuk doğurması yönünde telkin ve teşvik politikaları uygulanmaktadır.

İstatistikler, kadın cinayetlerinin yüzde 47'sinin eski koca ya da boşanmak üzere olunan koca tarafından işlendiğini ortaya koymaktadır. Şiddet yaşayan kadınların korunma talebiyle polise ya da savcılıklara başvurması da çözüm olmamaktadır. Koruma kararı alınmasına karşın, kadınların yüzde 73'ü öldürülmektedir.

Oysaki kadının aile içindeki güçsüz konumunun değiştirilmesi, kadın erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi için kadın yoksulluğunun azaltılması ve kadının ekonomik olarak güçlendirilmesi tartışılmaz bir gerçektir.

Kadınların eğitim düzeyinin artırılması için yapılacak çalışmalar, kadını toplumsal yaşamın içinde tutacak, ekonomik olarak güçlenmelerini sağlayacak, kadınların insan hakları ihlallerini engelleyecek, kadına yönelik şiddetle mücadelede de önemli bir adım olacaktır.

Yukarıda özetlenen gerekçelerle toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadının ekonomik' olarak ve eğitim yönünden "birey" olarak toplumsal yaşam içerisinde durumunu güçlendirmek, şiddet gördüğü ya da eşiyle birlikte yaşamak istemediği için boşanmayı seçen kadınları koruyacak, boşanma aşamasında veya sonrasında kadının can güvenliğini sağlayacak politikalar üretmek amacıyla Anayasanın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını saygılarımızla arz ederiz.

3. Afyonkarahisar Milletvekili Burcu Köksal ve 20 Milletvekilinin, boşanma olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/8):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Boşanma olaylarının ve nedenlerinin araştırılarak, toplumun geneli üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin azaltılması için gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasanın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104. ve 105. Maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılması hususunda gereğini arz ederiz.

1)	Burcu KÖKSAL	Afyonkarahisar
2)	Candan YÜCEER	Tekirdağ
3)	Muharrem ERKEK	Çanakkale
4)	Gamze AKKUŞ İLGEZDİ	İstanbul
5)	Tur YILDIZ BİÇER	Manisa
6)	Bülent Yener BEKTAŞOĞLU	Giresun
7)	Hilmi YARAYICI	Hatay
8)	Mustafa Hüsnü BOZKURT	Konya

9)	Erdin BİRCAN	Edirne
10)	Yakup AKKAYA	İstanbul
11)	Uğur BAYRAKTUTAN	Artvin
12)	Mevlüt DUDU	Hatay
13)	Bihlun TAMAYLIGİL	İstanbul
14)	Devrim KÖK	Antalya
15)	İlhan CİHANER	İstanbul
16)	Ali YİĞİT	İzmir
17)	Seyit TORUN	Ordu
18)	Mustafa Ali BALBAY	İzmir
19)	Namık HAVUTÇA	Balıkesir
20)	Birol ERTEM	Hatay
21)	Nurhayat ALTACA KAYIŞOĞLU	Bursa

Gerekçe:

Toplumun temelini aile oluşturmaktadır. Aile; evlilik ve kan bağına dayanan anne, baba ve çocuklardan oluşan en küçük sosyal yapıdır. Aile bireylerinin huzurlu bir ortamda iyi yetiştirilmesi toplum için hayati önem taşımaktadır. Çünkü ailenin huzuru ve mutluluğu bire bir olarak toplumsal hayatı etkilemektedir.

Ailenin oluşumunu sağlayan evlilik kurumunun son yıllarda, hızla artan ekonomik ve sosyal nedenlerden kaynaklı olarak ciddi zarar gördüğü tespitleri neticesinde, boşanmaların da hızla arttığı görülmektedir. Topluma birey yetiştiren ailede yaşanan sorunların, yarının bireyleri, ebeveyn olacak çocuklara bire bir yansıdığı ve silsile yoluyla da toplumu ciddi bir biçimde etkilediği görülmektedir.

Boşanma bir aile mirası gibi, ailelerde çocuklara aktarılmaktadır. Ebeveynleri boşanan çiftlerde boşanma oranı yüksek iken ebeveynleri boşanmamış ailelerde bu oran çok daha düşük kalmaktadır. Ayrıca ebeveynleri boşanmış çiftlerin; kişisel problemlerinin olması, kolayca öfkelenmek, kıskanç olmak, para yönetimi becerilerinin düşük olması, aldatmak gibi sorunları, ebeveynleri boşanmamış çiftlere göre boşanma ihtimallerini iki kat artırmaktadır.

Boşanan çiftlerin de ekonomik sıkıntı, çevre baskısı, çocuğuna özlem, taciz, aile baskısı, ruhsal ve duygusal çöküntü, ev ve kendi işlerini yapmada sıkıntı gibi sorunlar yaşadıkları kendi ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Çocuklarda ise; kendini boşanma sebebi olarak görme, anne-babanın boşanmasından utanç duyma, yaşam alanlarında meydana gelen değişikliklerden dolayı öfke ve kaygılanma, diğer ebeveyne özlem, okul başarısının düşüşü, kötü alışkanlıklar edinme,

içe kapanma, isyankarlık, arkadaşlık ilişkilerinin bozulması gibi sorunlara yol açmaktadır. Ayrılan ailelerin çocuklarında eğitim alma süreleri de uzamaktadır. Ders başarı oranlarındaki azalma ile birlikte eğitimlerini yarıda bırakma oranları da yüksektir. Anti-sosyal, agresif ve suç içeren davranışlar boşanmış ailelerin çocuklarında daha fazla görülmektedir. İleri yaşlarda ise evlilikle ilgili ciddi kaygılar taşımaktadırlar. Madde bağımlısı olma oranları yüksektir, fiziksel gelişimleri ve sağlıkları normalin altındadır.

Çocuğun sağlıklı bir birey olarak topluma kazandırabilmesi için anne ve babanın birlikte olduğu bir aile ortamına ihtiyaç vardır. Çünkü eksik bir ebeveynin yeri doldurulamamakta, parçalanmış ailelerin çocuklarında yeteneklerin gelişimi düşmekte ve yetişkin rolünü başarıyla benimseyememektedirler. Bu çocukların bireysel olarak iyi yetişmeleri bir yana geleceğimizin yetişkinleri olacakları için toplumun genel sağlığı açısından da çok önem arz etmektedirler. Birçok çalışma şunu göstermektedir ki; boşanmış aile çocuklarında akademik, davranışsal, psikolojik ve sosyal problemler görülme oranı boşanmamış ailelere göre daha yüksektir. Boşanmanın çocukların tüm yaşamı üzerine uzun dönemli çok olumsuz etkileri olmaktadır. Bu çocuklar sosyoekonomik durum, eğitim ve ilerideki evlilik kaliteleri açısından değerlendirildiğinde olumsuz yönde etkilendiklerini gösteren net sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu etkiler tüm hayatı kapsamakta ve onları; düşük kazanç, düşük eğitim, düşük evlilik kalitesi, yüksek boşanma ihtimali, aile içi bağların zayıflaması ve düşük sübjektif iyilik hali gibi bir takım sonuçlar beklemektedir. Artan bu boşanma oranı toplumun geleceğinin de tehlike altında olduğunu göstermektedir.

Toplumdaki aile yapısının sağlam temeller üzerine oturtulabilmesi, evlilik kurumunun güçlendirilmesi, toplumun temel taşı olan ailenin dağılmasının engellenerek sağlıklı nesiller yetişmesine katkıda bulunmak amacıyla; boşanma olaylarının ve sebeplerinin araştırılması, alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi ı amacıyla Anayasanın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104. ve 105. Maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasının yararlı olacağı görüşündeyiz.

4. Kocaeli Milletvekili Fatma Kaplan Hürriyet ve 21 Milletvekilinin, boşanan kadınların maruz kaldığı şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/9):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'de boşanan kadınların maruz kaldığı ve ölümle sonuçlanan şiddet olaylarının araştırılması ile ilgili olarak; Anayasa'nın 98 inci ve içtüzüğümüzün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırma Komisyonu açılmasını saygılarımızla arz ederiz.

1)	Fatma KAPLAN HÜRRİYET	Kocaeli
2)	Mustafa Sezgin TANRIKULU	İstanbul
3)	Haydar AKAR	Kocaeli
4)	Mustafa Ali BALBAY	İzmir
5)	Devrim KÖK	Antalya
6)	Tanju ÖZCAN	Bolu

7)	Erdin BİRCAN	Edirne
8)	Mevlüt DUDU	Hatay
9)	Nurhayat ALTACA KAYIŞOĞLU	Bursa
10)	Seyit TORUN	Ordu
11)	Onursal ADIGÜZEL	İstanbul
12)	Mehmet TÜM	Balıkesir
13)	Aytun ÇIRAY	İzmir
14)	Bülent ÖZ	Çanakkale
15)	Gamze AKKUŞ İLGEZDİ	İstanbul
16)	İrfan BAKIR	Isparta
17)	Tahsin TARHAN	Kocaeli
18)	Mustafa AKAYDIN	Antalya
19)	Aylin NAZLIAKA	Ankara
20)	Ömer Süha ALDAN	Muğla
21)	Nurettin DEMİR	Muğla
22)	Muharrem ERKEK	Çanakkale

Gerekçe:

Boşanma, yasal, ekonomik, psikolojik, kültürel, toplumsal ve psikolojik nedenleri olan karmaşık bir sosyolojik olgudur.

Türkiye'de aile bağlarının sağlamlığı, evlilik kurumuna atfedilen değer ve buna bağlı evliliklerin ömür boyu sürmesi konusundaki toplumsal beklentiler, diğer yandan da boşanma sonrası yaşanan ekonomik, toplumsal ve psikolojik sorunlar aile birliğinin bozulmasını engellemektedir. Ancak aile birliğinin korunması sağlanmaya çalışılırken, kadının aile içerisinde durumuna göz yumulmaktadır. Kadına yönelik aile içi şiddet boşanma nedenlerinden birisidir.

Boşanmak, evlenmek gibi doğal bir haktır. Evlilikler de insan gibi, doğuyor, büyüyor, gelişiyor, yaşıyor ve iyi bakılırsa uzun ömürlü oluyor. Maalesef toplumumuz da, boşanmak başarısızlık; evliliği yürütmek başarı olarak görülüyor. Evli kalmak adına mutsuz bir evliliği yürütmek, insanları ölümcül hastalıklara kadar götürebiliyor. Kadın evliliğini bitirme kararını bir günden diğerine almıyor. Bir kadın kolay kolay boşanamıyor; kendine göre haklı nedenleri yoksa kurulu düzenini kolay kolay bozmuyor, yıkmıyor. Ancak boşanmaya karar verdiyse de, bu kararından kolay kolay vazgeçmiyor.

Toplumun boşanmış kadınlara yönelik bakış açısı kadının statüsü ile ilgili algıyı da bize yansıtıyor. Boşanmış, ya da ayrı yaşayan kadınlar şiddet boyutunda da dezavantajlı duruma düşüyor. Bu kadınlar aile bireyleri, boşandığı eşi, erkek arkadaşı gibi kişilerden şiddet görüyor. Bu kadınlar çok zor durumda. Boşanmış ya da eşinden ayrı yaşayan 4 kadından 3'ü şiddet görüyor.

Boşanmış kadınların kendi aileleri, ayrıldıkları eşleri ve de güvenlik güçleri de dahil olmak üzere toplumun diğer kesimleri tarafından taciz, şiddet ve istismara maruz kalmalarını her gün medya kanallarından izlemekteyiz. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre ülke genelinde 2014 yılında 294 kadın öldürüldü ve bu kadınların yüzde 28'i 25 yaş altındaydı. Kadınların çoğu 'Ya benimsin ya kara toprağın' mantıksızlığını maalesef kendisine mantık edinen; boşandığı veya boşanma aşamasında olduğu eşleri tarafından öldürüldü.

Toplumumuzda boşanan kadınların sürekli şiddete maruz kalmasının ve hatta öldürülmesinin önüne geçilebilmesi, kadınların boşanma sonrası şiddete maruz kalmasına ilişkin sebeplerin araştırılması ve alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi için 'Meclis Araştırma Komisyonu' kurulmasının birçok boşanmış kadının hayatını kurtaracağı kanaatindeyiz.

5. Adana Milletvekili Aydın Uslu Pehlivan ve 21 Milletvekilinin, kadına yönelik şiddetin boşanmalar üzerine etkisinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/10):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Kadına yönelik ekonomik ve fiziksel şiddetin boşanmalar üzerindeki etkisini araştırmak devletin ve sosyal kurumların yapabileceklerini ortaya koymak ve çözüm yollarını tespit etmek için Anayasanın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğünün 104. ve 105. maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını kaygılarımızla arz ederiz.

1)	Aydın USLUPEHLİVAN	Adana
2)	Gülay YEDEKCİ	İstanbul
3)	Mustafa Sezgin TANRIKULU	İstanbul
4)	Candan YÜCEER	Tekirdağ
5)	Yakup AKKAYA	İstanbul
6)	Devrim KÖK	Antalya
7)	Bülent KUŞOĞLU	Ankara
8)	Lale KARABIYIK	Bursa
9)	Gaye USLUER	Eskişehir
10)	Veli AĞBABA	Malatya

11)	Burcu KÖKSAL	Afyonkarahisar
12)	Okan GAYTANCIOĞLU	Edirne
13)	Gamze AKKUŞ İLGEZDİ	İstanbul
14)	Fatma KAPLAN HÜRRİYET	Kocaeli
15)	Eren ERDEM	İstanbul
16)	İrfan BAKIR	Isparta
17)	Hilmi YARAYICI	Hatay
18)	Mehmet GÖKER	Burdur
19)	Tahsin TARHAN	Kocaeli
20)	Öztürk YILMAZ	Ardahan
21)	Ahmet AKIN	Balıkesir
22)	İbrahim ÖZDİŞ	Adana

Gerekçe:

Aile, dünyanın en güçlü ve en sıcak birlikteliğidir. Aile yapısı ve değerleri güçlü olmayan hiçbir toplumun gerçekten güçlü olduğu ileri sürülemez. Boşanmaların artması ile birlikte toplum temelinden sarsılmaktadır. Parçalanmış aile gerçeği kadına karşı şiddetten çocukların sokağa düşmesine, madde bağımlılığına varıncaya kadar pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Ne yazık ki, parçalanmış ailelerin asıl mağdurları kadınlar ve çocuklardır. Boşanmalar, çiftlerin yaşamlarını olumsuz etkiliyor olsa da, asıl olarak kadınların ve çocukların gelecek yaşantılarına yansıyan çok ciddi travmalara yol açmaktadır.

Ne yazık ki, ülkemizde evlenmelerde önemli bir değişim gözlenmezken, boşanmalarda çok ciddi artışlar yaşanmaktadır.2014 yılında evlenmeler bir önceki yıla göre yüzde 1 azalarak 599 bin 707 olarak gerçekleşirken boşanmalar bir önceki yıla göre yüzde 4.5 artarak 130 bin 913 rakamına ulaşmıştır. Boşanmaların yüzde 39.6'sı evliliğin ilk 5 yılı içinde gerçekleşmiştir.

Ayrımcılığa yol açan geleneksel yaklaşımlar sonucu erkeklerle eşit görülmemeleri nedeniyle kız çocukları erken yaşlarda evlendirilerek, başta eğitim olmak üzere pek çok olanak ve fırsattan mahrum kalmaktadırlar. Bu nedenle; ekonomik faaliyet alanında da birçok eşitsizliklerle karşı karşıya kalan kadınlar, aile reisliği mülkleri yönetme, iş kurma, üretmek ve yürütme gibi konularda erkeklerle eşit olamamaktadırlar.

Maalesef Türkiye'de kadına karşı şiddet dramatik bir artış göstermektedir. Kadın cinayetlerinin yüzde 47'sinin boşanmak üzere olunan koca ya da eski kocası tarafından işlenmektedir. Şiddet gören kadınların polis desteği alması ya da savcılığa başvurması fayda etmemektedir. Uzun yıllar kadın erkek eşitliği nasıl sağlanır diye düşündük ama kadınların yaşam hakkı ellerinden alınırsa eşitlik ikinci planda kalacaktır. Dolayısıyla daha önce kadınların yaşam hakkının ellerinden alınmasına engel olunması ve hükümet tarafından gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Kadınlar daha çok eşlerinin onlara sunduğu maddi imkanları tek başına sağlayamayacağı korkusu, aile ve etraflarındaki çevre bunu nasıl karşılayacak tereddütleri, evlilikle ilgili beklentilerin gerçekleşmemesinden kaynaklı yaşadıkları hayal kırıklığı ve bir daha evlenemem korkusu, boşanmış bir kadın olarak evli olduğum kadar rahat hareket edemem korkusu ve buna benzer kaygılar yaşamakladırlar.

Hem sosyal nedenler hem de psikolojik yapısı nedeniyle boşanma kadını erkekten daha çok yıpratmaktadır. Toplumun boşanmış bir kadına ve erkeğe bakışı farklıdır. Çoğu /aman boşanmış bir kadın olmak toplum tarafından ayıplı bir etiket gibi algılanmakla ve sorgulanmaktadır. Bu durum kadın üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Aile ile ilgili çalışmalar yapmak üzere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulması, ,sözde birçok çalışmalar yapılıyor olmasına rağmen boşanmaların artmasına engel olunamaması manidardır.

AKP döneminde kadına şiddet çok farklı bir boyuta ulaşmıştır. Erkekler tarafından kadına şiddet hem artmış hem de işkence ederek uygulanmaya başlanmıştır. Cinayetlerin sayısı düşük gösterilerek iktidarın bundaki sorumluluğu örtbas edilmeye çalışılmıştır.

Bu gerekçelerle toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, boşanma aşamasında ya da boşandıktan sonra kadının can güvenliğini sağlayacak önlemler almak, kadının maddi ve manevi anlamda tüm haklarını koruyan uygulamalar getirilmesi ve son yıllarda giderek artan boşanmaların nedenlerinin araştırılması amacıyla Anayasanın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104. ve 105. Maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını saygılarımızla arz ederiz.

6. MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ve Manisa Milletvekili Erkan Akçay'ın, boşanma olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/11):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Toplumumuzun temel taşı olan aile müessesemizin güçlendirilmesi için, sosyo-kültürel alanda yaşanan yozlaşmanın aile üzerindeki etkileri, pek çok ailenin yıkımına yol açan ve gelecek nesillerimiz olan çocuklarımızın mağduriyetine neden olan boşanma hadiselerinin ve sebeplerinin araştırılarak gerekli önemlerin alınması amacıyla, Anayasa'nın 98'inci Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına Meclis Araştırılması açılmasını arz ederim.

1)	Oktay VURAL	İzmir
2)	Erkan AKÇAY	Manisa

Gerekçe:

Milli ve manevi değerlerin geliştirilip korunmasında, milli bütünlüğün ve dayanışmanın pekiştirilmesinde aile müessesesi özel öneme sahiptir. Ülkemizde son yıllarda meydana gelen hızlı sosyo-kültürel değişmeler, ekonomik sıkıntılar, iç göçler sonucu nüfusun şehirlerde toplanması, günlük hayatın karmaşıklığı, tüketim kültürünün gelişmesi, bireysel menfaatlerin ön plana çıkartılması ile birlikte milli ve manevi değerleri zaafa uğraması toplumların temeli olan aile mefhumunu temelden sarmıştır.

Günümüzde Türk ailesini kuşatan sorun alanlarına bakıldığında boşanmanın ilk sırada yer aldığını görüyoruz. TÜİK verilerine göre; 2005 yılında 95 bin 895 olan boşanma ve 641 bin 241 olan evlenme sayısı son 10 yılda önemli değişim göstererek 2014 yılında boşanan çiftlerin sayısı 130 bin 913'e yükselmiş, evlenen çiftlerin sayısı ise 599 bin 704'e gerilemiştir.

Kuşkusuz boşanma sadece sayısal, istatiksel bir hadise olmayıp, psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla eş ve çocukların hayatlarını büyük oranda etkilemektedir. Boşanmadan en çok mağdur olanlar, boşanmanın ağırlığını en çok omuzlarında hissedenler de çocuklarımız olmaktadır.

Mahkeme kayıtları üzerinden boşanma nedenleri incelendiğinde en fazla payı "evlilik birliğinin sarsılması" almaktadır. Ancak geçimsizliğe iten nedenlerin temelinde sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik birçok neden yatmaktadır.

Toplumun kanayan bir yarası olan parçalanmış aile çocukları madde bağımlılığı ve fuhuş tuzaklarının ana hedefleri haline gelmekte, parçalanan aile çocuklarının artması değerlerinden uzak, uyuşmuş, kendi değerlerine yabancılaşmış nesiller olarak karşımıza çıkmaktadır.

2011 yılında yayımlanan 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile "ailenin bütünlüğünü korunması, aile yapısının ve değerlerinin korunması, aile yapısını ve değerlerini tehdit eden sorunların ve bu sorunlara yol açan faktörlerin tespit edilmesi, bu sorunlara karşı çözüm önerilerinin geliştirilmesi, aile içi şiddet ve istismar, töre cinayetleri, intihar ve benzeri sorunların önlenmesi" gibi görevler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına verilmiştir.

Ancak aradan yaklaşık 4 yıl geçmesine rağmen aile bütünlüğünü sağlayıcı, boşanma nedenlerini ortadan kaldırıcı ciddi bir çalışma yapılamamıştır. Hükümetinizce bu hususta "Evlilik öncesi Eğitim Programı" adı altından yapılan seminerler ise amaca ulaşmakta oldukça yetersiz ve sığ kalmaktadır.

Ülkemizde giderek sosyal bir sorun halinde gelen evlenme oranındaki azalış buna karşın aile içi şiddet ve beraberinde getirdiği boşanma oranlarındaki artış bizleri bu konuda daha duyarlı olmaya ve bu sorunların nedenlerini araştırmaya, çözüm önerileri geliştirmeye itmektedir.

Medeni Kanun başta olmak üzere uygulanmakta olan kanunlar (örneğin: Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin önlenmesine Dair '20 Mart 2012 tarih ve 28239 sayılı Kanun' ve diğer yönetmeliklerin yeniden gözden geçirilerek kendi toplumsal değerlerimize uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

Aile birliğinin bozulmasının en önemli sebeplerinden biri de sosyo-kültürel alanda yaşanan yozlaşmanın her geçen gün toplumda kendini büyük oranda hissettirmesi, toplumdaki aidiyet duygularını giderek yok etmesidir. Bu nedenle günümüzde aile kurumu sadece boşanmalarla sarsılmamaktadır. Toplumun sosyo-kültürel alanında yaşanmaya başlayan yetersizlik, yoksunluk ve yoksullaşmanın etkisi ailenin varlığına yönelik bir tehdide dönüşmüş durumdadır.

Türk toplumunun aile yapısının sağlıklı işleyebilmesi, toplumun mirasının gelecek nesillere aktarılabilmesi için toplumun en küçük yapıtaşı olan ailenin sağlam temellere dayanması, evlilik kurumunun güçlenmesi, aile yapımızı derinden sarsan ve son zamanlarda giderek artan boşanma hadiselerinin ve sebeplerinin ele alınması, sosyo-kültürel alanda yaşanan yozlaşmanın aile üzerindeki etkileri ve bu konuda gerekli tedbirlerin tespiti için Anayasa'nın 98'inci Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırılması açılmasını arz ederim.

7. Aydın Milletvekili Deniz Depboylu ve 21 Milletvekilinin, boşanma olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/12):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Bir toplumun sağlıklı olabilmesi için o toplumu oluşturan temel birlik yapısı ailenin de sağlıklı olması gerekir. Ancak yapılan istatistik çalışmalarında boşanmaların hızla arttığı, kurulan aile birliklerinin yaşadığı sorunlar karşısında gücünü kaybederek dağıldığı görülmektedir. Güçlü bir devlet gücünü milletinden alır. Bir milletin güçlü olması, o milletin çekirdek yapısı olan ailelerin ve bu aileler tarafından yetiştirilecek fertlerin güçlü olmasına bağlıdır. Bu nedenle ailelerin yaşadığı sorunların tespit edilmesi, aile birliğinin korunmasına yönelik araştırma ve çözüme yönelik çalışmalar yapmak üzere; Anayasa'nın 98. ve TBMM İçtüzüğünün 104. ve 105. Maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve talep ederiz.

1)	Deniz DEPBOYLU	Aydın
2)	Oktay VURAL	İzmir
3)	Erkan AKÇAY	Manisa
4)	Oktay ÖZTÜRK	Mersin
5)	Atila KAYA	İstanbul
6)	Kadir KOÇDEMİR	Bursa
7)	Arzu ERDEM	İstanbul
8)	Seyfettin YILMAZ	Adana
9)	Edip Semih YALÇIN	İstanbul
10)	İsmail OK	Balıkesir
11)	Mevlüt KARAKAYA	Adana
12)	Erhan USTA	Samsun
13)	Mustafa KALAYCI	Konya
14)	Mehmet ERDOĞAN	Muğla
15)	İzzet Ulvi YÖNTER	İstanbul
16)	Ümit ÖZDAĞ	Gaziantep
17)	Emin Haluk AYHAN	Denizli
18)	İsmail Faruk AKSU	İstanbul

19)	Ahmet Selim YURDAKUL	Antalya
20)	Ruhi ERSOY	Osmaniye
21)	Şefkat ÇETİN	Ankara
22)	Nuri OKUTAN	Isparta

Gerekçe:

Toplumda son yıllarda hızla artan kadına yönelik şiddet olayları ve aile içinde yaşanan diğer şiddet örnekleri sık sık basında yer alırken aileyle ilgili olarak yine hızla artan boşanma olayları maalesef dikkatten kaçmaktadır. Zaman zaman uzmanlar tarafından istatistiklerle dile getirilen bu konu yeterince araştırılmamış, üzerinde verimli bir çalışma yapılmamış görünmektedir. Şayet bir çalışma yapıldıysa da başarı elde edilemediği ortadadır.

Ülkemizdeki boşanma verilerinin değerlendirilmesine yönelik yapılan istatistik çalışmalarına göre; mevcut evliliklerin 2001 yılında 91.994'ü sonlanmış, 2014 yılında bu sayı 130.913 olmuş, boşanmalar 2001 yılından 2012 yılına kadar geçen süreçte %42.3 artmıştır.

Değerlerin hızla esnekleştiği, küreselleşmeyle birlikte artan tüketim çılgınlığıyla birlikte yaşanan ekonomik sorunlar aile içi yaşanan sorunları da arttırarak ailelerimizi de tüketmeye başlamıştır. Aile birliğini tehdit eden risklerin hızla arttığı günümüzde maalesef konuyla yakından ilgilenmesi gereken birimler aynı hızla artan sorunlara karşı sağlıklı ve kalıcı çözümler üretememiştir. Toplumumuzda aile yapısı tehlikeli dönemlerden geçmektedir. Nitekim artan boşanma ve suç oranları tehlike çanlarının Türk aile yapısı için çaldığını göstermektedir.

Aile toplumun en küçük yapı taşını oluşturduğu için ailedeki sıkıntılar topluma, toplumdaki sıkıntılar aileye yansır. Sağlıklı toplumu, sağlıklı aileler oluşturur. Tarihimiz iyice incelenirse Türk ailesinin dirlik ve düzenlik içinde olduğu devrelerde devlet de dirlik ve düzenlik içindedir. Bu bakımdan Törelerimizde aile, ülke, devlet ve millet kavramları iç içe bir manzara gösterir. Aile demek, bir noktada düzen demektir. Boşanma davalarının çığ gibi büyüdüğü şu dönemde devletin en büyük görevlerinden biri aile yapısına zarar veren unsurları araştırarak, soruna yönelik bilimsel ve etkin çalışmalar yapmaktır.

Artan boşanma nedenlerinin araştırılması, hukuksal uygulamalarda ailenin birlikteliğinin sürdürülmesine yönelik yeni düzenlemeler yapılması, ailelerin yaşayabileceği mevcut ve olası sorunlar için yardım sunacak yeni birimlerin oluşturulması, aile birliğinin korunmasına yönelik daha ayrıntılı çalışmaların planlanması amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu kurulması önem arz etmektedir.

8. Ankara Milletvekili Aylin Nazlıaka ve 20 Milletvekilinin, kadına şiddetin önlenmesi adına yürütülen çalışmaların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/13):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Boşanma nedeniyle yaşanan olumsuzlukların, giderek artan kadına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin saptanması, mutlu ailelerden oluşan sağlıklı bir toplum yapısının oluşturulması, kadınların sosyal ve ekonomik özgürlüğünün temin edilmesi için gerekli politikaların oluşturulması amacıyla Anayasa'mızın 98, İçtüzüğün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

1)	Aylin NAZLIAKA	Ankara
2)	Şenal SARIHAN	Ankara
3)	Ömer Süha ALDAN	Muğla
4)	Burcu KÖKSAL	Afyonkarahisar
5)	Tekin BİNGÖL	Ankara
6)	Yaşar TÜZÜN	Bilecik
7)	Özkan YALIM	Uşak
8)	Muharrem ERKEK	Çanakkale
9)	Gamze AKKUŞ İLGEZDİ	İstanbul
10)	Serkan TOPAL	Hatay
11)	Gülay YEDEKCİ	İstanbul
12)	Onursal ADIGÜZEL	İstanbul
13)	Bihlun TAMAYLIGİL	İstanbul
14)	Necati YILMAZ	Ankara
15)	Mustafa AKAYDIN	Antalya
16)	Devrim KÖK	Antalya
17)	Lale KARABIYIK	Bursa
18)	Mustafa Sezgin TANRIKULU	İstanbul
19)	İlhan CİHANER	İstanbul

20)	Ahmet AKIN	Balıkesir
21)	Tacettin BAYIR	İzmir

Gerekçe:

Ülkemizde işsizlik yoksulluk derinleşirken, gelir dağılımı her geçen yıl biraz daha bozulmaktadır. Yaşanan bu olumsuzluk aile kurumunu da derinden etkilemekte, boşanma sayısında büyük artış görülmektedir. Aile kurumunun dağılması çocuklar üzerinde sosyal ve psikolojik açıdan olumsuzluğa neden olurken diğer bir yanda boşanmak isteyen ya da boşanan kadınların büyük bölümü ayrıldığı eşi tarafından uygulanan şiddete maruz kalmaktadır.

Kadına yönelik her türlü şiddet Türkiye'de gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum sayılara vurulduğunda karşımıza yüzde bin 400 gibi ürkütücü bir tablo çıkmaktadır.

Kadına yönelik şiddet verileri toplum olarak sürüklendiğimiz utanç tablosunu göz önüne sermektedir. Sadece Ekim 2015'te 25 kadın öldürülmüş, 15 kadın ve kız çocuğuna tecavüz edilmiş, 5 kadın ve kız çocuğuna zorla fuhuş yaptırılmış, 29 kadın yaralanmış, 6 kadın ve kız çocuğuna cinsel tacizde bulunulmuştur. 2015'in ilk 10 ayında ise 236 kadın öldürülmüş, 112 kadına tecavüz edilmiş, 157 kadın fuhuşa zorlanmış, 319 kadın yaralanmış, 179 kadın tacize uğramıştır. Bu veriler sadece medyaya yansıyan haberlerden toparlanmaktadır. Gerçek tablonun ise daha da ürkütücü boyutlarda olduğu ifade edilmektedir. Bu cinayetlerin failleri ise kadınların en yakınları olan, eşleri, sevgilileri, babaları, kayınpederleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Failler bu suçlara kıskançlık, namus ve boşanma gibi sözde gerekçeler ileri sürmektedir.

Gördüğü baskı, şiddet, ekonomik sorunlar ve sosyal dışlanmışlık nedeniyle kadınlar mecburen boşanma yolunu seçmektedir. Kadının boşanma nedenleri erkeklerin öldürme gerekçesi olamaz.

Aile kurumunun sürdürülmesi, aile bireylerinin ve toplumun her kesiminin istediği bir durumdur. Ancak boşanma kararı fiziksel ve psikolojik şiddet gören kadınların insanca yaşama hakkı adına verdiği bir karardır. Bu kararın şiddete gerekçe gösterilmesi hiçbir şekilde kabul edilemez.

Kadın aile üzerinden değil birey olarak tanımlanmalıdır. Türkiye bu tanımı imzaladığı uluslararası sözleşmelerle de kabul etmiş, bu konuda yükümlülük altına girmiştir.

Kadınları ekonomik ve sosyal hayattan çekerek eve hapsetmek isteyen, kadınların siyasal katılımı önüne engeller koyan, kadınları erkek egemen toplumun kurallarına hapseden anlayış ülkemizde yaşanan bu olumsuz tablonun baş mimarıdır.

Demokrasi ve adalet, ekonomik ve sosyal kalkınma, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması, toplumun ve siyasal iktidarın bu konuda kararlı adımlar atmasıyla mümkün olacaktır. Aksi takdirde Türkiye bu çağdışı tabloya mahkum olmaya devam edecektir.

Boşanma nedeniyle yaşanan olumsuzlukların, giderek artan kadına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin saptanması, mutlu ailelerden oluşan sağlıklı bir toplum yapısının oluşturulması, kadınların sosyal ve ekonomik özgürlüğünün temin edilmesi için gerekli politikaların oluşturulması amacıyla Anayasa'mızın 98, İç Tüzüğün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

9. İstanbul Milletvekili Filiz Kerestecioğlu ve 24 Milletvekilinin, boşanan kadınlara sosyal destek politikalarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/14):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Özellikle taciz ve kötü muamele içeren evlilikler içerisindeki kadınların yaşadıkları sorunların araştırılarak evlilik bağını sonlandırmak isteyen kadınlara yönelik sosyal destek politikalarının belirlenmesi için Anayasanın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104. ve 105. maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını saygılarımızla teklif ederiz.

1)	Filiz KERESTECİOĞLU DEMİR	İstanbul
2)	Pervin BULDAN	İstanbul
3)	Meral DANIŞ BEŞTAŞ	Adana
4)	Behçet YILDIRIM	Adıyaman
5)	Berdan ÖZTÜRK	Ağrı
6)	Dirayet TAŞDEMİR	Ağrı
7)	Sırrı Süreyya ÖNDER	Ankara
8)	Ayşe ACAR BAŞARAN	Batman
9)	Mehmet Ali ASLAN	Batman
10)	Saadet BECEREKLİ	Batman
11)	Hişyar ÖZSOY	Bingöl
12)	Mizgin IRGAT	Bitlis
13)	Altan TAN	Diyarbakır
14)	Çağlar DEMİREL	Diyarbakır
15)	Feleknas UCA	Diyarbakır
16)	İmam TAŞÇIER	Diyarbakır
17)	Nimetullah ERDOĞMUŞ	Diyarbakır
18)	Nursel AYDOĞAN	Diyarbakır
19)	Sibel YİĞİTALP	Diyarbakır
20)	Ziya PİR	Diyarbakır

21)	Mahmut TOĞRUL	Gaziantep
22)	Abdullah ZEYDAN	Hakkari
23)	Mehmet Emin ADIYAMAN	Iğdır
24)	Erdal ATAŞ	İstanbul
25)	Besime KONCA	Siirt

Gerekçe:

Aile, karşılıklı görev ve sorumluluklara dayanan, tarihsel olarak ekonomik ve ideolojik koşullarla değişegelmiş bir yapıdır. Ne var ki, aile tarih ötesi, ekonomik ve politik şartlardan bağımsız, mutlak ve ideal bir yapı gibi tariflenmekte; bu ideal yapının "korunması" gereği özellikle yeni-muhafazakar siyasetçilerce sıkça gündeme getirilmektedir. Bu siyaset anlayışı, aile içindeki iktidar ilişkilerini ve kadın-erkek eşitsizliğini gizleyerek ev içi şiddet, işsizlik, boşanma, yoksulluk gibi konuları ailenin çözülmesiyle açıklamakta, ailenin ne şartta olursa olsun korunmasını öncelemektedir.

Neo-liberal politikalar sonucu kısıtlanan sosyal güvenlik ve refah hizmetlerinin aileye -esasen ailedeki kadınlara- devredilmesi de "ailenin güçlendirilmesi" söylemiyle meşrulaştırılmaktadır. Tüm dünyada kentleşme, kadınların işgücüne katılımının artması, kadınların güçlenmesi ve aile içinde yaşadıkları sorunlara karşı çıkabilmeleri sonucu boşanma oranları artsa da Türkiye, boşanma oranları bakımından OECD ülkeleri arasında sonlarda (27.sırada) yer almaktadır. Aslında Türkiye'deki sorun, boşanma oranlarının yükselmesi değil; taciz ve kötü muamele içeren evlilikler içindeki kadınların boşanmak istediklerinde eşleri ve aileleri tarafından baskıya ve şiddete maruz kalmaları ve maalesef öldürülmeleridir.

Boşanmak isteyen kadınlar yalnızca şiddet görecekleri korkusuyla değil, sosyal ve ekonomik güvenceden yoksun olacakları için de evliliklerini sürdürmeye mecbur bırakılmaktadırlar. İçinde bulundukları evlilikleri sonlandırmak isteyen kadınların birçoğu, evlilik dışında kendilerini ve hanede birlikte yaşadıkları kişileri idame ettirebilecek ekonomik olanaklara sahip değiller. Kadınların istihdama katılımı Türkiye'de %27.1 gibi düşük bir oranda seyrettiğinden kadınların çoğu evlilikleri boyunca ücretli bir işte çalışmıyorlar. Boşanma durumunda da iş bulmakta güçlük çekiyor; cinsiyetçi iş bölümü sebebiyle düşük ücretli ve güvencesiz, ailelerini geçindirmelerine imkan vermeyen işlerde çalışıyorlar. Devlet ve işyerleri yaygın, ücretsiz ve ulaşılabilir çocuk bakım hizmeti sunmadığından kazandıklarıyla çocuk bakımı masraflarını karşılayamıyorlar.

Önyargılar, toplumsal roller, boşanmış kadınlara yönelik çevre baskısı, kadınların tekrar evlenmeye zorlanmaları sebebiyle boşanma, kadınların ancak en son olarak başvurabildikleri bir durumdur.

"Aileyi korumak" adı altında kötü evliliklerin devamının özendirilmesi, şiddete karşı koruyucu ve güçlendirici önlemler almak yerine karakollar ve ŞÖNİM'ler aracılığıyla kadınların şiddet uygulayan erkeklerle bir araya getirilerek arabuluculuk yapılması, sığmaklarda kadınları güçlendirici, kadın dayanışmasını esas alan destek mekanizmaları bulunmadığından kadınların bir hapishane gibi tarif ettikleri sığınaklara yerleşmek istememeleri, kadına yönelik şiddeti önemli ölçüde artırmaktadır. Bu yaklaşımla kurgulanan, kadını değil, aileyi korumayı esas alan

politikalar, kadınların kötü muameleye maruz kaldıkları evliliklerinin içinde sıkışmalarına sebep olmaktadır.

Taciz ve kötü muameleye dayalı evliliklerde çocuklar da fiziksel ve psikolojik zarar görmektedir. Şiddet içeren bir evliliğin devlet tarafından "çocukların korunması" maksadıyla sürdürülmesinin teşvik edilmesi Türkiye'nin imzacısı olduğu ve taraf devletleri, çocukları bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunmakla yükümlü kılan Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne aykırıdır.

Türkiye'de, eşi vefat etmiş kadınlar ile boşanmış kadınlar benzer yoksulluk koşullarıyla baş etmeye çalışmalarına rağmen, eşi vefat etmiş kadınlar için Sosyal Yardım Programlarından boşanmış kadınlar yararlanamıyorlar. Bu durum, devletin sosyal politika oluştururken hak ve ihtiyaç saikiyle değil siyasi saiklerle hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

Pek çok ülkede evliliğini sona erdiren kadınlara yönelik sosyal destek programlan oluşturulmuştur. Boşanmış kadınların işgücüne katılımını kolaylaştıracak önlemlerin alınması; tüm bireylere tanınması gereken yaşlı, hasta ve çocuk bakım hizmetlerinin boşanmış kadınları da kapsayacak şekilde genişletilmesi, maddi, hukuki ve psikolojik destekler kadınların devam ettirmek istemedikleri evliliklerini sonlandırmalarına yardımcı olmaktadır. Türkiye'de de boşanan kadınlara yönelik sosyal destek politikalarının araştırılması amacıyla, Anayasanın 98. ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını saygılarımızla teklif ederiz.

10. Bursa Milletvekili Emine Yavuz Gözgeç ve 24 Milletvekilinin, boşanma olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/15):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ailenin korunması, huzur ve refahı için; ailelerin dağılmasına, tarafların ve çocukların mağdur olmasına neden olan boşanma olaylarının ve sebeplerinin araştırılarak, alınması gereken tedbirlerin, bu yönde oluşturulacak sosyal politikaların belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98 inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Emine YAVUZ GÖZGEÇ	Bursa
2)	Zeki AYGÜN	Kocaeli
3)	İlyas ŞEKER	Kocaeli
4)	İsmail TAMER	Kayseri
5)	Hakkı KÖYLÜ	Kastamonu
6)	Hüseyin KOCABIYIK	İzmir
7)	Yılmaz TUNÇ	Bartın

8)	İsrafil KIŞLA	Artvin
9)	Fevzi ŞANVERDİ	Hatay
10)	Mehmet AKYÜREK	Şanlıurfa
11)	Ali İhsan YAVUZ	Sakarya
12)	Şirin ÜNAL	İstanbul
13)	Markar ESEYAN	İstanbul
14)	Özcan ULUPINAR	Zonguldak
15)	Ayşe DOĞAN	Tekirdağ
16)	Halil ÖZCAN	Şanlıurfa
17)	İsmet UÇMA	İstanbul
18)	Adem YEŞİLDAL	Hatay
19)	Zehra TAŞKESENLİOĞLU	Erzurum
20)	Ebubekir GİZLİGİDER	Nevşehir
21)	Reşat PETEK	Burdur
22)	Mustafa BALOĞLU	Konya
23)	Tülay KAYNARCA	İstanbul
24)	Sami ÇAKIR	Kocaeli
25)	Tahir ÖZTÜRK	Elazığ

Gerekçe:

Aile, toplumun temel kurumlarından, hatta en önemli kurumlarındandır. Güçlü ve huzurlu aile, güçlü ve huzurlu bir toplumun temel kaynağıdır. Aile, aynı zamanda hem bir kültür kaynağı, hem de toplumun değer yargılarının ve kültürünün muhafaza edildiği en temel birimdir. Devletin ve toplumun sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi ve varlığını devam ettirebilmesi, ailenin güçlü olmasına bağlıdır. Bu nedenle; Anayasamızın 41. Maddesinde ailenin korunması özel olarak düzenlenmiştir.

"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ve uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar... ."denilmektedir.

Anayasanın ışığında; Ak Parti iktidarı ile Ailenin Korunmasına özel olarak önem verilerek bu konuda özel yasalar çıkarılmış, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurularak, hem ailenin hem de kadının korunmasına ilişkin Medeni Kanun ve diğer kanunlarda iyileştirici mevzuat değişiklikleri yapılmış, aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere Aile Mahkemeleri kurulmuştur.

Ülkemizde evlenme oldukça yaygın ve devamlılık gösteren bir yapıya sahiptir. Ülkemizde evlilik kurumu önemini sürdürmekle birlikte aileye ilişkin değerlerin yıprandığı özelliklede genç nüfusta büyük farklılaşma yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu birliğin çeşitli nedenlerle sürdürülememesi söz konusu olduğunda boşanma, aile birliğini sona erdiren önemli bir karar ve toplumsal bir olgu olarak gündeme gelmektedir. Aileyi kuşatan sorun alanlarına bakıldığında, sebepleri ve sonuçları açısından boşanma en önemli sorun olarak tespit edilmektedir.

Toplumsal değişim süreci, geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş süreci ve daha araştırılması gereken birçok süreçle beraber, boşanma oranlarının arttığı gözlemlenmektedir. Boşanma sürecinde, hem taraflar; ekonomik, sosyolojik, psikolojik sorunlar yaşamakta, hem de çocuklar bu durumdan en fazla ve olumsuz şekilde etkilenmektedir. Boşanma sürecinde; tarafların ve çocukların olumsuz etkilenmesinin en aza indirgenmesi için tedbirler alınıyorsa da boşanmaya vardıran sebeplerin irdelenmesi, bu sebeplerin tespit edilerek ortadan kaldırılmasını amaçlayan önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ciddi sosyal sorunları ortaya çıkarma potansiyeli olan boşanma vakaları, nedenlerinin bilinmesi ve uygun önlemlerin alınmasıyla azaltılabilme imkânı olan bir problemdir. Her türlü sağlıklı müdahale boşanmaların ciddi bir toplumsal soruna dönüşmeden kontrol edilmesini mümkün kılacaktır.

Bu yönde oluşturulacak sosyal politikaların belirlenmesi için kapsamlı bir araştırma yapılması zaruridir. Ailenin kurulması, evlilik kararının alınması aşaması, hatta öncesinden başlanarak; sağlıklı bir ailenin temellerinin atılması, bu birlikteliğin huzurlu bir şekilde devam ederek, sağlıklı nesiller yetiştirmesinin sağlanması, hükümetimizin de temel hedeflerindendir. Bu nedenle, aileyi boşanma sonucuna götüren sebepler nelerdir, ne gibi önlemler alınması gerekir, hangi aşamada hangi somut adımların atılması gerekir, ekonomik, sosyal, psikolojik her alanda yapılması gerekenlerin tespiti için bir meclis araştırma komisyonunun kurulmasının, "güçlü aile-güçlü toplum" oluşturulmasına önemli katkılar sağlayacağı kanaatindeyiz.

11. İstanbul Milletvekili Tülay Kaynarca ve 26 Milletvekilinin, boşanma olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/16):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ailelerin dağılmasına ve çocuklarımızın mağdur olmasına neden olan boşanma olaylarının ve sebeplerinin, özellikle sosyal medyanın boşanmaya etkilerinin araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla, Anayasa'nın 98 inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Tülay KAYNARCA	İstanbul
2)	Mustafa BALOĞLU	Konya
3)	Hamza DAĞ	İzmir

4)	Nihat ZEYBEKCİ	Denizli
5)	Ali ERCOŞKUN	Bolu
6)	Selim DURSUN	Sivas
7)	Orhan ATALAY	Ardahan
8)	Adem YEŞİLDAL	Hatay
9)	Yılmaz TUNÇ	Bartın
10)	Gökcen ÖZDOĞAN ENÇ	Antalya
11)	Mihrimah Belma SATIR	İstanbul
12)	İsmail BİLEN	Manisa
13)	Radiye Sezer KATIRCIOĞLU	Kocaeli
14)	Mücahit DURMUŞOĞLU	Osmaniye
15)	Emrullah İŞLER	Ankara
16)	Cahit ÖZKAN	Denizli
17)	Şahin TİN	Denizli
18)	Ahmet Sami CEYLAN	Çorum
19)	Lütfiye İlksen CERİTOĞLU KURT	Çorum
20)	Hatice Dudu ÖZKAL	Afyonkarahisar
21)	Orhan KARASAYAR	Hatay
22)	Fevzi ŞANVERDİ	Hatay
23)	Fehmi KÜPÇÜ	Bolu
24)	Murat ALPARSLAN	Ankara
25)	Ravza KAVAKCI KAN	İstanbul
26)	Ceyda BÖLÜNMEZ ÇANKIRI	Mardin
27)	Mustafa Şükrü NAZLI	Kütahya

Gerekçe:

Aile yararlı bir kurumdur ve sürdürülmesi gereklidir. Aile; bireye temel eğitiminin verildiği, ruhsal ve fiziksel yönden sağlık kazandırıldığı, dış tehlikelerden ve zararlardan korunduğu böylece bireyin kendisini huzur ve güvende hissettiği bir yuvadır. Aile toplumun çekirdeği ve temel birimidir. Her toplum varlığını sürdürebilmek için aile kurumuna ihtiyaç duyar. Sağlıklı bir toplumun oluşumu ve devamı açısından ailenin devamlılığı oldukça önemlidir.

Ülkemizde artan genç nüfusa rağmen evlenen çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre % 0,1 azalarak 2014 yılında 599 bin 704 olmuştur. Kaba evlenme hızı ise binde 7,8 olarak gerçekleşmiş, boşanan çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre % 4,5 artarak 130 bin 913'e yükselmiştir. Böylece kaba boşanma hızı binde 1,7 olarak gerçekleşmiştir. Bütün bu rakamsal değerler göstermedir ki gelecekte bu durumun sosyal sorunlara sebep olması ihtimali yüksektir.

Araştırmalar, boşanma nedenlerinde ilk sıranın, iletişim çağında iletişimsizlik olduğunu göstermektedir. Uzmanlar, iletişimsizliğe neden olan sosyal medyanın boşanmayı tetiklediğini belirtmektedirler. Facebook, twitter ve sosyal medyanın hayatımıza çok fazla girmesiyle aile hayatının olumsuz etkilendiği son zamanlarda basında da sıkça yer almaktadır. Son yıllarda artan boşanma olaylarının sonuçları incelendiğinde bu sonuçların altında internetin özellikle de sosyal medyanın önemli bir yeri olduğunu görmekteyiz. Çiftlerin en büyük problemlerinden bir tanesi iletişim kuramamaktadır. Bu iletişimi sosyal medya ile çok daha iyi kurmakta ve birbirleriyle konuşmak yerine iletişimi atlayarak ne yazık ki sosyal medyaya daha çok yüklenmekteler ve bu da çiftlerin bir biriyle olan ilişkilerini azaltan ve koparan bir vaziyet haline gelmektedir.

Boşanma olaylarının en büyük mağdurları çocuklar olmaktadır. Anne veya babasından ayrı kalmak zorunda kalan veya devletin kurumlarına verilen çocukların kişisel gelişimlerinde ciddi sorunlar ortaya çıkmakta ve bu nedenle ilerleyen yıllarda topluma entegre olma sorunu yaşamaktadırlar. Dolayısıyla boşanma hadiseleri, kişisel ve ailevi problemler olmaktan öte toplumun genelini ilgilendiren sonuçlar doğurmakta ve toplumumuzun geleceğini derinden etkilemektedir.

2002'den bu yana aile kurumunun güçlendirilmesi amacıyla pek çok kanuni düzenleme yapılmış, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş, aile mahkemeleri oluşturulmuş, çeyiz, konut ve doğum yardımları çıkarılmıştır. Bu konuda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Tüm iyileştirmelere rağmen toplumda bu sorunun artış göstererek devam etmesi nedeniyle bu konuda çalışma yapılması toplumumuz için önem arz etmektedir. Yapılacak çalışmalar boşanmaların ciddi bir toplumsal soruna dönüşmeden kontrol edilmesini mümkün kılacaktır.

Bu nedenlerle ailelerin dağılmasına ve çocuklarımızın mağdur olmasına neden olan boşanma olaylarının ve sebeplerinin, özellikle sosyal medyanın boşanmaya etkilerinin araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir meclis araştırması açılması faydalı olacaktır.

12. Çorum Milletvekili Lütfiye İlksen Ceritoğlu Kurt ve 21 Milletvekilinin, boşanma olaylarının sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/17):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Sağlıklı aile sağlıklı toplum için; ülkemizde yaşanan boşanma olaylarının nedenleri ile boşanmaya yönelik değer farklılaşmaları ve algılamaların tüm boyutlarıyla araştırılması ve alınması gereken tedbirler ile sosyal politikaların belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci,

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün 104 ve 105 inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ederiz.

1)	Lütfiye İlksen CERİTOĞLU KURT	Çorum
2)	Mustafa BALOĞLU	Konya
3)	İlyas ŞEKER	Kocaeli
4)	Fevzi ŞANVERDİ	Hatay
5)	Adem YEŞİLDAL	Hatay
6)	Yılmaz TUNÇ	Bartın
7)	Hüseyin KOCABIYIK	İzmir
8)	İsrafil KIŞLA	Artvin
9)	Mehmet AKYÜREK	Şanlıurfa
10)	Tülay KAYNARCA	İstanbul
11)	Şirin ÜNAL	İstanbul
12)	Ebubekir GİZLİGİDER	Nevşehir
13)	Özcan ULUPINAR	Zonguldak
14)	Ali İhsan YAVUZ	Sakarya
15)	Ayşe DOĞAN	Tekirdağ
16)	Zehra TAŞKESENLİOĞLU	Erzurum
17)	Halil ÖZCAN	Şanlıurfa
18)	Reşat PETEK	Burdur
19)	Tahir ÖZTÜRK	Elazığ
20)	İsmet UÇMA	İstanbul
21)	Zeki AYGÜN	Kocaeli
22)	Sami ÇAKIR	Kocaeli

Gerekçe:

Aile toplumun çekirdeği ve temel birimi, aynı zamanda en eski ve evrensel bir kurumdur. Her toplum varlığını sürdürebilmek için aile kurumuna ihtiyaç duyar. Sağlıklı bir toplumun oluşumu ve devamı açısından ailenin kurumunun devamlılığı oldukça önemlidir. Aile her ne yaşta olursak olalım mutlu ve huzurlu olabildiğimiz, karşılıksız sevgi ve saygının olduğu, birbirini mutlu etmek için uğraşan, menfaatlerin değil iyi niyetin yarıştığı bir ortamdır. Bu ortamın ürünü olan sağlıklı nesiller sağlıklı toplumları meydana getirir. Toplumu oluşturan bu temel kurum ne kadar sağlam ve sıhhatli olursa, şüphesiz bunların oluşturduğu toplum ve devletler de o derece güvenli ve huzurlu olur. Bu yapının bozulması, sorunlu birey ve ailelerin sayısının artmasına sebep olacağı gibi toplumun huzuruna da olumsuz etki yapacaktır.

Sanayileşme, şehirleşme ve teknolojik gelişmeler aile kurumunu da etkilemiştir. Ailenin yapı, fonksiyon ve rollerindeki değişim bazı sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. Bugün diğer toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de temel değerlerin zaafa uğraması, nüfusun şehirlerde toplanması, günlük hayatın karmaşıklaşması, iletişim teknolojilerinin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlığı, tüketim kültürünün değişmesi, bireysel değerlerin ön plana çıkması ile birlikte toplumların temeli olan aileyi yıkıma götüren aile içi şiddet ve boşanma olgusu birey, toplum ve hukuk açısından toplumsal sorun haline gelmekte olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde boşanmaya yönelik değer farklılaşmaları ile algılamaların ülkemiz için ciddi bir sosyal sorun olma düzeyine gelmemesi adına boşanma oranlarındaki artışı anlayabilmek, bu konuda duyarlı olabilmek, çiftleri boşanma sürecine sokan nedenleri araştırmak oldukça önemlidir. İnsanların ruh ve beden sağlığı, aidiyet duygusu bir ve beraber yaşamayı öğrendikçe artar. Boşanma sonucunda gerek boşanmış eşler, gerek bu ailenin çocukları telafi edilmesi güç, çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Dünya Sağlık Örgütü, çocuklara uygulanan şiddetle ilgili risk etmenleri arasında anne babalarının ayrı yaşıyor olmasını ilk sıralarda yer vermiştir. Gerek okullarda, gerekse sosyal hizmet kurumlarında problemli çocukların boşanmış aile çocukları olduğu da bir gerçektir. Boşanma, eşleri ekonomik yönden sarsmakta, ruhsal yönden örselemekte; toplumdaki durumlarını etkilemektedir. Çocuklar üzerindeki olumsuz etkisi ise çok daha karmaşık sorunlar doğurmaktadır. Toplumumuzda bu işin en büyük mağdurları çocuklar ve kadınlar olmaktadır.

Aile yapısının güçlendirilmesi, boşanmaların engellenmesi, boşanmaların olumsuz sonuçlarının bertaraf edilmesi için yapılacak tüm çalışmalar geleceğimize yönelik yapılacak en güzel yatırımdır. Toplumda neyi düzeltmek istiyorsak önce aileden başlamak durumundayız. Dünyanın pek çok ülkesi ile karşılaştırıldığında Türkiye'deki boşanma olaylarının nispeten daha düşük düzeylerde olması ülkemiz için bir avantajdır. Aile birlikteliğini korumak adına son yıllarda boşanma olaylarında meydana gelen artışı önlemek hedefimiz olmalıdır.

2002 ila 2015 yılları arasında aile ve çocukların korunmasına özel olarak önem verilerek bu konuda pek çok yasal düzenleme yapılmış, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere aile mahkemeleri kurulmuş, pek çok sosyal destek hayata geçirilmiştir.

Tüm bu iyileştirmelere rağmen boşanma olaylarında meydana gelen artışın sebeplerinin araştırılması ve çözüm önerilerinin bir meclis araştırması komisyonu kurularak TBMM nezdinde ortaya konulması bu sosyal sorunun toplumsal yara halini almadan çözümlenmesine katkı sağlayacaktır.

13. Ağrı Milletvekili Dirayet Taşdemir ve 22 Milletvekilinin; kadına yönelik şiddetin sebeplerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis Araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/18):

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Ev içi şiddetin boyutlarının tespit edilmesi, ailenin demokratik bir yapıya büründürülmesi için gereken önlemlerin tespit edilmesi, kadınların aile içerisinde güçlendirilmesi için mekanizmaların kadın örgütleriyle birlikte araştırılması amacıyla Anayasanın 98'inci, İçtüzüğün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması için gereğini arz ederiz.

1)	Dirayet TAŞDEMİR	Ağrı
2)	İdris BALUKEN	Diyarbakır
3)	Filiz KERESTECİOĞLU DEMİR	İstanbul
4)	Garo PAYLAN	İstanbul
5)	Hüda KAYA	İstanbul
6)	Müslüm DOĞAN	İzmir
7)	Ali ATALAN	Mardin
8)	Erol DORA	Mardin
9)	Mithat SANCAR	Mardin
10)	Ahmet YILDIRIM	Muş
11)	Burcu ÇELİK ÖZKAN	Muş
12)	Besime KONCA	Siirt
13)	Kadri YILDIRIM	Siirt
14)	Aycan İRMEZ	Şırnak
15)	Faysal SARIYILDIZ	Şırnak
16)	Ferhat ENCU	Şırnak
17)	Leyla BİRLİK	Şırnak
18)	Dilek ÖCALAN	Şanlıurfa
19)	İbrahim AYHAN	Şanlıurfa
20)	Osman BAYDEMİR	Şanlıurfa

21)	Alican ÖNLÜ	Tunceli
22)	Nadir YILDIRIM	Van
23)	Tuğba HEZER ÖZTÜRK	Van

Gerekçe:

Türkiye'de kadına yönelik şiddet her boyutuyla giderek daha da artmakta, ülkenin en can alıcı sorunlarından biri olmaya devam etmektedir. Eril zihniyetin sistematik bir politikası olan kadına yönelik şiddet, toplumsal bir şiddet olarak ortaya çıkmaktadır. AKP döneminde 2002-2015 yılları arasında ulaşılabilen bilgilere göre, 7.427 kadın katledilmiştir. Cinsiyetçiliğin ve militarizmin en ağır şekilde yaşandığı 2015 yılında kadın cinayetleri de artan militarist ortama paralel bir şekilde yükselmiştir. Kadınların sistematik bir şekilde öldürüldüğü adı konulmamış bu savaşta, kadın cinayetleri 2015 yılında en yüksek seviyeye çıkarak son 10 ayda 346'a ulaşmıştır. Aynı dönemde 271 transfobik nefret cinayeti işlenmiştir.

Kadına yönelik şiddetin nedenleri incelendiğinde, erkek şiddetinin üretildiği en büyük kaynağın aile olduğu görülmektedir. Kadın cinayetlerinin failleri incelendiğinde büyük oranının kadınların eşleri, babaları, nişanlıları ya da erkek kardeşleri olduğu görülmektedir. Sadece 2015 yılı Eylül ve Ekim aylarındaki 45 kadın cinayeti incelediğinde bile bu gerçekliği görmek mümkündür. Öldürülen 45 kadının %44'ü evli iken, 7 kadın evliliğini sonlandırmak için öldürülmüştür. 22 kadın kocası, eski kocası, babası veya erkek kardeşi tarafından öldürülürken, 20 kadın, aile bağı bulunmayan veya hiç tanımadığı biri tarafından öldürülmüştür. Yine öldürülen kadınların %48.8'inin çocuğu varken %13.3'ü hamile olduğu belirlenmiştir. Toplumumuzun bir gerçeği olan aile kurumu adeta ulus-devlet sisteminin mikro bir prototipi haline gelmiştir ve iktidarcı, baskıcı yaklaşıma sahip anti-demokratik bir kurum haline gelmiştir. Ancak kadın cinayetleri ve ev içi şiddetin bu denli yoğun olarak üretildiği aile, bu gerçekliği ile alınmadığı zaman eksik ve kadınların öldürülmesini teşvik eden bir kurum haline dönüşmektedir.

AKP'nin iktidara geldiği günden bu güne kadını sadece ailenin bir parçası olarak gören, kadını ikincilleştiren yaklaşımı aile içindeki şiddeti daha da görünmez hale getirmiştir ve kadının aile içinde giderek güçsüzleşmesine hizmet etmiştir. Oysaki yapılması gereken kadının aile içerisinde siyasal, sosyal ve ekonomik tüm açılardan güçlendirilmesi ve devletin oluşturacağı kadın politikaların bu yönde olması gerekmektedir. Aile kurumunun kadına yönelik şiddetin en çok üretildiği kurum olduğu gerçeği ile yaklaşıldığında ancak kadın-erkek eşitliğini esas alan bir politika oluşturulabilir. Bu da ailenin kadın-erkek eşitsizliğini üreten yapısının dönüştürülerek, demokratik bir aile kurumunun oluşturulmasıyla mümkündür. Ailenin demokratikleştirilmesi ve kadının aile içerisinde güçlendirilmesi erkek şiddetinin önüne geçilmesine de hizmet edecektir. Elbette ki kadınların özgürlük mücadelesi, eril sistemin ve tahakkümün ortadan kaldırıldığı, eşit, demokratik ve özgür bir toplumun inşa edilmesi yönündedir. Uzun bir yol gerektiren kadınların mücadelesinde, devletin üzerine düşen ailenin bir tahakküm kurumu olmasından çıkarılmasına hizmet eden politikalar üretmektir. Bu amaçla ev içi şiddetin boyutlarının tespit edilmesi, ailenin demokratik bir yapıya büründürülmesi için gereken önlemlerin tespit edilmesi, kadınların aile içerisinde güçlendirilmesi için mekanizmaların kadın örgütleriyle birlikte araştırılması için bir araştırma komisyonu kurulmasını önermekteyiz.

TAKDİM YAZISI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu (10/2,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18)

Sayı: 40144438-130.02.35940 16.05.2016

Konu: Komisyon Raporu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan (10/2,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Anayasa'nın 98'inci ve İç Tüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri çerçevesinde çalışmalarını tamamlamış bulunmaktadır.

14.01.2016 tarihinde göreve başlayan Komisyonun yaptığı çalışmalar sonucunda düzenlediği Rapor ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

Ayşe KEŞİR
Düzce Milletvekili
Komisyon Başkanı

KOMİSYONUN KURULUŞU VE ÇALIŞMALARI

Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurların ortaya çıkarılması, boşanma olaylarının araştırılması ve aile kurumunun güçlendirilmesi için alınması gereken önlemleri belirlemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilen 4 partinin ortak kararı ile 14 Ocak 2016 tarihinde çalışmalarına başlayan, "Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu" çalışmalarını 14 Mayıs 2016 tarihi itibari ile tamamlamıştır.

Komisyon çalışmalarında, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurların ortaya çıkarılması, ailenin güçlendirilmesine yönelik politikaların belirlenmesi, boşanmaya neden olan olayların incelenmesi, boşanma sürecinde (ülkemizde boşanmaların çoklukla çekişmeli olduğu göz önünde bulunduruduğunda) özellikle kadınların yaşadığı sorunların tespit edilmesi, bu süreçte çocukların velayeti, mal paylaşımı gibi konularda yaşanan sıkıntıların araştırılması, boşanma sonrası ebeveyn ilişkilerinin sağlıklı devam edebilmesinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaçla; akademisyenler, kamu kurumu temsilcileri, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, medya profesyonelleri, mağdur kişilerin tanıklıkları ve uygulayıcı görüşleri dinlenmiştir. Aynı zamanda yurt içi ve yurt dışı ziyaretleriyle yerinde incelemeler yapılmıştır. Tüm bu süreçte komisyonumuz bütüncül bir yaklaşımla aile bütünlüğünü olumsuz etkileyebilecek risk faktörlerinin tespiti ve çözüm önerilerini, boşanma süreci ve sonrasını, başta çocukların yüksek yararını gözeterek ele almıştır.

Komisyonumuz araştırma ve incelemeleri kapsamında; 19 toplantıda, Bakanlık birimi veya kamu kurumlarından çok sayıda uzman ve bürokrat ile sivil toplum kuruluşu temsilcisi, akademisyenler, mağdur aile bireyleri, örnek aileler ve medya profesyonellerinin görüşüne, tanıklığına ve uzmanlığına başvurmuştur. Farklı bölgelerden 9 il ziyareti, 2 yurt dışı programında 4 ülke ziyareti gerçekleştirmiştir. Yurt içi ziyaretlerde bölgesel farklılıklardan kaynaklanan sorunların ve muhtemel çözüm önerilerinin yerinde incelenmesi, yurt dışı ziyaretlerde ise; gurbetçi ailelerin sorun ve beklentileri ile ilgili ülkelerin uygulama örnekleri incelenmiştir.Toplantılar basına açık bir şekilde yapılmış olup tüm toplantı tutanaklarına www.tbmm.gov.tr adresinden erişilmektedir.

A. MECLİS ARAŞTIRMASI ÖNERGELERİNİN KONUSU VE ÖZETİ

26'ncı Yasama Dönemi'nde, "aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar ile boşanma olaylarının araştırılması ve aile kurumunun güçlendirilmesi için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi" amacıyla verilen:

– Ardahan Milletvekili Orhan ATALAY ve 25 Milletvekilinin (10/2) Esas Numaralı,

– Tekirdağ Milletvekili Candan YÜCEER ve 19 Milletvekilinin (10/7) Esas Numaralı,

– Afyonkarahisar Milletvekili Burcu KÖKSAL ve 20 Milletvekilinin (10/8) Esas Numaralı,

– Kocaeli Milletvekili Fatma KAPLAN HÜRRİYET ve 21 Milletvekilinin (10/9) Esas Numaralı,

– Adana Milletvekili Aydın USLUPEHLİVAN ve 21 Milletvekilinin (10/10) Esas Numaralı,

– MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay VURAL ve Manisa Milletvekili Erkan AKÇAY'ın (10/11) Esas Numaralı,

– Aydın Milletvekili Deniz DEPBOYLU ve 21 Milletvekilinin (10/12) Esas Numaralı,

– Ankara Milletvekili Aylin NAZLIAKA ve 20 Milletvekilinin (10/13) Esas Numaralı,

– İstanbul Milletvekili Filiz KERESTECİOĞLU ve 24 Milletvekilinin (10/14) Esas Numaralı,

– Bursa Milletvekili Emine YAVUZ GÖZGEÇ ve 24 Milletvekilinin (10/15) Esas Numaralı,

– İstanbul Milletvekili Tülay KAYNARCA ve 26 Milletvekilinin (10/16) Esas Numaralı,

– Çorum Milletvekili Lütfiye İlksen CERİTOĞLU KURT ve 21 Milletvekilinin (10/17) Esas Numaralı,

– Ağrı Milletvekili Dirayet TAŞDEMİR ve 22 Milletvekilinin (10/18) Esas Numaralı,

Önergelerinin, 10.12.2015 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından kabul edilmesiyle "Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar ile boşanma olaylarının araştırılması ve aile kurumunun güçlendirilmesi için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla" Meclis araştırması komisyonu kurulmuştur.

14 Ocak 2016 tarihinde çalışmalarına başlayan söz konusu Meclis Araştırması Komisyonunun kurulmasına yönelik önergelerin gerekçeleri incelendiğinde özetle;

– Toplumumuzun aile yapısının güçlendirilmesi ve aile bütünlüğünün korunması için evlilik müessesinin güçlendirilmesinin zorunlu olduğu,

– Aile bütünlüğünün bozulmasının, anne, baba ve çocukların mağduriyetine sebep olan boşanma olgusunun ve sebeplerinin araştırılarak alınması gereken tedbirlerin belirlenmesinin sağlıklı nesiller yetiştirilmesi açısından önemli olduğu,

– Aile kurumundaki mevcut / muhtemel sorunların çözümü ile aile bütünlüğünün sağlanması /sürdürülmesi için gerekli hukuki altyapının güçlendirilerek yeni mekanizmaların oluşturulmasının gerekli olduğu,

– Eğitim, sağlık, ekonomi ve istihdam politikalarının, aile yapısını ve aile fertlerini güçlendirmeye odaklanmasının önemli olduğu,

– Sağlıklı bir aile ve toplum yapısının tesisi için, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanarak kadınların toplum ve aile içindeki konumlarının güçlenmesinin gerekli olduğu,

– Kadına yönelik her türlü şiddetin engellenmesi amacıyla; evlilik içinde, boşanma sürecinde veya sonrasında kadınların korunmasını sağlayacak mekanizmaları tesis etmeye matuf politikaların üretilmesi gerektiği,

– Başta boşanmış kadınlar olmak üzere kadınların işgücüne ve istihdama katılımlarını kolaylaştıracak önlemler alınması gerektiği,

Konularına vurgu yapılmıştır.

B. KOMİSYONUN KURULUŞU, GÖREV SÜRESİ VE KOMİSYON ÜYELERİ

Anayasa'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince verilmiş olan (10/2,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18) esas numaralı Meclis araştırması önergeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 10.12.2015 tarihli 13'üncü Birleşiminde, konularının ortak olması nedeni ile birleştirilerek görüşülmüştür. Bu görüşmelerden sonra, önergelerde belirtilen hususlarla ilgili bir Meclis Araştırması Komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu konudaki 1105 sayılı Kararı 16.12.2015 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu kararda; Meclis Araştırması Komisyonu'nun 17 üyeden oluşmasına, Komisyon'un çalışma süresinin başkan, başkanvekili, sözcü, kâtip üye seçimi tarihinden başlamak üzere 3 ay olmasına ve gerektiğinde çalışmalarını Ankara dışında da yapabileceği hususlarına yer verilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 13.01.2016 tarihli 27'inci Birleşiminde komisyon üye seçimi yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu konudaki 1106 sayılı Kararı 23.01.2016 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Komisyon, Meclis Başkanlığı'nın çağrısı üzerine yapılan 14.01.2016 tarihli ilk toplantısında Komisyon Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip üyelerini seçmiştir. Komisyon, hazır bulunan üyeler arasından en yaşlı üye sıfatıyla Adana Milletvekili Necdet ÜNÜVAR'ın geçici başkanlığında toplanmıştır. Bu toplantıya 13 üye katılmış ve yapılan gizli oylama sonucu Komisyon Başkanlığına Düzce Milletvekili Ayşe KEŞİR (oniki oy), Başkanvekilliğine Burdur Milletvekili Bayram ÖZÇELİK (onoy), Komisyon Sözcülüğüne Afyonkarahisar Milletvekili Ali ÖZKAYA (onoy) ve Kâtip üyeliğe Bursa Milletvekili Emine YAVUZ GÖZGEÇ (onbir oy) alarak seçilmişlerdir.

Komisyon'a verilen 3 aylık çalışma süresinin sonuna gelindiğinde, konunun kapsamlı bir çalışma gerektirmesi dikkate alınarak bu süre içinde inceleme, araştırma ve rapor yazım sürecinin bitmeyeceğinin anlaşılması üzerine; Komisyon'un 07.04.2016 tarihli toplantısında bir aylık ek süre istenmesine karar verilmiştir. Komisyon, TBMM İçtüzüğünün 105'inci maddesinin 2 inci fıkrası gereğince, 14.04.2016 tarihinden geçerli olmak üzere, 1 aylık ek süre istenmesine karar vermiştir. Komisyon'un bu Kararı doğrultusunda, Genel Kurulun 13.04.2016 tarihli 72'nci Birleşiminde aldığı 1109 sayılı Kararı ile Komisyonun çalışma süresi; 14.04.2016 tarihinden itibaren 1 ay uzatılmıştır.

Komisyon Üyeleri ve Seçim Çevreleri

BAŞKAN	BAŞKANVEKİLİ	SÖZCÜ	KATİP
Ayşe KEŞİR **Düzce**	**Bayram ÖZÇELİK** **Burdur**	**Ali ÖZKAYA** **Afyonkarahisar**	**Emine YAVUZ GÖZGEÇ Bursa**

Ü Y E L E R

Necdet ÜNÜVAR **Adana**	**Burcu KÖKSAL** **Afyonkarahisar**	**Dirayet TAŞDEMİR Ağrı**	**Deniz DEPBOYLU** **Aydın**

Sait YÜCE
Isparta

Mahmut TANAL
İstanbul

Tülay KAYNARCA
İstanbul

Salih ÇETİNKAYA
Kırşehir

Fatma KAPLAN
HÜRRİYET Kocaeli

HüsnüyeERDOĞAN
Konya

Ergün TAŞCI
Ordu

Aycan İRMEZ
Şırnak

Candan YÜCEER

C. KOMİSYON ÇALIŞMA SÜRECİ HAKKINDA USUL VE ESASLAR

Komisyon; başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip üyelerin seçiminin yapıldığı 14.01.2016 tarihinden itibaren çalışmalarına başlamıştır. Komisyon Başkanının önerisi üzerine ilk toplantıda Komisyon çalışmaları için gerekli olan kararlar alınmıştır.

Komisyon; 1 Numaralı Kararla;

1. Komisyon'un gerekli görmesi hâlinde, Komisyon olarak ya da oluşturulacak alt komisyonlar marifetiyle mahallinde inceleme ve araştırmalar yapmasına,
2. Komisyon toplantılarında ve Ankara dışı çalışmalarda tam tutanak tutulmasına,
3. Komisyon'un Genel Kurul çalışma saatlerinde de çalışma yapabilmesi için Meclis İç Tüzüğü'nün 35. maddesi uyarınca Başkanlık Divanı'ndan izin istenmesine,
4. Komisyon çalışmalarını kamuoyuna duyurabilmek amacıyla İnternet sitesi kurulmasına ve e-posta adresi alınmasına,
5. Komisyon süresince ilgili kurum ve kuruluşlardan konu ile ilgili uzman görevlendirilmesi ile ilgili işlemlerin ve yazışmaların yapılmasında, davet edilecek kişi ve kurumların tespiti hususlarında Komisyon Başkanlığı'nın yetkili kılınmasına,
6. Ankara dışında yapılacak inceleme ve çalışmalara belirlenecek komisyon uzmanları ile kamu kurum ve kuruluşlarından görevlendirilen personelin katılmasına,
7. Rapor yazımında Komisyon Başkanlığı'na redaksiyon yetkisi verilmesine,
8. Ankara'da yapılan Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere çağrılan davetliler ile diğer kurum ve kuruluşlardan görevlendirilen uzmanların, iaşe bedellerinin karşılanmasına,

Karar verilmiştir.

D. KOMİSYON ÇALIŞMALARI SÜRECİ

Çalışma süresi içerisinde 19 toplantı yapan Komisyonumuzun çalışmaları sırasında tam tutanak tutulmuş, komisyonda görevli uzmanların rapor yazımında yararlanması amacıyla ilgili özel ve kamu kurum/kuruluşlarından belge ve bilgiler temin edilmiş; bu kapsamda 81 evrak Komisyonumuza gelmiş, çalışmalar sırasında bu kişilerle de 433 yazışma yapılmıştır. Bu toplantılarda kurum, kuruluş, üniversite ve STK'lardan toplam 111 kişi dinlenmiştir.

Ayrıca, Farklı bölgelerden 9 il ziyareti, 2 yurt dışı programında 4 ülke ziyareti gerçekleştirmiştir.

Taslak Komisyon Raporu, Komisyon üyelerine 29 Nisan 2016 tarihinde dağıtılmıştır. Komisyon üyeleri bu Taslak Rapor üzerindeki değerlendirme ve görüşlerini ise; 06 Mayıs 2016 tarihine kadar Komisyon Başkanlığı'na iletmişlerdir.

Üyelerden gelen öneri ve görüşler çerçevesinde nihai şekli verilen söz konusu Komisyon Raporu, 16 Mayıs 2016 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur.

D.1. Komisyon'da Yapılan Toplantıların Konusu, Bilgi Alınanlar ile Tutanaklar

Çalışma takvimi içerisinde TBMM'de 19 toplantı yapan Komisyon, Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzük'ün 105'inci maddesi uyarınca aşağıdaki listede isimleri yazılı kamu kurum ve kuruluşlarıyla sivil toplum örgütleri temsilcilerini Komisyona davet ederek araştırma konusu ile ilgili bilgi almıştır. Söz konusu toplantıların tutanaklarına,

(https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.tutanaklar?pKomKod=1018&pDonem=26&pYasamaYili=1) internet adresinden ulaşılabilir.

D.1.1. 14 Ocak 2016 Tarihli Başkanlık Divanı Seçimi

Başkanlık Divanı Seçimi yapılarak, başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip üye belirlenmiştir.

D.1.2. 21 Ocak 2016 Tarihli (1.) Toplantı

Komisyon'un çalışma programı taslağının belirlenmesi, çalışma gün ve saatlerimizin kararlaştırılması, Komisyon'da dinlenecek kamu kurumları, STK'lar, sendikalar, meslek örgütleri, üniversiteler ile diğer ilgili kişilerin tespit edilmesi, yurt içi çalışma ziyaretlerinin tarihlerinin belirlenmesi, muhtemel yurt dışı çalışma ziyareti üzerinde bir değerlendirme ve Komisyon'da görevlendirilecek uzman ve danışmanların değerlendirilmesi konuları görüşülmüştür.

Komisyon üyeleri, Komisyon toplantılarına dinlenmek üzere davet edilmesi gereken kişi, kurum ve kuruluşlar ile Komisyonca inceleme ziyareti yapılması gereken yerler hakkında görüşlerini bildirmişlerdir.

D.1.3. 27 Ocak 2016 Tarihli (2.) Toplantı

- Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler 2013,
- Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması 2014,
- Aile Eğitim Programı ve Aile Boşanma Hizmeti Danışmanlığı hizmetleri,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Mustafa TURGUT	ASPB Daire Başkanı
Dr. Yasemin ESEN	ASPB Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Araştırma Dairesi Başkanlığı/Akademisyen
Rahime BEDER ŞEN	ASPB Aile Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Eğitimi, Aile Danışmanlığı ve Psiko-sosyal Destek Dairesi Başkanlığı/Daire Başkanı

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Araştırma Dairesinden Dr. Yasemin Esen tarafından Türkiye'de Aile Yapısı 2013, Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması 2014 ve Cumhuriyet Tarihi Boyunca Evlenme ve boşanma sayıları hakkında bilgi verildi. Aile yapısının değişmesi (geniş aileden çekirdek aileye ve dağılmış aile dönüş), ilk evlilik yaşı, evlilik süresi, evlilik kararının veriliş şekli, akraba evlilikleri, evlenmenin en çok ve en az olduğu iller, evlilik süresine göre boşanmalar, boşanma sebepleri, sayıları hakkında bilgi verildi. Dünyadaki evlenme ve boşanma oranları karşılaştırılarak Türkiye'nin nasıl bir durumda olduğu hakkında bilgi verildi. Eşlerin sorun yaşadıklarında ne yaptıkları ve kimden destek aldıkları konusu anlatıldı.

Türkiye'de Boşanma projeksiyonunun nasıl yapıldığı ve bu duruma göre 2023 yılında durumun nasıl olabileceği ifade edildi. Türkiye'de Boşanma Nedenleri 2014 araştırmasında görüşülen uzman ve aile hakimlerinin görüş ve önerileri anlatıldı. Boşanma ile ilgili hukuki olarak yaşanan sıkıntılardan (nafaka, velayet, mal rejimi gibi..) bahsedildi. Medeni kanundaki problem alanından bahsedildi.

Aile Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Eğitimi, Aile Danışmanlığı ve Psiko-sosyal Destek Daire Başkanı Rahime Beder Şen tarafından Aile Eğitim Programları hakkında bilgi verildi. Aile Eğitim Programlarının amacından bahsedildi. Bu programın içeriğinden bahsedildi. Bu programın, aile üyesi bireylerin çağın gerektirdiği temel aile yaşam becerilerine yönelik bilgi, beceri ve tutumları kapsamlı olarak edinebilmeleri için gündelik yaşamın bütününü kuşatan eğitim, iletişim, hukuk, iktisat, medya ve sağlık alanlarında olmak üzere 26 modülden oluştuğu ifade edildi. Ayrıca, "Değerler Eğitimi", "Tek Ebeveynli Aileler" ve "Kuşaklar Arası İletişim" modüllerinin hazırlandığı anlatıldı. Evlilik Öncesi Eğitim Programının amacından ve nerelerde kimlere eğitim verildiğinden bahsedildi. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen, Aile ve Boşanma Danışmanlığı hakkından bilgi verildi. Hangi illerde nasıl ve kimler tarafından verildiği hakkında bilgi verildi.

Komisyon Üyeleri Tarafından İfade Edilen Diğer Görüşler:

- İsveç nafaka modelinin Türkiye'de uygulanması gerektiği,
- Aile eğitim programlarının ilkokuldan itibaren verilmesi gerektiği,
- Aile Eğitim Programlarının kamu spotu olarak televizyonlarda yayınlanması gerektiği,
- Aile Eğitim Programlarının TRT-Okul gibi kanallarda sürekli yayın olması gerektiği,
- Ailenin sorun çözme kapasitesinin güçlendirilmesi gerektiği,
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bir televizyon kanalının olması gerektiği,
- Sağlık Bakanlığı birinci kademe sağlık kuruluşlarında aile eğitim programlarının anlatılması gerektiği,

şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir.

D.1.4. 28 Ocak 2016 Tarihli (3.) Toplantı

- Türkiye'de aile yapısı,
- Türkiye boşanma nedenleri,
- Türkiye boşanma nedenleri araştırması analizi,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Doç Dr. Alanur ÇAVLİN	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü/Akademisyen
Vildan SAMANCI PEKSEZER	İPSOS /Araştırmacı
Serkan CERAN	İPSOS /Araştırmacı

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Doç Dr. Alanur Çavlin tarafından boşanmayla ilgili veri kaynaklarından bahsedilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen, 2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırması ile 2014 Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırmasından bahsedilmiştir. Türkiye'deki boşanma düzeyiyle ilgili veriler sunulmuş ve boşanma nedenlerine değinilmiştir.

İPSOS Vildan Samancı Peksezer tarafından Türkiye boşanma nedenleri araştırmasının metodolojisinden, veri toplama ve saha araştırması sürecinden ve araştırması sonuçlarından bahsedilmiştir.

İPSOS Serkan Ceran tarafından 2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına ilişkin makro ve mikro İki türlü yaklaşımdan söz edilmiştir. Araştırmada TÜİK'in hangi verilerinden yararlanıldığı ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

D.1.5. 10 Şubat 2016 Tarihli (4.) Toplantı

- Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar ve bu unsurların boşanma olaylarına etkisi ile aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik alınması gereken önlemler ile çözüm önerileri,
- Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezlerine ilişkin politikalar,
- Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlardan biri olan kadına yönelik şiddet,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Tarıkhan ÇETİNER	İçişleri Bakanlığı EGM Asayiş Daire Başkanlığı, Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü/Şube Müdürü
Özlem YILMAZ	İçişleri Bakanlığı J.Gen.K.lığı Asayiş Daire Başkanlığı Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürü Jandarma Personel Yarbay
Mustafa ÇADIR	ASPB Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü/Daire Başkanı
Muradiye ORAL	Ankara Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ŞÖNİM Personeli
Samiye KORKMAZ	ASP Ankara İl Müdür Yrd. (ŞÖNİM' den Sorumlu)

EGM Asayiş Daire Başkanlığı, Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürü 3. Sınıf Emniyet Müdürü Tarıkhan Çetiner tarafından, "Polisin Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Rolü ve Sorumlulukları ile Aile Bütünlüğünün Korunması İçin Öneriler" başlıklı sunum gerçekleştirilmiştir. Sunumda, 6284 sayılı Kanun kapsamında şiddet mağduruna yönelik olarak hakim veya mülki amirin yetkisinde olup gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk tarafından verilebilen koruyucu ve önleyici tedbirler hakkında bilgi verilmiştir.

İçişleri Bakanlığı J.Gn.K.lığı Asayiş Daire Başkanlığı Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürü Jandarma Personel Yarbay Özlem Yılmaz tarafından "Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü" başlıklı sunum gerçekleştirilmiştir. Sunumda, icra edilen faaliyetler ile personele, er ve erbaşlara verilen eğitimlerden bahsedilmiştir. Bununla birlikte, çeşitli faaliyetler kapsamında vatandaşa yönelik bilgilendirme hizmeti verildiği dile getirilmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Mustafa Çadır tarafından "Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri" konulu sunum yapılmıştır. Sunumda, şiddet önleme ve izleme merkezlerinin yasal alt yapısından, kaç ilde hizmet verdiğinden bahsedilmiş ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı hakkında bilgiler verilmiştir.

Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ŞÖNİM Personeli Muradiye Oral tarafından "Ankara Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi" başlıklı sunum gerçekleştirilmiştir. Sunumda, ŞÖNİM çalışma usulü, bu merkezlerde hangi hizmetlerin verildiği, ŞÖNİM'de görevlendirilen diğer kurum çalışanların ŞÖNİM'de verdiği hizmetlere dair bilgiler verilmiştir.

Komisyon Üyeleri Tarafından İfade Edilen Diğer Görüşler:

- 6284 sayılı Kanunda verilen hakların kötüye kullanımının söz konusu olabildiği,
- 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarında delil ve belge aranmama durumunu acele hallerle sınırlamanın yerinde olacağı,
- Her olayın kendi şartları ile değerlendirilmesi gerektiği,
- Her başvuruya, bütün tedbir kararlarının birden ve azami süreyle verilmesi uygulamasına son verilmesi gerektiği,
- Kimlik değişimi tedbirinin uygulanmasında çeşitli sıkıntılar yaşandığı,
- Kolluk birimleri tarafından personele yönelik verilen hizmet içi eğitimlere rağmen beylik tabancasıyla işlenen şiddet vakalarının hala mevcut olduğu,

şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir.

D.1.6. 11 Şubat 2016 Tarihli (5.) Toplantı

- Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar, bu unsurların boşanma olaylarına etkisi ve aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik alınması gereken önlemler ile çözüm önerileri,
- Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar, bu unsurların boşanma olaylarına etkisi (nafaka tahsil kabiliyeti, muvazaalı boşanma gibi konular hakkında Kurumun görüşleri) ve aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik alınması gereken önlemler ile çözüm önerileri,
- Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız açısından, Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar, bu unsurların boşanma olaylarına etkisi ve aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik alınması gereken önlemler ile çözüm önerileri,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Dr. Esra ALATAŞ	Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Ruh Sağlığı Programları Daire Başkanlığı/Daire Başkanı
Fatma Gül ERTÜRK	Sağlık Bakanlığı Sosyal Hizmet Uzmanı
Dr. Sema SANİSOĞLU	Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanı
Nurcan ÖNDER	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Genel Müdürü
Yakup SÜNGÜ	Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü Kayıtdışı İstihdamla Mücadele Daire Başkanlığı/Daire Başkanı
Mehmet KÖSE	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı/Başkan Yardımcısı
Emine Elif GÖNÜLLÜ	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanı

Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Ruh Sağlığı Programları Daire Başkanlığı Daire Başkanı Dr. Esra Alataş tarafından sunumlarında Aile Bakanlığı ile ortak, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Programı kapsamında neler yapıldığı anlatıldı. Konu ile ilgili olarak verilen eğitimlerden bahsedildi. Program kapsamında 2005 yılından günümüze kadar 22 eğitici eğitiminin düzenlendiği, 736 sağlık personeline eğitici eğitimi verildiği ifade edilmiştir. Bugüne kadar 10.431 aile sağlığı elemanı ve 10.273 aile hekiminin programla ilgili eğitim aldığı bilgisi verilmiştir.

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Kadın ve Üreme Sağlığı Daire Başkanı Dr. Sema Sanisoğlu tarafından sunum yapıldı. Evlilik için sağlık raporu almak üzere başvuran çiftlere-birlikte veya ayrı kentlerden de başvuran- danışmanlık hizmeti vererek özellikle üreme sağlığı konusunda danışmanlık ve evlilik danışmanlığı hizmetleri verildiğinden bahsedildi. 2015 yılında 672.012 kişiye danışmanlık verildiği ifade edildi. Özellikle 45 ilde evlilik öncesi eğitim programlarında o illerde görülme sıklığı fazla olan hastalıklarla ilgili eğitimler verildiğinden bahsedildi.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Genel Müdürü Nurcan Önder tarafından sunum yapıldı. Sunumlarında uluslararası belgelerde aile bütünlüğünü korumaya dönük düzenlemeler, temel işgücü piyasası verileri, çalışma hayatı açısından aile bütünlüğünü tehdit eden unsurlar, Çalışma Genel Müdürlüğünün aile bütünlüğünü korumaya dönük dolaylı politika ve uygulamaları ve önerilerinden bahsedildi.

Sosyal Güvenlik Kurumu, Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü Kayıtdışı İstihdamla Mücadele Daire Başkanı Yakup Süngü tarafından sunum yapıldı. Sunumlarında, gelir ve aylıklardan aile bütünlüğünü etkileyen, boşandığı hâlde boşandığı eşiyle birlikte yaşama, toplumda "muvazaalı" boşanma ve Evde Çocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi Projesi anlatıldı.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkan Yardımcısı Mehmet Köse tarafından sunum yapıldı. Sunumlarında yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın aile yapısı ve aile bütünlüğünü etkileyen faktörler ve bunlarla ilgili yapılabilecekler anlatıldı. Yurt dışında yaşayan aile tipleri hakkında ve aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen faktörler hakkında bilgi verildi.

Komisyon Üyeleri Tarafından İfade Edilen Diğer Görüşler:

- Yapılan araştırma ve çalışmaların toplumla bütünleşmesi gerektiği,
- Mevsimlik tarım işçileri, çocuk işçiliği, çocuk çalıştırılması ile ilgili verilerin alınması gerektiği,
- Yurt dışında istatistiki veri anlamında yoğun ve güncel bir çalışma gerektiği,
- Şiddet sonucu yabancı ülkelerde kalan çocukların ne kadar olduğunun verisinin toplanması gerektiği,

şeklindeki görüşler ifade edilmiştir.

D.1.7. 17 Şubat 2016 Tarihli (6.) Toplantı

- Aile eğitimiyle ilgili çalışmalar,
- Öğretim programlarında aile,
- Ailenin korunmasına yönelik İŞKUR çalışmaları,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Ali Rıza ALTUNEL	Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü
Toper AKBABA	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Öğretim Programları Daire Başkanı
Sinan TEMÜR	İŞKUR İş ve Meslek Danışmanlığı Daire Başkanı

Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürü Ali Rıza Altunel tarafından Genel Müdürlüğün teşkilat yapısı ve yaygınlığından bahsedilmiştir. Ailenin önemi üzerinde durulmuştur. Aile Eğitimi Kurs Programlarının toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları dikkate alınarak geliştirildiği ve ülke genelinde uygulamaya konulduğu ifade edilmiştir. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından aile eğitimi programlarının değerlendirilmesi amacıyla Türkiye genelinde bir etki araştırması yapıldığından bahsedilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Öğretim Programları Daire Başkanı Toper Akbaba tarafından öğretim programlarında aile konusuna değinilmiş ve öğretim programlarına bütüncül bir bakış açısı geliştirmek gerektiğinin altı çizilmiştir. Okul Öncesi Eğitim Programından başlayarak aileyle ilgili hangi temel kavram ve değerlere yer verildiğini aktarmıştır.

İŞKUR İş ve Meslek Danışmanlığı Daire Başkanı Sinan Temür tarafından İŞKUR'un aile bütünlüğünü korumaya dönük politika ve uygulamalarından bahsedilmiş ve buna ilişkin istatistikler sunulmuştur. Ayrıca Türkiye işgücü piyasası verileri sunularak buna ilişkin analizler yapılmıştır.

D.1.8. 18 Şubat 2016 Tarihli (7.) Toplantı

- İş ve aile yaşamının uyumlaştırılması,
- Kadına Yönelik Şiddet Projesi'nde elde edilen veriler,
- Aile içi şiddet,
- Aile Odaklı Medya İzleme ve Değerlendirme Projesi,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Prof. Dr. Gökhan MALKOÇ	Türk Psikologlar Derneği Başkanı
Prof. Dr. Kadriye BAKIRCI	Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Bölümü Öğretim Üyesi
Ayla KERİMOĞLU	Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı
Hülya GÜLBAHAR	Eşitlik İzleme Kadın Grubu Temsilcisi
Funda ÖZCAN AKYOL	İstanbul Kadın ve Kadın Kuruluşları Derneği (İKAD-DER) Başkanı
Firdevs TAVUKÇU	İstanbul Kadın ve Kadın Kuruluşları Derneği (İKADDER) Temsilcisi

Türk Psikologlar Derneği Başkanı Prof. Dr. Gökhan Malkoç tarafından, ailenin ekonomik problemlerini giderme yöntemleri hakkında bir sunum gerçekleştirilmiştir. Sunumda, Amerika'da gerçek kişilere iflas hakkı tanınması hakkında bilgiler verilmiştir. Bu kapsamda, kişilere tüm borçların silinmesi ya da yapılandırılmış borç ödeme şansı verildiği ifade edilmiştir. Ayrıca, Ülkemizde uygulanan aile danışmanlığı sisteminin sorunları ve sertifika usulüyle aile danışmanı olma durumunun sakıncalarından bahsetmiştir.

Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Özel Hukuk Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kadriye Bakırcı tarafından "İş ve Aile Yaşamının Uyumlaştırılması" başlıklı sunum gerçekleştirilmiştir. Sunumda, ailede bireyler arası eşitlik konusuna değinilmiş, hukukun yalnızca aile içerisindeki bakım yükümlülüğüne müdahale ettiği, ev işleri yükümlülüğüne müdahale etmediği dile getirilmiştir. Ayrıca, esnek çalışma usulünün yalnızca kadınlar için uygulanmasının Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı olduğu ifade edilmiştir.

Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Ayla Kerimoğlu tarafından "Wo/man for Woman Projesi" hakkında sunum yapılmıştır. Sunumda, şiddeti tanımlama, eğitim-gelir-şiddet ilişkisi, şiddetin nedenleri gibi çeşitli konulara ilişkin araştırma istatistikleri verilmiştir.

Eşitlik İzleme Kadın Grubu Temsilcisi Hülya Gülbahar tarafından yapılan sunumda, doğru bir kadın politikasının nasıl kadınların güçlenmesine ve şiddetten uzak hayatlar kurmasına yardımcı olduğu ifade edilmiştir. Buna örnek olarak Mor Çatı deneyiminde, yüzde 76 oranında kadınların şiddetten uzaklaşmış bir hayat kurmayı başarabildiği dile getirilmiştir.

İstanbul Kadın ve Kadın Kuruluşları Derneği (İKAD-DER) Başkanı Funda Özcan Akyol tarafından "Aile odaklı Medya ve Değerlendirme Projesi (AİLEMİZ-P)" hakkında bilgi verilmiştir. Sunumda, yapılan araştırmalara göre Türkiye'de televizyon izleme alışkanlığı gün ortalamasının birçok ülkenin üzerinde yer aldığı belirtilmiş, çocukların şiddet programı izlemelerini ailelerin kontrol edemedikleri ortaya konulmuştur.

Komisyon Üyeleri Tarafından İfade Edilen Diğer Görüşler:

- Şiddet söz konusu olduğunda, ilk önce şiddet uygulayana saygı yitirilmekte, şiddet devam ettikçe şiddet görenin kendine olan saygısı ve özgüveni yok olmakta,
- Sosyal medyaya ilişkin düzenlemelerin henüz olması gerektiği noktada olmadığı,
- Medyada yasakçı düzenlemelerden ziyade medya okur-yazarlığının geliştirilmesi gerektiği,

şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir.

D.1.9. 24 Şubat 2016 Tarihli (8.) Toplantı

- Nafaka ve icra yoluyla çocuk görme,
- Erken yaşta evlilik,
- Boşanmış aileler,
- Boşanmış babaların sorunları,
- Ailenin bütünlüğü sorununun çözüm yolları,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Arif ÖZ	Mağdur Baba
Leyla TAN	Mağdure Eş
İlknur BİRSEL	Boşanmış İnsanlar ve Aileleri Platformu
İbrahim AKSOY	Türkiye Parçalanmış Aileler ve Çocuklar Platformu
Muhammet KIZILIRMAK	Mağdur Baba
Necil BEYKONT	Boşanmış Babalar Platformu
Emine Sare AYDIN YILMAZ	Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)
Prof. Dr. Nevzat TARHAN	Üsküdar Üniversitesi Rektörü
Gül (Rumuz)	Konuk
Pembe (Rumuz)	Konuk

Mağdur Baba Arif Öz tarafından boşanma sürecinde yaşanılan sıkıntılardan bahsedildi. Nafaka ve velayet ile ilgili sorunlarını ve isteklerini dile getirdi.

Mağdure Eş Leyla Tan tarafından erken yaşta yaptığı evlilik ile ilgili yaşadığı sıkıntılardan bahsedildi. İki çocuğu olduğundan, eşinin erken evlilikten dolayı iki yıldır cezaevinde olduğundan ve bu yüzden çocukları ile birlikte mağduriyet yaşadıklarından ve bir an önce çözülmesini istediğinden bahsetti.

Boşanmış İnsanlar ve Aileler Platform Başkanı İlknur Birsel tarafından boşanma ile ilgili yaşanan sıkıntılardan bahsedildi. Ömür boyu nafakanın süreli hale gelmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Türkiye Parçalanmış Aileler ve Çocuklar Platformu Başkanı İbrahim Aksoy boşanmış bir baba olmanın ne kadar zor olduğundan ve çocuklarını görme konusunda yaşadığı sıkıntılardan bahsetmiş ayrıca nafaka ile ilgili problemlerini ifade etmiştir.

Mağdur Baba Muhammet Kızılırmak boşanma sürecine kadar yaşadıkları sıkıntıları, boşandıktan sonra da nafaka ve çocuğunu görme gibi konularda yaşadığı sıkıntıları ve bu konularda yaptıklarını anlattı.

Boşanmış Babalar Platformu Başkanı Necil Beykont amaçlarının çocukların analı babalı büyümesi olduğundan ve boşanma esnasında çocukların yaşadıkları sıkıntılardan bahsetti. Bazı boşanmış ebeveynlerin çocuklarına "Ebeveyne Yabancılaştırma Tacizi" uyguladıklarını ifade etti. Bu konudaki deneyimlerini paylaştı.

KADEM (Kadın ve Demokrasi Derneği) Başkanı Emine Sare Aydın Yılmaz tarafından, Değişen Dünya'da Kadın Araştırması'nın sunumu yapıldı. Sunumlarında ailede kadının ve çocukların yeri ile öneminden bahsedildi. Kadem'in bu konuda neler yaptığından bahsedildi.

Üsküdar Üniversitesi Kurucu Rektörü Prof. Dr. Nevzat Tarhan konu ile ilgili çözüm önerilerinin (kısa, orta ve uzun zamanlı çözüm önerileri) nasıl olması gerektiğinden bahsetti. Evlilik için önemli şeylerin neler olduğunu anlattı. Kadın ve erkek beyninin nasıl çalıştığını ifade etti. Evlilikte boşanmayı azaltan şeyleri anlattı. Konu ile ilgili yapılmış bazı araştırmaların verileri ile aile ve çocuktan bahsederek aile danışmanlığını anlattı.

Bir Katılımcı (Gül) eşinden boşanmak istediğini ve tehdit aldığı için Kadın Sığınma Evinde kalmak zorunda kaldığını ifade etti. İsminin açıklanmasında sakınca olduğundan dolayı Gül rumuzuyla konuşmalarına devam etti. Çocuğu olduğunu ifade etti. Eşi ile yaşadığı sıkıntıları, uğradığı şiddeti anlattı. Eşinden boşanmak istediğini ve halen mahkeme sürecinde olduklarını ifade etti.

Bir Katılımcı (Pembe) boşanmış olduğu eski eşinden tehdit aldığı için Kadın Sığınma Evinde kaldığını ve gerçek isminin açıklanmaması gerektiği için Pembe rumuzu ile konuşmasına devam edeceğinden bahsetti. Eski eşiyle yaşadığı sıkıntıları ve nafaka alamadığını ifade etti.

Komisyon Üyeleri Tarafından İfade Edilen Diğer Görüşler:

- Erken yaşta evliliğin fiili suç olmaya devam etmesi gerektiği,
- Küçük yaştaki çocuklarla evlenenlerin mutlaka suç işlediğini bilmesi gerektiği,
- Mağdure Eş Leyla Tan ve ailesi gibi insanlarla ilgili aile bütünlüğü bozulanlar hakkında mevzuatta düzenleme yapılması,
- 15 yaşından küçükle evlenenin mutlak suretle bir cezaya muhatap olması gerektiği,
- Çocukların icra emri ile teslimine dair hukuki düzenlemenin yapılması gerektiği,
- Arabuluculuk müessesesinin kamu düzeni de dikkate alınarak boşanma davalarında da uygulanabilmesi gerektiği,

şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir.

D.1.10. 25 Şubat 2016 Tarihli (9.) Toplantı

- Günümüzde aile kavramı, ailenin birey ve toplum üzerindeki etkileri,
- Kadın ve erkeğin aile içindeki rolleri, iletişim yolları ve bu konuda yapılan klinik çalışmaları,
- Aile içindeki yaşlı ve engelli bireylerin bakım hizmetleri ve karşılaşılan sorunlar,

Otizmli çocuk ailelerinin yaşadığı sorunlar,

- Aile içindeki engelli bireylerin bakım hizmetleri, aile bütünlüğünü sürdürmede karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri,
- Beyin felçli çocuk ailelerinin yaşadığı sorunlar,
- İşitme engelliler ve ailelerinin yaşadığı sorunlar,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Prof. Dr. Fatma Beylü DİKEÇLİGİL	Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Aliye Mavili AKTAŞ	Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı
İshak ÇİFTÇİ	ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü
Aylin SEZGİN	Tohum Otizm Vakfı Kurucu Başkan Yardımcısı
Ayşe SARI	SİME-SEN Engelliler Komisyonu Başkanı
E. Sinem ERSOY	SERÇEV Yönetim Kurulu Başkanı
Sevim Sevgi YÜKSEL	İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Genel Sekreteri

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fatma Beylü Dikeçligil aile kavramı hakkında geniş açıklamalarda bulunmuş ve çekirdek aile-atomize çekirdek aile kavramlarını tartışmıştır. Konuyla ilgili istatistiksel veriler sunulmuş, çekirdek aile oranının arttığından bahsedilmiştir. Geniş aile 1968'de yüzde 32'den 2011'de yüzde 12,3'e düşmüş, yüzde 138,8'lik bir azalma oranı söz konusu iken çekirdek ailede ise yüzde 11,1 bir artış bulunmaktadır. Ayrıca dulluk, ölüm, boşanma, çeşitli nedenlerle aileden, özünden, çekirdek ailedeki bireylerden birinin eksik olduğu, diğerlerinin bir arada yaşadığı aile tipi olan dağılmış eksik aileden de bahsedilmiştir.

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Aliye Mavili Aktaş tarafından kadın nüfusunun yüzde 51'e çıktığı, nüfusun yüzde 49'unu erkeklerin oluşturduğu, toplumda boşanmaların artmasının çok net olduğu ifade edilmiştir. Kadın nüfusu arttığı zaman boşanmaların arttığı ifade edilmiştir. Toplumda refahın arttığı, kadınların daha çok istihdamda yer aldığı, kadınların aile geleneklerine göre yapılan evliliği kritik etme hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca ailenin öneminden bahsedilerek TÜİK'in güncel verilerine göre % 56 düzeyinde aile ile mutlu olunduğuna vurgu yapılmıştır.

ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü İshak Çiftçi tarafından aile içindeki yaşlı ve engelli bireylerin bakım hizmetleri ve karşılaşılan sorunlardan bahsedilmiştir. ASDEP Projesi hakkında bilgiler verilmiştir. Engelli bireylerin ailelerinin yaşadıkları sorunlardan bahsedilmiş ve temelde 3 tür sorun yaşadıkları ifade edilmiştir. Bunların psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlar olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki engellilere ilişkin nicel veriler sunulmuştur. Ailede engelli bir çocuğun olmasının tüm aile bireyleri için duygusal bir yük getirdiği ve stres verici bir yaşam deneyimini başlattığı ifade edilmiştir. Ailenin bütün hayatını ve psikolojisini ailede var olan engelli çocuğa göre ayarlamak zorunda kaldığından bahsedilmiştir. Türkiye'de engellisi olduğu hâlde bunun kayıtlara girmesini istemeyen ailelerin var olduğundan bahsedilmiştir.

Tohum Otizm Vakfı Kurucu Başkan Yardımcısı Aylin Sezgin tarafından otizmin fazla duyulmuş bir engellilik durumu olmadığı ifade edilmiş ve otizme son yıllarda son derece fazla rastlanmaya başlandığı belirtilmiştir. Otizmin çocukların 3 yaşından önce ortaya çıkan, sosyal etkileşim ve iletişimine zarar veren ve çocuklarda çok ciddi davranış sorunlarına yol açan bir engellilik durumu olduğu ifade edilmiştir. Otizmli çocukların davranış sorunlarının onların toplumda yer almasında sıkıntı yarattığı ifade edilmiştir. Otizmlilerin dış görünüşlerinde bir farklılığın olmadığı ve erkek çocuklarında daha fazla görüldüğü belirtilmiştir. Son yapılan araştırmalara göre, toplumda, kırsal kesim hariç, sadece 10 kişiden 1 kişinin otizm belirtileri hakkında bir fikir sahibi olduğu ve sadece 3 kişiden 1'inin otizmi duyduğu ifade edilmiştir. Ayrıca otizmin erken çocukluk döneminde ortaya çıkan bir sorun olduğu belirtilmiştir. Otizmin nedenleri konusunda henüz bir netlik olmadığı, çevresel faktörlerin tetiklediğinin düşünüldüğü ve genetik olarak ailede taşınan bir rahatsızlık olduğu ifade edilmiştir. Bir çocukta görülünce diğer bir çocukta görülme olasılığının yüzde 10 arttığı belirtilmiştir.

SİME-SEN Engelliler Komisyonu Başkanı Ayşe Sarı tarafından bir toplumda aileler güçlü ise, güvenilir ortamda işlevlerini yerine getirebiliyorlarsa, bu ailelerin sağlıklı bir şekilde bütünlüklerini koruyabileceği ve sağlıklı ailelerle toplumun devamlılığının sağlanabileceği ifade edilmiştir. Sağlıklı, güçlü aileler demek, sağlıklı toplum, sağlıklı devlet demektir. Bu nedenle, ailenin korunması adına geliştirilecek sosyal politikalarda hiçbir fedakârlıktan kaçınılmaması gerektiği belirtilmiştir. Son olarak engelli evliliklerinden ve bunun toplumdaki algılanış biçiminden bahsedilmiştir.

SERÇEV Yönetim Kurulu Başkanı E. Sinem Ersoy tarafından bu alanda mücadele etme nedeninin çocuklarının serebral palsi olmasından kaynaklı olduğu ifade edilmiştir. Serebral palsinin doğum öncesi, doğum anı veya sonrasında beyne oksijen gitmemesinden kaynaklı vücut kontrol yetersizliği olduğu belirtilmiştir. Türkiye'nin ilk uzay mühendisinin serebral palsili bir kişi olduğundan bahsetmiştir. Serebral palsili çocukların haklarını savunmak için 19 Aralık 2002'de Ankara'da kurulmuş bir dernek olduğundan, vizyonlarının onların çatısı olmak; eğitimlerinde, sosyal hayatta, istihdamda, her alanda aynı, akranlarıyla eşit şartlarda yaşamlarını sağlamak olduğundan bahsetmiştir.

İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği Genel Sekreteri Sevim Sevgi Yüksel tarafından 2004 yılında kurulan bir dernek olduğundan, işitme engellilere ve aile bireylerine sosyal hak, eğitim, istihdam, akla gelebilen her türlü desteğin verilmesine gayret gösterildiği ifade edilmiştir. Toplumun işitme engellileri eksik tanıdığı ifade edilmiştir. Ailelere işaret dili kursları verilmesi ve halk eğitim merkezlerinin işaret dili kurslarını çoğaltması gerektiğine değinilmiştir.

D.1.11. 2 Mart 2016 Tarihli (10.) Toplantı

- Adalet Bakanlığının yürütmekle görevli olduğu kamu politikaları çerçevesinde aile bütünlüğünü olumsuz etkilediği tespit edilen unsurlar ve bu unsurların boşanma olaylarına etkisi,
- İlgili mevzuat çerçevesinde boşanma ve ayrılık süreci, boşanmanın ferîleri ve uygulamaya ilişkin bilgiler,
- Aile hukuku davalarına ilişkin istatistiki veriler,
- Suçun mağduru aile bireylerine yönelik çalışmalar,

- Aile kurumunun güçlendirilmesi konusunda Bakanlık tarafından gerekli görülen önlemler ile sorunlu alanlara ilişkin çözüm önerileri,

- İlgili mevzuat çerçevesinde boşanma ve ayrılık süreci, boşanmanın ferîleri, uygulamaya ilişkin bilgi, deneyimler ile karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Muhittin ÖZDEMİR	Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanı
Osman ÇAKAR	Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Tetkik Hâkimi
Zeynep ÖKSÜZOĞLU	Adalet Bakanlığı Ankara Aile Mahkemesi Hakimi
Nevin BİRİNCİ	Adalet Bakanlığı Ankara Aile Mahkemesi Hakimi
Figen BENEK	Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü/Daire Başkanı
Nazife KESKİNDEMİR	Adalet Bakanlığı Hâkimi
Raşit ŞAHİN	Adalet Bakanlığı Uzmanı
Yıldız ÇAKMAK	Ankara Adliyesi/Sosyal Çalışmacı
Oya ÖZBEK	Ankara Adliyesi/Psikolog

Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanı Muhittin Özdemir boşanma sürecinden bahsetmiştir. Şöyle ki; duygusal boşanma, hukuki boşanma, ekonomik boşanma, anne baba olarak ebeveyn boşanması, toplumsal boşanma ve ruhsal boşanmaya vurgu yapmıştır. Boşanmanın sonucunun sadece boşanmayla bitmediğini devamında; nafaka, çocuk teslimi, velayet gibi hususlar bunun yanında da icra sürecini barındıran yan konulardan bahsetmiştir. Türkiye adliyelerindeki aile mahkemeleri uygulamalarına yönelik olarak Komisyona bilgi verdikten sonra aile mahkemelerindeki dava işleyiş süreci ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yapmıştır. Boşanma süreci danışmanlığı ve arabuluculuğun önemini vurgulayarak mevzuat ve uygulamadan kaynaklanan sorunlara değinmiştir.

Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Tetkik Hâkimi Osman Çakar Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara Barosu ve Ankara Üniversitesi işbirliği ile hukuk kliniği uygulamaları protokolünün imzalandığından ve protokolün amaçlarından bahsetmiştir. Suç mağdurlarına yardım hakkında kanun tasarısı ayrıntılı açıklanmıştır. Çocuk teslimi, çocukla kişisel ilişki tesisi, nafaka ve velayete ilişkin uygulamada yaşanan sorunların tespiti, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve gerektiğinde mevzuat değişikliği yapmak amacıyla oluşturulan çalışma grubundan bahsedilmiştir. Tutuklu ve hükümlü bireylerin ceza infaz kurumuna alınmasının aile bütünlüğü ve birlikteliği üzerindeki olumsuz etkileri ifade edilmiştir.

Ankara 1. Aile Mahkemesi Hakimi Zeynep Öksüzoğlu tarafından gerçekleştirilen sunumda, aile mahkemelerinin kuruluş ve görev alanı açıklanmıştır. Evlenme yaşının İstanbul Sözleşmesine uygun biçimde 18 yaş olarak değiştirilmesi ve iddet müddetinin kaldırılması gerekliliğinin üzerinde durulmuştur. Ayrıca, boşanma nedenleri anlatılmış, duruşmaların gizli yapılmasının kural olması gibi aile mahkemesi yargılama usullerine ilişkin çeşitli öneriler dile getirilmiştir.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının genel boşanma nedeni, zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığının ise özel boşanma nedenleri olduğu ifade edilmiştir. Zinanın Türk Ceza Kanunu'na göre suç olmaktan çıktığına; ancak boşanma nedeni olduğuna dikkat çekilmiştir. Zina yapan eşe velayet verilip verilmemesi, akıl hastalığı nedeniyle açılan davalarda hastaneye sevk edip rapor almak noktasında sıkıntılar yaşandığı ifade edilmiştir. Bireyselleşme ve üçüncü kişilerin müdahalesinin boşanmaların artmasının nedenleri arasında yer aldığı vurgulanmıştır. Aile içinde şiddetin söz konusu olması halinde İstanbul Sözleşmesi hükümlerine zorunlu arabuluculuğun yasaklandığının, ancak ihtiyari arabuluculuğun mümkün olduğunun altı çizilmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nun 166. maddesinin son fıkrasında yer alan üç yıllık bekleme süresinin bir yıla indirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Tazminatların belirlenmesinde nafaka örneğinde olduğu gibi mutlak bir oran getirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Oranın evlilik süresi, mal varlığı, kusur durumu vb. faktörler göz önüne alınarak belirlenebileceği dile getirilmiştir. Tarafların sosyal, ekonomik durumu, hakkaniyet esasları, kusur durumu diye gerekçe yazıldığına; ancak herhangi bir kıstasın bulunmadığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca, insanların mahrem hayatlarının gündeme gelmesi dolayısıyla aile hukukuna ilişkin davaların gizli yapılması, dilekçe teatisi ve tebligat sorunu yüzünden ve Aile Mahkemesindeki davaların basit usule tabi olması gerektiği yönünde görüş beyan edilmiştir.

Ankara 10. Aile Mahkemesi Hakimi Nevin Birinci tarafından gerçekleştirilen sunumda, toplumsal cinsiyet, bireyler arası eşitlik gibi konularda aile mahkemesi hakimlerinin eğitiminin devam etmesi, aile mahkemesi uzmanlarının varlığının önemi, 6284 sayılı Kanun gereği verilen tedbir kararlarının Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından geri bildiriminin yapılmasının gerekliliği ve önemi, 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen destek hizmetlerinin güçlendirilmesi, yoksulluk nafakasının ömür boyu sürmesi durumuna son verilmesi gerekliliği, iştirak nafakasında kayıt dışı ekonomi nedeniyle yaşanılan sıkıntıları giderici düzenlemelerin yapılması gerekliliğinin önemi vurgulanmıştır.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Daire Başkanı Hakim Figen Benek tarafından gerçekleştirilen sunumda Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünün görevi açıklanmış; aile hukukuna, yıllara göre açılan ve karara bağlanan boşanma dava sayılarına, boşanma davaları karar türü dağılımlarına, bölgelere göre açılan ve karara bağlanan dava sayılarına ve boşanma davalarının nedenlerine ilişkin istatistikler ortaya koyulmuştur.

Ankara 1. Aile Mahkemesinde görevli Sosyal Çalışmacı Yıldız Çakmak tarafından gerçekleştirilen sunumda; ailelerin değerlendirilmesinde bireyin gelişim evreleri, ailenin gelişim evreleri, bireyin ve ailenin içinde bulunduğu çevre, toplum, kültürel özellikler, ekonomik yapı gibi toplumsal formasyonun özelliklerinin önemi ile boşanma ve aile mahkemesi sürecinde çocuk konuları ele alınmıştır.

Ankara 2. Çocuk Mahkemesinde görevli Psikolog Oya Özbek tarafından yapılan sunumda mahkemelerde görevli uzmanların sorunları, bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri dile getirilmiştir.

Komisyon Üyeleri Tarafından İfade Edilen Diğer Görüşler:

- Hükümlü anneleriyle birlikte kalan çocuklar için kurulan kreşlerin her cezaevinde bulunmadığı, ayrıca çocuğu kreşe götürüp getirecek vasıtanın her zaman temin edilemediği, çocukların kreşe gitmediği günlerde büyüklerle birlikte kaldığı, oyun alanlarına çıkarılmadığı ve koğuşlardaki televizyonlarda çocuk kanallarının bulunmadığı,
- Çocuğun velayeti kendisine bırakılmamış eşin çocuğunu icra yoluyla görmesine ilişkin yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu,
- Yoksulluk nafakasının süreli olması konusunda fikir birliğinin olduğu,
- Aile mahkemesinde görülen davaların gizli görülmesinin kural olması konusunda fikir birliğinin olduğu,
- Boşanma konusunda mahkemeye başvuran çiftlere duruşma günü verilmeden aile danışmanına gönderilmesi konusunda yasal düzenleme yapılması gerektiği,

şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir.

D.1.12. 3 Mart 2016 Tarihli (11.) Toplantı

- Boşanma davaları süreci, uygulamada karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri,
- Cinsel suçlarla ilgili dava süreci,
- Aile kurumuna ilişkin istatistiki verilerin derlenmesi ve kamuoyuna sunulması,
- Kalkınma planları ve programlarda aile kurumuna yönelik kamu politikasının çerçevesi,
- Alkol, madde bağımlılığı ve aile,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Mustafa DEMİRDAĞ	Yargıtay 14. Ceza Dairesi Başkanı
Ömer Uğur GENÇCAN	Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı
Şebnem Beşe CANPOLAT	TÜİK Demografi İstatistikleri Daire Başkanı
Rıdvan KURTİPEK	Kalkınma Bakanlığı Gelir Dağılımı ve Sosyal İçerme Dairesi Başkanı Vekili
Gamze TOKMAN	Kalkınma Bakanlığı Uzmanı
Gaye KAĞAN	Yeşilay Derneği Eğitim Danışmanlık Merkezi Yöneticisi
Haluk PİYES	Yeşilay Gönüllüsü-Oyuncu

Yargıtay 14. Ceza Dairesi Başkanı Mustafa Demirdağ tarafından cinsel suçlar ve kişiyi hürriyetten yoksun kılma suçları hakkında bilgi verildi. Erken yaş evlilikler ve yaşanan sorunlar hakkında bilgi verildi. Bu konularda yaşadıkları sıkıntılar ve çözüm önerileri ifade edildi. Doğrudan davalar üzerinden örnekler aktarılmıştır. Örneğin N.Ç. Davası. Cinsel saldırı suçunda, kadın istemeden cinsel ilişkide bulunulursa bu hususun şikâyete bağlı tutulduğu ve bunun çok daha ağır bir sonuç olduğu ifade edilmiştir. Davanın da uzun sürede sonuçlanabildiğini eşin tutuklandığını ve bunun da bir boşanma sebebi olduğu dile getirilmiştir. 2014 yılında 6545 sayılı Yasa'yla Türk Ceza Kanunu'nun cinsel suçlar ve kişiyi hürriyetten yoksun kılma suçları ile ilgili maddelerinde değişiklikler yapıldığı ve cezaların artırıldığı belirtilmiştir. Söz konusu cezaların 6545 sayılı Yasadan önce işlenmesi durumunda en lehe uygulamayla sanığın alacağı ceza sekiz yıl dört ay hapis iken, 6545 sayılı Yasadan sonra on altı yıl sekiz ay hapis cezasına çıkarıldığı ifade edilmiştir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı Ömer Uğur Gençcan tarafından boşanma davaları ve boşanmanın ferileri hakkında yaşadıkları sıkıntılar ve çözüm önerileri hakkında bilgi verildi.

"Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi" adı altında 2002'den sonra yeni bir rejim konulmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin boşanma sebeplerinden sadece iki tanesine (zina ve hayata kast) ilişkin edinilmiş mallara katılmada engelleme koyduğunu ifade etmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 166. Maddesinin son fıkrasında yer alan üç yıllık bekleme süresinin indirilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Eşit kusur hâllerinde ömür boyu yoksulluk nafakası verilmesinin doğru olmadığı belirtilmiştir. Boşanma davasının mirasçıları tarafından sürdürülmesine ilişkin TMK. 181'inci maddenin ikinci fıkrasının kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir. Aile hukukuna ilişkin davaların gizli yapılmasının doğru olduğu yönünde görüş bildirilmiştir. Çocuk tesliminin çocuk teslim merkezleri adı altında yapılabileceği ve ASPB'nin bu işi üstlenebileceği dile getirilmiştir.

TÜİK Demografi İstatistikleri Daire Başkanı Şebnem Beşe Canpolat tarafından boşanma istatistikleri hakkında detaylı bilgilendirilme yapıldı. Boşanma nedenleri ve 2015 yılı boşanma istatistikleri anlatıldı.

Kalkınma Bakanlığı Gelir Dağılımı ve Sosyal İçerme Dairesi Başkanı Vekili Rıdvan Kurtipek tarafından aile bütünlüğünün korunmasına dair Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalar hakkında bilgi verildi. Onuncu Kalkınma Planı hakkında bilgi verildi. Sosyal destek programı SODES'ten bahsedildi.

Yeşilay Derneği Eğitim Danışmanlık Merkezi Yöneticisi Gaye Kağan tarafından Yeşilay Derneği'nin alkol ve madde bağımlığı önlenmesi konusunda yaptıkları çalışmalardan bahsedildi. Bu sorunların aile bütünlüğüne yaptığı olumsuz etkileri ve bunun çözümlenmesi için yapılması gereken çözüm önerileri ifade edildi.

Komisyon Üyeleri Tarafından İfade Edilen Diğer Görüşler:

- Boşanma davası açılıp reddedildikten sonra üç yıl beklemenin kısaltılarak bir yıla indirilmesi gerektiği,
- Yoksulluk nafakasının ömür boyu ödenmek yerine evliliğin süresi ile sınırlandırılması gerektiği,
- Boşanma davalarının gizli olarak gerçekleştirilmesi gerektiği,
- Çocuk teslimi ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmalı,
- Erken yaş evliliklerde 10/9 denetimli serbestlik getirilmeli,
- Uyap'ta 166. Madde işaretlenirken sebepte birkaç bölüm daha açılmalı,

şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir.

D.1.13. 4 Mart 2016 Tarihli (12.) Toplantı

- Dinî açıdan aile,
- Aileye yönelik kültür politikaları,
- Medyanın toplum ve aile hayatındaki yeri ve sorumluluğu,
- TRT'nin ailelere yönelik programlarındaki amaç ve ilkeleri,
- Basın Yayın Daire Başkanı Musa Özdemir tarafından, ailenin korunması ve bütünlüğüyle ilgili Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün yapmış olduğu faaliyetler,
- Aile kurumuna yaklaşımı, bu alanlardaki sorunlar ve çözüm önerileri ile sorumlu yayıncılık ilkesi kapsamında medyaya düşen görevler,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Sedide AKBULUT	Diyanet İşleri Başkanlığı Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanı
Nermin KIRIM	Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı
Aysun İMİRGE	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Halk Kültürü ve Bilgi Yönetimi Daire Başkan V.
İbrahim ASLAN	Kültür ve Turizm Bakanlığı, Folklör Araştırmacısı
Mehmet ÇAKIRTAŞ	RTÜK İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanı
Murat ELLİALTI	RTÜK İzleme Dairesi Başkan Yrd.
Hüseyin Tuğrul OKTAY	RTÜK Uzmanı
Sibel Arzu YILMAZ VAROL	TRT Genel Sekreteri
Maruf OKUYAN	TRT 1. Hukuk Müşaviri
Abdulkadir GEZER	TRT Mevzuat Müdürü
Musa ÖZDEMİR	Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Basın Yayın Daire Başkanı
Başak BALÇIK DEMİRCİ	Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Uzmanı
Hasan ÖYMEZ	Anadolu Ajansı Türkiye Haberleri Yayın Yönetmeni

Diyanet İşleri Başkanlığı Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanı Sedide Akbulut tarafından aileye ve aile ferlerine yönelik çalışmalarının olduğundan bahsedilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığının din şûrası ve il müftüleri istişare toplantıları bağlamında genelge, sonuç bildirgesi ya da basın açıklaması şeklinde toplumla paylaştığı ilkelere değinilmiştir. Her toplantının sonucunda bir bildirgenin sunulduğu ve bu bildirgede mutlaka kadın hakları, kadına ve kız çocuğuna yönelik ayrımcılık, aile içi şiddet, töre ve namus cinayetleri, aile, kadın ve çocuklara yönelik din hizmetleri gibi konuların yer aldığı belirtilmiştir. Ayrıca Başkanlığın, aileyi korumaya ve güçlendirmeye yönelik zihniyet oluşumunu sağlama çalışmalarının hutbe ve vaazlar, Kur'an kursu faaliyetleri, Aile ve Dini Rehberlik Bürolarının sosyal ve kültürel etkinlikleri aracılığıyla aktif bir biçimde devam ettiği ifade edilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Nermin Kırım tarafından toplumların kimliğini belirleyen unsurların en önemlilerinden birisinin aile yapısı olduğu ifade edilerek ailenin özgün ve ayrıntılı tanımı yapılmıştır. Aile içinde sosyalleşme yönteminin içeriğinin toplumun kültürel geleneğini yansıttığı ifade edilerek, ailenin geçmişten gelen sosyal ve kültürel değerlerin yaşatıldığı, korunduğu ve gelecek kuşaklara aktarıldığı kaynak noktası ve ilk eğitim yuvası olduğu belirtilmiştir. Çocukların hangi yönde yetiştirilip hazırlanırsa ona göre şekilleneceği ifade edilmiştir. Bakanlık olarak, sahip olunan zengin kültürel mirası koruyup gelecek nesillere aktararak birlik ve beraberliğin korunabileceğinin bilinciyle aileye yönelik çalışmalar yapmakta oldukları ifade edilmiştir.

RTÜK İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanı Mehmet Çakırtaş tarafından medyanın toplum hayatındaki yeri ve sorumluluğundan, televizyon ve aile, televizyonlardaki program türleri ve aile programları, medya hizmet sağlayıcılarının içeriklerinin denetimi ve içerik denetimi dışındaki çalışmalardan bahsedilmiştir. Medyanın, bireyler üzerinde yüksek inandırıcılık etkisiyle diğer iletişim biçimlerini aşarak çağımızın en büyük iletişim aracı hâline geldiği ve toplum hayatını etkileyen başlıca unsurlardan biri olduğu ifade edilmiştir. Ailenin, sosyal gruplar içerisinde televizyondan en çok etkilenen dolayısıyla ailenin, toplumun televizyona dayalı değişimine ya da bozulmaya en fazla maruz kalan grup olduğu ifade edilmiştir.

TRT Genel Sekreteri Sibel Arzu Yılmaz Varol TRT olarak ailelere yönelik programlardaki amaçlarından bahsetmiştir. Şöyle ki; değişim ve gelişim içinde bulunan ülkemizde Türk aile yapısında meydana gelebilecek değişimlerin, aile yapısının millî ve manevi değerleri bozmaması, ailenin katılımcı ve üretken olması gerektiği ifade edilmiştir. Daha sağlıklı bir toplum oluşmasında ailenin toplum içindeki yeri ve öneminin benimsetilmesi, özür ve özürlülük konularında bilinçlendirilmesi, aile bağlarının, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi, kadına ailede ve toplumda daha da itibar kazandırılması, çocuk ve gençlere eğitim ve öğretimde ailenin yeri ve öneminin benimsetilmesi, ailenin koruyucu aile, evlat edinme ve sosyal hizmet konularında aydınlatılması ve özendirilmesi, ailede ortaya çıkabilecek kuşaklar arası çatışmayı azaltarak sevgi, saygı ve anlayış esasına dayalı bir ilişkinin kurulması, farklı inanç ve kültür değerlerine hoşgörülü olunması ve aileye temel hukuk ve vatandaşlık konularında bilgi kazandırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü Basın Yayın Daire Başkanı Musa Özdemir Türkiye'deki aile bütünlüğüyle ilgili ya da bu tür konularla ilgili tüm çalışmaların, kurumlarının ana bileşen, ana partner sayabileceği çalışmalar kapsamında olduğu ifade edilmiştir. Kadının iş hayatına dahlinin, kadının kendini ifade etmesinin, katılımcı demokrasi perspektifi çerçevesinde sivil alanların mümkün olduğu kadar genişletilmesinin ve bu sürece bağlı olarak ailenin de ve aile bireylerinin de mümkün olduğu kadar korunması sürecinin Türkiye'nin güçlü olduğu alanlardan birisi olduğunu ifade etmiş ve bunu mümkün olduğu kadar partnerlerine anlatmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Anadolu Ajansı Türkiye Haberleri Yayın Yönetmeni Hasan Öymez medyanın aile kurumuna yaklaşımı, aileyi ilgilendiren konuların sunumunda kullanılan dil, bu alanlardaki sorunlar ve çözüm önerileri ve sorumlu yayıncılık ilkesi kapsamında aile kurumunun korunmasında ve güçlendirilmesinde medyaya düşen sorumluluklardan bahsetmiştir.

D.1.14. 23 Mart 2016 Tarihli (13.) Toplantı

- Kamu ve özel sektörde çalışanların maruz kaldıkları mobing olaylarının, aile bütünlüğü açısından yol açtığı sorunlar ile bu sorunlara dair çözüm önerileri,
- Plansız kullanıldığında aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen risk faktörleri arasında yer alan tüketici kredileri/kredi kartları,
- Yerelde aile bütünlüğüne yönelik hizmetlerin koordinasyonu,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
İsmail AKGÜN	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Eğitim ve Araştırma Merkezi/Uzman
Müge DOĞAN	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Daire Başkanı
Önder PERÇİN	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başuzman
Mete KABAN	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başuzman
Cihad KAYA	Bursa Yıldırım Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü/Klinik Psikolog

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM) Uzmanı İsmail Akgün sunumunda; kamu ve özel sektörde çalışanların maruz kaldıkları mobing olaylarının aile bütünlüğü açısından yol açtığı sorunlardan bahsetmiştir. Bu kapsamda, mobing ve nedenleri, mobingin aileye etkileri ve çözüm önerileri üzerinde durulmuştur.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Daire Başkanı Müge Doğan tarafından plansız kullanıldığında aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen risk faktörleri arasında yer alan tüketici kredileri/kredi kartları hakkında bilgi verilmiştir.

Bursa Yıldırım Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğünden Klinik Psikolog Cihad Kaya tarafından yerelde aile bütünlüğüne yönelik hizmetlerin koordinasyonu hakkında bir sunum gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda, aile bütünlüğünü desteklemeye yönelik yürütülen sosyal destek çalışmaları kapsamında Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Merkezi'nin 1 Eylül 2015'te açıldığı ifade edilmiştir. Evlilik ve Aile Okulu Projesi kapsamında yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

D.1.15. 24 Mart 2016 Tarihli (14.) Toplantı

- Komisyon çalışmaları sonucu tespit edilen aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar ve aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik çözüm önerileri değerlendirmesi,
- Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen risk faktörleri, boşanma sürecinde başta çocuklar olmak üzere aileyi oluşturan bireylerin karşı karşıya kaldığı sosyal ve psikolojik sorunlar ile aile kurumunun güçlendirilmesi için alınacak tedbirler,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Dr. Sema RAMAZANOĞLU	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı
Prof. Dr. Nesrin DİLBAZ	Üsküdar Üniversitesi/Psikiyatrist
Prof. Dr. Mehmet Z. SUNGUR	Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Dr. Sema Ramazanoğlu tarafından komisyon çalışmaları sürecinde tespit edilen aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar ve aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik çözüm önerileri hakkında Bakanlık çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

Boşanma kararının sadece tarafları değil toplumu da ilgilendiren temel bir sorun olduğu vurgulanmıştır. Boşanma nedenleri araştırması incelediğinde, 2015 yılında boşanmaların büyük oranda evliliğin ilk beş yılında gerçekleştiği, eşler arası iletişimsizliğin boşanmanın en önemli sebebi olduğu ifade edilmiştir. 2008 yılında Boşanma Nedenleri Araştırması'nın, 2013 yılında Aile Yapısı Araştırması, Tespitler, Öneriler Araştırması'nın, 2014 yılında ise Boşanma Nedenleri Araştırması'nın yapıldığı belirtilmiştir. ASPB'nin ailenin korunmasına ve güçlendirilmesine yönelik çalışmalarının 3 başlıkta gerçekleştirildiğini, bunların Aile Eğitim Programı (AEP), Evlilik Öncesi Eğitim Programı ile Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı olduğu dile getirilmiştir. Aile kurumunu tehdit eden her türlü sorunu bertaraf edebilmek ve aileyi güçlendirmek için aile odaklı sosyal politikaların hayata geçirildiğine değinilmiştir. Ailelere hizmet ve danışmanlık veren merkezlerde görev alacak uzmanların ilgili meslek gruplarından oluşturulması, ailelere bu uzmanlar tarafından ulaşılması, düzenli bir kayıt sisteminin oluşturulması ve aile içi sorunların üzerinde önemle durulması gerekliliğinin altı çizilmiştir. Bu kapsamda, 11 ilde Aile Sosyal Destek Projesi (ASDEP)'nin hayata geçirildiğini ifade edilmiştir. Bahse konu projeyle, sorun yaşayan bütün dezavantajlı vatandaşlara ulaşılarak sorunlarının etkin bir rehberlikle aile odaklı çözmenin hedeflendiği vurgulanmıştır. ASPB, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri tarafından sahada yapılan çalışmalarda belli bir koordinasyon ve standardizasyonun sağlanması ve aynı zamanda etki analizlerinin de yapılabileceği şekilde çalışmanın yürütülmesi konusunda üniversitelerle işbirliği içerisinde oldukları dile getirilmiştir.

Üsküdar Üniversitesi Psikiyatri bölümünde Prof. Dr. Nesrin Dilbaz tarafından bağımlılık hakkında bilgi verilmiş ve bağımlılığın aileyi nasıl etkilediği ve bundan kurtulmanın çözümü hakkında sunum yapılmıştır. Ayrıca bağımlılık danışmanlığı hakkında bilgi verilmiştir.

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Z. Sungur tarafından iyi bir evlilik nasıl olması, evlilikte sıkıntı yaşanması durumunda neler yapılması gerektiği ve bu konudaki danışmanlık hizmetleri hakkında bilgi verilmiştir.

Komisyon Üyeleri Tarafından İfade Edilen Diğer Görüşler:

- Aile ve boşanma danışmanlığı ile ilgili mesleki standartların getirilmesi gerektiği,
- Aile odaklı sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiği,

şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir.

D.1.16. 30 Mart 2016 Tarihli (15.) Toplantı

- Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen faktörler ve alınması gereken önlemler

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Bekir BOZDAĞ	Adalet Bakanı
Ercan USLU	Konya Büyükşehir Belediyesi Aile Destek Merkezi (KADEM), Genel Sekreter Yardımcısı
Nimet KALELİ	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Kırsalda Kadın Hizmetleri Koordinatörü

Adalet Bakanı Bekir Bozdağ aile hayatının korunmasının, kadın ve erkek eşitliğinin temin edilmesinin anayasal bir hüküm olarak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılarak garanti altına alındığını ifade etmiştir. Ailenin toplumun temel taşı, çekirdek birimi olduğunu belirtmiştir. Aile hukukunun en önemli bölümlerinden birisini boşanma hukukuna ilişkin hükümlerin oluşturduğunun altını çizmiştir. Adalet Bakanlığının sürdürdüğü politikalar bakımından aile konusunun yargıyla ilgili kısım itibarıyla, sonuçları bakımından daha ziyade yargıya intikal eden olaylar üzerinden yürüdüğü, çünkü açılan davaların, aile birlikteliğinin yürütülememesi nedeniyle mahkemelere geldiği ve karara bağlandığı ifade edilmiştir. Ailenin korunmasının, boşanma sebeplerinin ortadan kaldırılmasının çok geniş kapsamlı çalışmaları gerektirdiğinin altı çizilmiştir. Boşanma sebepleri ile evlenme ve boşanmaya ilişkin nicel veriler ortaya konulmuştur. Adalet Bakanlığının istatistiki verileri ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Son yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması amacıyla yasal düzenlemeler yapıldığından ve kadınların toplumdaki rolünü güçlendirmeyi hedefleyen devlet politikalarından bahsedilmiştir. Konuyla ilgili ulusal ve uluslararası mevzuata ilişkin bilgiler verilmiştir.

Konya Büyükşehir Belediyesi Aile Destek Merkezi (KADEM), Genel Sekreter Yardımcısı Ercan Uslu konu ile ilgili görüşlerini ifade etmiş, KADEM kuruluş sürecinden, amaçlarından, teşkilat yapısından ve KADEM'in çalışmalarından bahsetmiştir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Kırsalda Kadın Hizmetleri Koordinatörü Nimet Kaleli tarafından kırsalda kadına yönelik projeler ve çalışmalardan bahsedilmiştir. Tarım ve kırsal alanla ilgili nicel veriler ortaya konulmuştur. Kırsalda kadının güçlendirilmesine yönelik eğitim-yayım çalışmalarından bahsedilmiştir. Kırsaldaki kadın hizmetlerine ilişkin işbirliği yaptıkları kurum, kuruluş ve STK'lardan bahsedilmiştir.

D.1.17. 31 Mart 2016 Tarihli (16.) Toplantı

- Çalışma yaşamında naklen veya atama ile iller arası görev yeri değişikliğinin aile bütünlüğü açısından yol açtığı sorunlar ile bu sorunlara dair çözüm önerileri,
- Mevsimlik tarım işçiliğinin aile kurumuna etkileri, aile fertlerinin maruz kaldıkları sorunlar ve çözüm önerileri,
- Aile hekimleri tarafından evlenme talebinde bulunanlara yönelik olarak yapılan işlemler ile verilen eğitim/bilgilendirmenin niteliği bu süreçte karşılaşılan sorunlara dair çözüm önerileri,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Davut KIR	ÇSGB Devlet Personel Başkanlığı Hukuki ve Mali Daire Başkanı
Hatice TATLI	ÇSGB Devlet Personel Başkanlığı Uzmanı
Gonca BEBEK	ÇSGB Devlet Personel Başkanlığı Uzmanı
Şeref KAZANCI	ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı
Dilek YÜKSEL	ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü Çalışma Uzmanı
Harika Aşkım TOPALSAKALLIOĞLU	Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Yenimahalle 3 No'lu Aile Sağlığı Merkezi, Aile Hekimi

ÇSGB Devlet Personel Başkanlığı Hukuki ve Mali Daire Başkanı Davut Kır kamu personelinin genel yer değiştirme yöntemi ve şartları ile aile birliğine bağlı olarak yer değiştirmelerine ilişkin bilgilendirme yapmıştır. Söz konusu atama ve yer değiştirmelerin aile bütünlüğü ile ilişkisi ifade edilmiştir. Konu ile ilgili mevzuat hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı Şeref Kazancı özel sektörde naklen veya atamayla iller arası görev yeri değişikliği ile alakalı İş Kanunu'nda böyle bir düzenlemenin olmadığından bahsetmiştir. İstisnai bir duruma vurgu yaparak bir işletme birden fazla ilde mevcut ise aynı işletme içerisinde görev yeri değişikliği, eş durumu ya da naklen atama noktasında bir düzenleme yapılabileceğinden bahsetmiştir.

ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü Çalışma Uzmanı Dilek Yüksel tarafından mevsimlik tarım işçiliğinin aile kurumuna etkileri, aile fertlerinin maruz kaldıkları sorunlar ve çözüm önerilerinden bahsedilmiştir. Konuyla ilgili projelerden ve mevzuattan bahsedilmiştir. Konuyla ilgili; mevzuat, sağlık, eğitim, ulaşım, beslenme, dayıbaşılık ve göç alanı ilgili sorunlar yaşandığının altı çizilmiştir.

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Yenimahalle 3 Nolu Aile Sağlığı Merkezi, Aile Hekimi Harika Aşkım Topalsakallıoğlu tarafından evlilik öncesi danışmanlığından bahsedilmiştir. Evlilik öncesi danışmanlık hizmetleriyle; sağlıklı aile yapısı, üreme sağlığı aynı zamanda gebeliği önleyici yöntemler, günümüzde artan bulaşıcı hastalıklar, akraba evliliği, genetik geçişli hastalıklar ve kalıtsal kan hastalıklarıyla ilgili danışmanlık hizmetleri verildiğinin altı çizilmiştir. Evlilik öncesi danışmanlığın 3 temel özelliğine vurgu yapılmıştır. Bunlar; önleyici, geliştirici ve eğitici olmalarıdır.

D.1.18. 13 Nisan 2016 Tarihli (17.) Toplantı

- Kurum bakımı altında olan çocukların sayısı, yaş gruplarına göre dağılımı, suça bulaşma durumu, ebeveynlerine ait bilgiler ve Kurum bakımı sonrası istihdam gibi istatistiksel veriler,
- Aile bütünlüğü açısından suça sürüklenen ve suçun mağduru çocuklar,
- Aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik programlar ile mahalle bazlı sosyal uyum analizleri ve vaka yönetim sistemi,
- Aile gibi toplumsal değerlerin okul öncesinden ortaöğretime kadar müfredatta ve sosyal etkinliklerde nasıl ele alınması gerektiği,
- Çocukların medyanın olumsuz etkilerinden korunması anlamında ailelere yönelik medya okuryazarlığı,
- Sosyal Sorumluluk kapsamında Toplumsal Duyarlılık Projeleri,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Emin ERARSLAN	ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sosyal Rehabilitasyon Daire Başkanı
İbrahim Kürşat ERGÜT	ASPB Sosyal çalışmacı
Mehmet Safa KOÇİ	ASPB Uzman Yrd.
Nazlıhan ÖZGENÇ	ASPB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Uzmanı
Pınar YAVUZKANAT	ASPB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Uzmanı
Prof. Dr. Ziya SELÇUK	TED Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkan Yardımcısı
Burcu KILIÇOĞLU SÖYLEMEZ	Bilkent Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Merkezi Başkanı
Esra KORAD	Bilkent Üniversitesi Öğrenci Etkinlikleri Merkezi Koordinatörü
Furkan GÜÇ	Bilkent Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri Eş Koordinatörü
İbrahim YILDIRAN	Bilkent Üniversitesi Toplumsal Duyarlılık Projeleri Koordinatörü
Nazan AKIN	IDV Özel Bilkent İlköğretim Okulu Müdürü

ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sosyal Rehabilitasyon Daire Başkanı Emin Erarslan çocuk politikalarıyla ilgili yapılan çalışmalardan, çocuk politikalarındaki mevcut durumdan ve planlamalardan bahsetmiştir. Sorumluluğun öncelikle çocuk olduğunu, çocuklara yönelik yürütülen koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini ayrıntılı ifade etmiştir. Her çocuğu bir olarak kabul ettiklerini ve uygulanan tüm programlarda bireyselleştirilmiş rehabilitasyon programı yürüttüklerini ifade etmiştir. Bakım hizmetleri ile Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) yardımları hakkında detaylı bilgi vermiştir.

ASPB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Uzmanı Nazlıhan Özgenç sosyal yardımda 34 tane yardım programı yürüttüklerini ifade etmiştir. Sosyal yardım aileye nasıl baktığını açıklamıştır. Avrupa'da yüzyıllar içinde kurumsallaşan sosyal yardım sürecinin Türkiye'de 2000'li yıllardan sonra başladığını ifade etmiş ve ailenin kriz dönemlerine özel sosyal yardım uygulamaları hayata geçmeye başladığını belirtmiştir. Dezavantajlı bireylerin kendinin yeterliliğini artırmaya ve aileyi kriz döneminden çıkarmaya yönelik yardımlar başladığını ve yoğunlaştığını ifade etmiştir. Sosyal yardım kanununun çıkarılarak aile bütünlüğünü koruyan ve ailedeki birey sayısını, ailenin özelliklerini temel alan bir sosyal yardım sistemine geçme çalışmalarının yürütüldüğünü ifade etmiştir. Şöyle ki yoksul ailelere yönelik ekonomik zorlukların giderilmesinde aile temelli yaklaşımın mevzuata girmiş olacağını belirtmiştir. Vaka yönetim sistemi ile başvurudan son ana kadar ailenin her adımını kaydettiklerini, 52 soruya varan sosyal inceleme formuyla ailedeki sorunları, güçlü, zayıf yönleri tespit ettiklerini ve bunu sosyal yardım sürecinde kullandıklarını belirtmiştir.

TED Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Ziya Selçuk yürürlükteki müfredat çalışmalarından bahsetmiştir. Çocuklara eğitimin ve bilginin verilmesinde dikkat edilecek hususlara değinmiştir. Eğitim altyapısının yeni teknolojileri kapsayacak şekilde Türkiye'nin toplumsal yapısının da dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Aşırı ve kullanılmayan bilginin çocuklarda nevroza yol açabileceğini önemle vurgulamıştır.

Bilkent Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Merkezi Başkanı Burcu Kılıçoğlu Söylemez çocuklar başta olmak üzere birçok kesime ulaşmaya çalışan, çeşitli kesimlerin sıkıntılarına çare olmaya çalışan, tamamen öğrencilerin kurduğu ve Bilkent Üniversitesinin desteklediği bir öğrenci topluluğu olduklarından bahsetmişlerdir. Toplamda 12 proje yürüttüklerini, bunların özellikle birçoğunun çocuklarla alakalı olduğunu ayrıca engelliler, lösemi hastaları ve mülteciler de olmak üzere birçok kesime ulaştıklarını ifade ederek sosyal sorumluluk kapsamında Toplumsal Duyarlılık Projeleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

IDV Özel Bilkent İlköğretim Okulu Müdürü Nazan Akın aile gibi toplumsal değerlerin okul öncesinden ortaöğretime kadarki müfredatta ve sosyal etkinliklerde nasıl ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Okulun hayata hazırlık olmaması, doğrudan hayatın kendisi olması gerektiğinin altını çizmiştir. Çocukları geleceğe hazırlarken onları ayrı ve izole bir parça gibi düşünmemek gerektiğini, hayatın gerektirdiği her noktanın okulda deneyimlenmesinin önemini vurgulamıştır. Sadece bilgi odaklı bir eğitim üzerinde çalışmanın eleştirisini yapmıştır. Ailenin eğitimin etkili bir parçası olduğunu önemle vurgulamıştır. Eğitimde rehberlik faaliyetlerinin fonksiyonuna değinilmiştir. Medyanın artık çocukların ve ailelerin dünyasını şekillendiren bir konuma geldiğini, bundan uzaklaşmanın mümkün olmadığını ancak ne yapıldığının çok iyi bilinmesi gerektiğini vurgulamıştır.

D.1.19. 14 Nisan 2016 Tarihli (18.) Toplantı

- Aktif yaşlanma,
- Yaşlıların toplumsal yaşama daha aktif katılımı,
- Gündüz Bakım Evi projeleri,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Coşgun GÜRBOĞA	ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yaşlı Bakım Hizmetleri Daire Başkanı
Ahmet Fatih ORTAKAYA	ASPB Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanı
Banu EKİNCİ	Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Kronik Hastalıklar, Yaşlı Sağlığı ve Özürlüler Daire Başkanı
İrfan ÖZBEK	Nazilli Belediyesi Dr. Rıza Arpaz Nazilli Alzheimer Hastaları ve Aileleri İçin Buluşma ve Danışmanlık Merkezi
Yurdagül ALTINBAŞ	Aydın Aymelek Derneği Başkanı
Prof. Dr. Emine ÖZMETE	Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi

ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yaşlı Bakım Hizmetleri Daire Başkanı Coşgun Gürboğa tarafından genel itibariyle yaşlı hizmetleri ve ASPB'nin yaşlılara yönelik sunduğu hizmetlerden ayrıntılı bahsedilmiştir. İstatistiklerle 2015 yılı yaşlılık verileri, aktif yaşlanma, Aktif Yaşlanma İndeksi, Aktif Yaşlanma Strateji Belgesi, yürütülen projeler ve gönüllü katılımlar, nesiller arası etkileşim modeli (AYNA Projesi), Aymelek Derneğiyle yapılan işbirliği protokolü ve Evde Sağlık ve Sosyal Hizmetler Derneğiyle (EVSAD) yapılan işbirliği protokolleri hakkında bilgi verilmiştir. 2013 yılında uygulamaya giren ulusal yaşlanma uygulama programından ve söz konusu programda yapılan revizyonlardan bahsedilmiştir.

ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, AR-GE Daire Başkan Vekili Ahmet Fatih Ortakaya daire başkanlığının görevlerini özetlemiş ve konuyla ilgili yaptıkları araştırmalardan bahsetmiştir. Bunlar; Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklenti Araştırması, Türkiye'de Doğurganlık Oranlarının Düşmesi, Potansiyel Etkiler ve Proaktif Politika Önerileri, Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Nesiller ve Aile Araştırması ve Yaşlılık ve Emeklilik Araştırması'dır. Ayrıca yaşlılıkla ilgili katılmış oldukları BM Uluslararası Yaşlanma Enstitüsü çalışmasından bahsetmiştir.

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Kronik Hastalıklar, Yaşlı Sağlığı ve Özürlüler Daire Başkanlığı Banu Ekinci tarafından sağlık bakış açısıyla aktif yaşlanmaya ilişkin örnekler sunulmuştur. Aktif yaşlanmaya ilişkin mevcut durumdan, Sağlık Bakanlığının sağlık politikalarından, hali hazırda uygulanmakta olan Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programının ana hatlarından ve yürütülen çalışmalardan bahsedilmiştir. İnsanların hasta olmadan, tüm yaşamını sağlıklı sürdürmesini ve sağlıkla yaşlanmasını beklediklerini ifade etmiştir. Bunun için topluma tütün kullanımını, alkol kullanımını, yetersiz ve dengesiz beslenmenin zararını, aşırı tuz tüketiminin oluşturacağı sorunları ve hareketsiz hayata bağlı sağlık sorunlarını anlattıklarını ve temel olarak insanların sağlıklı yaşamı bir yaşam kültürü hâline getirmesini öngörecek şekilde politikalar düzenlediklerini ifade etmiştir. Nüfusun yaşlanma eğiliminin uzak gelecekteki bir sorun değil, yakın gelecekteki bir sorun olduğunu belirtmiştir.

Nazilli Belediyesi Dr. Rıza Arpaz Nazilli Alzheimer Hastaları ve Aileleri İçin Buluşma ve Danışmanlık Merkezi Temsilcisi İrfan Özbek merkez ve faaliyetlerinden, ayrıca yaşlılarla ilgili model ev örneğinden bahsetmiştir. Türkiye'de ilk kez Nazilli'de 2011 yılında kurulan ve 5 yıldır faaliyet gösteren merkez ve uygulamaların Türkiye genelinde bir örnek model teşkil ettiğini ifade etmiştir. Birçok Alzheimer hastasının ve ailesinin sıkıntısına çare olduklarının altını çizmiştir.

Aydın Aymelek Derneği Başkanı Yurdagül Altınbaş Aydın'da 870 gönüllü üyesi, her ilçede temsilcisi bulunan derneğin, gündüzlü yaşlı bakım projesini beş yıldır sürdürdüğünü ifade etmiştir. Haftanın beş günü, her gün ayrı mahallelerden gelen 150 ile 170 yaşlıya hizmet verdiklerini belirtmiştir. Dernek olarak Türkiye'ye yayılmak istediklerini ifade etmiştir. Hizmetleriyle yaşlılara saygının çağdaş örneklerinin toplumda yayılmasını sağlamak, toplumda yaşlılığa duyarlılık yaratmak ve yaşlıların topluma katılımlarını artırmak istediklerinin altını çizmiştir.

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Emine Özmete doğumda beklenen ortalama yaşam süresinin uzadığından bahsetmiş ve sağlıklı yaşanabilen yılların sayısının artırılması için çalıştıklarını ifade etmiştir. 3 bin kişiyle, yaklaşık 100 soruluk aktif ve sağlıklı yaşlanma araştırması gerçekleştirdiklerini ve araştırmanın sadece 65+ nüfusu kapsamadığını, aynı zamanda geleceğin yaşlı neslini oluşturacak olan 40-64 yaş arasındaki grubu da kapsadığını ifade etmiştir. TÜİK'in örneklemine göre 12 ilde yürütülen ve bağımsız, sağlıklı ve güvenli yaşam, topluma katılım, aktif yaşlanma kapasitesi ve çalışma durumu genel başlıklarından oluşan aktif ve sağlıklı yaşlanma araştırmasının sonuçları ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

D.1.20. 21 Nisan 2016 Tarihli (19.) Toplantı

- Aile kurumuna ilişkin istatistiki veriler,
- Genel bağımlılık üzerine "Geç Değil" Projesi,
- Ortaöğretimde internet bağımlılığını önleme üzerine "Yüz Yüze" Projesi,
- Sağlıklı kimlik gelişimi,
- Boşanmanın kadınların yaşamları üzerine etkisi,

Hakkında ilgili kurumlardan aşağıda isim ve unvanları belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Bilgi Alınan	
Kişi	**Kurumu/Görevi**
Deniz UYANIK	TÜİK Demografi İstatistikleri Daire Başkanlığı/Uzman
Emine Gülay ERDEN	TÜİK Sosyal Sektör İstatistikleri Daire Başkanlığı/İstatistikçi
Helga ŞİMŞEK	TÜİK Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Daire Başkanlığı/Uzman
Ayşe Beyza BIÇAKÇI	Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı (KASAV)/Klinik Psikolog
Doç. Dr. Murat COŞKUN	HAYAT Vakfı Temsilcisi, İstanbul Üniversitesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. Esra GEDİK	Bozok Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

TÜİK Demografi İstatistikleri Daire Başkanlığı Uzmanı Deniz Uyanık, 2003 yılından itibaren gerçekleştirilen Yaşam Memnuniyeti Araştırmasından bahsetmiştir. Özellikle 2015 yılı araştırma sonuçları hakkında ayrıntılı istatistiki bilgi verilmiştir.

TÜİK Sosyal Sektör İstatistikleri Daire Başkanlığı İstatistikçi Emine Gülay Erden, 2008, 2010, 2012 ve 2014 yılı Türkiye Sağlık Araştırması sonuçlarından bahsetmiştir. Araştırma sonuçları mukayese edilerek buna göre analiz gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları hakkında ayrıntılı istatistiki bilgi verilmiştir.

TÜİK Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Daire Başkanlığı Uzmanı Helga Şimşek, ülkelerin zaman içinde gelişmelerinin daha iyi takip edilebilmesi amacıyla uluslararası literatürde geliştirilmiş bileşik endeks çalışmalarından bahsedilmiştir. Bu anlamda Küresel Cinsiyet Uçurum Endeksi, Annelerin Endeksi, Sosyal Kurumlar ve Cinsiyet Endeksi ve Küresel Yaş İzleme Endeksi ile alt endeksleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı (KASAV) temsilcisi Ayşe Beyza Bıçakçı, 2013 yılından beri yürütülen 2 temel projeden; "Yüz Yüze" Ortaöğretimde İnternet Bağımlılığını Önleme Projesi ve "Geç Değil" Madde Bağımlılığını Önleme Projesinden bahsetmiştir. Her iki projenin de ortak noktası; bağımlılığı önleme projesi olması ve ortaöğretimde yapılıyor olmasıdır. Her iki projenin de çıktılarından bahsetmiş ve ortaya çıkan çarpıcı sonuçların altını çizmiştir.

HAYAT Vakfı Temsilcisi, İstanbul Üniversitesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Murat Coşkun, öncelikle çocuklarda sağlıklı cinsel kimlik gelişimiyle ilişkili biyolojik ve psiko-sosyal süreçlerden bahsetmiştir. Meslek hayatındaki deneyim ve uygulamalardan yola çıkarak çocukların sağlıklı cinsel kimlik gelişimi anlamında birtakım öneriler sunmuştur. "Sağlıklı Kimlik Gelişimi" üzerine uygulamakta oldukları projeden ve çıktılarından bahsetmiş ve ortaya çıkan çarpıcı sonuçların altını çizmiştir.

Bozok Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Esra Gedik, 2010-2015 yılları arasında yaptıkları, Türkiye'de boşanmış kadınların evlilik sonrası deneyimleri araştırması hakkındaki sonuçlardan bahsetmiştir. Boşanmış kadınların özellikle ekonomik olarak yaşadığı sorunların altını çizmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; genel düşünce boşanmış kadınların aileyi parçalaması üzerinden olması nedeniyle aileler ve sosyal politika üreticileri boşanmış kadınlara ekonomik yük olarak bakmaktadır. Bu nedenle, aileler eğer kendileri ekonomik olarak güçlü değillerse boşanmış kadınların ekonomik olarak güçlenmelerine ya da ekonomik olarak desteklenmelerine uzak durmakta ancak ailelerin ekonomik olarak güçleri var ise boşanmış kadınlar kendi başlarına ekonomik olarak güçlenene kadar boşanmış kadınların ve çocukların yanında durmaktadırlar.

D.2. 16 Mayıs 2016 Tarihli Kapanış Toplantısı

14.01.2016 tarihinde çalışmalarına başlayan Komisyonumuzun, Komisyon Rapor özeti, 16.05.2016 tarihinde yapılan kapanış toplantısında kamuoyu ile paylaşılmıştır. Toplantıda Komisyon Başkanı Ayşe Keşir, TBMM İdare Amiri Salim USLU, Ail eve Sosyal Politikalar Bakan Yardımcısı Mehmet ERSOY konuşma yapmışlardır. Toplantıya Komisyon Üyeleri, Milletvekilleri, Kamu Kurum ve Kuruluş Temsilcileri, Medya Temsilcileri, Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri katılmıştır. Komisyon tarafından yapılan çalışmalarda güçlü aile yapısının önemine yaptığı vurgu bağlamında örnek ailelere ithaf etmek üzere; Neşe Sezgin ve kızı Gülşah Sezgin Çebi'ye, Türkan Yağmur'a, Gülten - Ramazan Büyükboyacı çiftine, Başer ailesini temsilen Tarzan Başer'e, annesi Ayşe Yıldırım ve kendi adına Haluk Piyes'e, Aslan ailesi adına Mehmet Aslan'a plaket verilmiştir. Ayrıca Şirin Pancaroğlu Topluluğu, aile bağları konserini icra etmişlerdir.

D.3. Yurt İçinde Yapılan İncelemeler, Çalışma Ziyaretleri ve Diğer Faaliyetler

D.3.1. 21-22.02.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla 21.02.2016 tarihinde Şanlıurfa iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Valilik Makamı Ziyareti

Şanlıurfa Valisi İzzettin KÜÇÜK'ün konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Yerel Uygulayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri ile Toplantı

Aile Mahkemesi Hâkimi Kürşat KÖYLÜ, Aile Mahkemesi Pedagog Ahmet AYGÜN, Avukat İbrahim Halil BAKIR, Avukat DİLVİN ARKAN, Şanlıurfa Elbirliği Derneği Handan KARATAŞ, Yeni Genç Bakış Derneği Emine YÜKSEL, Asayiş Şube Müdürlüğü Başkomiser Murat ÖNER, Jandarma Yarbay Ali İMAM, Jandarma Astsubay Çavuş Ruken Merve ÇALIŞ, Uzman Jandarma Sekiz Kademeli Çavuş Kemal AKTAŞ.

Aile Ziyareti

Şanlıurfalı ailelerin evliliklerle ilgili deneyimlerini dinlemek üzere bir ailenin evine ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla 22.02.2016 tarihinde Kilis iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Valilik Makamı Ziyareti

Kilis Valisi Süleyman TAPSIZ'ın konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Öncüpınar Suriyeli Sığınma Kampı Ziyareti

AFAD yetkililerinin kampla ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir. Kilis ASP İl Müdürlüğü çalışmaları, Sağlık Bakanlığı faaliyetleri, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ailelere yönelik çalışmaları, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ailelere yönelik çalışmaları hakkında yerinde incelemeler yapılmıştır. Kampta kalanların görüşleri ve talepleri alınmıştır.

Yerel Uygulayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri ile Toplantı

ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezi) faaliyetleri, Kilis Belediyesi'nin Suriyeli sığınmacı aileler hakkındaki sunumu ve sonrasında yereldeki uygulayıcılar dinlenmiştir. Aile Mahkemesi Hâkimi Mehmet Okan YILMAZ, Sosyal Çalışmacı Enes KARAKAYA, Avukat Şeyma GÜRSES KEPEKÇİ, İslam Birliği Teşkilatı Bölge Sorumlusu Betül BOZGEYİK, Asayiş Şube Müdürü Ahmet Ender Tarık DAT, Polis Memuru Gökhan GÜLSOY, Jandarma Yarbay Handan TAŞÇI, Jandarma Astsubay Yasemin ÖZEREN, Uzman Jandarma Altı Kademeli Çavuş Selçuk TAŞ.

Aile Ziyareti

Kilisli ailelerin evliliklerle ilgili deneyimlerini dinlemek üzere bir aile evine ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Şanlıurfa ve Kilis'te Uzmanlığına ve Görüşlerine Başvurulan Kişi ve Kurumlardan Araştırma Komisyon Heyetine Aktarılan Bilgilerin Özeti

İfade edildiği üzere:

Şanlıurfa'da, Arap nüfusunun yoğun olduğu yerlerde eşlerin boşanmasının ardından çocuklar babanın yanında kalmaktadır. Bu durumun ekonomik sebeplerden değil; toplumun geleneksel yapısından kaynaklanmaktadır. Çocuk kültürel açıdan babalara ait olarak görülmekte ve boşanan kadınların baba evine çocukları ile birlikte dönmesi ayıp karşılanmaktadır.

Kilis'te boşanma durumunda genel uygulamanın çocukların annede kalması yönünde olduğu bilgisi edinilmiştir. Boşanan kadınların ailesi çocuğu kabul etmeyecek olsa dâhi kadınlar ısrarcı olmaktadır. Boşanma durumunda çocukların babada kalması ise istisnadır.

Şanlıurfa'daki yerel uygulayıcılar evlilik süresi temel alınarak yoksulluk nafakası süresinin düzenlenmesi gerektiği yönünde fikir beyan etmiştir.

Kilis'te 2014 ve 2015 yıllarında açılan nafaka davası sayısı toplam 10 tanedir ve 2 yıl için sabit kalmıştır.

Şanlıurfa'da eş ailelerinin boşanmayı kolaylaştıran etkisinin gözle görülür düzeyde olduğu ifade edilmiştir. Eşler birbirlerini sevmelerine rağmen ailelerinin ısrarları ve diğer üçüncü şahısların karışmaları nedeniyle boşanma sürecine girdiklerini beyan edebilmektedir. Akraba evliliklerinde, akrabalar arasındaki ilişkilerin bozulması da boşanmaya sebebiyet verebilmektedir. Geleneksel olarak yeni evliler ailelerinin yanında kalmaktadır. Bu durumun evliliğe 3'üncü şahısların müdahalesini kolaylaştırdığı görüşü ifade edilmiştir.

Şanlıurfa ve Kilis'te aile büyüklerinin (kayın valide ve kayın baba vb.) aile bütünlüğünün korunmasına olumlu ve olumsuz etkilerine rastlanabildiği bilgisi verilmiştir.

Şanlıurfa'da aile hukuku davalarında ve boşanma davalarında artış görülmektedir. Ekonomik sebepler ve kadınların hakları konusundaki bilinçlenmeleri de boşanmayı etkilediği söylenmektedir. Diğer taraftan boşanma davası açan kadınların "gidecek yeri bulunmadığını" söyleyerek boşanmaktan vazgeçtiği ifade edilmiştir. Töre saikiyle yapılan bazı yanlış uygulamalar aile bütünlüğünü tehdit edebilmektedir. Mesela berdelin bozulması diğer çiftin boşanmasına neden olduğu ifade edilmiştir.

Kilis'te 2014 yılında açılan boşanma davası sayısı 200 iken, 2015 yılında bu sayı 250'ye yükselmiştir.

Şanlıurfa'da Suriyelilerden kaynaklı boşanma ve çok evlilik vakaları görülmektedir. Bölgenin kültüründe her zaman çok evlilik bulunmuştur. Bu kültürün Suriyelilerin Türkiye'ye göçü ile başlamadığı ifade edilmiştir.

Aktarılan bilgiler ışığında, Kilis'te, Suriyelilerin gelmesi ile yabancı evliliklerin arttığı sonucuna varılabilmektedir. Engelli durumdakilerin, yaşlı kişilerin Suriyeliler geldikten sonra daha kolay evlenme olanağına kavuştuğu öğrenilmiştir. Kilis'te *"çok evlilik"* konusunda Suriyeliler geldikten sonra da fark edilir bir değişiklik yaşanmadığı bilgisi edinilmiştir. Bununla birlikte Suriye'den göç edenlerle yapılan evliliklerin yaygın olduğu söylentisine halk arasında sık rastlandığı öğrenilmiştir. Bunun yanı sıra, aile içi kavgalarda erkeklerin *"gider bir Suriyeli ile evlenirim"* tehdidini sarf edilebildiği bilgisi aktarılmıştır. Hatta Suriyeli bir kadın ile evlenmek için eşi tarafından terk edilen F. Y. "Kocam zaten ahlakı bu Suriyeli olmasa başkası olacaktı. O gelen gariban kadınların günahı ne…?" demiştir. F. Y. bir STK üzerinden Suriye'den gelen kadınlara meslek edindirme kursları, barınma yardımları vb çalışmalar yapmaktadır.

D.3.2. 14.03.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla Antalya iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Antalya Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) Ziyareti

Antalya ŞÖNİM Müdürünün konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Valilik Makamı Ziyareti

Antalya Valisi Muammer TÜRKER'in konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Antalya ASP İl Müdürlüğü Kepez Sosyal Hizmet Merkezi Ziyareti

Antalya ASP İl Müdürlüğü Kepez Sosyal Hizmet Merkezi Müdürünün konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Antalya/Kepez Belediyesi Ziyareti

Antalya/Kepez Belediye Başkanı Hakan TÜTÜNCÜ'nün konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Antalya/Muratpaşa Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Birimi Ziyareti

Antalya/Muratpaşa Belediye Başkan Yardımcısı İbrahim CEPHANECİ ve Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürü İlyas TAŞTAN'ın konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Antalya Büyükşehir Belediyesi Haşim İşçan Aile Danışma Merkezi Ziyareti

Merkezin uygulamaları yerinde gözlenmiştir.

Yerel Uygulayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri ile Toplantı

Antalya 1'inci Aile Mahkemesi Hâkimi Ali ÖZKAYA, Antalya 4'üncü Aile Mahkemesi Hâkimi Kemal SÖNMEZ, Antalya 6'ncı Aile Mahkemesi Hâkimi Orhan ÖZDEMİR, Avukat Eda YALDIZ ÇETİNKAYA, Feden ŞENGÜN, Rehber Öğretmen Meral KÖKSAL, Jandarma Yarbay Naim TAVLI, Jandarma Astsubay Başçavuş Halıl ŞIKŞIK, Jandarma Astsubay Kıdemli Çavuş Ümmihan TEMİR, EGM Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amiri Komiser Elif ÇELİK, Yeni Hayat Aile Danışma Merkezinden Psikolog Sibel PARLAK, KADEM Antalya Temsilciliğinden Zeynep TAŞ ve Antalya Kadın ve İstihdam ve Çocuk Hakları Derneği (AKİÇDER) Fatma ŞAHİN.

Aile Ziyareti

Erzurum-Aşkale'den göç eden, 3 çocuk sahibi bir aileye ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Antalya'da Uzmanlığına ve Görüşlerine Başvurulan Kişi ve Kurumlardan Araştırma Komisyon Heyetine Aktarılan Bilgilerin Özeti

İfade edildiği üzere:

Kadın, çocuk, yetişkin, istisnasız her aile bireyinin toplum içerisinde desteklenmesi ve psikolojik, kültürel, toplumsal olarak gelişim sağlaması için Haşim İşcan, Çamlıbel, Santral, Fatih ve Serik olmak üzere Antalya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığına bağlı 5 Aile Eğitim ve Sosyal Hizmet Merkezi hizmet vermektedir. Aile Eğitim ve Sosyal Hizmet Merkezlerinde toplumun en temel birimi olan aileyi ve toplumda bulunan dezavantajlı grupları desteklemek, gelişimlerine katkı sağlamak amacı ile birçok proje ve program yürütülmektedir. Danışmanlık hizmetleri, eğitim/seminer hizmetleri, okul öncesi eğitim programı, etüt programı, yaz okulları programı, engelsiz sanat atölyesi, sosyal-kültürel faaliyet ve geziler programlar arasındadır. Merkezlerde; ailelere psiko-sosyal destek hizmetlerinin yanında, sosyo-ekonomik olarak da hizmetler verilmekte, sosyal servise yönlendirilmektedir.

Antalya'da 2015 yılında 8 aile mahkemesinde yaklaşık 6.000 boşanma davasının görülmüştür. 158.000 danışan bulunmaktadır. Antalya ASP İl Müdürlüğü ve Belediye sürece daha aktif katılım sağlaması gerekmektedir.

Koruma ve tedbir kararlarının direkt Emniyet Müdürlüğü tarafından, itiraz edilmesi ve Mahkemeye intikal ettirilmesi halinde iş yükü hafifleyebilecektir. Tebligatın ivedilikle şiddet uygulayana bildirilmesi gerekmektedir. Boşanmalar fazladır ancak sebepleri arasında şiddet en alt sıralarda yer almaktadır.

Boşanma öncesinde ve dava açıldıktan sonra uzlaştırma bürolarından yardım alınması gerekmektedir. Adli Yardım Kurulu ile ortaklaşa çalışma yürütülmektedir. Çocuk istismarının ihbarı konusu önemlidir. Çifte velayet hususu değerlendirilmelidir.

Evlilik öncesi danışmanlık hususu oldukça önemlidir. Anlaşmalı olmayan boşanmalarda asgari 4-5 seans aile danışmanlığı hizmeti verilmelidir. SGK özel aile danışmanlığı hizmetini kısmen destekleyebilir. Fiziksel ve psikolojik şiddete dair yaptırımların arttırılması gerekmektedir.

D.3.3. 21.03.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla Bursa iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Aile Danışmanlık ve Eğitim Merkezi (BADEM) Ziyareti

BADEM'in kuruluş aşamasında yer alan 3 psikolog Sümeyra ALTAN, Ali TOPRAK ÖZKAN ve Seda KARTALTEPE'nin konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Bursa ASP İl Müdürlüğü Aile Dostu Eğitim Merkezi Ziyareti

Bursa Valisi'nin Eşi Sevim KARALOĞLU'nun, Sosyal Çalışmacı Orhan BAYRAK'ın, Sosyolog Yeliz KUTLU'nun, Sosyolog Berna OLCA'nın, Psikolog Melike ORUÇ'un ve Klinik Psikolog Cihad KAYA'nın konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Yerel Uygulayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri ile Toplantı

Sosyolog Gülbiz ALKAN, 4. Aile Mahkemesi Hâkimi Serap BİLGİN ÖZER, 2. Aile Mahkemesi Hâkimi Serap PEKER, Murat HASÇELİK, Avukat Sibel ÖZBUDAK, Psikolog Aslı Çakır PARMAKSIZOĞLU, Emniyet Müdürü Recep GÜNDÜZ, Polis Memuru Elif METE, Pdr Öğretmeni Simge FURKAN, Kıdemli Başçavuş Ali ÇELİK, Nevzat DALGAKIRAN, Uzman Psikolog Meryem ŞAHİN, Selma KARIŞMAN, Prof. Dr. Şule ALTUN, Kübra KUL, Seval UZUNBOY, Özel Uludağ Aile Danışma Merkezi Merve HAYAT, 3. Aile Mahkemesi Hâkimi Nursen GÜMÜŞOĞLU.

Aile Ziyareti (Bursa/Saitabat Köyü)

Bursa/Saitabat köyünde uzun yıllar evli olan bir aile ziyaret edilerek evlilikleri hakkında bilgi alınmıştır.

Saitabat Köyü Kadınları Dayanışma Derneği Ziyareti

Sadece kadınlardan oluşan, Saitabat Köyü Kadınları Dayanışma Derneğinin faaliyetleri hakkında bilgi alınmıştır.

Bursa'da Uzmanlığına ve Görüşlerine Başvurulan Kişi ve Kurumlardan Araştırma Komisyon Heyetine Aktarılan Bilgilerin Özeti

İfade edildiği üzere:

Aile hukuku ile ilgili dava sayısı gün geçtikçe artmaktadır. 6284 sayılı yasayı, bazen kadınlar kötüye kullandığı ifade edilmiş, erkeklerin itirazı ise dosyadan incelendiği için ret kararı verildiği söylenmiştir. Bu yanlışlığın giderilmesi için iki tarafın dinlenmesi ve soruşturma yapılarak karar verilmesi gerekmektiği ifade edilmiştir. Ayrıca Aile Mahkemesinin sayısının artırılması da talep edilmiştir.

Yapılan toplantı ve görüşmelerde ifade edilen diğer hususlar şöyledir:

Şiddet olaylarında kolluk kuvvetlerinin olay yeri incelemesi yeterli değildir daha detaylı olay yeri incelemesinin yapılması ile sıkıntılar azalacaktır. Sağlıklı koruma tedbirleri almak için kolluk kuvvetlerine eğitim verilmesi gerekmektedir. Detaylı inceleme yapılmadan verilen tedbir kararları sonrasında tedbir kararı verilen kişi kalacak yer sıkıntısı yaşamakta ve bu tedbir süresi arttıkça olaylar çözülmez hale gelmektedir. Aile büyükleri evli çiftlere psikolojik baskı yapmakta ve bu durum evliliği olumsuz etkileyerek boşanmalara neden olmaktadır. Evli kadınlar kendi aileleriyle görüştürülmemektedir. Bu sorunun çözümü açısından başka yerde yaşamaları gerekmektedir. Aile Mahkemesi uzmanları bu süreçte daha aktif şekilde rol almalıdır. Nafaka ve çocuk teslimi konularında düzenleme yapılmalıdır. Evlenmeden önce Evlilik Öncesi Eğitim zorunlu hale getirilmelidir. Kurum ve kuruluşlar arası koordinasyon sağlanmalıdır.

Şiddete tanık olan çocuklar psikolojik sorunlar yaşamakta ve bu çocukların rehabilite edilmesi gerekmektedir. Kurumlar arası koordinasyon sıkıntısı yaşanmaktadır. Evden uzaklaştırılan tarafın rehabilite edilmesi gerekmektedir.

D.2.4. 27-28.03.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla 27.03.2016 tarihinde Ordu iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Ordu ASP İl Müdürlüğü Altınordu Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü Ziyareti

Ordu/Altınordu Sosyal Hizmet Merkezi Müdür Vekili Mehmet MELEMEZ tarafından Merkezin tanıtımı yapılmıştır.

Ordu Büyükşehir Belediye Başkanı Ziyareti

Ordu Büyükşehir Belediye Başkanı Enver YILMAZ'ın konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Valilik Makamı Ziyareti

Ordu Valisi İrfan BALKANLIOĞLU'nun konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Yerel Uygulayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri ile Toplantı

Altınordu Belediye Başkanı Engin TEKİNTAŞ, ASP Ordu İl Müdürü V. Recep DİZDAR, Aile Mahkemesi Hakimi Mahir KAYA, Avukat Nur Hilal GÜNDÜZ, Avukat Birsen UÇAR, Emekli Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ayşe YALIN, Pdr Öğretmeni Funda BARDAK, Aile Hekimi Nilüfer AKCAN, Ünye Çatom Başkanı Selma HASDEMİR, Jandarma Yarbay Atamer YEŞİL, Jandarma Başçavuş Neşet KAYLAN, Jandarma Üstçavuş Göknur ARPACI, Asayiş Şube Müdürü Murat PETEK, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi Kadınlar Meclisi Avukat Duygu POYRAZ, Gül Sultan Kadın Geliştirme Derneği Nurşen GÜNEY, Ordu Kadını Güçlendirme Derneği Mihriban YUVA, Ünye Elele Derneği Adem ATİK, Elif Sosyal Yardımlaşma Derneği Yeter YILMAZ, Sahrada Açan Güller Derneği Nurten KELEBEKLİ.

Aile Ziyareti

Üç çocuğunun yanı sıra üç çocuğa da koruyucu aile olan Neşe-Hamdi ZENGİN ailesine Komisyon tarafından ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla 28.03.2016 tarihinde Giresun iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Yerel Uygulayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri ile Toplantı

Giresun Valisi Hasan KARAHAN, Giresun Vali Yardımcısı Cahit KARATEPE, Giresun Belediye Başkan Yardımcısı Orhan KURT, Aile Mahkemesi Hakimi Serap ERTEN, Avukat Sevil GÖKSÜZOĞLU, Avukat Behice ÇAVUŞOĞLU, Pdr Öğretmeni Ayşegül YILMAZ, Sosyal Çalışmacı Diğdem ZENGİN, Sosyal Çalışmacı Nursel MEMİŞ, Aile Hekimi Nilüfer ÖZTÜRK, Öğretim Üyesi Mustafa ŞANAL, Jandarma Astsubay Cansel BULUT, Jandarma Astsubay Erkan BAL, Komiser Semra YILMAZTÜRK KILIÇ.

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla 28.03.2016 tarihinde Trabzon iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Yerel Uygulayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri ile Toplantı

Aile Mahkemesi Hakimi Murat KAKİLLİ, Avukat Işıl DEMİR GÜNER, İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Fatma Zehra AYDIN, Pdr Öğretmeni Hümeyra YILDIRIM, Aile Hekimi Dr. Oğuz KARAMAÇKA, Yaşam Kadın Derneği Başkanı Nurper GÜRDAL, Türk Anneler Derneği Başkanı Ziynet ŞENER, Gelişim ve İletişim Derneği Başkanı Prof. Dr. Hülya KALAYCIOĞLU, KTÜ Kadın Araştırmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. Nezahat ALTUNTAŞ, Trabzon KADEM Temsilcisi Sevdegül MUNGAN, Jandarma Yarbay Melik ULUPINAR, Jandarma Üstçavuş Funda OBALI, Jandarma Kıdemli Çavuş Cemile ÖZDEMİR, Komiser Ahmet Şerif BALCI.

Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı Ziyareti

Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Orhan Fevzi GÜMRÜKÇÜOĞLU'nun konu ile ilgili görüşleri ve çalışmaları dinlenmiştir.

Aile Ziyareti

Mualla-Mehmet EMİRAL ailesine Komisyon tarafından ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Ordu, Giresun ve Trabzon'da Uzmanlığına ve Görüşlerine Başvurulan Kişi ve Kurumlardan Araştırma Komisyon Heyetine Aktarılan Bilgilerin Özeti

İfade edildiği üzere:

Sınırsız yoksulluk nafakası hakkaniyete uygun değildir. 10 yıllık bir sınırlama getirilmesi, hakkın kötüye kullanılması ve evlilik dışı birlikteliklerin oluşması açısından önleyici olacaktır. Boşanma davalarının önüne geçilmesinde evlilik öncesi ve boşanma süreci danışmanlığına önem verilmelidir. Arabuluculuk mekanizması kurulmalıdır. Aile Mahkemelerindeki uzman sayısı artırılmalıdır. İhsas-ı reyin tanınması gerekmektedir. Önleyici tedbirlerin etkinleştirilmesi gerekmektedir. Evlilik danışmanlığı hizmeti alan ailelere doğum, çeyiz yardımı vb. teşviklerde pozitif ayrımcılık yapılmalıdır. Çocuk yaşta evlilikler önlenmelidir. Sosyal hizmet uzmanına danışma, tarafların takdirine bırakılmamalı ve ihtiyari değil, zorunlu olmalıdır. Kadın Konukevlerinin sayısı artırılmalıdır. Aile Danışma Merkezleri kurulmalıdır. Evlilik öncesi öfke kontrolü eğitimleri verilmelidir. Uzaklaştırma kararı alınmasından önce arabuluculuk mekanizması devreye sokulmalıdır. Aile Sağlık Merkezlerinde psikolog ve dini danışman görevlendirilmelidir.

HMK'dan kaynaklanan ön inceleme aşamasında tarafların sulha davet edilmesi yargılamayı uzatmaktadır. Değişik iş dosyalarının fazlalığından kaynaklanan iş yükü azaltılmalıdır. Aile içi şiddet dolayısıyla mahkemelere intikal ettirilen dosyalar ayrıştırılmalıdır. Harran Belediyesi örneğinde olduğu gibi herhangi bir mevzuat düzenlemesine ihtiyaç duyulmaksızın Belediye Meclis Kararının alınmasıyla danışmanlık hizmeti almadan nikah akitlerinin kıyılmasına izin verilmemelidir. Baba destek programlarının zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir. Medyanın aile bütünlüğü üzerindeki olumsuz etkileri kontrol edilmelidir.

Boşanma kelimesinin değiştirilmesi, onun yerine sorunlu evliliklerin sonlandırılması kullanılmalıdır. Çocuk gelişimi dersi seçmeli ders olarak bölüm kısıtlaması olmaksızın verilmelidir.

ASPB Aile Destek Merkezlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Adli yardım listelerinin oluşturulmasına ve hukuki danışmanlığın sürece dahil edilmesine yönelik mevzuat değişikliği yapılmalıdır. Hakim ve savcılar ihtisaslaştığı mahkemelerde görevlendirilmelidir. Ebeveynlere yönelik eğitimler zorunlu hale getirilmelidir.

Ailelere 6 ay süreyle psikolojik destek verilmeli, bu desteği ASPB takip etmeli ve aylık periyotlarla raporlamalıdır. Boşanma davaları bu süreçten sonra açılmalıdır. Aile bütünlüğüne olumlu yansıması adına evde bakım ücretinin artırılması gerekmektedir. Kurumlar arası koordinasyon etkinleştirilmelidir. Boşanmalarda çocuğu koruyan mekanizmalar olmalıdır. Kadın konukevinde kalanlara destekleyici uygulamalar geliştirilmelidir.

D.3.5. 07.04.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla 07.04.2016 tarihinde Ankara iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Ankara Kuşcağız Aile Yaşam Merkezi Ziyareti

Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Melih GÖKÇEK ve eşi Nevin GÖKÇEK'in katılımı ile toplantı yapılmış, yerel yönetimlerin aile bütünlüğünü korumak adına yaptığı faaliyet ve hizmetlere ilişkin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Melih GÖKÇEK tarafından komisyon heyetine sunum yapılmıştır. Ardından Kuşcağız Aile Yaşam Merkezinin tanıtımı yapılmış ve merkezin çalışmaları yerinde gözlemlenmiştir.

Ankara ASP İl Müdürlüğü Altındağ Sosyal Hizmet Merkezi Ziyareti

Ankara ASP İl Müdürü tarafından Sosyal Hizmet Merkezinin tanıtımı yapılmış ve Merkezin çalışmaları yerinde gözlemlenmiştir. Ayrıca sosyal hizmet uzmanı tarafından konuyla ilgili komisyon heyetine özel bir vaka sunumu yapılmıştır.

Ankara Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) Ziyareti

Ankara ASP İl Müdürü ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi yetkilileri tarafından merkezin tanıtımı yapılmış ve merkezin çalışmaları yerinde gözlemlenmiştir. Ayrıca öfke kontrolü ve ŞÖNİM hizmetleri ile ilgili komisyon heyetine sunum yapılmıştır.

Ankara'da Uzmanlığına ve Görüşlerine Başvurulan Kişi ve Kurumlardan Araştırma Komisyon Heyetine Aktarılan Bilgilerin Özeti

İfade edildiği üzere:

Ailenin güçlenmesi toplumun da güçlenmesi demektir. Ankara Kuşcağız Aile Yaşam Merkezi Türkiye'nin en büyük aile yaşam merkezidir. Kadın, erkek, engelli, yaşlı, genç vs. olmak üzere segmente edilmiş hizmetler her kesime ayrı ayrı sunulmaktadır. Sosyal ve kültürel 164 projeyle Ankara Büyükşehir Belediyesi dünyada bu anlamda en çok proje yürüten belediyedir. Ankara'da 9 adet Aile Yaşam Merkezi vardır. Bu merkezlerin toplamda 60.000 üyesi bulunmaktadır. Bu zamana kadar 291.000 kişi merkezlerin hizmetlerinden faydalanmıştır. Ankara'da ayrıca 22 ilçede 22 Hanım Lokali bulunmaktadır ve ilk lokal 1999 yılında kurulmuştur. 35.000 kadın şehir içi/dışı turlara götürülmüştür. BELMEK ve BELTEK faaliyetlerinden bahsedilmiş ve BELMEK'te 1994 yılından bugüne 250.000 kişi kurslara katılmıştır. 1995 yılında hayata geçen çocuk meclisi dünyada münferit binaya sahip olan tek çocuk meclisidir. Her yıl 200'ün üzerinde çift ücretsiz evlendirilmektedir. Sosyal yardımlardan, kadın sığınma evlerinden, yaşlı hizmet merkezlerinden, engelli hizmetlerinden, engelli yaşam merkezlerinden, şehit-gazi yakınlarına verilen hizmetlerden, çocuk evlerinden, sevgi evlerinden, SED yardımlarından, koruyucu aile hizmetlerinden ASDEP, AB ve Aile Eğitim Projelerinden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmiştir.

Altındağ SHM Risk Haritası tanıtılmış, ilçe ve semt bazında sosyal hizmetler ihtiyacının nerede olduğu ve yoğunlukları açıklanmıştır. Boşanma Danışmanlığının önemine vurgu yapılıp, temelde 3 evreden oluştuğu ifade edilmiştir. Son olarak sabır ve saygının evliliğin devamı, ailenin bütünlüğü ve mutlu bir hayat için en önemli unsurlar olduğu vurgulanmıştır.

D.3.6. 09-10.04.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti

Komisyonun araştırma konusuna yönelik medya etkisinin yerinde gözlenmesi amacıyla İstanbul iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Yerel Uygulayıcılar, Uzman Konuklar, Rol Modeller, Medya Temsilcileri, Akademisyenler, STK Temsilcileri ile Toplantı (1. Oturum)

At Yapım Kurucusu Atalay TAŞDİKEN, Oyuncu ve Senarist Ayşe Şule BİLGİÇ, TRT Çocuk Kurucusu ve Koordinatörü Can SOYSAL, TÜBİTAK Popüler Bilim Çocuk Dergisi Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Duran AKÇA, TİAK Genel Müdürü Dursun GÜLERYÜZ, Fransız Lisesi Müdür Yardımcısı Mine AKCEN, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Prof. Dr. Nilüfer PEMBECİOĞLU, AKODER Temsilcisi Sevil YORGUN, RTÜK Üyesi Taha YÜCEL, Yazar Vehbi VAKKASOĞLU, RATEM Başkanı Yusuf GÜRSOY, Rol Model Tarzan BAŞER, 11. Aile Mahkemesi Hakimi Hatice YILMAZ, 7. Aile Mahkemesi Hakimi Sedat SEYHAN, 4. Aile Mahkemesi Hakimi Mihriye TARLAN, Avukat Şengül KARSLI, Avukat Öznur USLU, Aile Hekimi Dr. Hakkı RAŞİT, Aile Hekimi Dr. Arzu TATLI, Dr. Muzaffer SAİT, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Bürosu Başpolis Memuru Yavuz MORGÜL, İstanbul Jandarma Komutanlığı Jandarma Kıdemli Başçavuş Metin GÖKTÜRK, PDR Sinan DORA, PDR Selçuk SİPAHİ, ASP İl Müdür Yardımcısı Faruk UYSAL, ASP Psikolog Nursel TUNÇ, İBB Sosyal Hizmetler Daire Başkanı Emine ÇINAR AKALIN.

Medya Yöneticileri-Temsilcileri, Rol Modeller, Uzman Konuklar, Akademisyenler ve Yazarlar ile Toplantı (2. Oturum)

Kanal D Genel Müdürü Barış TÜNAY, Kanal D İzleyici Temsilcisi Berna KÜREKÇİ ŞENDİR, Rol Modeller Eda-Metin ÖZÜLKÜ, ATV Genel Müdürü Metin ERGEN, Program Sunucusu Esra EROL, Program Genel Koordinatörü Pınar Esen ÖZTÜRK, NTC Medya Mehmet Yiğit ALP, Çocuk Vakfı Kurucusu Mustafa Ruhi ŞİRİN, Program Sunucusu Müge ANLI, Kanal 7 Genel Yayın Yönetmeni Zahid AKMAN, Basın İlan Kurumu Genel Müdür Yardımcısı Mustafa CANBEY.

Medya Yöneticileri, Yapımcılar, Akademisyenler ve Yazarlar ile Toplantı (3. Oturum)

TRT Yayın Denetleme ve Koordinasyon Kurulu Başkanı Ahmet AKÇAKAYA, SHOW TV İzleyici Temsilcisi Avukat Melis ŞENKAL, PDR Canan ALTINOVA, Milliyet Gazetesi/ Pembe Nar Aile ve Evlilik Terapisti Serhat YABANCI, Turuncu Dergisi Zahide CEYLAN, TRT Ömür Dediğin Programı Yapımcı ve Sunucusu Zeliha İLHAN DOYMUŞ, Rol Model Ramazan BÜYÜKBOYACI, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdür Yardımcısı İsmail Mansur ÖZDEMİR, Ahmet Samed KODAR, Aile Hekimi Dr. Hatice ÖZTÜRK KINIK.

İstanbul'da Uzmanlığına ve Görüşlerine Başvurulan Kişi ve Kurumlardan Araştırma Komisyon Heyetine Aktarılan Bilgilerin Özeti

İfade edildiği üzere:

Değerler eğitimi aile bütünlüğünün sağlanması noktasında gereklidir. Herkesin aile uzmanı gibi davranması önemli bir sorundur. 6284 sayılı Kanun açısından tüm tedbirlerin anında verilmesi sakıncalıdır. Uzmanlarla görüşmenin ardından risk değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir. Evden uzaklaştırma tedbiri öfkeye sebebiyet vermekte ve aile bütünlüğünü olumsuz etkilenmektedir. Ayrıca beyan esas alınarak evden uzaklaştırma kararının verilmesi yanlıştır. Aile, evlenme, boşanma vs. noktasında yeterli meslek elemanı bulunmamaktadır. Evlilik öncesi eğitim programlarının zorunlu hale getirilmesi, nikah ücretlerinin kısmen alınması vb. teşviklerin uygulanmasında fayda vardır. Parçalanmış ailelerle ilgili okullarda görev yapan öğretmenlerin özellikle seminer dönemlerinde eğitim alması gerekmektedir. Önleyici aile danışmanlığı sisteminin kurulması gerekmektedir. Halk Sağlığı Merkezi sistemine aile danışmanlığı sisteminin entegre edilmesi gerekmektedir. 6284 sayılı Kanunun uygulamasından kaynaklı sorunlarda koruyucu ve önleyici politikalar önemlidir. İlk kabul birimlerinin sayısı ve etkinliği artırılmalıdır. Hukuki süreçte malların yönetiminin erkekte olması kadınları mağdur etmektedir. Sosyal hizmetlere bırakılan çocuk sayısındaki artış engellenmelidir. Toplum baskısıyla çocuk gelinlerin tecavüzcüleriyle evlendirilmesi söz konusudur. Evlenmede 18 yaşına kadar rıza aranmamalıdır.

İstanbul'da sadece bir ŞÖNİM vardır ve yetmemektedir. Bu merkezin ise yalnızca 11 çalışanı bulunmaktadır. Kadına yönelik şiddet vakalarında 2015 yılında 2014'e kıyasla yaklaşık % 15 azalma meydana gelmiştir. 2014-2015 döneminde ŞÖNİM ve kadın sığınma evine sadece 1 kadın teslim edilmiştir. İntihar vakasına ve cinayete rastlanmamıştır. Kolluk kuvvetleri tarafından Beyaz Lale projesi uygulanmış, 4.500 Mehmetçiğe eğitim verilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı bünyesinde konuyla ilgili 2 Daire Başkanlığı, 6 Müdürlük bulunmaktadır. Günde ihtiyaç sahibi ortalama 4.000 aileye yardım yapılmaktadır. 18 psikolojik danışma merkezi vardır. 35 engelli merkezine yönlendirmeler yapılmaktadır.

Medya Etkisi

Kamu spotları zorunlu yayını sadece sigara yasağına ilişkin olmamalı, aile bütünlüğüne vurgu yapan spotlar yayımlanmalıdır. Ayrıca kamu spotlarının sayıları artırılmalıdır. 24 saat halkı bilgilendirecek bir kanalın olmaması önemli bir eksikliktir. Bilinçlendirme komisyonlarının kurulması gerekmektedir. Medyada kullanılan dil ve medya okuryazarlığı son derece önem arz etmektedir. Diziler sayesinde Türkiye 80 ülkeye yaklaşık 250 milyon dolar yapım ihracatı yapmaktadır. Ancak dizilerdeki denetim yetersizdir. Senaristlerin gözlemlenmesi ve dizilerin psikolog veya sosyolog tarafından izlendikten sonra yayımlanması gerekmektedir. Medya/film okuryazarlığı noktasında teşvikler verilmelidir. Medya vakaları normalleştirmektedir. Dolayısıyla yalnızlaşmış topluma doğru gidiş vardır. Medyada karar verme süreçleri sorgulanmamaktadır. Bu noktada medyada şeffaflık gerekmektedir. Medyayı kanun yoluyla zorlamamak gerekir zira medyanın alanına fazla müdahale şansı bulunmamaktadır. Medyanın aileyle ilgili dili problemlidir. Medya okuryazarlığı dersinin okullarda seçmeli ders yerine zorunlu ders olarak okutulması gerekmektedir. Türkiye'de "kirli reyting" vardır. Çatışma, gruplaşma ve fikir ayrılıkları yayınların izlenmesinin kilit noktasını oluşturmaktadır. Aile bütünlüğüne dair oluşturulan yayınlar ceza karşılığı yayınlatılabilmelidir. İlgili kuruluş ikame programını kendisi önermeli, RTÜK onlar arasından seçim yapmalıdır. Evlilik programları mutlaka denetime tabii tutulmalıdır. Sahte nişan ve nikah organizasyonları yapılmaktadır. Evlilik programlarının formatının RTÜK tarafından belirlenip ilgili kanallara gönderilmesi gerekmektedir. Türk toplumunu yansıtan diziler izlenmemektedir. Türkiye'de aldatma, cinsel içerik ve şiddet öğelerini içermeyen dizilerin rağbet görmesi son derece zordur. Akredite edilmiş, sertifikasyonunu tamamlamış uzmanlarca evlilik programlarının desteklenmesi gerekmektedir. Ahlak, inanç ve uyum evlilik programlarında ilk üç sırada yer almamaktadır. Kadın cinayetleriyle ilgili haklılık yaratacak vurguları kaldırmak gerekmektedir. Çocuk tacizlerinde savcılık ve karakolda verilen ifadelerin detayları verilmemelidir. Detayların verilmesi toplumda duyarsızlaşmanın artmasına yol açmaktadır. (Haberin pornografisi) Kadına yönelik cinsiyetçi haber dili kullanılmaktadır. Medya; şiddet ve cinsiyetçiliği yeniden üretmektedir. Kötünün model olarak gösterilmemesi gerekmektedir. Televizyon, yaratıcı beyni öldürmektedir. Değer yitimi, bilinçsiz tüketim ve şiddet medyanın getirdikleridir. Yayınlar açısından ASPB ve RTÜK işbirliği ile teşvikler geliştirilmelidir. Yeni medyanın izleme sistemine dahil edilmesi gerekmektedir. Çözüm açısından öğretmen-öğrenci-aile eğitimleri ve anne-baba-çocuk iletişimi önemlidir Ebeveynlerin bilinçlenip kendilerini ifade edebilen bireyler yetiştirmesi, kitle iletişim araçlarının doğru ve etkin kullanımı gerekmektedir. Kuşak çatışmasını minimize edecek merkezlerin kurulması gerekmektedir.

D.3.7. 10-11.04.2016 Tarihli Çalışma Ziyareti

Komisyonun araştırma alanına dair yerel uygulamaların yerinde gözlenmesi amacıyla Düzce iline ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Fehmi Öney Sevgi Evi Ziyareti

Yetkililer tarafından Fehmi Öney Sevgi Evinin tanıtımı yapılmış ve çalışmalar yerinde gözlemlenmiştir.

İsmail Muammer Cider Huzurevi Ziyareti

Yetkililer tarafından İsmail Muammer Cider Huzurevinin tanıtımı yapılmış ve çalışmalar yerinde gözlemlenmiştir.

Aile Ziyareti

Hanife-Hacı Hidayet TÜRKSEVEN ailesine Komisyon tarafından ziyaret gerçekleştirilmiştir.

Yerel Uygulayıcılar ve Sivil Toplum Kuruluşları Temsilcileri ile Toplantı

Düzce Valisi Ali FİDAN, Düzce Belediye Başkan Yardımcısı Murat CAYMAZ, Düzce Belediye Meclis Üyesi Salih KESKİNLİ, ASPB İl Müdür Vekili Zeki YILDIRIM, ASPB İl Müdür Yardımcısı Habip AYDIN, Aile Hakimi Gülerdem ALTUN, Avukat Sedat ÖZDEMİR, Düzce Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Yrd. Doç. Dr. Metin KILIÇ, Düzce Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Abdurrahman KILIÇ, Düzce Sağlık Meslek Yüksek Okulu Öğretim Görevlisi Dilek AKKUŞ, Düzce İl Jandarma Komutanlığı Jandarma Yarbay Ayhan ÖZKAN, Jandarma Kıdemli Başçavuş Suat Doğan, Jandarma Kıdemli Çavuş İrem YURDAGÜL, Uzman Jandarma 6. Kademe Çavuş Sinan GÜNER, Düzce İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürü Cengiz DURSUN, Aile Hekimi Dr. Hüseyin ÖZDEMİR, 23 Nisan İlköğretim Okulu Rehber Öğretmen Pınar BİRBİR, MEB Ar-Ge Birimi Öğretmen Ali CANBAZ, Aile Danışmanı Psikolog Hülya CENGİZ, Psikolog Mehmet ÖNEMLİ, Nilüfer Kadın Kooperatifi Başkanı Selma DEMİRELLİ, Kadın Dayanışma Derneği Aysel AKÖĞRETMEN, Deniz Atı Kadın Dayanışma Derneği Başkanı Vahide AKSAN, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Görevlisi Ömer MEYDAN, İHA Kadın Kolu Başkan Vekili Melek AYDIN, Kadın Girişimci Türkan YAĞMUR, Örnek Üretici Halime ZENGİN.

Düzce'de Uzmanlığına ve Görüşlerine Başvurulan Kişi ve Kurumlardan Araştırma Komisyon Heyetine Aktarılan Bilgilerin Özeti

İfade edildiği üzere:

Son yıllarda Düzce'de evlilik sayıları stabildir; ancak boşanma sayılarında artış söz konusudur. Düzce'de ŞÖNİM 2016 yılında faaliyete geçecektir. Mart 2012'den bu yana 3.084 kadına yönelik şiddet olayı gerçekleşmiş, 2.406 dosya açılmış ve kadınlara yardım yapılmıştır. Düzce Kadın Konukevi ihtiyacı karşılayacak düzeydedir. 52 kadın aktif koruma altındadır. 151 çocuk devlet tarafından koruma altındadır. Bu çocukların 85'inin anne-babası boşanmıştır. Kent Konseyinde Kadın Meclisi bulunmaktadır. Madde bağımlılığı ile mücadele etmek amacıyla gençlerin Aziziye Spor Kulübüne kayıtları yapılmıştır. Aile Öğretmenliği ve Gölge Öğretmenlik Projelerinin önemi vurgulanmıştır. Düzce Belediyesi bünyesindeki danışma merkezleri tekrar hayata geçirilmelidir.

Düzce'de geniş aile içinde yaşanan bazı sorunlar ve metropol şehirlerine olan yakınlık aile bütünlüğünü olumsuz etkilemektedir. Uzun yıllardır devam eden göçlerle birlikte demografik yapı heterojendir. Dolayısıyla kültür farklılıkları bulunmaktadır. Deprem sonrası yaşanan sürecin aile mahremiyetine olumsuz etkisi olmuştur. Ardından gelen hızlı sanayileşme de aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır.

Evden uzaklaştırma kararı verilmeden eğitim veya danışmanlık tedbirinin verilmesi daha uygundur. Ayrıca evden uzaklaştırma kararının süresinin risk ile doğru orantılı olmaması, evliliği olumsuz etkilemektedir. Evlilik ve boşanma süreçlerinde taraflar hak ve yükümlülüklerini bilmemektedir. Zorlama hapsinin düzenlendiği hükümler açıklayıcı değildir. Şikayetten vazgeçme müessesesi yasada düzenlenmemiştir. Velayetin tesisi ASPİM aracılığıyla gerçekleştirilebilir. İhsas-ı rey noktasında avukatlardan şikayet gelmekte; ancak çiftler şikayetçi olmamaktadır. Eylemli ayrılıklarda 3 yıllık süre taraflar açısından sıkıntı yaratmaktadır. Söz

konusu sürenin yarıya indirilmesi önerilmektedir. Sınırsız yoksulluk nafakası suiistimallere neden olmaktadır. Aile Mahkemesinin pedagogu bulunmamaktadır. Öfke kontrolü eğitimlerinin verilmesi önem arz etmektedir. Fiili ayrılık dönemlerinde çocuğun ebeveynlerden biri tarafından kaçırılması söz konusu olabilmektedir. Velayet konusunda düzenleme yapılmalıdır. Mal paylaşımıyla ilgili Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nda boşluk bulunmaktadır. Kırsal bölgelerde evden uzaklaştırma kararının verilmesi evlilik birliğini sarsıcı bir uygulamadır. Zorlama hapislerine ilişkin düzenlemelerde eksiklikler bulunmaktadır. Takdir yetkisine bırakılmayacak şekilde kademeli olarak artan biçimde düzenlenmelidir. Evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerine önem verilmesi gerekmektedir.

D.4. 3-5 Nisan 2016 tarihli Almanya ve Hollanda Çalışma Ziyareti ile 17-19 Nisan 2016 tarihli Danimarka ve İsveç Çalışma Ziyaretinin Mahiyeti ve Amaçları

Düzce Milletvekili Ayşe KEŞİR'in Başkanlığı'nda ve Aile Bütünlüğünün Korunması Araştırma Komisyonu üyeleri ile uzmanlardan oluşan heyetler 3-5 Nisan 2016 tarihlerinde Almanya ve Hollanda'da 17-19 Nisan 2016 tarihlerinde ise Danimarka ve İsveç'te çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Çalışma ziyareti çerçevesinde öncelikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Türk STK'ları ve uzmanlar ile biraraya gelinmiştir. Resmi temaslar çerçevesinde ise; ülke parlamenterleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın hizmet anlamındaki muadili olan bakanlık ve belediye birimi yetkilileri, gençlik dairesi, arabuluculuk ve ombudsmanlık kurumu yetkilileri ile bilgi ve görüş alışverişinde bulunulmuştur.

i. Yurtdışındaki Vatandaşlarımız Açısından Ziyaretlerin Gerekçesi:

- Yurtdışındaki vatandaşlarımızın aile bütünlüğünü tehdit eden unsurlar hakkında bilgi sahibi olunması ve bunlara dair çözüm önerilerinin geliştirilmesi

- Yurtdışındaki Türk ailelerin sosyal ve kültürel anlamda ayırt edici özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan olguların (ithal gelin/damat, nesiller arası iletişim/dil sorunları vb.), hâkim kültürün ve kimlik çatışmalarının aile yapısına etkisinin araştırılması ile 3'üncü ve 4'üncü kuşağın sorunları ve bunların çözüm önerileri hakkında bilgi sahibi olunması

ii. İyi Uygulama Örnekleri Açısından Ziyaretlerin Gerekçesi

- Aile hukukuna ilişkin konularda (boşanma, velayet, nafaka vb.) alternatif uyuşmazlık çözümüne dair sistem nasıl işlemektedir. Bu konularda ülkemizde hayata geçirilebilecek uygulamalar hakkında bilgi sahibi olunması.

- Aile bütünlüğünün korunmasına hizmet edecek sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanındaki uygulamalar hakkında bilgi sahibi olunması

Farklılık Arz Eden veya Örnek Alınabilecek Ülke Uygulamaları Arabuluculuk Uygulaması:

Almanya'da 1990'ların başında bütün arabuluculuk hizmeti iki ana kuruluş bünyesinde toplanmıştır: Bundesarbeitsgemeinschaft für Familienmediation (BAFM) ve Bundesverband für Mediation (BM). Arabuluculuk kurumları sadece boşanma esnasında değil, okul arasında ve aile içi sorunlarında da devreye girmektedir. Arabuluculuk kurumları eşlerin barışıp evliliğini yeniden sürdürmesini değil, boşanmaların çatışmasız bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Boşanmada arabuluculuk kurumlarına gittikçe artan bir oranda başvurulmaktadır. Arabuluculuk görüşmeleri zorunlu olmamakla birlikte, Almanya'daki çiftlerin boşanma öncesinde %95 oranında arabuluculuk görüşmesi yaptığı bilgisi edinilmiştir. Arabuluculuk

hizmetinin finansmanında farklı alternatifler mevcuttur. Eğer aile mahkemesi hâkimi çiftlerin arabuluculuk kurumlarına başvurmasını tavsiye ederse,[1] arabuluculuk hizmetinin masrafları Adalet Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır. Arabuluculuk hizmetinin ücreti seans başına 80 ila 250 Avro arasında değişmektedir. Bu hizmetin bedelinin sosyal yardımlar kapsamında devlet tarafından sağlanması da mümkündür. Böyle bir durumda faydalanıcıların 4 – 6 ay bekleme süresi bulunmaktadır.[2] Son olarak maddi imkânlarının sınırlılığı nedeniyle bu hizmete erişemeyecek olanlara 30 Avro ücret dâhilinde ihtiyaç duyulan hizmeti sunan gönüllü arabulucular bulunmaktadır.[3]

Ailelerin aldığı arabuluculuk hizmetinde bir erkek diğeri kadın olmak üzere iki uzman bulunmaktadır. Uzmanlardan birisinin hukuk eğitimi almış olması gerekirken diğerinin psikoloji veya pedagoji alanlarında eğitim almış olması gerekmektedir. Her hâlükârda bu uzman kişilerin en az 200 saatlik arabuluculuk eğitimi almış olması gerekmektedir. Arabuluculuk hizmeti tercüman vasıtasıyla sunuluyorsa, tercümanın da en az 40 saat eğitim almış olması gerekmektedir. Arabuluculuk hizmeti veren kişilerin boşanma öncesinde ve boşanmada çiftlere avukatlık hizmeti sunma yasağı bulunmaktadır. Ayrıca bu kişiler mahkemede şahitlik yapamazlar.[4]

Hollanda'da arabuluculuk, Rotterdam şehrinde yer alan 1995 yılından itibaren hizmet veren *"Hollanda Arabuluculuk Enstitüsü"*(https://mfnregister.nl/) tarafından yürütülmektedir. Bu kurum Hollanda'da faaliyet gösteren tüm arabulucuların kaydının tutulduğu bir şemsiye kuruluş olarak faaliyet göstermektedir. Üye olmak zorunlu olmamasına rağmen uygulamada arabulucuların çoğu bu enstitüye üyedir. Arabuluculuk eğitimi vermeyen enstitü, arabuluculuk eğitiminin standardını ve etik kurallarını belirlemektedir.[5]

Adalet Bakanlığı resmi olarak arabuluculuğu desteklemekte ve onaylamaktadır. Arabuluculuk uygulamasının sabit bir ücreti yoktur. Maddi durumu yetersiz olan kişilere arabuluculuk hizmetinden faydalanabilmeleri için devlet maddi destek sağlamaktadır.

Arabulucular iletişim sorunlarının giderilmesini sağlasa da terapi yapmamaktadır. Eşlere boşanmamaları konusunda herhangi bir telkinleri de söz konusu değildir. Aile arabulucularının adliyede çalışmaları için Bakanlık tarafından akredite edilmesi gerekmektedir.[6]

Arabuluculuk Hollanda'da kişilerin rızasına bağlıdır. Arabuluculuk faaliyetleri yürürken, hukuksal süreç durmakta ve arabuluculuk ile sonuç alınması beklenmektedir. Arabuluculuk sonuç vermezse hukuki süreç devam etmektedir. Arabuluculuk sisteminin başlıca üç yararından söz edilebilir.[7]

• Davaların pek çoğunda, arabuluculuk karara ulaşılmasını hızlandırmaktadır.

---

[1] Hâkimin bu tavsiyesi ihsas-ı rey kapsamında değerlendirilmemekte ve redd-i hâkim gerekçesi olmamaktadır. Ayrıca aile mahkemesi binalarında arabuluculuk ofisleri bulunmaktadır.

[2] Beklemelerin sebebi iş yoğunluğu ve bu konuda Devlet tarafından sınırlı bütçe tahsis edilmiş olmasıdır.

[3] Arabuluculuk Konfederasyonu (Bundesverband Mediation) Başkan Yardımcısı Sosan AZAD'ın 4 Nisan 2016 tarihli Berlin Büyükelçiliği'ndeki görüşmede sunduğu bilgiler.

[4] Arabuluculuk Konfederasyonu (Bundesverband Mediation) Başkan Yardımcısı Sosan AZAD'ın 4 Nisan 2016 tarihli Berlin Büyükelçiliği'ndeki görüşmede sunduğu bilgiler.

[5] MFN Arabuluculuk Kurumu sunumu, Rotterdam, 5 Nisan 2016.

[6] Avukat Tenzile Erdoğan, Rotterdam, 5 Nisan 2016.

[7] Hollanda hükümeti resmi internet sitesi, https://www.government.nl/topics/divorce-separation-and-termination-of-registered-partnership/contents/advantages-of-divorce-mediation, [Erişim Tarihi: 21.04.2016].

• Arabuluculuk esnasında eşler sorunlarını tartışma ve fikir ayrılıklarını giderme imkânına kavuşmaktadır. Bu durum arabuluculuk sonrasında iletişimin sürdürülmesine yardımcı olmaktadır.

• Arabuluculuk kişilere ve vakaya özel çözümler üretilmesi için esneklik sağlamaktadır.

Arabuluculuk görüşmeleri esnasında mahkeme süreci durmaktadır. Eşler arabuluculuk vasıtasıyla uzlaşıya vardığında boşanma aynı avukata birlikte vekâlet verebilmektedir (Bu durum avukatlık hizmeti masraflarının eşler arasında paylaşılmasına imkân tanır.) Eşlerin vardığı uzlaşı mahkeme süreci akabinde hukuk alanında geçerlilik kazanmaktadır. Arabuluculuk görüşmeleri sonucunda eşler tüm konularda uzlaşıya varamazsa mahkeme sürecinin devamı için (en azından belirli konularda) talepte bulunulması mümkündür.[8]

Hollanda'da 2009 yılından beri çifte velayet vardır. Yani boşanma sonrasında eğer anne ve babanın ciddi sorunları yoksa çocuğa ait sorumluluklar anne ve babalar arasında paylaşılmaktadır. Bu paylaşım ebeveyn planlamasında somutlaştırılmaktadır. 2009 yılından beri ebeveyn planlaması kanuni bir zorunluluktur. Birçok hâkim bu plan olmadan boşanma davalarını neticelendirmemektedir.[9]

Hollanda'da arabulucular nafaka miktarının belirlenmesinde de görev almaktadır. Eşlerin nafaka süresi ise, 1 Temmuz 1994'ten sonra gerçekleşen boşanmalar için kanunen sınırlandırılmıştır.

Bu doğrultuda,

• Çocuklu evliliklerde 12 yıla kadar,

• Çocuk olmayan ancak 5 yıldan uzun süren evliliklerde 12 yıla kadar,

• Çocuk olmayan ve 5 yıldan az süren evliliklerde ise evlilik süresi kadar,

nafaka süresi tayin edilmiştir.[10]

Almanya'daki Sosyal Yardım Mekanizması[11]

Yurtdışında en çok vatandaşımızın yaşadığı ülke olan Almanya'da devletin sosyal yardımları bu alanlarda uzmanlaşmış aracı vakıflar tarafından vatandaşlara ulaştırılmaktadır. Örneğin; devlet tarafından korunma altına alınmış çocuklar bu vakıfların kurmuş olduğu ve işlettiği yurtlarda bakılmakta, huzurevleri bu vakıflar tarafından açılmakta, yapılan faaliyetlerin finansal desteği ise devlet tarafından karşılanmaktadır. Vakıf işletmeleri bu anlamda aracı kurumlardır, devlet tarafından kendilerinden hizmet alımı yapılmaktadır.

Almanya Bağımsız Yardım Kuruluşları Federal Çalışma Grubu (BAGFW-Bundesarbeitsgemeinschaft der Freien Wohlfahrtspflege) çatısı altında 6 büyük yardım vakfı bir araya gelmiştir. Ayrıca her bir vakfa bağlı dernek ve çatı kuruluşlar vardır.

[8] Hollanda hükümeti resmi internet sitesi, https://www.government.nl/topics/divorce-separation-and-termination-of-registered-partnership/contents/advantages-of-divorce-mediation, [Erişim Tarihi: 21.04.2016].
[9] Avukat Tenzile Erdoğan, Rotterdam, 5 Nisan 2016.
[10] Hollanda hükümeti resmi internet sitesi, https://www.government.nl/topics/divorce-separation-and-termination-of-registered-partnership/contents/partner-maintenance, [Erişim Tarihi: 21.04.2016].
[11] Bu başlıktaki bilgiler, Yurt Dışı Türkler Başkanlığı'nın Şubat 2016'da Komisyonumuza sunduğu bilgi notundan alınmıştır.

Bu çatı kuruluşlar şunlardır:

• İşçi Sosyal Hizmet Örgütü (die Arbeiterwohlfahrt (AWO) Berlin) sosyal demokratlar

• Alman Caritas Katolik Sosyal Hizmet Kurumu (der Deutsche Caritasverband (DCV) Freiburg Breisgau)

• Alman Bağımsız Sosyal Hizmet Örgütü (der Deutsche Paritätische Wohlfahrtsverband (Der PARITÄTISCHE) Berlin

• Alman Kızılhaç Yardım Örgütü (das Deutsche Rote Kreuz (DRK) Berlin)

• Alman Diakonie Gelişim ve Yardım Vakfı (Evanjelist kilisesine bağlı) (die Diakonie Deutschland im Evangelischen Werk für Diakonie und Entwicklung Berlin)

• Almanya Yahudi Merkez Yardımlaşma Örgütü (die Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland (ZWST) Frankfurt am Main)

Toplum yararına çalışan bu vakıflar kar amaçlı olmayıp ve dini, insani ve politik ideolojiler üzerine kurulmuştur. Bu kapsamda birçok yerel dernek ve sivil toplum kuruluşunu bünyesinde bulundurmakla birlikte (şehir, kasaba, eyalet örgütleri gibi) yasal olarak bağımsızlardır.

Bu altı büyük yardımlaşma vakfının hastane, yurt, yaşlı bakım ve huzurevleri, banka, emeklilik fonları, sigorta ve sosyal yardım kuruluşu açma hakları vardır (Sosyal İktisat Bankası AG, VERKA Emeklilik Fonu, Uluslararası Sigorta Kuruluşu Ecclesia gibi). Almanya genelinde sosyal hizmetlerin 50%'si bu vakıflar aracılığıyla insanlara ulaştırılmaktadır. Vakıflarda yapılan bireysel çalışmaların büyük çoğunluğu gönüllülük esasına göre parasal bir karşılığı olmaksızın yapılmaktadır.

Son yıllarda gönüllülük esasına göre çalışanların sayısının azalması sosyal hizmet alanında çok tartışılan bir konudur. Buna sebep olarak bu vakıfların temsil ettiği görüşlerin ve dini değerlerin toplumun gözünde çekiciliğini kaybetmesi gösterilmektedir.

Alman Caritas ve Diakonie Vakfı geçtiğimiz yıllarda dünyanın en fazla istihdam sağlayan yardım kuruluşları olmuştur. Hristiyan yardımlaşma vakıflarında 1,5 milyon kişi çalışmakta, vakıflara yıllık 45 milyar Euro Kaynak sağlanmaktadır. Kaynağın büyük bir oranını kilise vergisi ve bağışlar teşkil etmektedir. Kiliseye bağlı olan her vatandaştan alınan kilise vergisi, devlet tarafından resmi din kabul edilen dini cemaatlere dağıtılmaktadır.

Altı büyük vakfın arasında azınlıklara ait ve farklı bir dini kuruluşa bağlı çalışan tek organizasyon Almanya Yahudi Merkez Yardımlaşma Örgütü'dür.

Bu anlamda Müslümanlar, ortak bir çatı altında birleşememeleri ve bu alandaki faaliyetlerinin profesyonelleşmemiş olması sebebiyle bu statüyü halen elde edememişlerdir.

Sosyal yardım kuruluşlarının çalışmalarının 90%'ı devlet tarafından finanse edilmektedir. Sosyal hizmetler kapsamında çalışma yürüten bu vakıflar, bakım sigortası ve sosyal sigortaların yanı sıra teşviklerle finanse edilmektedir. Ayrıca kaynaklarını arttırmak amacıyla Avrupa birliği projeleri, yaşlı kafeleri, çevre bakım hizmetleri gibi farklı çalışmalarla da finansman sağlamaktadırlar.

Sosyal Yardım Kapsamına Giren Çalışmalar ve Sosyal Hizmetlerin işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

• Etkin iletişim, danışmanlık, bilgilendirme, yönlendirme ve koordinasyon eğitim ve gelişim programları planlamak ve uygulamak

• Sosyal rehabilitasyon veya terapi

• Refakatçilik ve manevî destek

• Sosyal bakım

• Sosyal inceleme

• Sosyal örgütlenme ve yönetim

Almanya'da İş ve Aile Yaşamının Uyumlaştırılması ve Aile Dostu Politikalar[12]

İş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasında yönelik beklentilerin karşılanması için Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı yeni uygulamaları hayata geçirmektedir. 2015 yılında çok kapsamlı yasal düzenlemeler kabul edilmiştir. Genel düzenlemenin yanı sıra tematik yardımlara da yer verilmiştir. Mesela tek ebeveynli aileler için mali açıdan yeni haklar getirilmiştir. Eski bir uygulama olan ebeveyn parası çocukların doğumunun ilk ayları süresinde ailelere sunulan bir yardımdır. Doğum sonrası oluşan kazanç kaybını karşılamaktadır. 1 Ocak 2015'te uygulamaya geçen ebeveyn artı teşvik (ebeveyn parası plus) ile özellikle çocuk sahibi genç çiftlere iş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasına hizmet edecek yeni olanaklar tanınmıştır. Bu yeni uygulama ile ebeveyn parası ile kısmı zamanlı çalışma imkânı birleştirilmektedir.[13] İş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusunda çalışmalar yürütülürken yapılan yardımların iş gücüne katılımı olumsuz etkilememesini ancak bireylerin fakirlik sınırının üzerinde yaşamasını temin etmeye çalışılmaktadır.

İş ve aile yaşamı konusunda bir etki analizi araştırması yapılarak özellikle anne ve babaların iş ve aile hayatından ne beklediklerinin öğrenilmesi hedeflenmiştir. Araştırma sonucun babaların aile ile ilgili perspektiflerinin olduğunu, annelerin ise iş yaşamına ilişkin perspektifinin olduğunu görülmüştür. Görüşülen her iki babadan biri daha az çalışıp yarı zamanlı iş yapabileceğini söylemiştir. Babaların %58'i çocuk bakım görevinin yarısını üstlenebileceğini belirtmiş, 25-55 yaş arasındaki erkeklerin %75'i eşlerinin de çalışmasını bu sayede kendilerinin de çocuk bakımı ve eğitiminde rol alabileceğini düşündüğünü belirtmiştir.

Kadınların 1/3'ü mesai saati itibariyle daha fazla çalışmak istediğini %79'u ise yaptığı işten keyif aldığını belirtiyor. Her iki anneden biri iş hayatına daha erken dönmek istediğini ifade etmiştir.

Gerçek hayattaki tablo araştırmada ifade edilenlerden farklılık göstermektedir. Anneler haftada ortalama 27 saat çalışırken babalar haftada ortalama 42 saat (fazla mesai yaparak) çalışmaktadır. Diğer taraftan ailelerin 2/3'ünün iş ve aile yaşamını birlikte yürütmek için yeteri kadar zaman olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Bunu sorun olarak tespit eden aileler bu sorunun çözülmesi için %79 oranla yeni politika üretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ailelerin %61'i politikanın iki ebeveynin de daha kolay iş sahibi olmasına ve aile de de bununla orantılı sorumluluk alınması yönünde iyileştirmeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

[12] Almanya Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı, Aile'den Sorumlu Başkan Dr. KEIM ile 4 Nisan 2016 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda sunulan bilgiler.

[13] Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: http://dusseldorf.aile.gov.tr/data/56586aba369dc6890880a2b6/elterngeldplus-mit-partnerschaftsbonus-t_c3_bcrkisch,property=pdf,bereich=bmfsfj,sprache=de,rwb=true.pdf. [Erişim Tarihi: 19.04.2016].

Aile Dostu Politikalar konusunda iş dünyasının da sürece dâhil edilmesi için şirketlerin aile dostu olmasına yönelik program ve yarışmalar geliştirilmektedir. Bunların finansmanı için Avrupa Sosyal Fonundan para alınmıştır. Bakanlık bu uygulamaları yaparken danışmanlık şirketinden yardım almaktadır. Bu kapsamdaki faaliyetlerden birisi en aile dostu şirketin seçilmesi için düzenlenen bir yarışmadır. Bir şirketin aile dostu olması şirketler açısından da cazibesi bulunmaktadır. Öncelikle şirketlerin de marka değeri pekişecektir. Bu yarışma sonucunda çalışanların beklentisini en iyi karşılayacak şirket seçilecek ve en iyi iş gücü bu şirketi tercih edecektir.

Kopenhag Belediyesi

Risk Altındaki çocuklar, Gençler ve Aileler için Sosyal Servisler

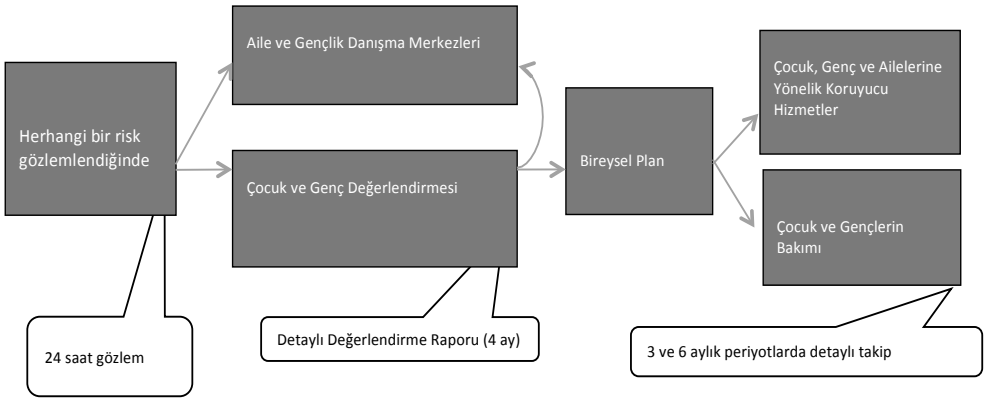
Danimarka'daki tüm vatandaşlar eşit sosyal güvenlik haklarına sahiptir ve ihtiyaç sahipleri sosyal hizmetlere ücretsiz erişebilmektedirler. Özellikle sosyal hizmet kapsamında değerlendirilen sağlık ve eğitim hizmetleri ücretsiz olarak sunulmaktadır. Danimarka'da Sosyal hizmetler ülkedeki *Sosyal Hizmetler Kanunu* çerçevesinde belediyeler aracılığı ile sunulmaktadır. Sosyal hizmetler kapsamında çocuk bakımı, ilk ve ortaokul seviyesindeki eğitim hizmetleri, küçük çocukların özel eğitimleri, evde sağlık hizmetleri, yaşlıların evde bakımı, iş olanağı oluşturma ve işsizlikle mücadele, belediye sınırları içindeki yol ve alt yapı hizmetleri ile kültür işleri ve kütüphaneler belediyelerin sorumluluğundadır. Sosyal hizmet olanakları devlet bütçesinden karşılandığı için Danimarka dünyadaki en yüksek vergi oranlarına sahip ülkelerden birisidir.

Belediyede **Şehir Konseyi** en yüksek politik otoriteye sahiptir. Şehir konseyi 55 üyeden oluşur ve her 4 yılda bir seçilirler.

Belediyenin Sosyal Hizmetleri Kapsamında Kimsesizler Merkezi, Risk Altındaki Çocuk, Genç ve Aile Merkezi, Engelliler Merkezi, Evde Bakım Merkezi olarak 4 temel merkez faaliyet göstermektedir. Aile danışma merkezleri, gençlik danışma merkezleri, okul ve kreşlerde faaliyet gösteren sosyal çalışmacılar, sokakta danışmanlık (street level counseling) hizmetleri kapsamında aile ve aile bireylerine ulaşılabilmektedir.

Herhangi bir riskli durum söz konusu olduğunda diyagramda açıklandığı şekilde bir uygulama planı işleme koyulmaktadır.

Grafik . Risk Durumunda Uygulama Planı

Sosyal hizmet uygulamalarında temel olarak çocuk ve gençlerdeki risk tespitine odaklanılmıştır. Herhangi bir risk durumunda çocukları doğrudan bakım altına almak yerine risk faktörü oluşturan aileleri ve akrabaları çözümün bir parçasına dönüştürmek temel stratejilerden birisidir. Risk altındaki çocuk ve gençleri desteklerken risk grubundakilere kendi çevrelerindeki akranlarının, okul ve spor kuluplerinin ve gönüllülerin desteğini alınarak çok boyutlu çözüm üretmek önemlidir. Risk altındaki çocuk ve gençlerin eğitim almalarını sağlamak, iş ve yeni bir hayat sağlamak kritik öneme haizdir.

E. KOMİSYON'DA GÖREVLENDİRİLEN UZMANLAR LİSTESİ

Komisyon'da görevlendirilecek uzmanların Komisyon'un çalışma alanının en az bir bölümünde ihtisas sahibi, işini çok iyi bilen kişiler olmaları gözetilmiştir. Üç Komisyon uzmanıyla beraber 17'si tam zamanlı, 13'ü yarı zamanlı ve 7'si belirli iş günü ile sınırlı olmak üzere toplam 40 uzman Komisyon'da görevlendirilmiştir.

Tablo E 1: Komisyon'da Görevlendirilen Uzmanlar Listesi

İsim	Unvan	Kurum
Abdussamed SIĞIRTMAÇ	Yasama Uzmanı	TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Ayça ÇAMLIBEL	Üst Kurul Uzmanı	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
Ayşe Gamze TOKMAN	Uzman	Kalkınma Bakanlığı Gelir Dağılımı Sosyal İçerme Dairesi
Ayşe SARI	Memur, Hemşire	GATA Komutanlığı
Bahar AKBAŞ AYGÜN	Uzman Yardımcısı	Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı
Burcu EYİSOY DALKIRAN	Üst Kurul Müşaviri	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
Ceren Seda ERDEM	Çalışma Uzmanı	Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Doç. Dr. Huriye MARTI	Müşavir	Diyanet İşleri Başkanlığı
Doğanay Nafiz İLHAN	İstihdam Uzmanı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı - (İŞKUR)
Dr. Yasemin ESEN	Akademisyen	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM Araştırma D.
Emel ÇELİK	Tetkik Hâkimi	Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü
Emre ERTEKİN	Uzman	Aile ve Sosyal Politikalar Bak. ATHGM
Figen BENEK	Daire Başkanı Tetkik Hâkimi	Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Md.
Gürsel ÖZTÜRK	Müşavir, Komisyon Uzmanı	TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Hasan BİÇER	Eğitim Uzmanı	MEB Temel Eğitim Genel Müdürü
Mustafa BİÇER	Müdür Yardımcısı, Koordinatör	TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
Mustafa TURGUT	Daire Başkanı	Aile ve Sosyal Politikalar Bak. ATHGM Araştırma D.
Mürüvvet AKTAŞ	Eğitim Uzman	Diyanet İşleri Başkanlığı
Nazlıhan ÖZGENÇ	Uzman	Aile ve Sosyal Politikalar Bak. SYGM

Neriman KAYA	Uzman Yrd.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, ATHGM Araştırma D.
Nevin BİRİNCİ	Aile Mahkemesi Hâkimi	Adalet Bakanlığı Ankara Aile Mahkemesi
Oya ÖZBEK	Psikolog	Adalet Bakanlığı Ankara Adliyesi
Ömer GÜNAYDIN	Şube Müdürü	MEB Temel Eğitim Genel Müdürü
Özlem YILMAZ	Şube Müdürü, Personel Yarbay	İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürü
Semra UZUN	Bölge Adliye Mahkemesi Daire Bşk.	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu
Sinan GÜRSU	Baş Denetçi	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Denetim Hizmetleri Bşk.
Süleyman ÖZTÜRK	Uzman Yrd.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, ATHGM
Şebnem AVŞAR KURNAZ	Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı; SYGM
Tarıkhan ÇETİNER	Şube Müdürü, 3. Sınıf Emniyet Md.	İçişleri Bakanlığı EGM Asayiş Daire Başkanlığı Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürü
Toper AKBABA	Daire Başkanı	MEB Talim Terbiye Kurulu
Tuncay KARABEL	Denetçi	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Denetim Hizmetleri Bşk.
Yıldız ÇAKMAK	Sosyal Çalışmacı	Adalet Bakanlığı Ankara Adliyesi
Zeynep ÖKSÜZOĞLU	Bölge Adliye Mahkemesi Daire Bşk.	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu
Hüseyin Tuğrul OKTAY	Üst Kurul Uzmanı	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
Ural Nadir	Uzman	Başkent Üniversitesi
Deniz Uyanık	İstatistikçi	Türkiye İstatistik Kurumu
Emine Gülay Erdem	İstatistikçi	Türkiye İstatistik Kurumu
Helga Şimşek	İstatistikçi	Türkiye İstatistik Kurumu
İlkay Kahveci	İstatistikçi	Türkiye İstatistik Kurumu

F. KOMİSYONA SUNULAN ÖNERGELER, RAPORLAR VE BELGELER

Tablo F 1: Komisyona Sunulan Dokümanlar

Sıra No	Kurum/Kuruluş/Kişi	Tarih	Sayı	Konusu
1	Mehmet DEMİRKOL	14.01.2016	19404	Dilekçe
2	Yavuz AYAR	14.01.2016	19408	Dilekçe
3	Adalet Bakanlığı Kanunlar Gen. Md.	14.01.2016	19412	Temsilci isimlerinin bildirilmesi
4	Dirayet TAŞDEMİR Ağrı Mv.	21.01.2016	21496	Önerge
5	M. TANAL İstanbul Mv., C. YÜCEER Tekirdağ Mv., F. HÜRRİYET KAPLAN Kocaeli Mv., B.KÖKSAL A.Karahisar Mv	21.01.2016	21498	Önerge
6	Deniz DEPBOYLU Aydın Mv.	21.01.2016	21499	Önerge
7	Av. Ali ÖZKAYA Afyonkarahisar Mv.	27.01.2016	22635	Önerge
8	Lütfi SEZEN	27.01.2016	22636	Dilekçe
9	İçişleri Bakanlığı (Jandarma Genel Komutanlığı)	28.01.2016	22826	Uzman Görevlendirme, (Özlem YILMAZ)
10	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	29.01.2016	23726	Uzman Görevlendirme, (Burcu EYİSOY DALKIRAN)
11	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	01.02.2016	23979	Uzman Görevlendirme (Zeynep ÖKSÜZOĞLU, Nevin BİRİNCİ)
12	Barış ALTUNAY	2.02.2016	24353	Dilekçe (e-posta)
13	Muhittin KARAGÖZ	2.02.2016	24430	Dilekçe (e-posta)
14	Kalkınme Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koord. Genel Müd.	02.02.2016	24493	Uzman Görevlendirme, (Gamze MALATYALI)
15	Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü	04.02.2016	24817	Uzman Görevlendirme, (Yıldız ÇAKMAK, Oya ÖZBEK)
16	Diyanet İşleri Başkanlığı	05.02.2016	25285	Uzman Görevlendirme, (Mürüvvet AKTAŞ)
17	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	09.02.2016	25778	Uzman Görevlendirme, (Deniz ÇİMEN SÜSLÜ)
18	Dirayet TAŞDEMİR Ağrı Mv.	10.02.2016	26213	Önerge

Sıra No	Kurum/Kuruluş/Kişi	Tarih	Sayı	Konusu
19	TBMM Başkanlığı	12.02.2016	27035	Malatya Mv. Öznur ÇALIK'ın Komisyon üyeliğinden çekilmesi
20	TBMM Başkanlığı	12.02.2016	27036	İstanbul Mv. Tülay KAYNARCA'nın Komisyon üyeliğine seçilmesi
21	ÇŞGB, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü	12.02.2016 09.03.2016	27045 33927	Uzman Görevlendirme, (Doğanay Nafiz İLHAN, Seda Ceren ERDEM)
22	TBMM Genel Sekreterliği	12.02.2016	27067	Başkanlık Divan Kararı
23	Yargıtay Başkanlığı (2. Hukuk Dairesi)	12.02.2016	27185	Uzman Görevlendirme, (Hakim Semra UZUN)
24	Arif ÖZ	15.02.2016	27482	Dilekçe
25	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	16.02.2016	28115	Uzman Görevlendirme, (Serap PEKER)
26	Şırnak Mv. Aycan İRMEZ	18.02.2016	29070	Önerge
27	Dilekçe; Halit Taylan YILMAZ-Hicabi DURSUN- Murat YARDIMCIOĞLU	24.02.2016	30320	İlknur BİRSEL Boşanmış İnsanlar ve Aileler Platformu (3 dosya)
28	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	25.02.2016	30578	Uzman Görevlendirme, (Kürşat KÖYLÜ)
29	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	25.02.2016	30579	Uzman Görevlendirme, (Sıtkı Hasan SÖYLEMEZOĞLU-Mehmet Okan YILMAZ)
30	Milli Eğitim Bakanlığı	27.02.2016	31290	Kapsamlı Bilgi Talebi
31	Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü Prof.Dr. Aliye MAVİLİ AKTAŞ	29.02.2016	31420	Komisyona görüş yazısı
32	Türkiye İstatistik Kurumu	29.02.2016	31534	Kapsamlı Bilgi Talebi, 2 Adet CD
33	İçişleri Bakanlığı	29.02.2016	31539	Bilgi Talebine Cevap
34	SGK (Strateji Geliştirme Başkanlığı)	3.03.2016	32503	Bilgi Talebi, 1 Adet CD
35	Şırnak Mv. Aycan İRMEZ	4.03.2016	32913	Önerge
36	Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü	07.03.2016	32713	Uzman Görevlendirme, (Hakim Emel ÇELİK)
37	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	07.03.2016	33204	Uzman Görevlendirme, Zeynep ÖKSÜZOĞLU, Nevin BİRİNCİ)

Sıra No	Kurum/Kuruluş/Kişi	Tarih	Sayı	Konusu
38	TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı	7.03.2016	33340	Soru Önergesi Dirayet TAŞDEMİR Ağrı Mv.
39	ASPB, (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Md.)	09.03.2016	33799	Uzman Görevlendirme, (Fatma ERBİL ERDUGAN)
40	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	11.03.2016	34433	Aile Mahkemesi Hakimi Görevlendirmesi
41	Adalet Bakanlığı (Personel Genel Müdürlüğü)	14.03.2016	35053	Yurtdışına Hakim Görevlendirmesi (Emel ÇELİK)
42	İçişleri Bakanlığı (Jandarma Genel Komutanlığı)	14.03.2016	35137	Konya Mv. Hüsnüye ERDOĞAN tarafından sorulan soruya cevap
43	Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	15.03.2016	35291	Yurtdışına Uzman Görevlendirmesi (Emine Elif Gönüllü)
44	Abdülcelil ÜNVER	16.03.2016	35521	Dilekçe
45	Türkiye İstatistik Kurumu	16.03.2016	35524	Uzman Görevlendirmesi, (DENİZ Uyanık, İlkay Kahveci, Helga Şimşek, Emine Gülay Erden)
46	Türkiye İstatistik Kurumu	16.03.2016	35525	Komisyon Raporuna görüş bildirilmesi
47	Genelkurmay Başkanlığı	17.03.2016	35851	Uzman Görevlendirilmesi (Ayşe Sarı)
48	İçişleri Bakanlığı (Nüfüs ve Vatandaş. İşl. Genel Müd.)	23.03.2016	37023	Bilgi Talebi
49	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	23.03.2016	37024	Aile Mahkemesi Hakimi Görevlendirmesi
50	Adalet Bakanlığı (Personel Genel Müdürlüğü)	23.03.2016	37025	Yurtdışına Personel Görevlendirmesi (Emel ÇELİK)
51	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	23.03.2016	37026	Komisyona Bilgi Sunumu
52	Ankara Halk Sağlığı Müd. (Yenimahalle 3. No'lu ASM)	23.03.2016	37028	Aile Hekimi Dr. Harika Aşkım TOPALSAKALLIOĞLU, bilgi sunumu
53	Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Kurumu	23.03.2016	37029	Bilgi Talebi
54	Beyoğlu Kaymakl.ğı Özel Sainte Pulcherie Fransız L. (Mina AKCEN)	24.03.2016	37549	Çocuktan Gelin Olmaz Projesi

Sıra No	Kurum/Kuruluş/Kişi	Tarih	Sayı	Konusu
55	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	28.03.2016	38308	Aile Mahkemesi Hakimi Görevlendirmesi
56	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	28.03.2016	38312	Aile Mahkemesi Hakimi Görevlendirmesi
57	Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı	28.03.2016	38568	Yurtdışına Uzman Görevlendirmesi (Emine Elif Gönüllü)
58	Gülsüm ERDOĞAN EKİCİ	29.03.2016	38581	Dilekçe
59	İstanbul Mv. Mahmut TANAL	1.04.2016	39797	Önerge
60	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (İnsan Kaynak. ve Eğit. D. Bşk.)	04.04.2016	40183	Uzman Görevlendirilmesi, (Ayça ÇAMLIBEL)
61	Yargıtay Başkanlığı (1. Hukuk Dairesi)	05.04.2016	40632	Yurtdışına Uzman Görevlendirmesi
62	Milli Eğitim Bakanlığı - Din Eğit. Gen Müd. - Strateji Geliştirme Bşk.	05.04.2016 19.04.2016	40871 44965	Kapsamlı Bilgi Talebi
63	Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı	05.04.2016	40870	Kapsamlı Bilgi Talebi
64	İstanbul Mv. Mahmut TANAL	06.04.2016	40956	Önerge
65	Devlet Personel Başkanlığı	06.04.2016	41103	Komisyona Bilgi Sunumu
66	Kültür ve Turizm Bakanlığına	06.04.2016	41243	Komisyona Bilgi Sunumu
67	TBMM Basın, Yayın Halkla İlişkiler Başkanlığı	07.04.2016	41589	Yurtiçi Çalışma ziyareti oluru İstanbul-Düzce Personel görevlen.
68	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	08.04.2016	41765	Aile Mahkemesi Hakimi Görevlendirmesi
69	Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu	08.04.2016	41767	Aile Mahkemesi Hakimi Görevlendirmesi
70	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	08.04.2016	41771	Komisyona Bilgi Sunumu
71	İçişleri Bakanlığı	14.04.2016	43768	Dernek Faaliyetleri 1 Adet CD
72	Yargıtay (1. Başkanlığı)	19.04.2016	44655	Komisyona Bilgi Sunumu
73	Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Bşk.	19.04.2016	44965	Komisyona Bilgi Sunumu
74	Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü	25.04.2016	46475	Komisyona Rapor Sunumu

Sıra No	Kurum/Kuruluş/Kişi	Tarih	Sayı	Konusu
75	Tutanak Hizmetleri Başkanlığı	28.04.2016	47098	Ses kaydı deşifre
76	Genel Kurmay Başkanlığı	29.04.2016	47876	Uzman görevlendirme (Ayşe Sarı)
77	Ankara Üniversitesi Rektörlüğü (Yaşlılık Çalışmaları uygulama ve Araştırma Merkezi)	10.05.2016	50032	Komisyona Bilgi Sunumu
78	Adalet Bakanlığı (Kanunlar Genel Müdürlüğü)	10.05.2016	50154	Bilgi Talebi
79	M. TANAL İstanbul Mv., C. YÜCEER Tekirdağ Mv., F. HÜRRİYET KAPLAN Kocaeli Mv., B.KÖKSAL A.Karahisar Mv	11.05.2016	50520	Muhalefet Şerhi
80	Deniz DEPBOYLU Aydın Mv.	12.05.2016	50830	Muhalefet Şerhi
81	Ayça İRMEZ Şırmak Mv., Dirayet TAŞDEMİR Ağrı Mv.	13.05.2016	51269	Muhalefet Şerhi

AİLE BÜTÜNLÜĞÜNÜ OLUMSUZ ETKİLEYEN UNSURLAR İLE BOŞANMA OLAYLARININ ARAŞTIRILMASI VE AİLE KURUMUNUN GÜÇLENDİRİLMESİ İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

YÖNETİCİ ÖZETİ

I. GENEL TANIMLAR

Aile, aralarında soy ve kanbağı olan bireyler arasında kuşaklar boyu süren bir etkileşim ağıdır. Çağımızda ana, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile tüm dünyada giderek artmaktadır. Türkiye'de ise dünyanın bir çok ülkesinde görülen, yakın akraba ilişkilerinden yalıtılmış, atomize olmuş bir çekirdek aile tipi söz konusu değildir.

Çekirdek aile ağı kavramı, yalıtılmış çekirdek aileden farklı olarak, bir çekirdek ailenin akraba, hısım veya hemşeri çekirdek aileler ile yakın etkileşimlerini ve özellikle hizmet alışverişini vurgular. Çekirdek aile ağı; aynı hanede, hatta aynı coğrafi mekanda oturmayan; ekonomik bakımdan bağımsız veya kısmen bağımlı; aralarında mal, hizmet, para alışverişi olan ve nihai değer olarak aile bağlarını gözeten ve aralarında akrabalık ilişkileri bulunan yapının adıdır.

İnsan ve toplum arasında bir köprü olması nedeniyle, hem etkileşim ağı hem de kurum olarak sağlıklı ve güçlü aile, sağlıklı ve güçlü bireyler ve toplum demektir. Yaşam tarzı, dünya görüşü, gelir ve eğitim düzeyi ne olursa olsun, her bir ailede, bireyler arasında haklar-sorumluluklar dengesini kurabilmiş aile, **sağlıklı aile** olarak tanımlanır.

Güçlü aile; ister dış faktörlerden ister aile bireylerinden bir veya birkaçı yüzünden kaynaklanmış olsun, (kaynağına bakılmaksızın) aileyi ilgilendiren sorunları çözmek için, tümü katılmasa bile aile bireyleri arasında (işbirliği, gerilim, çatışma, rekabet, uyum gibi) etkileşimlerle bir güç birliğinin oluştuğu ailedir. Kısacası; aile yapısı değişiklik gösterse de bir sorunla karşılaştığında bu sorunu çözmek için bir araya gelebilen aileler güçlü ailelerdir.

II. AİLENİN YAPISI

Türkiye'de ailelerin %70'inin çekirdek aile olduğu görülmektedir. Ülkemizde geniş aile sayısının azaldığı, çekirdek aile sayısının giderek artmakta olduğu bir gerçektir. Buna ek olarak, tek ebeveynli aileler de dâhil olmak üzere tamamlanmamış/eksik aile oranlarındaki artış bir diğer istatistikî göstergedir. Aile yapısındaki değişme aşağıda yer alan tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1: 1968 ve 2011 yılı verilerine göre Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi

Yıllar	**Çekirdek aile**	**Geniş aile**	**Dağılmış/eksik aile**
1968	%59,6	%32,1	%8,3
2011	%70,0	%12,3	%17,7

*Kaynak: Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler. (2014).

2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre hanehalklarının %21,2'sini 4 kişilik haneler, %20,4'ünü 2 kişilik haneler ve %20'sini 3 kişilik haneler oluşturmaktadır. %14,4'ü 1 kişilik haneler, %12,7'si 6 ve daha fazla kişiden oluşan haneler oluştururken %11,4'ü 5 kişilik hanelerden oluşmaktadır.

Evlilik

28 Ocak 2016 tarihinde açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2015 yılı sonuçlarına göre 31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu, 78 milyon 741 bin 53 kişidir. Türkiye'de ikamet eden nüfus 2015 yılında, bir önceki yıla göre 1 milyon 45 bin 149 kişi artmıştır. Erkek nüfusun oranı %50,2 (39 milyon 511 bin 191 kişi), kadın nüfusun oranı ise %49,8 (39 milyon 229 bin 862 kişi) olarak gerçekleşmiştir. 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun (59 milyon 299 bin 679 kişi) yasal medeni durumu incelendiğinde, nüfusun %63,6'sının "evli", %27,4'ünün "hiç evlenmedi", %5,5'inin "eşi ölmüş" ve %3,5'inin ise "boşanmış" olduğu görülmektedir.

15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yasal medeni durumu cinsiyete göre incelendiğinde, hiç evlenmemiş erkeklerin kadınlardan fazla, eşi ölmüş erkeklerin ise kadınlardan daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Yasal Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Nüfus ve Oranı, 2015
(15 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus)

	Toplam	Hiç evlenmedi	Evli	Eşi öldü	Boşandı
Toplam	59 299 679	16 264 563	37 718 083	3 232 561	2 084 472
		27,4	**63,6**	**5,5**	**3,5**
Erkek	29 555 739	9 332 271	18 879 858	461 052	882 558
		31, 6	**63,9**	**1,6**	**3**
Kadın	29 743 940	6 932 292	18 838 225	2 771509	1 201 914
		23,3	**63,3**	**9,3**	**4**

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları (TAYA) kapsamında elde edilen sonuçlara göre ülkemizde evliliklerin büyük çoğunluğu (%87) 18-29 yaş arasında gerçekleşmektedir. Evlenen bireylerin önemli bir bölümü (%57) ilk evliliklerini 18-24 yaşları arasında yapmıştır.

Türkiye'de aile (%39) ve komşu, mahalle (%39) çevresinden tanışarak evlenme oranı oldukça yüksektir. Eğitim seviyesi ve sosyoekonomik seviye yükseldikçe arkadaş, iş, okul çevresinden tanışarak evlenenlerin oranı artsa da aile, komşu ve mahalle çevresinden evlenenlerin oranı toplumun her kesiminde yüksektir.

Türkiye'de görücü usulü evlilik halen yaygındır (%51). Bu şekilde evlenenlerin büyük bir kısmının evlenirken fikri alınmış, karar çoğunlukla kişinin kendisine bırakılmıştır. Ancak %10'luk bir kesimin görüşü hiç alınmadan, ailenin kararıyla evlendirildiği görünmektedir. Bu oranın en yüksek olduğu bölge Doğu Karadeniz'dir (%17). Kişinin kendi fikrini almadan, aile tarafından karar verilerek görücü usulüyle evlendirilen kişilerin oranı herhangi bir okul bitirmemiş olanlar nezdinde daha da yüksektir (%22). Dağılmış ailelere mensup bireyler arasında da bu şekilde evlendirilmiş olanların oranının yüksek olduğu göze çarpmaktadır (%19).

Evlenenlerin %44'ü ise eşlerini kendileri seçmiştir. Bunların neredeyse tamamı ailesinin rızasını da alarak evlenmiştir. Kaçarak, kaçırılarak evlenenlerin oranı Türkiye genelinde %4 oranındadır. Bu şekilde yapılan evliliklerin oranı Batı Marmara'da daha yüksektir (%8). Berdel, Türkiye genelinde çok düşük oranda olmakla birlikte toplam evlilikler içinde Güneydoğu Anadolu'da %3'tür.

Evliliklerin neredeyse tamamında (%94) hem resmi hem de dini nikâh birlikte yapıldığı tespit edilmiştir. Sadece resmi ya da sadece dini nikâhla evlenenlerin oranı Türkiye genelinde düşüktür (%3). Ancak yine de genelde tüm sosyoekonomik gruplarda oldukça yaygın olan nikâh türünün hem resmi hem de dini nikâh yaptırmak şeklinde olduğu göze çarpmaktadır.

Aile Yapısında Değişim

Türkiye'de son 50 yılda aile yapısının dönüşümü sürecinde ***sosyoekonomik değişim*** (kentleşme, ekonomik yaşamda sanayi ve hizmet sektörlerinin ön plana çıkması, kadının ücretli istihdam sürecine dahil olması, kişi başına düşen gelirin artması), ***demografik dönüşüm*** (ilk evlilik yaşının yükselmesi, evlilik içi doğurganlık kontrolünün artması, ilk çocuğa sahip olma yaşının yükselmesi, doğurganlık seviyesinin iki çocukla sınırlanması, ideal çocuk sayısı ile sahip olunan çocuk sayısı arasındaki makasın daralması, boşanma hızlarının artması ve doğumda yaşam süresi beklentisinin artması) ve ***zihniyet değişimi*** etkili olmaktadır.

Kaba Evlenme ve Boşanma Oranları

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırmasında yer alan modelde test edilen senaryoya göre, 2013 yılında binde 1.67 olan boşanma hızı 2023'te binde 1.93 olacaktır. Araştırma bu boşanma hızı ile Türkiye'nin, düşük boşanma hızındaki ülkeler kategorisinde yer almaya devam edeceğini ortaya koymaktadır.

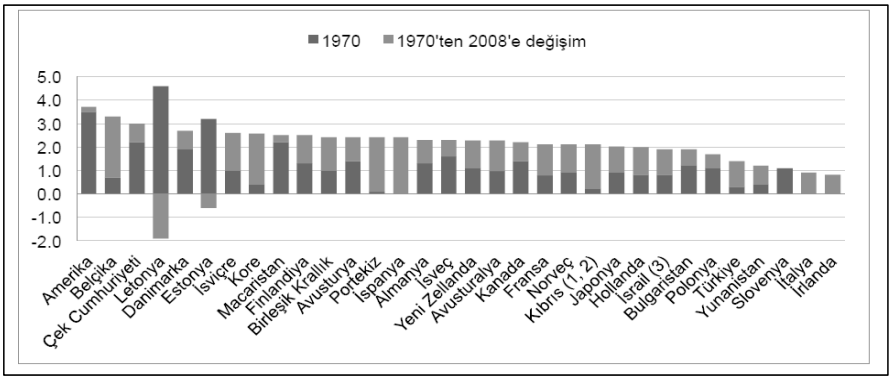
TÜİK'in IBBS1, IBBS2 ve IBBS3 sınıflamasına göre boşanma ve evlenme hızları Türkiye içinde bölgelere ve illere göre heterojen bir kompozisyona sahiptir. Kimi bölge ve iller her iki gösterge hız açısından Türkiye ortalamasının altında bir hıza sahipken bazı illerimiz ise boşanma hızlarının yüksek olduğu birçok Avrupa Birliği ülkesinden daha yüksek değerlere sahiptir. Buna göre 2015 yılı verilerine göre kaba evlenme hızı Türkiye'de ‰7,71 olarak gerçekleşirken bu göstergenin en yüksek olduğu bölge ‰8,39 ile Güneydoğu Anadolu'dur. Bu bölgeyi ‰8,16 ile Orta Anadolu, ‰8,06 ile Orta Doğu Anadolu , ‰7,92 ile Akdeniz ve ‰7,88 ile İstanbul bölgeleri izlemektedir. Kaba evlenme hızının en düşük olduğu bölge ise ‰6,73 ile Doğu Karadeniz'dir. 2015 yılında Kaba boşanma hızı 2015 yılında Türkiye'de ‰1,69 olarak gerçekleşmiştir. Bu göstergenin en yüksek olduğu bölge ‰2,36 ile Ege'dir. Bu bölgeyi ‰1,98 ile Batı Marmara, ‰1,97 ile Batı Anadolu ve ‰1,96 ile Akdeniz bölgeleri izlemektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu bölge ise ‰0,6 ile Orta Doğu Anadolu'dur.

Türkiye'deki kaba evlenme ve kaba boşanma hızlarını Avrupa Birliği üye ülkeleri ve Avrupa Birliği etrafındaki bölgede yer alan (ve Eurostat veritabanında verisi mevcut olan) ülkelerin kaba evlenme ve kaba boşanma hızları ile karşılaştırmak suretiyle Türkiye'nin mevcut durumunun görülmesi önemlidir. Bu amaçla söz konusu ülkelere ait kaba evlenme ve kaba boşanma hızı verilerinin tamamının olduğu günümüze en yakın 2012 yılı verileri kullanılarak Grafik 1'de karşılaştırmalar yapılmıştır. Buna göre, Avrupa Birliği ve çevre ülkeleri arasında en yüksek kaba evlenme hızının ‰9,5 ile Kosova'da olduğu görülmektedir. Kosova'yı ‰9,2 ile Rusya, ‰8,5 ile de Azerbaycan izlemektedir. Türkiye ise ‰7,7 ile, Avrupa Birliği ve çevre ülkelerinin bulunduğu 45 ülke arasında kaba evlenme hızı en yüksek altıncı ülkedir. Yine, 2012 yılı verilerine göre Avrupa Birliği ve çevre ülkeleri arasında en düşük kaba evlenme hızı ise ‰2,9 ile Bulgaristan'da görülmektedir. Bulgaristan'ı ‰3,3 ile Portekiz izlemektedir**.**

Tablo 3: Türkiye'de Evlenme Boşanma Oranları

YILLAR	TOPLAM NÜFUS	YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI‰	EVLENME SAYISI	BOŞANMA SAYISI	KABA BOŞANMA HIZI ‰	KABA EVLENME HIZI‰
1935	16.158.018	21,10	20.911	2.357	0,15	5,53
1940	17.820.950	17,00	34.179	4.027	0,23	7,93
1950	20.947.188	21,73	49.552	7.873	0,38	9,51
1960	27.754.820	28,53	67.094	11.072	0,40	7,69
1970	35.605.176	25,19	117.495	9.568	0,27	7,13
1980	44.736.957	20,65	366.403	15.901	0,36	8,25
1990	56.473.035	21,71	459.907	25.712	0,46	8,19
2000	67.803.927	18,28	461.417	34.862	0,52	6,84
2010	73.722.988	15,90	582.715	118.568	1,62	7,98
2011	74.724.269	13,49	592.775	120.117	1,62	8,02
2012	75.627.384	12,00	603.751	123.325	1,64	8,03
2013	76.667.864	13,70	600.138	125.305	1,65	7,89
2014	77.695.904	13,30	599.704	130.913	1,70	7,80
2015	78.741.053	13,40	602.982	131.830	1,69	7,71

Kaynak: TÜİK İstatistikleri

Grafik 1: 1970-2008 yılları arası kaba boşanma hızı değişimi- OECD ülkeleri

Boşanma Nedenleri

2011 Türkiye'de Aile Araştırması'nda boşanmalarının en önemli üç nedeninin ne olduğu sorulmuştur. Tablo 4'e göre hem boşanmış erkeklerin hem de boşanmış kadınların %27'si en önemli boşanma nedeni olarak sorumsuz ve ilgisiz davranmayı ifade etmişlerdir. Bu oranı boşanmış kadınlarda %21 ile dayak ve kötü muamele %16 ile aldatma ve %14 ile evin ekonomik

olarak geçimini sağlayamama takip etmektedir. Boşanmış erkeklerde ise sırasıyla %11 ile eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması, %8'lik oran ile eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması şeklinde devam etmektedir.

En az boşanma nedeni olarak ise %2,7 ile çocuk olmaması, %0,9 hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar, %0,6 ile aile içi cinsel taciz nedenleri ile boşanmaları ifade etmişlerdir.

Tablo 4. TAYA 2011, Boşanma Nedenleri (%)

Davranış	Türkiye	Erkek	Kadın
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	26,8	26,5	27,1
Dayak, kötü muamele	11,7	0,7	20,7
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	11,0	7,1	14,1
Aldatma	11,0	4,9	16
İçki ve kumar	8,3	1,1	14,2
Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması	7,9	11,3	5,1
Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması	6,5	7,6	5,7
Terk etme, edilme	6,3	6,7	6,0
Çocuk olmaması	2,7	1,6	3,6
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	1,8	1,4	2,2
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	1,7	1,7	1,6
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar	0,9	1,1	0,7
Diğer	31,8	42,7	23,0

2014 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen **"Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması"** kapsamında görüşülen bireylerin evlilikte en çok yaşadığı sorunlar şiddet, kötü alışkanlıklar, yakın çevre etkisi, duygusal ilişki ve cinsel hayata ilişkin problemler olduğu görülmüştür. Öte yandan evlilikte yaşanan sorunların her zaman boşanmaya yol açmadığı ancak yaşanan sorunların üst üste binmesi ve çözülememesi nedeniyle boşanmaların gerçekleştiği görülmüştür.

Boşanma kararını uygulama sürecinde bireyler çocukların kötü etkileneceği düşüncesi, boşanmış kadına yönelik toplumsal algı, kadının ekonomik bağımsızlığının yetersiz olması ve artık «evli olmama» tekrar «bekar olma» korkusu gibi engellerle karşılaştığı anlaşılmıştır. Ancak araştırma, tüm bu zorluklara rağmen araştırma sonuçları evliği sonlandıran kişinin çoğu zaman kadınlar olduğunu (%67) göstermiştir.

Boşanmaya yol açan faktörler nadiren tek ve doğrudan bir olayla ilişkili olarak açıklanabilmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerde en sık rastlanan boşanma nedenleri yakın çevrenin evliliğe müdahalesi (%40) ile duygusal ilişkinin sona ermesi/olmaması (%38). Bu gerekçeleri aldatma (%35), ekonomik sorunlar ve şiddet (her ikisi de %34) takip etmiştir. Eski eşinin veya kendisinin kötü alışkanlıkları, (%31), yaşam tarzı (%25) veya değerleri (%20) nedeniyle evliliğinin sona erdiğini belirtenlerin oranı da azımsanmayacak düzeydedir.

Eşlerden birinin ev içi görev ve sorumlulukları yerine getirmemesi (%29) veya çocuk bakımıyla yeteri kadar ilgilenmemesi de (%18) boşanmaya yol açan hususlar arasındadır. Boşanma gerekçeleri arasında öne çıkan diğer gerekçeler cinsel hayat (%20), çalışma hayatı / işsizlik (%15), evlilik öncesi eşini yeteri kadar tanımamadır (%14).

Kadınlar tarafından en fazla bahsedilen boşanma nedeni şiddetken, erkeklerde yakın çevredir. Ekonomik sıkıntılar hem kadın hem de erkeklerde boşanma gerekçeleri olarak öne çıkmaktadır.

Görüşülen boşanmış bireylerin büyük çoğunluğu (%81) boşanmayı eski eşlerinden kaynaklı konularla ilişkilendirmiştir. Hem kadın (%91) hem de erkekler (%71) evliliklerinin sona ermesinin nedenini en çok eski eşlerinin davranışlarına dayandırmaktadır, karşı tarafı sorumlu tutma yaklaşımı kadınlarda çok yaygındır. Görüşülen boşanmış bireylerin üçte ikisi (%62) boşanma sonrasında olumlu duygular içinde olduğunu belirtmiştir.

III. AİLE BÜTÜNLÜĞÜNÜ ETKİLEYEN UNSURLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- Aile canlı bir sistemdir ve her ailenin yapısının farklı olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, ailenin varlığını "güçlü ve sağlıklı" bir şekilde sürdürmesi için toplumsal değerleri içselleştiren, hayat boyu eğitim anlayışı benimsenmelidir. ***Aile hayatında pozitif değerleri güçlendirmek***, aile birliği içinde üyelerin, özellikle çocukların sağlıklı kişilik gelişimini sağlayacak işlevlerin yerine getirilmesine, aile üyelerinin doyumlu ve mutlu olmalarına, uygun sosyal fonksiyonlara erişmelerine yardımcı olmak için ***kadim değerleri yok saymadan ve yeni gerçekleri de göz ardı etmeden*** üretilen politikalar hayatın her aşamasında olmalıdır.

- ***Ailenin güçlü olması*** ailenin çözüm üretim kapasitesinin yüksek olması ile mümkündür. Aile sorunları olarak raporlanan sorunların neredeyse tamamı insan ve medeniyet sorunudur. ***İnsan merkezli bir eğitim*** olmadığında sorunların kendisiyle değil ancak gölgeleriyle uğraşılabilir. Karşılaşılan sorunların çözümünde en etkili unsur ***hayat boyu eğitimdir.*** MEB ve YÖK program ve müfredatlarını belirlerken, ASPB Aile Eğitim ve Evlilik Öncesi Eğitim Programlarında, Yerel Yönetimler sosyal belediyecilik uygulamalarında ve insanı merkeze alan, davranış değişikliğini hedefleyen yaklaşım sergilemelidir. Her ailenin yapısı detaylı incelendiğinde tıpkı parmak izi kadar farklı olduğu görülmektedir. Bu nedenle aileye yönelik uygulanan tüm politikalarda ***"insan merkezli ve koruyucu, önleyici bir yaklaşım"*** esas alınmalıdır.

- ***Değerler eğitimi***; sosyalleşme, aile içi rollere dönük farkındalık, iletişim becerileri, uzlaşı ve birlikte yaşama kültürünün gelişimi amacıyla gerçekleştirilen eğitimdir. Eğitim müfredatı ailenin güçlendirilmesi ve bireylerin çözüm üretme kapasitesinin geliştirilmesi doğrultusunda hedefler içermekle birlikte ***değerler eğitiminin tüm okul hayatının içine yerleştirilecek şekilde planlanması gerekmektedir***. Mevcut müfredatın yanısıra, öğretmenlerin eğitici niteliklerinin geliştirilmesi de önem taşımaktadır. ***Bu doğrultuda, aileyi güçlendirecek değer aktarımı, çözünen şekerin suyun içinde yayılması gibi tabii bir şekilde gerçekleşmelidir. Eğitimcilerin birer rol model olması bu hedefe ulaşılmasını kolaylaştıracaktır.***

- Özellikle kadın, çocuk, engelli ve yaşlıların hak ihlallerine uğramaması, ***ailede adalet ve hakkaniyet duygularının gelişimiyle*** mümkün olacaktır. Aile bireyleri arasında kadını, kız çocuğunu, engelli ve yaşlı bireyi dışlayan, ayrıma tabi tutan yanlış değer yargıları ve davranış kalıplarının değişmesine yönelik adımlar atılması zorunludur. Bu konuda, hem kadınlara hem de erkeklere yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

- Aile kurmak amacıyla bir araya gelen çiftlerin ***evliliğe daha iyi bir başlangıç yapabilmeleri*** ve aile birlikteliğinin sağlam temeller üzerine kurulması amacıyla **Evlilik Öncesi Eğitim Programları** zorunlu hale getirilmelidir. Evlilik öncesi eğitim programları ile evlilik öncesi süreçte çiftlerin birbirlerini iyi tanımaları, evlilikle ilgili gerçekçi beklentiler oluşturabilmeleri, etkili iletişim kurma yollarını öğrenmeleri ve olası sorunlarla baş edebilmeleri sağlanacaktır.

- Ailenin işlevlerindeki önemli dönüşümler, aileyi toplumsal hayatta çeşitli sorunlarla karşı karşıya getirmektedir. Ailelerin sorunlarla başedebilmesi ve sorunun merkezi olmaktan ziyade çözümün merkezi olması için ***çözüm üretme kapasitesinin güçlendirilmesi*** gerekmektedir. "**Aile Eğitim Programı"** ailelerin ve aileyi oluşturan bireylerin, yaşam boyu değişen rollerine, ilgilerine, gelişim görevlerine uyum sağlamalarını kolaylaştırmaya, psikolojik sağlıklarını desteklemeye ve güçlendirmeye, aile içinde üstlendikleri rollerle ilgili becerilerini ve bilgilerini geliştirmeye, ev içerisindeki ilişki yapısını güçlendirmeye, yaşam kalitesini geliştirmeye ve zenginleştirmeye katkı sağlamaktadır. **"Aile Eğitim Program"** ***larının yaygınlaştırılması*** ailenin çözüm üretme kapasitesinin güçlendirecektir.

- Ailelere yönelik ***koruyucu ve önleyici hizmetlerin bütüncül bir şekilde ve arz odaklı sunulabilmesi için*** **Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP)** yaygınlaştırılmalıdır.

- Ülkemizde Aile Danışmanlığı hizmetinin ASPB, Özel Aile Danışma Merkezleri, Belediyeler gibi farklı kurumlar tarafından sunulduğu görülmektedir. Bu farklılıklar Aile Danışmanlık hizmetine her açıdan bir standart getirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aile Danışmanlığı ülkemizde sistematik olarak ilerlememekte denetim, mesleki standartlar gibi konuların yönetmelikte kapsamlı ve net şekilde belirtilmemiş olması yeni bir modelin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

  Aile danışmanlığı ve/veya terapisi yapacak profesyonellerin yalnızca, psikiyatri, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve sosyal hizmet mezunları ile aile-aile içi sorunlar ve çözümleri konusunda uzmanlaşmış kişiler olacak şekilde mevzuata yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Yerel Yönetimler ve diğer kurumlar aracılığı ile toplumun geniş kitlelerine rahat ulaşıp, kabul görebilecek ve **rehberlik yapma ve yönlendirme** konusunda uygun olacağı düşünülen mesleklerin, ilgili STK'lar ve akademisyenlerin katılımıyla yapılacak olan çalıştayda belirlenmesi önem arz etmektedir. Belirlenecek lisans programlarından mezun olanların, **sadece rehberlik ve yönlendirme yapmasını öngören modelin oluşturulması, hizmetin etkin ve yaygın sunumuna katkı sağlayacağı gibi uzmanlık gerektiren danışmanlık konusunda da standartların ve kapsamın belirlenmesi de mümkün olacaktır.** Ayrıca Aile danışmanlığı alanında çalışacak uzmanların kültürümüze duyarlılığını geliştirecek eğitim programlarının düzenlenmesi önerilmektedir.

- ***Vaka Yönetimi Sisteminin*** hayata geçirilmesiyle ailelere yönelik sosyal riskler tespit edilerek aileler ilgili kurumlara yönlendirilebilecektir.

- Aileye ilişkin hizmet veren kurumların hizmetlerinin koordinasyonun sağlanması için kurumların bilgi teknolojilerini etkin bir şekilde kullanması gerekmektedir. Aileye ilişkin hizmet götüren her kurumun, eşgüdümlü çalışması ve geri bildirimleri sağlıklı alabilmesi için, "**Aile Bilgi Sistemi"**nin oluşturulması önerilmektedir. Böylece ailedeki değişim bütüncül olarak incelenebilecek ve ilgili kurumların görev ve sorumlulukları koordine edilebilecektir.

- İşgücü piyasasında aile bütünlüğünü etkileyen unsurların azaltılması amacıyla iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusunda çalışmalar devam etmelidir. Kadınların istihdama katılımlarının arttırılması ile iş ve aile yaşamlarının uyumlaştırılmasıyla ilgili yasal çalışmaların yanı sıra zihniyet dönüşümüne de ihtiyaç vardır.

- Sosyal Yardım Kanunu çıkarılarak ***aile temelinde bütüncül bir sosyal yardım sistemi oluşturulması***, en az mutlak yoksulluk seviyesinde belirlenen bir muhtaçlık düzeyinin altında yaşayan ailelere Asgari Gelir Desteği verilmelidir.

- Ekonomik nedenler, eğitim sürecinin tamamlanması ve kariyer endişesi nedeniyle evlilik sürecinin ertelendiği ve evlenme yaşının sürekli yükseldiği görülmektedir. Bu gerekçeler ile evliliğin ertelenmemesi için, *yükseköğrenim sırasında evlenen öğrencilerin burs imkanlarının arttırılması ve alternatif barınma imkanlarının oluşturulması önerilmektedir.*

- Engelli ve yaşlı bireylere ait sorunlar, bireysel boyutta kalmamakta, aileye ve topluma da etki etmektedir. Toplumun geneli üzerinde yapılan bazı iyileştirmelerin engelli bireylerin gereksinimlerine göre ele alınması önem arz etmektedir. Ülkemizde engellilere yönelik hizmetlerde 2005 yılında paradigma değişikliğine gidilmiştir. Bu dönem de ülkemizin ilk Engelliler Kanunu çıkarılmıştır. 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun kendisi ve uygulanmasına ilişkin diğer mevzuatla birlikte 1.500 maddelik bir Engelliler Hukuku oluşturulmuştur.

- Engellilik alanındaki bu olumlu gelişmeler 2010 yılında Anayasal düzeye taşınmış ve Anayasanın 10'uncu maddesinde yapılan değişiklikle, engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı hükmü getirilerek engellilere yönelik pozitif ayrımcılık anayasal düzeyde bir güvence kazanmıştır.

- **Yasal düzenlemelerle birlikte engelli bireylerin ve ailelerinin hayatını kolaylaştırıcı programlar hayata geçirilmiştir.** Engellilerin öncelikle bulundukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psikososyal destek ve bakım hizmetleri sunulmaktadır. Evde bakım yardımı, engelli maaşı, rehabilitasyon desteği, yatılı ve gündüzlü bakım hizmetleri, erişilebilirlik hizmetleri engelli bireylere yönelik başlıca sunulan hizmetlerdendir.

- Engellilere yönelik hizmetlerde paradigma değişimi yapılmıştır ancak sorun alanlarının çeşitliliği nedeniyle ihtisaslaşmış programların ve hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Örneğin; otizmli bireyler ve ailelere yönelik yapılması gereken hizmetleri kapsayan Otizm Eylem Planı'nın Yüksek Planlama Kurulu kararıyla hayata geçirilmesi önerilmektedir. Engellilik alanlarına göre uzmanlaşmış sosyal yardım programlarının ve bakım modellerinin de değişen zaman ve ihtiyaçlarla birlikte yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

- Aile bütünlüğünün korunmasında ailenin engelli bireylerine yönelik hizmetlerin sunumu da önem arz etmektedir. Bu nedenle ***engelli bireylerin evlilik sürecinde karşılaşacakları sorunlara yönelik çözüm üreten, engelli bireylerin ihtiyacına göre evlilik öncesi ve sonrasında danışmanlık desteği verilmelidir.***

- Yaşlı bireylerin %60'ı çocuklarıyla birlikte hayatlarına devam etmek istemektedir. Ailelerin birlikte yaşamasını kolaylaştıracak, mahremiyeti ve özel hayatın gizliliğini gözeten ***"Aile Dostu Konut Politikaları"*** uygulanmalıdır. Bu aynı zamanda çocuklarımızın dede ve ninelerinden mahrum kalmamasını da sağlayacaktır.

- Evinde ve çocukları ile birlikte yaşayan yaşlıları da kapsayacak şekilde yaşlı bireylere yönelik **"Gündüzlü Bakım Modeli"** ve **"Evde Sağlık Hizmetleri"** yaygınlaştırılmalıdır.

- Bireylerin yaşlanırken yaşam kalitesinin güçlendirilmesi amacıyla sağlık, katılım ve güvenlik için fırsatların optimize edilmesi süreci olarak tanımlanan ***"Aktif Yaşlanma"*** kavramına dayalı olarak hazırlanan "**Aktif Yaşlanma Strateji Belgesi**"nde yer alan uygulamalar yaygınlaşarak devam etmelidir.

- Aile bütünlüğünün sağlanması amacıyla ***kamu sektöründe eş durumu tayinlerine*** yönelik düzenlemeler gözden geçirilmelidir.

- Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarımıza etkin bir şekilde ulaşılabilmesi için **Aile Ataşeliklerinin** yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu görevlere gelecek kişilerin, mümkünse ilgili ülkelerde yetişmiş, mevzuata hakim, Türkiye'de ilgili kurumlarca belirlenen bir oryantasyon programından geçmiş kişilerden seçilmesi ayrıca önem arz etmektedir.

- Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın aile bütünlüğüne dair sorun alanlarının detaylı olarak tespit edilmesi amacıyla bilimsel araştırmalar yapılmalıdır. Bilimsel verilerle sorunlar tespit edilip çözüm önerileri oluşturulmalıdır.

- Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik dil ve eğitim alanında tedbirler alınmalıdır. Türk toplumundaki dil ve eğitim alanında bilinç ve farkındalık düzeyinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar artırılmalıdır. Çocuklara anadillerini öğretecek eğiticilerin istihdamı arttırılmalıdır. Türkçenin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda lobi çalışmaları yapılmalıdır.

MEDYA

- Medya ve iletişim araçları, bir sosyal öğrenme aracı olması nedeniyle, aile bütünlüğünü, toplumdaki aile algısını, aile içi iletişimi ve çocuklarla gençlerin gelişimini etkileyen unsurlardan biridir. Bu etki, program içerikleriyle birlikte, iletişim teknolojilerinin bağımlılık düzeyinde bilinçsiz kullanımından kaynaklanmaktadır. Bu sorunun çözümü için tüm kamu kurumları, sektör kuruluşları ve kamu yayıncılığı yapan kurumların koordinasyonu önemlidir.

- Aile üzerindeki medyanın olumsuz etkilerinin azaltılması için kamu yayıncılığı yapan, medyada düzenleme ve denetleme yetkisi bulunan kuruluşların koordineli çalışması önemlidir. Bunun için ilgili Başbakan Yardımcılığı başkanlığında Kültür Bakanlığı, AA, TRT, Basın İlan Kurumu, BYEGM, RTÜK ve diğer ilgili kamusal ve sivil kuruluşların senede en az 2 kez toplanarak sektörün sorunlarını görüşmesi, sektöre rehberlik etmek amacıyla yapılması gereken faaliyetleri belirlemesi gerekmektedir. Bunun için her kuruluşun düzenli olarak belirlediği sorun alanları ile ilgili çalışmalarını Başbakan Yardımcılığı makamıyla paylaşmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir. Bütün bu kurum ve kuruluşlar **"Kamu İletişimi Koordinasyon Kurulu"** gibi bir çatı organizasyon adı altında da toplanabilir.

- Medya sektörünün kendi özdenetimini yapması aile ve toplumun medyanın olumsuz etkilerinden korunmasında etkili ve daha demokratik bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Sektörün kendi özdenetimini sağlamaya imkân verecek mekanizmaların oluşturulması noktasında sektör ve paydaşlarla birlikte çalışılmalıdır. Yayınların önceden denetlenmesinin sansür olacağı gerekçesiyle mümkün olmadığı, bunun uluslararası mevzuatla da yükümlülük altına alındığı bilinmelidir. Yayıncılığın insan haklarına, ifade ve haber alma özgürlüğüne saygı çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği ancak bu özgürlüğün sınırının kamu yararını zedelemeyecek şekilde sektörün bizzat kendi özdenetim mekanizmalarıyla sınırlandırılması gerektiği vurgulanmalıdır.

- Televizyon programlarındaki içeriklerin, aile ve toplum yaşamına olumsuz etki etmesinde reytingin neden olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple reyting ölçme sisteminin gözden geçirilmesi istenmektedir. Bu noktada sektörün reklamverenler ve reklamcılarla ortak hareket etmesi gerekmektedir.

- Medyadaki olumsuz bazı içerikler en çok çocuklar açısından risk oluşturmaktadır. Sağlıklı bir gelişim için çocukların korunmasına yönelik tedbirler titizlikle uygulanmalıdır. 6112 sayılı Kanunun 14. Maddesinin 3. fıkrasında yer alan "Çocuk yayınlarında çizgi filmlere yer vermeleri halinde çizgi filmlerin en az %20'sinin, diğer çocuk programlarının en az %40'ının Türkçe dilinde yapım olması ve Türk kültürünü yansıtması zorunludur." hükmünde yer alan ifadenin çocukların Türk toplumunun kültür ve değer gelişiminde önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu uygulamanın mümkün olan en kısa sürede hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

- Medyadaki olumsuz bazı içerikler en çok çocuklar açısından risk oluşturmaktadır. Sağlıklı bir gelişim için çocukların korunmasına yönelik tedbirler titizlikle uygulanmalıdır. Medya

sektörünün kendi içinde çocukları korumaya yönelik bir refleks geliştirmesi ve özdenetimini yapması gereklidir. Aynı şekilde yazılı basın ve internet medyasında da özellikle şiddet ve istismar içeren haberlerde haber dilinin bunu uygulayan kişinin davranışını toplumun genelinde normalleştirici ve meşrulaştırıcı olmamasına özen gösterilmelidir. Şiddet ve istismara yatkın olan kişilerin medya içerikleri vasıtasıyla da harekete geçebildikleri göz önünde bulundurularak içeriklerin yayınlanmadan önce yayıncı kuruluşlar tarafından özdenetimle gözden geçirilmesi faydalı olacaktır. Kullanılan görüntü ve fotoğraflarında basın meslek ilkelerine ve Basın Kanununun gereklerine uygun şekilde kullanılması gerekmektedir. Eğer bu konularla ilgili medya çalışanlarında yeterli bilgi ve farkındalık gelişmemiş ise kamu kurumları bu yönde eğitim çalışmaları düzenlemeli, eksik kalan düzenlemeler varsa bunların tamamlanmasına özen gösterilmelidir.

- Medyanın olumsuz etkilerinden korunmanın bir yolu da izleyicide medya okuryazarlığının geliştirilmesidir. Medyanın sosyal öğrenmeye katkısı akademik araştırmalarla ortaya konmuştur. Dolayısıyla özellikle televizyonun her evde bulunan bir iletişim aracı olarak eğitici yayınlara ağırlık vermesi, yayın içeriklerinde didaktik olmayan aileyi güçlendirici temaları işlemesi için sektörün yönlendirilmesi gerekir. Akıllı İşaretler olarak adlandırılan koruyucu sembol sistemi, izleyici temsilciliği, görsel işitsel medya etik ilkeleri konusunda bireyleri ve sektörü bilgilendirmeye yönelik eğitim faaliyetleri planlanmalıdır.

- Medya topluma karşı sorumludur. Bu nosyon bütün paydaşlar tarafından benimsenmeli ve bu konuda farkındalık geliştirilmesine yönelik kampanyalar ve projeler üretilmelidir. Aileye duyarlı, **"Aile Dostu"** yapımlara yer veren ve yayın ilkelerine titizlikle uyanlara yönelik teşvik uygulamaları yapılmalıdır.

- Olumlu içerik yayınlayan kuruluşların kamuoyunda itibarının ve izlenilirliğinin arttırılmasına katkıda bulunacak bir diğer teşvik de reklam payları ödemeleri anlamında sağlanabilir. **"Aile Dostu"** yayıncıların reklam payı ödemelerinin diğer kuruluşlardan daha az olması için mevzuat altyapısı hazırlanması faydalı olacaktır.

- Kamuoyunda RTÜK sadece ceza veren bir kurum olarak algılanmakta olup hem medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara rehberlik etmesi hem de vatandaş şikâyetlerini dikkate alırken sivil toplum kuruluşlarıyla da işbirliği yapması gerekmektedir.

- Kanallara içerik üreten yapımcı firmaların birden çok kanala yapımlarını pazarladığı düşünüldüğünde RTÜK tarafından yapılan izleme fonksiyonun kanal izlemesinden ziyade tematik izlemeye kaydırılması, böylece hangi kanalda yayınlandığına bakılmaksızın benzer temalardaki içeriklerdeki ihlallere aynı yaptırımların uygulanması mümkün olacaktır. Sektör hangi durumlarda ne tür cezalar alacağını bilmelidir. Tematik izleme yapan uzmanların uzmanlık alanlarının temalara uygun olarak belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin, çocuk kanalları izlenirken pedagojiye hakim, dini içerikli yayınların izlemesinin ilahiyat bilgisine sahip uzmanlar tarafından izlenmesi gibi. Sektörle birlikte yayın ilkeleri ve program türleri konusunda rehberler hazırlanmalıdır.

- Medya sektörünün kriz anlarına hazırlıklı olması ve yayın planlama ve içeriklerini önceden belirlemeleri gerekmektedir. Terör veya olağanüstü hallerde, afetlerde medyanın etkin kullanımı ve zararlı içeriklerin azaltılması amacıyla çeşitli eğitim programları planlanması gerekmektedir. Terör ve olağanüstü olayların ardından gelen yayın yasaklarını bile hangi çerçevede uygulayacağı konusunda tereddüt yaşayan yayıncılık sektörüne mutlaka kriz anlarında yönlendirme yapabilecek mekanizmalar oluşturulmalıdır. Kamu Güvenliği Müsteşarlığı, BYEGM ve RTÜK vb. kuruluşların sektörle birlikte kriz yönetim strateji belgesi hazırlaması ve hazırlanacak kriz yönetim belgelerinin önceden sektör çalışanlarıyla paylaşılması sağlanmalıdır.

- Yurtdışında yaşayan Türkler, çoğunlukla Türk medyasını yakından takip etmektedir. İçerikler oluşturulurken bu durumun gözetilmesi gerekir. Özellikle dil sorununu çözememiş, dışa kapalı ailelerde Türk televizyon ve medyasının yoğun kullanımı gibi sorunlar baş göstermektedir. Gurbetçilerimizin çocuklarının doğru Türkçe öğrenmeleri ve konuşmaları açısından yayında kullanılan Türkçe'nin dilbilgisi kurallarına uygun olmasına özen gösterilmesi gerekir.

- Yurt dışında aile değerlerini işleyen, engelliler, yaşlılar, rol modeller açısından kaliteli olduğu düşünülen yayınların ülkemizde de üretilmesi teşvik edilmelidir.

- Ülkemizde üretilen yayın içerikleri artık dünyanın her yerinde pazarlanmaktadır. Bu aynı zamanda bir kültür ihracıdır. Yıllarca farklı ülkelerden bize yapılan kültür ithaline alternatif bir durum ortaya çıkmıştır. Türk Medyasının uluslararası alanda, Türk kültür ve aile değerlerini doğru aktaran veya bunu destekleyen yapımların alım ve satımı konusunda teşvik edilmesi gerekmektedir. Burada dikkate alınması gereken bir başka durum ise yurt dışından bize denetimsiz gelen yayınlardır. Bu konuda henüz düzenleyici otorite bir önlem almamıştır.

- Görüldüğü üzere internet hayatımıza getirdiği pek çok yeniliğin yansıra bir o kadar da riski beraberinde getirmiştir. Şüphesiz bu risklerle mücadeleyi internete yasal çerçevede getirilecek erişim engelleme kısıtları ile yapabilmek çok zordur. Bunun için başta bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Dijital vatandaşlık algısının ve dijital okur-yazarlık seviyesinin çocuk yaşlardan başlanarak geliştirilmesi için hem bireysel hem toplumsal bazda atılması gereken adımlar mevcuttur. Tüm bunlar yeni yetişen neslin çok iyi birer dijital kullanıcı olduğunun farkında olarak hareket edilmesi gerekliliğini de doğurmaktadır.

- Bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında Türkiye'nin başta AB'ye göre en büyük eksikliği, AB çatısı altında INSAFE ağı ile birbirine bağlı olan Avrupa ülkelerindeki Güvenli İnternet Merkezi ve/veya Yardım Hattı (Helpline) benzeri bir yapının Türkiye'de bulunmamasıdır. Bu merkez ve hatlar aracılığı ile özellikle ebeveynler çocuklarının internet kullanım davranışları ile ilgili merak ettikleri, öğrenmek istedikleri veya internet ile ilgili yardım almak istedikleri herhangi başka bir konuda bu merkezlere başvurabilmektedirler. Türkiye'de de benzer bir yapının kurulması gerekmektedir.

BAĞIMLILIK İLE MÜCADELEYE YÖNELİK ÖNERİLER

- Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen ve çok yönlü sorunlara neden olan ***bağımlılık*** konusunda ***koruyucu-önleyici çalışmaların*** etkin bir şekilde devam etmesi gerekmektedir. Koruyucu-önleyici çalışmaların çocuklar, gençler, yetişkinler ve ebeveynlere göre ayrı ayrı planlanması gerekmektedir.

- Bağımlılıkla mücadelede etkili yöntemlerden bir tanesi olan akran eğitimine ilişkin projelerin geliştirilmesi gençlerimizin konuya ilişkin duyarlılığını arttıracaktır ve bu sayede bağımlılıkla etkin bir şekilde mücadele edilebilecektir.

- Tüm okullarda ***sanat ve spor derslerine daha fazla zaman ayrılması*** ve daha fazla etkinlik yapılması planlanmalıdır. Öğrenci okuldan sonra da ailesinin de birlikte katılabileceği etkinliklerle bağımlılığa sürükleyen nedenlerden uzaklaştırılmalıdır.

- Çocuklar ve gençlerin madde bağımlılığı ve teknoloji/internet bağımlılığına karşı bilinçlendirilmesi amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığının ortak çalışma yürütmesi gerekmektedir.

- Bağımlılığa yönelik tedavi merkezlerinin nitelik ve nicelik olarak geliştirilmesi önerilmektedir.

- Toplumda rol model olarak benimsenen kişilerle birlikte bağımlılıkla mücadele konusunda iletişim kampanyaları oluşturulmalıdır.

- Bağımlılık, insanların hayatında boşluk olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. ***Uzun vadede toplumsal değerleri içselleştirmiş bireylerin yetişmesi bağımlılık gibi kötü alışkanlıkların minimum düzeye inmesini ve aile bütünlüğünün korunmasını sağlayacaktır.***

ŞİDDET İLE MÜCADELEYE YÖNELİK ÖNERİLER

- Türkiye, İstanbul Sözleşmesini ilk imzalayan ve parlamentosundan ilk geçiren ülke olarak 6284 sayılı Yasa da kadına yönelik şiddetle mücadeleyi kapsamlı bir şekilde ele almıştır.

- Toplumda hemen her alanda görülebilen her türlü şiddet eğilimini azaltıcı, koruyucu önleyici tedbirleri arttırmaya yönelik bütüncül çalışmalar yapılmalı çünkü şiddetle mücadele; şiddet, kolluk ve yargıya intikal ettikten sonra yapılan işlemler, cezai müeyyidelerle sınırlı kalmamalıdır. Bu anlamda ilgili kurumların (MEB, ASPB, Yerel Yönetimler, Medya Hizmet Sağlayıcıları vb.) eşgüdümlü çalışması önem arz etmektedir.

- Şiddet uygulayanların ***öfke kontrolü ve stresle başa çıkma*** gibi konularda rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların yaygınlaştırılması ve etkin bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir.

- Kadın yoksulluğu, kadına yönelik şiddet ve erken yaşta evliliklerin azaltılmasının en önemli yolu kadının eğitim ve istihdama erişiminin sağlanmasıdır. Bu alanda erkekleri de kapsayacak biçimde zihniyet dönüşümünün sağlanması gerekmektedir. Ayrıca kız çocuklarının eğitime erişiminin kolaylaştırılması için 81 ilde açılan üniversiteler kayda değer bir gelişmedir. Kız çocuklarının ve ailelerinin eğitim motivasyonlarını arttırıcı uygulamalar yapılmalıdır.

IV. HUKUKSAL UYGULAMALAR

- TBMM'de bulunan "Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu"nun iş yükü göz önünde bulundurulduğunda, yasama faaliyetlerinde aile politikalarının bütüncül bir şekilde ele alınması için, aile konusunda faaliyet gösteren müstakil bir ihtisas komisyonunun kurulması önem arz etmektedir.

- Aile bütünlüğünü etkileyen önemli unsurlardan biri olan kadına yönelik şiddet konusunda uygulamalardan kaynaklanan aksaklıkların giderilmesine yönelik hukuksal düzenlemeler yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu konu geçtiğimiz yasama döneminde Kadına Karşı Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonunda da detaylı olarak ele alındığı üzere 6284 sayılı Kanunun uygulanması sırasında karşılaşılan bazı sorunların mevzuat düzenlemesi ile çözülmesi gerekmektedir.

- 6284 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasında tedbir kararlarının en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hakiminden, mülki amirden ya da kolluk biriminden talep edilebileceği düzenlenmiştir. Kanunun amacı ve temel ilkeleri göz önüne alındığında, etkili ve süratli bir usul izlenmesi amacıyla tedbir kararlarının aynı zamanda soruşturma yetkisi bulunan Cumhuriyet savcısından da talep edilebilmesine yönelik gerekli mevzuat değişikliğinin yapılması önerilmektedir.

- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 8 inci maddesinin üçüncü fıkrasında; koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmayacağı, önleyici tedbir kararlarının geciktirilmeksizin verileceği belirtilmiştir. Komisyon toplantıları saha incelemeleri esnasında görüşülen tüm uygulayıcılar tarafından (kolluk, yargı, savunma makamı) bu maddenin uygulanmasında bazı sorunlar olduğu ifade edilmiştir. Kolluğun risk analizine, vakanın durumuna, ihtiyaçlarına bakılmaksızın maddede geçen tüm tedbirlerin tamamının, hemen hemen her dosyada en üst sınırdan verildiği görülmektedir. Bu durum infazı zorlaştırmakta tedbir kararlarından beklenen faydayı sağlamamakta, zaman zaman da şiddeti ve kadın mağduriyetlerini arttırmaktadır. Kanunun genel amacına uygun olarak; tedbir kararlarının caydırıcı ve etkin olması için başvuru anında evden uzaklaştırmanın öncelikle 15 gün verilmesi, bu karar uygulanırken bir yandan da daha yüksek, uzun süreli tedbirlere ve diğer tedbirlere ne şekilde ihtiyaç olduğunun araştırılması, sonucu uyarınca uygulayıcıların yeni kararlar verebilmesine ilişkin konunun Bakanlık, Meslek örgütleri ve STK'larla yapılacak çalıştay benzeri toplantılarla bütün yönleriyle ele alınması ve mevzuat düzenlemelerinin çalışılması önerilmektedir.

- Tedbir kararı alındıktan sonra, tedbir veya tedbirlerin amacı doğrultusunda uygulanıp uygulanmadığı, mağdur ve failin izleme ve değerlendirmeye alınması gerektiği, rehabilitasyon ve benzeri uygulamaların planlamasının kanunda açıkça düzenlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

- 6284 sayılı Kanunun tedbir kararlarının bildirimi ve uygulanmasının düzenlendiği 10 uncu maddesinin altıncı fıkrasında, hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen şiddet mağdurlarının, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait veya bu Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirileceği belirtilmektedir. **Aynı maddede, uzaklaştırma tedbiri verilen şiddet uygulayan kişi hakkında da, rehabilitasyon, öfke kontrolü vb. programları kabul etmesi halinde, barınma imkanının sağlanması** amacıyla mevzuatta düzenleme yapılması önerilmektedir. ŞÖNİM'lerde şiddet uygulayan kişilere yönelik uygulanan öfke kontrolü programlarının başarısı da bu önerinin gerekçesini oluşturmaktadır.

- 6284 sayılı Kanun, kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan yönü ile değerlendirildiğinde, "Tek taraflı ısrarlı takip mağduru" tanımının, uygulayıcıların farklı yorumlamasına meydan vermemek adına açıkça ve hiçbir tereddüt bırakmayacak şekilde yapılması önerilmektedir.

- Mevcut düzenlemede "Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde" ilgili kolluk amirince alınan tedbir kararları en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin veya mülki amirin onayına sunulmakta; hâkimin yirmi dört saat içinde, mülki amirin ise kırk sekiz saat içinde onaylayamadığı tedbirler kendiliğinden kalkmaktadır. Resmi tatil veya hafta sonuna rastladığı zamanlarda, belirtilen sürelerde onaylanamayan kararların uygulanmasında, özellikle tedbir ihlal edildiği durumlarda tespitin yapılması ve işlem tesis edilmesinde sorunlar yaşanmaktadır. Bu sebeple gecikmesinde sakınca bulunan hal, resmi tatil veya hafta sonuna rastladığı durumlarda, tedbir kararını kapsayacağı süreyi kolluk amirinin belirlemesi ve bunun onaylanmış kabul edilmesi veya bu sürenin resmi tatil veya haftasonuna rastladığı durumlarda da işgünü beklenmeksizin hakim veya mülki idare amiri tarafından onaylanmasına yönelik 6284 sayılı Kanunda düzenleme yapılması önerilmektedir.

- "6284 sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliği"nde görev alan kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları ayrı başlıklar altında tek tek tanımlanması önerilmektedir.

- 6284 sayılı Kanunun mülki amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararlarına ilişkin 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde düzenlenen ve kişinin çocukları varsa, çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması halinde ise iki aylık kreş imkânının sağlanmasına yönelik tedbir süresinin, **diğer tedbir kararları için öngörülen altı aylık süreyle aynı olması için gerekli mevzuat değişikliğinin yapılması önerilmektedir.**

- 6284 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca verilen "İşyerinin değiştirilmesi", "27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi" gibi tedbirler doğası gereği süreye tabi olamayacağından bu tedbirlere ilişkin **süre sınırının kaldırılması** yönünde mevzuat değişikliğinin yapılması, ayrıca tedaviye yönelik olarak verilen tedbir kararının ne şekilde ve hangi kurum tarafından uygulanacağı, takibinin nasıl yapılacağına yönelik olarak da mevzuatta düzenleme yapılması önerilmektedir.

- 6284 sayılı Kanunun 5 inci maddesine göre, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri tarafından verilen ve en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hakimin onayına sunulan önleyici tedbir kararlarının süresine yönelik olarak; uygulamada bazı kararlarda sürenin hakim tarafından tayin edildiği, bazı kararlarda ise süre tayininin kolluğa bırakıldığı anlaşılmaktadır. Uygulama birliğinin sağlanması amacıyla **tedbir süresinin onay makamı olan ve dosyayı değerlendiren hakim tarafından belirlenmesi yönünde** mevzuatta düzenleme yapılması faydalı olacaktır.

- 6284 sayılı Kanunun uygulamasında; taraflar arasında **şiddetin karşılıklı olması veya her iki taraf hakkında da tedbir kararı verilmesi** ya da **aynı mağdur hakkında farklı mahkemelerce birden fazla tedbir kararı verilmesi** veya **aynı anda tarafların her ikisinin de farklı mahkemelerden tedbir kararı verilmesini talep etmeleri** hallerinde uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi amacıyla, ne şekilde işlem yapılacağına ilişkin yol gösterici nitelikte mevzuatta düzenleme yapılması gerekmektedir.

- Pilot uygulaması devam eden "Elektronik Kelepçe Sistemi" ülke geneline yaygınlaştırılmalıdır.

- **Aile içi şiddet suçları" ile "cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar"** dan mahkûm olanların cezalarının infazına yönelik kuralların, bu suçların özelliğine uygun olup olmadığı değerlendirilerek, fiil neticesinde ortaya çıkan, toplumu ve bireyi yaralayan olumsuz sonuçların azaltılması için işlenen suçun niteliğine göre **farklı bir infaz rejimine tabi tutulmaları gerektiği** düşünülmektedir.

Belirtilen nedenlerle bu suçlar yönünden;

- Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkelerin yeniden değerlendirilerek suçun niteliğine göre özel bir infaz rejiminin benimsenmesi,
- Özellikle cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkum olanların kendi aralarında ayrı bir tasnife tabi tutularak infaz rejimi kurallarının belirlenmesi,
- Hapis cezalarının infazının kapalı ceza infaz kurumunda yerine getirilmesi, doğrudan açık kuruma alınma ile kapalı kurumdan açık kuruma ayrılma koşullarının sınırlandırılması, açık kuruma ayrılamayacak hükümlü kapsamının genişletilmesi,
- Hükümlünün istemiyle infazın ertelenmesi koşullarının sınırlandırılması,
- Hükümlülerin gözlem, sınıflandırma ve gruplandırmaları sırasında "kadına yönelik olarak işlenen şiddet suçları" ve "cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar" yönünden özel değerlendirme yapılması,

- Kurum dışında çalıştırma ve kurum hizmetinde çalıştırılabilme koşullarının sınırlandırılması,
- Bireyselleştirme ve iyileştirme programlarının belirlenmesi sırasında, bu suçlara özel önem atfedilerek değerlendirme yapılması,
- Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı ilkelerinin bu suçların özelliğine uygun şekilde değiştirilerek sınırlandırma ve yükümlülükler getirilmesi,
- Koşullu salıverme hükümlerinin uygulanamayacağı suç kapsamının genişletilmesi ve koşullu salıverme sürelerinin uzatılması,
- Belirtilen suçlardan mahkûm olanlara yönelik olarak, rehabilitasyon ve eğitim programları hazırlanması, bu hükümlülerin anılan programlara katılmalarının zorunlu tutulması bakımından mevzuat değişikliği yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Tüm bu hususların yanında, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkûm olanların, yeniden suç işlemelerinin önlenebilmesi için, işlenen suç ile orantılı olarak cezalandırılmalarının yanında, hapis cezasının infazı sırasında, kendilerine uygun psiko-sosyal tedavi programlarına katılmalarının da zorunlu hale getirilmesi son derece önem arz etmektedir.

Ayrıca bu mahkûmların hüküm giydikten sonra süreklilik içeren bir tedavi ve gözetim sistemi içerisinde takip edilmeleri, bu takip sisteminin de kamuoyu tarafından bilinmesinin sağlanması, yeniden suç işlenmesinin önüne geçilebilmesi yönünden değerlendirilerek bu yönde mevzuat çalışması yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Diğer yandan, 5275 sayılı Kanunun 108 inci maddesinin on birinci fıkrasında aynı maddenin dokuzuncu fıkrasının uygulanmasına ilişkin usul ve esasların, Sağlık Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanacak olan yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Anılan yönetmelik çalışmalarının katılımcı bir perspektifle tamamlanması önerilmektedir (18/06/2014-6545/82 madde).

• Türk Medeni Kanunu'nun 124 üncü maddesinde; erkek veya kadının on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemeyeceği, ancak, hakimin olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebileceği belirtilmiştir.

Türkiye'de 16 yaşını doldurmadan gayri resmi olarak beraberlik yaşamaya başlayan, bir veya birden çok çocuk sahibi olan ve daha sonra yasal evlenme yaşını doldurunca resmi nikah kıyıp, 8-10 yıl gibi uzun bir süre evlilikleri devam ederken; erkek eş TCK'nın 103. maddesi gereğince; 8 yıl ve daha fazla hapse mahkum olmaktadır. Komisyon çalışmaları sırasında bu durumunda yaklaşık 3000 çiftin bulunduğu mağdurlar ve diğer yetkililerce de ifade edilmiştir. Söz konusu çiftlerden kadınlar, kendileri ve çocuklarının yaşamlarını sürdürmelerinin zor olduğunu ifade ederek; Komisyonumuza müracaat etmiş ve bizzat sorunlarını anlatmışlardır. Komisyonda kadınlar, evliliklerinin sağlıklı devam ettiğini, eşlerinden şikâyetçi olmadıklarını, nikâhlı eşleriyle beraber yaşamak istediklerini, çocuklarının ve kendilerinin ağır bir psikolojik ve maddi mağduriyet yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İlgili toplantının tutanağında da görüleceği üzere farklı partilerden Komisyon Üyelerimiz de ülkemizin farklı yerlerinden benzer şikâyetlerin kendilerine geldiğini ifade etmişlerdir. Sadece tanımlanan mağduriyeti ifade eden bu çiftler için, kadın ve çocukların mağduriyetini gidermeye yönelik düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

15 yaşını doldurmadan gayri resmi beraberliklerin (erken evlilik) mutlak suretle suç olarak kalmaya devam etmesi gerekmektedir. Ancak Komisyonumuza müracaat eden, yukarıda bahsi geçen kadınların mağduriyetlerinin giderilmesi adına, belirtilen durumun doğruluğunun ilgili kurumların yetkili uzmanlarınca hazırlanan detaylı raporlarda tespit ve teyit edilmesi ve koşulların uygun olması halinde, hüküm altına alınan cezanın infazının bir kısmının denetimli serbestlik kapsamında değerlendirilmesi veya ifade edilen mağduriyetle ilgili farklı çözümlerin de Bakanlık, Meslek örgütleri ve STK'larla yapılacak çalıştay benzeri toplantılarla ele alınması da faydalı olacaktır. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin 12.11.2015 tarih 2015/26-2015/100 sayılı kararı da bu yöndeki sıkıntıyı tespit etmiş olup bir düzenleme yapılmasını öngörmektedir.

- Türk Medeni Kanununun 132 nci maddesinde düzenlenen bekleme-iddet süresinin kaldırılmasına ilişkin görevin, mahkemelerin iş yükünü azaltmak için, mahkeme görevinden çıkartılıp evlendirme memuruna verilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

V. BOŞANMA SÜRECİ VE SONRASINA İLİŞKİN UYGULAMALAR

Boşanma sürecinin çatışmalı geçmesinin, kadın mağduriyetlerini ve şiddeti artıran en önemli unsurlardan biri olduğu bilinmektedir. Boşanma sürecine ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılması da önem arz etmektedir. Boşanma sürecinde eşlerin ve varsa çocukların olumsuz etkilenmemesi amacıyla sürecin çatışma çözümleyici bir perspektifle ele alınması boşanma ve boşanma sonrası sürecin sağlıklı devam edebilmesi için psiko-sosyal destek alabilecekleri boşanma süreci danışmanlığının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

- Çiftlerin aile içi iletişim, ilişki vb. sorunları nedeni ile boşanma düşüncesinde veya hukuksal süreçte olup ortak karar ile boşanma süreci danışmanlığı almak için ilgili kurumlara başvuru yapmaları veya yönlendirilmeleri sonucunda bu süreci sağlıklı olarak yönetebilmeleri amacıyla verilen danışmanlık hizmetine ***"Boşanma Süreci Danışmanlığı"*** denilmektedir. Söz konusu hizmet ***"Boşanma Öncesi Danışmanlık Hizmeti", "Boşanma Sürecinde Danışmanlık Hizmeti"*** ve ***"Boşanma Sonrası Danışmanlık Hizmeti"*** olmak üzere **üç aşamalı olarak** verilmektedir. Boşanma danışmanlığı hizmetinin ihtiyaca göre yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

- Boşanma davası açmak isteyen çiftlere, çekişmeli boşanmaları azaltmak amacıyla (örnek ülke uygulamalarında da olduğu gibi) *boşanma öncesi* ***(şiddet ve istismar şikayeti dışında)*** *danışmanlık hizmeti zorunlu hale getirilebilir, görüşmenin akabinde* tarafların boşanma sürecini uzlaşı içinde ve sağlıklı götürmesine fırsat verdikten sonra davanın açılmasına yönelik düzenleme yapılabilir.

ŞİDDET MAĞDURU VE BOŞANAN KADINLARA İŞKUR DESTEĞİ

- Boşanma sonrasındaki süreçte, özellikle işsizlik problemi yaşayan ve herhangi bir mesleki tecrübesi olmayan boşanmış bireyler için özel politika uygulanmalıdır. Aile danışmanları, boşanma süreci danışmanları ve iş ve meslek danışmanları, işsizlik ve mesleksizlik sorunu yaşayan boşanmış bireylere koordineli hizmet sunmalıdır. Özellikle söz konusu kesimin boşanma sonrası süreçte takibinin, izlenmesinin ve değerlendirilmesinin sağlanmasına yönelik özel bir mekanizmanın kurgulanması gerekmektedir.

- Şiddet mağduru ya da koruma altında olan, eğitim seviyesi düşük, kırsal veya yoksul bölgelerde yaşayan, işgücü piyasasına ilk kez girecek olan kadınlar ve özel politika gerektiren diğer kadın grupları, işgücü piyasasına kazandırılmak amacıyla özel politika gerektiren kişi ve gruplar arasındadır. Dolayısıyla söz konusu hedef kitlenin işgücü piyasasına kazandırılmasına yardımcı olmak üzere İŞKUR tarafından geliştirilen kurs, program, uygulama, proje ve protokollerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

- İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin, kadınların "*kriz dönemi*"nde başvurduğu ŞÖNİM'lerde olduğu gibi, daha uzun süre barındığı kadın konukevlerinde de sunulması önerilmektedir. İŞKUR'un şiddet mağduru kadınları özel politika gerektiren grup olarak ele alması ve kadın konukevlerinde çalışmalarını yoğunlaştırması önem arz etmektedir.

BOŞANMA DAVALARINDA BEKLEME SÜRESİNİN 3 YILDAN 1 YILA İNDİRİLMESİ

- Türk Medeni Kanunu'nun "evlilik birliğinin sarsılması" kenar başlıklı 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında; boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliğinin temelden sarsılmış sayılacağı ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verileceği belirtilmiştir. ***Ancak hükümde geçen üç yıllık bekleme süresinin günümüzde son derece uzun olduğu, dava ve temyiz sürelerinin tamamı göz önüne alındığında uygulamada mağduriyetlere, taraflar arasındaki uyuşmazlığın artmasına ve hatta çatışmanın devamına yol açtığından bu sürenin bir yıl olarak değiştirilmesi yönünde mevzuatta düzenleme yapılması önerilmektedir.***

- Boşanma davası açılmasında, boşanma sebebi ispatlanmış olursa hakim tarafından boşanma veya ayrılığa karar verileceği ve bu sürenin 1 yıldan 3 yıla kadar olduğu TMK'nın 170 ve 171. maddelerinde açıklanmıştır; ancak maddede belirtilen sürenin çok uzun ve seçimlik olması, uygulamada ciddi sıkıntılara yol açmaktadır. ***Bu nedenle belirtilen sürenin en üst sınırının 1 yıl olarak belirlenerek mevzuatta düzenleme yapılması gerekmektedir.***

- Türk Medeni Kanunu'nun "Boşanmada yargılama usulü" kenar başlıklı 184 üncü maddesi ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 28 inci maddesi gereğince duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına taraflardan birinin talebi üzerine yahut re'sen mahkemece karar verilebileceği belirtilmiştir. Saha çalışmalarında taraflar ve uygulayıcıların belirttiği üzere bu maddelerin uygulanmasında ortak bir görüş olmadığı dile getirilmiştir. Bu nedenle, özel hayatın gizliliği ve kişilik haklarının korunması açısından **aile hukukuna ilişkin boşanma, velayet ve çocuklarla kişisel ilişki davalarında duruşmaların gizli yapılabilmesinin sağlanmasının mevzuatta düzenlenmesi yönünde gerekli çalışmaların yapılması önerilmektedir.**

BOŞANMA SÜRECİNDE "SIFIR ÇATIŞMA" HEDEFİ

- "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul, 11.V.2011)'nin 3 üncü maddesine aykırı olmamak kaydıyla, **"aile içi şiddet" iddiası içermeyen, boşanma davalarında**, dava süreci sırasında ve sonrasında **"sıfır çatışma için"** (velayet, çocukla kişisel ilişki, mal paylaşımı, tazminat ve nafakalar için) **arabuluculuk sürecinin** (farklı ülke örneklerinde olduğu gibi) kullanılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

- Türk Medeni Kanunu'nun 187 nci maddesinde; kadının, evlenmekle kocasının soyadını alacağı, ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabileceğinin belirtildiği, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmenin (CEDAW) "evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar" kenar başlıklı 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde; soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil, eşlerin aynı kişisel haklara sahip olmalarının öngörüldüğü; ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ile Anayasa Mahkemesi kararları da dikkate alınarak mevzuatın üst normlarla uyumlu hale getirilmesi açısından **eşlerin ortak bir soyadı seçebilmeleri yönünde Türk Medeni Kanunu'nda** düzenleme yapılması önerilmektedir.

- Türk Medeni Kanunu'nun 336 ncı maddesinde; evlilik devam ettiği sürece ana ve babanın velayeti birlikte kullanacakları, ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hakimin, velayeti eşlerden birine verebileceği, velayet, ana ve babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa ait olduğu belirtilmiştir. Uygulamada çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak, müşterek çocuk hakkında, çocuğun taraflardan birine fiilen teslim edildiği anlaşılmaktadır. Ancak, çocukla ilgili olağanüstü ve çok önemli kararlar alınırken iki tarafın da rızasının arandığı **"ortak velayet" kararı verilebilmesi veya eşlerin TMK'nın 166/3. maddesi gereğince anlaşmalı boşanma halinde müşterek çocukları için ortak velayeti istemeleri durumunda bu maddeye münhasır olarak ortak velayetin kabulü yönünde mevzuatta düzenleme yapılması gerekmektedir.**

ÇOCUK İCRASI KALDIRILMALIDIR

- Çocuk teslimi ile çocukla şahsi münasebet tesisi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun "ilamların icrası" başlıklı ikinci babında, 25, 25/a ve 25/b maddelerinde düzenlenmiştir.

  Uygulamada, (boşanma ya da velayet davası devam ederken ve bu davalar sona erdikten sonra) çocuk teslimi ve çocukla şahsi ilişki tesisine yönelik mahkeme kararlarının yerine getirilmesinin icra müdürlükleri aracılığıyla yapılmasının, taraflar arasındaki gerginliği arttırdığı, çocuğun ve tarafların manevi olarak zarar görmesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

- Yukarıda belirtilen nedenlerle, çocuğun yüksek menfaati de göz önüne alınarak çocuk teslimi ve çocukla şahsi ilişki tesisine yönelik mahkeme kararlarının infazının icra dairelerinin görev alanından çıkartılması gerekmektedir. Bu amaçla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bünyesinde oluşturulacak, içerisinde sosyal hizmet uzmanlarının yer aldığı, teslim ve kişisel ilişki sağlanması sürecinin her aşamasında çocuğun ve

tarafların zarar görmesine engel olacak, mahkemelerce verilen kararların uygulanması ve takibini sağlamak üzere kamu gücüne sahip bir idari birim içerisinde bu işlemlerin gerçekleştirilmesi, ayrıca bu işlemlerin tamamının harçtan ve diğer ücretlerden muaf olması yönünde mevzuatta düzenleme yapılması önerilmektedir.

YOKSULLUK NAFAKASINA FON ÖNERİSİ

- Türk Medeni Kanunu'nun "Yoksulluk nafakası"nı düzenleyen hükmüne göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği belirtilmiştir. Saha çalışmalarında görüldüğü üzere, çok kısa süren (birkaç gün), hatta fiili birliktelik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda, eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesi, bu nafakayı ödeyen eş için orantısız bir ceza haline geldiği ifade edilmiştir**. Yoksulluk nafakasının süresiz olarak verilmesi, bir sorun olarak belirtilmiştir. Bunun aynı zamanda kadının güçlenmesinin önünde bir engel olduğu da söylenmiştir.**

  Eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakasını ödemesi, özellikle eşit kusur ve çok kısa süreli ve/veya fiili birliktelik olmadan sona eren evliliklerde, bu nafakanın yeni bir çatışmaya yol açmaması ve hakkaniyetli bir uygulama için, **yoksulluk nafakasını ödeyecek eşin yükümlülüğünün süreli olması** gerektiği, farklı ülkelerde görüldüğü gibi belirli bir sürede verilmesine ve **akabinde de oluşturulacak bir fon üzerinden yoksulluk nafakasının ödenmesine** yönelik ilgili kurumlarca çalışma yapılması önerilmektedir.

  Yoksulluk nafakasının eş tarafından ödendiği süre içinde nafaka alan yoksul eşin, sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesi için meslek edindirme ve istihdam imkanlarından faydalanmasının sağlanması gerekmektedir.

  Yoksulluk nafakası alan **eşin mağduriyeti tüm tebdirlere rağmen belirlenen süre sonunda hala devam ediyor ise yoksulluk nafakasının bahsi geçen fondan karşılanması önerilmektedir.**

  Asgari ücretle çalışanlar aleyhine hükmedilen yoksulluk nafakalarının da oluşturulan bu fondan karşılanmasını sağlayacak düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.

DİĞER ÖNERİLER

- Yasal mal rejiminin sona ermesi nedeniyle açılacak davalarda TMK'da bir süre belirtilmemiştir. Yargıtay uygulamalarıyla bu davaların alacak davası olması nedeniyle TBK çerçevesinde 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Sahada yapılan çalışmalarda bu sure içinde malların şekil ve biçim değiştirmesi, kişilerin hayatlarında ve ilgili yasal mevzuatlardaki değişiklikler nedeniyle adil yargılamanın zorlaştığı ve hak kaybına sebep olduğu; bu durumun da husumeti uzun sure canlı tuttuğu gözetilerek bu davaların boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren 1-3 yıl içerisinde açılması için yasal düzenleme yapılması önerilmiştir.

- Aile mahkemelerinde görülen davalarda malvarlığına konulacak tedbirler konusunda tarafların mağduriyetlerine (mal kaçırma vb.) mahal vermemek üzere özel bir düzenleme yapılması önerilmektedir.

- Adli tebligatlarda özellikle boşanma davalarındaki hassasiyet göz önüne alınarak özel bir tebligat usulünün getirilmesi gerekmektedir.

- Evlilik sona erdikten sonra aile konutu şerhinin kaldırılmasına ilişkin açılan davanın idari bir işlem sayılması konusunda düzenleme yapılması gerekmektedir.

- Boşanma davaları sürerken (şiddet şikayeti hariç) evliliğin devam edebileceği yönünde hakimde bir kanaat oluşursa (ayrılık kararı verme öncesinde) tarafları aile danışmanına yönlendirmenin ihsası rey sayılmayacağı hususunda düzenleme yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

- Ebeveyne yabancılaşma sendromunun önlenebilmesi için reddedilen ebeveynle şahsi ilişki düzenlemesinin, bir "süre sık ve uzun süreli" şekilde düzenlenmesi gereklidir. Çocukla ebeveyn arasındaki yabancılaşmayı önlemek için çocuğun durumuna göre kademeli olarak arttırılan bir şahsi ilişki planının mahkemece yapılandırılması, yabancılaşmanın hafiften orta dereceye kadar olduğu durumlarda yabancılaşmanın çocuklardaki etkilerine odaklanan **anne baba eğitimi ve çocuğun her ikisiyle de yeterince zaman geçirmesini sağlayan mahkeme kararları** yeterli olacaktır. Çocuğun yabancılaşma olasılığını azaltan özel eğitim programları oldukça yararlı olacaktır. **Anne baba için de terapiye** gerek duyulabilir. İttifak kurulan anne baba kendi düşüncelerini çocuğunkilerden ayrıştırmak ve çocuğu çatışmanın dışında tutmak konusunda yardıma gereksinim duyabilir. İttifak kurulan anne babaya çocuğun reddettiği anne babayla olan ilişkisini sürdürmesinin değerini anlaması konusunda yardımcı olmak önemlidir. Reddedilen anne baba da sınır koyabilmek, çocuğa ve diğer ebeveyne yönelik empati kurabilmek için yardıma gereksinim duyabilir. **Çocuğa yönelik terapiler** ise çocuğa kendi duygularını anne babasınınkinden ayırmak konusunda yardımcı olmaya odaklanılması önerilmektedir.

VI. AİLEYE YÖNELİK POLİTİKALARDA PARADİGMA DEĞİŞİMİ: AİLE DOSTU POLİTİKALAR

- Aile ile; ***daha fazla iletişim içinde olmak; bir arada yaşamak, paylaşmak; birlikte sosyal, kültürel ve sportif, aktivitelere katılmak ve daha iyi vakit geçirmek için aile odaklı ürün ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, özendirilmesi ve önceliklendirilmesine yönelik hizmetler aile dostu olarak*** tanımlanmaktadır.

- İletişim, kültür-sanat, spor, ulaşım, haberleşme, konut, şehircilik vb. tüm alanlarda, **Aile Dostu** yaklaşımla üretilen ürün ve hizmetler, ailenin değişen ve dönüşen dünyada, kadim değerlerini muhafaza etmesine ve değişimi yönetmesine fırsat vermek, bu politikaların önceliği olmalıdır.

- Aile Dostu Politikaların amacı öncelikle kamu tarafından üretilen tüm ürün ve hizmetlerin aile birliğini ve bütünlüğünü sağlayamaya katkı verecek şekilde planlanması ve **"Aile Dostu"** markası oluşturularak ürün ve hizmetlerin marka değerinin artırılması, akabinde de özel sektörün de bu konuda teşvik edilmesidir. Böylelikle her ürün ve hizmete erişimde aileyi gündem yapmak ve bireysel tüketimi, ***toplumun en temel öğesi olan aileye odaklayarak*** aynı hizmetlerden daha fazla bireyin faydalanması ve ***böylece aileye verilen desteğin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.*** **'Aile Dostu'** ürünler yaklaşımının amacı ise yenilikçi ürün ve hizmet anlayışından yola çıkılarak aile dostu ürün, proje ve programlar geliştirmektir.

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2013 yılında 8 ilgili Bakanlığın (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) imzasıyla hayat bulan **"Aile Olmak Projesi"**ne, özel sektörün katılımı projenin yaygınlaştırılması ve insan odaklı yaklaşım açısından önem taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE AİLE YAPISI

1.1. HUKUKSAL VE SOSYOLOJİK AÇIDAN AİLE KAVRAMI VE ÖNEMİ

1.1.1.Aile Kavramı

Aile, aralarında soy ve kanbağı olan bireyler arasında kuşaklar boyu süren bir etkileşim ağıdır. Birey sosyal varlık olma özelliğini bu yakın insan ilişkileri içinde kazanır. Yoğun ve yakın insan ilişkileri ile oluşan en uzun süreli bir etkileşim ağı olması nedeniyle aile, toplumun en temel kurumlarından biridir. İnsanın varlığını korunma, beslenme, barınma, üreme, güven ve sevgi gibi temel içgüdüsel ihtiyaçlarını bireyin hayatı ile sınırlandırmadan kuşaklar boyu karşılaması ve bu ihtiyaclara ilişkin anlam kodları/değerler ve davranış normlarının kuşaktan kuşağa akratılması ailenin kurumsallaşmış olması anlamına gelmektedir. Aile, birey ve toplum için vazgeçilmez bir köprüdür.

Aile toplumsal yapıda olan gelişmelerden fazlasıyla etkilenen ve yapısında bir takım değişiklikler meydana gelmesine karşın "değişerek" toplumda devamlılığı koruyan ve kendine özgü temel nitelikleri olan bir kurumdur.

Çağımızda ana,baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile tüm dünyada giderek artmaktadır. Çocuksuz eşlerden oluşan çekirdek aileler ve tek ebeveynli aileler eklendiğinde 2011 yılı itibariyle Türkiye'de toplam çekirdek ailelerin oranı % 75,2'ye yükselmiştir (TAYA 2011). Geniş aile oranı ise giderek düşmektedir.

Yirminci yüzyılın ilk yarısında sanayileşme sürecinde, yakın aile çevresi ile ilişkileri azalmış, adeta yalıtılmış bir çekirdek aile yapısına geçileceği öngörülmüştü. Ancak çekirdek aile yapıları dikkate alındığında olgu dünyası, teorilerden daha farklı şeyler söylemektedir. Bu öngörü Batı Avrupa ve İskandinav ülkeleri, kısmen ABD metropol alanlarındaki çekirdek aileler için geçerlidir. Ancak Türkiye'de yakın akraba ilişkilerinden yalıtılmış, atomize olmuş bir çekirdek aile tipi söz konusu değildir. Değişen ekonomik şartlar, iş-güç biçimleri, konut özellikleri nedeniyle tüm dünyada ve Türkiye'de çekirdek aile oranları yükseliyor olsa da, yakın akraba ilişkileri yoğun bir biçimde devam etmektedir. Birinci, ikinci kuşak hatta üçüncü kuşak çekirdek aileler ayrı çatılar altında oturmaktadırlar; ancak adeta görünmeyen bir çatı ile kuşatılmışlardır. İletişim ve ulaşım imkanlarının gelişmesi fiziki mesafeleri de kısaltmış, hatta kaldırmıştır. Çekirdek aile ağı kavramı, yalıtılmış çekirdek aileden farklı olarak, bir çekirdek ailenin akraba, hısım veya hemşeri çekirdek aileler ile yakın etkileşimlerini vurgular. Çekirdek aile ağı, aynı hanede, hatta aynı coğrafi mekanda oturmayan; ekonomik bakımdan bağımsız veya kısmen bağımlı; aralarında mal, hizmet, para alışverişi olan ve nihai değer olarak aile bağlarını gözeten ve aralarında akrabalık ilişkileri bulunan çekirdek aileler ağıdır. Çekirdek aile ağında, ailelerin ekonomik durumuna ve ilişki yapısına göre değişen bir mal, hizmet, para alışverişi söz konusudur. Ekonomik refah arttıkça, kredi imkanları çoğaldıkça hizmet alışverişi ön plana çıkmaktadır. Örneğin, torun bakılır, hatta okutulur; taşınma ve boya badana gibi işlerde yardım edilir; kuzenler aynı öğrenci evini paylaşır, birlikte tatile çıkar. Çekirdek aile ağında, gündelik hayatın tüm alanlarında ihtiyaç duyulan hizmetler verilir ve alınır. Çekirdek aileler arasındaki bu tür ilişkiler sosyal tabaka-sınıfa, ekonomik düzeye, yaşama tarzına göre değişmemektedir.

Türkiye'de; atomize/yalıtılmış çekirdek aile yerine, **çekirdek aile ağı söz konusudur**.[14]İnsan ve toplum arasında bir köprü olması nedeniyle, hem etkileşim ağı hem de kurum olarak sağlıklı ve güçlü aile, sağlıklı ve güçlü bireyler ve toplum demektir. Yaşam tarzı, gelir ve eğitim düzeyi ne olursa olsun aile bireyleri arasında haklar-sorumluluklar dengesini kurabilmiş aile, **sağlıklı aile** olarak tanımlanır. "Haklar bana, görevler sana" anlayışının cari olduğu bir ortamda, hangi yaşam tarzına sahip olursa olsun sağlıklı bir aileden söz edilemez. Tüm canlı, yani açık sistemler gibi aile de bozulmaya yatkın bir yapı gösterir. Bu nedenle ailenin devamı için zaman zaman bozulan dengenin yeniden kurulabilmesi için, yine ailenin sahip olduğu değerlere göre işleyen bir ödül-yaptırım mekanizması devreye girer. Bir toplumda tüm sosyolojik kategorileri kuşatan ana kültürün çatısı altında farklı alt kültürlerin varlığı kaçınılmazdır. Doğal olarak farklı alt kültürlere sahip aileler farklı yaşam tarzlarına sahiptirler. Ailelerin yaşam tarzına ve sahip olduğu kültürel değerlere göre aile-içi haklar-sorumluluklar dengesi farklılıklar gösterir. Ancak önemli olan temel insani değerlere, insan haysiyetine aykırı düşmeyen bir hak-sorumluluk dengesinin kurulmuş olmasıdır. Sosyal politikalar ve hukuk sistemi de bu dengenin sağlanması ve korunması için gereklidir. Zira birey; kendine düşen sorumlulukları yerine getirmeyi, hakkını kororken karşındakinin hakkına saygı göstermeyi, hatta savunmayı ailede yaşayarak öğrenecek ve toplum hayatı içinde gerçekleştirecektir.

Güçlü aile ise, aileyi ilgilendiren sorunları çözmek amacı ile aile bireyleri arasında dayanışmanın sağlandığı bir etkileşim ağıdır. **Güçlü aile**; ister dış faktörlerden ister aile bireylerinden bir veya birkaçı yüzünden kaynaklanmış olsun, kaynağına bakılmaksızın aileyi ilgilendiren sorunları çözmek için, tümü katılmasa bile aile bireyleri arasında işbirliği, gerilim, çatışma, rekabet, uyum gibi etkileşimlerle bir güç birliğinin oluştuğu, sağlandığı ailedir. Kısacası aile yapısı değişiklik gösterse de bir sorunla karşılaştığında bu sorunu çözmek için bir araya gelebilen aileler güçlü ailelerdir.

Bir sorunu çözmek amacı ile yapılan işbirliğini ifade eden dayanışma; işbirliği, rekabet, çatışma, benzeştirme ve uyarlama gibi etkileşim tiplerinin yaşandığı dinamik bir süreçtir. Dayanışma her zaman uyumu gerektirmez. Önemli olan sorun çözmede bireysel imkanları ve güçleri biraya getiren bir işbirliğinin yapılabilmesidir. Hak-görev ve biz-ben dengesinin kurulduğu sağlıklı ailelerde görece problem çözme süreci daha yapıcı geçecek ve dayanışma daha az gerilimli olacaktır.

Güçlü aile güçlü toplum demektir; zira birey, dayanışma sürecini yaşamayı aile de öğrenecek ve toplum içinde gerçekleştirecektir. Sağlıklı ve güçlü aile sürekli uyumun yaşandığı bir etkileşim ağı gibi görülmemelidir. Bu sosyal dünyanın gerçeklerine aykırıdır. İnsan etkileşimlerinde rekabet, işbirliği, çatışma, dayanışma gibi çeşitli etkileşim tipleri dinamik bir şekilde yaşanır.

Aile içi rollerin hak-sorumluluk dengesini koruyacak biçimde yaşandığı sağlıklı bir aile kadar, aileyi ilgilendiren bir sorun karşısında aile bireylerinin kenetlenerek birbirine destek olduğu güçlü aile de birey ve toplumun sigortasıdır. Bu nedenle ailenin olumsuzluklardan korunması ve güçlendirilmesi, hayatta sağlam adımlar atan bireylerin çoğalması ve güçlü toplum demektir.[15]

[14] Dikeçligil, F.Beylü. (2014). *"Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu"*. Ed. Mustafa Aydın. Aile Sosyolojisi Yazıları. İstanbul: Açılım Kitap.

[15] Dikeçligil, F.Beylü. (2014). *"Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu"*. Ed. Mustafa Aydın. Aile Sosyolojisi Yazıları. İstanbul: Açılım Kitap.

Aile açık bir sistemdir ve tüm canlı sistemler gibi bozulmaya yatkın bir yapıdır. Önemli olan gerilim veya çatışmalardan sonra dengenin tekrar kurulabilmesidir. Ancak toplum bireylerinin en yakın temasta bulunduğu en uzun ömürla bir etkileşim ağı olan ailede, çeşitli sorunların yaşanılması kaçınılmazdır. Önemli olan bu sorunların çözümü için eğitim başta olmak üzere tüm sosyal kurumları harekete geçirecek idari ve hukuki politikaların belirlenmesi ve işletilmesidir.

1.1.2. Ailenin Önemi

Aile, hem insan için hem de toplum için vazgeçilemez bir öneme sahiptir. Aile, bireyin sosyal varlık olmasını sağlayan temel kurum ve etkileşim ağıdır. Canlı varlıklar içinde bakımı en zor ve uzun olan yavru, insan yavrusudur. Birey dünyaya geldiğinden itibaren hayatının her safhasında; varlığını koruyarak hayatta kalma, üreyerek soyunu devam ettirme gibi güdüsel ihtiyaçlarının; barınma ve beslenme gibi fizyolojik ihtiyaçları kadar sevgi, şefkat ve güven gibi temel psikolojik ihtiyaçlarının ve sosyalleşme ihtiyacının karşılanması için uzun süreli yakın insan ilişkilerine muhtaçtır. İnsanın sadece canlı bir varlık olarak fizyolojik ihtiyaçları değil, sosyal varlık olarak da sahip olduğu temel psikolojik ve sosyal ihtiyaçları, ancak aile içinde karşılanabilmektedir. Bu etkileşim, aralarında kan, soy veya hısımlık bağı bulunan insanlar arasında gerçekleşir. Aileyi anlamlı kılan niteliği; sevgi, şefkat, güven, paylaşma, dayanışma kaynağı olmasıdır. Bu ihtiyaçlar aile içinde, aile değerlerine göre kendiliğinden işleyen hak-sorumluluk dengesi ile karşılanır ve bu denge ödül-yaptırım mekânizması ile sürdürülür. Aksi takdirde aile bireyleri için şu veya bu nicelikte ve nitelikte yıpratıcı, hatta yıkıcı olabilen aile problemlerinden söz ediliyor demektir.

Ailenin birey ve toplum arasında bir köprü kurma özelliği, aileyi toplum açısından da vazgeçilmez kılar. Sorumluluklarını bilen ve yerine getiren, kendi hakkını korurken başkalarının hakkına saygı gösteren birey bu özelliklerin sağlıklı bir aile içinde kazanır. Zira sağlıklı aile, kendi değerlerine göre aile bireyleri arasında haklar-sorumluluklar dengesini kurabilmiş ailedir. Aynı şekilde güçlü bir ailede yetişen birey, sorunlar karşısında güçlü olmayı ve çözüm üretmeyi öğrenmiş olacaktır. Zira güçlü aile, hak-görev dengesini kuramamış olsa bile, aileyi ilgilendiren sorunlar karşısında dayanışma ve işbirliği ile sorunu çözen veya çözmeye gayret eden aile demektir.

Günümüzün modern toplumsal hayatında ailenin önemi herkes tarafından bilinmekte ve itirazsız kabul edilmektedir. Nitekim sık sık duyduğumuz hatta bizzat kullanmakta olduğumuz aile terbiyesi, aile şerefi, aile görgüsü, aile geleneği gibi deyimler, ailenin toplum içerisindeki işlevini ve önemini belirtmektedir. Toplumun sağlıklı biçimde gelişebilmesi, ilişkilerin huzur, barış ve güvenlik içinde yürüyebilmesi, ancak aile kurumunun sağlam temellere oturtulması ve özlenen ideal bir hukuki düzenlemeye kavuşturulmasıyla mümkün olabilir. Nitekim, Türk kanun koyucusu da aile kurumuna verdiği önemi, Anayasamıza aile ile ilgili bir kural koymak suretiyle en açık şekilde göstermiştir. Şöyle ki; "Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar" (Any. m.41). Ayrıca, "Herkes … aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz" (Any. m.20), hükmü de yasa koyucunun aile kurumuna verdiği önemin göstergesidir.

1.1.3.Aile Yaşam Döngüsü

Aile yaşam döngüsü, ailelerde zaman içerisinde meydana gelen değişimleri ifade etmek için kullanılır. Bu anlayış bireyin yaşam döngüsünü göz ardı etmemekle birlikte bir sistem olarak aile bütününe vurgu yapar. Birçok modelde olduğu gibi yaşam döngüsü modeli de yaşamın ve gelişimsel dönemlerin bazı yönlerine diğer modellerden daha fazla vurgu yapar. Nitekim aile yaşamı döngüsü diye sözü edilen özellik bir sosyo-kültürel değişkendir.

Carter ve McGoldrick (1999; akt Giladding,2012) tipik orta - sınıf çekirdek ailenin yaşam döngüsü için bağlanmamış yetişkin ile başlayarak emekliliğe dek süren süreci 6 dönem olarak ele almıştır. (1) bekâr genç yetişkinler evden ayrılma; (2) yeni çift; (3) küçük çocuklu aileler; (4) ergen çocuklu aileler; (5) çocukları evden ayrılan aileler ve (6) yaşamın son dönemlerindeki aileler aile yaşam döngüsünün her bir dönemini kendine özgü uyum sağlamayı gerektiren güçlükleri gelişimsel görevleri ve üstesinden gelinmesi gereken değişimleri vardır. Aile bireylerinin ve bir bütün olarak ailenin ayakta kalması ve daha iyiye gidebilmesi için bunların üstesinden gelinmesi şarttır. Unutmamalıdır ki bütün çekirdek aileler bu modelin önerdiği dönemlerin hepsinden aynen geçmeyebilirler. Ancak bu dönemlerden geçen ailelerin yaşamları ve çoğu kez kendilerini aile danışmanına getiren yaşadıkları güçlükler aşağıda özetlenmiştir. [16]

Bekâr Genç Yetişkinler: Evden Ayrılma

Genç yetişkin bireyin evden ayrılmasının hem bireysel gelişim kuramları, hem de aile yaşam döngüsü kuramları ele almıştır. Bu dönemin en temel gelişimsel görevlerinden bir tanesi aileden kopmak ve farklı bir düzeyde aile ile tekrar bağ kurmak ve aynı zamanda da bağımsız bir birey durumuna getirmedir. Böyle bir bağımsız kimlik geliştirmeyi Murray Bowen (1978) "bütünlüklü benlik" (solid self) geliştirmek olarak isimlendirmiştir. Bunun için bireyin belli bir duygusal olgunluk düzeyine ulaşması gerektiği gibi Gerson (1995-1996) basit bir şekilde başkalarından uyarlanmış olmayan bireyin kendine ait inançları değerleri ve hedefleri geliştirmesini gerektirir. Bekâr olmak kişinin kariyeri evlilik hedefleri ve kişisel özelliği arasında bir denge kurmasını gerektirir.

Yeni Çift: Ailelerin Evlilikle Birleşmeleri

Genel olarak yeni bir çiftin yaşam döngüsü daha çok uyum sağlama ve adaptasyonun egemen olduğu bir dönemdir. Örneğin yeni eşler mekanı, öğünleri, boş zamanları, uyuma zamanını ve işe ayırdıkları zamanını paylaşmanın ve birbirleriyle uyumlu bir şekilde ayarlamanın çabası içerisinde olurlar. Bu zaman alan bir süreçtir. Ve iyi niyet enerji ve uzlaşmayı gerektirir.

[16]Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları;2012, Samuel T. GlLADDING; Türk PDR Derneği Yayınları, S: 3-116 Arası

Buradan bakıldığında bunun yeni çiftlerin boşanma olasılıklarının en yüksek olduğu zamanlardan biri olması şaşırtıcı değildir. Çünkü bu dönem eşlerin aralarındaki farklılıkları çözümlemeye çalıştıkları zamandır. Öte yandan bu dönem özellikle sonradan çocukları olan çiftler için en keyifli ve doyum sağlayıcı dönemdir. Yeni çiftlerin yaşam ile deneyimlemeler yapma ve geniş bir yelpazedeki etkinliklere katılma özellikleri vardır. Bu dönemin en önemli sınırlayıcı unsurları para ve zaman olabilir.

Küçük Çocuklu Aileler

Anne baba olmak çiftlerin yaşamının fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak temelden değiştirilebilen bir olaydır. Anne baba eşsiz bir haz olduğu kadar, zahmetli bir yaşantıdır. Yaşamlarına bir çocuğun katılmasının yaşadıkları ev, evlilik ilişkisi cinsel yaşamları her bir ebeveyne getirdiği ekstra stres ve sorumluluklarıyla çiftin yaşam tarzı üzerinde çok önemli etkileri vardır. Çocuğun doğmasıyla birlikte geçici bir sürede olsa ailenin dengesi bozulur. Eşler ev dışındaki çalışma hayatları arkadaşları ve sosyal ilişkileri ve diğer keyfen yaptıkları etkinliklerle çocuğa ayırmaları gereken zaman arasında denge kurmak durumunda kalırlar. Aynı şekilde kendi aralarında çocuğun bakımıyla ilgili çocuğa ne zaman nerede nasıl bakılacağına ilişkin ayarlamalar yapmak durumundadırlar. Bebek bakımıyla ilgili en can alıcı noktalardan bir tanesi de bebeğin kalıcı bir bağlanma kuracağı ortamı yaratmaktır. Çocuk bakımı sürecinde eşler zaman ve enerjilerini nasıl kullanacakları konusunda yeniden bir denge kurmak zorunda kalırlar. Yeni babalar ne zaman nasıl bir şeyler yapabilecekleri konusunda kafa karışıklığı yaşayabilirler. Çünkü günümüz toplumu babalara ilişkin çelişkili beklentiler içindedir.

Bağlanma sorunları çözümlendikten sonra da aileyi bekleyen yeni görevler vardır. Okul öncesi çocuğa sahip olmanın fiziksel ve ruhsal gereklilikleri çocuk büyütme sürecindeki en zor dönemlerden bir tanesini ifade eder. Bu zorluklar özellikle her iki eşin ev dışında bir işinin olduğu durumda hiç de azımsanmayacak boyutlarda olacaktır. Bu durum özellikle anneler için baş etmesi çok güç hal alabilir. Çünkü anneler çocuk bakımında birincil rol üstlenen taraftır. Küçük çocukları olan annelerin %75 i çalışmaktadır. Ve bu sayının da 3'te 2 sinin okul öncesi çocukları vardır.

Bunlara ek olarak ailenin yeni uyum ve dengeler kurmak durumunda kaldıkları geniş aileyle ilişkiler, iş yaşamlarının gerekleri, serbest zaman etkinlikleri ve ekonomik sorunlar gibi başka alanlarda vardır. Bu alanların bir veya daha fazlasında sıklıkla önemli güçlükler yaşanır. Evli çiftin aralarındaki bağın gücü (örn; evlilik doyumu) iş ve çocuk sahibi olmanın yol açtığı stres ve zorluklarla baş etmede önemli etmendir. Öte yandan genel bir prensip olarak aileye katılan her çocukla birlikte evlilik doyumunda azalma olduğu görülmektedir. Yenide çiftler uyum sağladıkça bu durum değişebilmektedir.

Ergen Çocukları Olan Aileler

Ergen çocukları olan çiftler çoğu kez kendilerine, ergen çocuklarına, ilişkilerine ve de yaşlanmakta olan ebeveynlerine bakmak durumundadırlar.

Bakıma ihtiyaç duyan yaşlı bir ebeveyn varlığından bağımsız olarak aile yaşam döngüsündeki bu dönem en aktif ve heyecan verici zamandır. Aileden aileye farklılık göstermekle birlikte çoğu kez olaylar fırtınalar stres ve sorumluluklarla dolu bir dönemdir. Bazı aileler uygun sınırlar koyma da ilişkileri tanımlamada ve birbirlerine yeterli düzeyde göz kulak olmada güçlük yaşayabilirler. Başka aileler ise belki daha az yükümlülükleri olduğundan ya da daha iyi organize olduklarından ve ya daha kafa dengi kişiliklere sahip olduklarından bu zamanı oldukça rahat geçirirler.

Ergen çocukları olan ailelerde daha belirgin stres kaynağı ebeveynlerle ergen arasındaki anlaşmazlıkların türü ve sayısıyla yakından ilgilidir. Genel olarak aile yaşamında ergenlerin varlığı çatışma ve gerginliği arttırır. Bunun birçok nedeni olabilir.

Ergen çocukları olan ailelerde zorlukların önemli bir kısmı ebeveynlerin genç çocukları için olan istekleri ile bu gençlerin istekleri arasında ayrımı algılamada zorluk çekmelerinin sonucudur. Bu da ebeveynlerin çocukların kendileri adına vermeye çalıştıkları iyi kararlar olsa da buna müsaade etmede tereddüt etmelerine neden olur.

Ergenlik sürecinin kendisi de ailede gerginliğe kaynaklık eden bir diğer etmendir. Bu yaşam döneminde bireyler daha aktif bir şekilde özerk ve bağımsız olma arzu ve çabası içindedirler. Ayrıca, ebeveynlerle ergen arasındaki gerginlik tırmandıkça akranlar ve kardeşlerle olan ilişkilerin önemi artar ve anne babaların ergen üzerindeki etkisi azalır. Öte yanda ergenlerin yaşam tecrübeleri azdır ve bu da "kendilerinin önlerindeki olasılıklarının bütün yönlerini hesaba katmalarını güçleştirdiği için" uğruna mücadele verdikleri başkasının etkisinde kalma yönünde daha yatkın duruma gelirler. Durum bu iken aileler öncekinden nitel olarak farklı yeni sınırlar koymak durumdadır. Anne babalar artık eskisi kadar mutlak otoritelerini koruyamazlar. Ergen çocukları olan aileler ve çocukları aralarındaki farklılıkları görmek ve kabul etmenin yollarını bulmalıdırlar. Ve aralarında gerginliğe neden olan bu durumlarda yaş ve cinsiyet farklılıklarına duyarlı olmaya çalışmalıdırlar. Genellikle anne baba ve ergen arasında çatışmaya neden olan şeyler, evdeki kurallar ve sorumluluklar gibi gündelik aile meseleleri olabileceği gibi ayrılma bireyselleşme ve özellik konuları okul ile ilgili sorunlar ve aile üyelerinin değer yargılarıdır.

Çocukların Ayrılması ve Sonrası

Çocukların üniversite, kariyer, evlilik ve diğer nedenlerle evden ayrılmaları, ailelerin "boş yuva" olarak isimlendirilen çocuklarla ilgili sorumluluklar olmaksızın yaşanan boşluğu yaşamalarına neden olur. Çocukların evden ayrılması çiftlerin birbirlerini tekrar keşfetmeleri ve birlikte hoşça zaman geçirmeleri için ideal bir fırsattır. Aynı zamanda bu dönemde çiftler ekonomik sıkıntılar, cinsel sorunlar, birbirlerini aileleri ve yetişkin olma yolundaki çocuklarıyla sıkıntılar yaşayabilirler.

Bu dönemdeki birçok orta yaşlı kadın, "büyük bir enerjiyle kendi alanlarıyla ilgili bir şeylerle meşgul olur ve nihayet bu etkinliklere katılma özgürlüğü buldukları için büyük memnuniyet duyarlar (Scanzoni ve Scanzoni, 1988). Boş yuva kendilerini annelik ile tanımlamış olan ve çocuklarına adamış olan kadınlar için de üzüntünün egemen olduğu bir zaman olabilir. Bu durumda depresyon bağımlılık ve boşanmalar olabilir. Erkekte boş yuva genellikle orta yaş

dönemine denk düşmektedir. Bu dönemde erkekler bedenlerine evliliklerine ve mesleki hedeflerine odaklandıkları gibi eşlerinin davranışlarındaki değişimi de fark ederler. Boş yuva durumunda erkeklerle ilgili çok az araştırma yapıldığından çocukların evden ayrılmasının erkekler üzerindeki etkilerine ilişkin elimizde daha az veri bulunmaktadır. Yine de eldeki verilere göre çocukların evden ayrılması ile erkeklerin mutlulukları arasında negatif korelasyonlar olan bazı değişkenler şunlardır: Az sayıda çocuk sahibi olma, çocukların ayrılma zamanında yaşlarının ilerlemiş olması evlilik doyumlarının düşüklüğü ve çocuklarına düşkün baba olmaları.

Geç Yaşam Dönemlerinde (Yaşlılıkta Aile)

Bu dönemdeki çiftler ya iş yaşamlarının son demlerinde ya da emekliliklerinin ilk zamanlarını yaşamaktadırlar. Bu grubun yaş ranjı 65 ve üstüdür. Bu bireylerin sağlık durumlarına göre değişmekle beraber bu dönem 20-30 yıllık bir zamanı kapsayabilir. Bu dönem kendi içinde: "genç yaşlılar (65-74), yaşlı yaşlılar (75-84), ve en yaşlılar (85 ve sonrası)" olarak 3 grupta toplanabilir.

Bu ailelerin yüz yüze kaldıkları en önemli sorunlardan bir tanesi yaşa bağlı olarak kademeli olarak gelişen ve yaşlanma olarak bilinen süreç. Ortaya çıkan fiziksel " güçten düşmedir" bu nedenle bu bireylerde bağımlılıkta sorun durumuna gelebilir. Bu yaş grubundaki bazı insanların en önemli sorunlarından bir tanesi parasaldır. Yaşlı insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan paralarının olup olmayacağından endişe duyarlar. Bu sorun özellikle emeklilikle beraber su yüzüne çıkar. Bu durum çalışmayı bırakmış erkekler ve uzun yaşayan kadınlar için can alıcı bir durum olabilir.

Eşin kaybı da yaşlı insanların ikinci en önemli sorunudur. 65 yaş ve üstü kadın ve erkeklerin sadece yaklaşık yarısı evlidir. Diğerleri duldur. Eşin ölümünden duyulan kaybın üstesinden gelmek içinde kolay olmayan ve uzunca bir zaman gerektiren durumdur. Kadınların bu durumu yaşama olasılıkları erkeklerden daha yüksektir. Böyle zamanlarda kişinin başvuracağı bireylerin olmaması uyum sağlama sürecini de güçleştirecektir. Bireyin bütünlüklü benlik algısının olmasını yaşlı bireylerde eşin kaybı karşısında hem fiziksel hem de ruhsal olarak sağlam durmalarını yordayıcı en önemli değişkendir.

Yaşlanmanın ve yaşlı ailelerin en önemli meselelerinden bir tanesi kronik hastalıklardır. Yaşları 65 ile 84 arasındaki bireylerde en sık rastlanan rahatsızlıklar eklem iltihapları (romatizma) yüksek tansiyon ve kalp rahatsızlıklarıdır. Yaş 85 in üstüne eriştiğinde ise kanser ve bilişsel, görsel ve işitsel alanlarda yeti kaybı riski artar. Bu kişilerde rastlanan fiziksel ve ruhsal güçsüzlükler bir de depresyon umutsuzluk ve ailenin kendilerine ilişkin endişeleriyle birleşince baş edilmesi daha güç hal almaktadır.

Bu grubun en önemli gelişimsel görevlerinden bir tanesi sağlıklarına özen göstermektir. Yaşlılığın kendine özgü avantajları da vardır. Bir tanesi büyükbaba, büyükanne veya koruyucu bir aile olmaktır. Gerek kendi çocuklarının çocukları veya başka çocuklarla haşır neşir olmak yaşlılarda ki hassasiyetleri su yüzüne çıkarır. Ve yaşlı çiftlerin kendilerinin ilgiye olan ihtiyaçlarını fark etmelerine yarar. Yaşlılık döneminin diğer bir avantajı da bireyin yapmak istediklerinin kendi hızında yapabilmesiyle ilgilidir. Yeni evlenen çiftler gibi yaşlı çiftlerde

diledikleri gibi gezmek, diledikleri gibi zaman geçirme özgürlüğüne sahiptirler. Son olarak yaşlı aileler onca yaşam döngüsündeki yaşantılara katılmış olmanın tadını çıkarabilecekleri heyecan verici bir dönemdedirler. Bu dönemde eşler daha önceki meşguliyetlerinden ötürü zaman ayıramadıkları etkinliklere yer verebilecekleri bir zamandır.

1.2. TÜRKİYE VE DÜNYA İSTATİSTİKLERİNDE AİLE KURUMUNUN GÖRÜNÜMÜ

1.2.1. Aile İstatistikleri ile İlgili Genel Bulgular

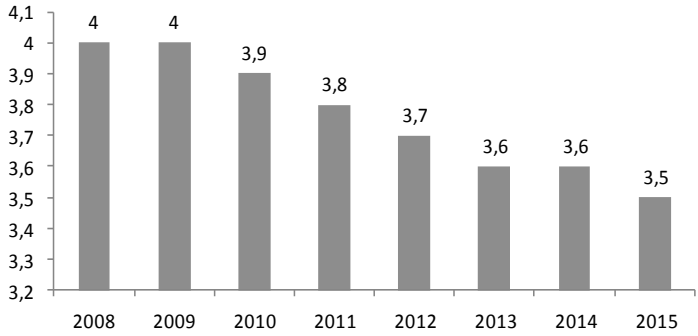
İlki 2006, ikincisi 2011 yılında yapılan ve Resmi İstatistik Programı'nda yer alan Türkiye Aile Yapısı Araştırmalarının (TAYA) amacı; Türkiye'deki aile yapısını, bireylerin aile ortamındaki yaşam biçimlerini ve aile hayatına ilişkin değer yargılarını tespit etmektir. Bu araştırmalarla Türkiye'de ailelerin güncel durumu ortaya çıkarılarak hanehalkı özellikleri, evlilik, aile içi ilişkiler, akrabalık ilişkileri, çocuk, yaşlı ve diğer toplumsal konulardaki değerler ile aile sorunları hakkında bilgilerin toplanması, bunların çeşitli değişkenler açısından analiz edilmesi ve zaman içindeki değişimlerinin belirlenebilmesine imkân sağlayacak verilerin elde edilmesi hedeflenmiştir.

2013 yılında 1968'den bu yana yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmalarının verileriyle birlikte Türkiye İstatistik Kurumunun aileye dair verileri ve TAYA 2006 ve TAYA 2011 araştırmalarının verileri karşılaştırmalı olarak uzmanlar tarafından ele alınarak Cumhuriyet tarihi boyunca ailenin yapısal dönüşümü panoramik olarak istatistiki yöntemlerle incelenmiştir. 2006 yılında istatistiki bölge birimleri sınıflamasına göre 12 bölgeyi ve üç büyük ili temsil eden 12.208 hanede 18 ve üstü yaştaki 24.647 birey ile yüz yüze anket yoluyla görüşülmüş ve 48.235 kişinin demografik ve aile bilgileri derlenmiş, 2011 yılında ise yine aynı temsiliyette 12.056 hanede 18 ve üstü yaştaki 23.279 birey ile yüz yüze anket yoluyla 44.117 kişinin demografik ve aile bilgileri derlenmiştir.

Hane Büyüklüğü

Türkiye'de hanede yaşayan kişilerin sayısı, bir diğer ifadeyle hane büyüklüğü, ortalama 3,6 kişidir. Kırsal ve kentsel yerleşim yerine göre ciddi bir farklılaşma bulunmamaktadır. Türkiye'nin doğusundaki bölgelerde ortalama hanehalkı büyüklüğü daha fazladır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü en fazla olan bölgeler Güneydoğu Anadolu (5,6 kişi), Ortadoğu Anadolu (4,7 kişi) ve Kuzeydoğu Anadolu (4,5 kişi) bölgeleri iken, hanehalkı büyüklüğü en az olan bölge ise 2,7 kişi ile Batı Marmara'dır. Sosyoekonomik seviye yükseldikçe ortalama hanehalkı büyüklüğü azalmaktadır. En alt sosyoekonomik seviyede 4,3 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü en üst sosyoekonomik seviyede 3,1 kişiye düşmektedir.

TÜİK istatistiklerine göre ülkemizde ortalama hanehalkı büyüklüğü yıllar itibarıyla düşme eğilimindedir. 2008 ve 2009 yıllarında 4,0 olan hanehalkı büyüklüğü 2015 yılında 3,5'e düşmüştür.

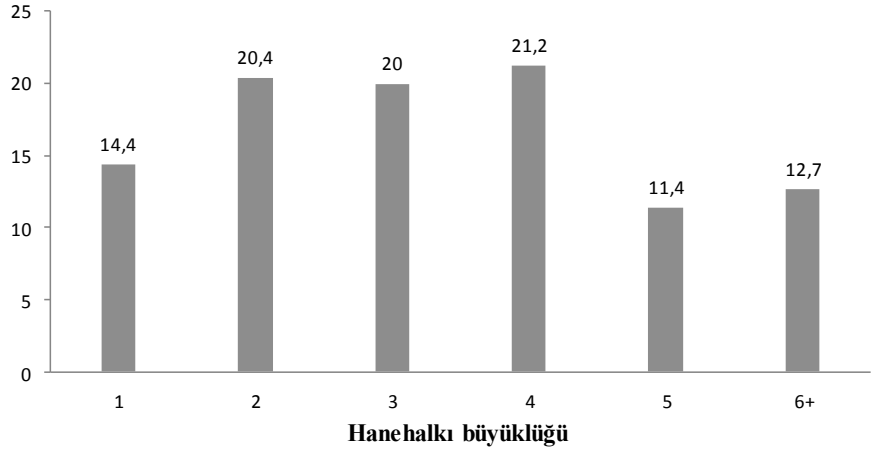

Grafik 1: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2015 (Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları)

Ortalama hanehalkı büyüklüğü en yüksek olan il 7,0 kişi ile Şırnak, en düşük olduğu il ise 2,7 kişi ile Çanakkale'dir.

Tablo 1. Hanehalkı Büyüklüğünün En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller, 2015

En yüksek iller		**En düşük iller**	
Şırnak	7	Çanakkale	2,7
Hakkari	6,4	Balıkesir-Eskişehir	2,8
Şanlıurfa-Batman	5,9	Kırklareli-Muğla-Çankırı-Sinop-Burdur-Edirne-Tunceli	2,9
Siirt-Muş-Ağrı	5,7	Bilecik-Isparta-Aydın-Karabük-Giresun	3
Mardin	5,6	Bolu-Yalova-Uşak-Çorum-Kıkkale-Denizli-Kastamonu-Kütahya-Artvin-İzmir	3,1

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Grafik 2. Hanehalkı Büyüklüğü Oranı, 2015

2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre hanehalklarının %21,2'sini 4 kişilik haneler, %20,4'ünü 2 kişilik haneler ve %20'sini 3 kişilik haneler oluşturmaktadır. %14,4'ü 1 kişilik haneler, %12,7'si 6 ve daha fazla kişiden oluşan haneler oluştururken %11,4'ü 5 kişilik hanelerden oluşmaktadır.

Hane Tipleri

Ülke genelinde hanelerin, yüzde 70'i çekirdek ailelerden, yüzde 18'i dağılmış ailelerden, yüzde 12'si ise geniş ailelerden oluşmaktadır. Geniş ailelerin oranı kırsal alanlarda ve alt sosyoekonomik seviyelerde daha yüksektir.

Evlilik

TAYA çalışmaları kapsamında detaylı bir şekilde incelenen konulardan biri de evlilik ve boşanma sürecidir. Ülkemizde evliliklerin büyük çoğunluğu (%87) 18-29 yaş arasında gerçekleşmektedir. Evlenen bireylerin önemli bir bölümü (%57) ilk evliliklerini 18-24 yaşları arasında yapmıştır.

Türkiye'de aile (%39) ve komşu, mahalle (%39) çevresinden tanışarak evlenme oranı oldukça yüksektir. Eğitim seviyesi ve sosyoekonomik seviye yükseldikçe arkadaş, iş, okul çevresinden tanışarak evlenenlerin oranı artsa da aile, komşu ve mahalle çevresinden evlenenlerin oranı toplumun her kesiminde yüksektir.

Türkiye'de görücü usulü evlilik halen yaygındır (%51). Bu şekilde evlenenlerin büyük bir kısmının evlenirken fikri alınmış, karar çoğunlukla kişinin kendisine bırakılmıştır. Ancak %10'luk bir kesimin görüşü hiç alınmadan, ailenin kararıyla evlendirildiği görünmektedir. Bu oranın en yüksek olduğu bölge Doğu Karadeniz'dir (%17). Kişinin kendi fikrini almadan, aile tarafından karar verilerek görücü usulüyle evlendirilen kişilerin oranı herhangi bir okul bitirmemiş olanlar nezdinde daha da yüksektir (%22). Dağılmış ailelere mensup bireyler arasında da bu şekilde evlendirilmiş olanların oranının yüksek olduğu göze çarpmaktadır (%19).

Evlenenlerin %44'ü ise eşlerini kendileri seçmiştir. Bunların neredeyse tamamı ailesinin rızasını da alarak evlenmiştir. Kaçarak, kaçırılarak evlenenlerin oranı Türkiye genelinde %4 oranındadır. Bu şekilde yapılan evliliklerin oranı Batı Marmara'da daha yüksektir (%8). Berdel, Türkiye genelinde çok düşük oranda olmakla birlikte toplam evlilikler içinde Güneydoğu Anadolu'da %3'tür.

Evliliklerin neredeyse tamamında (%94) hem resmi hem de dini nikâh birlikte yapıldığı tespit edilmiştir. Sadece resmi ya da sadece dini nikâhla evlenenlerin oranı Türkiye genelinde düşüktür (%3). Ancak yine de genelde tüm sosyoekonomik gruplarda oldukça yaygın olan nikâh türünün hem resmi hem de dini nikâh yaptırmak şeklinde olduğu göze çarpmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'deki evliliklerin %21'inde eşler arasında akrabalık bağı bulunmaktadır. Akraba evliliği yapanların oranı kırda (%25) daha yüksektir. Bu oran Ortadoğu Anadolu'da %36'ya, Güneydoğu Anadolu'da ise %44'e kadar çıkmaktadır.

Eğitim seviyesi ve sosyoekonomik seviye düştükçe başlık parası uygulaması artmakta, %30'lara kadar yükselmektedir. Akraba evlilikleri daha çok baba tarafından akrabalarla gerçekleştirilmektedir (%59). Akraba evliliklerinin %18'i "amcaoğlu/kızı", %12'si "halaoğlu/kızı," %29'u "baba tarafından diğer akrabalarla" yapılmıştır.

Türkiye genelinde, ilk evliliklerini bir akrabası ile yapmış olanların oranı %51 olmasına rağmen bu tür evliliği uygun bulanların oranı ise sadece %13'tür. Akraba evliliğini uygun bulanların oranı bu tarz evliliğin yaygın olduğu yerlerde daha yüksektir. Güneydoğu Anadolu'da yasayanların üçte birinden fazlası (%34), Ortadoğu Anadolu'da yaşayanların %27'si akraba evliliğine olumlu yaklaşmaktadır. En alt eğitim seviyesi ve sosyoekonomik grupta da bu tip evliliği uygun bulanların oranı %20'lerdedir. Akraba evliliğini uygun bulanların temel gerekçesi "aile kökenlerinin bilinmesi/korunmasıdır (%37). Ayrıca, bu kişilerin %22'si akraba çocukları daha iyi anlaştığı için bu tarz evlilikleri uygun gördüklerini belirtmişlerdir.

Türkiye'de en yaygın olarak görülen törenler %89 ile "düğün" ve %88 ile "söz kesme/kız isteme"dir. Türkiye'de tüm evlilik merasimlerinin yaygın olarak yapıldığı görülmektedir. En düşük oranda gerçekleştirilen nişan töreni dahi ilk evliliklerin %82'sinde yapılmıştır. Sadece Güneydoğu ve Ortadoğu Anadolu'da, resmi nikah kıyılsa da bunu merasimle yaptıranların oranın daha düşük olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında bireylere evlenecekleri kişide bulmak istedikleri sosyal özellikleri "önemli", "fark etmez" ve "önemsiz" şeklinde derecelendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirmeye göre erkekler için en önemli özellik "evlenecekleri kişinin ilk kez evlenecek olması"dır (%85). "Aile yapılarının benzer olması" (%75) ve "kadının dindar olması" (%73) ikinci ve üçüncü sırada gelen önemli sosyal özelliklerdir. Kadınlar, sorgulanan özelliklerin tamamını erkeklere kıyasla daha önemli bulmaktadır. Kadınlar için en önemli özellik, evlenecekleri kişinin "bir işinin olmasıdır" (%92).

Benzer değerlendirme evlenilecek kişinin kişilik özellikleri için yapıldığında, "fiziki güzellik" dışında tüm özellikler büyük çoğunluk tarafından "önemli" görülmektedir. Hem kadınlar hem de erkekler evlenecekleri kişinin güzel ya da yakışıklı olmasını diğer özelliklere kıyasla belirgin oranda daha az önemli saymaktadır. Ancak erkekler fiziki güzelliği (%55) kadınlara oranla (%48) daha önemli bulmaktadır.

Evlilik deneyimi yasamış olan bireylerin çok büyük bir çoğunluğunun (%86) evlilikleri devam etmekte, %8'inin eşi ölmüş, %5'i ise boşanmış durumdadır. Dağılmış ailelere mensup bireylerin %28'i eşinden boşanmış, %65'inin ise eşi vefat etmiştir.

Boşanma

Araştırmada en az bir kez boşanmış olan bireylere bunun sebebi sorulmuştur. Hem erkekler hem de kadınlar için öne çıkan gerekçe "sorumsuz ve ilgisiz davranma''dır. Kadınların boşanma gerekçeleri içinde dayak, kötü muamele (%21), erkeğin kadını aldatması (%16), içki ve kumar alışkanlığı olması (%14) ve erkeğin evin ekonomik geçimini sağlayamaması (%14) öne çıkan gerekçelerdir. Erkeklerde ise "kadının erkeğin ailesine karşı saygısız davranması" öne çıkan bir boşanma sebebidir (%11). Araştırmaya katılan tüm bireylere çeşitli ifadeler okunmuş ve bu ifadenin onlar için tek başına kesin bir boşanma gerekçesi olup olmadığı sorulmuştur. Hem erkeğin karısını (%88) hem de kadının kocasını (%93) bir kez bile aldatması en önemli boşanma nedeni olarak görünmektedir. Toplumun büyük çoğunluğunun boşanma sebebi olarak görmediği konular ise erkeğin (%3,7) ya da kadının (%3,5) tedavisi güç bir hastalığa yakalanmış olması, kadının (%7,8) ya da erkeğin (%7,5) çocuğunun olmamasıdır.

Aile İçi İlişkiler

Araştırmada detaylı bir şekilde incelenen konulardan biri aile içi ilişkilerdir. Bu kapsamda, aile üyelerinin bir araya geldikleri durumlar, evde iş bölümü, aile içinde yaşanan sorunlar gibi konulara yer verilmiştir.

Hanehalkı üyelerinin yüksek sayılabilecek bir oranda hafta sonlarında (%80) ve akşam yemeklerinde (%81) sık sık bir araya geldikleri görülmektedir. Öte yandan sabah kahvaltısında sık sık bir araya gelme oranı da yukarıdaki oranlardan biraz daha az olmakla birlikte %64 gibi yüksek bir oranda bulunmuştur. Sabah kahvaltısında bir araya gelebilen ailelerin oranı kentte %59'a düşmektedir. Bu oranın en düşük olduğu il/bölge İstanbul'dur (%50).

Hanehalkı üyelerinin sık sık birlikte yaptıkları faaliyetler incelendiğinde, ilk sırada birlikte televizyon seyretmek (%60) gelmektedir. Aile üyelerinin büyük çoğunluğu (%78) birlikte sinemaya/tiyatroya gitmediklerini %61'i birlikte tatile çıkmadıklarını belirtmektedirler. "Pikniğe gitme" dışında kalan tüm faaliyetlerde sosyoekonomik seviye yükseldikçe bu faaliyetleri birlikte yapan hane oranı artmaktadır.

Evdeki işlerin kimler tarafından yapıldığı ile ilgili verilere göre, yemek pişirme, çamaşır ve bulaşık yıkama, ütü yapma ve dikiş işleri gibi işleri yüksek bir oranda kadınların yaptığı görülmektedir. Bu işleri kadınların yapması ile ilgili oranlar %89 ile %95 arasında değişmektedir. Evde çay servisi, sofra kurup kaldırma, evin toplanması gibi ev işlerinde bu oran bir miktar azalmaktadır. Gündelik alışveriş, eve ait aylık faturaların ödenmesi, tamirat ve boya- badana gibi işleri ise daha yüksek oranda erkeklerin yaptığı görülmektedir.

Çocuk, Yaşlı ve Engelli Bakımı

0-5 yaş grubunda çocuğu olan hanelerde gündüz küçük çocuğa bakmaktan annenin sorumlu olduğu görülmektedir (%88). Türkiye genelinde %4 gibi düşük bir oranda olan anneanne tarafından bakılan çocuk oranı dağılmış ailelerde ve en yüksek sosyoekonomik grupta %15'in üstüne çıkmaktadır. Türkiye genelinde %1 olan bakıcı oranı ise bu toplum kesimlerinde %10'un üstündedir. Yine Türkiye genelinde %3 olan kreş oranı en üst SES grubunda %18'e kadar çıkmaktadır.

Türkiye'de bakıma muhtaç engelli bulunan hane oranı %5, bakıma muhtaç hasta oranı ise %8'dir. Bakıma muhtaç engelli oranı Güneydoğu Anadolu'da (%12), geniş ailelerde (%14) ve en alt SES grubunda (%10) daha yüksek orandadır.

Bakıma muhtaç hasta oranı ise Kuzeydoğu Anadolu'da (%15), Güneydoğu Anadolu (%11) ve Doğu Karadeniz'de (%11) yüksektir. Geniş ailelerde bakıma muhtaç hasta oranı %22'ye ulaşmaktadır.

Bakıma muhtaç engelliler en yüksek oranda eşi (%28) ya da annesi (%27) tarafından bakılmaktadır. Bakıma muhtaç hastaların bakımı ise genellikle eşi tarafından (%36) gerçekleştirilmektedir. Bu noktada en dikkat çekici unsur, geniş ailelerde bakım sorumluluğunun gelinlerde olmasıdır. Geniş ailelilerin %25'inde bakıma muhtaç engellilerin bakımı, %41'inde ise bakıma muhtaç yaşlıların bakımı evdeki gelinler tarafından yapılmaktadır.

Aile İçi Karar Verme

Hanelere ev seçimi, ev düzeni, çocuklar, alışveriş, akrabalarla ilişkiler, komşularla ilişkiler, tatil ve eğlence gibi mevzularda karar vericinin genellikle kim olduğu sorulmuştur. Araştırma bulgularına göre aile ile ilgili birçok kararın alınmasında anne/kadın daha baskın bir role sahiptir. Ailedeki karar verme süreci ile ilgili olarak elde edilen verilere göre, %50 ve üzerinde oranda aile fertleri beraber karar vermektedir. Ev düzeninde hanelerin %44'ünde kadınlar karar alıcıdır, diğer işlerde ise daha yüksek oranda hanede erkeğin karar alıcı olduğu görülmektedir. Türkiye'de ailede erkek/baba ve anne/kadının bazı konularda ortak karar aldığı anlaşılmaktadır. Ev seçimi, tatil ve eğlence bahislerinde anne ve babanın ortak karar alabildikleri görünmektedir.

Evli bireylere eşleriyle ilişkilerinin nasıl olduğu, sorun yasayıp yaşamadıkları sorulmuştur. Aile bireylerinin eşleriyle ilişkilerinin hemen hemen her konuda iyi olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Çeşitli sıklıklarda olmak üzere en çok sorun oluşturan konular "ev ile ilgili" ve "çocuklar ile ilgili" sorumluluklardır. Bu iki sorunu "harcamalar" konusu izlemektedir. En az sorun yaşanan konular ise "kumar alışkanlığı" (%2), "dini görüşlerin farklılığı" (%3), "cinsellik" (%3) ve "siyasi görüş" (%3) oluşturmaktadır.

Aile içinde bireyler arasındaki ilişkinin göstergelerinden birisi de bireyler arasında anlaşmazlık olduğunda ve bu anlaşmazlık konusu bireylerce konuşularak çözülemediğinde verdikleri tepkinin biçimidir. Ülke genelinde "genellikle" ve "bazen" cevaplarının toplamına bakıldığında erkeklerin eşlerine seslerini yükselterek (%65), sessiz kalarak (%43) ya da azarlayarak (%42), kadınların ise daha çok sessiz kalarak (%55), sesini yükselterek (%44) ya da küserek (%39) tepki gösterdikleri anlaşılmaktadır. Erkeklerin eşlerine fiziksel şiddet uygulamalarıyla ilgili oran %5'tir.

Öğrenim durumu açısından bakıldığında; oranlar arasında çok büyük bir farklılaşma olmamakla birlikte, erkeklerin eşlerine fiziksel şiddet uygulamalarıyla ilgili oranın, alt öğrenim düzeyinde olan bireyler arasında biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyoekonomik seviye düştükçe esinden şiddet gören kadınların oranı da artmaktadır.

Türkiye genelinde evli bireylerin %62'sinin, eşleriyle önemli bir sorun yaşadığında kimseden yardım almayı düşünmediği anlaşılmaktadır. Bu yardımı aile büyüklerinden alacağını belirtenlerin oranı %23'tür. Uzman kurum ya da kişilerle görüşeceklerini ifade edenlerin oranı ise sadece %3'tür. Uzman kişi ve kuruluşlardan destek alabileceğini belirtenlerin oranının İstanbul'da (%8), üniversite/lisansüstü mezunları nezdinde (%6) ve en üst SES grubunda (%10) biraz daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri

Akrabalık ilişkileri ile ilgili olarak bireylerin, "aile bireyleri ve yakın akrabalarla ilişkilerinin nasıl olduğuna dair görüşleri alınmıştır. Bu çerçevede, en yüksek oranda "çok iyi" cevaplarının çocuklar, anne ve baba ile ilişkilerde olduğu görülmektedir. Kızları ile ilişkilerde "çok iyi" cevabını verenlerin oranı %62, oğullarıyla ilişkilerini "çok iyi" şeklinde değerlendirenlerin oranı %60, anne ile ilişkilerde %54 ve baba ile ilişkilerde %50'dir. Bu oran amca, hala, teyze, dayı gibi akrabalık derecelerinde en düşük seviyelere (%20) inmektedir.

Araştırma kapsamında ailelere, yaşayan akrabalarıyla ne mesafede oturdukları sorulmuştur. Ha- nelerin %60'ında kız çocukla, %65'inde ise erkek çocukla aynı evde yaşanmaktadır. Bunun dışındaki akrabalarla ve aile bireyleriyle oturma mesafesi için en çok "başka il" cevabı verilmiştir. Bu oranı, "aynı ilde, aynı ilçede" ve "aynı ilde, başka ilçede" cevapları takip etmektedir.

Kayınvalide/kayınpeder ile aynı evde oturanların oranı Türkiye genelinde %3-%5 seviyesindeyken, geniş ailelerde kayınvalidesiyle aynı evde oturanların oranı %32, kayınpederiyle aynı evde oturanların oranı ise %21'dir.

Türkiye genelinde en sık görüşülen (haftada birkaç kez ya da her gün) aile bireyleri kız ve erkek çocuklar (%82-%84) ve anne/babalardır (%60-%63). Amca/hala/teyze/dayı gibi ikinci derece akrabalarla sık görüşen birey oranı ise %16 ile %22 arasında değişmektedir. Çocuklar dışında tüm akrabalarla ve komşularla sık sık görüşen birey oranı kırda daha yüksektir.

Araştırma kapsamında, tüm bireylere akrabalarıyla duygu ve düşüncelerini hangi sıklıkta paylaştıkları sorulmuştur. Bireylerin en yüksek oran ve sıklıkta duygu ve düşüncelerini paylaştıkları kişiler çocuklarıdır. Kızlarıyla duygu ve düşüncelerini her zaman paylaşanların oranı %63, oğullarıyla paylaşanların oranı %60'tır. Bireylerin %52'si anneleriyle, %42'si ise babalarıyla duygu ve düşüncelerini her zaman paylaştıklarını ifade etmektedirler. Eğitim ve sosyoekonomik seviye yükseldikçe bu paylaşımı yapan bireylerin oranı artmaktadır.

Ebeveyn ve Çocuk

Anne baba ile çocukları arasında en çok "Harcama ve tüketim alışkanlığı" (%32), "Arkadaş seçimi" (%31), "Kılık kıyafet tarzı" (%28) konularında sorun yaşanmaktadır. En az sorun yaşanan konunun ise siyasi görüşler olduğu tespit edilmiştir (%5). Bölgeler karşılaştırıldığında anne baba ve çocuk arasında en çok sorun yaşanan bölgeler %40 ile İstanbul ile Kuzeydoğu Anadolu; ve en az sorun yaşanan bölge Batı Marmara'dır.

Son bir yıl içinde çocuğa verilen cezalar sorulmuştur. Annelerin %60'ı, babaların %51'i çocuklarını azarlamaktadır. Annelerin %38'i ve babaların %33'ü çocuklarının TV izlemesine izin vermemektedir. Üçüncü sırada ise oyun oynamasına izin vermeme gelmektedir. Çocuklarını dövdüğünü söyleyen annelerin oranı %21, babaların ise %12'dir. Bu oranın en yüksek olduğu bölge %Orta Anadolu ve Akdeniz; en düşük olduğu bölge ise Batı Marmara ve Doğu Karadeniz'dir. Üst SES grubundaki anne ve babalar odaya kapatma, TV izlemesine izin vermeme, azarlama, bir süre konuşmama, bir süre istediklerini almama, internet ve cep telefonunu yasaklama yöntemlerine daha çok başvurmaktadır. Dövme ve tokat atma, sosyoekonomik statü yükseldikçe daha az uygulanan ceza yöntemleridir. Benzer şekilde bu iki yöntem öğrenim seviyesi arttıkça azalmaktadır. Ebeveynler çocuklarına en çok eğitimlerini ihmal etmeleri nedeniyle ceza vermektedir (%40). Yalan söyleme (%15), büyüklerine saygısızlık yapma (%12) ile, kendi bakımını yapma, odasını toplama vb. görevlerini yerine getirmeme (%11) bahsedilen diğer nedenlerdir.

Ebeveynler çocukları ile sorun yasadığından en çok eşlerinden destek almaktadır (%72). Diğer yandan %15'i kimseden destek almamaktadır. Sadece %7'si uzman kişi veya kurumlardan destek almaktadır. Uzmanlardan destek alanların oranı en üst SES'te (%16) ve üniversite mezunlarında (%12) daha yüksektir.

Değerler

Bireylerin çoğu nikâhsız birlikte yaşama (%90) ve evlilik dışı çocuk sahibi olma (%91) olayına olumsuz bakmaktadır. Olumlu bakanların oranı kentte, batı bölgelerinde erkeklerde; üst gelir grubunda, bekâr ve boşanmış bireylerde, öğrenim düzeyi yüksek olanlarda ve genç yaş grupları nezdinde daha yüksektir. Bireyler farklı din, mezhep ve milliyetten bir kişiyle evlenme konusunda göreceli olarak daha olumludur. Kararsızlık oranlarının en yüksek olduğu yargılar ise %12 ile "internette tanışılan birisiyle evlilik yapılabilir" ve %11 ile "evlilik için mezhep farklılığı önemli değildir" yargılarıdır.

Kadınların ücretli bir işte çalışması toplumda genel olarak kabul görmektedir (%82). En az olumlu bakan bölgeler ise %61 oranıyla Kuzeydoğu Anadolu ve %64'lük oranıyla Güneydoğu Anadolu'dur. Ücretli bir işte çalışma konusuna kadınların (%91) erkeklerden (%74) daha fazla destek verdiği görünmektedir. Desteğin daha düşük olduğu kesimler en alt SES grubu (%66) ile herhangi bir okul bitirmemiş olanlardır (%73). Bu düşüncenin gerekçesi kadının asli görevinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğu algısıdır (%56). Bu oranın en yüksek olduğu bölge %70 ile Ortadoğu Anadolu'dur. Her beş kişiden birisi çalışma ortamının kadınlar için tehlikeli olduğunu (%20) düşünmektedir. Gelenek ve göreneklerimize aykırı olduğu gerekçesiyle kadının çalışmaması gerektiğini düşünenlerin oranı Türkiye genelinde %9 iken, bu oran Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde %30'a çıkmaktadır.

Mutluluk

Bireylerin %18'i ailelerinin çok mutlu, %59'u mutlu olduğunu düşünmektedir. Ailelerinin mutsuz olduğunu belirtenlerin oranı sadece %3'tür. Bireylerin kendileri ile ilgili mutluluk algıları da benzerdir. Bireylerin %16'sı kendilerini çok mutlu, %57'si mutlu olarak tanımlamaktadır. Kendini mutsuz veya çok mutsuz olarak tanımlayanların oranı ise %4'tür. Her iki oranın da en düşük olduğu yer ise Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Güneydoğu Bölgesi'ndeki bireylerin %35'i ailelerinin mutlu olduğunu düşünmemekte ve %40'ı kendisini mutlu hissetmemektedir.

Din

Bireyler dini bilgileri en çok aile ve akrabalardan edinmektedir (%55). Dini bilgilerin ikinci kaynağı ise %13 ile din görevlileri, üçüncü bilgi kaynağı ise %11 oranla Kuran kurslarıdır. Okul ve dini kitapların oranı %9'dur. Bireylerin neredeyse tamamı kendilerini inançlı olarak tanımlamaktadır. Bu kişilerin yarısı (%49) dininin bütün gereklerini yerine getirmeye çalıştığını; yaklaşık diğer yarısı ise (%43) bazı gereklerini yerine getirdiğini ifade etmiştir. Dinin bütün gereklerini yerine getirmeye çalıştığını söyleyenlerin oranı kırda (%60), Kuzeydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'de (%68), kadınlarda (%53), herhangi bir okulu bitirmemiş olanlarda (%66), dul bireylerde (%68), alt SES grubunda (%56) daha yüksektir. İrdelenen tüm konu başlıklarında, dinin en belirleyici olduğu konu eş seçimidir (%76). İkinci sırada ise yiyecek içecek seçimi gelmektedir (%69). Dinin etkili olduğu diğer iki konu ise arkadaş seçimi (%56) ve kılık kıyafet seçimidir (%57). Dinin en az belirleyici olduğu alan iş seçimidir (%42). Kırda, Kuzeydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'de, kadınlarda, üst yaş grubunda, dul bireylerde, geniş ailelerde, düşük öğrenim düzeyine sahip bireylerde, alt SES gruplarında dinin daha belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

Hediyeleşme

Bireylerin en çok "başsağlığı" (%97) ve "dini bayramlarda bayramlaşma" (%97) amacıyla akraba, arkadaş ve yakınlarını ziyaret ettiğini görülmektedir. "Ev alan yakınların evini görme" (%89) ve "hacdan dönenleri görme" (%89) amacıyla yakınlarını ziyaret edenlerin oranı ise nispeten daha düşüktür. Bireylerin en çok "hasta ziyaretinde" (%89) ve "bebek görmeye gittiklerinde" (%87) yakınlarına hediye verdikleri anlaşılmaktadır. Toplumda "yılbaşında" (%32) ve "sevgililer gününde" (%42) hediye vermenin henüz yaygınlaşmadığı anlaşılmaktadır.

Boş Zaman ve Kültürel Faaliyetler

Araştırma kapsamında bireylerin kitap ve gazete okuma, televizyon izleme, sinema ve tiyatroya gitme, lokal, kulüp, bar, gece kulübü, kahvehaneye gitme vb. sosyal etkinlikleri yapıp yapmadıkları incelenmiştir. Türkiye genelinde bireylerin %41'i kitap ve %30'u hiç gazete okumamaktadır. Sinema ve tiyatroya hiç gitmeyenlerin oranı ise %70'dir. Yeme-içme gibi sosyal mekânlar incelendiğinde, bireylerin %50'si restoran, lokanta, pastane kafe gibi yerlere, %79'u kıraathane ve kahvehane gibi yerlere, %88'i lokal, kulüp ve dernek gibi yerlere, %92'si bar ve gece kulübü gibi yerlere hiç gitmediği anlaşılmaktadır. Kıraathane ve kahvehane dışında diğer tüm konularda, daha genç yaş gruplarında, daha yükseköğrenim seviyesine sahip bireylerde ve daha üst sosyoekonomik statüye mensup bireylerde bu sosyal aktiviteleri yapanların oranı daha yüksektir.

Türkiye genelinde bireylerin %65'i hiç spor yapmamaktadır. Erkeklerin (%43) ve daha genç yaş gruplarında (%53) spor yapanların oranı daha yüksektir.

Araştırmada sorgulanan konulardan biri de bireylerin spor müsabakalarını izlemeye hangi sıklıkta gittikleridir. Bireylerin %76'sı spor müsabakası izlememektedir. Hiç spor müsabakası izlemeye gitmediğini söyleyen erkeklerin oranı %60 iken, kadınlarda bu oran %92'ye kadar çıkmaktadır. Yaş grubu düştükçe hiç spor müsabakası izlemeye gitmediğini söyleyenlerin oranı azalmaktadır. 18-24 yaş grubundakilerin %37'si spor müsabakası izlemektedir. Bu oran diğer yaş gruplarına göre oldukça yüksektir.

Sigara ve Alkol Tüketimi

Araştırma kapsamında irdelenen konulardan bir diğeri de sigara kullanımıdır. 18 ve üstü yaştaki bireylerin %43'ü sigara içmektedir. Her dört kişiden birisi ise her gün sigara içmektedir (%26). Erkeklerde bu oran daha yüksektir (%40). Geçmişte sigara içip bırakmış olanların oranı ise %11'dir. Öğrenim durumunun yükselmesi veya düşmesi ile sigara kullanma oranlarının düşme ve yükselmesi arasında net bir ilişki gözükmemektedir.

Türkiye genelinde bireylerin %81'i hiç alkol kullanmadığını ifade etmektedir. Sadece özel günlerde alkol kullandığını belirtenlerin oranı %8, ayda birkaç kez alkol kullandığını söyleyenlerin oranı ise %4'tür. Alkol kullananların oranı öğrenim durumu yükseldikçe artmaktadır. Çeşitli sıklık ve durumlarda olmak üzere alkol kullandığını belirten üniversite mezunlarının oranı %37 iken bu oran ilkokul mezunlarında %14'tür. Benzer şekilde alt SES grubundan üst SES grubuna doğru gidildikçe alkol kullanma oranı yükselmektedir. En üst SES grubunun %49'u alkol kullanırken, bu oran en alt SES grupta %9'dur.

İnternet ve TV

Araştırma kapsamında hanelere evde internet bağlantısı olup olmadığı sorulmuştur. Türkiye'deki hanelerin %36'sında internet bağlantısı bulunmaktadır. Bu oran kentte daha yüksektir (%42). Araştırmaya katılan herkese internet kullanma sıklığı sorulmuştur. Türkiye genelinde 18 yaş üstü bireylerin %40'ı internet kullanmaktadır. Öğrenim durumu ve SES yükseldikçe internet kullanma sıklığı da artmaktadır. İnternet kullanan bireylerin %58'i interneti evde kullanmaktadır. Bireylerin %21'i interneti işyerinde, %13'ü ise internet kafede kullanmaktadır. Bireylerin %38'i interneti araştırma ve bilgi edinme amacı ile kullanmaktadır. Sosyal medya erişimi amacıyla interneti kullananların oranı ise Türkiye genelin- de %26'dır. İnternetin diğer bir kullanım amacı ise %22 ile iş gereği veya işle ilgili işlemlerin takibidir.

Araştırma kapsamında bireylere ne sıklıkta TV/ VCD/DVD izledikleri sorulmuştur. Bireylerin %51'i sık sık TV/VCD/DVD seyrettiğini belirtmektedir. Hiç TV/VCD/DVD izlemediğini söyleyenlerin oranı ise %8'dir. Bireylerin televizyon izleme oranlarına bakıldığında ise sadece %7'sinin hiç televizyon izlemediği tespit edilmiştir. Türkiye genelinde televizyon izleme sürelerine bakıldığında, bireylerin yarısından fazlasının (%56) günde 2–3 saat televizyon izlediği anlaşılmaktadır. 1 saat ve daha kısa süre televizyon izleyenlerin oranı %18, 4-6 saat izleyenlerin oranı %22'dir. Televizyon izleyen bireylerin çok büyük bir bölümü (%79) televizyonu akşam izlemektedir. Tüm gün televizyon izleyenlerin oranı ise %6'dır.

Bireylerin %77'si televizyonu hane bireyleri ile birlikte izlemektedir. Zaten bireylerin büyük çoğunluğu (%76) televizyonu tek başına izlemek istemediklerini ifade etmiştir. Televizyonda hangi kanalın izleneceğine daha çok babanın karar verdiği ortaya çıkmıştır (%57). İzlenecek televizyon kanalına ve/ veya programına karar veren anne/kadın oranı ise %19'dur. Bireylerin %91'i kanal veya program seçiminden ötürü tartışma yaşamadıklarını belirtmiştir. Türkiye genelindeki bireylerin %81'i televizyonda yayınlanan cinsel içerikli sahnelerden, %70'i televizyonda yayınlanan şiddet içerikli sahnelerden rahatsız olmakta ve kanalı değiştirmektedir. Türkiye genelinde televizyonda yayınlanan programlarla ilgili resmi kurumlara şikâyette bulunanların oranı sadece %3'tür.

Tatil

Araştırmada bireylerin tatillerini nasıl geçirdikleri sorulmuştur. Türkiye genelinde kişiler çoğunlukla tatillerini bulundukları yerde dinlenerek geçirmektedirler (%35). Her üç kişiden birisinin böyle bir zamanı olmadığı için tatil yapmadığı anlaşılmaktadır. Bireylerin %26'sı ise tatillerini memlekete veya köye giderek geçirmektedir. Otel, pansiyon, tatil köyü gibi yerlere gidenlerin oranı ise %12'dir.

Yaşlılık

Araştırmada kişilerin yaşlılık dönemine ilişkin çeşitli veriler yer almaktadır. Türkiye'de bakıma muhtaç yaşlı bireylerin bulunduğu ailelerin oranları %6'dır. Kırsalda bu oran daha yüksektir (%9). Ailede bakıma muhtaç yaşlıların bulunduğu hane oranı en yüksek bölgeler olarak Güneydoğu Anadolu (%9), Doğu Karadeniz (%9) ve Orta Anadolu (%9) dikkat çekmektedir. En alt SES grubunda da bakıma muhtaç yaşlı bulunan hanelerin oranı daha yüksektir (%10). Hanede bakıma muhtaç yaşlıların bakımından sorumlu olan kişilerin başında gelinler (%32) gelmektedir. Kırsal alanda bu oran daha da yükselmektedir (%37). Yaşlı bakımının "eş" tarafından üstlenildiği hanelerin oranı %27'dir. Bakımın erkek çocuk tarafından üstlenildiği hanelerin oranı %22, kız çocuk tarafından üstlenildiği hanelerin oranı ise %20'dir. Bakıcı bulunan hanelerin oranı ise sadece%2'dir.

60 yaşın altındaki bireylerin üçte birinden fazlası (%39) yaşlandıklarında nasıl yaşayacakları konusunda fikir sahibi değildir. Bireylerin %22'si oğluyla, %9'u kız çocuklarıyla kalabileceklerini söylemektedir. Yaşlandığında huzurevinde yaşamak isteyenlerin oranı ile evinde bakım hizmeti almak isteyenlerin oranı aynıdır (%10). Huzurevi cevabının en yüksek olduğu bölgeler Batı Anadolu (%16) ve Batı Marmara'dır (%15). Batı Karadeniz, Güneydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu'da yaşlılıklarında çocukları, özellikle erkek çocukları ile kalmak isteyenlerin oranları %40 ve üzerindedir. Öğrenim seviyesi ile sosyoekonomik statü yükseldikçe çocuklarının yanında yaşamayı tercih edenlerin oranı düşmekte, evinde bakım hizmeti almayı tercih edenlerin oranı yükselmektedir. Huzurevinde yaşama isteğinin gerekçesi olarak %47 ile "çocuklarıma yük olmak istemem" seçeneği öne çıkmaktadır.

Araştırmada 60 yaş ve üstü bireylerin çocukları ile aynı evde yaşamalarının gerekçesi tespit edilmiştir. Yaşlıların çocuklarıyla birlikte yaşamaktan mutlu olmaları (%30), çocuklarıyla birbirlerine destek olmak istemeleri (%22) ve gelenek ve göreneklerin böyle gerektirmesi (%13) ön plandadır. Öte yandan, çocuklarıyla beraber yaşamayan yaşlılara da bu durumun gerekçesi sorulmuştur. Buna göre yaşlılar eşi ile kendilerine yetebildiklerini (%41), yaşadıkları çevreyi değiştirmek istemediklerini, çocuklarının da oraya gelmek istemediğini (%17) ve çocuklarıyla yaşamak istemediklerini (%16) belirtmiştir. Öğrenim ve SES göz önünde bulundurulduğunda, eşim ve ben kendimize yetebiliyoruz seçeneğinin oranının yükseldiği tespit edilmiştir.

Yaşlıların yarısı erkek çocuklarının (%51) ve kız çocuklarının (%50) kendisini haftada en az bir kere ziyaret ettiğini belirtmiştir. Çocuklarının kendisini yılda sadece birkaç kere ziyaret ettiğini söyleyenlerin oranı ise %20-%22 civarındadır. Yaşlıları çocukları dışında en çok komşuları (%64) ziyaret etmektedir. Komşuları, akrabalar (%38) ve torunlar (%33) takip etmektedir. Yaşlıların %3'ünü kimse ziyaret etmemektedir.

1.2.2. Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi

Türkiye'de son 50 yılda aile yapısının dönüşümü sürecinde **sosyoekonomik değişim** (kentleşme, ekonomik yaşamda sanayi ve hizmet sektörlerinin ön plana çıkması, kadının ücretli istihdam sürecine dahil olması, kişi başına düşen gelirin artması), **demografik dönüşüm** (ilk evlilik yaşının yükselmesi, evlilik içi doğurganlık kontrolünün artması, ilk çocuğa sahip olma yaşının yükselmesi, doğurganlık seviyesinin iki çocukla sınırlanması, ideal çocuk sayısı ile sahip olunan çocuk sayısı arasındaki makasın daralması, boşanma hızlarının artması ve doğumda yaşam süresi beklentisinin artması) ve **zihniyet değişimi** etkili olmaktadır.

Kentleşme ile birlikte geniş aile sayısı azalmakta, çekirdek aile sayısının ise artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Değişen koşullarla birlikte geniş aile çatısı altındaki ikinci, üçüncü kuşak aileler giderek ayrı çatılar altında yaşamaya başlamıştır. Türkiye'de çekirdek aileler, yalıtılmış çekirdek aile değil daha çok 'çekirdek aile ağı' özelliğini göstermekte ve farklı coğrafyalarda yaşıyor olsalar da adeta 'görünmeyen ortak bir çatı' altında yaşamaktadırlar. Çekirdek aile ağı, geleneksel geniş aile özelliklerinin bir kısmını, yaşanmakta olan zaman-mekan bağlamına uygun bir biçimde, sürdürmekte olduğu anlamına gelmektedir. Ayrı çatılar, ayrı bütçeler olsa bile kuşaklar arasında özelikle hizmet alışverişi, yani emeğe dayalı yardımlaşma (torun, yeğen büyütmek; hasta bakmak; taşınma işlerine yardım etmek; trafik kazasında yardıma koşmak gibi gündelik hayatın destek gerektiren tüm faaliyetleri) devam etmektedir. Ailelerin durumuna göre hizmet kadar, mal ve para alışverişi de söz konusudur.

Yakın akraba ilişkilerinin en aza indiği yalıtılmış çekirdek aile daha çok Batı Avrupa ve İskandinav ülkeleri ile ABD'de metropol yerleşim merkezlerinde görülmektedir. Diğer dünya toplumları, akraba ve hısım ilişkilerinin şu veya bu ölçüde yoğun yaşandığı geniş aile veya çekirdek aile ağı özelliğini göstermektedir.

Aile yapısındaki değişimi tetikleyen en önemli faktör olarak *nüfus yapısı* gösterilebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin zaman içinde genç nüfus yapısından yaşlı nüfus yapısına geçtiği görülmektedir. 1950'li yıllarda nüfusun yaklaşık %40'ını oluşturan 15 yaşından küçük nüfus, günümüzde %25 seviyesine gerilemiştir. Buna karşılık yaşlı nüfusun, yani 65 yaş ve üstü nüfusun payının aynı dönemde % 3'ten %7 seviyesine ulaştığı görünmektedir.

Nüfus yapısının değişimi ile benzer zamanlarda, nüfusun kent ve kırsal arasındaki dağılımı da dramatik şekilde değişmiştir. Yaşanan hızlı kentleşmenin bir sonucu olarak 1950'li yıllarda %75'i kırsal alanlarda yaşayan nüfusun günümüzde neredeyse %75'inin kentsel alanlarda yaşadığı görülmektedir.

1980'li yılların ortalarına kadar %25 seviyesinde kalan geniş aile, yaşanan sosyoekonomik ve demografik dönüşümlerin sonucu olarak direncini kaybederek 2000'li yılların sonunda %12 seviyesine kadar gerilemiştir. Modernleşme sürecinde istihdam yapısının değişmesi, kentleşmenin artması, tarımsal yapıda üretim biçiminin değişmesi, çocuğa atfedilen değerdeki farklılaşma, sosyal güvenlik sisteminin herkesi kapsayacak biçimde gelişmesiyle işlevi büyük ölçüde ortadan kalkan ataerkil geniş aile yapısı zayıflamış ve aile yapılarının çekirdekleşmesi süreci hızlanmıştır.

Türkiye'de 1950'li yıllarla birlikte giderek yoğunlaşan iç-göç sürecinde daha çok kentsel alanlarda organize olan sanayi ve hizmet sektörlerinin toplam üretim içindeki payı artmış ve bu sektörlerde bir işe yerleşmek için işgücünün eğitim seviyesi daha da önem kazanmıştır. Bu durum, kentsel yerleşim yerlerindeki aile kurulma sürecini kırsal yerleşim yerlerindeki aile kurulma sürecinden farklılaştırmıştır. Ailelerin kurulmasında eğitim seviyesi ve özellikle mülkiyet sahibi olma önem kazanmaya başlamış ve bunların sonucu olarak da eş seçimi için geçen süre uzamıştır. Böylece, özellikle kentsel yerleşim yerlerinde evliliklerin ertelenmesinin bir sonucu olarak ilk evlenme yaşları hızlı bir şekilde yükselmiştir.

Türkiye'de son 50 yıl içinde geniş aile yapılarında (%161 azalma), özellikle de ataerkil geniş aile yapısında çözülmenin meydana geldiği, bunların çekirdek (%15 artış) ve özellikle de dağılmış aile yapılarına (%53 artış) dönüştüğü görülmektedir. TNSA 2008 ve TAYA 2011 sonuçlarına göre, geniş aile yapısı içindeki diğer bir aile biçimi olan geçici geniş aile yapısının yaygınlığı %8-9 civarındadır. Ataerkil geniş ailenin yok olma sürecine girdiği bu dönemde, güçlenme sürecine giren geçici geniş ailenin çekirdek aileye eklemlenen birey ya da birey gruplarından oluştuğu düşünüldüğünde, geçici geniş ailenin, ölüm, yaşlanma, boşanma, iç göç, ayrı yaşama gibi sosyodemografik süreçlere maruz kalarak ailesinden kopan ve ekonomik, sosyal ya da kültürel nedenlerle kendi hanesini dağılmış aile biçiminde ya da yeni bir hane açarak sürdüremeyen bireyler için geçici de olsa sığınabilecekleri ortam sağladığı söylenebilir.

Türkiye'de özellikle 2000'li yıllarla birlikte ataerkil aileden çekirdek aileye geçişlerin azalması ve ağırlıklı olarak geçici geniş aileye dönüşmesi, geçici geniş aile yapısında (yaklaşık %12) hızlı artışa sebep olmaktadır. Bunun yanında, çekirdek aile biriminin tek kişiye, tek ebeveyne dönüşmüş olduğu ya da aralarında kan bağı olan ya da olmayan kişilerden oluşan aile biçimi olarak tanımlanan dağılmış ailelerde (yaklaşık %40) çok ciddi bir artış olmaktadır. Dağılmış aile yapısındaki hızlı artışın aile yapısının çekirdekleşmesi sürecini durağanlaştırdığı hatta gerilettiği gözlenmektedir.

Boşanma hızının artmasına bağlı olarak çekirdek aile yapılarının bir kısmının, özellikle tek kişilik ve tek ebeveynli dağılmış aile yapılarına dönüştüğü söylenebilir.

Türkiye'deki çekirdek aile yapısını (%70) oluşturan alt-aile biçimlerinden çocuksuz çekirdek ailenin çocuklu çekirdek aileye göre daha hızlı arttığı söylenebilir. 1978 yılında çocuksuz çekirdek ailenin çekirdek aile içindeki payı sadece %14 iken, 2011 yılında bu oran %24 seviyesine ulaşmıştır. Çocuksuz çekirdek ailenin çekirdek aile içindeki payının artışında, evlilik içinde çocuk sahibi olmanın geciktirilmesini sağlayan gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımındaki artışın önemli bir payı bulunmaktadır. 1978 yılında her evli çiftten sadece %38'i gebeliği önleyici herhangi bir yöntem kullanırken 2000'li yılların sonunda bu oran %73'e yükselmiştir.

Bu süreçte, çocuksuz çekirdek aile sayılarındaki artış dikkat çekicidir. Bu hususta iki önemli etken bulunmaktadır. İlki, gebeliği önleyici modern yöntemlerin kullanımının sonucu ilk çocuğa sahip olma yaşının artmasıdır. Diğeri ise, ortalama yaşam süresinin uzamış olmasına bağlı olarak, çocukların evden ayrılması sonrasında ebeveynlerin çocuksuz çekirdek aile olarak hayatlarını sürdürmeleridir.

1970'li yıllarda kadın başına ortalama çocuk sayısı 5, kişilerin istedikleri ideal çocuk sayısı 3 ise civarındaydı. 2000'li yıllarda ise kadın başına ortalama çocuk sayısının 2,5; istenen ideal çocuk sayısının ortalaması ise 2,4 tür. Bu durum, Türkiye'de iki çocuk sahibi olma normunun yerleştiğini göstermektedir.

Türkiye'de az sayıda çocuk sahibi olma normunun yerleşmesi sürecinde (1978-2008 döneminde) bir çocuklu çekirdek ailenin yaygınlığında %44; iki çocuklu çekirdek ailenin yaygınlığında ise %38 seviyesinde bir artış görülürken üç ve daha fazla çocuklu ailenin yaygınlığında %58 seviyesinde bir azalma görülmüştür. Başka bir ifade ile 1978 yılında, çocuklu çekirdek aile içinde %54'lük bir paya sahip olan üç ve daha fazla çocuklu ailelerin payı 2008 yılında %24'e gerilemiştir.

Zaman içerisinde mevcut doğurganlık ile (2,1); istenen doğurganlık (2,4) (TNSA 2008) arasındaki farkın minimum seviyeye inmesi çiftlerin istedikleri sayıda çocuk sahibi olmaları konusunda daha kesin bir karara sahip oldukları ve dolayısıyla az çocuk sahibi olmanın bir norm olarak yerleştiği söylenebilir.

Türkiye'de modernleşme sürecinde kişi başına gelir seviyesinin hızlı bir şekilde artarak 2000'li yılların başında yedi bin dolar; 2010 yılında ise on beş bin dolar seviyesine yükselmiş olması batılı yaşam tarzının özellikle genç kuşaklar tarafından hızla benimsenmesine yol açmıştır. Batı Avrupa toplumlarında 1960'lı yıllardan sonra yaşanmaya başlanan ikinci demografik dönüşüm sürecinde ortaya çıkan tek kişilik ve tek ebeveynli ailelerin Türkiye'de henüz birinci demografik dönüşüm sürecinin erken aşamaları olan 1970'li yıllardan itibaren ortaya çıktığı görülmektedir. Bu aile yapılarının neredeyse Batı Avrupa toplumları ile aynı anda Türkiye'de ortaya çıkmış olmasının arkasında, Türkiye'de 1950'li yıllardan başlayarak çok yoğun bir iç göç sürecinin; 1960'lardan başlayarak kendisini işgücü göçü olarak gösteren çok yoğun bir dış göç sürecinin yaşanmış olması yatmaktadır. Daha sonraki yıllarda ise yine iç göç sürecinde geniş ve çekirdek ailelerin dağılması ile tek kişilik ve tek ebeveynli hanelerin oranında çok ciddi artışlar meydana gelmiştir. 1978-2011 döneminde tek kişilik hanelerin %67 artmış olmasının arkasında iç ve dış göç süreçlerinin bir katkısının bulunduğu anlaşılmaktadır. Tek kişilik hanelerin %62'sinin; tek ebeveynli hanelerin ise %89'unun kadınlardan oluştuğu görünmektedir. Tek kişilik hanelerin %38'i yaşlı kadınlardan oluşmaktadır. Tek ebeveynli hanelerin ise %15'inde en az bir yaşlı kadın yaşamaktadır.

Dağılmış aile kapsamında ele alınan bir diğer hanehalkı biçimi olan, aralarında akrabalık bağı bulunmayan kişilerden oluşan hanelerin de son yıllarda çok önemli oranda arttığı görünmektedir. Hemen tamamı kentsel alanlarda ve özellikle de metropol alanlarda yer alan bu hanelerin kentsel alanlardaki eğitim ve istihdam imkânlarından yararlanmak için kentsel alanlara göç eden erkek (%58) ve kadınlardan (%42) oluştuğu görünmektedir. Bu hanelerin, doğası gereği "geçici" haneler olması, zaman içinde bu hanelerin diğer aile biçimlerine, özellikle de çekirdek aileye dönüşme potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

Evliliğin kuruluşuna ilişkin özelliklerin (evlilik yaşı, nikâh türü, evlilik kararı, akraba evliliği vb.) zaman içinde değişime uğramış olması da Türkiye'de aile yapısının değişimine yol açmaktadır. Evliliğe başlama yaşının kentsel ve kırsal alanlarda ve tüm bölgelerde hızlı bir şekilde arttığı Türkiye'de 1970 yılı ve öncesinde evlenen kadınların ilk evlilik yaşı 16 iken; 2000 yılı ve sonrasında evlenen kadınların ilk evlilik yaşı ise 24 olduğu dikkat çekmektedir.

Türkiye'de sadece dini nikâhla evlenen kadınların oranı, rızası olmadan evlendirilen kadınların oranı ve yakın akraba evliliği yapan kadınların oranı da, yaşanan hızlı sosyodemografik ve ekonomik dönüşümün bir sonucu olarak hızla azalmaktadır.

Çocuk sahibi olmanın ya da geniş aile içinde yaşamanın güvence olarak görüldüğü Türkiye gibi toplumlarda sosyal güvenlik kapsamının genişlemesinin aile yapısı üzerinde dönüştürücü etkisi vardır. Türkiye'de yaşanan bir başka demografik gelişme, sağlık koşullarının ve hijyenik durumun iyileşmesinin ve sağlık sigortası kapsamının genişlemesinin bir sonucu olarak doğuşta yaşam beklentisinin önemli ölçüde artmasıdır. Son 40 yıllık dönemde kadınlar için yedi yıl, erkekler içinse beş yıl artarak sırası ile 81 ve 78 yıla yükselmiştir.

Kadınlar, geleneksel olarak çalıştıkları tarım sektöründen, şehirlere iç göç sonrası çalışmak durumunda kaldıkları hizmet ve sanayi sektörlerine geçişleri de bu değişim sürecini hızlandıran bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Bu süreçte kentsel alanlarda yaşayan ve eğitim seviyelerini artıran kadınların ücretli işlerde çalışma imkânına kavuşarak ekonomik olarak bağımsızlıklarını kazanmış olmaları evliliklerini geciktirerek aile kurma sürelerinin uzamasına; aile kurulduktan sonra çocuk sahibi olma süresinin uzamasına; nihai olarak da boşanma hızlarını artırarak evliliklerin sonlanmasına etkileyerek aile yapısını değiştirmiştir.

1.2.3. Türkiye'de Engellilik ve Yaşlılık Açısından Mevcut Durum

Ülkemizde engellilere ilişkin sayısal durumun ortaya konulmasına yönelik ilk çalışma 2002 yılında TÜİK tarafından gerçekleştirilen "**Türkiye Özürlüler Araştırması**"dır. Araştırmanın sonuçlarına göre ülkemizde (genel nüfus 75.000.000 olarak kabul edildiğinde) 9.217.500 kişi engelli olarak yaşamını sürdürmektedir ve bunun genel nüfusa oranı %12,29'dur. Bunların %1,25'i (yaklaşık 937.500) ortopedik engelli, %0,60'ı (yaklaşık 450.000) görme engelli, %0,75'i (yaklaşık 562.500) işitme veya dil ve konuşma engelli, %0.48'i (360.000) zihinsel engelli ve %9,70'i (7.275.000)'i ise diğer (süreğen/kronik) hastalığı olanlardır.

2011 yılında gerçekleştirilen **Nüfus Konut Araştırması**'nın sonuçlarına göre ise en az bir engeli (görme, duyma, konuşma, yürüme, merdiven inme çıkma, bir şeyler taşıma-tutma, yaşıtlarına göre öğrenme hatırlama gibi) olan nüfusun (3 ve daha yukarı yaş) oranı %6,9'dur. Erkeklerde %5,9 olan bu oran, kadınlarda %7,9'dur.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler (2013) adlı çalışmada TAYA 2006 ve TAYA 2011 araştırmalarının evde bakım (küçük çocuklar, yaşlı, hasta ve engelli bakımına) işlerine dair karşılaştırması yapılmıştır. 2006 yılında Türkiye genelinde hanelerin %5'inde

bakıma muhtaç yaşlı bulunmaktadır. Kırda bu oran %8 iken, kentte %4'tür. Yetişkin bakımıyla ilgili 2006'da sadece hanede yaşlı bakımının kadın ya da erkek tarafından karşılandığı sorulmaktadır. Bakımın %94'ü kadınlar tarafından karşılanırken, erkekler tarafından karşılanan bakımın oranı sadece %6'dır. Türkiye'de ailede sadece çocuk bakımının değil yetişkin bakımının da bir kadın sorumluluğu olarak görüldüğü sonucunu çıkarmak yanlış olmayacaktır.

2011 yılında yürütülen çalışma da ise bakıma muhtaç engelliye sırasıyla eşi (%28), annesi (%27), oğlu (14), kızı (%11), gelini (%8) tarafından bakım sağlandığını göstermektedir. Bakıma muhtaç hastadan farklı olarak, engellilik doğuştan ya da daha genç yaşlarda yaşanan bir deneyim olması dolayısıyla en yüksek oranda bakım anneler tarafından sağlanmaktadır.

Diğer yandan, engelliliğin yanı sıra yaşlı nüfus da hızla artmaktadır. 2012 TÜİK verilerine göre, Türkiye'nin nüfusu 2012 yılında 75.627.384'dır. Nüfusumuzun 2023 yılında 84.247.088, 2050 yılında (en yüksek değeri) 93.475.575 ve 2075 yılında 89.172.088 kişi olması beklenmektedir. Türkiye'de; 65 yaş üstü kişilerin genel nüfusa oranı 1935 yılında %3,9, 1990 yılında %4,3 iken 2012 yılında %7,51' e yükselmiş 2023 yılında %10, 2 (8,6 milyon), 2050 yılında %20,8 (19,5 milyon), 2075 yılında ise %27,7'ye (24,7 milyona) yükseleceği tahmin edilmektedir.

Sayısal veriler, toplumun en dezavantajlı kesimlerinden olan engelli ve yaşlılara yönelik hizmetlerin etkin ve verimli bir biçimde yürütülmesini sağlamak üzere planlama çalışmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Özellikle eğitim, sağlık, rehabilitasyon ve bakım hizmetlerinin planlanması ve doğru politikaların hayata geçirilmesi için sayısal verilerin varlığı büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle bu alanda gerçekleştirilmesi gereken ilk çalışma engelli ve yaşlı nüfusa ilişkin sayısal verilerin güncellenmesi olmalıdır. Böylece, sözkonusu toplumsal kesimlerin ihtiyaçlarının eksiksiz olarak karşılanabilmesi mümkün olabilecektir.

1.2.4. Türkiye'de Aile İçi İlişkiler ve Aile Bireylerinin Yaşam Memnuniyeti

Yaşam Memnuniyeti Araştırması ile Türkiye'deki bireylerin öznel mutluluk algılaması, sağlık, sosyal güvenlik, örgün eğitim, çalışma hayatı, gelir, kişisel güvenlik ve adalet hizmetleri, kişisel gelişim gibi temel yaşam alanlarındaki memnuniyetleri ölçülmekte ve bunların zaman içindeki değişimi takip edilmektedir. Araştırma 2003 yılından bu yana her yıl düzenli olarak yapılmaktadır.

2003-2012 yılları arasında araştırmanın örneklem büyüklüğü, Türkiye, Kır, Kent bazında tahminler üretecek şekilde hesaplanmıştır. İlk kez 2013 yılında il düzeyinde tahmin üretilecek biçimde örneklem büyüklüğü genişletilmiştir. 2015 yılında ise 9.397 kişi ile görüşülmüştür. Raporun bu bölümde kişilerin mutluluk algıları, mutluluk kaynakları, medeni durum değişkenine göre mutluluk ve gelecek beklentiler, toplumdaki itibar algısı gibi sonuçları özetlenmektedir.

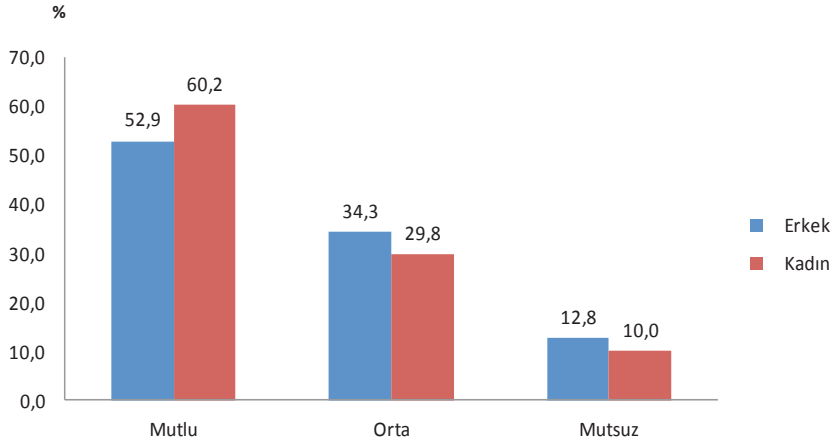
1.2.4.1. Mutluluk

Yaşam Memnuniyeti Araştırması sonuçlarına göre yıllar itibariyle mutluluk oranı az da olsa düşmüştür. 2003 yılında mutlu olduğunu belirtenlerin oranı %59,6 iken 2015 yılında bu oran %56,6 olmuştur. En yüksek mutluluk oranı %62,1 ile 2011 yılında gözlenirken, en düşük mutluluk oranı %54,3 ile 2009 yılında gözlenmiştir.

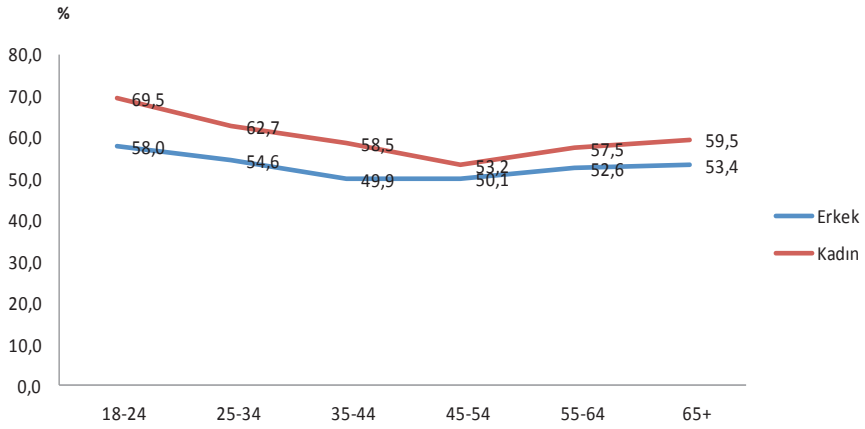

Grafik 3. Yıllar İtibariyle Mutluluk Düzeyi, 2003-2015

Yaşam memnuniyeti araştırması 2015 sonuçlarına göre kadınlar erkeklerden daha mutludur. Kadınlarda mutluluk oranı %60,2 iken erkeklerde mutluluk oranı %52,9'dur. Orta düzeyde mutlu olan kadınların oranı %29,8, erkeklerin oranı %34,3'dür.

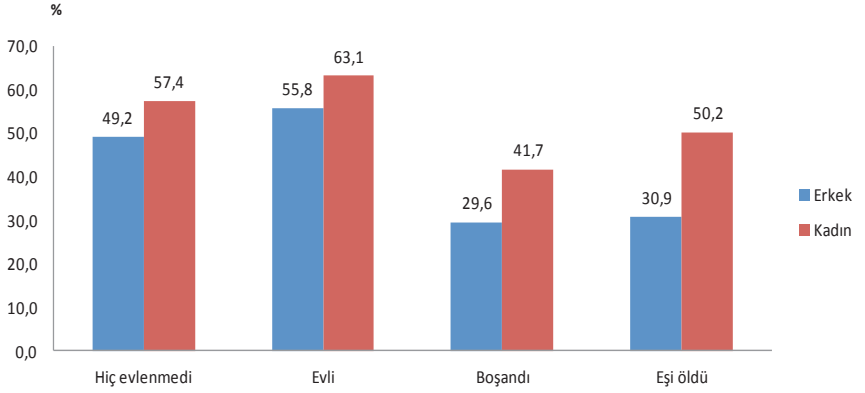

Grafik 4. Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyi, 2015

Yaş ilerledikçe mutluluk oranı her iki cinsiyette de düşmektedir. Erkeklerde mutluluk oranı 35-44 yaş aralığında azalırken kadınlarda 45-54 yaş aralığında azalma görülmektedir.

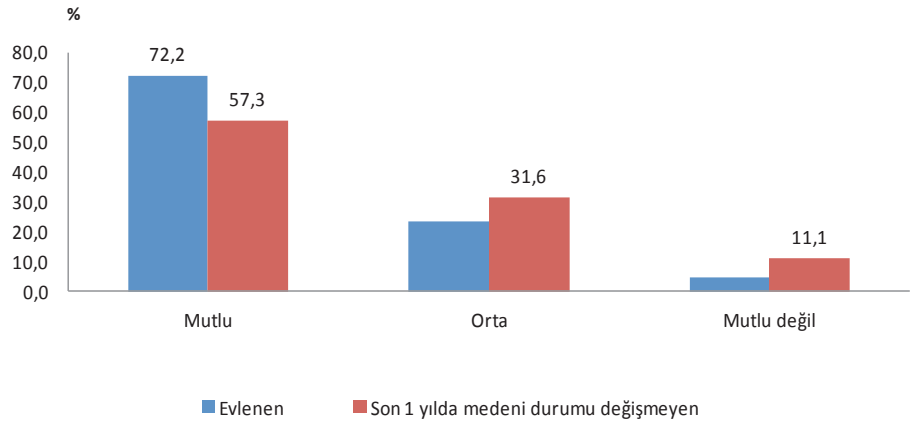

Grafik 5. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi, 2015

Medeni duruma göre mutluluk düzeylerine bakıldığında evli kadınların %63,1'i evli erkeklerin %55,8'i mutludur. Hiç evlenmemiş kadınların %57,4'ü, hiç evlenmemiş erkeklerin %49,2'si mutludur. Boşanmış kadınların %41,7'si, boşanmış erkeklerin %29,6'sı ve eşi ölmüş kadınların %50,2'si, erkeklerin %30,9'u mutludur.

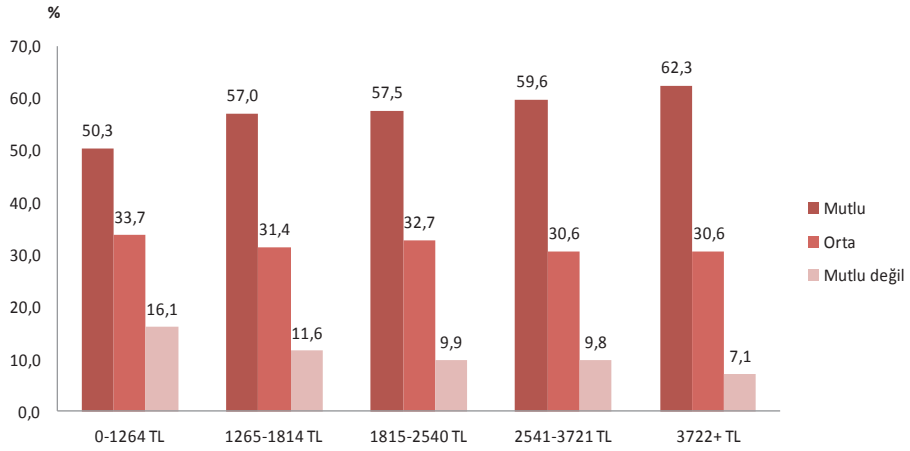

Grafik 6. Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyi, 2015

2015 yılı yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre, son bir yılda evlenenlerin mutluluk oranı son bir yılda medeni durumu değişmeyenlere göre daha yüksektir. Son bir yılda evlenenlerin %72,2'si mutlu olduğunu beyan ederken son bir yılda medeni durumu değişmeyenlerin %57,3'ü mutlu olduğunu beyan etmiştir.

Grafik 7. Son Bir Yılda Evlenenlerin Mutluluk Düzeyi, 2015

Hanehalkı geliri arttıkça bireylerin mutluluk düzeyleri de artmaktadır. Hanehalkı geliri 0-1.264 TL arasında olan bireylerin %50,3'ü mutlu iken hanehalkı geliri 3.722 TL ve üzeri gelire sahip bireylerin %62,3'ü mutludur.

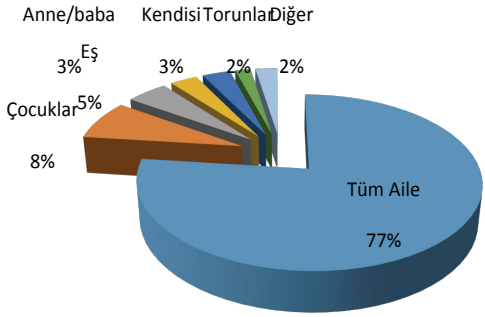

Grafik 8. Gelir Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi, 2015

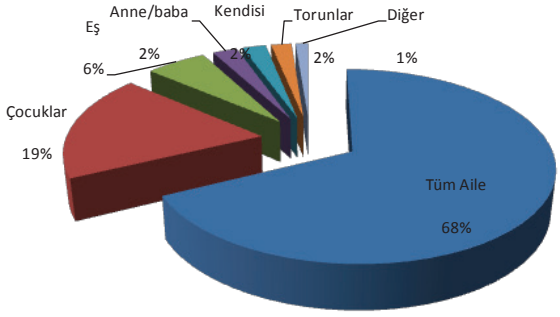
1.2.5.2. Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler

Yaşam memnuniyeti araştırması 2015 sonuçlarına göre bireyleri en çok aileleri mutlu etmektedir. Erkeklerin %77'si kadınların %68'i kendilerini tüm ailenin mutlu ettiğini belirtmiştir. Kadınları çocukların mutlu etme oranı erkeklere göre daha yüksektir. Kendilerini çocukların mutlu ettiğini belirten kadınların oranı %19 iken erkeklerde bu oran %8'dir.

Erkek

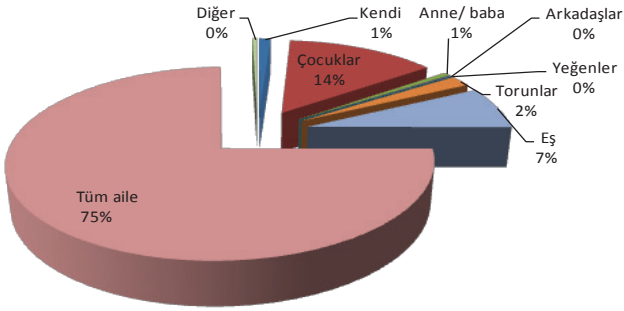

Kadın

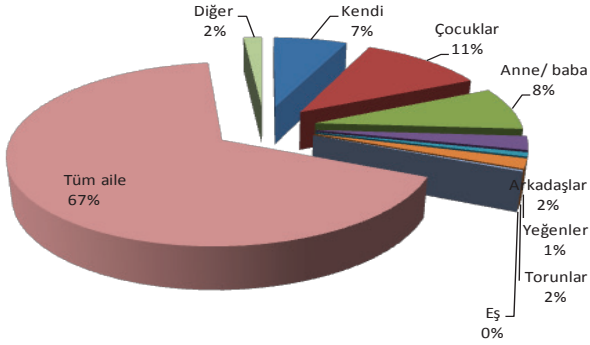

Grafik 9. Cinsiyete Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015

Evli olan bireylerin mutluluk kaynağı %75 oranında aileleri iken evli olmayan bireylerde bu oran %67'dir. Evli bireylerin %14'ü, evli olmayan bireylerin %11'i kendilerini çocukların mutlu ettiğini beyan etmiştir. Evli bireylerin %7'si kendilerini eşlerinin mutlu ettiğini, evli olmayan bireylerin %8'i kendilerini anne/babalarının mutlu ettiğini belirtmiştir.

Evli

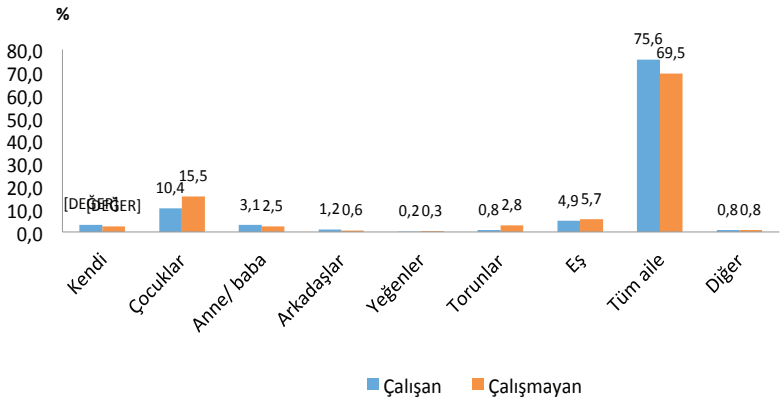

Evli değil

Grafik 10. Medeni Duruma Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015

Çalışan fertlerde ailenin mutluluk verme oranı %75,6 iken çalışmayan fertlerde bu oran %69,5. Çalışmayan fertleri çocukların mutlu etme oranı çalışan fertlerden daha yüksektir. Benzer biçimde çalışmayan fertleri eşlerinin mutlu etme oranı çalışan fertlerin oranından daha fazladır.

Grafik 11. Çalışma Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015

Yaş ilerledikçe tüm ailenin mutluluk kaynağı olma oranı azalmaktadır.18-24 yaş grubundaki fertlerin %10,2'si kendilerini anne/babanın mutlu ettiğini belirtmiştir. 65 ve üzeri yaştaki fetrlerin %7,3'ü kendilerini torunların mutlu ettiğini belirtmiştir. Kendilerini en çok eşlerinin mutlu ettiğini belirtenlerin oranı en yüksek 25-34 yaş grubundadır (%6,5).

Tablo 2. Yaş Grubuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015

	18-24	**25-34**	**35-44**	**45-54**	**55-64**	**65+**
Kendi	4,5	4,0	2,3	0,9	1,6	2,9
Çocuklar	3,7	11,2	16,0	16,0	15,9	16,5
Anne/ baba	10,2	3,2	1,6	0,7	0,2	0,4
Arkadaşlar	2,8	0,8	0,5	0,4	0,4	0,1
Yeğenler	0,3	0,4	0,1	0,1	0,1	0,5
Torunlar	0,0	0,0	0,3	1,7	5,4	7,3
Eş	5,1	6,5	4,2	5,5	5,5	4,7
Tüm aile	72,4	73,1	74,5	74,0	69,7	66,8
Diğer	1,1	0,7	0,6	0,7	1,3	1,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2015

Eğitim düzeyi arttıkça tüm ailenin mutluluk kaynağı olma oranı da artmaktadır. Bir okul bitirmemiş fertlerin %68,8'i, yükseköğretim mezunu fertlerin ise %73,5'i kendilerini en çok ailenin mutlu ettiğini belirtmektedir. Kendilerini çocukların mutlu ettiğini belirtenlerin oranı eğitim düzeyi ile birlikte düşmektedir. Kendilerini eşlerinin mutlu ettiğini belirtenlerin oranı bir okul bitirmemiş fertlerde %7,2 iken bu oran yükseköğretim mezunlarında %5,4'dür.

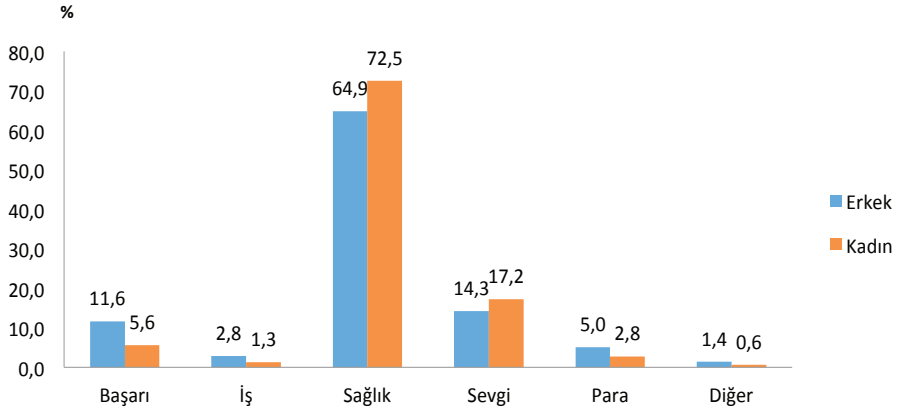
Tablo 3. Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Kişiler, 2015

	Bir okul bitirmedi	İlkokul	İlköğretim/ortaokul	Lise ve dengi okul	Yükseköğretim
Kendi	2,2	1,5	3,1	3,8	4,4
Çocuklar	16,0	15,7	11,6	10,1	9,6
Anne/ baba	1,3	1,2	4,7	4,4	3,8
Arkadaşlar	0,2	0,2	1,6	1,5	1,2
Yeğenler	0,0	0,2	0,1	0,5	0,5
Torunlar	3,7	2,7	0,7	0,6	0,8
Eş	7,2	4,7	6,1	4,0	5,4
Tüm aile	68,8	72,9	71,8	73,9	73,5
Diğer	0,7	0,9	0,3	1,2	0,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2015

1.2.5.3. Mutluluk Kaynağı Olan Değerler

Araştırmada katılımcılara mutluluk kaynağı olan değerler de sorulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre mutluluk kaynağının sağlık olduğunu beyan eden erkeklerin oranı %64,9 iken kadınlarda bu oran %72,5'dir. Erkekler başarıya önem verirken (%11,6), kadınlar sevgiye önem vermektedir(%17,2). Paranın kendilerini mutlu ettiğini düşünen erkeklerin oranı %5, kadınların oranı %2,8'dir.

Grafik 12. Cinsiyete Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015

Yaş arttıkça mutluluk kaynağının sağlık olduğunu belirtenlerin oranı da artmaktadır. Gençler mutluluk kaynağı olarak başarı ve sevgi derken bu oranlar yaşla birlikte azalmaktadır. 18-24 yaş grubundaki fertlerin %21,7'si mutluluk kaynağı olarak başarı derken bu oran 45-54 yaş grubunda %6'ya düşmektedir. 18-24 yaş grubundaki fertlerin %20,2'si mutluluk kaynağı olarak sevgi derken bu oran 45-54 yaş grubunda %15,2'ye düşmektedir.

Tablo 4. Yaş Grubuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015

Değer	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Başarı	21,7	10,0	7,0	6,0	3,0	1,8
İş	3,2	2,6	2,2	1,6	1,3	0,6
Sağlık	49,4	65,1	68,7	72,5	76,6	86,3
Sevgi	20,2	17,2	17,3	15,2	13,7	7,6
Para	5,0	4,3	3,5	3,4	3,9	3,1
Diğer	0,5	0,8	1,2	1,3	1,6	0,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2015

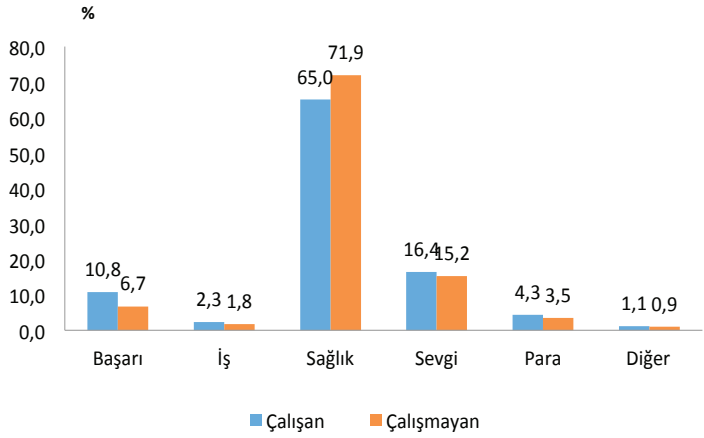
Eğitim durumu arttıkça mutluluk kaynağının sağlık olduğunu belirtenlerin oranı azalmaktadır. Bir okul bitirmeyenlerin %80,3'ü mutluluk kaynağı olarak sağlık derken yükseköğretim mezunlarında bu oran %58,8'dir. Yükseköğretim mezunlarının %15'i mutluluk kaynağı olarak başarı derken bu oran ilkokul mezunlarında %5,1'dir. Eğitim durumu arttıkça mutluluk kaynağının sevgi olduğunu belirtenlerin oranı artmaktadır. Lise ve dengi okul mezunu fertler diğer eğitim düzeylerindeki fertlere göre paraya daha fazla önem vermektedir.

Tablo 5. Eğitim Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015

Değer	Bir okul bitirmedi	İlkokul	İlköğretim/ortaokul	Lise ve dengi okul	Yükseköğretim
Başarı	0,7	5,1	11,1	14,6	15,0
İş	1,1	2,1	2,3	1,7	3,0
Sağlık	80,3	73,7	64,8	60,9	58,8
Sevgi	13,6	14,0	16,6	16,9	19,8
Para	3,6	3,9	4,3	5,3	2,0
Diğer	0,8	1,2	1,0	0,7	1,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

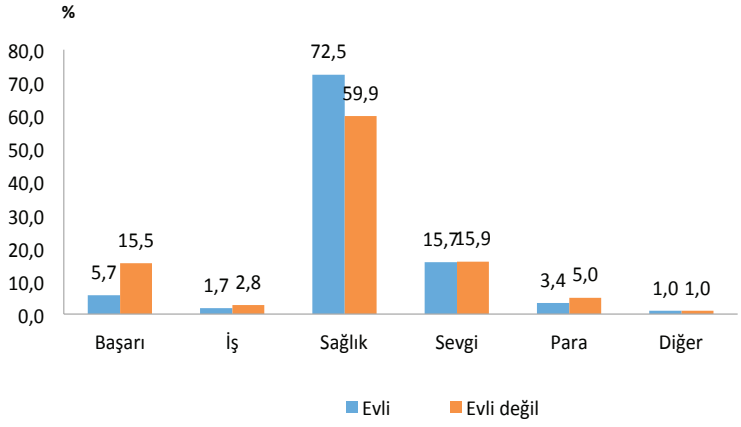
Kaynak: Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2015

Çalışan fertlerin %65'i, çalışmayan fertlerin %71,9'u mutluluk kaynağının sağlık olduğunu belirtmektedir. Çalışan fertlerin %16,4'ü, çalışmayan fertlerin %15,2'si mutluluk kaynağı olarak sevgi derken, çalışan fertlerin %10,8'si başarının mutluluk kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Paranın kendilerini mutlu ettiğini belirtenlerin oranı çalışan fertlerde %4,3, çalışmayan fertlerde %3,5'dir.

Grafik 13. Çalışma Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015

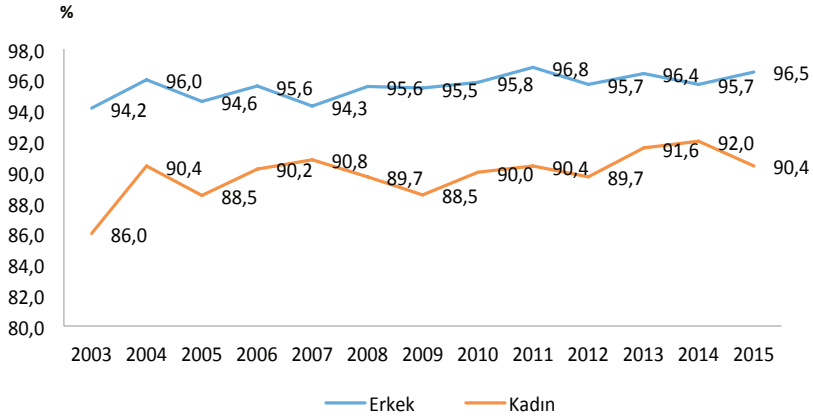
Evli olan bireylerin %72,5'i, evli olmayan bireylerin %59,9'u mutluluk kaynağının sağlık olduğunu ifade etmektedir. Evli olan bireylerin %15,7'si, evli bireylerin %15,9'u mutluluk kaynağının sevgi olduğunu ifade etmektedir. Evli bireylerin %5,7'si evli olmayan bireylerin % 15,5'i mutluluk kaynağının başarı olduğunu düşünmektedir.

Grafik 14. Evlilik Durumuna Göre Mutluluk Kaynağı Olan Değerler, 2015

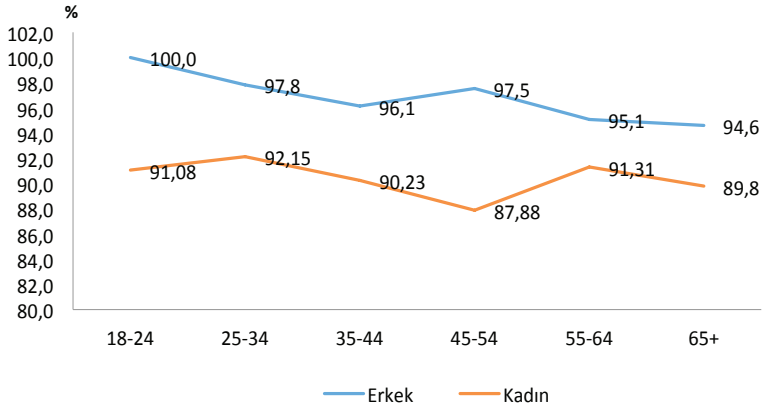
1.2.5.4. Evlilikten Duyulan Memnuniyet

Yaşam memnuniyeti araştırması sonuçlarına göre, erkekler evliliklerinden kadınlara göre daha çok memnundur. 2003 yılında erkeklerin evliliklerinden memnuniyet oranı %94,2 iken 2015 yılında bu oran %96,5 olmuştur. 2003 yılında kadınların evliliklerinden memnuniyet oranı %86 iken 2015 yılında bu oran %90,4 olmuştur.

Grafik 15. Cinsiyete Göre Evlilikten Duyulan Memnuniyet, 2003-2015

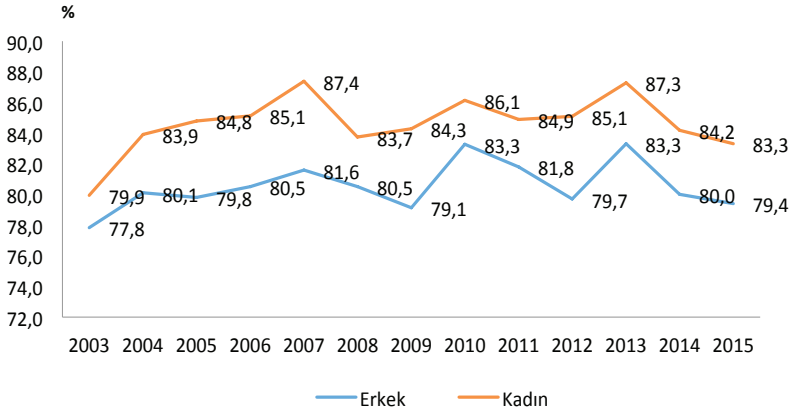
Erkekler her yaş grubunda kadınlara göre evliliklerinden daha memnundur. 18-24 yaş grubundaki erkeklerin tamamı, kadınların %91'i evliklerinden memnundur. Erkeklerde evlilikten memnuniyetin en düşük olduğu yaş grubu 65 yaş ve üzeri yaş iken kadınlarda 45-54 yaş grubudur.

Grafik 16. Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Evlilikten Duyulan Memnuniyet, 2015

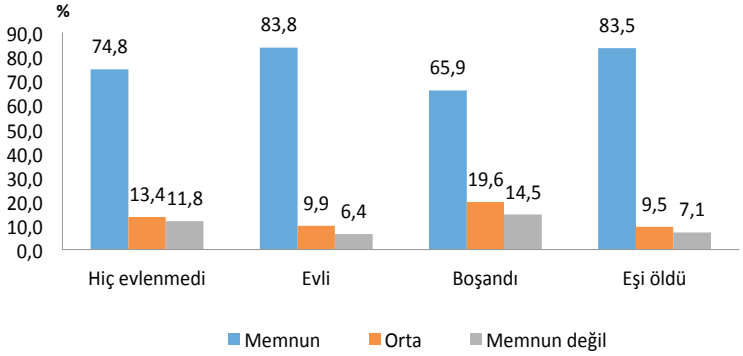
1.2.5.5. Akraba ve Arkadaşlık İlişkilerinden Memnuniyet

Erkeklerin kadınlara göre akraba ilişkilerinden daha fazla memnun oldukları görülmektedir. 2003 yılında erkeklerde akraba ilişkilerinden memnuniyet oranı %79,9, kadınlarda %77,8 iken 2015 yılında bu oranlar sırasıyla %83,3 ve %79,4'dür.

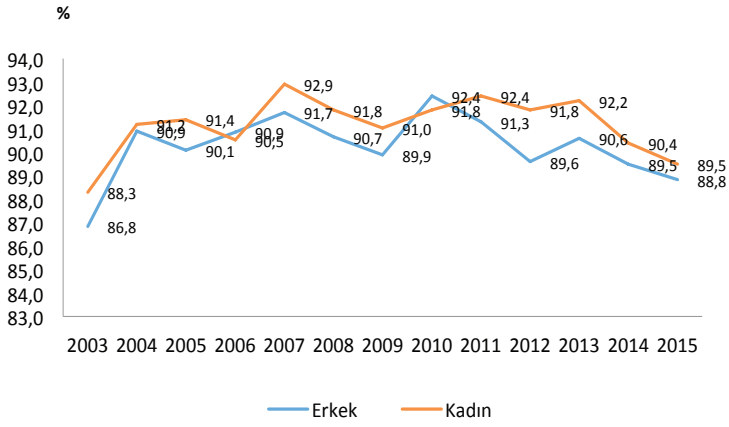

Grafik 17. Cinsiyete Göre Akraba Ilişkilerinden Memnuniyet, 2003-2015

Medeni duruma göre akrabalık ilişkilerinden memnuniyete bakıldığında en fazla memnuniyet evli olan fertlerde görülmektedir(%83,8). Daha sonra eşi ölmüş fertler (%83,5) ve hiç evlenmemiş fertler (%74,8) sıralamada yer almaktadır. Akraba ilişkilerinden en az memnun olanlar boşanmış fertlerdir.

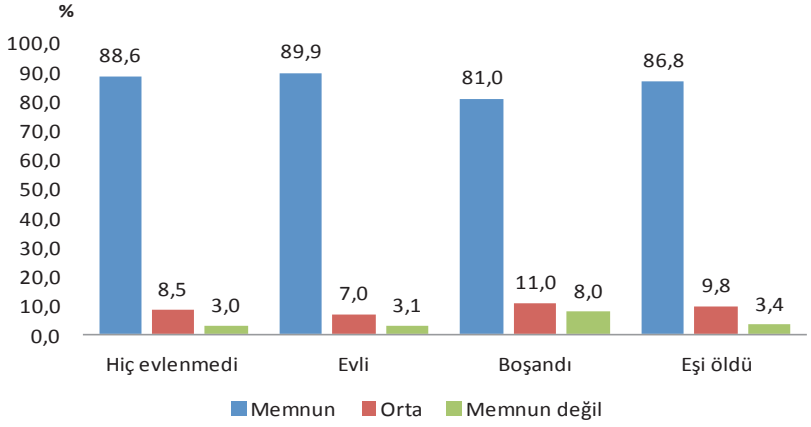

Grafik 18. Medeni Duruma Göre Akrabalık İlişkilerinden Memnuniyet, 2015

Kadınların erkeklere göre arkadaşlık ilişkilerinden daha fazla memnun oldukları görülmektedir. 2003 yılında erkeklerde arkadaşlık ilişkilerinden memnuniyet oranı %86,8, kadınlarda %88,3 iken 2015 yılında bu oranlar sırasıyla %88,8 ve %89,5'dir.

Grafik 19. Cinsiyete Göre Arkadaşlık İlişkilerinden Memnuniyet, 2003-2015

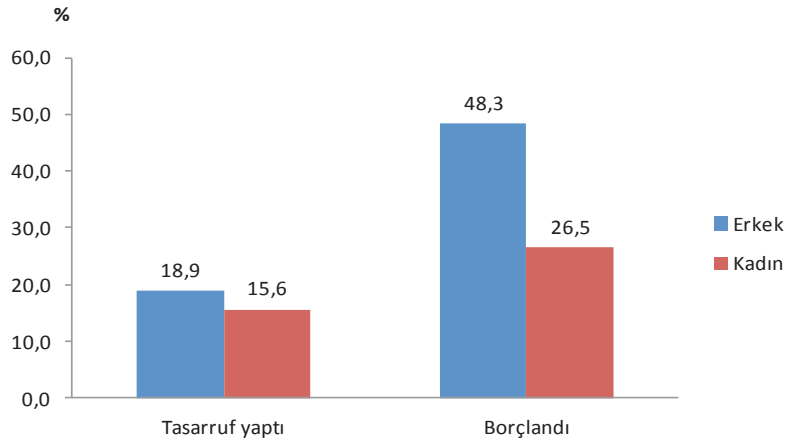
Medeni duruma göre arkadaşlık ilişkilerinden memnuniyete bakıldığında en çok memnuniyet evli olan fertlerde görülmektedir(%89,9). Daha sonra hiç evlenmemiş fertler (%88,6) ve eşi ölmüş fertler (%86,8) sıralamada yer almaktadır. Arkadaş ilişkilerinden memnun olan boşanmış fertlerin oranı %81'dir.

Grafik 20. Medeni Duruma Göre Arkadaşlık İlişkilerinden Memnuniyet, 2015

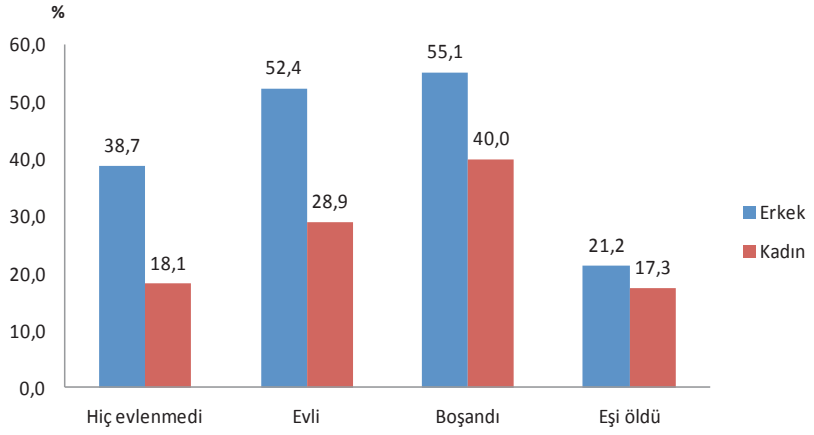
1.2.2.5. Son Bir Yılda Tasarruf Yapma ve Borçlanma

Araştırmada görüşülen kişilere tasarruf yapma ve borçlanma durumu sorulmuştur. Erkeklerin %18,9'u kadınların %15,6'sı son bir yılda tasarruf yapmıştır. Son bir yılda borçlanan erkelerin oranı %48,3, kadınların oranı %26,5'dir.

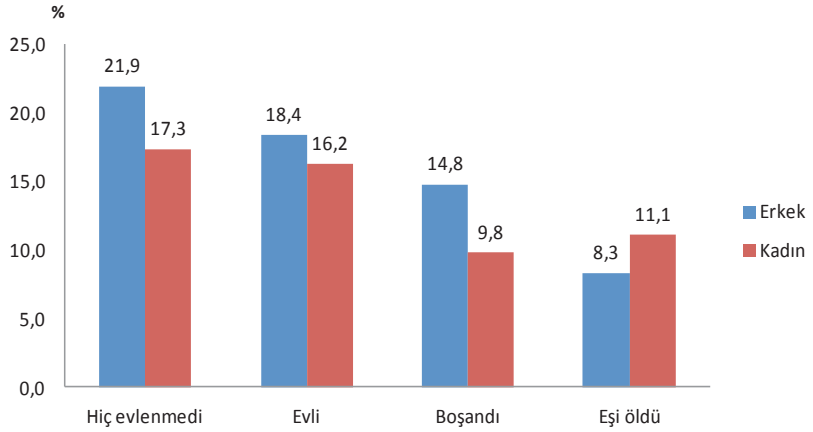

Grafik 21. Cinsiyete Göre Son Bir Yılda Tasarruf Yapma Ve Borçlanma, 2015

Boşanmış olan fertler son bir yılda daha yüksek oranda borçlanmıştır. Boşanmış erkeklerin %55,1'i, kadınların %40'ı son bir yılda borçlandığını ifade etmiştir. Evli erkeklerin %52,4'ü, evli kadınların %28,9'u son bir yılda borçlandığını belirtmiştir.

Grafik 22. Medeni Duruma Göre Son Bir Yılda Borçlanma Durumu, 2015

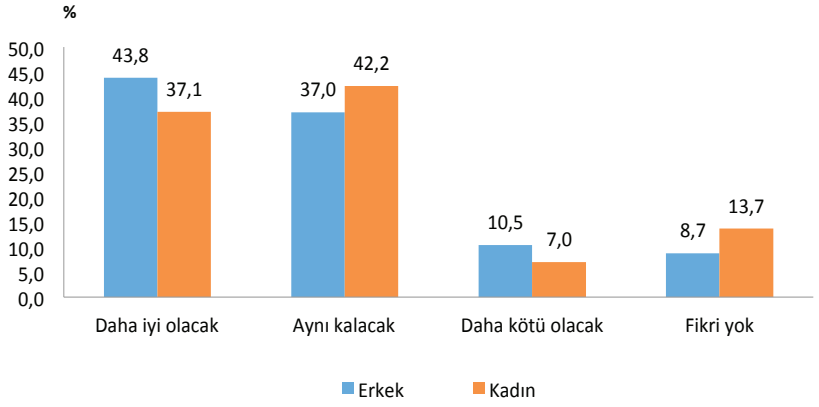
Hiç evlenmemiş evli ve boşanmış erkekler kadınlara göre daha yüksek oranda tasarruf yaparken eşi ölmüş kadınlar erkeklere göre daha yüksek oranda tasarruf yapmaktadır. Evli erkeklerin %18,4'ü, evli kadınların %16,2'si tasarruf yaparken eşi ölmüş kadınların %11'i tasarruf yapmaktadır.

Grafik 23. Medeni Duruma Göre Son Bir Yılda Tasarruf Yapma Durumu, 2015

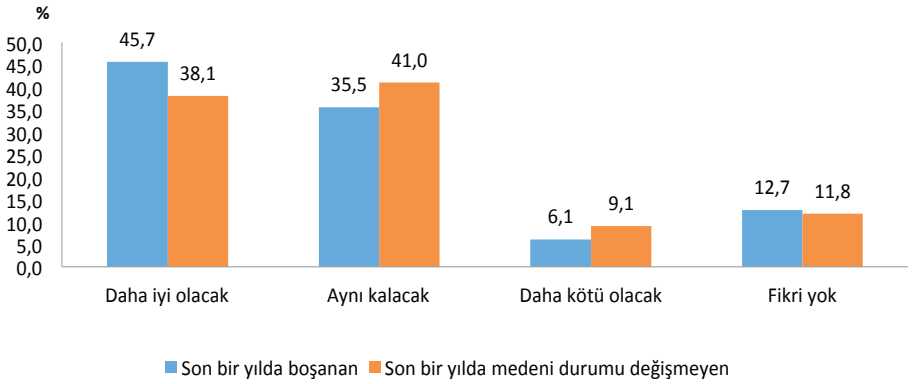
1.2.2.6. Gelecek Yıllardan Beklentiler

Katılımcıların gelecek yıllara dair beklentileri sorulmuştur. Araştırma bulguları erkeklerin %43,8'inin, kadınların %37,1'inin 2016 yılında genel olarak hayatlarının daha iyi olacağını düşündüğünü göstermektedir. Erkeklerin %37'si, kadınların %42,2'si 2016 yılında hayatlarının aynı kalacağını düşünmektedir. 2016 yılının daha kötü olacağını düşünen erkeklerin oranı %10,5, kadınların oranı %7'dir.

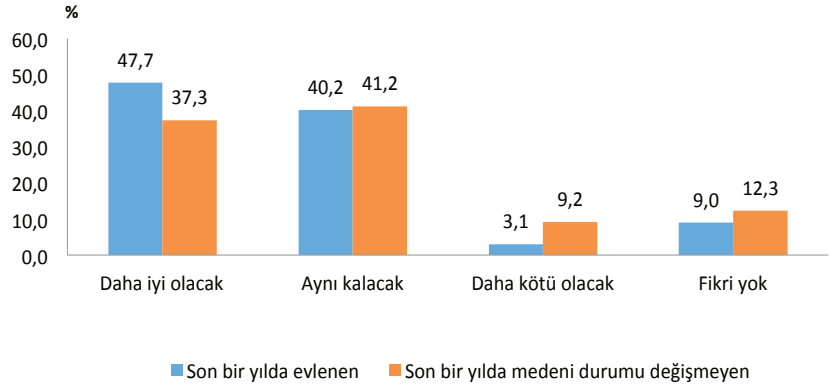

Grafik 24. Cinsiyete Göre 2016 Yılında Genel Olarak Hayattan Beklenti, 2015

Son bir yılda boşanmış olan bireyler 2016 yılının daha iyi olacağını düşünmektedir(% 45,7). Daha kötü olacağını düşünenlerin oranı % 6,1'dir. Son bir yılda boşanan bireylerin %35,5'i 2016 yılının aynı kalacağını belirtmiştir.

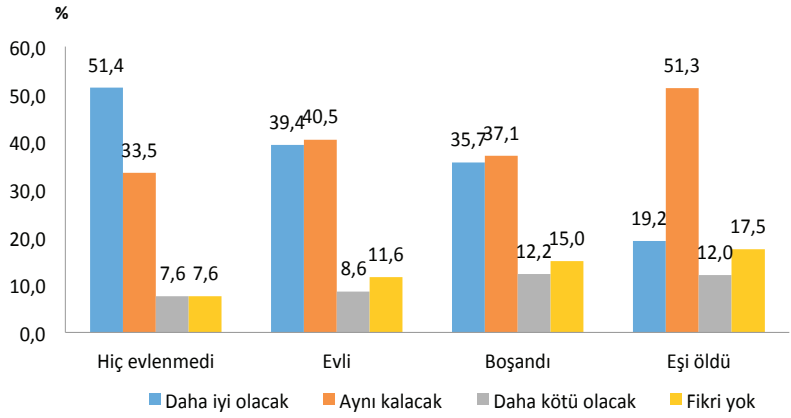

Grafik 25. Son Bir Yılda Boşanmış Olan Bireylerin 2016 Yılında Genel Olarak Hayattan Beklentileri, 2015

Son bir yılda evlenmiş olan bireyler 2016 yılının daha iyi olacağını düşünmektedir(% 47,7). Daha kötü olacağını düşünenlerin oranı % 3,1'dir. Son bir yılda evlenen bireylerin %40,2'si 2016 yılının aynı kalacağını belirtmiştir.

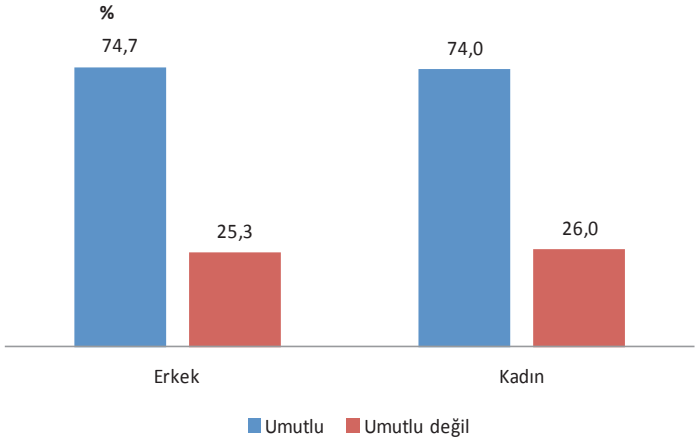

Grafik 26. Son Bir Yılda Evlenmiş Olan Bireylerin 2016 Yılında Genel Olarak Hayattan Beklentileri, 2015

2016 yılının daha iyi olacağını düşünenler hiç evlenmemiş ve eşi ölmüş bireylerde daha yüksek orandadır. Evli bireylerin %40,5'i ve boşanmış bireylerin %37,1'i 2016 yılında hayatlarının aynı kalacağını düşünmektedir.

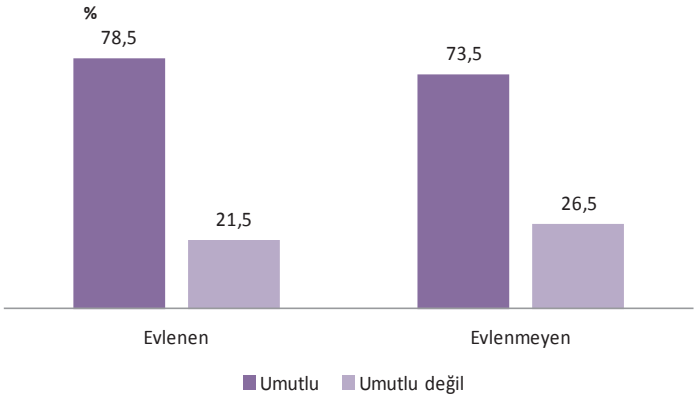

Grafik 27. Medeni Duruma Göre 2016 Yılında Genel Olarak Hayattan Beklentileri, 2015

1.2.2.7. Umut Düzeyi

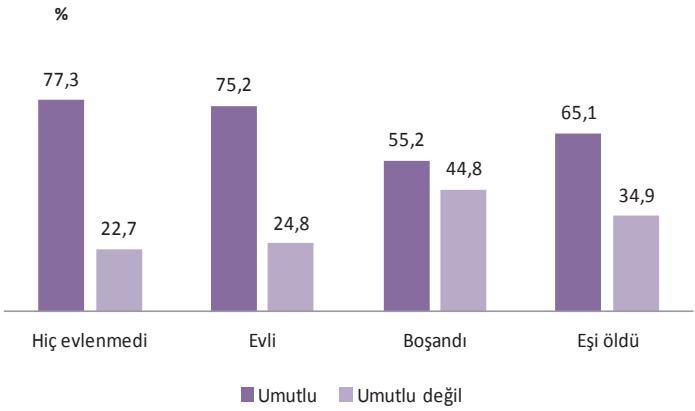

Grafik 28. Cinsiyete Göre Umut Düzeyi, 2015

Erkekler kadınlara göre daha umutludur. Erkeklerin %74,7'si kadınların %74'ü umutludur.

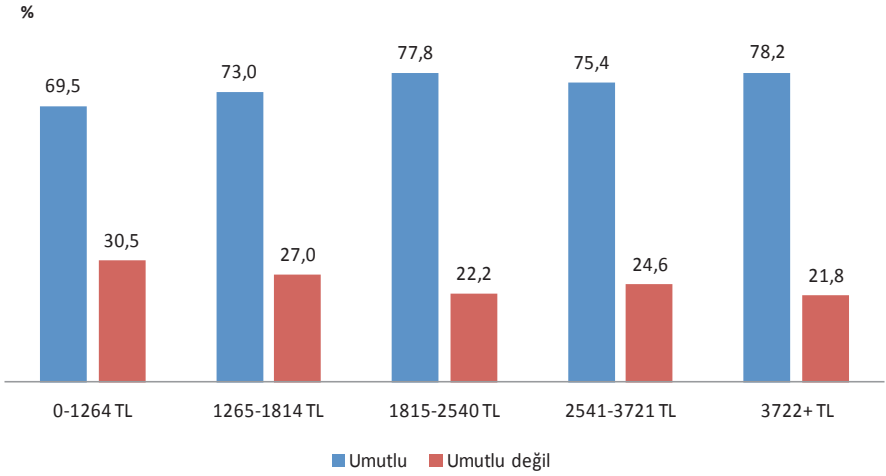

Grafik 29. Son Bir Yılda Evlenme Durumuna Göre Umut Düzeyi

Son bir yılda evlenenler evlenmeyenlere göre kendi geleceklerinden daha umutludur.

Grafik 30. Medeni Duruma Göre Umut Düzeyi

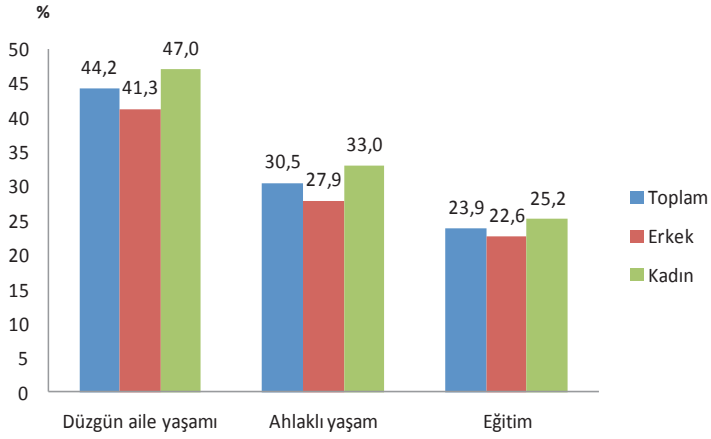
Hiç evlenmemişler ve evliler, boşanmış ve eşi ölmüş fertlere göre daha umutludur. Hiç evlenmemiş fertlerin %77,3'ü, evli fertlerin %75,2'si umutlu iken boşanmış ferlerin %55,2'si, eşi ölmüş fertlerin %65,1'i kendi geleceklerinden umutludur.

Grafik 31. Hanehalkı Gelir Grubuna Göre Umut Düzeyi

Hanehalkı geliri yükseldikçe bireylerin kendi geleceklerine ilişkin umutları da artmaktadır. En düşük gelir grubundaki (0-1.264TL) bireylerin umut düzeyleri %69,5 iken, en yüksek gelir grubundaki (3.722+TL) bireylerin umut düzeyleri %78,2'dir.

1.2.2.8. Toplumda İtibar Olgusu

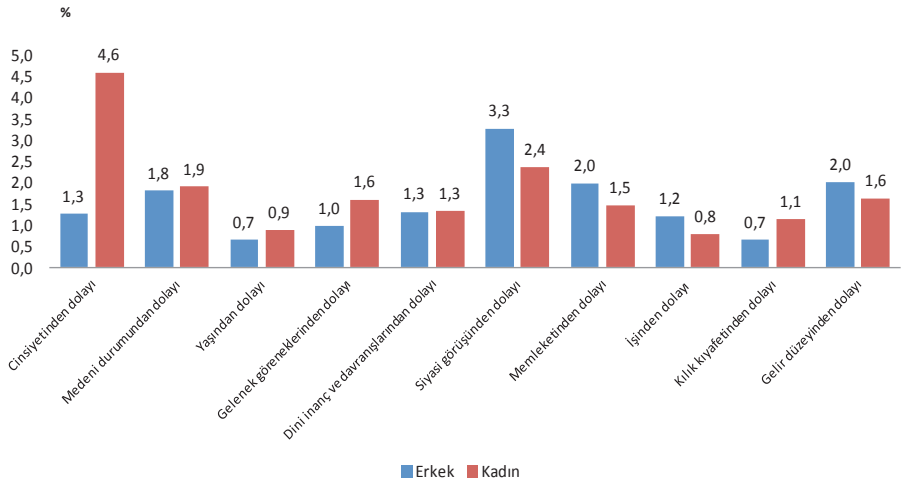

Grafik 32. Cinsiyete Göre Toplumda İtibar Olgusu, 2015

Toplumda itibarlı olmanın düzgün aile yaşamı ile olacağını düşünenlerin oranı %44,2'dir. Erkeklerde bu oran %41,3, kadınlarda ise %47'dir. Toplumda itibarlı olmanın ahlaklı bir yaşam

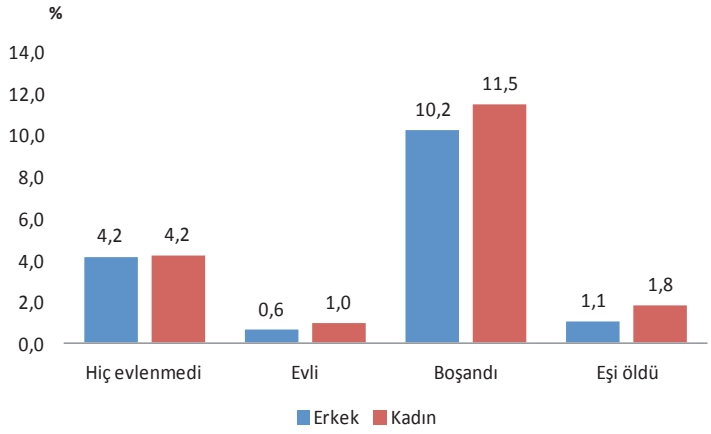
ile olacağını düşünenlerin oranı erkeklerde %27,9, kadınlarda %33'tür. Toplumda itibarlı olmanın eğitim ile olacağını düşünen erkeklerin oranı %22,6, kadınların oranı %25,2'dir.

1.2.2.9. Toplumsal Baskı

Grafik 33. Cinsiyete Göre Toplumsal Baskı, 2015

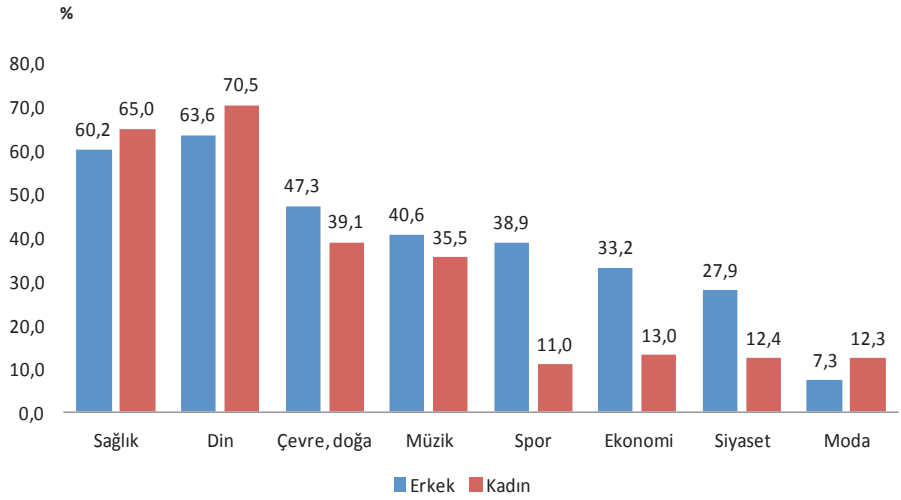
Cinsiyetin dolayı toplumdal baskı hissettiğini düşünen kadınların oranı %4,6'dır. Siyasi görüşünden dolayı toplumsal baskı hissettiğini düşünen erkeklerin oranı %3,3, kadınların oranı %2,4'dür. Memleketinden dolayı toplumsal baskı hisseden erkeklerin oranı %2, kadınların oranı %1,5'dir. Gelir düzeyinden dolayı toplumsal baskı hisseden erkeklerin oranı %2, kadınların oranı %1,6'dır.

Grafik 34. Medeni Durum Ve Cinsiyete Göre Medeni Durumdan Dolayı Toplumsal Baskı

Hiç evlenmemiş olan erkek ve kadınların %4'ü medeni durumlarından dolayı toplumsal baskı hisettmektedir. Boşanmış erkeklerin %10,2'si, boşanmış kadınların %11,5'i medeni durumlarından dolayı toplumsal baskı hissetmektedir.

1.2.2.10. İlgi Alanları

Grafik 35. Cinsiyete Göre İlgi Alanları, 2015

Tablo 6. Yaş Grubuna Göre İlgi Alanları

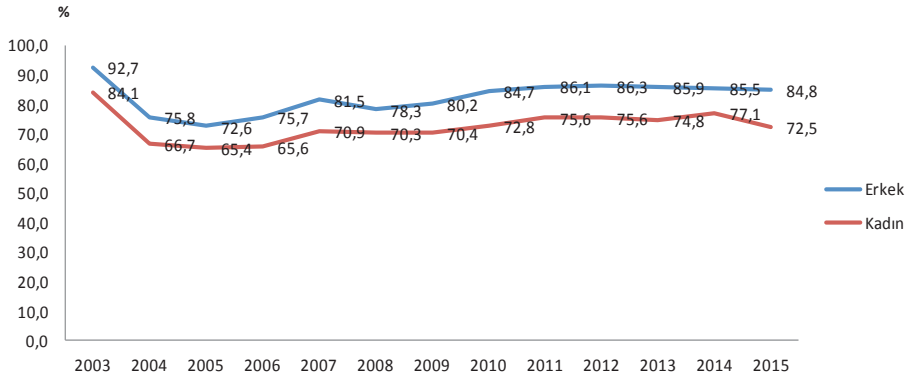
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Sağlık	61,5	64,6	64,9	64,9	63,0	52,4
Din	68,2	65,3	65,0	68,8	68,3	69,1
Çevre, doğa	41,3	44,8	47,5	46,7	42,9	29,2
Müzik	61,6	46,1	37,0	29,6	27,9	17,5
Spor	40,2	32,8	24,8	19,1	16,3	6,9
Ekonomi	19,9	25,6	26,5	24,7	24,1	11,4
Siyaset	21,8	21,2	21,4	20,4	21,1	11,6
Moda	22,0	15,3	7,7	4,6	3,5	2,4

Tablo 7. Medeni Duruma Göre İlgi Alanları

	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı	Eşi öldü
Sağlık	59,3	64,8	57,3	51,3
Din	61,3	69,5	50,8	66,6
Çevre, doğa	49,3	42,7	50,7	25,3
Müzik	62,6	32,4	49,1	17,0
Spor	47,5	19,7	33,0	4,8
Ekonomi	26,9	22,9	28,3	8,7
Siyaset	25,5	19,3	23,8	8,8
Moda	21,8	6,9	12,2	2,9

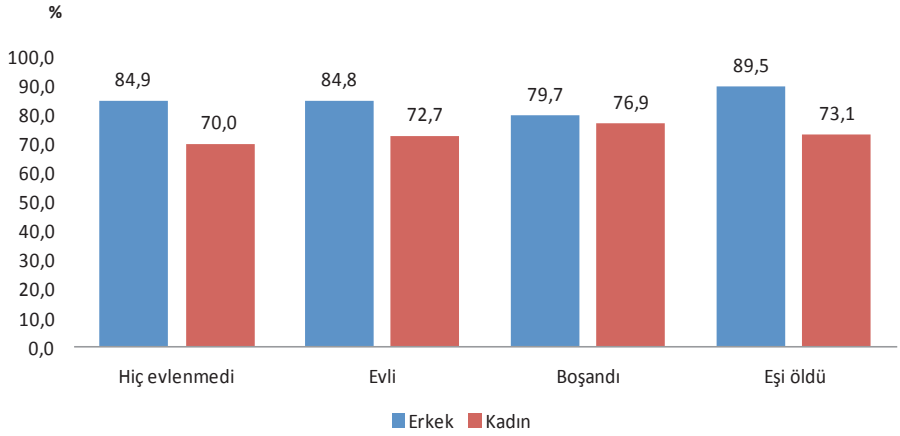
Hiç evlenmemiş evli ve eşi ölmüş bireyler en çok din konuları ile ilgilenirken, boşanmış bireyler sağlık konuları ile daha çok ilgilenmektedir.

1.2.2.11. Çevre Güvenliği

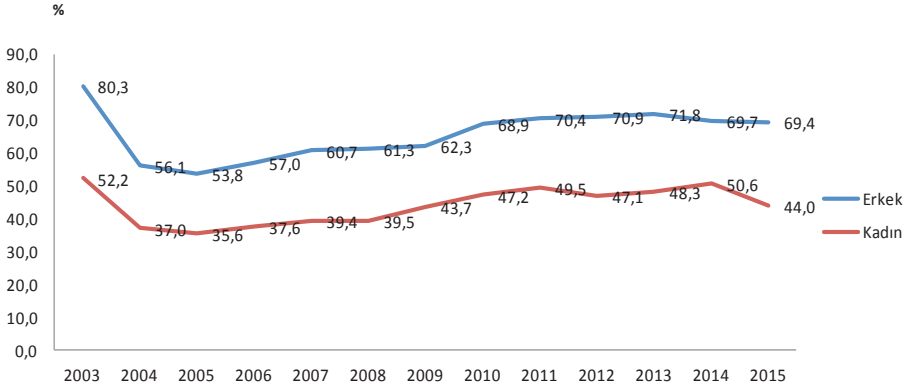

Grafik 36. Evde Yalnız Otururken Kendini Güvende Hissetme, 2003-2015

Yıllar içerisinde evde yalnız otururken güvende hissetme oranları azalmaktadır. Kadınlar evde yalnız otururken erkeklere göre kendilerini daha güvensiz hissetmektedir.2003 yılında erkeklerin %92,7'si, kadınların %84,1'i evde yalnız otururken kendilerini güvende hiisederken 2015 yılında bu oranlar sırasıyla %84,8 ve %72,5'dir.

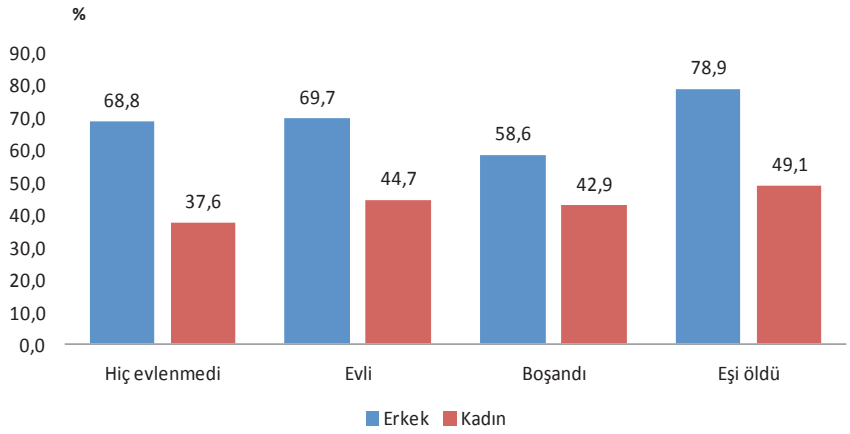

Grafik 37. Medeni Duruma Göre Evde Yalnız Otururken Kendini Güvende Hissetme, 2015

Hiç evlenmemiş erkeklerin %84,9'u, kadınların %70'i evde yalnız otururken kendilerini güvende hissetmektedir. Evli erkeklerin %84,8'i, kadınların %72,7'si, boşanmış erkeklerin %79,7'si, boşanmış kadınların %76,9'u kendilerini evde yalnız iken güvende hissetmektedir.

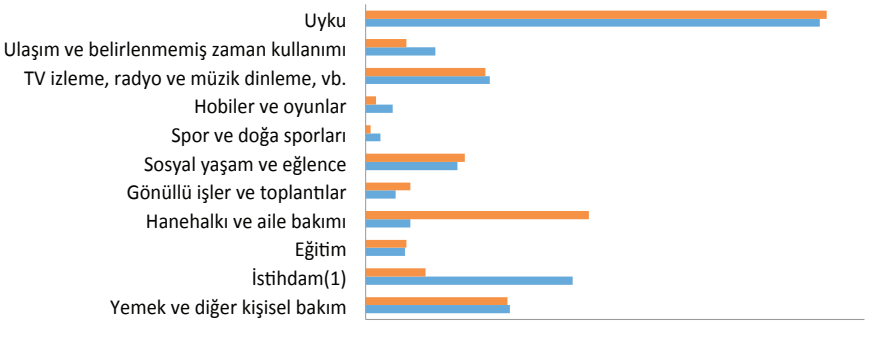

Grafik 38. Yaşanılan Çevrede Gece Yalnız Yürürken Kendini Güvende Hissetme, 2003-2015

Grafik 39. Medeni Duruma Göre Yaşanılan Çevrede Gece Yalnız Yürürken Kendini Güvende Hissetme, 2015

1.2.5. Türkiye'de Aile İçinde Zaman Kullanımı

Türkiye İstatistik Kurumu, kişilerin gün boyunca zamanlarını nasıl kullandıklarının araştırılması, cinsiyet, yaş grubu, çalışma durumu vb. karakteristiklere göre çeşitli nüfus gruplarında zaman kullanımı konusunda oluşan farklılıkların belirlenmesi, ulusal hesaplarda gayri safi yurtiçi hasıla tahminlerinin geliştirilmesine yardımcı olacak verilerin elde edilmesi, zaman kullanımı konusunda uluslararası karşılaştırılabilir nitelikte veriler elde edilmesi amacıyla Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan tüm yerleşim yerleri kapsama dâhil eden bir zaman kullanımım araştırmasını yürütmektedir. Çalışmada bir çalışma ayı dört hafta olmak üzere 13 çalışma ayı boyunca ortalama 880 hanehalkında, Türkiye genelinde toplam 11.440 örnek hanehalkında uygulanmıştır.

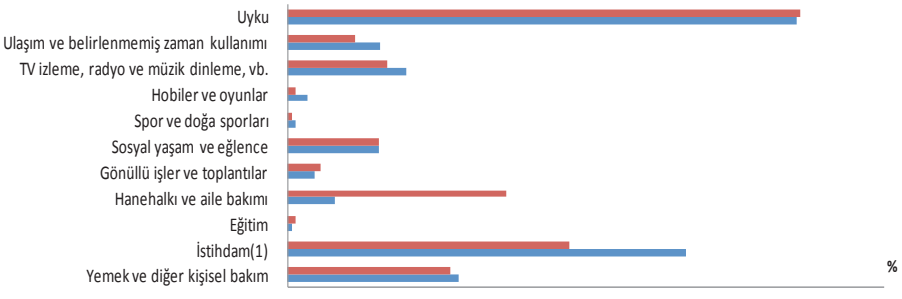

	Yemek ve diğer kişisel bakım	İstihdam(1)	Eğitim	Hanehalkı ve aile bakımı	Gönüllü işler ve toplantılar	Sosyal yaşam ve eğlence	Spor ve doğa sporları	Hobiler ve oyunlar	TV izleme, radyo ve müzik dinleme, vb.	Ulaşım ve belirlenmemiş zaman kullanımı	Uyku
Kadın	02:43	01:09	00:47	04:17	00:51	01:54	00:06	00:12	02:18	00:47	08:52
Erkek	02:46	03:58	00:45	00:51	00:34	01:46	00:16	00:31	02:23	01:20	08:44

Grafik 40. Faaliyet Türü ve Cinsiyete Göre Kişi Başına Ortalama Faaliyet Süresi, 2014-2015 (10+ Yaş) *TÜİK, Zaman Kullanım Araştırması, 2014-2015*

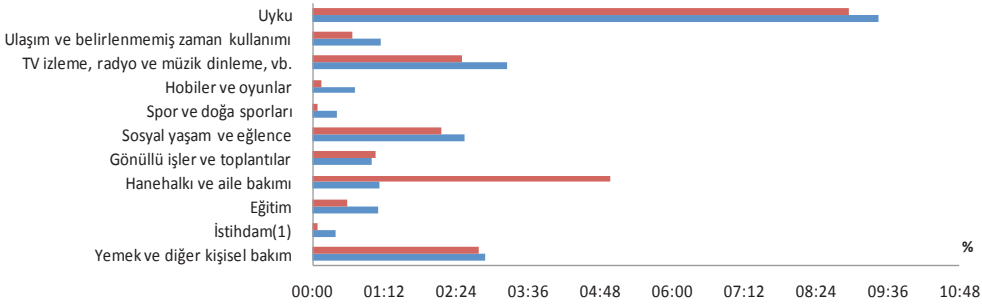
(1)İstihdam faaliyeti başlığı işte geçirilen zamana ek olarak iş arama gibi istihdama ilişkin diğer faaliyetleri de içermektedir. Bu doğrultuda çalışmayan kişilerin iş arama ile ilgili yaptıkları faaliyetler de burada kapsanmaktadır.

Zaman kullanımı araştırmasına göre, gün içinde en fazla zaman uykuya ayrılmaktadır. Kadınlar günde ortalama 8 saat 52 dakika uyurken erkeklerde bu süre, 8 saat 44 dakika olarak gerçekleşmiştir. Kadınlarda uykudan sonra en fazla zamanın, 4 saat 17 dakika ile hanehalkı ve aile bakımı faaliyetlerine ayrıldığı görülmektedir. Erkeklerde uykudan sonra en fazla zamanın, 3 saat 58 dakika ile istihdam faaliyetlerine ayrıldığı görülmektedir. Hafta içinde erkekler uykudan sonra en fazla zamanı 4 saat 29 dakika ile istihdama zaman ayırırken hafta sonunda en fazla zamanı 2 saat 52 dakika ile yemek ve kişisel bakıma zaman ayırmaktadır. Hafta içinde kadınlar uykudan sonra en fazla zamanı 4 saat 16 dakika ile dakika ile ve hafta sonunda da 4 saat 20 dakika ile hanehalkı ve aile bakımına zaman ayırmaktadır.

	Yemek ve diğer kişisel bakım	İstihdam(1)	Eğitim	Hanehalkı ve aile bakımı	Gönüllü işler ve toplantılar	Sosyal yaşam ve eğlence	Spor ve doğa sporları	Hobiler ve oyunlar	TV izleme, radyo ve müzik dinleme, vb.	Ulaşım ve belirlenmemiş zaman kullanımı	Uyku
Kadın	02:37	04:32	00:07	03:31	00:32	01:28	00:04	00:08	01:36	01:05	08:15
Erkek	02:45	06:25	00:04	00:46	00:26	01:28	00:08	00:19	01:55	01:29	08:11

Grafik 41. Çalışan Kişiler Için Faaliyet Türüne ve Cinsiyete Göre Çalışma Durumuna Göre Kişi Başına Ortalama Faaliyet Süresi, 2014-2015 [15+ yaş] *TÜİK, Zaman Kullanım Araştırması, 2014-2015 İstihdam faaliyeti başlığı işte geçirilen zamana ek olarak iş arama gibi istihdama ilişkin diğer faaliyetleri de içermektedir. Bu doğrultuda çalışmayan kişilerin iş arama ile ilgili yaptıkları faaliyetler de burada kapsanmaktadır.*

	Yemek ve diğer kişisel bakım	İstihdam(1)	Eğitim	Hanehalkı ve aile bakımı	Gönüllü işler ve toplantılar	Sosyal yaşam ve eğlence	Spor ve doğa sporları	Hobiler ve oyunlar	TV izleme, radyo ve müzik dinleme, vb.	Ulaşım ve belirlenmemiş zaman kullanımı	Uyku
Kadın	02:47	00:04	00:34	04:59	01:03	02:09	00:05	00:08	02:29	00:40	08:58
Erkek	02:53	00:22	01:05	01:07	00:58	02:33	00:24	00:43	03:14	01:08	09:27

Grafik 42.Çalışmayan Kişiler İçin Faaliyet Türüne ve Cinsiyete Göre Çalışma Durumuna Göre

Kişi başına ortalama faaliyet süresi, 2014-2015 [15+ yaş] *TÜİK, Zaman Kullanım Araştırması, 2014-2015 İstihdam faaliyeti başlığı işte geçirilen zamana ek olarak iş arama gibi istihdama ilişkin diğer faaliyetleri de içermektedir. Bu doğrultuda çalışmayan kişilerin iş arama ile ilgili yaptıkları faaliyetler de burada kapsanmaktadır.*

Yaşı 15 ve üzerinde olan fertlerin 24 saat boyunca yapmış oldukları faaliyetler incelendiğinde; istihdamla ilgili faaliyetlere ayrılan toplam sürenin kişi başına ortalama 2 saat 48 dakika olduğu görülmektedir. Çalışan erkekler, günde ortalama 6 saat 25 dakikalarını, çalışan kadınlar ise 4 saat 32 dakikalarını istihdamla ilgili faaliyetlere ayırmaktadır.

Çalışan kadınlar aile bakımına erkeklerden 5 kat fazla zaman ayırmaktadır. Çalışma durumuna göre hanehalkı ve aile bakımına ayrılan zaman incelendiğinde; 15 ve daha yukarı yaşta çalışan fertlerin bu faaliyete ayırdıkları süre 1 saat 34 dakika iken çalışmayan fertler için busüre 3 saat 47 dakikadır.

Hanehalkı ve aile bakımına ayrılan zaman çalışma durumuna ve cinsiyete göre incelendiğinde; kadınların günde ortalama 3 saat 31 dakika, çalışan erkeklerin ise 46 dakika ayırdığı görülmektedir.

Eğitim seviyesi yükseldikçe sosyal yaşam ve eğlenceye ayrılan süre azalmaktadır. Türkiye genelinde 10 ve daha yukarı yaştaki fertlerin bir günde hangi faaliyetlere, ne kadar süre ayırdıkları eğitim seviyesine göre incelendiğinde bazı farklılıklar gözlenmektedir.

Sosyal yaşam ve eğlenceye ayrılan süre, bir okul bitirmeyenlerde 2 saat 24 dakika iken ilkokul mezunlarında bu süre 1 saat 51 dakika, ilköğretim/ ortaokul veya mesleki ortaokul mezunlarında 1 saat 44 dakika, lise veya mesleki lise mezunlarında 1 saat 36 dakika, yüksekokul, fakülte, yüksek lisans/ doktora mezunlarında ise 1 saat 29 dakika'dır.

Tablo 8. Zamanın hanehalkı ve aile bakım faaliyetlerinde cinsiyete ve çalışma durumuna göre dağılımı, 2014-2015

[15+ yaş]

Faaliyet adı	Toplam			Çalışan[1]			Çalışmayan[2]		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Belirlenmemiş hanehalkı ve aile bakımı	**1,7**	0,6	1,9	**1,0**	0,5	1,4	**1,9**	0,8	2,0
Gıda yönetimi	**40,4**	17,0	44,9	**35,6**	15,1	46,5	**42,2**	19,5	44,5
Hane bakımı	**21,1**	11,4	23,0	**17,9**	10,7	21,8	**22,3**	12,4	23,3
Kumaş üretimi ve bakımı	**6,0**	0,9	6,9	**4,3**	0,8	6,2	**6,6**	0,9	7,1
Bahçe işleri ve hayvan bakımı	**5,6**	18,8	3,1	**7,6**	15,0	3,7	**4,8**	23,9	2,9
İnşaat ve tamiratlar	**1,0**	5,2	0,2	**2,2**	5,9	0,3	**0,5**	4,2	0,1
Alışveriş ve hizmetler	**8,3**	25,0	5,1	**12,6**	25,8	5,6	**6,7**	24,0	5,0
Hanehalkı yönetimi	**0,2**	0,6	0,1	**0,3**	0,8	0,1	**0,1**	0,4	0,1
Çocuk bakımı	**14,5**	17,2	14,1	**16,8**	23,1	13,4	**13,7**	9,1	14,2
Yetişkin bir aile ferdine yardım	**1,3**	3,3	0,9	**1,5**	2,2	1,1	**1,2**	4,8	0,8

TÜİK, Zaman Kullanım Araştırması, 2014-2015

(1) Son hafta içinde ayni veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla ücretli ya da ücretsiz olarak bir saat bile olsa çalışan, gelir getirici bir işle bağlantısı olan fertler veya son hafta içinde çalışmamış olmakla birlikte, geçici olarak çalışmadığı bir i

(2) Son hafta içinde ayni veya nakdi bir gelir elde etmek amacıyla ücretli ya da ücretsiz olarak bir saat bile olsa çalışmayan, gelir getirici bir işle bağlantısı olmayan fertler veya son hafta içinde çalışmamış olmakla birlikte, geçici olarak çalışmadığı

Zaman kullanımı araştırmasına göre, çalışan erkekler çocuk bakımına kadınlardan daha fazla zaman ayırırken, çalışmayan çocuk bakımına erkeklerden daha fazla zaman ayırmaktadır. Çalışan erkeklerin %23,1'i, çalışan kadınların %13,4'ü çocuk bakımına zaman ayırmaktadır. Çalışmayan kadınların %14,2'si, çalışmayan erkeklerin ise %9,1'i çocuk bakımına zaman ayırmaktadır. Gıda yönetimi faaliyetine ayrılan zaman açısından çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında fark görülmemektedir. Çalışan kadınların % 46,5'i, çalışmayan kadınların %44,5'i gıda yönetimi faaliyetine zaman ayırmaktadır.

Zaman kullanımı araştırmasına göre, istihdama katılma süresii boşanmış kadınlarda daha fazla dır. Boşanmış kadınların istihdam faaliyetine ayırdığı zaman 2 saat 19 dakika iken evli kadınlarda bu süre 1 saat 9 dakika, hiç evlenmemiş kadınlarda 1 saat 17 dakika ve eşi ölmüş kadınlarda 19 dakikadır. Gönüllü işler ve toplantı faaliyetlerine eşi ölmüş kadınların ayırdığı zaman daha fazladır. Eşi ölmüş kadınlar bu faaliyetlere 1 saat 57 dk. zaman ayırırken, boşanmış kadınlar 49 dk, evli kadınlar 56 dk ve evlenmemiş kadınlar 22 dk. zaman ayırmaktadır.

Tablo 9. Yaşlı Bakımı ve Sıklığının Cinsiyete Göre Dağılımı, 2014-2015 [10+ Yaş]

Yaşlı bakımı ve sıklığı	Toplam	Erkek	Kadın
Yaşlı bakımı yapan kişiler	**7,3**	6,3	8,2
Bakım sıklığı			
Toplam	**100,0**	**100,0**	**100,0**
Günlük	**37,7**	33,6	40,8
Haftada birkaç kez	**19,8**	17,6	21,5
Haftada bir	**11,1**	12,3	10,3
Ayda birkaç kez	**12,9**	13,5	12,5
Ayda bir	**9,8**	11,8	8,3
Bir seferlik	**6,6**	9,3	4,5
Diğer	**2,1**	1,9	2,2

TÜİK, Zaman Kullanım Araştırması, 2014-2015

Son dört ay boyunca yaşlılık ile ilgili sorun veya hastalıklar nedeniyle yardıma ihtiyaç duyan yaşlı birine ücretsiz bakım

Zaman kullanımı araştırmasına göre, yaşlı bakımı yapan kadınların oranı %8,2, erkeklerin oranı %6,3'tür. Kadınların %40'ı yaşlı bakımını hergün, %21,5'i haftada birkaç kez, %12,5'i ayda birkaç kez yapmaktadır. Erkeklerin %33,6'sı yaşlı bakımını hergün, %17,6'sı haftada birkaç kez, %13,4'ü ayda birkaç kez yapmaktadır.

1.2.6. Türkiye'de Ailelerin Sağlık Durumu

Türkiye uzun yıllar ekonomik seviyesine göre yüksek bebek ve çocuk ölümlülüğü seviyesine sahip olmuştur. Geçmiş yıllarda yetişkin ölümlülük hızları benzer sosyo-ekonomik yapıya sahip olan ülkelerden çok farklı olmayan Türkiye'nin doğuşta yaşam beklentisi, sahip olduğu yüksek bebek ve çocuk ölüm hızları nedeniyle sürekli olarak düşük seviyede kalmıştır. Türkiye'deki bebek ve çocuk ölümlerinin seviyesi 2000'li yılların ortasına kadar yüksek olmuştur. 1990'lı yılların başında binde 66 ve binde 84 seviyesinde olan bebek ölüm hızı hem de beş yaş altı ölüm hızı, 2000'li yıllarla birlikte hem bebek ölüm hızı hem de beş yaş altı ölüm hızı daha da hızlı bir şekilde azalmaya başlamıştır. 2000'li yılların ortalarında sırasıyla binde 29 ve 37 seviyesine gerileyen bebek ölüm hızı ve beş yaş altı ölüm hızı 2000'li yılların sonunda sırası ile binde 17 ve binde 24 seviyesine kadar düşmüştür. Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) tarafından hazırlanan bir raporda, Türkiye, **Binyıl Kalkınma Hedeflerine zamanından önce**

ulaşan ve bu hedefi geçen az sayıdaki ülke arasında gösterilmektedir. Yine aynı raporda Türkiye tüm OECD ülkeleri arasında beş yaş altı ölüm hızında en büyük azalmayı gerçekleştiren ikinci ülke olarak gösterilmektedir (UNICEF, 2009). 2014 yılı istatistiklerinde bebek ölüm hızının binde 10'un biraz üstünde olduğunu ve Türkiye'de doğuşta yaşam beklentisinin erkekler için 75 yıl, kadınlar için 79 yıl olduğunu göstermektedir (TÜİK, 2014).

b. Bireylerin Genel Sağlık Durumu

Türkiye'de ailelerin sağlık durumuna ilişkin bilgiler Türkiye İstatistik Kurumunun her 2 yılda bir gerçekleştirdiği Türkiye Sağlık Araştırması verilerinden raporlanmıştır.

15 yaş üstü bireylerin kendi sağlık durumlarına göre algıları sorgulanmıştır. Alınan cevaplara göre 15 yaş ve üstü bireyler genel sağlık durumunu %61,2 ile Çok iyi/İyi olarak değerlendirmiştir. Cinsiyet ayırımında bakıldığında bu oran erkeklerde %68,8 iken kadınlarda %53,8'dir. Yaşa bağlı olarak sağlık durumunda değişim gözlenmektedir. Özellikle 65 yaş ve üstü bireylerin genel sağlık durumu ise %23,4 ile Çok iyi/iyi'dir. Cinsiyet ayırımında bakıldığında ise bu oran erkeklerde %30,8 iken kadınlarda %17,7'dir. 65 yaş ve üstü bireylerde alzheimer hastalığının görülme sıklığı %8,2 olup bu oran erkeklerde %6,2 iken kadınlarda %9,8 olarak görüldü.

Tablo 10. Bireylerin Genel Sağlık Durumunun Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı, 2014 [15+ yaş]

(%)

Yaş grubu	Sağlık durumu	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam				
	Çok iyi/İyi	61,2	68,8	53,8
	Kötü/Çok kötü	11,5	8,1	14,8
15-24				
	Çok iyi/İyi	85,8	87,3	84,2
	Kötü/Çok kötü	2,2	3,0	1,5
25-34				
	Çok iyi/İyi	76,7	81,2	72,1
	Kötü/Çok kötü	3,7	2,5	4,9
35-44				
	Çok iyi/İyi	62,5	70,9	54,1
	Kötü/Çok kötü	7,9	5,7	10,1
45-54				
	Çok iyi/İyi	47,8	59,7	35,9
	Kötü/Çok kötü	13,9	10,1	17,8
55-64				
	Çok iyi/İyi	38,2	50,4	26,3
	Kötü/Çok kötü	22,0	13,6	30,2
65+				
	Çok iyi/İyi	23,4	30,8	17,7
	Kötü/Çok kötü	37,4	27,9	44,7

Herhangi yardımcı bir cihaz kullanmasına rağmen görme sorunu yaşayan bireyler %6,9 olup bu oran erkeklerde %5,1, kadınlarda ise %8,6'dır. 65 yaş ve üstü bireylerde bu oran %22 olup erkeklerde %18 kadınlarda ise %25'dir. Aynı şekilde duymaya yardımcı cihaz kullandığı halde işitme sorunu yaşayan bireyler %5,3 olup bu oran erkeklerde %4,8, kadınlarda ise %5,8'dir. 65 yaş ve üstü bireylerde bu oran %23 olup erkeklerde %23,4 kadınlarda ise %22,6'dır.

Bireylerin, %7,3 ü herhangi bir yardım almadan ya da yardımcı bir araç kullanmadan yürümekte zorluk çekmektedir. Yürümede zorluk çeken erkekler %4,1 iken bu oran kadınlarda %10,4'dür. 65 yaş ve üstü bireylerde ise herhangi bir yardım almadan ya da yardımcı bir araç kullanmadan yürümekte zorluk çekenler %34,8 olup bu oran erkeklerde %23,5, kadınlarda ise %43,4'dür. Bu oranlar aile bireylerinin evde bakım hizmetlerine olan ihtiyacının göstergesidir. Bir diğer taraftan araştırma sonuçları bireylerin %9 unun herhangi bir yardım almadan ya da yardımcı bir araç kullanmadan merdivenden inip çıkarken zorluk çektiğini ortaya koymaktadır. Merdivenden inip çıkarken zorluk çeken erkekler %5,1, kadınlar ise %12,8'dir. 65 yaş ve üstü bireylerde ise herhangi bir yardım almadan ya da yardımcı bir araç kullanmadan merdivenden inip çıkarken zorluk çekenler %39,6 olup bu oran erkeklerde %27,6, kadınlarda ise %48,9'dur. Bu oranlar yaşlı bireylerin sosyal hayata katılımlarının sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılanların %3,8 i yatağa girme/kalkma veya sandalyeye oturma/kalkmada, %3,2 si ise banyo yapma/duş alma ve %3 ü giyinme ve elbiselerini çıkarma zorluk çekmektedir. Yaşa bağlı olarak artan oranlar en yüksek seviyesine 65 yaş üstü bireylerde ulaşmaktadır. Yaklaşık her beş yaşlıdan birisinin (%19,1) banyo yapma/duş almada zorluk çektiği, %16,8 inin giyinme ve elbiselerini çıkarmakta güçlük çektiği düşünülürse evde bakım ve destek hizmetlerinin ve buna bağlı aile bireylerinin üzerindeki bakım yükünün önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Bazı yaşlılık problemleri, kronik sağlık problemleri veya sakatlık yaşayan bir veya daha fazla kişiye haftada en az bir kere bakım yada yardım sağlayan bireylerin oranı %10,9'dur.Yardım sağlayan bireylerin %70,5'i aile fertlerinden birine, %29,5'i ise diğer kişilere yardım sağlamaktadır.

Öteki taraftan araştırmaya katılanların %6,1'i ciddi kişisel bir problemi olduğunda güvenebileceği hiç kimsenin olmadığını, %34,1'i 1-2 kişiye , %37,2'si 3-5 kişiye, %22,6'sı ise 6 veya daha fazla kişiye güvenebileceğini belirtmiştir. Bireylerin %70,6'sı ihtiyacı olduğunda çok kolay/kolay olarak komşulardan yardım alabildiğini, %14,7'si zor/çok zor yardım alabildiğini belirtti.

1.2.7. Türkiye'de Aile Kurumunun Ekonomik Yapısı

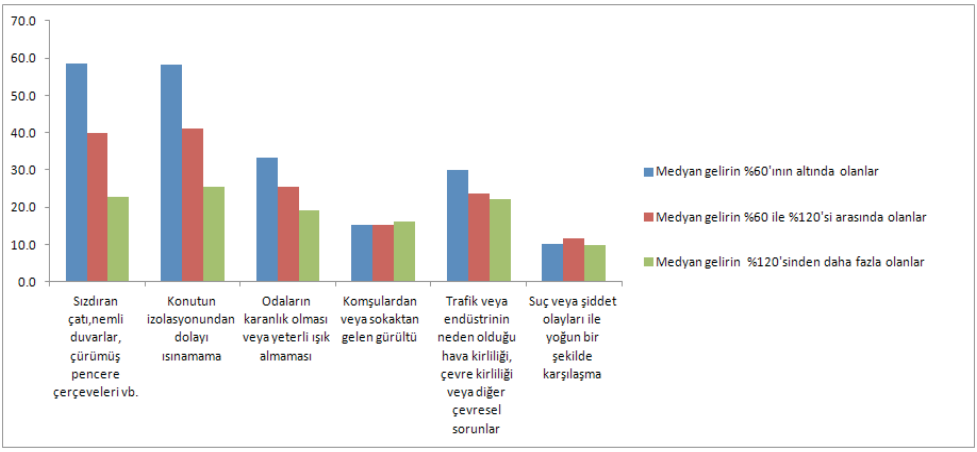
Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Türkiye'de gelirin hanehalkları ve fertler arasındaki dağılımını ortaya koymak, insanların yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve yoksulluğu gelir boyutu ile ölçmek ve profilini belirlemek üzere periyodik olarak her yıl uygulanan ve "panel anket" tekniğinin kullanıldığı "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması" uygulanmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği uyum çalışmaları kapsamında uygulanmaya başlanan araştırma ile Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırılabilir gelir dağılımı, gelire göre göreli yoksulluk, yaşam koşulları ve sosyal dışlanma konularında veri üretmek amaçlanmaktadır. Ayrıca araştırmaya her yıl yaşam koşullarına yönelik Eurostat'ın belirlediği konuda modül sorular ilave edilmektedir.

Hanehalkı İşgücü Araştırması ile ekonomik politikayı belirleyenlerin ve ülke ekonomisini değerlendirenlerin kullanımı için nüfusun işgücü açısından durumunu açıklıkla ortaya koymayı, istihdamda olanlara ve işsizlere ilişkin ayrıntılı bilgi derleyip bunları kamuoyuna sunmayı amaçlamaktadır.

Hanehalkı Bütçe Araştırması ile bireylerin ve bunların oluşturduğu hanehalklarının tüketim alışkanlıkları, tüketim harcaması türleri ile, hanehalkının sosyo-ekonomik özellikleri, hanehalkı fertlerinin çalışma durumları, hanehalkının toplam geliri, gelirin elde edildiği kaynaklar, vb. konular hakkında bilgiler derlenmektedir.

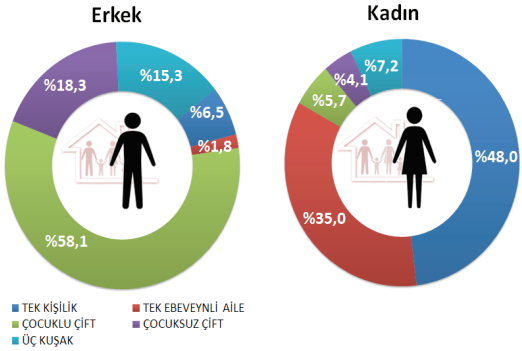
A.Türkiye'de Ailelerin Konut Durumu

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2014 sonuçlarına göre fertlerin %61,1'i kendilerine ait bir konutta, %22,1'i kirada, %1,6'sı ise lojmanda oturmaktadır. Konuta sahip olmadığı halde (akraba evi vb.) kira ödemeyen fertlerin oranı ise %15,3'dür. Konutların yarısı soba ile ısınmaktadır. Hanelerin %54,1'i sobayı (kömür, gaz, doğalgaz, elektrik vb.), %10,4'ü müşterek veya merkezi ısıtma kalorifer sistemini, %32'si kat kaloriferi veya kombiyi, %3,5'i ise diğer (klima vb.) ısıtma sistemini kullanmaktadır.

Grafik 43. Türkiye'de Ailelerin Konut Durumu

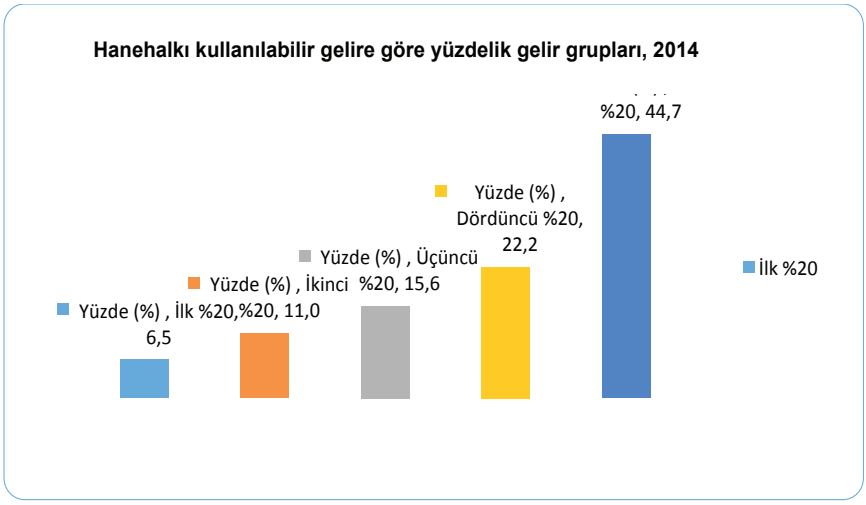
Konutunda sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçeveleri vb. problemi olan fertlerin oranı %37,2 iken, fertlerin oturduğu konutun %24,7'sinde odalar yeterli gün ışığı almamaktadır. Komşularından veya sokaktan gelen gürültü problemi yaşadığını belirten fertlerin oranı %15,5'dir. Oturduğu çevrede; trafik veya endüstrinin neden olduğu hava kirliliği, çevre kirliliği veya diğer çevresel problemler yaşayan fertlerin oranı %24,4 iken, suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaştığını belirten fertlerin oranı %10,6'dır. Konutun izolasyonundan dolayı ısınma sorunu yaşayan fertlerin oranı %38,7, evinin ısınma masrafını ekonomik nedenler ile karşılayamadığını belirten fertlerin oranı %15,5'dir.

Grafik 44. Hanehalkı Sorumlusunun Cinsiyetine Göre Hanehalkı Tipi, 2014,(%)

Türkiye'deki hanelerin yaklaşık altıda birinin hanehalkı sorumlusu kadınlardır. Haneyi yöneten erkek ve kadınların hane profilinde önemli farklılıklar gözlenmiştir. Hanehalkı sorumlusu[17] erkek olan hanelerin %58,1'i çocuklu çiftlerden, %18,3'ü çocuksuz çiftlerden oluşurken, kadın olan hanelerin %48'i tek kişilik hanelerden, %35'i ise tek ebeveynli hanelerden oluşmaktadır. Erkeklerin sorumlu olduğu hanelerin ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,8 iken, kadınların sorumlu olduğu hanelerde bu değer 2,3 olmuştur.

B.Ailelerin Gelir Dağılımı

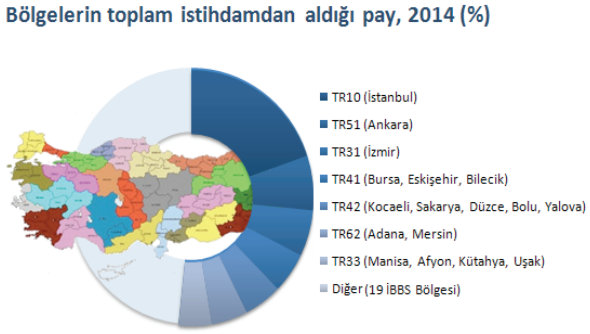

Grafik 45. Ailelerin Gelir Dağılımı

[17] Hanehalkının sosyo-ekonomik durumu ve hanede yaşayan tüm fertlerin kişisel özellikleri hakkında en doğru bilgiye sahip, hanenin yönetim veya geçiminden sorumlu yetişkin hanehalkı üyesidir.

Hanehalkı kullanılabilir gelire göre sıralı yüzde 20'lik gruplar itibarıyla yıllık hanehalkı kullanılabilir gelir yüzdesi ilk %20'de 6.5 iken son %20'de 44.7 olarak gerçekleşmiştir. En düşük %20'lik gelir grubunun ortalama hanehalkı kullanılabilir geliri 10.376 TL medyan geliri 11.002 TL iken son %20'lik dilimin ortalama hanehalkı kullanılabilir geliri ise 71.530 TL medyanı ise 59.792 TL olmuştur.

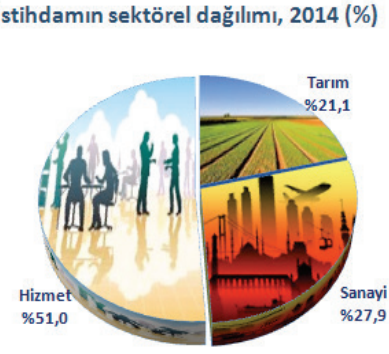
Hanehalkı kullanılabilir gelire göre sıralı birikimli yüzdelik gruplar ve hanehalkı tipine göre tek kişilik hanelerin ortalama yıllık hanehalkı kullanılabilir geliri 19.501 TL olarak gerçekleşmiştir. Bu gelir %10 için 6.050 TL %90 için ise 35.699 TL olmuştur. Bağımlı çocuğu olmayan hanelerin ortalama yıllık kullanılabilir geliri 33.786 TL olurken, bağımlı çocuğu olan hanelerin ortalama yıllık kullanılabilir geliri 34.101 TL olarak gerçekleşmiştir.

C.İşgücü Göstergeleri

Grafik 46. Bölgelerin Toplam İstihdamdan Aldığı Pay, 2014 (%)

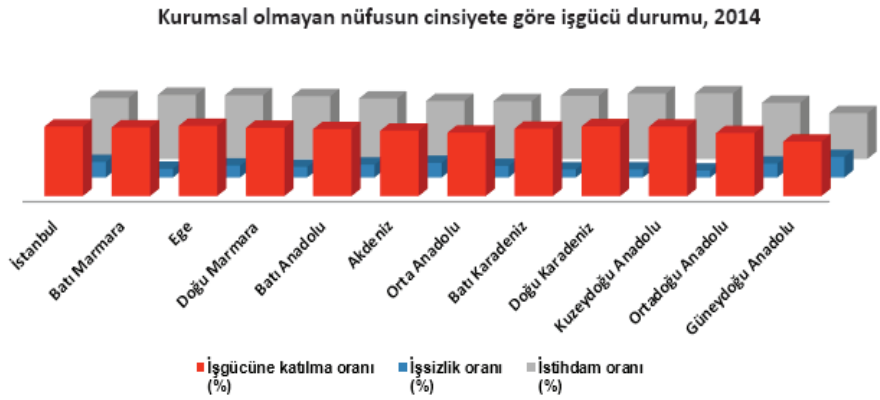
2014 yılı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre toplam çalışan sayısı 25 milyon 933 bin kişiye ulaşmıştır. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey 2'ye göre çalışanların %51'i, 7 bölgede yer almıştır. Türkiye'de toplam istihdamda en büyük payı alan bölgeler %19,7 ile İstanbul, %6,9 ile Ankara ve %5,8 ile İzmir olmuştur.

Grafik 47. İstihdamın Sektörel Dağılımı, 2014 (%)

Sektörlere göre toplam istihdamda en büyük paya %51 ile hizmet sektörü sahip olmuştur. Hizmet sektörünü %27,9 ile sanayi sektörü izlemiştir. Tarım sektörünün toplam istihdamdaki payı ise %21,1 olarak gerçekleşmiştir.

En yüksek işgücüne katılma oranı %53,3 ile Ege Bölgesi'nde gerçekleşmiştir. Erkeklerde işgücüne katılma oranının en yüksek olduğu bölge %74 ile İstanbul Bölgesi, kadınlarda ise %38,2 ile Doğu Karadeniz Bölgesi olmuştur.

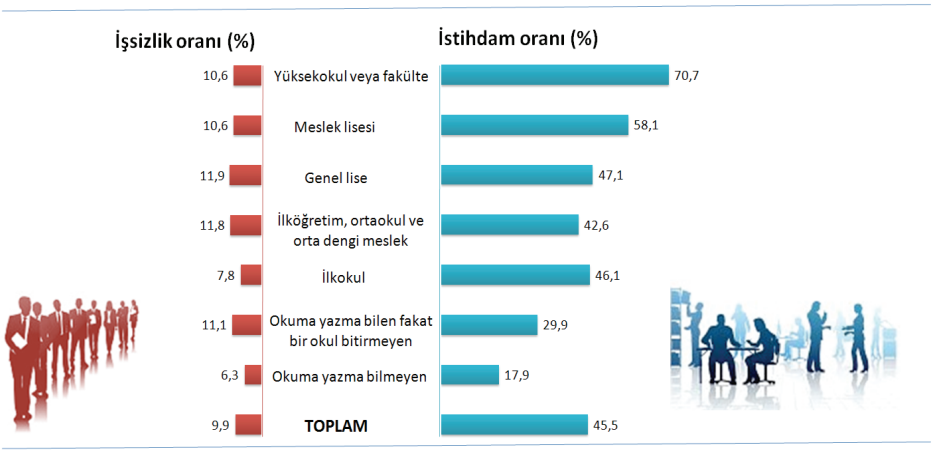

Grafik 48. Kurumsal Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre İşgücü Durumu, 2014

İşgücüne dahil olmayanlar incelendiğinde İstanbul'da en yüksek olduğu görülmektedir. Bu sayı erkeklerde 1 425 bin kadınlarda 3 772 bindir. Çalışamaz halde olan fertler ise en çok Ege bölgesindedir. Kadınların 398 bin erkelerin ise 183 bin kişisi çalışamaz haldedir

Mevsimlik tarım işçileri eğitim durumuna göre incelendiğinde, lise altı eğitimlilerden oluştuğu görülmektedir. Lise altı eğitim düzeyinin toplam istihdamdaki payı %76,6'dır. Okuryazar olmayanların payı %17,2'dir. Lise ve üzeri eğitimlilerin payı ise %6,2 gibi oldukça düşük bir seviyededir. Yaş grupları ayrımında incelendiğinde, 35-54 yaş aralığında istihdamın yüksek seviyede (%42,1) olduğu gözlenmektedir. Cinsiyet ayrımında incelendiğinde, istihdam oranının tüm yaş gruplarında farklılık gösterdiği gözlenmekle birlikte, bu farkın en düşük olduğu yaş grubu erkeklerde 55+, kadınlarda 20-24 yaş grupları olduğu görülmektedir.

A.Türkiye'de İşgücü Durumu

Grafik 49. Mezun Olunan Okula Göre İşsizlik ve İstihdam Oranı, 2014

2014 yılı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre Türkiye genelinde işsizlik oranı %9,9 iken, mezun olunan okula göre, en yüksek işsizlik oranı %11,9 ile genel lise mezunları, %11,8 ile ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek okulu mezunlarında gözlenmiştir. İstihdam oranının en yüksek olduğu eğitim düzeyi ise %70,7 ile yüksekokul veya fakülte mezunları, bunu %58,1 ile meslek lisesi mezunları izlemiştir. Eğitim duruma göre işsizlik oranında, okuma-yazma bilmeyenler haricinde önemli bir farklılık gözlenmezken, istihdam oranında farklılık dikkati çekmektedir. Hem işsizlik oranı, hem de istihdam oranı, okuma yazma bilmeyenlerde en düşük düzeydedir. Okuryazar olmayanların işsizlik oranı %6,3, istihdam oranı %17,9 olmuştur. Bu durum temel olarak okur-yazar olmayan kadınların işgücü piyasasında yer almamasından kaynaklanmakta olup, erkeklerde en yüksek işsizlik oranı okur-yazar olmayanlarda gözlenmiştir. Türkiye genelinde yüksekokul veya fakülte mezunlarında istihdam oranı %70,7, işsizlik oranı 10,6 olmuştur.

Tablo 11. En Son Mezun Olunan Okul ve Mezun Olunan Alana Göre İşgücü Durumu, 2014

[15+ yaş] (Bin kişi)

Eğitim durumu ve mezun olunan alan (FOET, 1999)	İşgücü	İşsiz	İstihdam	İşsizlik oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşgücüne katılma oranı (%)
Toplam	**28 786**	**2 853**	**25 933**	**9.9**	**45.5**	**50.5**
Okuma yazma bilmeyen	1 170	73	1 097	6.3	17.9	19.1
bitirmeyen	1 146	128	1 018	11.1	29.9	33.6
İlkokul	9 411	735	8 676	7.8	46.1	50.0
İlköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek	5 543	653	4 890	11.8	42.6	48.3
Genel lise	2 977	355	2 623	11.9	47.1	53.5
Meslek lisesi	2 847	303	2 544	10.6	58.1	65.0
Yüksekokul veya fakülte	**5 691**	**606**	**5 085**	**10.6**	**70.7**	**79.2**
Öğretmen eğitimi ve eğitim bilimleri	786	58	728	7.4	67.9	73.3
Sanat	142	23	118	16.3	61.7	73.7
Beşeri bilimler	275	20	255	7.2	68.5	73.8
Sosyal bilimler ve davranış bilimleri	527	59	468	11.2	69.6	78.4
Gazetecilik ve enformasyon	24	7	17	29.1	50.6	71.4
İş ve yönetim	1 547	211	1 336	13.6	68.6	79.4
Hukuk	109	8	101	7.5	70.5	76.2
Yaşam bilimleri	75	11	64	15.1	67.9	80.0
Fizik bilimleri	154	22	132	14.4	69.3	81.0
Matematik ve istatistik	87	8	78	9.7	72.8	80.6
Bilgisayar	119	20	99	16.6	68.8	82.5
Mühendislik ve işleri	662	58	604	8.8	79.7	87.4
İmalat ve işleme	129	17	112	13.2	66.8	76.9
Mimarlık ve inşaat	231	25	205	11.0	72.6	81.5
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	129	15	114	11.7	71.2	80.6
Veterinerlik	45	3	42	7.3	83.0	89.5
Sağlık	350	11	339	3.2	83.1	85.8
Sosyal ve kişisel hizmetler	165	23	142	14.1	62.8	73.1
Ulaştırma hizmetleri ve çevre koruma	16	2	14	12.4	73.0	83.3
Güvenlik hizmetleri	119	3	116	2.5	79.4	81.4

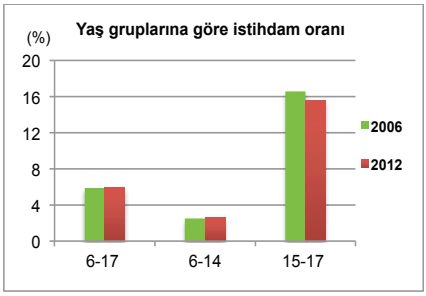
TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2014

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Yüksekokul veya fakülte mezunlarının mezun oldukları alana göre istihdam ve işsizlik oranları incelendiğinde, istihdam oranının en yüksek olduğu alanlar %83,1 ile "Sağlık", %83 ile "Veterinerlik" ve %79,4 ile "Güvenlik hizmetleri" dir. İstihdam oranının en düşük olan bölümler ise %50,6 ile "Gazetecilik ve enformasyon", %61,7 ile "Sanat" ve %62,8 ile "Sosyal ve kişisel hizmetler" alanları olmuştur.

Diğer taraftan, işsizlik oranının en yüksek olduğu mezun olunan alanlar, % 29,1 ile "Gazetecilik ve enformasyon", %16,6 ile "Bilgisayar", ve %16,3 ile "Sanat" iken, işsizlik oranının en düşük olduğu alanlar ise %2,5 ile "Güvenlik hizmetleri", %3,2 ile "Sağlık" ve %7,2 ile "Beşeri bilimler" olmuştur.

Türkiye'de Çalışan Çocuklar

Grafik 50. Türkiye'de Çalışan Çocukların Yaş Gruplarına Göre İstihdam Oranı

Türkiye'de ise, 2012 yılında 6-17 yaş arasındaki 15 milyon 247 bin çocuktan, 893 bini ekonomik bir faaliyette çalışmaktadır. Bu rakam, çocukların %5,9'una karşılık gelmektedir. Çalışan çocukların %32,7'si 6-14 yaş grubunda, %67,3'ü ise 15-17 yaş grubunda yer almaktadır. Okula devam eden 6-17 yaş grubundaki çocukların %3,2'si çalışmaktadır. Çalışan çocukların %49,8'i bir okula devam ederken, %50,2'si okula devam etmemektedir. Okula devam eden çocukların oranı %91,5 iken hem okula devam edip aynı zamanda çalışan çocukların oranı ise %3,2'dir. Okula devam eden çocukların %50,2'si ev işlerinde faaliyet gösterirken, %46,6'sı herhangi bir faaliyette bulunmamaktadır. Çocukların % 49,2'si ev işlerinde ailelerine yardımcı olmaktadır. Ev işlerinde ailesine yardımcı olan çocukların %80,1'ini haftalık çalışma süresi 7 saat ve daha az olanlar oluşturmaktadır. Ev işi türlerine göre; ilk sırayı %29,7 ile "hane için alışveriş yapmak" almaktadır. Diğer faaliyetler, %22,8 ile "ev veya ev eşyalarının temizliği", %15,2 ile "çamaşır ve bulaşık yıkama", %14,6 ile "kardeşler veya diğer aile fertlerinin bakımı" olarak sıralanmaktadır.

A.Hanelerin Harcama Dağılımı

Tablo 12. Gelire Göre Sıralı Gruplarda Tüketim Harcamalarının Türlerine Göre Dağılımı, Türkiye, 2013-2014

Gelire göre sıralı % 20'lik gruplarda tüketim harcamalarının türlerine göre dağılımı, Türkiye, 2013-2014

Harcama türleri	Toplam		Gelire göre sıralı hanehalkı yüzdeleri: Gelirden en az pay alan								Gelirden en fazla pay alan	
			1. %20		2. %20		3. %20		4. %20		5. %20	
	2013	2014(1)	2013	2014(1)	2013	2014(1)	2013	2014(1)	2013	2014(1)	2013	2014(1)
Toplam hanehalkı tüketim harcaması	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Gıda ve alkolsüz içecekler	19.9	19.7	28.8	28.8	25.6	24.3	22.1	22.1	20.0	19.3	14.6	15.1
Alkollü içecekler, sigara ve tütün	4.2	4.2	5.3	4.8	4.8	4.8	4.9	4.9	4.7	4.7	3.2	3.3
Giyim ve ayakkabı	5.3	5.1	3.9	4.0	4.5	4.5	4.9	4.8	5.4	5.3	6.0	5.6
Konut ve kira	25.0	24.8	33.3	32.8	29.6	28.4	26.3	25.8	24.1	24.0	21.2	21.6
Mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri	6.6	6.8	5.6	6.0	5.9	6.6	6.4	6.8	7.0	6.9	6.8	6.8
Sağlık	2.1	2.1	2.1	2.2	2.2	2.0	2.0	2.0	2.1	2.0	2.0	2.3
Ulaştırma	17.4	17.8	8.1	8.8	12.2	12.7	16.3	16.4	17.4	18.7	22.1	21.9
Haberleşme	4.0	3.7	3.0	2.9	3.6	3.4	4.0	3.8	4.3	4.1	4.2	3.8
Eğlence ve kültür	3.1	3.0	1.6	1.9	2.2	2.8	2.6	2.5	2.9	3.1	4.1	3.7
Eğitim hizmetleri	2.4	2.4	0.7	0.6	1.1	1.0	1.4	1.4	1.8	1.8	4.0	4.2
Lokanta ve oteller	5.9	6.0	4.0	4.5	4.8	4.8	5.4	5.6	6.1	6.0	6.9	7.0
Çeşitli mal ve hizmetler	4.3	4.3	3.5	2.9	3.7	4.6	3.7	3.8	4.3	4.2	5.0	4.8
Grubun en düşük aylık ortalama geliri (TL)	.	.	.	.	1 282	1,407	1 865	2,080	2 572	2,906	3 706	4,193
Grubun en yüksek aylık ortalama geliri (TL)	.	.	1,282	1,407	1,865	2,080	2,572	2,906	3,705	4,193	.	.

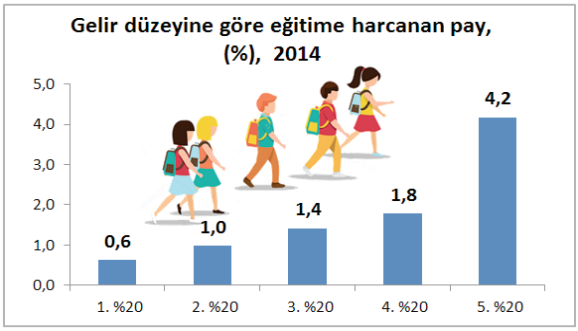
TÜİK, Hanehalkı Bütçe Araştırması, 2014

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

. Uygulanamaz

(1) 2014 yılında örneklem tasarımında yeni idari bölünüş temel alınmıştır.

Hanehalkı bütçe araştırmasının 2014 yılında elde edilen sonuçlarına göre; Türkiye genelinde hanehalklarının tüketim amaçlı yaptığı harcamalar içinde en yüksek payı %24,8 oranıyla konut ve kira harcamaları alırken, harcamaların %19,7'si gıda ve alkolsüz içeceklerden oluşmuştur. Hanehalkları toplam harcamalarının %2,1'ini sağlık harcamalarına, %2,4'ünü ise eğitim hizmetleri harcamalarına ayırmıştır.

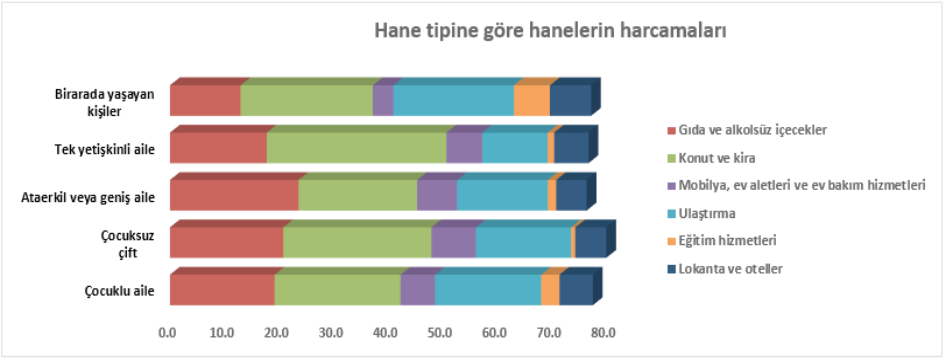

Grafik 51. Gelir Düzeyine Göre Eğitime Harcanan Pay (%), 2014

Türkiye genelinde, en yüksek gelire sahip olan %20'lik kesimin toplam tüketim harcaması içinde eğitime ayırdığı pay %4,2 iken, en düşük gelire sahip %20'lik kesimin eğitime ayırdığı pay %0,6 olmuştur. Bölgelerde ise eğitim harcamasına en düşük payı %1,4 ile Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgeleri ayırmıştır. En yüksek ve en düşük gelirli kesimlerin eğitime ayırdığı pay açısından en büyük fark İstanbul'da görülmüştür. İstanbul'da en düşük gelirli kesimin eğitime ayırdığı pay %0,9 iken en yüksek gelirli kesimin payı %5,8 olmuştur.

Tablo 13. Aile Türlerine Göre Harcama Grupları

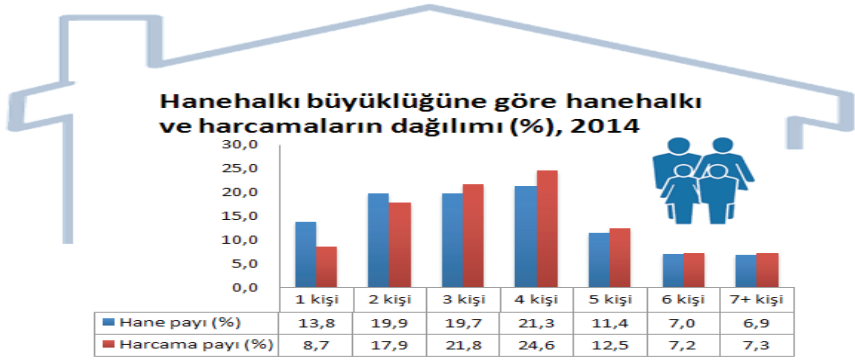
Harcama grupları	Toplam	Tek çocuklu aile	İki çocuklu aile	Üç ve daha fazla çocuklu aile	Çocuksuz çift	Ataerkil veya geniş aile	Tek yetişkin	Tek yetişkinli aile	Birarada yaşayan kişiler
Gıda	19,7	17,4	18,5	21,6	20,8	23,6	17,2	18,6	12,9
Alkollü içecek ve tütün	4,2	3,9	4,2	4,6	3,1	5,5	3,7	4,3	4,8
Giyim ve ayakkabı	5,1	5,5	5,3	5,5	4,3	4,9	4,7	5,3	5,7
Konut	24,8	23,8	22,7	22,6	27,1	21,7	35,4	28,8	24,2
Ev eşyası	6,8	6,3	6,4	6,3	8,1	7,3	6,9	6,0	3,8
Sağlık	2,1	2,0	2,0	1,8	2,4	2,2	2,6	2,3	1,4
Ulaştırma	17,8	19,9	20,4	18,2	17,4	16,6	10,3	14,7	22,1
Haberleşme	3,7	3,8	4,0	3,9	3,2	3,7	3,1	4,4	4,5
Eğlence, kültür	3,0	3,4	3,0	2,4	3,5	2,4	3,4	3,8	3,0
Eğitim	2,4	2,9	3,4	3,7	0,8	1,5	0,9	1,7	6,6
Lokanta, otel	6,0	6,6	6,1	5,7	5,7	5,6	6,7	5,7	7,5
Çeşitli mal ve hizmetler	4,3	4,5	4,0	3,8	3,6	5,0	5,1	4,5	3,5

Türkiye genelinde konuta ayrılan harcama payı %24,8 iken tek yetişkinden oluşan hanelerde bu oran %35,4 ile en yüksek düzeydedir. Gıda ve alkolsüz içecek harcamalarına en fazla payı %23,6 oranıyla ataerkil ve geniş aileler, en düşük payı ise %12,9 ile birarada yaşayan kişilerden oluşan haneler ayırmaktadır. Birarada yaşayan kişilerin oluşturduğu hanelerin ulaştırma %22,1, lokanta ve otel %7,5, eğitim %6,6, giyim-ayakkabı %5,7 ve haberleşme %4,5 harcamasına ayırdığı paylar diğer hanelerden daha yüksektir. Eğitim grubunda en yüksek harcama oranı %6,6 ile bir arada yaşayan kişilere ait iken, en düşük harcama oranı %0,8 ile çocuksuz çiftlerde görülmektedir. Ulaştırma harcaması, bir arada yaşayan hanelerde toplam harcamanın %22,1'ini, tek yetişkinlerde ise %10,3'ünü oluşturmaktadır. Ev eşyalarında ise en yüksek harcama oranı %8,1 ile çocuksuz çiftlere, en düşük harcama oranı da %3,8 ile bir arada yaşayan kişilerden oluşan hanelere aittir.

Grafik 52. Hane Tiplerine Göre Hanelerin Harcamaları

2014 yılı Hanehalkı Bütçe Araştırması sonuçlarına göre; Türkiye'de hanelerin %6,9'unu 7 ve daha fazla kişinin yaşadığı haneler oluştururken, tek kişilik hanelerin oranı %13,8'dir. Toplam hanehalkı harcamalarının %7,3'ünü 7 ve daha fazla kişiden oluşan haneler, %8,7'sini ise tek kişilik haneler yapmıştır.

	1 kişi	2 kişi	3 kişi	4 kişi	5 kişi	6 kişi	7+ kişi
Hane payı (%)	13,8	19,9	19,7	21,3	11,4	7,0	6,9
Harcama payı (%)	8,7	17,9	21,8	24,6	12,5	7,2	7,3

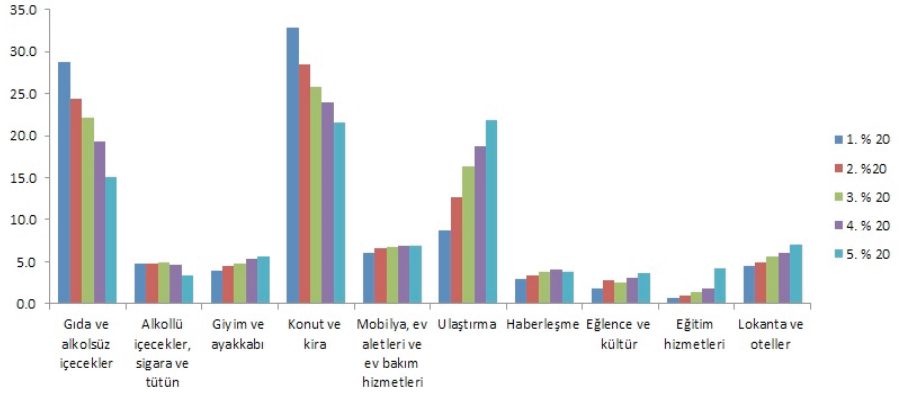
Grafik 53. Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı ve Harcamaların Dağılımı (%), 2014

Türkiye'de haneler içinde en yüksek payı %21,3 ile 4 kişilik haneler alırken, bu haneler toplam tüketim harcamasının %24,6'sını yapmıştır. Dört kişilik hanelerin toplam harcaması içinde en yüksek payı %22,8 ile konut harcamaları alırken, bunu %19,7 ile ulaştırma, %18,6 ile gıda harcamaları izlemiştir. Dört kişilik hanelerin toplam tüketim harcamalarının %6,5'ini mobilya ve ev eşyaları, %6,1'ini ise lokanta ve otel harcamaları oluştururken, toplam harcama içindeki en düşük pay %2,1 ile sağlık harcamalarında görülmüştür.

12 Bölge bazında hanehalkı tüketim harcaması gruplarının dağılımına göre; konut ve kira harcamasına en fazla payı %28,9 ile İstanbul'da yaşayan hanehalkları ayırırken gıda ve alkolsüz içecekler harcamasına en fazla pay (%26) Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki hanehalkları tarafından ayrılmıştır. Ulaştırmada %19,6 oranıyla Batı Anadolu Bölgesi başı çekerken, haberleşme harcamasında Doğu Karadeniz %4,4 ile en fazla harcamanın yapıldığı bölge

olmuştur. Sağlık, eğitim, eğlence-kültür ve lokanta-otel harcamaları payı açısından da ilk sırada yer alan İstanbul, gıda harcamasında %16,1 oranıyla son sıradadır. Konut ve kira harcamasına en az payın ayrıldığı bölge Ortadoğu Anadolu olurken, ulaştırmada Doğu Karadeniz, haberleşmede Orta Anadolu, eğitim ve eğlence-kültürde ise Güneydoğu Anadolu en az harcamanın yapıldığı bölgeler olmuştur. Alkollü içecekler, sigara ve tütün harcamasına ayrılan en fazla pay Batı Marmara'da iken, mobilya ve ev aletlerine Batı Karadeniz, diğer bölgelerden daha fazla pay ayırmıştır.

Haneler, gelirlerine göre sıralandığında; en düşük gelir grubu olan birinci %20'de yer alanların toplam tüketim harcamaları içinde konutun payı %32,8 iken en yüksek gelir grubu olan beşinci %20'lik dilimde bu pay %21,6 olmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, 2014 yılında konut harcamalarının %64,6'sını kira harcaması oluşturmaktadır. Bu grup gerçek ve izafi kira[18] harcamalarını kapsamaktadır. Konut harcamalarının %12,1'i gaz ve diğer yakıtlar, %9,9'u elektrik, %7,4'ü su ve kanalizasyon hizmetlerine ayrılmıştır. Toplam konut harcamaları içindeki en düşük payı %5,8 ile konutun bakım ve onarım masrafları almıştır.[19]

Grafik 54. Hane, Gelirine Göre Tüketim Harcamaları.

Parasal ve parasal olmayan tüketim harcamalarının dağılımında tüm harcama gruplarında harcamaların büyük bir bölümünün (%83,4) satın alış şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Satın alışlar peşin, taksitli ya da kredi kartı ile olabilmektedir. Bir diğer harcama şekli kendi üretiminden tüketimdir. Çoğunlukla gıda harcamalarında görülen bu durum, hanehalkının bizzat kendisinin ürettiği ürünlerden kendi tüketimine ayırdıklarını kapsamaktadır. 2014 yılında gıda ve alkolsüz içecek harcamalarının %95,3'ü satın alış %3,6'sı ise kendi üretiminden tüketim şeklindedir. Çalışan fertlerin ayni olarak işyerinden getirdiği ürünlerin toplam harcamaları içindeki payı %4'tür. Ayni gelirlerin lokanta ve otel harcama grubunda (öğle yemeği vb.) ve ulaştırma grubunda (servis vb.) olduğu görülmektedir.

[18] Konuta mülkiyet şekli "ev sahibi", "lojman" veya "diğer (babasının, akrabasının vb. evinde ikamet edip hiçbir şekilde ücret ödemeden oturanlar)" şeklinde olan hanehalklarının aynı konutta kiracı olmaları durumunda ödeyecekleri kira değeri **izafi kira** olarak değerlendirilmektedir.

1.2.8. Bazı Dünya İstatistiklerinde Türkiye'nin Durumu

Dünyada ülke karşılaştırmaları yapmak ve ülkelerin bulunduğu konumları görmek amacıyla çeşitli uluslararası kurumlar tarafından yayımlanan endeks çalışmaları mevcuttur.

Küresel Cinsiyet Uçurum Endeksi

Cinsiyete dayalı ayırımların büyüklüğünü ve kapsamını göstermek ve sürecini izlemek için Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından 2015 yılında yayımlanan **Küresel Cinsiyet Uçurum Endeksi'nde** erkekler ve kadınlar arasındaki cinsiyet ayrımı dört temel kategoride (alt endekste) incelenmiştir. Bu alt endeksler **ekonomik katılım ve fırsat, eğitim düzeyi, sağlık ve sağ kalım ve politik güçlenme** olarak sıralanır.

Ekonomik katılım ve fırsat alt endeksinde; kadın işgücüne katılım oranının, erkek işgücüne katılım oranına oranı, benzer işte çalışan kadınlar ve erkekler arasında ücret eşitliği, kadının gelirinin erkeğin gelirine oranı, kanun yapıcı ve üst düzey yönetici kadın sayısının erkek sayısına oranı, mesleki ve teknik çalışan kadın sayısının erkek sayısına oranı göstergeleri yer almaktadır.

Eğitim düzeyi alt endeksinde; kadın okuryazarlık oranının erkek okuryazarlık oranına oranı, ilköğretimde kadın net okullaşma oranının erkek net okullaşma oranına oranı, ortaöğretimde kadın net okullaşma oranının erkek net okullaşma oranına oranı, yükseköğretimde kadın net okullaşma oranının erkek net okullaşma oranına oranı göstergeleri bulunmaktadır.

Sağlık ve sağ kalım alt endeksinde ise; doğumda cinsiyet oranı (kadın/erkek değerine dönüştürülen) ve kadınlar için sağlıklı beklenen ömür değerinin, erkekler için sağlıklı beklenen ömür değerine oranı göstergeleri yer almaktadır.

Politik güçlenme alt endeksinde de; parlamentodaki kadın koltuk sayısının erkek koltuk sayısına oranı, Bakanlık düzeyindeki kadın sayısının erkek sayısına oranı, kadınların devlet ya da hükümet başkanı olarak geçirdiği yıl sayısının (son 50 yıl) erkeklerin geçirdiği yıl sayısına oranı göstergeleri kapsanmaktadır.

145 ülkenin kapsandığı 2015 yılı raporunda ilk sırada İzlanda yer alırken, Yemen ise en düşük endeks değerine sahip ülke olmuştur. Türkiye 0,624 endeks değeri ile 145 ülke arasında 130. sırada yer almıştır. Söz konusu endeksin hesaplama yöntemine ilişkin çeşitli eleştiriler bulunmaktadır. Endeks ekonomik, sosyal, politika alanında gelişmişliği yansıtmamakta sadece eşitsizliği ortaya koymaktadır. Dolayısla endekste nominal değerler dikkate alınmamakta olup sadece göstergelere kadın ve erkek arasında fark oranına bakılmaktadır.

Annelerin Endeksi

Çocukları Koruyun (Save the Children) uluslararası kuruluşu tarafından 2015 yılında yayımlanan **Annelerin Endeksi** çalışmasında ülkelerdeki annelerin koşulları, en iyi durumda olanlar ile büyük zorluklar yaşayanların nerelerde yaşadığı incelenmiştir.

Çocukların yaşamlarının kalitesinin, annelerinin sağlık, güvenlik ve refahına bağlı olduğu görülmüş anne ve çocukların hayatta kalması ve gelişimi için annelerin eğitim, ekonomik ve politik alanda, anne/çocuk sağlığı hizmetlerine erişimde eşit fırsatlara sahip olmasının önemi fark edilmiştir. Bu kapsamda 2000 yılından itibaren kullanıcılara sunulan bu çalışmada **anne sağlığı, çocuk sağlığı, eğitim durumu, ekonomik durum ve siyasi duruma ilişkin** 5 gösterge için endeks hesaplanmıştır. 2015 yılında yayımlanan raporda Türkiye 179 ülke içerisinde 65. sırada yer almıştır. En iyi durumda olan Norveç'i, Finlandiya ve İzlanda takip etmektedir. 179. sırada bulunan ülke ise Somali'dir.

Sosyal Kurumlar ve Cinsiyet Endeksi

OECD tarafından 2014 yılında yayımlanan **Sosyal Kurumlar ve Cinsiyet Endeksi,** sosyal kurumları ayırt etmede yasal ve fiili durumları dikkate alarak nitel ve nicel verileri birleştiren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım ayırımcı sosyal kurumların kadının yaşamını yoksulluk ve güçsüzlük döngüleri içine nasıl bağladığının tüm aşamalarını kapsar. Çalışma, toplumsal kurumlarda kadınlara karşı ayrımcılığın farklı bir boyutunu temsil eden beş alt gruptan oluşmaktadır.

1. Ayrımcı Aile Kodu
   - Yasal Evlilik Yaşı
   - Erken Evlilik
   - Ebeveyn Yetkisi
   - Miras
2. Sınırlandırılmış Fiziksel Bütünlük
   - Kadına Karşı Şiddet
   - Kadın Sünneti
   - Üreme
3. Erkek Çocuk Önyargısı
   - Kayıp Kadınlar
   - Doğurganlık Tercihleri
4. Kaynaklara ve Varlıklara Kısıtlı Erişim
   - Arazi Varlıklarına Erişim
   - Arazi Olmayan Varlıklara Güvenli Erişim
   - Finansal Hizmetlere Erişim
5. Kısıtlı Sivil Özgürlükler
   - Kamusal Alana Erişim
   - Siyasi Katılım

2014 yılında yayımlanan raporda Türkiye 108 ülke arasında sosyal kurumlarda cinsiyet ayrımcılığı **düşük** seviyelerde olan ülkeler arasında yer almıştır. Yemen, Sudan, Gambiya sosyal kurumlarda cinsiyet ayrımcılığı **çok yüksek;** İspanya, Slovenya, Fransa, Belçika sosyal kurumlarda cinsiyet ayrımcılığı **çok düşük** ülkeler olmuştur.

1.3. AİLE KURUMUNUN HUKUKSAL TEMELLERİ

1.3.1. Aile Kurumu, Evlenme ve Boşanma Hakkındaki Ulusal Mevzuat

1.3.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

A. Genel Esaslar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2 nci maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtildikten sonra, 5 inci maddesinde; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, temel hak ve hürriyetler ile sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmanın devletin temel amaç ve görevleri arasında yer aldığı hüküm altına alınmıştır.

Anayasa'nın "kanun önünde eşitlik" kenar başlıklı 10 uncu maddesinde, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğu belirtilmiştir. Maddeye 2004 yılında eklenen fıkra ile, kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu, devletin bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiş, 2010 yılında yapılan değişiklik hükmüyle de, bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı; çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirlerin de eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı öngörülmüştür.

B. Temel Haklar ve Ödevler

Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerin niteliğine ilişkin 12 nci maddesinde, herkesin, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu, temel hak ve hürriyetlerin, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva edeceği ifade edilmiştir.

C. Kişinin Hakları ve Ödevleri

Anayasa'nın 17 nci maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu, tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağı, rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamayacağı, kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı hükmü yer almaktadır.

Hiç kimsenin zorla çalıştırılamayacağı ve angaryanın yasak olduğu Anayasa'nın 18 inci maddesinde öngörülmüş olup, 19 uncu maddesinde ise herkesin kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olduğu, şekil ve şartları kanunda gösterilen haller dışında kimsenin hürriyetinden yoksun bırakılamayacağı belirtilmiştir.

Herkesin, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı Anayasa'nın 20 inci maddesi ile güvence altına alınmıştır.

Konut dokunulmazlığı 21 inci madde ile düzenlenmiş olup, herkesin haberleşme hürriyetine sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliği 22 nci madde kapsamında öngörülmüş, yerleşme ve seyahat hürriyeti ise 23 üncü madde ile hüküm altına alınmıştır.

Anayasa'nın 36 ncı maddesinde herkesin, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş, 40 ıncı maddesinde ise Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkesin, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahip olduğu öngörülmüştür.

D. Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler

Anayasa'nın 41 inci maddesinde 2010 yılında yapılan değişiklikle, maddenin kenar başlığı "Ailenin korunması ve çocuk hakları" olarak düzenlenmiştir. Madde içeriğinde, ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasında eşitliğe dayandığı, devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alarak teşkilatı kuracağı belirtilmiştir. Yine maddeye aynı yıl eklenen fıkra ile, devletin, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alacağı hükmü öngörülmüştür.

Kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamayacağı, ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olduğu 42 nci madde kapsamında düzenlenmiştir.

Çalışma hakkı ve ödevi 49 uncu maddede düzenlenmiş olup, kimsenin, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamayacağı, küçükler, kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanların çalışma şartları bakımından özel olarak korunacakları 50 nci madde ile hüküm altına alınmıştır.

E. Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma

Anayasa'nın 90 ıncı maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarca yapılacak andlaşmaların onaylanmasının, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlı olduğu hükmü yer almaktadır. Ayrıca, usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmaların kanun hükmünde olduğu, bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağı belirtilmiştir. Maddenin son fıkrasına 2010 yılında eklenen cümle ile, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağı hükmü öngörülmüştür.

1.3.1.2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu

Kanun, 22/11/2001 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildikten sonra 08/12/2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış, 01/01/2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

A. Kişilik

Türk Medeni Kanununun 8, 11, 12, 23 ve 24 üncü maddelerinde düzenlenmiştir.

B. Evlenme

Evlenme yaşı, evlenme engelleri Türk Medeni Kanununun 124, 125, 129 ve 133 üncü maddelerinde düzenlenmiştir.

C. Boşanma

Türk Medeni Kanununun 161-166 ıncı maddelerinde boşanma sebepleri düzenlenmiş, boşanma nedenleri olarak zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk ve evlilik birliğinin sarsılması gösterilmiştir. Boşanma davasının açılması ile hakimin alacağı tedbirlere ilişkin 169 uncu madde, boşanma halinde kadının kişisel durumu 173 üncü maddede, kusur halinde hüküm altına alınacak tazminatlar 174 üncü maddede, yoksulluk nafakası 175 inci maddede düzenlenmiştir.

D. Evliliğin Genel Hükümleri

Türk Medeni Kanunu evliliğin genel hükümlerini 185 vd. maddelerinde hüküm altına almıştır. Kadının soyadı 187 nci maddede, evlilik birliğinin temsili 188 inci maddede, eşlerden birinin meslek seçimi 192 nci maddede, aile konutu 194 üncü maddede, hakimin müdahalesi 195-196 ncı maddelerde, parasal katkı 197 nci maddede, tasarruf yetkisinin sınırlanması 199 uncu maddede düzenlenmiştir.

E. Eşler Arasındaki Mal Rejimi

Türk Medeni Kanununun 202-281 inci maddeler arasında düzenlenmiştir.

F. Soybağının Kurulması

Kanunun 282 nci maddesine göre, çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Aynı maddeye göre çocuk ile baba arasındaki soybağı ise, ana ile evlilik, tanıma veya hakim hükmüyle kurulur. Ayrıca soybağı evlat edinme yoluyla da kurulur.

G. Soybağının Hükümleri

Türk Medeni Kanununun 321- 331 inci maddeler arasında düzenlenmiştir.

H. Velayet

Türk Medeni Kanununun 335-351 inci maddeler arasında düzenlenmiştir.

I. Nafaka Yükümlülüğü

Türk Medeni Kanununun 364 üncü maddesine göre, herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır. Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır.

J. Yasal Mirasçılar

Türk Medeni Kanununun 495-499 maddelerinde düzenlenmiştir.

1.3.1.3. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

08/03/2012 tarihinde kabul edilen Kanun, 20/03/2012 tarihli ve 28239 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunun amacı, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Mülki amirce alınacak tedbirler 3 üncü maddede ve hakim tarafından alınacak tedbirler 4 ve 5 inci maddelerde açıklanmıştır. Tedbir kararlarının bildirimi ve uygulanması ve ilgili birimlerin görevleri 10, 11 ve 13 üncü maddelerde, destek hizmetleri 15 inci maddede, kurumlar arası koordinasyon ve eğitim 16 ncı maddede, mali hükümler ise 17-20 nci maddelerde düzenlenmiştir.

1.3.1.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

26/09/2004 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek 12/10/2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Soykırım, insanlığa karşı suçlar TCK 76-80 maddeleri arasında, Hayata Karşı Suçlar 81,82 ve 84 üncü maddelerde, Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar 86, 87 ve 88 inci maddelerde, İşkence ve Eziyet Suçu 94-96 ncı maddelerde, Koruma, Gözetim, Yardım veya Bidirim Yükümlülüğünün İhlali 97 ve 98 inci maddelerde, Çocuk Düşürtme, Düşürme ve Kısırlaştırma 99-101 inci maddelerde, Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar 102-105 inci maddelerde, Hürriyete Karşı Suçlar 106-124 üncü maddelerde, Şerefe Karşı Suçlar 125 inci maddede, Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar 132-136 ncı maddelerde, Malvarlığına Karşı Suçlar 141, 148, 151-155, 157 ve 167 nci maddelerde, Genel Ahlaka Karşı Suçlar 225-229 uncu maddelerde, Aile Düzenine Karşı Suçlar 230-234 üncü maddelerde, Bilişim Alanına Karşı Suçlar 245 inci maddede, Adliyeye Karşı Suçlar 278, 280 ve 287 nci maddelerde düzenlenmiştir.

1.3.1.5. Anayasa Mahkemesi Kararları

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Yüksek Mahkemeler kenar başlıklı 146 ve devamı maddelerinde Anayasa Mahkemesi'nin kuruluş, esas, çalışma usulleri, verilen kararların hukuki niteliği düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 153 üncü maddesinin son fıkrasında, Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlayacağı düzenlenmiştir. Buna göre, Anayasa Mahkemesi kararları, ilk derece aile mahkemeleri ile bu davalara bakacak olan bölge adliye mahkemeleri ve temyiz mahkemelerini bağlamaktadır.

1.3.1.6. Aile Kurumu, Evlenme ve Boşanma Hakkındaki Diğer Kanunlar

A. 5393 sayılı Belediye Kanunu

Belediyelerin görev ve sorumluluklarının düzenlendiği 13, 14 ve 15 inci maddelerinde, şahısların ailelerin yaşamlarını devam ettirebilmek için yüklendiği görevler açıklanmıştır. Özellikle, kadın ve çocuklar için koruma evleri açma görevi, bırakılmış ve bulunmuş çocukları koruyup gözetme, korunma görevi belediyelere verilmiştir.

B. 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu

926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 9 uncu maddesinde, askeri öğrenciliğe kabul için evli olmama koşulu, aynı Kanunun 22 inci maddesinde ise öğrencilikten ilişkisinin kesilmesine dair hükümleri mevcuttur.

C. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu

Türk vatandaşlığının doğumla ve diğer hallerle kazanılması 2, 5, 9, 16 ve 17 nci maddelerde düzenlenmiştir.

D. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 4857 sayılı İş Kanunu

Türk Medeni Kanununun ve Türk Borçlar Kanunun genel nitelikli hükümleri uygun düştüğü ölçüde özel hukuk alanına giren çekişme konusu tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır. Başka bir anlatımla Türk Medeni Kanununun ve Türk Borçlar Kanunun genel nitelikli hükümleri sadece medeni hukuk ilişkilerinde değil, ticaret hukuku, iş hukuku vesaire gibi özel hukuk alanına giren tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır.

E. 2004 sayılı İcra İflas Kanunu

Küçükle kişisel ilişki kurulması ve buna ilişkin ilamın infazının madde 25-25a-25b-25c teslime muhalefetin cezasının 341 inci maddede, mahkeme kararıyla takdir edilen nafakaların ödenmemesinin müeyyidesi 344 üncü maddede düzenlenmiştir. Ayrıca, 32 inci ve 354 üncü maddeler de konu ile bağlantılıdır.

F. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Korunmaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların haklarının güvence altına alınmasına ilişkin tüm usul ve esasları düzenlenmektedir.

G. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

Korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere, bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın görev, yetki, sorumlulukları ile faaliyetlerine ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir.

H. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu

Kanunun amacı, kişinin doğumundan ölümüne kadar kişisel ve medeni durumuna, uyrukluğuna ve bunlarda meydana gelebilecek değişikliklere ait doğal ve hukuki olayların belirlenip saptanması, bu amaçla düzenlenmiş kütüklere yazılması, elektronik ortamda ulusal adres veri tabanının oluşturulması, nüfus kayıtları ile adres bilgilerinin ilişkilendirilmesini sağlamak olduğu anılan Kanunun 1 inci maddesinde açıklanmıştır. Kanunun 2 nci kitabında, evlendirme yetkisi ve tesciline, 3 üncü kitabında boşanma ve evliliğin iptalinin tesciline ilişkin hükümler mevcuttur.

I. 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi bu Kanunla düzenlenmiştir. Kanunda yabancılık unsuru taşıyan, vesayet, velayet, nişanlanma, evlilik, boşanma, evlilik malları ve soy bağı kurulmasına ilişkin hükümler mevcuttur.

İ. Aile Kurumu, Evlenme ve Boşanma Hakkındaki Diğer Mevzuat

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, Evlendirme Yönetmeliği, Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük, Türk Medeni Kanununun Velayet Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük gibi düzenleyici mevzuatlarımız mevcuttur.

1.3.2. Aile Kurumu, Evlenme ve Boşanma Hakkındaki Uluslararası Sözleşmeler

1) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

10/12/1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olup, Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 06/04/1949 tarihli ve 9119 sayılı kararıyla, Beyannamenin Resmi Gazete'de yayımlanmasından sonra, okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması, Beyanname hakkında radyo ve gazetelerde münasip neşriyatta bulunulmasına karar verilmiş, Bakanlar Kurulu Kararı ve Beyanname, 27/05/1949 tarihli ve 7217 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

İnsanlara eşit ve devredilemez haklar tanınması hususunun, hürriyet, adalet ve dünya barışının temeli olduğu belirtilen Beyanname, çağdaş insan haklarını yansıtan bir belge niteliğindedir. Bu Beyannamede, sadece medeni ve siyasi haklar değil, çalışma, öğrenim, dinlenme gibi ekonomik, toplumsal ve kültürel haklara da yer verilerek önem atfedilmiştir.

2) Avrupa İnsan Haklarının Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi

4/11/1950 tarihinde Roma'da imzalanan sözleşme, Türkiye tarafından 10/03/1954 tarihli ve 6366 sayılı Kanunla onaylanmıştır (R.G. 19/03/1954-8662). Ülkemiz bakımından Sözleşme, 18/05/1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesini amaç edinmiş, insan haklarını uluslararası düzeyde güvence altına almıştır. Sözleşmeyle, başta insan haklarına saygı yükümlülüğü olmak üzere, yaşama hakkı, işkence yasağı, kölelik ve zorla çalıştırma yasağı, adil yargılanma hakkı, özel hayatın ve aile hayatının korunması, evlenme hakkı gibi birçok hak ve özgürlüklere vurgu yapılmış olup, Sözleşmenin 14 üncü maddesinde, bu sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanmanın, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya kökten, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrıcalık yapılmadan sağlanacağı belirtilmiştir.

3) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 16/12/1966 tarih ve 2200 A (XXI) sayılı Kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Sözleşme 49. maddeye uygun olarak 23/03/1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 15/08/2000 tarihinde imzalamıştır. 4/06/2003 tarih 4868 sayılı Kanunla onaylanmış, Ülkemiz tarafından 23/09/2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Süreyle sınırlı değildir.

Taraf devlet kendi ülkesinde yaşayan ve yetkisi altında olan tüm bireylere ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal, ulusal, toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka statü bakımından ayrım yapmaksızın tüm hakları sağlamak ve göstermekle yükümlüdür. Amacı, bu sözleşme kapsamında yer alan tüm medeni ve siyasal haklardan kadın, erkek, çocuk, yaşlı tüm bireylerin eşit olarak yararlanmasını sağlamak ve bu hakları güvence altına almaktır.

Örneğin, 17 nci maddede "Hiç kimsenin özel hayatına ailesine, evine ya da haberleşmesine keyfi ya da yasadışı müdahale edilemez, hiç kimsenin şeref ve itibarına yasal olmayan tecavüzlerde bulunulamaz." gibi.

4) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda 18/12/1979 tarihinde kabul edilen Sözleşme 3/09/1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye katılmamız 11/06/1985 tarihli ve 3232 sayılı Kanunla uygun bulunmuş olup, Ülkemiz Sözleşmeyi 24/07/1985 gün ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla onaylamıştır. Sözleşme, 14/10/1985 tarihli ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra 19/01/1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, temel insan haklarına vurgu yaparak, insanlara karşı ayrımcılığın kabul edilemezliği prensibinden hareketle cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılamayacağını, kadınlarla erkeklerin eşit olduğunu, kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ile insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlal ettiğini, sözleşmeye taraf devletlerin kadınlar ile erkeklerin tüm ekonomik, sosyal kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin mükellefiyeti bulunduğunu belirtmiştir.

5) Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

11/06/ 2011 tarihinde İstanbul'da imzalanan, 24/11/2011 tarihli ve 6251 sayılı Kanunla uygun bulunan Sözleşmenin onaylanması, Bakanlar Kurulu'nca 10/02/2012 tarihinde kararlaştırılmıştır. Sözleşme onay yeter sayısına ulaşılmış olması nedeniyle *(8'i Avrupa Konseyi olmak üzere 10 ülke)* 1/08/2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, uluslararası hukukta kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunu insan hakları bağlamında ele alan, bağlayıcılığı ve yaptırım gücü olan ilk sözleşme niteliğini taşımaktadır.

6) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin İhtiyari Protokol

8/09/2000 tarihinde New York'ta imzalanan ve 30/07/2002 tarihli ve 4770 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan İhtiyari Protokolün onaylanması, Bakanlar Kurulu tarafından 26/08/2002 tarihinde kararlaştırılarak 18/09/2002 tarihli ve 24880 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu protokol ile, taraf devletler, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'ne yapılacak olan başvuruları kabul ve inceleme yetkisini tanımış olmaktadır.

7) Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi

4/04/1997 tarihinde imzalanan Sözleşme, 3/12/2003 tarih ve 5013 sayılı Kanunla onaylanmış ve 20 Nisan 2004 tarihinde 25439 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Biyoloji ve tıbbın uygulanmasında tüm bireylerin özel hayatlarına saygı gösterilerek biyoloji ve tıbbın uygulanmasında eşit haklara sahip oldukları ve bu hakların korunması amaçlanmıştır.

Örneğin, 14 üncü maddede "Doğacak çocuğun cinsiyetini seçmek amacıyla tıbben destekli döllenmenin yasak olması, 20 nci maddede "Organ alınmasına muvafakat etme yeteneği olmayan kişilerden olan verici şahsın alıcının kız ya da erkek kardeşi olması halinde bu izni bizzat verebileceği" hükümleri gibi.

8) Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi)

14/09/1990 tarihinde imzalanan Sözleşme, 9/12/1994 tarihinde 4958 sayılı Kanunla onaylanmış, 11/12/1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme ile, her çocuğun hiçbir ayrım gözetilmeksizin kendi anne babası ya da yasal veli, temsilcisinin sahip olduğu tüm haklara aynen sahip olduğu ve bu hakların korunması amaçlanmıştır.

1 inci maddede özel durumlar hariç 18 yaşına kadar her insanın çocuk sayılacağı açıklanmıştır.

12 nci maddede, görüşlerini açıklama yeteneğine sahip çocuğun kendisiyle ilgili her konuda görüşünü ifade edebileceği, adli ve idari kovuşturmada görüşünün alınması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Ülkemizde özellikle velayet davalarının tamamında bu madde göz önüne alınmaktadır.

9) Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Sözleşme 25/01/1996 tarihinde Strasbourg'da imzalanmış ve 21. maddeye uygun olarak 1/07/2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeyi 9/06/1999 tarihinde imzalamış ve 18/01/2001 tarihinde onaylamıştır. 4620 Sayılı Onay Kanunu 1/02/2001 gün ve 24743 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Sözleşmenin amacı, 18 yaşına ulaşmamış çocukların adli merci önündeki onları ilgilendiren davalarda özellikle ikametleri, kişisel ilişki kurulması, ebeveynleri ile olan velayet sorumluluklarına ilişkin davalarda haklarını korumak ve gözetmektir.

Özellikle Sözleşmenin 3 üncü ve 6 ncı maddesi Ülkemizdeki davalarda uygulanmaktadır.

10) Çocukların Korunması ve Ülkeler Arası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine İlişkin Sözleşme

5/12/2001 tarihinde imzalanan Sözleşme, 14/01/2004 tarihli 5049 sayılı Kanunla onaylanmış, 1 Eylül 2004 tarihinde süresiz olarak yürürlüğe girmiştir.

Ülkeler arası bir ana-baba-çocuk ilişkisi kuran evlat edinmelerde uygulanmakta olup çocuğun temel hakları gözetilerek korunması kaçırılması, satılması ve ticaretinin önlenmesi amaçlanmıştır.

11) Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme

5/10/1961 tarihinde imzalanmış, 4/01/1977 tarih ve 2029 sayılı Kanunla onaylanmış, 24/10/1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, küçüklerin şahsını ve mallarını korumaya yönelik tedbirleri almaya yetkili makamları ve tedbir alınmasında uygulanacak kanunu göstermektedir. Küçüğün eski mutad meskeninin bulunduğu devletin makamları tarafından alınmış bulunan tedbirler, bu makamlara önceden haber verilmeden kaldırılamaz veya yerlerine yenileri konulamaz (m.5/2).

Mutad meskeni akit devletlerden birinde bulunan bütün küçüklere bu sözleşme uygulanır.

12) Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1980 tarihli Lüksemburg Sözleşmesi)

20/10/1997 tarihinde imzalanan Sözleşme, 4/08/1999 tarih, 4433 sayılı Kanunla onaylanmış, 1/06/2000 tarihinde yürürlüğe süresiz olarak girmiştir.

Sözleşmenin 1 inci maddesi ile, çocuk nitelemesinde "vatandaşlığı ne olursa olsun henüz 16 yaşının altında olan" dediği için çocuk 16 yaşın altı kabul edilmektedir.

Amacı, çocukların velayeti konusunda verilen kararların tanıma ve tenfizini kolaylaştırmaya yönelik önlemlerin alınması, bu yönde çocukların çıkarlarının korunmasıdır.

13) Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme (25.10.1980 Tarihli Lahey Sözleşmesi)

21/01/1998 tarihinde imzalanan Sözleşme, 3/11/1999 tarih 4461 sayılı Kanunla onaylanmış, 1/08/2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Gayri kanuni yollardan götürülen ya da alı konulan çocukların bu yer değiştirmenin zararlı etkilerinden korumak ve mutad meskene derhal dönüşünü teminat altına almayı amaçlamaktadır.

Bu sözleşme uygulaması, çocuk 16 yaşına geldiğinde sona ermektedir. Sözleşmenin 4 üncü maddesine göre 16 yaşın altındaki insan çocuk sayılmıştır.

14) Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme (21.10.1956 tarihli Lahey Sözleşmesi)

10/06/1970 tarihinde imzalanan Sözleşme, 9/09/1971 tarih 1482 sayılı Kanunla onaylanmış, 25/04/1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmenin amacı, evlenmemiş ve 21 yaşını doldurmamış sahih ya da gayri sahih nesepli yahut evlat edinilmiş bir çocuğun ihtiyacı olan nafakanın ve buna ilişkin davanın kim tarafından açılacağı veya yargılama hususlarını düzenlemektedir.

15) Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme (15/04/1958 tarihli Lahey Sözleşmesi)

11/06/1968 tarihinde imzalanan Sözleşme, 14/09/1972 tarih, 1620 sayılı Kanunla onaylanmış, 27/06/1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Nesebi sahih, gayri sahih yahut evlat edinilmiş bir çocuğun uluslararası ve ulusal nitelikteki nafaka talebi üzerine akit devletlerden birinde verilmiş olan nafaka kararının diğer akit devlette tanıma ve tenfizi sözleşmesi olup yan soy (civar) hısımları hakkında verilen nafaka kararlarına uygulanmamaktadır.

16) Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme (2/10/1973 tarihli Lahey Sözleşmesi)

2/10/1973 tarihinde imzalanan Sözleşme, 3/11/1980 tarihli 2331 sayılı Kanunla onaylanmış, 1/11/1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, 1956 tarihli Lahey Sözleşmesinin devamı niteliğinde olup nesebi sahih olmayan bir çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü yanında aile, hısımlık, evlilik yahut sıhriyet ilişkilerinden doğan nafaka yükümlülüklerini düzenler.

17) Nafaka Yükümlülüğü Konusunda Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme (1973 sayılı Lahey Sözleşmesi)

2/10/1973 tarihinde imzalanan Sözleşme, 3/11/1980 tarih 2332 sayılı Kanunla onaylanmış, 1/11/1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmede, evlilik ilişkisi içinde doğmayan çocuklar da dahil olmak üzere aile, hısımlı evlilik ya da sıhriyetten doğan münhasıran çocuklar için verilmiş nafaka yükümlülüğüne ilişkin kararların uygulanması amaçlanmıştır.

18) Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsili ile İlgili Sözleşme

(26/6/1956 tarihli New York Sözleşmesi)

31/12/1956 tarihinde imzalanan Sözleşme, 26/01/1971 tarih, 1331 sayılı kanunla onaylanmış, 2/07/1971 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu sözleşmenin uygulanmasına ilişkin Adalet Bakanlığının Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünün 1/01/ 2006 gün, 64 Nolu Genelgesi Sözleşmenin ekindedir.

Sözleşmenin amacı, yabancı ülkede bulunan ve devletler yargısına tabi borçludan nafaka alacağının tahsilini kolaylaştırmaktır. Sözleşmenin uygulanabilmesinin temel koşulu nafaka alacaklısı ve nafaka borçlusunun ayrı ülkede olmalarıdır.

19) Meşru Olmayan Çocukların Ana Bakımından Nesebinin Tesisine İlişkin Sözleşme (12/9/1962 tarihli Brüksel Sözleşmesi)

12/09/1962 tarihinde imzalanan Sözleşme, 8/04/1965 tarih, 578 sayılı Kanunla onaylanmış, 12/01/1966 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmenin amacı, evlilik dışı çocuğun doğum belgesinde anası olarak gözüken kişi ile ya da tanıma suretiyle anne ile soy bağının kurulmasını sağlamaktır.

20) Evlilik Dışı Doğan Çocukların Tanınmasına İlişkin Sözleşme (1980 tarihli Münih Sözleşmesi)

5/09/1980 tarihinde imzalanan Sözleşme, 26/03/1987 tarih, 3337 sayılı Kanunla onaylanmış, 25/09/1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, taraf olan devletler yönünden evlilik dışı doğan çocukların tanınmasını aynı ihtilaf kurallarının kabulü suretiyle kolaylaştırmak amacıyla düzenlenmiştir.

21) Evlenme ile Nesep Düzeltilmesi Hakkında Sözleşme (1970 tarihli Roma Sözleşmesi)

10/09/1970 tarihinde imzalanan Sözleşme, 17/04/1975 tarih, 1882 sayılı Kanunla onaylanmış, 2/05/1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, evlilik dışı doğan çocukların nesebinin düzeltilmesi, yabancı ülkede yapılmış olan nesep düzeltmelerinin tanınmasını ve açıklanmasını, benzer kurallar kabul etmek suretiyle kolaylaştırma amacıyla düzenlenmiştir.

22) Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınmasına İlişkin Sözleşme (Lüksemburg Sözleşmesi)

8/09/1967 tarihinde imzalanan Sözleşme, 17/04/1975 tarih, 1884 sayılı Kanunla onaylanmış, 10/12/1977 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme, evlilik bağının sona erdirilmesine, ayrılığa, evliliğin varlığı ve yokluğuna, geçerliliğine ya da butlanına ilişkin kararın diğer akit devletlerce tanınmasına ilişkin hükümleri ihtiva eder.

Uygulamada, yabancı mahkemeden verilen boşanma kararlarının tanınmasında başvurulan sözleşmedir.

23) Evlenme Ehliyet Belgesinin Verilmesine Dair Sözleşme (1976 tarihli Viyana Sözleşmesi)

8/09/1976 tarihinde imzalanan Sözleşme, 21/04/1988 tarih, 3436 sayılı Kanunla onaylanmış, 1/06/1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu sözleşmeye taraf olan devlet vatandaşının yabancı ülkede (sözleşmeye taraf olan diğer ülkede) evlenme akdi yapması amacıyla vatandaşı olduğu devlet makamları tarafından verilen ve evlenme akdinin yapılacağı ülkede geçerli kabul edilen evlenme engelleri bulunmadığını gösteren "evlenme ehliyet belgesi" verilmesine ilişkin ortak hükümleri ihtiva etmektedir.

1.3.3. Aile Hukukunun Kurulması ve Düzenleme Alanı

1.3.3.1. Evliliğin Kurulması

A. Nişanlılık

Bilindiği üzere, evliliğin kurulmasının ilk basamağını bir erkekle bir kadının karşılıklı olarak evlenme vaadinde bulunmaları ile başlayan nişanlılık oluşturur.

Nişanlılık, Türk Medeni Kanununun 118-123 üncü maddeleri ile düzenleme konusu yapılmıştır. Nişanlanma, evlenmenin ön koşulu olup nişanlanma olmadan evlenmenin düşünülemeyeceği; birbiriyle evlenecek erkek ve kadın içlerinden birinin oturduğu yer evlendirme memurluğuna birlikte yazılı veya sözlü başvurusuyla evlenme kararının açıklanması anlamına gelmektedir.

Nişanlanmanın, evliliğin ön koşulu olmasının yanında, tarafların birbirini tanıma, gelenek görenek öğrenme ve evliliğe hazırlık işlevine sahip olduğu tabiidir.

Nişanlanmanın oluşabilmesi için ehliyetin varlığı, irade açıklaması, engelin bulunmaması, süre ve koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir. Tam ehliyetliler (TMK m.10) tek başlarına kimseden izin almadan nişanlanabilirler. Kısıtlanmasına yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyeti kısmen sınırlandırılmış olan sınırlı ehliyetliye, yasal danışman atanmış olsa da, nişanlanma ehliyetine tam olarak sahiptirler. Erkek veya kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak hakim, olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş erkek ve kadının evlenmesine izin verebildiği halde (TMK m.24), nişanlanma yaşı 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda gösterilmemiştir. Bu sebeple, ayırt edinme gücüne sahip küçük ve ayırt etme gücüne sahip kısıtlının yasal temsilcisinin rızası ile nişanlanmasına izin verilebilir.

Nişanlanma iradesi taraflarca açıklanmalı, ciddi olmalı ve karşılıklı olmalıdır. Nişanlanma engelleri, Türk Medeni Kanununda sayılmamış olsa da, Türk Medeni Kanununun 129-133 üncü maddelerinde sayılmış bulunan kesin evlenme engellerinin bulunmaması, (evli olmak, sürekli ayırt etme gücünden yoksun olmamak, akıl hastalığı ve yakın hısımlık hususları) zımni olarak uygulanır.

Karşılıklı evlenme vaadinin gerçekleşmesi ile gerçekleşen nişanlanma sözleşmesinin borç ilişkisinden değil, oluşan güven ilişkisi sebebiyle taraflara evlenme, sadakat, yardımlaşma ve dayanışma yükümlülüğü yüklemektedir.

B.NİŞANIN BOZULMASININ SONUÇLARI (TMK m.120-123)

Nişanlılık evlenme dışındaki bir sebeple sona ererse nişanlılar, birbirlerini veya ana babanın ya da onlar gibi davrananların diğer nişanlıya vermiş oldukları alışılmışın dışındaki hediyelerin geri verilmesini, haklı bir sebep olmaksızın nişanı bozan kusurlu tarafın koşulları bulunduğu takdirde diğerine maddi tazminat vereceği ve nişanın bozulması yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın da kusurlu diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesine yönelik dava açabilirler.

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun gereğince, bu davalar aile mahkemelerinde, aile mahkemelerinin olmadığı yerlerde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen asliye hukuk mahkemelerince görülür. Yetkili mahkeme genel hükümlere göre belirlenir ve bu davalar nişanın bozulmasından itibaren bir yıl içerisinde açılmadığı takdirde zaman aşımına uğrar.

1.3.3.2. Evlenme

Evlenme, Türk hukukuna göre aynı cinste bulunmayan iki kişinin hukuk düzeninin ön gördüğü şekilde süreklilik hedefiyle kurdukları hayat ortaklığıdır.

Evlenme töreni, evlendirme dairesinde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergin iki tanığın önünde açık olarak yapılır (TMK m.141). Evlenme işleminin geçerli olarak yapılabilmesi için evlenecek kişilerin görevliler önünde bu amaca uygun irade bildiriminde bulunmaları yeterlidir. Evlendirme memuru evleneceklerden her birine birbiriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur (TMK m.142).

A. EVLENMENİN MADDİ KOŞULLARI (TMK m. 124-133)

Evlenmenin maddi koşulları, evlenme ehliyetinin bulunması ve evlenme engellerinin bulunmamasıdır.

A.a. Evlenme Ehliyetinin Bulunması (TMK m.124-128)

Evlenmenin gerçekleşebilmesi için, maddi koşullardan ilki evlenme ehliyetinin bulunmasıdır.

Evlenmenin herhangi bir kişi ile yapılabilmesini sağlayan evlenme ehliyeti genel evlenme ehliyetidir. On sekiz yaşını doldurmuş mahkemece vesayet altına alınmamış olan erkek ve kadın başka bir kimsenin rızası veya iznine bağlı olmaksızın evlenir. Kadın ve erkek 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez (TMK m. 124/1). Olağanüstü durumlarda kadın ve erkek 16 yaşı doldurmadıkça ve hakim izni olmadan evlenemez (TMK m.124/2).

Kısıtlı ve küçükler yasal temsilcinin izni olmadıkça evlenemezler (TMK m.127).

A.a.1. Ayırt Etme Gücü (TMK m.125)

Ayırt etme gücü; nisbi, psikolojik, biyolojik olarak akla uygun biçimde davranma yeteneğine sahip olan kimsenin evlenmenin hayat ortaklığı, sürekli birliktelik, hak ve yükümlülüklere sahip olduğunu algılamasıdır. Ayırt etme gücü evlenme töreni sırasında bulunmalıdır. Sürekli ayırt etme gücünden yoksun olan kişinin evliliği mutlak butlan ile sakat olup bunun her zaman iptalinin istenebileceği, geçici yoksunluk halinde (TMK m.148) ise evliliğin nisbi butlan ile iptalinin istenebileceği mümkündür. Ayırt etme gücünden yoksun olan kişinin evliliği hakim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur.

Evlenme ehliyetine sahip ancak küçük ya da kısıtlı olan kişilerin yasal temsilcisinin izni olmadan evlenmesi halinde evlilik nisbi butlan ile iptal edilebilir.

A.a.2. Evlenme Yaşı (TMK m.124)

4721 sayılı Türk Medeni Kanununda iki tür evlenme yaşı düzenlenmiştir.

Olağan evlenme yaşı Türk Medeni Kanunu 124/1 inci maddesinde açıklanmıştır; "Erkek veya kadın 17 yaşını doldurmadıkça evlenemez". Türk Medeni Kanununun 11/1 inci maddesi kişilerin on sekiz yaşını doldurmasıyla ergin olduğunu açıklamıştır. 743 sayılı Türk Kanuni Medenisinde evlenme yaşının alt sınırı erkeklerde on yedi, kadınlarda on beş olarak düzenlenmişti. Bunun nedeni olarak evlilik dışı birlikteliklerin, yaş düzeltim davaları, evlenmeye

izin davalarının önlenmesi evlilik dışı çocukların sayısını azaltma amaçlanmıştır. Ancak 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda olağan evlenme yaşını alt sınırı yeniden düzenlenirken "küçük yaştaki kızların evlendirilmesini gerek biyolojik gerek psikolojik açıdan olumsuz etkilerinin olduğu, orta öğrenim çağında bulunan on beş yaşındaki bir küçüğün evlenmesine izin verilmemesi gerektiği 743 sayılı Türk Kanuni Medenisinin kabulünden sonra halkın bilinçlendirildiği ve eğitildiği göz önünde tutulmak suretiyle her iki cins için yaş sınırı on yedi yaşın tamamlanması gerektiği yasanın gerekçesi olmuştur.

Evlenme yaşının üst sınırı 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda belirlenmemiştir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 124/2 nci maddede olağan dışı evlenme yaşı düzenlenmiştir. Olağan dışı evlenme yaşı kadın ve erkek için on altı yaş olarak belirlenmiştir. Uygulamada bu davaya olağan dışı evlenmeye izin davası denilmektedir. Olağan dışı evlenmeye izin davasının kabul edilebilmesi için izin istenilen kişinin on altı yaşını tamamlamış, olağanüstü durum ve pek önemli bir sebebin varlığının ispat edilmiş, kişinin evlenme olgunluğuna ulaşmış, olanak varsa yasal temsilcisinin dinlenilmiş olması ile belli kişi ile evlenmesine izin verilir. Olağan dışı evlenme yaşının altında bir evlilik yapılması halinde bu evlilik nisbi butlan sebebi ile iptali için dava açılabilir. Olağan dışı evlenme yaşının altında bir evlilik yapan kişi sonradan on sekiz yaşını doldurmak suretiyle ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya kadın gebe kalırsa evlenmenin iptaline karar verilemez.

A.b. Evlenme Engellerinin Bulunmaması (TMK m.129-133)

Türk Medeni Kanununda evlenme engelleri kesin evlenme engeli ve kesin olmayan evlenme engelleri olarak ayrılmıştır.

Kesin evlenme engeli olarak, eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması, evlenme akdi sırasında ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk, akıl hastalığı ve TMK 129 uncu maddede sayılan hısımlık gösterilmiştir.

Eşlerden birinin evlenme sırasında bir başkasıyla evli olması halinde evlilik mutlak butlanla batıldır. Yeniden evlenmek isteyen kişinin önceki evliliğinin ölüm, boşanma, gaiplik kararının veya butlanla sona ermesine ilişkin kararın kesinleşmesi ile sona erdiğini ispat etmek zorundadır.

Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenme iradelerini açıklayamayacak olduklarından evlenemezler ve sürekli yoksunluk halinde evlilik mutlak butlanla batıldır (TMK 125, TMK m.145/2).

Evlenme sırasında neslin sağlığı için tehlike oluşturan ve evliliğe zarar veren her türlü akıl hastalığı evlenme için engel oluşturur. Ayırt etme gücünü kaldırmayacak şekilde akıl hastası olan kadın ve erkek evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığını resmi sağlık kurulu raporuyla belgelemişse evlenebilir (TMK m.133). Sağlık raporuyla ilgili usul ve esaslar sağlık alanındaki değişen ve gelişen şartlarda dikkate alınmak suretiyle Sağlık Bakanlığınca yayınlanacak genelge ile belirlenir.

Türk Medeni Kanununda açıklanan hısımlığın mevcudiyeti halinde de kesin evlenme engeli vardır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun 129 uncu maddesi yasak olan akrabalık sayılmıştır. Üst soy ile alt soy (örneğin dede-torun), kardeşler arasında, amca, dayı, hala, teyze ile, evlilik sona ermiş olsa dahi eşlerden birinin diğer eşin üst soy ya da alt soyu (gelinin eski kayın pederi ile evlenmesi gibi ya da eşin kız çocuğunun üvey babasıyla evlenmesi gibi), evlat edinen ile evlatlık ya da bunlardan birinin diğerinin çocuğu ve eşi ile evlenmesi yasaktır.

Kesin olmayan evlenme engelleri olarak Türk Medeni Kanununun 132 nci maddesinde hüküm altına alınan bekleme süresi, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda yer alan askeri öğrencilik ile uygulamada bulaşıcı hastalıklar kabul edilmiştir. Evliliği sona ermiş kadın sona ermenin üzerinden üç yüz gün geçmedikçe evlenemez. Süre, doğurmakla, gebe olmadığına ilişkin doktor raporuyla ya da aynı eşlerin tekrar evlenmesinde dikkate alınmaz. 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununun 123-124 üncü maddesinde sayılan bulaşıcı hastalıklar kesin olmayan evlenme engelini oluşturur. Belirlenen bulaşıcı hastalıklara rağmen yapılan evlenmeler geçerlidir. 926 sayılı TSK Personel Kanunu ve ilgili yönetmeliklerde askeri öğrenciliğin başlangıç koşulu olarak evli olmama belirlenmiştir.

A.c. Evlenmenin Şekli Şartları (TMK m.134-144)

Evlenmenin geçerliliği için sadece maddi koşulların değil şekli koşulların da gerçekleşmesi gerekir. Geçerli bir evlilik için evlenme başvurusu, evlenme töreni sırasında uygulanacak şekli koşullar evlenme töreninden sonra ise aile cüzdanı verilmesi ve evlenme kütüğüne kayıt işlemi ile gerçekleşir. Evlenmenin sıkı şekil şartlarına tabi tutulması zorlama evliliklerin, ahlaka aykırı evliliklerin, acele evliliklerin ve gizli birlikteliklerin önlenmesini sağlar.

A.c.1. Evlenme Başvurusunda Şekil Koşulları

Evlenmenin şekli koşulları 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun yanı sıra Evlendirme Yönetmeliğinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Evlendirme memurluğuna birbiriyle evlenecek kadın ve erkek birlikte (TMK m. 134/1) ya da ayrı olarak başvurabilirler. Yerleşim yeri köy ya da belde olan ve yabancı uyruklu kişilerle evlenecek Türk vatandaşları, yerleşim yerlerine bağlı bulunduğu il veya ilçe belediye evlendirme memurluklarına ya da o yerin ilçe nüfus müdürlüğüne evlenme başvurusunda bulunabilirler. Her iki evlendirme memurluğunda evlenmeye esas olacak belgeler tamamlanır ve bir dosyada birleştirmek üzere evlenme akdinin yapılacağı yer evlendirme memurluğuna gönderilir.

Evlendirme yönetmeliği hükümlerine göre doldurulan ve aksi ispat edilinceye kadar doğruluğu kabul edilen evlenmek istenildiğine dair başvuru, evlenme beyannamesi ile yazılı veya sözlü olarak yapılabilir (TMK m. 135). Evlenme başvurusunda yazılı ya da sözlü olarak yapılsa da taraflarca imzalanır. İmza atamayanlar, sağır ve dilsizler için Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunundaki hükümler ve Evlendirme Yönetmeliğindeki hükümler uygulanır. Evlendirme işlemleri, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık Genel Müdürlüğünce düzenlenir. Genel Müdürlük evlendirme işlemlerinin Türk Medeni Kanunuyla getirilen temel kurallara ve bu yönetmelik esaslarına uygun olarak yürütülmesini sağlar, iş ve işlemlerini takip eder, denetler ve denetlettirir.

Evlenme başvurusu yapacak taraflar Türk vatandaşı ise belediye bulunan yerlerde belediye başkanı ya da bu işle görevlendirilen memura; köylerde muhtara; dış temsilciliklerde Evlendirme Yönetmeliğinde belirtilen dış temsilcilik ile diplomatik temsilcilikler ve konsolosluklara taraflardan biri yabancı ise bu makamlar haricinde yabancı şahsın dahil olduğu vatandaşlık kanunları çerçevesinde yetkili olan merciye yapılır.

Türk Medeni Kanununun 136 ncı maddesinde evlenmeye ilişkin belgelerin başvuru sırasında evlendirme memurluğuna verilmesi zorunluluğu açıktır. Evlenme beyannamesi, fotoğraflı nüfus cüzdanı örneği, sağlık ya da resmi sağlık kurulu raporu, vesikalık fotoğraf, nüfus kayıt örneği ve evlenme ehliyet belgesi, önceki evliliği sona ermiş ise buna ilişkin belge, izne bağlılık var ise (vasi ya da yasal temsilci) rıza belgesi sunulmalıdır.

Türk Medeni Kanununun 137/1 inci fıkrasında evlenme başvurusundan sonra başvurunun incelenmesi düzenlenmiştir. Türk Medeni Kanununun 139/1 inci fıkrasında evlendirme memuru tarafından evlenme başvurusu ve buna eklenmesi gereken belgelerin incelenerek, noksanlık görülmez ya da görülen mevcut noksanlığın tamamlanması halinde evlendirme memurunun evlenme dilekçesini onaylayarak evlenme başvurusunu kabul edeceği açıklanmıştır. Yapılan inceleme sonucunda evlenme koşullarının başvurunun usulüne uygun olmaması, evlenme ehliyetinin olmaması ve evlenme engelinin bulunması nedeniyle evlendirme memuru tarafından başvuru reddedilir (TMK m.139/2). Evlendirme memurunun red kararı kesin nitelikte olmayıp Türk Medeni Kanununun 138 inci maddesi gereğince aile mahkemesine (aile mahkemesi olmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemesine) itiraz edilebilir.

Evlenme töreni yapılırken tarafların bizzat aynı anda hazır bulunmaları gerekmektedir. Evlenecek kişi başvuru işlemini vekil aracılığıyla yürütebilir ise de vekaletle evlenme yapılamaz (Ev. Yön. m.27/3). Evlendirme memuru evleneceklerden her birine birbirleriyle evlenmek isteyip istemediklerini sorar. Evlenme, tarafların olumlu sözlü cevaplarını verdikleri anda oluşur. Taraflar, Türkçe bilmedikleri takdirde tercüman aracılığıyla, sağır ya da dilsiz ise yazılı ya da işaret dili bilen bir tercüman yardımıyla iradelerini açıklarlar. Bu beyan evlendirme memuru ve tanıkların huzurunda aleni olarak yapılır (Ev. Yön. m.27).

Evlendirme töreni, evlendirme dairesinde ya da tarafların belirlediği ve töreni yönetecek memurun da onayladığı yerde yapılabilir (TMK m. 141). Evlendirme memuru tarafından yapılan evlenmeler tarafların ve tanıkların imzalarının, imza atamayanlar yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunundaki hükümlere göre yapılan işlemler neticesinde tamamlanır ve nüfus kütüğüne işlenir (TMK m. 142). Evlenme törenin bitiminde kimler arasında evlilik yapıldığını gösteren aile cüzdanı taraflara verilir. Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dini töreni yapılamaz (TMK m. 143)

A.d. Evliliğin İptali Sebepleri ve Sonuçları

Evlilik, aynı cinste bulunmayan iki kişinin hukuk düzeninin öngördüğü şekilde süreklilik hedefiyle kurdukları hayat ortaklığıdır. Evlenmenin hükümsüzlüğü; evlenmenin yokluğu, evlenmenin butlanı ve evlenmenin muvazaalı yapılması olarak ayrılır.

A.d.1. Evlenmenin Yokluğu (Yok Evlilik)

4721 sayılı Türk Medeni Kanununda yokluk kavramı mevcut değildir. Butlan hallerinde evlilik kurulmuş ama geçerli bir şekilde kurulmamıştır. Buna karşılık yokluk hallerinde evlenme hiç kurulmamıştır. Başka bir anlatımla geçerli şekilde kurulmayan evlilikler yok hükmündedir.

Evlenmenin yokluk sebepleri; evlenmenin aynı cinsten kişiler arasında yapılması, evlendirme memuru bulunmadan yapılması ve taraflar hazır bulunmadan yapılması olarak sayılır. Bu sayılanların varlığı halinde evlenme kendiliğinden hükümsüz olup boşanma ve iptal davası açılmasına olanak olmayıp sadece evlenmenin yokluğunun tespiti davası açılabilir; kayıt var ise kaydın düzeltilmesi dava edilebilir. Evliliği uzun süreli olması yokluğu ortadan kaldırmaz. Özel bir kanun var ise, evlilik tescil edilebilir.

A.d.2. Evlenmenin Butlanı (Batıl Olan Evlenmeler) (TMK m.145-160)

Evlenmenin butlanı geçersiz olarak kurulmuş olan bir evlenmenin Kanunda öngörülen sebep ve koşullara dayanarak mahkeme kararıyla sona erdirilmesidir. Geçersiz bir şekilde kurulan evlilik kendiliğinden sona ermez. Batıl bir evlilik ancak hakim kararıyla sona erecektir. Evlenmenin butlanı, mutlak ve nisbi butlan halleri olarak ayrılır.

A.d.2.a. Mutlak Butlan (TMK m.145-147)

Mutlak butlanla sakat olan evlilik kamu düzenini zedelediğinden sakatlık herkesi ilgilendirmektedir. Evlenme sırasında evli bulunmak (TMK m.130, TMK m.145/b.1), evlenme sırasında ayırt etme gücünden sürekli yoksunluk (TMK m.125, TMK m. 145/b.2), evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı (TMK m.133, TMK 145/b.3), evlenmeye engel olacak derecede hısımlık (TMK m. 129, TMK 145/b.4), olağan dışı evlenme yaşının altında evlilik yapılması mutlak butlan sebepleridir.

Evli olan şahsın yeniden evlenmesi halinde mutlak butlan kararı verilmeden önce evlilik sona ermiş ise ikinci evlenmenin geçerliliği ikinci evlilikteki diğer eşin iyi niyetli olması yani diğer eş evli bir kimseyle evlendiğini bilmiyor ya da bilemesi gerekmiyorsa bu evlenmenin butlanına karar verilemeyeceğinden ikinci evlilik geçerlidir (TMK m. 147/3). Evlendiği kişinin evli olduğunu bile bile evlenen eşin hukuken korunur bir tarafı yoktur. Bundaki amaç ile resmi nikah ve tek eşliliğin korunması düşünülmüş, gayri resmi birlikteliklerin önüne geçmek amaçlanmıştır.

Evlenme sırasında ayırt etme gücünden yoksunluk geçici bir sebeple oluşmuş ise evlilik mutlak butlan ile değil nisbi butlan ile sakat hale geldiğinden evlenmenin iptali akit sırasında geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olan eş tarafından dava edebilir, ilgililer ve Cumhuriyet savcısının bu halde dava açma hakkı bulunmamaktadır.

Gerek olağan evlenme yaşı ve gerekse olağan dışı evlenme yaşı evlenme olgunluğu düşünülerek belirlenmiştir. Belirlenen yaş altı evlenme sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunma ile eş değer olduğundan olağan dışı evlenme yaşının yani on altı yaşın altında yapılan evlilikler de mutlak butlanla batıldır. On altı yaşına ulaşmış ancak olağan evlenme yaşına yani on yedi yaşına erişilmemiş ve evlenme izin kararı olmadan yapılan evlilikler de mutlak butlanla batıldır. Butlan kararı verilmeden önce eşlerin olağan evlenme yaşını doldurması halinde sadece yasal temsilcileri nisbi butlan sebebiyle evlenmenin iptalini dava edebilir. Ancak bu suretle evlenen kimse sonradan on sekiz yaşını doldurmak suretiyle ergin olur, kısıtlı olmaktan çıkar veya kadın gebe kalırsa evlenmenin iptaline karar verilmez.

A.d.2.b. Nisbi Butlan (TMK m.148-153)

Nisbi butlan, evlenme sırasında ayırt etme gücünden geçici yoksunluk (TMK m.148), irade sakatlığı (TMK m.149-151) ve yasal temsilcinin izninin bulunmaması (TMK m. 153/1) sebebiyle evlenmenin sakatlanmasına denir.

Nisbi butlanla sakat evlilikler hakimin kararına kadar geçerli evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (TMK m.156). Evlenmenin nisbi butlanı kendiliğinden gerçekleşmeyeceği için dava açılması gerekmektedir. Nisbi butlanla sakat olan evliliğin hakim kararıyla sonlandırılması halinde kararın kesinleştiği tarih itibariyle butlan kararı ileriye etkili olur. Evlenmenin nisbi butlanla iptalini ilişkin karar mutlak butlanla iptalin aksine geçmişe etkili değildir. Nisbi butlanla sakat olan evlilik kamu düzenini değil tarafların düzenini zedelediğinden ileri sürülmesi her zaman mümkün değildir. Evliliğin kurulmasından sonra belirli bir süre (hak düşürücü süre) geçmiş olursa tarafların düzenini zedeleyen sakatlık ileri sürülemez. Nisbi butlan sebebiyle iptal davası açma hakkı iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak altı ay ve her halde evlenmenin üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m.152); evlilik geçerli hale gelir. Nisbi butlanla iptal davası açma hakkı sadece eşlere veya yasal temsilciye verilmiştir.

Ayırt etme gücünden geçici yoksunlukta bu ayırt etme gücü sürekli olur ise açılacak dava mutla butlan davasıdır. İrade sakatlığı ise 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda özel maddeler halinde düzenlenmiştir. Bunlar; yanılma (TMK m. 149), aldatma (TMK m. 150) ve korkutma (TMK m. 151) olarak belirtilmiştir.

A.d.2.c. Butlanı Gerektirmeyen Sebepler (TMK m.154-155)

4721 sayılı Türk Medeni Kanununda evlenmenin butlanını gerektirmeyen hususlar olarak bekleme süresine uymama ve şekil kurallarına uymama olarak gösterilmiştir.

Bekleme süresine uymama sadece kadınlar için belirlenmiştir. Bu süre çocukların neseplerinin düzgün tespiti açısından evliliği son bulan kadının yeniden evlenmesi için gereken üç yüz günlük süre olarak tanımlanmıştır. Evliliği sona ermiş olan kadın sona ermeden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez (TMK m.154, TMK m.132/1, Ev. Yön. m.2/1).

Şekil şartlarına uymama Türk Medeni Kanununun 155 inci maddesinde belirtilmiştir. Örnek verilirse, evlendirme töreninin tek tanıkla yapılması, evlendirme memurunun özel giysisini giymemesi, tanığın kimliğinin alınmaması, evlendirme tanıklarının tarafları tanımaması gibi hususlardır.

A.d.2.d. Butlan Kararlarının Hükmü (TMK m.156-158)

Butlan kararı eşler arasında sakat olarak kurulmuş olan evliliğin ortadan kaldırmak için verilmektedir. Butlan davası açılmış olsa bile evlenme, hakimin kararının kesinleşme tarihine kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur (TMK m. 156). Dolayısıyla, eşler birlikte yaşamak birbirlerine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar. Dava açıldıktan sonra ise davanın devamı süresince barınmaya, geçime, çocukların bakım ve korunması ile malların yönetimine ilişkin geçici önlemlerin alınmasını aile mahkemesinden isteme hakları olduğu gibi hakim tarafından resen bu yönde gerekli tedbirler de alınır.

Evlenmenin mutlak ya da nisbi butlan ile iptaline ilişkin kararlar geçmişe etkili değildir. Butlan kararı verilmesi halinde bu evlilikten doğan çocuklar ana ve baba iyi niyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar (TMK m.157/1; TMK m. 285/1). Evliliğin sona ermesinden sonra üç yüz gün içinde doğan çocuk da evlilik içinde doğmuş sayılır. Boşanmaya ilişkin hükümler çocuklar yönünden uygulanır. Yani velayet, kişisel ilişki ve iştirak nafakası (TMK m.182) hakkında karar verilir. Butlan kararı verilen evlilikte Türk vatandaşı ana ya da babadan dünyaya gelen çocuklar da Türk vatandaşlığını korur (TVatK m.7/1).

Evlenmenin butlanına karar verildiğinde iyi niyetli olan eş bu evlenmeyle kazandığı kişisel durumunu korur (TMK m.158/1). İyi niyetli olmayan eş ise, miras hakkını, daha önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları (TMK m.158), vatandaşlık hakkını (TVatK m.16/3) ve evlenmeyle kazandığı erginliği (TMK 11/2) kaybeder.

Evlenmenin butlanına karar verildiğinde mal rejiminin tasfiyesi, eşler arasındaki tazminat istekleri, nafaka ve soyadı hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK m.158; TMK m.174-175; TMK m.173).

A.d.3. Evlenmenin Muvazaalı Yapılması (Muvazaalı Evlilik)

Uygulamada değişik sebeplerle muvazaalı evlenmeler de gerçekleştirilmektedir. Gerçek amaç evlenme akdinin altında gizlenmektedir. Vatandaşlık kazanabilmek, yurt dışına çalışma için çıkabilmek, yurt dışında tedavi olabilmek, yurt dışında okumak vb. nedenlerle yapılabilmekte ancak, Türk hukuk sistemi ve Yargıtay uygulamalarında muvazaalı evlilik kabul edilmemekte yani evlenmedeki gerçek amaç farklı olsa bile Türk Medeni Kanunu ve ilgili yönetmeliklere uygun olarak geçerli kurulmuş evliliğin muvazaa sebebiyle iptali istenememektedir.

1.4. TÜRKİYE'DE AİLE BÜTÜNLÜĞÜNÜN KORUNMASINA DAİR KAMU POLİTİKALARI

Ailenin işlevlerindeki önemli dönüşümler, aileyi toplumsal hayatta çeşitli sorunlarla karşı karşıya getirmiş ve bu durum sosyal politika bağlamında aile politikası kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır**.** Bunun sonucu olarak ailenin bölünmesi, parçalanması, tek ebeveynli ailelerin giderek artması, boşanma oranlarının yükselmesi, evlilik dışı beraberliklerin çoğalması, bu birlikteliklerin ürünü olan çocukların artması, kültürel ve ahlaki değerlerde keskin dönüşümler, yabancılaşma, suç oranlarının artması, uyuşturucu kullanımı, bireysel ve toplumsal şiddetin yaygınlaşması, kimlik bunalımı, ruhsal rahatsızlıklar, tatminsizlik vb. gibi insanı ve dolayısıyla toplumu etkileyen sorunlar ortaya çıkmıştır.

Toplumsal yapıdaki en ufak bir değişiklik toplumun herhangi bir sosyal katmanındaki aileyi derinden etkilemektedir. Eğitim, kültür, sağlık ve sosyal güvenlik gibi çeşitli alanlardaki değişiklikler ailenin işlevlerinden bazılarının yerine geçmektedir. Toplumdaki bazı kurumlar çocuk, hasta, yaşlı ve engelli bakımı, çocukların eğitimi gibi bazı işlevleri üstlenmişlerdir. Bununla birlikte aile, yine de, neslin devamı, aile üyelerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılama ve dayanışma gibi temel işlevlerini yerine getirmektedir.

Aile politikası genel olarak devletin, doğrudan veya dolaylı olarak, aileyle ilgili olarak saptadığı tüm politika, karar ve icraatları kapsayan geniş kapsamlı faaliyetler bütünü şeklinde tanımlanabilir. Geniş bir tanımla da aile politikaları, çocuk yardımından, aile planlamasına, sosyal yardımlardan, gelir aktarımına, vergi muafiyetlerinden, konut siyasetine kadar pek çok kararı içeren ve ailenin bütünlüğünü ve tam iyilik halini amaçlayan plan, program, proje ve hizmetler paketidir. Aile politikası ile ilgili önlemleri üç grupta toplamak mümkündür. Birinci grupta güçlendirme politikaları olarak tanımlanabilecek ve aileyi sürekli gelir sahibi yapmayı amaçlayan ekonomik önlemler yer alır. Bu politika uygulamalarında istihdam konusu üzerine ağırlık verilmektedir. İkinci grupta, eğitim ve danışma hizmetleri gibi, aile hayatını geliştirmeye yönelik hizmetler yer almaktadır. Üçüncü grupta ise, ailenin yerini tutacak veya onun yerini alabilecek önlemler niteliğindeki aile dışı kurumları geliştirmeye yönelik hizmetler bulunmaktadır.

Ülkemizde aile kurumu daima çok önemli olarak algılanmış ve toplumun temel taşı olarak kabul edilmiştir. Aile politikaları, aile hizmetlerinin oluşturulmasının temelidir. Aile hizmetleri ise amacı ve odağı aile içi ilişkileri uyumlu kılmak, aile hayatında pozitif değerleri güçlendirmek, bu birlik içinde üyelerin, özellikle çocukların sağlıklı kişilik gelişimini sağlayacak işlevlerin yerine getirilmesine, aile üyelerinin doyumlu ve mutlu olmalarına, uygun sosyal fonksiyonlara erişmelerine yardımcı olmak biçiminde tanımlanabilir. Bu çerçevede, evlilik, çocuk-ebeveyn ilişkileri, kardeşler arası ve akrabalarla ilişkiler ve ailenin bir birim olarak çevresiyle uyumu özel olarak ele alınan konulardır. Kısaca, aileye hizmet götüren kurum ve kuruluşlar, aile birliğinin sağlıklı oluşması ve sürmesi yönünde destek sağlayan, aile birliğine ilişkin sorunları bilimsel yönden inceleyen, değerlendiren ve çözümlemeye çalışan kurum ve kuruluşlardır. Aile hizmetleri; kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler tarafından verilmektedir.

1.4.1.Aile Politikaları

Ailenin işlevlerindeki önemli dönüşümler, aileyi toplumsal hayatta çeşitli sorunlarla karşı karşıya getirmiş ve bu durum sosyal politika bağlamında aile politikası kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır**.** 18. yüzyılın ikinci yarısında Batı Avrupa'da başlayan ve giderek tüm dünyaya yayılan sanayi devrimiyle, teknolojik ve ekonomik alanda baş döndürücü bir hızda

gelişim ve değişim sürecine girilmiştir. Bu büyük değişim, toplumsal ve kültürel hayatı da ciddi bir biçimde etkilemiştir. Türkiye'de, dünyadaki bu rüzgârlardan belli oranda etkilenmiş, toplumsal, sosyal ve ekonomik kurumlar değişime kayıtsız kalamamış, aile ve özellikle sosyal kurumlar biraz da hazırlıksız yakalanmışlardır. Bu değişime hazırlıksız yakalanan sosyal kurumlardan biri de ailedir. Başta hızlı kentleşme, göç ve sanayi devriminin dayattığı yeni yaşam biçimleri ve değerleri aile kurumunu parçalanma ve dağılma sürecine itmiş ve ailenin temel fonksiyonlarını yerine getiremeyecek derecede zayıflamasına yol açmıştır. Bunun sonucu olarak ailenin bölünmesi, parçalanması, tek ebeveynli ailelerin giderek artması, boşanma oranlarının yükselmesi, evlilik dışı beraberliklerin çoğalması, bu birlikteliklerin ürünü olan çocukların artması, kültürel ve ahlaki değerlerde keskin dönüşümler, yabancılaşma, suç oranlarının artması, uyuşturucu kullanımı, bireysel ve toplumsal şiddetin yaygınlaşması, kimlik bunalımı, ruhsal rahatsızlıklar, tatminsizlik vb. gibi insanı ve dolayısıyla toplumu tehdit eden sorunlar baş göstermiştir.

Toplumsal yapıdaki en ufak bir değişiklik toplumun herhangi bir katmanındaki aileyi derinden etkilemektedir. Eğitim, kültür, sağlık ve sosyal güvenlik gibi çeşitli alanlardaki değişiklikler ailenin işlevlerinden bazılarının yerine geçmektedir. Toplumdaki bazı kurumlar çocuk, hasta, yaşlı ve engelli bakımı, çocukların eğitimi gibi bazı işlevleri üstlenmişlerdir. Bununla birlikte aile, yine de, neslin devamı, aile üyelerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılama ve dayanışma gibi temel işlevlerini yerine getirmektedir.

Aile politikası genel olarak devletin, doğrudan veya dolaylı olarak, aileyle ilgili olarak saptadığı tüm politika, karar ve icraatları kapsayan geniş kapsamlı faaliyetler bütünü şeklinde tanımlanabilir. Geniş bir tanımla da aile politikaları, çocuk yardımından, aile planlamasına, sosyal yardımlardan, gelir aktarımına, vergi muafiyetlerinden, konut siyasetine kadar pek çok kararı içeren ve ailenin bütünlüğünü ve tam iyilik halini amaçlayan plan, program, proje ve hizmetler paketidir. Aile politikası ile ilgili önlemleri üç grupta toplamak mümkündür. Birinci grupta güçlendirme politikaları olarak tanımlanabilecek ve aileyi sürekli gelir sahibi yapmayı amaçlayan ekonomik önlemler yer alır. Bu politika uygulamalarında istihdam konusu üzerine ağırlık verilmektedir. İkinci grupta, eğitim ve danışma hizmetleri gibi, aile hayatını geliştirmeye yönelik hizmetler yer almaktadır. Üçüncü grupta ise, ailenin yerini tutacak veya onun yerini alabilecek önlemler niteliğindeki aile dışı kurumları geliştirmeye yönelik hizmetler bulunmaktadır.

Ülkemizde aile kurumu daima çok önemli olarak algılanmış ve toplumun temel taşı olarak kabul edilmiştir. Aile politikaları, aile hizmetlerinin oluşturulmasının temelidir. Aile hizmetleri ise amacı ve odağı aile içi ilişkileri uyumlu kılmak, aile hayatında pozitif değerleri güçlendirmek, bu birlik içinde üyelerin, özellikle çocukların sağlıklı kişilik gelişimini sağlayacak işlevlerin yerine getirilmesine, aile üyelerinin doyumlu ve mutlu olmalarına, uygun sosyal fonksiyonlara erişmelerine yardımcı olmak biçiminde tanımlanabilir. Bu çerçevede, evlilik, çocuk-ebeveyn ilişkileri, kardeşler arası ve akrabalarla ilişkiler ve ailenin bir birim olarak çevresiyle uyumu özel olarak ele alınan konulardır. Kısaca, aileye hizmet götüren kurum ve kuruluşlar, aile birliğinin sağlıklı oluşması ve sürmesi yönünde destek sağlayan, aile birliğine ilişkin sorunları bilimsel yönden inceleyen, değerlendiren ve çözümlemeye çalışan kurum ve kuruluşlardır. Aile hizmetleri, kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler tarafından verilmektedir.

1.4.2. Kalkınma Planlarında Aileye Yönelik Politikalar

Aileye yönelik politikalar, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminden itibaren ele alınmaya başlanmıştır. Kalkınma Planları kapsamında sağlık planlaması, istihdam, konut, sosyal hizmet ve yardımlar gibi alanlara ilişkin genel politikaların altında ailenin ihtiyaçlarına yönelik politikalar belirlenmiştir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) döneminde ise aile politikaları ayrı bir başlık altında ele alınmaya başlanmıştır. Plan ilkeleri doğrultusunda, toplumsal refahı arttırma amacına yönelik olarak ailenin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesi, bütünlüğünün korunması, güçlü bir kurum olarak varlığını sürdürmesi için; kalkınmanın nimetlerinden yararlanmada, istihdam ve sosyal hizmetlere katılımda ve bunlardan yararlanmada aile biriminin temel hedef olarak alınacağı belirtilmiştir. Bu dönemdeki bir diğer önemli gelişme ise sosyal yardım alanında ortaya çıkmış ve mülga SHÇEK Genel Müdürlüğü tarafından, temel gereksinimlerini karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere 28 Eylül 1986 tarihinde yürürlüğe giren, "Ayni Nakdi Yardım Yönetmeliği" hükümleri çerçevesinde sosyal yardım hizmetleri sunulmaya başlanmıştır. Aynı yıl "Türk Aile Yapısı" araştırması da yapılmıştır.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) döneminde, gelecek kuşakların iyi yetişmesini sağlayacak bir aile planlaması benimsenmiştir. Aile korunmuş ve desteklenmiştir. Toplumun en küçük ünitesi ve demokrasinin en küçük birimi olan aile, değişen ve gelişen bir dünyada bu değişikliklerden en çok etkilenen bir kurum olarak, devletin özenle koruması gereken bir konumdadır. Bu amaçla, aile yapısının gösterdiği değişimi, bu değişimden doğan sorunları ve bu sorunlara getirilecek çözüm yollarını saptamaya yönelik araştırmalar yapılmıştır. Korunmaya muhtaç çocukların aile ortamı içinde yetiştirilmesine özel önem verilmiş ve evlat edindirmenin yasal işlemleri kolaylaştırılmıştır. Bu dönemde toplumsal yapı içindeki en dinamik, değişime ve gelişmelere en hızlı tepki veren aile kurumunun aile içi ilişkilerinde bozulmalar artmış, çatışma ve çelişkiler derinleşmiştir. Bu dönemdeki ekonomik kriz ailenin toplumsal konumunu, rollerini, aile bütçelerini, işgücüne katılım biçimlerini, ev içi sorumlulukların dağılımını, ailenin varlık durumunu, ailelerin toplumsal çevre ile ilişkilerini ve toplumsal yaşama katılım eğilimlerini etkilemiştir. Değişen koşullar, ailenin yaşam kalitesini göreli olarak olumsuz yönde etkilemiş, ailenin yoksullaşması, işsizlik, yaşam standartlarında düşüş, iç ve dış ilişkilerde iletişim çatışmaları yaşanmış, ailenin temel gereksinmelerini karşılama, yaşanılan sorunları çözme olanakları daralmıştır.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) döneminde ise, ailelerin bazı fonksiyonlarını devralmış kurumların hizmetlerine duyulan ihtiyaç artmıştır. Bu dönemde sağlık, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal hizmet ve yardımlar alanında yeterli hizmetin verilebilmesi, ailelerin kriz durumlarında veya ihtiyaç halinde başvurabilecekleri kurumsal yapının oluşturulması ihtiyacı sürmektedir. Sanayileşme ve kentleşme gibi sebeplerle aile yapısında meydana gelen değişimler, ailenin geleneksel fonksiyonlarını da etkilemektedir. Plan döneminde bu değişimlerin olumsuz etkilerine karşı ailenin çağdaş kurum ve hizmetlerle desteklenmesi ve kalkınma ile artan refahtan aldığı payın artırılmasını sağlayacak tedbirler alınmıştır. Ailenin gelir sürekliliğinin, sağlık hizmetleri ihtiyacının ve sosyal güvenliğinin sağlanması suretiyle güçlendirilmesine, kriz durumlarında ihtiyaç ve sorunlarının giderilmesine yardımcı olacak bir sistemin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmış; çocuk yetiştirme, yaşlı ve engelli üyelerinin bakımı konularında ailenin eğitilerek desteklenmesi sağlanmıştır. Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesinde ideal ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, aileyi destekleyici önlemlere, koruyucu aile ve evlat edindirme uygulamalarına ağırlık verilmiş, kurum bakımının iyileştirilmesi

sağlanmıştır. Aileyi korumak ve desteklemek amacıyla uygulanacak politikalarda kadın-erkek eşitliğinin güçlendirilmesine özen gösterilmiştir. Plan döneminde buna ilişkin; husumet ehliyeti, evlilik yaşı, mal rejimi, eşlerin meslek ve sanatı, miras, ev eşyaları, resmi nikah ve nafaka gibi konularda düzenlemenin yapılmasına, evlilik süresince edinilen maddi birikimde eşler arası mal birliği ilkesinin uygulamaya geçirilmesine, aile içi sorumlulukların eşit paylaşılması ve kadının toplumsal yaşama eşit biçimde katılımının sağlanmasna, Ceza ve Vergi Kanunlarında kadın-erkek eşitliğini bozucu ve kadını güç durumda bırakan hususların eşitlikçi bir anlayışla düzenlenmesine, çalışma hayatını düzenleyen yasalarda gebelik ve doğum izni, kreş ve çocuk bakımevi açılması ile ilgili maddelerde kadının çalışma yaşamından kopmasının önlenmesine, aile birliğinin güçlendirilmesi ve çalışan annelerin çocuklarının yeterli bakım imkanına kavuşturulmasına yönelik değişiklikler yapılmıştır.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) döneminde, toplumdaki hızlı değişme nedeniyle güçlü bir sosyal güvenlik işlevine sahip olan aileye yönelik destek çalışmalarının kurumsal düzeyde yürütülmesi önemini korumaktadır. Artan kentleşme, göç olgusu, yüksek enflasyon, gelir dağılımının bozulması, yoksullaşma ve aile yapısında meydana gelen değişimler gibi sebeplerden dolayı sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyaç artmıştır. Sosyal hizmetlerin yürütülmesinde, dağınık kurumsal ve finansal yapılanma, kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği eksikliği sebebiyle ortaya çıkan sorunlar mevcuttur.

Bu dönemde, aileyle ilgili önemli gelişmelerden birisi "Aile Danışma Merkezleri"nin açılması ve yaygınlaştırılmasıdır. Bu merkezlerin amacı; aile yaşamını korumak, desteklemek ve sorunların çözümüne yardımcı olmak amacıyla aile bireylerine yönelik koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, tedavi ve rehabilite edici hizmetlerin yanı sıra rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesidir. Bu merkezler, 11 Eylül 2001 tarih ve 102 sayılı Bakan Onayı ile yürürlüğe giren "Aile Danışma Merkezi Çalışma Esasları Hakkında Yönerge" doğrultusunda hizmetlerini yürütmüştür. Aile Danışma Merkezlerinde; aile hayatının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi yoluyla ailenin refahı, mutluluğu ve bütünlüğünün sağlanması, uyumlu aile ilişkilerine katkıda bulunulması, aileyi bir arada tutan bağların kuvvetlendirilmesi, aile üyelerinin kişiliklerinin sağlıklı biçimde gelişmesi, birey olma potansiyellerinin güçlendirilmesi ve toplumsal yaşama uyumlarının sağlanması, sağlıklı çocuk yetiştirme bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ile aile sisteminde özgürlük, sorumluluk ve toplumsal değerler arasında bir denge sağlanması amaçlanmıştır. Söz konusu merkezlerde bu amaçlara uygun olarak; evliliğe hazırlık, eşler arası uyumsuzluk, tek ebeveynlik, ebeveyn-çocuk ilişkisinden doğan sorunlar, aile içi rol ve sorumlulukların dağlımı, yaşlı ve engelli üyelerin bakımı, boşanma öncesi ve sonrası yaşanan sorunların giderilmesi vb. konularda ailenin kendi kendine yeterli hale gelmesi yönünde mesleki çalışmalar geliştirilerek sürdürülmüştür.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, çocuğun bakım ve yetiştirilmesinde ideal ve öncelikli ortamın aile olduğu ilkesinden hareketle, engelli çocuklar ve korunmaya muhtaç çocukların ailesinin yanında korunup yetişmesini sağlamak üzere aileye yönelik sosyal destek programlarına da ağırlık verilmiştir. Bu dönemde yapılan diğer bir önemli değişiklik ise, 13 Kasım 2004 tarihinde 5256 sayılı Kanun ile Aile Araştırma Kurumunun, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (mülga) olarak yeniden yapılandırılmasıdır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) döneminde, giderek hızlanan değişim süreci aile ve toplum içi kültürel ve sosyal ilişkileri de olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesi, aile içi iletişimde geleneksel yöntemlerin dışına çıkılamaması ve eğitim sisteminin aşılamayan sorunları gençlerin aileden kopma, toplumsal sorunlara duyarsızlaşma,

ümitsizlik ve özgüvensizlik gibi sorunlarını ve bunun sonucunda şiddete eğilimini artırmıştır. Bu kapsamda aileye yönelik eğitici programlar yaygınlaştırılmıştır. Ayrıca, ailelere verilen sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyaç; göç, kentleşme, aile yapısında meydana gelen değişim, nüfus artışı ve işsizlik gibi nedenlerle artarak devam etmiştir. Engellilere ve yaşlılara aylıklar verilmeye devam edilmiş, çocuklara eğitim ve sağlık yardımları ile muhtaç ailelere yakacak ve gelir getirici proje desteği gibi yardımlar yapılmıştır. Yoksul kesimlerin eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişimini kolaylaştıran söz konusu yardımlar, bu kesimlerin yaşam kalitesini yükseltmiştir. Bu dönemde yapılan önemli değişikliklerden bir tanesi de, 6 Haziran 2011 tarih ve 6223 sayılı Kanunla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Başbakanlığa bağlı olarak görev yapmakta olan Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ise Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında yapılandırılmıştır.

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) yüksek, istikrarlı ve kapsayıcı ekonomik büyümenin yanı sıra hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, insani gelişmişlik, çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi unsurları kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Planda, ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınma süreci bütüncül ve çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınmış, insan odaklı kalkınma anlayışı çerçevesinde katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir.

Onuncu Kalkınma Planının dört temel başlığından bir tanesi "Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum"dur. Bu kapsamda, toplumun refahın artırılması, hayat standardının yükseltilmesi, temel hak ve özgürlükler zemininde adil, güvenli ve huzurlu bir yaşam ortamının tesis edilmesi; bu çerçevede, insan için ve insanla beraber kalkınma yaklaşımının hayata geçirilmesi ve refahın toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılması temel öncelik olarak ele alınmaktadır. Gerek gerçekleştirilme sürecinde gerekse sonuçları itibarıyla kapsayıcı bir kalkınma anlayışı esastır. İnsanı odak alan bu anlayış kalkınma sürecine herkesin ve her yörenin katılımını azami düzeye çıkarmayı, kalkınmanın sonuçlarından herkesin daha adil bir şekilde pay almasını hedeflemektedir.

Onuncu Kalkınma Planında, aileye yönelik olarak; beşeri sermayenin güçlendirilmesi için iş ve yaşama ilişkin bilgi, beceri ve yetenekleri yüksek ve sağlıklı bireylerin yetişmesi önem arz etmektedir. Toplumun çekirdeğini oluşturan, bireyleri ve toplumu bir arada tutan aile kurumu, hoşgörü, sevgi ve karşılıklı anlayış çerçevesinde yetişen bireyler, güçlü toplum olmanın temel esasıdır. Toplumsal yapının ve dayanışmanın güçlendirilmesi için aile kurumu kritik bir öneme sahiptir. Bu dönemde, ülkemizde geniş aileden çekirdek aileye doğru bir geçişin sürdüğü ve aile üyeleri arasındaki ilişki biçimlerinin de değiştiği görülmektedir. Boşanma sonucunda oluşan tek ebeveynli ailelerin sorunlarının çözümüne yönelik, izleme ve rehberlik ihtiyacı bulunmaktadır" ifadesi yer almaktadır. Ayrıca Planın aileye yönelik politika ve hedefler bölümü ise aşağıda yer almaktadır:

"Aile yardımlarının geliştirilmesi, aile danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin kapsamlı, standart, etkin ve yaygın hale getirilmesi, evlilik öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, sosyal yardım ve hizmetlerin aile temelli sunulması temin edilecektir. Sosyal ve ekonomik politikalar, ailenin korunması ve güçlendirilmesine katkı yapacak şekilde birbirini tamamlayıcı ve destekleyici bir anlayışla tasarlanacaktır. Görsel, işitsel ve sosyal medyanın ve internetin aile üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler alınacak, aile içi iletişim ve etkileşim konularında eğitim programları yaygınlaştırılacaktır. Boşanmaların azaltılması amacıyla aile danışmanlığı ve uzlaştırma mekanizmaları geliştirilecektir. Tek ebeveynli ailelerin karşılaştıkları

sorunların çözümüne yönelik izleme ve rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılacaktır. Aile ve iş yaşamının uyumlaştırılmasına yönelik güvenceli esnek çalışma, kreş ve çocuk bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erişilebilir kılınması ile ebeveyn izni gibi alternatif modeller uygulanacaktır.Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişimlerinin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması temel amaçtır. Bu kapsamda sosyal hizmet ve yardım alanında ailenin ihtiyaçlarına bütünsel olarak yaklaşan arz odaklı ve istihdam bağlantılı bir sistem kurulması esastır. Sosyal hizmet ve yardım alanında nitelikli personel eksikliği giderilecek, aile yanında bakımı destekleyen modeller geliştirilecek, kurum bakımı hizmetlerinin standart ve niteliği iyileştirilecektir. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik öncelikle aile yanında bakım olmak üzere koruyucu aile ve evlat edinme gibi alternatif modeller yaygınlaştırılacaktır. İşgücüne ve istihdama katılımın artırılması amacıyla iş ve aile yaşamını uyumlaştırma politikaları hayata geçirilecek ve istihdam teşvikleri etkinleştirilecektir. Genç ve dinamik nüfus yapısının korunması ve doğurganlıktaki hızlı düşüşün önüne geçilebilmesi için kadınlara yönelik iş ve aile yaşamını uyumlaştırıcı nitelikte uygulamalar ile çalışanlar için doğuma bağlı izin ve haklar geliştirilecek, kreşler teşvik edilecek, esnek çalışma imkânları sağlanacaktır.”

Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Öncelikli Dönüşüm Programı

Onuncu Kalkınma Planı hedeflerine ulaşılabilmesi için, sektörel ve sektörler arası temel sorun alanlarına yönelik olarak 25 adet “Öncelikli Dönüşüm Programları (ÖDÖP)” hazırlanmıştır. ÖDEP’ler genellikle birden fazla Bakanlığın sorumluluk alanına giren ve kurumlar arası etkin koordinasyon gerektiren kritik reform alanlarına yönelik olarak tasarlanmıştır. Öncelikli Dönüşüm Programları ile Kalkınma Planı hedef ve politikaları arasında bağlantılar kurulmuş ve 5 yıllık ayrıntılı eylem planları hazırlanmıştır. Programlar, toplamda 116 bileşen ve 1248 eylemden oluşmaktadır. Bu eylemlerin uygulanmasından sorumlu 35 Bakanlık ve kurum/kuruluş görev yapmaktadır.

ÖDÖP’ler kapsamında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinesinde 22 no.lu “Ailenin Ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Öncelikli Dönüşüm Programı” hazırlanmıştır**.** Programın amacı ve kapsamı; “toplumun çekirdeğini oluşturan, bireyleri ve toplumu bir arada tutan aile kurumu, hoşgörü, sevgi ve karşılıklı anlayış çerçevesinde yetişen bireyler, güçlü toplum olmanın temel esasıdır.” olarak belirlenmiştir. İlgili ÖDÖP’in hazırlanma nedenleri; “Göç ve kentleşme, kültürel değerlerdeki aşınma, bireyselleşmenin artması, aile eğitimindeki eksiklikler, yeni iletişim teknolojileri gibi nedenlerle, aile üyeleri arasındaki iletişim azalması, boşanmaların artması, tek ebeveynli ailelerin oranı yükselmesi ve aile kurumunun zayıflaması, nüfusun yaş yapısındaki değişimler sonucunda gelecekte aktif olmayan nüfusun payının artması, doğurganlık hızının azalmasıyla da yaşlı nüfusun payının yükselmesi riskinin ortaya çıkması” olarak belirlenmiştir. Bu programla, Türkiye’nin ekonomik ve sosyal gelişmesini desteklemek üzere dinamik nüfus yapısının korunması, aile kurumunun güçlendirilmesi ve böylece sosyal refah ve sosyal sermayenin artırılması amaçlanmaktadır. Program kapsamında aile refahının korunması, evlilik öncesi eğitim ve aile danışmanlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi, sosyal yardım ve hizmetlerin aile temelli sunulması, genç nüfusun yarattığı demografik fırsat penceresinden azami derecede faydalanılması öngörülmektedir. Program Hedefleri ise, aile refahının korunması ve aile kurumunun güçlendirilmesi, kuşaklar arası dayanışmanın güçlendirilmesi, iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması ve toplam doğurganlık hızının yenilenme oranının üzerine çıkarılmasıdır.”

Aileye Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi", "Aile Refahının ve Nesiller Arası Dayanışmanın Artırılması" ve "Dinamik Nüfus Yapısının Korunması" olmak üzere Program 3 bileşenden ve bu bileşenlerin altında yer alan eylemlerden oluşmaktadır. Eylem Planlarının izleme ve değerlendirilmesi Onuncu Kalkınma Planı dönemi sonuna kadar üçer aylık dönemler itibariyle yapılmaktadır.

Bilindiği gibi beşer yıllık dönemler itibariyle hazırlanan Kalkınma Planları, Yıllık Programlarla uygulamaya geçirilmektedir. Yıllık programlar, Kalkınma Planlarında benimsenen hedef ve politikalarla tutarlı olarak, Kalkınma Bakanlığı tarafından ilgili kuruluşların da görüşleri alınarak hazırlanır, Yüksek Planlama Kurulu ve Bakanlar Kurulu tarafından onaylanır. Plan sistematiğine göre hazırlanan Yıllık Programlar, o yıl için ulaşılacak hedefleri ve izlenecek politikaları belirler, kamu yatırımlarının sektörler ve kuruluşlar itibariyle tahsisini gösterir. Bütçe ve kamu kuruluşlarının iş programlarının, Yıllık Programın hedef ve politikaları ile tutarlı olması gerekmektedir.

Yıllık Programlar

Aile politikaları, yıllar itibariyle ailelerin gereksinimlerine göre önceliklendirilerek Yıllık Programlara yansıtılmaktadır. Bu konuda en fazla öne çıkan Yıllık Programlardan bir tanesi olan 1988 Yılı Programında, aile konusundaki gelişme ve sorunlar arasında 1987 Yılı Programından farklı olarak Türkiye'de evlenmelerin özellikleri de ele alınmıştır. Erken yaşta evlilikler, akraba evliliklerinin yarattığı sorunlar üzerinde durulmuştur. Her iki programda da ortak olan nokta, ailenin güçlendirilmesi ve korunması ilkesinden hareketle, aile hayatını daha yaşanır, daha çekici kılacak ve ortaya çıkması muhtemel aile sorunlarının daha kolay çözülmesini sağlayacak eğitim faaliyetlerinin televizyon ve radyo gibi yayın araçlarının kullanımı ile topluma sunulması üzerinde durulmasıdır. 1989 yılı programına da önceki programlara ek olarak, aile başlığı altında kadın ve çocuk hakları konuları da dahil edilmiştir. Ayrıca, 1989 program yılı döneminde "Türk ailesinin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahın arttırılması için gerekli araştırmaları yapmak, projeler geliştirmek, bunların uygulamaya konmasını sağlamak ve aile ile ilgili ulusal politikanın oluşmasına yardımcı olmak üzere" Aile Araştırma Kurumu 29 Aralık 1989 tarih ve 21911 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. Bu kurumun faaliyetlerinden de bir devlet bakanı sorumlu kılınmıştır.

1990'lı yıllarda aile politikalarında köklü bir değişiklik yaşanmamıştır. 2000 Yılı Programında ise aile, "kadın, aile ve çocuk" bütünlüğü içinde ele alınmıştır. 2000 Yılı Programında güçlü bir sosyal güvenlik işlevine sahip olan aileye yönelik destek çalışmalarının kurumsal düzeyde yürütülmesinin öneminin toplumdaki hızlı değişme nedeniyle artmakta olduğu belirtilmektedir. Yaşanılan kriz sürecinde; büyüme yerine gerileme ya da daralma, gelir dağılımında uçurumların yükselmesi, yoksulluğun derinleşmesi, enflasyonun yükselmesi gibi temel süreçler toplumu ve aileleri temelden etkilemiştir. Her yıl hazırlanmakta olan Yıllık Programlarda yukarıda belirtilen politikalar genel olarak benzer şekilde yer almaktadır.

2016 Yılı Programında yer alan "Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum" başlığı altında eğitim, sağlık, sosyal hizmet ve yardımlar alanlarına yönelik olarak aileye ilişkin mevcut durum analizleri, politikalar ve hedefler yer almaktadır. Programda, beşeri sermayenin güçlendirilmesi için iş ve yaşama ilişkin bilgi, beceri ve yetenekleri yüksek, sağlıklı bireylerin yetişmesinin önem arz ettiği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda uygulanan aile eğitim programlarına devam edilmekte, ailelere yönelik danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmakta, yoksul aileler için sosyal yardımlar artırılmakta olup, bu süreçte sosyal yardım ve hizmetlerde aile temelli bir yaklaşıma geçilmiş ve aile sorunlarının tespiti amacıyla yürütülen aile ve sosyal yapı temalı araştırmaların sayısı artırılmıştır.

2016 Yılı Programında aile kurumunun; sanayileşme ve kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan toplumsal sorunların küreselleşmeyle daha da büyümesi ve çeşitlenmesi karşısında büyük tehditlerle karşı karşıya kaldığı belirtilmiştir. Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlar; aile parçalanmaları, göç, boşanmalardaki artış, aile eğitimindeki yetersizlikler ve toplumdan ziyade bireyin öneminin ön plana çıkarılması gibi etkenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Ailenin bütünlüğünün korunmasına, güçlendirilmesine ve sosyal refahının artırılmasına yönelik aile eğitim programları yaygınlaştırılarak devam etmektedir. Sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirildiği, çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık odaklı sosyal hizmetlerin verildiği, hizmete erişim kolaylığı esasıyla bir arada ve gerektiğinde kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile işbirliği içinde sunulduğu Sosyal Hizmet Merkezleri (SHM) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı olarak görev yapmaktadır. SHM'lerde sunulan hizmetlerle aile bireylerinin ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarının artırılması amaçlanmaktadır.

2016 Yılı Programında, kültürel değişimin hızlanması ile aile kavramının öneminin daha da artırdığı vurgulanmaktadır. Programda ayrıca, ekonomik gelişmenin sosyal kalkınmayla tamamlanabilmesi için aile kurumunun güçlendirilmesi, statüsünün geliştirilmesi ve aile üyelerinin yaşam standartlarının yükseltilmesini amaçlayan politikalar temel öncelikler haline gelmiştir. Özellikle aile destek hizmeti sunan SHM gibi kurum ve kuruluşların etkinliğinin artırılması ve koordinasyonunun sağlanmasına yönelik ihtiyaç devam etmektedir. Değişen yaşam koşullarında stres, rol çatışması, aile formunun değişmesi, geleneksel rollerden modern ilişki kalıplarına geçiş, sosyo-ekonomik durum her tür yapıdaki aileyi derinden etkilemektedir. Bu faktörler, ailelerin toplumda meydana gelebilecek sosyal, psikolojik, ekonomik ve çevresel etkilere karşı hazırlıklı olmalarını ve desteklenmelerini gerektirmektedir. Ailelere daha kaliteli ve yeterli hizmet vermek ve destek sağlamak üzere sunulan eğitim çalışmalarının yanı sıra afet ve acil durumlarda ailelere sunulacak psiko-sosyal destek hizmetlerine yönelik eğitici eğitimleri verilmesi önem arz etmektedir.

2016 Yılı Programında, aile refahının korunması ve aile yardımlarının geliştirilmesi; ailelere, sosyal, ekonomik ve hukuki problemlerinde rehberlik yapılması amacıyla verilen aile danışmanlık hizmetinin daha kapsamlı, etkin ve yaygın hale getirilmesi; bu alanda sunulmak üzere alternatif modellerin geliştirilmesiyle evlilik öncesi eğitim, aile danışmanlığı ve aile eğitimi hizmet standartlarının oluşturulmasına yönelik çalışmaların etkin hale getirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda SHM'ler ile aile eğitim programlarının ve evlilik öncesi eğitim programlarının ulaştığı kişi sayısı artırılması, afet ve acil durumlarda ailelerin psikolojik olarak desteklenmesine ve güçlendirilmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi, aileye yönelik koruyucu ve önleyici hizmetler geliştirilerek ailenin bütünlüğünün korunması ve güçlendirilmesi için Kuşaklar Arası İletişim eğitim modülünün geliştirilmesi planlanmaktadır. Ayrıca, sokakta yaşayan, çalışan, çalıştırılan ve risk altında olduğu tespit edilen çocuklar ile koruma altında olup madde bağımlılığı tedavisi tamamlanan çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik ve sosyal destek programları uygulanacaktır.

Aile Eğitim Programları (AEP) kapsamında oluşturulan Evlilik Öncesi Eğitim Programı çerçevesinde ailelere yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır tedbiri de ilgili programda yer almaktadır. Aile Mahkemeleri ve Barolarla yakın işbirliği yapılarak boşanmaların azaltılması amacıyla boşanma süreci yaşayan çiftlere yönelik Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti sunulacaktır. İnternetin aile üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak

ve teknolojinin bilinçli ve duyarlı kullanımını sağlamak açısından AEP kapsamında medya okuryazarlığı modülü hazırlanmaktadır. Bu modülle ailelere dijital okur yazarlık ve internet okur yazarlığı konularında duyarlılık kazandırılacaktır. Ayrıca AEP kapsamında aile ve internet modülü geliştirilmiş olup söz konusu modülün tanıtılması ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Ekonomik yoksunluk içinde olan ailelerin çocuklarından özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel çocuk kulüplerinden yararlananların sayısı artırılacaktır. Bu kapsamda, gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacak olup, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüklerince, ücretsiz bakım hizmetinin tanıtımı ve yaygınlaştırılmasına yönelik kamu kuruluşları ve mahalli idarelerle işbirliği içinde yapılan çalışmalara devam edilecektir. Aile içi şiddetin önlenmesinde çocuğa yönelik ihmal ve istismarı önleyecek mekanizmaların geliştirilmesi planlanmakta olup, okul dışındaki ortamlarda çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi ve azaltılması için ailelere ve çocuklara yönelik eğitimler verilecek, Çocuğa Yönelik Şiddet Eylem Planının etkin bir şekilde uygulanması sağlanacak, bu konularda rehber öğretmenlere hizmet içi eğitim seminerleri verilecek ve rehber öğretmenlerin öğrencilere, ailelere ve bütün öğretmenlere ulaşması sağlanacaktır. Korunmaya muhtaç çocukların kendi aileleri yanında bakılmalarına öncelik verilecek, bunun mümkün olmaması halinde ise koruyucu aile ve evlat edinme gibi aile yanında bakım modelleri teşvik edilecektir. Ayrıca koğuş tipi kuruluş bakım modelinden çocuk evi ve sevgi evi modellerine geçiş yönündeki çalışmalara devam edilecektir.

2016 Yılı Programında, sosyal sorunların ortaya çıkmadan önce engellenmesi ve bu sorunlarla etkin bir mücadelenin sağlanmasına yönelik olarak sosyal hizmet ve yardımlarda koruyucu ve önleyici hizmetlere önem verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu kapsamda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sosyal yardım ve hizmet alanında ailenin ihtiyaçlarına bütüncül olarak yaklaşan, aile ve bireylere arz odaklı hizmet sunan Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) modelini oluşturmak üzere çalışmalarına devam etmektedir. ASDEP'le halen farklı kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilmekte olan sosyal hizmet ve yardımların, ailelerin ya da bireylerin başvuru yapmalarına gerek olmadan arz odaklı bir yaklaşımla sunulması sağlanacaktır. Ayrıca, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından sunulan sosyal hizmetlere dair tüm verilerin ortak bir veri tabanında toplanması suretiyle bütüncül bir sistem oluşturmayı hedefleyen ve çalışmalarına başlanan Aile Bilgi Sistemi, ASDEP'in uygulanmasını destekleyecektir.

Yıllık Programlarda yer alan aileye yönelik politikalar ve tedbirler sadece bunlarla sınırlı kalmayıp istihdam, eğitim, sağlık gibi alanlara yönelik olarak da oluşturulmaktadır. 2016 Yılı Programında, istihdam alanında aileye ilişkin yer alan politika ve hedefler şunlardır; Ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişmesini desteklemek üzere, aile kurumunun güçlendirilmesi ve sosyal refah ile sosyal sermayenin artırılması amacıyla aile ve iş yaşamının uyumlaştırılması, eğitimin kalitesinin artırılması ve fırsat eşitliğinin iyileştirilmesi, okul öncesi eğitim ve bakım ihtiyacının karşılanması, fiziki, sosyal ve kültürel anlamda çocuk dostu ortamların hazırlanması konularında tedbirler alınması önem arz etmektedir. Bu çerçevede, 2015 yılında yapılan hukuki düzenlemeler ile daha önce sadece memurlar için sağlanan doğum yardımı miktarı artırılarak, uygulamanın kapsamı herkesin faydalanabileceği şekilde genişletilmiştir. Özel sektörde çalışan babalar için 5 gün doğum izni getirilmiştir. Evlenenlere destek sağlamak amacıyla bir birikim aracı olarak çeyiz hesabı oluşturulmuş ve şartların sağlanması halinde biriktirilen tutarın yüzde 20'sine kadar devlet katkısı sağlanması imkânı getirilmiştir. Aile ve iş yaşamını uyumlaştırmak amacıyla çalışan kadınların doğuma bağlı izin ve haklarının güçlendirilmesi, doğum nedeni ile ücretsiz izinde geçen sürelerin derece ve kademe ilerlemelerinde değerlendirilmesi, çalışma hayatına güvenceli esneklik sağlayacak düzenlemelerin yapılması gibi önemli iyileştirmeler yapan 6663 sayılı Kanun

10 Şubat 2016 tarihli ve 29620 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Kanun Tasarısı ile doğum yapan kadınlara analık izni sonrasında birinci doğumda iki ay, ikinci doğumda dört ay, sonraki doğumlarda altı ay süreyle ücretli olarak yarım gün çalışma imkanı, yeni çocuğu olan memur anne ve babalar için çocuğun ilkokula başlama yaşına kadar mali ve sosyal haklardan da yarım faydalanması koşuluyla yarım gün çalışma hakkı, doğum nedeniyle kullanılan aylıksız izin sürelerinin kademe ve derece ilerlemesinde değerlendirilmesi imkanları getirilmektedir.

2016 Yılı Programı kapsamında eğitim alanında ise; "eğitime erişim kapsamında, okul öncesi eğitimde 2014-2015 öğretim yılı verilerine göre, okullaşma oranı (4-5 yaş grubu) yüzde 46,83'tür. Ailelerin sosyoekonomik koşullarından kaynaklanan eşitsizliğin giderilmesinde önemli katkısı olan ve eğitimin ileri kademelerindeki başarıya olumlu etkisinin olduğu bilinen okul öncesi eğitimde farkındalığın artırılması ihtiyacı önemini korumaktadır. İmkânları kısıtlı hane ve bölgelerin erişimini destekleyecek önlemlerin alınması gerekmektedir. Özellikle mevsimlik tarım işçileriyle göçer ve yarı göçer ailelerin çocuklarının okullaşmasına yönelik tedbirler alınacaktır. Öğrencilerin okula devam ve erişimlerinin sağlanması için Okula Devamı İzleme ve Destek Sistemi etkin şekilde kullanılarak öğrenciler sürekli takip edilecektir. Öğrencilerin eğitime devamlılığı amacıyla Yatılı Bölge Okullarının kapasitelerinden ve taşımalı eğitim olanaklarından faydalanılacak, şartlı nakil transferi gibi özendirici tedbirler uygulanacaktır" denilmektedir.

2016 Yılı Programı kapsamında aileye yönelik sağlık alanında "Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesinde hizmet kalitesinde ve sağlık hizmetlerine erişimde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Aile hekimliği, anne ve çocuk sağlığı, hastane ve hasta yatak sayıları, sağlık personeli, koruyucu sağlık, kurumsal yapılanma, bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve hasta hakları başta olmak üzere pek çok alanda gelişmeler sağlanmıştır. Tütün, alkol ve diğer bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının azaltılması ve pasif etkilenimin önlenmesi sağlanacaktır. Özellikle gençlere yönelik görsel ve işitsel materyallerle desteklenecek, eğitim modülleri ve programlar hazırlanacak, konferans, panel ve sempozyumlar düzenlenecek, bilinçlendirme faaliyetlerinde medya araçları daha aktif şekilde kullanılacaktır. Uyuşturucu madde bağımlılarına yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri güçlendirilecektir. Madde bağımlılığının tedavisini sağlayan kurumların etkinliği artırılacak, Sağlık Bakanlığı bünyesinde Madde Bağımlılığı Danışma Hattı kurulacak, ÇEMATEM'ler kapasite ve sayı olarak artırılacak, uyuşturucu madde kullanımının zararları ve bunlardan korunmayla ilgili okullarda rehberlik programları uygulanacaktır." hedef ve tedbirleri yer almaktadır.

Sosyal Destek Programı (SODES)

SODES, dezavantajlı bölgelerimizin beşeri sermayesini güçlendirmek ve toplumsal bütünleşme sürecine destek olmak amacıyla bu bölgelerdeki göç, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunların ve değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara kısa sürede karşılık vermeyi hedefleyen bir sosyal kalkınma programıdır.

SODES; istihdam, sosyal bütünleşme, kültür, sanat ve spor alanlarında; yerel düzeyde hazırlanan ve uygulanan projelerden oluşan, il düzeyinde valiliklerin koordinasyonunda yürütülen, uygulama sürecinde yerel aktörlerin geniş bir biçimde yetkilendirildiği insan odaklı bir programdır. SODES projeleri ile istihdam edilebilirliğin artırılması, toplumun dezavantajlı kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayata daha fazla katılmalarının sağlanması, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler yoluyla bölgedeki çocuk, genç ve kadınların kendilerini daha iyi ifade etmelerine katkı verilmesi hedeflenmektedir.

GAP Eylem Planının Sosyal Gelişmenin Sağlanması bileşeni altında 2008 yılında GAP illerinde (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak) uygulamaya konulmuş olan programa, 2010 yılında DAP illeri (Ağrı, Ardahan, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van) dâhil edilerek 25 ile ulaşılmıştır. 2011 yılında ise Adana ve Mersin illeri ile Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansının faaliyette bulunduğu Kahramanmaraş, Hatay ve Osmaniye illeri pilot uygulama illeri olarak Programa dâhil edilmiş, 2013 yılında da Aksaray, Niğde, Sivas ve Yozgat illerinin de Program kapsamına alınmasıyla SODES'in kapsamındaki il sayısı 34'e ulaşmıştır.

SODES'in üç bileşeninden birisi olan istihdam bileşeni kapsamında uygulanacak projeler ile istihdam edilebilirliğin artırılması, ildeki ve bölgedeki ihtiyaçlara uygun alanlarda nitelikli işgücünün, mesleki bilgi ve birikimin geliştirilmesi, toplumun dezavantajlı kesimlerinin istihdama erişiminin kolaylaştırılması ve kendi işini kurabileceklere destek olunması hedeflenmektedir.

Sosyal içerme bileşeni ile yoksulluğun azaltılması, sosyal yardım alan yoksul kesimin kendi geçimini temin edecek duruma getirilmesine destek olunması, yaşlı, engelli, kadın ve çocuklar gibi toplumun öncelikli kesimlerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve bunlara götürülen hizmetlerin kalitesinin artırılması beklenmektedir.

Kültür, sanat ve spor bileşeni kapsamındaki projeler ile toplumun ihtiyaç duyduğu kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlerin geliştirilmesi, özellikle çocukların ve gençlerin bu tür faaliyetlere yönlendirilerek yeteneklerinin açığa çıkartılması ve kendilerine ve topluma yararlı alışkanlıklar edinmelerine yardımcı olunması beklenmektedir.

SODES kapsamındaki çalışmalar, özellikle yoksulluk ve sosyal imkanlara erişimde sıkıntı yaşayan; çocuklar, gençler, kadınlar, işsizler, yoksullar, göç etmişler ve kentlerin gecekondu bölgelerinde yaşayan kesimler için yeni fırsatlar oluşturmakta ve bu kesimlerin kendine olan güvenini artırarak toplumsal yaşamın daha sağlıklı bir şekilde işlemesine yardımcı olmaktadır. SODES bu yönüyle uygulandığı illerden başlayarak ulusal düzeyde sosyal restorasyonun gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır. SODES kapsamında yer alan projeler; valiliklerin koordinasyonunda kamu kuruluşları, il özel idareleri, belediyeler, köylere hizmet götürme birlikleri, üniversiteler, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanmakta ve yürütülmektedir. Projeler, Kalkınma Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde, il düzeyinde valilikler tarafından izlenmekte ve kaydedilen gelişmeler SODES İzleme Bilgi Sistemi aracılığıyla Bakanlığa rapor edilmektedir.

SODES kapsamında 2008 yılından bu yana toplam bütçesi yaklaşık 975 Milyon TL olan 7.977 adet projenin desteklenmesi uygun görülmüştür.

1.4.3. 64. Hükümet Programı

Ülkemizde iktisadi ve sosyal politikalar konusundaki üst politika belgelerinden bir tanesi de, Başbakanlık tarafından 25 Kasım 2015 tarihinde hazırlanan 64. Hükümet Programıdır. "Aile, Çocuk ve Dinamik Nüfus" başlığı altında yer alan aile politikaları eğitim, sağlık, sosyal yardımlar gibi alanları da içine alacak şekilde detaylı olarak belirlenmiştir. Bunlardan başlıcaları şunlardır;

- Aile kurumunu güçlendirmek, çocukların sayısının artırarak nitelikli bir biçimde yetişmelerini sağlamak, insan merkezli kalkınma politikaların ana ekseni olarak kabul edilmektedir.

- Sahip olunan güçlü aile yapımız diğer toplumlara göre önemli bir fark ve avantaj olarak görülmektedir. Aileler, kültürel değerlerimizin taşıyıcıları ve bireyi topluma, toplumu bireye bağlayan önemli birer köprü olarak değerlendirilmektedir.
- Geleceğimizin teminatı çocuklar kaliteli bir aile ortamında büyürken, ruhen ve bedenen sağlıklı bir biçimde yetişecekler ve topluma dinamizm kazandıran nesiller oluşturacaklardır.
- Sosyal yardım veya sosyal hizmete ihtiyacı olan bütün dezavantajlı vatandaşlara ulaşacak olan Aile Sosyal Destek Programı'nın (ASDEP) alt yapısı tamamlanacak ve yeterli sayıda nitelikli personel istihdam ederek ASDEP aşamalı olarak hayata geçirilecektir.
- Aile bazında eğitim, sağlık, istihdam, gelir gibi alanları içeren sosyal risk haritası çıkarılacaktır.
- Aile, bebek ve çocuk dostu kültürel ortam ve mekânlar oluşturulacaktır.
- Konut, eğitim, sosyal güvenlik ve gelir dağılımı politikaları ile aile bütünlüğünün korunması ve güçlendirilmesi politikaları birbirini tamamlayıcı bir anlayışla uygulanacaktır.
- Genel olarak toplumsal değerlerin, özel olarak aile değerlerinin geliştirilmesi, korunması, sürdürülmesine dönük faaliyetlere öncelik verilecektir. Aile değerlerini öne çıkaran kültür, sanat, eğitim ve TV programları gibi çalışmalar teşvik edilecektir.
- Aile içi şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesi, kötü alışkanlıkların ve bağımlılıkların azaltılmasına yönelik hizmetlerin geliştirilmesi sağlanecektır.
- İnsan hakları çerçevesi içinde özel olarak çocuk haklarının da son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Çocuklar başta olmak üzere yeni nesillerin emniyet ve güven içinde geleceğe hazırlanması, hükûmet politikalarının birinci önceliğidir. Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış içindeki bir aile ortamında yetişmesi esastır.
- Bu anlamda doğumdan okul öncesi eğitime, ilköğretimden diğer tüm eğitim süreçlerine kadar çocukların yetişmesine azami özen gösterecek ve sosyal politikalar, çocuk ve aile merkezli politikalar olarak yeniden dizayn edecektir.
- Sokakta yaşayan, çalışan, çalıştırılan ve risk altında olduğu tespit edilen çocuklar ile koruma altında olup uyuşturucu bağımlılığı tedavisi tamamlanan çocuklar ve ailelerine yönelik psikolojik ve sosyal destek programları oluşturulacaktır.
- Önümüzdeki dönemde de koruma ve bakım altındaki çocuklar, uygunsa ailesinin yanına; bu mümkün değilse, akrabalarından bir ailenin yanına; bu da mümkün olmuyorsa, koruyucu ailenin yanına yerleştirilmek suretiyle kuruluş bakımının kapsamı en aza indirilecektir.
- Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gelişmesini desteklemek üzere dinamik nüfus yapısının korunması, aile kurumunun güçlendirilmesi ve böylece sosyal refah ve sosyal sermayenin artırılması amacıyla hazırlanan 'Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Öncelikli Dönüşüm Programı hayata geçirilecektir.
- Program kapsamında çalışanların doğuma bağlı izin ve haklarını güçlendirmek üzere Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanunu'nda gerekli değişiklikleri yapılacaktır.
- Bütün annelere 'Doğum Hediyesi' programı kapsamında, ilk çocuk için 300 TL, ikinci çocuk için 400 TL, üç ve üzerinde çocuklar için 600 TL ödemenin yapılmasına imkân verecek hukuki ve kurumsal düzenlemeler yerine getirilmiş olup, yeni dönemde de uygulamalar etkinleştirilecektir.

- Kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir kreş imkânlarının yaygınlaştırılmasına yönelik olarak kreşleri teşvik edecek düzenlemeler hayata geçirilecektir.
- Gençlerde evliliğin teşvik edilmesi amacıyla tasarlanan çeyiz hesabı uygulamaya geçirilecektir.
- Aile ve iş hayatının uyumunun güçlendirilmesi için farkındalığın artırılması sağlanacaktır. Okul saatleri çalışma saatleriyle uyumlu hale getirilecektir.
- Sosyal hizmet ve yardım kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliği artırılacaktır. Bu kapsamda Aile Bilgi Sistemi kuralacaktır.
- Sosyal yardımlarda aile büyüklüğünü esas alacak, ailenin bütünlüğünü koruyan bir model hayata geçirilecektir. Sosyal destek ve hizmetlerin hak temelli olarak bütünleşik bir şekilde sunulduğu bir sosyal destek sistemi kurulacaktır. Bu çerçevede Sosyal Yardım Kanunu çıkarılacaktır.
- Erken evliliklerin önlenmesi için aileye yönelik eğitim hizmetlerinin yaygınlığı ve etkinliği artırılacaktır.
- Kadınlar için iş ve aile yaşamını uzlaştırma politikaları hayata geçirilecektir.
- Toplum yararına çalışma programlarında, ailesinde çalışan olmayanlara öncelik verelecektir.

1.4.4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yürütülen Hizmetler

Aile, herkes tarafından Türk toplumunun temeli ve muhafaza edilmesi gereken en önemli kurum olarak kabul edilmektedir. Bu gerçekten hareketle, ailelere dönük koruyucu ve önleyici bir sosyal politika hedefi olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) 08 Haziran 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca kurulmuştur.

ASPB'nin görevleri 633 sayılı KHK'da şu şekilde ifade edilmiştir.

- Sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek,
- Sosyal ve kültürel dokudaki aşınmalara karşı aile yapısının ve değerlerinin korunarak gelecek nesillere sağlıklı biçimde aktarılmasını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasına yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunarak sağlıklı gelişimini temin etmek üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek,
- Çocuklara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını korumak ve geliştirmek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

- Engellilerin ve yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,
- Şehitlerimizin hatıralarının yaşatılması, şehit yakınları ile gazilerin her türlü mağduriyet ve mahrumiyetten korunması amacıyla; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, şehit yakınları ile gazilere yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,
- Toplumun sosyal yardım ve korumaya ihtiyaç duyan kesimlerine yönelik yardım faaliyetlerini düzenli ve etkin biçimde yürütmek; yoksullukla mücadeleye ilişkin ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,
- Öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi amacıyla aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek; korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç çocuk, kadın, engelli ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları kurmak ve işletmek,
- Ailenin bütünlüğünü korumak, parçalanmış ailelerin korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç fertleriyle çocuklarına her türlü maddî, manevî ve sosyal destek sağlamak; bu amaçla gerekli planlamaları yapmak, eğitim faaliyetlerinde bulunmak, kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların taşıması zorunlu olan nitelikleri ve bunlara rehberlik edecek programları geliştirmek,
- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yürütülen sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerinin, belirlenen ilke, usûl ve standartlar çerçevesinde denetimini yapmak, sosyal hizmet ve yardım faaliyetleriyle bunlardan yararlananlara ilişkin bilgileri merkezî bir sistemde oluşturulacak veri tabanı aracılığıyla işlemek, kontrol etmek, izlemek ve geliştirilecek politika, strateji ve önlemler bağlamında değerlendirmek,
- Sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki uluslararası gelişmeleri ve faaliyetleri izlemek, bunlara katkı vermek ve yürütülecek çalışmalarda yararlanmak üzere değerlendirmek, bu alanda taraf olduğumuz uluslararası sözleşme ve anlaşmaların ulusal düzeyde uygulanmasını sağlamak, mevzuatla Bakanlığa verilen diğer görev ve hizmetleri yapmaktır.

1.4.4.1.Ailelere Yönelik Hizmetler

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından aileye yönelik yürütülen çalışmalar aşağıda yer almaktadır:

Aile Eğitim Programı (AEP), ailelerin ve/veya aileyi oluşturan bireylerin, yaşam boyu değişen rollerine, ilgilerine, gelişim görevlerine uyum sağlamalarını kolaylaştırmaya, psikolojik sağlıklarını desteklemeye ve güçlendirmeye, aile içinde üstlendikleri rollerle ilgili becerilerini ve bilgilerini geliştirmeye, ev içerisindeki ilişki yapısını güçlendirmeye, yaşantı kalitesini geliştirmeye ve zenginleştirmeye yönelik yetişkin eğitim programıdır. Aile Eğitim Programı, aile yaşamı için temel sayılan, gündelik yaşamın bütününü kuşatan 5 alan (Aile eğitimi-iletişim, İktisat, Sağlık, Hukuk ve Medya) , 26 modül ve 198 üniteden oluşmaktadır.

ASPB tarafından yürütülmekte olan **Evlilik Öncesi Eğitim Programı (EÖEP)** Aile Eğitim Programının (AEP) "Aile Eğitimi ve İletişim, Hukuk ve Sağlık" alanlarından seçilen içeriklerle oluşturulmuştur. "Evlilik Öncesi Eğitim" ile aile kurmak amacıyla bir araya gelen çiftlerin, evlilik hayatına hazırlanmaları amaçlanmaktadır. Evlilik Öncesi Eğitim Programının, evlilik öncesi süreçte çiftlerin birbirlerini iyi tanımaları, evlilikle ilgili gerçekçi beklentiler oluşturabilmeleri, etkili iletişim kurma yollarını ve olası sorunlarla nasıl baş edeceklerini bilmelerini sağlayarak onlara evliliğe 'iyi bir başlangıç yapabilme' fırsatı vereceği düşünülmüştür. Evlilik Öncesi Eğitim için biri eğitici el kitabı olmak üzere toplam 4 kitap hazırlanmıştır. Evlilikte İletişim ve Yaşam Becerileri, Aile Hukuku, Evlilik ve Sağlık, Eğitici El Kitabı bu kitapların başlıklarıdır. Söz konusu kitapların temel metinleri ve görsel materyalleri Aile Eğitim Programı (AEP) ünitelerinden seçilerek yapılmıştır.

Aile kavramı; sosyokültürel, teknolojik ve ekonomik değişimlerden etkilenmekte ve aile danışmalığı eş anlamda aile terapisi hizmetlerine her geçen gün daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Aile danışmanlığı aile içinde sağlıklı ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesini amaçlayan aile içi ilişkilere odaklanan bir psikososyal yardım biçimidir. Aile Danışmanı Ulusal Meslek Standartında; "İş sağlığı ve güvenliği, çevre ve kalite sağlamaya ilişkin önlemleri alarak aile danışmanlığı süreçlerinde aile değerlendirme, danışmanlık uygulamalarını planlama ve müdahale süreçlerini yönetme ile mesleki gelişim faaliyetlerini yürütmeye ilişkin bilgi ve becerilere sahip nitelikli kişi" olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu meslek standartında Aile Danışmanı tarafından verilen danışmanlık genellikle, aile içindeki ilişki ve iletişim sorunları dâhilindeki zorlu yaşam olayları ve krizle baş etme, ebeveyn çocuk ilişkilerinin güçlendirilmesi, evlilik öncesi süreci ve sonrasında rehberlik ve danışmanlık, psikososyal sorunların etkileriyle baş etme ve çözümüne destek olma, sosyal çevre ilişkilerinin güçlendirilmesi için ilişkisel yaklaşımla bireylere, çiftlere, ailelere ve gruplara yöneliktir.

Ülkemizde verilen aile danışmanlık hizmetlerine bakıldığında birkaç farklı hizmet kaynağından bahsedilebilir. İlk olarak ASPB'ye bağlı aile danışma merkezlerinin kapanması ile birlikte aile danışma hizmetlerinin **Sosyal Hizmet Merkezleri** (SHM) üzerinden verilmesi planlanmıştır. Bununla birlikte 2007'de çıkartılan ve 2012 yılında güncellenen bir yönetmelik ile Özel Aile Danışma Merkezlerine ilişkin mevzuat yenilenmiş gerekli lisans ve sertifika koşullarını sağlayan meslek elemanlarının özelde de ASPB denetiminde bu hizmeti vermesinin önü açılmıştır. ASPB'nin verdiği ve denetlediği hizmetlerin yanında yerel yönetimlerce de değişik isimler altında ailelere ve bireylere danışmanlık hizmetleri verilmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı faaliyetlerini sürdüren gündüzlü kuruluşların SHM çatısı altında birleştirilmesi ve bu Merkezlerde çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı, gazi ve şehit yakını bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici hizmetler ile rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin bir arada sunulması, ihtiyaç sahiplerinin tespit edilerek sosyal hizmet müdahalesinin ve takibinin gerçekleştirilmesi, müracaat odaklı hizmet sürdürülürken, alan taramalı tespit odaklı uygulamalara da geçilerek bakıma ihtiyaç duyan bireylerin öncelikle yaşadıkları ortamda kendilerine yeterli hale gelmeleri için gerekli tedbirlerin alındığı ve sosyal hizmetlerin tüm ihtiyaç grupları için ulaşılabilir hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı hizmet sunan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerinde ve Sosyal Hizmet Merkezlerinde bu alanda eğitim almış **Boşanma Süreci Danışmanları** tarafından ücretsiz olarak Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti sunulmaktadır. Çiftlerin aile içi iletişim, ilişki, vb. sorunları nedeni ile boşanma düşüncesinde veya hukuksal süreçte olup ortak karar ile boşanma süreci danışmanlığı almak için ilgili kurumlara başvuru

yapmaları veya yönlendirilmeleri sonucunda bu süreci sağlıklı olarak yönetebilmeleri amacıyla verilen danışmanlık hizmetine "Boşanma Süreci Danışmanlığı" denilmektedir. Bu hizmet 81 ilde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezlerindeki uzman personel aracılığı ile Boşanma Öncesi Danışmanlık Hizmeti, Boşanma Sürecinde Danışmanlık Hizmeti ve Boşanma Sonrası Danışmanlık Hizmeti olmak üzere üç aşamalı olarak verilmektedir. Söz konusu hizmet her ailenin ve kişinin hassasiyetine, değerlerine ve ihtiyaçlarına göre özel olarak sunulmakta olup yapılan çalışmalarla sağlıklı bir aile ve toplum yapısının oluşturulması ayrıca boşanma sürecinin de sağlıklı gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti almak için başvuru yapan ailelere boşanma öncesi ve esnasında; aile içi iletişim becerilerini kazandırmak, çatışmaların yapıcı bir şekilde çözülmesi ve aile içi destek, psikiyatrik rahatsızlığı olduğu düşünülen bireylerin sağlık tedavilerinin yaptırılması için sağlık kuruluşlarına yönlendirmek, aile içi iletişim sorunları nedeniyle boşanma noktasına gelen ailelerin aile ilişkilerinin yeniden yapılandırılması sürecinde aynı zamanda çocuklarıyla ilgili yaşadıkları sorunların çözümü yönünde danışmanlık yapmak gibi hizmetler sunulmaktadır. Boşanma sonrası başvuruda bulunan ailelere ise; boşanma sonrası tek ebeveynliğin getirdiği sorunlar ve çocuklarla ilişkilerinin düzenlenmesi konusunda çocuk odaklı danışmanlık yapılmaktadır. Bunlara ek olarak kişinin toplumda yeni konumuyla yer alması, yeni konuta ve yaşama uyum sağlayabilme, maddi sorunlar ile başa çıkabilme konularında danışmanlık hizmeti verilmektedir.

Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın il müdürlüklerine ve Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıflarına bağlı, mobil bilişim altyapısına sahip Sosyal Hizmet Görevlileri tarafından hayata geçirilmektedir. ASDEP kapsamında kamunun imkânları ve hizmetleri konusunda desteğe ihtiyacı olan ailelere ulaşılması, durumlarının (ekonomik, sosyal, psiko-sosyal vb.) anlaşılması ve durumlarına göre yönlendirme yapılması yoluyla vatandaşlarımız ile kamu hizmetlerinin buluşturulması amaçlanmaktadır. ASDEP çerçevesinde, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında kayıtlı aktif hane dosyaları üzerinden yola çıkılarak hedef kitleye ulaşmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. 4 ilde (Rize, Kırıkkale, Sakarya ve Ankara/Altındağ), İl Müdürlüklerince ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca görevlendirilen yaklaşık 100 kişilik saha personeli ile başlatılan pilot uygulama devam etmektedir. Ziyaret yapılan hanelerden Ankara/Altındağ'da yapılan 8281 ziyaretin 1198'i, Sakarya'da 39480 ziyaretin 5265'i, Rize'de 11389 ziyaretin 2057'si, Kırıkkale'de ise 10025 ziyaretin 153'ü; Sağlık Bakanlığı, İŞKUR Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü gibi çeşitli kurum ve kuruluşlara yönlendirilmiştir. ASDEP kapsamında ziyaret edilen hanelerdeki insanlar yalnız olmadıklarını hissetmekte ve ihtiyaçları doğrultusunda nasıl ve nereye başvurulacağını öğrenmektedirler. Pilot uygulamadan alınan sonuçlar değerlendirilerek ASDEP ile daha fazla ihtiyaç sahibine ulaşılması amaçlanmakta ve ASDEP'in aşamalı olarak ülkemiz geneline ve tüm illerimize yaygınlaştırılması hedeflenmekte olup 81 ilde ASDEP personeli alım sürecine ilişkin iş ve işlemler devam etmektedir.

İlki 2006'da, ikincisi 2011 yılında yapılan ve Resmi İstatistik Programı'nda yer alan Türkiye Aile Yapısı Araştırmalarının (TAYA) amacı Türkiye genelinde ailelerin güçlü ve zayıf yanlarını belirleyip, sorun alanlarını tespit ederek kapsayıcı aile politikaları oluşturmak ve mevcut politikaları gözden geçirmek amacıyla gerçekleştirilen her beş yılda bir tekrarlanan araştırmadır. Türkiye Aile Yapısı Araştırmasının üçüncüsü 2016 yılında Türkiye İstatistik Kurumu ile koordinasyonlu olarak yürütülmektedir. Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS 1) düzeyinde tahmin veren ve yaklaşık 12.000 hanede 24.000 civarı 18 yaş üstü bireyle kapalı uçlu anketle yüz yüze görüşme yapılarak 45.000 civarı ferde ilişkin demografik bilgi alındığı periyodik olarak yürütülen Türkiye'de aileye yönelik kapsamlı bir araştırmadır.

Cinsiyet ve Nesiller Programı (Gender and Generations Programme) Anket Araştırmasının Türkiye uyarlaması olarak planlanan araştırma; sosyal güvenlik bütünlüğünün sağlanması, sosyal refah sisteminin modernizasyonu, kadının toplumdaki yerinin güçlendirilmesi, gelecek nesillerin yaşam kalitesinin geliştirilmesi gibi konularda üretilecek politika hedeflerine sürdürülebilir katkılar sunmaktadır. Araştırmanın etüt çalışması 2013'te yapılmıştır. Programa dâhil olan diğer 19 ülkeyle eş zamanlı olarak yürütülecek çalışmanın soru kağıdının Türkçeye uyarlama çalışmalarını da içeren ön hazırlık çalışmalarına devam edilmektedir.

Yaşlılık ve Emeklilik Araştırması (2015-2017), Avrupa Komisyonunun üye ülkeler ile beraber derinlemesine «Avrupa Yaşlanma Araştırması» hazırlanması çağrısına cevaben kurulmuş olan SHARE projesinin Türkiye ayağının gerçekleştirilmesi amacıyla Türkiye'de yaşlılık ve emeklilik araştırmasının gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu amaçla gerekli tüm hazırlık çalışmaları Araştırma ve Politika Dairesi tarafından yürütülmektedir.

İlki 2008, ikincisi 2013 yılında yapılan Türkiye Ergen Profili Araştırmaları (TEPA) amacı aile yapısının ergenler üzerine etkisi belirlenip ergenlerdeki sorun ağları tespit edilerek sosyal politika oluşturmaya temel teşkil edecek bilimsel bilginin hazırlanması ve bu bilgilerinin sosyal politikaya dönüştürülmesinin sağlanması amacıyla yapılmıştır. 2008 ve 2013 yıllarında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılmış olan Türkiye'de Ergen Profili (TEPA) Araştırmalarının her birinin ileri istatistik analizleri 2016 yılında tamamlanacaktır. Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS 1) düzeyinde tahmin veren ve yaklaşık 7000 ergenle kapalı uçlu anketle yüz yüze görüşme yapılarak bilgilerin alındığı periyodik olarak yürütülen bir araştırmadır.

1.4.4.2.Çocuklara Yönelik Hizmetler

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM), çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmekle görevlidir. Bakanlığın çocuklara yönelik hizmet politikaları çerçevesinde; aile odaklı hizmet sunum esas alınmış olup, korunma ve bakım ihtiyacı olan çocukların evlat edinme ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması, kuruluş bakımının zorunlu olması halinde ise çocukların rehabilite süreci sonrası ailesi yanına döndürülmesi, bunun mümkün olmadığı durumlarda çocuk evine ve çocuk evleri sitesine (sevgi evi) yerleştirilmeleri hedeflenmektedir. Hizmet dönüşümü kapsamında, kuruluş bakımından aile odaklı hizmetlere; koğuş tipi kuruluşlardan çocuk evi ve çocuk evleri sitesi (sevgi evleri) gibi ev tipi bakım modeline geçiş yönündeki çalışmalar halen sürdürülmektedir. Ev tipi bakım modeli hizmet dönüşüm oranı %90'a ulaşmış bulunmaktadır.

Ekonomik yoksulluk nedeniyle Kurum bakımına bırakılmak istenen çocuklar ile mevcut kuruluşlarımızda korunma ve bakım altında bulunan çocuklardan öz ailesi veya yakınları tarafından aile yanında desteklenebilecek durumda olanların süratli bir şekilde tespit edilerek aile yanında sosyal ve ekonomik destek hizmeti ile ailesi yanına dönmeleri sağlanmaktadır. 1 Mart 2016 itibariyle 78.012 çocuğa sosyal ve ekonomik destek hizmeti verilmektedir. Bu çerçevede, bugüne kadar Bakanlığın çocuğa yönelik kuruluşlarında korunma ve bakım altında bulunan çocuklardan 11.085'inin ailelerinin yanına döndürülmesi sağlanmıştır.

Korunmaya muhtaç çocukların aile ortamında yetiştirilmelerine yönelik çocuk odaklı Kurum politikamız gereğince; 4.742 çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi sağlanmıştır.

ASPB tarafından çocukların bir aile yanında yetiştirilip büyütülmesi hususundaki önceliği bağlamında bugüne kadar toplam 14.567 çocuk evlat edinme hizmetinden yararlandırılmıştır.

Çocuk evleri sitesi, çocuk evleri, sevgi evleri ve yetiştirme yurtlarında 0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu tip kuruluşlarda bakılan çocuklar için asıl hedef çocukların aile yanında bakılmalarının sağlanmasıdır. Bu kapsamda hizmet alan korunma ve bakım kararlı çocukların SED ile ailelerinin yanına döndürülmeleri ya da koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırılabilmelerine yönelik önceliklendirme çalışmaları yürütülmektedir.

2014 yılında Bakanlıkça suç mağduru, suça sürüklenen ve sokakta yaşayan çocuklar ve ailelerine yönelik psikososyal destek sağlamak üzere **Anka Çocuk Destek Programı** geliştirilmiştir. Program; çok yönlü yaklaşım ve müdahaleyi amaçlayan Bireysel İhtiyaç ve Risk Değerlendirme Formu (BİRDEF), Grup Çalışmaları, Bireysel Danışmanlık, Aile Çalışmaları, Destekleyici Ortam Bileşenleri, Destekleyici Personel İçin Yaklaşım İlkeleri, Krize Müdahalede Kurumsal Yaklaşım bileşenlerinden oluşmaktadır. **Anka Çocuk Destek Programı** ile her bir çocuğa özgü bireyselleştirilmiş destek programı üç aylık dönemlerle değerlendirilmekte olup uygulanan programdaki gelişmeler izlenmektedir. Değerlendirme sonrası çocuğun ailesine tekrar dönüşü, farklı bir sosyal hizmet kuruluşuna nakli ile programa devamı hususu belirlenmektedir.

Bakanlığa ait Alo 183 telefon hattı, aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakınları ve gazilere yönelik hizmetler hakkında bilgilendirme ve yönlendirme sağlayan bir hattır. Bu hat üzerinden zaman zaman ihmal, istismar ve şiddet vakaları veya töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için tedbir mahiyetindeki ihbarlar da alınmakta olup, durumun aciliyeti göz önünde tutularak, vakanın bulunduğu ilin acil müdahale ekip sorumlusuna ve/veya kolluk kuvvetlerine bildirilerek müdahale edilmesi sağlanmaktadır.

Ekonomik yoksunluk içinde bulunan veya ekonomik gücü yeterli olmayan tek ebeveyni ile yaşayan çocuklar, korunma altına alınmadan ücretsiz özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel çocuk kulüpleri hizmetlerine yönlendirilmekte, bu kapsamda 2086 çocuğumuzun hizmet alması sağlanmıştır. İl Müdürlüklerimiz elemanlarınca özel kreş ve gündüz bakımevlerine yönelik rutin ve standart denetimler aksatılmadan yapılmaktadır. Ayrıca cezaevinde ve tutukevlerinde anneleri ile birlikte kalan çocukların cezaevinin olumsuz ortamından uzaklaştırılması için kreş ve gündüz bakımevlerine yönlendirilmesi sağlanmaktadır.

1.4.4.3. Yoksul Ailelere Yönelik Hizmetler

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından yoksullukla mücadele alanında çeşitli sosyal yardım programları yürütlmektedir. Ailenin yaşamını sağlıklı ve güçlü sürdürebilmesini engelleyen sorunlardan biri olan yoksulluk sorunu; ailenin ihtiyaçlarını ve yapabilirliklerini etkileyen aile bireyinin özellikleri ve ailenin büyüklüğü ile yakından ilişkili görülmektedir.

Yoksul ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gıda, yakacak, barınma, eğitim gibi alanlarda yardım programları bulunmaktadır. Yardım programları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarıyla ülke genelinde tüm il ve ilçelerde kurulu bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığı ile yürütülmektedir.

Aile bireylerinin sıkıntı yaşadıkları dönemlerdeki ekonomik sorunlarını azaltmaya yönelik programlar uygulamaya geçilmiştir. Bunun ilk örneği eşi vefat eden ve kendi başına veya ailesinin yanında yaşam mücadelesi veren kadınlara yönelik düzenli yardım programıdır. Bu kapsamda, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fon Kurulu kararıyla, 2012 yılında eşi vefat etmiş kadınlara yönelik olarak aylık 250 TL tutarında düzenli yardım programı başlatılmıştır. Ayrıca, muhtaç asker ailesi yardımı başlatılarak, ailenin geçimini sağlayan erkeğin askerlik görevini yerine getirmesi dolayısıyla ailesinin yaşayacağı ekonomik zorluklara karşı destek sağlanmıştır. Askerlik hizmeti müddetince devam eden aylık 250 TL tutarındaki yardımdan, asker evli ise eşi, bekar ise annesi veya babası faydalanmaktadır. Yardım programına eklenen muhtaç asker çocuğu yardımı bileşeni ile birlikte, ailedeki dönemsel muhtaçlıktan etkilenen çocuklar da aylık 100 TL yardım almaya başlamıştır. 2005 yılında çıkarılan Engelliler Hakkında Kanun ile 2022 sayılı Kanun kapsamına engellilerin ve engelli yakınlarının eklenmesi, 2828 sayılı Kanun kapsamında engellilerin evde bakımlarına destek sağlanması uygulamaları, engellilerin ailelerinin yanında toplumsal hayata katılması amacıyla atılan adımlardandır.

Onuncu Kalkınma Planında yer verilen Öncelikli Dönüşüm Programlarından bir tanesi de "Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı"dır. Programın Dinamik Nüfus Yapısının Korunması bileşeninde yer verilen "Bütün annelere Doğum Hediyesi programı başlatılacaktır" şeklindeki eylem kapsamında, 27.03.2015 tarihli ve 6637 sayılı Kanun ile 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye 4 üncü ek madde olarak "Doğum Yardımı" hususunda hüküm eklenmiştir. Böylece doğum yardımı ile doğum sonrasındaki en fazla desteğe ihtiyaç duyulan dönemde ebeveynlere maddi katkı sağlanmaktadır.

ALO 144 hattı (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından yürütülen şartlı eğitim/sağlık yardımları, kömür yardımı, gıda yardımı, engelli aylığı, eşi vefat eden kadınlara yapılan yardımlar, tüp bebek yardımı, barınma yardımı vb. yardımlar ile proje destekleri hakkında yapılan her türlü talep, öneri ve şikayetler alınmakta, veri tabanı incelenerek arayan kişiye başvurusunun durumu hakkında bilgi verilmekte, ilgili İl/İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yönlendirme) aracılığıyla hizmet verilmektedir.

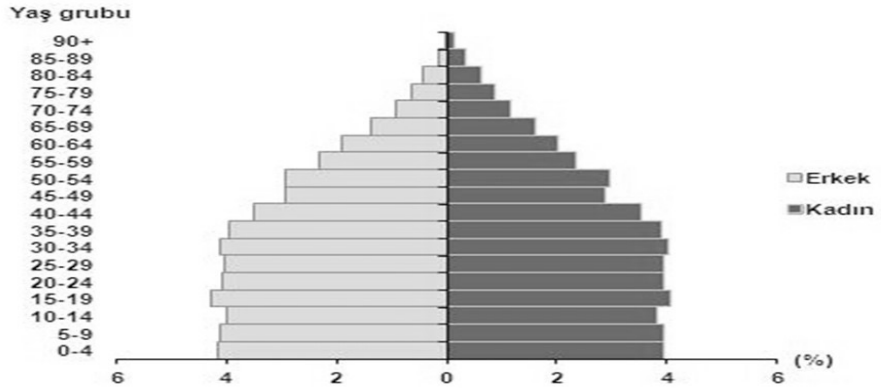
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından dezavantajlı gruplar içinde bulunan yoksul kadınlar ve çocuklarının sosyal bütünleşme ve sağlıklı sosyalleştirmeleri amaçlanarak ihtiyaç duyulan yerlerde Aile Destek Merkezleri açılmaktadır. Aile Destek Merkezlerinde kadınlara yönelik çeşitli kurslar ve seminer faaliyetleri yürütülmektedir.

1.4.4.4. Yaşlılara Yönelik Hizmetler

Yaşlılık, yaşamın diğer evreleri gibi doğal, kaçınılmaz ve tüm insanlar için geçerli olan bir durumdur. Türkiye ve dünyada nüfusun yaşlanması; 21. yy.da ön plana çıkan en önemli demografik olgulardan biridir. Tıp alanında ilerlemeler, toplumsal etkiler, teknolojik gelişmeler, eğitim seviyelerinin yükselmesi, erken tanı ve tedavinin sağlanması, koruyucu sağlık hizmetlerinin gelişmesi ve bu gelişmelerle birlikte ölüm oranlarının ve doğum oranlarındaki düşüş yaşlılık sınırını sürekli yukarıya çekmektedir. Yaşlı nüfusunun artışı; kronik hastalıkların görülme sıklığını, bakım ihtiyacını ve bağımlılığı artırmaktadır. Yeti yitimine bağlı engelliliğin gelişmesi de çoğun zaman kaçınılmaz olmaktadır.

Yaşlı nüfus (WHO'ya göre 65 ve daha yukarı yaş); 2015 yılında 6 milyon 495 bin 239 kişi olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2014 yılında %8 iken 2015 yılında %8,2'ye yükselmiş, yaşlı nüfusun %43,8'ini erkek nüfus, %56,2'sini kadın nüfus oluşturmaktadır.

Dünya nüfusunun 2015 yılında %8,5'ini yaşlı nüfus oluşturmuştur. En yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke sırasıyla; %30,4 ile Monako, %26,6 ile Japonya ve %21,5 ile Almanya olmuş. Türkiye bu sıralamada 167 ülke arasında 66. sırada yer almıştır.

Grafik 55. Cinsiyet bazında dünya nüfus piramidi
Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçları, 2007-2015

Yaşlılara yönelik yaşlılık maaşı, evde bakım aylığı, barınma yardımı, bakım hizmetleri gibi çeşitli programlar yürütülmektedir. 2022 sayılı Kanun kapsamında 65 yaşın üstünde ve yoksul durumda olan bireylere yaşlılık maaşı verilmektedir. 26 Nisan 2016 tarihinde yapılan düzenleme ile birlikte 65 yaş üzeri ihtiyacı olan bireylere yaşlılık maaşı bağlanmasında; hane geliri hesabında sadece kendisinin ve eşinin gelirleri dikkate alınmaya başlanmıştır.

3294 sayılı Kanun kapsamında fakir ve muhtaç durumda olan yaşlıların mümkün olduğu kadar evinde hayatını devam ettirebilmesine yönelik olarak; ev yapım ve onarım için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynakları ile destek verilmektedir.

2828 sayılı Kanun kapsamında yaşlılık nedeniyle ağır engelli hale gelen ve ağır engelli raporu olan yaşlı bireylerin bakımını üstlenen akrabasına evde bakım maaşı bağlanmaktadır.

2013 yılında 6495 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle Türkiye genelinde 65 yaş üstü kişiler, engelliler, şehit yakını ve gazilerin TCDD, belediye otobüsleri ve özel halk otobüslerinde serbest kart uygulaması getirilerek şehir içi ulaşımdan ücretsiz faydalanmaları sağlanmaktadır.

Evde Bakıma Destek Hizmetleri, Gündüzlü Bakım Hizmetleri, Yaşlı Yaşam Evleri, Yatılı Bakım Hizmetleri ve Rehabilitasyon Hizmetleri yaşlı bakım hizmetleri kapsamında sunulan hizmetlerdir.

Yaşlı Bakım ve Huzurevlerinden; ekonomik ve sosyal yönden yoksunluk içinde bulunan yaşlı bireyler ile 1005 sayılı Kanun gereği İstiklal Madalyası verilen yaşlı bireyler ücretsiz faydalanabilmekte olup ücretsiz kalan yaşlılarımıza Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bütçesinden aylık harçlık verilmektedir.

Şubat 2016 itibariyle Bakanlığa bağlı 13.602 kapasiteli 133 Huzurevi ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde 12.382 yaşlılarımıza hizmet sunulmaktadır. Ayrıca halen Türkiye genelinde hizmet veren 9.084 kapasiteli 163 özel huzurevinde 6.358 yaşlıya, diğer bakanlıklara bağlı 570 kapasiteli 2 huzurevinde 566 yaşlıya, belediyelere ait 2.871 kapasiteli 20 huzurevinde 2.010 yaşlıya, dernek ve vakıflara ait 2.354 kapasiteli 29 huzurevinde 1.626 yaşlıya ve son olarak da azınlıklara bağlı 508 kapasiteli 5 huzurevinde 355 yaşlıya hizmet verilmektedir.

Yaşlılara yönelik temizlik, yemek alışveriş gibi konularda destek olunması amacıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından sosyal hizmet projeleri yürütülmektedir. Ayrıca özellikle büyükşehir belediyeleri de yaşılara yönelik evde destek hizmetleri vermektedir.

ASPB tarafından yaşlanma ile ilgili veriler dikkate alınarak, yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak üzere; 2013 yılında Ulusal Yaşlanma Uygulama Programı hazırlanmış ve Program 2016 yılında revize edilmiştir.

Aktif yaşlanma; bireyler yaşlanırken yaşam kalitesinin güçlendirilmesi amacıyla sağlık, katılım ve güvenlik için fırsatların optimize edilmesi süreci olarak tanımlanmakta olup Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından "**Aktif Yaşlanma Strateji Belgesi**" hazırlanmıştır. Söz konusu **Strateji Belgesinin** eylem önerileri, öncelikli üç konuya göre düzenlenmiştir. Bunlar; işgücü piyasasına aktif katılım, topluma katılım, bağımsız yaşamdır.

1.4.4.5. Engellilere Yönelik Hizmetler

Ülkemizde engellilere yönelik hizmetlerde 2005 yılında paradigma değişikliğine gidilmiştir. Bu dönem de ülkemizin ilk Engelliler Kanunu çıkarılmıştır. 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun kendisi ve uygulanmasına ilişkin diğer mevzuatla birlikte 1.500 maddelik bir Engelliler Hukuku oluşturulmuştur. Ülkemiz, engellilik alanında bağlayıcı nitelikteki ilk ve tek uluslararası belge olan ve engellilerin, ayrımcılıkla mücadele ana ekseninde hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit yararlanmasını ve kolaylaştırıcı tedbirlerin alınmasını öngören **Engellilerin Haklarına İlişkin BM Sözleşmesini** 30.03.2007 tarihinde imzalayarak, Sözleşmeyi ilk imzalayan ülkeler arasında yer almıştır. Sözleşme, 27.05.2009 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir. BM Engelli Hakları Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol 2015 yılında onaylanmış olup; engelli bireylerin, ailelerini, engellilik alanında çalışan kişi ve grupların, sözleşmede yer alan alanlarda ayrımcılığa uğradıklarına iddia etmeleri halinde, iç hukuk yollarını tüketmeleri şartı ile BM Engelli Hakları Komitesine başvuru şartlarını düzenlemektedir.

Böylece, Türkiye'nin engelli politikalarının sözleşme çerçevesinde oluşturulması kabul edilmiştir. Engellilik alanındaki bu olumlu gelişmeler 2010 yılında Anayasal düzeye taşınmış ve Anayasanın 10'uncu maddesinde yapılan değişiklikle, engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı hükmü getirilerek engellilere yönelik pozitif ayrımcılık anayasal düzeyde bir güvence kazanmıştır.

Yasal düzenlemelerle birlikte engelli bireylerin ve ailelerinin hayatını kolaylaştırıcı programlar hayata geçirilmiştir. Engellilerin öncelikle bulundukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psikososyal destek ve bakım hizmetleri sunulmaktadır. Evde bakım yardımı, engelli maaşı, rehabilitasyon desteği, yatılı ve gündüzlü bakım hizmetleri, erişilebilirlik hizmetleri engelleri bireylere yönelik başlıca sunulan hizmetlerdendir.

Engellilere yönelik hizmetlerde paradigma değişimi yapılmıştır ancak sorun alanlarının çeşitliliği nedeniyle ihtisaslaşmış programların ve hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Örneğin otizmli bireyler ve ailelere yönelik yapılması gereken hizmetleri kapsayan otizm eylem planının Yüksek Planlama kurulu kararıyla hayata geçirilmesi önerilmektedir. Engellilere yönelik sosyal yardım programlarının ve bakım modellerinin de değişen zaman ve ihtiyaçlarla birlikte yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yaşlı ve engellilere yönelik olarak yapılan çalışmalarda merkezi kurum Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıdır. Yaşlı ve engellilere yönelik politika geliştirme, uygulama, uygulamanın takip ve değerlendirilmesinin yapılması için Bakanlığa bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, engellilere ve yaşlılara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek amacıyla kurulmuştur.

Engellilere yönelik sosyal yardımlar 2022 ve 2828 sayılı Kanunlarda düzenlenmiştir. 2022 sayılı Kanuna göre %40 ve üzeri engelli olanlardan 18 yaşını dolduranlara ve muhtaç durumda olan 18 yaş altı engelli çocukların yakınlarına maaş bağlanmaktadır. 2013 yılında yapılan düzenleme ile asgari ücretin üçte biri olarak engelli maaşı kıstası getirilerek hedef kitle genişletilmiş ve engellilik maaşından daha çok engellinin yararlanması sağlanmıştır.

2005 yılında yapılan düzenleme ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında; her ne ad altında olursa olsun her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle, hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı, asgari ücretin aylık net tutarının 2/3'ünden daha az olan ağır engelli olanlar adına, bakım veren akrabasına evde bakım maaşı ödenmeye başlanmıştır.

Engelli sağlık raporunda en az %20 oranında engelli olan çocuklara özel eğitim imkanı tanınmıştır. Özellikle 2005 yılında yürürlüğe giren Engelliler Kanunu ile yapılan düzenlemeler, özel eğitim hizmetlerinden yararlanan engelli birey sayısında doğrudan bir artışa yol açmıştır. 2002 yılında 490 okul/sınıf/kurumda 56.608 birey örgün özel eğitimden yararlanırken 2015 yılında yaklaşık 295.000 bireye ulaşmıştır.

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunun 19 uncu maddesi ile 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununda değişiklik yapılmış, Kat Mülkiyeti Kanununa tabi olan apartman, site vb. konutlarda yaşayan kişiler getirilen yasal düzenleme ile engeline uygun tadilat yaptırma olanağına sahip olmuşlardır.

Kentsel yaşamın engellilerin erişilebilirliğine uygun olarak düzenlemesi kapsamında 7/7/2005 tarihinde yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunda; kentsel yaşamın engellilerin erişilebilirliğine uygun düzenlemesi amaçlanmış ve 3194 Sayılı İmar Kanununda ve yönetmeliklerinde kentlerde her alanda erişilebilirliğin sağlanması için imar planları, kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, 20/07/2013 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği gereği her ilde valilikler bünyesinde Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme komisyonları kurulmuştur

30.07.2006 tarih 26244 sayılı "Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik" kapsamında resmi bakım ve özel bakım merkezlerinde bakım ihtiyacı olan engellilere yatılı ve gündüzlü hizmetler verilmeye başlanmıştır.

İŞKUR tarafından engelli çalıştırmayan işverenlerden tahsil edilen idari para cezaları fonundan, kendi işini kurmak isteyene en az % 40 oranında engelli olan kişilere toplam 36 bin TL hibe vermektedir.

Bakıma muhtaç derecede ağır engelli çocuğu olan annelere erken emeklilik hakkı; 1Ekim 2008 tarihinde yürürlüğe giren, 5510 sayılı Kanununun 28. maddesi ile sağlanmıştır.

Gelir Vergisi Kanuna göre; Engelli çalışan ve bakmakla yükümlü olduğu engelli yakını olan çalışana vergi indirimi uygulanmaktadır. Engelli memurların erken emeklilik hakları; 5434 sayılı Kanun, engelli işçilerin erken emeklilik hakları; 506 sayılı Kanun ile sağlanmış, 1 Ekim 2008 sonrası işe giren tüm engelli bireylerin erken emekliliği ise 5510 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. Bağ-Kur'lu engelli çalışanların erken emeklilik hakkı ilk kez 1 Ekim 2008 tarihinde 5510 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir.

2010/02 sayılı Sendikal Gelişmeler Doğrultusunda Alınacak Önlemler hakkında Başbakanlık Genelgesi ile kamu çalışanlarının kanunen bakmakla yükümlü olduğu engelli aile bireyinin bakıma muhtaç olduğunun ilgili mevzuatına göre alınmış geçerli engelli sağlık kurulu raporu ile belgelendirilmesi kaydıyla bu durumdaki personele; engelli aile ferdinin günlük bakımı için izin kullanımında gerekli kolaylık sağlanacak ve personel mesai saatleri dışındaki nöbet görevinden ve gece vardiyasından muaf tutulmuştur.

Engelli vatandaşların kamu kurum ve kuruluşlarının memur ve işçi kadrolarına alınması politikasında değişikliğe gidilmiş, engelli istihdamı ilk kez; 2012 yılında sınav ve kura yoluyla yapılmaya başlanmıştır. Özel yetenekle üst öğrenime geçiş yapmak isteyen ve özel yetenek sınavını kazanan bedensel, zihinsel, görme ve işitme engel grubundaki öğrenciler için YGS taban puanı 20 Aralık 2013 tarihinde 100 puan olarak belirlenmiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin YÖK tarafından değerlendirilmesi sonucu uygun görülmesi halinde YGS ye girmeden Güzel Sanatlar Bölümlerine kayıt olabilmeleri hakkı getirilmiştir. Bakanlar Kurulu Kararında engelli öğrenciler hakkında; öğrencilerin ödemesi gereken öğrenim ücreti tutarlarından engellilik oranı kadar indirim yapılır.

2011 yılında 657 sayılı Kanunun 101. Maddesi değiştirilerek "engelli memurun gece nöbet ve gece vardiyası muafiyeti" düzenlenmiştir.

2014 yılında ilgili mevzuat 657 Devlet Memurları Kanununda, Kanununun 104. Maddesinde yapılan ekleme neticesinde; "Memurlara; en az yüzde 70 oranında engelli ya da süreğen hastalığı olan çocuğunun (çocuğun evli olması durumunda eşinin de en az yüzde 70 oranında engelli olması kaydıyla) hastalanması hâlinde hastalık raporuna dayalı olarak ana veya babadan sadece biri tarafından kullanılması kaydıyla bir yıl içinde toptan veya bölümler hâlinde on güne kadar mazeret izni verilir." hükmü getirilmiştir.Aynı düzenlemeler paralel olarak 926 sayılı TSK Personel Kanununda, 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununda ve İş Kanunda da yapılmıştır.

2014 yılında yine Devlet Memurları Kanununun 72 nci maddesindeki değşikliğe göre, kendisi engelli olan ya da bakmakla yükümlü olduğu engelli yakını bulunanların yer değiştirme taleplerinde çalıştıkları kurumların teşkilat ve kadro imkânları ölçüsünde kolaylıklar sağlamaları gerekmektedir. Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliği'ne Haziran 2014'te eklenen Ek-3 üncü madde ile engellilik durumuna bağlı olarak yer değiştirme hususu düzenlenmiştir.

Bunların düzenlemeler dışında;

Engelli bireylerin ihtiyacına göre; hasta alt bezi, akülü ve manuel tekerlekli sandalye, ortez, protez, işitme cihazı ve diş tedavisi, fizik tedavi seansları bunun gibi işlemler katkı payı ödenerek ödeme kapsamına alınmıştır.

Engellilerin profesyonel olarak spor yapmaları için Devlet Bakanlığına bağlı Engelliler Spor Federasyonu vardır. Engelli gençler için Paralimpik ve Deafolimpik Oyunları, Dünya Özel Olimpiyat Oyunları'nda ilk üç dereceyi alanlara milli sporcularda olduğu gibi özel bir puan verilemektedir. Bu gençler özel yetenek sınavlarına girmeden, yerleştirmelerini ÖSYM yapmaktadır. Halk eğitim merkezleri, Türkiye İş Kurumu, KOSGEB gibi kamu kurumlarında engellilere özel meslek edindirme kursları açılmakta, bu kursları bitiren engellilere iş yerleştirmelerde öncelik tanınmaktadır.İşgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan engelli bireyler için istihdam oluşturmak amacıyla mevzuata uygun iş yerlerinin açılması uygulaması konusunda düzenleme yapılmıştır.

1.4.4.6.Kadınlara Yönelik Hizmetler

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı **Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü** bünyesinde kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek oluşturmak, kadının insan haklarının ve toplumsal statüsünün korunması ve geliştirilmesi, kadının toplumsal hayatın tüm alanlarında etkin hâle getirilmesine yönelik ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek çerçevesinde çalışmalar yürütülmektedir.

Bu görevler çerçevesinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili Yönetmelikler kapsamında çalışmalar yürütmektedir. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), İlk Kabul Birimleri ve Kadın Konukevleri kurumsal hizmet birimleri olarak faaliyet göstermektedir.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) Temmuz 2012'de uygulamaya başlanmıştır. 2016-2019 dönemi için güncellenmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Mevzuat düzenlemeleri, farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümü, koruyucu ve önleyici hizmet sunumu ve şiddet mağdurlarının güçlenmesi, sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması, kurumlararası işbirliği ve politika geliştirme olmak üzere 5 hedefe ilişkin 30 temel faaliyet yer almaktadır.

2008 yılında gerçekleştirilen "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması"nın 2014 yılında tekrarlanarak son 6 yıl içerisinde yürütülen politika ve programların etkilerinin değerlendirilmesi yoluyla şiddet yaygınlığındaki farklılaşmanın anlaşılması amaçlanmıştır.

6284 sayılı Kanunun Teknik Yöntemlerle Takibe İlişkin hükmü çerçevesinde EGM ve AVEA işbirliğiyle "Şiddet Mağdurlarının Korunmasında Elektronik Destek Sistemi" pilot uygulaması 18 Ekim 2012 tarihinde Adana ve Bursa'da başlatılmıştır. Pilot uygulama, 31 Aralık 2015 tarihi itibariyle sonlandırılmıştır.

ASPB ile ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliğinde kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, şiddetle mücadelede farkındalığın arttırılmasına yönelik eğitim, seminer çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda; Milli Savunma Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Protokoller imzalanmıştır.

Ayrıca, "Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi" yürütülmektedir.

"Kadın Bilgi Sistemi" içerisinde yer alan; Kadın konukevi ve ilk kabul birimlerinin kullanmakta olduğu Yönetim Bilgi Sistemi Modülü(YBS) ile, ŞÖNİM hizmetleri ve 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının kaydedildiği veri modülünün geliştirilmesi, yerel yönetim ve STK'lara bağlı kadın konukevi verilerinin görülebileceği YESKAP Modülünün oluşturulması, bahse konu sistemin, Adalet Bakanlığı'nın UYAP Bilgi Sistemi ile bağlantısının sağlanması yönünde çalışmalar yürütülmektedir.

1.4.5. Eğitim, Kültür ve Dini Rehberlik Hizmetleri Kapsamında Yürütülen Kamu Politikaları

1.4.5.1. Eğitim Hizmetleri

Anayasamızın 41. maddesinde; "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar." denilerek ailenin korunması Devletin görevi olarak belirlenmiştir. Ayrıca 1739 sayılı Temel Milli Eğitim Kanunu'na göre, "Türk Milli Eğitiminin Amaçları" başlıklı 2. maddesinde "Türk Milletinin bütün fertlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek" genel amaçları arasında sıralanmaktadır. "Örgün Eğitim" başlıklı 2. Bölümün 20. maddesinde milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda aile birliğini sağlamaya ve devam ettirmeye yönelik pek çok değer ve kavrama öğretim programlarında yer verilmiştir. Özellikle ailede farklı kuşaklarda bireylerin farklı değerler üzerinde durmaları ve farklı değerleri önemsemeleri tartışma sebebi olabilir. Ortaya çıkan bu tartışmalar "barış", "uzlaşı", "birlikte yaşam" gibi değerlerin yardımıyla çözülebilir.

İlkokul derslerinde; aileyi oluşturan bireylerin tanıtımı, akrabalık ilişkileri, yardımlaşma ve dayanışma ile yetişkinlerle çocukların çocukluklarının karşılaştırılarak değişim üzerine vurgu yapılmaktadır. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı'nda temel değerlerin aile ile ilgili kavramlar merkeze alınarak kavratılmasına yönelik bir yaklaşımın olduğu görülmektedir. Bu dersin öğretim programında aile bireylerinin birlikte karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmeleri için yardımlaşma ve dayanışmalarının önemi ile Hz. Muhammed'in aile hayatından örneklere yer verilmektedir.

Ortaöğretim düzeyindeki Demokrasi ve İnsan Hakları Dersi Öğretim Programı'nın da kazandırmaya çalıştığı ana becerilerden biri aile, okul ve toplumsal çevrede demokrasi kültürünün yaşatılması için gerekli koşulları yerine getirmeye çalışmaktır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda evlilik birliğinin önemi, ailenin kurulması, korunması için yapılması gerekenler üzerinde durulmaktadır. Sosyoloji Dersi Öğretim Programında da sosyalleşme açısından aile birliğinin kurulması ve korunması, evlilik ve boşanmanın toplum ve birey üzerine etkisi, aile yapılarının toplumlara göre değişimi ele alınmaktadır. Sağlık Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda da fiziksel ve psikolojik sağlık bakımından aile, aile hayatı ve aile hayatını etkileyen etmenler ele alınmaktadır. Yurt dışındaki Türk çocukları için Türkçe ve Türk kültürü Dersi Öğretim Programı'nda yurtdışında yaşayan çocuklarımıza aile ile ilgili temel kavramlar ve kültürel değerlere uygun davranmayı vurgulayan kazanımlara yer verilmektedir. Örgün öğretim sistemi içinde yer alan diğer derslerde de; aile ile temel kavramlar okul öncesi eğitim programından başlanarak öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Yaygın Eğitim Programları kapsamında; yetişkin okuma-yazma öğretimi faaliyetlerine yönelik hazırlanan öğretim programları ve eğitim materyallerinde de toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilerek ayrımcılık ve şiddet algısına yol açabilecek ifade ve resimlere yer verilmediği gibi, bu program ve materyallerde kızgınlık, öfke vb. duygu ve davranışları kontrol edebilme becerisi geliştirilmesi, aile içinde demokrasi, birbirlerinin duygu, düşünce ve inançlarına saygı gösterme gibi konulara yer verilmiştir. Ayrıca, yetişkinlere yönelik Halk Eğitim Merkezlerinde düzenlenen kurs programlarında koruyucu/önleyici hizmetlerin yaygınlaştırılması amacıyla şiddet, cinsel taciz, alkol ve madde bağımlılığı gibi konulara yer verilmekle birlikte aynı zamanda ev kadınlarına verilen meslek edindirme kursları ile onların ekonomik hayata katılmaları da desteklenmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından ailelerin; aile tutumları, demokratik ilişkiler, iletişim, aile içi şiddetin önlenmesi, yasal koruma, erken çocukluk ve ergenlik döneminde ihmal ve istismar, çocuk-ergen ve anne-baba çatışması, olumlu disiplin yöntemleri, olumsuz disiplin yöntemlerinin çocuk ve ergen üzerindeki zararları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın sağlığı, üreme sağlığı, aile planlaması, madde bağımlılığını önleme konularının güçlendirilmesi amacıyla Aile Eğitimi Programları Kursları yürütülmektedir. Erken yaşta evliliğin; erken yaş gebelik ve doğumları ile boşanma gibi olumsuz yanları, töre ve namus cinayetleri, şiddete uğrayan kadın ve çocukların desteklenmesi gibi konular işlenerek toplumu bilgilendirici eğitimler verilmektedir. Programda işlenen tüm temalar 0-18 yaş arasında çocuğun tüm gelişim alanlarını 0-3, 3-6, 7-11, 12-18 yaş dönemsel özellikleri itibariyle ele alarak, 14 hafta süren eğitimler yoluyla ailelerde farkındalık yaratma ve davranış değiştirmeye yönelik olarak anne babaların çocuklarını doğru bir biçimde desteklemesini öngörmektedir. Aile Eğitim Programlarında her yaş grubunda kendi dinamiklerine yönelik işletilen aile sistemi, aile tutumları, ailenin yapısı ve önemi, çocuk gelişiminde ailenin rolü oturumları ile aile içerisinde bulunan roller, sağlıklı/sağlıksız aile modelleri, çeşitli anne-baba tutumları ve bu tutumların doğurduğu sonuçlar ile ilgili etkileşimli eğitimler verilmektedir. Aile eğitim hizmet standartları belirlenerek, eğitimlerin uygulanabilirliği, yaygınlaştırılması ve sürdürülebilir olması için kurumsal altyapı hazırlanmıştır. Tüm bunların yanı sıra çocuk hakları ihmal, istismar ve şiddet ile özel gereksinimli bireylere duyarlılık geliştirme oturumları, tüm yaş aralıklarına yönelik programlar içerisinde yer almakta olup anne-babalar çocuk hakları, ihmal, istismar ve şiddet kavramlarının anlamını öğrenerek bunların bireyler üzerindeki etkileri konusunda bilinçlendirilmektedir.

Ayrıca, ülke genelinde başta Aile Eğitimleri olmak üzere tüm yaygın eğitim kapsamında uygulanan programları izleyebilmek için e-yaygın otomasyon sistemi içerisinde ortak veri tabanı oluşturulmuştur.

Baba Destek Eğitimi Kurs Programı (BADEP), MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ile 2007 yılından bu yana sürdürülen işbirliği çerçevesinde yürütülen, 3-11 yaşlarında çocuğu olan babalara yönelik toplam 14 konudan oluşan, 14 hafta süren bir eğitim programıdır. 3-6 Yaş Okur-Yazar Olmayan Anne Destek Eğitimi ise; aynı kurumlarca aynı dönemden itibaren sürdürülen işbirliği çerçevesinde yürütülen, 3-6 yaşlarında çocuğu olan, okuryazar olmayan ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük annelere yönelik 14 haftalık çocuk gelişimi ve yetiştirilmesi konularını kapsayan ve 14 haftalık sürede yürütülen bir eğitim programıdır.

MEB ile Türkiye Vodafone Vakfı ve Türkiye Bilişim Vakfı arasında 27/11/2014 tarihinde imzalanan iş birliği belgesine dayalı olarak başlatılan Türkiye Vodafone Vakfı tarafından finanse edilen "Girişimcilikte Önce Kadın Projesi" kadın kursiyerlerin el emeği, göz nuru ürünlerinin bilgi iletişim teknolojisinin getirdiği yeniliklerle satışının kolaylaştırılması ve hobi olarak başlanan birçok çalışmanın gelir getirici bir faaliyete dönüşmesi amaçlanmıştır. Proje kapsamında bu zamana kadar toplamda 10.000 kadına girişimcilik eğitimi verilmiştir. Kadınların ürettikleri ürünleri pazarlayabileceği "oncekadin.gov.tr" web adresinde dijital kermes sitesi oluşturulmuştur.

Mesleki Teknik Eğitimi Genel Müdürlüğünce koordinesinde Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile birlikte yürütülen "Mesleki Becerilerin Geliştirilmesi Projesi (MESGEP)" kapsamında; özel politika gerektiren bireylere ilgi ve yetenekleri göz önüne alınarak meslek edindirmeyi, bu becerilerini üst seviyelere çıkararak mesleki yeterlilik kazandırmayı amaçlamaktadır. Proje kapsamında 2013 yılından bugüne kadar pilot illerde yapılan tanıtım ve duyurular sonucunda, 35 il toplamında; 15.639 kişi kurslara başvurmuştur. Bu kapsamda 764 adet kurs açılmıştır. Bu kurslarda 13.835 kişi eğitim almış ve halen almaktadır.

"Evin Okula Yakınlaşması ve Değişen Anne Baba Rolleri Projesi" kapsamında, anne babalara çocuğun büyüme ve ruhsal gelişim süreci içerisinde değişim ve gelişimine yönelik özelliklerini tanıtarak etkili anne baba rollerinin belirlenmesi ve ortaya konulması, sağlıklı aile ve toplum için anne babaların birbirleri ve çocukları ile etkili iletişim kurmaları, istenilen davranış ve alışkanlıkları kazanabilmeleri, kendi kendini denetleyen, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen, girişimci, kendini geliştiren çocuklar ve gençler olarak yetiştirilmelerine katkıda bulunmak amacıyla uygulanmaktadır.

MEB ile ilgili STK arasında "toplumsal duyarlılık projeleri kapsamında öğrencilerin toplumsal hayata hazırlanması ve başarılarının artırılması amacıyla 15.7.2014 tarihinde değerler eğitimine yönelik iş birliği ile hayata geçirilmiştir. 2014-2015 eğitim öğretim yılında Türkiye genelinde ağırlıklı olarak lise ve ortaokul öğrencileri olmak üzere 1025 pansiyonlu okuldan 26.680 öğrenci diğer örgün eğitim kurumlarında ise 67.995 öğrenci olmak üzere toplam 94.675 öğrenciye Değerler Eğitimi seminerleri verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünce illerde hizmet veren rehberlik ve araştırma merkezleri ile okullarda görev yapan rehberlik öğretmenleri tarafından aile eğitimleri (iletişim becerileri, hayır diyebilme becerileri, gelişim dönemleri, geleceği planlama, bağımlılıkla mücadele eğitimi vb. konularda) verilmektedir.

Gizlilik Kararı Verilen Öğrencilerle İlgili Milli Eğitim Bakanlığınca Yapılan İşlemler; koruma ve gizlilik kararı verilen öğrencilere ait bilgilerin gizli tutulmasına yönelik olarak; 08.03.2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 4/1-ç maddesi ve 27.12.2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanununun 18'inci maddesi gereği, mahkeme kararı ve belgeleri gizlenmesi gereken öğrencilerin bilgileri Valiliklerce Milli Eğitim Bakanlığına intikal ettirilmesi halinde konu ile ilgili tüm iş ve işlemler Milli Eğitim Bakanlığı e-Okul sisteminde gerçekleştirilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesinden alınan istatistiki bilgilere göre gizlilik kararı verilen öğrencilerden 2012-2013 öğretim yılında 590, 2013-2014 yılında 467, 2014-2015 yılında 38.186, 2015-2016 öğretim yılında ise 21.697'sinin nakilleri yapılmıştır.

Çalışan annelerin talebini karşılamak için Çocuk Kulüpleri Yönergesi güncellenmiş ve çocukların ders saatleri dışında sosyal, sportif ve sanatsal etkinliklerle desteklenecek şekilde okulda kalması sağlanmıştır.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamına Alınan Ailelerin Çocuklarının Okula Kayıt ve Nakilleriyle ilgili koruma ve gizlilik kararı verilen ailelerin öğrenim çağındaki çocuklarına ait kararlar ait bilgiler gerekli inceleme ve değerlendirilmelere tabi tutulur, akabinde e-Okul sistemine kaydedilir. E-Okul sisteminde; "6284, 2828, 5395 sayılı Kanunlar Kapsamındaki Öğrenci" seçeneği ile tek bir başlık altında takip edilmektedir. Bu verilere sadece velayeti hakkı olan kişi, okul idaresi ve Bakanlık yetkilisi ulaşabilir.

Bununla birlikte, Öğretmen atama ve tayinleriyle ilgili, MEB'e bağlı eğitim kurumlarında görevli öğretmenlerin il içi ve iller arasında aile birliği, sağlık, can güvenliği mazeretleri veya engellilik durumu ile diğer nedenlere bağlı yer değişiklikleri, Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği ile Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik hükümleri doğrultusunda yapılmaktadır.

ÖDÖP'ler kapsamında, "Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Öncelikli Dönüşüm Programı" kapsamında yapılacak ortak politikalar:

✓

✓ Sorumlu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı Ocak 2015 - Aralık 2018 kapsayan süreç içinde; Evlilik Öncesi Eğitim Programı yaygınlaştırılacaktır. Bu amaçla; evlilik öncesi eğitim programının yeni evli çiftlere ulaştırılması amacıyla eğitim seti bastırılacak, spot filmler hazırlatılacak ve çalıştaylar düzenlenecek, Belediyeler tarafından açılan Kadın Danışma Merkezleri ve benzeri sosyal hizmet birimlerinde çalışan uzman personele eğitimler verilecek, TSK personeline yönelik verilen evlilik öncesi eğitim yaygınlaştırılacak, Halk Eğitim Merkezlerine devam eden kursiyerlere yönelik olarak evlilik öncesi eğitim verilecektir.

✓ Sorumlu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı Ocak 2015 - Aralık 2018 kapsayan süreç içinde; Nesiller arası dayanışmanın güçlendirilmesine yönelik faaliyetler yapılacak ve sosyal ve kültürel değerlerin daha güçlü bir şekilde aktarılması sağlanacaktır. Bu amaçla, Milli Eğitim Bakanlığı müfredatı bu amaca hizmet edecek şekilde güçlendirilecektir.

- ✓ Sorumlu Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Ocak 2015 - Aralık 2016 kapsayan süreç içinde; Mevcut örgün ve yaygın öğretim programlarının aile değeri ekseninde gözden geçirilmesi, bu kapsamda yeni materyallerin hazırlanması sağlanması hedeflenmiştir. Söz konusu ortak politikanın amacı; Mevcut eğitim müfredatı aile kültürünün geliştirilmesi çerçevesinde gözden geçirilmesi, gerekli görülmesi halinde yeni program ve eğitim materyalleri hazırlanması olarak belirlenmiştir.
- ✓ Sorumlu Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili İŞKUR, Kalkınma Ajansları, Devlet Personel Başkanlığı, Yerel Yönetimler ile beraber Ocak 2015 - Aralık 2017 kapsayan süreç içinde; İŞKUR'un meslek kurslarına katılım sağlamaları şartıyla kadınların çocuklarını bırakabilecekleri oyun odaları yaygınlaştırılacaktır. Bu ortak olitika ile, İŞKUR'un meslek kurslarına devam eden kadınların çocuklarının gelişimlerini destekleyecek nitelikli bakımın etkinliklerle sağlanması amacıyla halk eğitim merkezleri bünyesinde tahsis edilecek mekânlarda oluşturulacak oyun odaları kadın işsizliğinin ve okula gitmeyen çocuk nüfusunun yüksek olduğu pilot illerde oluşturulacak, daha sonrasında ise bu oyun odalarının ülke genelinde yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
- ✓ Sorumlu veya ilgili kamu idaresi olarak Milli Eğitim Bakanlığı "kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir kreş ve okul öncesi eğitim imkânlarının yaygınlaştırılması" amacıyla Ocak 2015 – Aralık 2018'ı kapsayan süreç içinde; özel sektörün sunacağı kreş hizmetleri yaygınlaştırılması, kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir kreş imkânlarının yaygınlaştırılması sağlanması, kamu kurumlarındaki kreşler ve çocuk bakım evleri etkin bir şekilde kullanılması, kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir okul öncesi eğitim imkânları yaygınlaştırılması hedeflemiştir.

Bu amaçla;

• Kamu mali dengeleri çerçevesinde kaliteli, hesaplı ve kolay erişilebilir kreş imkânlarının yaygınlaştırılması ve Milli Eğitim Bakanlığı izni ile açılan okul öncesi eğitim kurumlarına (4-6) tanınan vergi teşviklerinden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı izni ile açılan kreşlerin (0-6) de faydalanması sağlanacaktır.

• Kamu kurumları içerisinde açılmış bulunan kreş ve çocuk bakım evlerinin kapasitelerinin ve doluluk oranlarının saptanması için gerekli çalışmalar yapılacak, kontenjan açığı bulunanların tespiti halinde diğer kamu ve özel sektör çalışanlarının bu imkândan yararlanabilmesini sağlamak amacıyla gerekli idari ve hukuki düzenlemeler yapılacaktır. 150 kadın çalışanı olan kamu kuruluşlarında kreş açılması veya dışardan hizmet satın alınması yaygınlaştırılacaktır.

• Okulöncesi çağı çocuklarının gidebilecekleri kurum sayıları artırılacak, kitap ve eğitim materyali dağıtılacaktır.

• Belediyelerin okul öncesi eğitim kurumu açabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler hazırlanacaktır.

• Bu kapsamda, 5393 sayılı Belediyeler kanununun 14. maddesinin (b) bendi kreşleri de içerecek şekilde yeniden düzenlenecektir.

• Ekonomik olarak yetersiz olan ailelerin çocuklarından devlet anaokullarında katılım payı alınmamasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

• İşletmelerin kendi çalışanlarına hizmet sunan kreş yatırım ve harcamalarına yönelik destekler geliştirilecektir.

• Organize Sanayi Bölgeleri içinde hizmete açılan kreşlerin sayıları artırılacaktır.

1.4.5.2. Kültür Hizmetleri

Toplumların kimliğini belirleyen kültürün en önemli unsurlarından birisini aile yapısı oluşturmaktadır. Aile, aralarında evlilik, kan ve çocuk bağları olan, aynı çatı altında yaşayan, ortak geliri paylaşan, kendine özgü benzer görgü, inanç ve değerleri bulunan, toplumsal rolleriyle iletişim ve etkileşim içinde olan insanlardan oluşan en küçük toplumsal kurumdur. Genel olarak aile, anlamlı ve duygusal bir sosyal birlik olarak düşünülse de daha büyük sosyal yapılara yardımcı olmaktadır. Örneğin ailede öğrenilen roller toplumun diğer birimlerinde model olarak gerekli görülmektedir. Aile içinde sosyalleşme yönteminin içeriği toplumun kültürel geleneğini yansıtmaktadır. Aile, geçmişten gelen sosyal ve kültürel değerlerin yaşatıldığı, korunduğu ve gelecek kuşaklara aktarıldığı kaynak noktasıdır, aile ilk eğitim yuvasıdır.

Ülkemizde kültür hizmetlerini yürütmekle görevli Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalarda klasik çekirdek aile tanımından uzaklaşıp aileyi kan bağıyla bağlı olduğu büyükleri, yaşlıları ve etkileşim içinde olduğu çevresiyle bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Aileye yönelik yapılacak plan ve programlarda geleneksel kültür değerlerinin tespiti, kayıt altına alınması ve bunlar üzerinden genel değerlendirmelerde bulunarak bir yol haritası belirlenmesi oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda Bakanlık, geleneksel aile yapımızı oluşturan, şekillendiren ve ona kimlik kazandıran değerlerin tespiti, kayıt altına alınması ve arşivlenmesi amacıyla ülke genelinde halk kültürü alan araştırmaları gerçekleştirmektedir. Söz konusu alan araştırmalarında ailelerin günlük yaşamını, değerler dünyasını ve ekonomik faaliyetlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen, yansıtan geçiş dönemleri, doğum, sünnet, evlenme, ölüm gelenekleri, geleneksel mutfak kültürü ve el sanatları, bayramlar, törenler ve kutlamalar gibi halk kültürünün bütün alanlarında derleme ve belgeleme çalışmaları yapılmaktadır. Araştırmalarda doğrudan halkla yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak ses ve/veya video kaydı yoluyla derlemeler yapılmakta, bu kayıtlar fotoğraflarla da desteklenmektedir. Söz konusu veriler Bakanlığın Halk Kültürü Bilgi ve Belge Merkezinde kayıt altına alınmaktadır.

Belirtilen geleneksel kültür alanlarına ait verilerin tespiti ve arşivlenmesi ile Bakanlığın görev alanlarında belirtilen kayıt altına alma ve koruma yükümlülükleri yerine getirilirken aynı veriler çeşitli bilimsel platformlarda ve yayınlarda değerlendirilerek topluma, ilgililere ve yeni kuşaklara tanıtımı, aktarımı sağlanmaktadır. Ayrıca talep etmeleri hâlinde kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler gibi birimlerin aileye dönük projelerinde veri ve uzman görüşü veya doğrudan katılım yoluyla gerekli destek de sağlanmaktadır.

Genel olarak toplumsal değerlerin, özel olarak aile değerlerinin geliştirilmesi, korunması, sürdürülmesine dönük faaliyetlere öncelik vererek aile değerlerini öne çıkaran kültür ve sanat çalışmaları teşvik edilmekte, yapılan sanatsal ve kültürel etkinliklerde aile ve kültürel değerlere yönelik mesajlar verilmeye çalışılmaktadır.

Bu kapsamda son yıllarda; "Ana Sesleriyle Anadolu" etkinliği ile kültür mirası içerisinde yer alan damat tıraşı, kına, halay, çiftetelli, halk dansları, asker uğurlama gibi kültür motifleri anlatılmıştır. Yine, 2015 yılında gösterime giren, dostluk, kardeşlik, dayanışma mesajları içeren "Ertuğrul 1890" filminin Türkiye adına yapımcılığını Kültür ve Türizm Bakanlığı üstlenmiştir. Toplamda 1 milyon 200 bin kişinin izlediği film özellikle çocuklara kültürel değerlerin aktarılması adına atılmış önemli bir adımı oluşturmaktadır. Bakanlıkça Sinemaya Gitmeyen Öğrenci Kalmasın Projesi kapsamında 2015 yılında Ankara'nın çeşitli ilçelerinden 35 okuldan yaklaşık 7 bin öğrenci sinemayla tanıştırılmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı sahip olunan zengin kültürel mirası koruyup gelecek nesillere aktararak birlik ve beraberliğin korunabileceğinin bilinciyle aileye yönelik çalışmalarına devam etmektedir.

ÖDÖP'ler kapsamında, "Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Öncelikli Dönüşüm Programı" kapsamında yapılacak ortak politikalar:

✓ Sorumlu Aile ve Sosyal Politiklar Bakanlığı ile ilgili Kültür Bakanlığı 2015 yılından beri göçle şehre gelen ailelerin şehir yaşamına uyumlarının desteklenmesi ile ilgili ortak politika üretmektedir. Söz konusu ortak politikanın amacı; kadın danışma merkezlerinde, çocuk ve gençlik merkezlerinde, sosyal hizmet merkezleri ile kültür merkezlerinde ve belediyelerin ilgili birimlerinde göçle gelen aileler öncelikli olarak ele alınacak, bu ailelerin yerel yönetimlerin ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetlerinden etkin bir şekilde faydalanması sağlamaktır.

- Sorumlu Aile ve Sosyal Politiklar Bakanlığı ile ilgili Kültür Bakanlığı Ocak 2015 -Aralık 2018 tarihleri arasını kapsayan süreçte nesiller arası dayanışmanın güçlendirilmesine yönelik faaliyetler yapılacak ve sosyal ve kültürel değerlerin daha güçlü bir şekilde aktarılması sağlanacaktır. Söz konusu ortak politikanın amacı; Yaşlıların deneyimlerini gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacak yayınlar ve TV programlar yapılması olarak belirlenmiştir.
- Sorumlu Aile ve Sosyal Politiklar Bakanlığı ile ilgili Kültür Bakanlığı Ocak 2015 -Aralık 2018 tarihleri arasını kapsayan süreç için; aile içi şiddetin, ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik çalışmaların etkinliği artırılmasına ve aile yapısını etkileyen kötü alışkanlıkların ve bağımlılıkların azaltılmasına yönelik hizmetler geliştirmeye yönelik politika üretmek amaçlamıştır.
- Sorumlu Aile ve Sosyal Politiklar Bakanlığı ile ilgili Kültür Bakanlığı Ocak 2015 -Aralık 2018 tarihleri arasını kapsayan süreç için; aile dostu faaliyetler desteklenmesi hedeflenmiştir. Bu politika ile tüm aile bireylerinin birlikte katılabileceği kültürel aktiviteler desteklenecektir.
- Sorumlu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile ilgili Kültür Bakanlığı ile kültürel ve sanatsal faaliyetlerde çalışan çocuklara yönelik mevzuat çalışmaları tamamlanması amaçlanmıştır.

1.4.5.3. Dini Rehberlik Hizmetleri

Diyanet İşleri Başkanlığı, yıllık ve dört yıllık stratejik planlarında aile konulu hedef ve amaçlar belirlemekte, birimlerini bu üst planlar doğrultusunda yönlendirmektedir. Başkanlık son dört yılın Stratejik Planında (2012-2016) yasal yükümlülükleri arasında *"Aile, kadın, gençlik ve toplumun diğer kesimlerine yönelik dinî konularda aydınlatma ve rehberlik yapmak"* başlığını da zikretmektedir. Plana göre, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Başkanlığın hizmet alanında paydaşı ve stratejik ortağıdır. Bu alanda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hedefleri şu şekildedir.

1- Müftülüklere bağlı olarak görev yapan Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarının (yeni adıyla Aile ve Dini Rehberlik Bürolarının) hizmet kalitesini, etkinliğini ve tanınırlık oranını arttırmayı hedeflemiştir.

2- Yurt dışındaki vatandaş, soydaş ve dindaşlarımızın çocuklarına yönelik yaşadıkları ülkelerde ve Türkiye'de yaz kursları ve sosyal etkinlikler düzenlemek ve bu alana yönelik yayınlar hazırlamak.

3- Toplumun özel din hizmeti sunulmasını gerektiren kesimlerine yönelik hizmetleri geliştirmesi amacıyla bu kapsamda;

- (Mülga) Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve belediyeler ile çalışmalar yaparak evde sürekli bakıma muhtaç olan engelli, yaşlı ve hastalara yönelik din hizmeti sunmak,
- Engellilere yönelik olarak umre hizmetlerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapmak,
- Toplumun özel destek gerektiren kesimlerine yönelik ücretsiz yayın dağıtmak,
- İnternet ortamında çocuklara yönelik verilen hizmetleri geliştirmek,
- Kadınların dinî sorunlarını konu alan eserler hazırlamak,
- Ülkemize gelen mültecilere yönelik olarak hizmet alanları üretmek,
- Hastane ve cezaevlerinde dini rehberlik ve manevi destek hizmeti sunmak,

hedeflenmiştir.

4- Ahlaki yozlaşmayı önleyici çalışmaları artırmak amacıyla bu kapsamda;

- Milli Eğitim Bakanlığı ve üniversitelerle işbirliği yaparak ahlaki problemlerin sebep ve sonuçları hakkında farkındalık oluşturmaya yönelik konferans, panel, seminer vb. faaliyetler düzenlemek,
- Gençlere ve çocuklara yönelik yayın faaliyetlerini artırmak,
- Toplum yararına ahlak temelli yeni projeler geliştirmek,
- Kadın, aile, gençler ve çocuklara yönelik çalışmaları artırarak cami dışı din hizmetlerini geliştirmek hedeflenmiştir.

5- Aile konusunda çalışma yürüten diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak hedeflenmiştir.

ÖDÖP'ler kapsamında, "Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Öncelikli Dönüşüm Programı" kapsamında yapılacak ortak politikalar:

- Sorumlu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı Ocak 2015 - Aralık 2018 kapsayan süreç içinde Evlilik Öncesi Eğitim Programı yaygınlaştırılacaktır. Bu amaçla; Kur'an kurslarına devam eden kursiyerlere yönelik olarak evlilik öncesi eğitim verilecektir.
- Sorumlu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı Ocak 2015 - Aralık 2018 kapsayan süreç içinde Aile Eğitim Programı (AEP) yaygınlaştırılacaktır. Bu amaçla, 81 İl Müftülüğünde çalışan görevlilere AEP eğitici eğitimi verilecektir.
- Sorumlu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile ilgili Diyanet İşleri Başkanlığı Ocak 2015 - Aralık 2018 kapsayan süreç içinde tek ebeveynli ailelere yönelik hizmetler geliştirilecektir. Bu amaçla, tek ebeveynli ailelere yönelik olarak eğitim modülü hazırlanacak ve danışmanlık hizmetleri verilecektir.

1.4.6. Sağlık, İstihdam ve Çalışma Yaşamı Kapsamında Yürütülen Kamu Politikaları

1.4.6.1. Sağlık Hizmetleri

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 2/11/2011 tarihli 28103 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun 2. maddesinde, teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili olarak sağlık sisteminin yönetilmesi ve politikaların belirlenmesi Bakanlığın görevleri arasında sıralanmaktadır. Bu kapsamda yürütülen başlıca çalışmalar şunlardır: Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı, 0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme (ÇPGD) Programı, Aktif Yaşlanma ve Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020)

Aileyi oluşturacak çiftlere, evlilik öncesinde hazırlık amacıyla "sağlıklı bir çift ilişkisinin temel unsurları" konusunda bilgilendirme yapılması önleyici çalışmalar kapsamında düşünülebilir. Bu konudaki uygulama örneklerine bakıldığında evlilik öncesi önleyici çalışmaların, boşanma oranlarının düşmesine katkıda bulunduğu ayrıca aile içi şiddet ve uyuşmazlıkları önlenmesinde büyük önem taşıdığı görülmektedir. Evlilik öncesi danışmanlığın 3 temel özelliği vardır. Bunlar önleyici, geliştirici ve eğitici olmasıdır.

Evlilik öncesi sağlık raporu almak için başvuran çiftlere sağlıklı aile yapısı, üreme sağlığı, gebeliği önleyici yöntemler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, akraba evliliği ve genetik geçişli hastalıklarla (kalıtsal kan hastalıkları, hemoglobinopati) ilgili danışmanlık hizmeti verilmektedir. Bu hizmetlerle, evlenecek çiftlerin olası riskler, sonuçları ve korunma yolları konularında bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Aile içi şiddet; organ travmalarına, geçici veya kalıcı sakatlıklara, yetersiz beslenmeye, kronik hastalıkların artmasına, madde bağımlılığına, kronik ağrıya, korunmasız cinsel ilişkiye, pelvik enflamatuar hastalıklara, jinekolojik problemlere, düşüklere, düşük ağırlıklı çocuk doğumlarına, anne ölümlerine, intiharlara neden olabilen önemli bir sorun olup, Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2011 yılında bir halk sağlığı sorunu olarak tanımlanmıştır. Şiddet mağduru ve risk altındaki kadınlarda depresif belirtiler, organik nedenlerle açıklanamayan bedensel yakınmalar, uykusuzluk, yoğun korku ve kaygı duyma sık rastlanan belirtiler olarak bildirilmektedir. Aile içi şiddet bu nedenle boşanmaların da önemli sebepleri arasında yer almaktadır. Kadına yönelik şiddet halk sağlığı sorunu olarak kabul edildiğinden Türkiye Halk Sağlığı Kurumu tarafından, önleyici, farkındalığı arttırıcı faaliyetler, sağlık personeli ve halk eğitimleri ile yürütülmektedir. 08/03/2015 tarihinde 6284 sayılı Kanun ve Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin etkinliğinin artırılması ve Kanun kapsamında belirlenen yükümlülüklere ilişkin uygulamanın belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı ile ASPB arasında bir protokol imzalanmıştır. Söz konusu Protokol ile ASPB'nin yürüttüğü "Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi" çerçevesinde sağlık personelinin hizmet sunumunun ve mesleki kapasitelerinin geliştirilmesi amacı ile 26 pilot ilden toplam 200 sağlık personeline eğitici eğitimi verilmiş ve bu eğitimler 2015 Aralık ayında tamamlanmıştır.

0-6 Yaş Çocuğun Psikososyal Gelişimini Destekleme (ÇPGD) Programının amacı; çocuğun ruhsal ve sosyal gelişimini izleme ve destekleme boyutlarını birinci basamak sağlık hizmetleri içine entegre ederek, gebe ve çocuğun biyopsikososyal bakış açısı ile bütüncül olarak

izlenmesini sağlamaktır. Program kapsamında baba ile de görüşme ve değerlendirme yapılmaktadır. 2005 yılından günümüze kadar; 22 eğitici eğitimi düzenlenerek 736 personele eğitim verilmiş, 10.431 Aile Sağlığı Elemanı ve 10.273 Aile hekimi eğitim almıştır.

Yaşlı nüfusumuzun büyüklüğü Avrupa ülkelerinin toplam nüfusu ile karşılaştırıldığında, ülkemiz yaşlı nüfusu, Danimarka, Slovakya, Finlandiya, Norveç ve Bosna Hersek gibi ülkelerin nüfuslarından daha fazladır. Bu bağlamda, nüfus projeksiyonlarına göre ülkemizin yaşlı nüfus oranının 2023 yılında %10,2'ye yükselmesi "çok yaşlı" nüfuslu ülkeler arasında yer alacağımızın bir işareti olarak değerlendirilmekte olup, ülkemizde 2014 yılında 100 çalışanın bakması gereken yaşlı sayısı 12 iken bu sayının 2023 yılında 15 olması beklenmektedir.

Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı (2015-2020) ile; birey ve topluma erişilebilir, uygun, etkili ve etkin sağlık hizmetleri sunmak, bedensel, zihinsel, sosyal ya da ekonomik şartları sebebiyle özel ihtiyacı olan kişilerin uygun sağlık hizmetlerine daha kolay erişimini sağlayarak ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda; yaşam boyu sağlığın geliştirilmesi ve sağlıklı yaşlanma, sağlığa yönelik risklerden toplumun korunması, yaşlı bireyler için sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerine tam erişimin sağlanması, izleme ve değerlendirmenin güçlendirilmesi stratejiler olarak belirlenmiştir. Öncelikli ve destekleyici müdahale alanları belirlenmiştir. Evde bakım hizmetlerinin geliştirilmesi destekleyici müdahale alanları içerisindedir.

1.4.6.2. Çalışma Yaşamına Yönelik Hizmetler

Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar arasında iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusu öncelik kazanmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, aile bütünlüğünün korunması amacıyla iş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasına dair yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi noktasında çaba sarf etmektedir. Bu uyumlaştırmanın temelde izinler ve esnek çalışma biçimleri yoluyla hayata geçirilmesine çalışılmaktadır. İzinler; doğum izinleri (analık babalık, emzirme) ve bakım izinleri olarak alt başlıklara ayrılmaktadır. Türk Hukukunda tabi oldukları mevzuat açısından iki temel grup çalışan bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi olan işçiler, ikinci grup ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olan devlet memurlarıdır. İş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasıyla ilgili haklar ve yükümlülükler, söz konusu Kanunlarda yer alan maddeler doğrultusunda kullanılmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu'na tabi işçiler veya eşlerinin doğum yapması halinde izin hakları "Analık Halinde Çalışma ve Süt İzni" başlıklı 74. maddede hükme bağlanmıştır. Bahse konu maddede 2011 ve 2016 yıllarında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 2011 yılında 6111 sayılı Kanunla erken doğum yapması halinde kadın işçinin doğumdan önce kullanamadığı çalıştırılmayacak sürelerin doğum sonrası sürelere eklenmek suretiyle kullandırılması sağlanmıştır. 2016 yılında 6663 sayılı "Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile doğumda veya doğum sonrasında annenin ölümü hâlinde, doğum sonrası kullanılamayan sürelerin babaya kullandırılması, üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen eşlerden birine veya evlat edinene çocuğun aileye fiilen teslim edildiği tarihten itibaren sekiz hafta analık hâli izni kullandırılması imkanı tanınmıştır. Bunlara ilaveten, doğum sonrası analık hâli izninin bitiminden itibaren çocuğunun bakımı ve yetiştirilmesi amacıyla kadın işçi ile üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen kadın veya erkek işçilere istekleri hâlinde birinci doğumda altmış gün, ikinci doğumda yüz yirmi gün, sonraki doğumlarda ise yüz seksen gün süreyle haftalık çalışma süresinin yarısı kadar ücretsiz izin verilmesine olanak tanımıştır. Çoğul

doğum hâlinde bu sürelere otuzar gün ekleneceği, çocuğun engelli doğması hâlinde bu sürenin üç yüz altmış gün olarak uygulanacağı hükme bağlanmıştır. 2011 yılında 6111 sayılı Kanun ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Mazeret İzni" başlıklı 104. maddesinde değişiklik yapılmıştır. 2016 yılında 6663 sayılı Kanun ile erken doğum halinde kullandırılamayan analık izinlerinin doğum sonrasına aktarımı ve evlat edinme halinde de doğum sonrasında geçerli olan analık izni hakkı düzenlenmiştir.

Ulusal mevzuatımızda esnek çalışma biçimlerine dair düzenlemelerden ilkine, 4857 sayılı İş Kanunu'nun **"**Kısmî Süreli ve Tam Süreli İş Sözleşmesi" başlıklı 13. maddesinde yer verilmiştir. Söz konusu maddede ilk olarak kısmi süreli iş sözleşmesinin tanımı yapılmaktadır. Buna göre; ***"****İşçinin normal haftalık çalışma süresinin, tam süreli iş sözleşmesiyle çalışan emsal işçiye göre önemli ölçüde daha az belirlenmesi durumunda sözleşme kısmî süreli iş sözleşmesidir."* 29/1/2016 tarihli ve 29620 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6663 sayılı "Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 4857 sayılı İş Kanunu'nun 13. maddesinde analık izinlerin bitiminden sonra mecburi ilköğretim çağının başladığı tarihi takip eden ay başına kadar ebeveynlerden birinin kısmi süreli çalışma talebinde bulunabileceği, bu talebin işveren tarafından karşılanacağı ve geçerli fesih nedeni sayılmayacağı hükme bağlanmıştır.[20]

Ulusal İstihdam Stratejisi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı koordinesinde işgücü piyasasının yapısal sorunlarını çözmek, orta ve uzun vadede büyümenin istihdama katkısını artırmak ve işsizlik sorununa kalıcı çözümler geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. "Eğitim-İstihdam İlişkisinin Güçlendirilmesi", "İşgücü Piyasasında Güvence ve Esnekliğin Sağlanması", "Özel Politika Gerektiren Grupların İstihdamının Artırılması" ve "İstihdam-Sosyal Koruma İlişkisinin Güçlendirilmesi" dört temel politika ekseni olarak belirlenmiştir. Bu temel politika eksenlerine ilaveten, büyüme veya büyümenin istihdam esnekliği yüksek olan bilişim, finans, inşaat, sağlık, tarım, tekstil ve hazır giyim ve turizm olmak üzere yedi sektöre yönelik toplam 40 somut hedef, 57 politika ve 219 tedbirden oluşmaktadır.[21]

Ayrıca, ÇSGB koordinesinde hazırlanan "Kadın İstihdamının Artırılması ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması" konulu 2010/14 sayılı Başbakanlık Genelgesi[22] uyarınca oluşturulan "Kadın İstihdamını Ulusal İzleme ve Koordinasyon Kurulu" rutin toplantıları kapsamında çalışmalar sürdürülmektedir. 2010-2012 yılları arasında "Çalışma Hayatında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi" Projesi yürütülmüştür. Bu projenin çıktılarından birisi olarak her yıl düzenli olarak "Çalışma Hayatında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ödülü" verilmektedir.

Türkiye, yabancı istihdamı açısından 1960'lı yıllarda Batı Avrupa'ya işgücü ihraç eden bir ülke konumunda iken günümüzde ise çalışma amacıyla tercih edilen ve ciddi oranda yabancı istihdamına sahip bir ülke haline gelmiştir. 2010 yılına kadar ÇSGB'ye ancak başvuru formu teslimi yoluyla yapılabilen çalışma izni alma işlemleri oldukça uzun bir süreç iken 2010 yılında Bakanlıkça gerçekleştirilen "Yabancıların Çalışma İzinleri Otomasyon Projesi" sayesinde 02/08/2010 tarihi itibari ile yabancı çalışma izni başvuruları sadece internette yer alan başvuru

---

20 http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.4857&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=4857 (e.t: 23.02.2016)

21 http://www.uis.gov.tr/ (e.t: 23.02.2016)

22 http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/05/20100525-12.htm (e.t: 23.02.2016)

sistemi üzerinden kabul edilmektedir. Bürokratik süreç kısalmış ve kolaylaştırılmıştır. Ayrıca 2010-2012 yılları arasında Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilen ve ÇSGB tarafından yürütülen "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın İstatistiki Kapasitesini Güçlendirmek için Teknik Yardım Projesi" nin çıktısı olarak ÇSGB işlemlerine ilişkin istatistiki veri tabanı oluşturabilmek üzere Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi (ÇİBS) oluşturulmuş ve kullanıma açılmıştır.

Yabancı kadın çalışanlara yönelik verilen sektörel istatistiklerden yola çıkılarak ev hizmetlerinin yasal yabancı kadın istihdamının en fazla olduğu ilk üç sektör içinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 14. Yıllara Göre Ev Hizmetleri Sektöründe Kadınlara Verilen İzinler Dağılımı

Yıl	İzin Sayısı
2012	7.744
2013	14.489
2014	14.452
2015	16.623
2016	3.991
Genel Toplam	57.299

Tablo 15. Ev Hizmetleri Sektöründe Çalışan Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyruğa Göre Dağılımı

Uyruk	2012	2013	2014	2015	2016
Gürcistan	4.953	7.434	6.794	7.366	1.536
Türkmenistan	1.102	2.237	2.169	2.780	742
Özbekistan	423	1.176	1.413	1.728	425
Moldova	383	1.159	1.137	1.028	265
Kırgızistan	94	321	631	1.088	279
Filipinler	208	424	501	787	237
Ukrayna	131	442	415	400	127
Bulgaristan	96	240	253	268	59
Azerbaycan	67	227	213	210	61
Rusya	54	165	172	141	32
Ermenistan	35	117	114	126	26
Nepal	51	61	110	141	39
Diğer	147	486	530	560	163
Genel Toplam	7.744	14.489	14.452	16.623	3.991

Not: 2016 verileri Mart ayı itibarıyladır.

Kaynak: Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1.

(e.t: 19/04/2016)

Yabancılara verilen çalışma izinlerinin uyruğa göre dağılım sonuçları, SSCB'nin dağılmasından sonra Gürcistan, Türkmenistan, Özbekistan, Moldovya, Kırgızistan, Azerbaycan, Rusya, Ermenistan'dan oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinin ülkemizdeki

yabancı istihdamı içinde önemli payının olduğunu göstermektedir. Bu ülkeler ile Türkiye arasında yakın kültürel ve tarihsel bağların bulunması ve söz konusu ülkelerde önemli oranda Türk kökenli insan yaşaması tercih sebepleri olarak sıralanabilir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın görev alanlarından bir diğeri de işyerlerinde psikolojik tacizdir. Daha çok bilinen adıyla mobbing, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyebilecek bir diğer unsur olarak sıralanabilir. Mobbing, hedef seçilen bireye üstleri, astları veya çalışma arkadaşları tarafından uzun süreli ve sistematik olarak her türlü kötü muamele, tehdit, şiddet, aşağılama, dışlama, yıldırma gibi davranışların yöneltilmesi sürecini ifade etmektedir.[23] Bireyin kendi isteğiyle veya kendi isteği dışında bir nedenle işyerinden uzaklaşması amacıyla uzun süreli ve sistematik bir şekilde kişilik değerlerine, mesleki itibarına, özgüvenine ve özsaygısına acımasız saldırlar yapılmaktadır. Birey, yaşadığı olumsuzlukların etkisiyle fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan ağır sonuçlarla karşı karşıya kalabilmekte ve bu süreç genellikle onun işten ayrılması ile son bulmaktadır. İşten ayrılma maddi sorunları da beraberinde getirmektedir. Çalışma yaşamında karşılaşılan sorunlar dolaylı olarak aileyi de etkilemektedir. Eş ve çocuklar başta olmak üzere, aile bireylerine karşı ilgisiz davranma veya şiddet uygulanmasıyla karşılaşılabilmektedir.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun 14/10/2010 tarihinde gerçekleştirilen 16. toplantısında, "İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)" Alt Komisyonu kurulması kararlaştırılmıştır. Bahse konu Komisyonun, "İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) ve Çözüm Önerileri" başlıklı raporu hazırlanmış ve Nisan 2011'de yayımlanmıştır. Bu Komisyondaki öneriler ışığında, ülkemizde psikolojik taciz (mobbing), ilk kez 2012 yılında yürürlüğe giren 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile yasal dayanağa kavuşturulmuştur. 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ile mevzuatımıza ilk kez giren psikolojik taciz kavramı, Kanunun 417 nci maddesinde "İşçinin Kişiliğinin Korunması" başlığı altında düzenlenmiştir. Söz konusu maddede; işverenlerin, hizmet ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak, saygı göstermek ve işyerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamakla ve bu kapsamda özellikle işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramamaları için olduğu gibi bu tür tacizlere uğramış olanların da daha fazla zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlü oldukları belirtilmiştir. İşverenin, bu kapsamda işçinin kişilik değerlerine saygı göstermesinin yanı sıra işyeri başta olmak üzere müdahale alanındaki diğer işçilerden veya üçüncü kişilerden gelen taciz ve diğer kişilik hakları ihlallerine karşı uygun önlemleri alması da gerekmektedir. İşveren, hizmet ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak ve saygı göstermek ve işyerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamakla, özellikle işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramamaları ve bu tür tacizlere uğramış olanların daha fazla zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. İşverenin Kanuna ve sözleşmeye aykırı davranması nedeniyle işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağlı ortaya çıkan zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabi olmaktadır.

Çalışma hayatının en önemli sorunlarından biri olan psikolojik tacizin önlenmesi amacıyla hazırlanan ve 18/03/2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2011/2 sayılı "Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlenmesi" konulu Başbakanlık Genelgesi[24] uyarınca,

[23] Karatuna, I., Tınaz, P., (2010), "İşyerinde Psikolojik Taciz Sağlık Sektöründe Bir Araştırma", Türk-İş Yayınları, s.16-17.
[24] http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110319-8.htm (e.t: 23.02.2016)

çalışanların uğradığı psikolojik taciz olayların izlemek, değerlendirmek ve önleyici politikalar üretmek üzere Çalışma Genel Müdürlüğü bünyesinde Devlet Personel Başkanlığı, sivil toplum kuruluşları ve ilgili tarafların katılımıyla "Psikolojik Tacizle Mücadele Kurulu" kurulmuştur. Kurul tarafından 2012 yılında, psikolojik tacizin önlenmesi hususunda farkındalık artırmak ve kişilerin bu konuda bilgilendirilmelerini sağlamak amacıyla "İşyerlerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) Bilgilendirme Rehberi" hazırlanmış, bastırılmış ve dağıtılmıştır. "İşyerlerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) Karikatür Yarışması" düzenlenmiş, sekiz eser ödüle layık görülmüştür.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde oluşturulan ve çalışma yaşamına ilişkin her türlü soru, öneri, eleştiri, ihbar, şikayet, başvuru ve taleplerin hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması amacıyla 2010 yılından bu yana hizmet veren ALO 170 hattına 2011 yılında 2.001, 2012 yılında 2.850, 2013 yılında 4.870, 2014 yılında 6.659, 2015 yılında 9.005 ve 2016 yılının ilk iki ayında ise 2.062 olmak üzere toplam 27.447 adet mobbing çağrısı gelmiş ve bu çağrıların 2.608'si şikayet başvurusuna dönüşmüştür.

Ayrıca, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, 20/4/2016 tarihli ve 29690 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanunun 2. maddesinin g ve j bentlerinde işyerinde yıldırma ve taciz tanımlanmıştır. Buna göre işyerinde yıldırma, "ayrımcılık temellerine dayanılarak kişiyi işinden soğutmak, dışlamak, bıktırmak amacıyla kasıtlı olarak yapılan eylemleri; taciz ise psikolojik ve cinsel türleri de dâhil olmak üzere bu Kanunda sayılan temellerden birisine dayanılarak, insan onurunun çiğnenmesi amacını taşıyan veya böyle bir sonucu doğuran yıldırıcı, onur kırıcı, aşağılayıcı veya utandırıcı her türlü davranış" olarak tanımlanmıştır.

Tarım işçileri, çalışacakları illere giderken aile bütünlüğünü korumayı tercih etseler de bu her koşulda mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla, çocuk işçiliği ve mevsimlik tarım işçiliği, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyebilecek unsurlardan bir diğeri olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu konu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın görev alanları içerisindedir. Çocuk işçiliği, çocuğun okul hayatından ve sosyal çevreden dışlanmasına neden olmakta, psikolojik ve fiziksel olarak çocuğa zarar vermektedir. ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü, Hükümet adına ILO-IPEC programında yer almak üzere mutabakat zaptını 1992 yılında imzalayarak, Türkiye'nin programa dahil olan ilk 6 üye ülkeden biri olmasına öncülük etmiştir. ILO'nun 182 sayılı Sözleşmesinde belirtilen doğrultuda, "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Ulusal Politika ve Program Çerçevesi" 2005 yılında hazırlanmıştır. Söz konusu Çerçevenin güncellenmesi çalışmalarına başlanmıştır. Ulusal İstihdam Stratejisinde de çocuk işçiliği ile mücadele konusuna önem verilmektedir.

Ulusal İstihdam Stratejisinde yer alan "İstihdam-Sosyal Koruma İlişkisinin Güçlendirilmesi" başlıklı temel politika ekseninin amaçları arasında öncelikle çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin (sokakta, sanayide ağır ve tehlikeli işlerde, aile işleri dışında mevsimlik gezici ve geçici tarım işleri) sonlandırılması yer almaktadır. Bu amaca ulaşmak için belirlenen hedef 2023 yılında özellikle sanayide ağır ve tehlikeli işlerde, sokakta ve mevsimlik gezici geçici tarımda gerçekleşen çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin tamamen ortadan kaldırılması, diğer alanlarda çocuk işçiliğinin ise %2'nin altına düşürülmesidir. Bu kapsamda eylem planında "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesinde Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesinin" etkin olarak tüm illerde uygulanması ve İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının toplantı gündemine

alınarak yerel koordinasyonun sağlanması eylemi yer almaktadır. Stratejinin tarım sektöründe ise mevsimlik gezici-geçici işçilerin yapısal sorunlarının çözümü ile çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik tedbirler alınması temel amaçlar arasında yer almaktadır. Tarım sektöründe, gerekli teknik ve yasal önlemlerin alınarak aile işleri dışında, ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışan çocuk işçiliğinin tamamıyla ortadan kaldırılması hedeflenmiş ve çocuk işçiliği önlenmesi politikası oluşturulmuştur. Bu kapsamda 2 eylem belirlenmiştir: Kırsal alanda çocuk ve gençlere karşılıksız burs ve kredi imkanları sağlanarak veya şartlı nakit transferinden yararlanma şartlarının kolaylaştırılarak eğitimde kalmalarının teşvik edilmesi ve özellikle mevsimlik gezici tarım işçilerinin çocuklarının eğitim sisteminde kalmasını teşvik edici özel düzenlemelerin yapılması, bunlara ilaveten mevsimlik tarım işçilerine İŞKUR faaliyetlerinden yararlanma imkanı sağlanması da diğer bir eylem maddesi olarak aynı sektör altındaki eylem planında yerini almaktadır. [25]

Mevzuatimizda çocuk işçiliği düzenlemelerine ilişkin; Anayasanın 50'nci maddesinde; "kimse yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar, çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar." hükmü yer almaktadır. Bu açılardan bakıldığında tarımda çalışan çocuk işçiliği yasak olan bir işçilik biçimidir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun, "Çalışma Yaşı ve Çocukları Çalıştırma Yasağı" başlıklı 71'inci maddesine göre; "On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. On dört yaşını doldurmamış çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilirler." denilmektedir. Ayrıca, "Çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez." hükmü yer almaktadır.[26] 4857 sayılı İş Kanunu'nun 71'inci maddesi gereğince çıkarılan "Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"te konu hakkında detaylı düzenlemeler yer almaktadır.[27]

"Tarladan Okula Projesi ve Çocuk İşçiliğinin Önlenmesinde Yerel Kaynakların Etkinleştirilmesi Projesi" ÇSGB koordinesinde yürütülmüş olan projelerdendir. "Fındık Tarımında Mevsimlik Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Projesi" ise yürütülmeye devam edilmektedir. ILO/IPEC projelerinin dışında Çalışan Çocuklar Bölümünün yürüttüğü bir diğer proje de "Tarladan Okula Projesi"dir. Proje 2005 Eylül ayında ABD Çalışma Bakanlığı ve ILO desteği ile ÇSGB ve Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda başlatılmıştır. Proje kapsamında,

[25] http://www.uis.gov.tr/TemelPolitikaEksenleri/ISKIG; http://www.uis.gov.tr/SektorStratejileri/Tarim (e.t:23.02.2016)
[26] http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.4857&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=4857 (e.t: 23.02.2016)
[27] http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.5457&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=%C3%87ocuk%20ve%20Gen%C3%A7 (e.t: 23.02.2016)

gezici ve mevsimlik tarım işlerinde çalışan veya çalıştırılma riski olan 10.000 çocuğa eğitim desteği sağlanması amaçlanmıştır. Proje, Ankara, Şanlıurfa, Gaziantep, Elazığ, Ağrı, Mardin illerinde 2004-2008 yılları arasında yürütülmüş, 26/09/2008 tarihinde sona ermiştir. Proje kapsamında, 8.365 çocuk tespit edilmiş ve bu çocuklardan 5.571'i proje hizmetlerinden yararlanmıştır. Çocuk İşçiliğinin Önlenmesinde Yerel Kaynakların Etkinleştirilmesi Projesi 2012-2014 Yatırım Programı kapsamında "Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika Program Çerçevesi"nin etkin olarak uygulanmasını sağlamak ve böylece öncelikle en kötü biçimleri olmak üzere çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak amacıyla beş pilot ilde uygulanmıştır. Çocuk İşçiliği İzleme Birimleri oluşturularak bu birimler aracılığıyla, ildeki diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamak suretiyle, öncelikle en kötü biçimler olmak üzere çocuk işçiliğini önlemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. "Fındık Tarımında Mevsimlik Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Projesi' ILO ortaklığında yürütülmektedir. Fındık tarımında çocuk işçiliğini önlemek için yerel kapasite büyük ölçüde artırılmış, Ordu'da Mevsimlik tarım işçilerinin konakladığı dört merkezde ve 2015 te dahil edilen Düzce ilinde Akçakoca ve Çilimli, Sakarya İlinde Hendek İlçelerinde doğrudan çocuklara yönelik eğitim desteği ve yaz okulu hizmeti sağlanmış, ailelere yönelik bilinç artırma çalışmaları yapılmıştır.

Mevsimlik tarım işçilerinin yasal durumları, 4857 sayılı İş Kanunu, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu, Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği, Toplum Sağlığı Merkezi ve Bağlı Birimler Yönetmeliği, 2010/6 sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Hakkında Başbakanlık Genelgesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2012/2 sayılı Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Genelgesi ve Milli Eğitim Bakanlığının 2011/25 sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Çocuklarının Eğitimi Genelgesi kapsamında doğrudan ya da dolaylı hükümlerle düzenlenmiştir. Mevsimlik tarım işçisi aileler konaklarken geniş aile bütünlüklerini muhafaza etmek amacıyla mutlaka bir arada kalmak istemektedir. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Projesi (METİP) mevsimlik gezici tarım işçilerinin sorunlarını çözmek üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca uygulanmıştır. METİP projesi ile (2010/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi kapsamında) mevsimlik gezici tarım işçilerinin güvenli ulaşım, altyapıya sahip barınma alanları, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır.

Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ve İstihdam Edilebilirliğinin Geliştirilmesi Operasyonu, AB Katılım Öncesi Mali Yardım (IPA)'ın IV. bileşeni olan insan kaynaklarının geliştirilmesi kapsamında AB tarafından finanse edilmekte olan bir projedir. Projede, özel politika gerektiren grupların istihdama erişimlerindeki engellerin kaldırılması ve istihdam edilmelerini destekleyici politikaların sürdürülerek işgücü piyasasına entegrasyonlarının kolaylaştırılması amaçlanmaktadır. Söz konusu proje, hizmet ve hibe bileşenlerinden oluşmaktadır. Hizmet bileşeni kapsamında Operasyonel Sözleşme 14/01/2016 tarihinde imzalanmıştır. Hibe bileşenine ait toplam bütçe 30 milyon Avro'dur. Hibe almaya hak kazananları belirlemek amacıyla yürütülen değerlendirme süreci ise devam etmektedir. Engelli bireyler, gecekondu bölgelerinde yaşayanlar dahil olmak üzere yoksul veya yoksulluk riski altında bulunan kişiler, eski mahkum/tutuklular, halen mahkum ve tutuklular, yerinden olmuş kişiler (IDP), çalışan çocukların ebeveynleri, Roman ve Romanlar gibi yaşayan vatandaşlar, madde bağımlıları, şiddet mağduru kadınlar, sığınma evlerinde kalan bireyler, çocuğunu yalnız başına büyüten ebeveynler, evsizler, sezonluk tarım işçileri ve onların çocukları, göçebeler,

uygun diğer dezavantajlı bireyler (işgücü piyasasında ayrımcılığa maruz kalan ve yaygın önyargılarla karşılaşan diğer gruplar, vb.) operasyonun hedef grupları arasında yer almaktadır. Şiddet mağduru kadınlara ek olarak, yukarıdaki diğer hedef grupların tümünde alt kategori olarak "kadınlar" özellikle hassasiyet gerektiren bir grup olarak düşünülmektedir. Şiddet mağduru kadınların ve sığınma evlerinde kalan bireylerin hibe projeleri kapsamında faydalanmaları beklenmektedir. Değerlendirme sürecinin 2016 yılının III. çeyreği itibariyle bitmiş olması planlanmaktadır**.**

1.4.6.3. İŞKUR'un Bireylere İş, Meslek ve Gelir Desteği Sağlayarak Aile Kurumunun Güçlendirilmesine Yönelik Politika ve Uygulamaları

Ekonomik sorunlar özelinde işgücü piyasasında yaşanılan sorunlar özellikle de işsizlik ve mesleksizlik boşanmada ve aile bütünlüğünün sarsılmasında önemli etkenlerden biridir. Bu noktada, istihdamın korunmasına, geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve işsizliğin önlenmesi faaliyetlerine yardımcı olan işgücü piyasasındaki kamu aktörü İŞKUR, aile bütünlüğünün korunmasına ve güçlendirilmesine katkı amacıyla politika ve uygulamaları dolaylı olarak sürdürmektedir. Ancak İŞKUR, aile bütünlüğünü korumaya ve güçlendirmeye dönük doğrudan politika ve uygulamalar geliştirerek hizmet kurgusunu bu yönde kurmalıdır. Ayrıca İŞKUR'un bu bakış açısının tamamen kurumsallaşması ve modern uygulamalara dönüştürülmesi de gerekmektedir.

İŞKUR, işsizlere iş imkanı sunarak ve doğal olarak bireylerin gelir elde etmesini sağlayarak bireylerin aile içindeki konumunu, aileyi ve aile bütünlüğünü dolaylı olarak güçlendirmektedir.

İşe yerleştirme faaliyeti İŞKUR'un en temel hizmetlerinden biridir. İŞKUR 2014 yılı itibariyle 222.596'sı kadın olmak üzere toplam 701.435 kişiyi işe yerleştirmiştir. 2015 yılı itibariyle ise söz konusu rakam 260.848'i kadın olmak üzere toplamda 889.640'tır. İŞKUR kuruluş tarihi olan 1946 yılından 2015 yılı sonuna kadar 19.500.009 kişinin işe yerleştirilmesini sağlamıştır.

İŞKUR'un işsizlere iş imkanı sunarak ve doğal olarak bireylerin gelir elde etmesini sağlayarak bireylerin aile içindeki konumunu, aileyi ve aile bütünlüğünü dolaylı olarak ekonomik yönden güçlendirdiği bir diğer hizmeti Toplum Yararına Programlardır. İŞKUR, işsizliğin yoğun olduğu dönemlerde veya yerlerde toplum yararına bir iş ya da hizmetin gerçekleştirilmesi yoluyla özellikle istihdamında zorluk çekilen işsiz grupların çalışma alışkanlık ve disiplininden uzaklaşmalarını engelleyerek işgücü piyasasına uyumlarını gerçekleştirmekte ve bunlara geçici gelir desteği sağlamaktadır. Bu kapsamda özel politika gerektiren kişi ve gruplar içerisinde yer alan kadınlar toplum yararına programlada kısmi önceliğe sahiptir. 2007 yılından 2015 yılı sonuna kadar Toplum Yararına Programlar kapsamında İŞKUR tarafından düzenlenen 30.513 programa 1.280.452 kişi katılmıştır ve katılımcıların 448.081'i kadındır.

Mesleksizlik sorunu işgücü piyasasında en sık karşılaşılan sorunlardan biridir ve bireylerin hayatında çoğunlukla işsizlik ve gelir yetersizliği sonuçlarını doğurarak aile bütünlüğünü özellikle ekonomik yönden olumsuz etkilemektedir. İstihdamın korunmasına ve artırılmasına, işsizlerin mesleki niteliklerinin geliştirilmesine, işsizliğin azaltılmasına ve özel politika gerektiren grupların işgücü piyasasına kazandırılmasına yardımcı olmak üzere İŞKUR tarafından aktif işgücü piyasası programları uygulanmaktadır. Bu programlar kapsamında İŞKUR tarafından mesleki eğitim kursları, işbaşı eğitim programları, girişimcilik eğitim programları ve özel politika gerektiren kişi ve gruplara yönelik programlar uygulanmaktadır. 2014 yılında Aktif İşgücü

Piyasası Programları kapsamında uygulanan kurs ve programlara (TYP hariç) 200.770 kişi katılmış olup, katılımcıların 105.819'u kadınlardan oluşmaktadır. 2015 yılında ise 370.385 kişi katılmış olup, katılımcıların 202.439'u kadınlardan oluşmaktadır.

İŞKUR tarafından gerçekleştirilen işgücü piyasası araştırmaları neticesinde işgücü piyasasının fotoğrafı çekilmekte ve hangi mesleklerde ne kadar yetişmiş eleman açığı olduğu tespit edilmektedir. İŞKUR'un düzenlediği mesleki eğitim kursları zikredilen araştırmalar dikkate alınarak işverenlerin talepleri doğrultusunda açılmaktadır. İŞKUR tarafından düzenlenmekte olan kursların türüne göre kursiyerlerin kurs sonunda %50 oranında istihdam edilme garantisi bulunmaktadır. 2014 yılında düzenlenen kurs ve programlardan mesleki eğitim kurslarına 109.666 kursiyer katılmış olup kursiyerlerin 61.199'u kadındır. 2015 yılında ise 169.402 kursiyer katılmış olup kursiyerlerin 105.191'i kadındır. 2001 yılından 2015 yılı sonuna kadar İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitim kurslarına 1.178.869 kişi katılmıştır ve kursiyerlerin 599.974'ü kadındır.

İŞKUR tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programları işsizlerin işbaşında eğitilmesini ve işe daha kolay yerleştirilmesini amaçlayan programlardır. Bu program işverenlere işe alacakları kişileri işbaşında tanıma ve işi öğretme; işsizler ve öğrencilere ise bir işyerinde işi bizzat yaparak öğrenme fırsatı vermektedir. Ayrıca aylık net asgari ücret düzeyinde gelir elde etmek imkanı sağlamaktadır. 2014 yılında İşbaşı Eğitim Programlarına 59.456 kişi katılmış olup katılımcıların 29.428'i kadındır. 2015 yılında ise 159.076 kişi katılmış olup katılımcıların 77.246'sı kadındır. 2009 yılından 2015 yılı sonuna kadar İŞKUR tarafından düzenlenen işbaşı eğitim programlarına 336.314 kişi katılmıştır ve katılımcıların 159.184'ü kadındır.

Girişimcilik Eğitim Programları, İŞKUR'a kayıtlı olanların; iş planına dayalı iş kurma ve yönetme hususlarında eğitilmesi, iş planlarını oluşturmaları, KOSGEB ve benzeri finansman kaynaklarına erişimlerini kolaylaştırması için İŞKUR tarafından yürütülen programlarıdır. 2014 yılında Girişimcilik Eğitim Programlarına 31.648 kişi katılmış olup kursiyerlerin 15.192'si kadındır. 2015 yılında ise 41.907 kişi katılmış olup kursiyerlerin 20.002'si kadındır. 2005 yılından 2015 yılı sonuna kadar İŞKUR tarafından düzenlenen girişimcilik eğitim programlarına 170.086 kişi katılmıştır.

Özel politika gerektiren kişi ve grupların işgücü piyasasına kazandırılmasına yardımcı olmak üzere İŞKUR tarafından kurs, program, uygulama, proje ve protokol geliştirilmektedir. Bu programlar kapsamında yer alan hedef kitlenin içerisinde ilgili mevzuatları gereğince şiddet mağduru olan ya da koruma altında olan kadınlar, eğitim seviyesi düşük olan kadınlar, kırsal veya yoksul bölgelerde yaşayan kadınlar, işgücü piyasasına ilk kez girecek olan kadınlar ve dezavantajlı konumda olan diğer kadın grupları yer almaktadır.

İş ve Meslek Danışmanlığı sistemi, İŞKUR'a kayıtlı iş arayanların iş bulmalarına ve kariyer planlamalarına yardım edilerek bireylerin iş, meslek ve doğal olarak gelir sahibi olmalarını sağlayarak ekonomik yönden bireylerin aile içindeki konumunu, aileyi ve aile bütünlüğünü güçlendiren bir sistemdir. Ayrıca dezavantajlı gruplar da iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinden doğrudan yararlanmaktadır. İŞKUR'da 09/03/2016 tarihi itibariyle 3.718 İş ve Meslek Danışmanı görev yapmaktadır ve Türkiye genelinde her bir iş ve meslek danışmanına ortalama 561 işsiz düşmektedir. İş ve meslek danışmanlığı hizmetleri kapsamında, 2014 yılında 2.564.353 bireysel görüşmenin 931.072'si ve 2015 yılında ise 3.378.949 bireysel görüşmenin 1.306.065'i kadınlar ile gerçekleştirilmiştir. 2012 yılından 2015 yılı sonuna kadar 8.417.632 görüşme yapılmıştır.

İŞKUR tarafından düzenlenen pasif işgücü piyasası programlarının temel amacı istihdamı arttırarak işsizlik oranlarını azaltmak yerine işsizleri maddi açıdan destekleyerek işsizliğin neden olabileceği bireysel ve toplumsal zararları en aza indirmektir.[28] Bu politikalar işini kaybeden ya da iş bulamayan bireylerin satın alma gücünü koruyabilmesi için gelir desteği sağlamayı amaçlayan politikalardır.[29] Pasif işgücü piyasası programları bireylere gelir desteği sağlayarak bireylerin aile içindeki konumunu, aileyi ve aile bütünlüğünü dolaylı olarak güçlendirmektedir.

Kişilerin kendilerinin ve aile fertlerinin zor duruma düşmelerini önlemekte ve bireylerin aile içindeki konumunu, aileyi ve aile bütünlüğünü dolaylı olarak güçlendirmek amacıyla, işsizlik sigortası fonundan ödenen işsizlik ödeneği; ücret garanti fonu, iş kaybi tazminati ve kisa çalışma ödeneği hizmetleri sunulmaktadır.

İşsizlik sigortası fonundan ödenen işsizlik ödeneği; işini kaybedenlerin uğradıkları gelir kayıplarını karşılamaktadır. İşsizlik Sigortasının uygulamaya başladığı Mart 2002 tarihinden 31/12/2015 tarihine kadar işsizlik ödeneğini hak eden 4.329.482 kişiye toplam 10.630.622.420 TL işsizlik ödeneği ödenmiştir.

Ücret garanti fonu; işverenin ödeme güçlüğüne düşmesi halinde işçilerin ödenmeyen ücret alacaklarını karşılayamaktadır. 01/02/2005 tarihinden 31/12/2015 tarihine kadar 59.157 kişiye toplam 124.828.460 TL ücret garanti fonundan ödeme yapılmıştır.

İş kaybı tazminatı, özelleştirme nedeniyle işini kaybeden ve iş kaybı tazminatı almaya hak kazanan işsizlere belirli bir süre gelir ve sosyal güvenlik devamlılığı sağlamaktadır. 1995 yılından 31/12/2015 tarihine kadar 48.980 kişiye toplam 221.939.444,40 TL iş kaybı tazminatı ödenmiştir.

Kısa çalışma ödeneği ile genel ekonomik, sektörel ve bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerden dolayı, işyerinde geçici olarak faaliyetin azaltıldığı veya durdurulduğu dönemde, işçilere çalıştırılamadıkları süre için ödeme yapılmaktadır. 2005 yılından 31/12/2015 tarihine kadar 227.325 kişiye toplam 210.240.000 TL kısa çalışma ödeneği ödenmiştir.

1.4.6.4. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İşbirliği Protokolü

17/02/2012 tarihinde imzalanan protokolün tarafları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. Protokolün amacı; *aile danışmanları ile iş ve meslek danışmanları arasında koordinasyonun sağlanması*, *sosyal yardımlar ile istihdam arasındaki bağlantının etkinleştirilmesi*, *kadınların sosyoekonomik konumlarının güçlendirilmesi ve istihdamının artırılması*, *engellilerin sosyoekonomik konumlarının güçlendirilmesi ve istihdamının arttırılması* ve *çocuk işçiliğinin önlenmesi* hususlarında işbirliğinin sağlanmasıdır. Bu kapsamda protokolde yer alan ve yerine getirilmesi gereken yükümlülükler;

a. Aile ve iş yaşamının uyumlaştırılması ve bu çerçevede kreş hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesi,
b. İŞKUR tarafından yürütülen toplum yararına programlarda kadın konukevlerinde kalan ve şiddet mağduru kadınların öncelikli gruplar arasında değerlendirilmesi,

[28] Biçerli, M. Kemal; **Çalışma Ekonomisi**, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2011, s.492
[29] Varçın, Recep; **İstihdam Ve Işgücü Piyasası Politikaları**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2004, s.10

c. Kadın istihdamına ilişkin olarak izlenebilir yayınlanmayan verilerin ASPB ile paylaşılması,
d. İş ve meslek danışmanlarını kadın istihdamı ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında bilgilendirmeye yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi,
e. İşsizlere yönelik İŞKUR tarafından uygulanan işgücü yetiştirme kurslarına ilişkin eğitim modüllerine toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının insan hakları, çalışma yaşamında haklar, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, aile eğitimi, konularına yer verilmesi için çalışmalar yapılması,
f. Mevsimlik gezici tarım işçileri olarak çalışan kadınların çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması,
g. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından İŞKUR'a yönlendirilen kadınların, işgücü piyasasının ihtiyaçlarının da dikkate alınarak İŞKUR hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması,
h. Kadın istihdamı konusunun yılda en az bir kez İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurullarının toplantı gündemine alınması ve Kurul toplantılarına sivil toplum örgütlerinin de davet edilmesi,
i. ASPB Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen çalışmalarda İŞKUR'un kadınlara yönelik faaliyetleri daha görünür kılınması,
j. Şiddet mağduru, tahliyesine bir yıldan az kalmış, kocası ölmüş, kocası tarafından terk edilmiş, kocası cezaevinde olan veya boşanmış kadınların sosyal yaşama katılımlarının sağlanması amacıyla çalışabilir durumda olanların İŞKUR'a erişiminin sağlanması,
k. İş ve Meslek Danışmanları ile Aile Danışmanlarına yönelik verilecek eğitimlerde işbirliği yapılması,
l. İş ve Meslek Danışmanları ile Aile Danışmanlarının birbirleriyle koordineli çalışmalarının sağlanması,
m. İş ve Meslek Danışmanları ile Aile Danışmanlarının aileler hakkındaki görüşlerini paylaşabilecekleri bir sistemin tasarlanması,
n. Kadın ve engelli istihdamı ile çocuk işçiliği konularında aileleri ve toplumu bilinçlendirici, duyarlılığı artırıcı spot film, afiş, el ilanı, broşür vb. materyallerin ASPB, ÇSGB ve İŞKUR arasında işbirliği içinde oluşturulması ve farkındalık artırma çalışmalarının yapılması,

ASPB Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve İŞKUR işbirliği ile eğitim modülü hazırlanarak İŞKUR'a kayıtlı kadın işsizlere yönelik sosyal güçlendirme eğitimleri vermek üzere uzman eğitici grubunun yetiştirilmesi gerekmektedir.

Protokol metninde protokolün, imzalandığı tarihten itibaren üç yıl süre ile geçerli olduğu yer almakla beraber taraflardan herhangi biri sürenin bitiminden üç ay önce Protokolün iptaline ilişkin bir talepte bulunmadığı takdirde, Protokolün aynı şartlarda üç yıl daha yenilenmiş sayılacağı belirtilmektedir.

1.4.6.5. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerine (ŞÖNİM) Yönelik İŞKUR Faaliyetleri

20/03/2012 tarih ve 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"un 15 inci maddesinin 2. fıkrasının "a" bendinde yer alan "*Korunan kişilerle ilgili olarak şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından verilecek destek hizmetleri şunlardır: Kişiye hakları, destek alabilecekleri kurumlar, iş bulma ve benzeri konularda rehberlik etmek ve meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak.*" hükmü vardır. Kanunun yine 14 üncü ve 15 inci maddeleri uyarınca; 41 ilde "Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)" faaliyete başlamıştır.

İŞKUR; 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin "*Rehberlik ve Danışmanlık Hizmeti*" bölümünde yer alan 9 uncu maddenin 1 inci ve 3 üncü fıkraları "*Korunan kişiye, kişinin psikolojik ve sosyo-ekonomik durumu değerlendirilerek, hakları, destek alabileceği kurumlar, meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmayı da kapsayacak şekilde iş bulma ve benzeri konularda gelişmesi ve uyum sağlaması, gerekli olan seçimleri, yorumları, planları yapması ve kararları vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazandırmak ve psikolojik destek sağlamak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içerisinde gerekli hizmetler verilir.*" şeklindedir. Bu ilgili hüküm gereği işbirliği faaliyetlerine 2013 yılı itibariyle başlamıştır.

Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri bünyesinde görev yapan ve-tercihen kadın- İş ve Meslek Danışmanları illerdeki ŞÖNİM'lerde, ŞÖNİM'in olmadığı illerde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerinde hizmet alması öngörülen şiddet mağduru kişilere İŞKUR hizmetlerini sunmaktadır.

İş ve Meslek Danışmanları, söz konusu hedef kitlenin iş arama becerilerini geliştirmeleri, iş bulmaları, mesleki uyum problemlerini gidermeleri, mesleki becerilerini geliştirmeleri, mesleklerini/işlerini değiştirmeleri, mesleki eğitim programlarına yönlendirilmeleri ve katılmaları amacıyla rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. ŞÖNİM faaliyetleri kapsamında Mart 2013-Aralık 2015 dönemi içerisinde 1.360 kadın ile görüşülmüş ve 948 (%70) kadına iş arama becerileri eğitimi verilmiştir.

1.4.6.6. İŞKUR Tarafından Engelli İstihdamına Yönelik Yapılan Faaliyetler

İŞKUR aile bütünlüğünün korunması adına engelli bireylere iş imkanı sunmakta ve bireylerin gelir elde etmesini sağlamaktadır. Bu sayede engelli bireylerin aile içindeki konumunu ve aile bütünlüğünü güçlendirmektedir. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 30 uncu maddesi gereğince "*İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelliyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler.*"

Engelli istihdamının artırılması amacıyla özel sektörde istihdam edilen engelliler ile korumalı işyerlerinde çalıştırılan engelliler için bunları çalıştıran işverenlere sigorta prim teşviki verilmektedir. İşverenler çalıştırmakla yükümlü oldukları engellileri İŞKUR aracılığı ile sağlamaktadır. İŞKUR aracılığı olmadan engelli istihdam eden özel sektör işverenleri ise engellinin işe başlama tarihinden itibaren bu durumu en geç on beş iş günü içinde İŞKUR'a bildirerek çalıştırdığı engelliyi tescil ettirmelidir.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 30 uncu maddesi gereğince istihdamı zorunlu engelli kontenjanlarının takibi aylık olarak düzenli biçimde Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerince yapılmaktadır. Engelli kontenjan açığı bulunan işverenlerle iletişime geçilerek alınan engelli işgücü ilanları İŞKUR tarafından yayımlanmakta ve açık kalan kontenjanların kapatılmasına gayret gösterilmektedir. Buna rağmen engelli işçi çalıştırma yükümlülüğüne uymayan işveren veya işveren vekiline çalıştırmadığı her engelli işçi ve çalıştırmadığı her ay için Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerince idari para cezası uygulanmaktadır. Kamu kuruluşları da bu para cezasından hiçbir şekilde muaf tutulmamaktadır.

Engelli işçi çalıştırmadığı için işverenlerden tahsil edilen ceza paraları; engellilerin kendi işini kurmaları, engellinin iş bulmasını sağlayacak destek teknolojileri, engellinin işe yerleştirilmesi, işe ve işyerine uyumunun sağlanması ve bu gibi projelerde kullanılmaktadır. Bu kapsamda 30/11/2015 tarihine kadar engelli çalıştırmayan özel sektör işverenlerinden 36.751.107,24 TL, kamu işyerlerinden ise 132.422,26 TL tahsil edilmiştir. Engelli ve eski hükümlü çalıştırmayan işverenlerden tahsil edilen idari para cezaları fonundan engellilerin kendi işini kurmaları halinde 36 bin TL hibe desteği verilmektedir. Desteğin amacı, engelli ve eski hükümlülerin kendi işlerini kurmasına ve engellilerin mesleki eğitim alarak istihdam edilmeleri ve rehabilitasyonlarına yardımcı olmaktır.

İŞKUR 2014 yılında 4.194'ü kadın engelli olmak üzere toplam 26.350 engelli kişiyi işe yerleştirmiştir. 2015 yılında ise söz konusu rakam 3.337'si kadın engelli olmak üzere toplamda 20.455 engellidir. 2001 yılından 2015 yılı sonuna kadar 672.176 engelli İŞKUR hizmetlerinden yararlanmak için başvururken, yine aynı dönemde 366.194 engelli İŞKUR tarafından işe yerleştirilmiştir. Ayrıca 2005 yılından 2015 yılı sonuna kadar 37.957 engelli İŞKUR'un kurslarından yararlanmıştır. Kursa katılanların %61,5'i erkek, %38,5'i kadındır.

2014 yılında İŞKUR faaliyetleri kapsamında yer alan Toplum Yararına Programların (TYP) genelgesinde yapılan değişiklikle kadınlar, engelliler, eski hükümlüler, 35 yaş üstü bireyler, Terörle Mücadelede Malul Sayılmayacak Şekilde Yaralananlar TYP'den öncelikli olarak yararlandırılmaya başlanmıştır. Başvurular arasındaki söz konusu dezavantajlı gruplar programa alınmadan, diğer kişiler programa dâhil edilememektedir**.** Toplum Yararına Programlardan 2014 yılı itibariyle 80.061'i kadın olmak üzere toplamda 216.108 kişi faydalanmıştır. 2015 yılında ise 230.393'ü kadın olmak üzere toplamda 523.225 kişi faydalanmıştır.

1.4.7. Kolluk Hizmetleri

1.4.7.1. Emniyet Genel Müdürlüğü

Aile içi ve kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin hizmetlerin koordinasyonlu olarak yürütülmesini sağlamak, uygulamada yaşanan sorunları tespit ederek standart soruşturma yöntemleri belirlemek, mevcut hizmetleri geliştirmek ve mağdurlara yönelik tedbirleri çok yönlü bir anlayışla ilgili kurum ve kuruluşların birlikteliğinde hayata geçirmek amacıyla 03 Ağustos 2011 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı bünyesinde "***Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü***" kurulmuştur.

İl merkezi ve ilçelerde, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik sunulan hizmetlerin daha etkin ve koordineli yürütülmesini sağlamak amacıyla, 11 Kasım 2015 tarihli Bakanlık Onayı ile İl Emniyet Müdürlükleri Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde "***Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliği***" kurularak faaliyete geçirilmiştir.

Polis, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında kendisine yapılan ihbar veya şikâyetler üzerine genel hükümler doğrultusunda gerekli işlemlere başlamak için öncelikle Cumhuriyet savcısını bilgilendirir. Aldığı talimatlar doğrultusunda işlemlere başlar ve intikal eden her olay hakkında gecikmeksizin en seri vasıtalarla Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)/Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (ASPİM)'e bilgi verir.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun, 3/1 maddesi kapsamında mülkî amirin yetkisi dahilinde olan ve şiddet mağduruna yönelik verilen koruyucu tedbirlerden;

- Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması,
- Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması, tedbirleri gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili polis birimi amirince alınmakta, bu karar en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülkî amirin onayına sunulmaktadır. Mülkî amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkmaktadır.

5/1 maddesi kapsamında hâkimin yetkisi dahilinde olan ve şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali bulunan kişilere yönelik verilen önleyici tedbirlerden;

- Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması,
- Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,
- Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi,
- Korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması, tedbirleri gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili polis birimi amirince alınmakta, bu karar en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin onayına sunulmaktadır. Hâkim tarafından yirmi dört saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkmaktadır.

Önleyici tedbir kararlarının yerine getirilip getirilmediği karar süresince polis tarafından kontrol edilmektedir. Bu kontrol korunan kişinin;

a) Bulunduğu konutun haftada en az bir kez ziyaret edilmesi,

b) İkinci derece dâhil olmak üzere yakınları ile iletişim kurulması,

c) Komşularının bilgisine başvurulması,

ç) Oturulan yerin muhtarından bilgi alınması,

d) Bulunduğu konutun çevresinde araştırma yapılması, şeklinde yerine getirilir.

Tedbir kararlarına aykırılığın tespit edilmesi halinde bu husus hakkında tutanak tutulur ve Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.

6284 sayılı Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile Medeni Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun, "***Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir.***" hükmü gereğince, 13 Nisan 2001 tarihinde yürürlüğe giren "***Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği***" sonrasında merkezde Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı Çocuk Şube Müdürlüğü koordinesinde, 81 ilimizde kuruluşu bulunan Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği tarafından yerine getirilmektedir.

6284 sayılı Kanun kapsamında alınan koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınması sırasında hazırlanan evrakların standart hale getirilmesi ve mağdurların tahkikat yürüten birimlerde uzun süre bekletilerek ikincil mağduriyet yaşamalarının önlenebilmesi amacıyla dijital ortamda "***Koruyucu Tedbir Karar Formu***", "***Önleyici Tedbir Karar Formu***", "***Mağdur Teslimi ve Tedbir Kararları Bildirimi***", "***Tedbir Kararları Bildirimi***" ve "***Tedbir Kararının Onanması***" adı altında matbu formlar oluşturulmuş ve Emniyet Genel Müdürlüğü bilgi ve iletişim alt yapısı olan POLNET üzerinden doldurulması sağlanmıştır.

Korunan kişi, şiddet uygulayan ya da bu kişilerin yakınlarına ait kişisel eşya ve belgelerin Mülki amir ya da hâkim tarafından kendilerine teslim edilmesini talep etmeleri hâlinde, kararda belirtilen kişisel eşya ve belgeler polis refakatinde taraflara teslim edilmektedir.

Hâkim tarafından, şiddet mağdurunun korunması amacıyla şiddet uygulayana ait silâhların polise teslimine ve tedbir süresinin sonuna kadar emanetine yönelik verilen kararların gereği ilgili polis birimleri tarafından yapılmaktadır.

Yine Hâkim tarafından, hakkında önleyici tedbir kararı verilen kişilerin, bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavisi için sevkleri sırasında ŞÖNİM yetkililerince yardım istendiğinde görevli polislerce yardımcı olunmaktadır.

6284 sayılı Kanunun 4/1-ç maddesi kapsamında hâkim tarafından verilen "***kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi***" tedbir kararları İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü sorumluluğunda ve koordinesinde ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte yürütülmektedir. Bu iş ve işlemlerinin standart hale getirilebilmesi amacıyla ''***Kimlik ve İlgili Diğer Bilgi ve Belgelerin Değiştirilmesi Usul ve Esasları***'' hazırlanmıştır.

6284 sayılı Kanun'un 14'üncü maddesi kapsamında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, kadına karşı şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verilmesi amacıyla kurulan "***Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri"***nde (***ŞÖNİM***), 3 Mayıs 2013 tarihinden itibaren 14 il, 19 Ocak 2016 tarihinden itibaren 26 il olmak üzere toplam 40 ilde, irtibatı sağlamak üzere "***Polis İrtibat Görevlisi***" görevlendirilmiştir.

6284 sayılı Kanun'un 12'nci maddesine istinaden; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı arasında 08 Mart 2015 tarihinde imzalanan **"*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Teknik Yöntemlerle İzleme Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik Pilot Uygulama İşbirliği*"** protokolü kapsamında 30 Temmuz 2015 tarihinde Ankara ve İzmir illerinde **"*Elektronik Kelepçe*"** uygulamasına başlanmıştır.

Aile içi şiddet olaylarına ilişkin bilgi toplama sistemini geliştirmek, standart bilgi girişi ile analiz kapasitesini arttırmak, mağdurun risk durumunu belirlemek amacıyla hazırlanan ve 2010 yılı itibariyle Emniyet Genel Müdürlüğü bilgi ve iletişim alt yapısı olan POLNET üzerinden doldurulmaya başlanılan "***Aile İçi Şiddet Olayları Kayıt Formu***" geliştirilerek daha kullanışlı hale getirilmiştir. Şiddet mağdurlarının müracaatı alındıktan sonra şiddet uygulayanın risk durumunu değerlendirmek amacıyla mağdura sormak üzere 22 soru hazırlanmıştır. Yapılan bu değerlendirme neticesinde, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kolluk amirince alınması gereken koruyucu ve önleyici tedbirler belirlenerek yine aynı forma işlenmesi sağlanmıştır. Ayrıca bu form, sadece aile içi şiddet olaylarında değil, tüm kadına karşı şiddet olaylarında doldurulabilmesi için "***Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddet Olayları Kayıt Formu***" başlığı adı altında yeniden tasarlanmış ve müracaatı alan personelin sistem üzerinden zorunlu olarak doldurmasını sağlayacak tedbirler alınmıştır.

Aile içi ve kadına yönelik kasten öldürme olayları 2010 yılı sonrası daha sağlıklı tasnif edildiğinden, bu tür olaylardaki sayısal artış kamuoyu nezdinde daha görünür olmaya başlamıştır.

Eğitim Faaliyetleri;

2015 yılında; "***6284 sayılı Kanun ve Uygulaması***" konusunda,

- "***Hizmetin Yerinde İfası Uygulama Semineri***" programında, tüm polis merkezlerinde ifade almakla görevli 2.327 personele,
- "***Mukayyit Eğitimi***'' programında, yine tüm polis merkezlerinde ifade almakla görevli 1.590 personele, eğitim verilmiştir.
- "***Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi***"; Aile içi ve kadına karşı şiddetle mücadele hizmetlerinin uzman personel tarafından yürütülmesinin sağlanması amacıyla, 2014 yılında başlayan ve 2016 yılında tamamlanması planlanan, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen ve paydaş kurum olarak Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen ''***Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi***'' kapsamında, 81 ilde eğitim vermek üzere yetiştirilecek 500 eğiticiye, eğitimlerde kullanılmak üzere ''***eğitim materyalleri***'' hazırlanmıştır.

2015 yılı Aralık ayında başlayan ve 2016 yılı Mart ayında tamamlanan ''***eğitici eğitimleri***'' sonrasında alan eğitimlerine başlanılarak;

- Aile içi ve kadına karşı şiddet alanında görev yapan polis merkez amirliği, asayiş resmi ekipler, 155 haber merkezi, toplum destekli polislik ve koruma birimlerinde çalışan personel başta olmak üzere, polis eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin de dâhil olduğu 140.000 kişiye eğitim verilmesi,
- Eğitime katılan personele yönelik hazırlanan rehber kitapçıklar ile profesyonelliğin ve şiddet mağdurlarına yönelik verilen hizmetin kalitesinin daha da arttırılması,
- Müracaatta bulunan mağdurlara yönelik hazırlanan bilgilendirici ve bilinçlendirici broşürlerin dağıtılması ile birlikte kamuoyu nezdinde farkındalığın arttırılması hedeflenmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu;

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından, 13 Ocak 2015 tarihinde kurulan ve 08 Mayıs 2015 tarihinde çalışmaları tamamlanan, ''***Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırma Komisyonu***'' çalışmalarına katılım sağlanmıştır.

1.4.7.2. Jandarma Genel Komutanlığı

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte Jandarma Genel Komutanlığı Karargâhında Harekât Başkanlığı Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde ***Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü*** teşkil edilmiştir.

İl Jandarma Komutanlıkları Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde Çocuk ve Kadın Kısım Amirliği ile Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubayı, İlçe Jandarma/Jandarma Karakol Komutanlığı seviyesinde ikiz görevle Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubayı görevlendirilerek teşkilatlanma sağlanmıştır.

Yapılan analiz çalışması sonucunda Çocuk ve Kadın Kısım Amirliği kurulacak illerin öncelikleri belirlenmiş olup ***2015 yılı itibarıyla 37 İl Jandarma Komutanlığında Çocuk ve Kadın Kısım Amirliği, 44 İl Jandarma Komutanlığı bünyesinde Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubayı*** kadrosu teşkil edilmiştir.

Çocuk ve Kadın Kısım Amirliklerinin 2019 yılının sonuna kadar 81 il genelinde yaygınlaştırılması planlanmıştır.

Jandarma Genel Komutanlığı olarak aile içi şiddetle mücadelede başarılı olabilmek için başta teşkilatlanma olmak üzere ***kolluk uygulamaları, görevli personelin eğitimi ve vatandaşların bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar*** koordineli bir şekilde yürütülmektedir.

Bu çerçevede; İçişleri Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında 12/04/2012 tarihinde imzalanan protokol kapsamında; Jandarma Okullar Komutanlığında, eğitim gören personele ***insan hakları dersi müfredatında, "Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetle Mücadele" konusu*** ayrı bir ünite olarak ilave edilmiştir.

Mesleki Gelişim Planı kapsamında yılda iki dönem (Ocak-Eylül) halinde iki hafta süreli olmak üzere ***"Çocuk Suçlarının Önlenmesi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele" konusunda meslek içi eğitim*** düzenlenmektedir. İcra edilen eğitimlere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından eğitici personel desteği sağlanmaktadır.

Eğitim müfredatı; aile içi şiddet ve kadına karşı şiddet ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat, toplumsal cinsiyet eşitliği, şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı ve 6284 sayılı Kanun'un kolluk uygulamalarını içermektedir.

Meslek içi eğitime katılan ve eğitici eğitimi alan personel tarafından İl Jandarma Komutanlıklarında Asayiş Tim Komutanı/ Yardımcısı/ İkiz görevli personele ***3 gün süreli olacak şekilde yerinde eğitim*** verilmektedir.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında ***2012-2015 yıllarında toplam 431.610 personel eğitilmiştir.***

Milli Savunma Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasındaki 03/07/2013 tarihli protokol kapsamında; vatani görevini yapmakta olan tüm erbaş ve erlere yönelik olarak ***"Mehmetçik İçin Vatandaşlık Eğitimi"*** içerisinde "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele" konularında eğitici eğitimi alan personel tarafından eğitimler verilmektedir.

Erbaş ve erlerin toplumda sorumlu ve duyarlı bireyler olmalarını sağlamak amacıyla icra edilen ***"Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi"*** programındaki 8 ana eğitim konusu içerisinde "Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği" modülü ile "Çocuk Hakları" modülü bulunmaktadır.

"Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği" modülünde kadınların eğitimi, kadınların yasal eşitliği ve kadına yönelik şiddet, "Çocuk Hakları" modülünde temel kavramlar, çocukların eğitimi ve gelişimi, katılım hakkı ve çocuk hakkı ihlalleri konularında, eğitim materyallerinden istifade edilerek eğitimler verilmektedir.

Rehberlik ve Danışma Merkezi faaliyetleri kapsamında ***erbaş ve erlere yönelik olarak "Eş Seçimi, Evlilik ve Aile İçi İletişim"*** konularında eğitim düzenlenmektedir.

6284 sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesiyle birlikte, ***"Aile İçi Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Çocuk Suçlarıyla Mücadelede Jandarmanın Görev Yetki Ve Sorumlulukları Yönergesi"*** hazırlanarak, birliklere dağıtımı yapılmıştır.

Jandarma Okullar Komutanlığında 21 Kasım 2012 tarihinde 15 ayrı kurum temsilcisi ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'nın da katılımıyla ***"Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kolluğun Rolü ve Önemi"*** konulu bir konferans icra edilmiştir.

Jandarma Genel Komutanlığı tarafından 31 Mayıs 2013 tarihinde, İstanbul'da, alanında bir ilk olarak, Jandarma veya askeri statülü kolluk gücü bulunan Avrupa, Asya, Afrika ve Amerika kıtalarından 20 ülke temsilcisi ile 31 kurum, üniversite ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin bir araya geldiği ***"Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Kolluk Uygulamaları"*** konulu bir konferans icra edilmiştir. Uluslararası seviyede icra edilen çalışmanın kadına yönelik şiddetle mücadelede evrensel bir algının oluşmasına katkı sağladığı değerlendirilmektedir.

23 Temmuz 2013'te başlayan ***"Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi" Avrupa Birliği Projesi*** 17 Haziran 2015'te sona ermiştir. Proje kapsamında; 8 Avrupa Birliği üyesi ülkeye çalışma ziyareti düzenlenmiş, 2.066 rütbeli personel ve 18.967 erbaş ve ere "Aile İçi Şiddetle Mücadele Eğitimi" verilmiş, İtalya'da staj faaliyeti icra edilmiş, 30 ilde koordinasyon ve bilinçlendirme çalıştayı düzenlenmiş, uzaktan eğitim modülü ve proje web sitesi kullanıma açılmış, çeşitli savunuculuk materyalleri (kamu spotu, 220.000 broşür, el kitabı, vb.) hazırlanmıştır.

Toplumda güvenlik kaygısının ve suç korkusunun ortadan kaldırılmasını ve bireylerin, suçlara yönelik alabilecekleri önlemler konularında bilgilendirilmesini sağlamak maksadıyla icra edilen; ***Toplum Destekli Güvenlik Hizmeti*** modelinde Jandarma birlikleri tarafından Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ile koordineli olarak ***vatandaşlarımıza yönelik bilgilendirme*** bilinçlendirme faaliyetleri düzenlenmektedir.

2012-2015 yıllarında icra edilen ***2.279 faaliyette 209.197 vatandaşımıza ulaşılmıştır.***

Jandarma Genel Komutanlığı olarak Jandarma sorumluluk bölgesinde 6284 sayılı Kanun kapsamında haklarında koruyucu ve önleyici tedbir kararı verilen şahısların ve verilerin takibinin yapılabilmesi maksadıyla Komutanlığımız tarafından yazılım çalışmaları devam etmektedir.

13 Ocak-13 Mayıs 2015 tarihlerinde çalışmalarını tamamlayan *"**Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu"***na Jandarmanın kolluk olarak icra ettiği faaliyetler hakkında sunum yapılarak, 6284 sayılı Kanun'da yapılabilecek düzenlemelere ilişkin görüş ve önerilerde bulunulmuştur.

Adalet, Aile ve Sosyal Politikalar ile İçişleri Bakanlığı arasında 08 Mart 2015 tarihinde imzalanan ***"Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik Pilot Uygulama İşbirliği Protokolü"*** gereğince; Ankara ve İzmir illerinde polis sorumluluk bölgesinde gerçekleştirilen pilot uygulamada elektronik izleme merkezine Jandarma Genel Komutanlığı'nı temsilen 1 personel görevlendirilmiş olup pilot uygulamanın Ankara ili Jandarma sorumluluk bölgesine yaygınlaştırılması ve "Aile İçi Şiddet Olayları Kayıt Formu"nun geliştirilmesi çalışmalarına devam edilmektedir.

6284 sayılı Kanun kapsamında Jandarma sorumluluk bölgesinde ***2012-2015 yıllarında 26.283 koruyucu ve önleyici tedbir kararı*** verilmiş olup halen 539 kararın takibi yapılmaktadır

1.4.8. Adalet Hizmetleri

Aile bütünlüğünü olumsuz etkilediği tespit edilen unsurlar ile bu unsurların boşanma olaylarına etkileri ve aile kurumunun güçlendirilmesi amacıyla Adalet Bakanlığının görevli olduğu kamu politikaları çerçevesinde yürütülen faaliyetler şunlardır:

1-Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde 18/11/2013 tarihli Bakan "OLUR"u ile Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur. Mağdur Hakları Daire Başkanlığın görevleri; mağdurlara, suç sonrası destek olmak, rehberlik hizmeti sunmak, suç sonrası mağduriyetler yaşamasının önüne geçmek ve benzeri sair hizmetleri yerine getirmek olarak belirlenmiştir.

Suç mağdurlarına önemli haklar getiren Mağdur Hakları Kanun Taslağını hazırlamak üzere Bilim Komisyonu oluşturulmuş olup, Bilim Komisyonu çalışmalarına devam etmektedir.

2-6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun "Adli yardımla ertelenen yargılama giderlerinin tahsili" kenar başlıklı 339'uncu maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklikle, adli yardımdan yararlananın mağduriyetine neden olacağının mahkemece açıkça anlaşılması hâlinde, adli yardım kararından dolayı devletçe ödenen veya muaf tutulan yargılama giderlerinin tahsilinin mahkemece tamamen veya kısmen ödemeden muaf tutulmasına karar verilebileceği yönünde düzenleme getirilmiştir.

Anılan düzenlemeyle adli yardımdan yararlananın, mahkemece uygun görülmesi hâlinde, devletçe ödenen veya muaf tutulan yargılama giderlerini kısmen ödemesine veya tamamen muaf tutulmasına olanak tanınmaktadır.

3-İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı 27/03/2015 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından kabul edilerek kanunlaşmış, bu Kanun 04/04/2015 tarih ve 29316 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Anılan Kanunla Türk Ceza Kanununun 188 inci maddesinin dördüncü fıkrasında yapılan değişiklikle, uyuşturucu imal, ihraç ve ticaretine konu maddenin eroin, kokain, morfin veya baz morfin olması halinde verilen hapis cezasının yarı oranında arttırılması öngörülmektedir. Fıkrada sayılan uyuşturucu ve uyarıcı madde türleri arasına "sentetik kannabinoid ve türevleri" eklenerek halk arasında bonzai tabir edilen uyuşturucu maddeyle benzeri birçok sentetik uyuşturucu maddenin imal, ihraç ve ticareti halinde verilecek hapis ve para cezalarının yarı oranında arttırılacağı hükme bağlanmıştır.

Aynı Kanunla Türk Ceza Kanununun 191 inci maddesine eklenen fıkrayla, kullanmak için uyuşturucu madde satın alan, kabul eden, bulunduran veya uyuşturucu, uyarıcı maddeyi kullanan kişinin bu eylemini okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askeri ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesisler ile bunların varsa çevre duvarları, tel örgü veya benzeri engel veya işaretlerle belirlenen sınırlarına yazıyla iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artıracaktır.

4-Boşanma davası açan eşlerin bu süreçte aile bütünlüğünün sağlanması, çatışmaya girmeden boşanması ve boşanmanın feri sonuçlarında uzlaşmaları, özellikle ana ve çocukların korunması, ayrılık veya boşanma gerçekleşecek olsa bile bunun da sağlıklı koşullarda yapılması amacıyla Adalet Bakanlığınca Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Taslağı hazırlanmış ve bu Taslak 18/11/2013 tarihinde Başbakanlığa sevk edilmiştir. Taslakla, boşanma ve ayrılık talepli davalarda, aile mahkemesi hakiminin eşleri, talep üzerine veya re'sen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde kurulan sosyal hizmet merkezlerine yönlendirebilmesi amaçlanmaktadır. Ancak söz konusu taslak yenilenmemiştir.

5-Ülkemizde işlenen ve bedensel, ruhsal ya da cinsel bütünlüğüne saldırı teşkil eden suçlardan dolayı doğrudan doğruya mağdur olanlara veya bu kişilerin ölümü hâlinde bakmakla yükümlü oldukları kişilere, Anayasanın 2'nci maddesinde yer alan "sosyal devlet ilkesi"ne uygun olarak, Devlet tarafından yardım sağlanmasına ilişkin esas ve usullerin getirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, mağdurlara suç sonrası verilecek hizmetlerin, tanınması gereken hakların, yapılacak maddi ve manevi yardımların ve sunulacak rehberlik hizmetlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanacak Kanun Tasarısı taslağı üzerinde çalışmak üzere 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanunun 34'üncü maddesi uyarınca 18/02/2014 tarihinde Bilim Komisyonu kurulmuş olup Komisyon çalışmaları halen devam etmektedir.

6-İcra ve İflas Kanununun aksayan yönleri dikkate alınarak, dünyada ve ülkemizde yaşanan sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere ve bu kapsamda günümüz ihtiyaçlarına cevap veren, modern bir icra ve iflas sisteminin hayata geçirilmesini sağlayacak bir Kanun Tasarısı taslağı hazırlanması amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından 09/02/2015 tarihinde bir Bilim Komisyonu oluşturulmuş olup bu Komisyon halen çalışmalarına devam etmektedir. "Çocuk Teslimi, Çocukla Şahsi Münasebet Tesisine Dair İlamların İcrası, Çocuk Teslimi Emrine Muhalefetin Cezası, Nafaka Yükümlülüğüne Muhalefetin Cezası"na ilişkin hususlar bu Komisyonun çalışma alanı içinde yer almaktadır.

7- Ülkemizin Avrupa Birliğine uyum süreci ve toplumsal gelişmelerin getirdiği ihtiyaçlar çerçevesinde; anayasa hukuku, medeni hukuk, ceza hukuku, çocuk ve aile hukuku gibi temel alanlarda ve yargılama hukukunda yaşanan köklü değişikliklerin yanı sıra, insan hakları alanındaki uluslararası sözleşmelerin ve mekanizmaların uygulamaya yansıtılabilmesi için Adalet Bakanlığınca özellikle 2004 yılından itibaren yargı mensuplarının eğitim çalışmalarına hız verilmiştir.

Kadın ve çocuk hakları konusunda Ülkemizin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelere uygun kanun maddelerinin yer aldığı 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ceza Kanununun tanıtım ve uygulanması amacıyla, 2005 yılı içerisinde, Türkiye genelinde görev yapmakta olan yaklaşık 8.500 hâkim ve Cumhuriyet savcısına eğitim seminerleri ve değerlendirme toplantıları düzenlenmiştir.

8-5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının, Adalet Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında bilişim sistemleri üzerinden çevrimiçi olarak gönderilmesi ve dosya bilgilerine erişim sağlanması hususunda toplantılar düzenlenmiş olup, söz konusu kanunlar kapsamında yapılması düşünülen entegrasyon çalışmaları devam etmektedir.

9-Adlî Tıp Kurumu 2. İhtisas Kurulunda, mahkemelerce görüş istenen kadına yönelik şiddet mağdurlarına yönelik kapsamlı değerlendirmeler yapılmaktadır. Yapılan araştırmalarda; şiddet mağdurlarının yaşadıkları travmayı atlatmalarında en önemli faktör olarak kendisine ve anlattıklarına değer veren duyarlı ve bilgili kişilerin varlığı olduğu gösterilmiştir. Bu bağlamda; 2. İhtisas Kurulu bünyesinde, akademik deneyimler ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Sağlık Bakanlığı uygulamalarından da yararlanılarak kadına yönelik şiddet kayıt/tarama formu geliştirilmiş; aile içi şiddete maruz kalan kadınların mahkeme ya da savcılıklarca istenen hususlarda tıbbî yönden fiziksel ve ruhsal değerlendirmelerin yanı sıra, sosyo-ekonomik ve kültürel alt yapı ile şiddete etken olan faktörlerin ortaya konulması amacıyla, mağdur kadınlarla birebir görüşmeler yapılarak, bu bilgi formları aracılığıyla veri tabanı oluşturulmaya başlanmıştır.

Adlî Tıp Kurumu Başkanlığı; Türkiye genelinde hizmet veren adlî tıp şube müdürlükleri ve grup başkanlıkları aracılığıyla kadın ve çocuk, fiziksel şiddet ve cinsel suç mağdurlarını, muayene ve raporlama işlemleri ile birlikte ihtiyaç duyulduğunda uzman doktorlar tarafından gerekli destek, tedbir ve önlemlerin alınabilmesi için ilgili makamlara yönlendirmektedir.

10-Türkiye Adalet Akademisi Meslek Öncesi Eğitim Daire Başkanlığı tarafından;

Hâkim ve savcı adaylarına yönelik meslek öncesi eğitim kapsamında 6284 sayılı Kanun Uygulamaları ve Aile Hukukundan Kaynaklanan Davalar konulu dersler verilmektedir.

Kadına Karşı Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi hakkında farkındalığın arttırılmasına yönelik hâkim ve savcı adaylarına her dönem, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile ilgili (8 saat) eğitim verilmektedir.

11-Türkiye Adalet Akademisi Dış ilişkiler ve Projeler Daire Başkanlığı tarafından; Aile Mahkemelerinin Etkinliğinin Artırılması projesi Avrupa Konseyine proje önerisi olarak sunulmuştur. Proje sözleşmesi henüz imzalanmamıştır. Projenin bütçesi 2.000.000 Avro olarak öngörülmüştür. Proje bütçesi Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği fonlarından karşılanacaktır. Projenin süresi 24 ay olarak öngörülmüştür. Proje paydaşları olarak, Yargıtay, HSYK, Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Sivil Toplum Kuruluşları, Barolar ve Üniversiteler düşünülmektedir.

Proje, boşanma, ayrılık, velayet ve aile içi şiddet gibi çeşitli davalar sebebiyle aile mahkemeleri ile temas halinde olan çocuklar, kadınlar ve diğer aile üyelerinin haklarına yönelik olarak düzenlemeler yapmayı amaçlamaktadır. Çocukların ve kadınların yanı sıra, özel bakım ve korunma ihtiyacı olan kişiler ve engelliler de dâhil olmak üzere korunmaya muhtaç diğer dezavantajlı grupların, ruhsal hastalığı olan ve yaşlı insanların bilgi eksikliği nedeniyle aile mahkemesi süreçlerinde sıkıntılar yaşandığı da dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Projenin amacı ise; kadın, çocuk ve diğer aile üyelerinin haklarının daha iyi korunmasını sağlamak için aile mahkemelerinin ve ilgili savcılık ofisinin geliştirilmesini sağlamaktır.

12-Bir diğer proje ise Türkiye Adalet Akademisinin paydaşı olduğu Aile İçi Şiddetle Mücadele İçin Kadın Sığınma Evleri Projesi olup, illerde şiddete maruz kalan kadınlar için koruyucu ve rehabilitasyon hizmetlerinin mevcudiyetini ve erişilebilirliğini artırarak aile içi şiddetle mücadelede yerel makamların daha aktif rol almalarına yönelik destek vermek amacıyla tasarlanmıştır. Proje 8 ilde uygulanan "Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Kadınlar için Sığınma Evleri Kurulması Projesi (2006)" çıktılarını 18 ek ilde yaygınlaştıracaktır.

Projenin temel hedefi; şiddete/aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için destek hizmetlerinin kurulması ve/veya sağlanması yoluyla 26 ilde kadınların şiddete karşı yeterli korunmalarını sağlamaktır.

Proje kapsamında; aile mahkemesi hâkimleri ve Cumhuriyet savcıları için mevzuat, toplumsal cinsiyet kavramı, istatistiklerle toplumsal cinsiyet temelli şiddet, vaka analizleri ve atölye çalışmaları gibi konularda eğitim materyalleri hazırlanması planlanmaktadır.

1.4.8.1. Aile Mahkemeleri'nin Kuruluşu ve Görevleri

Aile Mahkemeleri 4787 Sayılı Aile Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki kanun ile kurulmuştur. 18/03/2003 tarihinde 24997 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak kanun yürürlüğe girmiştir.

Aile mahkemeleri Türk Medeni Kanununun Aile Hukuku başlığını taşıyan ikinci kitabının ikinci kısmı (TMK 118-395. maddeler.), aile hukukundan doğan davalar, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin kararların tanınması ve tenfizine ilişkin davalarına bakar.

Aile mahkemeleri ihtisas mahkemeleri olarak kurulmuştur, Aile mahkemeleri Adalet Bakanlığı tarafından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde, merkez nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede, tek hakimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur. Türkiye'de mevcut 257 aile mahkemesi bulunmaktadır. 64 il merkezinde, 93 ağır ceza merkezinde aile mahkemesi kurulmuştur. Toplam 274 hakim aile mahkemesi hakimi olarak görev yapmaktadır. Aile mahkemesi bulunmayan yerlerde asliye hukuk mahkemesi hakimleri aile mahkemesi sıfati ile aile hukukuna ilişkin davalara bakmaktadır.

Aile mahkemelerinde bir yazı işleri müdürü ile yeterince personel bulunur.

Kanun aile mahkemelerine atanacak hakimlerde belirli özellikler aramaktadır. Buna göre aile mahkemesi hakimlerinin tercihen evli ,çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hakimler arasından HSYK tarafından atama yapılmaktadır.

Aile mahkemelerinde ayrıca kanun gereğince psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı bulunur.

1.4.8.2. Aile Mahkemelerinin İşleyişi

USUL HÜKÜMLERİ

Aile mahkemelerinde açılan davalarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu gereğince bazı davalarda yazılı ve bazı davalarda ise basit yargılamaya ilişkin usul hükümleri uygulanmaktadır. Boşanma davalarının yazılı usule tabi olması, dilekçe teatisi aşaması, ön incelemeye davet duruşması, tahkikata geçişe ilişkin duruşma günü tebliği, sözlü yargılama duruşmasına davet ve karar tebliği olarak yargılama aşaması süregelmektedir.

DAVA SÜRECİ

Boşanma davası açılıp taraflar ön inceleme duruşmasına geldiklerinde esasa girmeden önce Aile Mahkemeleri Kuruluş, Görev Ve Yargilama Usullerine Ilişkin Kanunun 7 nci maddesine göre aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yolu ile çözümünü gerektiğinde uzmanlardan yararlanarak teşvik eder.

Çocukların velayeti kararı verilirken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesine göre idrak çağındaki çocukların velayet konusundaki beyanları önem arzetmektedir. Hakimler çocukların velayeti konusunda karar verirken çocuğun üstün yararını göz önüne alıp ona göre karar vermeleri gerekmektedir.

Çocukla velayet kendisine verilmeyen eş arasında kişisel ilişki düzenlenmesi de mahkemelerce boşanma ile verilmesi gereken kararlardandır. Kişisel ilişki düzenlenirken, çocuğun yaşı, yüksek menfaati gözetilerek makul ve uygun bir düzenleme yapılması çocukla diğer ebeveyn arasındaki ilişkiyi koparmayacak bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Kişisel ilişki taraflarca yerine getirilmediği takdirde karar icra daireleri vasıtasıyla sağlanmaktadır.

Mahkemelerce velayetin kendisine verilen eşe çocuğun giderlerine destek olması bakımından tedbir nafakası ve iştirak nafakasına hükmetmektedir. Ayrıca dava sırasında geliri ve işi olmayan eş lehine tedbir nafakasına hükmedildiği gibi yoksulluk nafakasına da hükmedilir. Bu nafakaların ödenmemesi halinde takip yapılarak icra dairelerinden tahsili sağlanır.

İKİNCİ BÖLÜM
BOŞANMA SÜRECİNE DAİR HUKUKİ VE KURUMSAL YAPI

2.1. TÜRKİYE'DE BOŞANMA OLGUSU

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) evlenmeyi Türk Medeni Kanuna göre "evlenmeye ehil erkek ve kadının, yetkili kanuni merci önünde yapmış oldukları çift taraflı bir akit" (TÜİK, 2011: IX) olarak tanımlayarak tasnif etmektedir. Bu tasnife göre 2003 yılına kadar evlenme olaylarına ilişkin bilgiler TÜİK tarafından belediye teşkilatı olan yerlerde "Belediye Evlendirme Memurlukları", belediye teşkilatı bulunmayan bucak ve köylerde ise "Nüfus Müdürlükleri" kanalıyla aylık ve üçer aylık dönemler halinde derlenmekteydi. 2003 yılından itibaren evlenme ve boşanma olaylarına ilişkin bilgiler İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) vasıtasıyla elde edilmeye başlanmıştır. MERNİS veri tabanında yer alan evlenme olaylarına ilişkin bilgiler, belediye teşkilatı bulunan yerlerde belediyeler, belediye teşkilatı bulunmayan bucak ve köylerde ise muhtarlıklar aracılığı ile derlenmekte ve bu derlenen bilgiler en geç 10 gün içinde bağlı bulundukları ilçe nüfus müdürlüğüne bildirilmektedir. Yani 2003 yılı öncesinde evlenme olayları bizzat TÜİK tarafından derlenmekte iken 2003 yılından itibaren 10 günde bir toplanan MERNİS veri tabanına işlenen veriler üzerinden hesaplanmaktadır.

Boşanma ise TÜİK tarafından Türk Medeni Kanununa göre "evlenmenin yasal olarak sona erdirilmesi, yani, erkek ile kadının, yeni bir evlenme yapacak şekilde hukuki bir kararla evliliklerini sona erdirmeleri" (TÜİK, 2011: X) olarak tanımlanıp tasnif edilmektedir. 2003 yılına kadar boşanma olaylarına ilişkin bilgiler asliye hukuk ve aile mahkemeleri kanalıyla üçer aylık dönemler halinde TÜİK tarafından derlenmekteydi. 2003 yılı itibariyle boşanma olaylarına ilişkin bilgiler asliye hukuk ve aile mahkemeleri aracılığıyla derlenip en kısa zamanda bağlı bulunan ilçe nüfus müdürlüklerine boşanma bildirim formlarının gönderilmesi ve bu bilgilerin MERNİS veri tabanına işlenmesiyle oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu bilgiler her yıl TÜİK tarafından açıklanmaktadır.2009 yılından bu yana evlenen ve boşanan çiftlerin eğitim durumlarına ilişkin bilgiler, ulusal eğitim veri tabanından elde edilerek yayımlanmaya başlanmıştır. Kısacası 2003 yılı öncesi ve sonrası boşanma ve evlenme istatistiklerinin toplanması ve derlenmesinde farklılıklar bulunmaktadır.

Bir toplumumun istikrarlı bir nüfus yapısına sahip olup olmadığını anlamak içinse nüfus bilimcilerin tüm ülkeler için geliştirdikleri ortak iki ölçüm şekli vardır. Bunlardan birincisi kaba evlenme hızı (crude marriage rate) olup "belli bir yıl içinde her bin nüfus başına düşen evlenme sayısını" (TÜİK, 2011: IX) ifade etmektedir. Kaba boşanma hızı (crude divorce rate) ise "belli bir yıl içinde her bin nüfus başına düşen boşanma sayısını" (TÜİK, 2011: X) ifade etmektedir. Bu iki evrensel ölçü birimi hem TÜİK hem de üyesi olduğumuz EUROSTAT (Avrupa İstatistik Ofisi) tarafından kullanılmaktadır. Bu iki ölçü biriminin yanında demografların geliştirmeye çalıştıkları ancak literatürde pek tutulmayan "boşanmaların evlenmelere oranı" (divorce to marriage ratio) ve "arındırılmış boşanma hızı" (refined divorce ratio) adı altında iki ölçü birimi de vardır. Kaba evlenme ve boşanma oranlarında yıllık hızlı artış ve düşüşlerden ziyade belirli dönemlerdeki artış ve düşüşler nüfusun istikrarlı yapısının analizi için kullanılmaktadır. Bu bağlamda 1935 yılından bu yana cumhuriyet tarihi boyunca beşer yıllık dönemler halinde kaba evlenme ve boşanma hızlarına dair Tablo 8' de aile kurma ve ailenin dağılması konusunda fikir verebilmek amacıyla derlenmiştir.

Tablo 16. 1935-2015 Yılları Arası Türkiye'de Kaba Evlenme ve Boşanma Hızları (‰)

Yıllar	Toplam Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı	Evlenme Sayısı	Kaba Evlenme Hızı	Boşanma Sayısı	Kaba Boşanma Hızı
1935	16.158.018	21,10	20.911	5,53	2.357	0,15
1940	17.820.950	17,03	34.179	7,93	4.027	0,23
1945	18.790.174	10,59	42.939	9,20	6.187	0,33
1950	20.947.188	21,73	49.552	9,51	7.873	0,38
1955	24.064.763	27,75	64.384	9,46	10.455	0,44
1960	27.754.820	28,53	67.094	7,69	11.072	0,40
1965	31.391.421	24,62	78.178	7,33	12.235	0,39
1970	35.605.176	25,19	117.495	7,13	9.568	0,27
1975	40.347.719	25,00	138.051	6,82	12.926	0,32
1980	44.736.957	20,65	366.403	8,25	15.901	0,36
1985	50.664.458	24,88	365.109	7,26	18.571	0,37
1990	56.473.035	21,71	459.907	8,19	25.712	0,46
1995	59.526.000	15,40	463.105	7,50	28.875	0,47
2000	67.803.927	18,28	461.417	6,84	34.862	0,52
2005	72.065.000	12,53	641.241	8,90	95.895	1,33
2010	73.722.988	15,90	582.715	7,98	118.568	1,62
2011	74.724.269	13,49	592.775	8,02	120.117	1,62
2012	75.627.384	12,00	603.751	8,03	123.325	1,64
2013	76.667.864	13,70	600.138	7,89	125.305	1,65
2014	77.695.904	13,30	599.704	7,80	130.913	1,70
2015	78.741.053	13,40	602.982	7,71	131.830	1,69

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, DİE 2000 Genel Nüfus Sayımı ve HÜNEE 2003 Nüfus Sağlık Araştırmasına dayalı 2005 yılı nüfus tahminleri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Hayati İstatistikler, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri (2016), http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060 (Erişim tarihi: 20.03.2016).

1935-2015 yılları arasında kaba evlenme hızının en düşük olduğu dönem 1935 iken en yüksek olduğu dönem 1950'dir. Cumhuriyet tarihi boyunca kaba evlenme hızı ortalama ‰7,86'dır. Evlenme hızının uzun dönemde istikrarlı bir süreç seyredildiği söylenebilir. Boşanma hızı baz alındığında en düşük dönem 1935 iken en yüksek yıl 2014'tür. 1940-1955 döneminde tedrici artan boşanma hızı 1960-1985 döneminde düşmüş, 1990-2000 arasında tekrar artmaya başlamış ve 2010-2015 döneminde tedrici ancak diğer dönemlere göre durağan bir artışa sahne olmuştur. Cumhuriyet tarihi boyunca kaba boşanma hızı ortalama ‰0,78'dir. 2000-2005 döneminde boşanma hızında yaşanan ciddi farklılık yukarıda da anlatıldığı üzere TÜİK'in veri derleme yöntemini değiştirmesinden kaynaklanmaktadır. Boşanma ve evlenme hızları Türkiye'nin her yerinde aynı hıza sahip değildir.

2.1.1. Evlenme

28 Ocak 2016 tarihinde açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2015 yılı sonuçlarına göre 31 Aralık 2015 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu, 78 milyon 741 bin 53 kişidir. Türkiye'de ikamet eden nüfus 2015 yılında, bir önceki yıla göre 1 milyon 45 bin 149 kişi artmıştır. Erkek nüfusun oranı %50,2 (39 milyon 511 bin 191 kişi), kadın nüfusun oranı ise %49,8 (39 milyon 229 bin 862 kişi) olarak gerçekleşmiştir. 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun (59 milyon 299 bin 679 kişi) yasal medeni durumu incelendiğinde, nüfusun %63,6'sının "evli", %27,4'ünün "hiç evlenmedi", %5,5'inin "eşi ölmüş" ve %3,5'inin ise "boşanmış" olduğu görülmektedir.

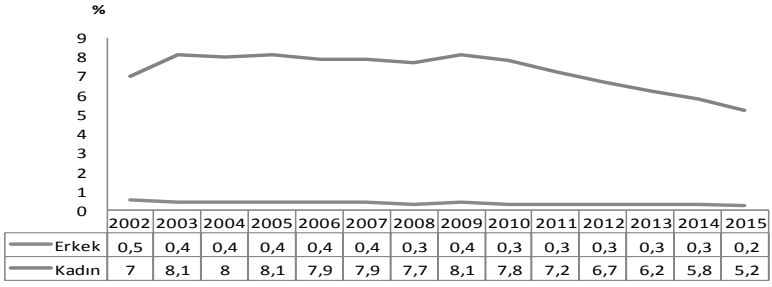
15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yasal medeni durumu cinsiyete göre incelendiğinde, hiç evlenmemiş erkeklerin kadınlardan fazla, eşi ölmüş erkeklerin ise kadınlardan daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 17. Yasal Medeni Durum ve Cinsiyete Göre Nüfus ve Oranı, 2015 (15 ve daha yukarı yaştaki nüfus)

	Toplam	Hiç evlenmedi	Evli	Eşi öldü	Boşandı
Toplam	59 299 679	16 264 563	37 718 083	3 232 561	2 084 472
		27,4	**63,6**	**5,5**	**3,5**
Erkek	29 555 739	9 332 271	18 879 858	461 052	882 558
		31, 6	**63,9**	**1,6**	**3**
Kadın	29 743 940	6 932 292	18 838 225	2 771509	1 201 914
		23,3	**63,3**	**9,3**	**4**

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Erken yaşta (16-17 yaştaki) yasal evliliklere (mahkeme kararı/anne-baba rızasıyla) bakıldığında, kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha fazla evlilik yaptığı görülmektedir. Yıllar itibarıyla sayısal olarak her iki cinsiyette de evlenme olaylarında azalma gözlenmekle birlikte, erken yaşta evlilikler hala görülmektedir.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Erkek	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
Kadın	7	8,1	8	8,1	7,9	7,9	7,7	8,1	7,8	7,2	6,7	6,2	5,8	5,2

Grafik 56. Cinsiyete Göre Evlenen Çocukların Toplam İçindeki Oranı, 2002-2015 (16-17 yaş grubundaki çocuklar)

Kaynak: TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri
Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

2015 yılında evlenen çiftlerin sayısı 602 bin 982, boşanan çiftlerin sayısı ise 131 bin 803'dur. Evlenme ve boşanma olaylarında bir önceki yıla göre önemli bir değişim gözlenmemiştir. Boşanma sayısı bir önceki yıla göre %0,7 artmıştır.

İlk Evlenme Yaşı

Cinsiyete göre ilk evlenme yaşı yıllara göre incelendiğinde, hem erkeklerde hem de kadınlarda ortalama ilk evlenme yaşının yükseldiği görülmektedir. Erkek ve kadın arasındaki ortalama ilk evlenme yaş farkının ise yıllara göre önemli bir değişim göstermediği görülmektedir.

Tablo 18. İlk Evlenme Yaşı, 2001-2015

Yıllar	Erkek	Kadın	Yaş farkı
2001	25,5	22,2	3,3
2002	25,9	22,7	3,2
2003	25,9	22,7	3,2
2004	26	22,8	3,2
2005	26,1	22,8	3,3
2006	26,1	22,8	3,3
2007	26,1	22,8	3,3
2008	26,2	22,9	3,3
2009	26,3	23	3,3
2010	26,5	23,2	3,3
2011	26,6	23,3	3,3
2012	26,7	23,5	3,2
2013	26,8	23,6	3,2
2014	26,9	23,7	3,2
2015	27	23,9	3,1

Kaynak: TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri
Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

2015 yılında evlenen erkeklerin ortalama ilk evlenme yaşları incelendiğinde, ilk evlenme yaşının en yüksek olduğu il 29,4 yaş ile Tunceli, en düşük olduğu il ise 25,1 yaş ile Afyonkarahisar'dır.

Tablo 19. Evlenen Erkeklerin İlk Evlenme Yaşlarının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller, 2015

En yüksek iller	Yaş	En düşük iller	Yaş
Tunceli	29,4	**Afyonkarahisar**	25,1
Artvin	28,8	**Şanlıurfa**	25,2
Rize	28,7	**Şırnak**	25,2
Trabzon	28,3	**Yozgat**	25,3
Muğla	28,1	**Siirt**	25,3
İstanbul	27,9	**Aksaray**	25,4
İzmir	27,9	**Niğde**	25,5
Çanakkale	27,7	**Ağrı**	25,5
Yalova	27,7	**Van**	25,5
Kırklareli	27,6	**Konya**	25,6
		Gaziantep	25,6
		Kilis	25,6

Kaynak: TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri
Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

2015 yılında evlenen kadınların ortalama ilk evlenme yaşları incelendiğinde, ilk evlenme yaşının en yüksek olduğu il 26,6 yaş ile Tunceli, en düşük olduğu il ise 21,2 yaş ile Ağrı'dır.

Tablo 20. Evlenen Kadınların İlk Evlenme Yaşlarının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller, 2015

En yüksek iller	Yaş	En düşük iller	Yaş
Tunceli	26,6	**Ağrı**	21,2
Artvin	25,5	**Kilis**	21,7
Trabzon	25,2	**Kars**	21,8
Rize	25,1	**Muş**	21,8
İstanbul	25,1	**Yozgat**	21,8
İzmir	25,0	**Niğde**	21,9
Eskişehir	24,9	**Ardahan**	22,0
Elazığ	24,8	**Van**	22,0
Ankara	24,8	**Aksaray**	22,1
Muğla	24,6	**Siirt**	22,1
Malatya	24,6	**Afyonkarahisar**	22,1

Kaynak: TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

Ortalama ilk evlenme yaş farkının en yüksek olduğu il 4,9 yaş ile Kars'tır. Kars'ı 4,8 yaş ile Ardahan, 4,3 yaş ile Ağrı ve Iğdır izlemektedir. Ortalama ilk evlenme yaş farkının en düşük olduğu il ise 2,5 yaş ile Kastamonu'dur. Kastamonu'yu 2,6 yaş ile Ankara, Karabük, Şırnak ve Zonguldak izlemektedir.

Tablo 21. İlk Evlenme Yaş Farkının En Yüksek ve En Düşük Olduğu İller, 2015

En yüksek iller	Yaş	En düşük iller	Yaş
Kars	4,9	**Kastamonu**	2,5
Ardahan	4,8	**Ankara**	2,6
Ağrı	4,3	**Şırnak**	2,6
Iğdır	4,3	**Zonguldak**	2,6
Bitlis	4,1	**Karabük**	2,6
Bayburt	4,1	**Elazığ**	2,7
Muş	4,0	**Şanlıurfa**	2,7
Kilis	3,9	**Eskişehir**	2,7
Hatay	3,9	**Samsun**	2,7
Kahramanmaraş	3,7	**Hakkari**	2,7
Erzurum	3,7	**Tunceli-Bolu Bartın-Amasya**	2,8

Kaynak: TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri
Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

2.1.2. Boşanma

TÜİK'in IBBS1, IBBS2 ve IBBS3 sınıflamasına göre boşanma ve evlenme hızları Türkiye içinde bölgelere ve illere göre heterojen bir kompozisyona sahiptir. Kimi bölge ve iller her iki gösterge hız açısından Türkiye ortalamasının altında bir hıza sahipken bazı illerimiz ise boşanma hızlarının yüksek olduğu birçok Avrupa Birliği ülkesinden daha yüksek değerlere sahiptir. Tablo 14'de bölgelere göre evlenme ve boşanma hızları verilmiştir. Buna göre 2015 yılı verilerine göre kaba evlenme hızı Türkiye'de ‰7,71 olarak gerçekleşirken bu göstergenin en yüksek olduğu bölge ‰8,39 ile Güneydoğu Anadolu'dur. Bu bölgeyi ‰8,16 ile Orta Anadolu, ‰8,06 ile Orta Doğu Anadolu , ‰7,92 ile Akdeniz ve‰7,88 ile İstanbul bölgeleri izlemektedir. Kaba evlenme hızının en düşük olduğu bölge ise ‰6,73 ile Doğu Karadeniz'dir. 2015 yılında Kaba boşanma hızı 2015 yılında Türkiye'de ‰1,69 olarak gerçekleşmiştir. Bu göstergenin en yüksek olduğu bölge ‰2,36 ile Ege'dir. Bu bölgeyi ‰1,98 ile Batı Marmara, ‰1,97 ile Batı Anadolu ve ‰1,96 ile Akdeniz bölgeleri izlemektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu bölge ise ‰0,6 ile Orta Doğu Anadolu'dur.

İllere göre 2015 yılında kaba evlenme hızının en yüksek olduğu on il ile en düşük olduğu on il Tablo 15'de görülmektedir. Buna göre kaba evlenme hızının en yüksek olduğu il ‰9,84 ile Kilis'tir. Kilis'i ‰9,40 ile Aksaray, onu da ‰9,33 ile Ağrı izlemektedir. Kaba evlenme hızının en düşük olduğu il ise ‰5,87 ile Kastamonu'dur. Kastamonu'yu ‰5,92 ile Gümüşhane, onu da ‰5,94 ile Tunceli izlemektedir.

Tablo 22. İllere Göre Kaba Evlenme Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu On İl, 2015 (‰)

Sıra	İl	Kaba Evlenme Hızı	Sıra	İl	Kaba Evlenme Hızı
1	**Kilis**	9,84	72	**Erzincan**	6,29
2	**Aksaray**	9,40	73	**Çanakkale**	6,28
3	**Ağrı**	9,33	74	**Kırklareli**	6,22
4	**Adıyaman**	9,30	75	**Burdur**	6,22
5	**Yozgat**	9,10	76	**Giresun**	6,22
6	**Van**	9,05	77	**Bayburt**	6,22
7	**Şanlıurfa**	8,86	78	**Bilecik**	6,14
8	**Iğdır**	8,73	79	**Tunceli**	5,94
9	**Gaziantep**	8,68	80	**Gümüşhane**	5,92
10	**Muş**	8,62	81	**Kastamonu**	5,87

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Haber Bülteni (2016), Evlenme ve Boşanma İstatistikleri (2015), (Sayı:21515). http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2151520 (Erişim Tarihi: 20.03.2016)

İllere göre 2015 yılında kaba boşanma hızının en yüksek olduğu on il ile en düşük olduğu on il ise Tablo 16'da yer almaktadır. Buna göre kaba boşanma hızının en yüksek olduğu il ‰2,77 ile İzmir'dir. İzmir'i ‰2,75 ile Antalya, onu da ‰2,55 ile Muğla izlemektedir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu il ise ‰0,17 ile Hakkari'dir. Hakkari'yi ‰0,22 ile Şırnak, Şırnak'ı da ‰0,23 ile Bitlis izlemektedir.

Tablo 23. İllere Göre Kaba Boşanma Hızının En Yüksek ve En Düşük Olduğu On İl, 2015 (‰)

Sıra	İl	Kaba Boşanma Hızı	Sıra	İl	Kaba Boşanma Hızı
1	**İzmir**	2,77	72	**Diyarbakır**	0,46
2	**Antalya**	2,75	73	**Batman**	0,41
3	**Muğla**	2,55	74	**Mardin**	0,40
4	**Aydın**	2,37	75	**Ağrı**	0,36
5	**Denizli**	2,34	76	**Van**	0,31
6	**Düzce**	2,18	77	**Siirt**	0,27
7	**Uşak**	2,12	78	**Muş**	0,25
8	**Mersin**	2,12	79	**Bitlis**	0,23
9	**Ankara**	2,10	80	**Şırnak**	0,22
10	**Aksaray**	2,08	81	**Hakkari**	0,17

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Haber Bülteni (2016), Evlenme ve Boşanma İstatistikleri (2015), (Sayı:21515). http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2151520 (Erişim Tarihi: 20.03.2016)

2.1.3.Uluslararası Karşılaştırma

Türkiye'deki kaba evlenme ve kaba boşanma hızlarını Avrupa Birliği üye ülkeleri ve Avrupa Birliği etrafındaki bölgede yer alan (ve Eurostat veritabanında verisi mevcut olan) ülkelerin kaba evlenme ve kaba boşanma hızları ile karşılaştırmak suretiyle Türkiye'nin mevcut durumunun görülmesi önemlidir. Bu amaçla söz konusu ülkelere ait kaba evlenme ve kaba boşanma hızı verilerinin tamamının olduğu günümüze en yakın 2012 yılı verileri kullanılarak Tablo 17 ve Tablo 18'de karşılaştırmalar yapılmıştır. Buna göre, Avrupa Birliği ve çevre ülkeleri arasında en yüksek kaba evlenme hızının ‰9,5 ile Kosova'da olduğu görülmektedir. Kosova'yı ‰9,2 ile Rusya, ‰8,5 ile de Azerbaycan izlemektedir. Türkiye ise ‰7,7 ile, Avrupa Birliği ve çevre ülkelerinin bulunduğu 45 ülke arasında kaba evlenme hızı en yüksek altıncı ülkedir. Yine, 2012 yılı verilerine göre Avrupa Birliği ve çevre ülkeleri arasında en düşük kaba evlenme hızı ise ‰2,9 ile Bulgaristan'da görülmektedir. Bulgaristan'ı ‰3,3 ile Portekiz izlemektedir**.**

Tablo 24. Ülkelere Göre Kaba Evlenme Hızları, 2012 (‰)

Sıra	Ülke	Kaba Evlenme Hızı	Sıra	Ülke	Kaba Evlenme Hızı
1	**Kosova**	9,5	24	**Bosna Hersek**	4,8
2	**Rusya**	9,2	25	**Hırvatistan**	4,8
3	**Azerbaycan**	8,5	26	**Norveç**	4,8
4	**Arnavutluk**	8,2	27	**Slovakya**	4,8
5	**Beyaz Rusya**	8,1	28	**Sırbistan**	4,8
6	**Türkiye**	7,7	29	**Avusturya**	4,6
7	**Litvanya**	6,9	30	**Estonya**	4,5
8	**Makedonya**	6,8	31	**İngiltere**	4,5
9	**Moldova**	6,8	32	**İrlanda**	4,5

10	**Güney Kıbrıs R.Y.**	6,7	33	**Yunanistan**	4,5
11	**Malta**	6,7	34	**Çek Cumhuriyeti**	4,3
12	**San Marino**	6,1	35	**Hollanda**	4,2
13	**Ukrayna**	6,1	36	**Belçika**	3,8
14	**Letonya**	5,5	37	**Andorra**	3,7
15	**Polonya**	5,4	38	**Fransa**	3,7
16	**Romanya**	5,4	39	**Macaristan**	3,6
17	**Finlandiya**	5,3	40	**İspanya**	3,5
18	**İsveç**	5,3	41	**İtalya**	3,5
19	**İsviçre**	5,3	42	**Lüksemburg**	3,4
20	**Karadağ**	5,3	43	**Slovenya**	3,4
21	**Danimarka**	5,1	44	**Portekiz**	3,3
22	**Lihtenştayn**	5,0	45	**Bulgaristan**	2,9
23	**Almanya**	4,8			

Kaynak: Eurostat Veritabanı

Avrupa Birliği ve çevre ülkeleri ile Türkiye'nin 2012 yılı kaba boşanma hızlarına ise Tablo 18'de yer verilmiştir. Buna göre, söz konusu ülkeler arasında en yüksek kaba boşanma hızının ‰4,7 ile Rusya'da olduğu görülmektedir. Rusya'yı ‰4,1 ile Beyaz Rusya izlemektedir. Türkiye ise ‰1,7 ile, Avrupa Birliği ve çevre ülkelerinin bulunduğu 43 ülke arasında 26'ncı sırada yer almaktadır. En düşük kaba boşanma hızı ise ‰0,6 ile İrlanda ve Bosna-Hersek'te görülmektedir. Bu ülkeleri ‰0,7 ile Kosova izlemektedir.

Tablo 25. Ülkelere Göre Kaba Boşanma Hızları, 2012 (‰)

Sıra	**Ülke**	**Kaba Boşanma Hızı**	**Sıra**	**Ülke**	**Kaba Boşanma Hızı**
1	**Rusya**	4,7	23	**Lüksemburg**	2,0
2	**Beyaz Rusya**	4,1	24	**Norveç**	2,0
3	**Letonya**	3,6	25	**Slovakya**	2,0
4	**Litvanya**	3,5	26	**Türkiye**	**1,7**
5	**Moldova**	3,0	27	**Polonya**	1,7
6	**Danimarka**	2,8	28	**Bulgaristan**	1,6
7	**Çek Cumhuriyeti**	2,5	29	**Romanya**	1,6
8	**İsveç**	2,5	30	**San Marino**	1,5
9	**Estonya**	2,4	31	**Hırvatistan**	1,3
10	**Finlandiya**	2,4	32	**Yunanistan**	1,3

11	**Güney Kıbrıs R.Y.**	2,4	33	**Azerbaycan**	1,2
12	**Lihtenştayn**	2,4	34	**Slovenya**	1,2
13	**Portekiz**	2,4	35	**Malta**	1,1
14	**Belçika**	2,3	36	**Ukrayna**	1,1
15	**Almanya**	2,2	37	**Sırbistan**	1,0
16	**İspanya**	2,2	38	**İtalya**	0,9
17	**İsviçre**	2,2	39	**Makedonya**	0,9
18	**Macaristan**	2,2	40	**Karadağ**	0,8
19	**Hollanda**	2,1	41	**Kosova**	0,7
20	**Fransa**	2,0	42	**Bosna-Hersek**	0,6
21	**Avusturya**	2,0	43	**İrlanda**	0,6
22	**İngiltere**	2,0			

Kaynak: Eurostat Veritabanı

2.1.4.Boşanma Nedenlerine Göre Boşanma Sayıları

Türkiye'de yaşanan boşanmalara ilişkin olarak TÜİK tarafından yıllar itibariyle yayınlanan ve Türk Medeni Kanunu'nda belirtilen boşanma nedenlerine göre boşanma sayılarını içeren boşanma istatistiklerine Tablo 26'da yer verilmiştir.

Tablo 26. Nedene Göre Boşanmalar, 2002-2015

Yıl	**Toplam**	**Boşanma Nedeni**							
		Zina	**Cana Kast ve Pek Fena Muamele**	**Cürüm ve Haysiyetsizlik**	**Terk**	**Akıl Hastalığı**	**Geçimsizlik**	**Diğer**	**Bilinmeyen**
2002	95.323	0,07	0,01	0,02	0,29	0,03	94,35	0,48	4,76
2003	92.637	0,07	0,03	0,02	0,27	0,02	95,23	0,66	3,68
2004	91.022	0,09	0,01	0,02	0,29	0,03	95,47	0,49	3,60
2005	95.895	0,07	0,04	0,04	0,27	0,05	95,93	0,56	3,05
2006	93.489	0,08	0,03	0,04	0,30	0,04	94,62	0,73	4,16
2007	94.219	0,08	0,03	0,03	0,24	0,06	93,97	0,59	5,01
2008	99.663	0,07	0,04	0,02	0,26	0,04	94,89	0,89	3,80
2009	114.162	0,07	0,03	0,04	0,25	0,03	95,09	1,01	3,48
2010	118.568	0,08	0,03	0,03	0,27	0,04	95,34	1,19	3,03

2011	120.117	0,07	0,03	0,03	0,24	0,05	96,70	0,80	2,09
2012	123.325	0,06	0,02	0,02	0,22	0,04	97,24	0,85	1,54
2013	125.305	0,06	0,03	0,03	0,19	0,03	97,07	0,92	1,68
2014	130.913	0,08	0,02	0,03	0,15	0,05	96,81	0,98	1,88
2015	131.830	0,08	0,03	0,03	0,16	0,04	97,21	0,87	1,58

Kaynak: Evlenme Boşanma İstatistikleri, TÜİK 2011; IX, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Haber Bülteni (2016), Evlenme ve Boşanma İstatistikleri (2015), (Sayı:21515). http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2151520 (Erişim Tarihi: 20.03.2016)

Tabloya 26'ya göre, 2001-2015 yıllarında gerçekleşen boşanmaların yaklaşık %95'inin geçimsizlikten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Medeni Kanuna göre boşanma nedenleri arasındaki 'geçimsizlik' ya da diğer bir ifadeyle 'aile birliğinin temelinden sarsılması' en çok tasnif edilen gerekçedir. Bu sebebi daha iyi anlayabilmek ve derinlemesine analiz edebilmek için Türkiye'de boşanma konusunda Türkiye genelini temsil edebilen araştırmaların sonuçlarının incelenmesi gerekmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından her beş yılda bir yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA), odağı boşanmış bireyler olmamakla birlikte, örneklem büyüklüğü ve boşanmaya dair temel sorularıyla Türkiye'de boşanma olgusuna ilişkin ipuçları vermektedir.2006 ve 2011 yıllarında yapılan Türkiye'de Aile Yapısı Araştırmalarının örneklemleri yerleşim yeri (kent/kır) ve bölgeler arası farklılıkları ortaya koyacak şekilde Türkiye'yi kent ve kır olarak, İstanbul, Ankara ve İzmir illerini ise ayrı olarak ve İstatistikî Bölge Birim Sınıflaması (İBBS) Düzey 1'de temsil edecek şekilde seçilmiştir. TAYA 2006 çalışmasında 12.208 hanede 18 yaş üstü toplam 24.647 kişiyle (bunların 826'sı boşanmış) ve TAYA 2011 yılı çalışmasında ise 12.056 hanede 18 yaş üstü 23.279 kişiyle (bunların 1001'i boşanmış) görüşülmüştür. Yine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2014 yılında Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması gerçekleştirilmiştir. Geniş bir örneklem ile niteliksel saha araştırması içeren çalışmada IBBS-1 düzeyinde 12 bölgeden 29 ilde boşanmış bireyler ve yasa uygulayıcılar ile görüşmeler yapılmıştır. 210 kadın ve 200 erkek olmak üzere toplam 410 boşanmış bireyle dört farklı sorukağıdıyla yarı yapılandırılmış görüşme; 40 avukat, 26 Aile Mahkemesi hâkimi, 27 mahkeme uzmanı olmak üzere toplam 93 yasa uygulayıcı ile de derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma, niteliksel bir çalışma olması nedeniyle Türkiye temsili olmamasına rağmen Türkiye temsili olan TAYA 2006 ve 2011 ile benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu en güncel araştırmanın yanında; Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması 2008 kapsamında, İBBS-1 düzeyinde toplam 12 bölgeden birer il seçilerek toplam 12 ilde 2000 yılı ve sonrasında boşanmış olan 18 yaş üstü 657 kadın ve 543 erkek olmak üzere toplam 1.200 boşanmış kişiyle anket yapılmıştır. 1996 yılında ise Halkın Boşanmaya Dair Tutumları Araştırması ise Ankara ilinde yaşayan 18 yaş üstü 362 kadın ve 138 erkek olmak üzere toplam 500 kişi ile anket yapılmıştır.

2.1.5. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Araştırmalara Göre Boşanma Gerekçesi Olabilecek Nedenler

1996 yılında yapılan Halkın Boşanmaya Dair Tutumları Araştırması'nda araştırmaya katılan kişilere boşanmaların en çok hangi nedenlerle olduğuna ilişkin düşüncelerini öğrenmek amacıyla çeşitli sorular sorulmuştur. Ayrıca 2006 ve 2011 Türkiye'de Aile Yapısı araştırmalarında boşanma nedenleri ile ilgili iki tür veri toplanmıştır. Birincisinde araştırmaya katılan tüm kişilere boşanmaların en çok hangi nedenlerle olduğuna ilişkin düşüncelerini öğrenmek amacıyla ve ikincisi ise, araştırmaya katılan boşanmış kişilere boşanmalarının nedenlerini öğrenmek amacıyla sorular sorulmuştur. Bu araştırmalarda kişilerin boşanma gerekçesi olabilecek nedenlerini incelediğimizde;

2.1.5.1. Halkın Boşanmaya Dair Tutumları Araştırması

Bu araştırmada, araştırmaya katılan kişilere Türkiye'de boşanmaların en çok hangi nedenlerle olduğuna ilişkin görüşleri sorulmuştur. Verilen cevaplar Tablo 20' de gösterilmiştir. Buna göre, en çok boşanma gerekçesi olarak 'şiddetli geçimsizliği' görenlerin oranı %86'dır. Bunu sırasıyla %64 içki, %62 kumar ve %60 ile kötü muamele ve cana kast takip etmektedir. Boşanma gerekçesi olarak en az belirtilen ise; %7 beden hastalığıdır.

Tablo 27. 1996 Halkın Boşanmaya Dair Tutumları Araştırması Boşanmaya Gerekçe Oluşturabilecek Durumlar (%)

Gerekçe	**Toplam**
Sayı	**500**
Şiddetli geçimsizlik	85,6
İçki	64,0
Kumar	62,2
Kötü muamele ve cana kast	60,2
Zina	56,8
Akrabaların karışması	37,8
Evi terk etme	27,0
Ruh hastalığı	26,8
Kadının kısırlığı	21,2
Maddi sıkıntı	20,6
Erkeğin kısırlığı	9,0
Beden hastalığı	6,8

Kaynak: 1996 Halkın Boşanmaya Dair Tutumları Araştırması

2.1.5.2. 2006 ve 2011 Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması

2006 ve 2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırması'nda araştırmaya katılan kişilerin hepsine hangi gerekçelerin boşanmaya sebep olabileceğini öğrenmek amacıyla çeşitli ifadeler okunmuş ve bu ifadelerin onlar için tek başına kesin bir boşanma sebebi olup olmadığı sorulmuştur. 2006 Türkiye'de Aile Araştırması'ndan elde edilen veriler Tablo 21'de yer almaktadır. Buna göre, kadının kocasını aldatmasını kesin boşanma nedeni olarak görenlerin oranı %89'dur. Erkeğin karısını aldatmasını kesin boşanma nedeni görenlerin oranı ise %60'dır. Erkeğin alkolik/kumarbaz olmasını kesin boşanma nedeni olarak görenlerin oranı %71, kadının alkolik/kumarbaz olmasını boşanma nedeni olarak görenlerin oranı ise %83'tür. Kadının kocasına kötü muamelede (dayak, hakaret vb.) bulunmasını boşanma nedeni olarak görenlerin oranı %77, erkeklerin karısına kötü muamelede bulunmasını boşanma nedeni olarak görenlerin oranı ise %72'dir. Boşanma gerekçesi olarak genel kabul görmeyen konular ise erkeğin çocuğunun olmaması %8 ve kadının çocuğunun olmaması ise %12'dir.

Tablo 28. 2006 TAYA, Boşanmaya Gerekçe Oluşturabilecek Durumlar (%)

Boşanmaya Gerekçe Oluşturabilecek Durumlar	**Evet**	**Hayır**	**Fikrim Yok**
Kadının kocasını (bir kez bile olsa) aldatması	89,4	7,6	3,0
Kadının alkolik/kumarbaz olması	83,3	12,6	4,0
Kadının kocasına kötü muamelede (dayak, hakaret, vb.) bulunması	77,0	18,3	4,7
Erkeğin karısına kötü muamelede (dayak, hakaret, vb.) bulunması	71,9	24,7	3,4
Erkeğin alkolik/kumarbaz olması	71,3	25,1	3,7
Erkeğin karısını (bir kez bile olsa) aldatması	59,6	35,8	4,6
Erkeğin evin ekonomik olarak geçimini sağlayamaması	27,2	68,4	4,4
Kadının ev işlerini gereğince yapmaması	18,3	77,4	4,3
Erkeğin, eşinin ailesi ile geçinememesi	13,8	82,3	4,0
Kadının çocuğunun olmaması	12,3	83,5	4,2
Kadının, eşinin ailesi ile geçinememesi	12,2	83,4	4,4
Erkeğin çocuğunun olmaması	7,6	88,2	4,2

Kaynak: TAYA 2006

Yine 2011 Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'nın sonuçlarını Tablo 22'yi incelediğimizde kadının kocasını aldatmasını boşanma nedeni olarak görenlerin oranı %93'dür. Erkeğin karısını aldatmasını boşanma nedeni olarak görenlerin oranı ise %88'dir. Hem erkeğin hem de kadının hırsızlık, gasp gibi suçlar işlemesini boşanma nedeni olarak görenlerin oranı %84'tür. Hem erkek hem de kadının içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklara sahip olmasını kesin boşanma sebebi sayanların oranı ise %80'dir. Eşlerin birbirine dayak/hakaret gibi kötü muamelede bulunmasını boşanma sebebi görenlerin oranı ise %78'dir. Boşanma gerekçesi olarak genel kabul görmeyen konular ise eşlerden birinin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması %3 ile eşlerden birinin çocuğunun olmaması ise %8'dir.

Tablo 29. 2011 TAYA, Boşanmaya Gerekçe Oluşturabilecek Durumlar (%)

Boşanmaya Gerekçe Oluşturabilecek Durumlar	Evet	Hayır	Fikrim Yok
Kadının kocasını bir kez bile olsa aldatması	93,3	4,2	2,6
Erkeğin karısını bir kez bile olsa aldatması	88,2	8,6	3,3
Erkeğin hırsızlık, gasp, taciz vb. suç işlemesi	84,5	10,7	4,8
Kadının hırsızlık, dolandırıcılık, gasp, taciz vb. suç işlemesi	84,4	10,8	4,8
Erkeğin içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklarının olması	80,3	15,6	4,1
Kadının içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklarının olması	80,2	15,3	4,5
Kadının kocasına kötü muamelede (dayak, hakaret vb.) bulunması	78,1	17,5	4,3
Erkeğin karısına kötü muamelede (dayak, hakaret vb.) bulunması	77,9	18,4	3,7
Erkeğin eve, eşe ve çocuklara sorumsuz ve ilgisiz davranması	58,6	35,2	6,2
Kadının eve, eşe ve çocuklara sorumsuz ve ilgisiz davranması	58,2	35,5	6,3
Erkeğin evin ekonomik olarak geçimini sağlayamaması	31,3	64,0	4,7
Kadının ailesinin aile içi ilişkilere çok karışması	22,7	70,4	6,8
Erkeğin ailesinin aile içi ilişkilere çok karışması	22,0	71,2	6,8
Kadının eşinin ailesi ile geçinememesi	16,1	78,2	5,7
Erkeğin eşinin ailesi ile geçinememesi	15,5	78,8	5,7
Kadının ev işlerini gereğince yapmaması	14,1	81,8	4,1
Kadının çocuğunun olmaması	7,8	87,6	4,5
Erkeğin çocuğunun olmaması	7,5	87,9	4,6
Erkeğin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	3,7	93,8	2,6
Kadının tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	3,5	94,0	2,4

Kaynak: TAYA 2011

2.1.6. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yapılan Araştırmalara Göre Boşanma Nedenleri

1996 Halkın Boşanmaya Dair Tutumları Araştırması, 2006 ve 2011 TAYA Araştırmalardan çıkan sonuçlara göre; kadın ve erkek içinde geçimsizlik, aldatma, içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklar ile kötü muamele (dayak, hakaret, vb.) ve yüz kızartıcı bazı suçlar en önemli boşanma nedenleri olarak görülmektedir.

2008 yılında yapılan Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması, 2006 ve 2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları ve 2014 yılında yapılan Türkiye'de Boşanma Nedenleri araştırmalarında en az bir kez boşanmış kişilere boşanma nedenlerini öğrenmek amacıyla çeşitli sorular sorulmuştur. Bunları incelediğimizde;

2.1.6.1. 2008 Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması

Bu araştırmaya göre kişilerin beyan ettikleri boşanma nedenlerini incelediğimizde, araştırmada görüşülen kişilerin boşanma nedenlerini anlamak amacıyla çeşitli ifadeler okunmuş ve bu ifadeleri derecelendirerek cevap vermeleri istenmiştir. Görüşülen kişiler kendi boşanma gerekçeleri olarak birden fazla sebep belirtmişlerdir. Tablo 23'e göre; görüşülen kişiler boşanma

gerekçeleri olarak en çok %68 "eşimin sorunlara ilgisiz kalması bu nedenle sorunların çözümünün büyük oranda bana kalması" şeklinde cevap vermişlerdir. Bu cevabı %/68 ile ilgisizlik, yeterli duygusal desteği alamamak, paylaşamamak, %67 "eşimin her konuda kendi fikirlerinin doğru olduğunu düşünmesi, bu sebeple beni yeterince dinlememesi ya da önemsememesi" ve %65 "genellikle konuşmalarımızın karşılıklı suçlamalar, çirkin sözler ya da kavgayla sonuçlanması," şeklinde cevaplar takip etmektedir. Boşanma nedeni olarak en az belirtilen cevap ise %9 ile "benim bedensel / ruhsal rahatsızlığım" şeklindedir.

Tablo 30. TBNA 2008, Boşanma Nedenleri(%)

Boşanma Nedenleri	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum
Eşimin sorunlara ilgisiz kalması bu nedenle sorunların çözümünün büyük oranda bana kalması	68,4	13,0	18,6
İlgisizlik, yeterli duygusal desteği alamamak, paylaşamamak	67,8	10,9	21,3
Eşimin her konuda kendi fikirlerinin doğru olduğunu düşünmesi bu sebeple beni yeterince dinlememesi ya da önemsememesi	66,5	11,8	21,7
Genellikle konuşmalarımızın karşılıklı suçlamalar, çirkin sözler ya da kavgayla sonuçlanması	65,4	13,5	21,2
Eşimin evle ilgili sorumluluklarını yerine getirmemesi	54,4	14,3	31,3
Eşimin en ufak bir olayda beni sürekli olarak aşağılayıp hakir görmesi, değersizleştirmesi, bana hakaret etmesi	47,5	13,6	39,0
Eşimin beni sürekli kıskanıp, kontrol altında tutması	47,4	14,6	38,1
Eşimin aile gelirinin üstünde harcama yapması	40,6	12,0	47,5
Eşimin arkadaşlarımın/akrabalarımın evimize gelip gitmesini sorun yapması	39,7	14,6	45,8
Geçim sıkıntısı içine düşmemiz	38,7	10,8	50,5
Eşimin çocuklarla yeterince ilgilenmemesi	35,7	11,8	52,6
Çocuk bakımı ve yetiştirilmesi konusunda eşimle farklı düşüncelerimizin olması	33,9	13,6	52,5
Eşimle giyim tarzlarımızın uyuşmaması / "istediğim gibi ol" diyerek bana baskı yapması	33,7	15,3	51,1
Eşimin ailesi ile birlikte oturmamız / ilişkimize sürekli müdahale etmeleri	31,5	9,3	59,3
Eşimle aramızda cinsel uyumsuzluk olması	30,6	16,9	52,6
Eşimin kötü alışkanlıklarının olması (içki, kumar, madde kullanımı, internet)	24,2	7,3	68,6
Eşimin çalışma saatlerinin uzun olması	24,0	9,3	66,6
Eşimin bedensel / ruhsal rahatsızlığı	23,4	10,6	66,1
Eşimin başka biriyle ilişkisinin olması	21,1	11,1	67,9
Eşimin çocuk sahibi olmak istememesi	19,2	24,6	56,3

Çocuğumuzun olmaması	19,2	20,8	60,0
Eşimin uzun süre işsiz kalması	18,9	7,7	73,5
Örf, adet ve din açısından anlaşamıyor olmamız	18,8	8,6	72,7
Şans oyunlarına aşırı ilgi duyması ve vaktinin çoğunu bunlara ayırması	16,8	9,2	74,1
Eşimin çocukları sık sık dövmesi	15,8	8,7	75,4
Eşimin internet tutkusu / uzun süreler internette sohbet etmesi	13,9	9,2	76,9
Benim bedensel / ruhsal rahatsızlığım	8,7	7,7	83,6

Kaynak: TBNA 2008

2.1.6.2. 2006 ve 2011 Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'na Göre Boşanma Nedenleri

Bu araştırmalarda araştırmaya katılan ve boşanmış bireylere boşanma nedenlerini öğrenmek amacıyla boşanmasının en önemli üç nedeninin ne olduğu sorulmuştur.

2006 Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması'nda Tablo 24'e göre boşanmış erkeklerin %29'u, kadınların ise %21'i aldatmayı boşanmalarının ana nedenini olarak ifade etmektedirler. Boşanmış kadınların %21'i, erkeklerin ise %19'u sorumsuz ve ilgisiz davranmayı boşanma nedeni olarak göstermiştir. Boşanmış kadınların %17'si eşleri tarafından dayak ve kötü muameleye maruz kaldıkları için boşandıklarını belirtmiştir. Erkeklerin ise hiçbiri dayak ve kötü muameleyi kendisi için boşanma nedeni olarak belirtmemiştir. Kadınlarda evliliklerinin boşanmayla sonuçlanmasında içki ve kumarı en önemli neden olarak gösterenlerin oranı %12'dir. Erkeklerde ise bu oran %4'tür. Karısı ile boşanmasına neden olarak ailesine saygısızlığı öne süren erkeklerin oranı %16'dır. Kadınlar arasında, ailesine saygısızlık ettiği için eşinden boşananların oranı ise %4'tür. En az boşanma nedeni olarak ise %1 yüz kızartıcı suç, %1 çocuk olmaması, %1 çocuklara kötü muamele, %1 geçimi sağlayamama ve %0,4 ile eşlerin ailesinin, hane içi ilişkilere karışması nedenleriyle boşanmaları ifade etmişlerdir.

Tablo 31. TAYA 2006 Boşanma Nedenleri (%)

Boşanma Nedenleri	**Türkiye**	**Erkek**	**Kadın**
Aldatma	23,1	28,7	20,5
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	20,1	17,8	21,1
Terk etme	14,1	24,0	9,6
Dayak/kötü muamele	11,9	0,0	17,2
İçki ve kumar	9,3	3,9	11,7
Aldatılma	8,8	4,6	10,7
Eşinin, ailesine karşı saygısız davranması	7,7	15,9	3,9
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	1,3	1,6	1,2
Çocuk olmaması	1,2	0,5	1,5
Yüz kızartıcı suç (hırsızlık, dolandırıcılık, gasp vb)	1,1	1,0	1,1
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	0,6	1,5	0,3
Eşinin güç bir hastalığa yakalanması	0,4	0,5	0,3
Eşlerin ailesinin hane içi ilişkilere karışması	0,4	0,0	0,7

Kaynak: TAYA 2006

Yine 2011 Türkiye'de Aile Araştırması'nda boşanmalarının en önemli üç nedeninin ne olduğu sorulmuştur. Tablo 25'e göre hem boşanmış erkeklerin hem de boşanmış kadınların %27'si en önemli boşanma nedeni olarak sorumsuz ve ilgisiz davranmayı ifade etmişlerdir. Bu oranı boşanmış kadınlarda %21 ile dayak ve kötü muamele %16 ile aldatma ve %14 ile evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama takip etmektedir. Boşanmış erkeklerde ise sırasıyla %11 ile eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması, %8'lik oran ile eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması şeklinde devam etmektedir.

En az boşanma nedeni olarak ise %2,7 ile çocuk olmaması, %0,9 hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar, %0,6 ile aile içi cinsel taciz nedenleri ile boşanmaları ifade etmişlerdir.

Tablo 32. TAYA 2011, Boşanma Nedenleri (%)

Boşanma Nedenleri	**Türkiye**	**Erkek**	**Kadın**
Sorumsuz ve ilgisiz davranma	26,8	26,5	27,1
Dayak, kötü muamele	11,7	0,7	20,7
Evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama	11,0	7,1	14,1
Aldatma	11,0	4,9	16
İçki ve kumar	8,3	1,1	14,2
Eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması	7,9	11,3	5,1
Eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması	6,5	7,6	5,7
Terk etme, edilme	6,3	6,7	6,0
Çocuk olmaması	2,7	1,6	3,6
Ailedeki çocuklara karşı kötü muamele	1,8	1,4	2,2
Eşin tedavisi güç bir hastalığa yakalanması	1,7	1,7	1,6
Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp taciz gibi suçlar	0,9	1,1	0,7
Diğer	31,8	42,7	23,0

Kaynak: TAYA 2011

2.1.6.3.Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması 2014

Türkiye'de Boşanma Nedenleri Araştırması 2014'de bireylere boşanma nedenleri sorulmuştur. Tablo 26'ya göre en sık rastlanan boşanma nedenleri olarak %40 ile yakın çevrenin evliliğe müdahalesi, %38 ile duygusal ilişki şeklindedir. Bunu sırasıyla %35 aldatma %34 ekonomik sorunlar %34 şiddet, %31 ile eski eşinin veya kendisinin alışkanlıklar, %25 ile yaşam tarzı şeklinde takip etmektedir. Boşanma nedeni olarak en az ifade edilenler ise %7 ile çocuk sahibi olmamak, %3 eğitim düzeyi, %3 yaş farkı, inanç ve %2 ile akraba evliliğidir.

Tablo 33. TBNA 2014, Boşanma Nedenleri (%)

Boşanma Nedenleri	**Toplam**
Sayı	410
Yakın çevre	40,0
Duygusal ilişki	37,6
Aldatma	34,9
Ekonomik sorunlar	34,2
Şiddet	34,2

Alışkanlıklar	30,7
Ev içi görev ve sorumluluklar	29,0
Yaşam tarsi	24,9
Değerler / Hayat görüşü	20,0
Cinsel hayat	20,0
Çocukla ilgili sorunlar	17,8
Çalışma hayatı	15,1
Evlilik öncesi eşini yeteri kadar tanımama	15,1
Hastalık	13,7
Evlenme yaşı	8,8
Çocuk sahibi olamamak / istememek	6,1
Eğitim düzeyi	2,9
Yaş farkı	2,7
İnanç / Mezhep	2,7
Akraba evliliği	2,2

Kaynak: TBNA 2014

Bu araştırmanın hepsinin sonuçlarını karşılaştırdığımızda, boşanmış kişilerin en önemli boşanma nedeni olarak belirttikleri sebepler; aldatma, sorumsuz ve ilgisiz davranma, duygusal ilişki, dayak ve kötü muamele, ekonomik nedenler ve geçimsizliktir. En az boşanma nedeni olarak belirtilen sebepler ise; çocuk olmaması, ailede çocuklara karşı kötü muamele, benim bedensel / ruhsal rahatsızlığım, aile içi cinsel taciz, inanç / mezhep, eşin güç bir hastalığa yakalanması şeklindedir. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi resmi boşanma nedeni olarak en çok belirtilen şiddetli geçimsizliğin altındaki sebeplerin yukarıda bahsi geçen sebepleri de kapsadığı düşünülmektedir.

2.2. BOŞANMANIN HUKUKSAL VE KURUMSAL YAPISI

2.2.1. Boşanmanın Sonuçları

2.2.1.1. Nafaka

Türk toplumunun temelini teşkil eden ailede evlenme merasiminin icrası ile evlilik birliği kurulur. Öncelikle eşler birbirlerine karşı bu birliğin devamı için gerekli özeni göstermek ve evlilik birliğinin giderlerini güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile katılmak zorundadırlar (TMK m.185-186). Ancak taraflardan biri görevlerini ihmal eder ya da kasten yerine getirmez ise ortak hayat sebebiyle diğer eşin kişiliğini, ekonomik güvenliğini tehlikeye düşürücü davranışlar içine girerse aile mahkemesi hakimi bu olumsuzluklar için gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirlerin başında nafaka hükmü yer almaktadır. Medeni kanunda nafaka, boşanma davasının açılması ya da açılmadan talep edilen tedbir nafakası (TMK m.169, TMK m.197) boşanma kararının verilmesi ile yoksulluğa düşen eş için verilen yoksulluk nafakası (TMK m.175) tarafların müşterek çocukları var ise çocuklar için hükmedilecek olan iştirak nafakası ve tarafların yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üst soy ve alt soy ile kardeşlerine verilecek olan yardım nafakası (TMK m. 364) olarak düzenlenmiştir.

2.2.1.1.1. Tedbir Nafakası

Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile katılacaklarından; çocukların hangi eş yanında olduğu tarafların mal varlıklarının bulunup bulunmadığı yaşamını idame ettirmesi için gelire ihtiyacı olup olmadığı hususu için boşanma ve ayrılık davasının açılma tarihinden dava bitinceye kadar devam edecek olan nafakaya tedbir nafakası denir. Türk Medeni Kanununun 169 uncu maddesi gereğince hakim istek olmaksızın bu nafakaya karar verir. Eğer taraf belirli bir miktar nafaka isteğini söylemiş ise bu miktarın üstünde hüküm kurulamaz. Bu tedbir nafakasında kural olarak kusur dikkate alınmaz ancak isteyen taraf başkası ile evlilik dışı yaşıyor ise veya ekonomik durumu diğer eşten yüksek ise verilmez.

Eşler arasında boşanma ya da ayrılık davası olmaksızın evlilik birliğinin devamı sırasında eşlerden birinin kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru diğer eşin haksız davranışları nedeniyle ortak yaşam ciddi şekilde tehlikeye düşmüş ise eşler ayrı yaşama hakkına sahiptir. Hâkim istek halinde bir eşin diğerine yapacağı parasal katkıya karar verir (TMK m.197). Bu madde kapsamında nafakaya karar verilebilmesi için talep eden eşin ayrı yaşamakta haklı olduğunu ve diğer eşin vereceği parasal katkıya ihtiyacı olduğunu ispat etmesi gerekir. Bu halde eşlerin müşterek çocukları var ise bu çocuklar için istenen nafakada ayrı yaşamakta haklılık ve parasal katkıya ihtiyaç aranmaz.

2.2.1.1.2. Yoksulluk Nafakası

Boşanma yüzünden yoksulluğa düşen taraf için diğer tarafın süresiz olarak vermiş olduğu nafaka yoksulluk nafakasıdır (TMK m.175).

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 175 inci maddesine göre nafaka alacaklısı ağır kusurlu olmayan eştir. Eşit kusurlu ve kusursuz olan eş yoksulluk nafakası alabilir. Yoksulluk nafakasının verilmesinde nafaka yükümlüsünün yani nafaka ödemekle mükellef olan eşin kusuru aranmaz (TMK m.175/2). Bu nafaka boşanma davası sırasında istenebileceği gibi boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren 1 yıl içerinde ayrı dava açarak istenebilir (TMK m.178). Ayrı dava açılması halinde boşanma davasındaki tespit edilen kusur tarafları ve hâkimi bağlar.

Uygulamada eşit kusurlu ya da kusursuz olan taraf yeterli geliri, taşınmazı ve nakit parası var ise bu nafakaya hükmedilmez. Boşanma davasında yoksulluğu kendi yaratan, örneğin yeteneğine rağmen isteyerek çalışmayan, kendi isteğiyle işten ayrılan, üzerine kayıtlı mal varlığını muvazaalı olarak başkasına devreden ve Yargıtay uygulamalarına göre sürekli kumar oynayan tarafa nafaka verilmez.

Yoksulluk nafakası isteği sözlü ya da yazılı olarak yapılabilir ve istekten fazlaya karar verilemez. Boşanma davasının reddedilmesi halinde bu nafakaya karar verilmez. Mahkeme kararı ile maddi ve manevi tazminata karar verilmiş olması yoksulluk nafakasına karar verilmesine engel değildir.

Yoksulluk nafakası 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 175 inci maddesine göre kural olarak süresiz verilir. Ancak süreli talep edilmiş olabilir; bu halde istenilen süre kadar hüküm kurulur.

Yoksulluk nafakası eşlerden birinin ölmesi ve nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi ile mahkeme kararına gerek olmadan kendiliğinden sona erer (TMK m.176/3). Eğer nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın fiilen başkası ile evliymiş gibi yaşaması, haysiyetsiz hayat sürmesi (TMK m.163), yoksulluk durumundan kurtulacak düzeyde gelir elde etmesi halinde mahkeme kararıyla sona erer (TMK m.176/3).

Takdir edilecek yoksulluk nafakasının tarafların sosyal yaşantıları ile uyumlu asgari yaşam gereksinimlerini karşılayacak ahlaki ve manevi değerlere olan inanç ve saygıyı korumaya yeterli ve nafaka borçlusunun mali gücü ile dengeli olacak miktarda hükmedilmesi gerekir.

Yoksulluk nafakası talep halinde gelecek yıllarda artış oranı ile hüküm altına alınabileceği gibi ihtiyaç halinde artırılması için ayrı dava açılabileceği gibi nafaka miktarının indirilmesi davası da açılabilir.

Yoksulluk nafakası toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir (TMK m. 176/1). Taraf arasında bir anlaşma yok ise Türk parası olarak ödenir (Türk Borçlar Kanunu m.83). Boşanma davasında işlemiş ve muaccel hale gelmiş nafaka olmadıkça bu nafakaya faiz yürütülemez.

Uygulamada yoksulluk nafakasının süresiz olması, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra taraflar arasındaki husumetin devam etmesi sorununu doğurmaktadır.

2.2.1.1.3. İştirak Nafakası (TMK M.182/2)

Velayet hakkına sahip olmayan ana ya da babanın çocuğun bakımı,eğitimi dolayısıyla yaptığı gidere katkı olarak verdiği nafakaya iştirak nafakası denir. Boşanma kararının kesinleşme tarihine kadar verilen nafaka ise tedbir nafakasıdır (TMK m.169-197). Türk Medeni Kanununun 182 inci maddesine göre velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.

Bu nafakanın içine çocuğun beslenme, giyinme, barınma, sağlık, eğitim, ulaşım ve cep harçlığı girmektedir. Bu giderler tek tek sayılarak ayrı ayrı belirlenmez. Örneğin okul ya da kurs ücreti ayrı tutularak hüküm kurulması hatalıdır (2.HD.03.06.2003 5179/8201).

Tedbir nafakası istek olmadan dahi hakim tarafından değerlendirilip verilirken (TMK m.169) iştirak nafakasında istek olması, miktarın net olarak rakamsal olarak belirtilmesi gerekmektedir. Eğer taraf açıkça istemediğini beyan etmiş ise bu nafaka verilmez; ancak bu feragat anlamında değildir, her zaman istenebilir, bu hususta kesin hüküm oluşturmaz.

Boşanma kararının kesinleşmesiyle nafaka başlar. Velayeti eylemli olarak kullanmayan taraf bu nafakayı isteyemez. Nafakanın başlangıcı Yargıtay uygulamalarına göre çocuğun teslim olma tarihidir. Bu nafaka çocuk ergin olduğunda, evlatlık verildiğinde ya da vefat etmesinde kendiliğinden sona erer. Bu haller dışında iştirak nafakasının kaldırılması istenemez.

Bu nafakanın miktarı tespit edilirken tarafların yaşamları ve ödeme güçleri dikkate alınır. Uygulamada tüm gelirler kayda tabi olmadığı için tek başına zabıta tahkikatı ve tanık beyanlarıyla yetinilmemesi mümkün oldukça banka kayıtları,kredi kartı harcamaları, trafik ve tapu kayıtları araştırılması yönünde bozma kararları mevcuttur. Kişinin hiçbir geliri ve mal varlığı yok ve bu nafakanın ödenmesiyle yoksul duruma düşecek ise iştirak nafakasından sorumlu tutulmaz.

İştirak nafakasına ilişkin arttırım isteği süreye tabi değildir. Çocuğun gereksinimi ve tarafların durumuna göre her an dava açılabilir. Gelecek yıllarda artış, açık istek olursa dikkate alınır. İştirak nafakasının toptan ödenmesine karar verilemez. Yabancı para ile ödenmesi mümkün değildir. Her ay ödenir (Türk Medeni Kanununun 166 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına göre anlaşmalı boşanmadaki protokol şartları hariç). Ayrıca bu nafakaya faiz istenemez. İstenebilmesi için nafakanın muaccel olması, yükümlünün temerrüde düşmesi ve faiz isteği olmalıdır.

Kuruma yerleşmiş çocuk için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ana babadan çocuk için nafaka isteme hakkı yoktur. Çocuğa kayyum ya da vasi atanmış ise onlar tarafından iştirak nafakası davası açılabilir. Boşanma davasında bu istek için harç yatırılmaz, kabul ve reddedilen miktar üzerinden vekalet ücreti takdir edilmez. Müstakil açılmış bir dava ise harca tabidir. Bu davalar adli tatil içerisinde görülür.

2.2.1.1.4. Yardım Nafakası (TMK. M.364-366)

Herkes yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üst ve alt soyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Yardım nafakasına ilişkin davalar boşanma davasının eki değildir. Ana babanın bakım borcu çocuğun ergin olmasına kadar devam eder (TMK. m. 328). Ergin çocuğa yardım nafakası verilebilmesi için usulüne uygun olarak bir dava açılması, yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması, nafaka istenen hısmın refah içinde olması ya da çocuğun eğitimine devam ediyor olması gerekir.

Hısımlık ilişkisi olarak üst soy- alt soy ve kardeşler belirlenmiştir (TMK. m. 364). Yardım nafakası davası ergin çocuk veya kardeşler tarafından ana, baba ya da her ikisine birden açılabilir.

Yardım nafakası talebi dava tarihinden hüküm altına alınır. Davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın mali gücüne uygun bir miktar olmalıdır (TMK. m. 365/1). Yardım nafakasının toptan ya da irat şeklinde ve Türk Parası olarak ödenmesine karar verilebilir. İstenilen miktarın üzerinde nafakaya karar verilemeyeceği gibi gelecek yıllarda artış istemi halinde artışa da karar verilebilir. Yardım nafakası davası koşulları oluştuğu takdirde her zaman açılabilir.

2.2.1.2. Velayet

Velayet ergin olmayan küçüklerin ya da ergin olmakla birlikte kısıtlanmış çocukların şahıs ve mallarının korunması yönünden ana babanın sahip olduğu hak ve yükümlülüklerdir. Evlilik devam ettiği sürece anne baba velayet hakkını birlikte kullanır; yasal sebep olmadıkça anne babadan alınamaz (TMK m.335). Ölüm halinde velayet sağ kalana geçer, ana baba evli değilse velayet anneye aittir (TMK m.337). Aile mahkemelerinde görev yapan sosyal hizmet uzmanı ve psikologlar boşanma kararının verilmesi halinde anne babanın önceden hazırlık yaparak en kısa zamanda mümkün ise birlikte bu kararı küçüğe açıklaması, anne baba olarak yapmakta oldukları davranışları aynen devam edeceğini net ve tutarlı olarak açıklayıp karşılıklı tartışılmamasının çocuğun boşanma travmasını daha kolay atlatıp mevcut duruma uyum sağlayabileceğini açıklamaktadırlar.

Ortak hayat sona ermiş ya da ayrılık hali gerçekleşmiş ise hakim tarafından velayet ana babadan birine verilir (TMK m.336/2). 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda velayetin düzenlenmesine ilişkin davaların çekişmesiz yargı işlerinden olduğu ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 383 üncü maddede sulh mahkemesinin görevli olduğu açıklanmışsa da 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Kanununun açık hükümleri gereğince aile mahkemeleri, olmadığı takdirde aile sıfatıyla asliye hukuk mahkemeleri karar verecektir.

Eşler boşanmadan da velayet, koşulların oluşması halinde ana ya da babaya verilir. Velayet hakkı münhasıran anne ve babaya tanınan bir hak olduğundan (doğumla gelen) evlat edinme haricinde anne baba dışında kimseye verilemez. Fiili ayrılık halinde tedbiren ya da bir yargılama var ise Türk Medeni Kanununun 169 uncu maddesi çerçevesinde hakim velayeti bir tarafa verebilir.

Velayetin düzenlenmesi kamu düzeniyle ilgilidir. Velayete ilişkin davalarda herkes ihbar yetkisine sahiptir. Yargıtayca bu durum karşısında sıfat yokluğu nedeniyle red kararı verilmesi doğru bulunmayıp mahkemece delillerin incelenip sonucu uyarınca karar verilmesi gerekçesiyle yerel mahkeme kararı bozulmaktadır.

Boşanma ve ayrılık davalarında velayet eşlerden birine verilmek zorundadır. Her ikisi üzerinde bırakılması buna ilişkin mevcut bir yasal düzenleme olmadığından mümkün değildir. Ancak aile mahkemesinde görev yapan uzmanlar anne ve babanın diğeri hakkında ne hissederse hissetsin çocukların yetişmesinde işbirliği içerisinde olunmasını ve bilimsel araştırmaların ortak velayet uygulamasının çocuğun gelşimi için en uygun çözüm olduğunu bildirmektedirler. Ortak velayet yönteminin kabulü halinde çocuğa analı babalı büyüme şansı verilmiş olacaktır. Ayrıca velayet hakkının kullanılması sağlar arası sözleşme ya da ölüme bağlı sınırlandırılması kapsam ve niteliği ne olursa olsun kanuna aykırıdır (2.HD.7.10.2003 8433/12970). Velayet hakkı münhasıran anne babaya tanınmış bir hak olduğundan üçüncü kişiye velayetin verilmesine yönelik kararlarda uygulamada bozulmaktadır. Ancak velayet hakkının anne babadan birine verilmesi de mutlak kural değildir. Eğer ki 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 348 inci maddede sayılan haller ya da benzer hallerle hakim takdir hakkını kullanarak hem anne hem babadan velayeti kaldırıp üçüncü bir kişinin vasi olarak atanmasını isteme ya da kuruma yerleştirme hakkına sahiptir.

Velayet düzenlenirken önemli olan çocuğun üstün yararı olduğundan, velayetin kimde kalacağı yönünde taraflar anlaşmış olabilirler. Türk Medeni Kanunu 182 nci maddesi gereğince imkan oldukça anne baba bu yönde dinlenir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12 nci maddesi Avrupa Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 2 ve 6 ncı maddesi gereğince olgunluk çağında olan çocukların da dinlenilmesi gerekmektedir. Yargıtay uygulamalarına göre 10 yaşındaki çocuk idrak çağında olduğu kabul edilmektedir. Bu çocuğun bizzat mahkeme huzurunda dinlenilmesi zorunlu değildir. Aile mahkemesinde görevli uzmanlar, aile mahkemesinin olmadığı yerlerde ise bu uzmanlara denk bilirkişinin çocuğun görüşünü alması yeterli görülmektedir. Çocuğun tercihi tek başına velayetin tevdiine dayanak yapılamaz; bu beyan, onun tüm davranışı, genel tutumu, ana-baba ilişkileri göz önünde tutulmalıdır. Hiç uzman görüşü almadan düzenleme yapılması Yargıtayca bozma sebebi kabul edilmektedir.

Velayet koşulları var ise geçici olarak düzenlenebilir; bu halde mutlaka diğer tarafla kişisel ilişki kurulması gerekmektedir.

Velayet düzenlenmesinde bir takım özellikler hakim tarafından dikkate alınması gerekir. Cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve sağlığı her dosya için ayrıca değerlendirilir. Yargıtayın ana bakım şevkatine muhtaç çocuk kavramı için belirlediği bir yaş yoktur. Uygulamada ve Aile Mahkemesi uzmanlarının görüşüne göre 0-3 yaş arası çocukların velayetinin anneye verilmesinde, annenin yaşam şekli hiçbir önemi yoktur. Zira bu yaş grubundaki çocuklar annenin olumsuz davranışlarını kavrayabilecek olgunlukta değildirler (annenin akıl hastası olması ve fiziken eziyet etmesi hariç). Ergin olmakla birlikte kısıtlanan çocuklar içinse özel durumlarını en iyi şekilde gözetebilecek, bakacak olan ebeveyn tercih edilmelidir.

Velayetin bir tarafa verilmesine ilişkin kararlar kesin hüküm oluşturmaz; değişen durum ve ihtiyaca göre değiştirilebilirler (TMK m.349). Velayet verilen taraf çocuğu istemez, şiddet uygular, tehdit eder, ağır ruhsal sorunları olur ya da akıl hastalığına yakalanır, tutuklanır ya da o dosyadaki özellikler de dikkate alınarak bu halde velayet diğer tarafa verilir. Ruhsal sorunları olan ebeveynlerin, anne babalık yapamayacağı söylenemez. Ancak, tedaviyi kabul etmeyenler, tedaviyi yarım bırakıp ilaçlarını almayanlar, psikoz ve gerçekle bağını yitirmiş kişilerin velayeti alması halinde çocuğa zarar verebileceği, böyle bir durum karşısında aile mahkemesi uzmanlarının durumu değerlendiren raporu önem arzetmektedir. Tek tarafın varlıklı olması mutlaka velayetin değiştirilmesi ya da verilmesi sebebi değildir. Uygulamada velayet kendisine verilen kişi diğer tarafa çocuğu göstermekten kaçınır, kişisel ilişkiyi engeller, hatta yargılama devam ederken geçici olarak velayeti alan kişinin bu hakkını olumsuz kullandığı tespit edilmesinde dahi, hakim velayeti açık bir itiraz olmasa da diğer tarafa verir. 1998 yılında Adli Psikiyatrist Richard Garder tarafından, tıbbi literatüre geçen "Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu" (EYS) nun varlığı halinde uzman raporunun da bu yönde değerlendirilmesiyle velayet değiştirilebilir. Velayetin verilmesinde çocuğun alıştığı ortam ve varsa kardeşinden ayrılmaması da dikkate alınmalıdır. Velayet hakkı kademeli olarak düzenlenemez (5 yaşına kadar anne,5 yaşından sonra babaya verilmesi gibi). Koşullu olarak hakkın kullanılması sınırlandırılamaz. Anlaşmalı boşanmada (TMK m.166/3) bu şekilde bir düzenleme varsa hakim protokole müdahale edebilir. Ayrıca çocuk için koruma kararı var ise anne ya da baba yanında olduğu kesin olarak belirlenmeden velayet düzenlenemez. Müşterek çocuk evlatlık olarak verilmişse bu çocuk için velayet kararı alınamaz; ayrıca nüfusa işlenmekle birlikte kesinleşen ve ibraz edilen soybağının reddi kararları da dikkate alınmalıdır. Uygulamada velayetin verildiği tarafın yeniden evlenmesi (TMK m.183) mutlak velayetin değiştirilmesi gibi algılanmakta oysa velayet görevini ihmal ettiği ve diğer şartların oluştuğu ispat edilmelidir. Geçici olarak kısa süreli başka yere gitme de uygulamada terk olarak nitelendirilmemektedir. Velayet verilen ebeveynin ölüm halinde velayet otomatik olarak sağ kalan ebeveyne geçmez mutlaka mahkme kararı gerekmektedir.

2.2.1.3. Çocukla Kişisel İlişki Kurma

Boşanmanın çocuklar ile ilgili sonuçlarından biri kişisel ilişkidir. Boşanma kararı ile birlikte ana ya da babadan biri velayet hakkını zorunlu olarak kaybetmektedir. Bu nedenle kendisine velayet hakkı verilmeyen tarafa çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanınmıştır (TMK m.323).

Çocukla kişisel ilişki kurulması velayet hakkından değil soy bağı ilişkisinden doğan bir haktır. Bu nedenle, sadece anne baba değil hısımlara da bu hak tanınmıştır.

Kişisel ilişki kurma hakkı ana, babanın kişilik haklarına dahil olduğu için bu haktan feragat anlamına gelebilecek taraflar arasında yapılmış anlaşmalar hukuken geçerli değildir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 325 inci maddesi gereğince olağan üstü haller mevcutsa küçüğün menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocukla kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere yani hısımlara da, dava açmaları halinde tanınabilir. Koşulları var ise büyük ana, büyük babanın torunlarını görmek, torun sevgisini tatmak ve çocuğa da bu sevgiyi vermek hakları vardır[30]. Çünkü aile, sadece anne, baba ve çocuktan oluşmamaktadır. Ayrıca, amca, dayı, hala ve teyze ile de kişisel ilişki kurulabilir. Zira, velinin isteğine aykırı düşse bile amca, dayı, hala ve teyzenin ölen kardeşlerinin çocukları olan yeğenleriyle de kişisel ilişki sağlanmasını

[30] 18.11.1959 gün ve 12/29 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı.

isteme hakları vardır. Bu taleplerde öncelik olağan üstü bir halin varlığının kanıtlanması ve çocuğun menfaatine uygun düşmesi gerekmektedir.

Kişisel ilişki velayet hakkından değil soy bağı ilişkisinden doğan bir hak olduğundan küçüğün evlat edinilmesi halinde velayet hakkı evlat edinenlere geçer (TMK m.314/1), ancak evlat edinme küçüğün biyolojik anne ve soy bağı kurulmuş olan babasının çocuk ile kişisel ilişki kurmasına engel olmadığı gibi Yargıtay uygulamaları da buna cevaz vermektedir.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 326/3 üncü fıkrası hükmüne göre, çocuk ile kişisel ilişkiye yönelik bir düzenleme yapılıncaya kadar velayet hakkına sahip olan veya çocuk kendisine bırakılmış kişinin rızası dışında bir kişisel ilişki kurulamaz.

Boşanma ya da ayrılığa karar verilirken mahkeme hakiminin olanak buldukça anne ve babayı dinlemesi; çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının görüşünün alınmasından sonra, ana babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini kendiliğinden yani resen düzenler (TMK m.182/1).

Kişisel ilişki hakkı yalnız hısımlık bağına değil aynı zamanda psikolojik ana baba olma ilişkisi ve bu ilişkiden doğan sevgi ve bağlılık duygularına dayanır. Kişisel ilişki kurulurken ana babalık duygusunun tatmininden önce çocuğun güvenliği gelir. Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşle çocuk arasındaki kişisel ilişki düzenlenmesinde küçüğün sağlık eğitim, ahlaki bakımdan yararları esas tutulur. Kişisel ilişkinin kurulması mutlak bir zorunluluk değildir. Çocuğun güvenliği zedelenecekse ana baba ile çocuk arasında kişisel ilişki kurulmamasına karar verilir (TMK m.324/2). Aile mahkemesinde görevli uzmanlarca böyle bir durum gündeme geldiği zaman, nihai raporu sununcaya kadar bu değerlendirme sürecinde çocuk ile diğer ebeveyn arasındaki ilişkinin kısıtlanması refakat eşliğinde yürütülmesi ya da çok ağır bir tablo oluşur ise kişisel ilişki kesilir. Hakim bu amaçla idrak çağında olan çocuğu Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin 3 ve 6 ncı maddesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12 nci maddesi uyarınca bizzat dinleyerek görüşünü alır; ayrıca uzmanlardan bu yönde rapor alıp değerlendirerek çocukla kişisel ilişki kurmasını sınırlayabilir yahut kaldırabilir. Kişisel ilişkinin kaldırılabilmesi için mutlak suretle önemli sebebin varlığı ispatlanmalıdır. Ana babanın kanun tarafından belirlenen yükümlülüklerine (TMK m.339-340-341-342-348/1-2) aykırı olarak davranmaları önemli sebebi oluşturur. Çocuğun ergin olmasıyla kişisel ilişki tesisi kendi hür iradesine bağlı olduğundan bu yönde yani ergin olan bir çocukla ilişki kurulması için dava açılamaz.

Kişisel ilişki kurulması için mutlaka bir boşanma ya da ayrılık davası bulunmasına da gerek yoktur. Şartları var ise mahkemeden tedbiren dahi kişisel ilişki kurulması istenebilir.

Kişisel ilişki kurulması sırasında bunun gerçekleşmesi için yapılan masraflara katlanma külfeti bundan yararlanan tarafa aittir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun hükümleri dışında özel kanunlardan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, İcra İflas Kanununda kişisel ilişki konusunda düzenlemeler bulunmaktadır.

Kişisel ilişkiyle ilgili olan kararlar nitelik olarak Türk yargı sisteminde kesin hüküm teşkil etmez. Değişen şartlara göre her an yeniden düzenlenebilir. Çünkü aslolan çocuğun güvenliği ve üstün yararıdır.

Kişisel ilişkinin düzenlenmesinde ana babanın yaşam biçimleri, çalışma gün ve saatleri, yaşadıkları ortam, çocuğa davranışları, dini bayramlar ve anneler günü, babalar günü ve diğer özel günler bir bütün olarak hakim tarafından değerlendirilir. Kişisel ilişki kurulurken çocuğun

özellikleri de dikkate alınacaktır. Yaşı, anne bakım ve şefkatine muhtaç olup olmadığı, idrak çağında olup olmadığı, sağlığı, eğitim döneminde ise okul dönemleri, okul tatilleri ve gitmek zorunda olduğu kursların günleri göz önünde bulundurulur.

Kişisel ilişki süresi anne babanın yaşadığı şehirler ile annelik ve babalık duygusunun tatmini açısından uygun olmalıdır. Kişisel ilişki seçimlik olmadığı gibi düzenlenmesi küçük ve taraflara bırakılmaz. Başkasının gözetiminde olmaz.

Kişisel ilişki değişen koşullara göre yeniden düzenlenmesi mümkün olduğundan mahkeme kararı kesin hüküm oluşturmaz. Hakim tarafından esaslı değişiklik nedeni öğrenilir öğrenilmez kendiliğinden, tarafların müracaatı ile kişisel ilişki yeniden düzenlenebileceği gibi, tamamen ortadan kaldırılabilir (TMK m. 324/2).

Velayet kendisinde olan taraf diğer ebeveynin mahkeme tarafından belirlenen çocukla kişisel ilişkisinin yerine getirilmesini engeller, zorluk çıkarır, çocuğun görüşü için yapılan icra takibinde çocuğun teslimine uymaz ise bu velayetin kendisinden alınma nedenidir (TMK m.349/1). 1998 yılında adli psikiyatrist Richard Gardner tarafından tanımlanan "Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu" (EYS)'nin tespiti halinde Aile Mahkemesi Uzmanlarınca mevcut durumun değerlendirilerek, çocuğun üstün yararı da gözetilerek kademeli olarak kişisel ilişki kurulabileceği gibi EYS'nin sonuçları bakımından kişisel ilişki kaldırılabilmesi ya da velayetin değiştirilmesi hakim tarafından hüküm altına alınabilir.

2.2.1.4. Evlat Edinme (TMK m.305-320)

Evlatlık, gerçekten kan bağına dayanmayıp sözleşme ile kurulan hısımlık bağı olup evlat edinen ile evlatlık arasında sahih nesebin sonuçlarını doğuran bir ilişkidir. Evlat edinme, biyolojik ailesi yanında büyümesi olanaksız olan bir çocuk ile durumu evlat edinmeye uygun bir erişkin arasında kalıcı ve yasal bağlar sağlanarak çocuk ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2013a). Tek başına evlat edinilebileceği gibi, eşler birlikte evlat edinebilirler. 743 sayılı Türk Kanuni Medenisinde alt soyu olan kişilerin evlat edinmesi mümkün değil iken 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda çocuk sahibi olan kişilerin de evlat edinebilme imkanı sağlanmıştır (TMK m. 305/2).

Bir küçüğün evlat edinilebilmesi için en az bir yıl süreyle ve sürekli olarak bakılması bu bakımın karşılıksız, özenle ve birlikte yaşama ve eğitilmiş olması gerekmektedir (TMK m. 305/1). Bir yıllık süre mutlak bir süredir; kısaltılamaz, kesintisiz olmalıdır. Evlat edinilen küçük evlat edinenden 18 yaş küçük olmalıdır (TMK m. 308/1). Çocuk ile baba arasında soy bağı, ana ile evlilik, tanıma veya hakim kararıyla kurulur. Bunlar yok ise genetik baba çocuğunu evlat edinebilir. Ancak genetik ana soy bağı doğumla kurulduğundan evlilik dışı çocuğunu evlat edinemez. Evlilik devam ederken veya sona ermesinden itibaren 300 gün içinde doğan çocuğun babası kocadır (TMK m.285/1). Evlilik içi doğumla nüfus kaydında baba gözüken kişi genetik baba olmasa bile hukuken kurulmuş olan ebeveyn çocuk ilişkisi nedeniyle küçüğün tek başına evlat edinilmesini engeller. Hukuken kurulmuş olan ebeveyn çocuk ilişkisi dışında kalan hısımlık ilişkisinde küçük tek başına evlat edinilebilir. Uygulamada, torun, büyük anne ve büyük baba tarafından; yeğen teyze, hala, amca, dayı tarafından; baldız ve kayın biraderler de evlat edinilebilmektedir. Birden fazla kardeş beraber evlat edinilebilir.

Evlat edinmede küçüğün yararının bulunması zorunludur (TMK m. 305/2). Eğer, evlat edinen şahsın alt soyu var ise, bu alt soyun yararlarının da zedelenmemesi gerekir (TMK m. 305/2).

Eşler, ancak birlikte evlat edinebilirler. Evli olmayanlar birlikte evlat edinemezler (TMK m.306/1). Eşlerin en az 5 yıl evli olmaları ya da 30 yaşını doldurmuş olmaları gerekir (TMK m.306/2). Bu iki koşulun aynı anda gerçekleşmesi gerekmez. Tek başına evlat edinmek isteyen evli olan evlat edinen ancak eşinin çocuğunu yani üvey çocuğunu evlat edinebilir (TMK m.306/1). Bunun için 30 yaşını doldurmuş olması ya da 2 yıllık evli olması gerekir (TMK m.306/3).

Evli olmayan kişinin 30 yaşını doldurması halinde evlat edinmesi mümkündür (TMK m.307/1). Burada küçük ile, evlat edinenin arasında 18 yaş farkının olması eğer küçük ayırt etme gücüne sahip ise hakim huzurunda rızasının alınması, vesayet altında ise, vesayet makamının izninin bulunması şarttır (TMK m.308/2-3). Evlat edinmede, küçüğün ana ve babasının rızası gerekir. Boşanma ile velayet tek başına ebeveynlerden birine verilmiş olsa dahi yasa her iki ebeveyn açık rızasını aramaktadır. Soy bağı kurulmamış ise biyolojik babanın rızası aranmaz (TMK m. 309/1). Rıza küçüğünün doğumun üzerinden 6 hafta geçmeden verilemez. Bu süre içerisinde yani rızanın tutanağa geçirilmesinden itibaren 6 hafta içerisinde geri alınabilir. Geri almadan sonra verilen rıza kesindir (TMK m.310). Uygulamada, doğumdan sonra 6 haftadan küçük bebeklerin bakım için yurda verilmesinde yurt görevlilerince anneden çocuğun evlat edinilmesine razı olduğunu gösteren izin çocuğun teslimi sırasında alınmaktadır ve bu küçükler evlatlık ilişkisi kurulması için koruyucu ailenin yanına yerleştirildiğinde annenin küçüğü geri alması iradesini açıkladığında ciddi sorun yaratmaktadır. Ancak, ana babanın kim olduğu ve nerede olduğu bilinmiyorsa küçüğe özen yükümlülüğünü yerine getirmiyorsa ya da ayırt etme gücünden sürekli yoksunsa küçüğün yerleştirdiği kurumun isteğiyle mahkeme rızanın aranmamasına karar verebilir. (TMK m.311-312).

Ergin ya da kısıtlı olanlar ancak evlat edinecek kişinin çocuğunun olmaması, 5 yıl birlikte yaşamaları, bakılıp gözetilip eğitilmeleri halinde mümkündür (TMK m.313). Eğer evlat edinilecek kişi evli ise eşinin rızasıyla evlat edinilebilir.

Evlat edinmeyle ana babaya ait haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer. Evlatlık evlat edinenin mirasçısı olur. Eğer küçük evlat edinilmiş ise, evlat edinenin soyadını alır, yeni bir isim verilebilir. Evlat edinme sırasında ergin olan evlatlık kendisi ister ise evlat edinenin soyanı alır. Eşler birlikte evlat edinmişler ise nüfus kaydına evlat edinilen küçüğün ana baba adı olarak kendi isimlerini yazdırırlar (TMK m.314).

743 sayılı Türk Kanuni Medenisinde evlatlık bağının mahkeme kararıyla kaldırılması karar verildiği halde, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda sadece rızanın bulunmaması ve bir takım noksanlıklar nedeniyle evlatlık ilişkisinin kaldırılması düzenlenmiş ancak bu hallerde küçüğün menfaati ağır biçimde zedelenecek ise bu yola gidilemeyeceği hükme bağlanmıştır (TMK m.317-318)

Küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılacağı yasada açıkça belirlenmiş, bunun sebebi olarak çocukların yasal olmayan yollardan evlat edinilmesinin önlenilmesi amaçlanmıştır (TMK m.320).

2.2.1.5. İcrâ

Nafaka hükümlerinin icrasını isteyebilmek için bunların kesinleşmesine gerek yoktur (İİK m.36/4; HUMK m.443/3)[31]. Nafaka ilamına dayalı alacaklarda İcra ve İflas Kanunu 165 inci maddedeki cebri icra yasağı uygulanmaz. Kaldı ki 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda eşler arasındaki cebri icra yasağını kaldırmıştır.

[31] İstinaf Mahkemeleri yürürlüğe girmediğinden Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun temyize ilişkin maddeleri yürürlüktedir.

Mahkemenin ara kararı ile hükmettiği tedbir nafakası (TMK m.169), bir ilam niteliğinde olmadığından bu tür kararların yerine getirilmesi ancak ilamsız takip konusu yapılabilir ve borçluya örnek 7 ödeme emri gönderilir (İİK m.42). Ancak yoksulluk nafakası ve iştirak nafakası boşanma kararının kesinleşmesiyle hüküm ifade edeceğinden bu nafakalar yönünden hükmün kesinleşmesi gerekir. İlamlı takip yapılabilmesi için mutlaka bir mahkeme ilamı veya yasaların ilam niteliğinde kabul ettiği bir belgenin bulunması gerekir. Aksi halde, ilamlı icra yoluna başvurulamaz. İlamın takibe konulabilmesi için zamanaşımı süresinin geçmemesi gerekir. İlamlar 10 yıllık zaman aşımına tabi olduklarından nafaka ilamları da son işlem tarihinden itibaren 10 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Borçlu olmadığı nafakayı ödemek zorunda kalan nafaka borçlusunun İcra ve İflas Kanununun 72 nci maddesi gereğinde istirdat davası açarak ödediği nafakanın geri verilmesini isteme hakkı vardır. Nafaka ilamı ile ilgili takiplerde borçlu ilamın icrasını durdurabilmek için Yargıtay'dan teminat karşılığı icranın durdurulması kararı isteyemez (İİK m. 36; HMK m.443/1)[32]. Yargıtay da icranın durdurulmasına karar veremez.

Nafaka alacakları takas konusu yapılamaz. Ahlaki bir görevin yerine getirilmesi için yapılan ödemelerin nafaka borcuna mahsuben yapıldığı açıkça belirtilmedikçe nafaka borcundan mahsuplar yapılamaz. Nafaka alacaklısı icra takibinden tamamen vazgeçebileceği gibi icra takibinin durdurulmasını da isteyebilir; icra takibi durdurulunca nafaka alacaklısı daha sonra zamanaşımına uğramamış nafakalar yönünden yeninden takibin devamını isteyebilir. İcra takibinden tamamen vazgeçme halinde bu beyan imza ile belgelendirilerek takibe son verilir. Nafaka borçlusu icra emrinin tebliğinden önce iştirak nafakalarını ödediğini mutlaka icra emrinin tebliği tarihinden itibaren 7 gün içinde icra mahkemesine bildirmek zorundadır. Aksi halde bu yönden takip kesinleşir. Nafaka borçlusu işlemiş nafakayı takipten sonra öderse bu kesimle ilgili takibin kısmen iptaline karar verilir.

Nafakaya ilişkin kararın gereğini yerine getirmeyen borçlunun alacaklının şikayeti üzerine 3 aya kadar hapisle cezalandırılması mümkündür (İİK m.344).

Velayet kendisine bırakılmayan taraf mahkeme kararında belirlenen kişisel ilişki süresinde zorluk çıkarılması halinde; bu mahkeme hükmünde düzenlenen ilişkinin sağlanabilmesi çocuğun teslimine ilişkin İcra ve İflas Kanununun 24 üncü maddesinde yazılı şekilde icra emri gönderir, kişisel ilişki icra memurları aracılığıyla sağlanır. İcra emrine rağmen kişisel ilişki kurulamaz ise çocuğun teslim etmeyen taraf İcra ve İflas Kanununun 341inci maddesi gereğince şikayet üzerine cezalandırılır. Ayrıca, uygulamada bu davranış Türk Medeni Kanununun 349 uncu maddesinin birinci fıkrası gereğince velayetin değiştirilme nedenidir.

2.2.1.6. Tazminat

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun boşanma sebebi olarak gösterdiği maddi olayların gerçekleşmesi halinde, bu olayları yaratan tarafın gerek maddi gerekse manevi olarak ödeyeceği bedeller vardır.

[32] İstinaf Mahkemeleri yürürlüğe girmediğinden Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun temyize ilişkin maddeleri yürürlüktedir.

2.2.1.6.1. Maddi Tazminat (TMK m.174)

Boşanmış eşlerin diğerinden maddi tazminat isteyebilmesi belirli koşulların gerçekleşmesine bağlı tutulmuştur.

Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz ya da daha az kusurlu taraf, kusurlu olan taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir (TMK m 174/1). 743 sayılı Türk Kanuni Medenisinde ise kabahatsiz eş kavramı ile mutlak kusursuzluk ilkesi getirilmişti (743s. TKM m.134/1). Kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyen mevcut ve beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen eş, eşit kusurlu veya ağır kusurlu ise tazminat istemi reddedilir. Maddi tazminat verilebilmesi için, tazminat istenen eşin kendi kusuruyla boşanmaya sebep olması yani eylemlerinin iradi olması şarttır. Davranışları iradi olmadığı için akıl hastası eş aleyhine maddi tazminata karar verilemez; yani akıl hastalığı nedeniyle (TMK m.163) boşanma davasında Türk Medeni Kanununun 174 üncü maddesinin birinci fıkrası uygulanmaz. Yargıtay uygulamalarında boşanma davasının kabul edilmesi ile boşanmaya sebep olan olaylarda davalı tarafın kusurlu olduğu kabul edilir.

Mevcut menfaatler -var olan yararlar- belirlenmesinde, ölçü evlilik hukukunun eşlere getirdiği yararlar olarak ele alınır; evliliğin sona ermesiyle bu yararların gelecek yıllara dönük ortadan kalkacağı kabul edilir. Beklenen yarar ise henüz doğmamış fakat evlilik birliği devam etseydi büyük olasılıkla doğacaktı denilebilen çıkarlardır ki; bu miras haklarının yitirilmesidir. Yetişkin çocukların infak, iaşe ve evlendirme giderleri, mal varlığının edinilmesinde bir eşin diğerine yaptığı parasal katkı, evliliğe emek verme, evlenmek için yapılan masraflar maddi tazminat gerektiren menfaatler sayılmaz.

Maddi tazminatın belirlenmesinde, tarafların yaşı, evlilik süreleri, ekonomik ve sosyal durumları, sosyal güvenliklerinin olup olmadığı, meslekleri, fiziksel ve bedensel sağlık durumları, yeniden evlenebilme şansları, sosyal hakları, iş bulma olanak ve olasılığı, yaşadıkları çevre koşulları dikkate alınır.

Maddi tazminatı gerektiren eylem, hukuk kurallarına, ahlaka örf ve adete aykırı olmalıdır. Aksi halde tazminat verilmez.

Maddi tazminata hükmedilebilmesi için sözlü ya da yazılı istekte bulunulmalıdır. İstek olmadan maddi tazminata karar verilemeyeceği gibi istenen miktardan fazlasına karar verilemez. Ancak talep edilen miktardan azına karar vermek mümkündür. Maddi tazminat isteği boşanma davası sırasında istenebileceği gibi boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde de ayrı dava açılarak istenebilir (TMK m.178). Bu halde, yabancı ülke mahkemelerinden verilmiş olan boşanma hükmünün tenfizinin kesinleşmesinden itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

Maddi tazminata karar verilebilmesi için boşanmaya karar verilmiş olmalıdır. Başka bir anlatımla boşanma davası red edilmiş ise maddi tazminata karar verilemez. Maddi tazminat toptan, irat biçiminde ve ayın olarak ödenmesine karar verilebilir (TMK m.176/1). Taraflar arasında anlaşma yoksa Türk parası olarak ödenir. Taksit şeklinde ödenmesine karar verilemez. Maddi tazminatın bir defada ve toptan ödenmesinde borç sona erer; taraflar arasında husumetin devan etmesi de önlenmiş olur. Uygulamada maddi tazminata genel olarak bir defada ve toptan ödeme şeklinde hükmedilmektedir. Toptan ödemede tazminat alan eşin yeniden evlenmesi, haysiyetsiz yaşam sürmesi, evlenme akdi olmadan fiilen evli gibi yaşaması ya da eşlerden birinin ölümü halinde tazminat geri istenemez. Oysa maddi tazminatın irat şeklinde ödenmesine hükmedilmiş olması halinde; bu hallerde irat şeklinde ödenen maddi tazminat kesilir.

İstek halinde maddi tazminat için faiz verilir. Maddi tazminat boşanma kararının kesinleşmesi ile istenebilir hale geldiğinden, faize boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren hükmedilir. Boşanma davası içerisinde talep edilen maddi tazminat için harç ödenmez; kabul ya da red edilen miktarlar yönünden vekalet ücreti takdir edilmez. Boşanma kararının kesinleşmesinden sonra istenen maddi tazminat için (TMK m.178) Harçlar Kanunun 30 ila 32 nci maddeleri gereğince nispi harç ödenir; kabul ve red edilen miktarlar yönünden ise vekil ile takip edilen dava için vekalet ücretine karar verilir.

2.2.1.6.2. Manevi Tazminat (TMK m.176/2)

Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakları saldırıya uğrayan taraf diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir. Tazminat isteyen eş kusursuz ya da az kusurlu olmalıdır. Manevi tazminat isteyen taraf eşit kusurlu, ağır kusurlu, tam kusurlu ise manevi tazminat alamaz. 743 sayılı Türk Kanuni Medenisinin 143 üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan davacının kusursuz olma şartına 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda yer verilmemiştir.

Manevi tazminatı gerektiren eylemin eşler arasında gerçekleşmesi gerekir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 174 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen manevi tazminat ancak boşanma davasının kabul edilmesi halinde söz konusu olup davanın reddi halinde bu tazminata karar verilemez. Türk Medeni Kanununun 24 üncü maddesi ve Türk Borçlar Kanununun 49 uncu maddesinde düzenlenen manevi tazminat haksız fiil tazminatıdır. Manevi tazminata konu eylem için Türk Borçlar Kanununun 49 uncu maddesi ve Türk Medeni Kanunu 24 üncü maddesi dikkate alınarak manevi tazminata karar verildikten sonra aynı olaylara dayanılarak Türk Medeni Kanunu 174 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre manevi tazminat istenemez.

Manevi tazminata karar verilebilmesi için yazılı yada sözlü istek bulunmalıdır. Boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde ayrı dava açılarak istenebilir (TMK m178).

Manevi tazminatın en önemli koşulu talep eden eşin kişilik haklarına ve aile bütünlüğüne ağır bir saldırının gerçekleşmesidir. Manevi tazminatı gerektiren eylemler her olay ve dava için ayrı değerlendirilir. Manevi tazminat takdir edilirken tarafların ekonomik ve sosyal durumları, eylemin ağırlığı, yaşanan çevre, sosyal statü dikkate alınır. Manevi tazminata istek halinde boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren faize hükmedilir; boşanma kararından sonra ayrı açılan davada faiz istek halinde dava tarihinden verilir.

Manevi tazminata uygun miktarda para olarak hükmedilir, toptan ödenir, irat ve ayın olarak ödenmesine karar verilemez (TMK m.176/2). Taraflar arasında anlaşma yoksa yabancı para olarak ödenmez. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 174 üncü maddesinin ikinci fıkrası gereğince manevi tazminat talep eden eşin ölümü halinde dava hakkı mirasçılarına intikal etmez. Manevi tazminat alan eşin daha sonra başkası ile evlenmesi, başka biriyle evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması veya eşlerden birinin ölümü halinde ödenen manevi tazminatın iadesi istenemeyeceği gibi mirasçılarda iade talebinde bulunamazlar.

2.2.1.7. Mal Rejimi

Eşlerin evlilik öncesi ve sonrası edindikleri mallar üzerindeki hak ve yükümlülükleri ile evlilik sona erdiğindeki paylaşıma yönelik kurallar toplamı “eşler arasında mal rejimi” olarak tanımlanır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununda mal rejimine ilişkin hükümler 202 ila 217 nci maddeler arasında düzenlenmiştir.

743 sayılı Türk Kanuni Medenisinde geçerli olan "mal ayrılığı" rejiminin çalışmayan ev işleri yapan kadınları mağdur ettiği gerçeği nedeniyle yasa koyucu 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda yeni bir mal rejimi getirmiştir.

Türk Medeni Kanunu eşler arasındaki mal rejimini "edinilmiş mallara katılma rejimi" olduğu belirtilmiştir. Ayrıca eşlere yasal mal rejim dışında "mal ayrılığı (TMK m.242-243)" "paylaşmalı mal ayrılığı rejimi (TMK m.244-255)" "mal ortaklığı rejimi (TMK m.256-281)" seçme haklarına sahiptirler.

Yasal mal rejimi, ölüm (TMK m.225/1), boşanma (TMK m.225/2), evlenmenin iptali (TMK m 145-160, 225/2) yeni bir mal rejimi sözleşmesi yapılması (TMK m.208/1), hakim kararıyla (TMK m.225/2-Dönüştürme Davası) sona erer. Mal kaçırmak amacıyla evlilik devam ederken mal varlığında azalma meydana getiren işlemler yapılmış olsa dahi dava konusu olan malların alım ve satım tarihleri dikkate alınarak tarafların alacakları hesaplanır.

2.2.1.8. Çeyiz ve Ziynet Eşyası (TMK m.226)

Mal rejiminin tasfiyesinde her eş, diğer eşin zilyedinde bulunan mallarını geri alır. Evlilik birliğinin devamı süresince eşlerden her biri gerek kişisel malları gerek edinilmiş malları üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarrufta bulunma hakları kendilerine ait olduğu için davacı eş kendisine ait ziynet ve eşyalarına yönelik olarak her zaman istemde bulunabilir.

Ziynet ve çeyiz eşyasının istenmesi "kişisel malın iadesi (TMK m.220)" olup; edinilmiş mallara katılma rejimi (TMK m.218-241)eşlerden her birinin diğer eşte kaldığı veya diğer eş tarafından kullanıldığını ileri sürdüğü kişisel malının aynen iadesini veya bedelini isteme hakkını engellemez. Eşler kişisel mallarıyla ilgili isteklerini rejim sona ermeden, tasfiye söz konusu olmadan ileri sürebilirler.

Bu davalar; evlilik 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girdiği 01.01.2002 tarihinden önce sonlanmış ise asliye hukuk mahkemesinde, 01.01.2002 den sonra sonlanmış ise aile mahkemesinde görülür.

Ziynet ve çeyiz eşyaları davasında ispat yükü davayı açan taraftadır. Eşe bağışlanan ziynet ve çeyiz eşyaları için koşulların oluşması halinde bağıştan rücu davası açılabilir. Ancak bu dava her zaman değil, boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıllık hak düşürücü süre içinde açılır ve asliye hukuk mahkemesinde görülür (Türk Borçlar Kanunu m.244,246/1).

Uygulamada ziynet ve çeyiz eşyaları davası ayni hakka dayandığı için zamanaşımına uğrayacağı düşünülmez. Yargılama sonunda hüküm altına alınan ziynet ve çeyiz eşyaları gerekçeli kararda cins, nitelik, değeri ve miktarı ayrı ayrı gösterilmesi zorunlu olup; aynen iade talebi söz konusu ise aynen ya da gerçekleşen bedele karar verilebileceği, sadece bedel istenmiş ise bu talep kabul edilip aynen iadeye karar verilemez. Mahkemece çeyiz senedine, tespit dosyasına, bilirkişi raporuna atıf yapılarak hüküm kurulamaz.

2.2.2. Boşanma Arabuluculuğu

2.2.2.1. Genel Olarak Arabuluculuk

Arabuluculuk, gönüllü olarak uygulanma alanı bulan bir alternatif uyuşmazlık çözme yöntemidir. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 22.06.2012 tarihli ve 28331 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Arabuluculuk Daire Başkanlığı'nın ve Arabuluculuk Kurulu'nun kuruluş, teşkilat ve görevlerini düzenleyen 28 ila 32 inci maddeleri kanunun yayımı tarihinde, diğer hükümler ise 22.06.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Hukuk

Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun yönetmeliği de kanunun yürürlüğe girdiği tarih olan 22.06.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 22 Haziran 2012 tarihinde Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Arabuluculuk Daire Başkanlığı kurulmuştur.

Arabuluculuk, müzakerelerde bulunmak amacı ile tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim süreçlerinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız üçüncü bir kişinin katılımı ile ihtiyari yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tanımlanmaktadır.

Dünya'da 160 ülkeden fazla ülkede uygulanmakta olan bu sistem, yazılı ve uygulama sınavlarında başarılı olan arabulucuların Arabuluculuk Daire Başkanlığınca tutulan sicile kaydolmaları ile birlikte 13 Kasım 2013 tarihi itibari ile ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır.

6325 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrasının b bendine göre, arabuluculuk, tarafları sistematik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla bir araya getiren, onların aralarında iletişim sürecinin kurulmasını sağlayan, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemidir.

6325 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrasının a bendine göre, arabuluculuk faaliyetini yürüten ve Bakanlıkça düzenlenen arabulucular siciline kaydedilmiş bulunan gerçek kişiye ise arabulucu denir. Arabulucu, uyuşmazlık hakkında herhangi bir karar veremez, taraflara çözüm önerilerinde bulunamaz.

2.2.2.2. Koşulları

6325 sayılı Kanunun 2 nci maddesinin birinci fıkrasına göre, arabuluculuk yöntemine başvurulabilmesi için üç koşulun bir arada bulunması gerekir:

1. Uyuşmazlık özel hukuka ilişkin olmalıdır

2. Uyuşmazlık tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği bir iş veya işleme ilişkin olmalıdır.

3. Uyuşmazlık aile içi şiddet iddiasını içermemelidir.

2.2.2.3. Arabuluculuğa İlişkin Temel İlkeler

2.2.2.3.1. İradilik

6325 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, taraflar, arabulucuya başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttirler.

2.2.2.3.2. Eşitlik

6325 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, taraflar, gerek arabulucuya başvururken, gerekse bu süreç boyunca eşit haklara sahiptirler. Zira Devlet yargısı önünde eşit olan tarafların, iradi olarak başlatıp yürüttükleri arabuluculuk sürecinde de eşit olmamaları düşünülemez.

2.2.2.3.3..Gizlilik

6325 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin dördüncü fıkrasına göre, arabulucu, arabuluculuk faaliyeti çerçevesinde kendisine sunulan veya diğer bir şekilde elde ettiği bilgi ve belgeler ile diğer kayıtları gizli tutmakla yükümlüdür.

2.2.2.4. Arabulucuların Bağlı Oldukları Hukuksal Rejim

6325 sayılı Kanunun 2 nci maddesine göre, arabulucu, özel siciline kaydedilmiş ve eğitim almış hukuk fakültesi mezunu bir gerçek kişidir. 6325 sayılı Kanunun 20 nci maddesine göre, arabulucular siciline kaydedilmek için gereken koşullar şunlardır:

. Türk vatandaşı olmak

. Mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olmak

. Tam ehliyetli olmak

. Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak

. Arabuluculuk eğitimini tamamlamak ve Bakanlıkça yapılan yazılı ve uygulamalı sınavda başarılı olmak

Arabulucu, sicile kayıt tarihinden itibaren faaliyetine başlayabilir. Özel hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk yapma yetkisini kazanmış kişilerin sicilini Arabuluculuk Daire Başkanlığı tutar. Bu sicilde yer alan kişilere ilişkin bilgiler, Daire Başkanlığı tarafından elektronik ortamda da duyurulur.

2.2.2.5. Usul

2.2.2.5.1. Başvuru

6325 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasına göre, taraflar dava açılmadan önce veya davanın görülmesi sırasında arabulucuya başvurma konusunda anlaşabilirler. Mahkeme de tarafları arabulucuya başvurmak konusunda aydınlatıp, teşvik edebilir. Taraflardan birinin arabulucuya başvuru teklifine otuz gün içinde olumlu yanıt verilmezse bu teklif reddedilmiş sayılır. Ancak bunun aksi kararlaştırılabilir.

2.2.2.5.2. Arabulucunun Seçilmesi

6325 sayılı Kanunun 14 üncü maddesine göre, arabulucu veya arabulucular taraflarca seçilir; ancak başka bir usul de kararlaştırılabilir.

Arabulucu sözleşmesi maddi hukuka ilişkin bir sözleşme olup arabulucu ile taraflar arasında imzalanmaktadır.

2.2.2.5.3. Arabuluculuk Faaliyetinin Yürütülmesi

6325 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasına göre, arabulucu, seçildikten sonra tarafları en kısa sürede ilk toplantıya davet eder. Arabulucu, arabuluculuk faaliyetinin başında, tarafları arabuluculuğun esasları, süreci ve sonuçları hakkında gerektiği gibi aydınlatmakla yükümlüdür. 6325 sayılı Kanunun 8 inci maddesine göre, arabulucu, tarafların her biri ile ayrı ayrı veya birlikte görüşebilir ve iletişim kurabilir. Taraflar bu görüşmelere vekilleri aracılığıyla da katılabilirler.

Arabuluculuk, niteliği gereği esnek bir yapıya sahiptir. 6325 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin ikinci fıkrasında, taraflar, emredici hukuk kurallarına aykırı olmamak koşuluyla arabuluculuk usulünü (arabuluculuk faaliyetinin nasıl yürütüleceğini) serbestçe kararlaştırabilirler.

6325 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre, yargısal bir yetkinin kullanımı olarak, **yalnızca hâkim tarafından yapılabilecek işlemler arabulucu tarafından yapılamaz.** Zira arabuluculuk yargısal bir faaliyet olmayıp alternatif bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uyuşmazlık yargısal bir faaliyetle ve yargıç tarafından çözüldüğünde kullanılacak yetki ile arabuluculukta arabulucunun kullanacağı yetkiler aynı değildir. Arabulucu, uyuşmazlığın çözümünde taraflara yardımcı olan, çözüm ortamını hazırlayan kişi konumundadır; ancak karar veren kişi değildir. Bu çerçevede, yargıcın yargılama faaliyeti ile ilgili yaptığı işlemler, özellikle tahkikat işlemleri, örneğin keşif, bilirkişiye başvurma gibi işlemler arabulucu tarafından yapılamaz. Buna bağlı olarak yargısal yetki kullanılması ve zorlayıcı bir takım işlemler, arabuluculuk faaliyetinde söz konusu olamaz.[33]

6325 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrasına göre, arabuluculuk sürecinin başlamasından sona ermesine kadar geçirilen süre, zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerin hesaplanmasında dikkate alınmaz.

6325 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin birinci fıkrasına göre, arabuluculuğun anlaşma ile sonuçlanması durumunda, faaliyetin sonunda tutulan tutanak bir anlaşma belgesi niteliğindedir. Arabuluculuk faaliyeti sonunda varılan anlaşmanın kapsamı taraflarca belirlenir; anlaşma belgesi düzenlenmesi durumunda bu belge taraflar ve arabulucu tarafından imzalanır.

6325 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, taraflar varılan anlaşmayı mevcut haliyle uygulamak isterlerse arabuluculuk sonunda düzenlenen belge genel hükümlere tâbidir. Ancak bu belgeye ilam niteliği kazandırılmak isteniyorsa icra edilebilirlik şerhi verilmesi gerekir. Şöyle ki taraflar arabuluculuk faaliyeti sonunda düzenlenen bir anlaşmaya varırlarsa, bu anlaşma belgesinin icra edilebilirliğine ilişkin şerh verilmesini isteyebilirler. Dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuşsa, **anlaşmanın icra edilebilirliğine ilişkin şerh** verilmesi, davanın görüldüğü mahkemeden istenebilir. **Bu şerhi içeren anlaşma, *ilam niteliğinde belge* sayılır.**

2.2.2.5.4. Arabuluculuğun Sona Ermesi

6325 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin birinci fıkrasına göre, arabuluculuk faaliyeti aşağıdaki durumlarda sona erer.

- Tarafların anlaşmaya varması
- Taraflara danışıldıktan sonra arabuluculuk için daha fazla çaba sarf edilmesinin gereksiz olduğunun arabulucu tarafından saptanması
- Taraflardan birinin karşı tarafa veya arabulucuya, arabuluculuk faaliyetinden çekildiğini bildirmesi
- Tarafların anlaşarak arabuluculuk faaliyetini sona erdirmesi
- Uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığının veya 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçla ilgili olduğunun saptanması

6325 sayılı Kanunun 17 nci maddesinin ikinci fıkrasına göre, arabuluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaştıkları, anlaşamadıkları veya arabuluculuk faaliyetinin nasıl sonuçlandığı bir tutanak ile belgelendirilir. Arabulucu tarafından düzenlenecek bu belge, arabulucu, taraflar veya vekillerince imzalanır.

[33] Madde gerekçesi

2.2.3. Boşanma Arabuluculuğu Sisteminin Değerlendirilmesi

2.2.3.1. Genel Olarak Ailenin Korunması ve Sosyal Devlet Anlayışı

Arabuluculuk, dünyada ilk olarak aile hukuku alanında ortaya çıkmıştır. Aile hukuku alanında arabuluculuktan anlaşılması gereken tarafların boşanmamaları üzerine olan bir arabuluculuk olmayıp, ilişkilerin devamını sağlayacak, müşterek çocukların menfaatini koruyacak, tarafların bitirmek istedikleri birlikteliklerini dostane biçimde sonlandırılmasını sağlayacak arabuluculuk olarak anlaşılmalıdır.

Anayasamızın 41 inci maddesinde belirtildiği gibi aile toplumun temelidir ve eşler arasındaki eşitlik esastır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak ve teşkilatı kurmakla yükümlüdür. En temel sosyal haklar arasında yer alan "ailenin korunması" sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir.

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'da uzlaştırma müessesi düzenlenmiş ve bu yetki, bu kanunla kurulmuş olan aile mahkemelerine verilmiştir. Sayıları giderek artan ve daha karmaşık hale gelen aile uyuşmazlıklarının daha önce de belirtildiği gibi kendine özgü hassasiyetleri vardır. Aile uyuşmazlıklarının taraflar ve özellikle çocuklar üzerindeki sosyal ve psikolojik etkileri bu uyuşmazlıkların dostane bir şekilde çözümünü gerekli kılar.

2.2.3.2. Aile Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk

Aile Mahkemeleri Kanunu'na göre, uyuşmazlıkların sulh dışında arabuluculuk yoluyla da çözümlenmesi mümkündür. Aile Mahkemeleri Kanunu'nun 6 ncı maddesi uyarınca hakim bizzat kendisi arabulucu olarak tarafları uzlaştırabileceği gibi Aile Mahkemeleri Kanunu'nun 6 ncı maddesinin 2 nci fıkrasında belirtildiği gibi belli uzmanlardan yardım alarak da gerçekleştirebilir.

Hâkimin doğrudan ya da uzmanlar yardımıyla tarafları arabuluculuk yoluyla uzlaştırabilmesinin dayanağı ayrıca Türk Medeni Kanununun 195 inci maddesinde belirtilmiştir. TMK'nın 195 inci maddesi uyarınca evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi durumunda eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilirler. Bu durumda hâkim eşleri yükümlülükleri konusunda ayrı ayrı uyarır ve eşleri uzlaştırmaya çalışır.

Ancak, uyuşmazlık aile içi şiddet iddiasını içermemelidir. Zira 6325 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir.

Aynı husus, İstanbul Sözleşmesinin, "zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm usulleri veya hükümlerinin yasaklanması" kenar başlıklı 48 inci maddesinin birinci fıkrasında, "Taraflar işbu sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırmada dahil olmak üzere zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır" şeklinde düzenlenmiştir.

Arabuluculuk kurumları eşlerin barışıp evliliğini yeniden sürdürmesini değil, boşanmaların çatışmasız bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Mukayeseli hukuku incelediğimizde de pek çok ülkede boşanma arabuluculuğunun uygulandığını görmekteyiz. Özellikle Türk vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadığı Almanya ve Hollanda'da boşanma arabuluculuğu uygulanmaktadır.

Almanya'da 1990'ların başında bütün arabuluculuk hizmeti iki ana kuruluş bünyesinde toplanmıştır*: Bundesarbeitsgemeinschaft für Familienmediation (BAFM)* ve *Bundesverband für Mediation (BM)*. Arabuluculuk kurumları sadece boşanma esnasında değil, okul arasında ve aile içi sorunlarında da devreye girmektedir. [34] Almanya'da ayrılık veya boşanma sürecine giren eşler arabulucular vasıtasıyla sorunlarını müzakere ederek üzerinde anlaşmaya vardıkları hususları aile mahkemesinin yargılaması sırasında tescil ettirmektedirler. Ayrıca Alman mevzuatı çocukla ilişki kurulması konusunda hâkimin onaylaması şartıyla tarafların uzlaşmasına imkân verilmektedir.

Hollanda'da arabuluculuk, Rotterdam şehrinde yer alan 1995 yılından itibaren hizmet veren *"Hollanda Arabuluculuk Enstitüsü"*[35] tarafından yürütülmektedir. Bu kurum Hollanda'da faaliyet gösteren tüm arabulucuların kaydının tutulduğu bir şemsiye kuruluş olarak faaliyet göstermektedir. Üye olmak zorunlu olmamasına rağmen uygulamada arabulucuların çoğu bu enstitüye üyedir. Arabuluculuk eğitimi vermeyen enstitü, arabuluculuk eğitiminin standardını ve etik kurallarını belirlemektedir.[36] Adalet Bakanlığı resmi olarak arabuluculuğu desteklemekte ve onaylamaktadır. Arabuluculuk uygulamasının sabit bir ücreti yoktur. Maddi durumu yetersiz olan kişilere arabuluculuk hizmetinden faydalanabilmeleri için devlet maddi destek sağlamaktadır.[37]

2.3. MUVAZAALI (FİKTİF) BOŞANMA VE NEDENLERİ

2.3.1. Boşandığı Eşi ile Fiilen Birlikte Yaşama Durumu

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 34 üncü maddesine göre ölen sigortalının dul eşiyle birlikte şartları taşıyan çocuklarına belli oranlarda aylık bağlanmaktadır. Ölen sigortalının kız çocuklarına aylık bağlanması işlemlerinde önem taşıyan şartlardan biri de evli olmamak, evli olmakla beraber sonradan boşanmak veya dul kalmaktır. Söz konusu düzenleme ile yasa koyucunun, bir geliri bulunmayan ve evli olmayan kadınları yaşa bağlı olmaksızın ölüm aylığından yararlandırmak suretiyle korumayı amaçladığı anlaşılmaktadır.

Ölüm aylığının hak sahiplerine paylaştırılması işlemlerinde kız çocukları açısından, boşanmış olmak temel şartlardan biri olduğundan, uygulamada Sosyal Güvenlik Kurumuna ölen babası ve/veya annesinden dolayı aylık başvurusunda bulunan kız çocuklarının eşlerinden resmi olarak boşandıkları; ancak eşleriyle fiilen birlikte yaşamaya devam ettikleri görülmektedir (Bahse konu durum toplum içerisinde her ne kadar "Muvazaalı Boşanma" olarak adlandırılsa da böylesi bir tanımlama hukuken doğru olmayacaktır). İşte bu noktada 2008 yılında gerçekleştirilen sosyal güvenlik reformu kapsamında 5510 sayılı Kanunun 56 ncı maddesine, "Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır." hükmü işlenerek, usulsüz işlemlerin önlenmesi amaçlanmıştır.

[34] 3-5 Nisan 2016, Komisyonumuzun Almanya-Hollanda çalışma ziyareti notları
[35] https://mfnregister.nl/
[36] MFN Arabuluculuk Kurumu sunumu, Rotterdam, 5 Nisan 2016.
[37] 3-5 Nisan 2016, Komisyonumuzun Almanya-hollanda çalışma ziyareti notları

Belirtilen kanun maddesi gereğince Sosyal Güvenlik Kurumu, farklı durumlarda aylık bağlanma işlemlerini denetim sürecinden geçirmektedir. Denetim nedenleri,

a. Re'sen incelemeler (2011/58 sayılı genelge gereğince aylık ve/veya gelir talebinde bulunan eş ve çocuklar için her ay aylık bağlanan dosya sayısının %10'unun örnekleme usulü ile seçilmesi ve boşandığı eşiyle tekrar evlenen kız çocuklarının dosyalarının denetime sevk edilmesi.)
b. İhbar ve şikâyetler,

şeklinde sıralanabilir.

2.3.2. Boşandığı Eşinden Farklı Biri İle Fiilen Birlikte Yaşama Durumu

5510 sayılı Kanuna göre, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşayan kız çocuklarına Kurum tarafından bağlanan gelir ve aylıklar, durumun tespit edilmesi halinde kesilmekle birlikte; Kanun maddesinde, "Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir." hükmü açıkça belirtildiğinden, eşinden boşandıktan sonra boşandığı eşinden farklı bir kişiyle fiilen birlikte yaşayan kişilerin gelir ve aylıkları kesilememektedir. Bahsedilen durumda yer alan kız çocuklarının, gelir ve aylıklarının kesilmemesi amacıyla hayatlarının geri kalan kısmında resmi nikâhtan kaçınmaları ise evlilik istatistiklerine olumsuz olarak yansımaktadır.

2.3.3. Dul Yetim Maaşının Haksız Yere Alınması Durumu

Babasından ve/veya annesinden gelir ve aylık alan hiç evlenmemiş kız çocuklarının, **evlilik yaşları geldiğinde** gelir ve aylığın kesilmemesi amacıyla evliliklerini resmi nikâhla yapmadıkları bilinmektedir. Gelir ve aylığın devamı için resmi nikah yerine dini nikah ile evlilik tercih edilebilmektedir. Söz konusu durumda dul yetim aylığı haksız olarak alınmaya devam edilmekte ve yapılan evlilik resmi rakamlara yansımamaktadır.

2.3.4. Denetim Süreci

Eşinden boşandığı halde boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşama durumu Sosyal Güvenlik Kurumu'nun taşra teşkilatında görev yapan Sosyal Güvenlik Denetmenleri vasıtasıyla incelenmektedir.

Konu hakkındaki soruşturmalar, SGK Başkanlığı'nın 2013/05 sayılı Genelgesi ile Yargıtay 10. Dairesi'nin, 28/11/2011 tarihli ve 2010/15895 esas numaralı kararında belirtilen hükümler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Buna göre;

- İnceleme konusu kişilerden ifade alınması,
- Çevre soruşturması kapsamında köy/mahalle muhtarı, azalar ve komşulardan bilgi temini,
- Kolluk kuvvetlerinden konu ile ilgili bilgi ve belge temini,
- Nüfus müdürlükleri ile muhtarlıklardan belge temini,
- Su, elektrik ve telefon abonelikleri hakkında gerekli bilgilerin temini,

sağlanarak soruşturmanın neticesinde göre rapor tanzim edilmektedir.

2008 yılından itibaren Sosyal Güvenlik Denetmenlerince, boşandığı eşi ile birlikte yaşama nedeniyle gerçekleştirilen denetimlere dair istatistikler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Dönem	Yapılan denetim sayısı	Gelir/aylık kesilmesi önerilen kişi sayısı
*2008 2009 2010 2011		9.702
2012		3.008
2013	8.415	3.338
2014	8.296	2.515
2015	5.825	1.798
**2016	1.313	441
Toplam	**23849**	**8092*** **

*. 1.10.2008 tarihinden itibaren
**. 31.3.2016 tarihine kadar olan
***. 01.01.2013-31.03.2016 tarihleri arasında

Yukarıda yer alan tabloda 2008 ve 2012 yılları arasında, boşandığı eşi ile birlikte yaşama nedeniyle gerçekleştirilen denetimlere dair istatistiki bilgiler tam olarak yer almadığından; 2013 ve 2016 (31/03/2016 tarihine değin olan kısım) yıllarına ait verilerin analiz edilmesi doğru olacaktır. Söz konusu dönem içerisinde toplam 23.849 denetim gerçekleştirilmiş; ancak yapılan soruşturmaların neticesinde 8.092 kız çocuğunun gelir ve aylığı kesilmiştir. Yani, incelemeler neticesinde yaklaşık %34'lük bir kesimin aylık ve geliri Kurumca kesilmiştir.

Yapılan araştırma ve soruşturmalara rağmen, kesilen gelir ve aylık oranının düşük olmasının başlıca sebepleri ise,

- Denetim sürecinde üçüncü kişilerin (Muhtar, komşu, yakın akrabalar, apartman yöneticisi vs) ifade vermekten kaçınmaları,
- Konunun özel hayatı ilgilendirmesi ve Anayasal bir hak olan "Konut Dokunulmazlığı" sebebiyle soruşturmanın yürütümü aşamasında pek çok sorunla karşılaşılması,
- Kesin hükme varabilmek için gerekli olan somut delillerin varlığının azlığı

olarak sıralanabilir.

2.3.5. Denetimlerin Sonuçlarına İlişkin Yargı Süreci

Denetim raporları sonucunda gelir/aylıklarının kesilmesi önerilen hak sahipleri, "Boşandığı Eşi İle Birlikte Yaşama Nedeniyle Aylık Kesme İşlemlerinin İptali ve Eşlerin Yeniden Aylık Talebi" için dava açabilmektedirler. Bu şekilde 04/02/2016 tarihi itibariyle toplam 2.945 adet SGK aleyhine açılmış dava olup, bu davalardan 2.215 halen görülmekte (derdest) dir. Sonuçlanan 730 adet davanın 188 adedi SGK aleyhine, 525 adedi SGK lehine kesinleşmiş olup, 17 adedinin ise kısmi kabul kısmi redle sonuçlandığı tespit edilmiştir.

Burada Anayasa Mahkemesi Başkanlığının 15/12/2011 tarihli ve 28143 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2009/83 esas sayılı, 2011/70 sayılı ve 28/04/2011 günlü kararından bahsedilmesi yerinde olacaktır: İtiraz konusu, 31.5.2006 günlü, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 56 ncı maddesinin "Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ncı madde hükümlerine göre geri alınır" şeklindeki son fıkrasının, Anayasa'nın 2, 5, 10, 11, 12, 17, 20, 35, 60 ve 138 inci maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemi olan başvuruda yüksek mahkeme, ilgili fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine karar vermiştir.

2.4. BOŞANMA SÜRECİNDE BİREYLERE SUNULAN HİZMETLER

2.4.1 Boşanma Süreci Danışmanlığı

Evlilik sorunlarında ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından profesyonel psiko-sosyal danışmanlık desteği önem arz etmektedir. Çiftlerin aile içi iletişim, ilişki içinde yaşanabilecek çeşitli sorunlar nedeni ile boşanma düşüncesinde veya hukuksal süreçte olup ortak karar ile boşanma süreci danışmanlığı almak için ilgili kurumlara başvuru yapmaları veya yönlendirilmeleri sonucunda bu süreci sağlıklı olarak yönetebilmeleri amacıyla verilen danışmanlık hizmetine "Boşanma Süreci Danışmanlığı" denilmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı hizmet sunan Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezlerinde bu alanda eğitim almış Boşanma Süreci Danışmanları tarafından ücretsiz olarak Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti sunulmaktadır.

Boşanma Süreci Danışmanlığı 81 ilde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri ve Sosyal Hizmet Merkezlerindeki uzman personel aracılığı ile Boşanma Öncesi Danışmanlık Hizmeti, Boşanma Sürecinde Danışmanlık Hizmeti ve Boşanma Sonrası Danışmanlık Hizmeti olmak üzere üç aşamalı olarak verilmektedir. Söz konusu hizmet her ailenin ve kişinin hassasiyetine, değerlerine ve ihtiyaçlarına göre özel olarak sunulmakta olup yapılan çalışmalarla sağlıklı bir aile ve toplum yapısının oluşturulması ayrıca boşanma sürecinin de sağlıklı geçirilmesi hedeflenmektedir.

2.4.1.1 Boşanma Süreci Danışmanlığının Gelişimi

Son yıllarda başta boşanma olmak üzere aile ile ilgili davalarda artış görülmektedir. 2006'da hukuk mahkemelerinde açılan davalar arasında 155.182 dava sayısı ve yüzde 10,2 ile boşanma davaları ikinci sıradadır. Ayrıca 2011 yılında da boşanma davalarında dava sayısının 200.767'ye yükseldiği ve % 10,7 ile yine ikinci sırada olduğu tespit edilmiştir.

ATHGM tarafından 2011 yılında yaptırılan Türkiye Aile Yapısı araştırmasına göre aralarında sorun olan eşlerin % 62,8'inin dışarıdan destek almadığı tespit edilmiştir.

ATHGM'nin gerçekleştirdiği araştırmaların verileri ve TÜİK' in 2012 verilerine göre ülkemizde, boşanmaların % 39,6'sı evliliğin ilk beş yılı içinde gerçekleşmektedir. Bu kritik dönemlerde oluşabilecek sorunlara karşı ailelere danışmanlık ve destek hizmetleri verilmesinin önemi kendiliğinden ortaya çıkmıştır.

2012 yılında Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmetinin başlaması amacıyla öncelikle Ankara, Burdur, İzmir, Kırıkkale ve Karabük pilot uygulama illeri olarak belirlenmiştir. Yapılan pilot uygulama sonunda evliliklerinin daha sağlıklı yürüyebileceği çerçevesinde verilen bir hizmet hakkında bilgi sahibi olduktan sonra bu merkezlere kendi istekleri ile başvuru yaparak danışmanlık hizmeti alan 450 çifte uygulanan 6 ila 20 seans sonunda, 75 çiftin (% 16,6) evliliklerini devam ettirme yönünde karar verdiği görülmüştür.

Uygulamanın taşra teşkilatında yaygınlaştırılması amacıyla 2013 yılında ASPB tarafından "Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı" programı başlatılmıştır. 2013 yılında ise Adana, Ankara, Antalya, Burdur, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Karabük, Kırıkkale, İstanbul, İzmir ve Samsun illerinde yapılan toplam 932 çift başvurusundan 316 çiftin (% 29,5) evliliklerini devam ettirme yönünde karar verdiği görülmüştür. Bu verilerin ışığında 2013 yılı Ocak ayında Boşanma Süreci Danışmanlığı eğitim müfredatını oluşturma çalışmalarına başlanmıştır. Danışmanlara yol gösterici bir kılavuz olması amacıyla 2013 yılında eğitim materyali olarak "Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı Kılavuz" kitabı hazırlanmıştır.

2.4.1.2. Boşanma Süreci Danışmanlığı Kapsamında Verilen Hizmetler

Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti almak için başvuru yapan ailelere boşanma öncesi ve esnasında; aile içi iletişim ve sorun çözme becerilerini kazandırmak, çatışmaların yapıcı bir şekilde çözümlenmesi doğrultusunda bilgi ve beceri kazandırmak amaçlanmıştır. Ayrıca, aile içinde her türlü destek ve psikiyatrik sorunları olduğu düşünülen bireylerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması için sağlık kuruluşlarına yönlendirmek hedeflenmiştir. Çeşitli aile içi sorunlarına etkili bir çözüm bulamayarak boşanma noktasına gelen çiftlerin aile ilişkilerinin yeniden daha da sağlıklı yapılandırılması amacını taşıyan bu süreçte aynı zamanda çocuklarıyla ilgili yaşadıkları sorunların çözümü yönünde de danışmanlık vermek gibi hizmetler sunulmaktadır.

Boşanma sonrası başvuruda bulunanlara ise; boşanma sonrası tek ebeveynliliğin getirdiği sorunlar ve çocuklarla ilişkilerinin düzenlenmesi konusunda öncelikle çocuk odaklı danışmanlık hizmeti verilmektedir. Bunlara ek olarak kişinin toplum içindeki yeni konumuyla yer bulması, yeni konuta ve yaşama uyum sağlayabilme, maddi sorunlar ile başa çıkabilme konularında danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır.

Tablo 34. Boşanma Süreci Hizmetinden Yararlananlar

YIL	Boşanma Öncesi ve Esnasında Başvuran	Evliliğe Devam Etme Kararı Verenler	%	Boşanma Sonrası Başvuru	Kabul Edilmeyen Başvuru Toplamı
2012	450	75	16,6	-	-
2013	932	316	33,9	-	-
2014	1922	724	37,6	403	119
2015	2379	908	38,1	707	117
TOPLAM	**5.683**	**2.023**	**35,9**	**1110**	**236**

Tabloya bakıldığında 2014 ve 2015 yılları içerisinde yapılan başvurulardan bazılarının kabul edilmediği görülmektedir. Kabul edilmeyen başvurularda; ağır psikiyatrik hastaların olması, şiddet unsurunun bulunması ve madde bağımlıların olması neden olarak belirtilmektedir.

2012 yılından itibaren Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti kapsamında toplamda en fazla başvurunun yapıldığı 5 ile bakıldığında; Ankara'da 1062, İzmir'de 842, İstanbul'da 564, Bursa'da 362, Eskişehir'de 220 çiftin başvuruda bulunduğu görülmüştür. Hizmet kapsamında toplamda en az başvurunun yapıldığı illere bakıldığında ise; Bilecik, Bitlis ve Kırklareli illerinde 1 çiftin, Bolu'da 2 çiftin, Çankırı, Şanlıurfa ve Düzce'de ise 3 çiftin başvuruda bulunduğu tespit edilmiştir.

Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti kapsamında iller bazında toplam başvuru sayılarına bakıldığında 19 ilde başvuru yapılmadığı görülmektedir. Bu iller Ağrı, Artvin, Diyarbakır, Elazığ, Giresun, Gümüşhane, Kars, Kırşehir, Kastamonu, Mardin, Nevşehir, Tokat, Tunceli, Bayburt, Karaman, Batman, Şırnak, Ardahan ve Kilis'tir.

2014 ve 2015 yıllarında Kastamonu ilinde Boşanma Süreci Danışmanının olmadığı görülmekte olup bunun nedenin düzenlenen Boşanma Süreci Danışmanlığı eğitimine Kastamonu ilinden katılımın sağlanmamamış olmasıdır.

2013 yılında yapılan Boşanma Süreci Danışmanlığı Temel Eğitimiyle Artvin, Bitlis, Gümüşhane ve Batman'da 1; Niğde'de 2 danışman görevlendirilmiş olmasına rağmen; tayin, evlilik ve başka kuruma yapılan nakil nedenleri ile 2015 yılında görevlendirilen kişilerin bu illerde hizmet veremedikleri tespit edilmiştir. 28 Mart-2 Nisan tarihleri arasında gerçekleştirilen Boşanma Süreci Danışmanlığı Temel Eğitimi ile Bitlis'te 3, Artvin ve Gümüşhane'de 2, Niğde'ye 1, Batman'a 2, Kastamonu'ya 3 danışman yetiştirilmiş olup şu an her ilde en az 1 danışman bulunmakta olup bunun nüfusla karşılaştırıldığında yetersiz kaldığı ortadadır. Boşanma danışmanı olmayan ilimiz bulunmamaktadır. Türkiye genelinde toplam Boşanma Süreci Danışmanı sayısı ise 432 olmuştur.

2014 ve 2015 yılları içerisinde toplamda gelen 236 başvurunun da kabul edilmediği görülmüştür. Kabul edilmeme nedenleri olarak da ağır psikiyatrik rahatsızlığın olması, şiddet unsurunun bulunması ve madde bağımlılığının olması gösterilmiştir.

2.4.1.3 Boşanma Süreci Danışmanlığı Kapsamında Verilen Eğitimler

Boşanma Süreci Danışmanlık hizmetini verecek; Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir ve Samsun illerinde görev yapan sosyal çalışmacı, psikolog, psikolojik danışmanlık ve rehberlik mezunu personel arasından seçilen 37 meslek elemanına Şubat ve Mart aylarında Antalya'da, hazırlanan müfredat kapsamında iki aşamalı eğitici eğitimi verilmiştir. Bu eğiticiler diğer meslek elemanlarının yetiştirilmesinde görev almışlardır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından aile kurumunu güçlendirmek ve ailelerin karşılaştıkları sorunlarla baş etmelerini sağlamak amacıyla başlatılan Boşanma Süreci Danışmanlığı Hizmetinin daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi için Kasım 2013'de geniş katılımlı bir Çalıştay yapılmıştır.

Alanında uzman kişiler ve eğitici eğitimi alan danışmanlar tarafından, 2016 yılına kadar 432 meslek elemanına (sosyal çalışmacı, psikolog, psikolojik danışmanlık ve rehberlik) Boşanma Süreci Danışmanlığı temel eğitimi verilmiştir. 2014 ve 2015 yıllarında 140 meslek elemanının süpervizyon süreci tamamlanmıştır.

Yapılan temel eğitimlerin içeriğini;

Teorik bölümünde:

- Boşanma sürecinde danışmanlık hizmetleri verilmesinin gerekliliği,
- Aile yapısı ve dinamikleri,
- Boşanma tanımı, etkileri, teorileri ve oranları,
- Birey ve boşanma ilişkisi,
- Çocuk ve boşanma,
- Boşanma hukuksal boyutu,
- Boşanma sürecinde sosyal çalışmacıların desteği,
- Temel psikiyatrik bozukluklar bilgisi,

Uygulama (atölye) bölümünde:

- Görüşme teknikleri,
- Danışmanlık esnasında kullanılabilecek teknikler,
- İletişim dinamikleri ve becerileri,
- Sorun çözme şemaları,
- Stresle başa çıkabilme teknikleri,
- Rahatlama teknikleri,
- Danışan ve danışmanlık ile ilgili yanlış inançlar, konuları oluşturmaktadır.

2.4.2. Boşanma Sonrası Süreçte İstihdam Hizmetleri

Boşanma sonrasındaki süreçte özellikle işsizlik ve mesleksizlik problemi yaşayan boşanmış bireyler özel politika gerektiren grup olarak kabul edilip söz konusu kesime özel politika uygulanmalıdır. Boşanmak isteyen kadınların boşanmayı sağlıklı gerçekleştirebilmesi ve boşanma sonrasında var olan önyargılar ve ekonomik zorluklar nedeniyle kötü giden evliliklerine ya da şiddete mecbur olmamaları için, boşanma sonrası kadının kendi istediği hayatı kendi istediği şekilde yaşamasına fırsat verecek veya onu istemediği başka bir erkeğe ya da yeniden ailesinin şartlarına ya da ailesinin bakış açısıyla istediği bir hayata mecbur bırakmayacak şekilde sosyal ve ekonomik koşulların sağlanması gerekmektedir. [38]

Boşanma sonrası bireylerin ve aile kurumunun güçlü olarak devam edebilmesi için özel bir mekanizma olarak boşanma süreci danışmanlığı ile aile danışmanlığı sistemi, iş ve meslek danışmanlığı sistemi ile koordineli bir biçimde özel politika uygulanması gereken işsizlik ve mesleksizlik sorunu yaşayan boşanmış bireylere hizmet sunmalıdır. Özellikle söz konusu kesimin boşanma sonrası süreçte boşanma süreci danışmanlığı sistemi marifetiyle takibi, izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

[38] Yrd.Doç.Dr. Esra Gedik, 21/04/2016 tarihli Komisyon toplantı tutanağı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AİLE BÜTÜNLÜĞÜNÜ ETKİLEYEN UNSURLAR VE SORUN ALANLARI

Aile hem refahı hem de sorunları kendi içinde bireyleri ile paylaşan bir kurumdur. Ailede her hangi bir bireyin sorununun diğer bireylerden izole edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle ailelerin yaşadığı sorunlar, aile bireylerinin özelliklerine göre birden fazla kurumun görev alanına girmektedir. Bu bölümde aile bütünlüğünü etkileyen unsurlar, ailenin çözüm üretme kapasitesi, ekonomik nedenler, çalışma yaşamı, sosyal nedenler, medya ve iletişim araçlarının etkisi, dezavantajlı bireylerin durumu gibi başlıklarla değerlendirilmiştir.

3.1. AİLENİN ÇÖZÜM ÜRETME KAPASİTESİ

Ailenin güçlü olması ailenin çözüm üretim kapasitesinin yüksek olması ile mümkündür. 24/03/2016 tarihinde Komisyon toplantısına katılan Prof.Dr.Mehmet Sungur tarafından aile içi iletişim ve aile içi ilişkiler konusunda anlatılanlar şu şekilde özetlenmiştir.[39] [40]

"*Her birey doğal olarak farklı nedenlerle evlenmekte olup yalnızca âşık oldukları için evlendiklerini düşünenler de vardır. Ancak aşk sadece güzel bir başlangıç olup tek başına kişileri bir arada tutmaya yeterli değildir. Esas olan insanların birbirleri için verdikleri emektir. Genellikle insanların emek verdikleri şeyleri sevdikleri düşünüldüğünde bu emeğe sevgi adı verilmektedir.*

İnsanların evliliklerine verdikleri emek arttıkça evliliklerinden vazgeçme olasılıkları azalmaktadır. Ancak bu hem çok doğal hem de tehlikeli bir şey olarak görülmektedir. Çünkü belli bir zaman geçtikten sonra da hiçbir şeyin değişmeyeceği görülüyorsa, bu ilişki de hala şiddet, istenmeyen pek çok şey varsa ve sorunlar hâlâ çözülemiyorsa işte bu durum emeğin boşa gitmesi olarak görülebilir. Kişilerin boşanmıyor olmaları da her zaman mutlu oldukları anlamına da gelmemekle birlikte sarf edilen emekle ödenen bedelin dengesinin de doğru şekilde algılanıyor ve anlamlandırılıyor olması gerekmektedir.

Sorumluluğun olmadığı yerde hakları konuşmak, hakların olmadığı yerde de sorumlulukları konuşmak zorlaşmaktadır. Dolayısıyla bu ikisi arasındaki dengenin daha adil, daha anlayışlı, daha belirgin bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Bunların belirlenmesi aşamasında iletişim becerileri önem taşımaktadır.

Yani; iyi bir iletişim, birlikte sorun çözme becerisi, bir taraftan "biz" olmaya çalışırken diğer yandan "ben"lerin korunması, sevdiklerini yapmaktan öte yaptıklarını sevmeyi öğrenmek, ortak hedef ve amaçlardan öte ortak değerler geliştirme, güven duygusu vermek, tutarlı olmak, tahmin edilebilirlik, yanı sıra sürprizlere de yer vermek hayallerini değil birlikte olduğu kişiyi sevebilmek, rutinin içinde mutlu olmayı başarabilmekten geçmektedir.

Mutlu evlilikle mutsuz evlilik arasında içerik açısından baktığınız zaman fark görülmemekle birlikte mutsuz evliliklerde ne oluyorsa mutlu evliliklerde de aynısının olduğunu söylemek mümkündür. Aradaki fark, sorun olarak gördüğümüz konulara ilişkin tepkilerden kaynaklanmaktadır. Yani sorun çok benzerdir ancak sorunu çözme yöntemleri farklıdır. Sorunlu evliliklerde eşler birbirlerini karşıya almaktadır oysa daha mutlu olan evliliklerde eşler bir araya gelip sorunu karşılarına almaktadır. Yani biri sorunu çözmeye çalışırken, diğeri birbirleriyle uğraşmaktadır. Dolayısıyla böyle baktığınız zaman mutlu çiftler ya da daha sağlıklı çiftler,

[39] Prof.Dr. Mehmet Sungur, 24/03/2016 tarihli Komisyon Toplantısı.
[40] Prof. Dr. Mehmet Z. Sungur , Aşk, Evlilik ve Sadakatsizlik: Sen ,ben ve aramızdaki herşey", Goa Yayınevi, 40. Baskı, 2015.

oluşan sorunların eşlerden birinden değil eşler arasındaki ilişkiden kaynaklandığını düşünen, sorun olduğunda her iki eşe ait yanların olduğunu fark eden, birbirlerini değil sorunu karşıya alan, birlikte hareket edebilmek adına bir ekip oluşturabilen çiftler olarak tanımlanabilir. Peki, evlilikte işlerin yoluna gitmediğine dair veriler, işaretler nasıl görülebilir? "Olumsuz gidişte, hep diğerini suçlamak." "Eşlerden birinin eşinin dışında bir kişinin kendini daha iyi anladığını düşünmesi", "İyi anne, iyi baba ancak iyi bir eş değil" denmesi, "Her şeyi denedim ama hiçbir şey işe yaramıyor." denmesi, umut görmüyorlarsa sıkıntılar belirginleşmektedir. Özetle, evlilikte işlerin yolunda gitmediğini gösteren işaretlerin başında eşlerin verdiklerine değil, vermediklerine odaklanılması; olumsuz gidişle ilgili hep diğerini suçlamak; her şeyi denedim ama işe yaramıyor şeklindeki yargılar gelmektedir.

Ayrıca boşanmalara giden süreçte aile içi iletişimsizliğe dayalı nedenlerde ise çiftlerin birbirine ve evdeki ortam yaşamına yabancılaşması; birlikte geçirilen zamanın hem nitelik hem nicelik olarak azalması, ödül-bedel dengesinin bedeller lehine artması beklentilerdeki farklılıklar ve abartılar ,farklılıklarla birlikte yaşamayı öğrenememek, kabulün giderek azalması sorunların tanımlanma ve algılanma biçimi emek ve çaba göstermek yerine gerginlik ve belirsizlikten hızlıca kurtulma çabaları öne çıkmaktadır.

Bütün bu sorunlar neticesinde bir aile bunları çözebiliyorsa sağlıklı ve güçlü bir şekilde yoluna devam edebilmektedir. Bu sebeple evlilikte iyi bir ilişkinin olmazsa olmazlarının neler olduğunu belirlemek ve bunu kılavuz edinmek önem taşımaktadır."

Ailenin sorunlarına çözüm üretebilmesinde aile bireylerinin sağlıklı iletişim kurması önemli bir unsurdur. Türkiye' de ailelerin iletişim konusunda yaşadıkları sorunlar çeşitli araştırmalarla incelenmiştir. Türkiye Aile Yapısı Araştırmaları sonuçlarına göre eşler arasında sorun olduğunda sessiz kalma, küsme ve ses yükseltme en çok verilen tepkilerdir. Sessiz kalanların oranı %75 civarındadır. Erkeklerin %70'i sessiz kalırken, bu oran kadınlarda %80'e çıkmaktadır. 2006 yılında Türkiye genelinde cevaplayıcıların %22'si genellikle, %35'i bazen ve %12'si çok nadir olarak sesini yükselttiğini belirtmektedir. Erkeklerin %78'i (%28'i genellikle, %38'i bazen, %12'si çok nadir) sorun olduğunda sesini yükselttiğini ifade ederken, kadınlarda bu oran %61'e (%17'si genellikle, %31'i bazen, %13'ü çok nadir) düşmektedir. Eşler arasında konuşarak çözülemeyen bir anlaşmazlık olduğunda cevaplayıcıların %44'ü küstüğünü belirtmektedir. Kadınların %52'si küstüğünü belirtirken, erkeklerde küsme yükseltme oranı %37'dir.

Kadınların eşleriyle bir anlaşmazlık yaşadıklarında erkeklere kıyasla daha çok küstükleri ve sessiz kaldıkları, erkeklerin ise kadınlara nisbeten daha yüksek oranda seslerini yükselttiği, azarladığı ya da mekânı terk edip, eşyalara zarar verip, zor ya da fiziksel şiddet kullanarak tepki gösterdiği söylenebilir. Bu durum da toplumsal cinsiyet rolleriyle açıklanabilir. Kadınların anlaşmazlıklara küsmek veya içine atmak gibi sessiz tepkiler vermesi normal karşılanırken, erkeklerin sözel ya da davranışsal olarak tepkilerini dışa vurması toplumsal olarak kabul edilebilir görülmektedir.

Erkek ve kadınlar arasında eşiyle sorun yaşadığında kimden ya da nereden destek alacağı sorusuna verilen yanıtlar birkaç noktada önemli farklılıklar taşımaktadır. Eşleriyle önemli bir sorun yaşadıklarında kadınlar erkeklere göre daha yüksek oranda aile büyükleri, kardeşler, çocuklarından destek almayı düşünmektedir. Uzman kişi ve kurumlardan destek almayı düşünen kadın (%3) ve erkeklerin (%3) oranı birbirine çok yakındır. Erkekler arasında kimseden destek almayacağını düşünenlerin oranı %66 iken bu oran kadınlarda %58'dir. Sorun yaşandığında eşlerin gösterdikleri tepkiler göz önünde bulundurulduğunda ailenin özellikle iletişim becerileri ve çözüm üretme kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

3.2. EKONOMİK NEDENLER

Türkiye Aile Yapısı Araştırmalarında kişilerin evliliklerine ilişkin memnuniyetleri ve aile içinde yaşadıkları sorunlara dair bilgiler toplanmaktadır.

TAYA 2006 çalışmasının sonuçlarına göre Türkiye'deki evlilerin %47'si eşiyle ilişkisini iyi olarak değerlendirirken, %46'sı ise çok iyi olarak değerlendirmektedir. Yine aynı çalışmanın 2011 yılı sonuçlarında çiftler eşleriyle ilişkilerini çok iyi bulanların oranı 2006 yılına göre yükselmiştir. Türkiye'de evlilerin %62'si eşiyle ilişkisini çok iyi, %33'ü iyi olarak değerlendirmektedir. Erkekler kadınlara oranla daha yüksek bir oranda ilişkilerini çok iyi olarak değerlendirmektedir. Öte yandan, eşle yaşanan sorunlara baktığımızda, çiftler arasında en çok sorun yaşanan üç konu; *ev ve çocuklar ile ilgili sorumluluklar*, *harcamalar* ve *gelirin yeterli olmamasıdır*.

Ev ve çocuklar ile ilgili sorumluluklar konusunda bazen sorun yaşadığını ifade edenlerin oranı 2006 yılında %34, 2011'de %35'tir. Kadınlar (2006,%39), (2011,%40) bu konuda erkeklere (2006,%34), (2011,%36) kıyasla daha yüksek oranda sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Eğitim seviyesi yükseldikçe "*ev ve çocuklar ile ilgili sorumluluklar*" konusunda sorun yaşama oranı artmaktadır. Eğitimli olmayanların 2006 yılında %29'u, 2011 yılında %34'ü bu konuda sorun yaşarken, bu oran lise ve dengi mezunları ile lisans mezunları arasında bu oran %4' lere kadar yükselmektedir.

İkinci olarak belirtilen harcamalar konusunda, evlilerin 2006 yılında %29'u, 2011'de %27'si *harcamalar* konusunda eşiyle bazen sorun yaşadığını belirtmiştir. 2006 yılında %3'ü 2011'de %5 ise bu konuda sık sık sorun yaşadığını ifade etmektedir. Kadınlar (2006,%34) (2011,%33) bu konuda da erkeklere (2006,%31) (2011,%30) oranla daha yüksek oranda sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Harcamalar konusunda da aynı şekilde eğitim arttıkça sorun yaşadığını ifade edenlerin oranı artmaktadır. Eğitimli olmayanların 2006 yılında %29'u 2011'de %31 harcamalar konusunda sorun yaşadığını ifade ederken, lise ve lise dengi mezunlarının 2006 yılında %35'i 2011'de %32'si, yükseköğretim mezunlarının ise 2006 yılında %36'sı 2011'de %28'i eşiyle sorun yaşadığını ifade etmektedir.

Eşler arasında en çok sorun yaşanan üçüncü konu ise *gelirin yeterli olmamasıdır*. Bu konuda da evlilerin 2006 yılında %28'i, 2011'de %25'i bazen sorun yaşadığını ifade etmektedir. Sık sık sorun yaşadığını ifade edenlerin oranı ise 2006 yılında %5, 2011'de %6'dır. Kadın ve erkeklerin bu konuda sorun yaşamaya ilişkin görüşleri benzer orandadır. Gelirin yeterli olmaması konusunda ise farklı eğitim seviyelerine sahip gruplar arasında ciddi bir fark görülmemekle birlikte, en çok sorun yaşayan grup ilkokul mezunları, en az sorun yaşayan grup ise üniversite ve lisansüstü mezunlarıdır. Harcamalar konusunda yaşanan sorunlar ile gelirin yeterli olmamasından kaynaklanan sorunlar birlikte ele alındığında, eğitim arttıkça gelirin daha yeterli hale geldiği fakat harcamalar konusunda eşlerin birbirleriyle sorun yaşamaya devam ettikleri şeklinde yorum çıkarılabilir.

3.2.1. Yoksulluk Riski ve Diğer Ekonomik Nedenler

Yoksulluk, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen ekonomik nedenler arasında yer almaktadır. Yoksulluk, hem temel ihtiyaç seviyesini hem de bu seviyeye ulaşmayı sağlayan kaynakları etkilemesi açısından aile yapısı ile ilişkilidir. Ailenin ortak yaşam ve tüketimi, aile yaşamının doğal olarak içerdiği dayanışma yoksulluğu azaltıcı yönde etki yaparken; aile bireylerinin dezavantajlılık durumları ve potansiyellerini tam olarak kullanamamaları yoksulluğu arttırıcı yönde etki yapmaktadır.

Nihayetinde yoksulluk ve refah, aile içinde ortak yaşanan ve paylaşılan bir durumdur. Aileyi güçlendirerek yoksulluktan çıkarmak için ailenin yapısına ve aile bireylerinin özelliklerine ilişkin olarak yoksulluğa etki eden özelliklerin, durumların tespit edilmesi gerekmektedir.

Aile tipleri, aile bireylerinin ürettiği kaynaklar, toplam gelirleri ile toplam tüketim seviyesi nedeniyle farklı yoksulluk oranlarına sahiptir. TÜİK tarafından en son 2009 yılında yapılan çalışmaya göre Türkiye ortalamasından daha yüksek yoksulluk oranına sahip aileler, tek yetişkinli aileler ile geniş ailelerdir. Tek yetişkinli ailelerde aile içindeki toplam gelirin yeterli seviyede olmaması ve yetişkin olmayan bireylerin bakım ihtiyacı nedeniyle sınırlı çalışma imkanının olması; ataerkil ailelerde ise, genelde büyük aileler olmaları nedeniyle, aile içindeki toplam gelirin, aile bireylerinin toplam tüketimini karşılayamaması durumları görülmektedir.

Grafik 1. Aile Tiplerine Göre Yoksulluk Oranları

Aile Tipi	Yoksul Hanehalkı Oranı	Yoksul Fert Oranı
Türkiye- Tüm aile tiplerinin toplamı	%14,54	%18,08
Tek Yetişkinli Aile	%16,62	%19,29
Çekirdek Aile- Çocuksuz	%9,81	%9,86
Çekirdek Aile- Çocuklu	%12,98	%15,98
Ataerkil veya Geniş Aile	%21,43	%24,48

Kaynak: TÜİK 2009 Yoksulluk Çalışması

TÜİK'in 2009 yılında gerçekleştirdiği Yoksulluk Çalışmasına göre ilgili yıl için Türkiye genelinde yoksulluk oranı %18,08 iken hanehalkı büyüklüğüne göre fertlerin yoksulluk oranları; hanehalkı büyüklüğü 1 - 2 kişi olan hanelerde %10,64; hanehalkı büyüklüğü 3 - 4 kişi olan hanelerde %9,65; hanehalkı büyüklüğü 5 - 6 kişi olan hanelerde %22,2 ve hanehalkı büyüklüğü 7 ve daha fazla olan hanelerde %40,05'tir.

Türkiye genelinde hane büyüklüğü 3,6 iken Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sisteminde kayıtlı yoksul ve yoksulluk riski taşıyan aileler üzerinde yapılan Mahalle Bazlı Sosyal Uyum Analizine göre bu ailelerde hane büyüklüğü 4,09'dur. Aile büyüklüğünün tek başına aileyi yoksul duruma getiren bir değişken olduğuna ilişkin bilimsel bir ilişki bulunmamaktadır. Aile büyüklüğünün ailenin toplam ihtiyaç düzeyini arttırdığı bir gerçektir. Ancak ailedeki kişiler toplam üretim ve katkı seviyesini arttırma potansiyeline de sahiptir. Bu nedenle, kişi sayısına ilişkin analizlerden çok ailedeki bu kişilerin özelliklerine ilişkin incelemeler değer taşımaktadır. Bununla birlikte yoksulluğa doğrudan müdahale eden sosyal yardım araçları başta olmak üzere bu alandaki politikaların hane büyüklüğüne duyarlı şekilde ve hanede kişi başına düşen refahı arttırıcı yönde tasarlanması önem arz etmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün 2012 yılında "Sosyal Yardım Yararlanıcılarının Belirlenmesine Yönelik Puanlama Formülü Geliştirilmesi Projesi" (Puanlama Projesi) kapsamında yoksul aileler üzerinde gerçekleştirdiği araştırma aile bireylerinin hangi özelliklerinin, ailenin tüketim seviyesini arttırarak yoksulluğu azaltıcı yönde etkisi olduğuna ilişkin önemli sonuçlar ortaya koymaktadır.[41]

Puanlama Projesi sonuçlarına göre özellikle 55 yaş üstü bireylerin hanede yalnız yaşaması durumunda yoksulluğu artırması beklenmektedir. Bu durumdaki bireyler içinde en yüksek

[41] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, (2012), "Sosyal Yardım Yararlanıcılarının Belirlenmesine Yönelik Puanlama Formülü Geliştirilmesi Projesi"

yoksullaşma durumu 65 yaş üstü yalnız yaşayan kadınlarda görülmektedir. 2012 yılında elde edilen bu ve benzeri bulgular ışığında eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakdi yardım programı başlatılarak ailenin tüketim seviyesinin arttırılması, yoksulluğun azalması yönünde gelişme sağlanmıştır.

Puanlama Projesi sonuçlarına göre ailede engelli birey olması veya engelli olmayan bakıma muhtaç birey olması durumunda yoksulluğun azaldığı tespit edilmiştir. Bu ilginç sonucun nedenleri incelendiğinde mevcut sosyal yardım programları içinde en yüksek yardım miktarına sahip olan engellilere yönelik evde bakım yardımı ve 2022 sayılı Kanun kapsamında yapılan yardımların bir sonucu olarak yoksul haneler içinde engelli bireye sahip olmanın yoksulluğu nispeten azaltan bir etki doğurduğu ve ailedeki tüketim seviyesini yükselttiği gözlenmiştir.

Puanlama Projesi sonuçlarına göre, ailedeki bireylerin eğitim düzeyleri **yükseldikçe** yoksulluk azalmaktadır. Bu çerçevede eğitime devam şartıyla yapılan şartlı eğitim yardımı, ücretsiz kitap uygulaması gibi temel eğitime erişimi sağlayan eğitim yardımlarının ve akademik eğitimi yaygınlaştırmaya yönelik burs imkanlarının, beşeri, sermayeyi güçlendirirken uzun vadede yoksulluğu kalıcı şekilde ortadan kaldırma yönünde etki doğurması beklenmektedir.

Puanlama Projesi sonuçlarına göre, ailelerin sahip oldukları mülkiyetler ve hanenin birikimleri, beklendiği gibi, yoksulluğu azaltma yönünde etkili olmaktadır. Ancak ailenin bağ, bahçe ve sulu tarlasının olması veya ulaşımda hayvanlarını kullanmaları durumlarında bu tür mülkiyetlerin yoksulluğu azaltıcı yönde etkileri sınırlı seviyede görülmektedir. Kendi mülkiyetinde olmasa dahi ailenin yaşadığı konutun gecekondu olması yoksulluğa işaret ederken konutun apartman olması yoksulluğun azaldığını göstermektedir.

Türkiye'de genel olarak kır yoksulluğu kent yoksulluğuna göre yüksektir. Puanlama Projesinin benzer bir sonucu da ailenin yaşadığı yerle ilgilidir. Aynı durumdaki bir ailenin yaşadığı yerin belde ve köy olması durumunda yoksulluğun arttığı, il olması durumunda ise gelir üretme ve tüketme imkanlarının artmasının bir sonucu olarak yoksulluğun azaldığı görülmektedir.

Puanlama Projesi sonuçlarına göre, yoksul ailelerdeki çalışan fertlerin işyerindeki durumlarına göre yoksulluğu arttırıcı ve azaltıcı etkiler değişmektedir. Ailede ücretli çalışma veya aile işçisi olarak çalışma durumları yoksulluğu azaltıcı yönde etkiye sahiptir. Özellikle ailede bir kişinin ücretli çalışması durumunda kısıtlı seviyede görülen bu olumlu etki, ailede 2 ve daha fazla sayıda ücretli çalışan olması durumunda en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Ancak yoksul ailelerdeki yevmiyeli çalışma veya kendi hesabına çalışma durumları yoksulluğu beklendiği kadar azaltamamaktadır. Çalışma durumu ile ilişkili diğer bir sonuç da aileden uzakta çalışan bir kişi olması durumunda yoksulluk azalmakta ve ailenin geliri yükselmektedir.

Yoksul ailelerde, aileye gelir getiren bireyin çalışma tercihleri, ailenin getirdiği sorumluluklardan önemli ölçüde etkilenmektedir. Ayrıca yoksulluk durumundan çıkmada en önemli etkiye sahip faktör de bu kişilerin kazançlarıdır. Evli çiftlerde ailenin getirdiği sorumlulukların etkisi ile kişilerin düşük ücretli işlerde kalma ihtimali azalarak daha yüksek ücretli işlere geçme eğilimleri artmaktadır. Ayrıca bu kişilerin işsizliğe geçiş olasılıkları azalırken işe girme olasılıkları artmaktadır.[42] Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sisteminde kayıtlı hanelerde de benzeri bir sonuç çıkmaktadır. Söz konusu sistemde genellikle engelli, yaşlı, çocuk gibi

[42] Şeker S.D.(2011), "The Dynamics of Poverty In Turkey", ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi

çalışamayacak ve bakım ihtiyacı nedeniyle ailedeki diğer bireylerin çalışamamasına neden olacak bireyler yoğunluktadır. Bu tür bağımlı bireyler haricinde 775 bin hanede en az bir kişi, iş bulunması durumunda hemen çalışmayı istediğini beyan etmiştir. Bu sonuçlar bazı toplum kesimlerinde var olan, yoksul hanelerin yardıma bağımlı olduğu ve çalışmak istemediği şeklindeki algının gerçeği yansıtmadığını, aileyi geçindirmek durumundaki bireylerin ailenin sorumluluğunu hissettiğini ve çalışmayı talep ettiğini göstermektedir.

3.2.2. Çocuk İşçiliği

Çocuk işçiliği ve mevsimlik tarım işçiliği, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyebilecek unsurlardan bir diğeri olarak karşımıza çıkabilmektedir. Her ne kadar tarım işçileri, çalışacakları illere giderken aile bütünlüğünü korumayı tercih etseler de bu her koşulda mümkün olamamaktadır.

Dünya genelinde çocuk işçiliği çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Az gelişmiş ülkelerde çocuklar çalışma yaşamında erken yaşta yer almaktadır. Çocukların çocukluklarını yaşayamadan küçük yaşlarda çalışma hayatına atılması, çocukların gelişimini olumsuz etkilemekte, eğitim imkanlarından yararlanmalarını kısıtlamaktadır. Yoksulluk, göç ve çarpık şehirleşme, işverenlerin çocuk işçileri ucuz işgücü olarak görmeleri ve ve ailelerin bakış açısı çocuk işçiliğinin ana nedenleri olarak bilinmektedir. Tarım sektörü gibi kalifiye işgücü gerektirmeyen sektörlerde özellikle çocuk işgücünün talep edilmesine neden olmaktadır. Çocuk işçiliği, çocuğun okul hayatından ve sosyal çevreden dışlanmasına neden olmakta, psikolojik ve fiziksel olarak çocuğa zarar vermektedir.

3.2.3. İşgücü Piyasasında Aile Bütünlüğünü Etkileyen Unsurlar

Kadın ya da erkek fark etmeksizin, bireylerin işgücü piyasasında karşılaştığı/yaşadığı sorunlar çoğu zaman işsizlik ve gelir yetersizliği sonuçlarını doğurarak aile bütünlüğünü özellikle ekonomik açıdan olumsuz etkilemektedir. İşgücü piyasalarında özellikle; işsizlik riski, işgücüne katılım oranının düşüklüğü ve toplumsal roller aile bütünlüğünü zedeleyen işgücü piyasası sorunlarıdır.

3.2.3.1. İşsizlik Riski

İşsizlik hem ekonomik hem de sosyal olumsuzluklar içeren oldukça önemli bir sorundur. Çalışabilir durumda olan işgücünün istihdam edilememesi, bir ülkenin üretiminde, dolayısıyla milli gelirinde kullanılmayan, atıl kalan kaynak anlamına gelmektedir. İşsizlik neden olduğu ekonomik kayıpların yanı sıra bireylere, ailelere ve dolayısıyla topluma çok yönlü zararlar verebilmesi sebebiyle ayrı bir önem taşımaktadır.

Tablo 35. Türkiye İşgücü Piyasası Verileri (2005-2015)

Yıllar	İşsiz Sayısı (bin)	İşsizlik Oranı	Tarım Dışı İşsizlik Oranı
2005	2 058	9,5	12,0
2006	1 980	9,0	11,1
2007	2 044	9,2	11,2
2008	2 295	10,0	12,3
2009	3 095	13,1	16,0

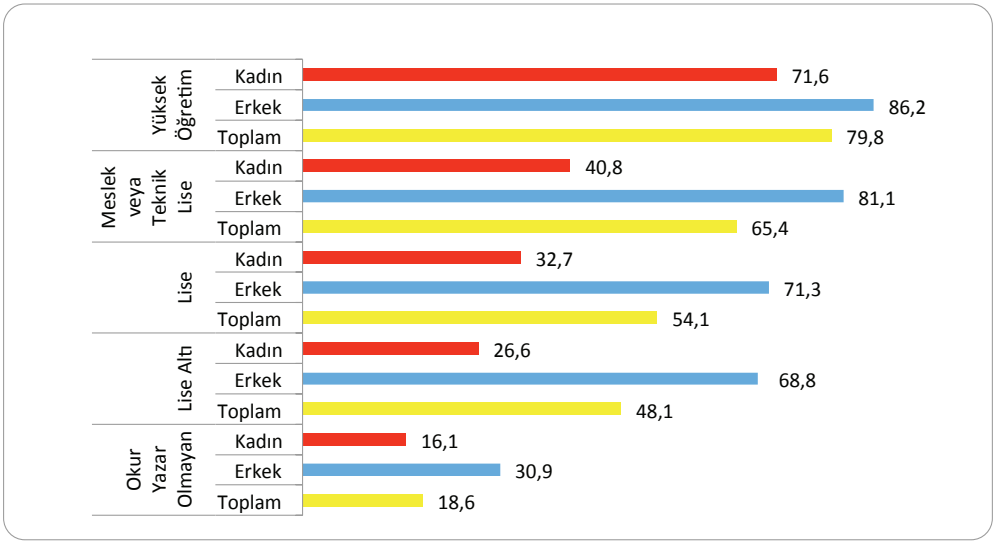
2010	2 737	11,1	13,7
2011	2 328	9,1	11,3
2012	2 204	8,4	10,3
2013	2 445	9,0	10,9
2014	2.853	9,9	12,0
2015	3.057	10,3	12,4

Kaynak: TÜİK, Sürekli Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2015

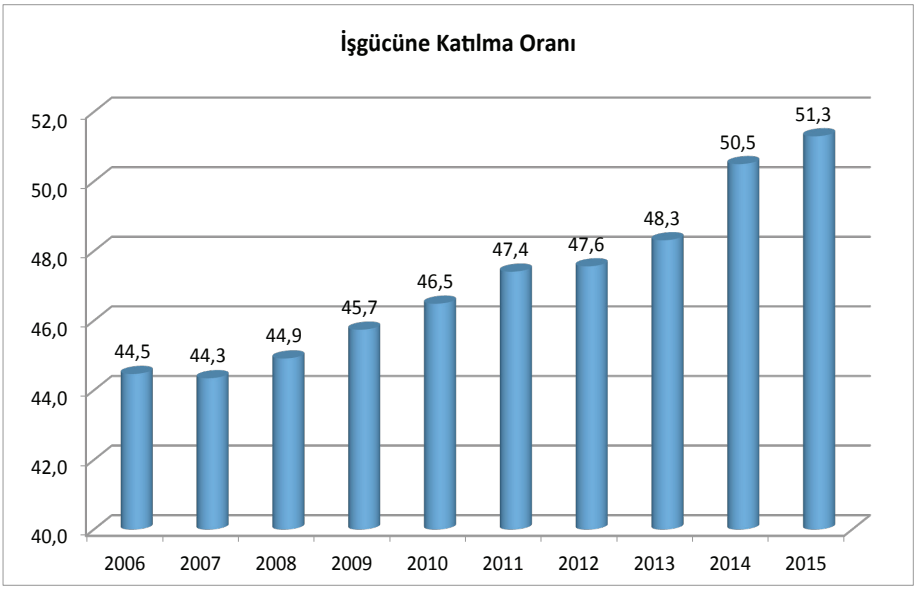
3.2.3.2. İşgücüne Katılım Oranı

İşgücüne katılım oranının düşüklüğü işgücü piyasalarının en temel yapısal sorunlarından biridir. AB ülkeleri ile Türkiye arasında işgücüne katılım oranı arasında var olan fark, kadının işgücüne katılım oranının artma eğiliminde olmakla beraber henüz düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'de işgücüne katılım oranlarında yıllar itibariyle sürekli artış olmakla beraber henüz istenilen seviyede değildir. Türkiye'de 2006 yılında %44,5 olan işgücüne katılım oranı 6,8 puan artarak 2015 yılında %51,3'e yükselmiştir. İşgücüne katılım oranına cinsiyet bazında bakıldığında; erkeklerde %71,6, kadınlarda ise %31,5 olarak gerçekleşmiştir. Eğitim düzeyi ile işgücüne katılma oranları arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. **Şöyle ki, eğitim düzeyi arttıkça işgücüne katılım oranları hem erkeklerde hem de kadınlarda artmaktadır. Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkmasının ve 81 ilde yaygınlaşan üniversitelerin; kadınların orta ve uzun vadede işgücüne katılımlarını arttırması beklenmektedir.**

Grafik 57: Eğitim Durumlarına Göre İşgücüne Katılım Oranları, 2015
Kaynak: TÜİK, Sürekli Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2015

Grafik 58. İşgücüne Katılma Oranları (2006-2015)
Kaynak: TÜİK, Sürekli Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2015

3.2.3.3. Medeni Duruma Göre İstihdam Oranları

İstihdam oranı, çalışabilir yaştaki nüfus içerisinde istihdam edilen kişilerin oranını ifade etmektedir. Bu çerçevede medeni duruma göre istihdam oranları incelendiğinde; 2014 yılında hiç evlenmemiş olan her 100 kadından yaklaşık 31'i, evli her 100 kadından yaklaşık 28'i, boşanmış olan her 100 kadından yaklaşık 40'ı ve eşi ölmüş her 100 kadından yaklaşık 8'i istihdam edilmektedir. Benzer şekilde 2014 yılında hiç evlenmemiş her 100 erkekten 53'ü, evli her 100 erkekten 72'si, boşanmış her 100 erkekten 63'ü ve eşi ölmüş her 100 erkekten 16'sı istihdam edilmektedir.

Hiç evlenmemiş veya boşanmış kadınlarda istihdam oranının, evli ve eşi ölen kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca tabloya göre hiç evlenmeyen ve evli kadınların istihdam oranlarında yıllar itibariyle artış olduğu görülmektedir. Boşanan ve eşi ölen kadınların istihdam oranları ise yıllar itibariyle azalma eğilimindedir.

Erkeklerde istihdam oranı en fazla evli erkeklerdedir. Zira evli olmak özellikle erkekler üzerinde çalışma ve gelir elde etme yönünde teşvik unsuru olmaktadır. Hiç evlenmeyen erkeklerle boşanmış erkeklerin istihdam oranında yıllar içerisinde artış olduğu görülmekte iken eşi ölen erkeklerin istihdam oranında yıllar itibariyle azalış görülmektedir.

Tablo 36. Medeni Duruma Göre İstihdam Oranları (2005-2014)

Yıl/Cinsiyet	Kadın*				Erkek*			
	Hiç Evlenmedi	Evli	Boşandı	Eşi Öldü	Hiç Evlenmedi	Evli	Boşandı	Eşi Öldü
2005	26,7	20,0	33,8	8,7	45,9	71,7	55,1	21,1
2006	27,5	20,2	32,9	8,3	46,2	71,2	52,5	19,2
2007	27,6	20,3	32,9	7,7	46,6	70,6	55,2	19,9
2008	28,2	20,9	34,2	8,2	46,8	70,3	55,2	18,4
2009	27,6	22,1	34,2	8,4	44,8	68,7	53,1	18,6
2010	28,3	24,2	37,5	8,6	47,0	70,7	58,3	17,6
2011	29,1	26,1	39,8	9,5	50,4	72,8	58,4	20,0
2012	28,9	27,3	41,2	9,0	50,5	72,8	61,1	19,2
2013	30,2	28,0	41,3	8,5	51,7	72,6	62,1	18,5
2014	30,7	27,6	39,7	7,8	53,1	72,1	63,2	16,4

Kaynak: TÜİK

3.2.4. Yabancıların İstihdamı

- Türkiye, yabancı istihdamı açısından 1960'lı yıllarda Batı Avrupa'ya işgücü ihraç eden bir ülke konumunda iken günümüzde ise çalışma amacıyla tercih edilen ve ciddi oranda yabancı istihdamına sahip bir ülke haline gelmiştir. Birleşmiş Milletlerin (BM) Uluslararası Göçmen Stoku Eğilimleri Raporu'na göre, 2015 yılı itibariyle Türkiye'de toplam nüfus içinde göçmenlerin oranı %3,6, bu oran içerisinde kadın göçmen oranı ise %48,9'dır. Kadınlara ilişkin oran, dünya ortalaması olan %48'in üzerindedir.43 Bu durum, Türkiye'ye yönelen göç stoku içinde kadınların neredeyse yarı yarıya bir paya sahip ve Türkiye'nin yabancı kadınlar açısından göç edilebilir bir ülke görünümünde olduğunu göstermektedir.
- Türkiye'ye gelen yabancılar işgücü piyasalarına yasal ya da yasa dışı yollarla giriş yapmaktadır. Kaçak çalışan yabancıların bir kısmı, kanunların verdiği yetkiyle yapılan denetimler yoluyla tespit edilmektedir. Ancak ev hizmetleri gibi özellikle kadınların kayıt dışı çalışmasının kolayca mümkün olduğu alanlarda evin özel mülke girmesi sebebiyle yapı gerçekleştirilemeyen denetimler mevcuttur.
- Ülke genelinde yabancı çalışanların toplam sayılarını gösteren herhangi bir veri kaynağının olmaması, çalışmaları yabancı istihdamının sosyal etkilerinin incelenmesi yönüne kaydırmıştır. Türkiye'de yabancı istihdamına ilişkin ayrıntılı verilerin bilinmemesine rağmen gerçekleştirilen çalışmaların özellikle yabancı kadınlara yönelmesi, yasal ya da yasadışı yollarla çalışan yabancılar içinde kadınların önemli bir paya sahip olduğunun göstergesidir.
- 2010 yılına kadar ÇSGB'ye ancak başvuru formu teslimi yoluyla yapılabilen çalışma izni alma işlemleri oldukça uzun bir süreç iken 2010 yılında Bakanlıkça gerçekleştirilen "Yabancıların Çalışma İzinleri Otomasyon Projesi" sayesinde 02.08.2010 tarihi itibari ile yabancı çalışma izni başvuruları sadece internette yer alan başvuru sistemi üzerinden kabul edilmektedir. Bürokratik süreç kısalmış ve kolaylaştırılmıştır. Ayrıca 2010-2012 yılları arasında Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilen ve ÇSGB tarafından yürütülen

[43] United Nations Department of Economic and Social Affairs; "Trends in International Migrant Stock: Migrants by Age and Sex, The 2015 Revision", http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml (e.t:22.02.2016).

"Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın İstatistiki Kapasitesini Güçlendirmek için Teknik Yardım Projesi" nin çıktısı olarak ÇSGB işlemlerine ilişkin istatistiki veri tabanı oluşturabilmek üzere Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi (ÇİBS) oluşturulmuş ve kullanıma açılmıştır.

- Yabancı kadın çalışanlara yönelik verilen sektörel istatistiklerden yola çıkılarak ev hizmetlerinin yasal yabancı kadın istihdamının en fazla olduğu ilk üç sektör içinde yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 37. Yıllara Göre Ev Hizmetleri Sektöründe Kadınlara Verilen İzinler Dağılımı

Yıl	İzin Sayısı
2012	7.744
2013	14.489
2014	14.452
2015	16.623
2016	3.991
Genel Toplam	57.299

Tablo 38. Ev Hizmetleri Sektöründe Çalışan Yabancı Kadınlara Verilen Çalışma İzinlerinin Uyruğa Göre Dağılımı

Uyruk	2012	2013	2014	2015	2016
Gürcistan	4.953	7.434	6.794	7.366	1.536
Türkmenistan	1.102	2.237	2.169	2.780	742
Özbekistan	423	1.176	1.413	1.728	425
Moldova	383	1.159	1.137	1.028	265
Kırgızistan	94	321	631	1.088	279
Filipinler	208	424	501	787	237
Ukrayna	131	442	415	400	127
Bulgaristan	96	240	253	268	59
Azerbaycan	67	227	213	210	61
Rusya	54	165	172	141	32
Ermenistan	35	117	114	126	26
Nepal	51	61	110	141	39
Diğer	147	486	530	560	163
Genel Toplam	7.744	14.489	14.452	16.623	3.991

Kaynak:Çalışma İstatistikleri Bilgi Sistemi, http://cibs.csgb.gov.tr/RaporOlusturmaSihirbazi.aspx?kullanicisiz=1. (e.t: 19.04.2016) Not: 2016 verileri Mart ayı itibarıyladır.

Yabancılara verilen çalışma izinlerinin uyruğa göre dağılım sonuçları, SSCB'nin dağılmasından sonra Gürcistan, Türkmenistan, Özbekistan, Moldovya, Kırgızistan, Azerbaycan, Rusya, Ermenistan'dan oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinin Türkiye'deki yabancı istihdamı içinde önemli payının olduğunu göstermektedir. Bu ülkeler ile Türkiye arasında yakın kültürel ve tarihsel bağların bulunması ve söz konusu ülkelerde önemli oranda Türk kökenli insan yaşaması tercih sebepleri olarak sıralanabilir.

3.2.5.İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)

İşyerinde psikolojik taciz (mobbing), aile bütünlüğünü olumsuz etkileyebilecek bir diğer unsur olarak sıralanabilir. Örgüt içinde çalışma ortamını ve çalışma barışını olumsuz yönde etkileyen, çalışanların motivasyonunu, örgüte olan bağlılıklarını azaltan; birey, örgüt ve hatta toplum açısından ağır sonuçları olan işyerinde psikolojik taciz olgusu, çalışma yaşamında kültür, sektör ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin her zaman var olmuştur.[44] İşyerinde psikolojik taciz, daha çok bilinen adıyla mobbing, hedef seçilen bireye üstleri, astları veya çalışma arkadaşları tarafından uzun süreli ve sistematik olarak her türlü kötü muamele, tehdit, şiddet, aşağılama, dışlama, yıldırma gibi davranışların yöneltilmesi sürecini ifade etmektedir.[45] Bireyin kendi isteğiyle veya kendi isteği dışında bir nedenle işyerinden uzaklaşması amacıyla uzun süreli ve sistematik bir şekilde kişilik değerlerine, mesleki itibarına, özgüvenine ve özsaygısına acımasız saldırılar yapılmaktadır. Birey, yaşadığı olumsuzlukların etkisiyle fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan ağır sonuçlarla karşı karşıya kalabilmekte ve bu süreç genellikle onun işten ayrılması ile son bulmaktadır. İşten ayrılma maddi sorunları da beraberinde getirmektedir. Çalışma yaşamında karşılaşılan sorunlar dolaylı olarak aileyi de etkilemektedir. Eş ve çocuklar başta olmak üzere, aile bireylerine karşı ilgisiz davranma veya şiddet uygulanmasıyla karşılaşılabilmektedir.

3.2.6. İş ve Aile Yaşamının Uyumlaştırılması

Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlar arasında iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusu öncelik kazanmaktadır. Bu uyumlaştırma, izinler ve esnek çalışma biçimlerinin düzenlenmesi ile yapılmaya çalışılmaktadır. İzinler; doğum izinleri (analık babalık, emzirme) ve bakım izinleri olarak alt başlıklara ayrılmaktadır. Türk Hukukunda tabi oldukları mevzuat açısından iki temel grup çalışan bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi olan işçiler, ikinci grup ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olan devlet memurlarıdır. İş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasıyla ilgili haklar ve yükümlülükler söz konusu Kanunlarda yer alan maddeler doğrultusunda kullanılmaktadır. 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi işçiler veya eşlerinin doğum yapması halinde izin hakları "Analık halinde çalışma ve süt izni" başlıklı 74. maddede hükme bağlanmıştır. Bahse konu maddede 2011 ve 2016 yıllarında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ulusal mevzuatımızda esnek çalışma biçimlerine dair düzenlemelerden ilkine, 4857 sayılı İş Kanunu'nun "Kısmî süreli ve tam süreli iş sözleşmesi" başlıklı 13. maddesinde yer verilmiştir. Söz konusu maddede 2016 yılında düzenleme yapılmıştır. Aile ve iş hayatının uyumunun güçlendirilmesi hususu hem 10. Kalkınma Planı kapsamında hazırlanan Öncelikli Dönüşüm Programlarından 22 numaralı "Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı Eylem Planı" hem de 8 numaralı "İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı" altındaki eylem maddelerinde yer almaktadır.

Bakım hizmetleri iş ve aile yaşamının uyumlaştırılmasının diğer bir ayağını oluşturmaktadır. Özellikle de çocuk sahibi olan kadınlar açısından, çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi ile çalışma yaşamının aynı anda yürütülmesi sorun oluşturabilmektedir. Hem kadın hem de toplum tarafından içselleştirilen özelliklerinden biri çocuğun bakımından birincil derecede sorumlu olan ebeveynin anne olduğu görüşüdür. Bu da çalışan kadınların çocuk sahibi olduktan sonra uzun süreli doğum izni almalarına ve hatta işlerinden ayrılmalarına yol

[44] Tınaz, P., (2011), "İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)", Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, s.10
[45] Karatuna, I. ve Tınaz, P., (2010), "İşyerinde Psikolojik Taciz Sağlık Sektöründe Bir Araştırma", Türk-İş Yayınları, ss.16-17.

açabilmektedir. Çocuk ve yaşlı bakımına yönelik hizmetlerin karşılanması aile içerisinde ilk olarak kadından beklenmektedir. Kadının çalışması durumunda kurumsal mekanizmaların varlığı önem kazanmaktadır. Bu noktada, kreşlerin, gündüz bakım evlerinin maliyeti uygun olması ve erişilebilirliğinin artması önem arz etmektedir.

TÜİK tarafından ilk defa 2006 yılında uygulanan Zaman Kullanım Araştırmasının ikincisi 2014-2015 yıllarını kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, çalışan kadınların aile bakımına erkeklerden 5 kat fazla zaman ayırdığı tespit edilmiştir. Çalışma durumuna göre hanehalkı ve aile bakımına ayrılan zaman incelendiğinde; 15 ve daha yukarı yaşta çalışan fertlerin bu faaliyete ayırdıkları süre 1 saat 34 dakika iken çalışmayan fertler için bu süre 3 saat 47 dakika olduğu, hanehalkı ve aile bakımına ayrılan zaman çalışma durumuna ve cinsiyete göre incelendiğinde; kadınların günde ortalama 3 saat 31 dakika, çalışan erkeklerin ise 46 dakika ayırdığı tespit edilmiştir.

3.3. BAĞIMLILIK

Bağımlılık, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen temel sorunlar arasında yer almaktadır. Bağımlılık, madde bağımlığı ve davranış bağımlılığı olarak iki şekilde değerlendirilmektedir. Davranış bağımlığı kapsamında kumar, teknoloji/internet bağımlılığı yer almaktadır.

Aile içerisinde alkol-madde bağımlığı olan bir kişi olması çok yönlü sorunlara neden olmaktadır. Aile sisteminin sağlıklı işleyişi bozulmakta psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Madde bağımlılığı yalnız bireysel değil aynı zamanda sosyal sorunlar yaratmaktadır. Zira, alkol-madde kullanımı halk sağlığı sorunu olarak kabul edilmekte olup tedavi edilmediği takdirde söz konusu kişiler arasında antisosyal davranışlar gösterme, suça yönelme ve boşanma oranları da yüksek olmaktadır.

2011 Türkiye Aile Yapısı Araştırmasına göre içki ve kumar (%8,3) beşinci en önemli boşanma sebebi olarak ifade edilmiştir. 2014 yılında yapılan Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre ise boşanma nedenleri arasında içki ve kumar (%14) ikinci sırada yer almaktadır.

"Uyuşturucu Başta Olmak Üzere Madde Bağımlılığı ve Kaçakçılığı Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu" Raporunda madde bağımlılığının aileler, çocuklar ve gençler üzerinde etkileri araştırılmıştır. Rapora göre madde bağımlılığının, dünyada olduğu gibi Türkiye'de kentleşme, göç olgusu, toplumsal değerlerin zayıflaması, boşanma oranlarının artması, evlilik içi iletişimin azalması gibi konularla ilgili doğrudan bir ilişki bulunduğunun araştırmalarla ortaya çıktığını ve gençleri madde bağımlılığına karşı korumada en önemli rolün aile kurumuna düşmekte olduğu ifade edilmektedir.

Ailede bağımlı bir üyenin varlığı aileyi ekonomik ve sosyal yönden olumsuz olarak etkilemekte ailenin işlevlerini bozmaktadır. Madde bağımlılığının etkileri oldukça derin ve şiddetlidir. Madde bağımlılığının aileye ve dolayısıyla topluma, diğer hastalıklarla karşılaştırıldığında, ağır yük getiren bir hastalık olduğu kabul edilmektedir[46] .

[46] Duran, Çakmak ve diğerleri. Uyuşturucu Madde Kullanımının Aile Üstüne Etkisi. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1997.

Davranış bağımlılığı aile bütünlüğünü etkileyen bir diğer bağımlılık türüdür. Davranış bağımlılığının bir türü olan teknoloji/internet bağımlılığı aile içi iletişimin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Bilişim alanının gelişmesi özellikle mobil telefonların ve internetin yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve bu kullanımın da hızla yaygınlaşma eğiliminde olmasının, hem yapı, hem fonksiyonları hem de aile üyelerinin ilişkileri açısından aile kurumunu etkilediği bilinmektedir.

Aile yapısının internet kullanımından nasıl etkilendiğinin araştırılması amacıyla oluşturulan "Bilgi Toplumu Olma Yolunda Bilişim Sektöründeki Gelişmeler İle İnternet Kullanımının Başta Çocuklar, Gençler ve Aile Yapısı Üzerinde Olmak Üzere Sosyal Etkilerinin Araştırılması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu" Raporuna göre internetin yaygın kullanılması süreci henüz yeni olduğundan gerçekleşen boşanmalar üzerinde internetin etkisinin olup olmadığı ve varsa ne oranda olduğu tam olarak bilinememektedir. Ancak aşırı internet kullanımının bazı boşanmalar üzerinde önemli bir faktör olma potansiyeli göz ardı edilmemelidir.[47]

Söz konusu Meclis Araştırma Komisyonu Raporuna göre internetten en fazla çocuklar ve ergenler etkilenmektedir. Çünkü onların, merak ve deneme isteği, yansız olamama ve doğru karar verme becerisinin eksikliği, anı yaşama istekleri, risk alma eğilimleri ve otoriteye karşı çıkma gibi eğilimleri mevcuttur. Ebeveynlerinin çoğunlukla çalışması nedeniyle denetimi kısıtlı olmaktadır. Büyük şehirlerde boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerlerin, kırsal kesimde ise aktivite çeşitliliğinin yetersizliği çocuk ve ergenleri yeni arayışlara, en çok da internete itmektedir.[48]

Çocuğun denetimsiz bir şekilde internet karşısında vakit geçirmesi şu sonuçları doğurmaktadır[49]:

- Sohbet odaları, e-posta grupları ve sosyal paylaşım ağları ebeveynler tarafından denetlenemeyeceği için çocuklar beklenmedik tehlikelerle karşı karşıya kalabilmektedirler.
- Çocuğun kişisel bilgilerinin ele geçirilmesi ya da buluşmaya ikna edilmesi olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.
- Çocuklar reklamlar aracılığıyla yanlış yönlendirilebilmekte ve zararlı (şiddet, pornografi) içeriklerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Ödül, oyun, hediye… vb. nedenlerle çocuklar sanal ortamda kandırılabilmektedir.

Aile üyelerinin bilgisayar başında geçirdikleri zaman arttıkça sosyal ilişkileri zayıflamaktadır. Sanal dünyada vakit geçiren aile üyeleri birbirlerinden kopmakta ve zamanla telafisi güç iletişim problemleri ortaya çıkmaktadır. Anne ve babaların teknoloji bağımlılığı çocuklarında erken yaşlarda teknoloji bağımlısı olmasına neden olmaktadır.

Aşırı internet kullanımının boşanmaya neden olabileceği düşünülmekle birlikte oranına dair bir tahmin yapmak mümkün olmamaktadır. Resmi olarak şiddetli geçimsizlik olarak ifade edilen nedenin altında iletişimsizliğe neden olan aşırı internet kullanımında bir faktör olarak etkili olabileceği göz ardı edilmemelidir.

---

[47] "Bilgi Toplumu Olma Yolunda Bilişim Sektöründeki Gelişmeler İle İnternet Kullanımının Başta Çocuklar, Gençler ve Aile Yapısı Üzerinde Olmak Üzere Sosyal Etkilerinin Araştırılması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu", Haziran, 2012.
[48] A.g.e.
[49] A.g.e.

3.4. AİLEYİ ETKİLEYEN DİĞER SOSYAL NEDENLER

Aile bütünlüğünü etkileyen sosyal ve kültürel nedenler oldukça çeşitlidir. Bu bölümde sosyal ve kültürel nedenler rapor konusu itibariyle değerlendirilerek ele alınmıştır. Aile bütünlüğünü etkileyen şiddet, ihmal, istismar gibi sorun alanlarında TBMM tarafından oluşturulan Araştırma Komisyonları tarafından detaylı incelemeler yapılmış/yapılmakta olduğunudan söz konusu sorun alanları aile bütünlüğü açısından ele alınıp ana unsurları ile belirtilmekle yetinilmiştir.

3.4.1. Sosyo Kültürel Nedenler

Türkiye, dünyanın en kalabalık ülkeleri arasındadır. Nüfusunun yüzde 26'sı 15 yaşın altında olan Türkiye, genç bir nüfus yapısına sahiptir. Yaşı 65 ve üzeri nüfus ise Türkiye'deki toplam nüfusun yüzde 8'ini oluşturmaktadır. Türkiye'deki ortalama hanehalkı büyüklüğü 4 kişinin altındadır. Bu değer kentte 3.6, kırda 3.9 olarak bulunmuştur (TNSA, 2013). Yaş gruplarına göre, nüfus artış hızlarında önemli değişimler meydana gelmiştir. Genç yaş gruplarındaki nüfus artış hızı son yıllarda azalırken, ileri yaş gruplarının nüfusu Türkiye ortalamasından daha hızlı artmıştır. Şu an yaklaşık yüzde 8 olan yaşlı nüfus, projeksiyonlara göre 2023'te yüzde 10'a kadar artacak; bu da Birleşmiş Milletler tanımına göre Türkiye'nin "çok yaşlı" nüfuslu ülkeler arasında yer almasına neden olacaktır (TÜİK, 2014).

Hanehalkı kompozisyonu genellikle hanedeki parasal ve diğer kaynakların hanehalkı üyelerine dağılımını etkilemektedir. Hanehalkı reisi*[50] kadın olan hanelerde finansal kaynakların hanehalkı reisi erkek olan hanelere göre daha sınırlı olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde hanehalkı büyüklüğü hanehalkı üyelerinin genel refah düzeyini etkilemektedir. Hanehalkı büyüklüğü aynı zamanda hanenin kalabalık olması ile ilişkili olması nedeniyle kötü sağlık koşullarına da yol açabilmektedir. Beklendiği üzere, TNSA-2013'te Türkiye'deki kültürel yapının sonucu olarak, hanehalkı reisinin erkek olduğu haneler çoğunluktadır; hanelerin yüzde 85'inde hanehalkı reisi erkektir, kalan yüzde 15 hanede ise kadınlar hanehalkı reisidir. Hanehalkı başına ortalama olarak 3.6 kişi düşmektedir. Hanelerin yarıdan biraz daha fazlasında üç veya daha az kişi yaşamakta (yüzde 52), yüzde 24'ünde dört kişi yaşamakta ve dörtte birinde (yüzde 25) beş veya daha fazla hanehalkı üyesi bulunmaktadır. Kentsel ve kırsal alanlarda hanehalkı kompozisyonu açısından farklılıklar bulunmaktadır. Kadınların hanehalkı reisi olduğu hanelerin oranı kentte ve kırda aynı düzeydedir (yüzde 15), ancak kentsel alanlarda hanehalklarının yüzde 23'ünde beş veya daha fazla üye yaşarken bu oran kırsal alanlarda yüzde 32'dir. Kentsel alanlarda ortalama hanehalkı büyüklüğü 3.6 kişi iken kırsal alanlarda 3.9 kişidir (TNSA, 2013).

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana elde edilen en büyük başarılardan biri, okuryazarlık ve eğitim düzeyinde sağlanan gelişmelerdir. Türkiye'de 1935'te kadınların sadece yüzde 10'u erkeklerin yüzde 29'u okuryazar iken (TÜİK, 2006), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 2013 yılında 6 yaş ve üzeri nüfus için okuryazarlık oranı kadınlarda yüzde 91, erkeklerde yüzde 96 olmuştur (2014). Okullaşma da önemli ölçüde artmıştır. 2013-2014 eğitim dönemi için ilkokulda net okullaşma oranı yüzde 99 civarındadır (TÜİK, 2014). Beş yıl olan zorunlu eğitim, 1997 yılında sekiz yıla 2012 yılında ise 12 yıla çıkarılmıştır. Bu gelişmelere karşın ülkede, okuryazarlık ve okullaşma konularında kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların yanı sıra bölgelere ve yerleşim yeri tipine göre de önemli farklılıklar bulunmaktadır (TNSA, 2013).

[50] Hanehalkı reisi ifadesi Medeni Kanun'dan kalıdırılmasına rağmen adı geçen çalışmada kullanıldığı için aynen alınmıştır.

Türkiye, özellikle 1950'lerden sonra kırsal alanlardan kentlere doğru göç sonucu hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. 1950'de kentlerde yaşayan nüfusun payı yüzde 25 iken, 2010 yılında yüzde 76'ya yükselmiştir. Kentleşme hızı 1990–2000 döneminde binde 33 dolayında gerçekleşmiştir. Bu kentleşme süreci kaçınılmaz olarak kent hizmetlerinin sunumunda problemlere, çevresel sorunlara ve kentlerde plansız geniş gecekondu alanlarının oluşmasına neden olmuştur.

İç göçler kırdan kente gelen ailenin kente uyum sorunlarını ve gündelik yaşamın sürdürülmesindeki güçlükleri getirirken, dışarıya göç mekansal ayrılıkları, aile parçalanmalarını getirmiştir.

Son yıllarda Suriye'de yaşanan savaş nedeniyle Suriye'den Türkiye'ye gelen Suriyeli kişiler, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslarası Koruma Kanunu 91. maddesine göre geçici koruma altına alınmıştır.

TÜİK verilerine göre; Türkiye'ye yaşanan göçlerle sınır illerindeki aileler bu göçten etkilenmiş, yabancı gelin (resmi nikahlı) sayısı artmış, Kilis en çok evliliğin yapıldığı ve yabancı gelinin olduğu il olmuştur. Yabancı gelinlerin sayısı 2015 yılında 18 bin 814 olup toplam gelinlerin %3,1'ini oluşturmuştur. Yabancı gelinler uyruklara göre incelendiğinde, Suriyeli gelinler (3 bin 569 kişi) %19 ile birinci sırada yer almıştır. Suriyeli gelinleri %14,3 ile Alman gelinler (2 bin 695 kişi) ve %8,8 ile Azerbaycanlı gelinler (bin 653 kişi) izlemiştir.

3.4.2. Erken Yaşta ve Zorla Evlilik

Türkiye'de yaşanan demografik dönüşüm, kentleşme, eğitimin yaygınlaşması, gelirin artması, yaşam ve tüketim tarzlarında farklılaşma gibi toplumsal dönüşüm süreçlerine bağlı olarak erken evliliklerin yaygınlığı giderek azalmaktadır. Erken yaşta yapılan evlilikler konusunda güncel bazı istatistikî göstergelerin oluşturulmasında ve sunulmasında sorunlar olduğu görülmektedir. Yaygınlık oranı hesaplanırken yıllara sâri bütün evlilikler üzerinden ortalama sonuç verilmektedir. Yıllar bazında alt kırılımlar incelendiğinde sonuçların ciddi farklılaştığı, 10 yıllık dönemlerde karşılaştırma yapılması durumunda ortalama değerlerin hızla düştüğü görülmektedir.

Erken evliliklerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve nüfus hareketlerine bağlı nedenleri vardır. Bu evliliklerin bir kısmında ciddi sorunlar gözlenmese de genel olarak erken evliliklerin, kız çocuklarının ve gençlerin kişisel gelişimlerini ve sağlıklarını olumsuz yönde etkileyecek sonuçları olabilmektedir.

Kadın yoksulluğu, kadına yönelik şiddet ve erken yaşta evliliklerin azaltılmasının en önemli yolu kadının eğitim ve istihdama erişiminin sağlanmasıdır. Bu alanda erkekleri de kapsayacak biçimde zihniyet dönüşümünün sağlanması gerekmektedir. Ayrıca kız çocuklarının eğitime erişiminin kolaylaştırılması için 81 ilde açılan üniversiteler kayda değer bir gelişmedir. Kız çocuklarının ve ailelerinin eğitim motivasyonlarını arttırıcı uygulamalar yapılmalıdır.

3.4.3.Kadına Yönelik Şiddet

Aile içi şiddet, hem aileyi oluşturan üyelerin tek tek her birini etkileyen, hem de ailenin ve dolayısıyla toplumun bütünlüğünü tehdit eden ciddi bir sorundur. Ailede şiddet, öncelikle kadın ve çocuklara yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Şiddetin türü ne olursa olsun, etkileri yalnızca uygulandığı süreyle sınırlı kalmayıp bireyler üzerinde bıraktığı izler ve yarattığı sonuçlar, bireyin gelecekteki yaşamında da etkisini sürdürmektedir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1993 Aralık ayında Kadınlara Yönelik Şiddetin Bertaraf Edilmesine Dair Bildirgesinin birinci maddesi kadına yönelik şiddeti şöyle tanımlamaktadır:

"İster kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik acı veya ıstırap veren ya da verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" (KSGM, 2012: 9).

İstanbul Sözleşmesi ise kadına yönelik şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır:

"Kadınlara yönelik şiddet bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır ve ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerde tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir."

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılan Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırmasına (2014) göre "şiddet" kadınların başlıca boşanma sebeplerinden biridir. Bakanlık tarafından 2014 yılında yapılan Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre ülke genelinde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten evlenmiş kadınların oranı %36'dır. Türkiye genelinde, son 12 ayda eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kalmış kadınların oranı ise %8'dir. Kadınların %19'u orta derecede fiziksel şiddete maruz kalırken, %16'sı diğer şiddet davranışlarını kapsayan ağır derecede şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Türkiye genelinde evlenmiş kadınların %12'si yaşamın herhangi bir döneminde, %5'i ise son 12 ay içinde cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Kadına yönelik şiddet biçimleri arasında en yaygın olan duygusal şiddet/istismardır. Türkiye genelinde kadınların yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıkları duygusal şiddet/istismar %44, son 12 ayda ise %26'dır. Ekonomik şiddet/istismar biçimleri kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma, ev harcamaları için para vermeme ile kadının gelirini elinden alma olarak tanımlanmıştır. Türkiye genelinde bu davranışlardan en az birine yaşamın herhangi bir döneminde maruz kalan kadınların oranı % 30, son 12 ayda maruz kalan kadınların oranı ise %15'tir.

18/02/2016 tarihinde Komisyon toplantısına katılan Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Ayla Kerimoğlu, Kadına Yönelik Şiddet Projesi kapsamında yaptıkları araştırmaya ilişkin bilgi vermiştir. Proje verilerine göre; hayatlarının her hangi bir döneminde şiddete uğrayan kadınların oranı %44,2 olarak ortaya çıkmıştır.[51]

24/02/2016 tarihinde Komisyon toplantısına katılan Doç.Dr. E. Sare Aydın Yılmaz kadına yönelik şiddet konusunda yapılan araştırmaları anlatmış ve 14 kadından 4'ünün eşi tarafından fiziksel şiddete uğradığını , yüksek refah seviyesinde kadınlar arasında fiziksel ve cinsel şiddete uğrama oranı yüzde 31 iken, düşük refah seviyesindeki kadınlar için bu oran yüzde 43'e çıktığını ifade etmiştir.[52]

[51] Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği, Wo/Men for Women Projesi, 18.02.2016 tarihli Komisyon toplantı tutanağı, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1498 Erişim:06.04.2016

[52] Doç.Dr.Sare Aydın Yılmaz 24/02/2016 tarihli komisyon toplantısı tutanağı, sf.34.

Boşanma sürecinde ve sonrasında şiddete maruz kalan kadın sayısı az olmadığı görülmektedir. Bu noktada eşlerin boşanma sürecinde çatışma çözümü becerileri kazandıracak ve boşanma sürecini minimum çatışmayla tamamlamalarını sağlayacak düzenleyici mekanizmalara ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Kadına yönelik şiddeti doğru anlamanın üç bileşeni bulunmaktadır. Bu üç bileşen; şiddetin farklı düzeylerde gerçekleştiğini kabul etmek, şiddetin içerik ve tehlikelilik değerlendirilmesini yapmak ve şiddeti sınıflandırmak şeklindedir. İlk bileşen, şiddeti anlarken, şiddetin üç farklı düzeyde gerçekleştiğini kabul etmektir. Bunlar; toplumsal düzey, kişilerarası düzey ve bireysel düzeydir. Toplumsal düzey daha çok "toplumsal cinsiyet" olarak ifade edilen, kadın ve erkeğin toplumsal konumlarına yönelik inanç ve pratiklerini tanımlamak için kullanılır. İkinci düzey kadın ve erkek arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. "Eş terapileri" ile uğraşanlar, aile içi şiddetin en fazla eşler arası etkileşimin dinamikleri içinde geliştiğini bilmektedir. Literatürde bu şiddet türüne "durumsal şiddet" denmektedir. Üçüncü düzey ise bireysel düzeydir. Adli psikoloji ve psikiyatri deneyimi olanlar erkek şiddetinin önemli bir kısmının da psikopat bir erkeğin veya hezeyanlı bozukluk hastalığına yakalanmış bir erkeğin, ölümcül şiddeti olduğunu bilmektedir. Bu üç düzeyi birbirlerine geçişken olacak şekilde birlikte ele almak, olup biteni doğru anlamaya önemli oranda katkı sağlayabilir. İkinci bileşen ise, şiddetin içerik ve risk değerlendirilmesi yapılmasıdır. Her türlü şiddeti aynı kefeye koymak ve aralarında tehlikelilik ve risk değerlendirmesi yapmamak, büyük kitleleri etkileyen şiddet karşısında etkin müdahaleler yapamamaya sebep olmaktadır. Bu sebeple şiddet var olduğunda beraberinde "erkeğin tehlikeliliğinin değerlendirilmesi" de gereklidir. Kadınlara bu tehlikeliliği değerlendirebilecek beceriler kazandırılmalıdır. Kadına yönelik şiddete karşı etkin politikalar geliştiren birçok ülkede şiddet uygulayan erkeğin tehlikelilik değerlendirilmesi, adli karar vermenin ana dinamiğini oluşturmaktadır. Şiddet uygulayanın tehlikelilik değerlendirmesi henüz Türkiye'de pratik uygulamaya girmemiştir. Bu eksiklik hızla giderilmelidir. Üçüncü bileşen ise, kadına yönelik şiddetin oluşma gerekçelerine göre sınıflandırılarak anlaşılmasıdır. Kadına yönelik şiddet, şiddeti uygulayan erkeğin özellikleri ve şiddetin ortaya çıkış mekanizmaları açısından farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma düzgün bir şekilde yapılabilirse, her bir sınıfa ayrı politikalar uygulama imkânı sağlanabilir (Holtzworth-Munroe & Stuart 1994; Johnson 1995; Deborah & Kim 2007). [53]

3.4.4.Toplumsal Cinsiyet Eşitliği-Toplumsal Cinsiyet Adaleti

Toplumsal cinsiyet eşitliği, bir kişinin fırsat, kaynak ve hakların verilmesinde veya menfaatlerin gözetilmesinde ve hizmetlere erişimde cinsiyeti nedeniyle ayrımcılığa uğramamasıdır. Başka bir ifade ile, iki cinsiyetin eşit fırsatlara sahip olması ve eşit muamele görmesidir ki, bu sayede, kadınlar ve erkeklerin hizmetler, hak, fırsat ve kaynaklardan eşit bir şekilde faydalanması, karar alma süreçlerinde etkinlik ve süreçten fayda sağlama noktasında eşit seviyeye kavuşmasıdır. Toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler, kız ve erkek çocukları arasındaki toplumsal farklılık ve ilişkilere atıfta bulunur. Bunlar, öğrenmeye dayalı; kültürler arasında farklılık gösteren ve zaman içinde değişen unsurlardır[54].

[53] Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği, Wo/Men for Women Projesi, 18.02.2016 tarihli Komisyon toplantı tutanağı, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1498 Erişim:06.04.2016

[54] "toplumsal cinsiyet" tanımı için bakınız, Kalkınma Terimleri Lügati, (Toolkit on Mainstreaming Gender Equality in EC Development Cooperation, Glossary of gender and development terms), http://ec.europa.eu/europeaid/sp/gender-toolkit/en/pdf/section3.pdf

Kızlar ve erkekler büyürlerken toplumsal cinsiyet kuralları ve ilişkilerini öğrenirler. Bu kurallar, kişilerin yaşamlarında sahip olacakları şanslar, fırsatlar ve sınırlamaları belirler. Toplumsal cinsiyet toplumda önemli bir değişkendir ve yaş, sınıf, engellilik gibi diğer değişkenler ve coğrafi, ekonomik ve politik çevre gibi faktörlerle ilişki içindedir.

Kadına yönelik şiddeti anlamada en yaygın yaklaşım, "toplumsal cinsiyet" bağlamında yapılır. Bu yaklaşım şiddetin sebebini toplumsal düzeyde kodlar, kadın erkek ilişkilerindeki sorunlar veya erkeğin bireysel psikopatolojisi ile ilişkili olan şiddeti genellikle görmezden gelir. Bu sebeple de çözüm yöntemi ve politika önerileri ağırlıklı "söylem ve savunuculuk" üzerine kuruludur. Bu yaklaşım şiddetin tümünü türdeş sayar ve tümüne birden neredeyse aynı içerikli savunuculuk veya karşıtlık söylemi kurar. Bu yaklaşımın haklı tarafları olmakla birlikte, yeterince işlevsel değildir. Özellikle kadına yönelik şiddeti azaltma mücadelesi verenlere yeterli teknik yardım sağlayamaz.[55]

24/02/2016 tarihinde Komisyon toplantısına katılan Kadın ve Demokrasi Derneği Başkanı Doç.Dr. E.Sare Aydın Yılmaz tarafından Toplumsal Cinsiyet Adaleti yaklaşımı anlatılmıştır. Söz konusu kavram; kadınları çağdaşlık-uygarlık perspektifinde tek tipleştiren söylemlere karşı kadının kimlik, kişilik, özgürlük ve varoluş mücadelesini destekleyen, farklılıkların kadını ve demokrasiyi zenginleştirdiğini benimseyen, kadın ve erkeğin mevcut fırsatlara ve olanaklara erişiminde şans ve fırsat eşitliğini destekleyen, demokratik mekanizmaları kullanarak, siyasal, sosyal, ekonomik sürdürülebilir kalkınmada kadının temsil oranını arttırmayı hedefleme şeklinde ifade edilmiştir. [56]

3.4.5. Çocuğa Yönelik Şiddet İstismar ve İhmal

Aile bütünlüğünü etkileyen unsurlardan bir diğeri de istismar ve ihmaldir. Çocuk istismar ve ihmali şöyle tanımlanmaktadır:

> *"Çocuk istismarı ve ihmali, ana baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Bu eylem ya da eylemsizliklerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur (WHO, 1999-2002; akt. Acehan vd., 2013: 594)."*

Çocuk ihmali ise *"başta anne ve baba olmak üzere, bakmakla yükümlü kimseler ve diğer yetişkinlerin, çocuğun beslenme, giyinme, barınma, eğitim, sağlık ve sevgi gibi temel gereksinimlerini ihmal etmeleri sonucu, çocuğun bedensel, duygusal, ahlaksal ya da sosyal gelişiminin engellenmesi olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2004; akt. Acehan vd., 2013: 594)."*

Çocuğa kötü muamele ise daha geniş ve kapsayıcı bir kavram olarak ele alınmaktadır. Çocuğa karşı kötü muamele; hem gerçek hem de potansiyel tehditleri ifade etmekte; çocuğun onuruna, sağlığına ve gelişimine zarar vermektedir. Buna göre her türlü fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet, ihmal, çocuğun sömürülmesi kötü muameleye girmektedir (WHO, 2014).

[55] Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği, Wo/Men for Women Projesi, 18.02.2016 tarihli Komisyon toplantı tutanağı, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1498 Erişim

[56] Doç.Dr.E. Sare Aydın Yılmaz, 24/02/2016 tarihli Komisyon toplantı tutanağı

TAYA 2011'e göre son bir yıl içinde çocuklarını döven babaların oranı Türkiye genelinde %12 iken, bu oran Orta Anadolu bölgesinde %22'ye yükselmektedir. Çocuğunu döven babaların oranının en düşük olduğu bölge %6 ile Batı Marmara'dır. Son bir yıl içinde çocuğuna tokat atarak ceza vermek, Türkiye genelinde babalar arasında %21 oranında rastlanan bir davranıştır. Son bir yıl içinde çocuklarını döven annelerin oranı Türkiye genelinde %20 iken, bu oran Orta Anadolu bölgesinde %29'a yükselmektedir.

Çocuğunu döven annelerin oranının en düşük olduğu bölge %12 ile Doğu Karadenizdir. Türkiye genelinde anneler arasında Son bir yıl içinde çocuğuna tokat atarak ceza verenlerin oranı %30'dur. Türkiye Ergen Profili Araştırmasına (2013) göre ergenlerin %8'i son bir yıl içinde evde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Evde fiziksel şiddete maruz kaldığını dile getiren ergenler, bu şiddeti uygulayan kişi olarak en çok babalarını belirtmiştir. Babayı kardeşler izlemektedir.

3.4.6. Kırdan Kente Göç Örüntüsü

Kırdan kente göç eden ailelerin yapılarında, işlevlerinde ve ilişkilerinde değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Göçün ve yeni kentlilik bilincinin yönetilemediği durumlarda yeni sorunlar ortaya çıkar, mevcut sorunlar da yönetilemez hale gelebilir. Göç ile birlikte kırsal alanlardaki geniş akrabalık ilişkileri çözülmekte, geniş aileler dağılarak çekirdek aile egemen olmakta, kırsal alanda daha birincil düzeyde yüz yüze samimi olan akrabalık ve komşuluk ilişkileri, kentlerde yerini resmi ilişkilere bırakmakta, kent saçaklarında hemşerilik dayanışması ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kırda çok güçlü olan sosyal kontrol mekanizması kentle birlikte zayıflamaktadır.

Kırdan kente hızlı bir göç yaşanması yeterli donanım ve mesleki beceriden yoksun insan kitlelerinin kentlerde yoğunlaşmasına yol açmakta, aynı zamanda nüfus hareketlerinin bu denli hızlı olması, farklı yörelerden gelen insanlar arasında uyum sorunları yaratabilmektedir. Kentler ise bu nüfusu emme kapasitesinden yoksun olduğu için sağlıksız mahalleler ortaya çıkmakta işsizlik ve yoksulluk artmakta, sosyal kontrol ve dayanışma ağları zayıflamaktadır. Ayrıca göç ile birlikte oluşan uyum sorunları ve toplumsal değişme nedeni ile bireyler ve aileler, toplumsal ve bireysel sorunlarla kentlerde karşı karşıya kalmaktadır. Büyük kentlerde görülen sokak çocukları ve sokakta çalışan çocuklar sorunu, suç, intihar vakaları, alkol ve madde kullanımının artması bu olumsuz gelişmelerin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentlerde işgücü piyasasında cinsiyet ayrımcılığı oldukça açık bir şekilde kendini göstermektedir. İstihdam alanı, düzeyi ve sektörel yapısı (kamu/özel ya da kayıtlı/kayıtdışı) gibi istihdama katılımın farklı kalıpları açısından da erkekler ve kadınlar arasında önemli farklar bulunmaktadır. Ev içindeki cinsiyete dayalı işbölümü de kadınların ve erkeklerin iş piyasasındaki tercihlerini ve performanslarını, cinsiyet eşitsizliği yaratacak şekilde etkilemektedir.

3.5. MEDYA VE İLETİŞİM ARAÇLARININ AILE BÜTÜNLÜĞÜNE ETKİSİ

Türk Medeni Kanununda özel boşanma nedenleri maddeler halinde sayılmış olmakla birlikte belli bir olaya dayanmayan, önceden belirlenmesi olanaksız ve çok çeşitli olayların oluşturduğu bir çerçeve içinde de genel boşanma sebebi olarak Türk Medeni Kanunun 166/1 inci maddesi düzenlenmiştir. Kuşkusuz ki özel boşanma sebepleri aynı zamanda genel boşanma sebebi olarak da davaya konu olabilir. Türk Medeni Kanununda kumar, alkol, uyuşturucu, internet bağımlılığı ve görsel geçimsizlik nedenleri (sosyal medya) ayrıca düzenlenmemiş evlilik birliğinin sarsılması nedenlerinden sayıp bu madde çerçevesinde değerlendirilmiştir.[57]

[57] Ömer Uğur Gençcan, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Bilimsel Açıklama ve Son İçtihatlar, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 387.

Uygulamada kazancını şans oyunlarına, at yarışı oynamaya harcaması, cinsel içerikli uygunsuz internet sitelerine girmek, eş ve çocukların bunların seyretmesine neden olmak, zamanın çoğunu internet kafede bu sitelerde geçirerek harcamak, geçerli bir sebep olmadan paylaşım sitelerinde mesajlaşmak, internette, facebook adlı paylaşım sitesini diğer eşin güvenini sarsacak şekilde kullanmak, kendini internette bekâr olarak tanıtarak başkalarıyla arkadaşlık kurmak, iletişim araçlarıyla cinsel güveni sarsıcı davranışlarda bulunmak yani gün içerisinde, özellikle akşam geç saatlerde makul bir açıklama olmaksızın başkalarıyla uzun süreli telefon görüşmesi yapmak, evlilik birliğinin sarsılması nedenlerinden sayılmış ve açılan davalar Türk Medeni Kanunun 166/1 inci maddesi gereğince kabulünü karar verilmiştir.

3.5.1 Medyanın Toplum Üzerindeki Etkileri ve Sorumluluğu

İçinde yaşadığımız dünya karmaşık bir yapı sergilemekte olup, her yeni gün gelişmelerle sonuçlanmaktadır. Bu karmaşık yapıyı ve yaşamı bireylerin, yalnızca öznel gözlemlerine dayalı olarak algılayabilmeleri ve kavrayabilmeleri olanaklı değildir. Bu anlamda, bireyler çevrelerine uyum sağlamada, gündelik yaşamlarını düzenlemede, dünyada ve yaşadıkları toplumda olup bitenleri takip etmede başka araçların yardımına ihtiyaç duymaktadır. Bu araçların önemli bir bölümünü de medya oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, değişen ve karmaşıklaşan dünyada insanların gözü, kulağı medya olmaktadır.

Medyanın sosyal yaşamda elde ettiği bu merkezi rol ve konum, onun olaylara verdiği önem ve önceliği, kamuoyunun da önem ve önceliği haline gelmektedir. Medya, dünyada ve toplumlarda meydana gelen her olay ya da olguyu haber haline getirmemektedir. Medya bazı olaylara yer vererek ya da bazı olayları görmezden gelerek toplumun gündemini ve kamuoyunu oluşturmaktadır. Gündem kurma yaklaşımına göre medya, kamuoyunun düşünce ve kanaatlerini etkilemektedir. İzleyiciler, medyadan hem hangi konularla ilgileneceklerini hem de bu konu ve sorunlarla ne derece ilgileneceklerini öğrenmektedir. Bu yaklaşım, medyanın insanların nasıl düşüneceklerini belirlemediği, ancak ne hakkında düşüneceklerini belirlediği görüşüne dayanmaktadır.[58]

İmançer'e göre medya, toplumdaki bireyler üzerinde yüksek inandırıcılık etkisi ile zamansal sınırları olan diğer anlatı formlarını aşarak çağımızın en büyük anlatı aracı olmaktadır. Medya, kendi yayıncılık anlayışına uygun olarak, hayatın içindeki gerçekliği yeniden kurgulayarak sonsuz hikâyeler anlatmaktadır. Bu yönüyle de gündelik yaşamımızda önemli bir yere sahip olmaktadır.[59]

Sosyal öğrenme kuramına göre medya, toplum üzerinde yoğun bir etkiye sahiptir. Bunu ise izleyicilere düşünce sistemleri, değerler ve davranış kalıpları sunumuyla gerçekleştirmektedir.[60] Kuramda, insan davranışının yalnızca bireyin kendi öznel deneyimleri sonucu veya başkalarını gözlemleyerek oluşmadığı; aynı zamanda medyadaki sunumlardan da etkilendiği belirtilmektedir. Öyle ki izleyiciler medyada gördükleri karakterleri gözlemleyip kendilerine model alabilmektedir. Kuramı geliştiren Albert Bandura'ya göre bireyler medyada sunulan güçlü ve prestijli karakterleri taklit etme eğilimindedir.[61]

---

[58] Erkan Yüksel, *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya, 2001, s.24-25

[59] Dilek İmançer, "Cinsiyet Rolü Temsili: Medya Kültürü, Feminizm, Televizyon ve Seriyaller", (Ed.) Dilek İmançer, *Medya ve Kadın*, Ebabil Yayınları, Ankara, 2006, s.54.

[60] Albert Bandura, "Social Cognitive Theory of Mass Communication", s. 142. https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura2001.pdf Erişim Tarihi: 15.02.2016

[61] Kevin O'Rorke, "Social Learning Theory and Mass Communication", ABEA Journal, Sayı: 25, Sonbahar 2006, s. 72.

Rorke'ye göre günümüz dünyasında medya, insanların yaşamında güçlü bir etkiye sahiptir. Yazılı ve görsel medya bireye çocukluğundan itibaren kim olduğunu ve ne olmak istediğini belirlemede yardımcı olmaktadır. Çocukluğundan itibaren bireyler televizyon, video, sinema izlemekte; CD ve radyo dinlemekte, video ve bilgisayar oyunları oynamakta ve interneti kullanmaktadır.[62]

Medyanın özelde bireylerin yaşamında, genelde ise toplum yaşamında böyle bir etki gücünün olması gerçeği ise medyanın yalnızca bir eğlence aracı olmadığı, toplumsal anlamda sorumlu olması gerektiği düşüncesini doğurmaktadır.

Temeli 1947 yılında Hutchins Komisyonu'nu tarafından hazırlanan "A Free and Responsible Press" başlıklı rapora dayanan sosyal sorumluluk kuramına göre, medyanın toplumda ihtiyaç duyulan fonksiyonlara hizmet ettiği ve özellikle demokratik politikalar hususunda medyanın birtakım fonksiyonları yerine getirmeyi görev kabul ettiği varsayılmaktadır. Medyanın değişik görüşler için platform olma, kültür konusunda topluma karşı vazifelerini yapma fonksiyonu ile medyanın tam bağımsızlığı arasında denge kurulmalıdır. Medya kuruluşları toplum için vardır ve bu kuruluşlara sahip olmak özel imtiyaz kazandırmaz. Mülkiyet olarak özel kişi ya da kuruluşlara ait olan medya kuruluşları yalnızca hedef kitle ve medya patronlarına karşı değil, geniş oranda topluma karşı sorumludur. Medya, bilgilendirici olmaya, gerçeğe, nesnelliğe ve dengeye özen göstermeli; aynı zamanda medya tarafından kamu yararı da gözetilmelidir.[63]

Bununla birlikte 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "Basın Özgürlüğü" başlıklı 3. maddesine göre, "Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir." Bu maddenin, sınırlandırılması ile ilgili haller, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde, ifade ve haber alma özgürlüğüne getirilen sınırlandırılma nedenleri ile aynıdır:

Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir.[64]

3.5.2 Ailenin ve Aile Bireylerinin Televizyon İzleme Alışkanlıkları

Bilindiği gibi televizyon izlemek, sadece Türkiye'de değil, tüm dünyada bireylerin yaşamında önemli yer tutan bir faaliyettir. İnternet, sosyal medya ve mobil iletişim gibi yeni dijital teknolojilerin öne çıkmasıyla televizyona ayrılan zaman azalıyor gibi görünse de, bunlar ve diğer sosyal faaliyetler sırasında televizyonun açık olması ve göz ucuyla da olsa izlenmesi sebebiyle televizyon, bireylerin günün büyük bir kısmında vakit geçirdikleri bir araçtır. Genel olarak kitlesel iletişim araçlarının, özel olarak da televizyonun bireyler için bir sosyalleşme aracı, önemli bir sosyal anlam kaynağı olduğu ve bireylerin boş zamanlarının çok önemli bir bölümünü aldığı, çeşitli çalışmalar tarafından da ortaya konmaktadır. Televizyonun özellikle bireylerin genç

[62] A.g.m,. s.73.
[63] Onur Öztürk, Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi (1957-1960) Ulus Gazetesi ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 15; Mustafa Akdağ, "Medya ve Siyaset Üzerine", Hayat Boyu Öğrenme Programı, AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı, s. 7.
http://mediaware.erciyes.edu.tr/tr/medya_ve_siyaset_uzerine.pdf Erişim Tarihi: 15.02.2016
[64] http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040626.ht.m&main Erişim Tarihi: 15.02.2016

yaşlardan itibaren dünya görüşleri ile tutum ve davranışlarını şekillendirmekte etkili olduğu düşünülürse, televizyonun toplumsal ilişkiler açısından önemi de açığa çıkmaktadır. Tüm bu etkenlerden dolayı televizyonun, sosyal faaliyetlerin önemli bir parçasını oluşturduğu ve televizyon izleme pratiklerinin ailede sosyal faaliyetler konusunun önemli bir bileşeni olduğu açıktır. 2011 tarihli Türkiye Aile Yapısı Araştırması (TAYA) verilerine göre Türkiye'de her dört bireyden üçünün televizyonu diğer aile bireyleriyle birlikte izlediğini dile getirmesi, televizyon izlemenin bireysel bir boş zaman faaliyetinden öte, Türkiye'de aile yaşamının önemli bir parçasını oluşturmaktadır.[65]

TAYA 2006 sonuçlarına göre Türkiye genelinde bireylerin %75'e yakın bir oranı, günde 1-4 saat arası televizyon izlediğini ifade etmektedir. 2011 anketinde televizyon seyretme oranı ortalama olarak hesaplanmış ve tüm gruplar için günde ortalama 3 saat televizyon seyredildiği sonucuna varılmıştır.[66] 2011 araştırmasında, "Hangi kanalın ve/veya programın izleneceğine daha çok kim karar verir?" sorusunun yöneltilmesi, televizyon izleme pratikleri ile ilişkili bulgular sunmanın yanı sıra, aile içi ilişkiler ve karar verme mekanizmalarına yönelik veriler de sağlamaktadır. Türkiye genelinde hangi programın ya da kanalın izleneceğine %57 oranında hane içindeki baba ya da erkek karar vermektedir. Bunu %19 ile "anne/kadın", %9 ile "erkek çocuk", %8 ile "diğer", %7 ile "kız çocuk" cevapları izlemektedir. Dolayısıyla, aile içinde hangi programın ya da kanalın seyredileceğine yüksek bir oranda hanenin yetişkin erkeği karar vermektedir.[67]

Genel olarak bakıldığında, TAYA 2006 verilerine göre Türkiye genelinde %30'luk bir oran televizyonun ailelerine ve kendilerine zaman ayırmalarını engellediğini düşünürken, %70'lik önemli bir oranı, engellemediğini düşünmektedir.[68]

"Sizce televizyon aile içi ilişkileri kötü yönde etkiliyor mu?" sorusuna Türkiye genelinde %61 gibi önemli bir oran, televizyonun aile içi ilişkileri kötü yönde etkilediğini düşünmektedir. Kadınlar ve erkekler arasında önemli bir fark olmamakla birlikte, bu düşünce erkekler arasında kadınlara göre biraz daha (%2 dolayında) yaygındır.[69]

Yaş grubuna göre bakıldığında, televizyonun aile içi ilişkileri kötü yönde etkilediğine yönelik kanının özellikle 25-34 ve 35-44 yaş gruplarında %64-65 dolayına yükseldiği, 65 yaş ve üzerinde ise % 55'lere düştüğü görünmektedir. Genç yetişkin olarak adlandırabileceğimiz, görece yeni evli ve küçük çocuklu 25-44 yaş arasındaki bireylerin, televizyonun aile içi ilişkilere olumsuz etkilerini vurgulaması, bu dönemde aile içi ilişkilere ve çekirdek aile üyelerinin biraradalığına verilen önemi göstermektedir. Yaş ilerledikçe televizyonun sosyal hayat yerine geçtiği ve bu doğrultuda da aile içi ilişkileri olumsuz etkilediği algısının azaldığı anlaşılmaktadır.[70]

Türkiye genelinde televizyon programlarında en rahatsız edici bulunan unsur, %46 gibi önemli bir oranda cinselliktir. Diğer deyişle, neredeyse her iki bireyden biri televizyon programlarında en çok cinsellikten rahatsız olduğunu belirtmektedir. Bunu, %16 oranıyla şiddet,

[65] Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler ve Öneriler, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, İstanbul, 2014, s. 284, 286.
[66] A.g.e., s. 284.
[67] A.g.e., s. 286.
[68] A.g.e. s. 288.
[69] A.g.e., s. 288.
[70] A.g.e., s. 290.

%15 ile kötü/kaba/küfürlü sözler, %10 ile taraflı haber ve yorumlar, %9 ile reklamlar takip etmektedir. Yaklaşık her iki kişiden birinin televizyonda en çok cinsellikten rahatsız olması kendi başına çok belirleyici olmasa da, şiddet içeren programlardan rahatsızlık oranının buna kıyasla bu kadar düşük olması dikkat çekicidir. Gelişmiş ülkelerde yapılan benzer araştırmalarda bireylerin, özellikle çocuklar üzerindeki etkisi nedeniyle televizyondaki şiddetten %70'lere varan oranlarda rahatsız oldukları görünmektedir. Yaş grubuna göre bakıldığında, cinsellik ve şiddetten rahatsız olma oranının yaşla birlikte arttığı, buna karşılık taraflı haberler ve reklamlardan rahatsız olma oranının ise yaşla birlikte azaldığı anlaşılmaktadır.[71]

2013 yılında RTÜK tarafından yapılan "Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-3"te 15 yaş ve üstü katılımcıların haftaiçi günlük ortalama televizyon izleme sürelerine bakıldığında %23.5'inin "2 saat", %23.5 ile "3 saat" ve %16.4 ile "4 saat" dilimlerinin öne çıktığı, %4.7 oranında "10 saat ve üzeri" sürede televizyon izlediği görülmüştür.[72] Hafta sonu günlük ortalama televizyon izleme sürelerine bakıldığında ise %17.9 ile "3 saat", %17.7 ile "4 saat", %17 ile "5 saat" ve %14.4 ile "2 saat" dilimlerinin öne çıktığı, "10 saat ve üzeri" saat diliminin %5.4 olduğu kaydedilmiştir.[73]

2013 yılında RTÜK tarafından 6-18 yaş aralığındaki 1-12. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilen "Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması"nda örneklemin % 65.8'inin günde "1-3 saat", % 14.8'inin "3-4 saat" televizyon izlediği tespit edilmiştir.[74] Örneklemin % 39.6'lık kesiminin "1-2 saat arası", % 23.5'lik kesiminin "2-3 saat arası", % 23.1'lik kesiminin ise "1 saatten az" bilgisayar/tablet kullandığı gözlenmiştir.[75]

3.5.3 Medyanın Aileye Etkisi

Tolan, toplumsal hayatta yaşanan bazı değişmelerin ailenin yapısını geleneksel aileden çekirdek aileye doğru dönüştürdüğünü belirtmektedir. Bu değişimin nedenlerini ise medyanın etki alanının toplumsal ve bireysel yaşamın derinliklerine doğru genişlemesi, kentsel yaşamın getirdiği pazar ekonomisine özgü zorluklar, kadınların her yıl artan oranda çalışma hayatına girmeleri ve kişiliklerini geliştirmeleri, evlenme yaşının yükselmesi, ekonomik bağımsızlık anlayışının gelişmesi sonucu aile içinde bireyci davranışların hissedilir ölçüde artması ve geleneksel toplumda yaşlının sahip olduğu saygınlık ve statünün eski önemini yitirmesi olarak sıralamaktadır.[76]

Bu anlamda medya, ailenin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Genel olarak kentsel yaşamın bir sonucu olan çekirdek ailede bireyler, evde oldukları zamanın büyük bir çoğunluğunda sohbet etmek yerine, dizileri, filmleri, yarışma programlarını, haber bültenlerini, tartışma programlarını, spor programlarını ve belgeselleri izlemektedir. Böylece medya, gündelik hayatın yaşama biçimlerini önemli ölçüde dönüştürmektedir.[77]

---

[71] A.g.e., s. 290, 291.
[72] Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-3, RTÜK, 2013, s. 8.
[73] A.g.e., s. 11.
[74] Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi, RTÜK, 2013, s. 137.
[75] A.g.e., s. 19.
[76] Barlas Tolan, "Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru - Dünyada ve Türkiye'de Aile Yapısının Evrimi", Aile Yazıları 2: Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme, (Der.) Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1991, s. 488.
[77] Ece Ünür, Yerli Dizilerdeki Kimlik Kalıpları, Eğitim Yayınevi, Konya, 2015, s. 77.

ABD'de yapılan ve sonuçları 2016 yılının mart ayı içinde kamuoyuyla paylaşılan bir araştırmada dünyadaki okuryazarlık düzeyi sıralamasında Türkiye, altmış bir ülke arasında 50'nci sırada yer almıştır.[78] Okuma yazma oranının düşük olduğu Türkiye'de televizyon bir eğlence aracı olmasının yanı sıra bir eğitim aracı olarak da kabul edilmektedir. Bu anlamda bilgilendirici ve eğitici televizyon içeriklerinin izleyicilere olumlu kazanımlar sağlayacağı düşünülmektedir. Çelenk'e göre Türkiye'de televizyon, bir kitle iletişim aracı olarak, hakiki değerinin de ötesinde bir öneme sahiptir. Bu önem, ortak yaşam dünyasının kültürel ve sosyoekonomik göstergeleriyle ilişkili bir önemdir; çünkü Türkiye'de geniş bir kesimin diğer kültürel ürünlere ya da kitle iletişim araçlarına erişim olanağı, ekonomik ya da kültürel sermayelerinin elverişsizliği nedeniyle oldukça sınırlıdır. Türkiye'de televizyon ekonomik, eğitimsel ya da kültüre özgü kısıtlılıklar nedeniyle adeta hayatın kendisini ikame etmektedir.[79]

Sayar ve Bağlan'a göre, diğer bütün teknoloji ürünleri gibi televizyonun değerini de nasıl kullanıldığı belirlemektedir. Televizyon, içeriğinde yalnızca olumsuz unsurlar barındırır, dolayısıyla da etkisi olumsuz yönde olur demek, doğru bir ifade olmayacaktır. Televizyon bazen eğlence amacıyla, bazen de bilgilenme amacıyla kullanılmakta; güncel bilgilerden haberdar olmaya, ülke ve dünya gündemini takip etmeye, dünyayı tanımaya, daha önceden görülmeyen yerleri ve kültürleri öğrenmeye yardımcı olmaktadır.[80] Buradan hareketle televizyonun olumlu etkilerinin varlığının göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Medyaya yöneltilen önemli bir eleştiri, onun ekonomik bir araç gibi görev yapması ve tüketimi teşvik etmesidir. Medya kültüründe bireye tüketimle ilgili değerler empoze edilmekte ve bireyin tüketici olması sağlanmaktadır. Popüler kültür ürünleri, medya aracılığıyla topluma benimsetilmekte ve bireylerde bu ürünleri tüketmeleri için sahte ihtiyaçlar yaratılmaktadır.[81]

Artan tüketimin amacı, insanların insani özünü geliştirmeye yönelik olmaktan çok, onları düşünmekten, yaratmaktan alıkoyan ve içinde yaşadığı topluma yabancılaştıran bir kısır döngü haline gelmektedir. Böyle bir toplumda her şey tüketim boyutunda anlam kazanmaktadır. Zaman, mekân, eğlence ve hatta cinsellik bile metalaşıp tüketilirken, bunların insani içeriklerden soyutlanarak satılan nesnelere ve anlamını yitirmiş etkinliklere dönüştüğü görülmektedir. Bu anlamda birey, her türlü yaratıcılıktan uzak, tüm toplumsal değerlere yabancılaşmış ve tek kuralın daha fazla tüketmek olduğu bu ortamda temel hedef olarak tekdüzeliği içselleştirmek ve benimsemek durumunda kalmaktadır.[82]

Toplumsal başarı, her alanda yüksek tüketim ile özdeşleşirken, tüm insani ilişkiler, sevgi, aşk, dostluk ticareti yapılabilen birer nesne olmaktadır.[83] Bu doğrultuda medyada yer alan yapımlar değerlendirildiğinde, tüketim temelinde toplumsal değerlerin içinin boşaltıldığı; ailenin bütünlüğü, aile bağları, sevgi, saygı, yardımlaşma gibi unsurların tüketilen nesnelere indirgendiği ifade edilebilmektedir.

---

[78] Valerie Strauss, "Most Literate Nation In The World? Not The U.S., New Ranking Says.", The Washington Post, 08.03.2016.
[79] Sevilay Çelenk, Televizyon Temsil Kültür, 90'lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2005, s. 16.
[80] Kemal Sayar, Feyza Bağlan, Koruyucu Psikoloji, Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 203.
[81] A.g.e., s. 77.
[82] Barlas Tolan, Toplum Bilimlerine Giriş, Adım Yayınları, Ankara, 1991, s. 297'den aktaran Vehbi Bayhan Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997, s. 52.
[83] A.g.e, s. 298

Medyada sunulan modeller içinde "ilişki yaşamak", tıpkı diğer deneyimleri biriktirmek gibi, kapitalizmle ve onun yarattığı tüketim toplumuyla uyumlu bir yaşam önerisi olarak ortaya çıkmaktadır.[84]

Baudrillard'a göre tüketim olgusu yalnızca nesnelerle sınırlı değil; aynı zamanda insanların duygusal hayatlarında da etkili olmaktadır.[85]

Yukarıda ifade edilenler doğrultusunda medyada yer alan yapımlar değerlendirildiğinde; medyanın bir süredir toplumun milli ve manevi değerleri ve kamu yararı gibi kavramlar ile kamu hizmeti anlayışından uzaklaştığı söylenebilmektedir. Bu anlamda medya kuruluşları ticari kaygılarla hareket etmekte ve reytingi yüksek olabilecek yayın içeriğini hazırlamaya ağırlık vermektedir. Medya hizmet sağlayıcıları bu doğrultuda, dönemsel olarak farklı format ve içeriklerde programlar hazırlayıp yayınlamayı tercih etmektedir.

Genel olarak bakıldığında, medyada yer alan yapımların toplumsal değerlerimize, örf ve adetlerimize uymayan özellikler taşıdığı gözlenmektedir. Buradaki temel nokta, bu tür yayın içeriklerinin izleyicide merak uyandırması ve yüksek oranlarda reyting almasıdır.

Oysa yabancı kaynaklı yapımlarda manevi değerler, aile bütünlüğü ve aile bireylerinin birbirleri ile sevgi dolu bağlar kurması gibi içerikler ön plana çıkmakta; şükran günü, noel gibi kendi kültürlerinde önem arz eden günlerde aile bireylerinin bir arada olmasının önemi vurgulanmaktadır.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (Mülga) tarafından yapılan "Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı" isimli araştırmada, medya profesyonellerinin aile değerleri konusunda medyaya fazla güvenmedikleri, hatta medyanın aile yapısını olumsuz yönde etkileyen yayınlar yaptığı kanısında oldukları ortaya çıkmıştır. Medya mensuplarının etik olarak kendilerini daha huzurlu hissedecekleri yapımlar üretmek istedikleri; ancak medyanın bu noktadan oldukça uzak olduğuna inandıkları belirtilmiştir.[86]

Geçer'e göre önceleri medya aile ilişkileri ve değerleri güçlendirme ve koruma gibi özellikler taşırken; zamanla bu niteliğinden uzaklaşmıştır. Televizyonun hayatımıza hızlı ve etkili girişiyle eskiye ait alışkanlıklarımız ve değerlerimiz de başkalaşmaya başlamıştır.[87]

Örneğin yaklaşık 25 yıl önce, "bütün bir mahallenin yardımlaşma ve sevgi sembolü" olan "Perihan Abla" dizisi ile yurtdışından bir örnek olarak, "sevgi dolu bir babanın eşi ve çocukları ile ilişkisini"ni anlatan "Cosby Ailesi" isimli dizi TRT'de yayımlanmıştır. 1990'lı yılların başında ATV'de yayınlanan ve "sevgi dolu baba, örnek çocuklar ve onları destekleyen mahalleli" kompozisyonunun yer aldığı "Süper Baba" adlı dizi de genel izleyici kitlesine hitap etmektedir. 1990'lı yıllarda TRT'de ekrana gelen aile dizisi "Ferhunde Hanımlar", 1990'lı yılların sonunda ATV'de yayınlanan ve "mahalle kültürünü, sevgi, saygı ve paylaşmayı" anlatan "İkinci Bahar", 1990'lı yıllardan 2000'lerin başlarına kadar ekranda kalan aile dizisi "Mahallenin Muhtarları" aile değerleri, örf ve adetlerimiz hakkında olumlu mesajlar veren yapımlar arasında yer

[84] Murat Şentürk, Mustafa Turgut, "Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı", Aile ve Toplum: Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2011, s. 67
[85] Jean Baudrillard, Tüketim Toplumu- Söylenceleri/Yapıları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2008, s. 102.
[86] M. Şentürk, M. Turgut, 2011, s.74.
[87] Ekmel Geçer, Medya ve Popüler Kültür: Diziler, Televizyon ve Toplum, Metamorfoz Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 61.

almaktadır. Bu diziler, gerek prime-time ve gerekse prime time öncesinde her yaştan aile bireylerine olumlu mesajların sunulduğu ve rol modellerin yer aldığı yayınlardır.

Günümüzde ise TRT HABER'de Zeliha İlhan Doymuş'un sunduğu, Anadolu'nun dört bir yanından duygu yüklü hayat hikâyelerinin anlatıldığı "Ömür Dediğin" isimli program, genel izleyici kitlesine yönelik olup tüm aile bireylerinin bir arada izleyebileceği aile değerlerine uygun yapımlara örnek teşkil etmektedir. Yüksek bütçeli olmayan bu yapım izleyicinin gönül teline dokunduğu için izleyiciler tarafından yoğun ilgiyle takip edilmektedir. Bu anlamda yüksek bütçeli yapımlar yüksek reyting getirir algısının çok da doğru bir düşünce biçimi olmadığı görülmektedir.

10.04.2016 tarihinde Meclis Araştırma Komisyonu Araştırma ve İstişare Toplantısına katılan Zeliha İlhan Doymuş, "Aslında, biz bu programda yaşlıları dile getiriyoruz, yaşlıların hikâyelerini, yaşlıların yaşanmışlıklarını ama bu yaşanmışlıkların içinde bizim vermemiz gereken en önemli mesaj gençlere, yani biz "yaşlılık programı" adı altında bir proje yapıyoruz ama asıl bu projemizin, amacımızın, mesajımızın direkt gittiği yerler gençlerdir. Biz, Türk toplumu, gelenekleri olan, görenekleri olan, yapı taşları olan, kendinin bir karakteri olan bir toplumun ögeleriyiz, insanlarıyız. Bu programda da bu manevi birliğe, bu manevi doktrinlere yer vermeye, vefayı, sevgiyi, aile birliğini, eşler arasındaki dayanışmayı, onları dile getirmeye çalıştık." sözleriyle programın içeriğini anlatmıştır.

Zeliha İlhan Doymuş'un programına katılan yaşlı çiflerden Gülten ve Ramazan Büyükboyacı da aynı toplantıya katlarak 61 yıllık evlilik hayatında yaşadıkları deneyimleri ve çocukları ile gelinleriyle birlikte nasıl mutlu bir aile tablosu oluşturduklarını aktarmıştır.

Medyada yer alan yayınlarda bir süredir aldatma, çok eşli yaşamları, nikâhsız birliktelik yaşama, gayri meşru çocukların doğumu, parçalanmış aile tablosu ve boşanma gibi toplumun temeli olan aile kurumunu zedeleyici içeriklerin normalleştirilerek sunulduğu ifade edilebilir.

3.5.4 Medyanın Kadın - Erkek İlişkisi Üzerindeki Etkisi

Televizyonlardaki kadın kimliği, kamusal alandan dışlanmamakla birlikte, genellikle ataerkil toplumun kültürel yapısına uygun olarak yansıtılmaktadır.[88] Özellikle haftaiçi gündüz saatlerinde ekrana gelen kuşak programlarında kadınlar, duygusal yönleri ağır basan, ev işleri ve çocukları ile ilgilenen anne ve eş olarak yer almaktadır. Reklam kuşaklarında da bu yönleriyle temsil edilen kadınlar, ticari ürünlerin içeriğine bağlı olarak cinsel bir nesne gibi de sunulabilmektedir. Ancak Bulut ve Peksöz'e göre, kadının cinsel bir metaya indirgenmesi yalnızca reklamlarla sınırlı değildir. Çoğu dizi, yerli ve yabancı film ile eğlence programlarında da kadın bedeni teşhir edilebilmektedir.[89]

Kadına yönelik şiddet, kadınların yaşam haklarının ihlali olup toplumu derinden yaralayan bir olgudur. Çünkü bu yönde bir şiddet, aile içindeki barışı, huzuru ve mutluluğu bozup aile birliğini zedeleyen; şiddet mağdurlarının sağlığını bozan önemli bir toplumsal sorundur.

[88] Dilek İmançer, "Türk Medyasında Kadının Temsili", (Ed.) Dilek İmançer, *Medya ve Kadın*, Ebabil Yayınları, Ankara, 2006, s. 73.
[89] E. Bulut, S. Peksöz, Erişim Tarihi: 10.02.2016

Bu anlamda medyanın, özelde de televizyonun kadına yönelik şiddet gibi hassas bir konuda ne derece sorumlu yayıncılık anlayışıyla yayın yapması çok önemlidir. Çünkü televizyon, şiddet eylemlerinin başlıca nedeni olmasa da; şiddeti meşrulaştıran, şiddetin etkisini arttıran ve bireylerin şiddeti içselleştirmesini sağlayan bir role sahiptir.[90]

Medyada kadınlara dair üretilen imge ve söylemler genellikle anne ve eş olarak kadın, cinsel nesne olarak kadın ve şiddet eyleminin hedefi olarak kadındır.[91]

Televizyon yayınları incelendiğinde kadının temsilinin, kadın kuşak programlarında, dizilerde, yerli ve yabancı filmlerde, eğlence programlarında, haber bültenlerinde ve reklam kuşaklarında bahsi geçen bu üç unsurla sınırlandırıldığı gözlenmektedir.

Kadının şiddet eyleminin hedefi olarak gösterilmesindeki temel neden erkeğin kadından güçlü olmasıdır. Dursun'a göre, kadınlar doğaları gereği itaatkâr, pasif, bağımlı ve güçsüz olarak anlatılırken; erkekler saldırgan, her zaman etkin ve güçlü olarak yansıtılmaktadır. Medyanın da inşaasında payı olduğu bu gerçeklik, kadın ve erkek arasındaki farklılığı bir zıtlık olarak tasarlamakta ve insani ilişkileri de güç temelinde tanımlamaktadır.[92]

Buradan hareketle genel olarak televizyon yayınları değerlendirildiğinde, şiddet eyleminin hedefi olan kadın imgesinin çok yoğun bir biçimde ekranlarda yer aldığı söylenebilmektedir. Özellikle son dönem yayınlanmakta olan dizilerde kadınlar eşleri, eşlerinin ailesi, kendi babası ve kardeşleri tarafından her türlü şiddete maruz kalmaktadır. Yayınlardaki bu içeriğin gerçek hayatla benzerlik gösterdiği ifade edilebilmektedir. Öyle ki Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından 2014-2015 yılları içerisinde gerçekleştirilen "WO/MEN FOR WOMEN" isimli sosyal sorumluluk projesinde kadınların aile büyüklerinden, abisinden, eşinden, kayınvalidesinden ve görümcesinden şiddet gördüğü sonucuna ulaşılmıştır.[93]

"Bu Tarz Benim", "İşte Benim Stilim", "İşte Benim Stilim All Star" isimli son birkaç yıldır ekranda gördüğümüz yarışma programları, içeriğini modanın oluşturduğu, kadın yarışmacıların cinsel bir meta gibi bedenlerinin sergilendiği, bunun yanı sıra modacılardan oluşan jüri üyelerinin yoğun bir biçimde hakaret ve eleştirilerine maruz kaldığı bir yayın formatıdır. Bu programlarda kadın yarışmacılara modern olmamak, şık ve güzel görünmemek gibi nedenlerle yoğun olarak sözlü şiddet uygulanmaktadır. Bu şekilde bir sunumla da kadınlar tüketen ve tüketilen bir nesne gibi izleyiciye sunulmaktadır.

Yine gündüz saatlerinde ekrana gelen "Esra Erol'da", "Zuhal Topal'la" ve "Evleneceksen Gel" gibi izdivaç programlarında, evlenip bir yuva kurmak isteyen kadınlar zaman zaman kendilerine talip olan eş adaylarının veya stüdyodaki seyircilerin ve diğer eş arayan adayların psikolojik ve sözlü şiddetine maruz kalmaktadır.

Yakın bir tarihte sabah saatlerinde yayınlanmaya başlayan "Böyle Daha Güzelsin" isimli programda erkekler, eşlerini fiziksel anlamda beğenmediklerini eşlerinin onurunu kırıcı bir dille anlatmakta ve eşlerine fiziksel müdahale yapılarak güzelleşmesini talep etmektedir. Bu durum, kadınların eşleri tarafından rencide edildiği ve küçük düşürüldüğü bir sunum şeklidir.

---

[90] A.g.m. , s. 1831.
[91] Emine Bulut, Selma Peksöz, "Medyada Kadın" http://bianet.org/bianet/medya/45642-medyada-kadin (10.02.2016)
[92] Çiler Dursun, "Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği", Fe Dergi, Cilt: 2, No:1, 2010, s. 20.
[93] Hazar Eğitim, Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Ayla Kerimoğlu, TBMM Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Olayları Araştırma Komisyonu Tutanak Dergisi, 8'inci Toplantı, 18.02.2016, s. 13-20. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1498 Erişim Tarihi: 05.04.2016

Kadının şiddet eyleminin hedefi olarak bu çok yönlü sunumu, kadına yönelik şiddeti haklılaştırmakta, varolan güç ilişkilerini desteklemeye, sürdürmeye ve yaygınlaştırmaya hizmet etmektedir.[94]

Öyle ki son dönemde haber bültenlerinde, kadın cinayetleri ve şiddete maruz kalan kadınlara ilişkin haberler yoğun olarak yer almaktadır. Bu durumun, televizyonda yoğun olarak yayınlanan şiddetin hedefi olan kadın sunumlarının, izleyiciler üzerindeki olumsuz etkisinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Hatta bu yöndeki sunumların erkekleri kadınlara şiddet uygulama konusunda cesaretlendirdiği söylenebilir. KADEM Başkanı Doç.Dr. E. Sare Aydın Yılmaz, 24.02.2016 tarihli komisyon toplantısında bu konuya dikkat çekmiştir. Yılmaz, "Failin aşırı kıskançlığından ya da kadının başka birisiyle telefonla görüştüğünü, başka birisiyle aldattığını hissettiği için yaptığı gerekçesini medya haberlerinde gördüğümüzde şiddeti de sanki fail iyi yapmış ya da yapmak hakkıymış gibi arkadan bir bilincin yerleştirildiğini görüyoruz. Bu dilin kurtarılması gerekiyor." demistir.[95]

Benzer şekilde istismar suçlarına ilişkin görsel işitsel, yazılı ve internet ortamındaki medya araçlarında kullanılan haber dilinin de suç potansiyeli taşıyanları bu yönde harekete geçirici bir etkisi olduğu kabul edilmektedir.[96] Bu sebeple medya içeriğini hazırlayanların, toplumun bu davranışları normal ve/veya meşru kabul etmesine neden olması gibi ihtimalleri göz önünde bulundurarak bu tip yayınları veya haberleri yayınlamadan önce özdenetimden geçirmesi büyük önem taşımaktadır.

Dolayısıyla medya hizmet sağlayıcıların, kadına yönelik şiddet gibi hassas bir konuyu ele alırken son derece dikkatli olmaları gerekmektedir. Şiddet gibi bir olguyu yeniden üretip izleyicilere olumsuz rol modeller sunmak yerine; aile barışının ve mutluluğunun sağlanması ile aile birliğinin korunmasını, ailenin çözüm üretme kapasitesinin artırılmasını konu alan yapımlara yer vermeye özen göstermelidir.

Bunların yanı sıra "Kara Para Aşk", "Kara Sevda", "Kiralık Aşk", "İnadına Aşk", "Acı Aşk", "Aşk Yalanı Sever" gibi adında aşk ifadesini içeren yapımlar isimleriyle bile kadın erkek arasındaki uyum, paylaşım, sevgi, saygı, birlik gibi unsurları içermek yerine, kadın erkek ilişkisindeki çatışmaya vurgu yapmaktadır. Bu tarz bir sunum şekliyle de kadın ve erkeğin birarada mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşayıp, sevgi dolu bir ailenin kurulmasının mümkün olabileceği yok sayılmaktadır.

"Beni Böyle Sev" isimli dizide ise genç yaşta, günlük hevesleri uğruna yaşayacakları geçici ilişkiler yerine, birbirlerine inanarak evlenen, hayata, aşklarına ve birbirlerine karşı sorumluluk alabilen, birlikte güçlükleri yenebileceklerini düşünen Ayşem ile Ömer'in öyküsü anlatılmakta ve yeni evli gençlere olumlu bir örnek olmaktadır. Günümüzde evliliği nesneleştiren unsurların neden olduğu çatışmalar nedeniyle evlilikten vazgeçen çiftlere bu dizide rastlanmamaktadır.

---

[94] Çiler Dursun, 2010, s. 21.
[95] KADEM Başkanı Emine Sare Aydın Yılmaz, TBMM Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Olayları Araştırma Komisyonu Tutanak Dergisi, 9'uncu Toplantı, 24.02.2016, s. 35.
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1569
ErişimTarihi: 05.04.2016
[96] Orhan Derman, 04.05.2016 Tarihli Çocuk İstismarı Araştırma Komisyonu Toplantısı

3.5.5 Medyanın Çocuk ve Ergenler Üzerindeki Etkisi

Sosyalleşme, bireyin içinde yaşadığı toplumun değerlerini, normlarını ve davranış kalıplarını öğrenmesi ve içselleştirmesi sürecidir.[97] Sosyalleşme sürecinde, çocuğun doğumundan itibaren etkileşimde bulunduğu kişiler, gruplar, dâhil olduğu kurumlar ve çevresindeki kitle iletişim araçları önemli rol oynamaktadır.[98]

Günümüzde kitle iletişim araçları, etkin bir sosyalleştirme aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar yoluyla toplumsal değerler, normlar, örf ve adetler sosyalleşme sürecindeki çocuklara aktarılmaktadır. Kitle iletişim araçları bir yandan çocukların sosyalleşmesine etki ederken, diğer yandan dış dünyayı tanıyabilmelerine olanak sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve yayının dünyaya ulaştırılabildiği geniş iletişim ağı içerisinde en önemli kitle iletişim aracı, yüzlerce medya hizmet sağlayıcının yirmi dört saat yayın yapabildiği, kuşkusuz her evde bulunan televizyondur.

Televizyon aile ilişkilerinde, arkadaş grubunda ve okulda, çocuğa rol örnekleri sunmaktadır. Televizyonda yer alan kahramanlar, çocuklar için rol model olmaktadır.[99]

Albert Bandura tarafından ortaya konulan sosyal öğrenme kuramında, çocukların başkalarının davranışlarını gözleyerek, taklit ederek ve model alarak öğrendiği belirtilmektedir. Bandura tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, çocukların televizyon yayınlarında gördükleri davranışlardan etkilendiği ve bu yayınlar aracılığıyla verilen mesajların çocuğun davranışlarını yönlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır.[100]

Bandura'nın çocuklar üzerinde yaptığı bir araştırmada, üç grup çocuğa saldırgan davranışların yer aldığı üç ayrı film izlettirilmiştir. Filmlerden birinde saldırgan davranışların ödüllendirilmiş, diğerinde cezalandırılmış, ötekinde ise ne ödüllendirilmiş ne de cezalandırılmıştır. Daha sonra saldırganlığın ödüllendirildiği filmi izleyen çocukların, diğer çocuklara kıyasla daha çok saldırgan davranışlar sergilediği gözlenmiştir. Bu durum çocukların izledikleri filmdeki saldırgan davranışları model alarak öğrendiğini ve taklit ettiğini göstermektedir.[101]

Diğer bir deyişle çocuklar, televizyondaki bir karakterin cezalandırılan davranışına kıyasla, ödüllendirilen davranışını öğrenmeye eğilimlidir. Özellikle küçük yaşlardaki çocuklar, bir davranışın doğru olup olmadığını ceza alıp almamasına göre değerlendirirler. Araştırmalar, şiddet uygulayan karakterlerin bu davranışı nedeniyle ceza almadığını izleyen çocukların saldırgan davranışı taklit ettiğini göstermektedir.[102]

Ayrıca televizyondaki karakterlerin ilgi çekici ve güçlü bir model olarak sunulması ile sorun çözmede şiddete başvurması, çocuğun bu karakterleri taklit etme olasılığını arttırmaktadır.[103]

---

[97] Frederick Elkin, Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995, s. 10.
[98] Nurettin Fidan, Münire Erden, Eğitim Bilimine Giriş, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1986, s. 87.
[99] Veysel Bozkurt, Değişen Dünyada Sosyoloji, Ekin Kitabevi, Bursa, 2006, s. 126.
[100] Banu Yazgan İnanç, Mehmet Bilgin, Meral Kılıç Atıcı, Gelişim Psikolojisi, Çocuk ve Ergen Gelişimi, Pegema Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 46.
[101] Ramazan Arı, Eğitim Psikolojisi, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 192.
[102] Defne Özonur Çöloğlu, Televizyon Mesih Mi Şeytan Mı? , Ütopya Yayınevi, Ankara, 2010, s. 72.
[103] A.g.e., s. 86.

Çalışmalar, şiddet görüntülerine sürekli maruz kalan çocukların bunları izlemeyenlere kıyasla gerçek dünyada şiddet içeren bir durum karşısında daha az tepki verdiğini, başkalarının yaşadığı acı ve sorunlara karşı ilgisiz kaldığını, empati kurmadığını ve gerçek hayattaki şiddeti kabullendiğini ortaya koymuştur.[104]

Bandura'ya göre çocuklar televizyondan yalnızca saldırganlığı değil; iyi davranışları da öğrenebilmektedir. Bandura'nın iki gruba ayrılan anaokulu çocuklarından oluşan bir gruba, bir ay boyunca her gün "Mister Rogers' Neighborhood" isimli bir televizyon programını izlettirdiği çalışmasının sonuçları bu düşüncesini destekler niteliktedir. Adı geçen programda paylaşma, işbirliği yapma, komşulara sevgi gösterme ve yardım etme gibi konular vurgulanmakta olup, bu programı izleyen çocuklar çalışmanın sonunda, diğer gruptaki çocuklara göre daha fazla sosyal yakınlaşma, daha az saldırganlık göstermiştir.[105]

D.G. Singer ve J.L. Singer tarafından 1998 yılında, farklı kültür ve ırklardan olan okul öncesi çocuklarla gerçekleştirilen bir çalışmada "Barney ve Arkadaşları", "Susam Sokağı" ve "Mister Rogers' Neighborhood" gibi eğitici programların, bu yaş grubundaki çocukların bilişsel, sosyal ve dil gelişimine olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Bu etkiler sayı sayma ile konuşma becerilerinde, şekil ve renk bilgilerinde artışın yanı sıra saygı, sevgi, paylaşma, arkadaşlık gibi konularda olumlu duygular hissetme ve tutumlar gösterme şeklinde sıralanmaktadır.[106]

Genel olarak ifade etmek gerekirse, 1970'li yıllardan bu yana yapılan çalışmalarda, çocukların televizyon yayınlarından olumlu davranışları öğrenebildiği sonucuna ulaşılmıştır. TRT'de bir zamanlar yayınlanan "Barış Manço ile 7'den 77'ye" ve "Susam Sokağı" programları ile günümüzde TRT Çocuk kanalında yayınlanmakta olan "Pepee", "Arı Maya", "Elif'in Düşleri", "Doru", "Rafadan Tayfa" gibi pek çok programda toplum yanlısı unsurlar yer almakta ve çocuklara olumlu rol modelleri sunulmaktadır. Bu yapımlar en çok reyting alan ilk yüz program içindedir. Dolayısıyla toplum yanlısı unsurlar içeren bu gibi yapımları çocukların ebeveynlerin ile birlikte izlediği görülmektedir.

Buradan hareketle genelde çocukları hedef alan pek çok programın toplum yanlısı unsurlar içerdiği ve çocuklara olumlu mesajlar sunduğu ifade edilebilmektedir. Bu arada, toplum yanlısı içerik yalnızca çocuk programları ile sınırlı kalmamakta, sağlık ve spor programları, belgeseller, diziler ve kamu spotları gibi birçok televizyon yayınında da çocuklar için olumlu rol modelleri oluşturabilecek karakterler yer alabilmektedir.[107,]

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Olayları Araştırma Komisyonu'nun 03.03.2016 tarihli toplantısına katılan oyuncu ve sosyal danışman Haluk Piyes, madde bağımlısı gençlere ulaşmak ve onlara olumlu rol model olabilmek için medyada yer aldığını ve bir doktorun elindeki nester nasıl insan hayatını kurtarıyorsa, televizyonun da bunu yapabileceğini ifade etmiştir.[108]

---

[104] Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Yayını, Yayın No: 12, Ankara, 2006, s. 31.

[105] R. Arı, 2008 s. 201.

[106] Judith Van Evra, Television and Child Development, Routledge, New York, 2009, s. 71.

[107] Dafna Lemish, *Children and Television, A Global Perspective*, Blackwell Publishing, Oxford, 2007, s. 82.

[108] Bknz: Haluk Piyes'in ergenlik yıllarında sosyal danışman olarak Almanya'daki madde bağımlısı çocuk ve gençler üzerine yaptığı çalışmaları ve bu konuda farkındalık yaratıp daha geniş kitlelere ulaşabilmek için etki alanı yadsınamaz olan medyada yer alma sürecini anlattığı konuşması (s. 9-16).
TBMM Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Olayları Araştırma Komisyonu Tutanak Dergisi, 12'inci Toplantı 03.03.2016 https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1520 Erişim Tarihi: 05.04.2016.

Çocukluktan yetişkinliğe geçiş aşaması olarak kabul edilen ergenlik döneminde ergenler, kim olduğu, ne yapmak istediği ve yaşamına nasıl yön verebileceği sorularına cevap ararken çeşitli rolleri denemekte ve artan bağımsızlık duyguları sonucunda kendi başına karar verme ve yaşamı için riskli olabilecek davranışları sergileyebilmektedir.[109] Bu anlamda, televizyon yayınlarında riskli davranışların çekici bir şekilde sunulması ile cinsellik, şiddet, sigara ve madde kullanımı görüntüleri, bu tür olumsuz davranışların ergenler tarafından taklit edilmesi ihtimalini arttırabilmektedir.[110]

Araştırmalar, televizyondaki sunumların izleyici üzerindeki etkisini şu şekilde açıklamaktadır: Televizyondaki sunumlar, izleyicilerin yeni davranışları öğrenmesine neden olmakta, eski davranışları pekiştirmekte veya eski davranışları yenileriyle değiştirmektedir. Bu tarz değişiklikler karakterlerle özdeşleşme, engelleri kaldırma, belli davranışlara anlam yükleme gibi pek çok şekilde olabilmektedir. Dolayısıyla, cinsel içerikli görüntülerin yoğun olarak izlenmesinin, benzer davranışların izleyiciler tarafından sergilenmesi ihtimalini ve karakterleri taklit etmeyi arttırdığı, cinsel duyguları uyardığı; kısıtlamaları ortadan kaldırdığı[111]; evlilik öncesi ve evlilik dışı cinselliğin toplumsal açıdan uygunsuz olduğuna ilişkin olarak izleyicileri duyarsızlaştırdığı[112] varsayılmaktadır.

Örneğin "Kavak Yelleri" isimli 2000'lerin sonunda ekranlarda olan dizi, hedef kitlesi ergenler olan, lise yıllarından itibaren bir grup gencin, hayallerini, aşklarını, okulda ve aileleri ile yaşadıkları problemleri konu edinen, ergenler için olumsuz örnek olabilecek davranışları içeren bir yapımdı. 2010 – 2011 yılları arasında yayınlanan "Küçük Sırlar" isimli dizi, ergenleri hedef alan, kahramanlarının lise ve üniversite öğrenciliği dönemini konu eden, müstehcenlik vurguları içeren, alkol ve sigara tüketiminin yoğun olarak gösterildiği ve paranın her şeyden önemli olduğu mesajını veren ve ergen izleyicilere olumsuz örnek olabilecek pek çok unsuru barındıran bir diziydi. Yakın tarihte yayınlanan "Medcezir" adlı dizi, yine bir grup gencin ergenlik ve ilk gençlik yıllarını konu edinmekte ve ergenler için olumsuz örnek olabilecek rol modelleri içermekteydi.

Bunların yanı sıra medyaya yansıyan okul hayatı, öğrenci ve öğretmenleri konu alan dizi ve filmlere bakıldığında okulun genelde nefret edilen, öğrencilerin dersten kaçmak için her fırsatı değerlendirdiği, öğretmenlerin sevilmediği, derslerin, sınavların, sorumlulukların ve başarılı olmanın önemsenmediği olumsuz anlatımlarla karşılaşılmaktadır. Yakın tarihli Hayat Bilgisi, Pis Yedili gibi yapımlarda da buna benzer konular yer almaktadır. Mizah unsurları ile anlatılan bu tip okul-öğrenci ilişkileri çocuk ve gençler için olumsuz rol modelleri oluşturmakta ve onların eğitim ile sonrasındaki profesyonel hayatlarını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Yine ergenleri hedef alan, TRT'de geçmişte yayınlanmış olan "Koçum Benim" adlı dizi ise okul derslerinde başarılı olmanın ve sporun insan hayatındaki önemini vurgulamakta, takım ruhu, arkadaşlık, dostluk, paylaşım ve fedakârlık gibi olumlu mesajlar içermekte ve ergenler tarafından ilgiyle izlenmekteydi.

---

[109] Victor C. Strasburger, Barbara J. Wilson, Children, Adolescents and The Media, Sage Publications, California, 2002, s. 13-14.
[110] Ferhunde Öktem, Melike Sayıl, Sevilay Çelenk Özen, Çocukların ve Gençlerin Televizyon Programlarındaki Zararlı İçerikten Korunması, Akıllı İşaretler Sınıflandırma Sistemi, RTÜK, Ankara, 2006, s. 15.
[111] A.g.e., s. 92.
[112] V. C. Strasburger, B. J. Wilson, 2002, s. 179.

Ergenlik döneminde gençler, davranışlarına yön verecek özdeşim modelleri aramaktadır. Anne babadan ve diğer yetişkinlerden duygusal açıdan bağımsızlaşırken, farklı özdeşim modellerine ilgisi artmaktadır.[113] Arkadaşlık ilişkilerinin büyük öneme sahip olduğu bu dönemde ergen için arkadaşları, özdeşim kurabileceği model olduğu gibi, televizyondaki dizi ve filmlerdeki kahramanları da kendisine örnek alabilmektedir. Örneğin 1980'lerin başında TRT'de yayınlanan "Beyaz Gölge" dizisi, basketbol sporunu ergenlere sevdirmiş ve onların bu spora yönelmelerine neden olmuştur.[114] Buradan hareketle olumlu mesajlar içeren dizilerin ergenler üzerindeki etkisinin azımsanamaz olduğu ifade edilebilir. Yine 80'li yıllarda TRT'de yayınlanan "Charles İş Başında" isimli dizi üç çocuğa dadılık yapan 19 yaşındaki üniversite öğrencisi Charles'ın serüvenlerini anlatmaktaydı. Powell ailesinin yanına taşınan Charles, ailenin çocuklarına bakmak, onlara arkadaşlık etmek ve evin sorumluluğunu üstlenmekle yükümlüydü. Yayınlandığı dönemde ergenlerin yoğun ilgiyle takip ettiği bu dizi ile özellikle erkek ergenlere olumlu mesajlar iletilmekte; toplumsal cinsiyet rolünden bağımsız olarak erkek ergenlerin de çocuklara bakabileceği, onların sorumluluğunu alabileceği ve bir evi çekip çevirebileceği mesajı verilmekteydi.

Buradan hareketle, toplumsal yapımızı ve kültürel değerlerimizi yansıtmayan yapımların, sosyalleşme sürecindeki çocuk ve ergenleri olumsuz yönde etkileyip içinde bulunduğu topluma yabancılaşmasına sebep olabileceği ifade edilebilir. Bu anlamda kültürel özelliklerimizi, toplumsal değerlerimizi ve ailenin bütünlüğünü konu edinen yapımlara öncelik verilmesinin önemli olduğu vurgulanabilir.

Çocukların televizyonla ilişkileri incelendiğinde, çocukluktan ergenlik döneminin sonuna kadar geçen sürede televizyon içeriklerinden etkilendikleri, etkinin olumlu ya da olumsuz olmasını, televizyonda yer alan program içeriklerinin belirlediği söylenebilmektedir.

3.5.6 Medyada Kadın / Anne Temsili

Medyada kadın daha çok ataerkil rollerle karşımıza çıkmaktadır. Farklı kadınlık durumu ve yaşamları medyada temsil edilmemekte, kadın çoğu zaman ataerkil roller içerisine sıkıştırılmakta, genellikle ev ile bağlantılı olarak gösterilmekte, kadının kimliği eşi ve çocukları ile kurulmaktadır. Kadını, şiddet gören, ihanete uğrayan, cinsel meta olarak gösteren; üretici değil daha çok tüketen bir birey olarak sunan programlar yaygın olarak yayınlanmaktadır. Kadınlar, meslekleri ve becerileriyle medyada çok az yer bulmakta, başarılarından ziyade daha çok kişisel yaşamları, görünüşleri ve aileleri ile öne çıkarılmaktadırlar.[115]

Dizilerde sınırlı olarak ekrana yansıyan başarılı kadın figürleri ise genelde olumsuz rollerle ilişkilendirilmektedir. Bu tür kadın karakterler ya erkeksi tavırlar ve kötü davranışlar gösterme eğiliminde ya da cinselliğine ilişkin sunumlarla ekrana gelmektedir. Mesleğinde başarılı, sorumluluk sahibi, bir ailesi ve çocukları olan kadın sunumları bu tür rollerde dışlanmaktadır. Maral dizisindeki Deniz, Güllerin Savaşı'ndaki Gülfem ve Kiralık Aşk dizisindeki Yasemin karakteri bu şekilde sunumlara örnek olarak verilebilir. Kadının iş ve aile yaşamını dengeleyen yayın içeriklerine önem verilmeli ve kadının hayatın her alanındaki konumunu destekleyen yayınların üretilmesine özen gösterilmelidir.[116]

---

[113] F. Öktem, M. Sayıl, S. Çelenk Özen, 2006, s. 15.
[114] Pete Thamel, "Turkey Channeled White Shadow As Basketball Caught On", The New York Times, 09.09.2010.
[115] Politika Dokümanı, Kadın ve Medya, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, s. 8. http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/media.pdf Erişim Tarihi: 15.02.2016
[116] Örn: Bir zamanlar "Çocuk da yaparım, kariyer de!" slogonıyla ekranlara gelen reklam filmi. http://www.milliyet.com.tr/2007/10/07/son/songal111.asp Erişim Tarihi: 08.03.2016

3.5.7 Medyada Erkek / Baba Temsili

Cinsiyete dair kalıplaşan roller kadın için annelik, ev hanımı olma, iyi bir eş olma ve bunların beraberinde; duygusal, titiz, ayrıntılara takılan, güçsüz, şefkatli olma iken; erkeklerin ise güçlü ve iş hayatında aktif olması, duygusal olmaması gibi özelliklere sahip olması beklenmektedir.[117]

Erkekler, ataerkil değerlerin bir yansıması olarak çalışma hayatında daha aktif rol almak üzere konumlandırıldığı için onların ev içi rolleri medyada daha pasif ve yüzeysel tutulmaktadır. Erkeklerin babalık rolü ise yine ataerkil düşünce yapısının öngördüğü toplumsal cinsiyet rollerine göre oluşmaktadır. Baba figürü, evin geçimini üstlenen, çocuklarını ve eşini her durumda koruyup kollayan güçlü bir karakter olmaktadır.[118]

Geçmişte yayınlanan "Kurtlar Vadisi", "Öyle Bir Geçer Zaman Ki", "İffet", "Fatmagül'ün Suçu Ne?" ile "Kurtlar Vadisi Pusu", "Kara Sevda", "Yeter", "Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz" gibi dizilerde erkek karakterlerin yoğun bir şekilde şiddetle ilişkilendirildiği; cinayet, yaralama, kadınlara yönelik şiddet ve tecavüz görüntülerinin sıklıkla ekrana yansıtıldığı görülmektedir. Bu tarz sunumların erkek izleyicilere olumsuz modeller sunduğu ve şiddeti meşrulaştırdığı ifade edilebilir.

Geçmişte yayınlanan ve yakın zamanda yayınlanmakta olan "Ay Tutulması", "Unutulmaz", "Binbir Gece", "Yaprak Dökümü", Aşk-ı Memnu", "Eve Düşen Yıldırım", "Öyle Bir Geçer Zaman Ki", "Paramparça", "Güneşin Kızları", "Gecenin Kraliçesi", "Eşkıya Dünyaya Hükümdar Olmaz" gibi dizilerde aldatma, evlilik dışı ilişkiler yaşama ve çok eşli yaşam öğelerinin konu edildiği gözlenmektedir. "Çifte Saadet" ve "Hayat Şarkısı" isimli komedi unsuru içeren dizilerde erkeğin iki tane eşinin olması komik öğelerle ilişkilendirilerek normalleştirilmeye çalışılmaktadır. Böyle bir sunumun, özellikle erkek izleyiciler için olumsuz rol modelleri içerdiği ve bu modellerin taklit edilmesi ihtimalini arttırdığı; aldatma ve evlilik dışı cinselliğin toplumsal açıdan uygunsuz olduğuna ilişkin olarak izleyicileri duyarsızlaştırabileceği düşünülmektedir. Bu anlamda aile birliğini ve bütünlüğünü bozabilecek bu tarz içerikler yerine, toplumsal yapımıza uygun, aile değerlerimizi yücelten yapımların üretilmesinin yerinde olduğu düşünülmektedir.

3.5.8 Medyada Çocukların Temsili

Medya yer alan çocuk imgesine baktığımızda, kendine güveni olan, akıllı, mücadele etmeyi seven ancak rahatına düşkün, çocuk temsillerine çok sık rastlanmaktadır.[119]

"Çocuklar Duymasın" isimli dizideki "Havuç", "Canım Ailem" dizisindeki "Mertcan", "Öyle Bir Geçer Zaman Ki" adlı dizideki "Osman", "Poyraz Karayel" dizisindeki "Sinan" bu sunumlara örnek teşkil etmektedir. Ancak "Çocuklar Duymasın" dışındaki dizilerde çocuklar, anne ve babanın anlaşmazlıkları arasında sıkışıp kalmış, hatta parçalanmış ailelere sahip çocuklardır. Bu yönde sunumlar, ailenin kutsal ve korunması gereken bir olgu olduğu görüşünden uzak olup, çocukları ailelerinin bu parçalanmış yapısı nedeniyle mağdur bir halde göstermektedir. Sosyalleşme sürecinde parçalanmış aile temsillerini gören çocuklar için gelecekte kendi kuracakları ailelerinin bütünlüğünün korunması noktasında duyarsızlaşacakları ihtimalini arttırmaktadır.

---

[117] Büşra Türksever, "Metalaştırma Üzerinden Kadın Algısı, Medya Örneği", s. 4. Erişim Tarihi: 16.02.2016 https://www.academia.edu/19673916/METALA%C5%9ETIRMA_%C3%9CZER%C4%B0NDEN_KADIN_ALGISI

[118] E. Ünür, s. 185.

[119] Seda Sünbül Olgundeniz, Televizyon Dünyasında Çocuğun Temsili: Televizyon Dizilerinde ve Reklamlarda Çocuk Kimlikleri, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2010, s. 8.

3.5.9 Televizyon ve Yaşlılar

Türkiye'de yaşlı bireylerin nüfus içindeki payı gittikçe artmakta ve bu durum da yaşlılığın ele alınışında ve politika üretiminde daha dikkatli olunmasını gerektirmektedir. Medyanın yaşlılarla karşılıklı etkileşimi de bu yüzden oldukça önemlidir. Televizyon ve yaşlılar ele alınırken de öncelikle ekranlarda yer alan yaşlıları ve daha sonra da yaşlıların ekranla olan ilişkisine değinilecektir.

Özmen, yaptığı çalışmada Türk kültüründe yaşlıya bakış ve tarihsel süreçte yaşlının değişen konumunda medyanın rolünü tartışmıştır. Özmen'e göre yaşlı, saygı duyulan bilge kişi olarak görülmekle birlikte Türkiye'de sosyoekonomik yapıda yaşanan değişimler ve medyaya egemen olan tüketim kültürüyle yaşlı imgesi farklı bir biçime dönüşmüştür. Yaşlıların toplumdaki yüksek statüleri giderek önemini yitirmekte ve bağımlı kişiler olarak görülmektedir. Medya tüketim kültürü çerçevesinde, gençlik idealini yücelterek yaşlılara karşı olumsuz bakış açısının geliştirilmesine yol açmaktadır.[120] Örneğin, dizilerdeki oyuncuların yaş ortalamasının giderek düşmesi ve yaşlıların kendilerine rol model alabileceği karakterlerin yapımlarda yer almaması. Yabancı kaynaklı dizi ve filmlerde kamusal ile sosyal hayatta aktif, fiziksel sağlığı yerinde, spor yapan, kişisel bakımına özen gösteren ve ailesi ile mutlu bir birlikteliği olan yaşlı kadın ve erkek sunumlarına yoğun bir şekilde yer verilirken, Türkiye'deki yapımlarda bu unsurlar dışlanmakla birlikte, yaşlılık yaşamın son dönemlerinde zorluk, mutsuzluk ve sağlık problemleri ile karşılaşılan anlatımlarla ekrana gelmektedir.

Pek çok araştırma göstermiştir ki; televizyon yaşlı izleyiciler için kaybolan sosyal ilişkilerin yerini almakta, toplumla olan bağların sürdüğü hissini devam ettirmekte ve yalnızlık hissiyle savaşmalarına yardımcı olmaktadır.[121]

3.5.10 Televizyon ve Engelliler

RTÜK tarafından 2007 yılında gerçekleştirilen "Özürlülerin Televizyon İzleme/Dinleme Eğilimleri Araştırması"nda engelli vatandaşlarımızın hafta içi ortalama televizyon izleme/dinleme düzeyi 4,3 saat, hafta sonu televizyon izleme/dinleme düzeyi 4,5 saat olarak tespit edilmiştir.[122] Bu araştırmadan elde edilen bilgiler doğrultusunda engellilerin % 73'ünün kendileriyle ilgili haber veya programları izledikleri/dinledikleri görülmüş, engellilerin kendileriyle ilgili oluşturulabilecek yayın içeriklerini prime time saatlerinde yayınlamasını talep ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte engellilerin televizyonda görmekten rahatsız oldukları yayınların başında magazin programları gelmekte; televizyonda yayınlanmasını en çok istedikleri program türleri arasında ise habere dayalı programlar, yarışma programları, engellilere yönelik programlar ve Türk sinema filmleri önplana çıkmıştır.[123]

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda televizyonun engellilerin hayatında önemli bir yere sahip olduğu gözlenmektedir. Bu anlamda engelli bireylerin yaşamda karşılaşabileceği sorunların, duygu sömürüsüne yol açacak, çaresizlik ve çözümsüzlük duygularına neden olacak biçimde yayınlanmaması önem arz etmektedir.

---

[120] Şule Yüksel Özmen, Türk Kültüründe Yaşlının Yeri ve Medyayla Yaşlılığın Değişen Konumu, Milli Folklor Dergisi, 2013, Yıl: 25, Sayı: 100, s. 113-114.
[121] A.g.e., s.54
[122] Özürlülerin Televizyon İzleme/Dinleme eğilimleri Araştırması, RTÜK, Ankara, 2007, s.11-12.
[123] A.g.e., s. 13.

3.5.11 Program Türleri ve Aile

3.5.11.1. Diziler

Özellikle son yıllarda magazinel içerikli haberlerin birçoğunda evlilik dışı ilişkiler ve evlilik dışı hamilelikler sıradan bir olay gibi yansıtılmaktadır. Toplumda daha önceden ahlaki açıdan uygun bulunmayan bu gibi durumlar, artık normalleştirilerek sunulmaktadır. Evlilik dışı ilişkiler ve hamilelikleriyle gündeme gelen kişi sayısı o kadar artmıştır ki, bu süreç izleyiciler tarafından normal bir durum olarak algılanmaya başlanmıştır. Evlilik kurumunun yalnızca hamile kalınması halinde gerekli olduğu algısı medyanın tüm iletişim organlarında yayılmaya başlamıştır. Aynı durum boşanma konusu için de söz konusu olmaktadır. Eskiden boşanma süreci aileyi yıkan, çocukların geleceğini son derece olumsuz yönde etkileyen acı bir son gibi düşünülürken, günümüzde anlaşamayan eşlerin ve çocukların daha iyi bir hayat yaşaması için gerekli olan oldukça normal bir süreç olarak kabul edilmeye ve sunulmaya başlanmıştır.[124]

Son dönemde yayınlanan "Aşk Yeniden", "Hayat Şarkısı", "Kördüğüm" gibi dizilerde ise hamile kalan kadınlara çocuğunu doğurup büyütebilmesi için bir eşe ihtiyacı olmadığı, doğacak çocuğunun da bir babası olmadan yalnızca annesiyle büyüyebileceği vurgusu yapılmakta ve adeta baba rolünü yok sayan söylemler yer almaktadır. Bu yönde içeriklerle de babasız çocukların varlığı normalleştirilerek sunulmaktadır.

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk ve Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Murat Coşkun, "Sağlıklı cinsel kimlik gelişimi en iyi şekliyle sağlıklı bir aile ve sosyal yapıda gerçekleşir. Medya ve internetin bu konudaki olumlu ve olumsuz etkilerini kıyaslamak mümkün olsaydı, olumsuz etkileri daha fazla olurdu diyebiliriz. Bununla birlikte, anne veya babanın yokluğunda bile bir çocuk sağlıklı bir sosyal çevrede büyüyorsa erkek veya kadın cinsel kimliğiyle ilişkili olarak farklı mecralardan farklı kişileri örnek veya rol model alabilir. Bu televizyondaki bir dizi veya filmdeki bir karakter bile olabilir. Fakat bu noktada belirgin bir kişi veya karakter örneği vermek pek mümkün değildir. Yani böyle olumlu veya olumsuz bir rol modeli her türlü dizi veya filmdeki veya sosyal medyadaki her hangi bir kişi olabilir. Çocuğun erkek veya kadın cinsel kimliğine uygun davranışları görüp örnek alabileceği, model alabileceği her hangi bir içerik veya kişi olabilir bu anlamda. Bu açıdan baktığımızda olumlu-pozitif rol modelleri söylemekten daha önemlisi olumsuz rol modellerin (cinsel kimlik gelişiminde psikososyal bozucu faktör olarak) farkedilmesi ve kontrol edilmesi çok önemlidir. Örneğin sosyal medyada bazı gençlerin yakından takip ettiği Keremcan isimli bir figür var. Bu genç çok belirgin bir şekilde cinsel kimlik bozukluğu. Takipçileri, faaliyetleri, paylaşımları çok fazla ve bir çok çocuk ile genç tarafından takip ediliyor. Benzer şekilde gösteri ve eğlence dünyasındaki bir takım karakterlerin böyle olması veya gerçekte böyle olmasalar bile bir takım sebeplerden dolayı medyada böyle görünüp, böyle davranmaları bu anlamda önemli risk faktörlerinden diyebiliriz. Buradaki nuans şu ; şayet normal gelişim sürecini bozacak, saptıracak belirgin bir biyolojik ve dışsal faktörler yoksa çocuğun cinsel kimlik gelişimi süreci bir şekilde ihtiyaç duyduğu olumlu-pozitif rol modelleri spontan bir şekilde bulacak (ki bu normal şartlarda ebeveyn veya yakın çevredir) ve normal-öngörülen gelişimi gösterebilecektir. Şayet anne baba yoksa, çocuk-birey bu olumlu rol modelleri çevreden bulmak ihtiyacını hissedecektir, ki bu çevreye medya da dahildir." sözleriyle çocukların sağlıklı cinsel kimlik geliştirmesinde medyada olumlu rol modellerinin sunulmasına dikkat çekmektedir.

[124] Şükriye Eren, Popüler Kültür ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Evlilik Programları: "Esra Erol'da Evlen Benimle" Örneği, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2012, s. 52.

9-10 Nisan 2016 tarihinde Meclis Araştırma Komisyonunun akademisyenler, yazarlar, uzman konuklar, medya yöneticileri ve medya profesyonelleri ile sektörün kamu ayağındaki düzenleyici ve denetleyici kuruluşlarla İstanbul'da bir araya geldiği araştırma ve istişare toplantısına ATV Genel Müdürü Metin Ergen de konuk olmuştur.

Ergen, öncelikle yayın politikalarını 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'a ve Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun kararlarına göre belirlediklerini ifade etmiştir. Ardından bir diziyi yayınlamaya karar vermeden önceki temel kriterlerinin o dizinin ailecek izlenebilirliği olduğunu söylemiştir. Diziler konusunda yasa koyucularla biraraya gelinerek herkese uygulanabilen spesifik düzenlemeler yoluyla projelerin hayat geçirilebileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte genel uygulanabilir ve proaktif düzenlemeler gerçekleştirilir ve nelerin yapılıp nelerin yapılmaması gerektiği tanımlanırsa sektörün buna uyum sağlayacağını dikkat çekmiştir.[125]

Ergen, "Kırgın Çiçekler" dizisinde üvey babası tarafından tacize uğrayan bir genç kızı konu edindiklerini, daha ilk bölümde RTÜK tarafından dizinin konusu nedeniyle ceza aldıklarını; ancak bu tür olayların gerçek hayatta yaşandığını dile getirmiştir. Hatta dizinin yayınlanmasından sonra, Nihat Hatipoğlu'nun programına bağlanıp başından böyle bir istismar hikayesi geçen bir hanımın alattıklarını paylaşmıştır. "Kırgın Çiçekler"de istismara uğrayan genç kızların hikayesini anlatarak bir nebze de olsa onlara ümit vermek istediklerini dile getirmiştir. İlerleyen dakikalarda Türk toplumunu yansıtan diziler yapmak istediklerini; ancak böyle yapımların izleyiciler tarafından izlenmediğini anlatmıştır. Dizilerin senaryolarının roman ve hikayelerden uyarlandığını söylemiş; ancak şu anda dizisini yapacak roman ve hikaye bulamadıklarından şikayetçi olmuştur. Türk aile değerlerine daha uygun, toplumun değerlerini ve köydeki hayatı anlatan bir dizi senaryosu bulmakta zorlandıklarını belirtmiş, toplantıya katılan herkesten ekranda görmek istedikleri projeler varsa kendileriyle paylaşmalarını rica etmiştir. Medya hizmet sağlayıcı olarak roman, senaryo ve senarist önerilerine açık olduklarına dikkat çekmiştir. Türk dizilerinin ABD'den sonra dünyaya en çok ihraç edilen diziler arasında ikinci sırada yer aldığını; Türk dizilerinin görüntü kalitesi, senaryo ve hikaye olarak dünyanın her yerinde ilgiyle takip edildiğini ve hatta bu diziler yoluyla da ülke turizminin canlandığını vurgulamıştır. Televizyon ve radyo yayınlarının RTÜK tarafından denetlenip düzenlendiğini; ama asıl sorunlu alanın internet olduğunu, bu konuda herhangi bir düzenlemenin olmadığını ve çocukları internetteki zararlı içeriklerden korumak gerektiğinin önemini belirtmiştir. İnsanların televizyonu artık akıllı cihazlarından takip ettiğini, özellikle yeni teknolojiyle internetin çok hızlandığını, çocukların nasıl içeriklerle karşılaştığını ebeveynler olarak takip edebilmenin giderek zorlaştığına dikkat çekmiştir. Son olarak ise 6112 sayılı kanun uyarınca idari tedbir uygulaması sonucu yayını durdurulan programlar yerine aile bütünlüğü ile ilgili güzel görseller hazırlanabilirse bu tür yapımları yayınlamak istediklerini dile getirmiştir.[126]

Toplantının ilerleyen dakikalarında Ergen, ABD'de aile birliğini ve bütünlüğünü anlatan yapımların oluşturulması için planlı çalışmaların yapıldığını, çeşitli firmaların sponsorluğunda aile değerlerinin sunulduğu, ailenin birlik ve beraberliğini konu edinen filmlerin çekildiğini ve

[125] ATV Genel Müdürü Metin Ergen, 09.04.2016 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 111-112, 115. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595 Erişim Tarihi: 19.04.2016.

[126] A.g.t, s. 112-114.

bütün dünyada vizyona girdiğini örnek vermiştir. Bunun yanı sıra kendi kültürlerine ait paskalya, noel, yılbaşı gibi unsurların da yer aldığı aile yapımları için paralar ayrıldığı, çeşitli teşvik ve ödüllendirme sistemiyle bu tarz yapımların oluşturulması için ön ayak olunduğunu ifade etmiştir.[127]

Meclis Araştırma Komisyonunun Araştırma ve İstişare Toplantısına "Böyle Bitmesin" isimli boşanma sürecini konu alan dizinin yapımcı ve yönetmeni Atalay Taşdiken de katılmıştır. Taşdiken, TRT'deki yöneticilerle aile birliğinin korunmasını amaçlayarak neler yapılabileceğini görüştüklerini; onların boşanmamayı konu edinen bir dizinin yapılamayacağını, böyle bir yapımın çok didaktik olacağı ve izlenmeyeceğini ifade ettiklerini anlatmıştır. Buna rağmen bu diziyi çektiklerini, "Seven nasıl sevmez olur?" sorusunu tanımlayarak ve gerçek hayat hikayelerinden yola çıkarak oluşturdukları yapımın TRT'nin en çok izlenen ikinci dizisi olduğunu dile getirmiştir.[128] Taşdiken, ayrıca izleyiciye doğru mesajlar verilerek çok izlenen yapımların ortaya konabileceğinin de altını çizmiştir. "Böyle Bitmesin" dizisinin prime time'da yüksek bir oran olan, 4.5 reyting oranına ulaştığını ve dizinin daha çok izlenmesini sağlayacak; ancak gerçekte var olmayan bir aile masası oluşturduklarını anlatmıştır. Bu masada bir hukukçu, bir psikolojik danışman ve bir polis kadın figürü koyduklarını; dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin'in Samsun'da bir basın toplantısında "Böyle Bitmesin" dizisindeki aile masasını örnek olarak biz değişik illerde pilot bir çalışmaya başladık ve çok iyi sonuçlar ve neticeler aldık." şeklindeki açıklamasını paylaşmıştır.[129]

3.5.11.2. Haberler

Televizyon yayınlarında tüm ailenin ekran başında bulunduğu ve akşam yemeği saatiyle kesişen program türü ana haber bültenleridir. Ekranların hedef kitledeki izleyicilerce ön yargısız yaklaşılan ve gerçekliğin kendisi olarak algılanan belki de tek program türü haberlerdir. Bu bakımdan televizyon yayınları açısından haberler, ayrı bir önem ve özellik taşımaktadır. Haber olarak verilen mesaj içeriklerinin bireyleri etkileme gücü yüksektir. Öyle ki, kimi zaman reklam ve yorumların haber formatında verilmesinin de temel gerekçesi budur.[130]

Haber bültenlerinde yayınlanan haber başlıkları genelde siyaset haberlerinin dışında gündelik hayatta karşılaşılabilecek her türlü şiddet, hırsızlık, gasp, kaza, hastalık, sel, deprem, ölüm gibi izleyicide travma oluşturabilecek vakalardır. Haber bültenlerinin şiddet olaylarını haber olarak vermesi doğaldır, ancak haberin sunumu önemlidir. Haberciler, haberin altında yatan asıl nedenlere de her zaman yer vermezler. [131]

---

[127] A.g.t, s. 116.
[128] A.g.t, s. 49.
[129] A.g.t., s. 50.
[130] Nurettin Güz, "Şiddetin Önlenmesinde Medyanın Rolü", Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu, 15-16 Mayıs 2006, Aem Kitap, Ankara, 2007, s.40
[131] David Trend, Medyada Şiddet Efsanesi Eleştirel Bir Giriş, (Çev. Gül Bostancı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, s.137.

RTÜK tarafından 2009 yılında yayınlanan Televizyon Habercileri İçin Rehber kitapçığında aile ve aile bireylerinin korunması açısından öne çıkan ilkelerden başlıcaları şöyledir:[132]

- İzleyicilerin sayılarla ifade edilen yığınlardan ziyade insan olduğu; o insanların da beklentileri, gereksinimleri ve beğenileri, duyguları, inançları olduğu unutulmamalıdır.
- Haberlerin toplum üzerindeki gücü ve etkileri konusunda duyarlı olunmalıdır.
- Habere katkıda bulunan uzmanların saygınlığı yüksek ve güvenilir olmasına dikkat edilmelidir.
- Çocuklar haber konusu olduğunda temel hakların korunmasına özen gösterilmeli, trajik olaylara ilişkin haberlere çocukların katılımı istenmemelidir.
- Suça karışmış çocukların suçlarla ilgili haberlerde isimleri ve yüzleri gizli tutulmalı, suçlu çocuk demek yerine "suça karışmış veya suça itilmiş çocuk" ifadesi kullanılmalıdır.
- Taciz ve tecavüz gibi cinsel istismarı konu alan haberlerde mağdura zarar verecek derecede ayrıntı aktarılmamasına özen gösterilmeli, mağdurların kimliği gizli tutulmalıdır.
- Kadınların bedenini nesneleştiren görüntüler ve ifadelerden kaçınılmalıdır.
- Kadınları sürekli olarak kurban, mağdur veya çaresiz göstermemeli; kadının toplumsal konumuyla ilgili olumsuz algıyı değiştirecek haberler yapılmalıdır.
- Kız kaçırma, namus ve töre ciayetleri, kadın intiharları gibi olaylar haber yapılırken bu konuda çalışan uzmanların ve de hukukçuların görüşlerine yer verilmelidir.
- Haber bültenlerinin çocukların da ekran başında olduğu saatte yayınlandığı unutulmamalı, bu nedenle haber dilinde ve görüntülerde dikkatli ve özenli davranışmalıdır.
- Çocukların izlemesinin zararlı olabileceği durumlarda haber başlamadan önce çocukların ekran başından uzaklaştırılması için uyarı yapılmalıdır.
- Çocukların da haberleri izlediği, haberlederden beklentileri olduğu göz önünde bulundurulmalı, haber alma hak ve özgürlüğüne sahip oldukları unutulmamalıdır.
- Haberlerde yoğun şiddet içeren görüntüler izlenme oranını arttırmak ya da dikkat çekmek amacıyla kullanılmamalıdır.
- Sözlü şiddet, tehdit, aile içi şiddet, hayvanlara kötü muamele gibi eylemler de şiddet kapsamında değerlendirilmelidir.

Bu ilkeler sektör temsilcileri ile birlikte hazırlanmış olmasına rağmen haber bültenlerinde olumsuz içeriklere halen yer verildiği görülmektedir.

Özellikle kadın cinayetlerinde, katilin "sevdiğim için öldürdüm, namusum için öldürdüm, erkekliğime laf söyledi" gibi ifadeleri ile kadının geç saatlere kadar dışarda kalması, kadının yalnız yaşaması, kıyafet tercihi" gibi cinayeti ve tacizi haklı gösterecek ifadeler yazılı ve görsel medyada yayınlanmamalıdır.

[132] Televizyon Habercileri İçin Rehber, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 2009.

İzlem Vural tarafından gerçekleştirilen ve 11-15 yaşları arası ilköğretim öğrencilerinin televizyon haberlerine yönelik eğilimleri, duygusal ve düşünsel bakış açıları ve genel algılarının öğrenilmeye çalışıldığı araştırma bulgularına göre, çocukların haber bültenlerinde en çok gördükleri kişiler sorusunun cevapları ise şu şekildedir: Polisler % 70, teröristler % 70,7, katiller % 86,7, savaşan kişiler % 70 ve kapkaççılar % 78,7'dir. Ayrıca çocukların % 72,7'si savaş, deprem ve cinayet türündeki şiddet haberleri izlediğinde üzüldüğünü ve % 34,7'si kendisini haberde izlediği kişinin yerine koyduğunu ifade etmiştir.[133]

Şiddet içerikli haberler verilirken insanlara zarar verecek türde görüntüleri buzlama televizyon kuruluşlarının toplumsal sorumluluklarının gereğidir. Habere konu olan yaralanmış bir insanın kanının akması görüntülerinin yayınlanması başta çocuklar olmak üzere izleyen herkes üzerinde olumsuz etkiler meydana getirecektir. Aşırı şiddet içeren ve insana zarar verecek türdeki görüntülerin buzlama, flulaştırma veya benzeri bir teknikle perdelenmesi medyanın haber verme görevini yerine getirmesine zemin sağlarken, izleyicinin zarar görmesi engellenmiş olacaktır.[134] Haberin konusu itibariyle buzlama, flulaştırma vb. tekniklerin yetersiz kalması durumunda ve izleyici üzerinde haberin olumsuz etki oluşturabileceği durumlarda haberin görüntüsüz olup arşiv görüntüleriyle beslenerek sunulması önem arz etmektedir.

3.5.11.3. Dini Programlar

Televizyonun topluma sağladığı bilgilendirici içeriklerden biri de dini bilgilerdir. Belirli zamanlarda (Ramazan ayı, kandil geceleri, dini bayram günleri ve haftanın belirli günleri gibi) televizyonda yayınlanan dini programların izleyicileri için bilgilendirici yönü bulunmaktadır.

Maneviyata ilişkin içerikler oluşturulurken toplumdaki hassasiyetlere dikkat edilmeli, açık, net ve bilgilendirici yayınların hazırlanmasına özen gösterilmelidir.

Kimi zaman tartışmalı konuların öncelikle uzmanların kendi arasında görüşüp netleştirmeden ekran önünde tartışılması izleyiciler açısından kafa karışıklığına neden olmaktadır. Bu yayınların içeriklerine ilişkin konuların Diyanet İşleri Başkanlığı, üniversiteler ve ilgili kurumlarla birlikte çalıştay veya sempozyumlar yoluyla biraraya gelinerek görüş alış verişi yapılması önem arz etmektedir. Yapımcıların programlara davet ettikleri uzmanların bu çalışmalarda yer almış, akademik yeterliliği olan kişilerden seçilmesi faydalı olabilecektir.

3.5.11.4. Kadın Kuşak Programları

Kadın programlarının çıkış noktası tek kanallı yıllara dayanmaktadır. O dönemlerdeki kadın programları ev kadınlarına yönelik bilgilendirici ve eğitici stüdyo programları formatında gerçekleşmekteydi. Bir yandan Brezilya dizileri veya arkası yarınlar; bir yandan da bilgilendirici kadın programları gündüz kuşağında yer almaktaydı. Özel yayıncılığın başlaması ve magazinleşmenin etkisiyle kadın programları eğlenceye, gösteriye veya trajediye ağırlık verir hale gelmiştir.[135]

---

[133] İzlem Vural, Televizyon Haberlerini Okumak: Çocuk İzleyicilere Göre Televizyon Haberlerinden Yansıyan Türkiye, İletişim, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, Sayı: 9, 2008, s. 80-91.

[134] Nurettin Güz, Şiddetin Önlenmesinde Medyanın Rolü, Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu, 15-16 Mayıs 2006, Aem Kitap, Ankara, 2007, s. 49.

[135] E. Ünür, s. 99.

Batıda gündüz kuşağı talk şovu, Türkiye'de ise kadın programı olarak adlandırılan bu yayın türü; ismi itibariyle toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği bir yapıdır. Yayın türünde "kadın" kelimesinin vurgulanması; kadını eğlence, trajedi, güzellik, moda, mutfak, aile, ev ekonomisi, çocuk bakımı gibi belli temalar ile sınırlamaktadır. Dolayısıyla kadınlar, toplumsal cinsiyete dayalı olarak geliştirilen kalıp yargılarla dolu yayınları izlemeye yönlendirilirken; erkeklere ana haber bültenleri, tartışma programları, spor yorum programları gibi daha "ciddi" yayınlar sunulmaktadır.[136]

2010 yılı itibariyle geçmiş deneyimler, kadın programlarına yöneltilen eleştiriler ve izleyici ilgisinin düşmesi gibi nedenlerle gündüz kuşağı programlarında tartışma formatı neredeyse terk edilmiştir. Günümüzde daha çok kayıpların bulunması ve suçluların cezalandırılması gibi içerikler, tartışma değil; çözüm sunma amacı ile ekrana gelmektedir.[137] Bu içeriğe, 2008 yılından beri sabah saatlerinde ekrana gelen "Müge Anlı ile Tatlı Sert" örnek olarak verilebilmektedir.

9-10 Nisan 2016 tarihinde Meclis Araştırma Komisyonunun Araştırma ve İstişare Toplantısına Müge Anlı da konuk olarak katılmıştır. Anlı, televizyonda yer alan program ve dizilerin aslında toplumda yaşananları yansıttığını; ihanetin, kavganın, şiddetin, dolandırıcılığın ve cinayetlerin gerçek hayatta da olduğunu ifade etmiştir. Bizzat Osmanlıca öğrenerek Osmanlı arşivlerinden kadıların verdiği kararları incelediğini, Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar yaşananların benzer olduğunu dile getirmiştir. Toplum olarak değişmediğimizi nüfusun artışı ile doğru orantılı olarak suç oranlarının da arttığını söylemiştir. Medyanın toplumsal hayatta yaşananları görünür kıldığını, bu nedenle medyayı yaşanan olumsuzlukların nedeni olarak görmemek gerektiğini belirtmiştir. Kendi programında ele aldığı konuların 60-70 yıllık geçmişinin olduğunu, oysa televizyondaki dizilerin 10-15 yıldır gündemimizi oluşturduğunu anlatmıştır. Bunu belirtirken de medyanın sorumluluğunun göz ardı edilemeyeceğinin de altını çizmiştir. Bununla birlikte aile bütünlüğünü bozan nedenlerin araştırılmasının gerekliliğini, özellikle eğitimin aile birliği için çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Bir toplumdaki anneler ne kadar iyi eğitilirse onların yetiştirdiği çocukların da o kadar iyi eğitim alacağını ve gelecekte kurdukları ailelerin de o kadar sağlıklı olacağını anlatmıştır. Ayrıca toplum belli bir kültür seviyesine ulaşabilirse medyada yer alan yapımlar konusunda daha seçici davranacaklarını, medya içeriklerinin de bu yönde yeniden şekillenebileceğini ifade etmiştir.[138] Anlı'nın bu sözleri de kirli reytingin önlenmesinde reklamverenin orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip izleyicilerin beğenisini alan nitelikli yayınları tercih etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kadın Kuşaklarında sabahın erken saatlerinde magazin dünyasından haberlerin paylaşıldığı "Söylemezsem Olmaz", "Aramızda Kalmasın", "Renkli Sayfalar" ve "Her Şeyi Konuşalım" gibi programlar da ön plana çıkmaktadır. Bu programlarda kadınların kendi sorunları değil de popüler kişilerin hayatları ele alınmaktadır. Yorumcular etik açıdan bu kişilerin yaşadıklarını kendi dünya algısına göre seyirciye dikte etmektedir.

---

[136] A.g.e., s. 99.
[137] A.g.m., s. 193.
[138] Müge Anlı, 09.04.2016 Tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 101-103. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595 Erişim Tarihi: 19.04.2016.

Çaylı Rahte'ye göre kadın programları kategorisi, kadın sorunlarına bakışı ve kadınların programlarda yer alış biçimleri açısından medyanın genelinde var olan cinsiyetçi ve reyting odaklı anlayışın ötesine geçememektedir.[139]

Yakın bir geçmişte yayınlanmaya başlayan bir diğer program formatı ise "Bana Her Şey Yakışır", "Bugün Ne Giysem", "Bu Tarz Benim", "İşte Benim Stilim" ve "İşte Benim Stilim All Star" isimleri ile ekrana gelen moda programlarıdır. Kadınlar tükettikleri, modaya uygun oldukları ve güzel göründükleri müddetçe toplumda var olabilirler imgesi yaratılmaya çalışılan bu programlarda, yarışmacılar kendi giyim tercihleri ile podyuma çıkmakta ve modacılardan oluşan bir jüri tarafından kıyafetlerinin, saçlarının ve makyajının nasıl olması gerektiği konusunda yoğun bir şekilde eleştirilmektedir.

3.5.11.5. Evlilik Programları

Aile birliği, bütünlüğünü ve sürekliliğini evlilik kurumuyla sağlamaktadır. Bir başka deyişle evlenme olgusu, aileyi oluşturan toplumsal ilişkileri belirli kalıplar içine yerleştiren bir sözleşmedir. Sağlıklı bir toplumun sağlıklı ailelerden oluşacağı bir genel kabuldür. Bu genel kabulden hareketle sağlıklı ve/veya güçlü bir ailenin eşler ve çocuklardan oluşan bir yapı olarak, her türlü değişim ve krizlere karşı varlığını koruyabilen, gelişim dönemlerini yıkımlara ve kayıplara uğramadan geçirebilen, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik işlevlerini üyeleri için günün koşullarına göre tatmin edici ölçülerde yerine getirebilen, saygı ve sevgi temelli bir yapı olarak tanımlanabilir.[140]

Aile yaşamı en yaygın kitle iletişim araçlarından televizyonun temel içeriklerinden biridir. Toplumsal yapının en küçük birimi olan aile birliğinin temeli evlilik kurumu ile atılmaktadır. Günümüzde evlilik kurumu televizyonun temel program formatlarından birinin kaynağı haline gelmiştir. Evlilik kurumunun oluşmasında çöpçatanlık hizmeti misyonuyla yayınlanan evlilik programları, olağan koşullarda sınırlı bir tanıdık ve akraba grubu arasında kalan evlenme olgusunun süreçlerini, ekranların önünde, binlerce izleyicinin tanıklığında, medyaya özgü şov programı formatı içinde yeniden sunmaktadır.[141]

On yılı aşkın süredir çeşitli değişimler geçirerek varlığını sürdüren evlilik programları yakın geçmişte "Dest-i İzdivaç", "Su Gibi", "İzdivaç", "Esra Erol'da Evlen Benimle", "Zuhal Topal ile İzdivaç" isimleriyle ekrana gelmiş, günümüzde ise "Esra Erol'da", "Zuhal Topal'la", "Kısmetse Olur" ve "Evleneceksen Gel" adlarıyla yayın hayatına devam etmektedir.

Kaya'ya göre gündüz kuşağında yayınlanan ve yüksek izlenme oranlarına sahip olan evlilik programları, evlenmek isteyen gelin ve damat adaylarının katıldığı, evlilikle ilgili geleneklerin ve toplumsal cinsiyet rollerinin günlük yaşam içerisinde pekiştirilmesine ve yeniden üretilmesine aracılık etmektedir.[142]

---

[139] E. Çaylı Rahte, s. 191.
[140] Fazlı Polat ve Bahset Karslı, "Evliliğe İlişkin Türk Televizyon Programlarının Sosyolojik Analizi", EKEV Akademik Dergisi, Yıl: 16, Sayı: 51, Bahar 2012, s. 36.
[141] Bilimser Yağmur Bayrak, Televizyonlardaki Evlilik Programlarında İdeal Eş Söylemi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, , Ankara, 2012, s.3.
[142] Tebrike Kaya, Televizyonlarda Yayınlanan İzdivaç Programlarında Toplumsal Cinsiyetin Temsili, Kadın Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2013/2, Sayı: 13, s. 82.

Evlenmek isteyen her kadın ve erkek için eş seçimi hayati bir önem taşımaktadır.[143] Bu seçim, ekranların önünde, milyonlarca izleyicinin şahitliğinde kısa bir sürede alınabilecek bir karar değildir. Evlilik gibi bir ömür boyu sürmesi beklenen bir birliktelik için kişinin kendisiyle uyum içinde yaşayabileceği bir eşi belirleyebilmesi, üzerinde ciddi bir düşünmeyi gerektirmektedir. Ancak içeriğinde yoğun bir eğlence ve reyting kaygısı bulunduran bu programlarda adayların kendisine talip olan kişiler hakkında hemen bir karar vermesi beklenmektedir. Böyle bir formatta evliliğin ve beraberinde ailenin sağlam temeller üzerine inşaa edilebilirliğinin sorgulanması gerekmektedir.

Evlilik programlarında erkekler maddi varlıklarıyla, kadınlarsa ev işleri konusundaki yetenekleriyle kendilerini anlatmaktadır.[144]

Evlilik programlarına yöneltilen yoğun bir eleştiri, kendisine eş arayan kadınların bir ailenin kurulması için gerekli şartları maddiyatta görmesidir. Evlenmek için gelen kişiye ilk olarak varlığıyla ilgili "Evin var mı?", "Araban var mı?", "Aylık kazancın ne kadar?" gibi sorular sorulmaktadır. Özellikle yaşlı erkekler kendilerine talip olacak kadınların ilgisini çekebilmek amacıyla tüm maddi varlıklarını dile getirebilmektedir. Evlilikte duygusal bağlar bir kenara itilip, maddi varlıkların yarıştırılması halinde evlilik programları, evlilik pazarlıklarının yapıldığı alış veriş mekânına dönüşmektedir. Bu anlamda eş aramak için televizyona çıkan insanların çok azında aşk ekonomik ölçütlerden önce gelmektedir.[145]

Evlilik programı gibi yoğun izleyici kitlesine hitap eden programlardaki katılımcılar gelişme çağında olan çocuk ve gençler, evlenme çağındaki yetişkinler ve ikinci bahar yaşamak isteyen yaşlılar için rol model oluşturmaktadır. Katılımcıların sergilediği tutum ve davranışların izleyiciler tarafından benimsenip taklit edilme olasılığı artmaktadır. Bu anlamda programa başvuran katılımcıların seçimi esnasında program yapımcısı ve sunucusunun titizlikle davranması önem arz etmektedir.

Gündemdeki yerini uzun yıllar boyunca koruyan evlilik programları gerek akademik çevrede gerekse televizyon dünyasında tartışmalara yol açmaktadır. Kamuoyundaki bu tartışmaların bir sonucu olarak Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda evlilik programlarının yapımcıları ve bu programların yayınlandığı televizyon kanallarının yetkilileri ile 17.02.2016 tarihinde bir araya gelinmiştir. Toplantıda Üst Kurul Başkanı Prof. Dr. İlhan Yerlikaya, yayıncıların reyting kaygısı ile hareket ettiklerini; ancak toplumsal sorumluluk anlayışı ile yayıncılık yapmalarının beklendiğini ifade etmiştir. Yerlikaya, çok izlenen programların sorumluluklarının da arttığını dile getirmiş, toplumun temel direği olan ailenin reyting uğruna dejenere edilmemesi; bilakis desteklenip, aile kurumu için neler yapılabileceğinin konuşulması gerektiğinin altını çizmiştir.[146]

9-10 Nisan 2016 tarihinde Meclis Araştırma Komisyonunun Araştırma ve İstişare toplantısına evlilik programlarının popüler sunucusu Esra Erol da konuk olarak katılmıştır. Erol, "Yaptığım program herkesin böyle basit gördüğü 'evlilik programı' dediği, burun kıvırdığı, hiç kimsenin izlemediğini söylediği; ama en çok izlenen programlardan da bir tanesi. Ben bu programı gayet iyi ve keyifle yapıyordum fakat ne olduysa, evlilik programları bir anda bir iki yılda herkesin

[143] Tebrike Kaya, 2013, s. 88.
[144] Hatice Şahin, 2011, s. 84.
[145] A.g.e., s. 85-86.
[146] http://www.hurriyet.com.tr/evlendirme-programlari-rtukte-masaya-yatirildi-40056769
Erişim Tarihi:22.04.2016.

dikkatini çekmeye başladı. Çünkü reyting aldığı için her kanalda yapılmaya başlandı. Dolayısıyla, evlilik programı adı altında benim içerisinde sosyal sorumlulukla beraber yürüttüğüm proje, artık her ortamda ve her olayla konuşulmaya başladı. Ben de şu anda o programın sunucusu olarak o eleştirilerden inanılmaz rahatsızım." sözleriyle konuşmasına başlamıştır.

Sonrasında Erol, toplumsal sorumluluk anlayışı içerisinde bir program icra ettiğini, toplumsal değerleri programın içerisinde izleyicilere adeta kamu spotlarında olduğu gibi bir mesaj olarak ilettiğini ve programın kendi içinde bir özdenetim mekanizmasının olduğunu dile getirmiştir. Evlilik programı adıyla anılsa da kendisinin bir aile programı yaptığını aktarmıştır. Kendi programının aldığı yüksek reyting oranlarından sonra diğer kanalların da evlilik programları yayınlamaya başladığını belirtmiştir. Programının çok eleştirildiğini, ancak bir o kadar da izlenildiğini ifade etmiştir. Ardından programın genel koordinatörü Pınar Esen Öztürk, yedi yıldır Esra Erol ile çalıştıklarını, engelli vatandaşlara akülü araba temin etmek gibi sosyal sorumluluk projelerine önem verdiklerini; programın bir bölümünü uzun yıllardır mutlu bir evliliği olan çiftlere ayırdıklarını dile getirmiştir. Onların mutluluklarının sırlarını ekranlara getirerek izleyicilere rol model sunmayı hedeflediklerini söylemiştir. Daha sonra Esra Erol, kendisinin izleyiciler için bir rol model olduğunu, kendi programında evlendiğini ve kariyerinin en önemli döneminde çocuk sahibi olduğunu ifade etmiş; bu anlamda da izleyicilerine doğru mesajlar vermeye çalıştığının altını çizmiştir.[147]

ATV Genel Müdürü Metin Ergen, toplum yapımızın değiştiğini, geçmişin görücü usulü evliliklerinin artık ekranlar önünde gerçekleştiğini ve milyonların önüne çıkan adaylarla ilgili sorunlu bir durum varsa yakınlarının arayıp kendilerine bilgi verdiklerini; bu anlamda evilik programlarında çiftlerin bir araya gelmesinin internette tanışılmasından daha güvenli olduğunu ifade etmiştir.[148]

RTÜK tarafından 2010 yılının Ağustos ayında yapılan "Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması 2"nin evlilik programlarıyla ilgili dikkat çekici sonuçları şu şekildedir. Kadın izleyicilere en beğenmedikleri üç programa ilişkin bi soru yöneltilmiş ve alınan cevaplardan en beğenilmeyen programların evlilik programları olduğu gözlenmiş; kadınlar tarafından en beğenilmeyen üç programın "Esra Erol'da Evlen Benimle", "Zuhal Topal'la İzdivaç" ve "Su Gibi" olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda evlilik programları, en beğenilen ilk yedi program içinde yer almıştır. Bu program türünün hem en beğenilen, hem de en beğenilmeyen programlar olarak belirtilmesinde, kadınların programlara yüklediği anlamların ve kendi yaşamlarında önemsedikleri değerlerin rol oynadığı söylenebilmektedir.[149]

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkılarıyla yürütülen "Toplumun Kültür Politikaları ve Medyanın Kültürel Süreçlere Etki Algısı Araştırması" başlıklı 2011 yılının Ekim ayında yapılan çalışma, özellikle televizyon yayınlarının kültürel değerlere etkisinin kamuoyu tarafından nasıl algılandığını göstermektedir. Yayın türü ve içeriklerinin Türkiye'nin toplumsal ve kültürel değerlerini yansıtma biçimlerinin de araştırıldığı[150] çalışmada evlilik programlarının toplumsal etkileri de araştırılmıştır.

---

[147] Esra Erol, 09.04.2016 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 107-111. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595 Erişim Tarihi: 19.04.2016.

[148] Metin Ergen, 09.04.2016 tarihli Meclis Aratırma Komisyonu Tutanakları, s.114. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595 Erişim Tarihi:19.04.2016.

[149] Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-2, RTÜK, Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2010, s. 13.

[150] Toplumun, Kültür Politikaları ve Medyanın Kültürel Süreçlere Etki Algısı Araştırması, SETA, Ankara, 2011, s.21.

- Araştırmada görüşülen kişilerin yüzde 79,1'i televizyonlardaki evlilik programlarının, Türk aile yapısı ve evlilik ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini düşündüğünü belirtirken, yüzde 14,5'i bu gibi programların olumsuz etkisi olacağını düşünmediğini söylemiştir.[151]

- Kadınların yüzde 76,7'si ve erkeklerin yüzde 81,5'i televizyonlardaki evlilik programlarının, Türk aile yapısı ve evlilik ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini düşündüğünü belirtmiştir.[152]

- Erkek ve kadın katılımcılar yüksek oranda, televizyonlardaki evlilik programlarının, Türk aile yapısı ve evlilik ilişkilerini olumsuz etkilediğini düşünmektedir.

- 15-24 yaş grubunun yüzde 67,2'si, 25-34 yaş grubunun yüzde 84,8'i, 35-44 yaş grubunun yüzde 85,5'i, 45-54 yaş grubunun yüzde 81,1'i ve 55 ve üstü yaş grubun yüzde 80,2'si televizyonlardaki evlilik programlarının, Türk aile yapısı ve evlilik ilişkilerini olumsuz etkileyeceğini düşündükleri fikrini beyan etmişlerdir.[153]

- Bütün yaş grupları evlilik programlarının olumsuz etkileri üzerinde görüş birliğine varmış durumdadır. Ancak 15-24 yaş grubu (yüzde 67,2) diğerlerine nispetle bu görüşe daha az katılmaktadır. Yine bu soruya ilişkin fikri olmadığını ifade edenler arasında (yüzde 10,5) en yüksek oranı bu yaş grubu teşkil etmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında toplumun genelinde evlilik programlarına karşı bir hassasiyet oluştuğu, bu hassasiyetin ise bu program türünün Türk aile yapısı ve evlilik ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceği düşüncesi üzerinde yoğunlaştığı ifade edilebilir.

Psikolojik Danışman Serhat Yabancı'nın 2010 yılının Ekim ayında evlilik programlarına ilişkin yaptığı ankete katılanların % 70'nin evlilik programları aracılığıyla yapılan evlilikleri güvenilir bulmadığı, programın içeriğinin konuya uygun bulanların oranının % 15 olduğu, katılımcıların % 100'ünün evlilik programlarına çıkmayı düşünmediği, programda yer alan öğelerin toplumsal değerlerle uyumlu olduğunu düşünenlerin sayısının sadece %15 olduğu ortaya çıkmıştır. Bu programla evlenenlerin uzun süreli bir mutluluk yakalayabileceklerini düşünenlerin oranının sadece % 5 olduğu belirtilmiştir. Bu programların izlenme nedeni ise % 45 merak, % 35 mahremiyetin deşifresi, % 20'si ise eğitimsizlik, boşluk ve ilginç olması olduğunu aktarmıştır. Evlilik programlarının topluma olumlu etkisi olduğunu düşünenlerin (% 20) gerekçeleri ise bu programlar aracılığıyla evlenmek isteyen adayların buluşturulduğu, evlendirildiği ve izleyicileri eğlendirdiği sıralanmıştır. Bu programların olumsuz etkisi olduğu düşünenler ise % 55 oranında yer almaktadır. Bu olumsuz etkiler arasında topluma yanlış örnek olması, şov amaçlı olması, reyting uğruna mahremiyetin gözler önüne serilmesi ve adaylara ilişki ve eş seçimi gibi konularda eğitim verilememesi sıralanmıştır.[154]

[151] A.g.e., s. 115.
[152] A.g.e., s. 115.
[153] A.g.e., s. 116.
[154] Serhat Yabancı, Evlilik Programlarının Psiko-Sosyal Analizi, 2010. http://uzmanlariz.com/umQDuWnvXnmi Erişim Tarihi: 18.04.2016

Yabancı, anketten elde edilen bulgular ışığında aşağıda sıralanan değerlendirmelerde bulunmuştur:

- İzleyenlerin çoğu, programı keyifli ama sağlıksız bulmaktadır.
- İzleme oranının yüksekliği, izleyen kesim ile de alakalıdır. Genelde bu programların akşam izlenme reytingleri daha düşüktür.
- Özel hayatın özentili ve ilgi çekici olması az gelişmiş ülkelerin tipik göstergesidir.
- Eğer, gerekli alt yapı sağlanırsa, imkânı ve fırsatı olmayanlar için bu programlar birer köprü görevi görmektedir.
- Gerekli alt yapı sağlanırsa adaylar ve taliplere nasıl davranmaları, neye göre eş seçiminde bulunmaları konusunda danışmanlık yapılırsa "nerede tanıştığın değil, kiminle tanıştığın " sözünü rahatça söyleyebiliriz.
- Toplumun bu programlara güveninin sağlanması için, programlarda uzmanlar bulundurmalı, adaylara, evlilik ve tanışma öncesi eğitim verilmeli, içgörü, farkındalık, kendilik değeri ve uyum konularında bazı eğitimler verilmelidir.
- Bu programlara çıkmayı, ayıp ve küçük düşürücü olarak görenler, programa çıkmayı bir acizlik olarak yorumlayabilmektedirler. Fakat televizyon karşısında kısmetini aramak ile internette aramak arasında sadece gizlilik farkı vardır. Aslında evlilik programları, internete kıyasla daha gerçekçi ve güvenilirdir. Fakat yine de süreç şu an için her ikisinde de sağlıksızdır.
- Evlilik programlarında esas eleştirilerden biri de, adayın gün içinde birden çok kişi ile tanıştırılmasıdır. Bu durum izleyenler açısından alıcısını bekleyen meta gibi görünmekte ve ahlaki yapıya uygun olmayan bir görüntü çizmektedir.
- Evlilik programları, Türkiye'deki karşı cinsi tanıma, iletişim kurma, kendini ifade etme konularındaki eksikliği ve açlığı ortaya koymuştur.
- İnsanlara tanışma, kendini ifade etme, karşı cinse açılma ve karşı cinsi yüceltmeme gibi düşünsel ve davranışsal beceriler kazandırılmış olursa bu programların ortadan kalkması kaçınılmaz olabilir.

3.5.11.6. Magazin Programları

Magazinleşme kavramı özel televizyon kanallarının ortaya çıkması ile daha da yaygınlık kazanmıştır.[155] Daha öncesinde özellikle kamu hizmeti yayıncılığı döneminde magazinleşmeden bilinçli olarak kaçınılmış ve televizyon kanallarında bu türde program ya da haberlere rastlamak mümkün olmamıştır. Fakat özel televizyon kanallarının açılması ve yayın hayatına başlaması sonucu bu türde magazin programlarına yer verilmeye başlanmıştır.[156]

[155] Hüseyin Çelik, Televizyonda Yayınlanmış Magazin Programlarında Tüketim Kültürü Olgusu. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 75.
[156] Erdal Dağtaş, Türkiye'de Magazin Basını, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2006, s. 51.

Yazılı ve görsel basında geçen zamanla birlikte magazin, günümüz yayıncılık anlayışında yaygın olarak benimsenip kullanılan habercilik türlerinden birisi haline gelmiştir. Dünyada ve Türkiye'de magazin haberlerinin örneklerine gün geçtikçe çok sık rastlanmaya başlanmıştır. Magazin haberlerine sık rastlanmasının en önemli özelliği ise magazin haberlerinin her kesimden insana kolaylıkla seslenebilmesidir.[157]

Magazinle birlikte insanların hayat tarzları da değişmektedir.[158] Magazinde verilen haberler sonucunda moda, diyet, dekorasyon, makyaj ve sağlık gibi birçok haberlerle izleyicilerin nasıl olmaları, nasıl davranmaları, ne düşünmeleri ve bunlar için ne yapmaları gerektiği gibi birçok ayrıntılar anlatılmakta ve bunun sonucu tek tipleşen kitlelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.[159] Magazin programlarında toplumun büyük bir kesiminin yaşamadığı farklı hayatlardan bahsedilirken aile ilişkilerini de etkileyecek şekilde ünlülerin çok eşli yaşamları, tüketim standardı yüksek hayatları özellikle çocuk ve gençlere sunulan rol modelleri gözönünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

3.5.11.7. Reklamlar

Televizyon yayın akışı içinde en sık rastlanan yapılardan biri olan reklamlar, diğer televizyon anlatı türleri gibi belli bir izleyici grubu olan, belirli hedefler doğrultusunda hazırlanmış ve belirli saatlerde yayınlanan bir televizyon anlatı türüdür.[160] Genel reklam tanımlarından hareketle; televizyon reklamları, belli ürün ya da hizmetin satışını sağlamak ya da artırmak amacıyla bedeli karşılığında televizyon ortamında yapılan tanıtım faaliyetleri olarak tanımlanabilir.[161]

Reklamlar, toplumda pekiştirilmesi gereken cinsiyet eşitliği yerine cinsiyet ayrımcılığını ön plana taşımakta ve geleneksel rolleri pekiştiren yapılarıyla çocukları da hedeflemektedir. [162]

Televizyonun bir reklam ortamı olarak kullanılması diğer reklamlardan (örneğin gazete, radyo reklamları gibi) farklı bazı özellikleri beraberinde getirmektedir. Her şeyden önce televizyon reklamları, televizyon yayın akışı içinde yer alan içeriklerden biridir. Dolayısıyla diğer anlatı türleri gibi bir metin özelliği taşımaktadır. Tıpkı bir dizi, film gibi senaryolar üzerinden işleyen programlar niteliğindedirler. İzleyiciler yani tüketiciler üzerinde etki yaratabilmek ve böylece ürün ve hizmetlerin satın alınmasını sağlamak için toplumsal ve kültürel pek çok öğenin kullanılması yoluna gidilmektedir. Mengü'nün ifade ettiği gibi televizyon reklamları görsel ve işitsel etkileme güçleriyle insanların arzularını, gereksinimlerini ve beklentilerini belirli kültürel değerler içinde şekillendirmekte ve dönüştürmektedir.[163]

Reklamlarda aile kavramı da tüketimi teşvik edici bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Dini gün ve bayramları konu alan ve bu dönemde tüketilen ürünlerin satışını hedefleyen reklamlar; anneler, babalar, sevgililer günü yine aile, sevgi, uyum, kardeşlik, yardımlaşma gibi

---

[157] Merve Antlı, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı, Magazin Programlarında Twitter Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, s.33
[158] Martin Esslin, TV Beyaz Camın Arkası, İstanbul, Pınar Yayınları, 1991, s. 9.
[159] Şerife Özgün Çıtak, s. 29.
[160] Ayşın Ören Alptekinoğlu, Televizyon ve Televizyon Reklamcılığı, Kül Sanat Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 55–56.
[161] Deniz Çimen, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Televizyon Reklamlarında Kadın, RTÜK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011, s.17.
[162] Prof.Dr.Nilüfer Pembecioğlu, İletişim Araştırmaları ve Film Çözümlemeleri, sf.24

[163] Seda Çakar Mengü, Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Oluşturulan Toplumsal Kimlik, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 7. aktaran Deniz ÇİMEN, a.g.e, s.20.

konuları içermektedir. Örneğin gıda ürünlerine yönelik reklamlarda yemeği hazırlayan ve sunan kişi genellikle anneyken, tüketen kişi ve beğenide karar verici olan kişinin ağırlıklı olarak babalar ve evin büyükleri olduğu göze çarpmaktadır. Bir lastik firmasının güven duygusunu vermek için baba oğul ilişkini kullanması da ihtiyaç duyduğunda medyanın aile bütünlüğüne ve aile değerlerine sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermektedir. Ancak burada dikkat çekici bir unsur da bu tip reklamların ailede çatışmayı işleyen yapımların içinde sıkça yer almasıdır.

Reklamlarda en çok kullanılan klişelerden biri, kadın ve erkeklere ait toplumsal cinsiyet ve diğer kalıp yargılardır. Ancak bazı reklamlar bu kalıp yargıları da yıkmaya çalışması yönüyle öne çıkmaktadır. "Çocuk da yaparım kariyer de!", "Kız gibi yap, ne yaparsan yap!", reklamları kadınların ve genç kızların kalıp yargıları değiştirmesini hedefleyen "Baba büyüksün!" sloganıyla öne çıkan reklamda babanın çocuklarıyla olan sıcak, sevgi dolu ve koruyucu rolünü anlatan, engellilerin topluma katılımını ve bu yöndeki farkındalığın artmasını hedefleyen, işaret dilini kullanan toplumu anlatan "Hayat aynı dili paylaşınca güzel!" reklamı, "Bazıları hayatın tam ortasında, işinin başında olmak ister. Hiçbir engel tanımadan, özgürce!" sloganıyla engellilerin iş hayatına katılımını anlatan reklam bunlara örnek gösterilebilir.

3.5.12. Medya ve Reyting Olgusu

İzleyici ölçümleri, program yapımcıları ve planlamacıları için yönlendirici bir bilgi kaynağı, medya planlamacıları için doğru hedef kitleye istenen düzeyde erişme olanağı, reklam yayın süresinin alışverişinde ise objektif bir değerlendirme birimi sağlamaktadır. Görüldüğü üzere izleyici ölçüm sonuçları başta televizyon yayıncılığı ve televizyon reklam yeri pazarları olmak üzere, bunlarla ilişkili pazarlarda faaliyet gösteren televizyon yayıncıları, reklamverenler ve medya ajansları açısından son derece kritik bir öneme sahiptir.[164]

Televizyon kanalları temelde ticari bir kuruluştur ve sunduğu hizmet karşılığında kar etmek ister. Bu sebeple yayın tercihlerini de daha fazla reklam alabileceği, reytingi yüksek programlar ve içeriklerden oluşturmayı hedefler. Ancak televizyonun toplumsal sorumluluk taşıdığı ve sektörün belirlediği kurallar ve ilkelere göre hareket etme zorunluluğu bulunduğu için bu programlar RTÜK tarafından denetlenir. Dolayısıyla editöryal bağımsızlık kadar sorumluluk da önemlidir.

Reyting konusunda en önemli kriter reyting ölçümü esnasında nasıl bir örneklem oluşturulduğudur. Bu konuda ölçümü yapan Televizyon İzleme Araştırmaları Anonim Şirketi (TİAK) Genel Müdürü Dursun Güleryüz Komisyonumuza 9 Nisan 2016 tarihli Meclis Araştrma Komisyonu Araştırma ve İstişare Toplantısında, TİAK'ın Reklamcılar, Reklamverenler ve Televizyon Kanalları olmak üzere 3 bileşenden oluştuğunu belirtmiştir. Normal şartlarda birbiriyle rekabet içinde olan 3 ayrı sektörün tarafsız, objektif, şeffaf ve denetlebilir bir karar alma mekanizması sayesinde ortak kararlar verdiğini ve sonuç olarak da ölçüm sisteminin Türkiye'de çalıştığını ifade etmiştir.

Bütün dünyadakinin aksine Türkiye'de reyting konusunun kamuoyunun gündeminde olduğunu anlatan Güleryüz, hatta siyasetçilerin bile ilgisini çektiğini vurgulamıştır.

Ekrandaki kirlilikten reytingin sorumlu tutulduğu günümüzde reklamverenlerin tercihleri bu anlamda değerlidir. Reklamverenlerin nitelikli ve toplumsal yararı gözeten yayınlara reklam

[164] Deniz Güler, Türkiye'de İzleyici Ölçümleri ve Sorunlar, RTÜK Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011, s. 15.

vermesi sektörü de daha kaliteli yayın yapması için motive edecektir. Ancak reklamverenler açısından da reklamcılara teslim edilen ürünlerin pazarda karşılığını bulması kaygısı vardır. Bu sebeple reyting ölçümlerinde dikkate alınan sosyo-ekonomik sınıfların ve bu sınıflara yönelik medya planlamasının nitelikli ve kaliteli yapımları özendirici olması için teşvik edilmesi önem taşımaktadır.[165]

Medya Profesyonellerinden Kanal D Genel Müdürü Barış Tünay da aynı toplantıda şunları dile getirmiştir: "Biz seyredildiğimiz kadar reklam geliri elde ediyoruz. Yani eğer biz çok seyredilirsek çok reklam geliri alıyoruz, az seyredilirsek az reklam geliri alıyoruz. 2014 yılına gittiğimiz zaman bizim reyting panelimiz değişti. Şimdi biz bugün kime yayın yapıyoruz? Bugün yayın yaptığımızın yüzde 65'i C2 ve D, E grubu. Kim bu C2 grubu? C2 grubunun maksimum yüzde 20'si lise mezunu, yüzde 80'i ortaokul veya daha düşük eğitim düzeyinde ve yüzde 70'i hayatında tatile çıkmıyor. Bu en iyisi, C2. D grubuna gelin. D grubunun yüzde 70'i ilkokul mezunu ya da terk ya da kalanı ortaokul mezunu. Yüzde 30'u çalışmıyor, yüzde 20'si parça başı iş yapıyor, düzenli bir işi yok ve yüzde 80'i hayatında tatile çıkmıyor. E grubuna geldiğiniz zaman, yüzde 95'i ilkokul ya da terk ve yüzde 30'u yardımla geçiniyor. 100 kişiye yaptığımız yayının 65 kişisi bu kişiler. Şimdi biz 2014'te bu evren değişirken buna çok itiraz ettik. Bu kesim yüzde 48'den yüzde 65'e çıktı. Şimdi biz bu kişilere yayın yapıyoruz. Ama bunlar seyrediliyor o zaman da. Yani ne olur, yani burada pratikten gelenler olarak söylüyorum, eğer biz seyredilmezsek zaten bunu yapmayız. Elbette "kirli reyting" diye bir şey var. Yani ben bugün ana habe rde ekrana bir adamı çıkartsam ve o adamın kafasına silah dayayıp silahı ateşlesem inanın en çok bu seyredilir. O zaman bunun bir sınırı var değil mi? Yani seyredilmek her şey değil. Bize gelen senaryolarda biz daha senaryo aşamasında bakıyoruz, diyoruz ki: "Bu olmaz, kötü kazanamaz, iyilerin kazanması lazım, kötüleri kazandırmayalım, kötüleri koymayalım, bunları rol model oluşturmayalım." Aman dizinin içinde bir cümle: "Cam atıklarını çöp poşetinin içine atmayın.", "Evinize girerken ayakkabılarınızı çıkartın." diyelim. Sektördeki bütün arkadaşlarımız da bunu yapmaya çalışıyor."[166]

Televizyonun aynı zamanda yaygın kitleler için bir eğitim aracı da olduğu gözönünde bulundurularak reyting ölçümünde kullanılan evrenin bir kez daha gözden geçirilmesi ve RTÜK'ün öngördüğü düzenlemeye göre ölçüm yapılması, RTÜK tarafından denetlenmesi gerekmektedir.

Prof. Dr. Naci Bostancı da RTÜK'ün izleyici ölçümleri sistemine ilişkin denetimi üstlenmesinin yerinde ve uygun olacağını belirterek "Her türlü manipülasyonu, yönlendirmeye, çıkar ilişkilerine açık olan bir alanda, kamu gücünün, hesap verebilen bir kamu otoritesinin böyle bir denetim işini üstlenmesi yerinde olur. Zaten RTÜK yapmayacaksa kim yapacak? Dolayısıyla RTÜK'ün yapması son derece uygun." demiştir.[167]

Ancak bağımsız denetim yapılması gerektiği konusunu da savunanlar bulunmaktadır. Mevcutta TİAK AŞ kendi denetimlerini bağımsız kuruluşlar aracılığıyla ve üniversitelerle yaptırararak bunların sonuçlarını da RTÜK ile paylaşmaktadır.

---

[165] Dursun Güleryüz, 09.04.2016 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 69.
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595
Erişim Tarihi: 25.04.2016.

[166] Barış Tünay, 09.04.2016 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 83.
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595
Erişim Tarihi: 25.04.2016.

[167] Deniz Güler, s. 126.

3.5.12.1. Yazılı Basın

Yazılı basında aile konusu daha çok kadınlara yönelik eklerle, aile içi şiddet olaylarını ele alan haberlerde görülmektedir. Magazin haberlerinde ve dekorasyon sayfalarında ünlülerin aile yaşamları geniş bir biçimde yer almakta, mutlu evlilikler ve mutlu aileler bol fotoğraflı içeriklerle sunulmaktadır.

Boşanma haberlerinin de yine ünlü kişilerin sansasyonel boşanma süreçleri, özellikle aldatma, yüksek miktarda tazminatlar ve nafaka oranları, velayet savaşları ile yer bulduğu gözlenmiştir.

Son dönemde aile konularına özel internet haber portalları yaygınlaşmakta; yazılı basının internet ortamına taşınmasıyla bunlarda yazılı basının önde gelen gazeteleri de başı çekmektedir. Gazetelere ait bu portallarda, evlilik hazırlıkları, hamile, bebek, çocuk ve kadın sağlığı, cinsel sağlık, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, dini bilgiler, boşanma süreçleri ile ilgili bilgiler, psikolojik sorunlar, eğitim, yemek tarifleri ve moda gibi konular ele alınmakta, çoğunlukla da avukatlar, aile danışmanları, psikologlar ve tıp doktorları ile farklı konulardaki uzmanlar değişik zamanlarda yazılar yazmaktadır.

Yazılı basında ailenin temsiline ilişkin şimdiye kadar kapsamlı ve bütüncül bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Genellikle aile bireylerinden kadın, çocuk, yaşlı, engelli olmak üzere temsili bakımından ayrı ayrı ele alınmaktadır.

BYEGM tarafından yapılan Ulusal ve Yerel Gazetelerde Kadın Temsili Araştırması'nda ortaya konan sonuçlara göre; Ulusal ve yerel gazetelerde kadınlarla ilgili haberlerin oranı ilk sayfalarda yüzde 30 oranında yer aldığı gazete haberlerinin yüzde 18'inde kadınların haberlerin metninde değil, sadece fotoğraflarında yer aldığı, genellikle sağlık ve teknoloji konulu bu haberlerde, haber içeriğinde kadınların yer almadığı görülmektedir.

Kadına dair haberlerin konu dağılımlarına bakıldığında yüzde 28 oranında magazin, kültür, sanat, yüzde 21 oranında siyaset ve yüzde 18 oranında üçüncü sayfa (cinayet, darp, tecavüz, taciz, erken evlilik, kaza, eş cinayeti intihar, hastalık, hırsızlık) haberleri ilk üç sırayı almaktadır. Gazete haber metinlerinde yer alan kadınlarda en çok vurgu yapılan toplumsal rol yüzde 62 oranında çalışan kadın rolüdür. Kadınlar haberlerin görsellerinde en büyük oranda yüzde 53,7 oranında gündelik giyim ve yüzde 14 oranında dekolte kıyafetler ile temsil edilmektedirler. Gazete haber fotoğraflarında kadınlar yüzde 58 oranında ideal kilonun altında, yüzde 40 oranında ideal kilolu ve yüzde 2 oranında ideal kilonun üzerinde olarak yer bulmuştur. Kadınlar haberlerin görsellerinde yüzde 67 oranında gençtir. Gazete haberlerinde kadınların siyaset alanında da dikkat çekici biçimde yer almalarına karşın, şarkıcılık oyunculuk ve mankenlik mesleğinden gelen kadınların hem haberin görseli hem de içeriğinde daha fazla oranda temsil edildikleri görülmektedir.

Kadınların gazete haberlerinin konu, içerik ve görsellerinde farklı biçimlerde yer almaları ve temsil biçimlerindeki farklılıklarının temelinde gazetelerin ideolojileri, sahiplik yapılanmaları, ulusal ve yerel olmaları gibi değişkenler belirleyici olmaktadır. Yerel gazetelerde gazetelerin yayınlandıkları bölgelerin öncelikleri, siyasal ortam ve ekonomik değişkenler kadınların temsillerine yansımakta ve farklı gerçeklik tasarımlarına rastlanmaktadır. Gazete haber metinlerinde kadınlar yüzde 96 oranında şiddetin kurbanı olarak yer almaktadır. Bu haberlerin görsellerinde kadınlar ön planda sunulmaktadır.

Basında ailenin ve aileye ilişkin meselelerin nasıl ele alındığı sıkça incelenen konulardandır. Bu bağlamda özellikle kadının temsilinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini destekler nitelikte inşa edildiği yönünde birçok eleştirinin bulunması nedeniyle gazeteciler için bir meslek etiği geliştirmek gerekliliği ortaya çıkmıştır. Basın Kanunu toplumsal cinsiyet eşitliğine dair doğrudan düzenlemeler yapmamış olsa bile, kanunun çeşitli maddeleri habercilikte genel olarak kişilik haklarına dair sınırları belirlemiştir.

Basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemek amacıyla yürürlüğe giren 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 1. Maddesi yayınlarda hiç kimsenin; ırkı, cinsiyeti, sosyal düzeyi ve inançları nedeniyle kınanamayacağını ve aşağılanamayacağını belirtmektedir.

Basın özgürlüğü meselesinin de kendi içerisinde hassas bir konu olması nedeniyle Basın Kanunu'nun ötesinde devletin müdahalesini en aza indirmek amacıyla gazeteciler kendi içlerinde çeşitli etik ilkeler belirlemişlerdir. Meslek örgütlerinin ve basın-yayın kuruluşlarının belirlediği etik ilkeler mahremiyet, kişilik hakları, ayrımcılık ve şiddet karşıtı nitelikte olması haber yazımına kılavuzluk etmektedir.

3.5.12.2. Meslek Etik İlkeleri

Özdenetim; basının kendi ahlaki değerlerinin belirlenmesi, bu değerler ışığında özgürlük alanın sınırlarının çizilmesidir. Bu kavram aynı zamanda sosyal sorumluluk anlayışının da temel öğesidir. Bahsedilen ahlak değerlerinin denetimini yapabilmek amacıyla çeşitli özdenetim uygulamaları ortaya çıkmıştır. Ulusal ya da uluslararası nitelikteki basın konseylerinin faaliyetleri özdenetim mekanizmalarındandır. Bu mekanizmalardan biri de basın kuruluşlarının kendi içlerinde oluşturdukları ahlak kurallarıdır.[168]

Ahlak kuralları, gazetecilerin mesleklerini daha iyi icra etmeleri amacıyla hazırlanan bir kılavuzu varsaymaktadır. Bu kurallar, gazetecilerin görevleri, hakları ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Hepsi aynı amacı taşıyan bu ilkeler zaman zaman farklı adlarla anılabilirler: Etik standartlar, davranış kuralları, uygulama kuralları, etik kuralları, etik ilkeleri gibi. Bu ilkelerin hedefi mesleğin özerkliğini korumak ve kamu menfaatine hizmet etmektir.[169]

Türkiye'de radyo ve televizyon yayınlarının yönetmeliklere göre yapılmasını düzenleyip denetlemek RTÜK vasıtasıyla mümkündür ancak basınla çeşitli ilişkiler geliştiren bir diğer bir kamu kurumu olan BYEGM'nin düzenleme ve denetleme yetkisi bulunmamaktadır. Ancak yine de BYEGM'nin mevzuatına bakılarak, ilgili meseleye değinen yerlerin ortaya koyulması, eksikliklerin tespitine yardımcı olacak ve ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır.

Yabancı basın ve yayın organlarında görev yapan basın mensuplarının Türkiye'deki çalışmalarını kolaylaştırmak için BYEGM tarafından akreditasyon işlemleri yapılmakta, basın mensuplarına geçici veya daimî nitelikli basın kartı düzenlenmektedir. Dolayısıyla basında çalışanlarının profillerini belirlemek açısından da verilere bu kurum çalışmaları sayesinde ulaşmak mümkündür.

Basında çalışanların profiline bakıldığında gençler ve yaşlıların, kadınlar ve erkeklerin, ayrıca engellilerin ve özel politika gerektiren diğer grupların dengeli dağılmadığı görülecektir.

---

[168] Arvas İ. (2011), "Basında Sosyal Sorumluk Anlayışı Bağlamında Günümüz Türkiye'sindeki Özdenetim Uygulamları", İletişim Dergisi Akademia, C.2, S.2, s.82-92

[169] Baydar Y. (2008), Medya ve Özdenetim Rehber Kitabı, Agit Medya Özgürlüğü Temsilciliği, Viyana. s.21.

Bu bağlamda Basın Kartları Birimi tarafından tutulan istatistiklere göre Şubat 2016'da 11927 erkek, 3614 kadın basın kartı sahibi bulunmaktadır. Şu ana kadar herhangi bir çalışma yapılmış olmamasına rağmen, basın kartı sahiplerinin cinsiyet, unvan, illere göre dağılımın çapraz analizinin yapılması sonucunda bazı verilere ulaşmak mümkün olabilecektir. Böyle bir çalışma ile örneğin kadınların/erkeklerin karşılaştırmalı olarak medya sektörünün hangi aşamalarında görev aldıkları, kadınların yönetici kadrolardaki varlıkları, illere göre kadının çalışma hayatına medya sektöründeki katılımı vb. tespitlere yardımcı olabilecek rakamlara ulaşmak mümkün olabilecektir. Basın Kartı Yönetmeliği'nde engelli basın çalışanlarına yönelik pozitif ayrımcılık içeren maddeler mevcuttur. Yönetmeliğin 17. Maddesi'nde belirtildiği üzere engellilik durumunun usulüne uygun olarak belgelendirilmesi koşuluyla, basın-yayın kuruluşlarının engelli kontenjanlarında çalışan gazetecilerden birinin basın kartı başvurusu bekleme süresi olmadan komisyona sunulmaktadır.

Bunun yanı sıra haber içeriklerinde ele alınan konularda her kesimin sorunlarına dengeli biçimde yer verilmemesi ve kullanılan dil açısından da meslek etik ilkelerine uygun olmayan haberlerin bulunması nedeniyle BYEGM bu konularla ilgili çeşitli çalıştaylar ve kongreler düzenleyerek sonuçlarını kamuoyuyla paylaşmıştır. Kadınlar, çocuklar, engelliler gibi özel politika gerektiren grupların medyada nasıl ele alındığı ve bundan sonra yapılması gerekenleri belirlenmiştir.[170]

BYEGM tarafından yapılan dış basın haber taramalarında da özel olarak "aile", "aile bireyleri: kadın/erkek/çocuk", "yaşlı", "engelli", "boşanma", "şiddet" vb. konulara ilişkin analizler yapılmamaktadır. Mevzuat bağlamında gündeme dair ve talep edilen başlıklara ilişkin tespitler raporlara dönüştürülerek, devletin üst makamlarına teslim edilmektedir. Bu anlamda Komisyonumuz çalışmaları kapsamında Türk nüfusunun kalabalık olduğu yabancı ülkelerde, bu ailelere ilişkin haberlerin nasıl yansıdığına ilişkin sorulara yanıt vermek mümkün olamamaktadır.

3.5.12.3. Yerel Basın

Yerel basınla yapılan Yerel Medya Buluşması seminerlerinde şimdiye kadar "Medyada Kadın Olmak", "Muhabirliğin Etik Kuralları", "Medyada Kadına Yönelik Oluşturulan Toplumsal Kimlik", "Medyanın Toplumsal Sorumluluğu ve Kadına Bakış Açısı", "Medyada Sorumluluk Bilinci ve Kişi Hakları Anlayışı", "Medyada Etik ve Özdenetim" dolaylı yoldan aileye etkide bulunulabilecek konular ele alınmıştır. Ancak aile bir bütün olarak çalışılmamıştır. Bu sebeple yerel medyaya yönelik seminerlerde ailenin ele alınması farkındalık yaratmak açısından da gereklidir.

AFAD, Kızılay gibi konuyla bağlantılı kurumların da işbirliği ile gerçekleştirilen çalışmalarda ana başlık olarak "sığınmacıların medyadaki temsili" seçilmiştir. 2,5 milyonu aşkın Suriyeli misafir ile dünyada en çok sığınmacıya sahip olan Türkiye'deki demografik yapının da değişime uğradığını söylemek mümkündür. Sığınmacıların özellikle kampların olduğu illerde aile yapılarına ilişkin etkilerin olduğunu söylemek olasıdır. Bu bağlamda yerel medya haberlerinin taranması ve durumun tespit edilmesi amacıyla çalışmalar yapmak önemli olacaktır.

[170] Bknz: Uluslararası Kadın ve Medya Sempozyumu, I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi.

3.5.12.4. Ulusal Basın

Dış basın, yerel basın ve ulusal basında çıkan haberlerin taranmasıyla elde edilen veriler ve ulaşılan tespitler, çeşitli grafiklere ve analiz notlarına dönüştürülmesi ile özellikle toplumda aileyi ilgilendiren sorun alanlarının belirlenmesi ve politika oluşturmaya da katkıda bulunacaktır.

Çocuk ve medya alanında yapılan araştırmalara bakıldığında ise çocukların televizyon, bilgisayar, cep telefonu, tablet bilgisayar, video oyunları, internet ve sosyal medya gibi medya araç ve içeriklerine büyük ilgi gösterdikleri görülmektedir. Bu ilgi her geçen gün artarak devam etmektedir. Bu kapsamda yeni nesiller için "ekran kuşağı" ya da "dokunmatik-ekran kuşağı" nitelendirmeleri kullanılmaktadır. Türkiye'de yapılan araştırmalar da çocuklara yönelik medya araç ve içeriklerinin, ayrıca bunların kullanım oranlarının artmakta olduğunu göstermektedir. Bu araştırmalar incelendiğinde medyanın çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğu gibi çocuk ve medya bağlamında çocukların medyada yer alış biçimleri, medyada yer alan nefret söyleminin çocuklar üzerindeki etkisi, çocukların hayal dünyası ile gerçek dünyayı ayırt etmede yaşadığı sorunlar gibi bir dizi olumsuz etkinin söz konusu olduğu görülmektedir. Çocuk ve medya ilişkisine dair bugüne kadar üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve kamu kuruluşlarının çalışmaları olmuştur. Bu çabaların varlığına rağmen çocuk ve medya ilişkisini bu kongreye kadar ulusal düzlemde ele alan bütüncül bir çalışma yapılmamıştır.

Çocukların medya ile ilişkisi, çocukların medyada temsil edilmesi, medyanın olumsuz etkilerinden korunmaları gibi konular şimdiye kadar en kapsamlı biçimde "I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi"nde ele alınmıştır. BYEGM'nin öncülüğünde düzenlenen Kongrede I.Türkiye Çocuk ve Medya Stratejisi ve Uygulama Planı 2014-2018'e göre göre hayata geçirilmesi planlanan eylemler bir yıl, üç yıl ve beş yıllık eylem planları olarak ayrılmıştır. Bu eylemler 12 başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar şu şekilde yer almıştır:

1) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin tüm taraflarca bilinirliğini ve benimsenmesini yaygınlaştırmak

2) Çocuk Hakları'na saygılı medya içerikleri ve uygulamaları geliştirmek

3) Örgün eğitimin tüm kademelerinde medya okuryazarlığı eğitimini geliştirmek

4) Hayat boyu öğrenme sürecinde medya okuryazarlığı becerisini geliştirmek

5) Medyada içerik oluşturma, izleme ve denetim süreçlerinde çocuğun katılımını sağlamak

6) Farklılıklarına bakılmaksızın tüm çocukların eşitlik ve etik kurallar çerçevesinde uygun temsilinin sağlanacağı süreçler geliştirmek

7) Kültürel değerlerimize uygun, çocuk odaklı medya içerikleri ve yapımlar geliştirmek

8) Çocuk-Medya ilişkisine yönelik sivil denetim modelleri geliştirmek

9) Çocuğun tüm gelişim özelliklerini dikkate alacak şekilde "medyaya yönelik" yasal alt yapıyı geliştirmek

10) Aile, çocuk ve eğitimcilerin etkin iletişim kurabileceği güvenli medya geliştirmek

11) Erken dönemden başlayarak çocukta okuma kültürü geliştirmek

12) Çocuk ve medya ile ilişkili araştırma ve uygulama merkezlerini yaygınlaştırmak

Yazılı basında yer alan gelişmelerin kamu politikalarını oluştururken veri ve dayanak oluşturması çok değerlidir. Çağrı merkezlerinden elde edilen sonuçların analiz edilmesi de bu anlamda faydalı olacaktır. Medyanın geçtiği haber konularının rakamlara dönüştürülmesi amacıyla BYEGM'nin yapmış olduğu "Rakamlarla Türkiye Projesi" geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Rakamlarla Türkiye Projesi ile kamu kurumlarının faaliyet ve başarılarına ilişkin veriler bir araya getirilmekte, profesyonel bir ekip tarafından değerlendirilerek yurtiçi ve yurtdışına etkin bir şekilde hitap etmek üzere çarpıcı başlıklarla grafik ve infografiklere dönüştürülmektedir. Proje ekibi tarafından derlenen bazı başlıklar "aile ve sosyal politikalar"a dair önemli gelişmelere ilişkindir. İnfografik haline getirilen veriler arasında "evlat edinme sayıları", "koruyucu aile hizmetleri", "engelli maaşı", "resmi bakım ve rehabilitasyon merkezleri", "resmi huzurevleri", "sosyal harcamalar", "sosyal ve ekonomik destek hizmeti"ne dair başlıklar bulunmaktadır.

3.5.12.5. Sinema

Film sektörü yalnızca sinemaya doğru değil, televizyona doğru da gelişmiştir. Yeterli salon ve izleyiciye ulaşamayan sinema sektörü, televizyon dizileri ile finansman sıkıntısını aşmaya gayret etmektedir. NTV'de yer alan bir habere göre, televizyonların akşam kuşaklarını neredeyse tek başına sırtlayan dizi sektörünün büyüklüğü 1 milyar liraya yaklaştı.[171]

Sektör çalışanlarından 75 kişiyle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler ve anketler çerçevesinde sektörün temel sorunlarının maddi olanaklarla bağlantılı olduğunu düşünenlerin oranları % 92 olarak belirlenmiştir.

Sektörün gelişmesine engel olarak yabancıları gören bir görüşten bile söz edilebilir. Bizi anlatan, özümüzü içeren filmlerin yabancılar tarafından anlaşılamaması sebebiyle Türk sinema sektörünün yurtdışına yeterince açılamadığını ve kendini yeterince anlatamadığını düşünenlerin oranı da % 92'dir.[172]

Sinema filmlerinde geçmişten günümüze aile en çok işlenen temaların başında gelmektedir. Türkiye'de de aile bağlarının önemini vurgulayan yapımlar, izleyicilerin beğenisini kazanmaktadır. Çatışmalarla başlayan senaryolar bile mutlaka izleyiciye umut vermek amacıyla "mutlu son" ile bitirilmeye çalışılmaktadır. Genellikle iyilerin kazanması ve kötülerin cezalandırılması, izleyicinin vicdanının yara almaması açısından senaryo yazarları tarafından hassasiyetle üzerinde durulmaktadır.

Toplumda aile bütünlüğüne tehdit oluşturan konular ile örnek aile temsilleri de bu eserlerde yer almaktadır. Örneğin madde bağımlılığı ve sevgi eksikliği ile mücadeleyi konu alan "Ateş" filmi, aile içi iletişimsizliği konu alan "Kardeşim Benim", "Mutlu Aile", geniş ailenin kültürel zenginliğini ve toplumdaki kültürel farklılıklara rağmen her kesimden insanı kucaklayıcı

[171] Dizi Sektörünün Büyüklüğü 1 Milyar Liraya Yaklaştı. Şükrü Avşar - Yapımcı, Birol Güven. http://www.haber24.com/dizi-sektorunun-buyuklugu-1-milyar-liraya-yaklasti-sukru-avsar-yapimci-birol-guven-haberi-1445773 Erişim Tarihi: 02.05.2016

[172] Bknz: Nilüfer Pembecilioğlu, Antrakt - Geçmişle Gelecek Arasında, Altın Bilek Yayınları, İstanbul, 2016, s. 155-165.

bir dille anlatan "Dedemin İnsanları", kriz durumlarında ailenin birleşmesini konu alan ve güçlü aileyi temsil eden "Babam ve Oğlum" filmi, kadın erkek ilişkilerinde erkeklerin kadına bağlanma problemlerini anlatan "Issız Adam" filmi bunlara örnek verilebilir.

Sinema filmlerinde aileyi konu alan, sağlıklı ve güçlü aileye örnek teşkil edecek yapımların desteklenmesi ve "Aile Dostu" içeriklerin izlenebilirliğinin sağlanması toplumun birbirleriyle sevgi, saygı, haklar ve sorumluluklar dengesi kurabilmesi için motive edici olacaktır.

Film müzikleri de özellikle yapımlarda verilen mesajların toplum zihninde kalıcılığını arttırmak için önemli bir araçtır. Atilla Özdemiroğlu, Cahit Berkay, Fahir Atakoğlu, Toygar Işıklı, Kıraç, Esin Engin, Mustafa Ceceli, Can Atilla gibi bestecilerin eserleri çoğu zaman filmlerin ötesine geçebilmektedir.

Bu anlamda resmi ve sivil kuruluşların medya ve sinema sektöründe çalışacak nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi için grafikçiden, kameramana, senaristten oyuncuya, sanat yönetmeninden ışıkçıya kadar farklı alanlarda eğitim alanları burs ve staj gibi imkanlarla desteklemesi önem taşımaktadır.

3.5.13. Aile Bireylerinin Sosyal Medya Kullanımı

İnternet teknolojilerinin gelişmesi insanların birbiriyle olan iletişimini kolaylaştırırken, birçok yenilikleri de beraberinde getirmiştir. İnternet, haberleşmeden bilgi paylaşımına, habercilikten medyaya, tanıtım ve reklamdan seyahat ve tatile, kamu hizmetlerinden bankacılık ve ticarete, eğlenceden sosyal ilişkiler ve kültürler arası etkileşime, çevre ve sağlıktan eğitime ve günlük yaşamı ilgilendiren pek çok alanda olumlu getiriler ve yenilikleri hayatımıza getirmiştir.

İnternet birçok bilgiye rahatlıkla ulaşabilme, insanları duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilme ve dijital platformda oluşturduğu sosyal arkadaşlıklar ile iletişim kurma olanağı sağlamıştır. İnternetin sağladığı fırsatları ana başlıklarla şöyle sıralamak mümkündür.[173]

Güncel Haber ve Bilgi Sağlama: İnternetin dünyada en büyük etkisi, bilgiye ve habere anında ulaşma imkânı sunmasıdır. Öyle ki, İnternet sayesinde dünyanın en ücra köşesinde dahi gelişmelerden anlık haberdar olmak mümkündür. Hatta herkesin bir muhabir gibi gelişmeleri paylaşma imkânı bulunmaktadır.

- Görüş ve Bilgi Paylaşma: İnternetin önemli özelliklerinden birisi, kişinin herhangi bir olay ya da kişiye dair görüşünü aktarabileceği platformlara sahip olmasıdır. Blog, web sayfası ya da sosyal ağ hesabı gibi araçlarla kişinin kendi hakkında bilgi paylaşma ya da görüş bildirme imkânı bulunmaktadır.

- Zaman ve Mekândan Bağımsız, Eş zamanlı ve Eş Zamansız İletişim Sağlama: İnternet, kişiler arasında çoklu ve interaktif iletişim imkânı getirmiştir. İletişimin ucuz ve hızlı olması, insanların sosyal hayatlarını yeniden biçimlendirmelerini gerektirmiştir.

- Ekonomik ve Hızlı Haberleşmeye Olanak Sağlama: İnternetin özellikle endüstriyel alanda getirdiği önemli bir avantaj, maliyeti çoğu kez sıfırlayan haberleşme yöntemidir. Hayatın ekonomiyle ilgili her alanında bu hız ve maliyet düşüşü kendini göstermiş, ekonomik hayatın merkezine de internetin oturduğu görülmüştür.

[173] N. Güler, İnternette Çocuklara Yönelik Riskler ve Ailelerin Bilinçlendirme Faaliyetlerindeki Rolü, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Henüz Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara,2016.

- Görsel ve İşitsel Öğelerle İletişim Kalitesini Artırma: İnternetin getirdiği iletişim ve paylaşım imkânı, görsel ya da görüntülü unsurları da barındırmaktadır. Bu özellik, ilişkilerin, alışverişin, çalışma hayatının hatta eğitimin içeriğinin de yeniden şekillenmesi sonucunu doğurmuştur.

3.5.13.1. İnternetle Gelen Sorunlar

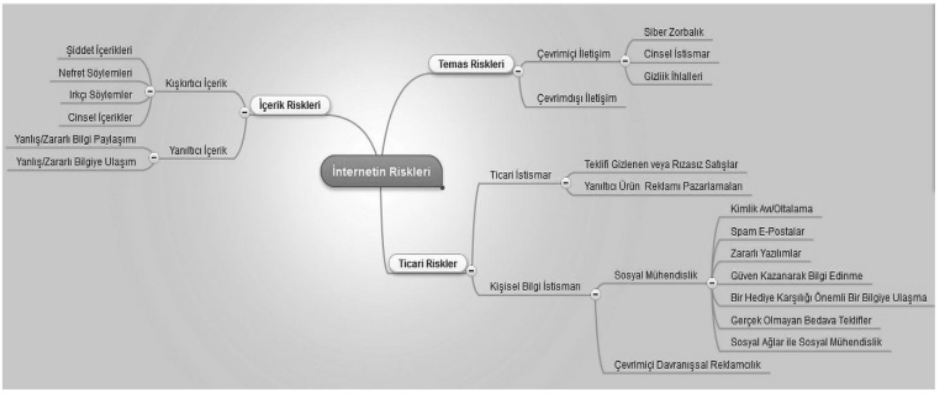
İnternet birçok alanda insan hayatını teknolojik alanda kolaylaştırmakla birlikte birçok risk ve tehdidin de zaman içerisinde doğmasına neden olmuştur. İnternetin yaygınlaşması ve kullanımının oldukça kolaylaşması bu platformun istismarını ve kötü amaçlı kullanımlarını da beraberinde getirmiştir.

İnternetin riskleri sınıflandırılmalarında şimdiye kadar yapılmış en kapsamlı sınıflandırmalardan bir tanesi De Moor ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmadır. De Moor ve arkadaşları internetin risklerini Şekil-1'de de görüldüğü üzere 3 temel başlık altında inceleyip içerik, temas ve ticari riskler olmak üzere belirlemişlerdir.[174]. Bu çalışma kapsamında, De Moor ve arkadaşlarının belirlemiş olduğu 3 risk sınıflandırmasının alt başlıkları Çubukcu ve Bayzan tarafından farklı açılardan bakılarak aşağıdaki gibi incelenmiştir.[175]

3.5.13.1.1. İçerik Riskleri

İnternet içerik riskleri, web sitelerinin barındırdığı görsel ve yazılı negatif içeriklerdir. Bu içerikler farklı şekillerde internet kullanıcılarını olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Kışkırtıcı şiddet söylemleri ve görselleri, nefret söylemleri ve görselleri, ırkçı söylemler ve görseller, cinsellikle ilgili içerikler, içeriğin derecesine göre kullanıcılar üzerinde olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Bununla birlikte doğru olmayan yanlış ve zararlı bilgiler de, bu bilgilere ulaşan her internet kullanıcısı için ayrı bir risk oluşturmakta ve internette bilgi kirliliğine sebep olmaktadır. Bu tür doğru olmayan bilgiler büyük bir risk oluşturmakla birlikte, internet kullanıcılarının da doğru bilgiye ulaşmasını zorlu ve karmaşık hale gelmesine sebep olmaktadır.[176]

Şekil 1 – İnternetin Riskleri

[174] M. Valcke, S. Bonte, B. De Wever,, I. Rots, Internet Parenting Styles and The Impact on Internet Use of Primary School Children, Computers and Education, 2010, 55(2), 454-464.
[175] A. Çubukcu ve Ş. Bayzan, Türkiye'de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri, Middle Eastern and African Journal of Educational Research, 5, 2013.
[176] A.g.m.

3.5.13.1.2. Temas Riskleri

Temas riskleri, çevrimiçi ve çevrimdışı iletişimde riskler olmak üzere incelenmektedir. Çevrimiçi iletişim, siber zorbalık, çocukların cinsel istismarı ve gizlilik ihlalleri olmak üzere sınıflandırılmakla beraber tüm bu risklerin çevrimiçi ortamda özellikle çocukların tanımadığı insanlarla iletişime geçerek ve istismarcıların kendilerini olduğundan farklı göstererek ('grooming': kötü niyetli irtibat) çocuklarla iletişime geçmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Çevrimiçi bu temasın gerçek hayatta yüz yüze buluşma noktasına taşınması ise çevrimdışı iletişim olarak adlandırılmaktadır.

Siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bir birey ya da gruba, özel ya da tüzel bir kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme, kaba davranma ve kötü söz söyleme davranışlarının tümü olarak tanımlanmaktadır. Olayın daha çok teknik yönünü içeren elektronik zorbalık (electronic bullying) ve diğeri ise olayın daha çok psikolojik yönünü içeren elektronik iletişim (e-iletişim) zorbalığı (e-communication bullying) olmak üzere iki çeşit zorbalıktan bahsedilebilir.[177]

Cinsel istismar, bir kişinin kendi rızası dışında cinsellik içeren bir eyleme maruz kalmasıdır. Eğer bu eylem internet üzerinden yapılıyor ise çevrimiçi (online) cinsel istismar olarak adlandırılmaktadır. Cinsel istismar, söz ile yapılabileceği gibi eyleme dönüştürülerek şiddet ve zorlama şeklinde de gerçekleştirilebilir. İnternet ortamında çevrimiçi iletişimle başlayıp, çevrimdışı buluşmayla noktalanan internet arkadaşlıkları cinsel istismarlara neden olabilmektedir. Çevrimiçi cinsel istismarın en büyük nedeni, internet ortamında kendini farklı kişilik ve yaş gruplarında gösteren yabancı kişilerle bilinçsiz bir şekilde sonucunu düşünmeden kurulan arkadaşlıklardır.

Gizlilik ihlalleri, internetin anonim yapısı gerekliliği sonucu ortaya çıkan ihlalleri oluşturmaktadır.[178] Ev adresi, kimlik numarası, telefon numarası, anne kızlık soyadı, aile bireylerinin adı ve diğer kişisel bilgilerin internet ortamında doğrudan veya dolaylı olarak paylaşılması sonucunda da gizlilik ihlalleri çok rahatlıkla kendine ortam bulabilmektedir.[179]

3.5.13.1.3. Ticari Riskler

Ticari risklerin en büyük ayağını dijital vatandaşların kişisel verilerinin istismar edilmesi sonucu kimlik avı/oltalama (phishing) ve benzeri yöntemlerle dolandırılması vakaları oluşturmaktadır. Tüm bunları sosyal mühendislik veya kimlik hırsızlığı başlığı altında toplayabiliriz.

Kimlik hırsızlığı (identity theft), bir başkasına ait kişisel bilgilerin yetkisiz olarak kullanılması suretiyle işlenen dolandırıcılık yöntemidir. Kredi kartı ve internet bankacılığı bilgileri, şifre ve parolalar, elektronik posta ve diğer önemli kişisel bilgilerin bir başkası tarafından çıkar sağlamak amacıyla kullanıldığı bir dolandırıcılık türüdür. Kimlik hırsızlığında kullanılan en önemli yöntemlerin başında oltalama (Phishing) ve zararlı (casus) yazılımlar

[177] O. T. Arıcak, Siber Zorbalık: Gençlerimizi Bekleyen Yeni Tehlike.
http://www.kariyerpenceresi.com/?yazarlarimiz,51,104/siber-zorbalik-genclerimizi-bekleyen-yeni-tehlike-.html
[178] M. Valcke, S. Bonte, B. De Wever, I. Rots, 2010.
[179] A. Çubukcu, Ş. Bayzan, 2013.

(keylogger, spyware) gelmektedir. Oltalama, dolandırıcıların banka, kredi kartı bilgilerini güncellemek amacıyla sahte e-posta göndererek kişileri sahte web sitesine yönlendirerek kişisel bilgilerin girilmesi sağlanarak ele geçirilmesi gibi yöntemleri kapsamaktadır. Gönderilen e-postanın gerçek kuruluştan geldiğini göstermek için kuruluşa ait logo, gerçek web sayfasının birebir kopyası ve diğer sahte bilgiler kullanılabilmektedir. Diğer bir yöntemde zararlı yazılım içeren siteler yoluyla kişilerin bilgisayarlarına keylogger, truva atı ve diğer casus yazılımları yüklemek için zararlı programların kullanıcının dikkatini çekmek için isminin değiştirilip bilgisayar indirilmesi sağlanarak yapılmaktadır.

Diğer zararlı (casus) yazılımlar ise tanıtım, kişisel bilgi toplama veya kullanıcıların onayını almadan bilgisayarın yapılandırmasını değiştirme gibi belirli davranışları gerçekleştiren yazılımlar için kullanılan genel bir terimdir. Casus yazılımlar, genellikle başka bir program kurulurken, kullanıcının da onayı ile bilgisayara kurulan ve kurulduktan sonra kişinin internetteki gezme alışkanlıkları ilgili bilgi toplayan ve bu bilgileri internet üzerinden kötü niyetli kişilere iletebilen yazılımlardır.

Bunların dışında internet üzerinden yapılan gerçekliği olmayan bedava veya gerçekçi olmayan ticari teklifler de kullanıcıları farklı web sitelerine yönlendirmek suretiyle kişisel bilgileri elde etme amacı gütmektedir. İstenmeyen e-postaları (spam) da bu kategoride değerlendirmek gerekir. Bu tür e-postalarda kullanıcının hiçbir talebi olmadan e-posta adresine gönderilmiş zararlı ekler veya yazılımlar içeren e-postalardır. Bu e-postaların açılması kişisel bilgilerin bu e-postayı gönderenlerin eline geçmesine de aracılık edebilmektedir.

Sosyal mühendislik yöntemleri kullanıcıları kandırıp, mali kazanç sağlama amacıyla sıklıkla kullanılabilmektedir. Bunların dışında, dolandırıcılık amacı gütmeyip kullanıcılara teklifi gizlenmiş bir şekilde rızasız satışlar gerçekleştirebilme veya yanıltıcı ürün katalogları ile reklam ve pazarlama stratejileri izleme suretiyle de dijital vatandaşlar ticari risklerle karşı karşıya kalabilmektedir.

Her ne kadar bir risk unsuru olup olmadığı tartışmalı bir konu olsa da Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık (ÇDR) son zamanların popüler konu başlıklarından birini oluşturmakta ve bu konuda farklı görüşler ortaya konulabilmektedir. ÇDR, dijital vatandaşların ziyaret ettikleri web sitelerinin sınıflandırılması ve kişisel iletişimlerinin analizi sonucu vatandaşlara da çoğu zaman izlendiklerinin haberi doğrudan veya dolaylı yönden verilmeden internet ortamında vatandaşa özel ilgi alanlarına göre reklam ve pazarlama içeriklerinin sunulması yöntemidir. ÇDR uygulamaları asıl olarak kullanıcının bilgisayarına sunucular tarafından bırakılan çerezler (cookie) vasıtasıyla yürütülmekle birlikte birçok ÇDR uygulaması tarayıcıların kendi çerezlerini değil, flash programının çerezlerini de kullanılabilmektedir.[180] 2002/58/EC sayılı Avrupa Birliği Direktifi ve bu Direktifi izleyen diğer çalışmalar ile web sitelerinin kişisel bilgileri toplaması ve çerez kullanımı ile bilgilendirme koyma zorunluluğu getirilmesine rağmen bunun uygulanabilirliği sektörde tam işlememektedir.[181]

[180] M. Kırlıdoğ, Çevrimiçi Davranışsal Reklamcılık ve Kişisel Mahremiyet İhlalleri, Akademik Bilişim 2013, Antalya.
[181] A. Çubukcu, Ş. Bayzan, 2013.

3.5.13.1.4. Yasal Çerçeve

Birçok ülkede internet içerik düzenlemelerine yönelik özel mevzuatlar olmaksızın erişimin kısıtlanması tedbirleri uygulanabilmekte iken Türkiye'de 23 Mayıs 2007 tarihinde 26530 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" ile birlikte bir web sitesine erişimi engellemenin sınırları çizilmiştir.[182]

İnternet içerik düzenlemelerinin usul ve esaslarını oluşturan 5651 sayılı özel kanun ve ikincil düzenlemelerinde; çocukların cinsel istismarı ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılması başta olmak üzere Anayasanın "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlıklı 41. maddesi ve "Gençliğin korunması" başlıklı 58. maddesi düzenlemelerinin gereğince; müstehcenlik, fuhuş, kumar, intihara yönlendirme, sağlık için tehlikeli madde temini ile Atatürk aleyhine işlenen suçlara yönelik erişimin engellenmesi" düzenlemesine yer verilmiş, ikincil düzenlemeler ile öncelikli temel yöntem olarak bir internet adresinin tamamen engellenmesi sakıncasını giderecek olan uyar-kaldır (notice and take down) usulü benimsenmiştir. 5651 sayılı Kanun ile birlikte içerik sağlayıcı, erişim sağlayıcı (servis sağlayıcı), yer sağlayıcı, toplu kullanım sağlayıcı gibi internet aktörleri tek tek tanımlanmış ve bu aktörlerin yükümlülükleri ve sorumlulukları da Kanun kapsamında belirlenmiştir.[183] Bu kapsamda;

- İnternet toplu kullanım sağlayıcıların, yükümlülük ve sorumlulukları,
- Ticari amaçla internet toplu kullanım sağlayıcıların izin belgeleri almalarının usulü ile bunların yükümlülükleri ve denetlenmelerine ilişkin usul ve esasları belirlenmiştir.

Ayrıca, Türkiye'de internet ortamındaki yayınlardan kanunda belirtilen katalog suçlara ilişkin internet kullanıcılarının yasadışı içerik bildiriminde bulunabileceği İnternet Bilgi İhbar Merkezi (İhbarWeb) kurulmuştur. İhbarWeb, Türkiye'nin tek ihbar merkezi olarak INHOPE'a da üye olmuş ve bu sayede çocukların cinsel istismarı ile ilgili uluslararası işbirliği Türkiye tarafında başlatılmıştır.

5651 sayılı Kanun'un uygulanmasından sorumlu kuruluş ise Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) olarak belirlenmiştir. Katalog suçlar kapsamında bir siteye erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde hâkim, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilerek kararın gereği TİB tarafından yerine getirilmektedir. Ancak, içeriği katalog suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması halinde ise erişimin engellenmesi kararı TİB tarafından re'sen verilebilmektedir. Ayrıca, içerik veya yer sağlayıcısı yurt içinde bulunsa bile, içeriği yukarıda sayılan suçlardan çocukların cinsel istismarı, müstehcenlik ve yeni yapılan düzenleme ile birlikte fuhuş suçlarını oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesi kararı da TİB tarafından re'sen verilebilmektedir.[184]

Katalog suçlar dışında 5651 sayılı Kanunun 9. maddesinde, internet ortamında yapılan yayındaki içerik dolayısıyla hakları ihlal edilen kişilere içeriğin yayından çıkarılmasını talep etme hakkı düzenlenmiştir.

[182] H. Çakır, M.S. Kılıç, Güncel Tehdit: Siber Suçlar, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014.
[183] A.g.e.
[184] A.g.e.

28918 Sayılı ve 19.02.1014 tarihli Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Resmi Gazete'de yayınlanan 6518 sayılı Kanun ile birlikte 5651 sayılı Kanun'da da bazı değişikliklere gidilmiştir. Bu değişikliklerden en önemlisi özel hayatın gizliliği ihlal edilen vatandaşların ilgili sayfadan söz konusu içeriğin çıkarılması talebinde bulunabilmesine ilişkin düzenlemedir. Bununla birlikte, erişim engellenmesi tedbiri kararlarının öncelikle ve esas olarak yalnızca hakkın ihlalinin gerçekleştiği yayın, kısım, bölüm ile ilgili olarak (URL, vb.), içeriğe erişimin engellenmesi yöntemiyle verilebileceği, mecburiyet durumunda ise sitenin tamamen erişimin engellenmesine karar alınabileceği düzenlenmiştir[185]

Yeni düzenleme ile birlikte Erişim Sağlayıcılar Birliği oluşturularak tedbir kararlarının sivil inisiyatif tarafından uygulanma şartı getirilmiştir. Ayrıca, internet aktörlerine uygulanan cezai yaptırımlar hapis cezalarından para cezalarına çevrilmiştir. Yer sağlayıcıların faaliyet belgesi alınması zorunluluğu kaldırılarak bildirim usulüne geçilmiştir. Erişim sağlayıcılarda olduğu gibi yer sağlayıcılar içinde 1 yıldan az 2 yıldan fazla olmamak kaydıyla trafik bilgisi tutma yükümlülüğü getirilmiştir.[186]

Düzenlemede göze çarpan diğer bir gelişme ise, internetin güvenli kullanımını sağlama ve bilişim şuurunu geliştirmeye yönelik çalışmalar tanımlanarak siber güvenlik çalışmalarının yasal dayanağı güçlendirilmiştir.[187]

9 Nisan 2016 tarihinde Meclis Araştırma Komisyonunun Araştırma ve İstişare Toplantısı'na RATEM Yönetim Kurulu Başkanı Yusuf Gürsoy katılmıştır. Gürsoy, "Medya denildiğinde günümüzde, geleneksel medyanın yanında sosyal medya da sıklıkla akla gelmektedir. Bilindiği gibi, sosyal medya sadece belli bir yaş veya sosyoekonomik grupta değil, tüm kişilerde ciddi bir takip oranına sahiptir. Hatta birçok kişi için bir anlamda bağımlılık yaratma noktasında olduğunu da söyleyebiliriz. Sosyal medya ve diğer teknolojik gelişmelerin insanları bireyselliğe ve bir tür yalnızlığa doğru sürüklediği bir gerçektir. Sosyal ortamlarda, aynı masanın etrafında oturan fakat birbirleri ile doğrudan iletişimde olmak yerine akıllı telefonlarıyla "global ölçekte" iletişimi sürdüren insan manzaraları ile sıklıkla karşılaşmaktayız. Aynı şekilde aile üyelerinin her biri, aynı evin içinde farklı hayatlar yaşayabilmekte ve bunun için büyük yatırımlar yapmaları gerekmemekte, yalnızca akıllı telefona sahip olmaları yeterli olmaktadır. Oysaki geleneksel medya, doğası gereği ortak deneyim sunma ve duygusal bağ kurma özellikleriyle aile bireylerini bir araya getirmekte ve ortak paylaşım fırsatı oluşturmaktadır."[188] ifadeleri ile sosyal medyanın aile bireylerinin iletişimini sınırlayan bir olgu haline geldiğini açıklamıştır. Öyle ki ebeveynler küçük yaşlardan itibaren çocuklarını tablet bilgisayar ve akıllı telefonlar aracılığıyla oyalamaya ve onlara yemek yedirmeye çalışmaktadır. Böylece sosyal medya bağımlılığının temelleri çok küçük yaşlardan itibaren atılmaktadır.

Prof. Dr. Nesrin Dilbaz, 24 Mart 2016 tarihli Komisyon Toplantısında davranış bağımlılığının en önemlilerinden birinin İnternet bağımlılığı olduğunu ve Ailenin yıkımlarıyla sonuçlanabildiğini belirtmiştir. Dilbaz, "yapılan araştırmalar bize aile boşanmalarının içinde özellikle şiddet içeren, pornografi içeren İnternet sitelerinin fazla kullanımının sonuçta boşanmalara yol açabildiği gösteriyor. Eğer aileler ihmalkâr bir tutuma sahipse bireylerde

[185] A.g.e.
[186] A.g.e.
[187] A.g.e.
[188] Yusuf Gürsoy, 09.04.2016 Tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Araştırma ve İstişare Toplantısı Sunum Raporu, s. 2.

İnternet bağımlılığı gelişiyor, özellikle de çocuklarımızda. Biz çocuğumuzu bilmediğimiz bir aileye ya da bilmediğimiz bir ortama göndermiyoruz ama kendi evinde oturduğunda evinde otururken hiç istemediğimiz yerlere ya kendi gidiyor ya da o yerleri evine getirmiş oluyor İnternet aracılığıyla. Bu da önemli bir sorun olarak karşımızda. Çünkü, çocuklarımız hızda haz edinmeyi öğreniyorlar İnternet aracılığıyla. Şu anda ciddi anlamda kumar bağımlısı olan gençlerle çalışıyorum ben. Neden? Hepsi İnternet aracılığıyla kumar oynuyor. Yani, müsamahakâr aile kadar, ihmalkâr aile de otoriter aile de maalesef çocuklarda ve gençlerde davranış ve madde bağımlılığına yol açabiliyorlar. Sonuçta, diğer bir önemli kısım da cinsiyetle ilişkili. Yani, cinsiyet önemli bir değişken ama artık, kadınlarda da farklı alanlarda bir İnternet bağımlılığı ya da İnternet kullanımı olduğunu görüyoruz. İnternet bağımlılığı boşanmaya yol açıyor. Aile bütünlüğünü bozan en önemli unsurlardan birinin aslında bunun olduğunu görebiliriz. Çocukların ihmaliyle sonuçlanıyor. Borç almaya, okuldan atılmaya, işe son verilmeye, yasa dışı suç işlemeye kadar varabiliyor. Yani, bu anlamda davranış bağımlılığı önemli bir sorun olarak karşımızda. Yani, aileyi bir sistem olarak ele alırsak ailede alkol ve uyuşturucu kullanan bir birey tüm sistemin maalesef bozulmasına yol açabiliyor."[189] sözleriyle internet bağımlılığının aile bütünlüğünü tehdit eden bir unsur olduğunu vurgulamıştır.

Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı ve Kadın Sağlıkçılar Dayanışma Derneği'nden (KASAD) Ayşe Beyza Bıçakçı da 21 Nisan 2016 tarihli Komisyon Toplantısında 2013 yılından beri yürüttükleri "Yüz Yüze" Ortaöğretimde İnternet Bağımlılığını Önleme Projesi hakkında bilgi vermiştir. Bıçakçı, İstanbul'da Fatih bölgesinde, bir pilot bölgede 4 lisede; yaklaşık 4.533 öğrenci, 180 idareci, 173 öğretmen ve 5 bin aileyle yapılan çalışmada hem gençlerle hem aileleriyle hem de içerisinde bulundukları eğitim sistemini incelediklerini belirtmiştir. Yapılan çalışmada %33 İnternet bağımlılığı profilinde öğrenci çıktığını ve bu öğrencileri psikoeğitim programına aldıklarını anlatmıştır. Burada daha çok aile desteği, sosyal beceri geliştirme temelli, duygularını ifade, öfke kontrolü, stresle başa çıkma gibi, aslında bütün ilgi alanları ve iletişimleriyle, ilişkileriyle ilgili alanları güçlendirerek, bağımlılıklar ve İnternet bağımlılığını özelinde, güçlendirme çalışması yaptıklarını belirtmiştir. Görsel materyallerin bu çalışmada olumlu etkisi olduğuna dikkat çekmiştir. Aileleri de çalışmaya kattıklarını belirten Bıçakçı, internet bağımlılığını çözmenin güvenli internet kullanımını öğretmekten geçtiğini vurgulamıştır. Bıçakçı, "İnternet bağımlılığı ile ilgili risk faktörünün yalnızlık hisseden ve aile desteğinin daha düşük olduğu gruplardı." demiştir.[190]

3.6. ENGELLİ VE YAŞLI AİLE BİREYLERİNİN YAŞADIĞI GÜÇLÜKLERİN AİLEYE ETKİSİ

Engelli ve yaşlı bireylere ait sorunlar, bireysel boyutta kalmamakta, aileye ve topluma da etki etmektedir. Toplumun geneli üzerinde yapılan bazı iyileştirmelerin engelli bireylerin gereksinimlerine göre ele alınması önem arz etmektedir.

Ülkemizde engellilere yönelik hizmetlerde 2005 yılında paradigma değişikliğine gidilmiştir. Bu dönem de ülkemizin ilk Engelliler Kanunu çıkarılmıştır. 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun kendisi ve uygulanmasına ilişkin diğer mevzuatla birlikte 1.500 maddelik bir Engelliler Hukuku oluşturulmuştur.

[189] Hilmiye Nesrin Dilbaz, 24.03.2016 Tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 15. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1535 Erişim Tarihi: 26.04.2016

[190] Beyza Bıçakçı, 21.04.2016 Tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 16. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1606 Erişim Tarihi: 26.04.2016

Ülkemiz, engellilik alanında bağlayıcı nitelikteki ilk ve tek uluslararası belge olan ve engellilerin, ayrımcılıkla mücadele ana ekseninde hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit yararlanmasını ve kolaylaştırıcı tedbirlerin alınmasını öngören **Engellilerin Haklarına İlişkin BM Sözleşmesini** 30.03.2007 tarihinde imzalayarak, Sözleşmeyi ilk imzalayan ülkeler arasında yer almıştır. Sözleşme, 27.05.2009 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Böylece, Türkiye'nin engelli politikalarının sözleşme çerçevesinde oluşturulması kabul edilmiştir. Engellilik alanındaki bu olumlu gelişmeler 2010 yılında Anayasal düzeye taşınmış ve Anayasanın 10'uncu maddesinde yapılan değişiklikle, engelliler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağı hükmü getirilerek engellilere yönelik pozitif ayrımcılık anayasal düzeyde bir güvence kazanmıştır.

Yasal düzenlemelerle birlikte engelli bireylerin ve ailelerinin hayatını kolaylaştırıcı programlar hayata geçirilmiştir. Engellilerin öncelikle bulundukları ortamda bağımsız yaşayabilmeleri için durumlarına uygun olarak gerekli psikososyal destek ve bakım hizmetleri sunulmaktadır. Evde bakım yardımı, engelli maaşı, rehabilitasyon desteği, yatılı ve gündüzlü bakım hizmetleri, erişilebilirlik hizmetleri engelleri bireylere yönelik başlıca sunulan hizmetlerdendir.

Engellilere yönelik hizmetlerde paradigma değişimi yapılmıştır ancak sorun alanlarının çeşitliliği nedeniyle ihtisaslaşmış programların ve hizmetlerin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Örneğin otizmli bireyler ve ailelere yönelik yapılması gereken hizmetleri kapsayan otizm eylem planının Yüksek Planlama kurulu kararıyla hayata geçirilmesi önerilmektedir. Engellilere yönelik sosyal yardım programlarının ve bakım modellerinin de değişen zaman ve ihtiyaçlarla birlikte yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.6.1. Özel Gereksinimli Bireye Sahip Olan Ailelerde Yaşanan Sorunlar

3.6.1.1. Psikolojik ve Duygusal Sorunlar

Engelli çocukların anne ve babaları, çocuklarının doğumuyla başlayan onun bakımı ve gereksinimleriyle yaşam boyu süren yoğun stresli deneyimlerle yüz yüze gelmektedirler. Ayrıca engelli çocuk sahibi ebeveynlerin evliliklerinde daha az başarılı oldukları, daha az evlilik doyumu hissettikleri ve evlilik uyumlarının daha az olduğunu görülmektedir.

Özel gereksinimli bireye sahip bazı ailelerde sorunlarla baş etme; ayrılıklara ya da zorluklara neden olurken, bazı aileler için daha birleştirici gibi görünmektedir. Ailelerde bu farklılığı yaratan birçok sebep vardır. İyi işlev gören, problem çözme becerisine sahip ailelerde sorunlar daha yapıcı sonuçlarla çözüme ulaşmaktadır. Aileler engelliliği kabul ederken psikolojik olarak uyum ve dengeye ulaşmak için birçok zorlu duygusal aşamadan geçmektedirler. Bu aşamalar genellikle 3 başlık altında toplanmaktadır.

Birincil Tepkiler; çocuğunun engelli olduğunu öğrenen ailelerde ilk tepki; ağlama, tepkisiz kalma ve kendini çaresiz hissetme şeklinde ortaya çıkan şok evresidir. İkinci evrede; bilinmeyenden ve gelecekten korku duyulması sonucu, çocuklarının engelli olduğunu reddetme tepkileri görülmektedir. Bu dönem aileye durumu değerlendirmek ve kendini hazır hissetmesi için zaman kazandırmaktadır. Üçüncü evrede ise; anne-babaların hayallerinde yaşattıkları ideal çocuğu kaybetmelerinin yaşattığı kayıp duygusu nedeniyle acı çekme ve depresyon görülmektedir.

İkincil Tepkiler; ilk evrede; anne-babaların çocuklarındaki engele kendilerinin neden olduklarını ya da bazı hatalı davranışları sonucu tanrı tarafından cezalandırılmış olabileceklerini düşündükleri suçlama davranışı ile birlikte kararsızlık ve kızgınlık görülmektedir. İkinci evrede; aileler çocuklarının çevre tarafından alay konusu olacağı ya da engelli olarak damgalanacağı endişesi karşısında utanma duygusunu geliştirebilmektedirler. Engelli çocuğun bakım ve yaşamıyla fazlaca ilgilenen ebeveynlerin utanma ya da mahcup olma duygularını yaşamadıkları ya da bu aşamayı çok kolay atlattıkları gözlenmektedir.

Üçüncül Tepkiler; pazarlık etme davranışının görüldüğü evre; ailelerin kabullenme sürecine doğru yaklaştıklarını gösteren aşamalardan biridir. Genellikle bu davranışları; ailelerin çocuğun eğitilebileceğini, normal yaşıtları gibi olabileceğini vurgulayan kişilere, bilimsel görüşlere ya da tanrıya olan inançlarına bağlı olarak geliştirdikleri belirtilmektedir. İkinci aşama olan; uyum sağlama ve her şeye yeniden başlama evresinde; kaygıların ve duygusal tepkilerin azalmış olmasından dolayı, eşlerin birbirine destek olmaları, ailenin diğer bireylerinin yardımları, aile- çocuk ilişkilerini olumlu yönde geliştirebilecek ve güdüleyebilecek bireylerin varlığının hissedilmesi gereklidir. Aynı zamanda aileye verilen psikolojik ve sosyal destek ile danışmanlık ve rehberlik çalışmaları da çok önemlidir [191]

3.6.1.2. Ekonomik Sorunlar ve Sosyal Sorunlar

Engelli bireylere sahip ailelerde, engelliliğe bağlı harcamaların öngörülebilir olmaması ve aile bütçesine ek yük getirmesi ekonomik sorunlara neden olabilmektedir. Tedavi ve ilaç giderleri, birden fazla doktordan ve tedaviden yararlanma ihtiyacı, ev içi düzenlemeler, tıbbi sarf malzemeleri aile bütçesine ek yük getiren harcamalar arasında yer almaktadır.

Toplumun engelli birey ve ailesine karşı dışlayıcı olması, engelliliğe ilişkin bireysel ve toplumsal önyargılar sosyal sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Ailenin yaşamı yalnızca engelli çocuğun etrafında odaklanır ve ailenin iç ve dış etkileşimleri çocuğun ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde değiştirilirse; aile kendi içinde "kapalı bir sistem''oluşturarak, yavaş yavaş akrabalardan, arkadaşlardan, sosyal etkinliklerden uzaklaşır ve sosyal sorunlar yaşamaya başlayabilir.

3.6.1.3. Engelliliğin Önlenmesine Yönelik Koruyucu Tedbirlere İlişkin Sorunlar

Engelliliğe neden olan faktörler; kalıtsal, doğumsal (doğum öncesi, doğum sırası ve sonrasında travma, beslenme yetersizliği ve enfeksiyon), terör olayları, savaşlar ve kazalardır. Bu nedenlerin niteliğine bakıldığında, çoğunun önlenebilir nedenler olduğu görülmektedir. Kalıtsal hastalıklar ile mücadelenin yetersizliği, genetik tetkiklerin pahalı olması ve bu tetkiklerin bir kısmının SGK ödeme kapsamında olmaması ve gebelikte takip konusunda halkın bilinç seviyesinin düşük olması engelliliğin görünürlüğünü artırmaktadır.

3.6.1.4. İstihdama Yönelik Sorunlar

Engelli bireyler için; istihdam olanaklarından yararlanarak, herhangi birinin ya da kurumun maddi yardımına ihtiyaç duymadan yaşamlarını idame ettirebilmek çok önemlidir. Ancak engelli bireylere yönelik önyargılar, yeterli eğitim/mesleki eğitim alamamak, her engel türünün her işte çalışamaması, işyeri düzenlemelerinin uygun olmaması, istihdam süreçlerinin dışında kalmak açısından büyük risk faktörü oluşturmaktadır.

---

[191] Sungur Mustafa (2013). Engelli Çocuk Ailesi Olmak. Serçev Bülten,Sayı 8.

Çalışma yaşamına katılamama sorunu, engellilik olgusuyla bağlantılı biçimde engelli kişilerin ailesinde veya bakımını üstlenen kişilerde de ön plana çıkmaktadır. Aile içinde engelli bireyin bakımını üstlenen kişinin çalışma durumu oldukça sınırlanmaktadır. Bu kişi genellikle, engelli çocuğa sahip olan anne olmaktadır. Bakımı sağlayan kişi için hiç çalışamamak, çalıştığı işten ayrılmak zorunda kalmak ya da düşük ücretle tercih edilmeyen işlerde çalışma zorunda kalmak yaşanan sorunlar arasında yer almaktadır.

3.6.1.5. Mevzuat Uygulamasında Yaşanan Sorunların Tanımı

Ağır engelli çocuğa sahip bir kadın; engelli çocuğundan dolayı erken emeklilik hakkını kullanırken, aynı zamanda fiili hizmet zammı hakkına sahip olabilmektedir. 5510 sayılı yasada, ayrı maddelerde düzenlenmiş olan bu iki hakkın birlikte kullanımını engelleyecek bir hüküm olmamasına rağmen, çalışan kadından sadece bir hakkı seçmesi istenmektedir.

2007 yılında uygulanmaya başlanan 2828 Sayılı Kanun kapsamında engelli evde bakım aylığı engelli ve bakıma muhtaç yaşlısı olan ailelerin yaşam kalitesini yükseltmekle birlikte uygulamaları iyileştirmesi için bazı konular öne çıkmaktadır. Örneğin, "yersiz" ödemeler nedeniyle aileler maddi güçlük yaşayabilmektedir.

Bir ailenin temel ihtiyaçları, gıda, giyim, konut (kira, ev kredisi) harcamalarıdır. Evde bakım aylığı kapsamında yapılan gelir testinde söz konusu harcamaların dikkate alınması önem arz etmektedir. Evde bakım aylığından yararlanmak için yapılan gelir hesabında aynı hane de yaşayan tüm bireylerin gelirleri hesaba katılmaktadır. Boşanma süreci devam eden, evden ayrılmış ebeveynin maaşı da gelir olarak kaydedilmekte, böylece engelli çocuğu ile baş başa kalan ebeveyn evde bakım maaşı bağlanmasında sorun yaşanabilmektedir.

2005 yılında 2022 sayılı Kanun'da bazı iyileştirmeler yapılarak engelli aylıkları ilk kez düzenlenmiştir. Değişen şartlar nedeniyle engelli aylıkları için belirlenen muhtaçlık kriterlerinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Muhtaçlık tespiti için yapılan gelir testinde; temel ihtiyaçlar kapsamındaki harcamaların gelirden düşülmesine yönelik görüşler dile getirilmektedir.

Ekim 2011 yılında EKPSS Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Ancak istihdam sürecinde özel eğitim uygulama okullarından mezun olan engelli bireylerin birçoğu, sınava girecek düzeyde olmadığı için özel eğitim uygulama okulu mezunlarının sınava ya da kuraya katılmalarının tercihe bırakılması gerekmektedir. Engelli bireylerin görevde yükselme ve unvan değişikliği için özel düzenlemeler yapılmadığından; bu kişiler eğitimlerine uygun kadroya atanmak amacıyla EKPSS'ye yeniden girmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, ilk kez istihdam edilecek olanların önünde engel oluşturmaktadır.

Engelli çalışanlar engellilikten dolayı hastane kontrollerine sık gitmeleri gerektiğinden ücret kesintisine ilişkin sorun yaşayabilmektedirler. Mali sebeplerle engelli çalışanların istirahat hakkını kullanmadıkları görülmektedir.

Engelli bireylerin sosyal hayata katılımını sağlayacak olan erişilebilirlik önlemlerinin yaygınlaştırılması ve hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Korumalı İş Yerleri Yönetmeliği'ne gore, istihdamı güç olan bireyler olarak tanımlanan zihinsel engelli gençlerin aileleri üzerinden sağlık yardımının devamı sağlanamamaktadır. 5510 sayılı Yasaya göre; malul kabul edilmeyen zihinsel engelli bireylerden zeka puanı 50'nin üzerinde olanlar, anne babalarının üzerinden düşürülmekte, ailenin gelirine göre aylık GSS primi ödemek zorunda kalmakta ve yetim aylığı alma haklarını kaybetmektedirler.

Aile bütünlüğü bozulmuş, boşanma süreci devam eden ya da boşanmış, tek ebeveynli aile olarak engelli çocuğu ile yaşayan anneler; eğer çalışmıyorlarsa engelli çocuk babası üzerinden sağlık yardımına devam etmektedir. Çocuğa ait her türlü tıbbi malzeme (hasta bezi, işitme cihazı, tekerlekli sandalye, diş tedavisi gibi) ön ödemesi anne tarafından yapılmakta, ancak SGK ödemeyi baba üzerine yapmaktadır. Ancak bu ödemeler çoğunlukla anneye geri dönmemektedir. Anneler, maliyetini peşin karşıladıkları hizmet bedelini babadan alamadıkları için, ekonomik sıkıntı ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Engelli yakını olan personelin günlük izinler konusunda, engelli eş ya da çocuğunu özel eğitime götürmek için haftanın belli günlerinde izne ihtiyaçları vardır. Özel eğitime giden çocukların hepsi ağır engelli değillerdir. Engel oranları % 20 ile başlamaktadır. Engel oranına bakılmaksızın engelli yakını olan ailelerin özel eğitime gitmelerine yönelik kolaylaştırıcı önlemler alınması ve nöbet muafiyeti sağlanması gerekmektedir.

3.6.1.6. Engellilik ile ilgili diğer sorunlar

Multidisipliner ekip (eğitim, sağlık,adalet ve sosyal hizmet) yaklaşımı sağlanamaması hizmetin etkililiğini ve verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Özel gereksinimli bireylerin eğitim ve rehabilitasyonunu sağlamak amacıyla açılmış olan resmî ve özel özel eğitim kurumlarının konu ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla tanı, değerlendirme, yönlendirme, BEP hazırlama, personel eğitimi, aile eğitimi, mesleki eğitim, istihdam, toplumun bilinçlendirilmesi, mali konular, engellilerin hak ve hukukları ile ilgili yasal düzenlemeler konusunda işbirliği içinde olmasının gerekliliği konun muhatabı olan herkes tarafından kabul edilmekte; ancak bu işbirliği bir türlü sağlanamamaktadır.

Engelli çocuğa sahip olan ailelere, çocuklarının özelikleri, yasal hakları, özel eğitim programları hakkında daha fazla bilgi verilmesi gerekmektedir.

3.7. YAŞLILIK DÖNEMİNE İLİŞKİN SORUN ALANLARI

3.7.1. Yaşlı Bakımı

Toplam nufus içinde giderek artan yaşlı nufusu ve artan doğuşta beklenen yaşam süresinden dolayı, yaşlı hizmetleri projeksiyonun gözden geçirilmesi gerekmektedir.Yapılan araştırmalar, yaşlıların yaklaşık %60'ının çocuklarının yanında ve/veya evinde bakılmak istediğini ortaya koymaktadır.

Hem kurum bakımında olan, hem de ailesinin yanında bakımı sağlanan yaşlılara yönelik hizmetlerin çeşitliğiliğin sağlanması gerekmektedir. Evinde çocukları tarafından bakımı yapılan yaşlılara kamu ve/veya yerel yönetimler tarafından "evde bakım hizmetinin" sağlanması, yaşlıya sunulan hizmetin kalitesini artıracak, bakımın çekirdek aileye olan yükünü azaltacak, kuşaklararası etkileşime de katkı sağlayacaktır.

Sosyal ve ekonomik nedenlere bağlı olarak kurum bakımına da talep artmakta fakat kapasite yeterli olmamaktadır. Söz konusu merkezlerin kapasitesinin artması ya da alternatif bakım modelleri geliştirilmesi gerekmektedir. Alzheimer, Demans gibi farklı özelliklere sahip yaşlı gruplarına yönelik hizmet çeşitliliği sunan ihtisas yaşlı bakım kurumlarının sayısının artırılması gerekmektedir.

3.7.2. Yaşlının Sosyal Yaşama Katılımı ve Sosyal Entegrasyonu

Yaşlı bireylere yönelik, 'yaşlılıkta akıl, mental yetenekler, öğrenme ve hatırlama azalır' inancı, bağımlı ve bakıma muhtaç olarak algılama vb önyargılar sosyal entegrasyonun önündeki engellerin başında gelmektedir. Yaşlı bireylerin yaşam tecrübelerinden yararlanılması, kuşaklararası etkileşimin sağlıklı bir şekilde sağlanması, sözlü kültürün aktarılması ve aktif yaşlanma politikalarının hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Yaşlı bakımevlerinde kalan yaşlıların sosyal aktivitelere katılmasının sağlanması sosyal hayattan uzaklaşmaşlarını engelleyecek önemli bir unsurdur. .

3.7.3. Yaşlı Yoksulluğu

Yaşlılık dönemindeki birey gençlik ve orta yaş dönemine göre fiziksel yetisini önemli ölçüde kaybettiğinden başta gelir kaybı olmak üzere birçok risk faktörü ile karşı karşıya kalmaktadır. Fiziksel fonksiyon kapasitesinin azalması, temel yaşam aktivitelerinde başkalarına bağımlılık, yaşam memnuniyetinin azalması, fiziksel egzersiz yapamama gibi sağlıklı ve aktif yaşlanma çerçevesinde ele alınan birçok konuda kadınlar daha dezavantajlı durumdadır.

Ellili yaşlarda obezite, hipertansiyon, artrit ve eklem hastalıkları, diyabet gibi hastalıkların ortaya çıktığı, her geçen yıl fiziksel fonksiyon kapasitesinin azaldığı, yaşam aktivitelerinde başkasının desteğine ve bakıma duyulan ihtiyacın arttığı ortaya çıkmıştır. Tüm bunlar öncelikle sağlık hizmetlerinin yaş gruplarının ihtiyaçlarına göre yeniden gözden geçirilmesini gerektirirken, konunun sosyal, psikolojik ve ekonomik ve boyutlarının da dikkate alınmasını beraberinde getirmektedir.

3.8. AİLE DANIŞMANLIĞI UYGULAMASINDA YAŞANAN SORUNLAR

Aile danışmanlığına ilişkin uygulamada yaşanan sorunlara bakıldığında aşağıdaki başlıklar öne çıkmaktadır.

3.8.1. Fiziksel Mekândan Kaynaklanan Sorunlar

Aile danışmanlığı hizmetleri doğası gereği diğer birçok sosyal hizmetten farklı ele alınması gereken özellikle gizlilik konusuna özel önem atfeden hizmetlerdendir. Bu nedenle Aile Danışmanlığı hizmetinin ailelerin rahat ulaşabileceği fakat ASP il müdürlüğünün diğer birimlerinden bağımsız mekânlarda hizmet vermesi önemlidir. Böylelikle aileler kendilerini güvende hissederek daha rahat hizmet almak için başvuru yapabileceklerdir.

Fiziksel mekânla ilgili bir diğer sorun ise ailelere hizmet verilen yerlerin iç düzenlemeleri ile ilgilidir. Aile danışma merkezleri mutlaka bağımsız bekleme salonuna sahip olmalı çalışanların ofisleri ile görüşme odaları farklı olmalı ve görüşme odaları mümkün oldukça sade döşenmelidir. Geçmiş uygulamalarda özellikle zaten bağımsız birimlerde hizmet veremeyen aile danışma merkezleri için bu koşullar sağlanamamıştır.

Günümüz uygulamalarına baktığımızda ise Sosyal Hizmet Merkezleri içerisinde bir hizmet olarak planlanan aile danışmanlığının birçok SHM'de hayata geçirilemediği görülmektedir. Birçok SHM'de ailelerle sağlıklı ve mahremiyet koşullarını sağlayan görüşme yapılabilecek görüşme odaları bulunmazken aynı anda tüm sosyal hizmetlere dair tüm çalışmaları yürütmeye gayret eden bu merkezlerin yapısal özellikleri de bu hizmetin yürütülmesi için uygun değildir.

3.8.2. Mesleki Yeterlilikte Yaşanan Sorunlar

Kamuda aile danışmanlığı hizmetlerinin yürütülmesine dair halen yürürlükte bulunan mevzuat, özel aile danışma merkezlerinin açılış koşulları, personel yeterliliklerine ilişkin düzenlemeler yapılırken kamuda (örneğin SHM'ler bünyesinde) aile danışmanlığı konusunda hizmet verecek yetkinlikte profesyonellere ilişkin optimal (olması beklenen ve/veya uygun) bir standart belirlenmemiştir.

Yukarıda bahsedildiği gibi mesleki standartların ve kimlerin hangi koşullarda bu hizmeti vermesi gerektiğinin belirlenmemiş olması ailelere fayda sağlamaktan öte zarar verici uygulamaları da beraberinde getirme riski taşımaktadır. Farklı meslek gruplarından gelen ve standart olmayan danışmanlık eğitimi almış olan kişilerin uygun standartlarda bir danışmanlık hizmeti vermeleri mümkün görülmemekle birlikte aileler için de yarar sağlayıcı olamayacaktır.

Yukarıdaki temel sorunlar özelde hizmet sunan aile danışma merkezleri için de geçerlidir. Her ne kadar ASPB aile danışmanı olunmasına ilişkin koşulları belirlerken Yüksek Öğretim Kurulu, MEB veya üniversite onaylı 450 saatlik bir aile danışmanlığı sertifikasını zorunlu tutmuş olsa da son yıllardaki uygulamalara bakıldığında bu sertifikaların son derece kolay elde edilebilir olduğu ve uzaktan eğitim dahil farklı şekillerde tamamen denetimden uzak ve mesleki beceriler kazandırmadan dağıtıldığı açıklıkla görülebilmektedir.

3.8.3. İş Yükü Sorunlarından Kaynaklanan Sorunlar

Gerek geçmişte aile danışma merkezlerinde gerekse de şu an hizmet veren Sosyal Hizmet Merkezlerinde personel sayısı ve iş yükü orantılı bir biçimde ilerlememektedir. Aile danışmanlığı gibi bir hizmeti yürütmesi beklenen personel aynı zamanda SHM'nin diğer birçok işine de görevlendirilebilmekte, böylesi bir durumda da aile danışmanlığı hizmetleri ciddi oranda etkilenmektedir.

3.8.4. Ekonomik Sebeplerden Kaynaklan Sorunlar

Buraya kadar olan bölümde iki farklı hizmet sunumundan bahsedilmiştir. Bunlardan birisi ücretsiz olarak alınması mümkün olan fakat ulaşılabilirlikte ciddi sıkıntılar bulunan aile danışmanlığı hizmeti, bir diğeri de gerek ASPB denetiminde gerekse de bağımsız olarak sunulan ücretli aile danışmanlığı hizmetleridir. İster ASPB denetiminde olsun ister farklı şekillerde verilsin özelden bu hizmetlerin alınmasının maliyeti aileler için oldukça yüklü miktarlara karşılık gelmektedir.

3.9. HUKUKSAL UYGULAMALARDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

3.9.1. Adli ve Yasal Uygulamalardan Kaynaklanan Sorunlar

3.9.1.1. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununa Yönelik Sorunlar

1.Türk Medeni Kanunu'nun "evlilik birliğinin sarsılması" kenar başlıklı 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında; boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliğinin temelden sarsılmış sayılacağı ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verileceği belirtilmiştir. Sahada yapılan inceleme ve görüşmelerde üç yıllık sürenin uzun olması; zaman zamanda kadına yönelik şiddeti arttırdığı tespit edilmiştir. Hükümde geçen üç yıllık bekleme süresinin günümüzde son derece uzun olması, dava ve temyiz sürelerinin tamamı göz önüne alındığında uygulamada mağduriyetlere, taraflar arasındaki uyuşmazlığın artmasına ve hatta çatışmanın devamına yol açmaktadır.

2.Türk Medeni Kanunu'nun "Yoksulluk nafakası" kenar başlıklı 175 inci maddesinin birinci fıkrasında; boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında **süresiz olarak** nafaka isteyebileceği belirtilmiştir. Eşlerden birini süresiz olarak nafaka vermeye mecbur bırakan düzenlemenin, çok kısa süren (birkaç gün) hatta fiili birliktelik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halinde nafaka yükümlüsü eş için adeta bir ceza haline geldiği ifade edilmiştir. **Yoksulluk nafakasının süresiz olarak verilmesi,** bir sorun olarak belirtilmiştir.

YOKSULLUK NAFAKASI BAZI ÜLKE UYGULAMALARI

Ülke	Süre	Sona Ermesi
ABD	Özel Koşullara Bağlı Olarak Süreli (20 kriter) Süresiz	Ölüm Yeniden evlenme Başkasıyla yaşamak
Almanya	Nafaka alacaklısının yaşı, sağlık durumu, işi, eğitimi, müşterek çocuğun bakım ve yetiştirilmesi ve hakkaniyet dikkate alınarak hakim süreli veya süresiz olarak belir.	Ölüm Yeniden evlenme Başkasıyla yaşamak Hak sahibinin, nafaka yükümlüsü veya yakınlarına karşı kasıtlı ağır suç işlemesi. Hak sahibinin kendisini muhtaç duruma düşürmesi Hak sahibinin, nafaka yükümlüsünün maddi menfaatlerine kayıtsız kalması. Hak sahibinin, ayrılmadan önce uzun süre ailenin iaşesine katkıda bulunma görevini ağır surette ihmal etmesi. Hak sahibinin, yükümlüyü huzursuz edici toplum tarafından mazur görülmeyecek davranışlar içerisine girmesi.
Avusturya	Prensip olarak, nafaka bir süreye bağlı değil ancak bazı koşulların varlığı halinde 3 yıla kadar hükmedebilir.	Ölüm Evlenme Birlikte yaşama

Belçika	Yoksulluk nafakası kural olarak evlilik süresini geçemez. Bununla beraber, nafaka alan muhtaç duruma düşeceğini kanıtlarsa bir süre daha nafaka devam edebilir.	Evlenme. Başkasıyla yaşama.
Fransa	Yoksulluk nafakası kural olarak bir defaya mahsus tazminat şeklinde ödenmekte, ancak borçlu ödeme güçlüğü içinde ise 8 yılı geçmeyecek şekilde karar verilmektedir.	Ölüm Evlenme Birlikte yaşama
Hollanda	Nafaka yükümlülüğü en fazla 12 yıl sürebilir ancak şayet ilgili eşin maddi durumu yeniden nafaka ödenmesini gerektirecek ölçüde kötüyse bu sürenin sonunda yapılacak bir değerlendirmeyle uzatılabilir. Bununla birlikte boşanma öncesi evliliğin suresi 5 yıldan az sürmüş ve çocuk bulunmuyor ise, nafaka yükümlülüğü evlilik suresini geçmemektedir.	Ölüm Evlenme Birlikte yaşama
İngiltere	Hâkim periyodik nafaka ödemesinin ne zaman başlayacağını ve ne zaman sona ereceğini kendisi takdir edebilmektedir.	Ölüm Evlenme Birlikte yaşama
İsviçre	Hakim aşağıdaki şartların varlığı halinde belli süreyle nafakaya hükmeder; Evlilik süresi. Yükümlülüklerin paylaşımı. Yaşam standardı. Yaş ve sağlık durumu. Gelir ve malvarlığı. Çocuk bakımının kapsamı. Eşlerin mesleki eğitim ve kariyer beklentileri ve iş yaşamına yeniden entegre olmalarının olası maliyeti.	Ölüm Evlenme Birlikte yaşama

Boşanma davalarında maddi ve manevi tazminat alınması **az kusurlu** olma koşuluna bağlanmışken yoksulluk nafakasında **eşit kusurlu** eşe verilmesi çelişkilidir.

3.Türk Medeni Kanununun "boşanmada yargılama usulü" kenar başlıklı 184 üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) nolu bendinde; hâkimin taraflardan birinin istemi üzerine duruşmanın gizli yapılmasına karar verebileceği belirtilmiştir. Yine, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 28 inci maddesinde; duruşma ve kararların bildirilmesinin aleni olduğu, duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut re'sen mahkemece karar verilmektedir. Sahada yapılan çalışmalarda gerek kadınlar gerekse erkekler tarafından kendi ailelerini ilgilendiren (şiddet şikayeti hariç) yargılamalarda (boşanma, velayet, çocuklar ile kişisel ilişki tesisi) izleyici olarak yabancı şahısların; özel hayatlarına ilişkin konuların tartışıldığı duruşmalarda bulunmalarından rahatsız oldukları çokça dile getirilmiştir.

4.Türk Medeni Kanunu'nun 187 nci maddesinde; kadının, evlenmekle kocasının soyadını alacağı, ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabileceğinin belirtildiği, bu durum, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmenin (CEDAW) "evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar" kenar başlıklı 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde; soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil, eşlerin aynı kişisel haklara sahip olmalarının öngörülmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları[192] ile Anayasa Mahkemesi kararları ile çelişki arzetmektedir.

5.Türk Medeni Kanunu'nun 336 ncı maddesinde; evlilik devam ettiği sürece ana ve babanın velayeti birlikte kullanacakları, ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hakimin, velayeti eşlerden birine verebileceği, velayet, ana ve babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa ait olduğu belirtilmiştir. Sahada yapılan çalışmalarda TMK'nın 166/3. maddesi gereğince anlaşmalı boşanma halinde anne babanın anlaşması ile müşterek çocukları için ortak velayeti istemesi halinde yasal mevzuat buna izin vermemektedir.

6.Boşanma davası açılmasında, boşanma sebebi ispatlanmış olursa hakim tarafından boşanma veya ayrılığa karar verileceği ve bu sürenin 1 yıldan 3 yıla kadar olduğu TMK'nın 170 ve 171. maddelerinde açıklanmıştır; ancak maddede belirtilen sürenin çok uzun ve seçimlik olması, uygulamada ciddi sıkıntılara yol açmaktadır.

7.Yasal mal rejiminin sona ermesi nedeniyle açılacak davalarda TMK'da bir süre belirtilmemiştir. Yargıtay uygulamalarıyla bu davaların alacak davası olması nedeniyle TBK çerçevesinde 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Sahada yapılan çalışmalarda 10 yıllık sure içinde malların şekil ve biçim değiştirmesi, kişilerin hayatlarında olan ve ilgili yasal mevzuatlardaki değişiklikler adil yargılmayı zorlaştırdığı ve hak kaybına sebep olduğu bu durumunda husumeti uzun sure canlı tuttuğu görülmektedir.

8. Türk Medeni Kanunu'nun 124 üncü maddesinde; erkek veya kadının on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemeyeceği, ancak, hakimin olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebileceği belirtilmiştir.

---

[192] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Dördüncü Daire – Ünal Tekeli Türkiye Davası (Başvuru no: 29865/96) KARAR STRAZBURG 16 Kasım 2004.

Türkiye'de 16 yaşını doldurmadan gayri resmi olarak beraberlik yaşamaya başlayan, bir veya birden çok çocuk sahibi olan ve daha sonra yasal evlenme yaşını doldurunca resmi nikah kıyıp, 8-10 yıl gibi uzun bir süre evlilikleri devam ederken; erkek eş TCK'nın 103. maddesi gereğince; 8 yıl ve daha fazla hapse mahkum olmaktadır. Komisyon çalışmaları sırasında bu durumunda yaklaşık 3000 çiftin bulunduğu mağdurlar ve diğer yetkililerce de ifade edilmiştir. Söz konusu çiftlerden kadınlar, kendileri ve çocuklarının yaşamlarını sürdürmelerinin zor olduğunu ifade ederek; Komisyonumuza müracaat etmiş ve bizzat sorunlarını anlatmışlardır. Komisyonda kadınlar, evliliklerinin sağlıklı devam ettiğini, eşlerinden şikâyetçi olmadıklarını, nikâhlı eşleriyle beraber yaşamak istediklerini, çocuklarının ve kendilerinin ağır bir psikolojik ve maddi mağduriyet yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İlgili toplantının tutanağında da görüleceği üzere farklı partilerden Komisyon üyelerimiz de ülkemizin farklı yerlerinden benzer şikâyetlerin kendilerine geldiğini ifade etmişlerdir. Sadece tanımlanan mağduriyeti ifade eden bu çiftler için, kadın ve çocukların mağduriyetini gidermeye yönelik düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

15 yaşın altında evliliğin mutlak suretle suç olarak kalmaya devam etmesi, asla özendirilmemesi gerekmektedir. Komisyonumuza müracaat eden, yukarıda bahsi geçen kadınların mağduriyetlerinin giderilmesi adına, belirtilen durumun doğruluğunun ilgili kurumların yetkili uzmanlarınca hazırlanan detaylı raporlarda tespit ve teyit edilmesi ve koşulların uygun olması halinde, hüküm altına alınan cezanın infazının bir kısmının denetimli serbestlik kapsamında değerlendirilmesi veya ifade edilen mağduriyetle ilgili farklı çözümlerin de Bakanlık, Meslek örgütleri ve STK'larla yapılacak çalıştay benzeri toplantılarla ele alınması da faydalı olacaktır. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin 12.11.2015 tarih 2015/26-2015/100 sayılı kararı da bu yöndeki sıkıntıyı tespit etmiş olup bir düzenleme yapılmasını öngörmektedir.

9.Türk Medeni Kanununun 132 nci maddesinde düzenlenen bekleme-iddet süresinin kaldırılmasına ilişkin görevin, mahkemelerin iş yükünü artırmaktadır.

10.Boşanma nedeni ile ödenecek maddi ve manevi tazminatlara ilişkin, uygulamada çok farklı ve rakamsal olarak aralarında büyük uçurumlar bulunan miktarlara ilişkin kararlar olduğu yönünde şikayetler de bulunulmuş Türk Medeni Kanununun 174 üncü maddesinde düzenlenen maddi manevi tazminatın miktarı yönünden belirleyici kriterler bulunmadığı görülmüştür.

3.9.1.2. 6284 Sayılı Kanuna Yönelik Sorunlar

6284 sayılı Kanunun uygulanmasına ilişkin çeşitli sorunlarla karşılaşılmaktadır. Komisyon çalışmaları sırasında yapılan saha ziyaretleri, görüşlerini ifade eden uzmanlar ve uygulayıcılar söz konusu sorunları iletmişlerdir. Ayrıca KADEM tarafından "*Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*", diğer adıyla İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı "*Ailenin korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*"un hukuki ve toplumsal boyutunun tartışılması amacıyla, yetkili kurumların temsilcileri, akademisyenler, STK'lar, uzman psikolog-pedagoglar bir araya gelmişlerdir. Çalıştay sonucunda çıkan raporda, her ne kadar 6284 Sayılı Kanun ve İstanbul Sözleşmesi önemli adımlar olsa da, asıl sorunun yasaların uygulanmasındaki problemlerde yoğunlaştığı ifade edilmiştir. [193]

[193] Doç.Dr. E. Sare Aydın Yılmaz 24/02/2016 tarihli komisyon toplantısı tutanağı.

Komisyon toplantılarında da Türkiye'nin dünyaya örnek göstereceği anayasal ve yasal mevzuata sahip olduğu ancak uygulamada bazı sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir. [194] 18.02.2016 tarihli komisyon toplantısına katışan EŞİTİZ grubu temsilcisi Hülya Gülbahar "2006 yılında zamanın Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın imzaladığı 17 sayılı bir Başbakanlık Genelgemiz var. Mükemmel bir genelgedir, kadın örgütlerinin o güne kadar Türkiye'de biriktirdiği tüm sözü alır. Özel üniversitelerden kamu üniversitelerine kadar, medyadan Diyanet İşleri Başkanlığına kadar tüm kurumların kadına karşı şiddetin önlenmesi için… Çünkü ailenin ana sorunlarından bir tanesi bu şiddet ve bu şiddetin sonlandırılması."[195] şeklinde ifade etmiştir.

Komisyon çalışmaları sırasında; 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun gereğince delil olmaksızın verilen kararlar uygulamada mağduriyetlere yol açtığı iletilmiştir.

6284 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca verilen "İşyerinin değiştirilmesi", "27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi" gibi tedbirler doğası gereği süreye tabi olamayacağından bu tedbirlere ilişkin süre sınırının mevcutiyeti ve tedaviye yönelik olarak verilen tedbir kararının ne şekilde ve hangi kurum tarafından uygulanacağı, takibinin nasıl yapılacağına yönelik olarak da mevzuatta düzenleme bulunmaması uygulamada sorun oluşturduğu görülmüştür.

6284 sayılı Kanunun 5 inci maddesine göre, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri tarafından verilen ve en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hakimin onayına sunulan önleyici tedbir kararlarının süresine yönelik olarak; uygulamada bazı kararlarda sürenin hakim tarafından tayin edildiği, bazı kararlarda ise süre tayininin kolluğa bırakıldığı hususu uygulama birliğinde sorunlara yol açtığı ifade edilmiştir.

6284 sayılı Kanunun tedbir kararlarının bildirimi ve uygulanmasının düzenlendiği 10 uncu maddesinin altıncı fıkrasında, hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen şiddet mağdurlarının, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait veya bu Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirileceğinin belirtildiği, aynı düzenlemenin, rehabilitasyonu kabul etmesi halinde, uzaklaştırma tedbiri verilen şiddet uygulayan hakkında bulunmaması asıl sorunlu kişinin rehabilite edilememesine neden olduğu belirtilmiştir..

6284 sayılı Kanunun uygulamasında; taraflar arasında şiddetin karşılıklı olması veya her iki taraf hakkında da tedbir kararı verilmesi ya da aynı mağdur hakkında farklı mahkemelerce birden fazla tedbir kararı verilmesi veya aynı anda tarafların her ikisinin de farklı mahkemelerden tedbir kararı verilmesini talep etmeleri hallerinde uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi amacıyla, ne şekilde işlem yapılacağına ilişkin yol gösterici nitelikte mevzuatta açıklığın bulunmaması bu konuda mükerrer kararlar verilmesine ve uygulamada karışıklıklara yol açmaktadır.

6284 sayılı Kanunun 6 ıncı maddesinde koruma tedbir kararlarını düzenlenmiştir. Komisyon toplantıları saha incelemeleri esnasında görüşülen tüm uygulayıcılar tarafından (kolluk, yargı, savunma makamı) bu maddenin uygulanmasında bazı sorunlar olduğu ifade edilmiştir. Kolluğun risk analizine, vakanın durumuna, ihtiyaçlarına bakılmaksızın maddede

[194] Hülya Gülbahar, 18.02.2016 tarihli komisyon toplantı tutanağı.

[195] Hülya Gülbahar, 18.02.2016 tarihli komisyon toplantı tutanağı.

geçen tüm tedbirlerin tamamı, en üst sınırdan hemen hemen her dosyada verildiği görülmektedir. Bu durum infazı zorlaştırmakta tedbir kararlarından beklenen faydayı sağlamamakta, zaman zaman da şiddeti ve kadın mağduriyetlerini arttırdığı belirtilmiştir.

Koruma tedbir kararlarının uygulaması, infazının caydırıcı ve etkin olması için risk analizine, vakanın durum ve şartlarına gore verilmesine ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

3.9.1.3. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa İlişkin sorunlar

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 316 ncı maddesinde; basit yargılama usulüne tabi dava ve işlerin sıralandığı, bu kapsamda sayılmayan boşanma davaları ile aile hukukundan kaynaklanan diğer bazı davaların sonuçlanması ve kararın kesinleşmesine kadar geçen sürenin uzunluğu ve bu süreçte tarafların mağduriyetine sebebiyet vermektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 28 inci maddesinde; duruşma ve kararların bildirilmesinin aleni olduğu, duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut re'sen mahkemece karar verilebileceği belirtilmiştir.

Sahada yapılan çalışmalarda gerek kadınlar gerekse erkekler tarafından kendi ailelerini ilgilendiren (şiddet şikayeti hariç) yargılamalarda (boşanma, velayet, çocuklar ile kişisel ilişki tesisi) izleyici olarak yabancı şahısların; özel hayatlarına ilişkin konuların tartışıldığı duruşmalarda bulunmalarından rahatsız oldukları çokça dile getirilmiştir.Aile mahremiyetinin korunması açısından aile hukukuna ilişkin şiddet şikayeti hariç boşanma velayet ve çocuklarla kişisel ilişki tesisine ilişkin davalarda duruşmaların gizli yapılmasına yönelik olarak mevzuatta hüküm bulunmaması özel hayatın gizliliğine dair sorunlar ortaya çıkardığı ifade edilmiştir.

3.9.1.4. Diğer İlgili Mevzuat ve Uygulamalardan Kaynaklanan Sorunlar

Çocuk teslimi ile çocukla şahsi münasebet tesisi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun "ilamların icrası" başlıklı ikinci babında, 25, 25/a ve 25/b maddelerinde düzenlenmiştir. Uygulamada, boşanma ya da velayet davası devam ederken ve bu davalar sona erdikten sonra, çocuk teslimi ve çocukla şahsi ilişki tesisine yönelik mahkeme kararlarının yerine getirilmesinin icra müdürlükleri aracılığıyla yapılmasının taraflar arasındaki gerginliği artırdığı, çocuğun ve tarafların manevi olarak zarar görmesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

Adli tebligatlarda özellikle boşanma davalarındaki hassasiyet göz önüne alınarak özel bir tebliğat usulünün olmaması dava sürecini uzatmaktadır.

Evlilik sona erdikten sonra aile konutu şerhinin kaldırılmasına ilişkin taleplerin dava yoluyla olması, yargının iş yükünü artırmaktadır.

Boşanma davaları sürerken evliliğin devam edebileceği yönünde hakimde bir kanaat oluşursa tarafları aile danışmanına yönlendirmesi ihsası rey olarak değerlendirilmektedir.

Aile ve çocuk mahkemesi uzmanlarının hukuki tanım, nitelik ve statülerinin belirli olmaması karışıklıklara yol açmaktadır.

3.10. KAMU PERSONEL SISTEMİNDE AİLE BİRLİĞİ MAZERETİNE BAĞLI YER DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN SORUNLAR

3.10.1 Genel Kamu Personel Mevzuatı

Uluslararası sözleşmeler ve Anayasamızla teminat altına alınan aile birliği güvencesi gereği, eşlerin birbirlerinclen ayrı kalmaması, ailenin korunması, huzur ve refahı için gerekli tedbirlerin alınnrası tüm kurumlar için bir yükümlülüktür. Anayasa ve ilgili düzenlemelere göre, kamu görevlilerinin yer değiştirme suretiyle yapılacak atamalarında, idarenin, hizmet gereklerini göz önünde bulundurmakla birlikte, öncelikle, aile bütünlüğünün bozulmasına yol açmayacak uygulamaları gerçekleştirmekle yükümlüdür. İlgili mevzuatlarda temel amaç, aileyi parçalanmaktan kurtarmak, bireyleri bir arada tutmak suretiyle ailenin huzur ve mutluluğunu devam ettirmek ve bu yolla kamu görevlilerinin ailevi kaygılardan uzak bir biçimde kamu hizmetlerinin verimli, etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütmeleri için gerekli ortamı sağlamaktır.

Aile birliğinin korunması ilkesi, sosyal ve ekonomik hak ve ödevler arasında sayılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın **"Ailenin korunması ve çocuk hakları"** başlıklı 41 inci maddesi, **"Devletin iktisadî ve sosyal ödevlerinin sınırları"** başlıklı 65 inci maddesi, **"Kamu hizmeti görevlileriyle ilgili hükümler"** bölümünde yer alan **"Genel ilkeler"** başlıklı 128 inci maddesinde aile ile ilgili hükümler bülünmaktadır.

3.10.1.1. Devlet Memurları

Anayasamız yukarıda zikredilen 41 ve 62 inci maddeleri aile birliğinin korunmasını temel bir hedef olarak ortaya koymuş ve Devlete aile birliğini sağlayacak tedbirleri alma sorumluluğunu yüklemiştir. Bu doğrultuda 657 sayılı DMK'nın 72 maddesi ile farklı farklı illerde görev yapan aile bireylerinden memurların aile birliğinin teminini sağlayacak şekilde bir ilden diğerine atamasının gerçekleştirilmesi temel ilke olarak belirtilmiştir. Bu temel ilkenin nasıl uygulanacağı ise mevzuatta öncelikle tüm devlet memurlarını kapsayacak şekilde genel bir yönetmelik olan Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelikle ve her kurumun kendi atama ve yer değiştirme yönetmeliğine göre getirilmiş ve tanılanmış usullerle yerine getirildiği görülmektedir.

Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelikte yapılan son değişiklikler(30/6/2014-2014/6578 K) sonucu aile bütünlüğü mazeretine dayalı olarak atanma isteğinde öncelikle her iki eşin de memur olması halinde, memurun, kamu personeli olan eşinin kurum içi yer değiştirme suretiyle atanma imkânının olmaması veya mevzuatı uyarınca eşin zorunlu yer değiştirmeye tabi tutulan bir görevde bulunması durumunda bu kapsamdaki eşin bulunduğu yere tayini gerçekleştirilecektir.

Eşlerin her ikisinin de aynı kurumda çalışıyor olması halinde ise, kurumun daha fazla hizmet ihtiyacı duyduğu yere tayin yapılacak, böylece her iki eşin görev yapacağı ilin belirlenmesi çalışılan kurumun inisiyatifinde olacaktır. Eşlerin farklı kurumda çalışıyor olması halinde kurumlar arasında gerekli koordinasyon sağlanmak suretiyle her iki kurumun da öncelikli hizmet ihtiyacının bulunduğu yere tayin yapılacaktır. Ayrıca memur çalışanın, milletvekili, belediye başkanı, muhtar veya noter olan eşlerinin bulunduğu yere ise ataması doğrudan yapılabilecektir.

Yönetmeliğin değişmeden önceki halinde eşler ayni kurumda çalışıyor ise, ast durumunda bulunanın memur üst durumunda bulunan memurun yanına atanmaktaydı. Nitekim eski düzenlemede eşler farklı kurumlarda çalışıyor ise, kimin kimin yanına nakil olacağına unvan, kadro ve göreve bakılarak karar verilmekte idi. Unvanı, derecesi ve kadrosu düşük olan yüksek olanın yanına gidiyordu. Ancak ast ve üstün ne demek olduğu, kimin unvanının daha yüksek olduğu tartışmalara neden olmakta ve her kurumca hatta bir kurumun farklı insan kaynakları şeflerince bile farklı değerlendirilmekte, keyfiliğe neden olmaktaydı. Bu nedenle mezkur yönetmelikte yapılan son değişklikler ile uygulamanın bir nebze netleştirdiği görülmektedir.

3.10.1.2. Sözleşmeli Personel (657 sayılı Kanun-4/B)

Bilindiği üzere, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) fıkrası hükmü uyarınca kamu idare, kurum ve kuruluşlarında mali yılla sınırlı olarak sözleşme ile çalıştırılan ve işçi sayılmayan kamu hizmeti görevlilerine uygulanacak esaslar Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslarda düzenlenmektedir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) fıkrası uyarınca istihdam edilen sözleşmeli personelin kamu personeli olan eşi için kurum içi yer değişikliği yapılabilmekte, özel sektörde çalışan eş bu kapsamda bulunmamaktadır.

3.10.1.3. Geçici Personel (657 sayılı Kanun-4/C)

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (C) fıkrasına göre istihdam edilen geçici personelin istihdamına yönelik asli mevzuat; 31/12/2014 tarihli ve 29222 sayılı 4. Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren; 2014/7140 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "Özelleştirme Uygulamaları Sonucunda İş Sözleşmeleri Sona Eren İşçilerin Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Geçici Personel Statüsünde İstihdam Edilmelerine İlişkin Esaslardır.

Geçici personel için aile birliğine dayalı yer değişikliği mer'i mevzuatında açıkça yer almamasına rağmen uygulamada eğer aile birliği mazereti ortaya çıkarsa bu mazeretin giderilmesine yönelik olarak kullanılabilecek olan araçlar mevcuttur.

3.10.2 Kamu Personel Yer Değişikliği Sistemindeki Başlıca Sorunlar

3.10.2.1. Kapsam Sorunu

Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin Kapsam başlıklı 2. Maddesine baktığımızda sadece 657 sayılı Kanunun 4/a maddesinde sayılan Devlet memurlarını kapsadığı görülmektedir. Mezkur Yönetmelikle, Kamuda bütünlüğün ve eşgüdümün sağlanamadığı görülmüştür.

Ayrıca, 657 sayılı DMK'ya gore çıkarılan Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin içerisinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda sadece Kanunun 4/a bölümünde bulunan devlet memuru sayılan personeli kapsadığı belirtilmektedir. Yine aynı yasada sayılan sözleşmeli(4/b) ve geçici personel(4/c) üzerinde bu yönetmelik uygulanmamaktadır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) fıkrası uyarınca istihdam edilen sözleşmeli personelin kamu personeli olan eşi için kurum içi yer değişikliği yapılabilmekte, fakat özel sektörde çalışan eşi bu kapsamda bulunmamaktadır.

3.10.2.2. Eş Durumu Atamasında Norm Düzenlemesi Sorunu

Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelikte aile birlikteliğinin sağlanmasında norm kadro sayılarının dikkate alınmayacağı hususu Devlet Memurları Kanunu 36. Maddesinde sayılan memur sınıflarından 6 grup personel olan; Eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfı, Mülki idare amirliği hizmetleri sınıfı, Emniyet hizmetleri sınıfına giren memurlar, Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ve Hakim ve savcılar olarak belirtilmektedir. Fakat, eş durumu atamasında (naklen atama) norm kadro sınırlaması uygulanan; Genel İdare Hizmetleri sınıfı, Teknik hizmetleri sınıfı, Sağlık hizmetleri ve Yardımcı Sağlık hizmetleri sınıfı, Avukatlık Hizmetleri sınıfı ve Din Hizmetleri sınıfının norm kadro sayısına takıldığı görülmektedir.

3.10.2.3. Üniversitelerdeki Yer Değişikliği Sorunları

Üniversiteler, yerinden yönetimin alt unsuru olarak hizmet yerinden yönetim kuruluşları içerisinde yer alan ve akademik ve idari personel olarak yapılanan kişi topluluğu şeklinde teşekkül etmiş kamu tüzel kişilikleridir. Öğretim Elemanları Sendikası 2015 yılında öğretim elemanlarının yaşadıkları sorunları belirlemek için 193 üniversiteden 5 binin üzerinde akademik personel ile bir anket çalışması yapmıştır. Anket sonuçlarına gore, katılımcılardan, önem derecesine göre sorunlarını sıralamaları istenmiştir. Akademik personelin %13'ü eş durumu tayininin bulunmamasını yaşadıkları en büyük problemlerden birisi olarak belirtmiştir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun ve ilgili Yönetmeliklerin "eş durumu özrü" ile ilgili hükümlerinin uygulaması açısından öğretim elemanlarının memur statüsünde sayılması hususunda Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin 2. Maddesinde bulunan kapsama dahil edilmediğinden sorun yaşanacağı düşünülmektedir.

Üniversitelerde İdari personel olarak nitelendirilen "Memurlar" 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine tâbi olarak çalışan kamu personeli üniversitelerin özerk yapıda olmaları ve merkez – taşra teşkilat yapılanmasının bulunmadığı için tayin ve nakiler konusunda sorunlar yaşanmaktadır.

3.10.2.4. Kurumlar Arası Koordinasyon Sorunu

Genel Yönetim Kapsamında bulunan kurum ve kuruluşlarının farklı statüleri ve farklı mevzuat hükümlerinin varlığı sebebiyle uygulama birliğinin bulunmadığı görülmektedir.

Bilindiği üzere, Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik çıkarılmıştır. İlgili Yönetmelikte kurumlar arası koordinasyonla ilgili belli başlı sorunlar bulunmaktadır. Bunlar, "aile birliği mazeretine" bağlı olarak yapılacak yer değiştirmelerde, mevcut mevzuatta farklı kurumlarda çalışan eşler arasında herhangi bir astlık üstlük ilişkisinin kurulmasına dair bir hüküm bulunmamamaktadır. Yine Mezkur Yönetmeliğin 14 üncü maddesinin (c) fıkrasında eşlerin farklı kurumlarda çalışıyor olması halinde kurumlar arasında yapılacak koordinasyonun şekline ilişkin herhangi bir hüküm de bulunmamaktadır.

Ayrıca mezkur Yönetmelikte eşler arasında "Hizmet ihtiyacı"nın hangi yerde daha fazla olduğu konusunda kurumların insan kaynakları birimlerince yapılacak değerlendirmelere ilişkin herhangi bir şart konulmamıştır. Zira hizmet ihtiyacı objektif bir kriter değil, muğlak bir

ifadedir.Dolayısıyla farklı unvanlardaki veya farklı kurumlardaki memurlara farklı illerde daha fazla ihtiyaç duyulması hali açıklığa kavuşturulması gereken bir husus olarak göze çarpmaktadır.

Yine mezkur Yönetmelikte koordinasyon talebinin ilgili kurumların herhangi biri tarafından bulunulabileceğine ilişkin hususlar açıkça belirtilmelidir. Ayrıca, Kurumların hizmet gerekleri ile aile birliğinin sağlanması ikileminde kalması bir sorundur.

3.10.2.5. Engelli Memurların Sorunları

Engelli çalışan olarak kamuya atananlar, aday memurken tayin istemeleri hususunda Yönetmelikte açıklayıcı hüküm bulunmamaktadır. İstihdam hakkını kullanmak için şehir dışında bir yer tercih eden görme veya tekerlekli sandalye kullanan (refakatçi ile yaşaması gerekenler) aday memur, en az 1, en çok 2 yıl süren adaylık döneminde aile üyelerinden biri ile şehir değiştirmektedir. Refakatlı olarak yaşamalarını devam ettiren engelli aday memurlar için özel bir düzenleme yoktur.

Ayrıca, Yönetmeliğin Ek 3 üncü maddesi gereği eş durumu atamalarının sadece "***bu haktan bir defadan fazla yararlanılamaz"*** hükmü bulunmaktadır. Engelli çalışan olarak kamuya atananlar için tek seferlik eş durumu tayini isteme hakkı aile bütünlüğünün sağlanması yönünden sorun teşkil etmektedir.

3.10.2.6. Kamu Personeli Olmayan Eşin Durumu

Bilindiği üzere, Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin "Aile Birliği Mazeretine Bağlı Yer Değişikliği" başlıklı 14 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde; " Kamu personeli olmayan eşinin, talep edilen yerde başvuru tarihi itibarıyla son iki yıl içinde 360 gün sosyal güvenlik primi ödemek suretiyle kendi adına veya bir hizmet akdi ile işverene bağlı olarak çalışmış ve halen çalışıyor olması halinde bu durumda olan eşin bulunduğu yere" ibaresi yer almaktadır.

Diğer taraftan, iş mevzuatında doğum öncesi ve doğum sonrası kullanılan kanuni izinler ile bu izinleri müteakiben işçinin isteği üzerine altı aya kadar kullanılabilen ücretsiz izne yer verilmektedir. Askerlik görevi ise yasal bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 41 inci maddesinde ise doğum ve askerlik borçlanmasına ilişkin düzenlemelere yer verilmektedir. Fakat bu hususlar, Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğinde net olarak belirlenmemiştir.

3.10.2.7. Ulaşım Sorunu

Bir kısım Kurumlarda eş durumu mazereti talep eden personelin görev yerleri belirlenirken görev yerine ulaşım ve erişimd;, ulaşım koşulları, yol mesafesi ve tayin talep edenin özel durumu(bebeği,emzirme durumu gibi hususlar) göz önünde bulundurularak aile birliği korunacak şekilde belirlenmediği görülmektedir.

3.10.2.8. Yönetmelik Birliğinin Sağlanamaması

16.08.2014 günlü ve 29090 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürülüğe giren Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğe eklenen Geçici 5. Madde ile "kamu kurum ve kuruluşlarının bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay

içinde yönetmeliklerini" Genel Yönetmeliğe uygun hale getirecekleri, bu süre içerisinde yönetmeliklerinin bu Yönetmeliğe aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam edileceği hükmü getirilmiştir. Fakat halen mezkur Yönetmelikte belirtilen 6 ay süresi dolduğu halde hala yönetmeliğini genel Yönetmeliğe gore değiştirmeyen bir çok kurum olduğu görülmektedir.

3.11. YURT DIŞINDA YAŞAYAN TÜRK VATANDAŞLARININ KARŞILAŞTIKLARI AİLE BÜTÜNLÜĞÜYLE İLGİLİ SORUNLAR

3.11.1. Göçmen Türk Aile Yapısı

Birinci Nesil 1960'lı yıllardan itibaren geçici iş gücü olarak yurtdışına gelmiştir. Bu kişilerin sosyalizasyonları Türkiye'de gerçekleşmiştir. Evliliklerini Türkiye'de yapmışlardır. Kültürel ve dini kodlarına sıkı sıkıya bağlıdırlar. Ülkenin dilini bilme oranı çok düşüktür. Çoğunluk ilkokul mezunudur. Hemşeri ve akraba dayanışması yüksektir.

İkinci Nesil, 2'nci nesil göçmenler göç edilen ülkelerde doğmuş ya da birçoğu hayatının ilk yıllarını Türkiye'de geçirmiş daha sonra aile birleşimi yoluyla göç ülkesine gelmişlerdir. Kültürel değerler ve akrabalık ilişkileri aynı şekilde korunmaktadır. %60 – 90'ı Türkiye'den eş tercih etmiştir. (ithal gelin, ithal damat) İkinci nesil göçmenlerde dil sorununa halen rastlanmaktadır. Aile içi roller farklılaşmaya başlamıştır.

Üçüncü Nesil, Büyük çoğunluk yurt dışında doğmuştur. Sosyalizasyon yurt dışında gerçekleşmiştir. Türkiye'den evlilik oranları düşmüştür. Hâkim kültürden etkilenme görülmektedir. Karma evlilikler görülmeye başlamıştır. Aile yapısında kültürel değişimin etkileri görülmektedir.

3.11.2. Göçmen Ailelerin Temel Özellikleri ve Yaşanan Değişimler

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın aile yapısında ve sorunlarında kültürel yapı itibariyle ve içinde yaşanan toplumla yaşanan etkileşimler dolayısıyla farklılaşmalar görülmektedir. Özellikle Avrupa'da yaşayan göçmenlerin aile yapılarını incelediğimizde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın aile yapılarını incelediğimizde kültürel anlamda farklılıklar ve şu değişimler öne çıkmaktadır.

i. Cinsiyete göre iş/sorumluluk paylaşımı
ii. Anne, baba, kız çocuk ve erkek çocuk arasındaki iletişim
iii. Aile, içinde yaşanan toplum ve devlet arasındaki iş/sorumluluk paylaşımı
iv. Kişinin ve karakterin eğitimde dikkate alınması
v. Avrupa ülkelerinin genelinde Yabancılar hukukunda göçmen ailesinin ve kültürel değerlerinin korunması tam anlamıyla güvence altına alınmamış, entegrasyon kavramı adı altında asimilasyona götürecek beklentilere yer verilmiştir.

Göçmen aile yapıları incelendiğinde içinde yaşadığı toplumla olan bağları farklı şekillenmiş üç aile yapısı görülmektedir.

İlk grup, toplumdan kendisini soyutlayan, kendisine dışa kapalı bir dünya oluşturarak bu dar çerçevede yaşamını sürdüren, kendisini yaşadığı toplumun tamamen dışında hisseden aile tipidir, bu aile yapısına günümüzde çok nadir rastlanmaktadır. Bu model ailelerde üçüncü nesil çocukların dahi dil sıkıntısı yaşaması ve eğitim sistemine dâhil olamaması, içine kapalı

toplumlarda yetiştiği, annelerin dil bilmemesi, çocukların anaokuluna gitmemesi, yerel dildeki medyanın çok az, hatta neredeyse hiç kullanılmaması, buna karşın Türk televizyon ve medyasının yoğun kullanımı gibi sorunlar baş göstermektedir.

İkincisi ise, kendi değerlerini kaybederek hâkim toplumun değerlerini benimsemiş, kültürel asimilasyona uğramış aile yapısıdır. Bu aile yapısına da aynı şekilde nadiren rastlanmaktadır. Bu aile modelinde anavatana ve asli kültür, dil ve dine olan bütün bağlar kaybedilmekte neredeyse gönüllü bir asimilasyon yaşanmaktadır.

Bu iki uç grubun dışında üçüncü bir model ise kendi kültürel ve dini değerlerini muhafaza eden, anavatana aidiyet hisseden ama aynı zamanda içinde yaşadığı toplumla da bir şekilde irtibat kurmayı başarmış ve bu dengenin gözetildiği aile yapısıdır. Türk ailelerin çoğunluğunun bu yapıda olduğunu söylemek mümkündür.

Göçmen aileler motivasyonları ve insani değerleri açısından hakim toplumdan farklılıklar göstermektedir.Göçmen aileler yükselme odaklıdır. Toplumsal yükselmeyi ise çocuklarının iyi eğitim almaları üzerinden gerçekleştirmeyi hedeflemektedir, bu sebeple eğitim motivasyonlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu motivasyonun gerçekleşmesine yönelik maddi değerler ve ölçütler önemlidir.

Göçmen aileler yerli toplumun aksine akrabalık bağlarını korumakta ve gözetmektedir. Mekânsal uzaklığa rağmen göçmen ailelerin akrabalık bağlarını dikkatle koruduğu, özellikle kimlik ve kültürün muhafazası için akraba dayanışmasını önemsediği görülmektedir. Yakın çevre ve akrabalar arasında evliliklere (özellikle ikinci nesil göçmenlerde) sık rastlanmaktadır. Farklı bir etnik kökenden olanların yaptığı evliliklerde artış olduğu görülmektedir. (binationale Familien)

Göçmen ailesi kültürlerarası birçok soru işaretinin ve bu bağlamda tartışmaların ortaya çıktığı bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Göçmen ailelerin çocuklarının ülkenin yerel okullarına ve anaokullarına gitmesi nedeniyle, ülkenin değer yargıları öğrenilmekte, baskın olan hâkim kültürün etkisi bu çocuklarda hissedilmektedir ve bu, aile içerisinde yaşanan kültürle bir takım çatışmalar ortaya çıkarmakta, aile yapısı, gelenek ve genel değerlerde değişimlere neden olmaktadır.

Göçmen aileler günlük hayatlarının birçok alanında ırkçılıkla karşılaşmakta ve yabancı kökenli olmanın dezavantajlarını yaşamaktadır. Göçmen aileler hâkim toplumun önyargıları, ırkçılık ve yükselen İslam karşıtlığı nedeniyle meslek eğitim yeri, staj yeri, iş ve ev ararken ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Araştırmalar yabancı isme sahip kişilerin işe alımlarda daha az tercih edildiğini, ev ararken yabancıların yoğun olduğu yerler dışında ev verilmediğini, firmaların stajyer alırken yerlileri tercih ettiğini göstermektedir.

Uzmanlara göre, günümüzde ırkçılık eskiden olduğu gibi yalnızca biyolojik faktörler ile değil, etnik köken, din, millet gibi faktörler ile de gerekçelendirilmekte, özellikle göçmenlere ve farklı dinden olanlara karşı yaşamın her alanında yer bulmaktadır. Irkçılık sadece günlük yaşamda ve iş hayatında değil, yasalarda, eğitim sisteminde, emniyet birimleri ve adliye gibi kurumsal yapılarda da görülmektedir. Bu uygulamalar yapısal ve kurumsal ırkçılık olarak adlandırılmaktadır.

Bu şekilde günlük yaşamda sürekli karşı karşıya kalınan ırkçılık iki toplum arasında bariyerler oluşturmaktadır.

Bulundukları yere ait olduklarından her gün şüphe edilmesi göçmen ailelerin motivasyonunu kırmaktadır. Hâkim kültürün bu önyargı ve ırkçı motivasyonla hareket etmesi, kurumsal, yapısal ve gündelik ırkçılığa karşı, genel geçer yasalar dışında, yeterli yasal iradenin gösterilemeyişi uyum konusunun önündeki en büyük engeldir. Dört kuşaktan beri ülkede yaşayan yaşadıkları ülkenin ayrılmaz bir parçası olan göçmenler için bu anlamda düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Hakim kültürde göçmenlere karşı dikkat, korku, önyargılar, güven eksikliği, klişeler ve savunma odaklı (defansif) bir tutum hakimdir.

Sorunları çıkaranların hep yabancılar olması, yabancıların eksik görülmesi, devlet yardımlarının hepsini yabancıların aldığı gibi klişe ve yanlış inanışlar sebebiyle göçmen kökenli bireyler kendilerini kurban olarak hissetmektedir. Bu anlamda hakim kültürdeki birlikte yaşama kültürünün eksikliği birçok araştırmaya konu olmuştur. Medya ve basın da bu algıyı güçlendirmeye yönelik yayın yapmaktadır.

Göçmen ailelerin potansiyeli, kapasiteleri, topluma kazandırdıkları, insani değerleri ve hakim kültür için iyi bir gelecek yatırımı olduğu gerçeği göz ardı edilmektedir.

Hâkim kültürün bakış açısına göre göçmen aileler toplumun alt sosyal tabakasını oluşturmaktadır. Nitelik olarak incelendiğinde özellikle birinci ve ikinci nesil göçmenlerin daha çok hizmet sektöründe vasıfsız eleman ve işçi olarak istihdam edilmekte oldukları görülmektedir. Bu sebeple göçmenler ekonomik kriz ya da pazar dalgalanmaları durumunda işten çıkarılmaları en muhtemel gruptur, dolayısı ile göçmenler yerlilere göre neredeyse iki katı işsizlik tehdidi altındadır. Bu da fakirlik sınırının altına düşme tehlikesini beraberinde getirmektedir. Bu fenomen uzmanlar tarafından göçmen çocukların gelişim, hayat şartları, eğitimi ve geleceği için bir tehdit unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Buna karşın göçmen ailelerin eğitim motivasyonu ve daha iyi bir gelecek beklentisi neticesinde ilk nesillerde görülen dil sorunu konusunda ciddi bir mesafe kat edilmiş, 3. ve 4. Nesil gençlerde üniversite eğitimi alma oranı artmıştır.

Bu varsayımın daha çok birinci ve ikinci nesil göçmenler için geçerli olup, üçüncü ve dördüncü nesillerde hala var olmakla birlikte büyük oranda değiştiği görülmektedir.

Bu anlamda ilgili ülkelerdeki medya yayınlarının ve bakış açısının değişmesi, önyargıların yıkılması için birçok kapsamlı çalışmaya ihtiyaç vardır. Önyargı oluşturan değil, önyargıları yıkacak yayınlara ihtiyaç duyulmaktadır. Birçok ülkede göçmen toplumun en alt tabakayı temsil etmekten uzak, kendi orta tabakasını oluşturmuş, işveren konumuna gelmiş, girişimci ve motivasyonu yüksek bireylerden oluştuğu bir gerçektir.

3.11.2.1. Göçmen Ailelerin Sosyal Kültürel ve Eğitim Durumları

Alman Federal İstatistik Enstitüsünün 2013 verilerine göre göçmen kökenli her üç kişiden biri lise ve meslek lisesi mezunudur, verilerde bu oranın %30 olduğu görülmektedir. Göçmen kökenli olmayanlarda ise % 28,5'la bu oranın daha düşük olduğu görülmektedir. 2014 verileri incelendiğinde Göçmen kökenliler arasında mezuniyeti olmayanların oranının %10 olduğu görülmektedir. Bu aynı zamanda göçmen kökenli toplumun % 90'ının bir okul mezuniyeti olduğunu göstermektedir. Bu anlamda birinci nesil ile üçüncü ve dördüncü nesil arasında oluşan bu eğitim seviyesi farkından söz etmek mümkündür.

Birçok ailede iletişim anadilde gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra literatüre "patchwork dil" olarak da bilinen, her iki dilin de yarım bilinmesi ve ikisi arasında geçişlerle tamamlanan bir dilden bahsetmek mümkündür. Ancak 3'üncü ve 4'üncü nesilde evde konuşulan dil ağırlıklı olarak bulunulan ülkenin dili olmaya başlamıştır. Bu durum anadilin değişimini ve geniş aile bireyleri düşünüldüğünde iletişim ve hatta kültür çatışması sorunlarını beraberinde getirmektedir.

Üçüncü nesil göçmen çocuklar göç edilen ülkede dünyaya gelmiş ve yetişmiş çocuklardır. Bunların ebeveynleri de ülkede doğmuş, ya da küçük yaşlarda aile birleşimi yoluyla göç etmişlerdir. Bu çocuklar orada okumaktadırlar ve okul şartları ve muhatap kaldıkları eğitim ve kültür ebeveynlerine göre daha farklıdır.

Yapılan araştırmalara göre ilk nesille karşılaştırıldığında göçmen ailelerdeki doğum oranlarının düştüğü görülmektedir. Anne babaların çoğunun 2-3 çocukları vardır.

İstatistiklere göre 1991 yılında 43.971 olan doğum sayısının, 2013 yılında sadece 12.607 olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra evli olmayan anne sayısında artış görülmektedir.

5 ve daha fazla çocuklu ailelerin oranının birinci nesilde %45 olduğu görülürken, ikinci nesilde yarı yarıya azalarak %20,5'e düştüğü görülmektedir. 1990 yılı sonrasında ise doğum oranları gözle görülür şekilde düşmüştür.

Bunun yanı sıra ailelerde ebeveyn çocuk ilişkisi anlamında da bir takım değişiklikler görülmektedir.

Birinci ve ikinci nesilde görülen otoriter ebeveyn profilinin değişime uğradığı, anne baba ile çocuk ilişkisinin daha duygusal bir ilişki biçimine dönüştüğü, örneğin eğitim konusunda babaların da insiyatif almaya başladığı, boşanma durumlarında babaların da velayet ve bakımı üstlendikleri görülmektedir. (Buna karşın birinci ve kısmen de ikinci nesil ebeveynler daha çok aile birleşiminin geç gerçekleşmesi nedeniyle parçalanmış- ayrı yaşayan ailelerden oluşmaktaydı.)

Özellikle ikinci ve üçüncü nesil göçmenler arasında yurtdışında yaşayan Türkiye kökenli ailelerin çocuklarını Türkiye'den bir yakınıyla evlendirme geleneği oluşmuştur. Sosyal bilimciler tarafından bu evlilikler yeni bir göç kategorisi olarak ele alınmaktadır. Batı Avrupa ülkeleri kendi ülkelerine yönelik göçü önleyebilmek amacıyla her geçen gün aile birleşimi şartlarını zorlaştırarak yeni önlemler almaktadır.

3.11.3. Yurt Dışındaki Türklerin Aile Eksenindeki Sorunları

3.11.3.1. Aile Ataşeliklerinin Eksikliği

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın aile eksenli sorunlarıyla ilgilenecek ve ilgili kurumlarla gerekli koordinasyonu sağlayacak aile ataşeliği eksikliği tespit edilmiştir. Bu itibarla kurulmasına başlanan aile ataşeliklerinin hızlı bir şekilde yaygınlaştırılması vatandaşlarımız tarafından talep edilmektedir. Ataşeliklerdeki görevlilerin çalışacakları ülkenin sistemini yakından bilen 2'nci ve 3'üncü nesil bireyler arasından seçilmesinin sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin üretilmesinde daha etkili olacağı doğrultusunda ağırlıklı görüşler beyan edilmiştir.

3.11.3.2. Yurtdışında Yaşayan Vatandaşlarımızla İlgili Bilimsel Araştırmaların Eksikliği Sorunu

Yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın aile sorunlarının bir kısmının Türkiye'deki ile örtüşebildiği bir kısmının ise Türkiye'dekinden ayrıştığı gözlemlere dayalı olarak belirtilmektedir. Bu farkların neden kaynaklandığı tam olarak tespit edilmiş değildir. Bu itibarla yurtdışındaki Türk ailelerin sosyal ve kültürel anlamda ayırt edici özelliklerinin tespiti için uzun soluklu ve bilimsel temellere dayanan araştırmaların yapılması, sahayı bilen uzmanlar tarafından yerinde bir öneri olarak dile getirilmiştir. Veri eksikliği nedeniyle sorunların boyutu tam anlamıyla tespit edilememektedir ve böylece çözüm önerileri de eksik kalmaktadır.

3.11.3.3. Bazı Uygulamaları İtibariyle Aile Bütünlüğünü Etkileyen Gençlik Dairelerinden Kaynaklı Sorunlar

Gençlik Daireleri sadece suiistimal edilen veya aşırı ihmal edilen çocuklarla ilgili ciddi vakaları takip etmemektedir. Ergenlik dönemindeki aile ile yaşanan çatışmalar (yaşam tarzına ilişkin veya başka hususlar) da Gençlik Dairelerinin görev alanına girebilmektedir. Bu süreçte çocuğun gelişiminin tehlikeye girdiği düşünülerek çocuk Gençlik Dairesi tarafından izlemeye alınabilmektedir. Küçük yaştaki çocuklar hakkında doktorlar tarafından da Gençlik Dairelerine ihbar yapılabilmektedir. Gençlik Dairesine yapılan her türlü ihbar ciddiyetle takip edilmek zorundadır. Zira herhangi bir ihbarı takip edilmez ve ihbara konu çocuğun başına bir iş gelirse, Gençlik Dairesi yetkilileri idari ve cezai anlamda sorumlu tutulabilmektedir.

Gençlik Daireleri (operasyonu gerçekleştiren kurum olarak) ailelerinden aldıkları çocuklardan 12 yaş üzerinde olanları yurtlara yerleştirebilmektedir. Bu yurtlar ailesinden alınan çocuk Türk olsa dahi, kendi kültürel ve dini atmosferinden uzak yurtlar olmaktadır. Bu nedenle Türk toplumunun acilen yurt kurması gerekmektedir. Ancak gerek bu yurtların açılması gerekse bu yurtların Gençlik Daireleri tarafından kabul görerek buralara Türk çocukların yerleştirilmesi konusu uzun bir bürokratik süreci beraberinde getirmektedir. Bu noktada kurumsal direniş ortaya çıkabildiğinden üst düzeyde bir lobiye ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Gençlik Dairelerinin ailelerinden aldığı küçük yaştaki çocuklar açısından ise, Türk koruyucu aile ihtiyacı gündeme gelmektedir. Koruyucu aile sayısının ihtiyacı karşılamak açısından oldukça yetersiz olduğu STK ve uzmanlar tarafından dile getirilmiştir. Bu sorunun çözümünde farkındalık ve kampanya çalışmalarının başlatılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Vatandaşlarımızın gençlik dairesi uygulamaları konusunda yeterince bilgi sahibi olmaması kimi zaman gereksiz korkuları, yanlış davranışları beraberinde getirmekte ve sonuç olarak küçük sorunlar aşılmaz bir şekle bürünmektedir. Ailelerin Gençlik Daireleri ile kurduğu ilk ilişkinin çatışmalı olduğu durumlara da rastlanmaktadır. Hem yanlış korku ve davranışların giderilmesi hem de bu kurumlarla muhatap olunduğunda sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi açısından vatandaşlarımızın Gençlik Daireleri hakkında bilgilendirilmeleri önem arz etmektedir.

Gençlik dairelerinin birlikte çalıştığı dernekler bulunmaktadır. Bu derneklere Türklerin katılımı da mümkündür. Ancak Türk kültür, örf ve adetlerini gözeten ve Gençlik Daireleri ile çalışan derneklerin çoğalmasının hedeflenenler açısından elzem olduğu değerlendirilmektedir.

Gençlik dairelerinin de içerisinde yer aldığı çocuk bakım sisteminin en temel sorunu çocuğun yararı ilkesinin velayet hakkına nazaran ölçüsüz bir şekilde öne alınmasıdır. Bu durumun somut negatif çıktısı, sorunların çözümü sürecinde ailenin bütünüyle dışlanmasıdır. Bunun yanı sıra, uygulamaların karmaşıklığı ve tüm uygulamaları kapsayan çatı bir mevzuat düzenlemesinin bulunmaması diğer bir sorunlu alandır. Ülke vatandaşları nezdinde dahi şikâyete konu olabilen bazı uygulamalar farklı kültür ve dil pratiklerine sahip Türkiye kökenli aileler açısından katmerli bir sorun haline gelmektedir.[196]

3.11.3.4. Tanıma ve Tenfiz Konusu

Yurtdışındaki boşanma, miras gibi davalarına ilişkin kararların[197] Türkiye'de de hüküm ve sonuç doğurabilmesi için Türkiye'de tanıma ve tenfiz davaları açılması gerekmektedir. Belirli bir maddi külfeti olan ve çoğunlukla uzun takip süreçleri gerektiren süreçteki sorunların giderilmesi vatandaşlarımız tarafından talep edilmiştir. Milletlerarası usul hukukuna ilişkin bu sorunların çözümüne matuf olarak, YTB'nin ve Adalet Bakanlığı ile kanun taslağı çalışmalarını yürüttüğü ve yakın bir süre zarfı içinde kanun tasarının hazırlanacağı bilgisi aktarılmıştır.

3.11.3.5. Ayrımcı Uygulamalarla Karşılaşılması Sorunu

Vatandaşlarımızla gerçekleştirilen görüşmelerde, sahip olunan kültürel farklılıkların birer ayrımcılık vesilesi olarak önlerine çıktığı bilgisi aktarılmıştır. Bu noktada vatandaşlarımız yaşadıkları ülkede kendilerini 2'nci sınıf vatandaş olarak hissettiklerini ifade etmiştir.

Bazı vatandaşlarımızın ifadesine göre, ayrımcılık eğitimden ceza hukukuna kadar pek çok alanda hissedilebilmektedir. Sözgelimi kültürel önyargıdan ötürü ceza gerektiren eylemler Türk vatandaşları tarafından işlendiğinde hukuki açıdan farklı bir şekilde nitelendirilebilmektedir. Bir Alman eşini öldürdüğünde *"cinayet"* olarak nitelendirilen suç; Türk işlediğinde *"namus cinayeti"* olarak nitelendirilmekte ve böylece daha ağır cezaların söz konusu olabildiği ifade edilmiştir.

3.11.3.6. Alkol ve Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanımı Alışkanlığı ile Kumar Gibi Zararlı Alışkanlıklardan Türk Toplumunun Korunması Sorunu

Bazı STK temsilcilerinin ifadesine göre, kumar alışkanlığı Türk toplumunda son 10 yılda tırmanan sorunlardan birisidir. Özellikle gençler arasında görülen bu sorun aile içi çatışmalara ve huzursuzluklara yol açmaktadır. Alkol ve uyuşturucu bağımlılığının da gençler açısından tehdit edici bir boyuta ulaştığı belirtilmiştir. Bu sorunların çözümü adına bazı ailelerin oğullarını *"doğru yola"* teşvik için *"ithal gelinlerle"* evlendirme yoluna başvurduğu öğrenilmiştir. Yurtdışında yaşamanın merakı veya başka sebeplerle bu evliliği kabul ettiği ifade edilen kadınlar bu evliliğin en büyük mağduru olmaktadır.

---

[196] Gençlik daireleri hakkında hazırlanmış İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 2013 yılına ait raporu için bakınız:https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2013/raporlar/cocuklara_yonelik_uygulamalara_iliskin_komisyon_raporu.pdf, [Erişim Tarihi: 20.04.2016]

[197] Danimarka ve Finlandiya gibi bazı ülkelerde bu kararlar idari nitelikte olup yargı kararı olmayabilmektedir.

İthal gelin ve ithal damattan kaynaklanan bir başka durum ise, yeni evli çiftlerin yaşadığı uyum sorunudur. Türkiye'de büyümüş bir gencin bir kelimeye yüklediği anlam ile Hollanda'da büyümüş bir Türk gencinin aynı kelimeye yüklediği anlamlar dahi farklılık gösterebilmektedir. Bu durum evliliğin henüz başındayken iletişim sorunlarını beraberinde getirmektedir.

3.11.3.7. Dil ve Eğitim Sorunu

Almanya ve Hollanda'daki ilk kuşaklar arasında bulunduğu ülkenin dilini yeterince bilmemek bir sorun olarak ortaya çıkarken (özellikle 4'üncü kuşaktan itibaren) yeni kuşaklarda Türkçe bilmeme sorunu görülmektedir. Yeni kuşaklar açısından anadilin Türkçe olmaması çocuk ve gençlerdeki gelenek, görenek ve normların değişmesini beraberinde getirmektedir. Bu durumun aidiyet ve aile bağlarına ciddi zarar verdiği, zira Avrupa'daki kültürün *"biz"*den çok *"ben"* odaklı olduğu ifade edilmiştir.

Hollanda'da okullardan Türkçe dersinin kaldırılmasının Türk çocuklarında akademik anlamda gerilemeye neden olduğu ifade edilmiştir.[198] Okul dışında Türkçe öğretebilecek öğretmen eksikliği de bir diğer sorun olarak dile getirilmiştir.

Eğitim alanında özellikle bireylerin kimlik gelişimi destekleyen önlemlerin alınması gerekmektedir. Türk çocuklarının eğitim seviyelerini ileri aşamalara taşıması açısından teşvik edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Yapılan toplantılarda Türk toplumunun hem kendileri hem de çocukları için dil ve eğitim konularına geçmişte yeteri kadar önem vermediğine dair özeleştiri yaptığına şahit olunmuştur. Toplantıda ifade edilen *"biz memlekette çok güzel evler yaparken çocuklarımızın eğitimini ihmal ettik."* sözünde bu özeleştiri somutlaşmaktadır. Yurt dışındaki cami ve dernek binalarının bağışlarla yapılıyor olması vatandaşlarımızın organizasyon ve maddi gücünü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bilinç ve farkındalık düzeyinin gelişmesine bağlı olarak eğitime yapılan yatırımların zannedildiğinden daha kolay bir şekilde artırılabileceği düşünülmektedir.

3.11.3.8. Aileye Yaklaşımdaki Kültürel Farklılıklar ve Türk Uzman İhtiyacı

Avrupa'daki kültürel yapı ve sistemin kodları anlaşamayan çiftlerin boşanmalarını hızlandırmak üzerine kuruludur. Boşanmalar Avrupalılar nezdinde hayatın olağan akışında karşılaşılan fazla önemsenmeyecek bir olgudur. Sistem sadece boşanma sonrası ortaya çıkan olası sorunları (mal paylaşımı ve velayet sorunu) çözüme kavuşturmaya odaklanmıştır. Türk kültürel yapısı ise bu durumdan farklı olarak, aileyi bütünlüğünü önemsemekte ve boşanmayı son başvurulan önemli bir karar olarak görmektedir. Bu doğrultuda aile danışmanlığı hizmetlerinin Türk kültürel yapısına aşina uzmanlar tarafından verilmesi önem kazanmaktadır.

Ergen ve gençlerin psikolojik danışmanlığı da kültürel farklılıktan ötürü sorun teşkil edebilmektedir. Söz gelimi ailesi ile anlaşamayan Türk bir genç kıza Alman psikolog ayrı yaşamasını tavsiye edebilmektedir. Hâlbuki genç kız ailesi ile birlikte yaşamayı ancak bu süreçte karşılaştığı sorunların çözüme kavuşturulmasını arzulamaktadır. Bu noktada Türk kültürel yapısını, örf ve adetlerini bilen uzman ihtiyacı yeniden gündeme gelmektedir.

---

[198] Hollanda'da 2004 yılı itibariyle Türkçe'nin müfredattan kaldırılmış olduğu ve bir daha da konulmadığı bilgisi edinilmiştir.

Aileye ilişkin kültürel farklılıklar sadece Türk toplumu ve Avrupa toplumu ikiliği üzerinden anlamanın yanlış olacağı doğrultusunda görüşler ifade edilmiştir. Bu minvalde Türkiye'nin ve dolayısıyla Avrupa'daki Türk toplumunun yaşadıkları topluma nazaran oldukça heterojen olduğu dile getirilmiştir. Türkiye'nin doğusu, batısı, kuzeyi ve güneyi ile kültürel anlamda çok geniş bir çeşitliliği barındırdığının altı çizilmiştir.

3.11.3.9. Medyanın Toplum Değerlerini Aşındırıcı Etkisi

Vatandaşların ifadelerinden Türk televizyon kanallarının yoğunlukla izlendiği anlaşılmaktadır. Evlilik programları ve bazı dizilerin toplumun ve ailenin değerlerini aşındırıcı etkilerde bulunduğu ve bu konuda önlem alınması gerektiği yönünde bazı vatandaşlarımız görüş bildirmiştir.

3.11.3.10. STK'ların Sorunları ve Sosyal Yardım Çalışmaları Gerçekleştiren Çatı Kuruluşu İhtiyacı

STK'ların nitelikli insan gücüne kavuşturulması ve kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ortak bir sorun olarak belirmekledir.

Almanya'da sosyal yardımları dağıtan ve devasa bütçeleri bulunan 6 çatı kuruluş bulunmaktadır. Bunlar arasında Türk veya Müslümanları temsil edecek bir dernek bulunmamaktadır. Bundan ötürü Türk vatandaşları sosyal yardımların sosyal yardımların dağıtımında Türk vatandaşları ve Türkiye kökenliler söz sahibi değildir. Bu eksikliğin giderilmesi ivedilik ve büyük önem arz etmektedir.

Diğer tarafların STK'ların koordinasyonsuzluğunun bir sorun olarak görülmesi gerekmektedir. Söz gelimi Hollanda'da 4 büyük cemaat ve 1472 tane dernek/vakıf olmasına rağmen ortak sorunlara bireysel çözümler üretme konusunda ısrarcı bir tutum olduğu bilgisi heyetimize aktarılmıştır. Bu grupların ortak hareket ederek yaşanılan ülkenin sistemi ve kurumsal yapısı dâhilinde sorunların çözümü konusunda adımlar atılmasının olumlu olacağı yönünde fikirler ifade edilmiştir.

3.12. CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE AİLE VE KENT İLİŞKİSİ

3.12.1. Cumhuriyetten Günümüze Kentleşme

Cumhuriyet'ten günümüze Türkiye'de aile ve kent ilişkisi 1923-1950, 1950-1980 ile 1980 ve sonrası şeklinde üç tarihsel dönemde incelenebileceği söylenebilir. İlk dönemde (1923-1950) daha çok; kentin yapısal planlanması, düzenlenmesi ve dünyadaki belediyecilik uygulamalarının incelenmesine yoğunlaşılmıştır. Bu kapsamda kent ve mimariyle ilgili Türkçeye yoğun tercümeler yapılmış, Avrupa'daki şehircilik örneklerinden yola çıkılarak Türkiye için de öneriler geliştirilmiştir. 1923-1950 yılları arasında ise daha çok "yeniden bir kent yapılanması" fikri görülmektedir. Kentlerin yeniden planlanması ve yerel yönetimlerin bu konuda ne kadar aktif olacakları tartışmalarında Avrupa ülkelerindeki uygulamalara başvurulmuştur. Birçok kent planlamacısı, Türkiye'nin çeşitli kentleri için planlar çizmiştir. Bu "yeniden inşa" faaliyetinin en önemli sebebi olarak, Cumhuriyet'in planlı ve düzenli kentler oluşturma çabası gösterilebilir.

İkinci dönemde (1950-1980) çalışılan en temel konular; kentleşmenin hızla artması, büyük şehirlere göç edilmesi ve dolayısıyla şehirlerin kontrolsüz büyümesi sebebiyle gecekondulaşma, konut sorunu ve kentlileşme problemidir. Bu dönemde yapılan çalışmalar sayılan problemlerin bireyleri ve toplumu nasıl etkilediği, nasıl bir değişimin yaşandığını tartışmaktadır. Yine bu dönemde ilk dönemdeki gibi yukarıdan aşağıya bir kent planlamasından ziyade daha çok ankete ve istatistiksel veri analizlerine dayalı saha çalışmalarına dayanarak halkında görüşünün dikkate alınmaya çalışıldığı söylenebilir. Bu sayede, ailenin ve toplumun doğrudan muhatap olduğu kentsel sorunlara çözüm aranmıştır.

Üçüncü ve son dönemde (1980 ve sonrası) yapılan çalışmalarda, kentleşmenin küresel boyutlara ulaştığını gösteren ve tartışan çalışmalar görülmektedir. 1950-1980 yılları arasında yaşanan gecekondu sorunu bu dönemde farklılaşmıştır. Üçüncü dönemde "dünya kenti", "küresel kent" ve "kozmopolit kent" kavramları tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde çok katlı yapılar ile ilgili çalışmaların arttığı görülmüştür. Ayrıca, 2000'li yıllarla birlikte önceleri deprem bilincinden yola çıkan daha sonraları 'gentrification' kavramına kayan kentsel dönüşümle ilgili çalışmalarda da artış gözlenmiştir.

Türkiye kentleşme deneyiminde, aile kurumunun değişiminden bağımsız bir biçimde merkezî ya da yerel otoriteler tarafından sürekli dönüştürülen bir kentsel mekândan bahsetmek yerine, aileyi söz konusu sürecin bir parçası olarak değerlendirmenin ailenin faydasına olacağı düşünülmektedir. Ailenin daha yaşanabilir mekanlarda mukim/meskun olabilmesi aileyi değiştiren makro süreçlerin farkında olan politikalarla meseleye yaklaşılması, aile ve kentleşme ilişkisini kentsel değişimler ekseninde ele alınmasına odaklanarak mekâna bağlı konumlanmayı ve dönüşümü anlamaya çalışan kent planlamalarının yapılması gerekmektedir. Çünkü sosyolojik olarak Türkiye'nin kentleşme deneyiminde ailenin konumuna "ev"/"konut" ve kamusal mekânlar açısından bakıldığında ortaya çıkan sosyolojik koordinat düzleminde aileyi kesen en önemli eksenin ev olduğu, kamusal mekânlara ilişkin tartışmanın ise çok daha az bir alanı kapsadığı söylenebilir. Ancak kent insanların bir "karşılaşma mekânı" olarak tanımlandığı takdirde karşılaşmaya imkân veren kamusal mekânlar bağlamında yaşanan sorunların aile açısından çok önemli olduğu görülecektir. Türkiye kentleşmesi deneyimi Cumhuriyet tarihi boyunca, hem ev hem de kamusal mekânlar açısından ailenin rahatlıkla kullanabileceği, huzurlu ve müreffeh bir biçimde yaşayabileceği kentsel bir mekânı önemli ölçüde var edemediği söylenebilir. İnsandan çok onu belileyen makro-Iiktisadi hedeflerin odağında gelişen kentlerde ailenin sahip olduğu imkânlar sınırlılığı oldukça sarihtir. Ancak bu imkânların nasıl nasıl genişletilebileceğine ilişkin sorular henüz yenidir. Konut konusunda farklı çözümler bulunduğu ve önemli sorunlar yaşanmadığı kabul edilebilir. Ancak Türkiye kentleşme deneyiminin, özellikle aile açısından bakıldığında, kamusal mekânlar konusunda oldukça geri kaldığı söylenebilir.

Kamusal mekanların genişleyerek ve evleri ve ailelerin faydalanacakları hizmetleri kent mekanında birbiriyle gruplandırıp bunları birbirlerinden ayrıştırdığı bir süreçte evin modern dönemde giderek sadece bir barınma işlevine hapsedildiğini; ev kavramının, sadece barınmaya indirgendiğinde ailenin yaşama kültüründen, toplumla olan ilişkisinden de koparıldığını söylemek mümkündür. Türkiye'de Cumhuriyet sonrasında, 1940'lara kadar nüfusun azlığı ve demografik yapı nedeniyle görünür olmasa da ev sorunu hemen her dönem kentleşmenin önemli gündem maddelerinden biri olmuştur. Mesken sorunu, gecekondu sorunu, apartmanlaşma, gettolaşma, sosyal konut, toplu konut, siteler, kapalı siteler kavramları bu gündemin önemli maddeleri arasında sayılabilir.

Kamusal mekânlar, ailenin gerek bütün üyelerinin tamamının gerek fertlerinin her birinin bizzat başka birey ve ailelerle karşılaştığı, bir araya geldiği sosyalleşme alanlarıdır. Kent içinde kamusal mekân kullanımına ilişkin tartışmaların ev meselesine göre henüz yeni olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, kamusal mekânlardaki çeşitli olumsuzluk ve yetersizliklerin bütün gündelik hayatı dolayısıyla evle kurulan ilişkiyi etkilemesi; aile ve kent ilişkisi bakımından kamusal mekân olgusunu önemli kılmaktadır. Yeşil alanlar dışındaki kamusal mekânların ihmal edilmesi, kamusal mekânlara ilişkin merkezileşme sorunu, kamusal mekânlara erişmek için özel araç ya da toplu taşıma araçlarına duyulan ihtiyacın zorunluluğu, kamusal mekânların –kent içinde, kentin merkezinde konumlansa da– kentle bütünleşememesi, bu mekânların ve fiziksel "işlevsel" ya da "kullanım amacı" olarak bütünüyle yapılandırılmış olması, gerek açık gerekse kapalı kamusal mekânların yapay bir biçimde kurgulanması gibi problemler ailenin kamusal mekân kullanımını sınırlandırmakta ve ailenin diğer toplumsal gruplarla bir araya gelmesini engellemektedir. Bu da ailenin ev dışında, nitelikli alanları kullanmasını engelleyerek aile üyelerinin birlikte geçirdikleri zamanın azalmasına ve daha bireysel aktivitelere yönelmesine neden olmaktadır.

Büyüyen, fiziksel olarak genişleyen kent mekânında insan-çevre ilişkisinin de önemli oranda değiştiği söylenebilir. Bu değişim, hem konut hem de kamusal mekânlar açısından geçerli olmuştur; böylece insanın giderek çevresinden koptuğu, ekolojik alanları sınırlı bir kentsel mekân ortaya çıkmıştır.

Türkiye kentleşme deneyiminden bahsederken ihmal edilmemesi gereken kentsel dönüşüm uygulamalarının, ailenin ve diğer toplumsal grupların beklentilerini içermediği gibi var olan top- lumsal yapıyı ve ilişkileri de dönüştürdüğü bir çok kent planlamacı ve mimar tarafından ifade edilmektedir. Kentteki ekonomik ve sosyal ayrışmayı derinleştirmesi; kentlerin parçalı hâle gelmesi; toplum açısından evin ve kamusal mekânın anlamının değişmesi; mevcut toplumsal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin yeni yerleşilen alanda üretilememesi kentsel dönüşümün yol açtığı sosyal problemler arasında zikradilmektedir.

3.12.2 Aile Dostu Kentlerin İmkanı

Aile dostu kent yaklaşımının uygulanabilirliğinin ve yapılan somut çalışmaların ne yönde geliştiğinin anlaşılmasında, iyi örneklerin incelenmesi oldukça önemlidir. Bu incelemelere göre uygulamaların temelde ailenin kentsel mekândaki nitelikli varlığı ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, ailenin tüm fertleriyle kentteki yönetim mekanizmalarına katılımı kapsamında şekillendiği görülmüştür. Aile üyelerinin kentteki yönetim süreçlerine ve karar alma mekanizmalarına katılımı, aile dostu bir kentin inşasında söz sahibi olmak ve ihtiyaçları doğrudan dile getirebilmek bağlamında oldukça önemli bir anlayış olarak incelenen uygulamalarda ağırlıklı olarak yer bulmuştur.

Ailenin içerdiği her bir alt grup (çocuk, yaşlı, kadın, anne vb.) için farklılaşan özellikleri olsa da ev/konut, dış mekân, çevresel düzenlemeler, ulaşım, güvenlik, kentsel hizmetler ile bu hizmetlere erişim ve katılım uygulamaları ortaklaştıran hususlardır. Ev/konut; alım gücüne uygun evler sağlanmasını, ev içerisinde ortak oyun ve sosyalleşme alanlarının oluşturulmasını, çocuklu aileler için evlerin yeterli genişlikte olmasını, geniş ailelerin birlikte yaşayabileceği ama aynı zamanda mahremiyetlerinin sağlandığı komplekslerin inşasını, dış mekân; park, bahçe ve açık alan düzenlemelerini, kamusal alanların aileye uygun düzenlenmesini, çevresel düzenlemeler; yaya yolları, kaldırımlar, banklar, yeşillendirilmiş alanlar ve yollar gibi uygulamaları, ulaşım;

gelişmiş ve birbirine bağlantısı olan ulaşım ağları uygulamalarını, paylaşımlı yolları, güvenli ve rahat ulaşıma yönelik uygulamaları, güvenlik; yeterli aydınlatması olan, suçtan arındırılmış güvenli mahalleleri, güvenli okul rotaları ve yürüme yolları uygulamalarını, kentsel hizmetler ve bu hizmetlere erişim; çocuk bakım hizmetlerinin varlığı ve erişilebilir ödenebilir olmasını, kaliteli eğitim merkezlerinin olmasını, kentsel katılım ise ailenin her bir bireyinin kentin geleceğini belirleyen yönetim mekanizmalarına katılımının sağlanmasına yönelik uygulamaları kapsamaktadır.

Dünyadaki aile dostu kent kavramı tam olarak tartışılıyor olmasa da yaşanılabilir kavramını hedefleyen çeşitli örnekler incelendiğinde, aile dostu kentin ayrı ayrı aileyi oluşturan fertlere dost bir kent olmasının ötesinde şehrin tamamlayıcı öğeler olarak çevre dostu, iş dostu, yaya dostu, bisiklet dostu da olmasıdır. Dünyadaki kent uygulamaların ortak hedeflerinden en önemlisi ise aile dostu kentin ailenin tüm fertleriyle bir bütün olarak kentte nitelikli bir şekilde var olabilmesi; sosyal entegrasyonun sağlanması ve bütün bunlarla birlikte kenti şekillendirebilmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

3.13. AİLEYE YÖNELİK KAMU POLİTİKALARININ KOORDİNASYONUNUN ÖNÜNDEKİ ENGELLER

Sosyal politikalar, niteliği gereği birden çok faaliyeti kapsamaktadır. Bu alanda, birçok kamu kurum ve kuruluşuna düşen görevler dolayısıyla koordinasyon önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.13.1. Kamu Politikalarının Koordinasyonu

Kamu yönetimini sorgulamaya dönük çalışmalarda idari yapı, süreç ve işleyiş yanında önemli bir boyut kamusal faaliyetlerin neden ve ne amaçla gerçekleştirildiğidir. Bu sorgulamada kamunun yaptığı eylem ve işlemlerin tümünde ortak bir amaç ya da uyum var mıdır sorusuna yanıt aranması gerekmektedir. Bu sorular, kamu yönetiminin politika boyutunu oluşturur.

Kamu politikalarıyla ortaya konulan amaçlar, özellikle de toplumsal gelişmeye dönük amaçlar çok kapsayıcıdır ve bu amaçları gerçekleştirmek pek çok kurum ve kişinin uzun soluklu çabasını gerektirmektedir. Ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için; makroekonomik politikaların, sektör stratejilerinin, bölge planlarının, bölgesel gelişmeye yönelik programların ve bunlarla ilgili yatırımların koordineli bir şekilde yürütülmesi ve bütün bunlar arasında uyumun sağlanması ile bunların sürdürülebilir kılınması önem arz etmektedir. Kamu politikalarında öngörülen amaca ulaşabilmek için yapılacak eylemleri zaman, içerik, önceliklendirme, tutarlılık, bütünsellik gibi açılardan birbiriyle uyumlu kılmak gerekmektedir. Bu uyumlaştırma gereği politikaların koordinasyonunun sağlanmasına ihtiyaç vardır. Dolayısıyla tek başına politika oluşturmaya dönük yapı ve süreçlerin var olması yetmez koordinasyonunun da yapılması gerekir. Genel olarak pek çok ülkede politika önceliklerinin saptanması, politika seçeneklerinin geliştirilmesi, politika analizlerinin yapılması, uygulamanın koordinasyonu, izlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda yetersiz olunduğu gözlemlenmektedir.

Kamu politikası bir bakıma belli bir amacın gerçekleşmesine dönük yasalar, kurallar, düzenlemeler ve diğer eylemler bütünüdür. Bu bütünün genel çerçevesini çizen Kalkınma Planları, Hükümet Programları ve Kamu Kurum ve Kuruluşları tarafından hazırlanan Stratejik Planlardır. Bu Plan ve Programlardaki öngörülebilirlik, güven ve uygulanabilirlik ile yatırımlar

arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle kamu politikaları koordinasyonunda, farklı politikalar arasında uyumun sağlanmasının yanı sıra kamu kurum /kuruluşları arasında da iyi yönetişimin sağlanması gerekmektedir. Bakanlıkların politika oluşturma sürecinde daha etkin rol almaları ihtiyacı bulunmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşları kendi görev alanlarına giren konularda benzer alanlarda çalışma yapan diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyon içinde olmalı; özellikle politikaların içeriği, politika seçenekleri geliştirme, taslakların hazırlanması ve görüşe sunulması ile uygulamanın izlenmesi ve değerlendirilmesi konularında daha öncü rol almalıdırlar. Ayrıca, kamusal politikalar büyük ölçüde bütçe, hukuki düzenlemeler ve idari teknik uygulamalarla da şekillenmektedir. Her bütçenin ve her hukuki düzenlemenin bir kamusal politikanın yansıması olduğunu ileri sürmek mümkündür. Bu nedenle politika oluşturma ve koordinasyon alanındaki çalışmanın bütçe ve hukuk yapım süreçleriyle birlikte ele alınmasında yarar vardır.

- ✓ Politika döngüsü içerisinde rol alan kamu çalışanlarının daha fazla eğitimi gerekli görülmektedir.
- ✓ Politika konularında Kamu Kurum ve Kuruluşların merkezlerindeki birimler güçlendirilmelidir.
- ✓ Politika oluşturma sürecinde kurumsal rollerin daha belirgin olması sağlanmalıdır.

Kamu Politikaları Koordinasyonunda aşağıda yer alan konulara dikkat edilmelidir;

Disiplin**;** Politikaların mali olarak uygulanması için gerçekçi, tutarlı ve uygulanabilir olması gerekmektedir. Bu ilkeden sapma, uygulamada sıkıntı yaratmakta ve mali sürecin uzamasına neden olmaktadır.

İstikrar**;**: Politikaların öngörülebilirliği ve istikrarı vatandaşın kamuya güvenini en fazla etkileyen unsurlardandır.

Saydamlık**;:** Kamu Kurum ve Kuruluşların uyguladıkları politikaların saydam ve önceden bilinir olması önemlidir.

Yapısallık**;**: Kamu Kurum ve Kuruluşlar tarafından uygulanmakta olan politikalar birbirleri ile uyumlu olmalıdırlar.

3.13.2. Aileye Yönelik Kamu Politikalarının Koordinasyonunda Yaşanan Sorunlar

Ailelerin ekonomik, sosyal, psikolojik, kültürel vb. sorunları arasında çift yönlü sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Herhangi bir kurumun, ailenin durumuna dikkat etmeksizin, kendi görev alanı çerçevesinde ilgili bir aile bireyine hizmet sunması durumunda müdahale edilen sorun, ailenin genel durumundan etkileneceği için kurumsal çabalar, hedeflenen sonuçları ortaya çıkaramayacaktır.

Ailelerdeki sorunlar arasındaki bu ilişkisel yapı nedeniyle sadece kurumların kendi görev alanlarındaki sorunlarına karşı ürettikleri çözümleri geliştirmek istenen başarıyı getirmeyecektir. Kurumsal çözümler tasarlanırken aile kompozisyonuna göre diğer kurumların sunacakları hizmetlerle koordinasyonun sağlanması ve diğer kurumların müdahale araçlarının ailede oluşturacağı etkinin de hesaba katılması gerekmektedir.

Aile hem refahı hem de sorunları kendi içinde bireyleri ile paylaşan bir kurumdur. Ailede her hangi bir bireyin sorununun diğer bireylerden izole edilmesi mümkün değildir. Örneğin ailelerin ve aile bireylerinin bazı alanlardaki yoksunlukları, eğitim gibi temel hizmetlere erişememesi, yoksulluk sorununa yol açar veya yoksulluğu derinleştirirken oluşan yoksulluktan da etkilenerek kendini besleyen paradoksal bir soruna dönüşmektedir.

Ailelerin açıklanan türdeki ilişkili sorunları, aile bireylerinin özelliklerine göre birden fazla kurumun görev alanına girmektedir. Farklı mevzuat hükümleri çerçevesinde faaliyet yürüten, farklı önceliklere ve bakış açısına sahip kurumlar, aile bireylerine kendi görevleri çerçevesinde hizmet sunarken, aile sorunlarının birbiriyle ilişkili ve birbirini besler nitelikte olduğunu çoğu zaman göz ardı etmektedir. Bu durumda kurumlar başarılı hizmetler sunsalar dahi, diğer aile bireylerini ve diğer kurumların görev alanına giren diğer sorunları dikkate almadıkları için çabalar beklenen sonuçları verememektedir.

Çalışmaların amaçlanan başarıyı getirmesi ve kalıcı başarının yakalanabilmesi için kurumların hizmet sunum süreçlerinde aileye yönelik yaptıkları bütüncül tespitler doğrultusunda ailenin tüm sorunlarına koordineli şekilde müdahale edilmelidir. Bunun için hanenin bütün olarak ele alınması ve tüm sorun alanlarıyla koordineli şekilde mücadele edilmesi, müdahale araçlarının ve ilgili kurumların devamlı suretle koordinasyonu gereklidir.

Saha ziyaretleri ve kurum sunumları, kurumların kendi görev alanlarındaki sorunlara yönelik iyi planlanmış hizmetleri yoğun çabalarla ailelere ulaştırmaya çalıştıklarını göstermektedir. İncelemenin odağına birer birer kurumlar alındığında gözlemlenen iyi planlanmış faaliyetlerin, incelmenin odağına birer birer aileler alındığında beklenen gelişmeyi göstermemesinin altında, kurumların aile temelli bakış açısına sahip olmaması ve ailenin diğer sorunlarının kendi çabalarını sonuçsuz bıraktığının bilincinde olmaması yatmaktadır.

Kurumların performans ölçümünde, aile temelli bakış açısıyla ailede meydana gelen değişimi ölçmek yerine, bir hizmeti sunmaları ile bitecek şekilde kendi süreç göstergelerini belirlemeleri, kurumların çabalarının ailenin hayatında meydana getirdiği gerçek etkiyi göstermede yetersiz kalmaktadır. Bu durumda aynı kurum bir aileye aynı bireyi veya farklı bireyi üzerinden tekrar tekrar hizmet sunmakta ancak ailenin hayatında beklenen etki ortaya çıkamamakta ve sorunların bir sonraki nesle aktarımı engellenememektedir. Örneğin bir aile bireyine sunulan istihdama kazandırıcı nitelikteki mesleki kurs, işe yönlendirme gibi bir hizmette, ailenin diğer bireylerinin durumları, bakıma muhtaçlıkları ve eğitim sağlık gibi sorunları dikkate alınmadığında, söz konusu aile bireyinin kalıcı şekilde istihdam piyasasında kalması sağlanamamakta, sorun çözülmediği için benzer bir hizmetin tekrar tekrar sunulması ve bir sonraki nesilde de devam etmesi mümkün olmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AİLE KURUMUNUN BÜTÜNLÜĞÜNÜN KORUNMASINA VE ÇÖZÜM ÜRETME KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİNE YÖNELİK TESPİT VE ÖNERİLER

4.1. FARKINDALIK VE ZİHNİYET DÖNÜŞÜMÜ

Toplumsal farkındalık ve zihinsel dönüşümünü sağlayacak başlıca unsurlar eğitim ve medyadır. Ailenin güçlü olması aileyi oluşturan bireylerin güçlü kişiliklere sahip olmasıyla mümkündür. Aile sorunları olarak raporlanan sorunların neredeyse tamamı insan ve medeniyet sorunudur. İnsan merkezli bir eğitim olmadığında sorunların kendisiyle değil ancak gölgeleriyle uğraşılabilir.

Aile canlı bir sistemdir ve sistem yaklaşımı içinde ele alınmalıdır. Her ailenin yapısı detaylı incelendiğinde tıpkı parmak izi kadar farklıdır. Aileyi tanımak için de bir modele ihtiyaç vardır. Aile meta, makro ve mikro ekosistemlerin küçük bir bölgesinde yer almaktadır. Ele alınan hukuk, sosyoloji, istatistik, ekonomi, siyaset, bürokrasi, medya gibi başlıklar birbirinden bağlantısız olarak ele almak sorunları tanımlamak ve çözümler oluşturmak noktasında eksik bilgi üretecektir. Bunlar bahsi geçen ekosistemin organik ilişki içeren unsurlarıdır. İnsan merkezli ve koruyucu, önleyici bir yaklaşımın esas alındığı ve diğer tüm alt sistemlerin buna göre düzenlendiği bir sistem yaklaşımı sergilenmesinde yarar vardır. Ekosistemin her biri diğerini tetiklemekte ve bu ilişkisel yapı sistem kuramı çerçevesinde izah edilememektedir. Ekosistemin tüm unsurları birlikte harekete geçirildiğinde ancak müfredat değişikliği işe yaramaktadır. Türkiye'nin en büyük sorunu eğitim değil, en büyük çözümü eğitimdir.

Değerler eğitimi; sosyalleşme, aile içi rollere dönük farkındalık, iletişim becerileri, insan hakları temelinde kadın erkek fırsat eşitliğinin sağlanması, adalet, uzlaşı ve birlikte yaşama kültürünün gelişimi amacıyla gerçekleştirilen eğitimdir. Eğitim müfredatı ailenin güçlendirilmesi ve bireylerin çözüm üretme kapasitesinin geliştirilmesi doğrultusunda hedefler içermekle birlikte değerler eğitiminin tüm okul hayatının içine yerleştirilecek şekilde planlanması gerekmektedir. Mevcut müfredatın yanısıra, öğretmenlerin eğitici niteliklerinin geliştirilmesi de önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, aileyi güçlendirecek değer aktarımı, çözünen şekerin suyun içinde yayılması gibi tabii bir şekilde gerçekleşmelidir.[199] Eğitimcilerin birer rol model olması bu hedefe ulaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Aile bütünlüğünün güçlendirilmesi için ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara yönelik farkındalık çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca, ailedeki bireylere yönelik zihniyet dönüşümü çalışmalarında, aile içinde yaş ve cinsiyet farkı gözetilmeksizin bütün bireylerin saygın ve dokunulmazlık hakkına sahip olduğu öncelikli vurgular arasında yer almalıdır. Aile içinde hak ve sorumluk dağılımında denge sağlanmalıdır. [200]

Özellikle kadın ve çocukların hak ihlallerine uğramaması, ailede adalet ve hakkaniyet duygularının gelişimiyle mümkün olacaktır. Aile bireyleri arasında kadını ve kız çocuğunu dışlayan, ayrıma tabi tutan değer yargıları ve davranış kalıplarının değişmesine yönelik adımlar atılması zorunludur. Bu konuda, hem kadınlara hem de erkeklere yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.

[199] Prof. Dr. Ziya SELÇUK, 13.04.2016 tarihli Komisyon toplantısı tutanağı.
[200] Prof. Dr. Beylü DİKEÇLİGİL, 25.02.2016 tarihli Komisyon toplantısı tutanağı.

Erken yaşta evliliklerin engellenmesi için erkekleri de kapsayacak biçimde zihniyet dönüşümünün sağlanması gerekmektedir.

Aileyi koruyan ve ayakta tutan değerlerin yaşatılması amacıyla bir taraftan vaaz ve hutbelerle devam eden cami içi din hizmetlerinde aile değerlerine yönelik vurgu yapılırken, diğer taraftan cami dışı din hizmetlerinde de bu vurgu sürdürülmelidir.

Toplumsal farkındalık ve zihinsel dönüşümün sağlanmasında medyanın toplumu dönüştürücü bir etkisi vardır. Bireysellik kültürünün hâkim değer olduğu günümüzde birlikte yaşamının ve biz kültürünün kaybolmamasında medyaya da sorumluluk düşmektedir. Bu konuda ailenin duygusal ve birlikte yaşama kültürü ile beslenen yanlarını öne çıkartan yayıncılık geliştirilmelidir.

Aileye yönelik uygulanan tüm politikalarda "insan merkezli ve koruyucu, önleyici bir yaklaşım" esas alınmalıdır.

4.2. KAMU HİZMETLERİNE YÖNELİK ÖNERİLER

4.2.1. Sosyal Yardım Sistemine Yönelik Öneriler

Ülkemizde sosyal yardım alanındaki dağınıklığın giderilmesi ve sosyal yardım sisteminde etkinliğin artırılmasına yönelik çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda yıllık yatırım programları ile "Sosyal Yardım Yararlanıcılarına Yönelik Puanlama Formülünün Geliştirilmesi Projesi" ve "Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesi" desteklenmiştir. Sosyal yardım uygulamalarında yararlanıcılara yönelik doğru hedefleme yapılabilmesi ve bu uygulamaların nesnel ölçütlere göre gerçekleştirilmesini amaçlayan "Sosyal Yardım Yararlanıcılarına Yönelik Puanlama Formülünün Geliştirilmesi Projesi" tamamlanarak sosyal yardımlardan yararlanacak kişi ve grupların tespitinde nesnel ölçütler oluşturulmuştur. Puanlama Formülü bütün Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında (SYDV'ler) dolaylı karar destek sistemi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

"Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesi" ile sosyal yardım alanının temel problemi olan sağlıklı işleyen ortak veri tabanı eksikliğini gidererek kurumsal bir sosyal yardım sisteminin alt yapısı oluşturulmuştur. Söz konusu proje kapsamında devlet tarafından verilen tüm sosyal yardımların tek çatı altında toplanması, çeşitli sosyal yardım başvurularının elektronik kanallardan yapılabilmesi, sosyal yardım bilgilerinin bütüncül bir şekilde yönetilmesi hedefleri gerçekleştirilmiştir.

Bu gelişmelerle birlikte 64 üncü Hükümet Eylem Planında yer aldığı gibi Sosyal Yardım Kanunu çıkarılarak aile temelinde bütüncül bir sosyal yardım sistemi oluşturulması önerilmektedir. Böylece en az mutlak yoksulluk seviyesinde belirlenen bir muhtaçlık düzeyinin altında yaşayan ailelere, aile kompozisyonundan kaynaklanan asgari ihtiyaç düzeylerine duyarlı bir asgari yaşam seviyesinin sürdürülebilir şekilde sağlanması hedeflenmektedir. Sosyal yardım alanında çıkarılması planlanan kanun ile hayata geçirilecek asgari gelir desteği uygulamasında hak sahipliği aşamasında muhtaçlık belirlenirken ailenin büyüklüğünün ve aile bireylerinin özel durumlarının getirdiği ihtiyaç farklılıklarının göz önünde bulundurulması amaçlanmaktadır. Yapılacak düzenleme de 2002 yılından itibaren olduğu gibi yardım programında ödemelerin annelere yapılması sağlanacaktır.

Aile temelli yardımların; ailenin beşeri sermayesini güçlendirecek eğitim ve istihdama katılımı sağlayacak şekilde hak ve sorumluluk temelli yapılandırılması planlanmaktadır.

Vaka Yönetim Sisteminin hayata geçirilmesiyle ailelerin birbiri ile ilişkili ancak farklı kurumlar tarafından müdahale gerektiren sorunlarına ortak müdahaleyi sağlayacak kurumlararası yapı kurulacaktır. Mevzuat altyapısının ilk aşamada Başbakanlık Genelgesi gibi bir mevzuat düzenlemesiyle, ilerleyen aşamada ise 64 üncü Hükümet Eylem Planında yer verilen Sosyal Yardım Kanunu çalışmaları çerçevesinde yapılması amaçlanmaktadır.

Kırsal alanda kadın yoksulluğunu azaltmak için, kırsal kalkınmada kadınların güçlendirilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.

Ekonomik nedenler, eğitim sürecinin tamamlanması ve kariyer endişesi nedeniyle evlilik sürecinin ertelendiği ve evlenme yaşının sürekli yükseldiği görülmektedir. Bu gerekçeler ile evliliğin ertelenmemesi için, *genç yaşta evlenen ve yükseköğrenime devam eden öğrencilerin burs imkanlarının arttırılması ve alternatif barınma imkanlarının oluşturulması önerilmektedir.*

4.2.2. Doğrudan Aile Bütünlüğünü Korumaya Dönük İstihdam Politika ve Uygulamalarına Geçiş

İŞKUR, aile bütünlüğünün korunmasına yönelik politika ve uygulamaları dolaylı olarak sürdürmektedir. Ancak İŞKUR aile bütünlüğünü korumaya dönük doğrudan politika ve uygulamalar geliştirerek hizmet kurgusunu bu yönde kurmalıdır. Ayrıca İŞKUR'un bu bakış açısının tamamen kurumsallaşması ve modern uygulamalara dönüştürülmesi de gerekmektedir.

Şiddet mağduru ya da koruma altında olan, eğitim seviyesi düşük, kırsal veya yoksul bölgelerde yaşayan, işgücü piyasasına ilk kez girecek olan kadınlar ve özel politika gerektiren diğer kadın grupları işgücü piyasasına kazandırılmak amacıyla özel politika gerektiren kişi ve gruplar arasındadır. Dolayısıyla söz konusu hedef kitlenin işgücü piyasasına kazandırılmasına yardımcı olmak üzere İŞKUR tarafından geliştirilen kurs, program, uygulama, proje ve protokollerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

İşsizlik sigortası (kapsam, ödeme miktarı, süresi, koşullar) şiddete maruz kalan kadınlar, yeni evliler, boşananlar, çok çocuklu aileler vs. dikkate alınarak daha fazla sosyal koruma sağlayacak şekilde iyileştirilmelidir. Ayrıca şartları sağlamasına karşın başvuruda bulunmayanların tespiti, bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması, değişikliklere ilişkin etki analizi ve mevzuat çalışmalarının gerçekleştirilmesi yönünde çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Boşanma sonrasındaki süreçte özellikle işsizlik ve mesleksizlik problemi yaşayan boşanmış bireyler dezavantajlı grup olarak kabul edilip söz konusu kesime özel politika uygulanmalıdır. Aile danışmanları, boşanma süreci danışmanları ve iş ve meslek danışmanları, işsizlik ve mesleksizlik sorunu yaşayan boşanmış bireylere koordineli hizmet sunmalıdır. Özellikle söz konusu kesimin boşanma sonrası süreçte takibinin, izlenmesinin ve değerlendirilmesinin sağlanmasına yönelik özel bir mekanizmanın kurgulanması gerekmektedir.

Toplum yararına programlar kapsamında şiddete maruz kalan kadınlar, yeni evliler, boşananlar, çok çocuklu aileler vb. grupların istihdamına öncelik tanınmalıdır.

Kamuda işçi istihdamında önceliğe sahip olan gruplara, şiddete maruz kalan kadınlar, yeni evliler, boşananlar, çok çocuklu aileler vb gruplar da eklenmelidir.

Şiddete maruz kalan kadınlar, yeni evliler, boşananlar, çok çocuklu aileler vb gruplara aktif işgücü piyasası programlarının (mesleki eğitim kursları, işbaşı eğitim programları, girişimcilik eğitim programları) uygulanmasına ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Mevcut olan istihdam teşviklerinin kapsamına şiddete maruz kalan kadınlar, yeni evliler, boşananlar, çok çocuklu aileler vb grupların da dahil edilmelidir. Örneğin, söz konusu grup içerisinde yer alanları istihdam eden işverene sigorta prim desteği vb. teşvikler sağlayacak bir hizmet kurgusu geliştirilmelidir.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerine (ŞÖNİM) ve Engelli Bireylerin İstihdamına Yönelik İŞKUR Faaliyetlerine İlişkin Öneriler

İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin, kadının "*kriz dönemi*"nde başvurduğu ŞÖNİM'lerle birlikte daha uzun süre barındığı psikolojik destek ile kriz döneminin hafiflediği kadın konukevlerinde sunulması zaman olarak daha uygun olabilecektir. Bu nedenle İŞKUR kadın konukevlerinde çalışmalarını yoğunlaştırmalıdır.

Kadın Danışma Birimlerinin, Kadın Konukevlerinin, ŞÖNİM'lerin, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri/Hizmet Merkezleri yöneticileri ve burada görevli belirli iş ve meslek danışmanları ile sıkı bir iletişim ve işbirliği içinde olması, hizmet kalitesini ve gerekli durumlarda müdahale şansını artıracaktır. Kadınların daha uzun süre istihdamda kalmaları, güvenlikleri ve hassasiyetleri gibi nedenlerle kurumsal şirketlerdeki işlere yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

İŞKUR'a kayıt yaptıran her bir engelli bireyin; engel durumu, eğitimi, mesleği, hangi işlerde çalışıp hangi işlerde çalışamayacağı, özel ilgi alanlarını ve yapabilirliklerini ön plana çıkartan bir kayıt sistemi olmalıdır. Engelli bireylere İŞKUR tarafından yapılan çağrılar bu verilere göre yapılmalıdır. İŞKUR'un meslek edinme sertifikası verdiği engelli bireylerin işe yerleştirilmesi etkin işlemelidir. İşe alımlarda, düşük engel oranına sahip ya da kronik hastalık sahibi bireyler tercih edildiğinden, ağır engelli bireylerin istihdamını teşvik edici önlemler alınmalıdır.

4.2.3. Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri

4.2.3.1. Eğitime Yönelik Öneriler

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından halk eğitim merkezleri aracılığıyla sunulan aile eğitim kurslarının yıllar bazında artış göstermesi bu alandaki farkındalığın ve eğitim ihtiyacının toplum tarafından kabul edildiğinin göstergesi olarak memnuniyet verici bulunmuştur. Ülkemizin her ilçesinde teşkilatlanan halk eğitim merkezleri ailenin güçlendirilmesine yönelik eğitim çalışmalarında önemli bir fırsat ve araçtır. Burada verilen kursların toplum nezdindeki bilinirliğinin artmasıyla eşgüdümlü bir şekilde kursiyer sayısının artış göstereceği düşünülmektedir. Bu itibarla kursların daha nitelikli hale getirilmesi ve toplumun geniş katmanlarına ulaştırılması doğrultusunda tanıtıcı faaliyetlere hız verilmesi yerinde olacaktır.

Eğitimin amaçlarına ulaşabilmesi için çocuğun içine doğduğu toplumun değerlerini içselleştirmesi gerekir. Farkındalık düzeyini geliştirmek, öğrenciler üzerinde yaşam boyu sürecek bir etki bırakmak adına değerleri bir bütün olarak ele almak gereklidir. Bu çerçevede öğrencilerin aktif olarak katılacağı etkinliklerde öğretim programlarında yer alan ve aile değerlerini oluşturan adil olma, çalışkanlık, sabır, sevgi, dayanışma, özen gösterme, dürüstlük, hoşgörü, saygı gibi değerlerin bir bütün olarak ele alınması yerinde olacaktır. Bununla birlikte öğrencilerin kendi yaşantıları yoluyla tecrübe edinmelerini sağlayacak iyi örneklerin de ele alınması yerinde olacaktır.

Ailenin güçlendirilmesine matuf proje ve programlarla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen proje ve iş birliği kapsamındaki diğer çalışmaların kayda değer sonuçlar elde ettiği tespit edilmiştir. Bu çalışmaların yaygınlaştırılması sivil toplum kuruluşlarının bu önemli çalışmalarda sorumluluk yüklenmeleri açısından önemlidir. Bu amaçla yürütülen proje ve çalışmaların sürdürülebilirlikleri dikkate alınarak daha geniş kitlelere ulaşılması için gerekli gayretlerin gösterilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Bireylere kendini ve başkalarını anlama, yeteneklerini kullanma, fırsatları değerlendirme, insan ilişkilerinde karşılaştığı sorunlara çözüm bulma, yaşamını ve geleceğini planlama sorumluluğunu üstlenme gibi yeterliliklerin, eğitim öğretim kurumlarında sadece akademik faaliyetlerin bir ürünü olarak ortaya çıkmasını beklemeden, günümüzün sosyal ve ekonomik gereklerine uygun bir anlayışla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Özel eğitime erken başlanması esastır. Ancak ailelerin bu konudaki bilinç ve bilgi eksikliği sebebiyle engelli çocuklar eğitim almada gecikebilmekte ya da özel eğitim hizmetlerinden yararlanması söz konusu olmayabilmektedir. Bu açıdan Milli Eğitim Bakanlığı'nın engelli çocuğa sahip ailelere eğitim konusunda sunulan danışmanlık, bilgilendirme ve yönlendirme hizmetlerini artırması gerekmektedir. Özel gereksinimli çocukların okul içindeki fiziksel düzenlemelerin, engel gruplarının farklı ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde dikkate alınması, acil olarak tüm eğitim kurumlarında erişilebilirlik düzenlemeleri tamamlanması gerekmektedir. Türkiye'de özel eğitim konusunda yetişmiş eğitici ve bu alanda çalışması gereken profesyonellerin sayısı ihtiyaca göre daha azdır. Bu durum özel eğitim konusunda yeterince eğitim almamış kişilerin alanda eğitimci olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu işbirliğinde bu ihtiyacın giderilmesi konusunda çalışma başlatılmalıdır. Ayrıca; toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı eğitimler başta olmak üzere toplumu bilinçlendirecek ve farkındalık yaratacak aktivitelere önem verilmeli, kız çocuklarının okula devam oranları artırılmalı, özellikle 12 yıllık zorunlu eğitim sürecini tamamlayabilmeleri için eğitime erişim imkânları gözden geçirilmelidir.

4.2.3.2. Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Verilen Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Öneriler

Sosyal yapının değişmesiyle birlikte aile bireylerinin ortaya çıkan yeni şartlara uyumu zorlaşmış, aile içinde hak ve sorumluluk tanımlarının gözden geçirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu bağlamda paylaşma, adalet, hakkaniyet ve merhamet gibi ortak değerlerin güçlendirilmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı camilerde vaaz ve hutbeler aracılığıyla bilhassa erkeklere, Kur'an kurslarında kadınlara ve yaz kurslarında çocuklara yönelik eğitim faaliyetlerini planlarken aile bilinci ve aileye yönelik sorunlara dair çözüm önerileri ihtiva eden bir yol izlemelidir. Diğer yandan aile bireylerine ve sosyal hizmet kurumlarında bulunan kırılgan kesimlere yönelik hizmet veren Aile ve Dini Rehberlik Büroları, gerek dini danışmanlık gerekse proje bazlı eğitim ve kültür çalışmalarıyla aile konusunda farkındalık uyandırmalıdır.

Aile ve Dinî Rehberlik Bürolarında yürütülen hizmetler din görevlilerinin gönüllülük esasına dayanmaktadır. Destek ve rehberlik hizmeti veren personelin bu hizmeti verebilecek yeterli donanıma sahip olmaları kritik önem arz etmektedir. Personelin bu donanıma sahip olması için gerekli alt yapı düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir. Büronun görev tanımına uygun hizmet sunacak personelin dinî rehberlik ve manevi destek hizmeti sunma kapasitesi geliştirilmelidir.

Ailenin korunması bağlamında, aile bireylerinin hurafe ve bidatlardan, dinin gerçekleri ile bağdaşmayan tutum ve alışkanlıklardan korunması önem arz etmektedir. Toplumumuzda hâlâ dinî zannedilen yanlış uygulamaların varlığı, aile içi ilişkileri zedelemekte ve aileyi zayıflatmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığınca sağlam dinî bilgi ile toplumu buluşturma çalışmaları aile özelinde devam ederken, diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde toplumun farklı kesimlerine ulaşması sağlıklı din algısının yerleşmesine yardımcı olacaktır. Söz gelimi şiddetle mücadele çalışmalarına konunun dinî boyutunu ihtiva eden seminerlerin eklenmesi, dinden beslenmeye çalışan çarpık zihniyetlerle mücadele için son derece önemli olacaktır.

Aile ve Dinî Rehberlik Bürolarına yapılan başvurular incelendiğinde, danışanların çoğunlukla bir sefere özgü dinî rehberlik hizmeti aldığı, bazı durumlarda birkaç defa müracaat ettiği görülmektedir. Kişisel bilgilerin gizliliği dolayısıyla başvuran mağdurların veya ailelerin takibi yapılamamaktadır. Aileye yönelik yapılan dinî rehberlik çalışmalarının sonuçlarına dair veriler takip edilememektedir. Kurumlar arası koordinasyon eksikliği de göz önüne alındığında verilen hizmetin etki analizlerine ulaşılamadığı anlaşılmaktadır. Yüz yüze yapılan rehberlikte, ilgili kurumlara yapılan yönlendirmeler sonucu önemli vakaların ilgili Kurumlara gidip gitmediğinin görülmesi ve takip edilmesi önem arz etmektedir.

Aileyle ilgili sorunların çözümüne yönelik Diyanet İşleri Başkanlığı dâhil olmak üzere pek çok kurum ve kuruluş, yerel yönetimler aile okulu programları/eğitimleri yapmaktadır. Farklı uygulamaların olduğu bu hizmetin sistematik bir bütünlük arz etmesi hizmet verimliliğini güçlendirecektir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının hazırlamış olduğu Aile Eğitim Programına (AEP), Diyanet İşleri personelinin eğitiminde kullanılmak üzere "ailede dinî değerler" modülü eklenmesi düşünülebilir.

Engelli bireylerimizin hayatını kolaylaştırmaya, talepleri doğrultusunda manevi destek hizmetlerinden faydalanmalarını ve dinî vecibelerini engelsiz bir şekilde yerine getirmelerini sağlamaya yönelik çalışmalar artarak devam etmelidir. Bu bağlamda engellilerimizin aile sorunlarıyla yakından ilgilenilmeli, vakaya özel çözümler üretilmelidir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından kurulan "Engelli Hizmetleri Çalışma Grubu"nun faaliyetleri ilgili kurumlarla paylaşılarak zenginleştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca halkımızın konu hakkında bilinçlendirilmesi amacıyla hutbe ve vaazlara ağırlık verilmelidir.

4.2.3.3. Özel Gereksinimli Aile Bireylerine Yönelik Öneriler

Engelli bireyin toplumsal yaşama diğer bireylerle eşit biçimde katılımını sağlamak, aile bütünlüğünün korunmasında temel ilke olarak ele alınmalıdır. Engelli bireylerin aile içinde yaşamlarını insan onuruna yakışır biçimde sürdürmesi yaklaşımı desteklenirken ailenin de bu durumdan olumsuz etkilenmesinin önüne geçmek ve aile üyelerinin toplumsal yaşamdan dışlanmamasını sağlamak için destek mekanizmalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir**.** Bunun için;

1. Engelli bireyin geçici olarak bakımının sağlanmasına yönelik uygulamaların yaygınlaştırılması,

2. Engelli bireyin kısa süreli ya da geçici bakımının sağlanmasına yönelik gündüzlü bakım hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması,

3. Engelli bireye sahip ailelerin birlikte katılabilecekleri kültürel ve sportif etkinliklerin yaygınlaştırılması,

4. Engelli bireyin toplumsal yaşama dahil olması için erişim imkanlarının arttırılması gerekmektedir.

5510 sayılı Kanunda tanımlanan erken emeklilik ve fiili hizmet zammının bir arada kullanılmasına yönelik ağır engelli çocuğu olan annenin erken emeklilik hakkı yanında, fiili hizmet zammından da yararlandırılması için gerekli düzenlemenin SGK tarafından yapılması önerilmektedir.

2828 sayılı Kanun kapsamında evde bakım maaşında tanımlanan sorunlara yönelik;

- Hane geliri hesaplanırken zorunlu temel ihtiyaçlara yapılan harcamaların gelirden düşülmesi,
- Yersiz ödemelerin bir defaya mahsus affedilmesi için düzenleme yapılması,
- Boşanma süreci devam eden ve evde yaşamayan eşin gelirinin hane gelirine dahil edilmemesi için gerekli düzenlemelerin yapılması,
- Evde bakım aylığı alan kişinin sosyal güvence kapsamına alınarak emeklilik hakkının sağlanması önerilmektedir.

2022 sayılı Kanun kapsamında yürütülen engelli maaşı başvuru sürecinde yapılan muhtaçlık tespitinde, sahip olunan araç raiç bedellerinin hesaba katılmaması, hane geliri hesaplanırken zorunlu temel ihtiyaçlara yapılan harcamaların gelirden düşülmesi önerilmektedir.

Engelli çocuk ve ailesinin erken tanı, tedavi, eğitim, rehabilitasyon ve bakım hizmetlerinden yararlanmalarında yaşanan sorunların giderilmesi amacı ile gerekli düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

Engellilere yönelik hizmetlerin sunumunda aile bütünlüğünün korunması esastır. Bu nedenle engelli bireylerin evlilik sürecinde karşılaşacakları sorunlara yönelik çözüm üreten, engelli bireylerin ihtiyacına göre evlilik öncesi ve sonrasında danışmanlık desteği verilmelidir.

Yapılan araştırmalara göre; engelli doğan çocuklarıyla baş edemeyen erkeklerin büyük bir kısmı ailelerini terk etmekte, anneler çocuklarının ihtiyaçları ile bir başlarına kalmaktadırlar. Çocuğu ağır engelli doğan ailelere, ekonomik ve bakım yardım mekanizmaları dışında da bu süreçle başa çıkabilmelerine yönelik sosyal ve psikolojik destek verilmesi gerekmektedir.

Bütün hastanelerde ve sağlık kuruluşlarında fiziksel erişilebilirliğin yanı sıra engelli bireylerin ve ailelerinin bilgiye erişimlerinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Özellikle işaret dili ve Braille olarak da bilgilendirme ve yönlendirme mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.

Aile bütünlüğü bozulmuş, boşanma süreci devam eden ya da boşanmış, tek ebeveynli aile olarak engelli çocuğu ile yaşayan annelerin tıbbi malzeme harcamalarının geri ödemesi, SGK tarafından anne üzerine yapılması için, kurum içinde düzenleme yapılması gereklidir.

SUT ile ilgili düzenlemelerde Sosyal Güvenlik Kurumu öncelikli olarak engelli bireylerin ihtiyacını gözetmelidir. Buna göre engelli bireylerin ve ailelerinin sosyal entegrasyonunu kolaylaştırıcı ekipman desteği sağlanmalıdır.

Engelli çocuğu olan bireylerin tedavi ve bakım süreçlerinde mağdur olmalarını önlemek aynı zamanda da istihdam içinde kalmalarını sağlamak amacıyla SGK kapsamında yeni sorunlar ve ihtiyaçları belirlemeye yönelik ilgili kurumlarla birlikte çalışma yapılması önerilmektedir.

Engelli kadınların gebelik dönemlerinde desteklenmesi, bireysel sorunlarının ve ihtiyaçlarının tespitinin yapılması ve gerekli danışmanlık hizmetlerinin sunulması önem arz etmektedir.

Engelli kadınların; hem kadın hem engelli olmalarından dolayı aile içinde ve toplumsal hayatında ayrımcılığa maruz kalmaması, çalışma hayatında ayrımcılığa ve mobbinge uğramamaları hakkında gerekli önlemler alınmalıdır.

Sınır zeka seviyesinde olanlar dahil, zihinsel yetersizliği olan bireylerin evlilik öncesi tam teşekküllü Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinden "evlilik sorumluluğunu yerine getirebilir" kararı alınması önemlidir. Özellikle bu çiftler çocuk yapmaya karar verdiğinde, gebelik süreci, doğum ve çocuğun bakımı, gelişimi hakkında uzmanlardan danışmanlık ve eğitim hizmetleri almalarına yönelik programlar geliştirilmelidir.

Engelli birey sahibi ailelerin en büyük kaygısı "ben öldükten sonra çocuğuma ne olacak?"sorusudur. Bu kaygıyı gidermek için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinasyonunda "Bireysel Engellilik Fonu" gibi uygulamaların çalışılması önerilmektedir.

Engellilere yönelik hizmetlerin etkin olarak verilmesi için ilgili kamu kurumlarının, sivil toplumun ve farklı meslek gruplarının ortak çalışması ve ortak politika üretmesi gerekmektedir.

Özel gereksinimli bireylerin eğitim ve rehabilitasyonunu sağlamak amacıyla açılmış olan resmî ve özel "özel eğitim kurumları"nın konu ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlarla tanı, değerlendirme, yönlendirme, bireysel eğitim programı hazırlama, personel eğitimi, aile eğitimi, mesleki eğitim, istihdam, toplumun bilinçlendirilmesi, mali konular, engellilerin hak ve hukukları ile ilgili yasal düzenlemeler konusunda işbirliği içinde olması sağlanmalıdır. Anne ve babalara çocuğun özelikleri, eğitim programı, yasal hakları, eğitim sistemi gibi konularda bilgi verilmesi yoluyla sürece dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

Engelli bireylerin ailelerinin, engellilere yönelik mevzuat ve hizmetlere yönelik bilgilendirilmesi, eğitim programlarının düzenlenmesi önerilmektedir. Ayrıca ilgili Bakanlıklar tarafından ailelerin ve engellilerin yasal hakları, engelli bakımı, gelişim süreçleri gibi konularda yayınlar yapılması, yayınların düzenli olarak güncellenmesi, internet üzerinden temin edilmesi önem arz etmektedir.

Aile konusunda ciddiyetle ele alınması gereken bir diğer husus yaşlı bireylerin aile içerisindeki konumları, yaşlılara yönelik sunulan hizmetler ve bu alandaki önerilerdir.

Yaşlı bireylerin %60'ı çocuklarıyla birlikte hayatlarına devam etmek istemektedir. Ailelerin birlikte yaşamasını kolaylaştıracak, mahremiyeti ve özel hayatın gizliliğini gözeten ***"Aile Dostu Konut Politikaları (farklı m^2 lerde yanyana daireler vb.)"*** uygulanmalıdır. Bu aynı zamanda çocukların dede ve ninelerinden mahrum kalmaması da sağlayacaktır.

Çocuklarının gözetiminde (aynı veya farklı evlerde) yaşayan yaşlılar da evde bakım ve sağlık hizmetleriyle desteklenmeli ve uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır.

Yaşlı bireylere yönelik hizmetlerde; yaşlı bakımında öncelikle yaşlının yaşam koşulları iyileştirilmelidir. Yaşlı yaşam evleri yaygınlaştırılmalıdır. Yaşlılara yönelik hizmetlerde yaşlıların toplum içinde aktif yaşlanmalarını sağlayacak olan hizmetler geliştirilmelidir. Toplumda yaşlılık ve yaşlı bakımına ilişkin bilinç arttırılmalıdır. Alzheimer ve demans gibi faklı özellikleri olan

yaşlılara yönelik uygun hizmet verecek hizmet modelleri geliştirilmelidir. Bakım kurumlarında yaşlıların da görüşleri alınarak onların kendilerini daha iyi hissedecekleri fiziki düzenlemeler yapılmalıdır. Bakım veren kişinin yaşadığı bedensel, manevi, psikolojik ve sosyal olarak iyilik hallerinin sağlanması ve sürdürülmesi için önlemler alınmalıdır. Bakım veren kişinin destek alabileceği aile danışmanlık ve rehberlik servisleri yaygınlaştırılmalıdır.

Yaşlılar, yaş ilerledikçe yaşadıkları fiziksel mekanla sınırlı kalan bir yaşam biçimi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Aktif yaşlanmanın her yönüyle hayata geçirilmesi, önyargıların önlenmesi; yaşlı bireylerin sosyalleşmelerine önemli katkılar sağlayacaktır. Bunun için eğitim programları, kamu spotları kullanılmalı medya etkisi harekete geçirilmelidir. Bu nedenle yaşam boyu öğrenme yaklaşımı kapsamında bireylere spor aktivitelerine katılma, egzersiz yapma, yeterli ve dengeli beslenme alışkanlığı çocukluk döneminden itibaren kazandırılmalı ve yaşamın bir parçası haline gelerek yaşam biçimine dönüştürülmelidir. Yaşlıların mesleki birikim ve deneyimlerini yeni nesillere kolaylıkla aktarabileceği mekanizmalar (mentörlük vb.) oluşturulmalıdır.

Yaşlı yoksulluğu önemle ele alınması gereken bir konu olup yaşlılara yönelik yürütülen sosyal yardım programlarının yaşlıların ihtiyaçları doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi isabetli olacaktır. Yaşlıların sosyal entegrasyonu, sağlıklı ve aktif yaşlanma konularında ilgili kurumların katılımıyla bütüncül çalışmalar yapılmalıdır.

4.3. MEDYA

Medya ve iletişim araçları, aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen unsurlardan biridir. Bu etki, program içerikleri ve iletişim teknolojilerinin bağımlılık düzeyinde bilinçsiz kullanımından kaynaklanmaktadır. Bu sorunun çözümü için tüm kamu kurumları, sektör kuruluşları ve kamu yayıncılığı yapan kurumların koordinasyonu önemlidir.

Aile üzerindeki medyanın olumsuz etkilerinin azaltılması için kamu yayıncılığı yapan, medyada düzenleme ve denetleme yetkisi bulunan kuruluşların koordineli çalışması önemlidir. Bunun için ilgili Başbakan Yardımcılığı başkanlığında Kültür Bakanlığı, AA, TRT, Basın İlan Kurumu, BYEGM, RTÜK ve diğer ilgili kamusal ve sivil kuruluşların senede en az 2 kez toplanarak sektörün sorunlarını görüşmesi, sektöre rehberlik etmek amacıyla yapılması gereken faaliyetleri belirlemesi gerekmektedir. Bunun için her kuruluşun düzenli olarak belirlediği sorun alanları ile ilgili çalışmalarını Başbakan Yardımcılığı makamıyla paylaşmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir. Bütün bu kurum ve kuruluşlar **"Kamu İletişimi Koordinasyon Kurulu"** gibi bir çatı organizasyon adı altında da toplanabilir.

Yazılı basında ailenin temsiline ilişkin şimdiye kadar kapsamlı ve bütüncül bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu anlamda bu konuda yapılacak araştırmalar teşvik edilmelidir. Kamunun yaptığı araştırmalar bu anlamda kurumlar arasında da koordineli bir şekilde paylaşılmalıdır.

Türkiye'de gerek kamu kurumları gerekse sivil toplum kuruluşları, yürüttükleri projeler veya faaliyetlerinin tanıtımı amacıyla çok sayıda spot film, reklam ve tanıtım filmi yaptırmaktadır. Ancak bu filmler genellikle hem yapım maliyeti ne olursa olsun yeterli kaliteye sahip olmamakta, metinlerinde kullanılan mesajlar ülkemizin genel politikasını yansıtamamaktadır. Bu yapımlar hedef kitleye de ulaştırılamamaktadır. Bu sebeple yapımların öncelikle ilgili kamu kurumlarının yayın kalitesi onayından sonra kamunun ortak yayın alanlarına açılması, yeni iletişim kanallarının kullanılması faydalı olacaktır.

Medya sektörünün kendi özdenetimini yapması aile ve toplumun medyanın olumsuz etkilerinden korunmasında etkili ve daha demokratik bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Sektörün kendi özdenetimini sağlamaya imkân verecek mekanizmaların oluşturulması noktasında sektör ve paydaşlarla birlikte çalışılmalıdır. Yayınların önceden denetlenmesinin sansür olacağı gerekçesiyle mümkün olmadığı, bunun uluslararası mevzuatla da yükümlülük altına alındığı bilinmelidir. Yayıncılığın insan haklarına, ifade ve haber alma özgürlüğüne saygı çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği ancak bu özgürlüğün sınırının kamu yararını zedelemeyecek şekilde sektörün bizzat kendi özdenetim mekanizmalarıyla sınırlandırılması gerektiği vurgulanmalıdır.

Ailenin bilinçli bir medya tüketicisi olması için sivil toplum örgütlerinin de kampanyalar yapması yapımcı ve yayıncılara rahatsız oldukları veya görmek istedikleri yayın içeriklerini iletmek için mekanizmalar oluşturmaları önem taşımaktadır. Bu konuda İKADDER'in "ailemizprojesi.org" web sitesinden de incelenebilecek modeli örnek teşkil etmektedir.[201]

Medya topluma karşı sorumludur. Bu nosyon bütün paydaşlar tarafından benimsenmeli ve bu konuda farkındalık geliştirilmesine yönelik kampanyalar ve projeler üretilmelidir. Aileye duyarlı yapımlar, yayın ilkelerini titizlikle uygulayanlara yönelik teşvik uygulamaları yapılmalıdır.

İzleyiciler tarafından medyada gösterilen bazı yapımların (evlilik programları ve bazı diziler) aile bütünlüğünü tehdit ettiği sıklıkla dile getirilmektedir. Bu şikâyetlerin sonuca bağlanmamasından RTÜK sorumlu tutulmaktadır. Bu yayınların, yasaklanması istenmekle birlikte RTÜK'ün görevleri arasında yayınların yasaklanması yer almamaktadır. Bu da RTÜK'ün görev ve sorumluluklarının kamuoyu tarafından yeterince bilinmemesinden kaynaklanmaktadır. Ancak ihlalde ısrar eden MHS kuruluşlara yönelik müeyyidelerin caydırıcı olması sağlanmalıdır.

Kamuoyunda RTÜK sadece ceza veren bir kurum olarak algılanmakta olup hem medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara rehberlik etmesi hem de vatandaş şikâyetlerini dikkate alırken sivil toplum kuruluşlarıyla da işbirliği yapması gerekmektedir.

- RTÜK'ün görev sorumlulukları arasında ailenin korunması da olduğu için vatandaşın şikâyetlerinin dikkate alınması, yapılan şikâyetin yerine ulaştığı ve şikâyetin ne şekilde sonuçlandığı başvuran kişiye bildirilmelidir. Şikâyet mekanizmalarının kullanıcı dostu olmasına özen gösterilmeli, bunlarla ilgili sürekli yenilenen ve geliştirilen uygulamalar hakkında kamuoyunda farkındalık yaratılmalıdır. Zira Komisyon toplantılarında vatandaşların şikâyet ederken süreçlerden ve gereksiz sorulardan rahatsızlık duyduğu sıklıkla ifade edilmiştir. Ancak gerekli analizlerin yapılabilmesi için demografik verilerin istendiği, yeniden aradıklarında aynı verilerin tekrar sorulmayacağı arayan kişilere anlatılmalıdır. Şikâyetlerin belli bir lobi çerçevesinde yapılmaması için de gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

- RTÜK'ün bir iletişim alanında bir düzenleyici kuruluş olduğu gerçeğinden yola çıkarak, halkla ilişkiler fonksiyonunu yayıncıları ve diğer paydaşları da içine alacak şekilde halkla ilişkiler faaliyetlerini genişletmeli ve güçlendirmelidir.

[201] İKADDER Başkanı, Funda Özcan Akyol, 18/02/2016 tarihli Komisyon Toplantı Tutanağı, sf.40.

- RTÜK'ün görsel ve işitsel medya kuruluşlarının yayınlarının düzenlenmesi ve denetlenmesi sorumluluğunu üstlenen bir kamu kurumu olarak teknolojik gelişmeler ışığında yeni politikalar geliştirmesi de gereklidir. RTÜK'ün yaptırımlarının caydırıcı olmadığı düşüncesi yaygındır. Bu durum, mevzuat eksikliğinden değil, uygulamalardan kaynaklanmaktadır. İzleyiciler tarafından belirlenen yayın ilkelerini ihlal eden medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara yaptırım uygulanırken tarafsızlık ilkesinin en azami ölçüde gözetilmesi, katılımcı ve şeffaf davranılması istenmektedir.

- Kanallara içerik üreten yapımcı firmaların birden çok kanala yapımlarını pazarladığı düşünüldüğünde RTÜK tarafından yapılan izleme fonksiyonun kanal izlemesinden ziyade tematik izlemeye kaydırılması, böylece hangi kanalda yayınlandığına bakılmaksızın benzer temalardaki içeriklerdeki ihlallere aynı yaptırımların uygulanması mümkün olacaktır. Aksi durumlarda farklı kanallardaki benzer ihlallere farklı ilkelerin ihlalinden kaynaklanan yaptırımların uygulanması söz konusu olmaktadır. Ceza alan medya hizmet sağlayıcı kuruluş yargıya gittiğinde kararlar farklı içtihatlar sebebiyle bozulmaktadır. Sektör hangi durumlarda ne tür cezalar alacağını bilmelidir.

- Tematik izleme yapan uzmanların uzmanlık alanlarının temalara uygun olarak belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin, çocuk kanalları izlenirken pedagojiye hakim, dini içerikli yayınların izlemesinin ilahiyat bilgisine sahip uzmanlar tarafından izlenmesi gibi.

- Medyadaki olumsuz bazı içerikler en çok çocuklar açısından risk oluşturmaktadır. Sağlıklı bir gelişim için çocukların korunmasına yönelik tedbirler titizlikle uygulanmalıdır. 6112 sayılı Kanunun 14. Maddesinin 3. fıkrasında yer alan "Çocuk yayınlarında çizgi filmlere yer vermeleri halinde çizgi filmlerin en az %20'sinin, diğer çocuk programlarının en az %40'ının Türkçe dilinde yapım olması ve Türk kültürünü yansıtması zorunludur." hükmünde yer alan ifadenin çocukların Türk toplumunun kültür ve değer gelişiminde önem arz ettiği düşünülmektedir. Bu uygulamanın mümkün olan en kısa sürede hayata geçirilmesi sağlanmalıdır.

- RTÜK kanununda üyelerin seçilmesinde en az dört yıllık yükseköğrenim görmüş, meslekleriyle ilgili konularda kamu kurum ve kuruluşları veya özel kuruluşlarda en az 10 yıl süreyle görev yapmış olmaları gibi kriterler belirlenmiştir. Ancak üyelerin medya, iletişim, halkla ilişkiler, mühendislik bilimleri, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, ilahiyat, eğitim bilimleri v.b. alanlarda uzmanlaşmış kişilerden dengeli bir şekilde seçilmesi, ayrıca kurulu oluşturan üyelerin farklı alanları temsil edecek şekilde belirlenmesine yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu şekilde bir düzenleme yapılması önerilmektedir.

Medyadaki olumsuz bazı içerikler en çok çocuklar açısından risk oluşturmaktadır. Sağlıklı bir gelişim için çocukların korunmasına yönelik tedbirler titizlikle uygulanmalıdır.

Medya sektörünün kendi içinde çocukları korumaya yönelik bir refleks geliştirmesi ve özdenetimini yapması gereklidir. Başta ana haber bültenleri olmak üzere programların yayın saatlerinin çocuklara göre oluşturulması bu mümkün olmuyorsa içeriğin çocuklara uygun olmadığı konusunda ebeveynler ekrandan uyarılmalıdır. Aynı şekilde yazılı basın ve internet medyasında da özellikle şiddet ve istismar içeren haberlerde haber dilinin bunu uygulayan kişinin

davranışını toplumun genelinde normalleştirici ve meşrulaştırıcı olmamasına özen gösterilmelidir. Şiddet ve istismara yatkın olan kişilerin medya içerikleri vasitasıylada harekete geçebildikleri göz önünde bulundurularak içeriklerin yayınlanmadan once yayıncı kuruluşlar tarafından öz denetimle gözden geçirilmesi faydalı olacaktır. Kullanılan görüntü ve fotoğraflarında basın meslek ilkelerine ve Basın Kanununun gereklerine uygun şekilde kullanılması gerekmektedir. Eğer bu konularla ilgili medya çalışanlarında yeterli bilgi ve farkındalık gelişmemiş ise kamu kurumları bu yönde eğitim çalışmaları düzenlemeli, eksik kalan düzenlemeler varsa bunların tamamlanmasına özen gösterilmelidir.

Medyanın olumsuz etkilerinden korunmanın bir yolu da izleyici de medya okuryazarlığının geliştirilmesidir. Medyanın sosyal öğrenmeye katkısı akademik araştırmalarla ortaya konmuştur. Dolayısıyla özellikle televizyonun her evde bulunan bir iletişim aracı olarak eğitici yayınlara ağırlık vermesi, yayın içeriklerinde didaktik olmayan aileyi güçlendirici temaları işlemesi için sektörün yönlendirilmesi gerekir. Akıllı İşaretler olarak adlandırılan koruyucu sembol sistemi, izleyici temsilciliği, görsel işitsel medya etik ilkeleri konusunda bireyleri ve sektörü bilgilendirmeye yönelik eğitim faaliyetleri planlanmalıdır, rehberler yayımlanmalıdır.

Medya sektörünün kriz anlarına hazırlıklı olması ve yayın planlama ve içeriklerini önceden belirlemeleri gerekmektedir. Terör veya olağanüstü hallerde, afetlerde medyanın etkin kullanımı ve zararlı içeriklerin azaltılması amacıyla çeşitli eğitim programları planlanması gerekmektedir. Terör ve olağanüstü olayların ardından gelen yayın yasaklarını bile hangi çerçevede uygulayacağı konusunda tereddüt yaşayan yayıncılık sektörü mutlaka kriz anlarında yönlendirme yapabilecek mekanizmalar oluşturulmalıdır. Kamu Güvenliği Müsteşarlığı, BYEGM ve RTÜK vb kuruluşların sektörle birlikte kriz yönetim strateji belgesi hazırlaması ve hazırlanacak kriz yönetim belgelerinin önceden sektör çalışanlarıyla paylaşılması sağlanmalıdır.

Yurt dışında yaşayan Türkler, çoğunlukla Türk medyasını yakından takip etmektedir. İçerikler oluşturulurken bu durumun gözetilmesi gerekir.

- Yurt dışı yayınlarla ilgili bir başka konu da gurbetçi vatandaşlarımızı ilgilendirmektedir. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının verdiği bilgilere göre, yurt dışında da Türk televizyonları izlenmektedir.

- Göçmen aile yapıları incelendiğinde, içinde yaşadığı toplumla bağları farklı şekillenmiş üç aile yapısı görülmektedir. Bunlardan ilki dışa kapalı aileler, ikincisi asimile olmuş aileler, üçüncüsü ise uyum ve katılımı başarmış ailelerdir. Bunlardan dışa kapalı aileler, üçüncü nesil çocukların dahi dil sıkıntısı yaşaması ve eğitim sistemine dahil olamaması vb. gibi nedenlerle yerel dildeki imkanların ve medyanın çok az hatta neredeyse hiç kullanılmaması buna karşın Türk televizyon ve medyasının yoğun kullanımı gibi sorunlar baş göstermektedir. Gurbetçilerimizin çocuklarının doğru Türkçe öğrenmeleri ve konuşmaları açısından yayında kullanılan Türkçe'nin dilbilgisi kurallarına uygun olmasına özen gösterilmesi gerekir.

- Özellikle, uydudan yayın yapan kanalların yurt dışında yaşayan vatandaşların sorunlarını dile getirmeleri ve çözüm yolları geliştirilmesi için bilgilendirici ve eğitici program içeriklerine de yer vermesi gerekmektedir.

- Yurt dışında aile değerlerini işleyen, engelliler, yaşlılar, rol modeller açısından kaliteli olduğu düşünülen yayınların ülkemizde de üretilmesi teşvik edilmelidir.

- Yurt dışı yayınlarına ilişkin haber taramalarında özel olarak "aile", "aile bireyleri: kadın/erkek/çocuk", "yaşlı", "engelli", "boşanma", "şiddet" vb. konulara ilişkin analizler yapılmamaktadır. Bu anlamda gerçekleştirilecek çalışmaların gurbetçi vatandaşlarımızın sorunlarına ilişkin envanter toplamada, ayrıca farklı toplumlarda aile ve aile çevresinin ne tür sorunlarla karşılaştığı veya bu sorunlarla nasıl baş edilebildiği konusunda bilgi edinilmiş olacaktır.

Türk Medyasının uluslararası alanda Türk kültür ve aile değerlerini içeren veya bunu destekleyen yapımların alım ve satımı konusunda teşvik edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde üretilen yayın içerikleri artık dünyanın her yerinde pazarlanmaktadır. Bu aynı zamanda bir kültür ihracıdır. Yıllarca farklı ülkelerden bize yapılan kültür ithaline alternatif bir durum ortaya çıkmıştır. Bu içerikler yayınlandığı ülkenin diline çevrilmektedir. Burada dikkate alınması gereken bir başka durum ise yurt dışından bize denetimsiz gelen yayınlardır. Bu konuda henüz düzenleyici otorite bir önlem almamıştır.

Görüldüğü üzere internet hayatımıza getirdiği pek çok yenilik yansıra bir o kadar da riski beraberinde getirmiştir. Şüphesiz bu risklerle mücadeleyi internete yasal çerçevede getirilecek erişim engelleme kısıtları ile yapabilmek çok zordur. Bunun için başta bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bunun için başta dijital vatandaşlık algısının ve dijital okur-yazarlık seviyesinin çocuk yaşlardan başlanarak geliştirilmesi için hem bireysel hem toplumsal bazda atılması gereken adımlar mevcuttur. Tüm bunlar yeni yetişen neslin çok iyi birer dijital kullanıcı olduğunun farkında olarak hareket edilmesi gerekliliğini de doğurmaktadır. Onlara bazı şeylerin kısıtlanmasının imkânsız olduğunu farkında olarak dijital teknolojileri etik, bilinçli ve sorumlu birer birey olarak kullanma alışkanlığı kazandırılmalıdır.

Bilinçlendirme çalışmalarına Avrupa ve ABD'de yaklaşık 17 sene; Türkiye'de ise 9 sene önce başlanmıştır. Buna rağmen daha yapılacak çok işin olduğu yadsınamayacak bir gerçektir. Kısa bir sürede çocukların çevrimiçi ortamda korunumunu sağlamak ve dijital vatandaşlık konusunda bilinçlendirme sağlamak kolay değildir. Uzun vadede gerçekçi adımların atılabileceği sistematik bir yapıda ilerlenmelidir.

Bilinçlendirme faaliyetleri kapsamında Türkiye'nin başta AB'ye göre en büyük eksikliği, AB çatısı altında INSAFE ağı ile birbirine bağlı olan Avrupa ülkelerindeki Güvenli İnternet Merkezi ve/veya Yardım Hattı (Helpline) benzeri bir yapının Türkiye'de bulunmamasıdır. Bu merkez ve hatlar aracılığı ile özellikle ebeveynler çocuklarının internet kullanım davranışları ile ilgili merak ettikleri, öğrenmek istedikleri veya internet ile ilgili yardım almak istedikleri herhangi başka bir konuda bu merkezlere başvurabilmektedirler. Birçok bu merkez Avrupa'da devlet desteği ile STK'lar aracılığı ile sürdürülmektedir. Türkiye'de de benzer bir yapının kurulması şarttır.

Bilinçlendirme çalışmalarının dünyada ve Türkiye'de daha çok internet üstünden portallar, seminerler ve broşür/afişler aracılığı ile gerçekleştiği görülmektedir. Oysaki dijital vatandaşlık kapsamında çocuklara daha çok pozitif içerikler sunulmalıdır. Ayrıca, çocukların farklı alanlarda hem bilgi edinebileceği hem de eğlence amaçlı kullanabileceği içerikler de sunulabilmelidir. Bunun yanı sıra, internetin farklı yönlerdeki risklerine karşı bilinçlendirme ve korunma yollarını anlatan kapsamlı ve farklı modüllerde eğitim içeriklerine de ihtiyaç duyulmaktadır.

Ayrıca, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından sunulan ve altyapısı erişim sağlayıcılar tarafından oluşturulan Güvenli İnternet Hizmeti'nin yaygınlaştırması ve kullanıcılar tarafından bilinirliğinin artırılmasına yönelik de çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu hizmetle aileler başta çocuklarına yönelik olarak internetin olumsuz içeriklerinden olan pornografik sitelerden, uyuşturucu ticareti yapan sitelerden, şiddet içeren sitelerden, ırkçılık ve nefret suçları üzerine yayın yapan sitelerden, suç işlemeyi anlatan sitelerden, terör propagandası yapan sitelerden talebe bağlı ve ücretsiz olarak korunma imkânına sahip olabilmektedirler.

4.4. BAĞIMLILIKLA MÜCADELEYE YÖNELİK ÖNERİLER

Bağımlılık, aile bütünlüğünü olumsuz etkilemekte ve çok yönlü sorunlara neden olmaktadır. Bağımlılıkla mücadele edilmesi için koruyucu-önleyici tedbirlerin daha etkin uygulanması gerekmektedir.

Koruyucu- önleyici çalışmaların çocuklar, gençler ve yetişkinlere göre ayrı ayrı planlanması gerekmektedir. Bu planlamaların bilimsel olarak yapılabilmesi için halihazırda sahada yürütülen çalışmaların desteklenmesi, sonuçlandırılması ve ulusal boyutta sonuç üretebilecek yeni çalışmaların teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Böylece bağımlılık alanında kanıta dayalı politika üretilmesi mümkün olacaktır.

Tüm okullarda sanat ve spor derslerine daha fazla zaman ayrılması ve daha fazla etkinlik yapılması planlanmalıdır. Öğrenciyi okuldan sonra da ailesinin de birlikte katılabileceği etkinliklerle bağımlılığa sürükleyen nedenlerden uzaklaştırılmalıdır.

Çocuklar ve gençlerin madde bağımlılığı ve teknoloji/internet bağımlılığına karşı bilinçlendirilmesi amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığının ve Diyanet İşleri Başkanlığının ortak çalışma yürütmesi gerekmektedir. Koruyucu-önleyici tedbirlerle birlikte erken müdahale mekanizmalarının harekete geçirilmesi gerekmektedir. Bağımlılıkla mücadelede etkili yöntemlerden bir tanesi olan akran eğitimine ilişkin projelerin geliştirilmesi gençlerimizin konuya ilişkin duyarlılığını arttıracaktır ve bu sayede bağımlılıkla etkin bir şekilde mücadele edilebilecektir.

Erken müdahale sisteminin oluşturulması için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından uygulanan ASDEP kapsamında ziyaret edilen ailelere bağımlılık konusunda temel bilgiler verilmesi önerilmektedir. Böylece ailelerin bağımlılık konusunda bilinçli bir yaklaşım geliştirmesi sağlanacaktır.

Madde bağımlılığı konusunda yerel yönetimler dışında, tedavi ve sosyal rehabilitasyona dönük çalışmaların sivil toplum eli ile yürütüldüğü, sadece detofikasyon hizmetlerini Sağlık Bakanlığınca sağlandığı, bağımlılıkla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının yürütmüş olduğu gönüllü çalışmaların tedavi ve sosyal rehabilitasyon açısından resmi kurumlarca yürütülen çalışmalardan daha başarılı sonuçlar verdiği, yurtdışı örneklerinin de bu durumu doğruladığı bir gerçektir (Örneğin: Hollanda ve İsveç). Diğer yandan Avrupa ülkelerinde madde kullanım oranlarının ülkemizle karşılaştırılmayacak kadar yüksek olduğu bilinmektedir.

Tedavi edici topluluk modeli ile uzun süreli yatılı tedavi bağımlı bireylerde kalış süresi arttıkça daha da artan bir fayda sağlandığı görülmüştür. Giderek büyüyen bir halk sağlığı sorunu olan madde bağımlılığı ile mücadelede tedavi edici topluluk modelini kullanan merkezler büyük katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı tarafından bu alanda tecrübe kazanmış sivil toplum örgütlerini özel madde bağımlılığı tedavi ve rehabilitasyon merkezi açabilmeleri konusunda çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Madde bağımlılığı ile mücadelede hem suçlu hem bağımlı olan bireylerin rehabilitasyon süreçleri denetimli serbestlik sistemi içerisinde uzun sureli takibinin yapılabilmesi amacıyla yeniden değerlendirilmelidir. Önleyici çalışmalar tüm toplumda her bireye ulaşacak şekilde planlanmalıdır. Yetişkinlere yönelik Yeşilay tarafından uygulanan Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM) nın yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. RTÜK ve

TUBİM (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi) işbirliğinde, akademisyenler ve uzmanlarca yürütülen çalışmalar neticesinde, görsel-işitsel medyanın madde kullanımı ve bağımlılıkla mücadele konusundaki duyarlılığının artırılması amacıyla "Madde ve Madde Kullanımı ile Mücadelede Görsel-İşitsel Medyanın Rolü" hazırlanan rehber kitapçığının kullanımına devam edilmesi ve televizyon kanallarında hatalı uygulamaların engellenmesi, doğru uygulamaların yaygınlaştırılması gerekmektedir. Televizyonlarda kamu spotları yerine gençlere hitap eden programların içerisine bağımlılıkla mücadele ve bağımlılıktan korunmaya ilişkin mesajlar verilmelidir.

Yaptığı mesleği ile şöhret olmuş kişilerin, uyuşturucu suçuyla gündeme gelmesi sonunca gündeme gelmesi sonunda bu kişlerin kamu yararına uyuşturu ile mücadele çalışmalarında mahkeme kararıyla görevlendirilmeleri sağlanmalıdır. Doğru bilinen bazı yanlışların, doğruluğu tescillenmiş bir araştırmanın sonucuymuş gibi topluma anlatılmaya devam edilmesinin önüne geçilmesi gerekir. Örneğin "Her boşanan anne babanın çocuğun bağımlı olması gibi" zira; böyle genel geçer hale gelmiş durum söz konusu değildir. Bağımlılıkla mücadelede sportif faaliyetlerin bir araç olarak kullanılması amacıyla spor klüplerinin teşvik edilmesi ve bu konuda çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bağımlılığın yaygın bir sorun olarak karşımıza çıkmasında toplumsal değerlerin önemini kaybetmesi etkili olan bir unsurdur. Bu kapsamda değerler eğitiminin farklı bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Özellikle medya aracılığı ile toplumda rol model olarak benimsenen kişilerin ortak kabul edilen değerleri anlatmaya yönelik iletişim kampanyaları oluşturulması önerilmektedir.

Değerler eğitiminde paradigma değişikliğine gidilerek Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda uyguladığı programların dışında da değerlerin benimsetilmesine yönelik çalışmalar yapılması önerilmektedir. Bu tarz çalışmalarda yaygın kitlelere ulaşmak amacıyla medya kuruluşlarıyla işbirliği yapılması gerekmektedir. Bağımlılık, insanların hayatında boşluk olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Uzun vadede toplumsal değerleri içselleştirmiş bireylerin yetişmesi bağımlılık gibi kötü alışkanlıkların minimum düzeye inmesini ve aile bütünlüğünün korunmasını sağlayacaktır.

4.5. AİLE SOSYAL DESTEK HİZMETLERİNE YÖNELİK ÖNERİLER

Ülkemizde yaşanan sosyal gelişmeler, Dünya'da bugüne kadar aile danışmanlığı konusundaki deneyimler ışığında bakıldığında aile danışmanlığı hizmetlerinin yeniden yapılandırılması ve bu yapılandırılma süreçlerinin evrensel bilimsel doğrular ışığında yapılması hizmetlerin verimliliği ve sürdürülebilirliği açısından özel önem arz etmektedir.

4.5.1. Aile Danışmanlığı Uygulamasına Yönelik Öneriler

Aile danışmanlığı hizmetleri kapsamında isteyen kişilerin ücretli bir biçimde hizmet alma hakkına saygı duyarak, aynı kalitede bir aile danışmanlığı hizmetinin devlet desteği ile cüzzi miktarlarla ihtiyacı olan her aileye ulaştırılması temel ilke olarak benimsenmelidir.

9 Şubat 2013 tarihli Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği ile kapanan Aile Danışma Merkezleri herkesçe ulaşılabilir, bilinirliği arttırılmış biçimde ayrı bir merkez olarak açılmalıdır.

Yerel yönetimlerin (50.000 veya 100.000 kişi nufusun üzerinde bulunan) aynı Kadın Konuk Evleri gibi Aile Danışma Merkezleri açması için gerekli kanuni düzenlemeler yapılmalı ve yine Kadın Konuk Evleri Yönetmeliği gibi bir yönetmelik ile bu merkezlerin de açılış onayları ve denetimleri ASPB bünyesinde ilerlemelidir.

ASPB'ye bağlı Özel Aile Danışma Merkezleri'nin kalitelerinin arttırılarak desteklenmesi ve Özel Aile Danışma merkezlerinde belli danışan kontenjanının ücretsiz olarak ASPB ve/veya SHM'ye başvuranlar tarafından kullanılması için gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır.

Birçok ülkede olduğu gibi sorun yaşayan ailelerin hızlıca hizmete ulaşabilmesinin sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle ALO 183 hattının ailelerin hizmete başvurması için kullanıma açılması her ne kadar bir seçenekse de ailelerin veya bireylerin yaşadıkları aile sorunları nedeni ile arayabilecekleri bir telefon hattının oluşturulması ve bu hattın etkin duyurusunun yapılması gerekmektedir.

Bireyler çeşitli yönlendirme mekanizmaları ile önceki bölümlerde açılması önerilen Aile Danışma Merkezleri'ne yönlendirilebilmelidirler. Aile Danışma Merkezleri'nin bilinirliğinin sağlanabilmesi önerilmektedir.

4.5.2. Aile Danışmanlığının Standartlarına Dair Öneriler

Aile Danışma Merkezleri aile danışmanlığı hizmetlerini verebilmek için iki farklı koşul ortaya koymaktadır. Bunlardan ilki yönetmelikte sayılan lisans mezuniyetinin üzerine alınacak 450 saatlik Yüksek Eğitim Kurulu, üniversite veya MEB onaylı eğitimler, diğeri de aile danışmanlığı alanında yapılacak bir yüksek lisanstır. Geldiğimiz noktada özellikle aile danışmanlığı alanında üniversiteler tarafından verilen sertifikalarda hiçbir standart bulunmamaktadır. Her üniversite kendi uygun gördüğü bir eğitim programını kendi uygun gördüğü eğitimciler aracılığı ile uygulamaktadır. Bugün itibari ile hiçbir kaynakta kaç kişinin bu sertifikaya sahip olduğu ve nerelerden aldığı bilinmemektedir. Yine üniversitelerin açmış olduğu aile danışmanlığı yüksek lisans programlarında da bir standart bulunmamaktadır. Çoğu program hizmetin gereği kadar uygulamaya önem vermemektedir. ASPB 'ye ulaşan şikayetlere ilişkin ASPB web sitesinde; 10/08/2015 tarihinde kamuoyuna yönelik duyuru yapılmıştır.

Yukarıda sayılan çekincelerle birlikte 2014 yılında ASPB öncülüğünde başlatılan Aile Danışmanlığı Meslek Standartları çalışması hız kazanarak devam etmeli, Resmi gazetede yayımlanan standartların devamında aile danışmanlığı için gerekli mesleki yeterlilikler, müfredatlar ve akreditasyon koşulları belirlenmelidir. Uzun vadede gerek devlette gerekse de özelde akredite olmuş bir kurumdan belgelendirilmemiş kimselerin aile danışmanlığı yapmasının önüne geçilmesi gerekmektedir.

Kısa ve orta vadede ise aile danışmanlığı eğitim standartları yeniden gözden geçirilmeli, ASPB öncülüğünde bir akademik kurul aracılığı ile bir eğitim içeriği hazırlanarak bundan sonraki eğitimlerin bu program içeriğine uygun olarak sunulması ve yine eğitim verebilecek kişilerin de aynı kurul tarafından standartlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Aile Danışmanlığı diğer sosyal hizmetlerden farklı olarak mahremiyet ve özen gerektiren bir sosyal hizmet türüdür. Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere bu özelliğinden dolayı Aile Danışmanlığının diğer sosyal hizmet türlerinden farklı olarak ayrı mekânda sunulması uygun olacaktır. Aile danışmanlığı hizmeti kapsamında gerekirse verilebilecek Boşanma Süreci Danışmanlığı Hizmetinin de aynı merkezlerde verilmesi öngörülmektedir.

Ayrıca bu merkezlerin ASPB tarafından verilen AEP eğitimlerinde de kullanılması düşünülmektedir. Aile Eğitimlerinin bugün olduğu gibi tek seferlik seminerler halinde değil, bir program dahilinde, evlilik süreci boyunca her ailenin kendine özgü ihtiyaçları gözetilerek gerekirse küçük gruplara yönelik düzenlenmesi ailenin bütünlüğüne ve değerlerinin korunmasına olumlu katkı sağlayacaktır. Eğitimlerin aynı merkezde olacak olması çatışma yaşayan, iletişim problemi olan ailelere ulaşımı kolaylaştıracak ve eğitim sonunda ailelerin sorunlarıyla baş etme yeteneği kazanmalarına olanak sağlayacaktır.

4.5.3. Aile Danışmanlığı Model Önerisi

Ülkemizde Aile Danışmanlığı hizmetinin ASPB, Özel Aile Danışma Merkezleri, Belediyeler gibi farklı kurumlar tarafından sunulduğu görülmektedir. Bu farklılıklar Aile Danışmanlık hizmetine her açıdan bir standart getirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aile Danışmanlığı ülkemizde sistematik olarak ilerlememekte denetim, mesleki standartlar gibi konuların yönetmelikte kapsamlı ve net şekilde belirtilmemiş olması yeni bir modelin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Aile danışmanlığı ve/veya terapisi yapacak profesyonellerin yalnızca, psikiyatri, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve sosyal hizmet mezunları ile aile-aile içi sorunlar ve çözümleri konusunda uzmanlaşmış kişiler olacak şekilde mevzuata yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Yerel Yönetimler ve diğer kurumlar aracılığı ile toplumun geniş kitlelerine rahat ulaşıp, kabul görebilecek ve **rehberlik yapma ve yönlendirme** konusunda uygun olacağı düşünülen mesleklerin, ilgili STK'lar ve akademisyenlerin katılımıyla yapılacak olan çalıştayda belirlenmesi önem arz etmektedir. Belirlenecek lisans programlarından mezun olanların, **sadece rehberlik ve yönlendirme yapmasını öngören modelin oluşturulması, hizmetin etkin ve yaygın sunumuna katkı sağlayacağı gibi uzmanlık gerektiren danışmanlık konusunda da standartların ve kapsamın belirlenmesi de mümkün olacaktır.** Ayrıca Aile danışmanlığı alanında çalışacak uzmanların kültürümüze duyarlılığını geliştirecek eğitim programlarının düzenlenmesi önerilmektedir.

4.5.4. Aile Danışma Merkezlerinin Fiziksel Koşullarına Dair Öneriler

Önceki bölümlerde de söz edildiği gibi aile danışmanlığı hizmetleri ailelere verilen bir çok hizmetten özellikle gizliliği ve ailelerin çeşitli hassasiyetleri açısından farklılaşmış bir hizmettir. Bu nedenle aile danışmanlığı hizmetleri verilecek mekanların kolay ulaşılabilir olmasına (tercihen şehrin merkezi ve toplu taşıma ile kolay ulaşılabilecek yerleri) diğer kamu binaları ve hizmetlerinden bağımsız olarak konumlandırılmasına dikkat edilmelidir.

Aile danışmanlığı verilecek binalarda mutlaka çalışma ofisleri ile görüşme odaları birbirlerinden ayrı planlanmalı ve görüşme odalarının yalıtımı gibi detaylara dikkat edilmelidir.Aile danışmanlığı hizmetini alacak olan kişilerin çocuklarına ilişkin gerekli düzenlemeler yapılmalı ve merkezlerde mutlaka bir çocuk oyun odası düşünülmelidir.

Mümkün olan durumlarda merkezde bir eğitim salonunun olması özellikle ailelere verilecek eğitimlerin merkez üzerinden planlanması açısından önemli görülmektedir.

4.5.5. Boşanma Süreci Danışmanlığı Hizmetine İlişkin Öneriler

Boşanma Süreci Danışmanlığı Hizmeti, toplum tarafından tam olarak doğru anlaşılmadığı, hizmete karşı bir ön yargının olduğu bilinmektedir. Boşanma süreci danışmanlığının amacı; (şiddet şikayeti hariç) , boşanma sürecinin ve sonrasının sağlıklı bir şekilde geçirilmesini sağlamak veya boşanma evresindeki ailelerin çözüm üretme kapasitesini arttırarak kararlarını gözden geçirilmesine fırsat vermektir. Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti sunulurken fiziksel şartlar (görüşme odası, çocuk oyun odası) nedeniyle zorluklar yaşanmaktadır. Hizmetin etkin ve kaliteli sunulması için söz konusu merkezler ihtiyaca uygun şekilde düzenlenmelidir. Boşanma Süreci Danışmanlığı hizmeti ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına (Adalet Bak., Sağlık Bak. , MEB vb.) etkin olarak tanıtılmalı ve hizmetin amacının sadece boşanmaları engellemek değil, ailelerin boşanma sürecini sağlıklı yürütmek olduğu vurgusu yapılmalıdır.

Boşanma davası açmak isteyen çiftlere, çekişmeli boşanmaları azaltmak amacıyla (örnek ülke uygulamalarında da olduğu gibi) *boşanma öncesi **(şiddet ve istismar şikayeti dışında)** danışmanlık hizmeti zorunlu hale getirilebilir, görüşmenin akabinde* tarafların boşanma sürecini uzlaşı içinde ve sağlıklı götürmesine fırsat verdikten sonra davanın açılmasına yönelik düzenleme yapılabilir.

Hizmetin ülkemizde uygulanmasının yeni olmasından dolayı personelin kendini yetersiz hissetmesinin önününe geçecek ve kendini geliştirmesini sağlayacak eğitim desteği yapılmalı düzenli olarak Süpervizyon almaları sağlanmalıdır. Danışmanlık hizmeti sonrası hizmet alan ailelerin belirli periyotlarla izlenmesine yönelik bir sistem geliştirilmelidir. Danışmanlık hizmetinin başvuru ihtiyacını karşılaması için personel istihdamı sağlanmalıdır.

Boşanma süreci danışmanlığı eğitimi almış ve bu alanda yeterliliği olan personelin başvuru olması halinde sadece söz konusu hizmet kapsamında görevlendirilmelidir. Evlilik öncesi adayların eş seçimi ve evlilik konusunda bilinçlendirilerek farkındalıklarının artırılmasına yönelik evlilik öncesi eğitim almaları sağlanmalıdır.

4.5.6. Aile Dostu Kentsel Planlama

İmar mevzuatında çocuk, engelli, yaşlı aile fertlerinin özelliklerini dikkate alan bakımından bazı düzenlemelere yer verilse de aileyi odak olarak kabul eden bir anlayışın bulunmadığı görülmektedir. Bu anlayış eksikliği, şehirlerin planlanması aşamasında ailenin ihtiyaç ve sorunlarını bütüncül şekilde değerlendiren bir uygulamayı da mümkün kılamamaktadır. Ancak, mevcut düzenlemelerin idareye şehir planlaması konusunda tanıdığı geniş takdir yetkisinin, aileler için yaşanabilir kentler planlamak bakımından imkân tanıdığını, diğer bir ifade ile mevcut düzenlemelerin aileler için yaşanabilir kent anlayışına uygun kent planlaması bakımından ciddi bir engel taşımadığını da not etmek gerekmektedir. Bununla birlikte, aileler için yaşanabilir kent anlayışının idarenin takdirine bırakılması yerine bir şehircilik ilkesi olarak benimsenmesi ve idareler bakımından uyulması zorunlu bir hukuki ilke olarak ortaya konulması, bu anlayışa uygun kentlerin oluşumu bakımından önemlidir.

Ailenin hukuki ve sosyolojik açıdan zamana ve toplumlara göre değişmesi nedeniyle, aynı niteliklere sahip şehirlerin planlaması gerçekçi ve doğru bir yaklaşım değildir. Dolayısıyla ulusal düzeydeki mevzuatta aileler için yaşanabilir kent anlayışının bir şehircilik ilkesi olarak benimsenmesi ve yerel düzeydeki düzenlemelerin ise o yerin ihtiyacına uygun çözümler üretmesine imkan vermek bakımından yerel idarelere bırakılması gerekmektedir.

Aileler için yaşanabilir ya da aile dostu kent kavramının somutlaşması ve ilkelerinin belirlen- mesinde diğer dost kent yaklaşımlarından istifade edilmesi gerekir. Bir kentin aile dostu olup olmadığını ölçmek için geliştirilecek ölçeğin faktörleri olarak diğer dost kentleri düşünmek, ölçme problemlerini asgariye indirecektir. Bu bağlamda **yaşanabilir kent** üst bir çerçeve olarak değerlendirilmeli, bu çerçevenin toplumsal açıdan somutlaşan biçimini *aile* oluşturmalı, ailenin bütünselliği ise farklı toplumsal gruplar dikkate alınarak sağlanmalıdır. Böylelikle kavramların sahip oldukları dışlayıcı özellikler ortadan kaldırılmakta, birbirilerini içermeleri sağlanmaktadır.

Çalışma hayatındaki değişimler, özellikle kadın istihdamının artması hem iş yerlerinde hem de *ev*lere yakın alanlarda çeşitli müdahalelerin yapılması gerektiğini göstermektedir. Özellikle çocukları olan aileler için iş yerlerinde, kamu binalarında, eğitim kurumlarında,

kamusal mekânlarda düzenlemelere gidilmelidir. Yaşlı bireylerin %60 ı çocuklarıyla birlikte hayatlarına devam etmek istemektedir. Ailelerin birlikte yaşamasını kolaylaştıracak, mahremiyeti gözeten ***"Aile Dostu Konut Politikaları"*** uygulanmalıdır. Bu aynı zamanda çocukların dede ve ninelerinden mahrum olmamasını da sağlayacaktır. Yaşlı ebeveynine, yanında ve bakım sağlayan genç ailelere yaşlı bakımı kolaylaştıracak (Evde bakım, evde sağlık vb.) hizmetler verilmelidir.

4.5.7. Kamu Personel Sisteminde Aile Birliği Mazeretine Bağlı Yer Değişikliğine İlişkin Sorunlara Dair Çözüm Önerileri

Kamuda bütünlüğün ve eşgüdümün sağlanması ve Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin daha kapsayıcı şekilde olması amacıyla Kamu Personelinin Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelik olarak değiştirilmesi uygun olacaktır. Tek tip bir Kamu Personeli Yer Değiştirme Suretiyle Atama Yönetmeliği bir çok sorunu en aza indirecektir.

Ayrıca, 657 sayılı DMK'ya gore çıkarılan Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin içerisinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda sadece Kanunun 4/a bölümünde bulunan devlet memuru sayılan personeli ile birlikte yine aynı yasada sayılan sözleşmeli(4/b) ve geçici personel(4/c) üzerinde bu yönetmelik kapsamına dahil edilmelidir.

Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmelikte eş durumu atamasında (naklen atama) norm kadro sınırlaması uygulanan:Genel İdare Hizmetleri, Teknik hizmetleri,Sağlık hizmetleri ve Yardımcı Sağlık hizmetleri, Avukatlık Hizmetleri, Din Hizmetleri sınıflarının aile birlikteliğinin sağlanmasında norm kadro sayılarının dikkate alınmayacağı hususu 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda bulunan tüm sınıfları kapsamalı özellikle Sağlık Hizmetleri ve Din Hizmetleri sınıfında ortaya çıkan sorunlar çözülmelidir.

Üniversitelerde çalışan İdari personel olarak nitelendirilen "Memurlar" 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu hükümlerine tâbi olarak çalışan kamu personeli için çözüm önerileri arasında; yapılacak yasal düzenlemeler ile "Yükseköğretim Kurumları Yer Değiştirme Tayin ve Nakil Yönetmeliği" çıkartılarak yapılacak olan iş ve işlemlerin belirli bir standarda kavuşturulması veya her yıl Yükseköğretim Kurumları arasında yer değiştirme ve tayin kontenjanları açılması, kurumlar arası nakillerde "muvafakat" iş ve işlemlerinin yapılabilmesi için sadece hizmet yılı esası getirilmesi sayılabilir. Yükseköğretim Personel Kanununda eş durumu özrü ile ilgili düzenleme bulunmadığı hususundan hareketle Öğretim elemanlarının 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun ve ilgili Yönetmelik hükümleri çerçevesinde ele alınabilmesi için Yönetmelik Kapsamına öğretim elemanlarının da dahil edilmesi gerekmektedir.

Koordinasyon talebinin ilgili kurumların herhangi biri tarafından bulunulabileceğine ilişkin hususlar açıkça belirtilmelidir. Ayrıca, Yönetmelikte eşlerin her ikisinin de aynı kurumda çalışıyor olması halinde kurumun daha fazla hizmet ihtiyacı duyduğu yere, eşlerin farklı kurumda çalışıyor olması halinde ise kurumlar arasında gerekli koordinasyon sağlanmak suretiyle her iki kurumun da öncelikli hizmet ihtiyacının bulunduğu yere memurun atanması suretiyle kurumların aile birliği mazeretine bağlı yer değişikliği yapabileceği açıkça ifade edilmekte olup, bu doğrultuda öncelikle kurumsal hizmet ihtiyaçlarının ilgili kurumlarca belirlenip daha sonra diğer kurumla koordinasyona geçilerek ortak öncelikli hizmet ihtiyacının bulunduğu yerin tespit edilmesinin yerinde olacaktır.

Atama yönetmeliğinin aile, sağlık ve engellilik ile ilgili hükümlerinin aile bütünlüğünü koruyucu önlemler dahilinde düzenlenmesi için ilgili bakanlık, kurum ve STK'lar ile bir çalıştay düzenlenmesi hususu değerlendirilmelidir.

Hükümlerin düzenlenmesi aşamasında birden fazla engelli yakını olanların özellikle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kamu personeli olmayan eşin durumuna ilişkin olarak Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğin 14 üncü maddesi kapsamında memurun aile birliği mazeretine bağlı yer değişikliği talebinde bulunabilmesi için kamu personeli olmayan eşinin talep edilen yerde başvuru tarihi itibarıyla son iki yıl içinde 360 gün sosyal güvenlik primi ödemek suretiyle kendi adına veya bir hizmet akdi ile işverene bağlı olarak çalışmış ve halen çalışıyor olması gerektiğinden, eşleri sigortalı olarak çalışan memurun yer değişikliği başvurularında, borçlanılmak kaydıyla askerlikte geçen süreler ile ücretsiz doğum veya analık izni sürelerinde geçen süreler de sigortalı olarak geçirilen süreler kapsamında değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Ayrıca, eş durumundan nakilde son iki yılda 360 gün bağımsız veya hizmet akdine bağlı çalışarak prim ödemede "Son iki yıl" kavramının evlilikle bir ilgisi bulunmadığına dair bir hüküm olmadığı için nikâh tarihinden önce elde edilen primlerin de söz konusu şartın sağlanmasında dikkate alınması gerekmekte olup, yönetmelikte bu duruma yer verilmesi önem arz etmektedir.

Eş durum tayin talep eden görevlinin Kurum ve Kuruluşunca görev yerinin ulaşım vasıtalarının yeterli olup olmadığı, her gün işe gidip gelmenin maddi külfet oluşturup oluşturmadığı, bakmakla yükümlü olduğu bebek, engelli çocuk gibi özel durumu olup olmadığı gibi hususlar dikkate alınarak görev yerleri, ulaşım koşulları ve yol mesafesi göz önünde bulundurularak aile birliği korunacak şekilde Kurumlarca belirlenmesi gerekmektedir.

Yönetmelik birliğinin sağlanamaması konusunda 16.08.2014 günlü ve 29090 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürülüğe giren Devlet Memurlarının Yer Değiştirme Suretiyle Atanmalarına İlişkin Yönetmeliğe eklenen Geçici 5. Madde ile "kamu kurum ve kuruluşlarının bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde yönetmeliklerini" Genel Yönetmeliğe uygun hale getirecekleri, bu süre içerisinde yönetmeliklerinin bu Yönetmeliğe aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam edileceği hükmü getirildiğinden 6 ay dolduğu halde hala yönetmeliğini değiştirmeyen bir çok kurum uyarılarak Yönetmeliklerinin genel yönetmeliğe uyum sağlaması gerektiği belirtilmelidir.

4.5.8. Aile İçi Şiddet, İhmal ve İstismarın Önlenmesine Yönelik Genel Öneriler

8 Mayıs 2015 tarih ve 717 sayılı Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyon Raporunda aile içi şiddet, ihmal ve istismar konuları detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Komisyon raporunda belirtilidiği gibi;

- Şiddet uygulayanların öfke kontrolü ve stresle başa çıkma gibi konularda rehabilitasyonuna yönelik çalışmaların bir an önce başlatılması,
- Halk Sağlığı Müdürlükleri Ruh Sağlığı Programları Şubeleri tarafından yürütülmekte olan hizmet içi eğitimler ile halk eğitimlerinde özellikle erkeklerin yer aldığı gruplara, öfke kontrolü ve sağlıklı iletişim becerileri konusunda verilen eğitimlerin devam ettirilmesi,

- Şiddete tanıklık eden çocuklara, şiddetin etkilerine dair kamu kurum ve kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği içerisinde ulusal ve yerel ölçekte araştırmalar yapılması ve bu çalışmalara ekonomik destek verilmesi,
- STK'ların kadına yönelik şiddetle mücadelede farklı alanlarda (psikolojik destek, istihdam, hukuki danışmanlık vb) ihtisaslaşması yönünde teşvik edilmesi,
- Şiddet mağduru kadınların istihdam garantili kurslar yoluyla çalışma hayatına katılımını sağlamaya yönelik ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyon içinde gerekli durumlarda protokollerin düzenlenmesi gerekmektedir.

Çocuk istismarı konusunda suç potansiyeli olan kişilerin profillerine yönelik akademik araştırmalar yapılması istismar konusunda yatkın olan kişilere yönelik tedbirler alınmasını sağlayacaktır. Bu konuyla ilgili Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının işbirliği içerisinde çalışması gerekmektedir. Böylece istismar olaylarının oluşmadan engellenmesine yönelik tedbirler alınabilecektir.

4.6. AİLE HUKUKUNA YÖNELİK ÖNERİLER

4.6.1. Mevzuat ve Uygulamaya Yönelik Tespit ve Öneriler

1. Türk Medeni Kanunu'nun "evlilik birliğinin sarsılması" kenar başlıklı 166 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında; boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliğinin temelden sarsılmış sayılacağı ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verileceği belirtilmiştir. ***Ancak hükümde geçen üç yıllık bekleme süresinin günümüzde son derece uzun olduğu, dava ve temyiz sürelerinin tamamı göz önüne alındığında uygulamada mağduriyetlere, taraflar arasındaki uyuşmazlığın artmasına ve hatta çatışmanın devamına yol açtığından bu sürenin bir yıl olarak değiştirilmesi yönünde mevzuatta düzenleme yapılması önerilmektedir.***

2. Türk Medeni Kanunu'nun "Yoksulluk nafakası"nı düzenleyen hükmüne göre, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği belirtilmiştir. Saha çalışmalarında görüldüğü üzere, çok kısa süren (birkaç gün), hatta fiili birliktelik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda, eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesi, bu nafakayı ödeyen eş için orantısız bir ceza haline geldiği ifade edilmiştir**. Yoksulluk nafakasının süresiz olarak verilmesi, bir sorun olarak belirtilmiştir. Bunun aynı zamanda kadının güçlenmesinin önünde bir engel olduğu da söylenmiştir.** Eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakasını ödemesi, özellikle eşit kusur ve çok kısa süreli ve/veya fiili birliktelik olmadan sona eren evliliklerde, bu nafakanın yeni bir çatışmaya yol açmaması ve hakkaniyetli bir uygulama için, **yoksulluk nafakasını ödeyecek eşin yükümlülüğünün süreli olması** gerektiği, farklı ülkelerde görüldüğü gibi belirli bir sürede verilmesine yönelik ilgili kurumlarca çalışma yapılması önerilmektedir. Bu süre zarfında nafaka alan yoksul eşin, sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesi için meslek edindirme ve istihdam imkanlarından faydalanmasının sağlanması gerekmektedir. Yoksulluk nafakası alan **eşin mağduriyeti tüm tebdirlere rağmen belirlenen süre sonunda hala devam ediyor ise yoksulluk nafakasının bir fon oluşturularak; bu fondan karşılanması önerilmektedir.Asgari ücretle çalışanlar aleyhine hükmedilen yoksulluk nafakalarının da oluşturulan bu fondan karşılanmasını sağlayacak düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır.**

3. Türk Medeni Kanunu'nun "Boşanmada yargılama usulü" kenar başlıklı 184 üncü maddesi ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 28 inci maddesi gereğince duruşmaların bir kısmının veya tamamının gizli olarak yapılmasına taraflardan birinin talebi üzerine yahut re'sen mahkemece karar verilebileceği belirtilmiştir. Saha çalışmalarında taraflar ve uygulayıcıların belirttiği üzere bu maddelerin uygulanmasında ortak bir görüş olmadığı dile getirilmiştir. Bu nedenle, özel hayatın gizliliği ve kişilik haklarının korunması açısından **aile hukukuna ilişkin boşanma, velayet ve çocuklarla kişisel ilişki davalarında duruşmaların gizli yapılabilmesinin sağlanmasının mevzuatta düzenlemesi yönünde gerekli çalışmaların yapılması önerilmektedir.**

4. Türk Medeni Kanunu'nun 187 nci maddesinde; kadının, evlenmekle kocasının soyadını alacağı, ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabileceğinin belirtildiği, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmenin (CEDAW) "evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar" kenar başlıklı 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde; soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil, eşlerin aynı kişisel haklara sahip olmalarının öngörüldüğü; ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları[202] ile Anayasa Mahkemesi kararları[203] da dikkate alınarak mevzuatın üst normlarla uyumlu hale getirilmesi açısından **eşlerin ortak bir soyadı seçebilmeleri yönünde Türk Medeni Kanunu'nda** düzenleme yapılması önerilmektedir.

5. Türk Medeni Kanunu'nun 336 ncı maddesinde; evlilik devam ettiği sürece ana ve babanın velayeti birlikte kullanacakları, ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse hakimin, velayeti eşlerden birine verebileceği, velayet, ana ve babadan birinin ölümü halinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa ait olduğu belirtilmiştir. Uygulamada çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak, müşterek çocuk hakkında, çocuğun taraflardan birine fiilen teslim edildiği anlaşılmaktadır. Ancak, çocukla ilgili olağanüstü ve çok önemli kararlar alınırken iki tarafın da rızasının arandığı **"ortak velayet" kararı verilebilmesi veya eşlerin TMK'nın 166/3. maddesi gereğince anlaşmalı boşanma halinde müşterek çocukları için ortak velayeti istemeleri durumunda bu maddeye münhasır olarak ortak velayetin kabulü yönünde mevzuatta düzenleme yapılması önerilmektedir.**

6. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun ve ilgili diğer mevzuatta belirtilen "14/01/1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun...." ifadesinin, "20/03/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun...." olarak güncellenmesi yönünde mevzuatta değişiklik yapılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

7. Çocuk teslimi ile çocukla şahsi münasebet tesisi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun "ilamların icrası" başlıklı ikinci babında, 25, 25/a ve 25/b maddelerinde düzenlenmiştir. Uygulamada, boşanma ya da velayet davası devam ederken ve bu davalar sona erdikten sonra, çocuk teslimi ve çocukla şahsi ilişki tesisine yönelik mahkeme kararlarının yerine getirilmesinin icra müdürlükleri aracılığıyla yapılmasının taraflar arasındaki gerginliği artırdığı, çocuğun ve

---

[202] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Dördüncü Daire – Ünal Tekeli Türkiye Davası (Başvuru no: 29865/96) KARAR STRAZBURG 16 Kasım 2004.
[203] Anayasa Mahkemesi 19/12/2013 tarihli 12013/2187 nolu kararı.

tarafların manevi olarak zarar görmesine neden olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda belirtilen nedenlerle, çocuğun yüksek menfaati de göz önüne alınarak çocuk teslimi ve çocukla şahsi ilişki tesisine yönelik mahkeme kararlarının infazının **icra dairelerinin görev alından çıkartılması, bu amaçla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının bünyesinde oluşturulacak, içerisinde sosyal hizmet uzmanlarının yer aldığı, teslim ve kişisel ilişki sağlanması sürecinin her aşamasında çocuğun ve tarafların zarar görmesine engel olacak, mahkemelerce verilen kararların uygulanması ve takibini sağlamak üzere kamu gücüne sahip bir idari birim içerisinde bu işlemlerin gerçekleştirilmesi, ayrıca bu işlemlerin tamamının harçtan ve diğer ücretlerden muaf olması yönünde mevzuatta düzenleme yapılması önerilmiştir.**

8.Boşanma davası açılmasında, boşanma sebebi ispatlanmış olursa hakim tarafından boşanma veya ayrılığa karar verileceği ve bu sürenin 1 yıldan 3 yıla kadar olduğu TMK'nın 170 ve 171. maddelerinde açıklanmıştır; ancak maddede belirtilen sürenin mevcut şikayetler dikkate alınarak çok uzun ve seçimlik olması, uygulamada, kadın mağduriyetlerini arttıran ve zaman zaman şiddetin körüklenmesi yönünde ciddi sıkıntılara yol açmaktadır. Bu nedenle belirtilen sürenin en üst sınırının 1 yıl olarak mevzuatta düzenleme yapılması önerilmiştir.

9.Yasal mal rejiminin sona ermesi nedeniyle açılacak davalarda TMK'da bir süre belirtilmemiştir. Yargıtay uygulamalarıyla bu davaların alacak davası olması nedeniyle TBK çerçevesinde 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Sahada yapılan çalışmalarda bu süre içinde malların şekil ve biçim değiştirmesi, kişilerin hayatlarında ve ilgili yasal mevzuatlardaki değişiklikler nedeniyle adil yargılmanın zorlaştığı ve hak kaybına sebep olduğu; bu durumun da husumeti uzun süre canlı tuttuğu gözetilerek bu davaların boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren 1-3 yıl içerisinde açılması için yasal düzenleme yapılması önerilmiştir.

10. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 8 inci maddesinin üçüncü fıkrasında; koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmayacağı, önleyici tedbir kararlarının geciktirilmeksizin verileceği belirtilmiştir. Komisyon toplantıları saha incelemeleri esnasında görüşülen tüm uygulayıcılar tarafından (kolluk, yargı, savunma makamı) bu maddenin uygulanmasında bazı sorunlar olduğu ifade edilmiştir. Kolluğun risk analizine, vakanın durumuna, ihtiyaçlarına bakılmaksızın maddede geçen tüm tedbirlerin tamamının, hemen hemen her dosyada en üst sınırdan verildiği görülmektedir. Bu durum infazı zorlaştırmakta tedbir kararlarından beklenen faydayı sağlamamakta, zaman zaman da şiddeti ve kadın mağduriyetlerini arttırmaktadır. Kanunun genel amacına uygun olarak; tedbir kararlarının caydırıcı ve etkin olması için başvuru anında evden uzaklaştırmanın öncelikle 15 gün verilmesi, bu karar uygulanırken bir yandan da daha yüksek, uzun süreli tedbirlere ve diğer tedbirlere ne şekilde ihtiyaç olduğunun araştırılması sonucu uyarınca uygulayıcıların yeni kararlar verebilmesine ilişkin konunun Bakanlık, Meslek örgütleri ve STK'larla yapılacak çalıştay benzeri toplantılarla bütün yönlenriyle ele alınması ve mevzuat düzenlemelerinin çalışılması önerimektedir.

Tedbir kararı alındıktan sonra, tedbir veya tedbirlerin amacı doğrultusunda uygulanıp uygulanmadığı, mağdur ve failin izleme ve değerlendirmeye alınması gerektiği, rehabilitasyon ve benzeri uygulamaların planlamasının kanunda açıkça düzenlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

11.6284 sayılı Kanunun mülki amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararlarına ilişkin 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde düzenlenen ve kişinin çocukları varsa, çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması halinde ise iki aylık kreş imkânının sağlanmasına yönelik tedbir süresinin, diğer tedbir kararları için öngörülen altı aylık süreyle aynı olması için gerekli mevzuat değişikliğinin yapılması önerilmektedir.

12.6284 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi uyarınca verilen "İşyerinin değiştirilmesi", " 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi" gibi tedbirler doğası gereği süreye tabi olamayacağından bu tedbirlere ilişkin **süre sınırının kaldırılması** yönünde mevzuat değişikliğinin yapılması, ayrıca tedaviye yönelik olarak verilen tedbir kararının ne şekilde ve hangi kurum tarafından uygulanacağı, takibinin nasıl yapılacağına yönelik olarak da mevzuatta düzenleme yapılmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

13. 6284 sayılı Kanunun 5 inci maddesine göre, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri tarafından verilen ve en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hakimin onayına sunulan önleyici tedbir kararlarının süresine yönelik olarak; uygulamada bazı kararlarda sürenin hakim tarafından tayin edildiği, bazı kararlarda ise süre tayininin kolluğa bırakıldığı anlaşılmaktadır. Uygulama birliğinin sağlanması amacıyla **tedbir süresinin onay makamı olan ve dosyayı değerlendiren hakim tarafından belirlenmesi yönünde** mevzuatta düzenleme yapılması faydalı olacaktır.

14. 6284 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin birinci fıkrasında tedbir kararlarının en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hakiminden, mülki amirden ya da kolluk biriminden talep edilebileceği düzenlenmiştir. Kanunun amacı ve temel ilkeleri göz önüne alındığında, etkili ve süratli bir usul izlenmesi amacıyla tedbir kararlarının aynı zamanda soruşturma yetkisi bulunan Cumhuriyet savcısından da talep edilebilmesine yönelik gerekli mevzuat değişikliğinin yapılması önerilmektedir.

15. 6284 sayılı Kanunun tedbir kararlarının bildirimi ve uygulanmasının düzenlendiği 10 uncu maddesinin altıncı fıkrasında, hakkında barınma yeri sağlanmasına karar verilen şiddet mağdurlarının, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait veya bu Bakanlığın gözetim ve denetimi altında bulunan yerlere yerleştirileceği belirtilmektedir. **Aynı maddede, uzaklaştırma tedbiri verilen <u>şiddet uygulayan kişi hakkında da,</u> <u>rehabilitasyon, öfke kontrolü vb. programları kabul etmesi halinde,</u> barınma imkanın sağlanması** amacıyla mevzuatta düzenleme yapılması önerilmektedir. ŞÖNİM'lerde şiddet uygulayan kişilere yönelik öfke kontrolü eğitimlerinin başarısı da bu önerinin gerekçesini oluşturmaktadır.

16. 6284 sayılı Kanunun uygulamasında; taraflar arasında **şiddetin karşılıklı olması veya her iki taraf hakkında da tedbir kararı verilmesi** ya da **aynı mağdur hakkında farklı mahkemelerce birden fazla tedbir kararı verilmesi** veya **aynı anda tarafların her ikisinin de farklı mahkemelerden tedbir kararı verilmesini talep etmeleri** hallerinde uygulamadaki tereddütlerin giderilmesi amacıyla, ne şekilde işlem yapılacağına ilişkin yol gösterici nitelikte mevzuatta düzenleme yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

17."**Aile içi şiddet suçları" ile "cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar"** dan mahkûm olanların cezalarının infazına yönelik kuralların, bu suçların özelliğine uygun olup olmadığı değerlendirilerek, fiil neticesinde ortaya çıkan, toplumu ve bireyi yaralayan olumsuz sonuçların azaltılması için işlenen suçun niteliğine göre **farklı bir infaz rejimine tabi tutulmaları gerektiği** düşünülmektedir.

Belirtilen nedenlerle bu suçlar yönünden;

– Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkelerin yeniden değerlendirilerek suçun niteliğine göre özel bir infaz rejiminin benimsenmesi,

– Özellikle cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkum olanların kendi aralarında ayrı bir tasnife tabi tutularak infaz rejimi kurallarının belirlenmesi,

– Hapis cezalarının infazının kapalı ceza infaz kurumunda yerine getirilmesi, doğrudan açık kuruma alınma ile kapalı kurumdan açık kuruma ayrılma koşullarının sınırlandırılması, açık kuruma ayrılamayacak hükümlü kapsamının genişletilmesi,

– Hükümlünün istemiyle infazın ertelenmesi koşullarının sınırlandırılması,

– Hükümlülerin gözlem, sınıflandırma ve gruplandırmaları sırasında "kadına yönelik olarak işlenen şiddet suçları" ve "cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar" yönünden özel değerlendirme yapılması,

– Kurum dışında çalıştırma ve kurum hizmetinde çalıştırılabilme koşullarının sınırlandırılması,

– Bireyselleştirme ve iyileştirme programlarının belirlenmesi sırasında, bu suçlara özel önem atfedilerek değerlendirme yapılması,

– Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezanın infazı ilkelerinin bu suçların özelliğine uygun şekilde değiştirilerek sınırlandırma ve yükümlülükler getirilmesi,

– Koşullu salıverme hükümlerinin uygulanamayacağı suç kapsamının genişletilmesi ve koşullu salıverme sürelerinin uzatılması,

– Belirtilen suçlardan mahkûm olanlara yönelik olarak, rehabilitasyon ve eğitim programları hazırlanması, bu hükümlülerin anılan programlara katılmalarının zorunlu tutulması, bakımından mevzuat değişikliği yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Tüm bu hususların yanında, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkûm olanların, yeniden suç işlemelerinin önlenebilmesi için, işlenen suç ile orantılı olarak cezalandırılmalarının yanında, hapis cezasının infazı sırasında, kendilerine uygun psiko-sosyal tedavi programlarına katılmalarının da zorunlu hale getirilmesi son derece önem arz etmektedir.

Ayrıca bu mahkûmların hüküm giydikten sonra süreklilik içeren bir tedavi ve gözetim sistemi içerisinde takip edilmeleri, bu takip sisteminin de kamuoyu tarafından bilinmesinin sağlanması, yeniden suç işlenmesinin önüne geçilebilmesi yönünden değerlendirilerek bu yönde mevzuat çalışması yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Diğer yandan, 5275 sayılı Kanunun 108 inci maddesinin on birinci fıkrasında aynı maddenin dokuzuncu fıkrasının uygulanmasına ilişkin usul ve esasların, Sağlık Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanacak olan yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Anılan yönetmelik çalışmalarının katılımcı bir perspektifle tamamlanması önerilmektedir (18/06/2014-6545/82 madde).

• 18. Türk Medeni Kanunu'nun 124 üncü maddesinde; erkek veya kadının on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemeyeceği, ancak, hakimin olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebileceği belirtilmiştir.

Türkiye'de 16 yaşını doldurmadan gayri resmi olarak beraberlik yaşamaya başlayan, bir veya birden çok çocuk sahibi olan ve daha sonra yasal evlenme yaşını doldurunca resmi nikah kıyıp, 8-10 yıl gibi uzun bir süre evlilikleri devam ederken; erkek eş TCK'nın 103. maddesi gereğince; 8 yıl ve daha fazla hapse mahkum olmaktadır. Komisyon çalışmaları sırasında bu durumunda yaklaşık 3000 çiftin bulunduğu mağdurlar ve diğer yetkililerce de ifade edilmiştir. Söz konusu çiftlerden kadınlar, kendileri ve çocuklarının yaşamlarını sürdürmelerinin zor olduğunu ifade ederek; Komisyonumuza müracaat etmiş ve bizzat sorunlarını anlatmışlardır. Komisyonda kadınlar, evliliklerinin sağlıklı devam ettiğini, eşlerinden şikâyetçi olmadıklarını, nikâhlı eşleriyle beraber yaşamak istediklerini, çocuklarının ve kendilerinin ağır bir psikolojik ve maddi mağduriyet

yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İlgili toplantının tutanağında da görüleceği üzere farklı partilerden Komisyon üyelerimiz de ülkemizin farklı yerlerinden benzer şikâyetlerin kendilerine geldiğini ifade etmişlerdir. Sadece tanımlanan mağduriyeti ifade eden bu çiftler için, kadın ve çocukların mağduriyetini gidermeye yönelik düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

15 yaşını doldurmadan gayri resmi beraberliklerin (erken evlilik) mutlak suretle suç olarak kalmaya devam etmesi gerekmektedir. Ancak Komisyonumuza müracaat eden, yukarıda bahsi geçen kadınların mağduriyetlerinin giderilmesi adına, belirtilen durumun doğruluğunun ilgili kurumların yetkili uzmanlarınca hazırlanan detaylı raporlarda tespit ve teyit edilmesi ve koşulların uygun olması halinde, hüküm altına alınan cezanın infazının bir kısmının denetimli serbestlik kapsamında değerlendirilmesi veya ifade edilen mağduriyetle ilgili farklı çözümlerin de Bakanlık, Meslek örgütleri ve STK'larla yapılacak çalıştay benzeri toplantılarla ele alınması da faydalı olacaktır. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin 12.11.2015 tarih 2015/26-2015/100 sayılı kararı da bu yöndeki sıkıntıyı tespit etmiş olup bir düzenleme yapılmasını öngörmektedir.

19.Türk Medeni Kanununun 132 nci maddesinde düzenlenen bekleme-iddet süresinin kaldırılmasına ilişkin görevin, mahkemelerin iş yükünü azaltmak için, mahkeme görevinden çıkartılıp evlendirme memuruna verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

20. Aile mahkemelerinde görülen davalarda malvarlığına konulacak tedbirler konusunda tarafların mağduriyetlerine (mal kaçırma vb.) mahal vermemek üzere özel bir düzenleme yapılması önerilmektedir.

21. Adli tebligatlarda özellikle boşanma davalarındaki hassasiyet göz önüne alınarak özel bir tebliğat usulünün getirilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür.

22. Evlilik sona erdikten sonra aile konutu şerhinin kaldırılmasına ilişkin açılan davanın idari bir işlem sayılması konusunda düzenleme yapılması önerilmektedir.

23. "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul, 11.V.2011)'nin 3 üncü maddesine aykırı olmamak kaydıyla, **"aile içi şiddet" iddiası içermeyen, boşanma davalarında**, dava süreci sırasında ve sonrasında **"sıfır çatışma için"** (velayet, çocukla kişisel ilişki, mal paylaşımı, tazminat ve nafakalar için) arabuluculuk sürecinin kullanılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

24. Aile mahkemesi hakimleri, uzmanları ve personelinin aile duyarlılığı olan kişilerden seçilmesi ve mesleki tecrübelerinin artırılması için özel eğitimler verilmesi ile boşanma davasına bakacak avukatların barolar tarafından verilen özel eğitimler almış ve bu konuda sertifikası bulunan avukatlar olması yönünde düzenleme yapılması önerilmektedir.

25. Aile Mahkemesi hakimlerinin yasa maddelerini farklı uygulamalarının önüne geçmek için düzenli ve zorunlu olarak meslek içi eğitimlere tabi tutulması, mahkeme uzmanların Adalet Bakanlığı tarafından atanmaları ile göreve başlamadan önceki süreç arasında ilk hizmet içi eğitimlerini almaları, bu eğitimlerin düzenli aralıklarla yurtiçi olduğu kadar yurtdışı eğitimlerini de kapsayacak yeterlilikte yapılması önerilmektedir.

26. Mahkeme hakiminin dava başında müşterek çocuk için ebeveynlerden velayet ve şahsi ilişkiye dair önerilerini yazılı olarak bildirmeleri yönünde usul mevzuatında düzenleme yapılması önerilmektedir.

27. Ebeveyne yabancılaşma sendromunun önlenebilmesi için reddedilen ebeveynle şahsi ilişki düzenlemesinin "bir süre sık ve uzun süreli" şekilde düzenlenmesi gereklidir. Yabancılaşmayı önlemek için çocuğun durumuna göre kademeli olarak artırılan bir şahsi ilişki planı mahkemece yapılandırılmalı; yabancılaşmanın hafiften orta dereceye kadar olduğu durumlarda ise yabancılaşmanın çocuklardaki etkilerine odaklanan **anne baba eğitimi , çocuğun her ikisiyle de yeterince zaman geçirmesini sağlayan mahkeme kararları** yeterli olacaktır. Çocuğun yabancılaşma olasılığını azaltan özel eğitim programları gereklidir. **Anne baba için de terapiye** gerek duyulabilir. İttifak kurulan anne baba kendi düşüncelerini çocuğunkilerden ayrıştırmak ve çocuğu çatışmanın dışında tutmak konusunda yardıma gereksinim duyabilir. İttifak kurulan anne babaya çocuğun reddettiği anne babayla olan ilişkisini sürdürmesinin değerini anlaması konusunda yardımcı olmak önemlidir. Reddedilen anne baba da sınır koyabilmek, çocuğa ve diğer ebeveyne yönelik empati kurmak için yardıma gereksinim duyabilir. **Çocuğa yönelik terapiler** ise çocuğa kendi duygularını anne babasınınkinden ayırmak konusunda yardımcı olmaya odaklanılması önerilmektedir.

4.6.2.Aile arabuluculuğu Konusunda Mukayeseli Hukuk ile Sonuç ve Öneriler

Aile hukukunun kendine özgü yapısı ve hassasiyeti bu uyuşmazlıkların normal dava yoluna oranla daha çabuk ve dostane bir şekilde sonuçlandırılmasını gerekli kılmaktadır. Çocuğun aile içi sorunlardan ötürü ya da boşanma nedeniyle yaşayabileceği sorunlar hayatını ve gelişimini sürdürmesini olumsuz yönde etkileyebilir ve bu da ileride toplum için sorun doğurabilecek ve psikolojik yönden sorunlu bireylerin topluma katılmasına yol açabilir.

Arabuluculuk süreci aile hukukuna ilişkin sorunlara uygulanırken sadece müzakere aşamasında kalmamalı dünyadaki uygulamaya paralel olarak destekleyici programlarla geliştirilmelidir. Toplumun eğitim ve kültürel yapısı da dikkate alındığında, bu sürece katılmayı kendi rızalarıyla kabul eden bireylerin süreç hakkında bilgilendirilmeleri mutlaka sağlanmalı ve gerekirse kendilerine bu yönde eğitim verilmelidir. Gerek Adalet Bakanlığı bünyesinde gerek sivil toplum örgütleri ve gönüllü kuruluşların katılımıyla bu eğitim programları desteklenmelidir. Ayrıca belli başlı uyuşmazlıklar için bu eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin alınması bir "dava şartı" gibi görülmeli ve arabuluculuk ve uzlaştırma sürecinden önce başvurulması zorunlu bir yol olarak belirlenmelidir. Ancak bu şekilde arabuluculuğun faydaları en üst seviyeye çıkarılabilecek ve aynı zamanda mahkemelerin yükü de azaltılabilecektir.

Arabuluculuk kurumları eşlerin barışıp evliliğini yeniden sürdürmesini değil, boşanmaların çatışmasız bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Mukayeseli hukuku incelediğimizde de pek çok ülkede boşanma arabuluculuğunun uygulandığını görmekteyiz. Mukayeseli hukukda da boşanma arabuluculuğu uygulanmaktadır.

Almanya'da 1990'ların başında bütün arabuluculuk hizmeti iki ana kuruluş bünyesinde toplanmıştır: Bundesarbeitsgemeinschaft für Familienmediation (BAFM) ve Bundesverband für Mediation (BM). Arabuluculuk kurumları sadece boşanma esnasında değil, okul arasında ve aile içi sorunlarında da devreye girmektedir. [204] Almanya'da ayrılık veya boşanma sürecine giren eşler arabulucular vasıtasıyla sorunlarını müzakere ederek üzerinde anlaşmaya vardıkları hususları aile mahkemesinin yargılaması sırasında tescil ettirmektedirler. Ayrıca Alman mevzuatı çocukla ilişki kurulması konusunda hâkimin onaylaması şartıyla tarafların uzlaşmasına imkân verilmektedir.

[204] 3-5 Nisan 2016, Komisyonumuzun Almanya-Hollanda çalışma ziyareti notları

Hollanda'da arabuluculuk, Rotterdam şehrinde yer alan 1995 yılından itibaren hizmet veren *"Hollanda Arabuluculuk Enstitüsü"*[205] tarafından yürütülmektedir. Bu kurum Hollanda'da faaliyet gösteren tüm arabulucuların kaydının tutulduğu bir şemsiye kuruluş olarak faaliyet göstermektedir. Üye olmak zorunlu olmamasına rağmen uygulamada arabulucuların çoğu bu enstitüye üyedir. Arabuluculuk eğitimi vermeyen enstitü, arabuluculuk eğitiminin standardını ve etik kurallarını belirlemektedir.[206] Adalet Bakanlığı resmi olarak arabuluculuğu desteklemekte ve onaylamaktadır. Arabuluculuk uygulamasının sabit bir ücreti yoktur. Maddi durumu yetersiz olan kişilere arabuluculuk hizmetinden faydalanabilmeleri için devlet maddi destek sağlamaktadır.[207]

İngiltere uygulamasında hâkim, boşanmak isteyen tarafları, öncelikle bu konuda eğitim alan bir arabulucuya göndererek tarafların öncelikle uzman bir kişinin yardımı ile ortak menfaatler çerçevesinde iletişim kurmasını sağlamaya çalışmaktadır. Uzman bir arabulucu vasıtası ile birbiriyle iletişim kuran taraflar birtakım hususlarda anlaşma sağlayabilmektedir. Boşanma kararını ise yine hâkim vermektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi R(98) 1 Sayılı Tavsiye Kararı ile Aile uyuşmazlıklarını, birbirine bağlı olacak ve süreklilik arzeden ilişkiler içinde bulunacak kişilerin taraf olduğu uyuşmazlıklar olarak tanımlayarak, aile üyeleri arasındaki iletişimin iyileştirilmesi, ihtilaflı taraflar arasındaki anlaşmazlığın azaltılması, dostane çözümler üretilmesi, ayrılık ve boşanmanın, tarafların kendileri ve devlet için yol açtığı sosyal ve ekonomik masrafların azaltılması, anlaşmazlığın çözülmesi için gereken zamanın azaltılması hususunda aile arabuluculuğun önemini belirtmiştir.

Ayrıca 25/10/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme çerçevesinde yürürlüğe giren, 5717 sayılı "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına dair Kanununun 5.maddesinin 1/b, 1/c, 6 ncı maddesi ve 8 inci maddesine göre Aile Mahkemesi, milletlerarası çocuk kaçırma halinde, çocuğun iadesi ile ilgili olarak çıkan uyuşmazlıkta uzlaşma yoluna başvurması halinde, mevzuatta düzenleme yapılmak suretiyle arabuluculuk yolu düşünülebilir.

Ülkemizde, boşanma davalarında mahkeme sürecinde tarafların ilişkileri boşanma sürecinden önceki durumdan daha kötü bir hal alabilmektedir. Taraflar davayı kazanabilmek için birbirlerinin bütün kusurlarını dava dilekçelerine yansıtmakta ve bu durum husumetlerin daha da derinleşmesine sebep olmakta, boşanma sonrası asgari ilişkilerin dahi devam etmesini engellemektedir. Bu hususta en büyük zararı da müşterek çocuklar görmektedir. Oysaki tarafların dava açmadan önce psikoloji, beden dili, çatışma çözme konularında uzmanlık eğitimi almış bir arabulucu eşliğinde sorunlarını konuşması, boşanma sonrası ilişkileri açısından da büyük önem arz edecektir. Bu durum da ileri vadede toplum içindeki çocukların boşanma veya ayrılık durumundan asgari etkilenmelerini sağlayacak ve aile kurumunun daha sağlam zeminde gelişimine yardımcı olacaktır.

Sonuç itibariyle, açıklanan gerekçelerle "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul, 11.V.2011)'nin 3 üncü maddesinde tanımı yapılan **"aile içi şiddet" iddiası içermeyen boşanma davalarında**, dava süreci sırasında ve boşanma öncesinde arabuluculuk sürecinin kullanılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

---

[205] https://mfnregister.nl/
[206] MFN Arabuluculuk Kurumu sunumu, Rotterdam, 5 Nisan 2016.
[207] 3-5 Nisan 2016, Komisyonumuzun Almanya-Hollanda çalışma ziyareti notları

4.6.3. Kolluk Hizmetleri

24. Yasama Döneminde, "Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi" amacıyla kurulan "Meclis Araştırması Komisyonu"nun 8 Mayıs 2015 tarihli raporunda, ilgili kanunun uygulamasından kaynaklanan sorunlar detaylı bir şekilde ele alınmış ve çözüm önerileri belirtilmiştir. İlave edilmesi gereken hususlar aşağıda ifade edilmiştir.

1.6284 sayılı Kanun, kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan yönü ile değerlendirildiğinde, "Tek taraflı ısrarlı takip mağduru" tanımının, uygulayıcıların farklı yorumlamasına meydan vermemek adına açıkça ve hiçbir tereddüt bırakmayacak şekilde yapılması önerilmektedir.

2.Mevcut düzenlemede "Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde" ilgili kolluk amirince alınan tedbir kararları en geç tedbirin alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde hâkimin veya mülki amirin onayına sunulmakta; hâkimin yirmi dört saat içinde, mülki amirin ise kırk sekiz saat içinde onaylayamadığı tedbirler kendiliğinden kalkmaktadır. Resmi tatil veya hafta sonuna rastladığı zamanlarda, belirtilen sürelerde onaylanamayan kararların uygulanmasında, özellikle tedbir ihlal edildiği durumlarda tespitin yapılması ve işlem tesis edilmesinde sorunlar yaşanmaktadır. Bu sebeple gecikmesinde sakınca bulunan hal, resmi tatil veya hafta sonuna rastladığı durumlarda, tedbir kararını kapsayacağı süreyi kolluk amirinin belirlemesi ve bunun onaylanmış kabul edilmesi veya bu sürenin resmi tatil veya haftasonuna rastladığı durumlarda da işgünü beklenmeksizin hakim veya mülki idare amir tarafından onaylanmasına yönelik 6284 sayılı Kanunda düzenleme yapılması önerilmektedir.

3. "6284 sayılı Kanun ve Uygulama Yönetmeliği" nde görev alan kurum ve kuruluşların görev ve sorumlulukları ayrı başlıklar altında tek tek tanımlanması önerilmektedir.

Pilot Uygulaması devam eden "Elektronik Kelepçe Sistemi" ülke geneline yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca yerelde ŞÖNİM veya ASP İl Müdürlükleri koordinasyonunda; kolluk, adliye, sağlık, yerel yönetim, STK vb. kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon daha etkin sağlanması önerilmektedir. Polise intikal eden olaylar, ŞÖNİM veya ASP İl Müdürlüklerine bildirildiğinde, bu birimdeki uzmanlar tarafından değerlendirmeye alınmalı, şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla ayrı ayrı görüşülerek her olaya özel tedbirler geliştirilmelidir.

4.7. AİLE BÜTÜNLÜĞÜ KONUSUNDA YURT DIŞINDA YAŞAYAN TÜRK VATANDAŞLARININ SORUNLARI HAKKINDA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Aile ataşeliklerinin kurulması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ataşeliklerdeki görevlilerin çalışacakları ülkenin sistemini yakından bilen 2'nci ve 3'üncü nesil bireyler arasından seçilmesinin sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin üretilmesinde daha etkili olacağı doğrultusunda ağırlıklı görüşler beyan edilmiştir.

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili bilimsel araştırmalar yapılmalıdır. Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza ilişkin bağımlılık, koruma altına alınan çocuklar, bakıma muhtaç yaşlılar gibi birçok alanda olduğu gibi boşanma oranları konusunda da veri ve araştırma yok denecek kadar azdır. Bu konu başlıklarıyla ilgili veri oluşturulması, kapsamlı araştırmalar yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların desteklenmesi çözüm önerileri konusunda doğru politika geliştirilmesini kolaylaştıracaktır.

Bazı Uygulamaları İtibariyle Gençlik Dairelerinden Kaynaklı Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

Türklerin kurduğu yurtların sayısı artırılmalıdır. Gençlik dairesi tarafından alınan Türk çocuklarının Türkler tarafından kurulmuş yurtlara yerleştirilmesinde karşılaşılan kurumsal direnişi aşmak için yürütülen üst düzeydeki lobi çalışmaları hızlandırılmalıdır.

İlgili ülke makamları, koruma altına aldıkları veya velayeti mahkeme kararları ile alınan Türk vatandaşlarının çocukları ile ilgili bilgileri anında konsolosluklarımız aracılığıyla Türkiye ile paylaşmalıdır. Mevcut duruma ilişkin veri paylaşımı konusunda işbirliğinin tesis edilmesi gerekmektedir. Bu konularda ilgili ülkelerin gençlik dairesi ve onun bağlı bulunduğu idari yapı ile dış temsilciliklerimizin irtibatını artırması yerinde olacaktır.

Türk ailelerinin çocuk eğitimi ve gençlik daireleri konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Türk vatandaşları ve Türkiye kökenliler arasında koruyucu ve bakıcı aile olma bilincinin yükseltilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla, ailelere yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme toplantıları düzenlenmesi, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Koruyucu aile olma konusunda yanlış dini referanslardan kaynaklı çekinceler varsa bunlar da giderilmelidir.

Aileye yaklaşımdaki kültürel farklılıkların giderilmesine matuf olarak insan kaynağı sağlanmalıdır. Türkiye kültür ve değerlerine aşina bilirkişi, sosyal çalışan, pedagog ve psikolog sayısının artırılması gerekmektedir. Gençlerin bu alanlara teşvik edilmelerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Aile danışmanlığı hizmetlerinin Türk kültürel yapısına aşina uzmanlar tarafından verilmesi konusundaki çalışmalar hızlandırılmalıdır.

Tanıma ve tenfiz konusunda yasal düzenleme yapılmalıdır. Milletlerarası usul hukukuna ilişkin bu sorunun çözümüne matuf olarak, YTB'nin ve Adalet Bakanlığı ile kanun taslağı çalışmalarını yürüttüğü ve yakın bir süre zarfı içinde kanun tasarının hazırlanmaktadır. Bu tasarısının en kısa zamanda TBMM'ye sevk edilmesi gerekmektedir.

Alkol ve bağımlılık yapıcı madde kullanımı alışkanlığı ile kumar gibi zararlı alışkanlıklarla etkili mücadele edilmelidir.

•Bağımlılık terapistlerinin sayısının arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

•Gençler ve aileler bağımlılık konusunda bilinçlendirilmelidir, STK'lar tarafından okullarda ve derneklerde kapsamlı ve önleyici çalışmalar yapılmalıdır.

•Çeşitli bağımlılıklar konusunda anadilde terapi hizmeti verebilecek profesyonel ve daimi danışmanlık ve rehabilitasyon merkezleri kurulmalıdır.

•STK'lar tarafından Türk gençleri için sosyal aktivitelerin arttırılması, kapsamlarının genişletilmesi gerekmektedir.

Dil ve eğitim alanında tedbirler alınmalıdır. Türk toplumundaki dil ve eğitim alanında bilinç ve farkındalık düzeyinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar artırılmalıdır. Çocuklara anadillerini öğretecek eğiticilerin istihdamı artırılmalıdır. Türkçenin okullarda seçmeli ders olarak okutulması konusunda lobi çalışmaları yapılmalıdır.

Türkleri temsil edecek sosyal yardım vakıfları kurulmalıdır. Sosyal yardımlar alanında çatı görevi görecek ve devlet tarafından desteklenecek sosyal yardım vakıflarının kurulması çalışmalarına hız verilmelidir.

4.8. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARIYLA İŞBİRLİĞİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Ülkemizde STK' ların aileye odaklanan çeşitli faaliyetleri bulunmaktadır.Bu faaliyetler aşağıda yer almaktadır.

1. Aile eğitimi,

2. Ailedeki dezavantajlı bireylere (çocuk, yaşlı, kadın, engelli vb.) yönelik bakım ve destek faaliyetleri,

3. Madde ve alkol bağımlığı konusunda önleyici ve tedavi edici faaliyetler,

4. Çocuk ve gençlerin her türlü kötü muameleden korunmasına yönelik faaliyetler,

5. Çocuk ve gençlerin gelişimin ve özgürleşmelerinin desteklenmesi faaliyetleri,

6. Ailenin yoksullukla mücadele etmesinde sosyal yardım faaliyetleri,

7. Aile bütünlüğünün korunması başta olmak üzere, ihtiyaç sahiplerinin faaliyetler konusunda bilgilendirilmesi, ailenin güçlendirilmesi için doğru örneklerin gösterilmesi, toplumsal cinsiyet konusunda doğru yönlendirmeler amacıyla medya ile işbirliği faaliyetleri,

8. Özel gereksinimli bireylere yönelik hak savunuculuğu faaliyetleri,

9-Kadın ve çocuk hakları ile bu alanda güçlendirme faaliyetler

Aile eğitimi faaliyetleri; sağlıklı aile yapısının oluşumu için evlilik öncesi ve evlilik süresi içinde aile üyelerinin eğitimini kapsamaktadır. Bu amaçla STK' lar tarafından seminer, panel, konferans toplantıları düzenlenmektedir. Ailenin yaşadığı sorunların tüm toplumu etkileyeceği bilinci ile hareket eden STK'lar; ailenin sorun çözme becerilerine sahip olmalarını desteklemekte ve ailedeki çözülmeleri engelleyebilmek için çalışmalar yürütmektedir. STK' ların aile eğitimi faaliyetleri içinde, sağlık, cinsel eğitim, evlilikte doğru eş seçimi, annelik/babalık seminerleri, çocuk bakımı ve gelişimi, ev ekonomisi, aile içi iletişim, kişisel gelişim, sorun çözme eğitimi, bakım gereksinimi olanlara yönelik eğitim, boşanma sürecinde ve sonrasında çocuklarıyla kalan ebeveynlerin desteklenmesi eğitimi konuları bulunur. Bu eğitimlere kadınların erkeklerden daha fazla katılıyor olması da bilinen bir gerçektir. Toplumda, ailenin korunması için eğitim alması gereken tarafın sadece kadınlar olduğuna yönelik algısı, zaman içinde yine STK' ların faaliyetleri ile mümkün olabilecektir. Aile eğitimlerinin amacına ulaşabilmesi; ailenin tüm üyelerinin eğitim sürecine etkin katılımı ile sağlanabilecektir.

STK'lar, insan hakları temelinde, kadın ve çocuk hak savunuculuğu ile kadına yönelik şiddetin önlenmesi, koruyucu önleyici tedbirlerin sağlanması, kadının eğitim ve istihdam balşa olmak üzere güçlendirilmesi konusunda çalışmaları da yürütmektedir.

Ailedeki özel gereksinimli bireylere yönelik bakım desteği veren STK'ların özellikle gündüz bakım evleri kurmaları teşvik edilmelidir. Böylece ailenin görünmeyen yüzü; engelli ve yaşlı bireylerin evden çıkmaları sağlanabilecektir. Gündüz yaşam/bakım evleri ile yaşlı ve engelliler, iş, uğraş terapileri, diğerleri ile birlikte vakit geçirme (akranları ya da diğer yaş grupları ile), iletişim kurma gibi aktiviteler yaygınlaştırılmalıdır. Aktif yaşlılığın hedef alınacağı yaşam merkezleri ile bireylerin sosyal yaşama katılımı desteklenmelidir.

Yaşlı ve engelli bireylerin bakım ve desteğe ihtiyaçları yaşadıkları kültüre göre değişmektedir. STK'lar kuruldukları bölgelerdeki halkın kültürünü yakından bilen kuruluşlardır.

Kendi bölgelerindeki halkın ne tür sorunları olduğunu, ne tür gereksinimlerinin olduğunu ve gereksinimlerin nasıl karşılanacağını değerlendirerek; kamu kurumları ile hizmet sunulan kitle arasında bir köprü olarak faaliyet gösterebilecektir.

STK'ların aileye yönelik etkin ve sürdürülebilir faaliyet gösterebilmesi için ilgili Bakanlık, kurum ve kuruluşlarla koordineli çalışmaları, politika oluşturmada katılımcı yaklaşımın izlenmesi önerilmektedir. Aynı alanda çalışan STK'ların hem kendi aralarında hem de kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yapması önem arz etmektedir. STK'lar "üçüncü sektör" adıyla, pek çok gelişmiş dünya ülkesinde yukarıda sayılan alanlar başta olmak üzere, sağlık ve eğitim alanlarında da etkin faaliyet göstermektedir. Sosyal devlet ve"üçüncü sektör" işbirliği ile gelişen vatandaşlık bilinciyle etkin ve daha verimli çalışmaların yürütülüceği de bilinmektedir.

4.9. AİLEYE YÖNELİK KAMU POLİTİKALARININ KOORDİNASYONUNA İLİŞKİN ÖNERİLER

4.9.1. İhtisas Komisyonu Kurulmasına İlişkin Öneri

TBMM'de bulunan "Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu"nun iş yükü göz önünde bulundurulduğunda, yasama faaliyetlerinde aile politikalarının bütüncül bir şekilde ele alınması için, aile konusunda faaliyet gösteren müstakil bir ihtisas komisyonunun kurulması önem arz etmektedir.

4.9.2.Veri Toplama ve Entegresyonu

Mevcut durumu bilmek, mevcut duruma ilişkin sorunların nedenlerini ortaya çıkartabilmek ve geleceğe yönelik plan ve programları oluşturabilmek için sistemli istatistiki verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle istatistiki verilerin geçerliliği ve güvenirliliği önem arz etmektedir. Diğer yandan, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde artan bilgi ihtiyacı, idari kayıtlara ilişkin istatistiki verilere olan talebi de her geçen gün arttırmaktadır. İdari kayıtların doğru, güvenilir, kapsamlı, tutarlı ve zaman periyotlarına uygun ayrışımı uygulanan tüm politikaların etki değerlendirmesinin yapılmasına olanak sağlayacaktır. İdari kayıtların etkilediği kamu hizmetleri incelendiğinde aile politikasından, çalışma hayatına, sanayi politikasından tarım politikasına kadar birçok alanı etkilediği görülmektedir. Bu nedenle idari kayıtların kullanılması ve kanıta dayalı politika üretmeye yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

4.9.3. Kurumlar Arası Koordinasyon Önerisi

Aile bütünlüğü konusu ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuki boyutu ile birçok kurum ve kuruluşun görev alanına girmektedir. Aile bütünlüğünün güçlendirilmesi amacıyla kamu ve özel kurum kuruluşları, STKlar, üniversiteler ve yerel yönetimlerin koordinasyonu özel önem arz etmektedir. Ailenin farklı sorunlarının, farklı kurumların görev alanına ilişkin olması nedeniyle kurumsal koordinasyon bir zorunluluktur. Bunun için aile temelli bakış açısıyla kamu reformuna ihtiyaç vardır.

Reform çerçevesinde, öncelikle aileye yönelik çalışmalarda koordinasyonun bir görev olarak zorunlu hale getirilmesi, kurumlar arası işbirliğinin hizmet süreç akışlarına eklenerek performans kurumsal ölçümlerine de yansıtılması ve bürokrasiye, kırtasiyeciliğe meydan verilmeden tüm hizmet sunum altyapısının entegre bilişim sistemleri aracılığıyla aile bazlı bir

merkezi veritabanı üzerinden sunulması gerekmektedir. Aileye hizmet sunan kurumların ailenin bütün sorunlarına ilişkin temel tespitleri yaparak kaydetmesi ve bilişim sistemleri aracılığıyla bilgi paylaşımı sorunların çözümünde kritiktir. Aileye yönelik sunulan tüm kamu hizmetleri ve tespit edilen tüm durumlar, merkezi bir veritabanında tutularak, bilmesi gereken prensibine göre bir bilişim altyapısı üzerinden ilgili kurumlarla anlık olarak paylaşılmalıdır.

Öncelikle kurumsal görevlere ilişkin mevzuat düzenlemelerinde, kurumların kendi görev alanları haricindeki sorunları diğer kurumlara yönlendirmeye ve diğer kurumlar tarafından ailede tespit edilen kendi görev alanlarındaki sorunları çözmeye ilişkin görevleri belirlenmelidir. Tüm kurumların kendi öncelikleri çerçevesinde tuttukları bilgilerin ve sundukları hizmetlerin, temel görevi aile olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından takip edilerek yönlendirmelere ilişkin yapının yönetilmesi ve ailenin hayatındaki değişimin izlenmesi ailenin güçlendirilmesi için krtik öneme sahiptir. Her bir kurumun kendi görev alanı çerçevesinde harekete geçirilmesi eşgüdümlü politika uygulamalarının odağında olmalıdır. Hizmet sunumu açısından değerlendirildiğinde ailelerin veya aile bireylerinin ilgili kurumlara yönlendirilmesi yerine ilgili kurumlar ailelere yönlendirilmelidir. Kurumsal performans ölçümünde sadece kurumsal çabaların büyüklüğü değil, ailenin hayatında meydana gelen gelişmenin düzeyi ve kalıcı olarak sağlanan başarı da ölçülmelidir. Ayrıca kurumların birbirlerine yönlendirdikleri ailelere sunulan hizmetlere ilişkin takip sonuçları paylaşılarak yönlendirmelerdeki doğruluk oranları takip edilmelidir. Hizmet yönlendirme, hizmet takibinin yanı sıra ailenin durumunun zamansal değişimini ölçecek bu bilişim altyapısı, ilk iki düzenlemenin başarısı için kilit roldedir.

Ailelere veya aile bireylerine bir şekilde ulaşan her kurumun, kendi hizmet sürecinde tespit ettiği ve kendi görev alanına ilişkin olmayan durumları, e-devlet kapısı kullanılarak tek bir bilişim sistemi üzerinden ilgili kurumlara bildirerek, aileyi kurumlara yönlendirmek yerine kurumları ailelere yönlendirmesi ve aynı zamanda aileye verdiği hizmet ile ailenin nihai durumuna ilişkin tespitleri aile bazlı merkezi veritabanına işlemesi, mevzuat düzenlemeleri ile bir zorunluluk haline gelmelidir. Aileye ilişkin hizmet veren kurumların hizmetlerinin koordinasyonun sağlanması için kurumların bilgi teknolojilerini etkin bir şekilde kullanması gerekmektedir. Aileye ilişkin hizmet götüren her kurumun, eşgüdümlü çalışması ve geri bildirimleri sağlıklı alabilmesi için, "**Aile Bilgi Sistemi"nin** oluşturulması önerilmektedir. Böylece ailedeki değişim bütüncül olarak incelenebilecek ve ilgili kurumların görev ve sorumlulukları koordine edilebilecektir.

Bu durumda ailenin durumu ve değişimi bütüncül olarak incelenebilecek ve ilgili kurumların müdahale araçları koordine edilebilecektir. Ayrıca ülkemizde geniş aile yapısından dönüşüm sürdüğü için MERNİS gibi ilgili veritabanları ile entegre yapıda oluşturulan ve anlık olarak kurumsal bilgilerle güncellenen merkezi aile veritabanı, önceden geniş aile olup şimdi birkaç aileye bölünen yapılar arasında da anlamlı analizler yapılmasına ve resmin küçük parçalarından öteye geçilerek büyük resmin görülebilmesine imkan sağlayacaktır.

Bu kapsamda, kurumlararası koordinasyonu sağlayacak yapıların ve bu yapılarda çalışanların odakları farklı olsa da "aynı kavramlarla" konuşabilecekleri bir formasyona sahip olmaları gerekmektedir. Bu formasyonun oluşması içinse koordinasyonun aşağıda belirtilen unsurların sağlanması gerekmektedir:

- Aileye dair sosyal politikalarda kavram birliği,
- Bu kavramları kullanan ve hayata geçiren personelin anlayış birliği,
- Aileye dair politikaları örgütleyen kurumların mevzuatlarındaki kavram birliği,

- Hızlı iletişimi sağlayan teknolojik gelişmelerin düzenli takibi,
- Kurumlar arası iletişimi ve veri akışını sağlayan bilişim yapısının ortaklığı,
- Bireysel bilginin gizliliği ilkesini ihmal etmeyecek ancak bir kişi veya aile ile ilgili sosyal politika analizleri yapabilecek anonimleştirmeyi sağlayarak kayıt sistemlerindeki verilerin bilimsel olarak araştırma yapılabilir veri-tabanları haline getirilmesi,
- Hem odaklandığı sosyal politika konusuna hem de bağlamı ve bütünlüğü içerisinde odaklandığı konunun aile politikalarında nereye oturduğuna müteallik sosyal politika ve sosyal hizmet personelinin yetiştirilmesi önemlidir.

Kurumlar arası ortak çalışma ile ailelerin yaşam standartlarını iyileştirme noktasında yerelde iyi uygulamalar dikkat çekmektedir. Ancak bu iyi uygulamalar kişisel inisiyatif temellidir ve görev yapan yöneticilerin ortak çalışma alanı oluşturmalarına bağlıdır. Yerele ve kişiye bağlı başarılı uygulamaların sürdürülebilir olması ve yaygınlaştırılması için hizmet sunumunda aile temelli bir reform yapılması önemlidir. Böylece aile temelli olarak kurumlar arası eşgüdüm, yöneticilerin inisiyatifine dayanmaksızın bir sisteme dönüşebilir.

Sosyal hizmet alanında çalışan kurumların; sosyal hizmet ihtiyacı içindeki birey ve ailelerin, ekonomik ve sosyal içerikli projeler ile "Önleyici Sosyal Hizmet Modeli" yaklaşımı ile hizmet vermesi gerekmektedir.. Bu alanda, kapsayıcı, dönüştürücü, etki analizleri ve izleme değerlendirmesi yapılabilen ve davranış değişikliği oluşturan modellerin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Bu ve benzeri hizmet modellerinde, bütüncül ve disiplinler arası yaklaşımle ele alınmalıdır.

4.9.4.Aileye Yönelik Politikalarda Paradigma Değişimi: Aile Dostu Politikalar

Aile Dostu Politikaların amacı öncelikle kamu tarafından üretilen tüm ürün ve hizmetlerin aile birliğini ve bütünlüğünü sağlayamaya katkı verecek şekilde planlanması ve **"Aile Dostu"** markası oluşturularak ürün ve hizmetlerin marka değerinin artırılması, akabinde de özel sektörün de bu konuda teşvik edilmesidir. Böylelikle her ürün ve hizmete erişimde aileyi gündem yapmak ve bireysel tüketimi, ***toplumun en temel öğesi olan aileye odaklayarak*** aynı hizmetlerden daha fazla bireyin faydalanması ve ***böylece aileye verilen desteğin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.*** **'Aile Dostu'** ürünler yaklaşımının amacı ise yenilikçi ürün ve hizmet anlayışından yola çıkılarak aile dostu ürün, proje ve programlar geliştirmektir.

Aile ile***; daha fazla iletişim içinde olmak; bir arada yaşamak, paylaşmak; birlikte sosyal, kültürel ve sportif, aktivitelere katılmak ve daha iyi vakit geçirmek için aile odaklı ürün ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, özendirilmesi ve önceliklendirilmesine yönelik hizmetler aile dostu olarak*** tanımlanmaktadır.

İletişim, kültür-sanat, spor, ulaşım, haberleşme, konut, şehircilik vb. tüm alanlarda, **Aile Dostu** yaklaşımla üretilen ürün ve hizmetler, ailenin değişen ve dönüşen dünyada, kadim değerlerini muhafaza etmesine ve değişimi yönetmesine fırsat vermek, bu politikaların önceliği olarak belirlenmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2013 yılında 8 ilgili Bakanlığın (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) imzasıyla hayat bulan **"Aile Olmak Projesi"**ne, özel sektörün katılımı projenin yaygınlaştırılması ve insan odaklı yaklaşım açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Akdağ, Mustafa, "Medya ve Siyaset Üzerine", Hayat Boyu Öğrenme Programı, AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı.
http://mediaware.erciyes.edu.tr/tr/medya_ve_siyaset_uzerine.pdf Erişim Tarihi:15.02.2016

Anlı, Müge, 09.04.2016 Tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 101-103. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595 Erişim Tarihi: 19.04.2016.

Antlı, Merve (2015), T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Radyo Televizyon Bilim Dalı, Magazin Programlarında Twitter Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Arı, Ramazan (2008), Eğitim Psikolojisi, Nobel Yayıncılık, Ankara.

2012 Avrupa Aktif Yaşlanma ve Nesillerarası Dayanışma Yılı Hakkında Bilgi Notu, 2011, Ankara s.6. http://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20%C4%B0stihdam/aktif_yaslanma_bilgi_notu.pdf Erişim Tarihi:25.04.2016

Bandura, Albert, "Social Cognitive Theory of Mass Communication", s. 121-150.

https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura2001.pdf Erişim Tarihi:15.02.2016

Baudrillard, Jean (2008), Tüketim Toplumu – Söylenceleri / Yapıları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Baştürk Akça, Emel ve Akbulut, Hasan, "Kadın Programlarına Bir Bakış: 'Kadının Sesi' ve 'Sizin Sesiniz' de Tür, Anlatı ve Format, s. 41-73.
http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/667/8501.pdf Erişim Tarihi: 22.02.2016

Baydar, Gökçe (2013), Bir Moda Programında Sınıfsal Boyut: Bugün Ne Giysem, Akdeniz letişim Dergisi, Sayı: 19, s. 94-105.

Bayhan, Vehbi (1997) Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Bayrak, Bilimser Yağmur (2012), Televizyonlardaki Evlilik Programlarında İdeal Eş Söylemi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, , Ankara.

Biçerli, M. Kemal; Çalışma Ekonomisi, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2011
İŞKUR İstatistik Yıllığı, 2015
Bozkurt, Veysel (2006), Değişen Dünyada Sosyoloji, Ekin Kitabevi, Bursa.

Bulut, Emine ve Peksöz, Selma, "Medyada Kadın"
http://bianet.org/bianet/medya/45642-medyada-kadin Erişim Tarihi: 10.02.2016

Çakar Mengü, Seda (2004) Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Oluşturulan Toplumsal Kimlik, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Çam, Şerife, "Televizyon Dizilerinin Kadına Yönelik Şiddet Temsillerinde Ataerkil Rejimin İdeolojisi", s.79-132.
http://www.ilefarsiv.com/ki/gorsel/dosya/1306324360ki05.pdf Erişim Tarihi: 16.02.2016

Çaylı Rahte, Emek (2010), "Aile İçi Şiddet ve Medya: Gündüz Kuşağı Televizyonunda Şiddetin Görünürlüğü ve Yeniden Üretimi", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Bahar 2010, Sayı: 30, s. 181-207.

Çelenk, Sevilay (2010), "Kadınların Medyada Temsili ve Etik Sorunlar", Televizyon Haberciliğinde Etik, (Ed.) Bülent Çaplı, Hakan Tuncel, Fersa Matbaacılık, Ankara.

Çelenk, Sevilay (2005), Televizyon Temsil Kültür, 90'lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri, Ütopya Yayınları, Ankara.

Çelik, Hüseyin (2009), Televizyonda Yayınlanmış Magazin Programlarında Tüketim Kültürü Olgusu. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Dağtaş, Erdal (2006), Türkiye'de Magazin Basını, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Dizi Sektörünün Büyüklüğü 1 Milyar Liraya Yaklaştı. Şükrü Avşar - Yapımcı, Birol Güven. http://www.haber24.com/dizi-sektorunun-buyuklugu-1-milyar-liraya-yaklasti-sukru-avsar-yapimci-birol-guven-haberi-1445773 Erişim Tarihi: 02.05.2016

Dikeçligil, F.Beylü. (2014). *"Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu".* Ed. Mustafa Aydın. Aile Sosyolojisi Yazıları. İstanbul: Açılım Kitap.

Dursun, Çiler (2010) "Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği", Fe Dergi, Cilt: 2, No:1, s. 19-32.

Elkin, Frederick (1995), Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması, Gündoğan Yayınları, Ankara.

Erdoğan, Mehmet, *"Medyada Cinsiyete Dayalı Ayrımcılıkla Mücadelede Medya İzleme Grupları"*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi.

http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/mehmet_erdogan_tez.pdf (15.02.2016)

Eren, Şükriye (2012), Popüler Kültür ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Evlilik Programları: "Esra Erol'da Evlen Benimle" Örneği, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Ergen, Metin, 09.04.2016 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595

Erişim Tarihi: 19.04.2016.

Erol, Esra, 09.04.2016 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 107-111. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595

Erişim Tarihi: 19.04.2016.

Esslin, Martin (1991), TV Beyaz Camın Arkası, İstanbul, Pınar Yayınları.

Evra, Judith Van (2009), Television and Child Development, Routledge, New York.

Fidan, Nurettin ve Erden, Münire (1986), Eğitim Bilimine Giriş, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.

Geçer, Ekmel, (2013), Medya ve Popüler Kültür: Diziler, Televizyon ve Toplum, Metamorfoz Yayıncılık, İstanbul.

Gençcan, Ömer Uğur (2013) Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Bilimsel Açıklama ve Son İçtihatlar, Yetkin Yayınları, Ankara.

Glladdıng, S. (2012. Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları; Türk PDR Derneği Yayınları, S: 3-116 Arası

Gökulu, Gökhan ve Hosta, Nilay (2013) "Basında Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Analizi Hürriyet, Sabah ve Posta Gazeteleri Örneği (2005-2008)", International Journal of Social Science, Sayı 6, s. 1829-1850, Şubat 2013.

Güler, Nuran, Tel, Hatice ve Özkan Tuncay, Fatma (2005) "Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı", C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 2, s. 51-56.

Güler, Deniz (2011), Türkiye'de İzleyici Ölçümleri ve Sorunlar, RTÜK Uzmanlık Tezi, Ankara.

Güleryüz, Dursun, 09.04.2016 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 69. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595
Erişim Tarihi: 25.04.2016.

Güz, Nurettin (2007) "Şiddetin Önlenmesinde Medyanın Rolü", Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu, 15-16 Mayıs 2006, Aem Kitap, Ankara.

Güzel, Meltem (2007), Televizyon Haberciliğinde Magazinleşme, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Hazar Eğitim, Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Ayla Kerimoğlu, TBMM Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Olayları Araştırma Komisyonu Tutanak Dergisi, 8'inci Toplantı, 18.02.2016, s.13-20.
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1498 Erişim Tarihi: 05.04.2016

İmançer, Dilek (2006), "Cinsiyet Rolü Temsili: Medya Kültürü, Feminizm, Televizyon ve Seriyaller", (Ed.) Dilek İmançer, *Medya ve Kadın*, Ebabil Yayınları, Ankara.

İmançer, Dilek (2006), "Türk Medyasında Kadının Temsili", (Ed.) Dilek İmançer, *Medya ve Kadın*, Ebabil Yayınları, Ankara.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele El Kitabı, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Kadınların Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-2 (2010), RTÜK, Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Karabıyık, Sema (2014), Dizierkil Ailede Baba Rolü, Profil Yayıncılık, İstanbul.

Kaya, Tebrike (2013) Televizyonlarda Yayınlanan İzdivaç Programlarında Toplumsal Cinsiyetin Temsili, Kadın Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2013/2, Sayı: 13, s. 81-110.

Kellner, Douglas (1995), Media Culture, Culturel Studies: Identity and Politics Between the Modern and Postmodern, Routledge, London.

Kırık, Ali Murat ve Büyükaslan, Ali (2013), Sosyallleşen Birey, Sosyal Medya Araştırmaları-1, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.

Koç, İsmet (2014) "Türkiye'de Aile Yapısının Değişimi: 1968-2011", Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler ve Öneriler, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, İstanbul.

Koçak, Abdullah ve Terkan, Banu (2010) Medya ve Yaşlılar, Çizgi Kitabevi, Konya.

Lemish, Dafna (2007), *Children and Television, A Global Perspective*, Blackwell Publishing, Oxford.

Meder, Mehmet ve Çiçek, Zuhal (2011), "Özel Hayatın Kamusal Alanda Tartışılmsı: Kadın Programları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 6, s. 69-80.

Oktuğ Zengin, Melis (2015) Televizyonda Yaşlı Temsilleri ve Yaşçılık, Kriter Yayınevi, İstanbul.

Olgundeniz, Seda Sünbül (2010) Televizyon Dünyasında Çocuğun Temsili: Televizyon Dizilerinde ve Reklamlarda Çocuk Kimlikleri, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Öktem, Ferhunde, Sayıl, Melike ve Çelenk Özen, Sevilay (2006), Çocukların ve Gençlerin Televizyon Programlarındaki Zararlı İçerikten Korunması, Akıllı İşaretler Sınıflandırma Sistemi, RTÜK, Ankara.

Ören Alptekinoğlu, Ayşın (2004), Televizyon ve Televizyon Reklamcılığı, Kül Sanat Yayıncılık, Ankara.

Özgün Çıtak, Şerife (2007), 1980 Askeri Darbesinin Yazılı Magazin Basınındaki Yansıması ve Basının Magazinleşmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Özonur Çöloğlu, Defne (2010), Televizyon Mesih Mi Şeytan Mı?, Ütopya Yayınevi, Ankara.

Özmen, Şule Yüksel (2013) Türk Kültüründe Yaşlının Yeri ve Medyayla Yaşlılığın Değişen Konumu, Milli Folklor Dergisi, Yıl: 25, Sayı: 100, s. 110-119.

Öztürk, Onur (2007), Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi (1957-1960) Ulus Gazetesi ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Özürlülerin Televizyon İzleme/Dinleme eğilimleri Araştırması (2007), RTÜK, Ankara.

Pembecilioğlu, Nilüfer (2016), Antrakt - Geçmişle Gelecek Arasında, Altın Bilek Yayınları, İstanbul.

Polat, Fazlı ve Karslı, Bahset (2012), Evliliğe İlişkin Türk Televizyon Programlarının Sosyolojik Analizi, EKEV Akademik Dergisi, Yıl: 16, Sayı: 51, Bahar 2012, s. 31-44.

Politika Dokümanı, Kadın ve Medya, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, s. 8.

http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e0b369dc31550b3ac30/media.pdf Erişim Tarihi: 15.02.2016

Rorke, Kevin O' (2006), "Social Learning Theory and Mass Communication", *ABEA Journal*, Sayı: 25, Sonbahar 2006, s. 72-74.

Polat, Fazlı ve Karslı, Bahset (2012) "Evliliğe İlişkin Türk Televizyon Programlarının Sosyolojik Analizi", EKEV Akademik Dergisi, Yıl: 16, Sayı: 51, Bahar 2012, s. 31-44.

Postman, Neil (2010), Televizyon Öldüren Eğlence, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Resmi Gazete http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040626.ht.m&main
Erişim Tarihi: 15.02.2016

Rigel, Nurdoğan (1995), Haber, Çocuk ve Şiddet, Der Yayınevi, İstanbul.

Rigel, Nurdoğan (1996), "Haberin Gizli Tüketicisi Çocuk", Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı, Sayı:11, s. 561-589.

Sayar, Kemal ve Bağlan, Feyza (2010), Koruyucu Psikoloji, Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik, Timaş Yayınları, İstanbul.

Şeker S.D.(2011), "The Dynamics of Poverty In Turkey", ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Strasburger, Victor C. ve Wilson, Barbara J. (2002), Children, Adolescents and The Media, Sage Publications, California.

Strauss, Valerie, "Most Literate Nation In The World? Not The U.S., New Ranking Says.", The Washington Post, 08.03.2016.

Sungur .M. 2013 Engelli Çocuk Ailesi Olmak. SERÇEV BÜLTEN, 2013, Yıl , Sayı 8

Sünbül Olgundeniz, Seda (2010), *Televizyon Dünyasında Çocuğun Temsili: Televizyon Dizilerinde ve Reklamlarda Çocuk Kimlikleri,* Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Şahin, Hatice (2011), Kitle İletişim Araçlarında Aile ve Ataerkinin Yeniden Üretimi (Örnek Olaylar: Zuhal Topla'la İzdivaç Programı ve Geniş Aile Dizisi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Şentürk, Murat ve Turgut, Mustafa (2011), "Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı", *Aile ve Toplum: Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, Temmuz-Ağustos-Eylül 2011, s. 51-81.

TBMM (2016), Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Olayları Araştırma Komisyonu Tutanak Dergisi, 12'inci Toplantı, 03.03.2016 https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1520 Erişim Tarihi: 05.04.2016

Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriğinin, Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Yayını, 2006, Ankara.

Televizyon Habercileri İçin Rehber, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 2009.

Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-3, RTÜK, 2013.

Thamel, Pete (2010), "Turkey Channeled White Shadow As Basketball Caught On", The New York Times, 09.09.2010.

Tolan, Barlas (1991), "Geleneksel Aileden Çağdaş Aile Yapısına Doğru - Dünyada ve Türkiye'de Aile Yapısının Evrimi", *Aile Yazıları 2: Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme*, (Der.) Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1991, s. 483-495.
Tolan, Barlas (1991), Toplum Bilimlerine Giriş, Adım Yayınları, Ankara.

Toplumun, Kültür Politikaları ve Medyanın Kültürel Süreçlere Etki Algısı Araştırması (2011), SETA, Ankara.

Trend, David (2007), Medyada Şiddet Efsanesi Eleştirel Bir Giriş, (Çev. Gül Bostancı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Tunç, Ayfer (2010), Her Türk'ün Kullandığı Tek Yerli Malı: Diziler, Birikim Dergisi, Sayı: 256-257, Ağustos-Eylül 2010, s. 38-47.

TÜİK, Sürekli Hanehalkı İşgücü Araştırması, TÜİK, İstatistik Üretiminde İdari Kayıtların Rolü, Yayın No: 3910, Ankara 2013

Tünay, Barış, 09.04.2016 tarihli Meclis Araştırma Komisyonu Tutanakları, s. 83. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=1595

Erişim Tarihi: 25.04.2016.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması, Tespitler ve Öneriler, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07, İstanbul, 2014.

Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması, 1. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi, RTÜK, 2013.

Türksever, Büşra, "Metalaştırma Üzerinden Kadın Algısı, Medya Örneği", s. 1-12. https://www.academia.edu/19673916/METALA%C5%9ETIRMA_%C3%9CZER%C4%B0NDEN_KADIN_ALGISI Erişim Tarihi: 16.02.2016

Türköne, Mümtazer; Siyaset, Opus Yayınları, 2.Basım, İstanbul 2009

Ünür, Ece (2015), Yerli Dizilerdeki Kimlik Kalıpları, Eğitim Yayınevi, Konya.

Vural, İzlem (2008), Televizyon Haberlerini Okumak: Çocuk İzleyicilere Göre Televizyon Haberlerinden Yansıyan Türkiye, İletişim, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, Sayı: 9, s. 69-100.

Yabancı, Serhat (2010), Evlilik Programlarının Psiko-Sosyal Analizi. http://uzmanlariz.com/umQDuWnvXnmi Erişim Tarihi: 18.04.2016

Yazgan İnanç, Banu, Bilgin Mehmet ve Kılıç Atıcı, Meral (2007), Gelişim Psikolojisi, Çocuk ve Ergen Gelişimi, Pegema Yayıncılık, Ankara.

Yüksel, Erkan (2001), Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya.

Varçın, Recep; İstihdam Ve Işgücü Piyasası Politikaları, Siyasal Kitabevi, Ankara 2004

http://www.milliyet.com.tr/2007/10/07/son/songal111.asp Erişim Tarihi: 08.03.2016

Erişim Tarihi: 08.03.2016
http://arsiv.sabah.com.tr/2003/02/21/s2204.html

http://www.milliyet.com.tr/light-erkek-maco-cikti-
/magazin/magazindetay/30.05.2002/960730/default.htm

http://www.internethaber.com/tasfirin-oldu-light-erkek-92129h.htm

http://www.hurriyet.com.tr/evlendirme-programlari-rtukte-masaya-yatirildi-40056769
Erişim Tarihi:22.04.2016.

RAPORA İLİŞKİN KARAR İMZA CETVELİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu (10/2,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18)

Karar No: 4 16/05/2016

KARAR

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan 10 / 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun yaptığı araştırma ve incelemeler sonucu düzenlemiş olduğu bu Rapor, Genel Kurula sunulmak üzere Yüce Başkanlığa saygıyla arz olunur.

BAŞKAN	BAŞKANVEKİLİ	SÖZCÜ	KÂTİP
Ayşe KEŞİR Düzce Milletvekili	Bayram ÖZÇELİK Burdur Milletvekili	Ali ÖZKAYA Afyonkarahisar Milletvekili	Emine YAVUZ GÖZGEÇ Bursa Milletvekili
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Necdet ÜNÜVAR Adana Milletvekili	Burcu KÖKSAL Afyonkarahisar Milletvekili	Dirayet TAŞDEMİR Ağrı Milletvekili	Deniz DEPBOYLU Aydın Milletvekili
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Sait YÜCE Isparta Milletvekili	Mahmut TANAL İstanbul Milletvekili	Tülay KAYNARCA İstanbul Milletvekili	Salih ÇETİNKAYA Kırşehir Milletvekili
ÜYE	ÜYE	ÜYE	ÜYE
Fatma KAPLAN HÜRRİYET Kocaeli Milletvekili	Hüsnüye ERDOĞAN Konya Milletvekili	Eyüp TAŞÇI Ordu Milletvekili	Aycan İRMEZ Şırnak Milletvekili
ÜYE			
Candan YÜCEER Tekirdağ Milletvekili			

TBMM Yerleşkesi, Ana Bina 2. Kat 511 numaralı Salon-ANKARA
Tel. No: 0 (0312) 420 53 87-88 Faks: (0312) 420 53 76-77

Bilgi için: Gürsel ÖZTÜRK
Tel. No: (0312) 420 53 88 e-posta:ailebutunlugu@tbmm.gov.tr, mustafabicer@tbmm.gov.tr

RAPORA EK GÖRÜŞLER VE MUHALEFET ŞERHLERİ

MUHALEFET ŞERHİ 1

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Hakkında Karşı Oy Yazısı

Komisyonun Kuruluş ve Çalışma Sürecine İlişkin Görüş ve Eleştiriler:

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar-Alınması Gereken Önlemler ile İlgili Meclis Araştırma Komisyonu'nun üyelerinin belirlenmesini takiben muhalefet partilerinin görüşlerine başvurulmasını önerdiği kişilerin ve sivil toplum örgütlerinin büyük bir çoğunluğunun sürece dahil edilmediği, katılımcılık ilkesinin esas alınmadığı, dahil edilen kişilerin ve sivil toplum örgütü temsilcilerinin de komisyonun çalışmalarına tam olarak katkı vermesine izin verilmediği gözlenmiştir. Nitekim komisyonumuza muhalefet partilerinin davetiyle kabul edilen Hukukçu ve Kadın Hakları Aktivisti Hülya Gülbahar komisyon çalışmalarının başlangıcında "Hükümeti eleştirdiği gerekçesiyle" bir komisyon üyesi tarafından saygısız ve şiddet yüklü dile maruz bırakılmış, hatta toplantıdan kovulmuştur. Bu durum yalnızca komisyona davet edilen kişiler ve sivil toplum örgütleri açısından değil, vatandaş-milletvekili ilişkileri açısından da olumsuz bir duruma işaret etmektedir.

TBMM komisyonuna davet edilen hukukçu ve insan hakları savunucusu Hülya Gülbahar'ın maruz bırakıldığı bu davranış tarafımızca kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir.

Komisyonun nisan ayı içinde İstanbul'da gerçekleştirilen toplantısında yine aynı gerekçeyle "Hükümeti eleştirdiği" için bir komisyon üyesinin toplantıya davet edilen çocuk hakları savunucusu bir sivil toplum kuruluşu temsilcisine karşı kullandığı dil ve saldırgan üslup komisyonumuz çalışmalarına gölge düşürmüştür. Komisyona davet edilen özel ve tüzel kişiler görüşlerini serbestçe ifade edebilmeleri ve komisyon sürecine böylece katkı verebilmeleri amacıyla davet edilmektedir. Hükümeti eleştirdi diye böyle bir tutumla karşılanmaları Meclis Araştırma Komisyonunun kurulması amacıyla ters düşmektedir. Görüşlerin özgürce ifade edilemediği ve buna olanak sağlanmadığı bir komisyon toplantısının sağlıklı sonuçlar üretebildiğini söyleyebilmek olanaksızdır.

Rapora ilişkin görüş ve eleştiriler:

Raporun "Farkındalık ve Zihniyet Dönüşümü" başlığı altında "Ailenin güçlü olması aileyi oluşturan bireylerin güçlü kişiliklere sahip olmasıyla mümkündür" ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade doğru olmakla birlikte eksik kalmaktadır. Türkiye'nin de taraf olduğu Kadının Statüsü Komisyonu 60. Oturum sonuç bildirisinde "Ailenin güçlü olması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıyla mümkün olur, eşitliğin sağlandığı aile kurumunda bireyler güçlü kişiliklere sahip olur." Denilmektedir. Taslak raporun genelinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği politikalarına yeterince vurgu yapılmamış olması, raporun temel eksikliğini oluşturmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve kadının güçlendirilmesi ile desteklenmemiş aile politikalarının uygulamaya konulması sorunu ortadan kaldırmayacaktır.

Yine aynı başlık altında değerler eğitiminden söz edilmekte ve "değerler eğitimi sosyalleşme, aile içi rollere dönük farkındalık, iletişim becerileri, uzlaşı ve birlikte yaşama kültürünün gelişimi amacıyla gerçekleştirilen eğitim" olarak tanımlanmakta ve "Eğitim müfredatı ailenin güçlendirilmesi ve bireylerin çözüm üretme kapasitesinin geliştirilmesi doğrultusunda hedefler içermekle birlikte değerler eğitiminin tüm okul hayatının içine yerleştirilecek şekilde planlanması gerekmektedir." Denilmektedir. Ancak söz konusu değerler eğitimi tanımlamasında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bir vurgu yapılmamakta, ailenin güçlendirilmesinden söz edilirken aile bireylerinin ve kadının güçlendirilmesinde söz edilmemektedir. Bu açıdan söz konusu tanımlama eksik kalmaktadır. Bu nedenle söz konusu cümlenin sosyalleşme, **geleneksel** aile içi rollere dönük farkındalık, iletişim becerileri, uzlaşı ve birlikte yaşama kültürünün gelişimi amacıyla gerçekleştirilen eğitimdir. Eğitim müfredatı ailenin ve **kadının güçlendirilmesi** ve bireylerin çözüm üretme kapasitesinin geliştirilmesi doğrultusunda hedefler içermekle birlikte değerler eğitiminin, **toplumsal cinsiyet eşitliği dahil** tüm okul hayatının içine yerleştirilecek şekilde planlanması gerekmektedir" olarak düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Yine aynı başlık altında kadın ve çocukların hak ihlallerine uğramamasının yolunun ailede adalet ve hakkaniyet duygularının gelişimiyle mümkün olacağı ifade edilmektedir. Ancak ailelerde adalet ve hakkaniyet duygularının yanı sıra eşitlik koşulunun sağlanmaması temel bir eksiklik yaratmaktadır. Eşitliğe vurgu yapılmadan adalet ve hakkaniyetin kadın ve çocuk hak ihlallerini önlemede tek başına yeterli olamayacağı ifade edilmelidir.

Raporun Aile Kurumunun Bütünlüğünün Korunmasına ve Çözüm Üretme Kapasitesinin Güçlendirilmesine Yönelik Tespit ve Öneriler başlıklı bölümünde "Aile bireyleri arasında kadını ve kız çocuğunu dışlayan, ayrıma tabi tutan değer yargıları ve davranış kalıplarının değişmesine yönelik adımlar atılması zorunludur." cümlesine yer verilmiş olmakla birlikte ülkemizi yöneten idarecilerin kadınları toplumsal rol kalıpları içine hapseden, bu rolleri sürekli hale getiren ifadelerine ilişkin eleştirilere yer verilmiş olmaması temel bir eksikliktir.

Yine aynı bölümde "kadın ve çocukların hak ihlallerine uğramaması, ailede adalet ve hakkaniyet duygularının gelişimiyle mümkün olacaktır."denilmekte ancak bu konuda Devlet'in adalet ve hakkaniyet konusundaki yetersizliği vurgulanmamaktadır. Yaratılmış olan cezasızlık kültürüne vurgu yapılmamış olması da bir eksikliktir.

Söz konusu bölümde "biz kültürünün kaybolmamasında medyaya da sorumluluk düşmektedir" denilmekte, ancak ayrımcılık ve kamplaştırma yaratarak toplumdaki "biz kültürüne" darbe vuran iktidar söylemlerinin toplumsal dokuya verdiği zararlar göz ardı edilmektedir.

Kamu Hizmetlerine Yönelik Öneriler başlığı altında yer alan Sosyal Yardım Sistemine Yönelik Öneriler alt başlığı içinde sosyal yardımların ailedeki kadınlara yapılmasının daha doğru bir yöntem olduğu, aile içinde kadınların ödeme konusunda doğrudan muhatap alınmasının mevcut koşullar altında kadınlar için bir kazanım olacağı ve kadınları, dolayısıyla aileyi daha güçlü kılacağı düşüncesindeyiz.

"Eğitime Yönelik Öneriler" başlıklı altbölümde "öğretim programlarında yer alan ve aile değerlerini oluşturan adil olma, çalışkanlık, sabır, sevgi, dayanışma, özen gösterme, dürüstlük, hoşgörü, saygı gibi değerlerin bir bütün olarak ele alınması yerinde olacaktır" denilmekte ancak gerek ders kitaplarında yer alan, gerekse medya eliyle pekiştirilen toplumsal cinsiyet kalıplarına ilişkin bir değişiklik önerisinde bulunulmaması bir eksiklik olarak görülmelidir. Özellikle ilköğretim çağındaki çocuklara aile değerleri öğretilirken, annelerin toplumsal rol kalıplarına uygun olarak yalnızca ev içi işlerle tanımlanmasının sakıncalarına dikkat çekilmesi yerinde olacağı kanaati taşımaktayız. Ailenin güçlendirilmesi aynı zamanda kadının güçlendirilmesi anlamına gelmesi gerekirken, kadının kalıplaşmış rollerin içine sıkıştırılması ve buna ilişkin ders materyallerinin yaygınlığı, kız ve erkek çocukların bu yanlış kalıpların içselleştirilmesine ve bu

kalıpların sürdürülmesine neden olmaktadır. Ülkemizin imzası olan uluslar arası sözleşmeler bu kalıpların değiştirilmesi için imzacı devletlere görev yüklerken, böyle bir komisyon raporunda kendine yer bulamamış olması yanlış bir yaklaşımdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına karşı şiddet, yasalar ve insan hakları konularını içeren güçlendirme eğitimlerinin eklenmesi zorunlu hale getirilmelidir.

Söz konusu bölümde "Eğitimin amaçlarına ulaşabilmesi için çocuğun içine doğduğu toplumun değerlerini içselleştirmesi gerekir. Farkındalık düzeyini geliştirmek, öğrenciler üzerinde yaşam boyu sürecek bir etki bırakmak adına değerleri bir bütün olarak ele almak gereklidir" denilmektedir. Ancak yalnızca içine doğulan toplumun değerlerine yönelik bir eğitimin yeterli olmayacağı, toplumun değerlerinin olumlu olduğu kadar olumsuz taraflarının olabileceği göz önünde bulundurularak toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde yeniden yorumlanması gerekliliği de ortaya konulmalıdır. Bu durum yukarıda zikredildiği gibi imzamız olan uluslar arası sözleşmelerin bir gereğidir.

"Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Verilen Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Öneriler" başlıklı altbölümde Aile ve Dinî Rehberlik Bürolarında destek ve rehberlik hizmeti veren personelin bu hizmeti verebilecek yeterli donanıma sahip olmaları kritik önem arz etmekte olduğu belirilmektedir. Bu yaklaşım doğru olmakla birlikte bir gerçeği de ortaya koymaktadır. Gönüllülük esasıyla verilen bu hizmetin yeterliliği ve doğuracağı sonuçların sağlıklılığı ve yeterli bilgiye sahip olmayan kişiler eliyle verilen destek hizmetinin ne kadar destek hizmeti tartışmalı hale gelmektedir. Öte yandan yaygın ağı nedeniyle vatandaşlara en kolay ulaşabilecek Diyanet İşleri Başkanlığının aile yapısına ilişkin vereceği eğitimin niteliği de tartışmalıdır. Dini kuralların ve geleneklerin öncelendiği bir destek hizmetinin, özellikle kadınların toplumsal rollerine ilişkin rollerini pekiştirebileceği pek çok bilimsel eserde ortaya konulmuştur. Elbette böyle bir hizmeti talep eden vatandaşlara talep ettikleri hizmetler doğrultusunda bilgiler verilmelidir. Ancak geçmişte pek çok örneğine rastlandığı gibi kadına şiddeti meşrulaştıran söylemlerin din adı altında, yeterli eğitimi almamış kimseler eliyle vatandaşlara verilme olasılığı rahatsız edicidir. Yine Diyanet İşleri Başkanlığı fetva sitesi ve/veya Diyanet İşleri Başkanlığı emrinde çalışan kimi din görevlilerinin kadınlara ve kadınların bireysel kimliğine ilişkin kaygı verici söylemleri Aile ve Dinî Rehberlik Büroları eliyle verilen desteğin niteliğini tartışmalı hale getirmektedir.

Örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı fetva hattında Kıskançlık sebebiyle şiddet uygulayan kocası konusunda yardım isteyen kadına: "Polise gitsen o ne yapacak ki? Korumaya alır, şu olur bu olur. O senin eşin, çocuklarının babası. En güzel yolla anlatmak dururken polise gidince bu sefer adam sana daha şey yapar." ya da "istemediği yere gitme, dövmez." gibi çarpık bir anlayışın sunulması kadına şiddeti meşrulaştıran ve aile bütünlüğünü tehdit eden bir yapıya işaret etmektedir. Din görevlilerinin etkilediği toplumsal kesimlerin yaygınlığı ve ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinde din görevlilerinin katkısının sağlanması önemli olmakla birlikte din görevlilerinin bu tutumuna yönelik eleştirilerin raporda yer almamış olmaması bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Raporun "Medya" başlığı altında "Medya sektörünün kendi özdenetimini yapması aile ve toplumun medyanın olumsuz etkilerinden korunmasında etkili ve daha demokratik bir yöntem olarak öne çıkmaktadır" denilerek olması gereken durum ortaya konulduktan sonra ilerleyen cümlelerde "Ancak kamuoyunda yayın ilkelerine aykırı yayınların derhal kaldırılması veya yasaklanmasına dair bir söylem gelişmiş, bunu yetkili kişiler ve kuruluşlar da dile getirmeye başlamıştır" denilerek sansürün toplumun değişik kesimleri tarafından talep edildiği izlenimi yaratılmaktadır. Bu ifadenin sansürü meşrulaştırabileceği kaygısı nedeniyle raporda yer almasının doğru olmadığı kanaatindeyiz.

Raporun "Aile Sosyal Destek Hizmetlerine Yönelik Öneriler" başlığı altında yer alan Aile Danışmanlığı Model Önerisi alt başlıklı bölümde, "Aile danışmanlığı ve/veya terapisi yapacak profesyonellerin yalnızca, psikiyatri, psikoloji ve psikolojik danışmanlık mezunları ile aile-aile içi sorunlar ve çözümleri konusunda uzmanlaşmış sosyal çalışmacılar olacak şekilde mevzuata yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir." Denildikten sonra "Ancak toplumun geniş kitlelerine rahat ulaşıp kabul görebilecek ve rehberlik yapma konusunda uygun olacağı düşünülen mesleklerin belirlenmesi, belirlenecek lisans programlarından mezun olanların, sadece rehberlik ve yönlendirme yapmasını öngören modelin oluşturulması, hizmetin etkin sunumuna katkı sağlayacağı gibi danışmanlık konusunda standartların ve kapsamın belirlenmesine de katkı sağlayacaktır." Denilmektedir. Bu durum komisyon toplantılarında da (04.03.2016 tarihli toplantı) tartışılmış olan İlahiyat Fakültesi mezunlarının da aile danışmanlığı yapabilmesini sağlayacak bir düzenlemenin yolunu açmak amacı taşımaktadır. Bu durumun sakıncalarına kısaca değinmekte fayda olduğu kanaatindeyiz.

04.09.2012 tarih ve 28401 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği"nde; Aile danışmanlığı, "Aile bireylerinin içinde geliştikleri veya işlevlerini yerine getirdikleri aile sistemini veya ilişkide bulundukları diğer sosyal çevreleri değerlendirmeye dayanan ve bu anlayıştan yola çıkarak bireylere, çiftlere veya ailelere sorunlarının çözümüne dönük değişim ve gelişime yönelik özel teknik ve stratejileri içeren hizmeti," olarak tanımlanmaktadır.

Söz konusu bu amaç açık biçimde "çözüme dönük değişim ve gelişime yönelik özel teknik ve stratejileri" içermektedir.

Lisans eğitiminde alınan temel bilgilerin danışanları yönlendirmede önemli bir rol oynadığı düşünüldüğünde, ilahiyat fakültelerinden mezun olan ilahiyatçıların danışanların sorunlarına din perspektifinden yaklaşması kaçınılmaz olacaktır. Bu durum danışma hizmeti alacak aile bireylerinin psikolojik ve kültürel nedenlerden kaynaklı sorunlarının gözden kaçmasına yol açacaktır.

Keza Bakanlık da çıkardığı yönetmelikte herhangi bir dört yıllık lisans eğitimi dememiş, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve eğitimi, sosyoloji, hemşirelik, tıp, öğretmenlik branşlarını sayarak aileyi oluşturan bireylerin problemlerini, ana kaynağına inerek, bilimsel, kültürel ve psikolojik yönlerini araştırmak, bu problemleri ortadan kaldıracak donanıma sahip kişilerden oluşmasını öngörmüştür.

Diğer yandan söz konusu yönetmeliğin 16'ıncı maddesinde "bireylere, çiftlere veya ailelere sorunlarının çözümüne dönük değişim ve gelişime yönelik hizmetler sunmak, Anne ve babaların çocuk eğitiminde daha bilgili olması, bu bilgilerini hayata geçirmesi, çocuğuyla ve eşiyle ilişkisini geliştirmesi için anne ve babalara yönelik çalışmalar gerçekleştirmek, boşanmış bireylere ve çocuklarına bu durumdan olumsuz etkilenmemeleri için boşanma sonrası uyum programları planlamak ve uygulamak, gerektiğinde aile üyelerini ihtiyaçlarına yönelik olarak ruh sağlığı ve hastalıkları hizmeti veren kurum ve kuruluşlara yönlendirmek." Aile danışmanının görevleri olarak tanımlanmıştır. Lisans düzeyinde bunlara ilişkin eğitim almamış ilahiyat fakültesi mezunlarının bu görevleri yerine getirmesi olanaklı değildir.

Aile danışmanlığı eğitiminde amacın "ailenin daha sağlıklı, huzurlu ve mutlu olabilmesini sağlamak, aileyi oluşturan bireylerin problemlerini, **ana kaynağına inerek**, **bilimsel, kültürel ve psikolojik yönlerini araştırmak**, bu problemleri ortadan kaldıracak donanıma sahip kişilerin yetiştirilmesini sağlamak amacını taşıdığı" göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan yönetmelikte sayılan meslek dallarının dahi bu amacı yerine getirebilecek eğitime ve donanıma sahip oldukları tartışmalı iken bu konularda hiç eğitim almamış İlahiyat fakültesi mezunlarının aile danışmanı olarak görevlendirilmeleri yarardan çok zarar doğuracaktır.

Amaçlanan dileyen ailelere dinsel destek sağlanması ise bu aile danışmanlığı alanının dışında kalmaktadır. Nitekim ailelere dinsel destek sağlanması amacıyla oluşturulmuş rehberlik büroları mevcuttur.

23/07/2015 tarihli ve E.14480 sayılı Başkanlık onayı ile yürürlüğe giren "**Diyanet İşleri Başkanlığı Aile ve Dinî Rehberlik Büroları Çalışma Yönergesi**"nin Aile ve Dinî Rehberlik Bürolarının Amacı başlıklı ikinci bölümünde; "Aile hakkında toplumun dinî açıdan doğru bilgilendirilmesini sağlamak, Aile bireylerine sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler sonucu karşı karşıya kaldığı riskler ve yeni sorun alanları karşısında güçlendirmek için manevi destek hizmeti sunmak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde anılan Bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşlarda dinî rehberlik ve manevi destek hizmeti sunmak, Halkımızın özellikle aile ve aile bireyleri ile ilgili dinî içerikli sorunlarının çözümüne katkı sağlamak" Amaçları sayılmıştır. İhtiyaç duyan vatandaşlarımız istedikleri takdirde her il ve ilçede müftülükler bünyesinde hizmet veren, 2000'den fazla personelin görev yaptığı Aile ve Dinî Rehberlik Bürolarından dini açıdan yeterli bilgiyi alma olanağına sahiptir.

Böyle bürolar bulunmasına rağmen danışmanlık hizmetinin ilahiyat fakültesi mezunlarınca verilmesi konusunda ısrarcı olmak, psikolojik destek sağlaması gereken danışmanlık hizmetinin hedefinden sapması ve dolayısıyla istenmeyen sonuçlara yol açmasına neden olacaktır.

Bu nedenlerle söz konusu model değişikliğinin doğru olmayacağını değerlendirmekteyiz. Aile danışmanlığı sistemindeki kusurların giderilmesi, koordinasyonun daha sağlıklı hale getirilmesi gibi düzenlemeler yapılması doğru olmakla birlikte, rehberlik hizmetleri verenlerin eğitim alanlarının psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve eğitimi, sosyoloji, hemşirelik, tıp, öğretmenlik alanları ile sınırlanması doğru olacaktır.

Buna ek olarak aile danışmanlığı hizmetlerinin CEDAW ve İstanbul Sözleşmeleri ilkeleri doğrultusunda kadın hakları, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması, ayrımcılık karşıtlığı ve kadınların güçlendirilmesi temelinde bir müfredatla hazırlanması gerekliliği de vurgulanmalıdır.

Aile İçi Şiddet, İhmal ve İstismarın Önlenmesine Yönelik Genel Öneriler başlığı altında İstanbul Sözleşmesi'nin hükümet tarafından tam ve eksiksiz olarak uygulanmasına ilişkin bir çağrının yer almamış olması temel bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Aile Hukukuna Yönelik Öneriler başlığı altında yer alan "Aile arabuluculuğu Konusunda Mukayeseli Hukuk ile Sonuç ve Öneriler" alt başlığında "Arabuluculuk süreci aile hukukuna ilişkin sorunlara uygulanırken sadece müzakere aşamasında kalmamalı dünyadaki uygulamaya paralel olarak destekleyici programlarla geliştirilmelidir. Toplumun eğitim ve kültürel yapısı da dikkate alındığında, bu sürece katılmayı kendi rızalarıyla kabul eden bireylerin süreç hakkında bilgilendirilmeleri mutlaka sağlanmalı ve gerekirse kendilerine bu yönde eğitim verilmelidir" denilmekte. Ardından "belli başlı uyuşmazlıklar için bu eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin alınması bir "dava şartı" gibi görülmeli ve arabuluculuk ve uzlaştırma sürecinden önce başvurulması zorunlu bir yol olarak belirlenmelidir" önerisinde bulunulmaktadır. Her ne kadar söz konusu bölümün sonuç kısmında "Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul, 11.V.2011)'nin 3'üncü maddesinde tanımı yapılan "aile içi şiddet" iddiası içermeyen boşanma davalarında, dava süreci sırasında ve boşanma öncesinde arabuluculuk sürecinin kullanılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir." denilse de gönüllü olmayan taraflara bu eğitimin ve danışmanlık hizmetinin "dava şartı" olarak verilmesi doğru değildir. Buna ilişkin bazı ülke uygulamalarının bulunuyor olması bu durumu haklı çıkarmamaktadır. Ülkemizde, özellikle kadınların boşanma sürecinde -haklı gerekçelere sahip olsalar da- baskı gördükleri ve evliliklerini sürdürmek zorunda bırakıldıkları bir gerçektir. Boşanmayı zorlaştıracak "dava şartı" gibi uygulamaların yarardan öte zarar getireceği kanısındayız.

Mart 2011'de ÇOCUK CİNSİYETİ NEDENİYLE KADIN ÜZERİNDE OLUŞTURULAN PSİKOLOJİK ŞİDDET, BAŞLIK PARASI VE GELENEKSEL EVLİLİKLER HAKKINDA KOMİSYON RAPORU'nun 18'inci sayfasında "Özellikle kadınlar mutsuz olsa dahi çevre baskısı ve baba evine dönmenin hoş karşılanmaması ve ekonomik durumun yetersizliği gibi nedenlerden dolayı mutsuz olan evliliklerini sürdürmekte ve bazen şiddete dahi maruz kalmaktadırlar." İfadelerine yer verilmiştir. Bu doğru tespiti görmezden gelerek, çevre baskısının yanına bir de hukuki baskının eklenmesi doğru bir yaklaşım değildir.

Aileye Yönelik Kamu Politikalarının Koordinasyonuna İlişkin Öneriler başlığı altında Veri Toplama ve Entegresyonu alt başlığı içerisinde ihtiyaç duyulduğu ifade edilen verilerin cinsiyetlere göre ayrıştırarak toplanması ve kadına yönelik cinsel ve fiziksel şiddet vakalarının ayrıştırılarak kamuya açıklanması gerekliliği vurgulanmalıdır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulama Yönetmeliğinden Kaynaklanan Sorunların Çözüm Önerileri başlıklı bölümde "Kanunun cinsiyet temelli içeriğine uygun olarak "Tek taraflı ısrarlı takip mağduru" tanımının mevzuatta yeniden yapılması" önerisinde bulunulmaktadır. Kanımızca 6284 sayılı kanunda yapılan tanım doğru ve yerindedir. Bu tanımın değiştirilmesi ısrarlı takip mağduru kadınlar açısından sakıncalı olacağı düşüncesindeyiz. Bu tanımın cinsiyete dayalı olarak yapılmış bir tanım olması çok önemlidir ve aynen korunması gerekmektedir.

Kolluk Hizmetleri alt başlığının altında yer alan "Diğer Çözüm Önerileri" arasında kız çocuklarının okullaşma oranının artırılmasına ilişkin olarak aileler tarafından okula gönderilmeyen çocukların Nüfus ve vatandaşlık müdürlüğünün MERNİS sistemi ile takip edilmelisi gerekliliği, bu sorumluluğun ilçelerden başlayarak takip edilmesi gerekliliği, bu yolla okula gönderilmeyen kız çocuklarının eğitim sistemine dahil edilebileceği ve bunun erken yaşta evliliklerin de önüne geçeceği vurgusu yapılması gerektiği düşüncesindeyiz.

Sonuç ve Değerlendirme:

Komisyona görüş bildiren birçok değerli katılımcının da altını çizdiği üzere ülkemizdeki boşanma oranları hemen hemen tüm ülke gruplarıyla karşılaştırıldığında ciddi ve acil bir sorun olarak değerlendirilmemektedir. Asıl sorun boşanma sonrasında kadınlar ve çocuklar açısından doğan dezavantajlardır. Ancak raporda boşanmalar ve aile bütünlüğünün korunması sorunu daha çok çocukların mağduriyeti açısından ele alınmış, kadının insan hakları bakış açısıyla değerlendirilmesi eksik kalmıştır. Öte yandan boşanmanın sebepleri arasında çok önemli bir faktör olan yoksulluğun etkisi ve bunun yıkıcı, insani sosyal ve siyasal sonuçları dikkate alınmamıştır. Yoksulluğun azaltılmasına ve ortadan kaldırılmasına yönelik herhangi bir inceleme ve öneri ortaya konulmamıştır. Bilindiği üzere yoksulluk kendini yeniden üreten ve kuşaklar boyunca sorunların kaynağı olan bir sosyal olgudur. Boşanma, aile bütünlüğünün korunması ile yoksulluk arasında kuşku götürmez bir ilişki vardır. Kanımızca bu ilişkiye raporda yeterince değinilmemiş olması büyük bir eksikliktir.

Raporun en önemli bölümü olan "Aile Kurumunun Bütünlüğünün Korunmasına ve Çözüm Üretme Kapasitesinin Güçlendirilmesine Yönelik Tespit ve Öneriler" başlıklı kısmında "toplumsal cinsiyet eşitliği" kavramına yalnızca bir kez yer verilmiş, kadınların haklarının korunması açısından çok önemli olan CEDAW ve İstanbul Sözleşme'sinden neredeyse hiç söz edilmemiş olması, raporun doğru olmayan bir bakış açısıyla ele alındığı konusunda bir karine oluşturmaktadır. Kadınlara yönelik insan hakları belgelerine yeterince vurgu yapılmadığı gibi, en önemli etmenlerden birisi olan toplumsal eğitim ve kadınların kendi hakları konusundaki eğitime yeterince değinilmemiş olması da temel bir eksikliktir.

Sağlıklı bir aile sağlıklı bir toplumun temel yapı taşlarından olmakla birlikte, özellikle kadınlara bakış açısının kutsallaştırılmış bir aile içinde şekillendirilmesi sağlıksız bir yapı oluşmasına neden olmaktadır. Aile kutsanırken, ailesi olan ve olmayan kadınları güçsüzleştiren, çaresizleştiren ve şiddete açık hale getiren süreçler yeniden üretilmemeli, sosyal politikalar biçimlenirken bu gözden uzak tutulmamalıdır. Ailenin toplumsal yapıdaki önemini göz önünde tutmakla beraber aile kurumunu kutsamak yanılgısına düşülmemelidir. Çünkü aileye atfedilen kutsallık bir süre sonra muhafazakar bir bakış açısına yol açmakta, aile kurumunu korumak adına bireysellikler, özellikle kadın hakları törpülenmektedir. Bu olguya raporun genel havasında da rastlamak mümkündür.

Aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen faktörler ve boşanma olgusu iç içe girmiş kavramlar gibi görünse de aynı değildir. Raporun genelinde yalnızca boşanmaların engellenmesi ile aile bütünlüğünün korunacağı izlenimi yaratılmaktadır. Amaç ne pahasına olursa olsun boşanmaların önüne geçilmesi olmamalıdır. Boşanmalara neden olan sosyal ve kültürel nedenleri ortaya çıkarmak, evliliği sonlandırmayı tercih etmiş bireylerin güvenliğini ve sağlığını korumak olmalıdır.

Boşanmak isteyen kadınların boşanmayı sağlıklı gerçekleştirebilmesi ve boşanma sonrasında var olan önyargılar ve ekonomik zorluklar nedeniyle kötü giden evliliklerine mahkum olmamaları için boşanma sonrası kadının kendi istediği hayatı kendi istediği şekilde yaşamasına fırsat verecek ve onu başka birine ya da aileye bağımlılığa mahkum etmeyecek sosyal ve ekonomik koşulların sağlanması gerekmektedir. Raporda bu konuda herhangi bir tespite ve öneriye yer verilmemiş olması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Boşanma kararının verilmesi ve boşanma sürecine girilmesinin çiftler açısından yıkıcı bir süreç olduğu açıktır. Ancak özellikle kadınlar için toplumsal algı açısından daha zorlu ve yıkıcı bir süreçtir. Bu denli yıpratıcı bir sürecin neden göze alındığı sorulması gereken bir sorudur. Hiç kimsenin ben şu kadar zaman sonra boşanacağım diye evlenmediği ve boşanmanın son çare olarak görüldüğü ön kabulünden yola çıkarsak bu olguyu daha serinkanlı değerlendirebiliriz. Artık günümüzde hiç kimse boşanmanın ailenin yıkımına sebep olan, sosyal bir hastalık olduğunu ileri sürmemektedir.

Şu açık bir tespittir. Boşanmaların kendi başına bir toplumsal sorun olmasından çok diğer toplumsal sorunların bir uzantısı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Boşanma; göç, ekonomik sıkıntılar, kentleşme, geleneksel aile yapısının çözülmesi, erken evlilik oranlarının yüksekliği gibi nedenlere bağlı bir sonuçtur. Örneğin 2013 Bütçe sunumunda o dönem bakan olan Sayın Fatma Şahin de boşanma konusuna değinirken "ekonomik kriz ailedeki boşanma oranını yükseltiyor" diyerek aynı tespiti yapmıştır. Yani boşanma oranlarının artmasını bir sorun olarak ortaya koyuyorsak başta ekonomi olmak üzere diğer sorunları masaya yatırmamız gerekmektedir.

Boşanmanın köklerinin, evlenme aşamasındaki koşullar olduğu gerçeği birçok değerli akademisyen tarafından ileri sürülmüştür ve bunda haklılık olduğu açıktır. Öte yandan Türkiye'de boşanmak kadar boşanamamanın da bir sorun olduğu vurgusunun yapılması gerektiği kanısındayız.

Sağlıklı, güvenli ve mutlu bireyler olmadan sağlıklı toplumsal bağların kurulabilmesi olanaksızdır. Ancak sağlıklı bir toplum yapısı olmadan da sağlıklı bireyler yetiştirmenin mümkün olmadığı açıktır. Bu karşılıklı etkileşim görmezden gelinerek, komisyon sürecinde sıkça vurgulandığı gibi toplumsal dokuda yaşanan bozulmaların yalnızca dini değerler ile onarılacağı yanılgısına kapılmamak gerektiği düşüncesindeyiz. 11.05.2016

Burcu KÖKSAL	**Fatma Kaplan HÜRRİYET**	**Mahmut TANAL**	**Candan YÜCEER**
Afyonkarahisar Milletvekili	Kocaeli Milletvekili	İstanbul Milletvekili	Tekirdağ Milletvekili

MUHALEFET ŞERHİ 2

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu Hakkında Muhalefet Şerhi

Usule Yönelik Eleştiriler:

Komisyon, iktidar ve muhalefet partilerin önerilerinin ortaklaştırılması yoluyla kurulmuş, Partilerin çeşitli sorun tespitleri üzerinden katılım sağladığı bir Komisyondur. Buna karşın gidilecek illerin, ziyaret edilecek kurumların ve dinlenilecek uzmanların tespitinde bu ortaklaşma sağlanamamıştır. Ne ziyaret edilecek illere yönelik olarak sunduğumuz öneriler, ne belirlenen iller için önerdiğimiz kurumlar listeye alınmamıştır. Israrlarımız neticesinde önerdiğimiz bir uzman dinlenebilmiştir. Komisyona, 1-2 yıldır kadına yönelik şiddet projesi yürüten, Hükümete yakın sivil toplum örgütleri çağrılmasına karşın, 1987'den beri bu konuda dünyada örnek gösterilen çalışmalar yapan Mor Çatı, önerdiğimiz halde Komisyon'a davet edilmemiştir. Komisyon gündeminin belirlenmesinde sorumluluğun Komisyon başkanında olmasını zorunlu tutan herhangi bir düzenleme bulunmamasına karşın, başkanlık sıfatı Komisyonun demokratik işleyişinin önünde engel oluşturacak biçimde sahiplenilmiştir.

Komisyona davet edilen uzmanların yelpazesi, konunun farklı taraflarını kapsamaktan çoğu kez uzak kalmıştır. Örneğin Boşanmış İnsanlar ve Aileleri Platformu, Babasız Bırakılan Çocuklar, Çocuksuz Babalar Derneği, Boşanmış Babalar Platformu ve boşanmış babaların sorunları hakkında uzman davet edilmiş olmasına karşın, boşanmış bir anne dinlenilmemiştir.

Komisyonun Ak Parti'li üyesi Sait Yüce'nin 18.02.2016 tarihinde Komisyona çağrılan uzman Hülya Gülbahar'a yönelik tutumu üzerine 24.02.2016 tarihinde bir soru önergesi sunulmuş ve sonraki Komisyon toplantılarında çağrılan uzmanlara yönelik bu türden bir muamele olmayacağına dair güvence talep edilmiştir. Önergemize 15.03.2016 tarihinde verilen yanıtta ise Hülya Gülbahar'ın Komisyon'da görüşlerini dile getirdiğini ifade etmekle yetinilmiştir. Takiben Komisyon'da yine Sait Yüce tarafından, 09.04.2016 tarihli İstanbul çalışmasında Çocuk Vakfı Başkanı Mustafa Ruhi Şirin'e yapılan muameleler Komisyon'un muhalif görüş belirten uzmanlar

açısından güvenli hale getirilemediğini göstermektedir. İlaveten, Sait Yüce tarafından "Sus Lan" denilerek mikrofon fırlatıldığına ilişkin basına yansıyan iddiaların tutanaklara yansımaması, Komisyonun açıklığı konusunda tereddüt yaratmıştır.

Yaklaşıma Yönelik Eleştiriler:

Aile toplumsal ilişkilerin biçimlenmesi ve kuşaklar boyu aktarılmasında üstlendiği rol ile neredeyse toplumda en başat ilişkiler rejimini temsil etmektedir. Ailenin toplumsal değer ve kurumların biçimlenişinde taşıdığı bu kilit önem, onu üzerine en fazla söz söylenen ve politika üretilen yapılardan biri haline getirmiştir. Bu anlamda aile toplumun iktisadi, kültürel, siyasal kurum ve süreçlerine etki ederken, onlardaki değişikliklerden de etkilenir. Aile kurumunun taşıdığı bu güç, kurumun sürekliliğini öne çıkarmış, aile içindeki ilişkilerin demokratikliği bu sürekliliğe yapılan vurgunun gerisinde kalmıştır. Erkekse, bu sürekliliğin sağlanmasında devletin hane içindeki yürütücüsü konumunda olmuştur.

Bu anlamda ailenin tercihe bağlı bir yapı olmaktan çıkma eğilimi giderek sertleşmiştir. Modern toplumda aileye bağlı olarak tanımlanan özellikler, kişinin toplumsal anlamda makbul sayılabilmesinde bir norm halini almıştır. Bireylerin evlenme, çocuk yapma, boşanma vs… toplumsal vakalar konusundaki eğilimlerinin, diğer toplumsal vakalara kıyasla daha fazla toplumsal normlara bağlı olduğunu söylemek mümkündür.

Aile cinsiyetli bir yapıdır; bu nedenle aile içi ilişkilerin de bir cinsiyetlenme süreci olduğunu göz ardı etmemek, aile içi ilişkilere içkin sorunları değerlendirebilmek açısından büyük önem taşır. Öyle ki kimi çalışmalar kadın ve erkek sorununu aile üzerinden incelemeye alma gereği duymuştur. Ailenin cinsiyetlenme sürecindeki kurucu rolü, hane içinde kadın ve erkeğin cinsiyetlerine bağlı sorunlarla karşı karşıya kalabileceğinin ötesinde bir iddia taşımaktadır. Aile içi ilişkilerde ortaya çıkan değerlerin toplumsal olarak kadınlık ve erkekliğe dair kabullerin şekillenişinde temel bir rol oynadığı ifade edilmektedir.

Yukarıda sıralanan tespitler Komisyon'un odaklanması gereken eksenin aile içi ilişkilerin demokratikleştirilmesi, ailenin tercihe bağlı bir yapıya dönüştürülmesi ve aile içi sorunların vaka odaklı değil, bu vakaları ortaya çıkaran toplumsal ve politik normlar ölçüsünde yapısal analizi

olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak hazırlanan Raporun ruhu, sorunların tespiti ve getirilen öneriler, bu bütünsel bakış açısını ortaya koymaktan uzaktır. Bu nedenle Raporda sorunu yasal düzenlemelerle çözme eğilimi ağır basmakta, bu yaklaşım mevcut yasaları etkisizleştiren erkek egemen zihniyet yapısını görünmez kılmaktadır. Raporda 1 sayfada ele alınan "Farkındalık ve Zihniyet Dönüşümü" sorunu bir konu başlığı değil, Raporun tümüne yansıması gereken bir perspektif meselesidir. Buna karşın cinsiyet eşitliği "Diğer Öneriler" başlığı altında, "Toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı eğitimler başta olmak üzere toplumu bilinçlendirecek ve farkındalık yaratacak aktivitelere önem verilmeli" şeklinde yuvarlak ve kestirme bir ifade ile 'geçiştirilmiştir'. Raporda en sık vurgulanan önerilerden biri olan aile danışmanlığında bile, profesyonellerin uzmanlığı hususunda cinsiyet eşitliği eğitimi almasına dair bir vurgu bulunmamaktadır.

Eşitsizliklerin analizinde sıklıkla düşülen hata, eşitsizlikleri normalleştiren, süreklileştiren politik ve toplumsal iklime odaklanmak yerine, bu eşitsizliklerin yol açtığı sonuçları vaka odaklı olarak ele almaktır. Böyle bir yaklaşım, örneğin bir erkeğin şiddet uygulamasını alkol, öfke gibi semptomlara bağlayarak anormalleştirme eğilimindedir. Ancak sorun yapısal bir perspektiften ele alındığında "anormallikle" ilişkilendirilen semptomun erkeklik değerleri açısından son derece "normal" olduğu anlaşılacaktır. Sorun sosyal uyumsuzlukta değil, sosyal normallikte aranmalıdır. Erkeğin şiddet uygulayarak toplumsal açıdan konforlu bir pozisyon olan erkekliğini vurgulayarak bundan güç alma eğiliminden ortaya çıktığı görülecektir. Böyle bir perspektif, aile içi eşitsizlikleri eğitim, öfke kontrolü, bağımlılık tedavisi gibi artlam niteliğindeki çözümlerden evvel erkekliğin yüceltilmesi ve kadınlığın değersizleştirilmesi ile ilgili toplumsal normlar ve politikalarla mücadeleyi öne çıkartacaktır. Sorun ailenin demokratikleşmesi açısından ele alındığında odaklanılması gereken, aile içi eşitsizliklerin nasıl sabitleştiği ve nasıl onaylandığı sorusu olmalıdır.

Bu noktada, Rapor'da sıklıkla sorun çözücü bir makam olarak önümüze konulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, onaylanması halinde eşitsizlikleri sorun olmaktan çıkaran telkinlerin yer aldığı yayınlarına rastlanması güven kırıcıdır. Sorunun çözümünde birincil kurumlardan biri olması gereken bir Kurum, eşitsizliğin meşrulaştırılması ve eğitimler yoluyla yeniden üretimini üstlenmiş görünmektedir.

Örneğin Evlilik ve Aile başlıklı eğitim kitapçığında "Önemli olan, ilişki içerisinde eşlerin kendilerini nasıl rahat hissettiklerini keşfetmeleridir. Birbirleriyle iyi anlaşan çiftler bu konulardaki dengeyi aralarında mükemmel şekilde kurmuş olan çiftlerdir. Evin reisinin kadın mı erkek mi olduğu ya da her iki eşin eşit güce mi sahip olması gerektiği sorularından ziyade, eşlerin bu konuda aynı şekilde düşünüp düşünmedikleri önemlidir.(s. 30, s.31)" denmektedir. Benzer şekilde "Sizin Evliliğiniz Eşitlikçi mi Geleneksel mi?" başlığı altında eşitlikçi ve geleneksel ilişki hanedeki bireylerin çalışması, ev işleri ve çocukların bakımındaki sorumluluklar açısından tanımlandıktan sonra "Önemli olan hangi ilişki biçiminin daha iyi olduğu değil, eşlerin beklentilerinin ne olduğudur. Eğer evlilik ilişkilerindeki rollerinden eşlerin her ikisi de karşılıklı olarak memnunsa bu konuda problem yok demektir (s.97)" denmektedir. Buna göre bireylerin rızası olması halinde, aile içinde şiddetin kaynağı olarak tarif edilen eşitsizliklerin meşru görülmesinde bir sakınca yoktur. Rapor boyunca yaygınlaştırılması telkiniyle referans verilen eğitimlerde öğütlenen budur.

Her ne kadar aile farklı cinsiyet ve yaşlardan bireyleri kapsıyorsa da, Türkiye'de politik sözün örgütlenişi "aile=kadın" denklemini pekiştirmiştir. Aile ile ilgili önerilerin kadın sorumluluğu olarak anlaşılması eğilimi artmıştır. Bakanlık tarafından verilen eğitimlerde katılımcıların çoğunun kadın olması, eğitim kitapçıklarında ailenin neredeyse erkeksiz (Örn bkz. "Fonksiyonlarını sürdüren aile, çocuğuna, gencine, kadınına, engellisine, yaşlısına sağlıklı bir ortamı sağlayan ailedir", Evlilik ve Aile) bir birim olarak karşımıza çıkması (babanın görünmezleştirilmesi yoluyla erkeğin doğal otoritesinin sağlamlaştırılması), gerek Komisyon tutanaklarında gerekse Raporda "kadınlarımız, çocuklarımız" dilinin terkedilmemiş olması bu yaklaşımın örnekleridir. Hükümet bir yandan kadın erkek eşitliğini tanımayan, kadını ancak aile içinde tanımlayan politikaları ördüğü zihniyet yapısı, bir yandan aile içi şiddeti sonlandırmaya yönelik vaatleriyle çelişki üretmekte, güven sarsmaktadır.

Sunulan yaklaşımla ilgili diğer bir eleştirimiz, Türkiye'de farklı dezavantajlı grupların sorunlarının ailenin sürekliliği hedefiyle araçsallaştırılmış olmasıdır. Engelli bireylerin sorunlarının çözümünün ailede engelli bireylerin bulunmasının boşanmalara sebep olduğu doğrudan ifade edilerek gündemleştirilmesi, kadın yoksulluğunun başlı başına bir sorun olarak ele alınmaksızın aile birliğini bozan bir unsur olarak değerlendirilmesi gibi yaklaşımlar, toplumsal değerler açısından da insan hakları açısından da kabul edilebilir değildir.

Komisyonun kendisi toplumda bir boşanma sorunu varmış intibaı yarattığı halde, davet edilen uzmanlarca sunulan bilgiler aksini söylemektedir. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Komisyon'da sunulan bilgiler en az boşanmanın 1 yıldan az evli olanlar arasında gerçekleştiği yönündedir. Boşanmaların çoğu 16 ve üzeri yıl evli kalanlar arasında gerçekleşmektedir (Yasemin Esen, 02.03.2016 tarihli toplantı, s.3). Öyle ki boşananların yüzde 80'inin ebeveyn olduğu (Alanur Çetin, 28.01.2016 tarihli toplantı), çocukların varlığının boşanma için caydırıcı olamayacağı düzeyde bir rahatsızlığın hane içinde söz konusu olduğu gözlenmiştir. Bu durum, Türkiye'de boşanmanın çabuk alınan bir karar olmadığı, yıllara yayılmış huzursuzluğun neticelenmesi olarak gerçekleştiğini göstermektedir.

Özetle, sunulan veriler, boşanmaların geçen yıla oranla yüzde 5 artmış olmasına karşın, nüfusun da buna paralel olarak artış gösterdiğini, ek olarak, boşananların da büyük bir kısmının yeniden evlendiğini göstermektedir. Alanur Çetin tarafından MERNİS verilerine dayanılarak sunulan rakamlar 18 yaş üstü nüfusun yüzde 2,8'i boşanmış veya ayrı yaşayan kişiler olduğunu göstermektedir. Bu durumda En az bir kez boşanmış olanların oranı toplam nüfusun yüzde 4,4'üne tekabül etmektedir. Boşanma hızının binde 1.7 olarak tespit edilmiş olması, boşananların da yarıdan fazlasının yeniden evleniyor olması Türkiye'de boşanma sorununun olmadığının açıkça ifadesidir. Benzer şekilde TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı tarafından yapılan 16.12.2015 tarihli Türkiye, OECD ve Avrupa Ülkelerinde Evlenme ve Boşanma Hızları Araştırması'na göre boşanmalar son 14 yılda 40 bin düzeyinde artış göstermişse de, bu dönemde nüfus da 11 bin kişi artmış ve üstelik evlenme hızında ciddi bir düşüş görülmemiştir (2011- 8.36, 2014- 7,80). Nitekim, Türkiye ortalamanın binde 2'nin üzerinde seyrettiği Avrupa ülkeleri arasında da düşük boşanma kategorisi içindeki ülkeler arasındadır. Komisyona yaptığı sunumunda İPSOS Araştırma Şirketi, 2023'te binde 1.93 olması tahmin edilen boşanma hızı ile Türkiye düşük boşanma hızındaki ülkeler arasında yer almaya devam edeceğini ifade ederek, boşanmanın gelecekte de bir sorun olmayacağını açıkça ortaya koymuştur. Bu veriler Türkiye'de boşanmanın değil, boşanma konusundaki tabunun sorun olduğunu göstermektedir.

Komisyon çalışmaları açısından ele alındığında ise, Türkiye'de aileler nezdinde boşanmadan çok daha acil sorunlar olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin Adalet Bakanlığı Adli Sicil Daire Başkanı Komisyon'da yaptığı sunumda (02.03.2015 tarihli toplantı, s.6) boşanma davaları arasında çekişmeli boşanmaların 1. sırada yer aldığına ve boşanma sürelerinin uzunluğuna dikkat çekilmiştir. Bu durum, Türkiye'de boşanmalardan çok, çatışmalı boşanma süreçlerinin sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Ailede sorun yaşanması durumunda uzmanlardan destek almak isteyenlerin oranı yüzde 3 olarak verilmiştir, İPSOS araştırmasında görüşülen bireylerin yarısı boşanma başvurusunu avukat olmadan gerçekleştirmesi dolayısıyla mağduriyet yaşadığını belirtmektedir. Dolayısıyla psikolojik ve hukuksal desteğin yaygınlaştırılması ve destekten faydalanılması ile ilgili yargıların ortadan kaldırılmasına ilişkin ihtiyacın öne çıktığı görülmektedir.

Aile ile ilgili olarak öne çıkan sorun, hane içi şiddettir. Alanur Çetin yaptığı sunumda boşanmış kadınların yüzde 74'ünün fiziksel şiddet mağduru olduğunu belirtmektedir. Evli olmayan ve evli kadınların da yüzde 35'nin şiddete maruz kalmaya devam ettiği bilinmektedir. Bu nedenle Çetin de politika önerilerinde boşanma oranlarının düşük olduğunu ifade ederek, boşanmanın toplumsal tabu olarak algılanması ve ayrımcılığın önlenmesinin, kadınların şiddete karşı korunmasının; hukuki, psikososyal ve maddi desteklerin öncelikli olduğunu vurgulamıştır.

Yine İPSOS sunumunda, kanun uygulayıcılar tarafından çalışmayan kadınlara yönelik en önemli güvencelerden biri olarak ortaya konulan mal rejiminin, boşanma davalarının sadece yüzde 3'ünde uygulandığı, özellikle çalışmayan kadınların boşanırken güvencesiz olduğu vurgulanmıştır.

Önerilere Yönelik Eleştiriler

Getirilen önerilerle ilgili birkaç sorun öne çıkmaktadır.

Öncelikli sorun, getirilen önerinin içine oturacağı toplumsal ve siyasal bağlamın gözardı edilmesidir.

Türkiye kadın erkek eşitliğine inanmadığını açıkça beyan eden bir Cumhurbaşkanı tarafından yönetilmektedir. Çeşitli kamu kurumu temsilcilerinin kadın-erkek eşitliğine aykırı beyanları, hatta üst düzey yetkililerin taciz davası sanıklarını kollayan ifadeleri basına yansımaktadır. Bu koşullarda, kadınlar için geçici özel önlem içeren düzenlemeler dahi uygulanmamaktadır.

Dolayısıyla aile, güven ve birlikteliğin yaşandığı, eşitlikçi bir toplumsallaşmanın gerçekleştirildiği bir kurum olmaktan çok, aile içi eşitsizliğin üretildiği ve üzerinin örtüldüğü bir

birim haline gelmektedir. Türkiye'nin imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesi "kadınlar ve erkekler arasında fiili eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadına yönelik şiddeti engellemede anahtar bir unsur olduğu"na vurgu yaparak, eşitlikle ilgili toplumsal ve siyasal bağlamın önemine dikkat çekmektedir

İkinci sorun hukuki süreçlerin kısaltılması iddiasıyla hukuken yetkisiz makamların yetkilendirilmesi, sürecin bürokrasiye teslim edilmesidir. Amaç hukuki süreçlerin kısaltılması ile yapılması gereken aile mahkemelerinin çoğaltılması, ihtisas mahkemelerinin sayı, zaman ve alt yapı bakımından güçlendirilmesidir.

Diğer yandan **"ailede dini değerler"in ve "Türk kültür yapısı"nın aktarımı ile ilgili öneriler** Tekçi bir yaklaşımın ürünüdür. Türkiye'de Sünni İslam dışındaki dini değerler, Türk gelenek görenekleri dışındaki kültürel değerler gözardı edilmiştir. İronik biçimde, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları için önerilen anadil hizmeti, Türkiye'deki farklı diller açısından gündemleştirilmemiştir. Tersine, aile danışmanlığı alanında çalışacak uzmanların 'milli kültürümüze' duyarlı olacak şekilde yetiştirilecek düzenlemelerin yapılması önerilmektedir. Ayrıca, değerler eğitimi ile ilgili olarak yapılan öneriler, Milli Eğitimin yetki alanına giren, eğitim tekelini yetkisiz kurumlara devreden düzenlemeler nedeniyle sorunludur.

Terör, yine pek çok düzenlemede olduğu gibi, asimilasyon çalışmalarına zemin oluşturan bir gerekçe olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek medya sektörüne yönelik öneriler, gerekse Sayın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sema Ramazanoğlu'nun Komisyon toplantısında Aile Sosyal Destek Projesi (ASDEP) ile ilgili olarak verdiği bilgiler, bu iddiayı doğrulamaktadır. Ramazanoğlu ASDEP Projesinin "Cizre, Şırnak, Silopi ve Mardin'de olmak üzere terör mağduru 4 il ve ilçelerinde ve 11 doğu ilinde" hayata geçirildiğini, vatandaşların sorunlarının aile odaklı çözülmesinin hedeflendiğini ifade etmiştir. Özetle, ASPB ASDEP aracılığı ile Savunma Bakanlığı'nın taşeronu bir Bakanlık gibi asimiliasyon çalışmalarını yürütmektedir.

Aile çoğu kadın için sadece ilişkisel değil mekansal olarak da tecrit yaratmaktadır. Bu tecridi kırmanın bir yolu kamusal alanı güvenli hale getirmek, **kadın dostu kentler** yaratmak, kadınların çalışması ile ilgili yargıları ortadan kaldırmak ve çocuk bakım hizmetlerini geliştirmektir. Ancak raporda bu yönde bir öneri bulunmamaktadır.

Aile içi eşitsizlikler kadın açısından bakıldığında bir değersizleşme sürecine tekabül etmektedir. Bu nedenle ailedeki **kadın için, anne ve eş pozisyonlarının dışında, kadınlığın değerinin güçlendirilmesi**, aynı zamanda aile içi eşitsizliklerle mücadelede atılacak adımlardan biri olacaktır. Aynı şekilde, kadınların şiddetle mücadele yöntemi olarak kendi kendilerini suçlamasının önüne geçecek çalışmalar yürütmek, suçluluk duygusunu bu açıdan ele almak gerekmektedir.

Yasal düzenlemelerle ilgili ayrıntılı önerilerin yer aldığı Raporda çocukların cinsel istismarı suçunun işlendiği evliliklerde, evliliğin 5 yıl boyunca sorunsuz ve başarılı devam etmesi halinde cezasızlık önerisi getirilmesine karşın, **evlenme yaşının 18'e yükseltilmesi** önerisinin yer almaması dikkat çekicidir. Ayrıca "sorunsuz ve başarılı" evlilik hangi kıstasa göre saptanacaktır?

Nafaka ile ilgili süre kısıtına yönelik düzenleme yapılması önerisi, kadınların içinde bulunduğu koşulları görmezden gelmektedir. Mevcut düzenlemede zaten kadının yoksulluktan kurtulduğunun tespiti, geçimini sağlayacak bir başkası ile yaşaması halinde Mahkeme'ye başvurarak nafakanın kaldırılması mümkündür. Uygulamada kadınların, ancak geçimlik düzeyde olan nafaka için çalışmaktan feragat etmesi ya da sırf bu nedenle yeniden evlenmekten kaçınması makul değildir.

Çocuk tesliminde ASPB'ye yetki verilmesi hukuki olmayan bir merciye çocuk teslimi ile ilgili takdir yetkisi verilmesi anlamında sorunludur.

İddet müddeti ile ilgili öneriyi olumlu bulmakta, ancak iddet müddetinin tamamen kaldırılarak beyana dayalı hale getirilmesini önermekteyiz.

Medyaya yönelik olarak sıralanan 13 öneri içinde de 6284 sayılı yasa m.16'nın uygulanmasına yönelik bir öneri bulunmamaktadır. M. 16'ya göre Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu ile ulusal, bölgesel ve yerel yayın yapan özel televizyon kuruluşları ve radyolar, ayda en az doksan dakika kadınların çalışma yaşamına katılımı, özellikle kadın ve çocukla ilgili olmak üzere şiddetle mücadele mekanizmaları ve benzeri politikalar konusunda Bakanlık tarafından hazırlanan ya da hazırlattırılan bilgilendirme materyallerini yayınlamak zorundadır. Ancak 2012 yılında yapılan bu düzenleme hala yerine getirilmemektedir.

Raporda **geçici aile dağılmaları** sadece TSK personeli ve devlet memurlarına yönelik düzenlemelerle ele alınmış, bu sorunun en önemli muhatabı olan mevsimlik işçiler ve işsizliğin yoğun olduğu şehirlerde yaşanan işgücü göçleri ile ilgili bir öneri getirilmemiştir.

Yaşlı bireylerin evde bakımı önerisi, yaşlıların alıştıkları koşullarda bakımını getirmesi açısından önemli olmakla birlikte, bu bakımın üstlenicisi olacak kadın yine görünmezleştirilmiştir. Rapor, kültürel değerlerin kadının görünmez emeği üzerinden idame ettirildiği cinsiyetçi yaklaşımı, gelenekçilik örtüsüyle gizlemeye devam etmektedir.

Sosyal yardımda hak sahipliği yine aile eksenli tanımlanmaktadır. Çekirdek aileyi güçlendirmenin bir yolu olarak hane halkını hedefleyen geleneksel sosyal yardımları devreye sokulmakta, bireyin aileye olan bağımlılığını azaltan ödemelere yanaşılmamaktadır. Bu nitelikteki sosyal politikaların, toplumda aile kurumuna karşı politikalar olduğunu belirtmek hatalı olur. Kadının evlilik dışında da kendini ve hanede birlikte yaşadığı diğer kişileri idame ettirebilecek olanaklarının varlığı, kadının aile içerisinde sorunlarını daha rahat ifade edebilmesini beraberinde getirmektedir. Bireyin güçlendirilmesini hedefleyen, herhangi bir iş performansı ya da teklif edilen işi kabul etme isteği beklenmeksizin ödenen bireysel, koşulsuz ve evrensel nakit gelir olarak "temel gelir desteği"[208] bir alternatif olarak karşımızda durmaktadır.

Aile konutu şerhi ile ilgili öneride kanunun en önemli özelliği "delil aranmaması" koşulu bertaraf edilmeye çalışılmaktadır. Uygulamada delil için konulan süre şartının giderek giderek kısalması daha büyük bir sorundur. Kadın kararı tebliğ aldığında zaten süre geçmiş olmaktadır. Aile konutu şerhi, işyeri değişikliği, kimlik değişikliği için zaten uygulamada hayati tehlike olmasa bile belge istenmektedir. Oysa, örneğin ısrarlı takip mağduru bir kadın, hayati tehlikesi olmadığı için tüm hayatı boyunca psikolojisi bozuk gezmeye mahkûm edilemez.

Rapor **RTÜK**'ün medya kuruluşlarına rehberlik etmesini ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak kurumsal etkisini artırmasını önermektedir. Oysa RTÜK mevcut yapısı ve işleyişi nedeniyle, demokratik bir işleyişe sahip olduğu noktasında tereddüt yaratmaktadır. En son Beyaz Show'a canlı yayınına telefonla bağlanan Diyarbakırlı bir öğretmenin "çocuklar ölmesin" sözlerini "terör örgütünün kullandığı lisanı kullanmak" olarak değerlendirdiği için 900 bin TL ceza kestiği bir Kurum, eşitlikçi ve demokratik bir rehberliğin referansı olamaz, kanısındayız.

[208] Temel gelir evrensel bir vatandaşlık hakkı olarak her bireye verilecek –vergi mükellefi olanlardan geri alınmak koşuluyla-düzenli bir nakit transferidir

“Mahremiyet” iddiasıyla **aile hukukuna ilişkin duruşmaların gizli yapılması** önerisi getirilmektedir. Ancak halihazırda Medeni Kanun m. 184’e göre taraflar bunu talep edebilmekte, hakim gerekli gördüğü taktirde duruşmalar gizli yapılabilmektedir. Topyekûn bir gizlilik önerisi yerine, aleniyetin adil yargılamanın en önemli unsurlardan biri olması hasebiyle, bu konuda tarafların bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmelidir. Bu haliyle getirilecek getirilecek bir düzenleme, esas olarak kadın örgütlerinin dava takiplerini engelleyici hale gelecek, aileyi kutsallaştıran bakış açısını pekiştirecektir.

Aile mahkemesi hakim, uzman ve personelinin aile duyarlılığı olan kişilerden seçilmesi önerilmektedir. Aile Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yetki Kanunu'nun 3. maddesinde de Aile Mahkemesi Hakimlerinin tercihen evli ve çocuklu olmasına vurgu yapılmaktadır. Gerek bu düzenleme, gerekse getirilen öneri Anayasanın eşitlik ilkesine aykırıdır. Duyarlılığı sağlayacak olan, cinsiyet eşitliği bilincidir.

Raporda aile bütünlüğünün sağlanması ve kadına yönelik şiddetle mücadelede **sivil toplum örgütlerine yönelik çeşitli öneriler** getirmektedir. Ancak bu konuda öncelikli sorun şiddetin önlenmesi, kadınların ekonomik/psikolojik/sosyal açıdan güçlendirilmesi çalışmaları yürüten kadın aktivistlerin hedef haline gelmesidir. Komisyonda Hülya Gülbahar’a yönelik olarak gerçekleşen tutumda ve Ak Parti politikasına muhalif kadın örgütlerinin yapılan önerilere karşın davet edilmemesi ile kendini gösteren yaklaşım, sokakta kadın örgütlerinin basılması, yayınlarının toplatılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. En son Kürt kadınları için örgütlenme, şiddete karşı dayanışma ve farkındalık çalışmaları ile ortaklaşma olanağı yaratan Kongreya Jinen Azad (KJA) dernekleri basılmış, üyelerine çeşitli baskılar uygulanmıştır. Rapor, öncelikle bu ihlallerin önlenmesi, kadın örgütlülüğünün önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik öneriler içermelidir.

Raporda cinsiyet eşitliği açısından en önemli müdahale ise **boşanma arabuluculuğu** önerisidir.

Türkiye Dünya Ekonomik Froumu'nun (WEF) raporuna göre 145 ülke arasında 130. Sırada bulunarak cinsiyet eşitliğinin dünyada en kötü olduğu ülkeler arasındadır. SGK verilerine göre erkeklerin 9.800’ü sosyal güvenlik kapsamındayken kadınların sadece 3.500’ü bu haktan faydalanmaktadır. Türkiye’de 2010-2015 yılları arasında en az 1134 kadının erkekler tarafından

öldürüldü. 2015 verilerine göre her 10 kadından 4'ü eşinden veya birlikte yaşadığı kişiden fiziksel şiddet görmüş, boşanmış kadınların ise yüzde 74'ü şiddetle karşı karşıya kalmıştır. 7 Mart 2016 tarihinde yayınlanan *TÜİK İstatistiklerle Kadın Bülteni*'ne göre Okuma yazma bilmeyen kadın nüfus oranı erkeklerden 5 kat fazladır. Zaman Kullanım Araştırması, 2014-2015 sonuçlarına göre Türkiye genelinde 10 ve daha yukarı yaştaki fertlerin bir günde hangi faaliyetlere, ne kadar süre ayırdıkları incelendiğinde uykudan sonra kadınların en çok 4 saat 17 dakika ile hanehalkı ve aile bakımı faaliyetine zaman ayırdığı, erkeklerin 3 saat 58 dakika ile istihdam faaliyetine zaman ayırdığı görüldü. Arabuluculuğun getirilmek istendiği toplumsal bağlamın, kadın ve erkeğin müzakere gücü boyutundaki resmi budur.

İlaveten Adalet Bakanı Sn. Bekir Bozdağ basına yaptığı açıklamada boşanma davalarını devletin kadınla erkeğin arasına girmesi olarak yorumlarken, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sema Ramazanoğlu 24.03.2016 tarihli Komisyon toplantısında boşanma kararının sadece tarafları değil toplumu da ilgilendiren temel bir sorun olduğunu ifade etmiştir. Komisyonun Ak Parti'li üyesi Hüsniye Erdoğan da 25.2.16 tarihli toplantıda "(arabuluculuğun) sosyolojik yönünün bizim periferideki illerimizdeki (Şanlıurfa) yaşantımızda daha farklı algılandığı ve hakikaten bir işlevsellik görüldüğüne şahit olmuş olduk (Tutanak, s. 26)" demiş ve arabuluculuğun halihazırda aile büyükleri tarafından uygulandığını ifade etmiştir. Bu ifadeler boşanmalarda uygulanan arabuluculukta muhatabın bireylerden çok, fiilen aile büyükleri ve devlet otoritesi olduğunu ortaya koymaktadır.

Nitekim 2012'de gündeme getirilen arabuluculuk düzenlemesini hazırlayan isimlerden biri olan Hakan Pekcanıtez bile "Dünyada Arabuluculuk Uygulamaları Konferansı"nda "Özellikle söylemek istiyorum; kesinlikle bir boşanma davasına ilişkin hüküm ya da velayete ilişkin bir hüküm arabulucunun çözebileceği bir husus değil" diyerek arabuluculuğun boşanma davalarında uygulanamayacağını açıkça ifade etmiştir.

Raporda şiddet beyanı olmayan boşanma davalarında arabuluculuğun getirilmesi önerilmektedir. Cinsiyet eşitsizliğinin, arabuluculuğun boşanma davalarında uygulanmasını imkansız kılması bir yana, özellikle küçük kentlerde "şiddetli boşanma" olarak ifade edilen davaların çoğunun şiddetten kaynaklanan boşanma davaları olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Basit suçlar olarak görülen, kadınlarca da çoğunlukla bir şiddet biçimi olarak ifade edilmeyen hakaret, şantaj gibi

şiddet biçimlerinin arabuluculukla çözümlenmesi daha büyük suçlara kapı aralama riski taşımaktadır. Nitekim 6284 Sayılı yasa ve İstanbul Sözleşmesi çerçevesinde arabuluculuk yapmak suçtur. Fakat Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Diyanet ile yaptığı protokol ve boşanma ombudsmanlığı/kamu denetçiliği uygulamaları ile arabuluculuk devlet eliyle fiilen gerçekleşmektedir.

Kadın örgütleri yıllardır erkek şiddetinin bizzat kadının şiddet görmesi ile bitmediğini, kadının şiddetten kurtulmak için temas ettiği devletin tüm kurumları ile yeniden üretildiğinin altını çizmektedir. Bu durumun temel sebeplerinden birinin de kolluğun ve kadın danışma merkezi ve sığınaklarda çalışanların fiilen arabuluculuk ve uzlaştırıcı çalışmaları ile sürece müdahilliği olduğunun altı çizilmektedir.

Kadınların istedikleri anda erişebilecekleri, arabuluculuk için değil şiddetten uzaklaşmak için her türlü hizmeti 7 gün 24 saat alabileceği merkezlerin yaygınlaştırılmasıdır.11.05.2016

Aycan İRMEZ
Şırnak Milletvekili

Dirayet TAŞDEMİR
Ağrı Milletvekili

MUHALEFET ŞERHİ 3

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması Ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Başkanlığına

Komisyon raporuna ilişkin ek görüşlerimiz ve muhalefet şehrimiz ilişiktedir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla arz ederiz.

Deniz DEPBOYLU
Aydın Milletvekili

I-GİRİŞ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 10.12.2015 tarihli 13'üncü Birleşiminde, konularının ortak olması nedeni ile birleştirilerek görüşülen ve kurulmasına karar verilen; Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 13.01.2016 tarihli 27'inci Birleşiminde komisyon üye seçimi yapılarak göreve başlayan "Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi" amaçlı (10/2,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18) Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu Anayasa'nın 98'inci ve İç Tüzük'ün 104 ve 105'inci maddeleri çerçevesinde çalışmalarını 4 ay süren çalışmalarını tamamlamış bulunmaktadır.

Sunulan çalışma raporunda, komisyon toplantılarına katılan uzmanların bilgi, görüş, değerlendirme ve önerilerine yer verilmekle birlikte; bazı hususların gözden kaçtığı, raporda sunulması gereken bilgilerde eksikliklerin olduğu görülmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucu tavsiye şeklinde belirtilen bazı değişiklik önerilerinin ise, uygulayıcılar tarafından yanlış değerlendirilebileceğini ve ya olumsuz sonuçlar doğurabileceğini düşünmekteyim.

Komisyon olarak sunduğumuz raporun birçok alanda araştırmacı, farklı meslek grupları ve ilgili vatandaşlarımız tarafından referans alınacağını düşünerek; raporda aile yapısı ve sorunları ile ilgili olarak bilgi veren bölümün zenginleştirilmesi gerekmektedir. Aile ile ilgili verilecek bilgiler, ileriki bölümde sunulan istatistik verilerini, grafikleri, tabloları ve önerileri daha anlaşılır kılacaktır. Bu sebeple eksik kaldığını düşündüğüm bilgileri raporumun içinde sunmuş bulunmaktayım.

Yapılan çalışmalarda elde ettiğimiz bulgulara dayanarak, öneriler bölümünde eksik bulduğum konulardaki önerilerin yanı sıra, eleştirdiğimiz önerilerin tekrar düzenlenmiş hali şerh raporuna eklemiştir.

A-KURAMSAL BİLGİ

BİREY VE AİLE YAŞAM DÖNGÜLERİ

Aile, ülkelerin ve ulusların yaşamında tarihsel olarak önemli bir rol oynamıştır. Ailenin kökeni tarih öncesi dönemdeki hominid atalarımız kadar uzanır. O zamandan günümüze, aile her ne kadar pek çok değişme yaşamışsa da temel bazı işlevleri aynı kalmıştır. Aile, çocukların dünyaya getirilmesi ve sosyalleşmeleri; bir ekonomik işbirliği ünitesi olma, çocuklara, eşlere ve ebeveynlere roller verme ve bir yakınlık kaynağı olma gibi işlevleri yerine getirir. Aynı şekilde, aile yaşamda rastlanan sevgi, adanmışlık, bağlanma, ait olma ve mutluluk gibi bazı önemli duyguların en derin ve tatmin edici düzeyde sunan yerlerin başında gelir. Aile ayrıca, üyelerini dinleme, yardım etme destekleme ve acılarını sevinçlerini hissetmekle önemli terapötik işlevlerde sunar.

Aile yaşamıyla ilgili kurallar tarihsel süreç içerisinde sosyal ve ekonomik faktörlerin etkisiyle değişime zorlanmışlardır. Devrimler, ekonomik buhranlar veya doğal afetler gibi olaylar toplumların değişimine yol açtıklarından yeni kurallar getirilip eskilerin terk edilmesine vesile olmuşlardır.

Aile bir sistemdir ve içinde yer alan bireyler hem teker teker birbirleriyle hem de aile bütünüyle sürekli bir etkileşim durumundadırlar. Ailenin içindeki ya da dışındaki bireylerin davranışlarının hem aile üyeleri hem de aile bütünün işleyişi üzerinde etkileri olacaktır. Ailedeki bu karşılıklı etkileşimin kuralların geri bildirim ve davranışsal dizgelerin tümü Sibernetik olarak adlandırılır. Öyle bir yapıdan bireyi alıp ayırarak anlamaya çalışmak yapay olur. Aile danışmanı olma yolundaki ilk adım esas itibari ile aile yaşamındaki gelişimsel ve sistematik nüansları anlamaktır.

İkinci adım ise birey ve aile yaşam döngüleri hakkında bilgilenmektir. Ailelerin hem evrensel hem de her birinin kendine özgü özellikleri vardır. Cinsel yaşam, üreme, ekonomik ve eğitsel işlevleri ailelerin evrensel özelliklerindendir. Çeşitli bağlamlar içerisinde ailenin temel bileşenlerini tanımlamak son derece önemlidir. Bu süreç ailenin davranış örüntülerini ve ailenin alt sistemlerinin doğasını işleyişini içerir. İstendik sonuçlar doğurur. Ve ya doğurmasa da aileler bütün veya bir kısım üyelerinin ihtiyaçlarına yanıt vermeye çalışırlar.

AİLE NEDİR?

Aile biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik birliktelik olan ve kendilerine aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birliktir. Aileyi geniş bir şekilde tanımlamak ailenin işleyişini ve de onu oluşturan bireyleri anlamaya katkıda bulunabilir. Kimlerden oluşursa oluşsun ailelerin hepsinin ekonomik, fiziksel, sosyal ve duygusal işlevleri vardır. Aile bir yandan üyelerine istikrar, koruma kollama ve aileyi bir arada tutma gibi işlevler sunarken bir yandan da her birinin gelişimlerini destekler.

PAYLAŞARAK BÜTÜNLEŞME

Günümüz insanının en büyük sorunlarından biri yalnızlıktır. Bugün insanların çoğu düşünce ve duygularını bir başkasıyla gönlünce paylaşmamaktadır. Kentler büyüdükçe, yaşam biçimi hızlandıkça, "yalnızlık" da o oranda artmaktadır. İnsanlar evliliği yalnızlıktan kurtulmak ve güvenli bir yaşam için bir çözüm olarak da görmektedir. Ancak evlilik sevgi saygı ve paylaşma temelleri üzerine kurulmalı. Karşılıklı anlayış ve sorumluluk içerisinde yürütülmelidir. Paylaşma çok az olur. Anlayış ve sorumluluk olmazsa bir arada olmak yalnızlıktan kurtulmuş olmak anlamına gelmez. (2)

AİLENİN TEMEL NİTELİKLERİ

Aile toplumsal yapıda olan gelişmelerden fazlasıyla etkilenen ve yapısında bir takım değişiklikler meydana gelmesine karşın " değişerek" toplumda devamlılığı koruyan ve kendine özgü temel nitelikleri olan bir kurumdur.

Aile kurumunun sosyoloji literatüründe ayrıntılı olarak ifade edilen bu nitelikleri aşağıda özet olarak belirtilmiştir.

Aile Evrensel Bir Nitelik Taşır

Aile, sosyal yaşam örgütleri içinde tüm toplumlarda en yaygın ve " evrensel" olanıdır. Her insan bir aileye aittir. Ve ailenin o kültürdeki çeşitli sorumluluklarını üstlenen bir üyesidir.

Aile Birliği Duygusal Bir Temele Dayanır

Aile, biyolojik kökeni yanında " sevgi" temeline bağlı çeşitli ve karmaşık duygulara dayanır. Bunlar nesli devam ettirme isteği, cinsellik, annelik, babalık, arkadaşlık, güven, sevgi, ilgi, korunma, sevme, sevilme ve bağlanma gibi temel duygulardır.

Ailenin Kişiyi Şekillendirme Özelliği Vardır

Çocuğun kişiliği sosyalleşmesi ve eğitimi aile içinde şekillenir. Aile bireye hem organik hem de zihinsel davranışsal özellikler ve alışkanlıklar kazandırır. Toplumsal değerler, " sosyalleşme" süreci ile aile içinde bireye öğretilir. Ve böylece bireyin sosyal ve kişisel uyumu şekillenir. Yaşam için kültürel mesleki ve ekonomik hazırlığı sağlanır.

Aile Biriminin Büyüklüğü Sınırlıdır

Ailenin yapısı ve büyüklüğü biyolojik gelişme var olma ve yaşama gereksinimlerinin karşılanması ve ekonomik koşullar nedeniyle sınırlıdır. Toplumsal yapının en küçük yoğun ve etkili birimidir. Aile ulusların toplumsal yapısını ve niteliğini de etkiler ve sınırlar.

Aile Toplumun Çekirdeğini Oluşturur

Toplumlar, ailelerin bir araya gelmesiyle oluşur. Biyolojik anlamda " hücre " ile kıyaslandığında aile toplumun "çekirdeği" gibidir. Ve topluma hayat verir. Devlet gücüne ağırlık veren siyasi sistemlerde ailenin toplumsal işlevini devletin üzerine alması çabaları başarılı olamamış sosyalist ülkelerde bile aile toplumun çekirdeği olma özelliğini korumuştur.

Aile Üyelerinin Belirli Rolleri ve Sorumlulukları Vardır

Aile yaşamı, iş bölümü, iş birliği ve paylaşma temeline dayanır. Aile de erkek ve kadın kendilerinden daha çok çocukları ve ailedeki başkaları için güç görevleri ve sorumlulukları yüklenirler. İş bölümünde her üyenin yapması gereken işler, roller ve sorumluluklar vardır. Ailenin duygusal temele dayanması yorgunluk ve şikayetleri azaltır. Mutluluk ve üzüntüler birlikte paylaşılır.

Aile Sosyal ve Yasal Kurallara Dayanır

Aile toplumsal değerlerin tutumların ve yasakların şekillendirdiği sosyal bir birimdir. Evlilik "nikah" denilen kesin kurallarla belirlenmiş bir yasal anlaşma ile başlar. Eşler aile birliğini oluşturan bu kurallara uyarak evliliklerin sürdürürler. Evlilik tarafların isteği ile yine yasal yollarla " boşanma" denilen hukuki bir işlemle sona erdirilebilir.

Aile Toplumsal Kurumlarla Etkileşim İçindedir

Aile süreklilik gösteren ve aynı zamanda da toplumdaki değişen yaşam biçimine toplumun hukuk, eğitim, yönetim biçiminden etkilenerek ve onları etkileyerek değişen ve gelişen bir kurumdur. Bu dinamik özelliği ile toplumu yeniler ve geliştirir. Kalıcı bir kurum olarak geçici esinti ve rüzgarlardan pek fazla etkilenmez.

Her Aile Standart Değil Özel Bir Yapıdır

Aile, yapı, işleyiş ve değerler yönünden incelendiğinde geleneksel olarak " geniş aile" ve "çekirdek aile" olmak üzere iki tip içinde düşünülmüştür. Ancak ülkemizdeki hızlı gelişmeler ve güçler sonucu buna bir de " geniş aile" diye nitelendirilebilecek olan bir üçüncü aile tipini de eklemek gerekmektedir. Sınıflandırma genel özelliklere göre anlamayı kolaylaştırmak için yapılmaktadır. Aslında belirli bir aile tipi içinde düşünülen her aile birimi de kendine özgü nitelik taşımakta her biri diğerinden farklı özelliklere sahip bulunmaktadır. (2)

AİLE ÇEŞİTLERİ

Özellikle günümüzde birçok farklı aile yaşam tarzı ortaya çıkmış olup her biri saygıdeğer ve sağlıklı yaşam tarzları olduklarının kabul edilmesi yönünde mücadele göstermektedir.

Çekirdek Aile Anne baba ve çocuklardan oluşan birimdir. Geleneksel olarak çekirdek aile çocukların sosyalleşmesi ve kültürün aktarılıp korunmasında kilit bir etmen olarak görülmüştür. Bu tip aile aynı zamanda cinsel ilişkilere ilişkin ambargo ve sınırlamanın da yürütülmesinde en önemli toplumsal birim olmuştur.

Tek Ebeveynli Aile Bu tip aile biyolojik veya evlat edinilmiş çocuk / çocukların sorumluluğunu tek başına üstlenmiş bir ebeveynin bulunduğu ailedir.

Tekrar Evlilikle Oluşan Aile En az bir partnerin daha önce evlenmiş olduğu ve en az bir eşin çocuğunun olduğu yeniden evlenmeyle oluşmuş aile tipidir. Diğer sıklıkla sözü edilen aile çeşitleri bunların farklı varyasyonlarından ibarettir.

Çocuksuz Aile Çocuksuz aileler çocuk sahibi olmamak için devamlı bir şekilde çaba harcayan yâda yaşları veya tıbbi durumları (kısırlık gibi) gereği çocuk sahibi olamayan aileleri ifade eder. Bu çiftler önemli bir sayıdadırlar. Çocuksuz çiftlerin kendilerine özgü olanakları olduğu gibi dezavantajları da vardır. Yaşamlarında daha az stres kendilerine harcayabilecekleri daha çok paraları ve topluma hizmet de dâhil birçok alanda etkinlikte bulunmaya daha çok zamanları vardı. Ama öte yandan bu insanların yüz yüze kaldıkları baskılar ve damgalanma riskleri de vardır. Bu ailelerin bir kısmı hiç sahip olamadıkları çocuğun yasını çekebilir ve ya çocuk sahibi olmama kararlarından ötürü tereddütler yaşayabilirler.

Yaşlı Aile Eşlerin 65 ya da üzeri yaşta oldukları ailelerdir. Bu ailelerde sağlık, emekliliğe geçiş, dul kalma, cinsel işlev bozuklukları, yetişkin çocuklarla uğraşma, torunlarla uğraşma, başkalarının tecrübeleriyle rehberlik etme gibi özellikleriyle öne çıkan uzun soluklu evlilikler söz konusudur. Bu aileler yetişkin çocukların evden ayrılması ve torunların bakımı üstlenmek gibi etkinliklerde bulunabilmektedir.

Çok Kuşaklı Geniş Aile Bu gruba giren aileler çocuklar, ebeveynler, büyük baba ve büyük annelerin yer aldığı ailelerdir. Araştırmalar evde bir büyükanne ve büyükbabanın bulunduğu ailelerde büyük anne babanın ergenin yaşamıyla ilgili olmasına ve yaşamına katılmasına daha az sayıda duygusal sorun ve kurallara uygun davranışla ilişkili bulmuştur. Büyük anne babanın ergenlerin yaşamına katılımı özellikle tek ebeveyn veya üvey ebeveynle büyüyen gençlerde her iki ebeveynle yaşayan ergenlere kıyasla daha az sayıda uyum sorunu yaşamak arasında daha güçlü bir ilişki vardır.

BİREY VE AİLEDE GELİŞİM

Gelişim çevre ile ilişki sonucu meydana gelen önceden yordanabilir fiziksel ruhsal ve sosyal değişimler. Hem bireylerde hem de aile yaşamında önemli bir konudur. Bu süreç düz bir çizgi olarak ilerlemez. Dalgalanmaları ve gerilemeleriyle birlikte meydana gelir. Gelişimden söz ederken zamandan- yani dönemlerden söz etmemek mümkün değildir.

Geniş anlamıyla gelişim demek ömür demektir. Dolayısıyla gelişimin üç değişik zaman boyutunu ifade eder:

Bireysel zaman, toplumsal zaman ve tarihsel zaman. Bireysel zaman kişinin doğumundan ölümüne geçen zamanı ifade eder. Bireyin bu süreç içinde yaptıkları ve kayda değer başarıları bu zaman boyutuyla alınır. (örn, yılın çalışanı seçilmek ve benzeri).

Toplumsal zaman, bireyin yaşamında dönüm noktası arz eden, evlilik, ebeveynlik, emeklilik vb. gibi toplumsal olaylarla ilgilidir. Nitekim ailenin dönüm noktaları da bu zaman boyutunda ele alınırlar.

Tarihsel zaman, da bireylerin içinde yaşadıkları tarihsel dönem ve bu dönemin kültürüyle ilgilidir. Bu boyutta insanlığın yaşamını etkileyen ekonomik buhranlar veya savaşlar gibi önemli etmenler ele alınır. Her birey zamanın bu üç boyutundan etkilenir. Bu kitapta yer alan "yaşam döngüsü" terimi ile yaşam olayları kastedilmektedir. Yaşam döngüsü terimi insan gelişiminin zaman içerisindeki birçok bağlam içerisindeki dönüşümü hakkında aktif bir kavramsal resim verir. Bu terim hem bireyler için hem de aileleri için kullanılagelmiştir. Nitekim hem bireyler hem de aileler için de bulundukları toplumlardan kopuk bir biçimde etkileşimde bulunup gelişemezler. Yaşam döngüleri birbirleriyle karşılıklı etkileşim içindeki toplumsal bağlamlarda meydana gelir.

Bireyin yaşama döngüsü/Gelişimi 1970 lere kadar gelişimden söz edildiğinde akla sadece birey gelirdi. Bunun nedenlerinden Eric ERİCSON (1950-1959-1968) insan gelişimi ile ilgili kuramın popülerliğiydi. Ericson insan yaşamının dönemler şeklinde ifade etmekte önemli bir öncüydü.

Bireysel bir bakış açısıyla bakıldığında, kişiler önceden tahmin edilebilir bir sarıyla belli gelişimsel krizler (sıkıntılar içerdiği gibi fırsatlar da içeren dönemler) yaşarlar. Bu dönemler doğum, evlilik, emeklilik ve yaşlanma gibi olayları içerir. Bu dönemlerde bireyin karşı karşıya kaldığı gelişimsel görevler, birçok düzeyde gösterdiği başarı ya da başarısızlığa kaynaklık edecektir. Ericson 'un (1950-1959-1968) ilk beş dönemi kişinin bir kimlik oluşturduğu ve yeteri beceri kazandığı sürece odaklanmıştır. Bu dönemler ardışıktırlar. Yani birey bir dönemde belli oranda bir şeyin üstesinden geldikten sonra ancak bir sonraki döneme geçebilir. Bu ilk 5 dönem ve gelişimsel görevleri özetlenmiştir.

DÖNEM YAŞGELİŞİMSEL GÖREV

1.Güvene karşı güvensizlik 1Temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçları giderme

2.Özerkliğe karşı utanç/şüphe2 - 3Araştırma ve kendi başının çaresine bakma

3. Girişimciliğe karşı suçluluk4 - 5Girişimlerde bulunmak ve bir yetkinlik hissi geliştirmek

4.Başarıya karşı aşağılık duygusu 6 - 12Kişisel amaçlar koyup bunlara ulaşmak

5.Kimlik duygusunu karşı rol karmaşası 12 - 18Sınırları test etmek ve bir ego kimliği geliştirme

Ericson'un 8 döneminden son 3 tanesi daha çok kişiler arası alana vurgu yapar. Ve son zamanlara kadar yeterli derecede araştırmacılarca ele alınmamışlardır. Bu 3 dönemin içerdiği süreçler yakınlık, üretkenlik ve bütünlük ile ilgilidir. Bu öğe aynı zamanda aile yaşam süreçleri ile de yakından ilgilidir. Bireylerin ilişkilerdeki yakınlıktan elde ettikleri doyum bir sonraki kuşağı da etkileyecektir. Yine kişiler arası ilişkilerdeki yakınlık ile üretkenlik bireyin yaşamından elde ettiği genel doyumla da yakından ilişkili olup kişilerin son gelişimsel dönemde önceki yaşantılarını sağlıklımı, sağlıksız mı bütünleştireceklerini etkileyen etmenlerdir. Aşağıda bu dönemlere ilişkin özet bir betimlemeye yer verilmiştir.

DÖNEM YAŞ GELİŞİMSEL GÖREV

6.Yakınlığa karşı izolasyon 18 – 35 Kişiler arası ilişkilerde yakınlık kurma

7.Üretkenliğe karşı durgunluk 35 - 65 Üretken olmak ve sonraki kuşaklara katkıda bulunmak

8.Bütünlüğe karşı umutsuzluk 65 + Yaşanmış olanları yaşamaya değer bulmak ve kendinde bütünleştirmek

Ericson'a göre (1968) bireyin ilk oluşturduğu kimlik duygusunun yanı sıra başka etmenlerde aile oluşturmasını etkileyecektir. Ericson bu etmenleri yakınlık üretkenlik ve bütünlük olarak tanımlamıştır. Birey yetişkinlikte ilerledikçe bu alanlarda ustalık kazanması beklenir. Bireyler yetişkinlikte yol aldıkça üstesinde gelmeleri gereken yeni sınavlar ve zorluklarla karşı karşıya kalırlar. Kişi bu sınav zorluklarla kişiler arası ilişkiler iş dışındaki zaman ve iş ortamında karşılaşır. Örneğin ailelerine çoğunda kuşaklar arası gelgitler vardır. Yetişkin kişilerin bir yandan ebeveynler çocuklarına bir yandan yardım etmek isterken bir yandan çocukların taleplerinden artık kurtulmak isterler. Yine bu ebeveynler yetişkin çocuklarının da hem ebeveynlerinden gelen yardımları kabul etmek hem de bağımsız olmak gibi birbirleriyle çelişen arzu ve endişeleri vardır.

AİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ

Ailelerde zaman içerisinde meydana gelen değişimleri ifade etmek için kullanılır. Bu anlayış bireyin yaşam döngüsünü göz ardı etmemekle birlikte bir sistem olarak aile bütününe vurgu yapar. Birçok modelde olduğu gibi yaşam döngüsü modeli de yaşamın ve gelişimsel dönemlerin bazı yönlerine diğer modellerden daha fazla vurgu yapar. Nitekim aile yaşamı döngüsü diye sözü edilen özellik bir sosyo-kültürel değişkendir.

Carter ve McGoldrick (1999) tipik orta - sınıf çekirdek ailenin yaşam döngüsü için bağlanmamış yetişkin ile başlayarak emekliliğe dek süren süreci 6 dönem olarak ele almıştır. (1) bekâr genç yetişkinler evden ayrılma; (2) yeni çift; (3) küçük çocuklu aileler; (4) ergen çocuklu aileler; (5) çocukları evden ayrılan aileler ve (6) yaşamın son dönemlerindeki aileler aile yaşam döngüsünün her bir dönemini kendine özgü uyum sağlamayı gerektiren güçlükleri gelişimsel görevleri ve üstesinden gelinmesi gereken değişimleri vardır. Aile bireylerinin ve bir bütün olarak ailenin ayakta kalması ve daha iyiye gidebilmesi için bunların üstesinden gelinmesi şarttır. Unutmamalıdır ki bütün çekirdek aileler bu modelin önerdiği dönemlerin hepsinden aynen geçmeyebilirler. Ancak bu dönemlerden geçen ailelerin yaşamları ve çoğu kez kendilerini aile danışmanına getiren yaşadıkları güçlükler aşağıda özetlenmiştir.

BEKÂR GENÇ YETİŞKİNLER: EVDEN AYRILMA

Genç yetişkin bireyin evden ayrılmasının hem bireysel gelişim kuramları, hem de aile yaşam döngüsü kuramları ele almıştır. Bu dönemin en temel gelişimsel görevlerinden bir tanesi aileden kopmak ve farklı bir düzeyde aile ile tekrar bağ kurmak ve aynı zamanda da bağımsız bir birey durumuna getirmedir. Böyle bir bağımsız kimlik geliştirmeyi Murray Bowen (1978) "bütünlüklü benlik" (solid self) geliştirmek olarak isimlendirmiştir. Bunun için bireyin belli bir duygusal olgunluk düzeyine ulaşması gerektiği gibi Gerson (1995-1996) basit bir şekilde başkalarından uyarlanmış olmayan bireyin kendine ait inançları değerleri ve hedefleri geliştirmesini gerektirir. Bekâr olmak kişinin kariyeri evlilik hedefleri ve kişisel özelliği arasında bir denge kurmasını gerektirir.

YENİ ÇİFT: AİLELERİN EVLİLİKLE BİRLEŞMELERİ

Genel olarak yeni bir çiftin yaşam döngüsü daha çok uyum sağlama ve adaptasyonun egemen olduğu bir dönemdir. Örneğin yeni eşler mekanı, öğünleri, boş zamanları, uyuma zamanını ve işe ayırdıkları zamanını paylaşmanın ve birbirleriyle uyumlu bir şekilde ayarlamanın çabası içerisinde olurlar. Birbirlerinin dilekleri ricaları ve fantezilerine uygun davranmaya çalışmak durumundadırlar. Bu zaman alan bir süreçtir. Ve iyi niyet enerji ve uzlaşmayı gerektirir.

Buradan bakıldığında bunun yeni çiftlerin boşanma olasılıklarının en yüksek olduğu zamanlardan biri olması şaşırtıcı değildir. Çünkü bu dönem eşlerin aralarındaki farklılıkları çözümlemeye çalıştıkları zamandır. Öte yandan bu dönem özellikle sonradan çocukları olan çiftler için en keyifli ve doyum sağlayıcı dönemdir. Yeni çiftlerin yaşam ile deneyimlemeler yapma ve geniş bir yelpazedeki etkinliklere katılma özellikleri vardır. Bu dönemin en önemli sınırlayıcı unsurları para ve zaman olabilir.

KÜÇÜK ÇOCUKLU AİLELER

Anne baba olmak çiftlerin yaşamının fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak temelden değiştirilebilen bir olaydır. Anne baba eşsiz bir haz olduğu kadar, zahmetli bir yaşantıdır. Yaşamlarına bir çocuğun katılmasının yaşadıkları ev, evlilik ilişkisi cinsel yaşamları her bir ebeveyne getirdiği ekstra stres ve sorumluluklarıyla çiftin yaşam tarzı üzerinde çok önemli etkileri vardır. Çocuğun doğmasıyla birlikte geçici bir sürede olsa ailenin dengesi bozulur. Eşler ev dışındaki çalışma hayatları arkadaşları ve sosyal ilişkileri ve diğer keyfen yaptıkları etkinliklerle çocuğa ayırmaları gereken zaman arasında denge kurmak durumunda kalırlar. Aynı şekilde kendi aralarında çocuğun bakımıyla ilgili çocuğa ne zaman nerede nasıl bakılacağına ilişkin ayarlamalar yapmak durumundadırlar. Bebek bakımıyla ilgili en can alıcı noktalardan bir tanesi de bebeğin kalıcı bir bağlanma kuracağı ortamı yaratmaktır. Çocuk bakımı sürecinde eşler zaman ve enerjilerini nasıl kullanacakları konusunda yeniden bir denge kurmak zorunda kalırlar. Yeni babalar ne zaman nasıl bir şeyler yapabilecekleri konusunda kafa karışıklığı yaşayabilirler. Çünkü günümüz toplumu babalara ilişkin çelişkili beklentiler içindedir.

Bağlanma sorunları çözümlendikten sonra da aileyi bekleyen yeni görevler vardır. Okul öncesi çocuğa sahip olmanın fiziksel ve ruhsal gereklilikleri çocuk büyütme sürecindeki en zor dönemlerden bir tanesini ifade eder. Bu zorluklar özellikle her iki eşin ev dışında bir işinin olduğu durumda hiç de azımsanmayacak boyutlarda olacaktır. Bu durum özellikle anneler için baş etmesi çok güç hal alabilir. Çünkü anneler çocuk bakımında birincil rol üstlenen taraftır. Küçük çocukları olan annelerin %75 i çalışmaktadır. Ve bu sayının da 3'te 2 sinin okul öncesi çocukları vardır.

Bunlara ek olarak ailenin yeni uyum ve dengeler kurmak durumunda kaldıkları geniş aileyle ilişkiler, iş yaşamlarının gerekleri, serbest zaman etkinlikleri ve ekonomik sorunlar gibi başka alanlarda vardır. Bu alanların bir veya daha fazlasında sıklıkla önemli güçlükler yaşanır. Evli çiftin aralarındaki bağın gücü (örn; evlilik doyumu) iş ve çocuk sahibi olmanın yol açtığı stres ve zorluklarla baş etmede önemli etmendir. Öte yandan genel bir prensip olarak aileye katılan her çocukla birlikte evlilik doyumunda azalma olduğu görülmektedir. Yenide çiftler uyum sağladıkça bu durum değişebilmektedir.

ERGEN ÇOCUKLARI OLAN AİLELER

Ergen çocukları olan çiftler çoğu kez kendilerine, ergen çocuklarına, ilişkilerine ve de yaşlanmakta olan ebeveynlerine bakmak durumundadırlar.

Bakıma ihtiyaç duyan yaşlı bir ebeveyn varlığından bağımsız olarak aile yaşam döngüsündeki bu dönem en aktif ve heyecan verici zamandır. Aileden aileye farklılık göstermekle birlikte çoğu kez olaylar fırtınalar stres ve sorumluluklarla dolu bir dönemdir. Bazı aileler uygun sınırlar koyma da ilişkileri tanımlamada ve birbirlerine yeterli düzeyde göz kulak olmada güçlük yaşayabilirler. Başka aileler ise belki daha az yükümlülükleri olduğundan ya da daha iyi organize olduklarından ve ya daha kafa dengi kişiliklere sahip olduklarından bu zamanı oldukça rahat geçirirler.

Ergen çocukları olan ailelerde daha belirgin stres kaynağı ebeveynlerle ergen arasındaki anlaşmazlıkların türü ve sayısıyla yakından ilgilidir. Genel olarak aile yaşamında ergenlerin varlığı çatışma ve gerginliği arttırır. Bunun birçok nedeni olabilir.

Ergen çocukları olan ailelerde zorlukların önemli bir kısmı ebeveynlerin genç çocukları için olan istekleri ile bu gençlerin istekleri arasında ayrımı algılamada zorluk çekmelerinin sonucudur. Bu da ebeveynlerin çocukların kendileri adına vermeye çalıştıkları iyi kararlar olsa a buna müsaade etmede tereddüt etmelerine neden olur.

Ergenlik sürecinin kendisi de ailede gerginliğe kaynaklık eden bir diğer etmendir. Bu yaşam döneminde bireyler daha aktif bir şekilde özerk ve bağımsız olma arzu ve çabası içindedirler. Ayrıca, ebeveynlerle ergen arasındaki gerginlik tırmandıkça akranlar ve kardeşlerle olan ilişkilerin önemi artar ve anne babaların ergen üzerindeki etkisi azalır. Öte yanda ergenlerin yaşam tecrübeleri azdır ve bu da "kendilerinin önlerindeki olasılıklarının bütün yönlerini hesaba katmalarını güçleştirdiği için" uğruna mücadele verdikleri başkasının etkisinde kalma yönünde daha yatkın duruma gelirler. Durum bu iken aileler öncekinden nitel olarak farklı yeni sınırlar koymak durumdadır. Anne babalar artık eskisi kadar mutlak otoritelerini koruyamazlar. Ergen çocukları olan aileler ve çocukları aralarındaki farklılıkları görmek ve kabul etmenin yollarını bulmalıdırlar. Ve aralarında gerginliğe neden olan bu durumlarda yaş ve cinsiyet farklılıklarına duyarlı olmaya çalışmalıdırlar. Genellikle anne baba ve ergen arasında çatışmaya neden olan şeyler, evdeki kurallar ve sorumluluklar gibi gündelik aile meseleleri olabileceği gibi ayrılma bireyselleşme ve özellik konuları okul ile ilgili sorunlar ve aile üyelerinin değer yargılarıdır.

ÇOCUKLARIN AYRILMASI VE SONRASI

Çocukların üniversite, kariyer, evlilik ve diğer nedenlerle evden ayrılmaları, ailelerin "boş yuva" olarak isimlendirilen çocuklarla ilgili sorumluluklar olmaksızın yaşanan boşluğu yaşamalarına neden olur. Çocukların evden ayrılması çiftlerin birbirlerini tekrar keşfetmeleri ve birlikte hoşça zaman geçirmeleri için ideal bir fırsattır. Aynı zamanda bu dönemde çiftler ekonomik sıkıntılar, cinsel sorunlar, birbirlerini aileleri ve yetişkin olma yolundaki çocuklarıyla sıkıntılar yaşayabilirler.

Bu dönemdeki birçok orta yaşlı kadın, "büyük bir enerjiyle kendi alanlarıyla ilgili bir şeylerle meşgul olur ve nihayet bu etkinliklere katılma özgürlüğü buldukları için büyük memnuniyet duyarlar. (Scanzoni ve Scanzoni, 1988) Boş yuva kendilerini annelik ile tanımlamış olan ve çocuklarına adamış olan kadınlar için de üzüntünün egemen olduğu bir zaman olabilir. Bu durumda depresyon bağımlılık ve boşanmalar olabilir. Erkekte boş yuva genellikle orta yaş dönemine denk düşmektedir. Bu dönemde erkekler bedenlerine evliliklerine ve mesleki hedeflerine odaklandıkları gibi eşlerinin davranışlarındaki değişimi de fark ederler. Boş yuva durumunda erkeklerle ilgili çok az araştırma yapıldığından çocukların evden ayrılmasının erkekler üzerindeki etkilerine ilişkin elimizde daha az veri bulunmaktadır. Yine de eldeki verilere göre çocukların evden ayrılması ile erkeklerin mutlulukları arasında negatif korelasyonlar olan bazı değişkenler şunlardır: Az sayıda çocuk sahibi olma, çocukların ayrılma zamanında yaşlarının ilerlemiş olması evlilik doyumlarının düşüklüğü ve çocuklarına düşkün baba olmaları.

GEÇ YAŞAM DÖNEMLERİNDE (YAŞLILIKTA AİLE)

Bu dönemdeki çiftler ya iş yaşamlarının son demlerinde ya da emekliliklerinin ilk zamanlarını yaşamaktadırlar. Bu grubun yaş ranjı 65 ve üstüdür. Bu bireylerin sağlık durumlarına göre değişmekle beraber bu dönem 20-30 yıllık bir zamanı kapsayabilir. Bu dönem kendi içinde 3 grupta toplanabilir. "genç yaşlılar (65-74), yaşlı yaşlılar (75-84), ve en yaşlılar (85 ve sonrası)"

Bu ailelerin yüz yüze kaldıkları en önemli sorunlardan bir tanesi yaşa bağlı olarak kademeli olarak gelişen ve yaşlanma olarak bilinen süreç. Ortaya çıkan fiziksel " güçten düşmedir" bu nedenle bu bireylerde bağımlılıkta sorun durumuna gelebilir. Bu yaş grubundaki bazı insanların en önemli sorunlarından bir tanesi parasaldır. Yaşlı insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan paralarının olup olmayacağından endişe duyarlar. Bu sorun özellikle emeklilikle beraber su yüzüne çıkar. Bu durum çalışmayı bırakmış erkekler ve uzun yaşayan kadınlar için can alıcı bir durum olabilir.

Eşin kaybı da yaşlı insanların ikinci en önemli sorunudur. 65 yaş ve üstü kadın ve erkeklerin sadece yaklaşık yarısı evlidir. Diğerleri duldur. Eşin ölümünden duyulan kaybın üstesinden gelmek içinde kolay olmayan ve uzunca bir zaman gerektiren durumdur. Kadınların bu durumu yaşama olasılıkları erkeklerden daha yüksektir. Böyle zamanlarda kişinin başvuracağı bireylerin olmaması uyum sağlama sürecini de güçleştirecektir. Bireyin bütünlüklü benlik algısının olmasını yaşlı bireylerde eşin kaybı karşısında hem fiziksel hem de ruhsal olarak sağlam durmalarını yor dayıcı en önemli değişkendir.

Yaşlanmanın ve yaşlı ailelerin en önemli meselelerinden bir tanesi kronik hastalıklardır. Yaşları 65 ile 84 arasındaki bireylerde en sık rastlanan rahatsızlıklar eklem iltihapları (romatizma) yüksek tansiyon ve kalp rahatsızlıklarıdır. Yaş 85 in üstüne eriştiğinde ise kanser ve bilişsel, görsel ve işitsel alanlarda yeti kaybı riski artar. Bu kişilerde rastlanan fiziksel ve ruhsal güçsüzlükler bir de depresyon umutsuzluk ve ailenin kendilerine ilişkin endişeleriyle birleşince baş edilmesi daha güç hal almaktadır.

Bu grubun en önemli gelişimsel görevlerinden bir tanesi sağlıklarına özen göstermektir. Yaşlılığın kendine özgü avantajları da vardır. Bir tanesi büyükbaba, büyükanne veya koruyucu bir aile olmaktır. Gerek kendi çocuklarının çocukları veya başka çocuklarla haşır neşir olmak yaşlılarda ki hassasiyetleri su yüzüne çıkarır. Ve yaşlı çiftlerin kendilerinin ilgiye olan ihtiyaçlarını fark etmelerine yarar. Yaşlılık döneminin diğer bir avantajı da bireyin yapmak istediklerinin kendi hızında yapabilmesiyle ilgilidir. Yeni evlenen çiftler gibi yaşlı çiftlerde

diledikleri gibi gezmek, diledikleri gibi zaman geçirme özgürlüğüne sahiptirler. Son olarak yaşlı aileler onca yaşam döngüsündeki yaşantılara katılmış olmanın tadını çıkarabilecekleri heyecan verici bir dönemdedirler. Bu dönemde eşler daha önceki meşguliyetlerinden ötürü zaman ayıramadıkları etkinliklere yer verebilecekleri bir zamandır.

SAĞLIKLI VE SAĞLIKSIZ AİLELER

Aile sürekli bir değişim içindedir, bir zamanlar işlevsel ve sağlıklı olarak nitelendirilen özellikler başka bir dönemde sağlıklı görülmeyebilirler.

Aile çeşidi ne olursa olsun, ailelerin sağlıklılıkları ömürlerinin farklı zamanlarında farklılık gösterebilmektedir. Başka bir ifadeyle, ailenin yaşamının bir dönemindeki sağlıklılığı sonraki dönemlerde de böyle olacağının bir garantisi değildir. Sağlıklı olmak ve sağlıklı oluşu korumak için aileyi oluşturan bireylerin ve bir ailenin bir bütün olarak sürekli çabasını gerektirir.

Birçok olay aileyi beklenmedik işleyiş şekillerine sevk edebilir. Bu olaylar meydana geldiğinde aile ilişkileri değişir ve bir bütün olarak aile sallantı geçirir. "İstikrarsızlaştırılan olaylar aile sisteminde strese yol açar ve aileler bu strese farklı şekillerde tepki gösterirler. Bazı aileler bu bu durumlar karşısında işleyişlerini yönlendiren kuralları değiştirirler ve bununla da yeni ve işlevsel davranışlara olanak sağlamış olurlar. Diğer sistemlerde ise değişmek yerine tıbbi veya psikolojik semptomlar/rahatsızlıklar ortaya çıkarırlar. Örneğin, depresyon ve kaygı dönemleri, stres üreten olayların birikimlerinin sonucu ortaya çıkarlar". Sağlıklı aileler yapı ve organizasyonlarını yeni koşullara uyum sağlayacak şekilde değiştirirler. Örneğin, aile ve arkadaşlarından aldıkları sosyal desteği arttırıp, böylelikle sorun çözme becerilerini ve birbirleriyle iletişimi geliştirmiş olurlar. Bunun gibi kendini yeniden ayarlamalar aileleri bir kaos ortamına düşmekten alıkoyar.

SAĞLIKLI AİLELERİN ÖZELLİKLERİ

Araştırmalar, neredeyse her kültürde sağlıklı ailelerin şu özellikleri taşıdıklarını göstermektedir: Değişime uyum sağlama, uygun sınırlar koyma, ilişkileri açık iletişim üzerine kurma, sorumluluk almayı destekleme, kendilerine ve çocuklarına ilişkin güven ifade etme ve gelecekleri hakkında iyimser olma.

Sağlıklı aileler bir grup olarak bazı ortak özellikler taşırlar. Başarılı, mutlu ve güçlü olan aileler dengelidirler. Hangi orunları nasıl ele alacaklarını bilirler. Ayrıca, aşırı derecede bilişsel veya aşırı derecede duygusal bir işleyişe sahip değillerdir. Önlerinde duran sorunlara doğru derecede enerjiyi sevk edip, gerçekçi planlar yaparlar. Yeterli bir iyi-oluş hissine sahip ailelerde birçok unsur pozitif ve kompleks etkileşimler halindedirler.

Sağlıklı evlilik ilişkilerinde her bir birey ötekinin gelişimini destekler niteliktedir. Bu bireyler iyi geçinir ve el birliğiyle evliliklerini heyecan verici ve açık tutarlar. Duygularının farkında ve birbirlerine geniş bir yelpazede duygu ifade ederler, iletişimleri açıktır, eşitlikçi ve karşılıklı birbirlerini destekleyicidirler. "Başarılı çift ilişkisi kurabilen bireyler yeri geldiğinde fedakarlıklar yapar ve yaptıkları fedakarlığın kendisinden de doyum elde ederler".

Esasında sağlıklı çiftleri sağlıksız olanlardan ayıran şeyler aynı zamanda sağlıklı ve sağlıksız aileler için de söylenebilir. Araştırmalara göre sağlıklı aileler şu özellikleri gösterirler:

•Aile bireylerine ve aileye bağlılık

•Karşılıklı kıymet bilme, yakınlık

•Birlikte zaman geçirmeye istekli olma

•Etkili iletişim örüntüleri

•Yüksek düzeyde dini/tinsel oryantasyon

•Kriz durumlarıyla olumlu bir şekilde baş edebilme yetisi (örn. Uyum sağlayabilirlik)

•Aile bireylerini destekleme/cesaretlendirme

•Açık-seçik roller

Bağlılık

Bağlılık aile ve aile üyelerinin yaşamının iyi zamanlarında ve kötü zamanlarında duyulan sadakati ifade eder. Bu anlamda bağlılığın hem duygusal hem de niyete ilişkin bir boyutu vardır. Bağlılık sorunlarını halledememiş birey ve çiftler veya bağlılıklarından emin olmayıp ilişkiye ilişkin ikircikli duygular içinde olan kişilerin evlilik ilişkisini sürdürmeleri ve birbirleriyle etkili işbirliği yapmaları güçtür. Nitekim bu durumun sonucu genellikte sadakatsizliktir.

Kıymet Bilme

Aile üyelerinin birbirlerine olan bağlılıkları birbirlerinin kıymetini davranış ve sözleriyle bildiklerini göstermeleriyle daha da güçlenir. Sağlıklı aileler, "Sağlıklı evli partnerler gösterdikleri sevgi, saygı ve övgülerle birbirlerinin benlik-saygısını yükseltirler". Aynı şey ailenin geri kalan bireyleri için de geçerlidir. Bu gibi etkileşimlerde kişisel saldırı ve şiddet içeren kavgalardan özenle uzak dururlar.

Birlikte Zaman Geçirmeye İsteklilik

Sağlıklı aileler birbirleriyle hem daha nitelikli hem de daha uzun süreler aman geçirirler. "Birlikte geçirilen zaman hoş olmalıdır- yoksa kimse şikâyetler, tartışmalar, zorbalık veya somurtma ile geçirilen zamandan zevk almayacaktır. Birlikte geçirilen zaman niceliksel olarak da yeterli düzeyde olmalıdır, zira birkaç dakikalık bir sürede nitelikli etkileşimlerin olması beklenemez".

Etkili İletişim Örüntüleri

"İletişim, aile üyeleri arasında sözel ve sözel olmayan mesaj alma ve vermeyle ilgilidir. Aile sistemi içerisinde bilgi alışverişini sağlar". Sağlıklı ailelerde üyeler birbirlerinin mesajlarını can kulağıyla dinler ve sadece açık-seçik olanları değil daha gizli mesajları da okuyabilirler. Bu ailelerde, empati, anlayış ve destek vardır. Bireyler arasında sözü almak için bir yarış-rekabet yoktur. Mesajlar karşıdakini önemser bir duyarlılıkla alınır ve verilirler.

Sağlıklı aileler, sessizliğe bürünmektense, geniş bir ranjdaki meseleleri ele almak konusunda açıktırlar. Aile üyeleri arasında sorunlar olduğunda, bu durumda aileler sorunları açık etkileşimle enine boyuna tartışmak eğilimindedir. Aile üyeleri sorun çözmeye heveslidirler. Bu ailelerde ele alınan konular zor olduğunda aile üyeleri mizah, konuyu değiştirme veya ötekileri rahatlatıcı mesajlar kullanarak konuşmayı pozitif bir havaya dönüştürürler. Bu sürece onarma (repair) denir. Yani eldeki meseleyi aile üyelerinden biri ötekileri üzecek bir şeyler de söylüyor olsa, görmezden gelmekten ve üstünü örtmektense, diyalog yoluyla çözümlemeye çalışır. Kısacası, daha problem çözme ve iletişimi pozitif bir tonda tutma eğilimindedirler.

Dindarlık/Tinsel Oryantasyon

Yaşama yönelik dindarlık veya tinsellik arz eden bir oryantasyon "dünyadaki ailelerin çoğunluğunda" mevcuttur. Yaşamın dini ve spiritüel boyutlarına katılım, evlilik ve ailenin iyi oluşuna ve sağlığına ilişkin hisse katkıda bulunan bir etmendir. Tinsel inanışlar ailelerin sorunlarla baş etmelerinde, dirençlilik-sağlamlık göstermelerinde ve de kendilerine yaşamda rehberlik eden prensipler sunmasından ötürü anlam bulmalarına yardım eder.

Kriz Durumlarını Pozitif Bir Şekilde Ele Alma Yetisi

Ailelerin yaşam döngüleri içerisinde karşılaşabilecekleri muhtelif kriz durumları vardır. Genellikle en sık rastlanan kriz durumları beklendik olaylara ilişkindir. Beklendik bir olay demek, tahmin edilebilir olan ve olması muhtemel olan olay demektir. Kendi yaşamını kurmak, iş bulmak, ya da evlenmek üzere evden ayrılma bu gibi olaylar örnektir. Bu gibi durumlarda meydana gelen olayın doğası bilinmektedir ama detayları duruma özgüdür ve krize yol açabilir. Bu durumlarla etkili baş edebilen aileler genellikle istişarede bulunmak, daha tecrübeli bireylerden yardım ve öneri almak, mizahla yaklaşmak ve duygularına yer vermek gibi etkili stratejiler kullanırlar.

Bunların yanında bir de öngörülmesi veya tahmin edilmesi güç olaylar vardır. Örneğin, çocuk istemelerine rağmen çocukları olmayan bir çiftin durumu veya arzu ettiği ekonomik seviyeye ulaşamayan bir çiftin durumu buna örnektir. Bu koşullar aileleri dışarıdan başkalarının çoğu kez fark edemeyecekleri kriz durumlarına sürükler. Sağlıklı aileler bu koşullarla birbirlerine duygularını ifade ederek ve birbirlerini destekleyerek baş ederler.

Destekleme/Cesaretlendirme

Birer sistem olduklarından, ailelerin ne derece güçlü olduklarının ölçüsü en zayıf üyeleridir. Bu zayıf üyelere yönelik olarak aileler seferber olup- yeteneklerini ve potansiyellerini geliştirmeleri yönünde zayıf üyeyi desteklerler. Böyle bir süreç hem sistemik bir işleyişe sahiptir hem de bütün bir aile yaşam döngüsünü kapsayacak bir süreçtir.

Açık Roller

Ailede roller bireyler arasındaki tekrar eden karşılıklı etkileşimlere ve etkinliklere yön vermeye yarar. Sağlıklı ailelerde roller açık-seçiktir, uygundurlar, karşılıklı üzerinde anlaşma sağlanmıştır, bireylerin her birinin koşullarına uygundur ve uygulanabilir. Maddi kaynakların nasıl edinileceğine ilişkin roller gibi bazı roller zorunluyken bazıları duruma özgüdürler ve olmaları şart değildir. Ailelerde roller yaş, kültür ve gelenekler gibi etmenlerce belirlenir. Sağlıklı ailelerde roller karşılıklı değiştirilebilir ve esnek kılınmaya çalışılır.

Gelişimi Destekleyen Yapılar Ve Gelişim Örüntüleri

Sağlıklı aileler, üyelerine uygunluk arz eden, açık-seçik ve gelişime olanak sağlar yapıda organize olmuşlardır.

AİLE YAŞAMI STRESÖRLERİ

Stres, her ailenin yaşamının bir parçasıdır. Tıpkı bireylerin yaptığı gibi, ailelerde stres yaratan etmenlerin kendilerini fazlaca etkilemelerine ve işlevlerini aksatmalarına müsaade etmeme eğilimindedirler. Aileler bunu, bazı sağlıklı (önceden planlayarak örneğin), bazı pek sağlıklı olmayan farklı yollarla yaparlar. Ailelerin stresle baş etme girişimleri bazı zaman bunu yapmaya ne kadar hazırlıklı oldukları ile de ilgilidir. Carter ve McGoldrick (1999) aile stresörlerini dikey ve yatay olarak iki kategoriye ayırmıştır. Dikey stresörler geçmiş ve şimdiki zamanı birleştiren ve ailenin tutumları, beklentiler, sırları ve manevi (ruhsal) miraslarıyla ilgilidir.

Beklendik Aile Yaşamı Stresörleri

İşlevsellik düzeyleri ne olursa olsun, ailelerin beklentileri dahilinde olan bazı stresörler vardır. Yukarıda da belirtildiği üzere, bunların bir kısmı gelişimsel stresörlerdir (örn., yaş ve yaşam dönemiyle ilgilidir) diğerleriyse durumsal stresörlerdir. (örn., kişilerarası sorunlarda

uğraşılan duygular gibi). Yine, bazı stresörler iş, okul ve sosyal ilişkilerle ilgili olup şimdiki zamana ilişkindir. Bazılarıysa doğaları gereği daha tarihseldir (örn.i ailenin kökenine ve tarihsel hikayesiyle ilgilidirler).

Aileler ile yapılan araştırmalarda, genellikle, aile üyelerinin en yaygın şekilde yaşadıkları stresler (1) ekonomik; (2) çocukların davranışları; (3) çiftin baş başa geçirdiği zamandaki yetersizlik; (4) çocuklarla iletişim; (5) kendine ayrılan zamanın yetersizliği; ve (6) ailenin beraberce eğlenceye ayırdığı zamandaki yetersizlik olarak sıralanmaktadır. Bu gündelik yaşamla ilgili olan stresörlerin bir kısmı yetersizliklerle ilgilidir (zamandaki yetersizlik gibi). Bu çeşit stres durumlarıyla ailenin etkili bir şekilde baş etmesi önceden planlama, beklentilerini düşürme veya her ikisini bir arada yapmayla olur. Bu çözüm yoluna başvurmanın istenmedik sonuçları da olabilir. Örneğin, aileler veya aile üyeleri planladıklarını gerçekleştiremedikleri için veya altından kalkamayacakları kadar etkinlikler planladıkları için de stres yaşayabilirler.

Beklenmedik Aile Yaşamı Stresörleri

Aile yaşamındaki bazı olaylar aile üyeleri için sürpriz olabilir ve kontrollerinin dışında gelişebilir. Eğer bazı yaşam olayları beklendiğinden erken meydana gelirse, gecikirlerse, beklendikleri durumda olmazlarsa, bu durum aile üyelerinin mutluluğunu ve iyi oluşunu etkileyecektir. Bunun sonucunda ailede duygusal ve davranışsal bir yoğunluk ve güçlüklerin olması olasıdır.

Özellikle beklenmedik olaylarla baş etmede olayın zamanlamasının aile ve aile üyelerinin ilgili olayla baş edebilmelerinde önemli bir etmendir. Söz konusu olayların zamanlaması uygunsuz ise bundan ailelerin zorlanmaları doğaldır.

Bir diğer beklenmedik güçlük, ailenin gelişimi ile çevresel koşulların uygunsuzluğundan kaynaklanabilir. Bazı aileler ailelerin beklenmedik krizlerle daha etkili baş etmelerine olanak sağlayıcı niteliktedir, bazıları ise değildir. Örneğin, fakir koşullarda yaşayan bir ailede ailenin gelirinin temel sağlayıcısı olan üyenin işini kaybetmesi durumunda aile bütün çabalarına rağmen işsizlik öncesi işlevsellik düzeyine kavuşamayabilir. Aynı şeyin varlıklı koşullarda yaşayan ailede olması pek olası değildir.

Bu bahsedilenlerin dışında, aileler aşağıda sıralanan yaşam döngüleri içinde karşılaşabilecekleri beklenmedik olaylar karşısında da önemli güçlükler yaşayabilirler.

1.Tesadüfler: Yaşam döngüsü içerisinde öngörülemeyen ve beklenmedik olayların bir kısmı tesadüftür. Tesadüf, bütün rastlantısal, şans eseri ortaya çıkan, talihli ve talihsiz olayları kapsayan şemsiye bir kavramdır.

2.Fiziksel/Psikolojik Travma: Beklenmedik, tesadüfi yaşam olayları alışılageldiğinin ötesinde yıkıcı, yaşamı tehdit eden veya yaşamı sonlandırır nitelikte olduğunda aileler kendilerini fiziksel ve ruhsal travmanın içinde bulabilirler. Bu travmalar kasırgalar, depremler, yangınlar gibi doğal afetler olabilir veya şiddet içeren suç davranışları veya fiziksel istismar olabilir. Hepsinin ortak özellikleri; birden bire oluşları, bireyin baş etme gücünü aşıyor olmaları, kişiye ve yakınlarına tehlike arz ediyor olmalıdır. Bu yaşantılar genellikle korkunç bir doğaya sahiptirler. Oluş şekilleri ve koşullar ne olursa olsun travma yaşantılarının aileler üzerinde çok önemli etkileri vardır. "Travmaya uğramış aileler, genellikle, alışıldık olmayan bir stresörün aile yaşam rutini üzerindeki istenmedik, yıkıcı etkileriyle baş etmeye çalışırlar". Travma ailenin organizasyonunu (düzenini) ve uyum becerisini alt üst edebilir. Travmaya uğrayan bireylerin uğradıkları yaşantının şiddeti ve olumsuz etkileri aileye de aynı oranda yansıyacaktır.

3.Başarı ve Başarısızlık: Başarı da başarısızlık da aile ve bireyler için huzursuzluk yaratabilecek olaylardır. Başarı veya başarısızlık yaşantıları insanları depresyondan coşkuya dek varan karmaşık duygulara sevk edebilirler. Bu gibi yaşantıların sonucu ilerleme olabileceği gibi gerileme de olabilir. Dolayısıyla, duygular ve davranışlar yakınlığı arttırmaya yönelebileceği gibi fiziksel ve psikolojik mesafeyi arttırmaya yönelebilir. Veya bireyleri yeni değer yargıları edinmeye sevk edebilirler. Bu senaryoların hangisi olursa o durumda yine aile yaşam döngüsü olayları ve yaşam tarzında değişikliklere neden olacaktır.

AİLELERİN BAŞETME STRATEJİLERİ

Sağlıklı ve sağlıksız ailelerin baş etme stratejileri hem nicelik açısından hem de niteliksel olarak farklılıklar gösterir. Figley ve McCubbin'a (1983) göre stresle baş etme becerisi gösteren aileler genellikle şu özellikleri gösterirler:

•Stresörün ne olduğuna işaret edebilme

•Eldeki sorunu ailedeki bir bireyin sorunu olarak görmektense ailenin sorunu olarak ele alma

•Suçlama eğilimindeki bir yaklaşım yerine çözüm odaklı bir yaklaşımda olma

•Aile üyeleri arasında hoşgörü

•Öteki aile üyelerine duyulan sevgi ve bağlılığı açık-seçik ifade edebilme

•Aile üyeleri arasında açık ve net iletişim

•Yüksek aile birliği

•Rollerde belirgin esneklik

•Aile dışı kaynakları uygun ve etkili kullanma

•Fiziksel şiddetin yokluğu

•Madde kullanımının yokluğu

Aileleri stresten kurtaran ve sağlıklı işleyen ailelerin kullandıkları diğer baş etme stratejileri şunlardır:

•Stresin olumlu da olabileceği ve değişime vesile olabileceğini kavrama,

•Stresin genellikle geçici olduğunu fark etme,

•Birlikte, işbirliği halinde çözümler arama,

•Stresin aile yaşamında normal bir olgu olduğunu bilme,

•Stresle uğraşmada yeri geldiğinde kuralları değiştirme ve stres karşısında elde edilen olumlu sonuçları kutlama.

KÜLTÜREL OLARAK FARKLI AİLELER

Dini inanışlar, ırksal ve etnik gruplar arasında oluşturulan evliliklerin bireyleri güçlendiren ve dünya görüşlerini zenginleştiren yönleri olduğu gibi aile dışındaki ve içindeki kişilerarası ilişkiler açısından zorlukları da birlikteliklerinde getirdikleri görülmektedir.

Kültür Nedir?

Kültür geniş bir şekilde ele alındığında; bir topluluğa ait geleneksel inançlar, sosyal yol-yordam ve özellikleri ifade eder.

Irk ise daha dar bir tanıma sahip- temelde biyolojik bir kavramdır.

Etnisite sosyobiyolojik bir kavram olup, insanların ortak kökenlerine göre sınıflandırmak için kullanılır.

Kültürel Çeşitlilik Gösteren Ailelerinin Dinamikleri

Kültürel çeşitlilik gösteren ailelerin etkileyen sıkıntılar diğer ailelerinkine benzerdir. Bu aileler de para, iş, çocuklar, ölüm, başarı ve boş zaman etkinlikleri gibi stresörlerle (stres kaynaklarıyla) mücadele ederler. Öte yandan, farklı kültürlerden olan ailelerin yaşam olaylarına gösterdikleri tepkiler farklıdır.

Aile yaşam döngüsü içindeki kimi zamanlar bir kültür için bir kriz durumu yaratabiliyorken, bir başkası için böyle bir anlam taşımayabilir.

Kültürel çeşitlilik gösteren ailelerden azınlık konumundakiler, kendilerine özgü, herkesçe benimsenmeyen aile örüntülerinin ve etkileşimlerinin diğerleri tarafından açık veya örtük bir şekilde getirilen eleştirileri (hor görmeleri) de göğüslemek durumdadırlar. Kadınların belli bir şekilde muamele gördüğü ve (erkeklere kıyasla) daha önemsiz ve hizmetkâr rolünde algılandıkları kültürler ve aileler başka kültürlerce hor görülebilir. Aynı şekilde, çoğunluk kültür belli bir gruba aile ait kültürel veya dini bayramları görmezden gelerek bu kültürel gruplara doğrudan veya dolaylı olarak ilgisizlik veya hoşnutsuzluklarını ifade etmiş olurlar.

Kültürel çeşitlilik gösteren ailelerin diğer güçlüklerinden bir tanesi ise görünümlerine ilişkindir. Kimi aile üyeleri tenlerinin rengi, fiziksel görüntüleri ve kıyafetlerindeki farklılıklarla dikkat çekebilirler. Bu insanlar neredeyse sürekli olarak gizli veya açık-seçik ön yargı ve ayrımcılıkla yüz yüze kalabilir.

Kültürel çeşitlilik gösteren aileleri etkileyen bir diğer etmenden ruh sağlığı hizmetlerine erişe bilirlikleriyle ilgilidir. Ruh sağlığı hizmetlerinin kurulduğu yerler (ç. notu: ulaşımın güçlüğü vs.), bu hizmetlerin veriliş şeklindeki resmi formaliteler ve bu hizmetlerin reklamları gibi etmenler, kültürel farklılık gösteren aileleri uzaklaştırır niteliktedir.

Kültürel çeşitlilik gösteren ailelerin karşılaştıkları güçlüklerden bir diğeri ise ekonomik boyutludur. Toplumda ayakta kalmak ve karın tokluğunun ötesinde yaşayabilmek için ailede en az bir kişinin iyi düzeyde para kazandığı bir işinin olması gerekir.

TEK EBEVEYNLİ AİLELER

Tek ebeveynli aileler anne ya da babanın, ebeveyn olarak tek başına ve çocuk/çocuklarının bakımından sorumlu olduğu ve ailenin reisi olduğu ailedir. Tek ebeveynli aile terimi birkaç çeşit aileyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu aileler, boşanma, ölüm, terk etme, evlilik dışı hamilelik, ebeveynlerden birinin hapiste olması, evlat edinme ve askeriyede eşlerden birinin uzak bir yerlere veya savaş alanına sevk edilmesi gibi kontrol edilemeyen durumların sonucunda oluşan aileleri ifade etmek için kullanılmıştır. Ailedeki kişi sayısı, aile üyelerinin kökenleri ve kaynakları, bu aile şeklinin birey ve aile yaşam döngülerinin hangi aşamasında ortaya çıktığına bağlı olarak tek ebeveynli ailelerin dinamik ve etkileşim örüntüleri farklılık gösterir.

Tek Ebeveynli Aile Çeşitleri

Tek ebeveynli aileler büyük ölçüde farklılıklar gösterirler. Planlı olsun ya da olmasın, bu ailelerdeki oluşum zaman içinde gerçekleşir. Tek ebeveynli aile çeşitlerinden hiçbiri her koşul altında iyi işlemez. Buna ek olarak, tek ebeveynli aile gelişimini incelerken, zaman olgusu esnek tutulmalıdır. Farklı koşullar içindeki her tip aile, onlara özgü olan uyumlu bir değerlendirme

gerektirir. Ailenin ilk gelişiminden iki yıl sonra, (idealleştirmenin aksine) gerçeklik bütün bu aile tiplerinde kendini gösterir.

En sık rastlanan dört tip tek ebeveynli aile vardır. Bunlar boşanma, ölüm, tercih ve geçici durumlar sonucu ortaya çıkan aileleridir. Genel olarak tüm tek ebeveynli ailelerin gelişiminde belirli dönemlerden söz edilebilir. Ancak bu dönemler tercih sonucu oluşan veya geçici nedenlerden ötürü meydana gelen ailelerde biraz daha muğlaktırlar.

1.Boşanma Sonucu Oluşan Tek Ebeveynlik

Boşanmada payı olan faktörler karmaşıktır. İlk evliliğin ortalama uzunluğu yaklaşık sekiz yıldır ve boşanmada etkili olan faktörler sadakatsizlikten anlaşmazlığa kadar uzanan bir çeşitlilik gösterir. Nedenleri ne olursa olsun, "boşanma, ailenin şeklini değiştirmesine rağmen aile yaşamını sona erdirmez". Ayrıca "boşanma, sadece uyumsuz olan eşlerin ayrılması değildir, tüm aile sistemindeki yapının değişmesidir".

Boşanma ile oluşan tek ebeveynli aileler, ebeveyn-çocuk ilişkisinde stres ve ödülü deneyimlemektedirler. Tek ebeveynli ailelerin ilk üç yılı en stresli zamanlardır, bu dönemde koruyucu ebeveynler için strese neden olan durum maddi kaynakların ve sosyal ağların yeniden yapılanmasıdır. Başarılı bir koruyucu (ç. notu: velayeti elinde bulunduran ebeveyn) ebeveyn olmak için en önemli nokta ebeveynin öz-güveninin yenilenmesidir. Tek ebeveynli ailelerdeki "velayeti olmayan ebeveyn"de strese neden olan durum, bir ebeveyn olarak çocuk(lar)la iletişim kurma ve sosyal ağların yeniden yapılanması için yollar aramaya devam etme çabasıdır. Bu çabalarında başarılı oldukları zaman "velayeti olmayan ebeveyn" olumlu yaşantılar deneyimlemektedir. Bu yaşantılar, yaratıcı problem çözme teknikleri oluşturma ve gözden geçirilmiş öz-güvenin elde edilmesini içermektedir. Carter ve McGoldrick (1988, s.22), boşanma yoluyla oluşan tek ebeveynli ailelerin aşamalarını kavramsallaştırmıştır.

2.Ölüm Sonucu Oluşan Tek Ebeveynlik

Aile yaşamının bütünü üzerinde bir etkiye sahiptir. Bu anlamda ailedeki diğer kişilerin başlıca görevleri, bu kişilerin yaşamını ve aileyi yeniden kurması ve yapılandırmasıdır.

Ölüm sonucu oluşan tek ebeveynli ailelerin gelişimi üç aşamada ele alınabilir. Birinci aşama, yas tutmadır. Bu aşama zaman alır. Yas tutma aşamasında, aile üyelerinin ölmüş kişi hakkındaki olumlu ve olumsuz duygularını açığa çıkarması önemli bir noktadır, çünkü "ölüm ilişkiyi değil, yaşamı sona erdirir". Bu tip duygusal boşalma (katarsis), ikinci aşama olan yeniden uyum (yeniden düzenleme) aşamasına geçmeyi mümkün kılmaktadır. Yeniden uyum aşaması, ailedeki diğer üyelerle ilgili yeni görevleri (sorumlulukları) öğrenmeyi, eski görevleri bırakmayı ve/veya önceki görevleri, sorumlulukları yeniden belirlemeyi ve vefat eden eşin yerine getirdiği görevleri paylaşmayı içermektedir. Bu aşama sona erdiğinde aile, son aşama olan yenileme ve başarı aşamasına geçebilir. Bu aşamada her aile üyesi ve ailenin bütünü, ailenin gelişimi için yeni olanaklar bulmaya odaklanabilir. Bu son aşamaya ulaşılabilir veya ulaşılamaz- ama ulaşıldığında yeni kolektif (toplulukçu), bireysel kimlikler ve ilişkilerle de sonuçlanabilir.

3.Tercih Sonucu Oluşan Tek Ebeveynlik

Tek ebeveynli ailelerin oluşmasındaki üçüncü yol seçim ve istemedir (kasıt). Tercihle oluşan tek ebeveynlik üç durumda gerçekleşebilir: (1) kasten evlilik dışı çocuk sahip olma; (2) yanlışlıkla evlilik dışı hamile kalma ve sonrasında çocuğu dünyaya getirmeye karar verme; (3) bekar yetişkinlerin evlat edinmesi. Bu tip tek ebeveynli ailelerde, çocuk aileye dahil olmadan önce ebeveyn kendisini bu duruma hazırlayacak zamana sahiptir. Buna ek olarak, bu durumdaki bir ebeveyn kendi kaynakları haricinde genellikle dıştan herhangi bir destek göremeyecektir.

4.Geçici Koşullardan Kaynaklanan Tek Ebeveynlik

Boşanma, ölüm ya da seçimle oluşan tek ebeveynli ailelere ek olarak, kontrol edilemeyen koşullar ve durumlar nedeniyle de tek ebeveynli aileler oluşmaktadır. Bu kontrol edilemeyen durumlar, savaş ya da iş değişikliği gibi durumlar nedeniyle ebeveynlerden birinin ailesini geride bırakarak başka bir yere taşınmasıdır. Genellikle bu tip tek ebeveynli aileler geçicidir, birkaç hafta ya da en fazla birkaç yıl sürmektedir. Buna rağmen, böyle bir durumun aniden ve çoğu kez ciddi olmasıyla ebeveynlerden birinin aileden ayrı yaşaması ve diğerlerini geride bırakması nedeniyle aile üyeleri stres yaşamaktadır.

Tek Ebeveynli Evlerde Boşanma ve Ölümün Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Çoğu çocuk için tek ebeveynli bir ev, boşanma ya da ölüm neticesinde meydana gelir. Çocukların duruma uyumları, boşama ve ölüm öncesi işlevsellik düzeylerine, yeni aile düzeninin meydana geliş sürecinin niteliğine ve yeni koşullarda sahip oldukları kaynaklara bağlı olarak farklılık gösterir.

Bir Ebeveynini Boşanmadan Dolayı Kaybeden Çocuklar

Boşanmış aile çocukları içinde en uyumlu olma eğilimindekiler, aralarındaki farklılıkları bir yana bırakarak ebeveyn rolünü sürdüren, çocuğun hem anne, hem de babayla ilişkisine devam etmesine izin veren ailelerin çocuklarıdır. "Anne ve babalarıyla pozitif bir ilişki yaşayan çocuklar, ailenin yapısına bakılmaksızın, daha az davranışsal problem göstermektedirler". İyi kardeşlik ilişkileri, öğretmenler gibi aile dışındaki yetişkinlerin desteği, olumlu arkadaşlıklar ve güven duyulup açıkça konuşulabilen kişilerin varlığı gibi faktörler de son derece katkı sağlamaktadır. Ne yazık ki birçok çocuk böyle bir atmosferden yoksundur. Bu durumdaki çocuklar boşanma olayından çok sonra bile ruhsal ve duygusal olarak acı çekmeye ve bunu davranışlarına yansıtmaya devam ederler. Bu çocuklar düşük okul başarısı, fizyolojik sorunlar, içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları yaşayabilmektedir.

Bir Ebeveynini Ölümden Dolayı Kaybeden Çocuklar

Aile içinde ölümle karşı karşıya gelen çocuklar, özellikle de bu kişi anne ya da babaysa, yaşlarına ve ölen kişiyle olan yakınlıklarına bağlı olarak, çeşitli duygu ve davranışlar sergilerler. Huzursuzluk, yeniden kavuşma ümidi, kendilerini ya da başkalarını suçlamak ve hatta aşırı derecede aktiviteye yönelmek bunlar arasındadır. Başa çıkabilmek için, ne olduğuna dair doğru bilgilendirmeye ve hayatta kalan ebeveynin desteğine ihtiyaçları vardır. Çocuklar genellikle üç yas aşamasından geçerler: protesto, umutsuzluk ve uzaklaşma (detachment).

Tek Ebeveynli Aile Olmanın Zorlukları

Tek ebeveynli ailenin zorluklarından biri sınırları ve rolleri belirlemedeki güçlüktür. Sorunlu alanlar, eski eşler ile çocuklar ve velayet sahibi olan ya da olmayan ebeveyn arasındaki sınır çekişmelerini de içerir.

Rol belirsizlikleri de üstesinden gelinmesi gereken başka bir engeldir. Her ne kadar rol esnekliği, tek ebeveynli ailelerde görevlerin yerine getirilmesi açısından yararlı ve değerli olsa da, bazı aile üyelerine fazladan stres ve iş yüklenmesine sebep olabilir.

Tek ebeveynli ailelerdeki zorluklardan biri de -özellikle de boşanmayla ortaya çıkanlarda- okul başarısıdır. Çocuklar, anne babalarının boşanmasından sonraki ilk on sekiz ay süresince fark edilir biçimde akademik zorluklar yaşamaktadırlar. Tek ebeveynli ailelerdeki üçüncü bir sıkıntı da kimlik edinimi ile ilgilidir. Çoğu çocuk özellikle de boşanmış aile çocukları güçlü ve kesin bir

kimlik geliştirmekte ve karşı cinsle ilişkilerinde zorluk çekmektedirler. Çocukluklarını tam olarak yaşayamayabilmektedirler. Yetişkinliklerinde de bu kadar hızlı büyümeye karşı gücenebilir ve bilinçli ya da bilinç dışı olarak daha az kişisel olgunluk sergileyebilmektedirler.

Fakirlik de tek ebeveynli ailelerin karşı karşıya potansiyeli olan dördüncü problemdir. Bir grup olarak tek ebeveynli aileler, diğer aile biçimlerine kıyasla mali olarak daha az varlıklılardır. Tek ebeveynli ailelerde sıklıkla karşılaşılan son zorluk da duygularla bağlantılıdır. Bu ailelerdeki ebeveyn ve çocuklar tarafından sıklıkla ifade edilen hisler; çaresizlik, ümitsizlik, hüsran, keder, suçluluk, depresyon ve ambivalans (ikircikli duygular) içermektedir.

BİRLEŞMİŞ AİLELER

Birleşmiş Ailelerin Oluşumu

Birleşmiş ailelerin bir araya gelme şekilleri arasında farklılıklar vardır. "İlk- evlilik ailelere kıyasla yapıları daha komplekstir". Birleşmiş aile oluşumu, daha önce evlenmiş olan bir kişinin eşinin ölümü, boşanma ve terk etme sonucunda evliliğinin sona ermesinden sonra daha önce evlenmiş veya hiç evlenmemiş bir başka kişiyle yeniden evlenmesi sonucu olur. Bunun sonucu olarak, yeni ilişki bileşimleri, aile tarihleri, sorunlar ve etkileşimleriyle kendine özgü bir aile bileşimi ortaya çıkar.

Birleşmiş Ailelerin Dinamikleri

Kimi uzmanlar birleşmiş ailelerin kayıplardan ve umuttan doğduğunu ifade etmektedirler. Yukarıda değinildiği üzere, bu yeni ailelerin üyesi olan çoğu yetişkin ve çocuklar öncesinde boşanma, terk edilme veya ölüm yaşamışlardır. Bunun doğal bir sonucu olarak bu kişiler yeni ailenin farklı olmasını ve daha iyi olmasını umar ve beklerler. Yeniden evlenen bireylerin oluşturduğu ailelerdeki kişiler genellikle aile yaşamına dair pozitif düşler taşırlar. Bu yeni ailenin oluşumunda başrolü oynayan yetişkinler de bir şeylerin daha iyi olacağına inanmaktadırlar. Aynı şekilde bu ilişkilerle beraber yeni ailede birleşen çocuklar da aynı duygudadırlar.

Yeni oluşan ailelerin gerçekleştirmek, üstesinden gelmek zorunda olduğu yeni görevleri vardır.

1.Kayıplar ve değişimle uğraşma

2.Farklı gelişimsel ihtiyaçların karşı karşıya gelmesi

3.Yeni geleneklerin inşası

4.Sağlam çift bağının kurulması

5.Yeni ilişkilerin oluşturulması

6."Ebeveyn koalisyonunun" kurulması

7.Ev kompozisyonundaki (birleşimindeki) sürekli değişimi kabul etme

8.Eksik toplumsal desteğe rağmen katılma riskini alma

Kaynaklar:

1-Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları; Samuel T. GlLADDING; Türk PDR Derneği Yayınları, S: 3-116 Arası (Türk kültürü aile yapısı ve sorunlarına uygun olan ünite, konu ve başlıklardan oluşan bölümler olduğu gibi alıntı yapılmıştır.)

2-Evlilik ve Aile Terapisi, Prof. Dr. İbrahim Ethem ÖZGÜVEN, Nobel Yayıncılık, S:21,26,27)

B-DEĞERLENDİRME, YORUM VE ÖNERİLER

Aile toplumun en küçük yapı taşını oluşturduğu için ailedeki sıkıntılar topluma, toplumdaki sıkıntılar aileye yansır. Sağlıklı toplumu, sağlıklı aileler oluşturur. Tarihimiz iyice incelenirse Türk ailesinin dirlik ve düzenlik içinde olduğu devrelerde devlet de dirlik ve düzenlik içindedir. Bu bakımdan Törelerimizde aile, ülke, devlet ve millet kavramları iç içe bir manzara gösterir. Aile demek, bir noktada düzen demektir.

Türk toplumunda aile kurumu önemli ve özel bir yere sahiptir. Geçmişimizden bugüne taşıdığımız kültürel birikimi, milli ve manevi değerlerimizi geleceğe aktarmada aile kurumu bu bilgilerin verildiği ilk yerdir. Aile bağları güçlü olan, aile kurumu bozulmamış toplumların oluşturduğu devletler geleceğe emin adımlarla ilerlerken, aile yapısı ve dolayısıyla toplum yapısı bozulmuş devletlerin, türlü sorunlarla uğraştıkları, geri dönülemez, telafi edilemez felaketlere sürüklendiklerini görmek mümkündür.

Anayasasının 41. maddesinde; "Ailenin korunmasıyla ilgili olarak gerekli tedbirleri almak üzere, teşkiat kurmak" Devletin görevi olarak belirlenmiştir.

2011 yılında yayımlanan 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile "ailenin bütünlüğünü korunması, aile yapısının ve değerlerinin korunması, aile yapısını ve değerlerini tehdit eden sorunların ve bu sorunlara yol açan faktörlerin tespit edilmesi, bu sorunlara karşı çözüm önerilerinin geliştirilmesi, aile içi şiddet ve istismar, töre cinayetleri, intihar ve benzeri sorunların önlenmesi" gibi görevler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına verilmiştir.

14.12.2015 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sayın Sema Ramazanoğlu'na konuyla ilgili olarak yönelttiğim "Sözlü Soru Önergesi"; 15.12.2015 tarihinde gerçekleştirilen Genel Kurul toplantısında sözlü olarak Sayın Bakan tarafından cevaplanmış, 22.01.2016 tarihinde de şahsıma yazılı olarak iletilmiştir.

Sayın Bakana "Hızla artan boşanma davaları dikkate alındığında, sorunun çözümüne yönelik bir çalışma yapılmış ise, bu çalışmanın nerede, hangi bölgelerde, kimlerle, hangi tarihlerde yapıldığını" sormuştum. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından bana iletilen bilgiye göre 2009-2011 yılları arasında Aile Eğitim Programı hazırlanmış. Bu programın nerelerde, kaç kişiye ulaştığının bilgisi yok.

Evlilik Öncesi Eğitim Programından bahsedilmiş. Uygulama yerleri ve kaç kişiye eğitim verildiği net belirtilmemiş.

2012 yılında Ankara, Burdur, İzmir, Kırıkkale ve Karabük illeri pilot il seçilmiş 450 çifte 6-20 saat danışmanlık hizmeti verilmiş. Ne kadar yetersiz bir çalışma olduğu sayısal değerlerden belli…

Aile Sosyal Destek Programı 61. Hükümet Programında yer aldığı şekliyle kısaca ASDEP ile;

Sosyal destek sisteminde önemli değişikliklere ve yeniliklere gidilerek sosyal destek uygulamalarının bireysel ihtiyaçlara aile içerisinde karşılık verme anlayışı içinde, daha adil bir yapı oluşturulmasını hedeflenmiş. Hükümet programında ayrıntılı bir hedef listesi yapılmış.

Aile Sosyal Destek Programı 62. Hükümet Programında "… Sosyal destek ve hizmet alanında "Aile Sosyal Destek Programı" (ASDEP) modeli için biraz daha farklı bir tanım yapılmış.

Aile Sosyal Destek Programı 64. Hükümet Programındabakıyoruz ASDEP'in tanımı biraz daha değişmiş.

Görüldüğü üzere Aile Sosyal Destek Programı her hükümet programında faklı şekilde ele alınmıştır. AKP hükümetlerinin bu konuda kafasının karışık olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Yıl 2016 halen bakanlık "Aile Sosyal Destek Programı" modelini hazırlayıcı, uygulayıcı bir rol üstlenmiştir. Ancak şu ana kadar gerçekçi politikalar üretilememiş olması nedeniyle bu hususta ciddi bir rol alınamamıştır.

Yani Aile Sosyal Destek Programı adına ortaya konmuş pilot çalışma dışında bir şey bulunmaktadır.

Bu bağlamda, söz konusu programın yaygınlaştırılarak sürdürülebilmesi için, sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik ile aile ve tüketici bilimleri bölümlerinden lisans düzeyinde mezun olması şartı ile meslek elemanlarının personel hizmet alımı yoluyla istihdamı için Maliye Bakanlığınca vize işlemi tamamlanmış olup, bütçe ve ihaleye ilişkin çalışmaların halen devam ettiği anlaşılmıştır.

Ancak "Aile Sosyal Destek Programı" modeli çerçevesinde görev alacak görevlilerini ihale yoluyla hizmet alımı yapılması öncelikle anayasa ve yasalarımıza aykırıdır.

Şöyle ki; anayasamızın 128. Maddesinde "Devletin, …yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür." şeklindedir.

Kaldı ki hükümet bir yandan kamuda istihdam edilen özel hizmet alımı personeli kadroya almaya çalışırken diğer taraftan yeni personel istihdam etmesi, hem de devletin asli ve sürekli görevlerini ifa etmek üzere, bu konuda tutarsızlığını göstermektedir.

Mevcut anayasa ve kanunlar çerçevesinde ASDEP projesi kapsamında sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik ile aile ve tüketici bilimleri bölümleri mezunlarının personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı yöntemiyle istihdam edilmeleri ve bu yönde hazırlanmış bir teknik şartname üst hukuk normlarına aykırıdır.

Bugüne kadar yapılan çalışmaların önceden belirlenmiş hedeflerin gerisinde kalmış olması; bundan sonra yapılacak çalışmalar için belirlenmiş hedeflerin gerçekleştirilmesi hususunda bizde endişe yaratmaktadır.

ASDEP Projelerinde çalışmak üzere, istihdam edilecek personelin yetiştirilmesi amacıyla bugüne kadar yapılan uygulamalar hatalarla doludur. En başta bir Lisans Üstü Program olan Aile Danışmanlığı ünvanının; içeriği ve eğitim uygulamaları yetersiz olan sertifika programlarıyla katılımcılara verilmesi adaletsiz bir uygulamadır. Bugüne kadar açılmış olan kurslar kimi zaman ticari amaçlarla denetimsiz olarak gerçekleştirilmiştir. Eğitimcilerin liyakati, akademik bilgi ve becerileri sorgulanmamış, denetlenmemiştir. Kurslara katılan kişilerin bir kısmı aldığı sertifikayla aile danışmanlığı merkezleri açma yetkisi alarak, aile ve evlilik terapileri yapmaya başlamıştır. Ancak sertifika sahibi olan bazı meslek gruplarının eğitimleri bunun için yeterli değildir.

Sunulan raporda bu sorunun dile getirilmesi umut vericidir. Ancak bundan sonra istihdam edilecek personelin görev dağılımında "Aile Danışmanlığı Sertifikası'na sahip olmaları sebebiyle yanlış istihdam edilmesi riski kaygı yaratmaktadır.

Aile Danışmanlığı Model Önerisi

Sunulan raporda "Aile danışmanlığı ve/veya terapisi yapacak profesyonellerin yalnızca, psikiyatri, psikoloji ve psikolojik danışmanlık mezunları ile aile-aile içi sorunlar ve çözümleri konusunda uzmanlaşmış sosyal çalışmacılar olacak şekilde mevzuata yönelik gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir." denmektedir

Burada belirtilen "aile-aile içi sorunlar ve çözümleri konusunda uzmanlaşmış sosyal çalışmacılar" kısmı; aile danışmanlığı ve/veya terapisi yapacak profesyoneller sınıflamasından çıkarılmalıdır. Aile danışmanlığı veya aile terapileri yapabilme yeterliliğine sahip meslek mensupları mezun oldukları lisans ve lisansüstü programlarda psikoloji ve ruh sağlığı alanında eğitim almış olmalıdır. Bu eğitimleri alanlar psikiyatristler, psikologlar ve psikolojik danışmanlardır. Ayrıca bu kişilerin aile danışmanlığı ve aile terapileri konusunda lisansüstü programlarında veya akademik olarak kabul edilmiş sertifika programlarında eğitimden geçmiş olmaları gerekmektedir.

Aileleri izleyen, gerekli araştırmaları yaparak, yardım alması gereken aileleri tespit eden grubun; gerekli eğitimlerden geçmiş aile-aile içi sorunlar ve çözümleri konusunda uzmanlaşmış sosyal çalışmacılar olması uygun ve yerinde bir karar olacaktır. Özellikle sosyal hizmetler uzmanı ve sosyologlar bu görevleri başarıyla yapacaklardır

Arabuluculuk Kavramı ve Boşanma Süreci Danışmanlığı Hizmetine İlişkin Öneriler

Her ne kadar arabuluculuk hizmeti barıştırma gibi algılanmamalı şeklinde raporda belirtilse de, toplum da yerleşmiş algı bu yöndedir. Kalıplaşmış olan algıyı değiştirmek oldukça zordur. Yanlış algıların önüne geçebilmek amacıyla Arabuluculuk adı altında hizmet sunmak yerine Boşanma Danışmanlığı Hizmetini yapılandırmak daha doğru olacaktır.

Bu sebeple Boşanma Süreci Danışmanlığı ve Arabuluculuk Eğitimi almış ve bu alanda yeterliliği olan personelin başvuru olması halinde sadece söz konusu hizmet kapsamında görevlendirilmelidir. Oluşturulacak birimde çalışacak meslek grupları; avukatlar, psikologlar, psikolojik danışmanlar, çocuk gelişimi uzmanı/pedagoglar, sosyal hizmetler uzmanları olmalıdır. Boşanacak aileler yaşadıkları sorunlara göre bu uzmanların birkaçı ya da tamamından destek alabilir.

Kurumlar Arası Koordinasyon Sorunu

Komisyon olarak yaptığımız çalışmalarda, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ve Yerel Yönetimlere bağlı kurum ve kuruluşların aile eğitimi, aile ve boşanma danışmanlığı ile ilgili yaptığı çalışmalardan; ilgili diğer kurum ve kuruluşların habersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum mevcut çalışmalardan yararlanma oranını düşürmektedir. Raporda bu sorun dikkate alınmış ancak Milli Eğitim Bakanlığı ile kurulacak koordinasyon önerisi eksik kalmıştır.

Okullarda özellikle çocukların yaşadığı sorunlarla ilgilenen Rehber Öğretmen/Okul Psikolojik Danışmanlarıyla yapılacak işbirliği; sorun yaşayan ailelerin bu kurum ve kuruluşlardan haberdar olması ve yararlanmasını kolaylaştıracaktır.

Aile İçi Şiddet, İhmal ve İstismarın Önlenmesine Yönelik Genel Öneriler

Aile içi şiddeti önleme ve izleme çalışmaları yapan ŞÖNİM sayısı ülke genelinde yetersizdir. Bu merkezlerin sayısı arttırılmalı, lokasyonları ulaşım açısından stratejik olarak planlanmalı ve hizmetleri konusunda kamuoyu bilgilendirilmelidir.

Aile içi şiddetin engellenmesi, şiddet olgusunun her yönüyle ele alınarak irdelenmesi ve mücadelesi ile mümkündür. Geniş kapsamlı tedbir, eğitim ve propaganda kampanyası başarıyı arttıracaktır. Şiddetin toplumda yaygınlaşarak kanıksanması, aynı zamanda kötülüğün sıradanlaşmasıdır. Şiddetle mücadele etmek her birey, kurum ve kuruluşun sorumluluğudur. Şiddetin önlenmesine yönelik yapılacak çalışmalar özellikle, okullarda değerler eğitimi, akran arabuluculuğu, öfke kontrolü, problem ve çatışma çözme becerileri olarak erken yaşta bireye kazandırılmalıdır.

Bu konuda dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri şiddet uygulayanlara ve istismar suçlularına verilen cezaların caydırıcılık gücüne sahip olmasıdır. Bu suçlardan hüküm alan suçlulara hiçbir şekilde ceza indirimi uygulaması yapılmamalıdır. Şiddet suçluların tedavi ve rehabilitasyonları zorunlu hale getirilerek, suçun tekrarlanmasının önüne geçilmelidir.

Erken Yaş Evliliklerinin Önlenmesi

64. Hükümet programında ele alınan konular arasında, kadına yönelik şiddetin engellenmesi bağlamında özellikle ele alınması gereken erken yaşta evliliklerin engellenmesine yönelik yapılacak çalışmalar, aileye yönelik eğitim hizmetleriyle sınırlandırılmıştır. Erken dönemde, diğer bir deyişle çocuk evliliklerinde kız çocuklarının maruz kaldığı şiddetin diğer dönemdeki evliliklere göre daha yaygın olduğu gözden kaçmamalıdır. Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezinin yaptığı araştırmaya göre, çocuk yaşta evlenen kız çocuklarının diğer yaş gruplarındaki kadınlara göre fiziksel şiddete iki kat, cinsel şiddete ise üç kat daha fazla maruz kaldığı belirtilmektedir. Ayrıca çocuk gelinlerin uğradıkları fiziksel şiddetten dolayı eşlerini haklı görme olasılıkları da daha yüksektir. Bu durumda yaşanan şiddetin gizli kalma ihtimali yüksek olacaktır. İlerleyen süreçte ise tablo daha da kötüleşebilecek uygulanan şiddetin cinayet ile sonlanması riski oluşacaktır. Ayrıca depresif belirtilerin çocuk gelinlerde 18 yaş üstü evlilere göre daha yaygın olduğu ve intihar düşüncelerinin 10-17 yaşındaki evli çocuklarda evli olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

14/09/1990 tarihinde imzalanan, 9/12/1994 tarihinde 4958 sayılı Kanunla onaylanmış, 11/12/1994 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi)'ne göre özel durumlar hariç 18 yaşına kadar her insanın çocuk sayılacağı açıklanmıştır.

TUİK 2014 verilerine göre 16 -17 yaş arasında 1.670 erkek, 34.629 kız çocuğunun evlendiği bildirilmektedir. Ancak Türkiye'de evli olan çocuk sayısının 181.000 civarında olduğu bilgisi de mevcuttur. TUİK araştırmalarını 16-17 yaş arasında sınırlandırmış ve bu araştırmayı resmi evlilik kayıtlarına göre yapmış bulunmaktadır. Maalesef ülkemizde çok daha erken yaşta çocuk evliliklerinin gerçekleştiğini ve bu evliliklerin hepsinin yasal olarak gerçekleşmediğini de bilmekteyiz.

Sorunun çözümü için Hukuk Sisteminde çocuk gelin kavramının tekrar ele alınarak kanuna göre değişiklik göstermesinin önüne geçilmelidir. Zira Türk Medeni Kanunu'na göre 17 yaşını doldurmamış kızlar, Çocuk Koruma Kanunu'na göre 18 yaşını doldurmamış kızlar, Türk Ceza Kanunu'na göre ise 15 yaşını doldurmamış kızlar çocuk gelin sayılmaktadırlar. Kanunlar arasındaki bu uyumsuzluk, geleneksel yaşayışa sahip ailelerin, kız çocuklarını erken yaşta evlendirmelerine karşı verilen tüm mücadeleleri sonuçsuz bırakmaktadır.

Erken yaşta evlenmek kız çocuklarının eğitim hayatının da sonlanmasına neden olmaktadır. Erken evliliklerin mağdurlarının daha fazla kız çocukları olduğu göz önüne alındığında, erken yaş evliliklerinin daha çok kız çocuklarının eğitimini yarıda kestiği öne

sürülebilir. Bunun sonucunda ise toplumda kadın ve erkekler arasında var olan eşitsizlik daha da derinleşecek; kadının sosyal, kültürel ve ekonomik hayattaki gücü zayıflayacaktır.

Raporda "Türk Ceza Kanunun 103 üncü maddesi "Çocukların cinsel istismarı" suçunu düzenlemiştir. Evlenmeyle sonuçlanan çocuğun cinsel istismarı suçunun, rızai de olsa suç olarak kalması gerektiği, ancak sorunsuz ve başarılı devam eden evlilikler açısından 5 yıl denetim süresi getirilerek, sürenin sonunda ilgili kurumların yetkili uzmanlarınca hazırlanan raporlar da dikkate alınarak koşulların uygun olması halinde, denetimli serbestlik hususunda Türk Ceza Kanununun yürürlük kanununda tarih belirtilerek düzenlenmesi, taraflardan her ikisinin de 15 yaşın altında olması durumunda ise şahsi cezasızlık sebebi sayılacağına ilişkin düzenleme yapılması" şeklindeki öneri özellikle erken yaşta evliliklerin artmasına sebep olabilecek bir öneridir.

Bu önerinin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Zira rapordaki ifade farklı değerlendirilip sorunsuz evlilik yaşama beklentisiyle erken yaş evliliklerinde karar verenleri cesaretlendirilecektir.

"Taraflardan her ikisinin de 15 yaşın altında olması durumunda ise şahsi cezasızlık sebebi sayılacağına ilişkin düzenleme yapılması" önerisi bir bakıma uygundur. Zira her iki tarafta çocuktur ve bu durumda her iki taraf da istismar mağdurudur. Evlenme ailelerin rızasıyla yapılmışsa bu istismar olayında suç ailelerindir. Cezalandırma aileye yönelik olmalıdır. Bu durum çocuk ihmali suçuna girmektedir.

Rporda belirtilen "Evlenmeyle sonuçlanan çocuğun cinsel istismarı suçunun, rızai de olsa suç olarak kalması gerektiği, ancak sorunsuz ve başarılı devam eden evlilikler açısından 5 yıl denetim süresi getirilerek, sürenin sonunda ilgili kurumların yetkili uzmanlarınca hazırlanan raporlar da dikkate alınarak koşulların uygun olması halinde, denetimli serbestlik hususunda Türk Ceza Kanununun yürürlük kanununda tarih belirtilerek düzenlenmesi," hususu erken evlilik kararlarını cesaretlendirebilecek bir yaklaşımdır. Konuyla ilgili çalışmaların Türk Baroları Birliği, Türk Psikiyatri Derneği, Türkiye Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Derneği, Türk Psikologlar derneği, Türk PDR Derneği ve Sosyoloji dalında özellikle aile sosyolojisi alanında uzmanlaşmış akademisyenler tarafından değerlendirilerek, uygun ceza yöntemlerinin geliştirilmesi yerinde olacaktır. Ayrıca bu çocukların devlet gözetiminde eğitimlerini tamamlaması ve meslek sahibi olmaları sağlanmalıdır.

Ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin, Türk Ceza Kanunu'nun 230. maddesinin, resmi evlenme olmaksızın dinsel törenini yaptırma ve yapma suçlarını düzenleyen 5 ve 6 numaralı fıkralarının iptaline oyçokluğuyla karar vermiş olması erken yaş evliliklerinin ve çoğul evliliklerin önünü açmaktadır. Bu bağlamda alınan kararın tekrar gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi gerekmektedir.

İç Göç ve Dış Göç Sorunu

Ülkemize dışarıdan değişik sebeplerle göç eden mülteci aileler hakkında bilgi ve öneriler bulunmamaktadır. Ülkemizde 3 milyon civarında Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Bu ailelerin kendi içinde yaşadığı bireysel ve aile sorunlarının yanı sıra, Türk ailelerle de aralarında yaşadıkları sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca Türk vatandaşlarımızla evlenen, kültür ve uyum sorunun yanı sıra farklı kültürlerin oluşturduğu ailelere özgü sorunlar da yaşanmaktadır.

Yine mülteciler dışında farklı ülkelerin vatandaşlarıyla yapılan evliliklerle ilgili olarak, ailelerde yaşanabilecek sorunların da ele alınması gerekmektedir. Nihayetinde boşanma ile biten farklı ülkelere ait bireylerle yapılmış evlilikler, hukuksal ve diplomatik sorunların yaşanmasını da beraberinde getirmektedir.

Geçici olarak gerçekleşen iç göç hareketleri beraberinde farklı sorunlar getirmektedir. Özellikle mevsimlik işçi ailelerinin yaşam şartları ve aileleriyle göç eden çocukların çocuk işçiliğinden korunması ve de eğitimlerinin devamının sağlanması çok önemlidir.

Yurt Dışında Yaşayan Türk Ailelerinin Bütünlüğünün Korunması İçin

Yapılması Gereken Çalışmalar

Raporda sunulan önerilere ek olarak yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik olarak aşağıda belirtilen çalışmaların yapılması yerinde olacaktır.

ØAile kurmadan önce evlenecek gençlere evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerinin verilmesi.

ØEvliliklerinin her aşamasında çiftlere yönelik danışmanlık ve terapi hizmetlerinin sunulması.

ØAilelere bütüncül yaklaşımla aile danışmanlığı ve eğitim hizmetlerinin sunulması.

ØBoşanma aşamasında ailelere yönelik boşanma danışmanlığı ve arabuluculuk hizmetlerinin verilmesi.

ØBoşanma davalarının Türkiye'de tanınmasına ve verilerin tutulmasına ilişkin çalışmalar yapılması.

ØKültürel bağların ve aidiyetin kuvvetlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması

ØSuça karışmış ve cezaevine girmiş vatandaşlarımızın tutukluluk süresince ve ceza süreleri bittiğinde rehabilitasyonuna ve topluma kazandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması.

ØEvlilik yoluyla Türkiye'den farklı ülkelere giden kadın ve erkeklere; gittiklerinde karşılaşacakları zorluklarla ilgili olarak danışmanlık hizmeti verilmelidir. Özellikle dil sorunu, yaşayacakları ülkenin kanun ve ilgili mevzuatı, çalışma ve sosyal güvenlik sorunları, hak ve görevleri ile ilgili eğitim almaları sağlanarak, uyum problemlerinin önüne geçilmelidir.

Çocuk ve Gençlerin Bağımlılık Yapan Madde ve Alışkanlıklardan Korunması

Günümüzde karşı karşıya kaldığımız en ciddi sorunlardan biri bağımlılık yapan maddeler ve alışkanlıkların bireylere, ailelere verdiği zarardır. Maalesef ülkemizde uyuşturucu maddeleri ilk deneme yaşı 10 yaşa kadar düşmüştür. Bağımlılık bazen eşler arasında eşlerden birinin madde kullanımına bağlı olarak boşanmayla sonuçlanmaya sebep olabildiği gibi; bazen de çocukların bağımlılık sorunu nedeniyle yaşanan büyük sıkıntı ve acılara neden olmaktadır. Her koşulda ailelerin başta korunma olmak üzere, her türlü eğitim ve desteğe ihtiyaçları vardır. Bu sebeple ülkemizde henüz tam yerleşmemiş olan Bağımlılık Danışmanlığı hizmetinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bağımlılık danışmanlarının sayısını ve yeterlilik düzeyini arttırıcı çalışmalar yapmak hükümetin önemli hedeflerinden biri olmak zorundadır.

Aile Eğitim Programlarının Yaygınlaştırılması ve Cazip Hale Getirilmesi

Toplumumuzda hem kadınların hem de erkeklerin iletişim becerileri, stres yönetimi, öfke kontrolü, problem ve çatışma çözme becerileri, eş seçimi, çocuk gelişimi, anne-babalık becerilerinin geliştirilmesi, çocuk yetiştirme, yaşamları boyunca karşılaşabilecekleri bireysel ve aile içi sorunlar ile bu sorunlara yönelik çözüm yollarına ilişkin eğitime ihtiyacı vardır.

Ne yazık ki ülkemizde değişik kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan eğitimlere daha çok kadınlar rağbet etmekte; erkekler katılım göstermemektedir. Bu sebeple özellikle askerlik döneminde benzeri eğitimlerin erkeklere de verilebilmesi için, ASPB, MEB ve TSK arasında sürekli ve kalıcı bir protokol yapılarak, uzman eğitimciler ve meslek grupları tarafından eğitim programlarının düzenlenmesi uygun olacaktır.

Yine verilecek küçük ödüllerle, evlilik öncesi ve eşlerin çocuk sahibi olmadan önce çiftlerin eğitim alması cazip hale getirilebilir.

Türk Kültürünün ve Dinimizin ahlak, hoşgörü, sağduyu, şefkat anlayışıyla yoğurulmuş kadim öğretilerine dayanarak; bilimsel yöntemler kullanılarak hazırlanmış Değerler Eğitimi; bireylere, ailelere ve çocuklarımıza sunulmalıdır. Bu değerleri dikkate alınarak hazırlanmış basılı ve görsel yayınlar devlet ve Sivil Toplum Kuruluşları tarafından desteklenmelidir.

Deniz DEPBOYLU

Aydın Milletvekili